בתולה נשאת ביום רביעי . תקנת חכמים היא שתנשא ברביעי בשבת כדמפרש טעמא : שפעמים בשבת . אבתולה קאי : בשני ובחמישי · אחד מעשר תקנות שתקן עזרא בב"ק בפרק מרובה (דף פב.) ולכך תקנו שתנשא ברביעי שאם היה לו טענת בתולים ישכים לבית דין בעוד כעסו עליו שמא יתפייס ויתקרר דעתו ויקיימנה ושמא זינתה תחתיו ונאסרה עליו כדילפינן [סוטה דף כז:] מונסתרה והיא נטמאה ומתוך שיבא לבית דין יתברר הדבר כשיצא הקול ושמא יבאו עדים ובגמרא פריך ותנשא באחד בשבת ומפרקינן משום שקדו כו' כך פי' רש"י ז"ל והוזקק לומר כן משום דאע"ג דקיימא לן דהאומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו כדאיתא בפרקין [דף ט.] בגמרא ה"מ דוקא

בתולה ·

[דף סג ע"ב]

אנשאת (א) ביום רביעי ואלמנה (ב) ביום חמישי (ג) שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות יום שני ויום חמישי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין : **גמ'** *אמר רב יוסף א"ר יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת (ד) ביום רביעי שאם היה לו טענת בתולים ישכים לבית דין ותנשא א באחד בשבת ואם היה לו טענת בתולים ישכים לב"ד שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא אדם טורח בסעודה שלשה ב ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה ועכשיו ששנינו שקדו אותה ששנינו הגיע זמן ולא (ה) נשאו אוכלות משלו הגיע זמן באחד בשבת מתוך שאינו יכול לכנוס אינו מעלה לה מזונות לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות והאי דאמרינן אוכלות משלו דוקא חולין אבל תרומה לא דקיימא לן כמשנה אחרונה *אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה

(*אמר רבא °ולענין גיטין ג אינו כן אלמא קסבר רבא אין אונס בגיטין) :
*)א"ר שמואל בר יצחק **)אמר רבי לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך שאין בתי

*) דף ג. **) בגמ' ליתא אמר רבי (ג"א)

רש"י

בתולה נשאת ליום הרביעי . תקנת חכמים היא שתנשא ברביעי בשבת כדמפרש טעמא : יום שני ויום חמישי. הוא אחת מי' תקנות עזרא ולכך תקנו שתנשא ברביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד בעוד כעסו עליו שמא יתפייס ויתקרר דעתו ויקיימנה ושמא היא זינתה תחתיו ונאסרה עליו כדילפינן מונסתרה והיא נטמאה ומתוך שיבא לבית דין יתברר הדבר (ו) ויצא הקול ויבאו עדים : **גמ'** ועכשיו ששנינו שקדו . ובשביל תקנה זו הוא מעוכב מלכנוס באחד בשבת : אותה ששנינו . לקמן פרק אע"פ תנן נותנים לבתולה שנים עשר חדש משתבעה הבעל להזהיר על הנישואין לפרנס עצמה בתכשיטיה ולאלמנה שלשים יום : הגיע זמן . זה ולא נשאו לחופה ולקמן מפרש שעיכב הבעל : אוכלת משלו . שהבעל חייב במזונות אשתו : לפיכך . הואיל ולמדנו שהמעוכב מחמת אונס אינו חייב לזונה : אוכלת בתרומה . אם היא אשת כהן : ולענין גיטין אינו כן . אלפיכך קאי דאשמועינן דטענת אונס פוטרו מן המזונות ולענין גיטין (ז) אינה טענה מועלת אם נתן גט לאשתו על מנת שאם לא יבא עד זמן פלוני יהא גט ונאנס ולא בא ה"ז גט ואינו יכול לומר אנוס הייתי אלמא קסבר רבא אין טענת אונס בגיטין טענה וטעמא מפרש בגמ' משום צנועות ומשום פרוצות דאי אמרת לא יהא גט זימנין דלא אניס והוי גט וסברי צנועות אניס ולא הוי גט ותדאג ליכא ופרוצות אפי' כי אניס אמרה לא אניס ומנסבא ונמצא גט בטל ובניה ממזרים :

והוא

ר' אמי אי הות כתיבה כתובה כי שרא למבעל בתחלה בשבת: מקום שבתי דינים קבועין בכל יום. כלומר מקום שקביעות כל הימים שוה בו כמו שאנו נוהגין עכשיו: אשה נשאת בכל יום. בכל יום לאו דוקא אלא בכל יום שמחרתו ב"ד יושבים קאמר לאפוקי ע"ש דלא שאפילו יבעול בו ביום לאחר שיתעסקו בצרכי חופה כבר עבר רובו של יום ואין ב"ד יושבים אלא עד חצות ולבעול בלילי שבת (א) דמליל שבת עד אחד בשבת איכא משום איקרורי דעתיה דאי לא תימא הכי בתולה תנשא בשלישי ותבעל בלילה שמחרתו רביעי ואנן לקמן בגמ' (ב) לא איבעי לן אלא אי נשאת בד' ונבעלת ברביעי משום דליכא אלא

נר מצוה

מקצת יום ד' ואילו אבל לינשא בג' ולבעול בלילה שאחריו פשיטא לן דאסור וה"נ לינשא בששי ולבעול ליל שבת ודאי איכא למיחש ואע"ג דאמרינן לקמן [דף ז.] דר' אמי שרי למבעל בתחלה בשבת היינו בשכבר כנסה מזמן מרובה שלא חשו חכמים אלא לזמן הנישואין מפני שדרכן היה לבעול לאלתר בלילה אבל מי שכנס מזמן מרובה לא הטריחו עליו לבעול ביום סמוך לב"ד ולישא בחמישי איכא למימר דשרי דאף על גב דאמרינן בירושלמי בפרקין רב חזקיה בר אחא בשם רבי אבהו אסור לדון דיני ממונות בע"ש איכא למימר שלא אסרו אלא למקבע זימנא וכדאמרינן בפרק הגוזל (דף קיג.) לא קבעינן זימנא לא במעלי שבתא ולא במעלי יומא טבא אבל אי אתו מנפשייהו לייתינן להו ומקבלין טענותיהם וטעמא דמילתא משום דלמקבע זימנא ולדון בלחוד אסרו לפי שהדין צריך מתון ועיון ואתי לאימנועי מצרכי שבת ויו"ט אבל לקבל טענותיהן אי אתו מנפשייהו שרי הילכך אפילו בששי מכנפי ב"ד ויתבי לקבל טענותם הלכך אם יש לו טענת בתולים יכול הוא להשכים לב"ד אבל בששי לא ישא מטעמי דכתיבנא:

ולפיכך יש לתמוה על מה סמכו עכשיו לישא בששי אע"פ שקביעות ב"ד שוה בכל הימים אלא שיש לומר דכיון דחזו דתקנת רביעי איכא קבועה דהא אמרי' דאי איכא בתי דינין קבועין בכל יום אשה נשאת בכל יום

רש"י

והוא דטריח ליה. שכבר תיקן צרכי הסעודה דאל"כ צריך להמתין עד יום ד' כדאמרינן בברייתא שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שתנשא ברביעי כדי שיטרח בסעודה ג' ימים וברביעי כונסה: ויינו מזוג. במים כדי שיהא ראוי לשתות ושוב אינו מתקיים: מכניסין המת לחדר. שלא יקברוהו שלא יחול עליו אבילות בסתימת הגולל ושוב לא יכול לכנוס עד שיעברו ימי אבלו: ופורש. ויקברו המת וכיון דחלה עליו חתונה הויא לגביה כרגל ולא חייל עליה אבילות ונוהג שבעת ימי המשתה ואין מתיחדים זה עם זה שמא יבעול ואבל אסור בתשמיש המטה ואף בשבעת ימי המשתה שהם לו כרגל נוהג אבילות של דברי צנעה דהיינו תשמיש כדלקמן: ואין מונעין תכשיטים. בשביל האבילות כל ל' יום אע"פ שהן ימי אבילות לכל אדם שלא תתגנה על בעלה וכ"ש משלשים ואילך: ודוקא אביו של חתן. הטורח בצרכי הסעודה ואמה של כלה המכינה לה תכשיטיה וליכא איניש דטרח להו אם יפסידו מה שהכינו: שנתן מים ע"ג בשר. שוב אינה ראויה למכור במקולין: בדוכתא דמפקא מכרך. דקטנה מכרך וגדולה מכפר דבכרך שכיחי בה אינשי טובא ויש קופלים הרבה אפי' נתן מים ע"ג בשר מזדבן ובכפר שאנשים מועטין שאפי' לא נתן מים ע"ג בשר לא מזדבן: מסייע ליה לר' יוחנן. הא דאמרי' דז' ימי המשתה שהן לו כרגל דאסור הוא בתשה"מ: של צנעה. שאינו ניכר לבריות שהוא אבל: כשלא בעל. דילרו תוקפו: אבל חתן שמת אביו כו'. וטעמא כדמסיק בגמ' משום דכיון דבהאי אבילות אקילו

בתי דינין קבועין [אלא בב' וה'] אבל [במקום] שבתי דינין קבועין בכל יום א אשה נשאת בכל יום והוא דטריח ליה: *תניא הרי שהיתה פתו אפויה *וטבחו טבוח ויינו מזוג ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסים המת לחדר והחתן והכלה לחופה *ובועל בעילת מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי המשתה ואח"כ ב נוהג שבעת ימי אבילות וכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים וכן מי שפירסה אשתו נדה הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין ג הנשים ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל ל' יום ד °ודוקא אביו של חתן ואמה של כלה דליכא איניש דטריח להו אבל איפכא אמו של חתן ואביה של כלה לא אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא לא שנו אלא שנתן מים על גבי בשר אבל לא נתן מים על גבי בשר מזדבן אמר רבא ובכרך אפי' נתן מים על גבי בשר מזדבן אמר רב פפא ובכפר אע"פ שלא נתן מים על גבי בשר לא מזדבן והא דרב חסדא משכחת לה בדוכתא דמפקא מכרך ומפקא מכפר ושמעינן מהא דהיכא דאפשר לזבוני וליכא פסידא דאינו נוהג ה ימי המשתה ברישא אמר מר הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים מסייע ליה לר' יוחנן דא"ר יוחנן אע"פ שאמרו אין אבילות במועד אבל דברים שבצנעה נוהג דרש רב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא לא שנו שאשתו ישנה בין הנשים והוא בין האנשים אלא כשלא בעל אבל בעל אשתו ישנה ו עמו בבית אחד ודוקא חתן שפירסה אשתו ז נדה אבל חתן *שמת *)חמיו או חמותו בין בעל בין לא

*) נ' אשר"י שמת אביו או חמיו

אלמא כל היכא דליכא למיחש לטענת בתולים לא איכפת לן אף עכשיו בדורות הללו כיון שלא נהגו לקדש אלא עד זמן נשואים ליכא למיחש דלדידהו שהיו מקדשים קודם זמן נשואין איכא למיחש שמא תחתיו זינתה אבל במקומות הללו שרובן מקדשין וכונסין לאלתר ליכא למיחש להכי דאם זינתה ודאי קודם לכן זינתה אלא שעדיין ראוי למיחש משום טעמא דשמא ישחוט בן עוף כמו שאכתוב בסמוך בס"ד: **והוא** דטריח ליה. שטרח כבר ותקן צרכי סעודה וכתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל דהיכא דאמר חתן לא טרחנא וכניסנא לה בלא סעודה וקרובי כלה אמרי בסעודה כייפינן ליה עד דטרח ועביד סעודה לפי כבודו וכבודה דקי"ל [דף סא.] דעולה עמו ואינה יורדת עמו וכתב שכן היה דן רבו הרי"ף ז"ל: **ומת** אביו של חתן או אמה של כלה. אביו של חתן הוא הטורח בצרכי סעודה ואמה של כלה היא המכינה לה תכשיטין לפיכך אם יעבירו המועד שוב אין מכין להם והתירו להם להכניס את המת לחדר שלא יקברוהו דא"כ חלה אבלות על האבל בסתימת הגולל ושוב לא יוכל לכנוס עד שיעבור האבל: ופורש. ויקברו את המת מיד דכיון דחלה עליו חתונה הויא לגביה כרגל ולא אתיא אבלות וחיילא וא"ת והא יום מיתה וקבורה מחייב באבילות דאורייתא כפי סברת הגאונים ז"ל [כ"כ הרי"ף בפ"ב דברכות סי' נ] וכיון שכן היכי אתיא שמחת ימי המשתה שאינה אלא מדרבנן ודחיא אבלות דאורייתא לאו קושיא היא דב"ד מתנין לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה ולפי זה אינו ראוי להתעסק בדברים של שמחה כל אותו היום אלא שאינו חייב לעשות מעשה של אבלות והיינו שב ואל תעשה וא"ת והרי הגאונים ז"ל אמרו [כן פסק הרי"ף בפ"ג דמו"ק סי' אלף קנז] דכי הוי יום מיתה וקבורה ביו"ט שני ינהוג בו אבלות וכיון שכן למה התנו יותר לעקרו הכא טפי מיו"ט שני יש לומר דהיינו טעמא דאפילו אמרינן שינהוג אבלות ביום א' דהוי מדאורייתא אפ"ה בשאר הימים דאבלות שלהם מדרבנן לא ינהוג וא"כ לא הוי רגופין: **ונוהג** שבעת ימי המשתה ואח"כ נוהג ז' ימי אבלות. הקשה הרמב"ן ז"ל לדעת הגאון ז"ל שאומר שהקובר את מתו (ג) ברגל שאע"פ שאינו נוהג אבלות ביו"ט אחרון [כ"כ הרי"ף שם במו"ק] עולה הוא למנין ז' כיון שהוא מדרבנן א"כ ימי המשתה יעלו ותירץ דבשלמא התם הרי הוא מקיים אבלות בשאר ימים אבל הכא אם אתה אומר יעלו נמצא שלא קיים מצות אבלות כלל וליכא למימר דיום אחרון יעלה לו דמאי שנא יום אחרון משאר ימים עוד תירץ דשאני יו"ט שני דהוא ספק (ד) דדבריהם וספק אבלות לקולא כדקי"ל [מו"ק דף יח.] הלכה כדברי המיקל באבל וכיון שאפשר שהוא חול אע"פ שאינו נוהג בו אבלות עולה אבל ימי המשתה שהם ודאי דדבריהם ועוד שהם זמן שמחה אין עולין לו כלל: וכל אותן הימים (ה) הוא ישן וכו'. של ימי המשתה ושל אבילות. ואין מתייחדין זה עם זה שמא יבעול ואבל אסור בתשמיש המטה כדילפינן באלו מגלחין [דף טו:] ואף בשבעת ימי המשתה שהם כרגל נוהג בו אבלות של דבר צנעה דהיינו איסור תשמיש כדלקמן: ואין מונעין כו'. בשביל האבלות אין אוסרין עליה תכשיטין שלא תתגנה על בעלה: כל ל' יום. ואע"פ שהם ימי אבלות לשאר בני אדם וכ"ש מל' ואילך כך פרש"י ז"ל ולא נהירא (ו) דאם איתא משמע דבשאר נשים מונעין מהן תכשיטין כל שלשים יום וליתא אלא ז' דוקא דהא אמרינן באבל רבתי *)שהאשה מותרת לספר ולכבס לאחר ז' מיד ואפילו על אבל אביה ומשמע ודאי דה"ה שאין מונעין ממנה תכשיטין מן הכלה בשום אבל שאירע לה תוך ל' יום מחופתה ואפילו תוך ז' נמי ל"ש באבל זה ול"ש בשאר אבילות לפי שכל ל' יום ראשונים הם עיקר שמחת חתן וכלה ולפיכך צריך שלא תגנול עצמה: **ודוקא** אביו של חתן כו' דליכא איניש דטרח. אם יפסיד מה שהכינו וכגון דאיכא תמרוקי נשים וקשוטין שאין מתקיימין דאי לא בהותם שהכינה לה תנשא לאחר ז' ימי אבלות ולא צריכה לה אמה למטרח עלה: אבל איפכא לא. (ז) כלומר דאי הוי איפכא נוהג ז' ימי אבלות ואח"כ ז' ימי המשתה שאסור לישא אשה אפי' למי שאין לו בנים בתוך ז' ימי אבלות דאע"ג דתניא התם בפרק ואלו מגלחין (דף כג.) ואם אין לו בנים מותר לישא לאלתר לא בתוך שבעה קאמר אלא לאחר ז' קרי לאלתר ולומר שאינו צריך להמתין ל' כמו שצריך להמתין מי שיש לו בנים גדולים וכדתניא התם כל ל' יום לנישואין ומיהו במסכת שמחות [בפרק ז] משמע דכל ל' יום לאבלות אשתו אסור לישא אשה דתניא התם מתה אשתו אסור לישא אשה אחרת עד שיעברו עליו ג' רגלים בד"א כו' אבל אין לו בנים או שיש לו בנים קטנים מותר לישא אשה אחרת **) אפילו לאחר***) ל' יום אלמא בתוך ל' אסור ואפשר דבאבלות אשתו החמירו לענין שלא ישא אחרת כמו שהחמירו בשיש לו בנים לשהות ג' רגלים אבל באבלות אחר נושא מיד לאחר ז': לא שנו אלא שנתן מים ע"ג בשר. ששוב אין ראוי למוכרו במקולין: בכרך. שכיחי אינשי טובא ויש קופלין הרבה: דמפקא מכרך ומפקא מכפר. מוצאה מכלל כרך ומכלל כפר גדולה מכפר וקטנה מכרך: מסייע ליה. הא דקתני אסור בתשמיש המטה בז' ימי המשתה שהם לו כרגל: דברים שבצנעה. שאינו ניכר לבריות שהוא אבל: אבל בעל. כיון דלא תקיף יצריה אשתו ישנה עמו בבית אחד: אבל חתן שמת אביו או חמותו בין בעל בין

*) ע"ש בפ"ט לענין איחוי הקרע שמותרת אחר ז' אפי' על אביה ואמה אבל לענין לספר ולכבס לא נמצא באבל רבתי שלנו רק ברי"ף בפ"ג דמו"ק סי' אלף רכ"א כתב תניא באבל רבתי כו' והאשה מותרת בנטילת שער לאחר שבעה אבל לא נזכר גיהוץ וכן הוא ברא"ש שם ועיין בב"י ובשו"ע י"ד סי' ק"ל סעיף ה' (ג"ה): **) תי' אפי' ליתא בתוס' ובאמת נראה שהוא ט"ס: ***) וכן היא בד' התוס' כאן דף ד. ד"ה אבל וביבמות דף מג: ד"ה שאני אבל בספרים שלפנינו הגי' במס' שמחות פ"ז מותר לישא אחרת בתוך ל' יום (ג"ה)

עין משפט

א מיי' פרק י' מהל' אישות טור אה"ע סי' סד :
ב מיי' שסופ"ל מהל' שבת סמג לאוין סה ועשין מח טור אה"ע סי' סג וסו וטור א"ח סי' רפ :
ג מיי' פרק ב מהל' ברכות ופ"י מהל' אישות סמג עשין מח טור אה"ע סי' סב :
ד מיי' פ"ג ופ"י מהל' אישות סמג עשין מח טור א"ה סי' לד וסב :

רבינו נסים

שלא בעל כו'. מפרשינן בגמרא דכיון דאקילו רבנן בהך אבלות דנוהג ז' ימי המשתה ברישא קילא ליה ואתי לזלזולי בה אע"ג דבעל : הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים. פרו ורבו ומלאו את המים וגו' : הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם. פרו ורבו ומלאו את הארץ : למחר משכים לאומנתו והולך. שאין משתה אלמון באלמנה אלא יום אחד כדלקמן בפירקין [דף ז.] : חמישי בשבת. יום חופה וששי בשבת חיבת ביאה ואמרי' בגמ' דאדם בטל עושה בכל הימים למטעמא דשקדו וביו"ט שחל להיות בע"ש מותר לבעול בה' שהרי לא ישכים לאומנתו (ו) ומוכח נמי בגמ' דלטעמא דברכה מאן דלא קפיד בה עושה בכל הימים :
ודאמרי' למחר משכים לאומנתו (ז) לא שיהא מותר במלאכה אלא שחכמים יחדו לו ימים הללו שהם ימי בטלה והכי איתא בתוס' התקינו שיהא בטל ג' ימים חמישי וע"ש ושבת ג' ימי בטלה כמנא שמח ג' ימים וה"ה נמי לז' של בתולה שחתן אסור בהם במלאכה והכי איתא בפרקי ר"א בפרק ט"ז החתן דומה למלך מה מלך אינו יוצא לשוק לבדו אף חתן אינו יוצא לשוק לבדו מה מלך אינו עושה מלאכה אף חתן אינו עושה מלאכה ובאגדה אמרו החתן דומה למלך מה מלך אינו עושה מלאכה אף חתן אינו עושה מלאכה :
איבעיא להו מהו לבעול בתחלה בשבת. מי מתסר מפני שעושה חבורה או מפני שפותח פתח והרי הוא כבנין ואסור : הלכתא מותר לבעול בתחלה בשבת. דליכא למיחש לא לפתח ולא לחבורה משום טעמי דאתמר בגמרא. ומהא שמעינן דלא קי"ל מאי דאיתמר בגמ' עלה דברייתא דקתני בין כך ובין כך לא יבעול לא בע"ש ולא במוצ"ש ויהבי טעמא שמא ישחוט בן עוף כלומר שמתוך טרדתו ישכח שהוא שבת וישחטנו (ח) וכיון דמסקינן דשרי למבעל אלמא לבן עוף לא חיישינן וזהו דעת הרי"ף ז"ל שלא הזכיר כלל בהלכות חששא דבן עוף ולפיכך נהגו לעשות סעודות בלילי שבת ובמוצאי שבת ואפשר לדחות ולומר דכי שרי למבעל בתחלה בשבת הייתו בשכבר כנסה קודם לכן דבשעת כניסה לחופה הוא דחיישינן לבן עוף לפי שאז עושין סעודה וזהו דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"י מהלכות אישות אבל אין נושאין נשים לא בע"ש ולא באחד בשבת גזרה שמא יבא לידי חלול שבת בתיקון הסעודה ע"כ וזהו הפך מנהגנו שאנו נוהגים לכנוס בששי והרמב"ן ז"ל כתב דמה שנהגו לכנוס בששי מנהג בורות הוא אלא שלא מיחו בידם וכן כתב הרב ר' יוסף הלוי ז"ל ע"כ : **אתפסוה** מטלטלי. תנו מטלטלין תחת ידיה במשכון לשעבוד כתובתה עד שיכתבו שטר כתובתה בשעבוד קרקעות. ואם תאמר והא הויא לה קונה קנין בשבת ואסור כדאמרינן פרק שני דיו"ט [דף יז.] דלמיקנא ביתא בשבתא לא ואפשר שמפני מצוה התירו כדאמרינן בפרק (המגרש) [הזורק דף עז.] ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח ואע"פ שאמרו בירושלמי [ריש פירקין] אלין דכנסין ארמלין צריכין למכנס מבעוד יום שלא יהא כקונה קנין בשבתא אלמא אפילו במקום מצוה לא התירו שאני נשואין דהוי מילתא דפרהסיא טובא (ט) *) [ומשום הכי] לא שרי אפילו במקום מצוה אי נמי אפשר דמבעוד יום איירי והיה שהות ביום כדי להתפיסה מטלטלין ולא כדי לכתוב לה כתובה : **אחת** בתולה ואחת אלמנה טעונה ברכה. ברכת חתנים כל שבעה : איבעית אימא בבחור איבעית אימא באלמון. איכא מאן דאמר דהני תרי לישני לא פליגי אהדדי הילכך ליכא אלמנה דיתירה לשמחה מג' ואע"פ שנשאת לבחור וסתמא דברייתא הכי משמע דקתני שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל ולא מפליג בין נשאת לאלמון לנשאת לבחור אלמא ליכא אלמנה דיתירה מג' [לשמחה] וכ"ת מ"ש דבבחור שנשא אלמנה נפישי ימי ברכה מימי שמחה ובאלמון שנשא אלמנה נפישי ימי שמחה מימי ברכה י"ל שהכל לפי ענינו משום דברכה באה על שמחת לבו של חתן הילכך בחור שלא נשא עדיין דאית ליה שמחה טפי מברכין לעולם ז' אפילו נשא אלמנה אבל שמחה דהיינו בטול מלאכה דהוא משום תקנתא דידה כיון דלאלמנה סגי לה בג' ימי שמחה אבל אלמון שנשא אלמנה כיון שכבר נשא ועכשיו אינו נושא בתולה אלא אלמנה אינו שמח כל כך הילכך ביום א' סגי ואפ"ה בעינן ג' לשמחה דימי שמחה לתקנתה דידה נתקנו כדאמר שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל ואי אפי' כשנשאת לבחור אמרו דאית לה ג' ימי שמחה כ"ש לאלמון שנשא שצריך לשמחה שלשה והיינו טעמא דמברכין לבתולה שנשאת לאלמון ז' כדאמרינן בסמוך דליכא בתולה דבצירא מז' לברכה משום דאלמון נמי כשנושא את הבתולה שמח טפי וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות אישות דהני לישני לא פליגי ובבתולה שנשאת לאלמון לא הזכיר ימי שמחה כמה אבל הר"ן מיגש ז"ל כתב דנראין הדברים דז' לשמחה אית לה דאי בבחור אמרו שיש לה ז' לשמחה כדתניא לעיל בברייתא דנוהג ז' ימי המשתה כ"ש באלמון שצריך לשמח אותה יותר [וכ"כ הרא"ש] ומיהו איכא מ"ד דהני תרי לישני פליגי ונקטינן כלישנא בתרא דבאלמון שנשא אלמנה ג' לשמחה ויום אחד לברכה אבל בחור שנשא אלמנה ז' לברכה וז' לשמחה ולא נפישי ימי ברכה מימי שמחה דאינו בדין שיהא משכים למלאכתו ומברכים לו ברכת חתנים אלא ודאי ז' נמי אית ליה לשמחה וכן נהגו : **מניין** לברכת חתנים בעשרה. כתב רב (י) אחא ז"ל דברכת ארוסין נמי בעשרה והגיד רב שמואל ז"ל חלק עליו ואמר שאינה צריכה י' אלא בברכת חתנים : במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל. על ברכת מקור צריך קהל והיינו י' כמו הקהל את העדה ואין (כ) הקהלה פחותה מעדה ועדה [מגילה דף כג:] הייינו י' : מברכין ברכת חתנים בבית חתנים. כשנכנסה לחופה לנישואין : אף בבית הארוסין. כשמקדשה מברכין **) [כל] ברכת חתנים כדמפרש אמר אביי וביהודה שנו הא דרבי יהודה ביהודה שנו שמתייחד עמה בארוסין כדי שיהא לבו גס בה כדלקמן לפיכך מברכין ברכת חתנים מתחלה כדתניא במס' כלה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה : **ואסר** לנו את הארוסות. מדרבנן שגזרו על הייחוד של פנויה ואף ארוסה לא התירו (א) עד שתכנס לחופה ובברכה כדלקמן ואדרבנן נמי מברכין וצונו ואסר לנו כדאשכחן בנר חנוכה : והתיר לנו. את נשותינו הנשואות לנו על ידי חופה וקדושין ואם תאמר היכן מצינו ברכה כגון זו שמברכין על האסור והלא אין מברכין שאסר לנו אבר מן החי והתיר לנו את השחוט ועוד מה ***) [ענין להזכיר בברכה זו עריות ועוד למה] אין מברכין במטבע קצר אשר קדשנו על הקדושין כשם שמברכין על כל המצות במטבע קצר על המילה ועל השחיטה י"ל דודאי אין ברכה זו ברכת המצוה ממש שא"א לברך כפי מה שראוי בברכת המצות שאין לברך בשעת קדושין

*גי' ד"ת **) כ"ה בד"ס ***) גי' ד"ת

רש"י | תורה אור | נר מצוה

אקילו בה רבנן דנוהג ז' ימי המשתה תחלה ואח"כ ז' ימי אבילות חיישינן דילמא אתו לזלזולי ויבעול : מהו. לבעול לכתחלה בשבת מי חיישינן לזה שיעשה חבורה או לא : אתפסוה מטלטלי. תנו לה מטלטלין תחת ידיה במשכון לשיעבוד כתובתה עד שיכתבו כתובתה : טעונה ברכה. ברכת חתנים : במקהלות ברכו וגו' ממקור ישראל. כל ברכת מקור צריך הקהל היינו י' כמו הקהל את העדה מהם למדנו דאין הקהל בפחות מעדה ועדה י' : בבית חתנים. כשנכנסה לחופה לנישואין : אף בבית הארוסין. כשמקדשין מברכין כל ברכת חתנים כדמפרש: ואסר לנו את הארוסות. דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה : והתיר לנו. את נשותינו הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין : והוא

לא בעל הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים כדתנא בברייתא : *תני בר קפרא [דף ה.] [קטו] א בתולה נשאת ליום רביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם ותניא מפני מה אמרו אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי שאם אתה אומר תבעל בחמישי למחר משכים לאומנתו והולך שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים חמישי בשבת וערב שבת ושבת : *איבעיא להו מהו שיבעול ב לכתחלה [דף ה:] [קטז] בשבת ומסקנא *והלכתא מותר לבעול לכתחלה [דף ז.] בשבת רבי אמי שרא למבעל בתחלה בשבת אמרי ליה רבנן והא לא כתיבא כתובה אמר להו אתפסוה א מטלטלי בכתובה אמר רב הונא א"ר אבא בר זבדא אמר רב אחת בתולה ואחת אלמנה ג טעונה [קטח] ברכה ב כל ז' ודוקא אלמנה שנשאת לבחור אבל אלמנה שנשאת לאלמון אינה טעונה ברכה אלא יום אחד בלבד אלא הא דתניא שקדו על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים במאי אי בבחור הא אמרת כל ז' ואי באלמון הא אמרת יום אחד אי בעית אימא בבחור ואי בעית אימא באלמון °אי בעית אימא בבחור שבעה לברכה וג' לשמחה ואי בעית אימא באלמון יום אחד לברכה וג' לשמחה *דליכא בתולה דבצירה משבעה וליכא אלמנה דבצירה מיום אחד אמר רב נחמן אמר לי הונא* מנין לברכת חתנים ג בעשרה שנא' °ויקח (א) בועז עשרה [רות ד] אנשים (ב) *)ר' אבא אמר מהכא °במקהלות ברכו אלהים וגו' ת"ר ד מברכין ברכת [קטט] ד חתנים בבית חתנים רבי יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה אמר אביי ביהודה שנו מפני שמתייחד ה עמה תניא אידך מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת אירוסין בבית אירוסין (ג) מאי מברכין ברוך אשר קדשנו (ד) על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות ע"י חופה וקדושין ברוך אתה ה' מקדש ו **)ישראל תנו רבנן מברכין ברכת חתנים (ה) כל שבעה אמר רב יהודה

*) ור' אבהו אמר מהכא כו' כ"ה בגמ' (ג"א) **) ישראל ע"י חופה וקדושין כ"ה בגמ' (ג"א)

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ר"ל שאפי' כשנתארסה לא יצאת מכלל גזירת ייחוד אפי' לארוס שלה עד שתכנס לחופה ובברכה דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה :

דף ז: בגמ' אמר לי הונא בר נתן תנא מנין כו' (ג"א) תהלים סח

הגהות הב"ח

(א) תי' בועז נמחק : (ב) נ"ב וגו' : (ג) נ"ב ברכת אירוסין : (ד) נ"ב במצותיו וצונו : (ה) נ"ב בעשרה : (ו) נ"ב כלומר דלא תימא דליכא בינייהו מידי אלא אדם בטל ויו"ט שחל להיות בע"ש אלא הא נמי א"נ דמשום שקדו מיקרי עברי' ומשום ברכה לא מיקרי עברי' כדמוכח בגמ' אע"פ שאינו מבואר כן בפי' עי' בתוס' דף ב' וג' : (ז) נ"ב כלומר ומעתה מותר לעשות מלאכה במקצת בביתו זה אינו דודאי אסור אלא שהשו שהבעל מלאכה יעבור על תקנת חכמים ולכך יחדו לו ימים הללו וכו' : (ח) דכיון כצ"ל : (ט) בד"ס הגי' דמן הדין לא שרי אלא במקום מצוה וכתב הב"ח בכ"י ע"ז וז"ל כוונת הר"ן ז"ל דמן הדין לא שרי לכנוס בשבת אלא במקום מצות פו"ר בדלית ליה אשה ובנים וכדתנן בפ' משילין (ביצה דף לו:) ואלו הן משום רשות לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מיבמין ואלו הן משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין כו' ופריך בגמ' אמאי קרי להו רשות והא מצוה קא עביד ופי' ר"ת וא"כ אפי' שמים הן לדין ולישא אשה וליבם את היבמה ופריך דאה"נ אלא מתני' דקתני דאסירי בדאיכא דעדיף מיניה ואית ליה אשה ובנים ודאיכא גדול לייבם הא לאו הכי שרי ואע"ג דאסרי' הכי דאמר במתני' אע"פ שהן משום מצוה הנהו שאני דלית בהו מצוה כולי האי ומ"מ כתב ר"ת בתשובה שאין מקדשין אשה בשבת אלא מדוחק גדול ואפי' קידש מבע"י אסור ליכנס לחופה בשבת ותדע לך דהכי תנן אין מיבמין אע"פ שאין שם אלא ביאה ובירושלמי אמרי הלין דכנסין ארמלין צריכין למכנס מבע"י כ"כ הר"ן להדיא בפ' משילין והשתא מבואר דברי הר"ן שלפנינו דהכי קאמר שאני נשואין דמחמירין ביה טפי שאע"פ שתפלי שמים הוא אפ"ה לא שרי אלא במקום מצוה כגון דלית ליה אשה ובנים והיינו מטעמא משום דהוי מלתא דפרהסיא טובא הלכך לא שרינן ליה לכתחלה אלא מדוחק אע"פ שהוא חפצי שמים אבל התפיס מטלטלין דלא הוי מלתא דפרהסיא טובא שרינן ליה מפני מצות בעילת שהוא חפצי שמים אע"ג דלא הוי מצוה כולי האי כמו שנושא אשה ולית ליה אשה ובנים וכל זה לפי' ר"ת אבל לפירש"י שם והביאו ג"כ הר"ן אין חילוק בין מצוה למצוה ולעולם אסור ולכך צריך לומר דאתפסת מטלטלין מבע"י הוי וזהו שכתב אי נמי אפשר כו' ויראה מדברי הר"ן שתופס עיקר כפי' ר"ת גם בפ' משילין ירצה כן שהביא דברי ר"ת באחרונה והארכתי בזה מפני שראיתי מי שטעה והגיה בדברי הר"ן : (י) אחאי כצ"ל : (כ) ואין הקהל בפחות כצ"ל :

שלטי הגבורים

דמותר אח"כ להתייחד עמה עיין בתשובותיו :
לשון ריא"ז
פירסה כלה נדה אם עד שלא בעל פירסה נדה אסור להתייחד עמה בבית בלא שימור ואם לאחר שבעל פירסה נדה מותר להתייחד עמה בבית אחד כשאר כל הנדות המתייחדות עם בעליהן ובמטה אחת אסורין אפי' הוא בבגדו והיא בבגדה כמו שמבואר בפ' יציאות השבת בהלכות לא יאכל הזב עם הזבה :
א וכתב מיי' וכן אם העיד עליו עדים וקנו ממנו שהוא חייב לה מאתים או ק' ס"ז מותר עד שיהיה לו פנאי לכתוב לה:
לשון ריא"ז
ב אבל הכונס את הבתולה חייב לשמוח עמה ז' ימים ומשה תיקן להם לישראל לעשות כל אדם לאשתו ז' ימי משתה בין שהיה בחור בין שהיה אלמן כמו שמבואר בתלמוד א"י:
ג כתב רב אחאי דברכת אירוסין בי' והר' שמואל הנגיד נחלק עליו ואמר שא"צ י' אלא לברכת חתנים בלבד שלא הוזכרו י' אלא בה ועוד הרי קדושין בפני ב' ואתה מצריך י' וכתב הרא"ש ול"נ דברי רב אחאי דלמאי דילפי' מבועז הרי בועז עשה גם ברכת אירוסין בעשרה ולמאי דילפינן ממקהלות גם ברכת אירוסין על עסקי [מקור בא] דא"א ליבא בלא ברכת אירוסין ודי בשנים לקדושין ובברכות צריך י' ויש שכתבו שצריך לברך ברכת אירוסין קודם קדושין דכל הברכות כולן מברכין עובר לעשייתן ויש שכתבו שצריך לעשות אחר האירוסין דלמא הדרה בה האשה והויא לה ברכה לבטלה ועוד שבכל המצות לפי שמזכירין עשיית המצוה מברכין עליהן קודם לעשייתן אבל כאן אין מברכין אשר קדשנו לקדש אשה וכיון שאין מזכירין עשיית המצות א"צ לברך עובר לעשייתן: ואין מברכין אותה אלא במקום חופה וכתב הרא"ש [בפ"ב דסוכה] וז"ל וצריך לדקדק מה נקרא חופה אם במקום שמברכין ברכת נשואין דהיינו תחלת הנשואין ולהכי קרי ליה חופה א"א לומר כך שלפעמים מברכין אותו ברחוב העיר כשהעם מרובין אלא מקום עיקר ישיבת החתן והכלה קרי חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא ושם מברכין ברכת חתנים כל ז' ונוהגין באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה ושם מברכין ואם יצא משם לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"כ לחופתו אין לברך שם ז' ברכות אבל הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו הבית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין שם ברכת חתנים וכן לפעמים שהולכים משם החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים וי"א שאם אוכלים בשנים או בג' בתים שאין מברכין ברכת חתנים ולא שהשמחה במעונו אלא בבית החופה שאין שמחה אלא בחופה ול"נ שאם יש שמש שמשמש בכל הבתים השמש מצרפן ומברכין בכולן ז' ברכות

והר"ר יחיאל אומר בשם מהר"י שאפי' אין שמש כיון שהתחילו לאכול עם אותם של החופה כולם השובים כאחד לשמחה ומברכין ברכת חתנים כיון שאוכלין מסעודה שתקנו בחופה וכן עמא דבר ע"כ : ד והאידנא אין נוהגין לארס אלא בשעת חופה הלכך מברך ברכת אירוסין וברכת נשואין יחד זה אחר זה וצריך כוס לכל א' וא' וכתבו התוס' לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות אין מברכין בהמ"ז וברכת חתנים על כוס א' : כתב מיי' המארס ובירך ברכת חתנים ולא נתייחד עמה בביתו עדיין ארוסה היא שאין ברכת חתנים עושה נשואין אלא כניסה לחופה ארוס ונכנסה לחופה ולא בירך ברכת חתנים הרי היא כנשואה גמורה וחוזר ומברך אחר כמה ימים ע"כ : ה מיי' כתב דכל המקדש אשה בין ע"י עצמו בין ע"י שליח צריך לברך קודם הקדושין או הוא או שלוחו כדרך שמברכין על כל המצות ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר קדושין שזו היא ברכה לבטלה מה שנעשה כבר נעשה וסמ"ג כתב דדוקא בארץ המערב שרגילין שהמקדש אשה הוא המברך ברכת אירוסין קודם שיקדש אבל במלכיות אלו אין המקדש עצמו מברך אלא אחר ולכך נהגו שאין מברכין עד אחר קדושין והרא"ש כתב יש שכתבו שצריך לברך ברכת אירוסין קודם הקדושין כדאמרי' כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ויש שכתבו שצריך לברך אחר הקדושין דלמא הדרא בה האשה והוי ברכה לבטלה ועוד שבכל המצות שמברכין עובר לעשייתן היינו לפי שמזכירין עשיית המצוה מברך עליהן עובר לעשייתן אבל כאן אין מברכין אקב"ו לקדש האשה וכיון שאין המברך מזכיר עשיית המצוה א"צ לברך עובר לעשייתן : לשון ריא"ז כשם שמברכין ברכת חתנים בשעת הנשואין כך מברכין ברכת אירוסין בשעת אירוסין ואין מברכין אלא אחר שקידשה שמא יחזרו בהם ותהא ברכה לבטלה כמבואר בקונטרס הראיות : ו כתב הרא"ש ז"ל ונהגו האידנא לומר מקדש ישראל ע"י חופה וקדושין כתב מיי' נהגו העם להסדיר אותו על כוס של יין או של שכר ומברכין תחלה על הכוס ואח"כ מברכין אותה

ואם

קדושין אשר קדשנו וצונו על הקדושין משום דאין מברכין על מצוה שאין עשייתה גומר מלאכתה כי הא דהכא מיחסרה מסירה לחופה ובשעת כניסה לחופה נמי א"א לו לברך על קדושין וחופה כיון שכבר קדש מזמן מרובה וכשבא לקדש ולכנוס כאחת ג"כ לא רצו לתקן לו ברכה בפני עצמה כדי שיהא טופס ברכה שוה לכל וכיון דברכת מצוה ממש [לא הוי אעפ"כ] לא רצו להוציא מצוה זו בלא ברכה כלל ותקנו לברך בה על קדושתן של ישראל והיינו שהקב"ה בחר בהם וקדשן בענין זווג באסור להם ובמותר להם והיינו שלונו על העריות וכדי שלא יטעה השומע לומר שבקדושין אלו בלבד הותרו המותרות הוצרכו לומר ואסר לנו את הארוסות בלאו דלא תסור ולהזכיר היתירן דהיינו ע"י חופה וקדושין וכתב הרמב"ן ז"ל ונראה מזה שאין חותמין בה מקדש ישראל ע"י חופה וקדושין אע"פ שכתוב במקצת נסחאות לפי שאינו ראוי לברך על החופה שהיא נעשית עכשיו ועוד שמקדש ישראל הוא מעין הפתיחה שקדשם בכל עסקי נשואין לפיכך אין לחתום אלא מקדש ישראל בלבד וכתב רבינו האי ז"ל גמרא היא בהדיא מקדש ישראל וכך חותמין בשתי ישיבות מימות חכמים הראשונים ועד עכשיו ותוספת זה שאתם מוסיפים גריעותא היא שאין קדושת ישראל תלויה בכך ונאה לכם לחזור להלכה ולמנהגנו בהסכמת הכל עכ"ל רבינו האי ז"ל ובהלכות רבינו ז"ל מצאתי בא"י מקדש ישראל ע"י חופה וקדושין ובכתב ידו ז"ל נמחק על ידי חופה וקדושין ועיקר עכ"ל הרמב"ן ז"ל ופירש והתיר לנו את הנשואות (ג)להתיר לנו אותן שהן נשואות לנו ע"י חופה וקדושין ורבינו תם ז"ל הגיה והתיר לנו את הנשואות לנו ורבינו האי ז"ל כתב והתיר לנו על ידי חופה וקדושין ואין מנהג בישיבה לומר את הנשואות ופירוש על ידי חופה וקדושין אף על פי שהקדושין קודמין לחופה היינו על ידי חופה וקדושין שקדמו להן וכתוב בספר העטור שעיקר הנסחא (א) הוא על ידי חופה בקדושין בבי"ת אלא מפני שהדייקין קראוה לבי"ת ההיא רפה מפני

נר מצוה

קע יהודה והוא *שבאו פנים חדשות מאי מברך אמר רב יהודה *שהכל ברא לכבודו ברוך יוצר דף ח. האדם ברוך אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין עדי עד ברוך אתה ה' יוצר האדם שוש תשיש ותגל עקרה בקבוץ בניה לתוכה בשמחה ברוך משמח ציון בבניה שמח תשמח רעים האהובים °כשמחך יצירך א בגן עדן מקדם ברוך משמח חתן וכלה ברוך אתה ה' אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רנה דיצה חדוה אהבה ואחוה ושלום וריעות מהרה ה' אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשתה נגינתם ברוך אתה ה' משמח חתן עם הכלה ומאי שנא הא דמתחיל בה בברוך משום דאע"ג דליכא פנים חדשות מברך אשר ברא כל שבעה הלכך ברכה בפני עצמה היא רב אשי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך ב כולהו מכאן ואילך אי איכא ג פנים חדשות בריך כולהו ואי לא (לא) אפושי שמחה בעלמא הוא מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא משבעה ועד תלתין בין א"ל מחמת הלולא ובין לא א"ל מחמת הלולא מברך שהשמחה ד במעונו מכאן ואילך אמר מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו ואי לא לא ובי א"ל מחמת הלולא עד אימת א"ר פפי משמיה דרבא (א) עד ה תריסר ירחי שתא ומעיקרא מאימת (א) מכי רמי שערי באסינתא *א"ר יצחק א"ר

דף ח:

רש"י

והוא. שיבואו אל המשתה פנים חדשות בכל יום שלא היו שם אתמול: מאי מברך אמר ר"י כו'. נראה לי סדר הברכות כך שסידורן על עסקי הזווג מתחיל מאשר יצר ואילך אשר יצר את האדם מדבר בזכר: והתקין לו ממנו. מגופו מצלעותיו: בנין עדי עד. בנין נוהג לדורות היא הנקבה דכתיב ויבן את הצלע: שוש תשיש. לפי שאנו צריכים להעלות ירושלים על ראש שמחתנו שנאמר תדבק לשוני לחכי וגו': שמח תשמח. ברכה לחתן וכלה שיגליחו בשמחה ולב טוב: ריעים האהובים. החתן וכלה: כשמחך יצירך. אדם הראשון דכתיב ויטע גן בעדן וגו': משמח חתן וכלה. ובאחרונה עם הכלה לפי שהראשונה היא תפלה שמברכין שישמחו בהצלחה כל ימיהן בכל טוב ובאחרונה הוא משבח הקב"ה אשר ברא דיבוק חתונת איש באשה ולפי שהסדר מתחיל באשר יצר לכך פותח בברוך וחותם בברוך ושוש תשיש ושמח תשמח לפי שהן ברכות סמוכות לחברתה לכך לא פתח בברוך ואשר ברא פותח בברוך כדפירש [רי"ף] בסמוך אבל שהכל ברא לכבודו לא ניתקן אלא לעם שנאספים לגמול חסד לכלה ויוצר האדם תקנו לשם יצירה ראשונה של אדם הגב שמברכין על השניה דהא בראשונה לא הוה נקבה ולפי שאינה מסדר ברכות וכולה הודאה אחת היא ולכך לא חתמו בה בברוך מידי דהוה אברכות פירות ומצות: בין אמר להו לקרואים מחמת הלולא. קראתי לכם לסעודה: מעיקרא. קודם ברכת חופה: מאימתי מתחיל לברך שהשמחה: מכי רמי שערי באסינתא. שממלין וזורין שעורים בעריבות לשכר ויש מפרשים שזורעין שעורים בעציץ לשם חתן וכלה לומר פרו

שהיא סמוכה לה"א לפי שאותיות יהו"א מרפות בג"ד כפ"ת טעו הסופרים וכתבו בוא"ו: **והוא** שבאו. אל המשתה: פנים חדשות. בכל יום שלא היו שם אתמול והרמב"ן כתב דכל שבא פנים חדשות ועומד שם אע"פ שאינו אוכל שם מברכין שבע ברכות וכתבו עוד בתוס' שאם באו פנים חדשות בלילה מברכין עליו לילה ויום והוא שעמד שם בכל שעת ברכה וכתבו בשם ר"ת ז"ל דהאי פנים חדשות היינו ששמחים עליו בני החופה: מאי מברך א"ר יהודה כו'. כתב רש"י ז"ל נראה בעיני שלא נסדרו על עסקי הזווג אלא מאשר יצר ואילך שאותה ברכה מתחלת לדבר בשניהם אשר יצר האדם מדבר בזכר והתקין לו ממנו בנין עדי עד היא הנקבה שוש תשיש לפי שאנו צריכין להעלות זכרון ירושלים על ראש שמחתנו שנאמר תדבק לשוני לחכי וגו' שמח תשמח בחתן וכלה *שיגליחו בשמחה וטוב (ג) ואשר ברא לשם כל ישראל ולפי שהסדר מתחיל מאשר יצר פתח בה בברוך וחותם בברוך כדרך כל ברכה של ראשי סדרי ברכות ושוש תשיש ושמח תשמח מפני שהם ברכות הסמוכה לחברתה לא פתח בה בברוך שכך תקנו לכל הברכות הסמוכות אחר הראשונה על הסדר ואשר ברא מפני שהיא נאמרה יחידאה ברוב ימי המשתה כשאין שם פנים חדשות לפיכך איגה מן הסמוכות והוצרך לפתוח בה בברוך ולסיים בה בברוך אבל שהכל ברא לכבודו איגה מן הסדר אלא לאסיפת העם הנאספים שם לגמול חסד זכר לחסדי המקום שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו שושבין ונתעסק בו ואסיפה זו כבוד המקום היא וברכה זו לכך נתקנה ומשעת אסיפה היא ראויה לברך אלא מכיון שיש שם ברכה על הכוס הזקיקוה לסדרם עליו מידי דהוה אברכת בשמים וברכת על האור במוצאי שבת כדאמרינן [בירושלמי דברכות פרק א' הלכה ה] רבי מפזרן וחוזר ומסדרן על הכוס ור' חייא מכנסן הואיל ויש שם כוס ולפי שאינה מראש סדר הברכות וכולה הודאה אחת לא התמו בה בברוך מידי דהוה אברכת פירות ומצות וכן ברכת יוצר האדם שתקנוהו ליצירה ראשונה של אדם הראשון כדלקמן אי למאן דאמר שתי יצירות הוו אי למאן דאמר שתי יצירות עלו במחשבה ובתר מחשבה אזלינן מ"מ איגה מסדר ברכת הזוג דהא ביצירה ראשונה הכתי נקבה לא הואי ואם תאמר למה היא באה מתוך שאנו מברכין על יצירה שניה תקנו אף על הראשונה שהיא תחלתו: והתקין לו ממנו. מגופו ומצלעותיו: בנין עדי עד. בנין הנוהג לדורות וקרי בנין על שם ויבן את הצלע: עקרה. ירושלים: ריעים אהובים. החתן והכלה שהם שני ריעים האהובים זה לזה: כשמחך יצירך. כמו ששמחת את אדם הראשון: בגן עדן מקדם. דכתיב (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וגו': משמח חתן וכלה. ובאחרונה חתן עם הכלה. לפי ששמחת ברכה הראשונה לא בשמחת חתונה אנו אומרים שהרי תפלה היא שמברכין שיהיו שמחין בהצלחה כל ימיהם לפיכך אין אנו חותמין בה משמח חתן עם הכלה דמשמע שמחת איש באשה אלא ברוך משמח את שניהם לעולם בספוק מזונות ובאחרונה שבח הוא שמשבח להקב"ה שברא חתנות דבוק איש באשה על ידי שמחה וחדוה לפיכך יש לחתום משמח חתן עם הכלה שהוא שמחת איש באשה עד כאן לשון רש"י ז"ל: ואחרים פירשו [והיא דעת התוס'] דהיינו טעמא דברכות הללו יש מהן שפותחות אע"פ שהן סמוכות ויש שאינן פותחות משום דכי אמרינן דברכה הסמוכה לחברתה איגה פותחת בברוך דוקא כשסמוכה לברכה שחותמת הא לאו הכי (לא) [פותחת] אע"פ שהיא סמוכה כדי שלא יראו שתיהן כברכה אחת ולפיכך שוש תשיש ושמח תשמח אינן פותחות לפי שכל אחת סמוכה לברכה שחותמת אפי' הכי אשר ברא פותחת משום דזימנין דמברכי לה באפי נפשה דהיינו בדליכא פנים חדשות ואי נמי אפי' תימא דכל דסמיכי אפי' למטבע קצר [שאינה חותמת] איגה פותחת היינו טעמא דהני משום דיוצר האדם לא מקריא סמוכה לפי שהוא התחלת [ברכת] הזוג דשהכל לא נתקנה אלא על אסיפת העם וכדברי רש"י ז"ל ואשר יצר כיון דברכה זו ושלפניה תרוייהו מעין יצירה נינהו אילו לא היתה פותחת היה הכל דומה ברכה אחת וחכמים רצו לעשותן ב' ברכות משום דסברי דאדם וחוה ב' יצירות הוו כמ"ד בערובין (דף יח.) דויבן את הצלע זנב היה וממנו נבראת האשה: **מברך** שהשמחה במעונו. בתחלת הזימון: בין אמר להו. לקרואים: מחמת הלולא. קראתי לכם הלוס לסעודה: מעיקרא. קודם חופה אם הזמין קרואים ואמר להם מחמת שאני רוצה להכניס בני לחופה: מאימתי. (ד) התחלת שמחת החופה לברך שהשמחה במעונו: מכי רמו שערי באסינתא. שורין שעורים בעריבות במים להטיל שכר לצרכי חופה ויש אומרים לשם

ואם אין שם יין או שכר מברך בפני עצמו כתב רב שרירא גאון המארס בלא ברכה אסר את ארוסיו ברכה שהיא מצוה והמברך ברכת אירוסין בבית חתנים ברכה שאינה צריכה היא ועובר משום לא תשא ור"ן הורה שאם לא בירך ברכת אירוסין בשעת אירוסין יברך אותה עם ברכות של נשואין וכ"כ הרא"ש כתב רב שמואל הנגיד שאין ברכת אירוסין צריכה י' ורבינו האי כתב שצריכה י' ולזה הסכים הרא"ש :

לשון ריא"ז

כיצד מברך אומר בא"י אקב"ו על העריות וכו' בא"י מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקדושין ומברך ברכה זו על הכוס ואסרו חכמים להתייחד הארוס עם ארוסתו עד שברכו עליהן הברכות המזכרות בנשואין וכך אמרו כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ואפי' אם כנסה לחופה אסורה היא לו בלא ברכה בירך עליה הברכות המזכרות הותר לו לבא עליה כנשואתו אבל דין ארוסה יש לה לכל דבר עד שיפרוש טלית עליה לשם חופה :

א כתב סמ"ג י"מ כי ג' ברכות ראשונות מתחילות בברוך אע"פ שסמוכות לברכות שלהם מפני שהם קצרות ואם לא היו מתחילות בברוך היו נראות כאחת והקשה הוא על זה מן הירושלמי וכתב בשם רש"י כי אין סדר הזיווג מתחיל כי אם מאשר יצר את האדם ואילך אבל שהכל ברא לכבודו נתקנה לשבח לאדון הכל שיעשה שושבין לאדם הראשון והיה ראוי לברך משעת אסיפת העם אלא שמכנסן על הכוס ויוצר האדם מפני שנבראו אדם ואשתו בב' פעמים וברכת אשר ברא מפני שהיא יחידה לפעמים לכך פותחה בברוך שאינה נחשבת ברכה הסמוכה לחברתה וכתב מיי' אם היה שם יין מביאים כוס של יין ומברך על היין תחלה ומסדר כולן על הכוס ונמצא מברך ז' ברכות ויש מקומות שנוהגים להביא הדס עם יין ומברך על ההדס אחר היין ואח"כ מברך הו' ברכות ור"ן כתב אם הוא במקום שאין יין שם מצוי יקח נמוקים וישרה אותן ויסחט אותן ויברך עליו ואם לא ימצא נמוקין יברך על השכר שהכל דלא סגי בלא כסא אבל ברכת אירוסין אם לא ימצא יין אפי' יש שם שכר מברך בלא כוס אירוסין דלאו מצוה מן המובחר היא אבל ברכת חתנים שהיא ו' ברכות חייב לברך על הכוס בפה"ג או שהכל אם לא ימצא יין כל עיקר ואם יש שני חתנים מתברכין כאחד וכן הורה הרא"ש הלכה למעשה לברך לשני חתנים כאחד וכ"כ מיי' יש לו לאדם לישא נשים רבות כאחד ביום אחד ומברך ברכת חתנים כאחד אבל לשמחה צריך לשמוח עם כל אחת ואחת שמחה הראויה לה עם בתולה ז' ועם בעולה ג' ולא מערבין שמחה בשמחה :

לשון ריא"ז

ומברך תחלה על היין ומסדר הברכות הללו על הכוס שהן כולן ז' ברכות ביום הא' מברך כל ז' ברכות הללו בין בשעת נשואין בין בשעת סעודה אחר בהמ"ז : ב י"מ יומא קמא סעודה ראשונה כדאמר בפסחים יומא קמא לא תלינהו לי בהלכה דהיינו סעודה ראשונה ומיהו אם לא אכלו עד הלילה מברכים דלא גרע מפנים חדשות כיון דאכתי לא אכלו בני חופה ובשבת דמברכי' אף בסעודה שחרית אע"פ שבירך בליל שבת משום דכבוד יום עדיף והוי כפנים אחרים חדשות ובהשמחה במעונו לא בעי י' ואשר ברא יש שכתבו דבעי עשרה ויש שכתבו דלא בעי עשרה והכי מסתבר. כ"כ הרא"ש ז"ל : ב וכתב ר"י דוקא פנים חדשות שדרך להרבות בשבילם כגון אדם חשוב ואפי' בא קודם החופה הואיל והשתא שם

לשבח הספרים ודוגמתו מקדש ישראל והזמנים ובשבת מקדש השבת בלבד ואמרי' בזה דשבת משום דמקדשה וקיימא אפי' לא קדשוהו ב"ד שנאמר ושמרתם את השבת כי קדש היא אבל י"ט דלא סגי דלאו ישראל הוא דמקדשי ליה שנאמר אשר תקראו אותם במועדם ז"ל מקדש ישראל והזמנים קב"ה הוא דקדשינהו לישראל וישראל מקדשי להו להזמנים אף כאן נאמר דהקב"ה הוא מקדשינהו לישראל במצות קדושת הזיווג ע"י הפרשה של חופה והחופה היא הגומרת הקדושין כדאיתא רפ"ק דקדושין :

לכבוד החופה מברך כולם ועוד אומר ר"י כי שבת נקרא פנים חדשות ויש מקומות שנוהגין שהקהל הולכים עם החתן מבהכ"נ לביתו ביום שבת שחרית אחר התפלה ומברכין שם ז' ברכות ונראה שאינו מנהג טוב שאפי' אם יש שם מי שלא היה בשעת הברכה לא מקרי פנים חדשות כיון שאין מרבים בשבילו וכ"כ רבינו האי שאינו מנהג יפה אלא שאין איסור בדבר ושבת וי"ט ראשון וב' הוי כפנים חדשות בסעודת הלילה ושחרית אבל לא בסעודה שלישית : לשון ריא"ז הפנים חדשות הם בני אדם שלא שמעו עדיין לא בשעת נשואין ולא בשעת סעודה כמבואר בקונטרס הראיות : ד לא היו שם פנים חדשות אין מברכין ז' ברכות אלא בסעודה הראשונה ל"ש אכלו בו ביום או בלילה שלאחריו אלא שהשמחה במעונו ואשר ברא מברכין כל שלשה ונראה דזמן שמתחם אומרים אותה אפי' אין שם עשרה וי"א שגם אשר ברא צריך עשרה ולא נהירא להרא"ש : לשון ריא"ז שם ברכות הללו שביארנו למעלה אין מברכין אותן אלא בעשרה והתנים מן המנין ומ"ה אומר שמברכין ברכת אשר ברא צריכה עשרה ור"י הלוי אומר שאף ברכת אשר ברא בלבד שלא בעשרה וכן נראה בעיני כמבואר בקונטרס הראיות : ה וכתב סמ"ג האידנא ערבה כל שמחה ואין לומר אותו כלל אחר שבעה ורבי שמואל בן חפני פסק דבסעודת אירוסין אפי' ברכו ברכת אירוסין אין מברכין שהשמחה במעונו וכן דעת רשב"ט ורבינו יב"ק מספר"ם פליגי ואמרו דלא גרע משבוע הבן דהאי לא משום דערב [illegible]

ג' מהר"ם

א מיי' פ"ג מהל' אישות ופ"ב מהלכות ברכות סמג עשין מח טור אה"ע סי' סב :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אמר רב פפא : (ב) שתחיר כנ"ל : (ג) נ"ב לב : (ד) נ"ב סוף :

הגהות הגר"א

(א) כס"ג ברי"ף ע"ג דף שנ"א ע"ב :

ג' מהר"ם שילוני [נ"ס סב"ח]

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ומיהו באשר"י ובאבן העזר סי' ס"ב ובסמ"ג מ"ע מ"ח מהלכות אישות וברכות רבינו מנחם בעל הלכה בכולן כתוב וי"ו בחתימה בא"י מקדש ישראל ע"י חופה וקדושין וכן נראה שלא

א מיי' פי"ג מהל' אבל סמג עשין ב טור י"ד סי' שעט:
ב מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה טור אה"ע סי' ו וסי' ח:

[דף ט ע"א]

צ"ל ספק תחתיו ספק אינו תחתיו

לשם החתן והכלה זורעים שעורים בפניהם לומר פרו ורבו ולמחו כשעורים הללו ומשמע לי דאשר ברא בפ"ע לא מקריא ברכת חתנים דאי מקריא הכי לא הו"ל לר"י לומר והוא שבאו פנים חדשות דבלאו פנים חדשות נמי מברך *)אותה כדאמר באו פנים חדשות מברך שית לא באו מברך א' אלא ודאי אשר ברא בפני עצמה לא ברכת חתנים היא אלא כולהו שית ברכות מקרו ברכת חתנים כי היכי דלארבעה שלאחר המזון מקרו ברכת המזון ונפקא מינה דאע"ג דאמרינן ברכת חתנים בעשרה היכא דליכא פנים חדשות דלא מברך אלא שהשמחה במעונו ואשר ברא לא בעי עשרה

נר מצוה

אלא בג' נמי מברכין לה והיינו נמי דאמרינן בסמוך ואי לא אפושי שמחה בעלמא הוא מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא ולדידי הכי פירושא אי איכא פנים חדשות מברך כולהו דלדידהו כתחלת נשואין דמי ואי לא מאי דאמרי רבנן שבעה לברכה ליתא משום נשואין דלנשואין יומא קמא סגי אלא לאפושי שמחה בעלמא הוא דתקון הכי הלכך בשהשמחה במעונו ואשר ברא סגי והרמב"ן ז"ל כתב דמדאמרינן בגמרא בריך שית ובריך חמש ש"מ דהשמחה במעונו לאו ברכת חתנים היא ומינה דאפי' בג' מברכין אותה ומדבריו אתה למד שהוא סבור דאשר ברא שהיא מכלל שית וה' שאין מברכין אותה אלא

רש"י

ורבו כשעורין אלו: ברכת רחבה. היא שאנו מברין את האבל ברחבה ומברכין ברוך מנחם אבלים: האומר פתח פתוח מצאתי. ודמים אין לה כגון שהיתה היא ממשפחת דורקטי שאין להם דם בתולים או כגון שנאבדה המפה ולא ידע אם היה בה דם אבל זה ברור לו שמצא פתח פתוח: והני מילי באשת כהן. שהאונס אסור בה הלכך חדא ספיקא היא: פתוחה מבת שלש שנים. ועכשיו היא גדולה ופיתויה פיתוי ואינו אונס ולכך *ספק תחתיו ליכא לספוקי שאילו נבעלה קודם לכן היו בתוליה חוזרין כדתנן במסכת נדה:

להפסידה

אמר ר' יוחנן מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה וחתנים מן המנין *ברכת אבלים בעשרה קעא [כל שבעה] ואין אבלים מן המנין והוא שבאו פנים חדשות מאי ברכת אבלים ברכת רחבה:

דף ט. קעב אמר ר' אלעזר *האומר פתח פתוח מצאתי א נאמן לאוסרה עליו דשויא אנפשיה חתיכא דאיסורא וה"מ באשת כהן פירוש דליכא אלא חד ספקא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ולא מצית אמרת אם תמצא לומר תחתיו ספק מוכת עץ ספק דרוסת איש דמוכת עץ פתחה סתום אי נמי באשת ישראל והוא שקבל בה אביה קדושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד דהוה ליה חד ספקא ספק באונס ספק ברצון וספקא דאורייתא לחומרא אבל אשת

א־ כתב ה"ר יונה שלא דנאמן לאוסרה עליו דוקא במכחישתו ואומרת שהיתה בתולה או שותקת אבל אם אומרת אמת הדבר שלא מצאתני בתולה אבל נאנסתי תחתיך אם ישראל הוא מותרת לו מפני שהיא טוענת טענת ברי והוא טוען טענת שמא שאינו יודע אם באונס אם ברצון וב"י ושמא ברי עדיף: וכתב הרא"ש ועשו תלמידיו לכתבה בשמו כי לא אמרו מעולם דכיון דליכא אלא חד ספיקא אזלינן לחומרא ובדבורה לא מהימנא דהא אמרי' לקמן דקי"ל כרב נחמן דלא אמרי' ברי ושמא ברי עדיף אפי' היכא דהברי הוא טוב והשמא היא גרוע כ"ש הכא דהברי גרוע' שיודעת שאינו יכול להכחישה והא דקי"ל כר"ג דאמר ברי ושמא ברי עדיף היינו דוקא היכא דאיכא מיגו כדמפרש לקמן וכו' ע"ש:

בי' ולדבריו נצטרך לדחוק ולפרש דהא דא"ר יהודה והוא שבאו פנים חדשות הכי קאמר מאי דאמרינן כל שבעה דמשמע שהן שוין דוקא בשבאו פנים חדשות וזה דוחק ועיקר הדבר כמו שכתבתי דכשם שהשמחה במעונו אינה ברכת חתנים דהא בי מהולא הוו מברכין לה אי לאו משום נערה דיוקא כדאיתא בגמרא ולא מברכין לה אלא משום שמחה בעלמא הכי נמי אשר ברא לאו ברכת חתנים היא ולא בעיא עשרה שאינה באה אלא משום אפושי שמחה בעלמא וכך נראין דברי הרמב"ם ז"ל בפרק ב' מהלכות ברכות והרמב"ן ז"ל כתב דמדאמר אפושי שמחה בעלמא הוא כלומר סעודת קרואין הללו ואמרינן אמר ליה מחמת הלולא שמע מינה שאין מברכין שהשמחה במעונו אלא בעושה סעודת מרעות לחתונתו אבל אם לא זימן אדם אלא חתן הסועד עם בני ביתו אינו מברך כלל ע"כ משמע ליה ז"ל דמאי דאמרי אפושי בעלמא הוא היינו סעודת הקרואין ואין זה נכון כלל אלא כמו שכתבתי עיקר ולפיכך אני אומר שכל שבעה אפילו חתן הסועד עם בני ביתו מברך כל שבעה שהשמחה במעונו שאילו כפי פירושו ז"ל אפי' אשר ברא לא יברך אא"כ סועד עמו אחר ואי אפשר דסתמא אמרי שבעה לברכה אבל ודאי מודינא דלאחר שבעה אם לא סעד עם אחר אינו מברך שהשמחה במעונו והיינו דאמרינן בין דאמר ליה מחמת הלולא בין דלא אמר ליה מחמת הלולא דאלמא בסועד עם אחר היא שאם לא כן אי זה הוכחה יש שהוא עושה סעודת שמחה כלל וכן מה שכתב ז"ל דמדאמרינן בריך שית ובריך חמש משמע דהשמחה במעונו לאו ברכת חתנים היא לא ידעתי מה ראיה הוא לזה שאם באנו לומר כן מאן אמר ליה דברכת מזון הוא דלמא ברכת נשואין הוה ואי נמי ברכת המזון הוה היכי לימא בריך שית ובריך שבע וכי שהשמחה ברכה בפני עצמה היא והלא אינה אלא תוספת דברים שאנו מוסיפים בנברך שאכלנו ומיהו ודאי קושטא דמילתא הוא שאינה ברכת חתנים וכמו שכתבתי: **וחתנים** מן המנין. לעשרה הצריכין למנות לברכת חתנים כדאמרינן לעיל: ואין אבלים מן המנין · בגמרא פריכין עלה מדתניא חתנים ואבלים מן המנין ומפרקינן כי תניא ההיא בברכת זמון כלומר להצטרף בג' בני אדם לזמן עליו שהרי חייב בכל המצות וכי קאמר רבי יוחנן דאין אבלים מן המנין בברכת רחבה כשמברין את האבל סעודה ראשונה משל אחרים כדאמרי' במועד קטן [דף כז:] היו מברין אותו ברחבה ומברכין שם ברכת אבלים כדמפרש (טעמא) [לקמן] בגמרא ברוך מנחם אבלים והיכא דאיכא פנים חדשות מברכין אותה כל ז' וי"א שאין מברכין ברכת חתנים אלא בברכת המזון כדאמרינן הכא כי תניא ההיא בברכת *המזון ולא כמו שנהגו עכשיו לברך ברכת חתנים בשחרית ובערבית שלא בשעת סעודה וליתא שהרי שנינו במסכת סופרים [פרק יט הלכה יא] *ונהגו (ז"ל) לומר בבקר ברכת חתנים על הכוס בעשרה ופנים חדשות כל שבעה [ובערב *קודם סעודה] אלמא קודם סעודה היו מברכין אותה לפי שהיו רגילים להתאסף בבית החתן בבקר ובערב לשמח החתן וכלה והיו מברכין אע"פ שאין אוכלין ואכן גם כן בשחרית ובשבת שהחתן יוצא מבית הכנסת מוציאין כלה מחדרה ונכנסין לחופה זו היא עיקר השמחה וראוי לברך עליה וה"נ מוכח בירושלמי שאמר [בפירקין הלכה א] מברכין ברכת חתנים בבית חתנים כל שבעה רבי ירמיה סבר מימר מפקין כלתה כל ז' כלומר מחופתה להיות שמחין עמה ומש"ה מברכין כל שבעה א"ל רבי יוסא והא תני רבי חייא מברכין ברכת אבלים כל ז' אית לך למימר מפקין מיתא כל שבעה מאי כדון מה כאן מנחמין עמו אף כאן משמחין עמו מה כאן מזכירין פירוש האבל ומש"ה מברכין אף כאן מזכירין כלומר השמחה ומש"ה מברכין ואע"פ שברכו בשחרית חוזרין ומברכין בשבת ואין חוששין לדעת אם יש שם פנים חדשות לפי שאי אפשר שלא יהיה בשבת אחד שלא היה אתמול וי"א שסומכים על מה שאמרו במדרש כיון שבא שבת באו פנים חדשות [ואין צריך פנים חדשות] אחרות עוד שנינו במסכת סופרים [שם] גבי ברכת החדש כו' מברך עליו ברכת הזימון ומביא לו כוס אחר ומברך בפה"ג וכן צ"ע כולה (א) וכן אתה אומר בברכת חתנים ובברכת אבלים לפי שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד אבל י"א שלא אמרו אין מברכין שתי קדושות על כוס אחד שם בפסחים [דף קב: ע"ש תוס' ד"ה שא"א ב' כו'] אלא לענין קדוש וברכת המזון ומשום דהאי מקמי סעודה והאי בתר סעודה אבל בקדושה ואבדלתא דתרווייהו מקמי סעודה מברכין להו אחד כסא וברכת מזון וברכת חתנים להא דמיא דתרווייהו בתר סעודתא וכתב הרמב"ן ז"ל ובמעתי שאין לברך ברכת חתנים ולא אשר ברא אלא בחופה שאין שמחה אלא בחופה כדאמרינן במסכת סוכה (דף כה:) וליתבו בסוכה וליחדו בסוכה אין שמחה אלא בחופה אלמא ליכא לברוכי ברכת חתנים אלא בשבעת ימי המשתה ובחופה עד כאן ומיהו שהשמחה במעונו ודאי לא תלי בחופה כלל דהא אפי' מקמי הכי ובתר הכי מברכין לה ודאמרינן לענין ברכת אבלים כי תניא ההיא בברכת הזמון פרש"י ז"ל להצטרף לשלשה לזמן עליו ואם תאמר אי הכי פשיטא ולדברי מקצת הגאונים שאומרים שמוסיפין בברכת זימון נברך מנחם אבלים שאכלנו משלו אפשר לתרץ שכיון שהוא מתנחם הייתי אומר שלא יצטרף שהוא אינו מן המתנחמים אלא מן המתנחמין אלא דהתם בברכות [דף מו:] משמע שאין מוסיפין בה כלום אלא י"ל שכיון שמוסיפין בהטוב והמטיב אל אמת דיין אמת כדאיתא התם היה אפשר לומר שאין אבל מן המנין: **האומר** פתח פתוח מצאתי. כתב רש"י ז"ל וטוענת דמים אין לו כגון שהיא ממשפחת דורקטי שאין להם דם בתולים כדלקמן [דף י:] אבל זאת ברורה לו שפתח פתוח מצא: נאמן לאוסרה עליו. ואע"פ שאין הדבר הזה יכול להתברר אלא על פיו לגבי נפשיה הוי נאמן לשווי עליה חתיכה דאיסורא ע"כ. נראה מדבריו דאי איכא דמים לא מתסרא ואחרים כתבו שאין הדמים ראיה דהא אפשר דדם נפור הכניסה ואפי' במשמש נמי אפשר דדם הנדרין הוא דמ"מ איהו קים ליה דפתח פתוח מצא והכי מוכח בירושלמי [פרק זה סוף הלכה א] עלה דברייתא דתניא בגמרא [דף יב.] כל שלא נהג כמנהג הזה אינו יכול לטעון טענת בתולים במה אנן קיימין בשלא פשפש ומצא היא אומרת דם בתולים והוא אומר דם נפור הוא הורע כחו שלא נהג כמנהג הזה כלומר שלא משמש אותה כדי שלא תוכל להכניס לו דם נפור ואמרינן עלה הדא דתימא (דמר לה) [שלא] להפסידה מכתובתה היא אבל לקיימה אינו רשאי משום ספק סוטה (א) דמר רבי הילא בשם רבי אלעזי מצא פתח פתוח אסור לקיימה משום ספק סוטה אלמא אע"פ שמצא דם אסורה עליו ותולה אותו בדם נפור ואפי' משמש נמי נראה דאסורה דהא שוויה אנפשיה חתיכא דאיסורא ותולה אותו בדם הנדרין: **והני** מילי באשת כהן דליכא אלא חד ספקא ספק תחתיו ספק אין תחתיו אבל תחתיו אפילו באונס אסורה וכתוב במקצת נסחי הלכות דליכא למימר אם תמצא לומר תחתיו ספק מוכת עץ ספק דרוסת איש דמוכת עץ פתחה סתום הוא ע"כ ואינו מעיקר נסחאות ההלכות ולא נהירא דבגמ' אמרינן אף אנן נמי תניא בתולה נשאת ליום ד' ליום רביעי אין ליום חמישי לא ודקא טעין טענה מאי לאו דקא טעין טענת פתח פתוח ודחינא לא דקא טעין טענת דמים ובטענת דמים ודאי הא איכא למתלי במוכת עץ ועוד דבירושלמי אמרינן בהדיא שהפתח פתוח בין בעץ בין באדם אלא י"ל דמוכת עץ מילתא דלא שכיחא היא ולא חיישינן לה והכי איתא בירושלמי בפרק האשה שנתארמלה [הלכה א] גבי הא דתנן אם יצתה בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתים וחש לומר שמא מוכת עץ היתה אלא כרבי מאיר דאמר מוכת עץ כתובתה מאתים א"ר יוחנן לא חשו לדבר שאינו מצוי: **אי** נמי (ב) באשת ישראל והוא שקבל בה אביה קדושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד הלכך חד ספק הוא דאיכא ספק אונס ספק רצון אבל ספק תחתיו ספק אין תחתיו ליכא שאילו נבעלה קודם לכן היו בתוליה חוזרות כדתנן במסכת נדה (דף מד:) פחות מכאן כנותן אצבע בעין שהדמע יוצאה וחוזרת וכתב רש"י ז"ל דמיירי כגון שהיא [עכשיו] גדולה ופתויה פתוי ואינו אונס וכתב כן מדאמרינן בסוף פרק ארבעה אחין (דף נג:) גבי מתני' שנים שקדשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו של זה בזה כו' ואמרינן עלה בגמרא אר"י תני הוחלפו הכי נמי מסתברא מדקתני היו קטנות או שאין ראויות לילד מחזירין אותן מיד ואי במזיד מי שרו ומהדרינן הא לא קשיא פתוי קטנה אונס הוא ואונס בישראל מישרא שרי אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ב' מהלכות סוטה קטנה שהשיאה אביה אם זינתה ברצונה אסורה על בעלה וכתב גם כן בפרק ג' מהלכות איסורי ביאה הבא על הקטנה אשת הגדול אם קדשה אביה הרי הוא בחנק והיא פטורה מכלום ונאסרה על בעלה כמו שבארנו בהלכות סוטה וכבר השיגו הראב"ד ז"ל בשני המקומות מזו שאמרו דפתוי קטנה אונס הוא ובירושלמי במסכת סוטה בפרק היה מביא [הלכה א] נמי אמרינן דאמר רבי זעירא בר אחא בשם רבי יוחנן קטנה שזינתה אין לה רצון ליאסר על בעלה. ודאמרינן נאמן לאסרה עליו דוקא במכחישתו שאומרת בתולה שלימה נבעלתי

*) גי' ד"ת אשר ברא והל"ל באו כו'

הגהות הב"ח
(א) דאמר כצ"ל:

צ"ל הזימון

נהגו רבותינו לומר בבוקר כו' כצ"ל (ג"א)

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) ל' הברייתא ואשר בעגולה כו' ונראה שהוא נוסח ברכה כנגד המזומנים לקידוש החודש שהיתה נוהגת בימיהם:
(ב) באשת ישראל צ"ל ועי' בהשר"י ובמרדכי:

במס' סופרים שלנו איתא בערב אחר הסעודה (ג"א)

אי נמי בשותקת ולא טענה מידי דבכי הא הוא דאמר דכיון דקים ליה שוייה אנפשיה חתיכה דאיסורא אבל אם מודה לדבריו שפתח פתוח מצא אלא שאומרת תחתיו נאנסה או שהיא מוכת עץ לא מתסרא דהא קי"ל כר"ג וכר"א דאמרי לקמן [דף יג.] דבכי האי גוונא נאמנת ואע"ג דהיא דלקמן לענין כתובה אתנייה אפ"ה לענין אסורא נמי כיון דאיהי טוענת הכי בברי ואיהו לא מצי למטען איפכא אלא בשמא לא שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם [בפרק זה הלכה ו] עלה דההיא דר' ירמיה בעי מעתה אין טענת בתולים כר"ג וכר"א אלא כרבי יהושע חזר ואמר יש טענת בתולים כר"ג וכר"א בשותקת אפילו תימא במדברת באומרת מגא ואבדו והא נאמנת לית יכול (א) דמר רבי הילא בשם ר"א מצא פתח פתוח אסור לקיימה משום ספק סוטה הכא איתמר נאמנת והכא איתמר אינה נאמנת תמן שניהם מודים שהפתח פתוח כלומר במשנתינו אלא שהיא טוענת ברי משארסתני נאנסתי או מוכת עץ הייתי ומש"ה נאמנת ברם הכא אין שניהם מודים שהפתח פתוח כלומר מש"ה איהו נאמן כיון דברי הוא *)אלמא כי אמרינן דנאמן לאסרה דוקא במכחישתו ומיהו אפי' בכה"ג דוקא כשאומר ברי לי שלא הטיתי (אבל) הא לאו הכי לא מתסרא דשמא הטה ולאו אדעתיה והכי מוכח לקמן [דף י.] מעובדא דרשב"ג דההוא דאתא לקמיה ואמר ליה שמא הטית ולא אשכחן דאהדר ליה ההוא גברא מידי ולא אשכחן נמי דאסרוה עליו משום דההוא גברא חש למילתא לא איתסרא עילויה ומיהו לישנא בתרא דאיתמר בגמרא [שם] שמא הטית במזיד כל היכא דאמר שלא הטה במזיד מתסרא אלא שהרב אלפסי ז"ל לא כתבו לאותו לשון בהלכות :

נאמן להפסידה כתובתה. ע"פ עצמו וטעמא מפרש לקמן :

חכמים תקנו להם כו'. כלומר אי הואי כתובה מדאורייתא לא הוה נאמן להפקיע אלא בעדות ידועה אבל כתובה חכמים תקנוה הם אמרו והם אמרו הם תקנוה והם אמרו שהוא נאמן להפסידה : [א"כ]. שבידו להפקיע :

נר מצוה

אשת ישראל שנתקדשה יתירה על בת שלש שנים ויום אחד מותרת דהוויין לה תרי ספיקי ספק תחתיו זינתה ספק אין תחתיו ואם תמצא לומר תחתיו ספק ברצון ספק באונס הלכך הוויין לה תרי ספיקי ותרי ספיקי דאורייתא לקולא : *אמר רב יהודה אמר שמואל האומר פתח פתוח מצאתי °נאמן *להפסידה כתובתה *אמר רב נחמן אמר שמואל משום ר' שמעון בן אלעזר חכמים א תקנו לבנות ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והם ´האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן ואם כן מה הועילו חכמים בתקנתן אמר רבא חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה ב וחזינן לגאון דקאמר הנ"מ לענין מנה מאתים (א) אבל לענין תוספת לא מהימן ג וטעמא דמסתבר הוא דלא תקינו רבנן אלא מנה מאתים אבל תוספת איהו כתב אנפשיה הילכך לא מהימן ההוא דאתא לקמיה דר"נ א"ל פתח פתוח מצאתי אמר להו ר"נ אסבוהו כופרי מברכתא חביטא ליה והא ר"נ הוא דאמר מהימן מהימן ומסבינן ליה כופרי רב אחי משני כאן ד בבחור כאן בנשוי בחור לא גמיר נשוי גמיר : ההוא דאתא לקמיה דר"ג אמר ליה פתח פתוח מצאתי א"ל שמא הטיתה אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שמהלך באישון לילה ואפלה הטה מצאו פתוח לא הטה מצאו נעול *ההוא דאתא לקמיה דר"ג א"ל בעלתי ולא מצאתי דם אמרה ליה רבי עדיין בתולה אני אמר להן הביאו שתי שפחות אחת בעולה ואחת בתולה הביאו לו הושיבן על פי ה חבית של יין בתולה אין ריחה נודף בעולה ריחה נודף הושיבוה ולא היה ריחה נודף א"ל לך זכה במקחך וליבדוק מעיקרא בגווה דידה גמרא שמיע ליה ומעשה לא חזא ליה וסבר לא קים ליה בגווה דמילתא שפיר ולאו אורח ארעא לזלזולי בבנות ישראל כולי האי ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל הזקן א"ל בעלתי ולא מצאתי דם אמרה לו רבי בתולה שלימה נבעלתי אלא ממשפחת דורקטי אני שאין להם לא

דם

רש"י

להפסידה כתובתה. ע"פ עצמו כדמפרש טעמא לקמן חזקה אין אדם טורח וכו' ואין לחוש שמא יטעון אדם כך אלא באמת שאם היה שונאה מתחלה לא היה טורח בסעודה חנם אלא היה מגרשה תחלה ודקא אמרינן משום דכתובת אשה דרבנן כדקאמרי חכמים תקנו כו' לכך נאמן דהם אמרו שתיקנוה והם אמרו שנאמן להפסידה כתובתה בטענת פתח פתוח אבל אי הוה כתובתה דאורייתא לא הוי נאמן להפקיע כי אם בעדות ידועה : אסבוהו כופרי. הלקוהו מלקות בחריות של דקל שיש בו עוקצין כעין קוצים : מברכתא חביטא ליה. זונות העיר הזאת ששמה מברכתא חבוטות ושוכבות לפניו תמיד לזנות כיון שהוא בקי בפתח פתוח : בחור לא מהימן. ומסבינן ליה כופרי על אשר העיז פניו : נשוי מהימן. ולא מסבינן ליה כופרי : הטה. כשהגיע לפתח ביתו הסגור ויש בו דבר המעכבו מלפתוח וכשמטין לצדדין נפתח : אין ריחה נודף. מפיה לא היו מריחין היין שאם היתה בעולה היה הריח נכנס לתוך הפתח הפתוח : גמרא הוה שמיע ליה. שעשו כן לנסות לבנות יבש

מה הועילו חכמים בתקנתן. שתקנו לה כתובה : חזקה אין אדם טורח כו'. אין לחוש דיטעון אדם כך אלא באמת שאם היה שונאה מתחלתה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו חנם אלא מגרשה מתחלה ומיהו כיון דקי"ל כר"ג וכרבי אליעזר [דף יב: ודף יג.] בפלוגתא דמשארסתני נאנסתי ובמוכת עץ משום דהויא איהי ברי ואיהו שמא הכא נמי אי טענה הכי מהימנא דהיא היא אלא על כרחך הכא בשותקת מיירי או במכחישתו וכיון דאיהו נמי קא טעין ברי איהו נאמן וכי תימא בכי האי גוונא נמי תהא נאמנת מגו דאי בעיא אמרה נאנסתי תחתיך או מוכת עץ אני תחתיך י"ל דכיון דחזקה הוא דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה כל ברי וברי לא אמרינן ביה מגו לאפוקי ממונא א"נ דלאו מגו מעליא הוא דבטענת נאנסתי ומוכת עץ נמי מפגמה וכי אמרה בתולה שלימה נבעלתי לא מפגמה כלל. והקשה הרמב"ן ז"ל כיון דאוקימנא להא בדלא טענה איהי א"כ בברי וברי פשיטא דאיהו נאמן ואפילו סבירא לן דכתובת אשה מן התורה שהרי לא כתב לה אלא על מנת לכונסה ומצאה בתולה וכיון שכן עליה להביא ראיה שנתקיים התנאי אטו מאן דמפיק שטרא דתנאי לא אמרי' ליה קיים שטרך ותגלך וחות לדינא ומה טעם אמרו והם האמינוהו דאלמא דאי דאורייתא לא מהימן וכמו שכתב רש"י ז"ל ועוד דקאמר גאון ז"ל דלענין תוספת כיון דאיהו כתב לה מדיליה לא הימנוה רבנן ולא מהימן וכמו שכתב הרי"ף ז"ל בהלכות ואמאי לא ולדידי לאו קושיא היא כלל דכיון דאית לה כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה אם אתה אומר נאמן ועלה דידה רמי לברורי ואי אפשר לה להביא ראיה הרי היא קלה בעיניו להוציאה וכדאמר א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם הלכך ודאי אי לאו דהימנוהו רבנן משום דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה לא הוה מהימן דאם איתא דמהימן נמצאו בנות ישראל כהפקר ואילו הות כתובה דאורייתא לא סמכינן [*אההיא טעמא דלא ברירא כולי האי וכן נמי במאי דמשעבד לה מנכסיו לא סמכינן] עליה שאינו בדין שיפתה אותה בשיעבוד זה כדי שיעשה בה רצונו ואח"כ יבא ויאמר פתח פתוח מצאתי ובודאי שלא על דעת כן נשתעבד אלא דכיון דכתובתה דרבנן סמכו על טענה זו והאמינוהו ומקולי כתובה שנו כאן ומיהו משמע *דדוקא בשלא מצא דם אבל מצא דם אפילו אמר פתח פתוח מצאתי אינה מפסדת כתובתה דהא אמרינן בירושלמי דלעיל דאם היא אומרת דם בתולים והוא אומר דם נפור הורע כחו כו' ואם היה יכול לטעון טענת פתח פתוח ולתלות הדם בדם אחר כשהוא טוען בברי שהוא דם נפור ואינו יודע בפתח אמאי אינו נאמן אדרבה היה לנו להאמינו שהיא טענה יותר בריאה מפתח פתוח אלא ודאי להפסידה כתובתה אינו נאמן אלא לאסרה עליו נראה דנאמן וכמו שכתבתי למעלה וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק י"א מהלכות אישות שאע"פ שילא הדם הואיל ומצא פתח פתוח הפסידה כתובתה וכתב הרשב"א ז"ל דמשמע דאי לא טרח בסעודה שאינו נאמן דהא ליכא חזקה וחזקה דגופא עדיפא מחזקת ממון אפילו בברי וברי דהולכים אחר הרוב דבתולות נשאות וחזקה דגופה : וחזינא לגאון דקאמר כו'. יש מי שכתב שאין זה אלא בטוען פתח פתוח שאין טענתו ברורה לגמרי אבל טוען טענת דמים נאמן אפי' להפסידה תוספת וכן דעת הרשב"א ז"ל ואינו נראה מן הטעם שכתבתי למעלה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ' י"א מהלכות אישות שתוספת יש לה אא"כ נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה או שהודת לו ומ"מ כתב שיש לו להשביעה בנקיטת חפץ כדין כל הנשבעין ונוטלין ואח"כ תגבה התוספת דימה הרב ז"ל זה למה שאמרו בפ' שבועת הדיינין (דף מא.) האי מאן דמפיק שטרא אחבריה וא"ל אשתבע לי דלאו פרוע הוא דאמרינן דלישתבע ליה אע"פ שאינו דומה לגמרי משום דשטרא לפרעון קאי ומ"מ כתב שאין לה להשביעו שלא מצא בתולה לפי שחזקה היא שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה אלא שיש לה להחרים סתם על מי שטוען עליה שקר: **אסבוהו** כופרי. הלקוהו מלקות בחריות של דקל שיש בהן עוקצים כמין קוצים כדאמרי' בסוכה (דף לב.) ואימא כופרא דרכיה דרכי נועם : מברכתא חביטא ליה. זונות העיר הזאת ששמה מברכתא חבוטות ושוכבות לפניו תמיד לזנות מאחר שהוא בקי בפתח פתוח : והא ר"נ הוא דאמר מהימן מהימן ומסבינן ליה כופרי. נ"ל דמן הדין פרכינן משום דס"ל דמאי דאמר ר"נ אסבוה כופרי היינו על שהעיז פניו ודקאמר מברכתא חביטא ליה ה"ק כיון שהעיז פניו לומר כך בפני ב"ד רגיל הוא בזנות ובשלמא אי אמרינן לא מהימן שפיר דמכהמא מאן דאתי קמי בי דינא שיולי משיילי ברישא מאי דיניה וכיון דידע דלא מהימן ואפ"ה מחזיא פריצותיה קמייהו מחייבי לאסוביה כופרי אלא אי אמרת דמהימן אין זה מעיז פנים כלל דמשום דקים ליה בנפשיה דקושטא קאמר וידע דמהימן אתי לבי דינא ומשני מהימן ומסבינן ליה כופרי כלומר לאו כדקא ס"ד דעל שהעיז פניו עכשיו אלא על מעשיו הראשונים דמדקים ליה דפתח פתוח מצא ודאי דמקמי הכא מברכתא חביטא ליה ורב אחאי משני אין קושטא קאמרת דכופרי דמסבינן ליה היינו על שהעיז פניו ומיהו דוקא בבחור דכיון דלא מהימן מקרי עז פנים כדקאמרת אבל בנשוי מהימן ולא מסבינן ליה כופרי : **א"ל** שמא הטית כו'. הטה. כשהגיע לפתח ביתו הסגור יש בו דבר המעכבו מלפתוח וכשמטין אותו כפתח ובגמ' אמרינן עלה א"ד א"ל שמא במזיד הטית דעקרת לדשא ועברת אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שמהלך באישון לילה ואפלה הטה במזיד מצאו פתוח לא הטה במזיד מצאו נעול וכתב רש"י ז"ל דלאיכא דאמרי בלא מתכוין לא שכיחא הטייה ולא אמרינן שמא הטה אלא כך בדקו שמא במזיד הטית כו' אבל הרב רמב"ם ז"ל כתב בפרק הנזכר אומרים לו שמא הטית או שמא בעלת בנחת הרבה ולפיכך לא הרגשת [בדוחק] :

בעולה ריחה נודף. מפיה מריחין ריח היין שנכנס לה דרך פתח הפתוח : גמרא הוה שמיע ליה . שעשו כן לבנות יבש גלעד במס' יבמות [דף ס:] :

דורקטי

שלטי הגבורים

א מדקאמר חכמים תקנו לבנות ישראל לבתולה מאתים משמע דכתובת בתולה דרבנן דקי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני וכן משמע ביבמות פרק האשה רבה דקאמר התם טעמא מאי תקנו רבנן כתובה שלא תהא קלה בעיניו אלמא דסתמא דתלמודא קסבר דכתובה דרבנן. ותימה על מה שנהגו לכתוב בכתובות באשכנז ובצרפת כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא. אומר ר"ת ז"ל דסמכינן ארשב"ג דאמר בפ' בתרא דמכילתין נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בא"י נותן להם ממעות קפוטקיא ומפרש בגמ' משום דקסבר כתובה דאורייתא היא וקי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו והאריך הרא"ש שם ובמסקנא כתב והכותב כסף זוזי מאתן דחזו ליכי לא הפסיד :

ב כתב הטור ודוקא שהיא מכחישתו במצאה בתולה או שותקת אבל אם אומרת תחתיו נאנסתי והוא אומר קודם לכן נאנסה או אחר כן נבעלה במזיד נאמנת ולא הפסידה כתובתה וכן אם היא אומרת מוכת עץ אני ויש לי מנה והוא אומר בעולת איש את ואין לך כלום נאמנת וכתב מיי' והוא מחרים סתם על מי שטוען שקר לחייבו ממון:

ג כתב הרא"ש אינו חולק על דברי גאון אבל מתוך הסברא נראה דמהימן גם לענין תוספת דדבר ידוע דלשם הכת חופה וביאה הוסיף לה וכי היכי דאמרי' לענין מנה ומאתים חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. גם לענין תוספת שאינו מוסיף לה אלא בשעת חופה היאך נימא שבשעת חופה כתב לה ולמחר בבקר נתחרט ומגרשה אלא ודאי טענתו אמת ולהכי מגרשה דאדעתא דהכי לא הוסיף לה והאי דנאמן להפסידה היינו כשערער מיד אחר בעילה ראשונה אבל אם שתק ואח"כ ערער לא מהימן כדאיתא בירושלמי טענת בתולין עד ל' יום אמר ר' יוסי נסתרה מיד לא נסתרה אפי' אחר ל' יום וכו' ע"ש באורך וכן כתבו הגאונים וכ"כ מיי' שאינו נאמן להפסידה התוספת אא"כ נודע לו בראיה ברורה שהיתה בעולה קודם שנתארס' והטעתו לפיכך יש להשביע' בנקיטת חפץ כדרך כל הנשבעין ונוטלין ואח"כ תגבה התוספת אבל היא אין לה להשביעו שלא מצאה בתולה ואח"כ הפסיד העיקר שחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה אלא היא תחרים סתם על מי שטוען עליה שקר ואם רוצה לקיימה אחר שהפסידה כתובתה חוזר וכותב לה מנה לפי שאסור לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתוב' ע"כ:

לשון ריא"ז ולמה הוא נאמן בטענה זו חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה שאילו היה שונא אותה מתחלה היה מגרשה ולא היה נזקק לזה הטורח ולזו ההוצאה בחנם ולא האמינוהו חכמים בטענה זו אלא להפסידה כתובתה בלבד אבל לא את התוספת כדברי הגאונים ונ"ל שאף על התוספת נאמן ומשביעין אותו שבועת היסת כדין כל הכופר ממון לחבירו רצה לקיימה בחזקת בתולה ולכתוב לה כתובת מנה אין שומעין לו שכל עיקרו לא האמינוהו אלא מפני שמפסיד טורח סעודתו וזה אינו מפסיד כלום אבל אם גרשה בגט ואח"כ נהגנו מדעת שניהם להחזירה לו מחזירה וכותב לה כתובת בעולה כמבואר בקונטרס הראיות : לשון ריא"ז ד הכונס את הבתולה ובעל ואמר פתח פתוח מצאתי ולא היתה בתולה אם היה בחור בתולה שאינו מורגל בכך אינו נאמן והיו מכין אותו מרדות על שהעיז פניו בכך כמבואר בקונטרס הראיות : ה והרמ"ה כתב שאין לבדוק בבנות ישראל התולה אלא בתחלה בודקין שפחה בתולה ובעולה ואי שלקא מלתא על בוריה עבדינן מעשה בבנות ישראל :

עין משפט / הגהות

א מיי' פי"א מהל' אישות טור אה"ע סי' סח :

*) עי' פ"מ בירושלמי פ"ו

הגהות הב"ח (א) דאמר כנ"ל :

הגהות חו"י (א) כס"ג בס"פ יש מותרות בכ"ן:

גי' ד"ר

עי' בפ"מ בירושלמי פ"א

א מיי' פי"ח מהל' אישות סמג עשין מח טור אה"ע סי' פו :
ב מיי' פי"א שם טור אה"ע סי' סח :

דורקטי . דור קטיעי שאין להם לא דם נדה ולא דם בתולים : שפניהם שחורות . מחמת רעבון : לפד עורס . דונש פירש כמו דבק עורס על עצמם ומנחם פתר שחר עורס : גרסי' בפרק אלו נערות (דף לו·) החרשת והשוטה כו' ואין להן טענת בתולים . להפסידן מכתובתן חרשת ושוטה דאמר אי הוה פקחת לטעון הוה טענה קמן דמשנתארסה נאנסה ונאמנת כה"ג דאמרינן לקמן בפירקין ובוגרת ומוכת עץ מפני שכבר כלו בתוליהן ועל דעת כן כנסן : והאמר רב בוגרת נותנין לה לילה הראשונה . ובועל כמה בעילות דתלינן כל דמים של אותה הלילה בדם בתולים אלמא אית לה בתולים לבוגרת דאי לא לא הוי בעי למיתב לה אלא בעילת מצוה וכיון דאית לה בתולים היכא דבעל ולא מצא דם תפסיד כתובה דהא כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה : אי דקא טעין טענת פתח פתוח ה"נ הכא במאי עסקינן דקא טעין טענת דמים . זו היא גירסת הרי"ף ז"ל וה"פ אי דקא טעין טענת פתח פתוח ה"נ דיש לה טענת בתולים משום דבוגרת פתחה סתום הוא וכיון שכן אפשר דאתי דם מחמת לדדין דפרצה דחוקה היא ומשיר בה צרורות ולהכי אמר רב נותנין לה לילה ראשונה וכי אמרינן דבוגרת אין לה טענת בתולים בטוען טענת דמים דכיון [דאיכא] בוגרת דכלו בתוליה כדאיתא ביבמות [דף נט.] זמנין דלא אתי דם מחמת לדדין ולפיכך כתב הרי"ף ז"ל נמצאו עכשיו הבתולות הבוגרות כו'. אבל רש"י ז"ל [גרס] אי דקא טעין טענת דמים . כלומר אי אמר בעלתי ולא מצאתי דם ודאי טענתא מעלייתא הוא וכי אמרינן אין להם טענת בתולים כגון קא טעין ואמר פתח פתוח מצאתי ודם לא בדקתי אם נמצא בה אם לאו ובכי האי גוונא אין לה טענת בתולים לפי שהבוגרת אין רחמה צר כבתחלה ודומה לו כאילו פתח פתוח ולפי זה מאי דאמרינן ביבמות דבוגרת כלו בתוליה על הפתח קאמר וכן הכריע הרמב"ן ז"ל מדאמרינן בירושלמי פרק קמא ר' יונה בשם רבי כריספא בוגרת כחבית פתוחה היא וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק י"א מהלכות אישות ושהנסחא הראשונה טעות היא : **מתני'** בתולה כתובתה מאתים כו'. הגיורת והשפחה כו'. יש להן טענת בתולים · לפי שאפילו נבעלה בתוליה חוזרין : גדול שבא על הקטנה . פחותה מבת שלש שנים שאין ביאתה ביאה שהרי בתוליה חוזרין : וקטן . פחות מבן ט' שאמרו חכמים שאין ביאתו ביאה : שבא על הגדולה ומוכת עץ . שנתקע לה עץ באותו מקום : כתובתה מאתים · אם נשאו לאיש אחרי כן לא אבדו בכך כתובתן אם נשאו סתם ולא פירש לה כלום : בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן הנשואין . כגון שנכנסה לחופה ומת בעלה בחזקת שלא נבעלה : כתובתה מנה . אם נשאת לאחר סתם כתובתה מנה שמשנשאת הרי היא כבעולה : ואין להם טענת בתולים .

נר מצוה

תורה אור

דם בתולים ולא דם נדה בדק ר"ג בקרובותיה ומצא כדבריה אמר ליה לך זכה במקחך מאי דורקטי תנא דור קטוע °ההוא דאתא לקמיה דרבי א"ל בעלתי ולא א מצאתי דם אמרה לו בתולה שלימה נבעלתי אלא שנת בצורת הוה ראה רבי פניהם שחורות צוה עליהם והכניסום למרחץ והאכילום והשקום והכניסום לחופה ובעל ומצא דם אמר ליה לך זכה במקחך קרא איכה דעליהם °צפד עורם על עצמם יבש היה כעץ גרסינן בפ' אלו נערות החרשת והשוטה והבוגרת ומוכת עץ אין להן טענת בתולים הסומא והאילונית יש להן טענת בתולים ומקשינן ובוגרת אין לה ב טענת בתולים והאמר רב בוגרת נותנין לה לילה הראשונה אלמא אית לה טענת בתולים דאי לית לה אמאי נותנין לה לילה ראשונה הא דם נדה הוא ומפרקינן אי דקא טעין טענת פתח פתוח הכי נמי דיש לה טענת בתולים דכל בתולה בוגרת פתחה סתום אלא הכא במאי עסקינן דאין לה טענת בתולים דקא טעין טענת דם דאמרינן האי בתולה היא אלא שכלו דמיה והא דרב אוקימנא פרק תינוקת בבוגרת שעדיין לא ראתה דם אבל בוגרת שראתה ועודה בבית אביה אין לה אלא בעילת מצוה ופורש וכן הלכה נמצאו עכשיו שהבתולות הבוגרות ג יש מהן שיש להן דמים והיינו דאמר רב נותנין לה לילה הראשון ויש מהן שאין להן דמים והיינו דקתני הבוגרת אין לה טענת בתולים הא טענת פתח פתוח יש לה וכן הלכתא : **מתני'** א בתולה כתובתה מאתים ואלמנה מנה בתולה אלמנה קעד גרושה וחלוצה מן האירוסין כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים : *הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים : הגדול שבא על הקטנה וקטן שבא על הגדולה ומוכת עץ כתובתן מאתים דברי ר"מ וחכמים אומרים מוכת עץ כתובתה מנה בתולה אלמנה גרושה והלוצה מן הנישואין כתובתן מנה *ואין להן טענת בתולים הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנשתחררו ושנתגיירו יתרות על בנות שלש שנים ויום אחד כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים : **גמ'** אמר רבא מוכת עץ לרבנן יש לה כתובה מנה בין הכיר בה בין לא הכיר בה וכן הלכתא דקא הדר ביה מההיא קמייתא דאמר הכיר בה מנה לא הכיר בה ולא כלום אבל כנסה ד בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום דתנן הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות ואמר רבא מקח טעות לגמרי משמע דלית לה כלום וכן הלכתא : °**מתני'** *ב האוכל אצל חמיו קעה ביהודה שלא בעדים אינו יכול לטעון טענת בתולים מפני שהוא מתייחד עמה : אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת כהן כתובתן מנה בית דין של כהנים היו

[דף סז ע"א] | דף יא. | דף יא: | [דף סז ע"ב] דף יב.

רש"י

גלעד במס' יבמות : ראה רבי שחורין פניהם . מחמת רעבון : לפד עורס . דונש פירש דבק עורס ומנחם פירש שחר עורס : נותנין לה לילה הראשונה . ובועל כמה בעילות שירצה ותלינן בדם בתולים כל דמים שרואה אותה לילה ואי אין לה בתולים לא הוה לה למיתב אלא בעילת מצוה : אי דקטעין טענת פתח פתוח ה"נ . ורש"י גרס איפכא אי דקא טעין טענת דמים ה"נ הכא במאי עסקינן דקא טעין טענת פתח פתוח כלומר אי אמר בעלתי ולא מצאתי דם ודאי טענה מעלייתא היא והא דקתני אין לה טענת בתולים דטעין פתח פתוח מצאתי ולא בדקתי אם נמצא בה דם אם לאו דבנערה וקטנה ודאי טענה מעלייתא היא אבל בוגרת אין רחמה צר כבתחלה ודומה לו כאילו פתח פתוח : **מתני'** בתולה אלמנה גרושה כו'. כלומר בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה : מן האירוסין וחזרה ונשאת כתובתה מן השני מאתים שהרי בחזקת בתולה נשאת לו ויש לה טענת בתולים אם לא מצא השני בתולים איבדה כתובתה דמקח טעות הוא לו : שבא על הקטנה פחותה מבת ג' שנים . שאין ביאתה ביאה שהרי בתוליה חוזרין : קטן פחות מבן ט' . שאמרו חכמים אין ביאתו ביאה ובא על הגדולה : ומוכת עץ . שנתקע לה עץ באותו מקום : כתובתן מאתים . אם נישאו סתם ולא פירש לו כלום : בתולה . שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן הנשואין : כתובתן מנה . אם נשאת לאחר סתם כתובתן מנה דבחזקת בעולה קיימין משנכנסה לחופה : ואין להן טענת בתולים . אין יכול להפסיד אותה מנה ולומר בחזקת בתולה נשאתיך והיה מקחי מקח טעות : **גמ'** בין הכיר בה . שהיה יודע שהיתה מוכת עץ קודם שנשאה בין שלא היה יודע שהיתה

הגהות הב"ח
(א) נ"ב ורש"י פי' בע"א ועי' באשר"י :

שלטי הגבורים

א אין טענת בתולים אלא כשטוען מיד אחר שנסתרה עמו אבל אם אינו מערער מיד כי אם טוען בעלתי מיד ולא מצאתי בתולים או אם טוען לא בעלתי עד עתה ולא מצאתי בתולים אינו נאמן :
לשון ריא"ז
נתיחד בעל עם אשתו ולא טען טענת בתולים שוב אינו יכול לטעון ואם לא נת"יחד עמה יכול לטעון אפי' אחר זמן הרבה ביחוד הראשון שנתייחד עמה כמו שמבואר ביבמות פ' בית שמאי :
לשון ריא"ז
ב דבר זה תלוי בגירסאות ועיין בדברי מיי' פי"א מהל' אישות שם תמצא חילוק הגירסאות :
לשון ריא"ז
הבוגרת יש עליה טענת דמים אע"פ שכלו בתוליה יש בה מקצת דמים ואין לה טענת פתח פתוח שכבר נגדלו איבריה ואין פתחה דחוק כל כך כמבואר בקונט' הראיות :
ג יש להוכיח דבן בוגרת ובין נערה שנכנסה בחזקת שלא נבעלה וראתה דם בפעם ראשונה ופירש וחזרה ונבעלה ובעל וחזרה וראתה דם בבעילה זו ופירש וכן הרבה פעמים זה אחר זה אין תולין לומר שראתה דם מחמת תשמיש לאוסרה על בעלה בג' ביאות אלא תולין כל דם שראתה בשבת בתוליה עד שתהיה המכה ויבעול פעם אחר בלי דם כי כן דרך כל הבתולות לראות דם כמה פעמים זו אחר זו מחמת מכת הבתולים ואפי' היא בוגרת ויש ראיה לזה מפ"ק דנדה ופ' בתרא ושערי מדור' וכן הורה הר"ר נתן איש איגרא ז"ל :
לשון ריא"ז
ד כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כתובה כלום לפי שמקחו מקח טעות ואין לה תוספת כמבואר בקונטרס הראיות :

אינו יכול להפסידה אותו מנה ולומר בחזקת בתולה נשאתיך והיה מקחי מקח טעות . והא דנקט הכא חלוצה לאו דוקא דכיון דאשמועינן דאלמנה מן הנשואין אין לה אלא מנה פשיטא דמשום דהויא חלוצה בתר הכי לא יפה כחה אלא איידי דנקט ברישא חלוצה לאשמועינן רבותא דאע"ג דנתאלמנה ונחלצה כתובתה מאתים כיון דמן האירוסין הוא נקט נמי הכא חלוצה *ולאשמועינן דאע"ג דנתאלמנה ונחלצה מנה מיהא אית לה כללה בהדייהו : נ"א ולא לאשמועינן
גרסינן בגמרא [דף יא·] אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד . אם אין לו אב ואמו מביאתו להתגייר מטבילין אותו דאין לך גר בלא מילה וטבילה ועל דעת ב"ד היינו שיהיו ג' בטבילתו כדין כל טבילת *ב"ד שצריכה ג' והם נעשים לו כאב והרי הוא גר על ידיהם ומגעו ביין כשר ואמרינן עלה אמר רב יוסף ואם הגדילו יכולין למחות . כלומר אם הגדילו קטנים שנתגיירו ואפי' עם אביהם דהכי מוכח בגמרא יכולין למחות ולומר אי אפשינו להיות גרים וחוזרין לסורן ואין לנו לענשן בב"ד ואפי' ידינו תקיפה ואם קדש אשה משמיחה אינה צריכה גט להיות כישראל מומר ומיהו אמרינן בגמרא דכיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות [וכ"ת והא] מדקאמר אם הגדילה יכולה למחות אלמא מחאה דקטנות לאו מחאה היא וכיון דאמרינן דכיון שהגדילה שעה אחת שוב אינה יכולה למחות היאך אפשר לנמצא שתמחה מיד שתגדיל יש לומר דהכי דמחאה דקטנות לאו מחאה היא לענין שאם נתרצת אחר כך אין מחאתה כלום אפ"ה מהניא לענין דלאחר שהגדילה אם עמדה במחאתה מהני אי נמי דהכי אמרינן דכיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות היינו שהגדילה בדת משה ויהודית : **ולענין** הלכה קי"ל כרב הונא דאמר דגר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד ולא שיהו ב"ד מצווין לחזור ולמול את העובד כוכבים מעצמם אלא שאם בא התינוק מעצמו או שהביאתו אמו או שעשו כן ב"ד מעצמן מהני וקיימא לן נמי כרב יוסף דאמר דאם הגדילו יכולין למחות ואפי' בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו והכי מוכח בגמרא ואע"ג דאותיבו עליה אביי ורבא כדאיתא בגמ' לאו משום דלא סברי להו כוותיה אלא לברורי מתני' דלא תקשי ליה ועוד דלאביי קושיא דרבא לאו כלום הוא ולרבא נמי קושי' דאביי לאו כלום הוא כדאיתא בגמרא וכיון שכן קי"ל כרב יוסף ומן התימה על הרי"ף ז"ל שהביא מילתיה דרב הונא ביבמות בפרק החולץ [סי' מז] ולא הביא הא דרב יוסף וכתב הרמב"ן ז"ל ולא ידעתי למה אלא א"כ הוא מפרש דברי רב יוסף לגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו אבל לרב הונא דאמר גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד [בא להתגייר והטבילוהו על דעת ב"ד] אינו יכול למחות שאם כן מה כח ב"ד יפה ואינו מתחוור ע"כ והרמב"ם ז"ל הביא מילתיה דרב הונא בפי"ג מהלכות איסורי ביאה ומילתיה דרב יוסף פ"י מהל' מלכים : **מתני'** האוכל אצל חמיו כו' : מפני שמתייחד עמה . קודם נשואין ויש לחוש שמא בא עליה ותניא ביבמות בפ' ב"ש (דף קיא:) טענת בתולים כל שלשים יום דברי ר"מ ר' יוסי אומר נסתרה לאלתר לא נסתרה אפילו לאחר כמה ימים : ואחת אלמנת כהנים . אלמנת

ע"ז גר [וכ"ה בד"ס] | גי' ד"ת

המאור הגדול

[דף יב ע"א] **האי** כל שלא נהג כל שלא משמש מיבעי ליה (א) פי' דאי מקום שלא נהגו הוא הא ודאי איכא טענת בתולים כי היכי דאיכא בגליל טענת בתולים אע"פ שלא נהגו להעמיד שושבינין אלא כל שלא משמש מיבעיא ליה כלומר שלא משמש במקום שנהגו להעמיד שושבינין והוא שינה המנהג אינו יכול לטעון טענת בתולים :

אלמנ' בת כהן : היו גובין לבתולה. בת כהן כשנשאת לכהן וכ"ש כשנשאת לישראל ואמרינן עלה בגמרא לא ב"ד של כהנים בלבד אמרו אלא אפילו משפחות מיוחסות שבישראל אם רצו לעשות כדרך שעושין הכהנים עושים. כלומר ואם בא אדם ונשא בתולה סתם מאותה משפחה חייב ליתן לה ארבע מאות : **רבן** גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת. מפרשין טעמא בגמ' : הרי זו בחזקת בעולה עד שלא תתארס והטעתו. ולית לה כלל דמקח טעות לגמרי משמע כדאמרינן לעיל [דף יא:] : **גמ'** חייב. לשלם : פטור. מלשלם ומכל מקום משביעין ליה שבועת היסת שכן הוא כדבריו שאינו יודע שהוא חייב לו כך כתב רש"י ז"ל ודבר ברור הוא שאם לא כן בטלת תקנת שבועת היסת : לימא רב הונא ורב יהודה דאמרי כר"ג. דקס"ד דטעמא דר"ג משום דאיהי ברי ואיהו שמא וברי עדיף (ב) : ור"נ ור"י דאמרי כר' יהושע. דאמר לא מפיה אנו חיין משום דאמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה :

[אלא] דאמרינן אוקי אתתא אחזקתה. דמספקינן אשעת אירוסין אי בתולה הואי ונשתעבד לה מאתים או בעולה הואי והעמד אשה אחזקתה ובתולה נולדה והך שעה הוא דאיתניסא לאחר אירוסין ובאידך פלוגתא דבסמוך דהיא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את איכא למימר נמי הוקמה אחזקה שחזקת בנות ישראל שאינן מזנות : אבל הכא מאי חזקה אית ליה : להאי תובע דנוקמיה אחזקה לגבות הלכך זיל בתר חזקה דממונא : דאי לא תימא הכי. אלא דרב נחמן לא מתוקם כרבן גמליאל אלא כרבי יהושע : קשיא הלכתא אהלכתא דקי"ל הלכתא כר"נ בדיני. הלכך נקטינן דמנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור ומשביעין אותו שבועת היסת שאינו יודע וכדכתיבנא מיהו ה"מ בדיני אדם אבל בבא לצאת ידי שמים חייב לשלם דגרסינן בפרק הגזול בתרא (דף קיח.) אמר רבי יוחנן מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב בבא לצאת ידי שמים ובדיני אדם נמי דאמרינן פטור דוקא באומר איני יודע אם הלויתני אבל אמר יודע אני שהלויתני ואיני יודע אם פרעתיך אפילו בדיני אדם חייב כיון שהוא מודה שנתחייב ומסופק אם נפטר ממנו והכי איתא התם בפרק הגזול : **מתני'** היא אומרת מוכת עץ אני. ויש לי מאתים לר"מ או מאה לרבנן כדאיפליגו לעיל [דף יא.] במוכת עץ : והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את. קודם שארסתיך ואין לך כלום דכנסה בחזקה בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום כדאסיקנא לעיל [שם ע"ב] : **ראוה** מדברת כו'. שראו שנסתרה עם אחר *)ונקט מדברת לישנא מעליא כאורחיה דקרא דכתיב [משלי ל] אכלה ומחתה פיה דנקט תשמיש בלשון אכילה : וכהן הוא. כלומר מיוחס הוא : נאמנת. וכשרה לכהונה ולא מספקינן בנבעלה לפסול : הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר. ופסולה לכהונה דכל שנבעלה לפסול לה פסלה מן הכהונה כדנפקא לן ביבמות [דף סח.] מכי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה מן הכהונה : היתה מעוברת כו'. ונקט פלוגתא דמדברת להודיעך כחו דרבי יהושע דמשום יחוד בעלמא פסל לה לכהונה דמשום דמעלה עשו ביוחסי כהונה כדאיתא בגמרא ונקט פלוגתא דמעוברת להודיעך כחו דר"ג דאע"ג דודאי נבעלה אמר רבן גמליאל דמהימנא : **גמ'** אפילו לדברי המכשיר בה פוסל בבתה. מפרשינן טעמא בגמרא משום דבשלמא איהי אית לה חזקה דכשרות ויש לומר אשה זו בחזקת כשרות עומדת ומספק אתה בא לפוסלה אל תפסלנה מספק אבל בתה לית לה חזקה דכשרות : ואע"ג דרוב פסולין אצלה. שרוב העיר פסולין העובר הבא מהם ומיהו אע"ג דמהימנא אפילו ברוב פסולין דוקא להכשיר הולד שאם היו מחמירין בו לא היה לו תקנה אבל אשה אין מתירין אותה לינשא אלא ברוב כשרין כדאמרינן בסמוך [דף יד.] ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין ולקמן בפירקין יתבאר אי בעינן תרי רובי כשרין או סגי בחד רובא : **גרסי'** בגמרא [דף יג.] אמר שמואל י' כהנים עומדין ופירש אחד ובעל כלומר ואין אנו יודעים מי הוא הולד שתוקי כלומר שאע"פ שכשר הוא ליוחסין ואם נקבה היא תנשא לכהונה ואם זכר הוא בתו ואלמנתו כשרות לכהונה שהרי ברור לנו שמכהן כשר בא אעפ"כ הוי שתוקי לענין שמשתקין אותו מדין כהונה כלומר שלא יעבוד עבודה ולא יאכל תרומה ומוכחין לה מדכתיב והיתה לו ולזרעו אחריו בעינן זרעו מיוחס אחריו כלומר שאנו יודעין מי אביו מיהו אמרינן ביבמות בפרק נושאין (דף ק:) דמדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וכי גזור רבנן בזנות בנשואין לא גזור כגון שתי ולדות כהנים שנתערבו זה בזה כגון אשת כהן שמת בעלה ולא שהתה שלשה חדשים ונשאת לכהן וילדה בן והוא ספק אם מראשון אם מאחרון : **ההוא** ארוס וארוסתו כו' אין מינאי. אמת ממני הוא ולד זה : ועוד הא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג. לאו למימרא דאפילו כי לא מודה ארוס אלא שמכחיש דאיהי מהימנא לרבן גמליאל דהא ה"ל ברי וברי ורבן גמליאל בברי וברי לא מכשיר אלא הכי קאמר ועוד דאפילו ליתיה קמן הא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג : ובהא כי לא מודה כו'. דקא אמרת ועוד : ארוסה הכל פסולין אצלה חוץ מן הארוס : הא לכתחלה. אם בא כהן לימלך עם ב"ד לא שרינן ליה לכונסה אלא א"כ היו רוב כשרים אצלה : דיעבד. אם נשאה כהן (א) לא מפקינן לה מיניה : והא נמי כדיעבד דמי. שנתעברה ואתה בא לפסול העובר ולאוסרה על הארוס (ב) אם אין אתה מאמינה הרי אתה מוציאה מבעלה כ"כ רש"י ז"ל וא"ת למאי תהוי כדיעבד אי לגבי עובר לכתחלה הוא דומיא דפנויה ואי לגבי אשה דיעבד ממש הוא י"ל דה"ק כיון שאילו אתה פוסל העובר משום ספק ממזר אף הוא לבו נוקפו ופורש ממנה ואפילו לגבי ולד נמי כדיעבד דמי וכך מטין דברי הרי"ף ז"ל אי נמי דכיון דאילו פוסלין [עובר לגמרי פסלינן] ליה ואפילו מלבא בקהל לגבי עובר נמי כדיעבד דמי אבל לגבי אשה כיון שאינה נפסלת אלא לכהונה לכתחלה הוא והראב"ד ז"ל פי' דלגבי אשה נמי כדיעבד דמי משום דארוסה לאו דיעבד גמור

נר מצוה

היו גובין לבתולה א ארבע מאות זוז ולא מיחו בידן חכמים : *הנושא את האשה ולא מצא [דף יב:] לה בתולים היא אומרת ב משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת ר' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת בעולה עד שלא תתארס והטעתו עד שתביא ראיה לדבריה : **גמ'** (אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל) קעו *איתמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ברי ושמא ברי עדיף ורב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור אוקי ממונא בחזקת מריה לימא רב הונא ורב יהודה דאמרי כרבן גמליאל ורב נחמן ור' יוחנן אמרי כר' יהושע אמר לך רב נחמן אנא דאמרי אפילו לרבן גמליאל עד כאן. לא קאמר רבן גמליאל התם אלא דאמרינן אוקי איתתא אחזקתה אבל הכא מאי חזקה אית ליה להאי הכי נמי מסתברא [דף יג.] בדקא משנינן דאי לא תימא הכי *קשיא הלכתא אהלכתא דהא קיימי לן הלכה כרב נחמן בדיני ובהא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל אלא לאו ש"מ כדקא משנינן ש"מ :

קעז **מתני'** ג היא אומרת מוכת עץ ב אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת ר' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי היא בחזקת דרוסת איש עד שתביא ראיה לדבריה : ראוה מדברת ד עם אדם בשוק אמרו לה מה טיבו של זה איש פלוני וכהן הוא רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי היא בחזקת בעולה לנתין קעח ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה : היתה מעוברת ג אמרו לה מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת מעוברת מנתין וממזר עד שתביא ראיה לדבריה : **גמ'** ° *אמר ר' יוחנן לדברי המכשיר בה מכשיר אפי' בבתה ור"א אומר אף לדברי המכשיר בה פוסל בבתה וקי"ל כרבי יוחנן דרביה דר"א הוא ועוד דקאי כאבא שאול דאיפסיקא הלכתא כוותיה בפרק י' יוחסין* דתנן אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי *ואמר רב מאי בדוקי שבודקין את אמו ואי אמרה לכשר ה נבעלתי נאמנת ואע"ג דאיכא רוב פסולין אצלה ואמר רבא הלכה כאבא שאול : (א) ההוא ארוס ו וארוסתו דאתו לקמיה דרב יוסף היא אמרה מיניה והוא אומר *אין מינאי אמר רב יוסף למאי ניחוש לה חדא דהא קא מודה ועוד דהא [דף יד.] אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל אמר ליה אביי ובהא כי לא מודה מי מכשיר רבן גמליאל והא אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא הלכה כרבן גמליאל ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים אצלה והכא רוב פסולין אצלה ולטעמיך תקשי לה היא גופה הלכה ואת לא תעביד עובדא אלא הא לכתחלה והא דיעבד והכא נמי כדיעבד דמי דהא ארוס וארוסתו נינהו :

מתני'

רש"י

שהיתה מוכת עץ : רב הונא ורב יהודה אמרו חייב. דברי ושמא ברי עדיף : רב נחמן אומר פטור. מלשלם דאוקי ממונא בחזקת מריה מכל מקום משביעין ליה שבועת היסת שכן הוא כדבריו שאינו יודע שחייב לו : דאמרי כרבן גמליאל. דאמר במתני' נאמנת וסלקא דעתך משום דהיא טוענת ברי והוא טוען שמא : דאוקי איתתא בחזקתה. מספקא לן בשעת אירוסין אי בתולה הואי ונשתעבד לה מאתים אי בעולה הואי העמד האשה על חזקתה ובתולה נולדה והשתא הוא דאיתניסא לאחר אירוסין : מאי חזקה אית ליה להאי. תובע דנוקמה אחזקה לגבות הלכך זיל בתר חזקה דממונא : דאי לא תימא הכי. דרב נחמן כרבן גמליאל אלא כרבי יהושע קשיא הלכתא אהלכתא : **מתני'** דרוסת איש את. קודם שאירסתיך : וכהן הוא. [מיוחס] : נאמנת. וכשרה לכהונה ולא חיישינן שמא נבעלת לפסול לה : **גמ'** לדברי המכשיר בה פוסל בבתה. דוקא בה מכשיר דאית לה חזקת כשרות דבחזקת כשרה היתה ומספק אתה בא לפוסלה אל תפסלנה מספק אבל הבת לא היתה לה חזקת כשרות מעולם : אין מינאי. אמת ממני הואי : ובהא כי לא מודה מי מכשיר. דקא אמרת ועוד הא קאמר שמואל הלכה כרבן גמליאל : הא לכתחלה. אם בא לימלך לא שרינן ליה לכונסה אא"כ רוב כשרין אצלה : דיעבד. אם נשאה כהן ולא נמלך לא מפקינן מינה : והא נמי כדיעבד דמי. שנתעברה ואתה בא לפסול העובר ולאוסרה על הארוס אם איך מאמינה

הרי

שלטי הגבורים

א ואוקימנא בגמ' וה"ה משפחות מיוחסות שתקנו ונהגו ביניהם מנהג זה ואשה שאבדה כתובתה יש להם לבדוק בקרובותיה כמו שנהגו כל אותה משפחה לכתוב בכתובה לנשותיהם כך מגבין לה ב"ד עכ"ל הרא"ש :

לשון ריא"ז

ב ובמקום שנהגו ליחד אינו יכול לטעון טענת בתולים להפסידה כתובתה בטענתו בשום ענין דחוששין שמא נתייחד עמה ובא עליה קודם לכן ולא הרגישה בביאתו ולפיכך אינה יודעת לטעון כן כמבואר בקונטרס הראיות אבל נאמן לאוסרה עליו אם היה כהן הואיל והוא טוען טענה ברורה שלא בא עליה עד עכשיו והרי מצאה בעולה חוששין שמא התחיו זינתה אפי' במקום שלא נהגו לייחד אם יש עדים שנתייחד עמה קודם נשואין שוב אינו יכול לטעון טענת בתולים כמבואר בקונטרס הראיות וכן מקומות שהיו נוהגין להעמיד שושבינין לבדוק אחר בעילה אם נמצאו לה דמי בתולים ואם שינה זה מנהג מקומו ולא עשה כן אינו יכול לטעון טענת בתולים כי נראין הדברים להעליל עלילות בשקר שינה המנהג :

לשון ריא"ז

ג אימתי נאמן הבעל בטענתו כמו שביאר כשהוא טוען טענת ברי ואומר בעולה מצאתיה והיא אומרת בתולה מצאתני אבל כשהיא טוענת טענת ברי והוא טוען שמא כגון שהיא אומרת תחתיך נאנסתי ונסתחפה שדך והוא אומר לא כי עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות הואיל ואינו יודע להכחישה בטענה ברורה וגם היא בחזקת בתולה כשארסה מעמידין אותה על חזקתה וכתובתה מאתים ואין משביעין אותה על טענת ספק אבל יש לו להחרים סתם על מי שטוען עליו שקר להוציא ממנו ממון שלא כדין כמו שביאר ר"מ וכן כשהיא טוענת שנעשית מוכת עץ עד שלא נתארסה ויש לה כתובה מנה והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ואין לך כלום היא נאמנת לפי שהיא טוענת טענת ברי והוא טוען טענת שמא ומותרת לבעלה ואפי' היה כהן :

ד כתוב בה"ג מאי מדברת נסתרה ודוקא שנסתרה עם ישראל אבל נסתרה עם העובד כוכבים הרי היא כשבויה ופסולה לכהונה :

לשון ריא"ז

פנויה שנתייחדה עם אחד מן הפסולין נאמנת לומר שלא נבעלתי לו ומותרת לכהונה ואפי' אם נתייחדה עם העובד כוכבי' כמבואר בקונטרס הראיות והיו מכין אותה מכת מרדות על שנתייחדה :

ה בד"ה כשאומרת לכשר נבעלתי אבל אם אינה יודעת מי הוא הבועל או שהיא שוטה שאין בה דעת או אלמת אפי' בדיעבד תצא עד שיהיו תרי רובי רוב העיר כשרים ורוב שיירא של כשרים הבאה ממקום אחר עוברים שם כתב מיי' דוקא שנבעלה בפרשת דרכים שאין שם דבר קבוע אבל ראוה שנבעלה בעיר או נתעברה בעיר אפי' לא היה שוכן בה אלא עובד כוכבים או עבד אחד לא תנשא לכתחלה שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואם ניסת לא תצא הואיל ואומרת לכשר נבעלתי ע"כ ונראה דאפי' נתעברה אם הלך הבועל אליה תנשא כיון דאיכא רוב העיר ורוב סיעות כשרים אא"כ הלכה היא אליו ומסתמא שאין ידוע מי הלך למי נראה דתנשא לכתחלה : לשון ריא"ז ו וכן ארוסה שנתעברה והיא אומרת שמן הארוס היא מעוברת נאמנת על עצמה ועל הזרע והן כשרין ומז"ה אומר שאע"פ שהארוס עומד ואומר שלא בא עליה מעולם נאמן לאוסרה על עצמו אבל לא לפסלה :

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' טוען סמג עשין לה טור ח"מ סי' עה ססה :

ב מיי' פי"א מהל' אישות ופי"ח מהלכות איסורי ביאה טור אה"ע סי' סח סמג לאוין קכא :

ג מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה טוש"ע אה"ע סי' ד וסי' ו :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ולא נמלך : (ב) דאם כצ"ל :

הגהות חו"י

(א) הובא בר"ף יבמות סי' קג : (ב) נ"ע די"ל שאני התם דה"ל לידע ודו"ק ועיין בתוס' :

דף יג:

דף עה.

נ"ל ואמרי' וכ"ה ברא"ש

*) אולי קאי על רב אשי דבגמ' שאמר מדברת נבעלה ועי' בגמ'

א מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה טוש"ע סי' ו :

גמור הוא דאכתי מיחסרה מסירה לחופה ולכתחלה נמי לא הוי שכבר נתארסה משום הכי אמרינן דלדיעבד דמי אבל לא הוי דיעבד ממש : **הלכך** נקיטינן דכל היכא שנבדקה אמו ואמרה מיניה אפילו ליתיה לארוס קמן מהימנא אבל לא נבדקה בכה"ג שקלינן וטרינן בפרק אלמנה לכ"ג (דף סט:) ולישנא קמא דהתם אפילו ידענו ודאי שבא עליה ארוס כל היכא דדיימא מעלמא כלומר שהיא נלעזת מאחרים הולד ספק ממזר אלא היכא דאיכא תרתי למעליותא דבא עליה ארוס ודאי ולא דיימא מעלמא דבכי האי גוונא בתר ארוס שדינן ליה אבל כל שלא ידענו בבירור שבא עליה ארוס אי נמי אפילו ידענו שבא עליה אלא שאף היא דיימא מאחרים הולד ספק ממזר ולישנא בתרא דהתם כל היכא דבא עליה ארוס בודאי בתריה שדינן ליה וכשר אע"ג דדיימא נמי מעלמא ולא נבדקה אמו והרמב"ם ז"ל פסק בפרק ט"ו מהלכות איסורי ביאה כלישנא קמא: **תנן** בפרק בתרא דעדיות ומייתי לה הכא בגמרא [דף יד.] העיד ר' יהושע ורבי יהודה בן בתירא על אלמנת עיסה שהיא כשרה לכהונה אמר להם ר"ג קבלנו עדותכם אבל מה

נר מצוה

רש"י

הרי אתה מוליאה מבעלה: **מתני'** מן העין. מן המעיין: אם רוב העיר כשרים. להשיא בנותיהם לכהונה שאין רובן פוסלין אשה בביאתן אף זו תנשא לכהן: **גמ'** בקרונות של צפורי. ביום השוק שאם באו סיעות ושיירות ממקום אחר: בשעת קרונות. שהשיירות באות לעיר: הדרן עלך בתולה נשאת

[דף סח ע"ב]

***מתני'** מן דף יד: קטע [א]אמר רבי יוסי מעשה בתינוקת שירדה למלאות מן העין ונאנסה אמר ר' יוחנן בן נורי אם רוב העיר משיאין לכהונה הרי זו תנשא לכהונה: °**גמ'** אמר רב יהודה אמר רב *בקרונה של צפורי היה מעשה כר' ינאי דאמר דף טו. נבעלה בשעת קרונות כשרה לכהונה והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרים עוברת שם דהויין תרי רובי רוב העיר ורוב סיעה וכן הלכתא :

הדרן עלך בתולה נשאת

אעשה שהרי גזר ריב"ז שלא להושיב ב"ד על כך והכהנים שומעין לכם לרחק אבל לא לקרב ואמרינן בגמרא דאלמנת עיסה היינו בדאיכא תרי ספיקי ועיקר הפי' דהיינו כגון שנתערב ספק חלל במשפחה אחת ונמלאת שכל אלמנה מאלמנות אותה משפחה באה בשני ספקות שמא בעלה של זו היה יוצא ירך של אותו ספק חלל או לא ואת"ל שהיה מיוצאי ירכו שמא לא היה חלל אלא כשר ופסק בה הרמב"ם ז"ל בפרק י"ט מהלכות איסורי ביאה דלא תנשא ואם נשאת לא תצא והיינו כר"ג דכיון דתרי ספיקי איכא מדינא כשרה אלא שהכהנים נהגו בו סלסול ובתר הכי גרסי' בגמרא תנו רבנן אי זו אלמנת עיסה [שהיא כשרה לכהונה] כל שאין בה לא משום ממזר ולא משום נתינות ולא משום עבדי מלכים רמ"א וכו' ואמרינן עלה בגמ' [דף יד:] דממזר נוח וחלל שותק איכא בינייהו דתנא קמא סבר דכל פסולא דקרו ליה ושתיק פסול וה"ק ת"ק אי זו היא אלמנת עיסה כל שאין בה לא שתוק ממזרות ולא שתוק נתינות ולא שתוק עבדי מלכים ולא שתוקות (א)(נמי) חלל וקא"ל ר"מ כו' והכי פירושא אי זו היא אלמנת עיסה שהעידו בה להכשיר כל שאינו שותק כשאומרים עליו שהוא ממזר או עבד או נתין שאילו היה שותק פסול דשתיקה כהודאה דמיא וכיון דתלה טעמא בשתיקה ה"ה לשתוק חלל ולא הוצרך למנות את כולן ובאי זו הכשירו באלמנת ספק חלל שאנו יודעין ספקותיה כמ"ש למעלה וקי"ל כת"ק דכל פסולא דקרו ליה ושתיק פסול ולא הצרכתי לפרש מאי דאמרינן ממזר נוח וחלל שותק איכא בינייהו משום דלת"ק דקי"ל כוותיה לא נפקא לן מיניה מידי ונמצא לפי שטה זו שכל שקורין לו בשם אחד מן הפסולים ושותק חוששין לו ולמשפחתו מיהו בבדיקה סגי דלא גרע ממשפחה שקרא עליה ערער דסגי בבדיקה כדאיתא בפרק עשרה יוחסין (דף עו:) וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר וכתב עליו הראב"ד ז"ל כל אלו שאמרו על שתוקיהן שהן פסולין לא אמרו אלא בדורות הראשונים שהיו ב"ד נוקקין על החרפות שאדם מחרף את חבירו וקורא לו עבד יהא בנדוי ממזר סופג את הארבעים וזה ששתק ולא בא לב"ד כבר הודה אבל עכשיו השותק על המריבה הרי זו משובח אא"כ קורין לו שלא בשעת מריבה ע"כ ואחרים כתבו דכי אמרינן דשתיקה פוסלת דוקא במשפחה שנטמעה בה פסול אבל כל משפחה שעומדת בחזקת כשרה אדרבה כי שתקו מיחסי טפי כדאמרינן בפרק עשרה יוחסין (דף עא:) דיחסותא דבבל היינו שתיקותא: **ויש** כאן שטה אחרת לומר דכי אמרינן ממזר נוח וחלל שותק איכא בינייהו *לתנא קמא איכו נפקא מינה [אלא] דשתיקה לחודה אינה ראיה לפסול אלא כשנוח על פסול אחר דכיון דנוח בהאי ושתיק בהאי מוכח דמשום דקושטא הוא שתיק ולת"ק כל שתיקה פוסלת ובלבד שקראו אותו בפיסול אחר מתחלה ונוח ולפי שטה זו אפשר שאפילו במשפחה שעומדת בחזקת כשרה חיישינן דכיון דבפסול א' נוח ובפסול אחר שותק מוכח דבהאי דשתיק אודויי אודיי : **מתני'** מן העין. מן המעיין: אם רוב העיר כשרים. להשיא בנותיהן ואלמנותיהן לכהונה שאין רוב העיר מן הפוסלין אשה בביאתן אף זו תנשא לכהונה: **גמ'** בקרונה של צפורי היה מעשה. ביום השוק שסיעות ושיירות באות שם ממקום אחר: בשעת קרונות. שהשיירות באות לעיר: והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרים לכהונה עוברת שם. ואיכא למימר מהם היה דהוויין תרי רובי רוב העיר ורוב סיעה. מפרשינן בגמרא דהיינו טעמא דבעינן תרי רובי [דברוב העיר בלחוד לא סגי] משום דאע"ג דמדינא כל היכא דאזלי איכהו לגבה אית לן למישרי משום כל דפריש מרובה פריש אפ"ה לא שרינן לה כדי שלא יבא להתיר היכא דאזלה איהי לגבייהו דהוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דאמי וברוב סיעה נמי לא שריא אע"ג דליכא למיחש בה מידי דהא ליכא קבוע כדי שלא יבא הדבר להתיר ברוב העיר והך שמעתא בשאינה טוענת היא דאי בטוענת הא פסקינן לעיל בסמוך הלכתא כר"ג אפילו ברוב פסולים אלא לכתחלה משום חומרא בעלמא בעינן רוב כשרים ומיהו משמע דאפי' לכתחלה בחד רובא סגיא ודיעבד אפילו חד רובא לא בעינן דאפילו ברוב פסולין מכשרינן אבל בסוגיא דהכא בשאינה טוענת עסקינן וסתמא דמילתא הכי איתא דתינוקת הות ולא ידעה למטען ואנוסה הות ולא ידעה מאי וכיון דהויא לה שמא אפילו לר"ג בעי תרי רובי אפילו בדיעבד דבסוגיא דהכא לא מפלגינן כלל בין בתחלה לדיעבד : ונמצא פסקן של דברים דבטוענת ואומרת לכשר נבעלתי קי"ל כר"ג דמכשר ואפילו ברוב פסולין מיהו דוקא דיעבד כלומר שאם נשאת כבר לכהן אפי' ברוב פסולין לא תצא וכי נמי נאמנת להכשיר העובר לפי שלא החמירו בו כלל שאם היו מחמירין בו לבא בקהל לא היה לו תקנה ולפיכך דין הולד כדין האשה שנשאת ומיהו לכתחלה אין מתירין האשה להנשא לכהן אלא דוקא ברוב כשרין כדאמרינן לעיל הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא לכתחלה עד דאיכא רוב כשרין ומיהו בחד רובא סגי אבל בשאינה טוענת כסוגיין דהכא לא אשכחן פלוגתא בין בתחלה לדיעבד הלכך אפילו נשאת תצא אלא היכא דאיכא תרי רובי כשרין אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק י"ח מהלכות איסורי ביאה דאפילו טוענת בעי תרי רובי להתירה להנשא לכתחלה ובדיעבד אפי' חד רובא לא בעינן כיון שהיא טוענת ואומרת לכשר נבעלתי וכשאינה טוענת אפילו נשאת כל היכא דליכא תרי רובי תצא ותמיהני עליו דכיון דסוגיין דהכא בשאינה טוענת ועלה אמרינן דבעינן תרי רובי ולא מפלגינן בין בתחלה לדיעבד מנא ליה דבטוענת נבעי לכתחלה תרי רובי דנהי דלעיל אמרינן אפילו בטוענת דלא נעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין היינו דבעי חד רובא אבל תרי רובא מנא לן דכיון דמדינא אפילו ברוב פסולים כשרה בטוענת נהי דמשום חומרא בעלמא אמרינן לא נעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים מכל מקום משמע דבחד רובא סגי דברובא דלא בעינן ליה אלא משום חומרא בעלמא לא משמע דנגזור ביה אטו קבוע דנבעי משום הכי תרי רובי : הדרן עלך בתולה נשאת

ג' ד"ת

ג' מכר"ס

הגהות הב"ח (א) תנ"ה נמי כנ"ל :

בד"ס סגי' לת"ק נמי נפקא מינה דשתיקה וכו'

שלטי הגבורים

לפוסלה לכהונה ולא לפסול הזרע ולא האמינוה חכמים אלא כשהיא טוענת טענת ברי ואין מי שיכחיש אותה בטענה ברורה כגון שמת הארוס או שאינו כאן אבל אם הארוס טוען כנגדה טענת ברי אינה כשרה להאמינה יותר מן הארוס והרי היא והזרע פסולין מספק : פסיה שנתעברה בזנות והיא אומרת שהיא מעוברת מפלוני שהוא ממזר אפי' אותו פלוני מודה שהוא ממנו הרי הולד ספק ממזר הוא כשם שזינתה עם זה שהודה לה כך זינתה עם אחר כדברי ר"מ ואיני רואה שיטת התלמוד כדבריו אלא כשם שהיא נאמנת לומר לכשר נבעלתי להחזיקו כשר בודאי כך היא נאמנת לומר לממזר נבעלתי ולהחזיקו ממזר ולהתירו בממזרת סוא"ל והדבר ידוע שבזנות נתעברה נאמנת לומר שזינתה עם הפסולין אם לא נבדקה אמו ויצא עליה לעז משאר בני אדם ה"ז ספק ממזר כמו שמבואר בפ' עשרה יוחסין ובפ' אלמנה לכהן גדול :

המאור הגדול

ומה שפסק הרי"ף ז"ל כר' יוסי דבעינן תרי רובי בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין וכו' נ"ל שאין לסמוך עליו חדא דהא פליג עליה רב חנן בר רבא ואמר הוראת שעה היתה למימרא דבעלמא לא בעי תרי רובי ועוד דקי"ל כר' יהודה אמר שמואל דאמר הלכה כר"ג מדאמרי' בגמ' דהנושא את האשה במסקנא הכי נמי מסתברא דא"כ קשיא הלכתא אהלכתא וכו' ור' יוסי ודאי פליג אדר"ג דהא אסיקנא בגמ' דכר' יהושע סבירא ליה ואי איכא מאן דסבירא ליה דר' יוסי לא פליג אדר"ג ולא קשיא הא דקא טענה איהי הא דלא קא טענה איהי אנן כל שנויא דלא חזינן ליה בגמ' לא סמכינן עליה דאי איתא לא הוה שתיק גמרא מיניה וה"ר שלמה ז"ל כתב בפירוש דר' יוסי כר' יהושע סבירא ליה ושמעינן מינה דר"ג בחדא מכשר או בדטענה איהי אפי' ברוב פסולין או ברוב כשרין ואע"ג דלא טענה ולא מידי והיינו דאמרי' ר"ג אלים ליה ברי דאפי' בחדא ספיקא מכשר כלומר אפי' ברוב פסולין וקיל ליה שמא דאפי' בספק ספיקא פסול כגון אלמנת עיסה היכא דליכא למימר זיל בתר רובא אבל אי איכא רוב כשרים אפי' חדא רובא אע"ג דלא טענה היא

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור ומה שפסק הרי"ף ז"ל כר"י דבעינן תרי רובי וכו' נ"ל שאין לסמוך עליו דהא פליג וכו' ואמר דהוראת שעה היתה וכו' : **אמר** הכותב אבל פירש"י ז"ל הוא הנכון שהוא מפרש הא דאמרי' בגמ' ולרב חנן בר רבא קשיא הא דמצא בה תינוק מושלך דס"ק כיון דאוקי רב למתני' בתרי רובי ואמר רב חנן דהוראת שעה היתה משמע אבל בעלמא לא בעינן תרי רובי קשיא הך דרב דאמר אבל ליחסו לא אלמא תרי רובי בעינן ופריק מאן דמתני הא לא מתני הא דאר"י בקרונה של צפורי היה מעשה אלא סבר דחד רובא הוה הלכך הוראת שעה היתה כך פירש"י ז"ל ואיכא נוסחי דוקיי דלא כתיב בהו מצא תינוק מושלך אלא קשיא הא ופירושה הא דרב יהודה דאמר משמיה דרב בתרי רובי הוה ומפריק דלא מתני לה וזה יותר נכון אבל הפי' שכתבו בעה"מ הזה ז"ל אינו דליכא מאן דפליג אהא דאמר רב אבל ליחסו לא וליכא למימר מאן דמתני הא לא מתני הא דהא לא אמרה חד אמורא משמיה דרב אלא רב גופיה אמרה דסתמא איתמר ולא מסיימי בה בגמרא מאן אמרה משמיה אלמא מפומיה דרב גופיה שמע להו וליכא למימר דרב חנן פליג עלה ועוד דא"ה הוה לן למימר אמוראי נינהו ואליבא דרב כלומר דרב חנן פליג אההוא מימרא והאי מימרא חד אמורא אחרינא אמרה דכיון שהוזכר שם אמורא באחת מהן הכי הוה לן למימר ולא לימא לן מאן דמתני הא למשמע דלא פליגן אהדדי בעיקר דינא אלא דמר מפרש לה הכי ומר הכי ועוד מ"ש בהא דפליגי אמוראי אליבא דרב הדרבה הוה לן למימר דמ"ד הוראת שעה היתה אשתמיטתיה הא דאר"י בקרונה של ציפורי היה מעשה ולא פליגי אמוראי כלל דכולהו ס"ל תרי רובי בעינן והיכי משוינן פלוגתא בכדי בעיקר דינא אלא ודאי כדפרישית עיקר ולענין פיסקא אפי' תימא פליגי אמוראי אליבא דרב מאן דמוקי למתני' כדינא טפי עדיף ממאן דמפיק לה מהלכה ודחי לה בהוראת שעה ועוד דרבים נינהו וכהמא איתמר ולא דחינן להו מדרב חנן יחידאה אלא שהפי' שכתבנו הוא הנכון ומה שכתב עוד דהא אסיקנא בגמ' ר' יוסי דאמר כר' יהושע ואי איכא מאן דמוקי לה כר"ג כל שנויא דלא חזינן ליה בגמ' לא סמכינן עלה דאי איתיה לא הוה שתיק גמרא מיניה היפך האמת הוא דאי ר"י היא הוה לן לפרושה ולמימר לעולם ר"י היא אלא ה"ק לא שייכא מתני' בפלוגתא דר"ג ור"י דבקרונה של צפורי היה מעשה והיא לא היתה טוענת שאינה יודעת מי הם אנשי הקרונות דאינשי דאתו מעלמא נינהו ומשום תרי רובי הכשירוה ומעיקרא נמי הכי קשיא ליה כמאן אי כר"ג ומפני טענתה הכשירוה אפי' ברוב פסולין נמי והשתא מפרקינן בקרונה דצפורי היה מעשה ולא מפני טענתה אלא מפני שהיה המקום ראוי לכך וסתמא בשאינה טוענת מתניתין משמע דתינוקת הות ואנוסה הות ועוד דלא קתני ואריב"נ אם רוב העיר משיאין לכהונה נאמנת כדקתני רישא אלא דמעיקרא מפני שלא היה עולה על דעת להכשירה אלא מהכשרו של ר"ג אמרו אי כר"ג אי כר"י ולא נהית למידק בטענה דידה כלום ואית ליה לדחוקה בשטוענת דומיא דמלתיה אלא מקשי' דעדיפא אפי' ברוב פסולין נמי והשתא מתוקמא הכשירה משום תרי רובי בפסטא בשאינה טוענת ולפיכך אין צורך להאריך ולפרש הדבר בגמ' ומעשה דקתני לומר אע"פ שנחלקו ר"ג ור"י בין בלא רוב בין ברוב אבל בתרי רובי הכשיר ריב"נ לעולם עוד יש לי להקשות על דברי רש"י ז"ל אי ס"ד מתני' ר"י היכי אקשי' בגמ' ומי בעינן תרי רובי וכי עד השתא לא שמעי' ליה לר"י דלא אזיל ביוחסין בתר חד רובא והא ודאי פשיטא דר"י אפי' ברוב כשרים פוסל ואפי' פירש ובעל כדתניא לעיל ראוה שנכנסה עם אחד לסתר או לחורבה והתם לאו קבוע הוא ואפ"ה לא אזיל בתר רובא וכדאמרי' הכא בהדיא אי ר"י אפי' ברוב כשרים נמי פוסל ואף על הייחוד אסר משום דמעלה עבוד רבנן ביוחסין אלא ש"מ מתני' אפי' ר"ג דל"ל מעלה דיוחסין ומש"ה אקשינן כיון דבתר רוב אזלינן היכי גזרינן רוב סיעה אטו רוב עיר והא בעלמא לא גזרינן ומפרקינן בהא אית להו לכ"ע מעלה עשו ביוחסין כיון דלא טענה ועוד כמה הוא רחוק לומר דכולה סוגיין דלא כהלכתא ור' ינאי ור' דימי וזעירי ור"ח כולהו כר"י ס"ל ואיהו לאו אמתני' קיימי ולאו לפרושה למתני' אתו אלא מימרי נינהו וליכא לאוקמינהו לכולהו דלא כהלכתא ומה שאמר בעה"מ ז"ל כר"ג בחדא מכשר או בדטענה איהי אפי' ברוב פסולין או ברוב כשרין אע"ג דלא טענה איהי ולא מידי זה שבוש לפי דעתי דסוגיין עיקר מילתייהו דר"ג ור"י ברוב כשרין אלא ואפ"ה (ומש"ה) אר"ג נאמנת דשמעי' מינה דאי לא טענה פסולה לכהונה וגרסי' בגמ' י' יוחסין גבי הא דתנן אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי והוינן בטעמא בגמ' ואמרי' דהבא שאול עדיפא מר"ג דאי מהתם ה"א התם הוא דרוב כשרין אלא וכו' ושמעת מינה דמתני' דר"ג לאו ברוב פסולין הוא אלא ברוב כשרין אלא הוא דקתני נאמנת דאלמא בודקין אותה ואי אמרה לכשר נבעלתי נאמנת ואם לאו פסולה והתם נמי גבי ארוסה שעיברה דאמר שמואל הולד בדוקי ואקשינן עליה הא אמר שמואל חדא זימנא דאמר שמואל הלכה כר"ג ומפרקינן אי מהתם ה"א התם הוא דרוב כשרין אלא וכו' מכלהו שמעת דאפי' ברוב כשרין בודקין אותה דאי לאו הכי היכי מוקמינן לה למתני' ברוב כשרין ועוד דאבא שאול לכל שתוקי היה קורא בדוקי אלמא צריך בדיקה ואי אמרת ר"ג ברוב כשרין מכשר בדלא טענה איהי היכי לא אשמועינן בחד דוכתא דשתוקי כשר בעלמו ברוב כשרין ואין בודקין את אמו וה"נ תניא לעיל ר"ג ור"א אומרים נאמנת היא ואם שותקת פסולה לכהונה וסוגיין נמי דשמואל במצא בה תינוק מושלך דאם רוב ישראל לאו ליחסו אלא למקצת שאר דברים ואי היה מכשיר ר"ג ברוב כשרין אע"פ שאינה טוענת לא אמר ריב"ל לדברי המכשיר מכשיר ואפי' ברוב פסולין דהא איכא פלוגתא בין רוב כשרין לרוב פסולין והיכי אמר אפי' ועוד עיסה שהיא משפחה שנטמע בה ספק פסול אם פירש אחד מהן ונשא במקום אחר הרי אלמנותו כשרה דרוב משפחה כשרין הם ויש בזה תרי ספיקי לקולא ורובא נמי לקולא ואפ"ה ר"ג פוסל ולא קבל עדות בשום סכשר עיסה משום

האשה שנתאלמנה או נתגרשה. ותובעת כתובתה: והוא אומר. אנתגרשה קאי ואלמנה היורשין אומרין לה אלמנה נשאך אבינו ואין ליך אלא מנה ושטר כתובה אבודה: אם יש עדים. על נשואיה שיצאת מבית אביה לבית בעלה: בהינומא. ומפרש בגמרא דהיינו קריתא דמנמנמא ביה כלה כלומר צעיף על ראשה מסורבב על עיניה ופעמים שמתנמנמת בתוכה מתוך שעיניה מכוסין ולכך נקראת הינומא על שם תנומה: וראשה פרוע. שערה על כתפה כך היו נוהגין להוציא את הבתולות מבית אביהן לבית החתונה: אף חילוק קליות. רגילין היו לחלק קליות לתינוקות בנישואי הבתולות כשהשבלים לחים מיבשין אותן בתנור והן קליות ומתוקין הן לעולם: **גמ'** טעמא דאיכא עדים הא ליכא עדים בעל מהימן. דאע"ג דפלוגתא דהיא אומרת משארסתני נאנסתי והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך קי"ל כר"ג דאיהי מהימנא התם היינו טעמא משום דאיהי ברי ואיהו שמא אבל הכא ברי וברי הוא וכי תימא ואי איכא עדים נמי להימניה לבעל (ו) מגו דאי בעי אמר פרעתי י"ל דלא מצי אמר הכי דהא קי"ל בהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום כדאיתא לקמן בפרק הכותב ולדברי הרי"ף ז"ל שהוא סובר דכי אמרינן דלא אמר כלום היינו דוקא במקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין כתובה נאמן לומר פרעתי על כרחין הכא מיירי כגון שהבעל הודה קודם מיתתו שלא פרע ומיהו בגרושה אם תובעתו לאלתר אחר גירושין לא צריכי להכי שאילו אמר פרעתיך אינו נאמן שאין אדם עשוי לפרוע קודם גירושין והוה ליה כאומר פרעתיך בתוך זמנו שאינו נאמן: **כיצד** מרקדין לפני הכלה. מה אומר לפניה: כמות שהיא. לפי יפיה ולפי חשיבותה מקלסין אותה: חסודה. חוט של חסד משוך עליה: מכאן אמרו. מדברי בית הלל שאמרו ישבחנה: תהא דעתו (ז) מעורבת עם הבריות. לעשות לאיש ואיש כרצונו: כדי לחבבה על בעלה. כשרואה שהכל מסתכלין בה נכנס יפיה בלבו: מעבירין. כשהכלה יוצאה מבית אביה לבית חתונתה ונושאי המת יוצאין וזו וזו יש אוכלסין הרבה ואין רוצין להתערב מעבירין את המת לדרך אחרת: אפילו למ"ד. פלוגתא היא בפ' קמא דקדושין (דף לב:): שום תשים עליך מלך. ישראל הוזהרו שישימו עליהם שימות הרבה: כלומר שתהא אימתו עליהם הלכך אין כבודו מחול ולפיכך ריבה הכתוב שימות הרבה: פרשת דרכים הואי. ולא ניכר שעבר מלפניה אלא כאילו הוא צריך לפנות לאותה הדרך: שפורי. מכריזין עליו שיבא לכבודו:

נר מצוה / תורה אור

*(דף טו:) **האשה** *שנתאלמנה או שנתגרשה היא אומרת בתולה נשאתני והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך אם יש עדים שיצאתה בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתים ר' יוחנן בן ברוקה אומר אף חילוק קליות ראיה: **גמ'** *טעמא דאיכא עדים הא ליכא (דף טז.) עדים הבעל א מהימן (א) (א) *(וליחוש דילמא מפקא עדים בהאי בי דינא וגביא (ב) ומפקא כתובתה בהאי בי דינא וגביא א"ר אבהו זאת אומרת כותבין שובר רב פפא אומר במקום שאין כותבין כתובה עסקינן וליחוש דילמא מפקא (ב) עדי הינומא בהאי בי דינא וגביא והדרא (ג) ומפקא עדים בהאי בי דינא וגביא כיון דלא אפשר ודאי כותבין שובר): תנו רבנן כיצד ב מרקדין לפני כלה בית שמאי אומרים *(דף יז.) כלה כמות שהיא ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה אמרו להם בית שמאי (ד) לדבריכם הרי שהיתה חגרת או סומא אומר כלה נאה וחסודה והתורה אמרה מדבר שקר תרחק (שמות כג) אמרו להן ב"ה (ה) מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בפניו או יגננו בעיניו הוי אומר ישבחנו בעיניו מכאן אמרו חכמים לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן מותר להסתכל בפני כלה כל שבעה כדי לחבבה ב על בעלה ולית הלכתא כותיה: תנו ג רבנן מעבירין את המת מלפני הכלה וזה וזה מפני מלך ישראל אמרו על אגריפס המלך שעבר מלפני הכלה ושבחוהו חכמים שבחוהו מכלל דשפיר עבד והא אמר רב אשי אפילו למ"ד נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך פרשת דרכים הואי תנו רבנן ג (ג) מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה אמרו עליו על ר' יהודה בר' אלעאי שהיה מבטל ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה במד"א בשאין לו כל צרכו אבל יש לו כל צרכו אין מבטלין וכמה כל צרכו אמר רב שמואל בר איויא משמיה דרב תריסר אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי ואמרי לה תריסר אלפי גברי ומנייהו שיתא אלפי שיפורי אמר רב ששת ואיתימא רבי אמי ואיתימא רבי יוחנן כנתינתה כך נטילתה מה נתינתה בששים ריבוא אף נטילתה בששים ריבוא והנ"מ למאן דקרי ד ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא:

מתני'

ריש"י

האשה שנתארמלה או שנתגרשה. ושואלת כתובתה: והוא אומר. קאי אנתגרשה וכשנתארמלה היורשין אומרים אלמנה נשאך אבינו ואין לך אלא מנה: אם יש עדים. על נשואין שיצאת מבית אביה לבית בעלה: בהינומא וראשה פרוע. שערה על כתיפה כדרך הבתולות ובגמרא פליגי (דף טו:) מאי הינומא איכא למ"ד כיפה של הדס ואיכא למ"ד צעיף שנותנין על עיניה ומנמנמת בו: אף חילוק קליות. שהיו רגילים לחלק קליות בנישואי הבתולות: **גמ'** טעמא דאתו עדים שיצאתה בהינומא: בעל מהימן. דהוא מוחזק: דילמא מפקא. עידי הינומא: זאת אומרת כותבין שובר. כשיפרע לה כתובתה תכתוב לו שקבלה כתובתה ויהא בידו לזכות ולא (ד) כמאן דאמר אין כותבין שובר דחיישינן שמא יאכלוהו עכברים ויתבענו זה שנית (ה) ומי שיש לו שטר על חבירו או יחזיר לו שטרו או לא יטול כלום: היכא דלא אפשר. כגון במקום שאין כותבין כתובה אלא סומכין על תנאי בית דין שתיקנו לבתולה מאתים ולאלמנה מנה וגובים על פי עדים ויש לחוש שמא תלך לב"ד אחר ותביא עדים אחרים ותגבה שנית ודאי כותבין שובר: כיצד מרקדין. מה אומרין לפניה: כמות שהיא. לפי יפיה וחשיבותה מקלסין אותה: וחסודה. חוט של חסד משוך עליה: מכאן. שאמרו ב"ה ישבחנה בעיניו: מעורבת עם הבריות. לעשות כרצון איש ואיש: כדי לחבבה. כשרואה הכל מסתכלין בה נכנס יפיה בלבו: מעבירין. כשהכלה יוצאה לבית חתונה ונושאי המת יוצאין וזו וזו הרבה אוכלסין ואין חפצין להתערב מעבירין את המת דרך אחרת: אין כבודו מחול. דכתיב שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך לכך רבתה תורה שימות הרבה: פרשת דרכים הואי. ולא ניכר שעבר מלפניה אלא כאילו צריך לפנות לאותו הדרך: שיפורי. מכריזין שיבאו לכבודו: נטילתה. של תורה כשמת ותלמודו בטלה: כנתינתה. בסיני: למאן דקרי. מקרא: ותני. משנה: דמתני. לאחרים: לית ליה שיעורא. וממילא שמעינן דלמאן דלא קרי ולא תני אין מבטלים

*דהיינו גברא מאבולא לסיכרא. משער העיר עד הקבר: נטילתה. של תורה הימנו: כנתינתה. בסיני (ח) דהיינו כשמת ותלמודו בטל: למאן דקרי. מקרא: ותני. משנה אבל עדיין לא שנה לתלמידים: (ט) אבל למאן דמתני. לאחרים לית ליה שיעורא. ולמאן דלא קרי ולא תני כתבו הגאונים ז"ל דבעשרה סגיא ואיתתא נמי בעשרה סגי לה. [ואית דמפרשי כיון שאינה מצווה לקרות אין לזלזולי בה כיון שלא נצטווית ומשגחת על לימוד בעלה ובניה ראויה לכבוד כמאן דקרי ותני]: **ודאמרי'** דמבטלין ת"ת להוצאת המת דוקא להוצאתו אבל לשאר צרכיו לא ואף על גב דאמרינן במסכת משקין (דף כז:) מת בעיר כל בני העיר אסורין בעשיית (י) מלאכה אפ"ה כיון שאינו מוטל עליו לקוברו לא מבטלין ת"ת לשאר צרכיו ואי תימא דהכא משמע דלכולהו מתים מבטלין ת"ת ואילו בפ"ק דמגילה (דף ג:) אמרינן פשיטא לי מת מצוה ות"ת מת מצוה עדיף דתניא מבטלין ת"ת (כ) דמשמע דלשאר מתים תורה עדיף לאו קושיא היא דהתם לאו דוקא נקט מת מצוה [דה"ה שאר מתים אלא דבההיא שמעתא איירי

שלטי הגבורים

א וכתב מיי' שהבעל צריך שישבע שבועה דאורייתא והרא"ש כתב שאינו נשבע אלא היסת: לשון ריא"ז היא אומרת בתולה נשאתני וכתובתי מאתים והוא אומר אלמנה נשאתיך וכתובתך מנה או שטוענים לה היורשים שמא אלמנה נשאך אבינו הואיל ואין ראיה בידה אינה גובה אלא מנה ונשבע הבעל שבועת היסת על השאר: ב וכתב הרא"ש י"א שביום ראשון מותר להסתכל בה שהוא עיקר החיבוב כדי לחבבה על בעלה וליתא אפי' שעה אחת אסור להסתכל בה אבל מותר להסתכל בתכשיטים שעליה או בפריעת שערה: ג כתב הרא"ש י"מ דהאי דקאמר מבטלין ת"ת ר"ל שאין לבטל ומביאין ראיה מההיא דמגילה דאמר מת מצוה עדיף מת"ת אבל מת אחר לא ומההיא דר' יהודה בן אילעאי שהיה מבטל ת"ת להוצאת המת ואי כל אדם חייב בכך מאי רבותיה ומההיא דירושלמי פרק בתרא דכלאים אין מדקדקין לא במה ולא בכלאים בבית המדרש ומיהו ליתא דתלמודא דאמר דנטילתה כנתינתה מורה על דרך חובה וכו' ע"ש ומייתי ירושלמי דפ' אלו עוברין דנמנו בעליית בית חורון התלמוד קודם למעשה הדא דתימא בשיש שם מי שיעשה מעשה אבל אין שם מי שיעשה מעשה המעשה קודם התלמוד: ד כתב רב אחאי ממילא שמעינן דלמאן דלא קרי ולא תני אין מבטלין עליו אם יש מתעסקין בקבורתו: ובאשה יש מפרשין דדינה כמאן דלא קרי ותני: וי"מ כיון שאינה מצווה לקרות אין לזלזולי בה מפני החסרון קריאה כיון שלא מצווה ומשגחת על לימוד בעלה ובניה ראויה לכבדה כמאן דקרי ותני: עיין פ' אלו מגלחין ועי' בפ' בני העיר:

עין משפט

א מיי' פט"ז מהל' אישות טור אה"ע סי' צו:
ב טור אה"ע סי' סה:
ג מיי' פי"ד מהל' אבל ופ"ב מהלכות מלכים סמג עשין ב טוי"ד סי' שס וטור אה"ע סי' סה:

הגהות חו"י

(א) בכל אלמני' אף בידוע ודו"ק: (ב) אבל אין לחוש שכבר גבתה כתובה דהבעל או היורשים לא טענו כך: (ג) בריי"ף מגילה סי' אלף סד: (ד) עיין פרק גט פשוט סימן תתקמז: (ה) אפי' בחד בי דינא וק"ל:

הגהות הב"ח

(א) הב"ח נקד כאן שתי נקודות להראות שזה ענין בפני עצמו: (ב) והדר מפקא לה לכתובתה בהאי וכו' כנ"ל: (ג) והדרא מפק' עדי הינומא בהאי כנ"ל: (ד) נ"ב לבית הלל: (ה) נ"ב לב"ש לדבריכם: (ו) נ"ב והתוס' תירצו דמגו במקום עדים הוא ולדעת הר"ן צריך לפרש דעידי הינומא אינה הוכחה גמורה דאפשר שהיתה בחזקת בתולה אבל לא מצא לה בתולים ומאי דנקט במתני' אלא אלמנה נשאתיך רצה לומר בעולה נשאתיך כדפי' בריש מכילתין ומ"מ אי ליכא מגו על הבעל להביא ראיה שכן הוא כדבריו ואם אין לו ראיה בחזקת בתולה נשאה כיון דאיכא עדי הינומא כנ"ל: (ז) נ"ב של אדם: (ח) בסיני: נטילתה היינו כנ"ל: (ט) נ"ב וזהו פי' רש"י ז"ל ובפ' בני העיר כתב הר"ן ז"ל למאן דמהני משמש ת"ת בתלמוד ואחרים פירשו מתני לאחרים והטור כתב בסי' שס"א למאן דמתני פי' שמשמש תלמידי חכמים ע"כ: (י) נ"ב נראה מדבריו דאפי' ליכא חברותא בעיר אין צריכין להתבטל מד"ת אלא בשעת הוצאתו דהא ההיא במת בעיר כל בני העיר אסורים בעשיית מלאכה מוקי לה בגמ' דפ' אלו מגלחין דוקא בדליכא חברותא ואעפ"כ משמע ליה להר"ן ז"ל דדוקא מלאכה קאמר אבל ת"ת אין מבטלין כיון שאינו מוטל עליו לקוברו ודוקא במי שמתו מוטל לפניו תנן דפטור מן התפלה ומן התפלין ומכל מצות האמורות בתורה והיינו במי שמוטל עליו לקוברו אבל כשאינו מוטל עליו לקוברו חייב בכל המצות ודוקא להוצאה בלחוד הוא דמבטלין דכנתינתה נטילתה וכו' וכן פסק הטור להדיא בסי' שס"א ע"ש אבל מדברי הר"מ לא משמע הכי ע"ש: (כ) נ"ב להוצאת המת:

מלחמת ה'

משום דקיל ליה שמא ק"ו לרוב כשרין בזנות דודאי פוסל אלא ודאי דברי הבאי הם ואין להם על מה שיסמוכו וכתב עוד ובמס' קדושין גרסי' אמר רבא הלכתא כאבא שאול ומכלל זה נראה שהלכה כר"ג ומיהו עיקר הלכתא כי הסיא דא"ל שמואל לר"י וכו' ולפי דעתי תרוייהו איתנהו הלכה כאבא שאול דולד כשר וראוי לבא בקהל לכתחלה ממעשה דההוא ארוס וארוסתו דאכשריה רב יוסף לולד ולא ניחא ליה למימר דלאשה הוא דשרי לבעלה דא"כ לא הל"ל כדיעבד דמי דדיעבד ודאי הוא ואין לך דיעבד אלא כגון זה אלא על הולד אמר שהוא כשר לבא בקהל לכתחלה והיינו דאבא שאול אבל האשה לא תנשא לכהונה ואם נישאת לא תצא כדשמואל וטעמא דמלתא דגבי ולד אם אין אתה מאמינה אתה פוסלו מקהל ומה יעשה זה אבל האשה עצמה אין אתה פוסלה אלא מכהונה תנשא ללוי ולישראל והיינו דאמרי' כדיעבד דמי שלא תפסלנה מקהל מספק וכן דעת רבינו הגדול ז"ל שפסק כאבא שאול שהיה קורא לשתוקי בדוקי וכשמואל בארוסה שעיברה ולא פוסלו לכתחלה ואע"ג שהוא ז"ל פי' מעשה דהארוס וארוסתו לענין היתר האשה עצמה מסברא דנפשיה נפקא ליה ומדקא פסק רבא כאבא שאול ולא חלק בין רוב כשרין לרוב פסולין לא בדיעבד ולא בלכתחלה: **כתוב** בספר המאור וכיון דרוב נשים בתולות נישאות כי לא אתו עדים מאי הוה פי' י"ל לרב קא מקשי וכו' וי"ל אפי' לשמואל וכו' וחזקה דגופה: **אמר** הכותב ליכא הכא חזקה דגופה דבשלמא כונס את הנערה שלא נישאת איכא חזקה דגופה דלא חיישי' שמא זינתה דבנות ישראל בחזקת כשרות הן עומדות אבל במשנתינו אינו טוען בחזקת בתולה כנסתיך ונמצאת בעולה אלא בחזקת אלמנה נשאתיך או אלמנה מן הנשואין או שנכנסה לחופה ולא נבעלה ואין בשתים אלו חזקה דגופה שאין האשה עומדת בחזקת שלא נישאת מעולם ואין לך בה אלא רוב אבל בחזקת שלא זינתה היא עומדת ומפורש כן בירושלמי זאת אומרת שלא הלכו למדת הדין לממון אחר הרוב ופירשו ואמרו אבל במקום אחר הלכו למדת הדין לממונא אחר הרוב ע"י רוב וע"י חזקה והראיה הגמורה שהקשו ממנה לרב בפ' המוכר פירות ואין צורך לדברים שאין להם עיקר בגמ' שכמה כיוצא בו דברים שהוקשו בגמ' סתם לדברי היחיד בפ"ק דקדושין את וחמור הוא ואת וחמור לא קנה ובמס' מכות גבי מתני' דזורק אבן לרה"ר ואמאי והא מזיד הוא ואין קושיא זו אלא לדברי ריב"ח בפרק המניח את הכד וכן כיוצא בהם:

המאור הגדול

היא מכשר ר"ג כי ההיא דמצא בה תינוק מושלך דלא קא טעין ולא מידי ואמר רב עלה לא שנו אלא להחיותו אבל ליוחסו לא דליוחסין בעינן תרי רובי ואוקימנא דרב לטעמיה דאמר הלכה כר' יוסי דאמר בעינן תרי רובי בין דטעין בין דלא טעין ובקרונת דצפורי היה מעשה ור' יוסי דאמר כר' יהושע דפסיל בחד רובא ומכשר בתרי רובי מכלל דר"ג בחד רובא נמי מכשר היכא דלא טעין ובדטעין אפי' ברוב פסולין וא"ת אדאוקימנא לר' יוסי כר' יהושע ובתרי רובי נוקמי כר"ג ובחד רובא ובדלא טענה איהי איכא למימר כיון דגבי פלוגתא דר"ג ור' יהושע איתניא ליה בעי לאוקמא נמי לדר' יוסי כעין ההיא פלוגתא כלומר אפילו בדטענה איהי ואע"פ שראיתי בתשובה לרבינו האי גאון ז"ל בחלוף דברים הללו שכתבתי דעתי נוטה לפירש"י ז"ל ובמס' קדושין גרסי' אמר רבא הלכה כאבא שאול שהיה קורא לשתוקי בדוקי ומכל זה נראה שהלכה כר"ג מיהו עיקר הלכתא כההוא דאמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא הלכה כר"ג דיעבד ואת לא תעבד עובדא לכתחלה עד דאיכא רוב כשרין אצלה וכן ממסקנא דההוא שמעתתא דארוסה שעיברה מסתברא שהלכה כשמואל ולא כרב וכל הד וחד אזיל לטעמיה וכשמואל קי"ל ולא כרב מהני טעמי דאמרי' וממעשה דההוא ארוס וארוסתו:

[דף טז ע"א] **הכי** נמי מסתברא פירוש כמאן דקא איירי בה ומתני' ר' יהושע ולא ר"ג מדקתני מודה אי אמרת בשלמא איירי בה פי' איירי בה ר' יהושע ברישא ולאו דברי הכל היא היינו דקתני מודה אלא אי אמרת לא איירי בה אלא דברי הכל היא מאי מודה כלומר מאן תנא דקתני מודה ר' יהושע הא אמרת רישא דברי הכל היא וליכא מאן דפליג ולא גרסינן איירי בה ר"ג ופי' משובש הוא: התם אין שור שחוט לפניך פי' גבי הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים חזקה דממונא מרעא ליה לדיבורא דידה כי היכי דמרעא ליה לשחיטה חזקת איסור שהבהמה עומדת בה בחייה עד שיודע לך במה נשחטה ופי' רש"י ז"ל מוחלפת שיטה זו כולה:

וכיון דרוב נשים בתולות נישאות כי לא אתו עדים מאי הוי פי' ז"ל לרב קא מקשי כדקא מקשי' ליה מתיה בבבא בתרא וי"ל אפי' לשמואל כלומר וניהמנה אע"ג דאין הולכין בממון אחר הרוב משום דהכא איכא תרתי רובא וחזקה דגופא והכא חדא חזקה דממונא מידי דהוה אטענה משארסתני נאנסתי דמהימנא לה משום האי טעמא דהכא תרתי והכא חדא הכא גבי דידה איכא תרתי ברי וחזקה דגופא והכא גבי דידיה חדא חזקה דממונא ושמא:

איירי במת מלוה נקט מת מלוה] (א) ומיהו שפיר יליף מיניה דכיון דאפילו לאחר מתים מבטלין כ"ש למת מלוה ויש מי שאומר דהאי מבטלין דהכא רשות הוא כלומר דאי בעי מבטל [ואיכא חובה לבטל [אלא] גבי מת מלוה] והתם ה"ק דכיון דאחר מתים כת"ת פשיטא לי דמת מלוה עדיף והיינו דאמרינן הכא אמרו עליו על ר' יהודה ברבי אלעאי דאלמא רבנן אחריני לא מבטלי ואלו ראיה היא דמעשה שאני לרבי יהודה ברבי אלעאי הביאו לראיה שמבטלין: **מתנ'** ומודה רבי [יהושע] כו' שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. זה אינו יודע שהיתה של אביו אלא על פיו של זה ומה שאסר הרי התיר ומפרשינן בגמ' [דף טז.] דהאי מודה רבי יהושע אפרקין קמא קאי אפלוגתא דהיא אומרת משארסתני נאנסתי ואע"ג דאיכא למימר מיגו דאי בעי אמרה מוכת עץ אני תחתיך דלא פסלה נפשה מכהונה וקא אמרה נאנסתי דקא פסלה נפשה מכהונה ומהימנא אפילו הכי אמר רבי יהושע לא מהימנא ומש"ה קאמר ליה ר' יהושע לר"ג אע"ג דבההוא מיגו דהתם פליגנא עלך משום דאיתתא איתרעאי ואפילו אמרה מוכת עץ אני תחתיך [דלא פסלה נפשה מכהונה] (אפ"ה אמר רבי יהושע) *)לגבי כתובה מיהא לא הות מהימנא. בההוא מיגו דהכא מודינא לך לפי שאילו היה רוצה היה שותק ואפילו היה הלה תובעו יכול לכפור ולומר לא היה של אביך מעולם ובגמ' [דף יח.] פרכינן למה לי למתנייה בחבוה ליתנייה בדידיה וליתני הכי מודה רבי יהושע באומר לחבירו מנה לויתי ממך ופרעתיך שהוא נאמן ומפרקינן משום דקא בעי למיתנא אם יש עדים שלוה הימנו ואמר לו פרעתיך אינו נאמן והא קי"ל המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים ומדלא אקשינן וליתני מודה רבי יהושע באומר לחבירו מנה גזלתיך והחזרתיו לך נאמן ואם יש עדים שגזלו והוא אומר החזרתיו לך אינו נאמן יש ללמוד שהגוזל את חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים וזו שאלה שאל הרמב"ן ז"ל לנשיא הגדול רבי מאיר הלוי ז"ל והשיב מדלא אוקמא בהכי שמעינן דהגוזל את חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים: **העדים** שאמרו כו'. שהיו מעידין על חתימתן לקיים השטר: פסולי עדות היינו. קרובים: הרי אלו נאמנין. כיון דאין כתב ידן ניכר אלא על פיהן הפה שאסר הוא הפה שהתיר כי היכי דמהימנת להו אהא ניהמניניהו אהאי: יוצא ממקום אחר. שחתומים בשטר אחר שהוחזק בב"ד וכתוב בו הנפק ובא אותו שטר לב"ד עם זה וכתב חתומן דומין של זה לזה ואין כאן הפה שאסר הלכך אין נאמנין לומר פסולין היינו: **גמ'** ל"ש דאמרי' הפה שאסר כו' אלא דאמרי מחמת נפשות. אאנסו דלא משוו לנפשייהו רשעים וכיון דעלייהו סמכינן הא בתוך כדי דיבור עקרי לסהדותייהו והפה שאסר התיר: אין אדם משים עצמו רשע. אינו נאמן לפסול עצמו מחזקתו דקרוב הוא לעצמו וקרוב פסול לעדות ופסולין היינו דתנן במתני' היינו פסול קורבה ודקאמרי היינו משכחת לה בשהיו קרובים בנשותיהם ונתרחקו אבל אי אמרי פסולין היינו בפסולא דגזלנותא לא מהימני דהא משוו נפשייהו רשעים וה"ל כאנוסים היינו מחמת ממון דמהימנינן להו במאי דקאמרי כתב ידינו הוא אבל לא מהימנינן להו במאי דקאמרי דאנוסים היינו מחמת ממון ופלגינן דבורא וא"ת דכיון דפלגינן דבורא נפלוג הכי ונימא אנוסים היו ולא מחמת ממון דדכוותה אשכחן בפרקא קמא דסנהדרין דאמרינן התם [דף ט.] פלוני רבעו לאנסו הוא ואחר מצטרפין להורגו לרצונו רשע הוא והתורה אמרה (שמות כג) אל תשת רשע עד רבא אמר אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע כלומר ומשום הכי כי אמר לרצונו מצטרף להורגו משום דמהימנינן לו דפלוני רבעו אבל לא לרצונו י"ל לא דמי (ב) דהתם מאי דמהימנינן ליה לגביה נקטינן כדקאמר דפלוני רבעו ברצון הרובע ולגבי נרבע אי הוי לרצונו או לאונסו מילתא אחריתי היא דמ"מ לגבי רובע כדקא אמר מהמנינן ליה אבל הכא דאינהו אמרי דאנוסין היו מחמת ממון היכי נימא דלאו כדאמרי דהוה אונס אחר שלא הזכירוהו כלל כל כי האי גוונא מעקר דבורא הוי ולא מפלג דבורא: **האומר** שטר אמנה הוא. שלא לוה כלום אלא כתבו ומסרו (ג) שאם יצטרך ללוות ילוה והאמינהו שלא יתבעוהו אלא אם כן מלוהו: כל כמיניה. והלא עדים חתומים בו ופשיטא דלא מהימן וה"ה דהוה מצי למימר כדקאמר בסמוך כדאמרי עדים אי דכתב ידם יוצא ממקום אחר פשיטא דלאו כל כמיניה ואי באין כתב ידם יוצא ממקום אחר אמאי לא מהימן כי אמר שטר אמנה הוא במגו דאי בעי אמר מזוייף הוא ומסקנא כמי בגמרא הכי איתא דאע"פ שהלוה מודה שכתבו צריך מלוה לקיים ואי לא מקיים ליה נאמן לוה לומר פרוע הוא או אמנה הוא מגו דאי בעי אמר מזוייף הוא אלא דמשום דהכי תרי גווני (ד) דהיינו כתב ידם יוצא ואין כתב ידם (ה) איתנהו במתני' גבי עדים דייק בהו תלמודא כדקא אמרי עדים ולא חש לאורוכי כולי האי בדקאמר לוה: **לעולם** דקאמר מלוה וכגון שחייב לאחרים. בהודאה זו שהוא מודה שהוא שטר אמנה מפסיד את אחרים הנושים בו ואין לו מה להגבות והוא אינו רוצה להגבותם חוב זה: ונתן לאשר אשם לו. ולא כתב לאשר הלוהו אלא לאשר אשם לו ואשם הוא הקרן כדאמרינן בהגוזל (דף קי.) והא דרבי נתן בדלית ליה נכסי ללוה לאשתלומי מיניה אלא חוב זה דאי אית ליה אין מוציאין מזה ונותנין לזה דהוה ליה חוב זה כנכסים משועבדים דאין גובין מהן במקום בני חורין והכי מוכח בפרק שור שנגח ד' וה' (דף מ:) ואי תימא ובלאו רבי נתן נמי הוי חב לאחרים דהכי דאין מוציאין מזה ונותנין לזה כל זמן שלא יתבענו ללוה מ"מ כשיתרעם המלוה בב"ד למה לא יגבו לו חוב זה כשם שהם מגבין לו שאר נכסיו יש לומר דשטרות לאו בני גוביינא נינהו שאין גופן ממון וכל שאין גופן ממון אין ב"ד מגבים לו ומהכא שמעינן לה וה"נ מוכח בסוף מכילתין (דף ק.) גבי ב' שהוציאו שטר חוב זה על זה דאמרינן זה גובה וזה גובה הלכך בלאו דרבי נתן לא הוי חב לאחרים אבל לר' נתן דסבירא ליה שהמלוה יכול לתבוע בדין בעל חוב של לוה ולהפרע ממנו הוי חב לאחרים ולא מהימן ואי תימא וליהימניה מגו דאי בעי מחיל וכדשמואל דאמר [דף פה:] המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול יש לומר דכי אמרי' הכי ה"מ במוכר שטר משום דמדאורייתא לא קני ליה דמכירת שטרות דרבנן כפי דעת הרי"ף ז"ל וכדמוכח בפרק מי שמת (דף קמז:) אי נמי משום דשעבוד גופו של לוה נשאר גבי מלוה (א) וכפי סברת רבינו תם ז"ל וכמו שכתבתי שם בס"ד אבל היכא דחב לאחרים ולית ליה נכסי אחריני (ו) כיון דמוציאים מזה ונותנין לזה מדרבי נתן אפילו מחלו אינו מחול דהא משועבד ליה לקמא מדאורייתא ושעבודא דלוה גביה הוא והקשו על זה מדאמרינן בפרק החובל (דף פז:) גבי הא דתנן דאשה פגיעתה רעה דהיא שחבלה באחרים פטורה משום דלית לה לשלומי ומקשינן התם [דף פט.] ותזבין כתובתה בטובת הנאה להאי דחבלה ביה דאי מחלה גבי בעל לית ליה פסידא ומפרקינן סוף סוף לגבי בעל ודאי מחלה ולאטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן והא התם דלית לה נכסי אחריני ואפילו הכי אמרינן דיכולה למחול ולי אין זו קושיא דהתם לאו מדרבי נתן אתינא עלה והיינו טעמא משום דהא דרבי נתן לא סגיא אלא לכשיגיע זמנו פקדיה רחמנא ללוה דליתב למלוה קמא ומשום הכי מוציאין מזה ונותנין לזה אבל לא סגי דלהוי מהשתא שעבודיה גביה (ב) כל שכן בשעבוד כתובתה דאפשר דלא אתי לעולם לידי גוביינא ומשום הכי לא אתינא עלה מדרבי נתן כלל אלא דאמרינן דתזבנה לכתובה להאי דחבלה ביה ולמאי דפרכינן מהדרינן דכל דלגבי בעל מחלה ודאי אבל אין הכי נמי דהיכא דחייב מדרבי נתן לא מצי מחיל ומפרקא קושיין. עוד נראה לי דלאו מגו מעליא הוא דאי מחיל מכסיף ממלוה דקא מפקע ליה חוביה בכדי וכי אמר שטר אמנה הוא לא מכסיף מיניה דמצי אמר קושטא קאמינא ולא בעינן לשקורי ולא תקשה לך מאי דאמר בסוף פרק שנים אוחזין (דף יט:) מלא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל ופרכינן התם וליחוש דילמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי כו' ומהדרינן שמע מינה איתא לדשמואל דקאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו כו' דאלמא משום מגו דאי בעי מחיל מצי אמר פרוע הוא דלאו קושיא היא דכל לגבי בעל ודאי מחלה ולא מכספא:

לעולם

נר מצוה | תורה אור

מתני' *ומודה ר' יהושע באומר לחברו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שהיתה של אביו והוא אומר לקחתיה ממנו אינו נאמן: *העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסין היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו הרי אלו נאמנין ואם יש עדים שהוא כתב ידן או שהיה כתב ידן יוצא ממקום אחר אינן נאמנין: **גמ'** אמר רמי בר חמא לא שנו אלא שאמרו אנוסין היינו מחמת נפשות אבל אנוסין היינו מחמת ממון אינן נאמנין מאי טעמא לפי שאין אדם משים עצמו רשע: *אמר רב יהודה אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן דקאמר מאן אילימא דקאמר לוה פשיטא לאו כל כמיניה ואלא דקאמר מלוה תבא עליו ברכה ואלא דקאמרי עדים אי דכתב ידן יוצא ממקום אחר פשיטא ואי אין כתב ידן יוצא ממקום אחר אמאי לא מהימני אמר אביי לעולם דקאמר מלוה וכגון שחייב לאחרים וכדר' נתן דא"ר נתן מניין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו שמוציאין מזה ונותנין לזה שנאמר ונתן לאשר אשם לו רב אשי

אמר

רש"י

מתני' שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. זה לא ידע שהיתה של אביו כי אם על פיו של זה ומה שאסר התיר: העדים. שהיו מעידין על חתימתן לקיים את השטר: פסולי עדות. קרובים ומשחקים בקוביאות: הרי אלו נאמנין. כיון דאין כתב ידן ניכר כי אם על פיהן הפה שאסר הוא הפה שהתיר: יוצא ממקום אחר. שחתומים בשטר אחר שכתוב בו הנפק והוחזק בב"ד וכתב החתומים של זה דומה לזה ואין כאן פה שאסר: אין נאמנין. לומר פסולין היינו: **גמ'** לא שנו. דנאמנין באין כתב ידן ניכר כי אם על פיהם: אלא דאמרי מחמת נפשות. נאנסו דלא משוו נפשייהו רשעים: אין אדם משים עצמו רשע. אין אדם נאמן לפסול את עצמו דאדם קרוב אצל עצמו וקרוב פסול לעדות: שטר אמנה. לא לוה כלום אלא כתב ללוות ונתנו למלוה שאם יצטרך ללוות ילוה והאמינו שלא יתבענו אלא אם כן ילוה: כל כמיניה. והלא עדים חתומים בו ופשיטא דיתקיים בחותמיו: שחייב לאחרים. ובהודאה זו שמודה מפסיד האחרים שזה חייב להן ואין לו מה להגבותם ורצו לגבות חוב זה: לאשר אשם לו.

ולא

המאור הגדול

לעולם דקאמר מלוה וכגון שחב לאחרים וא"ת ניהמניה במגו דאי בעי מחיל ליה דהא אפי' מוכר יכול לחזור בו ולמחול אי נמי במגו דאי בעי קלייה יש לומר שאני הכא דאיכא למימר אערומי קא מערים ולמחר מפיק ליה לשטרא בבי דינא אחרינא וגבי ליה:

מלחמת ה'

ועוד לעולם דקאמר ילוה וכו' עד ולמחר מפיק ליה לשטרא בב"ד אחרינא: **אמר** הכותב זו אחת מכמה תשובות שאינן נכונות שנאמרו על קושיא זו דאי מחיל ליה נמי מצי לאיערומי עליה בהך הערמה לגבותו בב"ד שאין מכירין בהן הלכך מהימן משום ההוא מגו דהא כי מחיל ליה אין מהימנא וא"ת התם כיון דודאי נמחל לא הדר גבי הא מהימן לומר פרוע הוא משום האי מגו כדאמרי' בשילהי פ"ק דמציעא מצא שובר בזמן שהאשה מודה

ד וכן המלוה עצמו אם היה הוא חייב לאחר ובא בעל חוב לגבות חובו מן השטר הזה אין המלוה נאמן לומר שטר אמנה הוא שמא להפסיד בע"ח מתכוין ומ"מ אומר שהמוכר שטר חובו לאחרים נאמן לומר שהוא שטר אמנה ולהפסיד הלוקח מתוך שיכול למוחלו שהמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול אבל כשחב לאחרים אינו יכול למוחלו ואני אומר שבין זה ובין זה יכול למוחלו ואעפ"כ אינו נאמן לומר שטר אמנה היה שאין מאמינים אותו לבטל עדות השטר ואפי' על ידי מתוך ועוד שמשים עצמו רשע:

ג"ל אלא | א מיי' פרק ד ופ"ה ופי"ב ופי"ד מהלכות טוען ונטען סמג עשין צה טוח"מ סי' קמ וקמט: ב מיי' פרק ג מהל' עדות סמג עשין קט טוח"מ סי' מו: ג מיי' פרק ב מהל' מלוה ולוה סמג עשין צג טור ח"מ סי' פו:

*) עי' תוס' ד"ה התם שור שחוט

במדבר ה

הגהות הב"ח ... (ג) כ"ב וכו"י פ"ב דיבמות סי' כה תי' בע"א: (ג) כ"ב למלוה: (ד) תי' דהיינו נמחק וכ"ב דאי: (ה) כ"ב יוצא: (ו) וכיון כצ"ל:

לעולם דקא אמרי עדים כו' אעולה לא חתימי . וכי אמרי חתמנו אין נאמנין להרשיע עצמן ופרש"י ז"ל בסמוך דעדים שאמרו אמנה היו דברינו היינו שאומרים שלא הלוהו כלום אלא כתבנו לו ולכשיצטרך ילוה (ג) וזה שעבד נכסיו מעכשיו אם ילוה אחר זמן ולא הוי מוקדם לטרוף שלא כדין וכ"ל שהזקיקו לומר כן משום דאי לא אמרי הכי לא צריכין לדרב כהנא למיפסל מינה עולה דעדים דתיפוק לי דמשוו נפשייהו רשעים שכתבו את השטר שלא כדין ותמה אני אכתי היכי סגי בהכי דהא מסקינן בפירקא קמא דב"מ (דף יג.) שאין רשאין עדים לכתוב את השטר אלא או בשטרי אקנייתא דמשתעביד בין ילוה בין לא ילוה ואינו מצוה כאן אמנה כלל א"כ כשים מלוה עמו ורצו הלואת מעות לדברי רש"י ז"ל וכמ"ש שם הא לאו הכי [לא] משום חששא דשמא כתב ללוו' בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין וכיון שכן בכה"ג כמי אית לסהדי למיחש דלמא כתב ללות הוא ולא ילוה כלל וטריף לקוחות שלא כדין ואי כתבי רשיעי נינהו ולא צריכין לדרב כהנא וכ"ל דהתם בפ' שנים אוחזין למאי דשכיח חיישינן דהיינו כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי שהדבר מצוי כך בכל יום אבל אי כתב ללוות ולא לוה כלל לא חיישינן הלכך כל שמפרש לוה לכשילוה ישתעבד מעכשיו כותבין אפילו בשטרי דלאו אקנייתא ואפילו אין מלוה עמו ומכאן למדנו דין זה הלכך כי אמרי עדים בענין זה כתבנו לא משוי נפשייהו רשיעי אלא דכיון דאמר רב כהנא דאסור למלוה שיהא שטר אמנה בתוך ביתו סהדי כמי אי עבדי הכי אע"ג דמדינא מלו למיעבד לא שפיר עבדי : **אסור** לאדם שיהא שטר פרוע בתוך ביתו . לא מבעיא שטר אמנה דאסור אלא אפי' שטר פרוע אסור ולא אמרינן דמי לעכוביה על פסיטי דספרא שעל הלוה ליתן שכר הסופר ופעמים שאין לו ונותנו המלוה וחוזר וגובהו מלוה בשעת פרעון (ג) ואעפ"כ אין לו לעכב את השטר בשביל זה הכי מוכח בגמרא : ספר שאינו מוגה . תורה נביאים וכתובים שאין מוגה (שם) טעיות שבו : **עדים** שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנין . אפילו אין כתב ידם יוצא ממקום אחר וכדאסיק רב אשי לעיל מדרב כהנא וס"ל לרב נחמן כמי דמודע' היו דברינו אין נאמנין משום דס"ל דכיון דאיכא מודעא אין רשאין לכתוב אותו שטר שנמסר עליו דלאו במודע' מחמת נפשות עסקינן אלא מחמת אונס ממון *)ור"נ גופיה הוא דאמר בפרק חזקת הבתים (דף מח:) אי מודעא לאו אשקלתא ואי אשקלתא לאו מודעא הלכך כשאמרו שמודעא נמסרה להם ואעפ"כ כתבו את השטר חתמי אעולה ולא מהימני ומר בר רב אשי אמר דבאמנה היו דברינו אין נאמנין משום דעולה הוא אבל במודעא נאמנין דניתן ליכתוב וכתב רש"י ז"ל דניתן ליכתב להציל האנוס מיד אונסו ולפי זה כ"ל דכי מהימני (ד) (להציל) דוקא בשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר אבל בשכתב ידם יוצא ממקום אחר לא דאע"ג דניתן ליכתב מהאי טעמא [דהא] כי אמרי אנוסין הייט מחמת נפשות כל שכן דניתן ליכתב ואפילו הכי כשכתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין משום דעקרי לסהדותייהו דהוי להו חוזרין ומגידין אבל אם *נפרע ניתן ליכתב דשטרא מיהא מהני דכי מבטלי זביני מחמת מודעא צריך המוכר להחזיר הדמים שיקבל כמו שכתוב בשטר אפשר לומר דאפילו בשכתב ידן יוצא ממקום אחר נאמנים דלא עקרי סהדותייהו לגמרי דאכתי מהני לאהדורי זוזי אפומא דההוא שטרא וכן כמי אי נפרש דהאי ניתן ליכתב קאי אמודעא שבידם לכתבה ולכתוב זמנה קודם שטר המכר או בהאותו יום עצמו אפשר גם כן לומר דאפילו בכתב ידן יוצא ממקום אחר נאמנין שאין אלו חוזרין ומגידין שעדיין לא הגידו כיון שבידם לפסול הגדת המכר מטעם ראשונה ולא דמי לאנוסין הייט מחמת נפשות : **תנאי** היו דברינו . על תנאי מכרה לו שיעשה לו כך וכך ולא ראינו שקיים תנאו וזה אומר לא קיים לי ואיטו מכר והא מלתא בעיא היא בגמרא אי דמי לאמנה ולא מהימני או דלאו תנאי מילתא אחריתי היא ומהימני ומסקינן כי אתו לקמן לקוחות שעדיהן מעידין שתנאי היו דבריהם אמרינן להו זילו קיימו תנאייכו לבעלים וחותו לדינא . אם יעכב שוב הקרקע (א) ותמה אני למה נאמנים יותר בתנאי מבאמנה דהא תנאי גופיה אמנה היא ומה בין האמינו בנתינת מעות או האמינו בקיום התנאי הרי בשניהם לא נשתעבד אלא ע"מ שיתקיים אותו דבר וכ"ל דהייט טעמא משום דבאמנה אכתי לא משתעבד לוה למלוה [כלל שהרי בידו הוא שלא ילוה ממנו ואין כאן שיעבוד ומשום הכי אסור לו לאדם שיהא בתוך ביתו שנמצא מחזה שטר שאין לו בו שום זכות אבל תנאי הוא שמשתעבד לוה אמלוה]. אבל ע"מ שידבר עליו לשלטון וכיוצא בו וכל כי האי גוונא חייל שעבודא מהשתא מהשתא בעל כרחיה דלוה שהרי בידו של מלוה לקיים תנאו ובוודאי דלא מתסר להשהות שטר זה בתוך ביתו כיון דשעבודא מהשתא חייל במקצת כסף שמותר להשהות שטר של מנה אע"פ שאינו חייב בו אלא חמשים דאפילו בשטר פרוע איכא מאן דאמר בגמרא [דף כ:] דזימנין דמשהי ליה אפסיטי דספרא ומותר לקיימו : **תרוייהו** בשטרא מעלייא קא מסהדי . שהם מעידים שהשטר אמת וכמו שהוא כתוב בשטר בלא תנאי והאי דקאמר תנאי חד הוא ואינו נאמן לעקור שטר ששניהם חתומים בו : אי הכי . דכיון שהעיד על כתב ידו עשיתו לזה כאחד ממקיימי השטר כמו שהוא כתוב בלא תנאי והוו להו עדים שנים ועדות אחרונה דברי א' במקום שנים : אפילו תרוייהו נמי . דאמרי תנאי היו דברינו לא להימני דהוי להו חוזרין ומגידין : אלא אמרינן הני למיעקר סהדותייהו קא אתו . לומר לא חתמנו אלא על מנת שיתקיים התנאי וכיון דתנאי מילתא אחריתי הוא לא דמי למודעה ואמנה ומהימני דעדות בפני עצמו היא האי כמי כי אמר חד תנאי היה עוקר לחתימות ידיה לומר לא חתמתי אלא על מנת כן וכיון דאית לן דמלתא אחריתי היא ושטרא ממילא מיעקר אשתכח דאין בשטר חתום אלא עד אחד : **והא** דתנאי היו דברינו נחלקו בה אבות העולם שרבינו האי ז"ל וכת א' של ראשונים ז"ל פירשוה אפילו בשכתב ידן יוצא ממקום אחר וכת מן האחרונים ז"ל פירשוה בשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר דוקא וכן פירש"י (ב) (והרמב"ם) ז"ל והרמב"ן ז"ל הכריע כדברי האחרונים מהא דאמרינן עלה עד אומר תנאי ועד אומר אינו תנאי ואם הם מפרשין אותה אפילו בשכתב ידן יוצא ממקום אחר כדרך הסוגיא שלהם מאי מספקא להו והיכי אסיקנא דמהימן לא יהא תנאי אלא כאומר פרוע דהוא מילתא אחריתי בודאי מי אפשר למימר בעד אחד שיהא נאמן לומר בשטר מקויים פרוע הוא ולא מיבעיא בהכחשה דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא אלא אפילו היכא דליכא דמכחיש ליה לא

*) בספרים שלנו סתמא דגמ' פריך אי מודעא לא אשקלתא ואי אשקלתא כו' והש"ס פריך שם מר"נ דהכא הרב הוגא ע"ש . (ג"א)

תורה אור

גמרא

אמר לעולם דקאמרי עדים ודאין כתב ידן יוצא ממקום אחר ודקאמרת אמאי לא מהימני כדרב כהנא דא"ד כהנא אסור לאדם שישהה שטר אמנה בתוך ביתו שנאמר °אל תשכן באהליך עולה (א) *אמר רב שישא בריה דרב אידי ש"מ מדרב כהנא עדים שאמרו א אמנה היו דברינו אינן נאמנים מאי טעמא כיון דעולה היא אעולה לא חתימי א"ר יהושע ב"ל אסור °לאדם שישהה שטר פרוע בתוך ביתו שנאמר אל תשכן באהליך עולה איתמר ב ספר שאינו מוגה א"ר אמי עד ל' יום מותר להשהותו אחר שלשים יום אסור להשהותו שנאמר אל תשכן באהליך עולה: אמר רב נחמן עדים שאמרו אמנה ג היו דברינו אינם נאמנים מודעה היו דברינו אינם נאמנים מר בר רב אשי אמר אמנה ב היו דברינו אינם נאמנים מודעה היו דברינו נאמנים מאי טעמא האי ניתן ליכתב והאי לא ניתן ליכתב וכן הלכתא °עדים שאמרו תנאי היו דברינו נאמנים וכי אתו (א) לקמן אמרינן להו קיימו תנאייכו וחותו לדינא עד אומר ג תנאי ועד אומר אין תנאי א"ר פפא תרוייהו בשטרא מעליא קמסהדי והאי דאמר תנאי הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע אי הכי אפי' תרוייהו נמי אלא אמרינן הני למעקר סהדותייהו קאתי האי נמי למעקר סהדותיה קאתי והלכה כרב הונא בריה דרב יהושע ת"ר עדים ד שהיו חתומין על השטר(ב)ומתו ובאו שנים ואמרו כתב ידן הוא זה אבל אנוסין היו קטנים היו פסולי עדות היו הרי אלו נאמנים ואם יש עדים אחרים שהוא כתב ידם או שהיה כתב ידן יוצא ממקום אחר משטר שקרא

רש"י

ולא כתיב לאשר הלוהו ואם הוא קרן כדאמרי' בהגוזל למי שהקרן שלו : אעולה לא חתימי . וכי אמרי חתמנו אין נאמנין להרשיע את עצמם : ספר שאינו מוגה . כגון תורה נביאים כתובים שאינו מוגה מן טעיות שבו : עדים . החתומים בשטר ואמרו (ג):אמנה היו דברינו. ולא הלוהו כלום כדפי' : מודעא . אם שטר מכר הוא אמרו עדים החתומים בו המוכר מסר מודעא בפנינו והראנו אונסו והכרנו בו : אין נאמנין . דלא אתי על פה ומרע לשטרא : אמנה לא ניתן ליכתב . דעולה הוא ומשוו נפשייהו רשעים ואין אדם משים עצמו רשע : מודעא ניתן ליכתב . להציל האנוס מאונסו : תנאי היו דברינו . על תנאי מכרה לו שיעשה לו כך וכך ולא ראינו כלל שקיים תנאו וזה אומר לא קיים ואינו מכר : וכי אתו לקמן . לקוחות שעדיהן מעידין שתנאי היו דבריהם אמרינן להו לבעלים קיימו תנאייכו וחותו לדינא אם שוב יעכב הקרקע: תרוייהו בשטרא מעליא . שניהן מעידין שהשטר אמת כמו שכתוב בלא תנאי והאי דקאמר תנאי חד הוא ולא מהימן לעקור השטר ששניהם חתומים בו : א"ה . אפי' תרוייהו אמרי תנאי היו דברינו לא להימניה כיון שהעידו על כתב ידן קיימו השטר כמו שכתוב וכי אמרי תנאי היו דברינו הוו חוזרים ומגידין אלא על כרחך לא חתימה מקויימת היא כיון דתוך כדי דיבור מסקי דבורייהו ואמרי תנאי היו דברינו הוי כאילו אמרו לא חתמנו אלא על מנת שיתקיים התנאי וכיון דתנאי מילתא אחריתי הוא שמודים שהשטר אמת אלא שהתנאי היה ביניהם וממילא מיעקר לאחר זמן כשאין מתקיים התנאי ועדות בפני עצמו הוא ולא דמי למודעא ואמנה : האי נמי . כי מסיים ואמר תנאי היו דברינו עקר חתימת ידיה לומר לא חתמתי אלא על מנת כן וכיון דמילתא אחריתי היא ושטרא ממילא מיעקר אשתכח דאין בשטר אלא עד אחד :

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג ופסקו ר"ת ור"י כר' נתן לפיכך אם אין לראובן נכסים והיו לו שטרי חוב על לוי ואמר לו שטר אמנה או פרוע הוא והודה לו ראובן אין משגיחין על הודאתו שמא קנוניא הם עושים לאבד זכותו של שמעון אלא ישבע שמעון ויטול מלוי כדין כל טורף שאינו נפרע אלא בשבועה ומיי' נמי פסק כר' נתן אכן רבינו יהונתן פסק דלית הלכתא כוותיה וכן פסק ר"ת תחלה אך שוב חזר בו וכ"כ הטור סי' פ"ו ואם אחר שנתחייב לוי לראובן בב"ד הלך ופרע לשמעון חייב לפרוע לראובן פעם אחר שכבר נתחייב לראובן בב"ד מת שמעון ונשארו יורשיו וטוען לוי פרוע הוא נשבעין היורשין שלא פקדנו אבא וגובין מלוי וחוזר ראובן וגובה מהם בשבועה אם היה חוב בשטר ואם לא רצו לישבע ואומרים יודעים אנו שפרוע הוא ה"ז משביעים היסת שהרי הוא טוען טענת ברי שירשו זה השטר מאביהם ויש לו זכות בו וי"א שנשבע ראובן שלא פקדנו שמעון המלוה השני וגובה מלוי ובעל העיטור לא כתב כן ונאל להרא"ש מי אמרי' כל זמן ששמעון חייב לראובן כלום עבדו הוא ולאו כל כמיניה לגמול חסד בממון רבו והשיב

[...]

היסת כדין כל כופר ממון להבירו כמבואר בקונטרס הראיות :

ואמר תנאי הוה ליה חד ואין דבריו של א' במקום שנים וכן הדין באחד אמר פרוע ואחד אמר אינו פרוע ע"כ וטור כתב איני יודע למה נחשב דברי האומר שלא היה תנאי כשנים יותר מדברי האומר תנאי ונראין דברי רב מתתי' שכתב אע"פ שהלכה שעד א' אומר תנאי נאמן מ"מ כיון דרב נחמן מחייב שבועה אפי' היכא דליכא דררא דממונא משתבע ההוא דתנאי היה ובטיל לשטרא : לשון ריא"ז א' מן העדים אומר על תנאי היה ובעל השטר הזה והא' אומר לא היה שם תנאי והמכר קיים הואיל ומכחישין זה את זה הרי השטר בטל ונשבע הנתבע שבועת אין נאמנים בקטנים היו.ומלבד כל הנ"ל הדבר תמוה לימא לתרי סהדי נגד תרי דאמרו אנוסין היו דהוי תרי נגד תרי ומ"ש אלו אמרו לתרי על עד אחד מהם דאנוס היה ומה ענין לירופן יחד שיהיו נחשבין לתרי ואולי פירש"י אמינא דמ"ש תרי לבהדי תרי ר"ל עדים אחרים אע"פ שאינם מעידים רק כתב ידם מ"מ הוי כאילו מעידים שהם הגונים וכשרים בכל עניני הכשר מכח הזקה ודו"ק : (ג) זה פשוט בש"ס ובפוסקים ולנ"ע שמאחר שכותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ואם מסר זה השטר בפני העדים למלוה והאמין לו מה לעדים בכך והרי התחייב עצמו נ"ל דמשום מוקדם נגע בה דאין דעתו להשתעבד עד יום מתן מעות :

חדושי אנשי שם מהר"ם (א) לטעמו שכתב דטעמא דרב נחמן באמנה ומודעה דאין נאמנין משום עולה : (ב) וכ"ל לדקדק מפרש"י שר"ל האי דתנאי כשאין כתב ידו יוצא ממקום אחר שהרי פירש כאן דתוך כדי דיבור מסקי דבורייהו [ואמרו] תנאי היו דברינו פי' ואי כתב ידן יוצא ממקום אחר כיון שאין אנו צריכין להגדתן מה לנו תוך כדי דיבור ועוד כ"ל דוקא תנאי היו דברינו הוא דבעינן תוך כדי דיבור לפרש"י ז"ל כיון דסוף סוף על פי דבריהם מיעקר שטרא לאחר זמן כשאין מתקיים התנאי אבל לפרש עדותן בענין שאין השטר נעקר כלל לית דין ולית דיין דודאי נאמנים וכן משמע בח"מ סי' מ"ו שכתב שאפי' כתוב בשטר שהוא בלא שיור יכולין העדים לפרש אותו ע"ש וגדולה מזו מצאתי בסה"ז שנאמנים לומר מוקדם הוא כיון שאינן עוקרין גוף העדות :

המאור הגדול

תנאי היו דברינו נאמנין בשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר כך קבלנו מרבותינו ז"ל . ופי' מודעא ניתן ליכתב להחזיר המעות לבעליהן על פי השטר וה"ר שלמה ז"ל פי' להציל האנוס מאנסו והענין על השטר שעליו המודעא וה"ר נסים ז"ל פי' לפי שאין צריך לומר כתובו וכמאן דכתוב דמי ואתי שטרא ומרע שטרא והענין על המודעא עצמה :

רבינו נסים האשה שנתארמלה פרק שני כתובות

לא יהא מהימן דא"כ מלינו עד אחד קם בממון והתורה אמרה אינו קם אלא לשבועה ולא יהא החתום בשטר אלא (ג) אחר דליכא למימר ביה אינו חוזר ומגיד ולא יהא תנאי אלא כאומר פרוע דשטרא לפרעון קאי ולאו עקירה היא ואפ"ה לא מהימן ובודאי כיון שכתב ידם יוצא ממקום אחר לא מפיהם אנו חיים ולא עדיפי מעדים דעלמא אלא גריעי מנייהו היכא שחוזרין ומגידין ועוד דאי בכתב ידן יוצא ממקום אחר עסקינן היכי אמרינן אלא אמרינן הני למעקר סהדותייהו קא אתו (ד) ואי דכתב ידן יוצא ממקום אחר [מאי סהדותייהו קא עקרי הא לא אסהידו כלום ואי למעקר סהדותיה דשטרא] אדרבה היא הנותנת דאי עקרי שטרא לא מהימני כלל אלא ודאי כי אמרינן בתנאי היו דברינו דנאמנין דוקא בשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר הא לאו הכי לא מהימני אלו דבריו ז"ל ולדידי לא מחוורא הך סברא דאי בשכתב ידן יוצא ממקום אחר לא מהימני משום דהוו להו חוזרין ומגידין אלמא חשבינן ליה לסהדותייהו קמא כאילו כתבו בפירוש שכעשה אותו מעשה בלא שום תנאי ואי הכי אפילו אין כתב ידן יוצא ממקום אחר לית לן להימניהו דהא משוו נפשייהו רשעים ולא דמו לאנוסים היינו מחמת נפשות דבשכתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין ובשאין יוצא נאמנים דהתם כהי דהוו חוזרין ומגידין מ"מ לא משוו נפשייהו רשעים ומשום הכי מהימני אבל הכא אי קרית להו

נר מצוה

רש"י

שקרא עליו ערער. שרצה לפוסלו: ומגבינן ביה. בתמיה: תרי ותרי ניהו. עידי השטר שנים ואלו שנים מעידין עליהם שפסולים היו באותה שעה: ואוקי ממונא בחזקת מריה. בחזקת הלוה או אם קרקע הוא העמידוהו בחזקת המוכר והא דקתני בברייתא אין נאמנין [לא] דלהוי שטרא מעליא למיגבי ביה אלא דלא קרעינן ליה ואי תפס לא מפקינן מיניה דלאמר אוקי ממונא בחזקת היכא דקאי: זבין נכסיה. מכר קרקעותיו: חלים. בריא: ולא אמרן. דאוקי נכסי בחזקת בר שטיא אלא היכא דאית ליה לבר שטיא בנכסים הללו חזקה דאבהתיה שהיו של אבותיו דהויא חזקה מעלייתא אבל לית ליה חזקה דאבהתיה אלא חזקה דנפשיה שקנאו והוחזקו בידו כקנייתו כך היא מכירתו ואין חזקתו חזקה לבטל מכירתו: נהי דהזמה לא הוי. לענשן ממון או נפשות: הכחשה הוי. לבטל עדותן: משטר. אחר שקראו עליו

שקרא [א] עליו ערער והוחזק בב"ד אינן נאמנין ומגבינן ביה אמאי תרי ותרי נינהו *אמר רב נחמן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי *נכסי בחזקת מאריה מידי דהוה [א]אנכסי דבר שטיא דבר שטיא וזבין נכסי אתו בי תרי ואמרו כשהוא שוטה זבין (א) ואתו בי תרי ואמרו כשהוא חלים זבין נכסי א"ר אשי אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי *ממונא בחזקת בר שטיא ולא אמרן אלא דאית ליה חזקה דאבהתיה אבל לית ליה חזקה דאבהתיה אמרי כשהוא שוטה זבן וכשהוא שוטה זבין אמר רבי אבהו אין [ב]מזימין את העדים [ב] אלא בפניהם ומכחישין את העדים שלא בפניהם והזמה שלא בפניהם נהי דהזמה לא הויא הכחשה מיהא הויא אמר רב אסי אין מקיימין את [ג]השטר (ג) משטר [ג] שקרא עליו ערער אא"כ הוחזק בב"ד אמרי נהרדעי אין מקיימין את השטר אלא משטרי שתי

חוזרין ומגידין הא משוו נפשייהו רשעים: **אלא** כך נראה לי בהלעה של שמועה דבעיין בין בכתב ידן יוצא ממקום אחר בין שאינו יוצא היא דאי מהימני בכולהו גווני מהימני ואי לא מהימני אין נאמנין כלל והכי מיבעי לן אי לאמנה דמי ועקרי ליה לשטרא (ה) דהוי מתחלה כאילו פירשו שנתקיים הענין בלא תנאי *ואי הכי כי אמרי בתר הכי דתנאי היה בו לא מהימני כלל דמשוו נפשייהו רשעים או דילמא דתנאי מלתא אחריתי היא ואין סותרין בו דבריהם הראשונים שאין עדות הראשון כאילו נתפרש בו שלא היה בו תנאי אלא סתם היה והשתא מילתא אחריתא קאמרי דמסהדי ואמרי דתנאי היה בו ומש"ה מהימני אפילו כתב ידם יוצא ממקום אחר ואסיקנא דמהימני ובתר הכי שקלינן וטרינן בהך גוונא גופא בעד אחד אומר תנאי מהו ואמר עלה רב פפא דאין דבריו של אחד במקום שנים ורב הונא אתקיף לה דאי הכי כלומר דחשבת ליה לסהדותא קמא כאילו פירשו בו שלא היה בו תנאי דמשום הכי אמרת שאין דבריו של אחד במקום שנים אפילו תרוייהו נמי לא מהימני ואפילו אין כתב ידן יוצא ממקום אחר דהא הוו להו חוזרין ומגידין ומשוו נפשייהו רשעים אלא מאי טעמא מהימני משום דלא אמרינן דהשתא הכי קאמרי עד האידנא אסהדינן שלא היה בו תנאי והשתא אהדרי' ואמרי' שהיה בו תנאי אלא למעקר סהדותייהו דמעיקרא אתו כלומר שלא נבין ממנו שלא היה בו תנאי אלא תנאי היה בו ומהימני משום דמלתא אחריתי היא ואינו הפך דבריהם הראשונים אלא גלויי מילתא בעלמא חד נמי כהאי גוונא הוא ואית לן למהימניה וכ"כ רבינו האי גאון ז"ל דעד אחד אומר תנאי (ו) אפי' בשכתב ידן יוצא ממקום אחר (א) ולפיכך אין הכרעת הרמב"ן ז"ל מכרעת אלי כלל דמאי דקאמר דלא יהא אלא עד אחר ולא יהא אלא כאומר פרוע לאו פירכא היא דודאי עד אחד ואיהו גופיה כמי אי אמר פרוע לא מהימני דכיון דלאו גלויי מלתא דסהדותא קמא הוא אי אפשר שיהא עד אחד קם לממון אבל כי אמר ההוא סהדא גופיה דשטרא דתנאי היו דבריהם גלויי מילתא דסהדותיה הוא ומהימן בהכי כפי שיטת הראשונים ז"ל והרמב"ם ז"ל סובר כדברי האחרונים בפ"ג מהל' עדות: שקרא עליו ערער. שרצה הנתבע לפוסלו והאי פסולי (ז) עדות ליכא לפרושי גזלנין דא"ה אפילו בשכתב ידן יוצא ממקום אחר מהימני דאגופייהו דסהדי מסהדי ותרי בכי האי גוונא מהימני למיפסל אפי' כמה אלא כי אמרי פסולי עדות היו היינו קרובים בנשותיהם ואי תימא ולהימניהו מגו דאי בעי פסלי לסהדי גופייהו י"ל דלא מהימנין להו לעדים משום מגו ואפשר דטעמא דמילתא משום דנהי דבההוא סהדותא הסכימו לשקר אפשר שבעדות שקר אחר לא יסכימו דנהי דבסהדי אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר כדאמרינן במתני' היינו טעמא משום שהדבר תלוי בכל אחד מהם שיאמר שאינו כתב ידו או ישתוק אבל בטענת מגו אחר אין נאמנים ואיכא מאן דאמר דהכא כדאמרי גזלנין היו עסקינן ומשום דכיון שמתו לא על גופן של עדים הם מעידים אלא על מנה שבשטר והיינו דקבע בברייתא ומתו: **ומגבינן** ביה. בתמיה: תרי ותרי ניהו. עידי השטר שנים ואלו שנים מעידין עליהן שפסולין היו באותה שעה: ואוקי נכסי בחזקת מרייהו. בחזקת הלוה ואם קרקע היא תעמוד בחזקת המוכר והא דקתני בברייתא אין נאמנין לאו דליהוי שטרא מעליא למיגבי ביה אלא דלא קרעינן ליה ואי תפס מדידיה והדר אתא האי תבע מיניה לא מפקינן ליה מיניה דאמרינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מאן דקאי ואיכא מאן דאמר דדוקא בתפס שלא בעדים אבל תפס בעדים מוציאין מידו כדאמר בריש ב"מ (דף ו.) דתקפה בפנינו מוציאין אותה מידו ואי תימא אי הכי תיפוק ליה משום מגו דאי בעי אמר לא תפיסנא (ב) י"ל דאי קאמר ידענא בהני סהדי דמהימני הא"נ אבל הב"ע כגון שמלא שטר זה בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו *) [ובריש נאמנים] ומפקינן מיניה אפי' תפס שלא בעדים דכיון דמודה דבהאי שטרא הוא דתפיס האי שטרא חספא בעלמא הוא ואיכא מ"ד דאפילו תפס בסהדי לא מפקינן מיניה דכל תרי ותרי אמרינן זוזי היכא דקיימי לוקמו וכשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר דנאמנים מסתברא דקרעינן ליה לשטרא דנאמנים לגמרי משמע ומיהו אי טעין דנקבע ליה זימנא לקיומי שטרא יהבינן ליה ואי מקיים ליה לא קרעינן ליה אבל כל היכא דלא טעין קרעינן ליה ולא חיישי' דלמא משכח סהדי למחר וליומי אוחרי ומקיים ליה כיון דאפילו משתכח אכתי הוו להו תרי ותרי. הרשב"א ז"ל: **דבר** שטיא זבין נכסי. מכר קרקעותיו: חלים. בריא: ולא (ח) אמרינן אוקי נכסי בחזקת בר שטיא אלא דאית ליה בנכסים הללו חזקה דאבהתיה שהיו של אבותיו דחזקה מעלייתא היא (ט) אבל לית ליה חזקה דאבהתיה אלא חזקה דנפשיה שקנאן הוא והוחזקו בידו כקנייתו כך היא מכירתו ואין חזקתו חזקה לבטל מכירתו ותמה אני ואמאי לא והא ודאי חזקה אין העדים חותמין על השטר אלא בהכשר ובודאי מי שהוא עתים חלים עתים שוטה דאמרי' ביה דכשהוא חלים הרי הוא כחלים לכל דבריו ומהני ליה שטרא והכא נמי בדין הוא דלהכי ליה שטרא לבר שטיא לאוקומי נכסי בחזקתיה דמי איכא למימר דמוכר קמא ליפקינהו לנכסי מבר שטיא ודאי (ג) לא דריעותא דלוקח מבר שטיא ליתיה אלא משום תרי ותרי וכיון שכן אפילו לית ליה חזקה דאבהתיה אמאי לא מוקמינן נכסי בחזקת בר שטיא ונראה לי דאי בשלקח בשטר הכי נמי אבל הב"ע בשלקח בכסף או בחזקה בפני עדים ואותם עדים אע"פ שראו המקח לא דקדקו אם היה בריא או שוטה שלא היה עליהם לדקדק ומשום הכי אמרינן דכיון דבר שטיא היה עתים בריא עתים שוטה חיישינן ואמרינן דדילמא כשהוא שוטה זבן וכשהוא שוטה זבין ולפיכך אין מוציאין הנכסים מיד הלוקח כדי להחזירן לבר שטיא אבל אם באו בעלים הראשונים מוציאין הנכסים מידו להחזירן להן שהרי אם רצו היו מוציאין אותן אף מבר שטיא: **אין** מזימין את העדים אלא בפניהם. שהרי באים לענשן או נפש או ממון והתורה אמרה והועד בבעליו יבא בעל השור ויעמוד על שורו: ומכחישין את העדים שלא בפניהם. לומר לא כך היה מעשה: נהי דהזמה לא הויא. לענשם לא נפש ולא ממון: הכחשה מיהא הויא. לבטל עדותם: אין מקיימין את השטר משטר שקרא עליו ערער אא"כ הוחזק בב"ד. כך היא גירסת ההלכות ורוב הנוסחאות ומשמע דטעמא דקרא עליו ערער אבל לא קרא עליו ערער מקיימין ממנו ואע"פ שלא הוחזק בב"ד אם רואים שהחתימות דומות זו לזו ולא חיישינן לומר דתרוייהו מזוייפות ניהו אלא מקיימין כל חד משום חבריה וכ"ת אי קרא עליו ערער ולא הוחזק בב"ד פשיטא דאין מקיימין ממנו י"ל סלקא דעתך אמינא דכיון דשתק (י) הערעור מקיימין ממנו קמ"ל דלא ואתו נהרדעי לפרושי דכי אמרינן דמשטר שלא קרא עליו ערער מקיימין ואע"פ שלא הוחזק בב"ד דוקא משתי שדות כלומר שאם עדים הללו חתומים על שני שטרות אחרים שהוא מכר שתי שדות ואכלום הלקוחות על ידי שטרות הללו שלש שנים מקיימין את השלישי מהם אם החתימות דומות אבל משטר אחד אין מקיימין אא"כ הוחזק בב"ד כלומר שנתקיים (כ) ומההוא ודאי מודה דאפילו בחד סגי וכדקתני בברייתא או שהיה כתב ידן יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות עדות אבל הראב"ד ז"ל כתב דלעולם אין מקיימין את השטר משטר אחד ואפילו הוחזק אלא מב' (שהוחזקו) ושתי שדות שאכלום בעליהם ג' שנים בשופי כהוחזק בב"ד דמי הלכך אין מקיימין אלא משנים או שהוחזק **) (באחד) מהם בב"ד או שאכלום בעליהם של כל אחד שלש שנים ובשופי כלומר בהסקט ולא בערעור אבל מדברי רש"י ז"ל נראה דאין מקיימין לעולם משטר אחד אלא משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד דטפי עדיף שטר שקרא עליו ערער אחר שהוחזק משטר שלא קרא עליו ערער והוחזק ונראה דהכי גרסינן אין מקיימין אלא משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד ונהרדעי אמרו דמשני שטרות מקיימין אף על פי שלא הוחזקו ולכולהו פירושי איכא למימר דנהרדעי ורב אסי לא פליגי ודקא אמרי נהרדעי משתי כתובות היינו למעוטי שטרי הודאות והלוואות דדילמא מזוייפות

*) כ"ה בד"ס

**) נ"ל שהוחזק כל אחד מהם בב"ד כו' (ג"א) וכן הגיה ד"ת

שלטי הגבורים

א והטור כתב אע"פ שלא קרא עליו ערער אין נאמנין ופי' התוס' הא דאין נאמנין דוקא כשאומרים פסולים היו כשחתמו ועכשיו הם כשרים שאין באין לפסול העדים [אבל אם באין לפסול את העדים] שאומרי' עכשיו הם פסולים נאמנים אע"פ שכתב ידם יוצא ממקום אחר דלא עדיפי עדים החתומים ממה שהיו עומדים לפנינו דהוו מצי אמרי פסולים הם והרא"ש כתב דאפי' באין לפוסלן עכשיו אינו מועיל לגרוע כח השטר כיון דכתב ידם יוצא ממקום אחר ופירש"י הא דקאמר אין נאמנין לא דליהוי שטרא מעליא למיגבי ביה אלא דלא מקרעינן ליה ואי תפס מדידיה לא מפקינן מיניה ודוקא מקרקעי אבל מטלטלי לא מהני בהו תפיסה והר"י כתב דלא מהניא להו תפיסה אלא לענין זה שאם התפיסוהו ב"ד או שהתפיס הלוה קודם שבאו העדים אינו מחזיר והרמ"ה כתב דאף תפיסת ב"ד לא מהני דאם התפיסוהו ב"ד קודם הספק כשיבאו עדים האחרונים מוציאין מידו והרא"ש הסכים לדעת רש"י:

עין משפט

א מיי' פכ"ט מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה:

ב מיי' פי"ח מהל' עדות סמג עשין קי טוש"ע ח"מ סי' לח:

ג מיי' פ"ו שם סמג עשין קט טור ח"מ סי' מו:

...קיים התנאי דתנאי מלתא אחריתי היא ואפי"כ תב ידן יוצא ממקום אחר וק"ל ועפ"ז יתיישבו גם שאר הגהותיו. ואמנם מ"ש הר"ן ז"ל ולדידי לא מיחוורא הך סברא כו' ירא דלא קשיא כלל לדעת הרמב"ן משום דאיכא למימר דדוקא
...שכתב ידן יוצא ממקום אחר דליכא מיגו ה"ל חוזרין ומגידין כיון דככר איתחזק שטרא בלא תנאי אבל היכא דליכא מיגו לא הוי חוזרין ומגידין כיון דתוך כדי דיבור אמרו תנאי היה דבריהם...

מזוייפות נינהו ולוה לא ידע בהן כלל אבל משתי שדות כיון שהלוקח מוחזק בהם ליכא למיחש למידי וכן משתי כתובות דכיון דנשים הללו יושבות תחת בעליהם ולא ידעי' שיש להן כתובות אחרות אלמא לאו שטרי זייפי נינהו אבל משטרות אחרות לא מקיימין דאפשר דמזוייפות נינהו וכדכתיבנא ובירושלמי משמע דכשם שמקיימין משתי שדות או משתי כתובות כך מקיימין מספר שכתבו עד דגרסינן התם [בפרק זה הלכה ג] רב הונא אמר למדין מספר מוגה כגון דאמרי אלין ספרי דאסי : **וביוצא** מתחת יד אחר. שהשטרות הללו שמקיימין את השליש מהן יוצאין מתחת ידי אחר ולא מתחת ידו של זה המוציא את השליש מהן משום דחיישינן שמא נסתכל בכתב ידן של עדים וכוון וזייף הוא בעצמו וחתם את השליש כך פירש רש"י ז"ל ואי תימא א"כ כל מי שיש לו שטר אחד שחתומין בו ראובן ושמעון והוציא שטר אחר חתום באותם עדים עצמם אפי' מולא לקיימו ניחוש שמא הוא כוון וזייף מתוך השטר האחר שבידו עד שיבואו העדים עצמם ויאמרו זכורים אנחנו כשחתמנו על שטר זה או עדים אחרים שראו אותם חותמים ולאו קושיא היא דאכן לא חיישינן להכי אלא כשאין מקיימין את השטר מתוך טביעות עין שיש להם בחתימתן של אלו דכיון שאין להם בהם שום טביעות עין אלא מתוך שמדמין הכתיבה זו לזו (ד) [עבידי אינשי דמזייפי כתיבה אחת עד שדומה לבני אדם שאין להם טביעות עין שדומות זו לזו] אבל כל שבאין עדים שמקיימים אותם מתוך טביעות עין שיש להם בחתימות תו ליכא למיחש למידי אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ששי מהלכות עדות דביוצא מתחת ידו היינו טעמא דלא משום דחיישינן שמא הוא זייף הכל (א) ולפי זה אם אותם שטרות שהוא מוציא מקויימות בבית דין מקיימין מהם ואפילו משטר אחד : **כותב** אדם עדותו על השטר. פי' גאון ז"ל כמ"ש בהלכות ודחה פירושו הרב אלפסי ז"ל דאי הכי מאי קמ"ל רבא היינו מימרא דרבי יוחנן גופיה ויש ליישב דרבא אתי לאשמעינן דלא תימא ה"מ כי מדכרי ליה אחריני דלאו סהדי משום דלא סמוך עלייהו אי לא דכיר אבל בעד שני סד"א דניחוש דילמא סמוך עלויה קמ"ל דלא ומיהו בתוספתא משמע כפירוש האחר שכתב הריא"ף ז"ל ולא כפירושו של גאון ז"ל

נר מצוה

שתי א שדות או שתי כתובות והוא שאכלום בעליהן שלש שנים ובשופי וביוצא מתחת יד אחר אבל מתחת ידו לא חיישינן שמא זייפי

קי"ג ב זייף °תנו רבנן *כותב אדם עדותו על ג השטר ומעיד עליה (א) אחר כמה שנים פירש רב האי ז"ל כגון שיש בידו עדות בקנין ונשתהה לזמן מרובה ואחר כך תבעו מלוה לכתוב לו אותה עדות בשטר או שתבעו להעיד לו בה בב"ד הרי זה כותב לו עדותו על השטר או מעיד לו בה בב"ד אפילו לאחר כמה שנים ואינו חושש שמא נפרע אותו החוב או שמא נמחל אמר רב הונא והוא שזוכרה מעצמו ורבי יוחנן אמר אע"פ שאין זוכרה מעצמו אלא אחרים הזכירוהו ונזכר הרי זה מעיד אמר רבא שמע מינה מדר' יוחנן הני בי תרי דידעי סהדותא ומנשי חד מינייהו מדכר ליה חבריה ומדכר (ב) וי"א כותב אדם עדותו על השטר אינו שטר שביד מלוה אלא כגון ספר או שמוש שיש לו לאדם בתוך ביתו לכתוב בו זכרונותיו ובא אליו התובע ותבעו להעיד לו ומצא בזכרונותיו כתוב שביום פלוני נמסר לו עדות בכך וכך לאיש פלוני הולך ומעיד לו עליה (א) אפי' לאחר כמה שנים א"ר הונא והוא שזוכרה (ג) מעצמו ורבי יוחנן אמר אע"פ שאין זוכרה מעצמו אלא מן הכתב שלו נזכר מעיד ודייק רבא מדר' יוחנן דאמר אע"פ שאין זוכרה מעצמו אלא מן הכתב שלו נזכר הולך ומעיד הכי נמי תרי דידעי סהדותא ואינשי חד מינייהו חבריה מדכר ליה ומדכר ומסהיד בהדי חבריה ושפיר דמי והאי דיוקא דדייק רבא לא סלקא אלא אליבא דהדין פירושא בתרא אבל לפירושא קמא לא סלקא דהיינו פשטיה דרבי יוחנן ולא צריך רבא למידק מיניה מידי הילכך האי פירושא בתרא עדיף וטפי מסתבר איבעיא להו לעצמו מאי פירוש אם שכח העד מהו שיזכירו ד בעל דין רב חביבא אומר אפילו לעצמו מדכר רב אשי אמר לעצמו לא והלכתא לעצמו לא *ואי צורבא מרבנן הוא אפילו לעצמו כי הא דרב אשי הוה ידע ליה סהדותא לרב כהנא אמר ליה מי דכר מר לההוא סהדותא א"ל לא אמר ליה ולאו הכי והכי הוה לא ידענא לסוף אידכר רב אשי אזל אסהיד ליה חזיא לרב כהנא דהוה מחסם א"ל מי סברת עלך קי"ד קא סמיכנא אנא הוא דרמאי אנפשאי ואידכר : °**מתני'** זה ב'אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חברי וזה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חברי הרי אלו נאמנים זה

רש"י

ערער והוחזק בב"ד על ידי עדיו דאי לא קרא עליו ערער דילמא הוא גופיה מזוייף הוא : שתי שדות. מעדים האלה החתומין בשני השטרות : בשופי. בלי ערעור כלומר ע"י אלו השני שטרות או מקיים השליש ממנו אם דומין הן : דילמא זיופי זייף. נסתכל בכתב שטרות הללו וכיון וחתם בעצמו כתב השליש דוגמת אלו השמות החתומות : כותב אדם. אם עשאוהו עד בדבר וירא שישכחנו כותב על חתיכת קלף ומצניעו : ומעיד. ע"פ אותו כתב אפילו אחר כמה שנים : והוא שזוכרה מעצמו. בלא ראיית השטר נזכר קצת מן העדות : אע"פ שאין זוכרה. כולו כי אם לאחר שראה בשטר נתן לבו ונזכר אבל אם אין נזכר כלל לא דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם : ואי צורבא מרבנן הוא. העד : אפילו לעצמו. של בעל דין לצורבא מרבנן אי לאו דכי רמיא אנפשיה מדכר שפיר לא הוה סמיך אספיקא לאסהודי : מחסם. מגמגם תמיה היה שהעיד רב אשי : **מתני'** הרי אלו נאמנין. דאיכא תרי דמסהדי

דגרסינן התם יפה כח שטר מכח עדים וכח עדים מכח שטר יפה כח שטר שהשטר מוליא אשה מבעלה [משא"כ בעדים] ויפה כח עדים שהעדים שאמרו מת פלוני תנשא אשתו מלאו כתוב בשטר מת פלוני לא תנשא אשתו ואם אמרו מה שכתוב בשטר שמענו ושכחנו תנשא אשתו כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר מאה שנה מהא משמע דכותב אדם עדותו על השטר לאו שטר גמור הוא אלא שטר זכרון דומיא דמלאו כתוב בשטר איש פלוני מת דהיינו שטר זכרון וקאמר אם אמרו מה שכתוב בשטר שמענו ושכחנו כלומר ועל ידי ראיית כתב נזכרנו דמהימני ודכותה תני כותב אדם עדותו על השטר והרי זה מפורש כדברי הפירוש האחר שלדברי רבינו האי גאון ז"ל אינן ענין זו לזו כלל ואף בעיקר דינו הקשה הרמב"ן ז"ל היאך אפשר דכשהגיע זמן לא ניחוש לפרעון והא אמרינן בפרק קמא דבבא מליעא (דף טז:) המולא שטר חוב בשוק אף על פי שכתוב בו הנפק לא יחזיר משום דחיישינן לפרעון ואמרינן נמי התם [דף יז.] בין לא תן לו בין חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי נאמן לפיכך אם בא מלוה לכתוב אין כותבין ונותנין והא מעשה בית דין אף על גב דלא כתיב כמאן דכתיב דמי למגבי ממשעבדי ואפילו הכי כיון שהגיע זמנו חוששין לפרעון ואין כותבין ונותנין לו והכא נמי כל שהגיע זמן הפרעון איה לן למימר שלא יכתוב לו את השטר ולפיכך הכריע הרב ז"ל כדברי מקלת הגאונים ז"ל שסוברים דבענין זה אין כותבין ונותנין שכך מלאו להם בתשובות שאלה לא שנא שכיב מלוה ולא שנא שכיב לוה כל דסמיך לקנין כותב אבל ודאי משך מילתא ולא תבעי ליה למכתב איכא למיחש דילמא פרע ומכל מקום כתבו הם זכרונם לברכה דכל סתם הלואה מקמי דלשהה שלשים יום כותבין ונותנין אבל הרשב"א ז"ל דעתו כדעת הגאון ז"ל ומההיא דהמולא שטר חוב בשוק לא קשיא ליה דהתם משום דנפל איתרע ליה תדע דהא חיישינן להכי אפילו בתוך זמנו והאיה דלא תן לו או חייב אתה ליתן לו התם נמי היינו טעמא דאין נותנין משום דכיון דפסקוה ב"ד למלתייהו מסתמא יפרעהו לאלתר אבל בקנין שנמסר על דעת לכתוב את השטר דהא סתם קנין לכתיבה עומד כותבין ואיכא חוששין לפרעון שאילו רלה לוה לפרעו קודם לכן כיון דידע דעדים כתבי ליה שטרא כל זמן שירלה איבעי ליה למכתב תברא ואי לא עבד הוא דאפסיד אנפשיה דכוותה אמר בפרק גט פשוט (דף קעא:) גבי שטרות המאוחרין כשרים דמקשינן ליחוש דזמנין דיזיף מיניה בניסן וכתב ליה שטרא בתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני ביני ופרע ליה וכו' ומפרקינן בתר דאמר להו רב ספרא לספרי כי כתביתו תברא אי ידעיתו זימנא דשטרא כתבו ואי לא כתבו סתמא דכל היכא דנפיק לורעיה אמר ליה רבינא לרב אשי והאידנא דלא עבדי הכי אמר (ה) רבנן תקוני תקינו ומאן דלא עבד איהו דאפסיד אנפשיה והכא נמי אי פרעיה לוה בלא שובר כיון דידע דעדים כתבי ליה שטרא איהו דאפסיד אנפשיה :

ולענין מה שכתבו מקלת גאונים זכרונם לברכה דכל סתם הלואה מקמי שלשים יום כותבין ונותנין דסבירא להו לפי שטתם ז"ל דהיינו טעמא משום דלא עביד איניש דפרע בגו זמניה וכל הנך שלשים יום גו זמניה אקרי אין כן דעת רבינו האי גאון ז"ל שהוא סובר דלא אמרינן הכי אלא בקובע זמן אבל בסתם הלואה אף על פי שלא ניתן ליתבע תוך שלשים יום לאו תוך זמנו מיקרי לענין שלא יהא נאמן לומר פרעתי ומ"מ עיקר הפירוש כדברי הריא"ף והיא שטתו של רש"י ז"ל והכי פירושו כותב אדם עדות שקבל וירא שמא ישתכח ממנו כותבו על פנקסו ומצניעו ומעיד על פיו אפילו לאחר כמה שנים ואמר רב הונא והוא שזוכרה מעצמו כלומר שזוכר עיקר העדות מעצמו אלא שבמקצתו סומך על מה שכתוב בפנקסו אבל אינו זוכרה כלל מפי כתבם מיקרי ורבי יוחנן אמר אף על פי שאין זוכרה מעצמו קודם לכן אלא שלאחר שראה אותה כתובה בפנקסו נזכר סגי אבל ודאי אי לא נזכר כלל לא מהני דהוה ליה מפיהם ולא מפי כתבם ואי תימא (ו) ואמאי לא חיישינן דזמנין יעיד מתוך פנקסו אע"פ שלא יהא נזכר כלל דכוותה אמרינן בפרק ארבעה אחין (דף לא:) דאמרינן התם דהא דלא כתבינן זמן בקדושין דהיכי ליעבד ליכתביה גבי דידיה זמנין דבת אחותו ומחפה עלה ליכתביה גבי עדים זימנין דלא דכירי וחזו מגו כתבא ואתו ומסהדי ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם י"ל דהתם הוא דאיכא למיחש להכי דכיון דחזו סהדי דרבנן מתקני מילתא סברי דאפילו מתוך כתבם יוכלו להעיד ואע"ג דלא דכירי אבל הכא דמנפשייהו קא עבדי ליכא למיחש : ואמר רבא שמע מינה מדר' יוחנן הני בי תרי דידעי סהדותא ומנשי חד מנייהו מדכר חד לחבריה ומדכר כלומר כיון דאע"ג דלא דכירי מנפשייהו כלל אלא מתוך מה שרואין בפנקס רשאין לכתוב העדות הוא הדין נמי כי מדכר חד לחבריה כיון שנותן אל לבו ונזכר לא מפלגינן למימר דהתם בכולה מילתא קא סמיך אנפשיה והכא קא סמיך אחבריה : **מתני'** זה אומר זה כתב כו' הרי אלו נאמנים. דהא איכא תרי סהדי דמסהדי אכל כתב וכתב : לריכין

שלטי הגבורים

שהוא מאייף היאך יקיימו ממנו וכו' ע"ש : מיי' כתב דוקא שקרא עליו ערעור והוחזק דאז דקדקו וקיימו ולא קיימוהו אא"כ נתברר להם חתימת עדיו אבל קיימוהו בלא ערעור לא והרא"ש פי' כיון שנתקיים אפי' לא קראו עליו ערעור אפ"ה מקיימין מתוכו שודאי לא קיימוהו אא"כ עמדו על חתימת עדיו והאי דנקט קרא עליו ערעור אורחא דמלתא נקט שלא היו רגילים לקיים שום שטר בלא ערעור :

א עיין בדברי הטור סי' מ"ו דברי הרמ"ה ומחלוקתו בזה וכתב ב"ד שכתבו במותב תלתא הוינא ונתקיים שטר זה בפנינו ה"ז מקויים אע"פ שלא פירשו באי זה ענין נתקיים אם העידו העדים בעצמן על חתימתן אם שהעידו אחרים עליהן שאין חוששין לב"ד טועין שמא יטעו וכבר נהגו כל בתי דינים מישראל שיכתבו הדרך שנתקיים בה השטר בפניהם ולעולם אין ב"ד בודקין אחר ב"ד אלא מחזיקין אותן בחזקת בקיאים שלא טעו אבל בודקים אחר העדים ע"כ :

ב כתב סמ"ג ואומר ר"ת שכל אלו הדברים מדברים כשאין אנו מכירין חתימת ידי העדים בטביעת עין אלא ע"י דמוי חתימה להחימה מגבינן על ידם ממון אחר אבל כשמכירין חתימת העדים בטביעת עין שראינו כתב ידם אם היה שם זיוף כלל היה ניכר אפי' כחוט השערה וקשיא לי שהרי רבא טעה בחתימתו בפרק גט פשוט ע"כ וטור כתב כר"ת :

ג עיין פרק (ז) קמא דיבמות. וכתב הרא"ש ומ"מ יראה שיש לסמוך על דברי גאון שיוכל אדם לחתום עדות הנמסר לו ולהעיד עליו אחר כמה שנים ואין לחוש לפרעון ולמחילה (דלוה) דהיא ליה למימר אם איתא דפרעיה איבעי ליה לאודועי לסהדי שלא יחתמו או בלא יעידו ואיהו הוא דאפסיד אנפשיה :

ד ואם העד ת"ח אף אם הבעל דין בעצמו מזכירו שפיר דמי שודאי לא היה מעיד אלא שזוכרו מעצמו :

לשון ריא"ז

ואם הזכירו התובע עצמו אע"פ שנזכר לא יעיד חיישינן שמא התובע הטעה אותו או בוש ממנו ודומה בעיניו שנזכר ואינו נזכר לפיכך אם הוא ת"ח שדרכו לדקדק בעדותו יפה אע"פ שמזכירו התובע ונזכר יכול להעיד וכל זמן שאדם זוכר עדות יפה יכול להעיד עליו אפי' [אחר] זמן רב :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נ"ל שר"ל דהא דמקיימין משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד ואפי' בחד שטרא שאפי' הוא יוצא מתחת ידו מקיימין ממנו את זה בהקפה לדברי הרמב"ם דהא לא חיישי דלמא כוון לכתב וחתם אלא שמא כולה זיוף ולדברי רש"י והתוס' דחיישי דלמא כוון וחתם הא דאמר וביוצא מתחת ידי אחר אכולה מלתא קאי אשתי שדות שאכלן בשופי והשטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד אבל ביוצא מתחת ידו אין מקיפין משטר אחר אלא אם יש להם בו טביעות עין מקיימין אותו וכן יראה לי מדברי האשר"י ע"ש אלא שבטור ח"מ לא כתב כן בסי' מ"ו :

עין משפט

א מיי' פרק ח' מהל' עדות סמג עשין קט טור ח"מ סי' כח מו :
ב מיי' פ"ו ופ"ז שם סמג עשין קט טור ח"מ סי' מו :

[דף עא ע"א]

הגהות הב"ח

(א) אפי' לאחר כמה כצ"ל :
(ב) וי"מ כצ"ל :
(ג) נ"ב פי' שזוכר עיקר העדות מעצמו ומתוך הכתב הוא מתבונן עליו לעמוד על כל הענינים והתנאי' בלי פקפוק כו' :
(ד) זו לזו חיישינן אבל כל כצ"ל : (ה) א"ל רבנן תקוני תקינו מאן דעבד עבד ומאן כצ"ל :
(ו) נ"ב זה פי' התוס' וע"ש :
(ז) פרק שלישי דיבמות בסי' לב כצ"ל :

דף כ:

[דף עא ע"ב]

הגהות חו"י

(א) עי' בר"ף יבמות סי' לב:

א מיי' פ"ה מהל' עדות סמג עשין קט טוח"מ סי' מו:
ב מיי' פ"ה ופ"ז שם סמג שם טור ח"מ שם:

צריכין לצרף עמהן אחר. שיכיר כתב ידי שניהם דתרי סהדי בעינן על כל כתב וכתב. וטעמא מפרש בגמרא: גמ' כשתמצא לומר לדברי רבי. כשתעמוד על סוף דבריו תמצא דקסבר דעל כתב ידם הם באים להעיד כשמקיימין השטר בב"ד ולפיכך צריך שנים להעיד על כל כתב וכתב: ולדברי חכמים על מנה שבשטר הן מעידין. כלומר כשהעדים עצמם מקיימין חתימותיהן הרי הם כאילו אומרים אנחנו ראינו המלוה וחתמנו הילכך בתרי סגי ולא צריך חד מנייהו לאסהודי (ד) אחבריה: צריך שנים מן השוק להעיד. על חתימת ידי המת ואין האחד כשר להצטרף עם אחר ולהעיד עליו משום דכיון דעל מנה שבשטר הם מעידין כי אמר זה כתב ידי נפיק פלגא דממונא אפומיה וכי הדר מצטרף עם אחד מן השוק להעיד על חתימת המת הדר נפיק ריבעא דממונא אפומיה אשתכח דכולי ממונא נכי רבעא נפיק אפומיה ואנן על פי שנים עדים בעינן חצי דבר על פיו של זה (א) וחציו על פיו של זה: ואי ליכא. שנים שיכירו כתב המת וזה נמי מכירה מאי נעביד: לכתוב זה שנשאר בחיים חתימות ידיה אחספא ונשדייה בבי דינא. ויטלוה הדיינין ויקיפוה אצל חתימתו ומחזיקין ההוא שטרא מההוא דחספא דלא צריך לאסהודי אחתימות ידיה: וכתיב מעילוהי מאי דבעי. למעלה מן החתימה יכתוב שזה החתום לוה ממנו מנה וכותב כך אני פלוני החתום למטה לויתי מפלוני מנה: גובה מנכסים בני חורין. אבל ממשעבדי לא שאין קול יוצא לדבר שאינו עשוי בעדים ואף על גב דאפשר למכתב ארישא דמגילה וליכא למיחש למידי עלה טובה קמ"ל משום דאתי למכתב באמצע מגילתא אבל אחספא ליכא למיחש למידי דכתב שיכול להזדייף הוא ולא גבי ביה אפילו מבני חורין (ה) ואף על גב דאמגילתא נמי יהא נאמן לומר פרעתי [ולא מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי] שכן דעת הגאונים ז"ל בהוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו מיהו אם ירצה שלא לשקר בכך ויאמר לא היו דברים מעולם כקושטא דמילתא שוב לא יהא נאמן לומר פרעתי דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ומיהו דעת הרשב"א *והראב"ד דבכתב ידו אין נאמן לומר פרעתי: עד ודיין מצטרפין. שטר שכתוב בו הנפק וחתמו הדיינים על הנפק שלו ולאחר זמן כשהוציא המלוה לגבות ערער הלוה לומר מזוייף הוא ובא אחד מעדי השטר והעיד על כתב ידו [ואחד מן הדיינים העיד על כתב ידו] מצטרפין והיינו טעמא משום דהרי הוא כאילו כל אחד מעיד שהענין הכתוב בשטר אמת שהעד הרי הוא כאילו העיד על מנה שבשטר והדיין הרי הוא כאלו מעיד שבפניו ובפני חביריו שהוא ב"ד נתקיים השטר: מאי דקמסהיד סהדא. עדי השטר מעידים על מנה שבשטר כרבנן והדיינים מעידין בפנינו נתקיים הלכך לא מצטרפי וכתב הרא"ה ז"ל דמשכחת לה דעד ודיין מצטרפין כגון שיש עד מן השוק שמעיד על חתימות (ו) שני העדים ודיין אחד שמעיד על חתימתו שהרי יש לנו ע"י העד מחצית הקיום וע"י הדיין מחצית הקיום אחר וכן הדין בשאין הדיין מעיד על חתימתו אלא ששנים מן השוק מעידין על (ז) העד ועל הדיין דהשתא כולה סהדותא חד הוא ואי תימא ואמאי לא ניחוש דנהי דחתימת הדיין אמת החתימות האחרות מזויפות ואילו היו מזוייפות אף חתימתו של זה אינה כלום שהרי לא היה כאן ב"ד מעולם י"ל דאי כתב בהנפק במותב תלתא כו' ליכא למיחש ואפילו לא כתוב בו כן דמשמע לקמן [דף כב.] דכל היכא דחתימי תלתא א"צ לכתוב כן אפ"ה כיון דקיום שטרות דרבנן לא חיישינן לאחרות שיהו מזוייפות לענין שנפסול אף זו שנתקיימה בפנינו דדכוותה אמרינן בירושלמי [בפרק זה הלכה ד] דעד אחד בשטר זוקק לשבועה ומקשינן ועד אחד בשטר כלום הוא ומפרקינן בשהיו שנים מלאו לקיים כתב ידו של אחד ולא מלאו לקיים כתב ידו של שני וש"מ דאע"ג דנקטינן התם בהדיא דעד אחד בשטר לאו כלום הוא אפ"ה כי חתימי תרי אע"פ שלא מלאו לקיים אלא חתימת אחד מהם לא חיישינן לשני שיהא מזוייף ונמצא שאף זה שנתקיים הוה ליה עד אחד בשטר ולא מהני אלא לעולם בשטר חתום לפנינו לא חיישינן לזיופא בכדי שיורע בכך כח העדים האחרים שנתקיימה חתימתן ומדרב יהודה נמי שמעינן לה דקאמר עד ודיין מצטרפין ולא חיישינן שמא חתימת שאר הדיינים מזוייפת וע"כ לא אדחיא אלא משום דאמאי דאסהיד סהדא לא אסהיד דיינא הא לאו הכי לא חיישינן לזיופא דהנך אלא שיש להעמידה בשכתב בו בפירוש במותב תלתא. ומהא נמי משמע דבקיום שנים מן הדיינים סגי נמי אע"פ שאין מועילין קיום לעדי השטר ולא לשלישי מן הדיינים ואע"פ דלא כתב ביה במותב תלתא כחדא הוינא משום דכיון דקיום שטרות דרבנן אין חוששין לזיוף השלישי כדי לפסול השנים לומר שלא היו ב"ד. ושמעינן משמעתין דאפילו שטר מקוים צריך קיום ואי לא חיישינן שמא מזוייף הוא וקיום ב"ד לא מהני אלא דזמנין לא משכח קיום לעדים ומשכח קיום לדיינים והקשו בתוספות מדתניא במסכת שביעית [בתוספתא סוף פרק בתרא] ר' יהודה אומר פרוזבול המקושר הדיינים חותמים מבפנים והעדים מבחוץ אמרו לו אין מעשה ב"ד צריך קיום י"ל דלא אמרינן הכי אלא במעשה ב"ד כי האי דהיינו פרוזבול דכיון דתקינו רבנן למיעבד פרוזבול ליכא למיחש דילמא מזוייף הוא דלא שביק איניש היתרא ואכיל איסורא דמהאי טעמא נמי אמרינן [גיטין דף לז:] דנאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד הילכך אי לאו דקושטא קאמר למה ליה למטרח ולזיופיה לימא פרוזבול היה לי ואבד אבל שאר מעשה ב"ד אפילו רבנן מודו דצריכין קיום והכי איתא בירושלמי בסוף פרק דיני ממונות *(קמא) דגרסינן התם איסור הדיינים מהו שיהא צריך ב"ד רב הושעיא אמר בשם שמואל יתקיים או בכתב ידי העדים או בכתב ידי הדיינים וחרינא אמר אפילו בכתב ידי עד אחד ודיין אחד הא משמע בהדיא דקיום בית דין צריך קיום אלא דחד מהנהו דבירושלמי סבירא ליה כמאן דאמר דעד ודיין מצטרפין ואנן לא קיימי לן הכי אלא כרבא דאמר אין מצטרפין: שלשה שישבו לקיים את השטר. ובלא העדאת עדים שיעידו על כתב ידן לפי שהדיינים עצמם מכירין אותן: השנים מכירים אותם והאחד אינו מכיר: עד שלא חתמו

נר מצוה

זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי צריכין שיצטרף א אחר עמהן דברי רבי וחכמים אומרים אין צריכין לצרף אחר עמהן אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי: גמ' כשתמצא לומר לדברי רבי *על כתב ידן הן מעידין ולפיכך צריך לצרף עמהם אחר ולדברי חכמים על מנה שבשטר הן מעידין ובתרווייהו סגיא וקי"ל כרבנן: אמר רב יהודה אמר רב שנים חתומים על השטר ומת אחד מהם צריכים שנים מן השוק להעיד עליו כי היכי דלא ליפוק (א) נכי ריבעא דממונא אפומא דחד סהדא וכן הלכתא ואי ליכא אלא חד מאי אמר אביי ליכתוב חתימת ידיה אחספא ושדי ליה בבי דינא ומחזקי ליה ולא צריך איהו לאסהודי אחתימות ידיה ואזיל איהו והאי ומסהדי אאידך ודוקא (א) אחספא אבל אמגילתא לא דילמא משכח לה איניש דלא מעלי וכתיב עליה מאי דבעי ותנן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ב א"ר יהודה אמר שמואל עד א ודיין מצטרפין ג אמר רמי בר חמא כמה מעליא הא שמעתא א"ל רבא מאי מעליותא מאי דמסהיד סהדא לא מסהיד דיינא ומאי דמסהיד דיינא לא מסהיד סהדא (ג) אלמא לא מצטרפי וכן הלכתא: *°אמר רב הונא ב א"ר שלשה שישבו לקיים השטר שנים מהם מכירים חתימות ידי (ג) עדים ואחד אינו מכיר עד שלא חתמו

רש"י

אכל חתימה וחתימה: צריכין לצרף. אחר עמהן שיכיר ידי שניהן דתרי סהדי בעי על כל כתב כדמפרש בגמ': גמ' כשתימצי לומר. כשתעמוד על סוף דבריו: קסבר על כתב ידן באין להעיד. כשמקיימין השטר בב"ד לפיכך צריך שנים על כל כתב וכתב: על מנה שבשטר מעידין. כאילו אומרים אנחנו ראינו המלוה וחתמנו לכן סגי בתרי ולא צריך חד לאסהודי אחבריה: צריכין שנים מן השוק להעיד עליו. ואין זה כשר להעיד על כתב ידו ועל של חברו ולצרף אחר עמו אשר יעיד על שתיהן דקיימא לן כרבנן דעל מנה שבשטר הן מעידין וכי אמר זה כתב ידי מיד נפיק פלגא דממונא על פומיה וזה שמעיד עמו על חתימתו לא מעלה ולא מוריד דאין צריך לו וכי הדר מצטרף עם ההוא מן השוק להעיד על חתימת המת הדר נפיק ריבעא דממונא אפומיה ואנן על פי שנים עדים בעינן חציו על פי זה וחציו ע"פ זה לכך נבעי תרי: ואי ליכא אלא חד מן השוק. שמכיר חתימת המת וזה החי *גם מכירה לכתוב הנשאר בחיים: ושדי ליה בבית דין. והדיינין יטלוה ויקיפוה אצל חתימתו שבשטר ומחזקי השטר מהך דחספא ולא יצטרך להעיד על חתימת ידו: מאי דבעי. ויכתוב עליו אני פלוני החתום מודה שלויתי מנה מפלוני: מנכסים בני חורין. אבל לא ממשעבדי דלית ליה קלא לדבר שאינו עשוי בעדים: עד ודיין. שטר שכתוב בו הנפק וחתמוהו הדיינים ולאחר זמן ערער הלוה ואמר מזוייף הוא ובא אחד מעדי השטר והעיד על כתב ידו ואחד מן הדיינין העיד על כתב ידו מצטרף להכשירו: מאי דאסהיד סהדא כו'. עידי השטר מעידין אמנה שבשטר כרבנן והדיינין מעידים בפנינו נתקיים: עד שלא חתמו. שנים על ההנפק מעידין לפני השלישי שזהו כתב יד החתומים וחותם:

הגהות הב"ח
(א) עי' פרק חזקת הבתים בסי' תמ"ב ובמ"ש שם כ"י: (ב) אלא כצ"ל: (ג) העדים כצ"ל: (ד) אחבריה כצ"ל: (ה) עי' בפ' גט פשוט בסי' תתקלא ובמה שכתבתי לשם: (ו) נ"ב פי' אבל אם לא היו מעידין כי אם אכתיבת יד א' מן העדים א"כ לא נתקיים כי אם כתב יד א' מן העדים שאנו יודעין שזהו כתב ידו ואותו כתב הוא מעיד על מנה שבשטר ואינו מצטרף עם הדיין שאינו מעיד רק אשטר גופא דמעליא הוא ודו"ק: (ז) מעידין על הדיין כצ"ל:

ס"א והרא"ה

גי' מהר"ם

הגהות חו"י
(א) נ"ע דלאתוס אריסא דמגילתא עי' בסמ"ע סי' מו סקל"ו וע' בר"ן פה:

נ"ל בס"פ דיני ממונות בתרא והוא פ"ג דסנהדרין שמתחיל ג"כ ד"מ בשלשה.

שלטי הגבורים

א מתוך הירושלמי מוכיח שאם העדים שכחו לגמרי המלוה דאף מתוך ראיית השטר אין זוכרים אותו מודו רבנן דצריך לצרף עמהן אחר דגרסי' בירושלמי על מתני' דהכא תני כותב אדם עדותו ומעידה אפי' אחר כמה שנים רב הונא אמר והוא שיהא זוכר עדותו [ר' יוחנן אמר אע"פ שאין זוכר עדותו] ומוקי הא דרב הונא כרבי ור' יוחנן כרבנן והכי פירושא דס"ל דהיכא שהעדים הבאים לקיים חתימתן זוכרין ההלואה בלא ראיית השטר אין צריכין לצרף עמהן אחד מן השוק אפי' לרבי מתוך שהן באין להעיד על המלוה מעידין נמי על השטר ואם אינן זוכרים על ההלואה ע"י ראיית השטר אפי' רבנן מודו דצריך לצרף עמהן אחד מן השוק כי פליגי היכא שזוכרין המלוה ע"י ראיית השטר רבנן סברי זכירתן זכירה ורבי סבר זכירתן לאו זכירה:

ב כתב הרא"ש ואע"פ שפסקו רב אלפס ורמב"ם ור"י שיכול לומר פרעתי מ"מ איכא למיחש שמא יטעון האמת שלא לוה ממנו [כלום] וכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי וי"א דלא מצי למימר פרעתי מידי דהוה אשטר שאין בו אחריות דאע"פ שאינו גובה מנכסים משועבדים לא מצי אמר פרעתי דמצי א"ל שטרך בידי מאי בעי ומיהו איכא למימר מתוך שאין עליו עדים לא חשש לתבוע [כתב ידו]: כתב סמ"ג בא' מה' דרכים מתקיים השטר בב"ה. הדרך האחד שיהו הדיינים מכירים כתב ידי העדים. הב' שיחתמו עדים בפניהם. הג' שיעידו החתומים לפניהם כל אחד על כתב ידו. הד' שאם מתו עדי השטר או אם הם במדינה אחרת יבאו [אחרים] ויעידו על כתב ידם שהוא זה: הה' שיהיה כתב ידם יוצא משטרות אחרות ויהיה דומה זה לזה:

לשון ריא"ז
בא' מג' דרכים הללו נתקיימים את השטר שיעידו עדי השטר עצמו על כתב ידן או שאחרים יעידו על כתב ידן או שכתב ידן יוצא ממקום אחר כיצד היו עדי השטר מצויין יבא כל אחד ויעיד על חתימתו אע"פ שאינו זוכר הענין אלא מכיר כתב ידו בלבד ודיו שני עדים שבאו מעיר שרובה עובדי כוכבים הא' הכל מכירין אותו שהוא ישראל והא' אין אדם מכירו אלא חבירו מכירו ה"ז אינו יכול להעיד עליו שא"כ נמצא כל העדות מתקיימת בעד אחד כמו שמבואר בתלמוד א"י בפ"ב של ר"ה וכבר כתבו זה בפ' דיני ממונות וצריכין שלא יהיו העדים קרובים זה לזה לא עדי השטר ולא עדי הקיום וכן לא יהיו קרובים לא למלוה ולא ללוה ולא לערב שאין הקרוב נאמן לא לזכות ולא לחובה ואם היו עדי הקיום קרובים לעדי השטר אין בכך כלום שאין מגיע בעדותן לעדי השטר לא זכות ולא חובה: ג לפיכך אין לחוש אם העדים קרובים לעדי הקיום וכתב הר"ר יונה אם שני דייני הקיום כל אחד מעיד על כתב ידו השטר מקויים ולא אמרי' על כתב ידם הם מעידים אלא כל א' מעיד על קיום השטר שהוא כשר והרי הן כשני עדים שמקיימים השטר וכן מסתבר להרא"ש:

כי כן הוא בירושלמי סוף פ"ג דסנהדרין וכן בבבלי סוף פ"ק דב"מ ובכמה מקומות קורא לפ"ג דסנהדרין פ' דיני ממונות בתרא ע"ש (ג"א)

חדושי אנשי שם מהר"ם (א) ומיהו אם בא אחד מן השוק והעיד על חתימת החי ואח"כ בא החי והעיד על עצמו מצטרף הוא החי עם אחר שבשוק ומעיד על חתימת המת דהשתא ליכא אפומא דהחי אלא פלגא אבל העיד ראשונה החי עצמו הוה איפך יתר שהוא כנטול זו סברת הריטב"א ז"ל עכ"ל העתק מתוך פרישות נמוקי יוסף בפ' חזקת הבתים:

המאור הגדול

אמר רב הונא אמר רב שלשה שישבו לקיים את השטר שנים מהן מכירין חתימות ידי עדים ואחד אינו מכיר עד שלא חתמו מעידין בפניו וחותם פי' מעידין בפניו של אותו שאינו מכיר עדים אחרים וחותם אבל חביריו אין מעידין בפניו משחתמו אין מעידין בפניו אפי' אחרים דלאו במותב תלתא כחדא הוו ודאמרי' ש"מ תלת ש"מ עד נעשה דיין וש"מ דיינין המכירין חתימות ידי עדים אין צריכין להעיד בפניהם הרי הוא כאילו אמר ש"מ עד נעשה דיין וש"מ אפי' בלא הגדה כלל נעשה דיין בקיום שטרות ולפי שיש שאר מקומות שכשנעשה העד דיין צריך הגדה שיעידו בפניו מש"ה פליג להו הכא בתרתי עד נעשה דיין ודיינין המכירין חתימות ידי עדים וחדא בחברתה מישך שייכא וראיתי לנגיד ז"ל בהלכתא גבראתא פי' אחר בשמועה זו ולא ישר בעיני. ודיינין המכירין חתימות ידי עדים אין צריכין וכו' דלמא לעולם אימא לך צריכין להעיד בפניהם ושאני הכא דהא מקיימא הגדה בחד וא"ת ממאי תיסק אדעתין דצריכין והא י"ל לא תהא שמיעה גדולה מראייה כדאמרי' לגבי עדות החדש יש להשיב מאי דאתקיף רב אשי דחיאתא בעלמא נינהו ולאו אוקמתא דסמכא קא מוקמינן לה תדע שהרי פסקו בהלכות כדאמרי' מעיקרא ולאפוקי מאתקפתא דרב אשי ומש"ה לא דייקי' עלה בגמ' ולמאן דדייק עלה איכא לאוקומה כשראוהו בלילה וכדאמרי' לקמן וה"ר אברהם ז"ל כתב בפירוק קושיא זו לגבי ממון בעי הגדה דאם לא יגיד בממון הוא דכתיב ואין פירוק זה נכון שהרי מצינו דיני נפשות חמור מדיני ממונות בכל מקום ולא בעי' בהו הגדה היכא דאיכא למימר לא תהא שמיעה גדולה מראייה ועיקרה בפ' החובל דאוקימנא לההיא דסנהדרין שראו בא' שהרג את הנפש כגון שראוהו בלילה אבל ביום עד נעשה דיין ולא בעא הגדה ק"ו לדיני ממונות מעתה וכדאמרי' התם הא אנא והא ר"י הגלילי

מלחמת ה'

ועוד אמר רב הונא אמר רב שלשה שישבו לקיים את השטר וכו' מעידין בפניו וחותם וכו' ודאמרי' ש"מ תלת וכו' בחברתה מישך שייכא: **אמר** הכותב כמה תשובות בדבר חדא דעד נעשה דיין לא הוה צריך למידק מהכא אלא בלא הגדה דהיינו אין צריכין להעיד בפניהם אבל עד כשנעשה דיין בעדות אחרים שיעידו בפניו מתני' היא ראוהו ב"ד וכל ישראל ותנן נמי ראוהו ב"ד בלבד ותנן נמי ראוהו שלשה והן ב"ד יעמדו שנים ויושיבו מחבריהן אצל יחיד אלמא עד נעשה דיין בהגדת אחרים ואפי' בשראה בלילה דהכי אוקימנא בדוכתא ובודאי מאי דתנן במתני' לא אמרי' דיה ש"מ מדרב דהכי הוא ועוד דלשון תלת שביקא להו ולמה לא הולמתו דהא ליתנהו אלא תרי חדא דעד נעשה דיין בלא הגדה כלל וחדא צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד ועוד אם פי' דיינין המכירין חתימת העדים אין צריכין להעיד בפניהם לומר שעד נעשה דיין אפי' בלא הגדה היכי דחי לה רב אשי ואמר דקא מיקיימי הגדה בחד מ"מ למדנו שעד נעשה דיין בלא הגדה שהרי צריכין להעיד בפני אותן השנים והם עדים ועושין דין ע"פ עצמן וכבר שמעי' מינה תרתי על כרחיה דרב אשי ואע"פ שי"ל בשלשה שצריך להעיד בפני א' מהם מ"מ שמענו שעד נעשה דיין ושמענו לשנים מהם שא"צ להעיד בפניהם שהעד נעשה דיין בלא הגדה כלל והיא גופה הוא דבעי' מעיקרא כמו שמפורש למעלה בסה"מ הזה ואם נאמר דמעיקרא קאמר ש"מ עד נעשה דיין וש"מ אפי' בלא הגדה שנמצא שהדיינין המכירין אין צריכין להעיד בפניהם דקס"ד דאין חילוק בין שנים לשלשה וקא דחי ליה רב אשי מינה וכיון שכן רב אשי לא היה לו לדחות דיינין המכירין חתימת ידי עדים אלא היה לו לומר ודיינין המכירין חתימת ידי עדים בשלמא שנים שמעי' מינה אלא שלשה היכי ש"מ דלמא שאני וכו' ועוד היאך יעלה על דעת רב אשי לומר שההגדה שמגידים האחרים בפני אותו שאינו מכיר תהא עולה לאנו שלא שמעו ועוד דקאמרי' לקמן ועד נעשה

חתמו. (ה) ב' על ההכפק: מעידים. לפני השלישי שזהו כתב ידן של חתומין וחותם עמהם על מה שכותבין אשרנוהו וקיימנוהו לשטרא דנא (ו) דאשתמודענא לחתימת ידא דסהדי הוא וכ"ת דהיכי מהני האי עדות שמעידין אלו השנים בפני השלישי דהא בקבלת העדות שלשה בעינן והכא ליכא אלא אחד תירץ הרשב"א ז"ל דכיון דקיום שטרות דרבנן אפילו השנים בשעה שמעידין נעשים דיינים ומצטרפין עם השלישי לקבל עדות עצמן וה"נ אמרינן בפ"ק דגטין (דף ה:) דשליח המביא גט ונתנו לה בפני שנים ואומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם ומפרשי' טעמא משום דשליח נעשה עד ועד נעשה דיין והכא כמי בשעה שמעיד הוא נעשה דיין והיינו טעמא משום דקיום שטרות דרבנן הוא: **משחתמו** אין מעידין בפניו וחותם. לא הם ולא אחרי' משום דחתימה קמייתא בשקרא הוה *) דלא הוו ידעי לה ומכיון שחתמו ולא נצטרף השלישי עמהם שוב אינו יכול להצטרף עמהם דמשחתמו נתבטל מעמד שלשתן ובשעת חתימה כמי לא היו במעמד שלשה והם ב"ד שהשלישי לא היה ראוי להצטרף עמהם כיון שלא היה מכיר בחתימות ידי העדים: **שמע** מינה עד נעשה דיין בדרבנן. שהרי השנים מעידין על החתימה ונעשין דיינין אף בשעה שמעידין ומיהו דוקא בדרבנן אבל

נר מצוה

חתמו מעידים בפניו וחותם משחתמו אין מעידים בפניו וחותם ש"מ תלת ש"מ א עד נעשה דיין בדרבנן ושמע מינה דיינים המכירים חתימות ידי (א) עדים אין צריכין להעיד בפניהם וש"מ דיינים שאין מכירין חתימות ידי (ב) עדים צריכין להעיד בפני כל אחד ב ואחד אמר רב פפא האי קט: א אשרתא דדייני דכתיבא מקמי (ג) דליחזו סהדי חתימות ידייהו פסולה משום דמחזי כשקרא ולית הלכתא כרב פפא מדגרסינן בהאי מסכת פ' הכותב* ליתא לרב פפא (ד) דאמר רב נחמן דף פה. אומר היה רבי מאיר °אפי' מצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר ואפילו רבנן לא פליגי עליה דר' מאיר אלא בגיטי נשים דבעינן כתיבה

רש"י

עמהם על מה שכותבין אישרנוהו וקיימנוהו: משחתמו אין מעידין. דחתימתן קמייתא מתחזי כשיקרא דלאו תלתא הוו דידעי לה: ש"מ עד נעשה דיין. כי שנים הללו העידו על החתימה: בדרבנן. דקיום שטרות דרבנן: צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד. שאם העידו בפני השנים אין השלישי יכול לחתום דהא הכא הוצרכו השנים להעיד בפני השלישי: אשרתא לשון חיזוק שמחזיקין השטר וכותבין אישרנוהו: מיקמי דליחזו סהדי כו' עד שלא העידו העדים על כתב ידם כתבו הדיינים במותב תלתא הוינא ונפק שטרא דנא כו': אפי' מצאו באשפה. דר"מ לא בעי כתיבה לשמה ודריש וכתב לה דגט אחתימת עדים קאי:

בדאורייתא לא דבגמרא פרכינן עלה מדתנן ראוהו ג' והם ב"ד יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש (ז) מקודש שאין היחיד נאמן ואם איתא ליתבו בדוכתייהו וליקדשו ומפרקינן הנח לעדות החודש דאורייתא וקיום שטרות דרבנן והכי פירושה דהתם במסכת ר"ה [דף כה:] בעדות החדש עסקינן וקאמר דאם ראו ג' הירח והם ב"ד מסנהדרין המקדשין את החדש יעמדו שנים להיות עדים ויושיבו מחבריהם לפי שאין היחיד נאמן לקדש החדש יחידי ואם איתא דעד נעשה דיין ליתבו בדוכתייהו אחר שהעידו בפניו וליקדשו והתם פרכינן ולא תהא שמיעה גדולה מראיה כלומר ויקדשו הם עצמם ע"פ ראייתם ומשני כשראוהו בלילה ופירשו בתוס' דהיינו טעמא דכשראוהו בלילה אין מקדשין ע"פ ראיית עצמן משום דכל שעושים מעשה ע"פ ראייתן ראייה דידהו חשיבא כקבלת עדות וקבלת עדות כתחלת דין ואין תחלת דין בלילה ומאי דמוכחינן מינה דאין עד המעיד נעשה דיין ואמרינן' וליתבו בדוכתייהו ולקדשו לאו למימרא שלא יצטרכו לצרף עמהם אחר דע"כ צריכי להכי דאי לא צריכי לדון ע"פ עדותן (א) שקבלו בלילה וא"ת אלא הכי מוכחי דאם איתא דעד נעשה דיין ליקום חד ויושיבו אחד מחבריהם אצל השנים ויעיד האחד בפניהם ואח"כ ישב זה ויקום חבירו ויעידו כן לשלישי והכי אמרינן בירושלמי [ר"ה פ"ג הל' א ע"ש ג"א] לותיב חד וליקום חד ומפרקינן דהנח לעדות החדש [דאורייתא] ומש"ה עד המעיד אינו נעשה בו דיין ומיהו עד היודע אינו נעשה דיין אפי' בעדות החדש דהא מקשינן התם בר"ה (דף כה:) עלה דהא דתני' ולא תהא שמיעה גדולה מראיה ואצטריך לשנויי בשראוהו בלילה אלמא דכל שראוהו ביום יכולין לקדש ע"פ ראייתם: **הלכך** נקיטינן דבקיום שטרות דרבנן אפי' עד המעיד נעשה דיין ואפי' בשעת עדותו נמי נעשה דיין לקבל עדות של עצמו אבל בקדוש החודש דאורייתא עד המעיד אינו נעשה דיין אבל עד היודע נעשה דיין ודן ע"פ ידיעתו כל שאין צריכין להעיד ובדיני ממונות איכא מ"ד דכקדוש החדש דמי דעד היודע נעשה בהם דיין והיכא מ"ד דדוקא בקדוש החדש הוא דמקשינן התם לא תהא שמיעה גדולה מראיה משום דגבי עדות החדש לא כתיבא הגדה אלא כזה ראה וקדש אבל בדיני ממונות דכתיבא הגדת עדות בעדים לא ולא מיחוור דאפי' בדיני נפשות אמרינן אליבא דרבי טרפון בפ' החובל (דף צ:) דרשאין לדון ע"פ ידיעתן דהתם מקשינן למ"ד בדיני ממונות עד נעשה דיין ודן על פי ידיעתו מדתניא סנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש מקצתם נעשים עדים ומקצתם נעשים דיינים דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר כולם עדים הם ואין עד נעשה דיין ואפי' ר' טרפון לא קאמר כו' ומשני התם בשראו בלילה אלמא דביום נעשים דיינין ודנין ע"פ ראייתן והתם *(בסנהדרין (דף לד:)) מפרשינן נמי לטעמא דר"ע משום דבדיני נפשות כתיב ושפטו העדה והצילו העדה **)(בעינן עדה שופטת ועדה מצלת) והני כיון דחזו דקטל נפשא תו לא חזו ליה זכותא הא לאו הכי הוו רשאין לדון על פי ראייתן הלכך נקיטינן דבדיני נפשות הוא דאפי' עד היודע אינו נעשה דיין מהאי טעמא אבל בדיני ממונות עד היודע נעשה דיין: וש"מ דיינין המכירין חתימות ידי עדים א"צ להעיד בפניהם. כלומר דלא תימא הגדה בעינן משום דבדיני ממונות הגדה כתיבה כדכתיב אם לא יגיד ונשא עונו דליתא דלא בעינן הגדה דלא תהא שמיעה גדולה מראיה כדאמרינן גבי קדוש החדש: צריכין להעיד העדים בפני כל אחד ואחד. שאם העידו בפני הב' אין השלישי יכול לחתום דהא הוצרכו הכא הב' להעיד בפני הג' וכי תימא פשיטא ואמאי תיסק אדעתין דלא י"ל *דבקיום שטרות דרבנן הוא אמינא דכל שבנים מכירים את החתימות או שמעידין בפניהם שיכול השלישי לסמוך עליהם וקמשמע לן דלא: האי אשרתא. אשרתא לשון חוזק שמחזיקין את השטר וכותבין אשרנוהו: דכתיבא מקמי דנחזו סהדי. עד שלא העידו העדים על כתב ידן כתבו הדיינין במותב תלתא הוינא ונפק שטרא הדין קדמנא ואסהיד פלוני ופלוני אחתימות ידייהו ואשרנוהו וקיימנוהו: אומר היה ר"מ. דס"ל דעדי חתימה כרתי ולא בעי [כתיבה] לשמה: אפי' מצאו באשפה. ולא נכתב

*) דלא תלתא הוו דידעי ליה (ג"א) **) ב' תיבות אלו אינו שם בגמ' ר"ה דף כה. רק בסנהדרין דף ג. למילף מינה דסנהדרי' קטנה היא של כ"ג (ג"א)

לשם

מלחמת ה'

נעשה דיין והתנן וכו' והתם על העד המעיד הקשו ולא עד הרואה דעד הרואה ודאי נעשה דיין בהגדת אחרים ומההיא מתני' גופה שמעי' לה ומה שדחה בעה"מ הזה ז"ל ופי' ועד נעשה דיין בלא הגדה כלל שיעידו בפניו וההיא סמיך דאמרי' לעיל דיינין המכירין חתימת ידי העדים אין צריכין להעיד בפניהם ולאפוקי מאתקפתא דרב אשי אינו כלום דהא מעיקרא נמי בתרתי פליגינן להו דאמרי' ש"מ תלת וכיון שכן אין לומר שפירוש עד נעשה דיין הוא פי' דיינין המכירין חתימת ידי עדים אינן צריכין להעיד בפניהם שהרי דבר אחד הוא דמעיקרא נמי מלתא באפי נפשה חשבינן לה ודחינן חדא ומוקמינן חדא ולמה שינו בגמ' לשונם כדי שלא יבין אדם אלא בעל הספר הזה ז"ל ועוד שעיקר פירושו אינו שהרי ע"כ צריך להעמידה בשראוהו חותם בלילה דבהכי מקיימא מסקנא דמסקי' קיום שטרות דרבנן ואין כאן זכר לדיינין שראוהו בלילה דהנך דיינין המכירין קאמרי' ולא הרואים משמע שיהו מכירין שהיא החתימתן של פלוני ופלוני ולא שראו תותם בשטר זה מעולם וכיון שכן נמאי דקי"ל ודאי נעשין דיינין בלא הגדה אחרת ואפי' בשאר עדיות דהא ס"ל שלא תהא שמיעה גדולה מראיה ואותה שבשנינו יעמדו שנים ככר אוקמוה בגמ' בדוכתא בשראוהו בלילה ומנין היה לנו לומר ש"מ תלת דלמא בשראוהו ביום עסקינן ולא בשראוהו בלילה ורב משחתמו אין מעידין עליו וחותם אתא לאשמועי' א"כ עד הרואה נעשה דיין קמ"ל ורב אשי דדחי לה אמאי לא אוקמא בשראוהו ביום ולפי דעתי בשראה ביום וחותם בלילה אין נעשה עד שלא אמרו ראוהו בלילה אלא בשאר העדיות שהם צריכין ראיה וכיון שנמסר לו בלילה עד הוא ואינו נעשה דיין אבל זו העדות שמתקיים מבדיעה בלא ראיה ואפי' מתוך שטרות אחרות מקיימין וכן בהכרה בלא ראיה אע"פ שראוהו חותם בלילה לא נעשה עד שלא על אותה ראיה עדות זו מתקיימת אלא מפני שהוא יודע שאין שטר זה מזוייף והראיה בזה שהאמינו בגדלן מה שראו בקטן ואע"פ שאותה שעה פסולין להעיד הוו וכן הכשיר ר"י בן ברוקא עבד ונשתחרר וכן ראוהו חותם כשהן קרובים ונתרחקו מקיימין על פיהם כמו שהודה בעה"מ ז"ל וש"מ שהעדות הזו בשעה שהוא מעיד עליה בב"ד הוא שנעשה בה עד אבל שעת ראיה אינה עושה אותו עד ומעתה כל פירושו בטל והתימה למה טרח כל הטורח הזה מאחר שראה מפורש במס' גיטין דעד נעשה דיין אע"פ שהעיד בפני נכתב ונחתם דהיינו קיום שטרות ומה שאמר דהואיל והיא עדות כמתקיימת בעד אחד עשאוה כמי שאינה אינו דהא קיום שטרות הוא ואם הקלו בה משום עגונה לא עשאוה כמי שאינה והיפך האמת אמר דכיון שהיא מתקיימת בעד אחד היה ראוי יותר לומר דאין אותו העד לאחר שהעיד נעשה דיין ועוד דאקשינן התם הא ודאי קי"ל דבדרבנן עד נעשה דיין ומנ"ל התם דהכא ג נעשה דיין כי היכא דתיקשי ליה אלא ודאי משמעתין קמה לה דעד המעיד נמי נעשה דיין וא"צ להאריך יותר בתשובת דבר זה אבל עיקר הפי' כדברי ר"ש ז"ל שמעידין אותן שנים בפני אחד והיינו דדיקו מינה תלת שעד המעיד נעשה דיין ושדיינין המכירין חתימת ידי עדים אינן צריכין להעיד בפניהם ורב אשי דחי ואמר דשאני הכא כיון דאותן שנים המכירין מעידין בפני אותו שאינו מכיר והוא (גובה) עדות בפני ב"ד נעשו אף הן כאילו קבלו עדות שהרי העידו בפני ב"ד ושמעו הן ועד המעיד נעשה דיין בהגדת עצמו והכל מפורש ופשוט ומה שכתב עוד בעה"מ ז"ל וה"ר אברהם ז"ל כתב בפירוק קושיא זו דלגבי ממון בעיא הגדה וכו' ואין פירוק זה נכון שהרי מצינו דיני נפשות חמור מדיני ממונות ולא בעיא בהו הגדה היכא דאיכא למימר ולא תהא שמיעה גדולה מראיה ועיקרה בפ' החובל דאוקימנא להאי דסנהדרין שראוהו בלילה וכדאמרי' התם הא אנא והא ר"י הגלילי וכו' זו אינה קושיא דהא מפרקינן התם פירוקא אחרינא הא אנא דס"ל כר"י הגלילי והא ר"י הגלילי זיל הב ליה מנה צורי דמשמע דמשום קושיא קמייתא מפרק ליה לומר דאפי' ביום אין עד נעשה דיין ולא צריך לאוקמא להאי דסנהדרין בשראוהו בלילה אלא אפי' ביום בעיא הגדה והדרכה הויא פייעתא לדברי הרב אב"ד ז"ל דמשמע דמסקנא דשמעתא היא וכי אוקימנא התם בשראוהו בלילה ההיא אוקמתא דלא כרב אשי ואיהו לא צריך לאוקמא בהכי אלא כלישנא בתרא דהתם גם מה שאמר בעה"מ ז"ל דרב אשי דחיאתא מינהו אף הרב אב"ד אפשר שהוא מודה בכך ועיקר קושיתו היכי קס"ד דרב אשי למימר דשמיעה גדולה מראיה זהתם בפ' ראוהו ב"ד פשיטא לן בגמ' דלא תהא שמיעה גדולה מראיה כדקא מקשי ליה בהדיא ולפיכך הוצרך ליתן טעם לדברי רב אשי אע"ג דדחיאתא מינהו ואמר דמאי דפשיטא לן התם בעדות החדש ומאי דמספקא לן הכא בדיני ממונות גם רבינו שלמה ז"ל פי' שם במס' ר"ה כן לא תהא שמיעה גדולה מראיה דהא גבי חדש לא כתיב עדות אלא כזה ראה וקדש אלמא במקום שכתוב בו עדות אפשר דבעיא הגדת עדים או הגדת בעל דין כאותה שאמרו ראו כותבין ראו עושין דין דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי ולא פשיטא לן לאקשויי עלה ולא תהא שמיעה גדולה מראיה וביום דלא פשיטא לן מלתא בשמעתין בעדות ממון ולא בבבא קמא בעדות נפשות דכתיבא בהו הגדה ומ"מ ליתא לדרב אשי ואני מסתפק בדבר דשמא בשאר דיני ממונות בעיא הגדה ללישנא בתרא דבפ' החובל וקל הוא שהקלו בקיום שטרות אבל מסתברא דבכל דיני ממונות כך הוא מאחר שלא פירשו כן בגמ':

המאור הגדול

הגלילי וכו' ותמה הוא בדברי הרב הזה למה לא כתב פירוקו ע"ד תלמודא דקאמר היכא דראוהו בלילה צריכין הגדה כיון דלאו בני מעבד דינא נינהו והכא נמי מדקא פסיק ואמר דיינין המכירין חתימות ידי עדים כל הכרה במשמע בין כשראוהו בלילה בין כשראוהו כשהן קרובים או כשהן קטנים כאותה ששנינו ואלו נאמנין להעיד בגדלן מה שראו בקטנן וכו' ומאי דקאמר הרב מצינו קיום שטרות חמור מעדות החדש משום דכתיב ביה אם לא יגיד ואנן לאו הכי קאמרינן בגמ' אלא הנח לעדות החדש דאורייתא וקיום שטרות דרבנן אלמא עדות החדש חמורה מקיום שטרות הלכך בעדות החדש דאורייתא בעי' הגדה לכולהו כשראוהו בלילה ובקיום שטרות לא בעי' הגדה כלל דלא קי"ל כאתקפתא דרב אשי וכשראוהו ביום אפי' בעדות החדש לא בעי' הגדה דלא תהא שמיעה גדולה מראייה ודיני ממונות דכוותה כדאמרי' התם הא אנא והא ר"י הגלילי ודיני נפשות נמי דכוותה שהרי עדות החדש ודיני ממונות ודיני נפשות שלשתן דבר תורה הם אלא שר"ע מחמיר בדיני נפשות בלבד דס"ל דאפי' הגדה לא מהניא להו משום דבעי' ושפטו העדה והצילו העדה וכיון דחזיוה דקטל נפשא תו לא חזי ליה זכותא: יתיב ר' אבא וקאמר ליה להא שמעתא דעד נעשה דיין פי' בלא הגדה כלל שיעידו בפניו וההיא סמיך דאמרי לעיל דיינין המכירין חתימות ידי עדים אין צריכין להעיד בפניהם ולאפוקי מאתקפתא דרב אשי והא אנן תנן ראוהו שלשה והם ב"ד יעמדו שנים וכו' ואם איתא ליתבו בדוכתייהו וליקדשו וא"ת דלמא שאני התם דלא מקיימא הגדה כלל היינו דאמרי' לעיל דדחיאתא נינהו ולא סמכי' עלייהו א"נ י"ל מדקתני ויעידו בפניהם בפני כולן צריכין להעיד ואפי' בפני אותן שראוהו דאין עד נעשה דיין ובמס' ר"ה מקשי' עלה למימרא דעד נעשה דיין והתניא בסנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש וקשיא דוקיא דהכא אדוקיא דהתם אלא שפירושו בענין אחר למימרא דעד נעשה דיין בהגדה שיעידו בפניו ובדין הוא דמצי מקשי ליה מרישא דראוהו ב"ד בלבד אלא שאינה מוכחת בפירוש לפי שיש לומר שהשנים המעידים אינן מסתלקים משם דעד נעשה דיין וכולן הם דיינים ומשום דבעינן הגדה הוא ונפקא מינה דעד נעשה דיין בהגדת עצמו ומש"ה קא פשיט מסיפא שאנו רואים בפירוש שהמעידין מסתלקים מתורת ב"ד וסיפא מוכחא ארישא שאין עד נעשה דיין אלא בהגדת אחרים אבל לא בלא הגדה כלל ולא בהגדת עצמו מדלא יתבי בדוכתייהו ומקדשי ואע"ג דקי"ל קיום שטרות דרבנן ועד נעשה דיין בלא הגדה כלל וכ"ש בהגדת אחרים אבל בהגדת עצמו אין לנו ונראים הדברים שהוא פסול לדון מאחר שהגיד שהוא כנוגע בדינו והנוגע בדינו פסול כנוגע בעדותו ודכוותה אמרי' בתלמוד ירושלמי בענין המביא גט ואמר בפני נחתם חציו ואני הוא העד השני פסול מפני שנעשה כנוגע בעדותו ובגמ' דילן בתחלת גיטין גרסי' בפני כמה נותנו לה כו' עד והא קי"ל דעד נעשה דיין בדרבנן אלמא אפי' בהגדת עצמו נעשה דיין אלא י"ל לדברי תלמוד שלנו שאני התם כיון שהוא הגדה המתקיימת בעד אחד עשאוה כמי שאינה אבל מקום שצריך הגדת שני עדים לא מצינו מפורש עד נעשה דיין בהגדת עצמו לכך פירשנו מעידין בפני עדים אחרים אבל לא הן בעצמם וכיון שראינו לר' שלמה ז"ל שפי' מעידין לפניו הן בעצמם בטלנו דעתנו מפני דעתו והמתלמד יוסיף לקח ויגדיל תורה ויאדיר: ועידי הקיום ודיני הקיום צריכין שיהיו רחוקים מן המלוה ומן הלוה שהרי בדינן ועדותן נתחייב הלוה וכן צריך שלא יהיו קרובים זה לזה לא העד לעד ולא הדיין לדיין ולא העד לדיין בשאר דיני ממונות לפי שיתכן להיות הזמה בעידי הקיום כגון שאמרו ביום פלוני ראינוהו שחתם ומתורת הזמה נפקא לן שלא יהיו העדים קרובים לדיינין כשם שאין העדים כשרים כשהם קרובים זה לזה ולא הדיינים זה לזה כדאמרי' בירושלמי הגע עצמך שאם הוזמו לא מפיהם הם נהרגים וזה הירושלמי כתוב בהלכות הרי"ף ז"ל בסנהדרין ואף אנו יכולין לומר כך בעידי קיום שאם הוזמו משלמין אלו ע"פ אלו כדרך מה שאמרו בירושלמי אבל אם הם קרובים לעדי השטר ל"ש עדי קיום ול"ש דייני קיום כשרין וראיה לדבר נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא כתב ידו של אחי זו ראיה לעדים וה"ה לדיינין שאין לחלוק בדבר ומעם הדבר שלא תתכן ההזמה לעולם בעדי השטר שיש לומר אחרוהו וכתבוהו ועוד אין הזמה לעולם לשלם ממון אלא בעדות על פה:

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג מה שאנו אומרים כי בדאורייתא' אין עד נעשה דיין נראה דאין שייך לומר כן אלא דוקא בעד שצריך להעיד בפיו דהא טעמא דאין עד נעשה דיין נראה או משום דבעינן עדות (שאין אתה) [שאתה] יכול להזימה וכיון שהעדים עצמן דיינים לא ירצו לקבל הזמה על עדותן שמזה הטעם אומרי' בירושלמי נמי שקרובי הדיין פסולים להעיד ורבינו הביאו במסכת סנהדרין או כדכתב רשב"ם משום דכתיב ועמדו שני האנשים לפני ה' שני אנשים אלו העדים לפני ה' אלו הדיינים דבעינן שיעידו העדים לפני הדיינים ולא שיהיו הם עצמן דיינים וטעמים אלו אין ענינם אלא בעד המעיד בפיו אבל במי שנתכוין להעיד מה לנו בשביל שנתכוין להעיד:

ב יש לדקדק מכאן שא"צ להעיד על חתימת העדים בפני כל שלשתן יחד אלא די שיעידו בפני כל א' וא' בפני עצמו דלא פסלינן הכא אלא בשביל שחתמו שקר כרא"ש:

לשון ריא"ז

ואם היו כל ג' דיינים מכירים חתימת העדים אין צריכין לשום עדות אלא מקיימין אותו על פי הכרתן אע"פ שבעדות שבתורה אין אדם יכול להיות עד ודיין קיום שטרות מד"ס הוא ויכול אדם להיות עד ודיין לפיכך אע"פ שמעידים השנים לפני הג' חותמין עמו במקום דיינים ומ"מ אומר שאחר שכתבו [השנים] הקיום וחתמו בו אינן יכולין להעיד בפני הג' שיחתום עמהם ואני אומר שאף לאחר שכתבו ותמו מעידים בפני הג' והותם עמהם כמבואר בקונטרס הראיות וכך היא שיטת ר"ח ז"ל וכן יכולין הדיינים לכתוב הקיום ולחתום בו אפי' עד שלא יעידו בפניהם ובלבד שלא יצא מתחת ידם עד שיעידו בפניהם כמבואר בקונטרס הראיות:

עין משפט

א מיי' פ"ו מהל' עדות סמג עשין קט טור ח"מ סי' מו:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ר"ל ע"פ ראייתן שראו בלילה וא"א שאין מקדשין בלילה ובבקר יאמרו מקודש כדפי' רש"י:

[דף עב ע"ב]

הגהות הב"ח

(א) העדים כצ"ל: (ב) העדי' כצ"ל: (ג) דליחוו סהדי אחתימת כצ"ל: (ד) מדאמר כצ"ל: (ה) השנים כצ"ל: (ו) כ"ב במותב תלתא: (ז) כ"ב החודש:

אינו בסנהדרין וצ"ל והתם בר"ה דף כה:) מפרשינן כו' (ג"א)

נ"ל דכיון [וכ"ה בד"ס]

כתיבה לשמה אבל בשאר שטרות לא דאמר ר' אסי אמר ר' יוחנן שטר "שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו טעמא דנמחל שעבודו הא לשקרא א לא חיישינן (דף כו:) ואיתא נמי להאי מימרא (א) בגיטין* פ' כל הגט: אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב שלשה שישבו ב לקיים את השטר וקרא עליו ב ערער (דף כב.) על אחד מהן *בגזלנותא עד שלא חתמו מעידין עליו שחזר בתשובה וחותם דהא במותב תלתא כחדא נינהו משחתמו אין מעידין עליו שחזר בתשובה (ב) דלא במותב כחדא נינהו דבעידנא דחתמי הנך תרי לא הוה (ג) מצטרף בהדייהו וכאילו בלחודייהו הוו יתבי ודוקא ערער דגזלנותא הוא דמבטל לצירופא דידהו אבל ערער דפגם משפחה ואתברר השתא דכשר הוא כיון דמעיקרא כשר הוה גלויי מילתא בעלמא הוא ולא בטיל צירופא דידהו וערער דגזלנותא נמי לא אמרן אלא דקא מסהדי תרי דגזלנא הוא ואתו תרי אחריני ומסהדי דהדר בתשובה דלא קמכחשי להנך אבל אי אתו תרי אחריני ואמרי לאו גזלנא הוא דמכחשי להנך לא חתים כלל דהוו להו תרי לבהדי תרי והוי ליה גברא (ד) ספק פסול הלכך לא מחתמינן ליה כלל דלא מפקינן ממונא אפומיה. וראיה לדבר הא (דף יט:) דת"ר* שנים שהיו חתומים על השטר ומתו ובאו שנים ואמרו כתב ידם הוא אבל אנוסים היו וכו' עד או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנים ומקשינן ומגבינן ביה אמאי תרי ותרי נינהו אלמא לא אמרינן אוקי גברא אחזקיה (דף כב.) ומפקינן ממונא אפומיה: *אמר רבי זירא הא מילתא

לשם אשה כלל. אלמא לא חיישינן למחזי כשקרא כלל: ופרעו. בו ביום: אינו חוזר ולוה בו. אפילו ביום מלוה דאשוה לאחר פרעון דליכא למיחש למוקדם והכי מפרשינן לה בשנים אוחזין (דף יז:) שכבר נמחל שעבודו כשפרעו ובטל השטר ואין הקרקעות משועבדות שוב למלוה השניה שלא עליה [נכתב] שטר זה והויא לה מלוה על פה: הא לשקרא. אם היה (נחתם) [נכתב] על מלוה זו אע"פ שנכתב קודם ההלואה כשר אם בו ביום נכתב ומיהו כי אמרינן דלמחזי כשקרא לא חיישינן דוקא בהאי דוכתא ודכוותה אבל איכא דוכתי דחיישינן בהו למחזי (דף כו:) כשקרא כדאמרינן (ב"ק דף ע:) דלא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפריה משום דמחזי כשקרא ואמרינן נמי [ב"ב דף קעב:] כי יתביתו בהיני כתובו בהיני ואע"ג דמימסרן לכו מילי בשילי דאי לא מחזי כשקרא ואמרינן נמי [שם] כי דכיריתו יומא דקניתו ביה כתובו יומא דקניתו ביה ואי לא כתובו יומא דקיימיתו ביה דלאי לא מחזי כשקרא והיינו טעמא דמלתא דכי אמרינן דלמחזי כשקרא לא חיישינן ה"מ כגון אסרתא דדייני דאע"ג דמקמי דלהוו סהדי אחתימות ידייהו מחזי כשקרא מיהו בתר הכי לא מחזי כשקרא אבל כל הני דחיישינן למחזי כשקרא היינו משום דלעולם מחזי הכי: וקרא ערער על אחד מהם. שהוא פסול: עד שלא חתמו מעידין עליו וחותם משחתמו אין מעידין עליו וחותם. ערער דמאי אי ערער דגזלנותא תרי ותרי ניניהו אי ערער דפגם משפחה גלויי מלתא בעלמא היא. לעולם ערער (דף יט:) דגזלנותא ודקאמרי הני ידעינן ביה דעבד תשובה זו היא סוגית הגמרא ופר"ח ז"ל דכל שלא חתמו עדיין לא נתבטל מושבם ולפיכך מעידין עליו אבל משחתמו כבר נתבטל מושבם וכשחתמו פסול היה ואע"פ שהעידו עליו לאחר מכאן שוב אינו (יכול) [ראוי] (דף כב.) להצטרף ואקשי' ערער דמאי אי ערער דגזלנותא תרי ותרי ניניהו ואפילו משחתמו אמאי אין מעידין עליו וחותם דהא איגלאי מילתא דבשעת חתימה (ה) ראוין היו להצטרף דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה ואי ערער דפגם משפחה גלויי מילתא בעלמא הוא כלומר וכ"ש דבשעת חתימה ראוין היו להצטרף ואמאי משחתמו אין מעידין (לפניו) וחותם [ומפרקינן] לעולם ערער דגזלנותא וכגון דקאמרי הני ידעינן ביה דעבד תשובה כלומר וכיון דמודו דגזלן הוה לא [הוכשר] אלא משעה שהעידו עליו ואילך דבההיא שעתא כיון שחתמו כבר הרי נתבטל מושבם ולפי זה מכאן כלמוד דגזלן לא מתכשר אלא משעה שהעידו עליו בבית דין שעשה תשובה וכל שטרות שחתם בינתים [פסולים] דהא ההיא שעתא פסול היה ואף דברי הרב אלפסי ז"ל בהלכות מסכימין בזה אבל הדבר מתמיה דודאי אין עדותן מכשירתו [אלא שמגלה על הכשירו] וכיון שהעידו עליו שעשה תשובה קודם שחתמו איגלאי מילתא שראוי היה להצטרף באותה שעה כדאמרינן בערער דפגם משפחה לפיכך נראין יותר דברי רש"י ז"ל דפירש שמשחתמו היינו טעמא דאין מעידין עליו לפי שהן נוגעין בעדותן שגלאי הוא להם שישבו עם פסול בדין ומה שכתב רבינו חננאל ז"ל דמאי דפרכינן אילימא ערער דגזלנותא תרי ותרי ניניהו דהכי קאמר אפילו משחתמו אמאי אין מעידין עליו נימא אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה חלוק עליו הרב אלפסי ז"ל וכמו שכתוב בהלכות ונראה שהוא מפרש מאי דפרכינן אי ערער דגזלנותא תרי ותרי ניניהו כדברי רש"י ז"ל ואקישא

נר מצוה

דעד שלא חתמו פרכינן אמאי מעידין עליו וחותם דהא איכא למימר אוקי תרי כו' ואוקי ממונא בחזקת מריה ואע"ג דאיכא למימר נמי אוקי גברא אחזקתיה חזקה דממונא אלימא טפי ואפילו לא מכרעת מילתא אית לן למימר דממונא היכא דקאי ליקום והביא הרב אלפסי ז"ל ראיה לדין זה מדאמרינן לעיל אין נאמנין ומגבינן ביה תרי ותרי ניניהו ומאי קושיא נימא דאין הכי נמי דמגבין ביה משום דאמרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה אלא ש"מ דבמקום חזקה דממונא לית לן למימר אוקי גברא אחזקתיה ולאו ראיה היא דלא שייך למימר הכי אלא בב' כתי עדים שמעידין *) [כאחד] אבל בב' כתי עדים שמכחישים אלו את אלו מאי חזית דמוקמת עדי השטר בחזקתייהו אדרבה נוקי אחזקתייהו הנך דמרעי שטרא ולפיכך אין זו ראיה אבל הדין כראה ברור ואי תימא והא אמרינן בפ' חזקת הבתים (דף לא:) ב' כתי עדים המכחישות זו את זו זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה אלמא אע"ג דפסלי אהדדי מוקמינן להו אחזקתייהו אפי' לאפוקי ממונא וי"ל דהא דאמרינן מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ולא מהניא ליה חזקה קמייתא היינו כי הכא שיש לנו לידון בבת אחת על שני העדיות ומשום הכי כל תרי ותרי לא מכשירים ליה דמאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אבל בב' כתי עדים המכחישות זו את זו כשבאה כל אחת בפני עצמה אין אנו צריכין לדון אלא עליה וכיון שהיה אחת מהן כשרה בודאי על כל אחת שבאה לפנינו בפני עצמה אמרינן שזו היא הכשרה ומפקינן ממונא אפומה ובמקלת נסחי הלכות כתוב ועוד ראיה מהא דגרסינן בקדושין בפרק האומר לחברו (דף סו.) ה"ד אילימא דתרי אמרי אישתבאי ותרי אמרי לא אישתבאי מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני כלומר דהוה ליה ינאי המלך ספק חלל שמעינן מינה דלא מוקמינן ליה אחזקת כהונה כדהוה מעיקרא ע"כ ורש"י ז"ל אינו סובר כן שהקשה שם בפרק האומר עלה דההיא אמאי לא אמרינן נוקי תרי לבהדי תרי ונוקי ינאי בחזקת אבהתיה ותירץ דהני מילי באמו דה"ל חזקה דכשרות אבל ינאי לית ליה חזקה דכשרות שהרי מעידין על לידתו בפסלות ע"כ וכי תימא הא קיימא לן כרבי יוחנן דאמר לעיל בפ"ק (דף יג:) דלדברי המכשיר בה מכשיר בבתה אלמא חזקה דאמה מהניא אף לבתה ואפשר דאימיה דינאי יצא עליה קול קודם לידתו של ינאי שנשבית והוחזק הקול בב"ד והאחרים מסייעין עוד סברת רב אלפס ז"ל ואומרים דכל תרי ותרי ספיקא דאורייתא (א) הוא ולא אמרינן אוקמה אחזקתה מדאמרינן לקמן בסמוך [דף כב:] ב' אומרים נתקדשה וב' אומרים לא נתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא שנים אומרים נתגרשה

*) כאחד כצ"ל פי' שמעידין על אדם א' לפוסלו (ג"א)

א מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין צח טור ח"מ סי' מח:

נ"ל נחתם ד"ת

ב מיי' פ"ו מהל' עדות סמג עשין קט טוח"מ סי' מו:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) התוס' גם הם כתבו כן בהלכה זו אלא שכתבו דתרי ותרי ספיקא דרבנן וכן באשר"י וגם הר"ן בעצמו מסיק הכי הכא:

הגהות הב"ח

(א) ע"ל רי"ף גיטין סי' תלח: (ב) שחזר בתשובה וחותם דלא במותב תלתא כהדא כצ"ל: (ג) לא הוה האי חזי לאצטרופי בהדייהו כצ"ל: (ד) נ"ב ספק כשר: (ה) ראוי היה כצ"ל:

[נ"ל עליו]

א כתב הרא"ש דרב מודה דחיישינן למחזי כשקרא בקיום שטרות ודלא כרב אלפס שפסק דליתא דלרב אפי' כלל וע"ש:

ב כתב סמ"ג גרסי' בירושלמי דר"ה קרא ערער על חתימת העדים ועל חתימת הדיינים רצה לקיים על חתימת העדים מקיים [על חתימת הדיינין מקיים] ולפיכך כתב רבינו שמשון שצריך להכיר חתימת הדיינים בשטר מקויים וכן משמע עוד בירושלמי דגיטין ומ"מ אע"פ שהוא מקויים אם אין מכירין חתימת העדים ולא חתימת הדיינים יכול הלוה לערער עליו ולפוסלו ומיהו נפקא מינה בקיום כיון שב' עדים חתומים עליו וג' דיינין יותר בקל יוכל המלוה למצוא מי שמכיר החתימות מאילו לא היה חתום אלא בב' עדים: רש"י פי' עד שלא חתמו השנים יכולין הן להעיד על השלישי שהוא כשר ולפירושו שנים מן השוק יכולין להעיד עליו אפי' משחתמו אבל ר"ח ורי"ף פי' משחתמו אפי' שנים מן השוק אין יכולין להעיד עליו דכיון דלאחר שחתמו השנים יצא עליו הערעור הרי נתבטל וועד הראשון שמועדו לקיימו והלכך אינו מצטרף עמהם אא"כ ישבו פעם אחרת אבל אם יצא הערעור קודם שחתמו הב' ובאו שנים אחרים ואומרים שהוא כשר לא נתבטל וועד הראשון כיון שהוכשר קודם שחתמו וחותם עמהם ודוקא שבאו לפוסלו בגזלן או בשאר עבירה והב' האחרונים מעידין עליו שעשה תשובה כדפרישית אבל אם באים לפוסלו בפסול משפחה ונתברר השתא שהוא כשר אפי' אם משחתמו באו לפוסלו יכול לחתום עמהם אחר שהוכשר שהוברר הדבר שלא היה פסול מעולם ולא נתבטל וועד מושב הראשון כלל:

לשון ריא"ז

ג' שיושבים לקיים השטר ובאו ב' והעידו על א' מהם שהוא גזלן ופסול להיות דיין עד שלא חתמו יכולים הב' להעיד עליו שעשה תשובה וכשר וחותם עמהם אבל לאחר שחתמו אין מעידים עליו להכשירו שיחתום עמהם לפי שנראים כנוגעין בעדותן כדי שלא תבטל חתימתן כמבואר בקונט' הראיות:

המאור הגדול

אמר רב הונא אמר רב שלשה שישבו לקיים את השטר וקרא ערער וכו' ערער דמאי אי ערער דגזלנותא תרי ותרי נינהו פי' ואפי' משחתמו אמאי אין מעידין עליו הא איכא למימר אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא בחזקת כשרות ואין להקשות מהא דת"ר שנים שהיו חתומין על השטר וכו' דמקשי' עלה ומגבינן ביה אמאי תרי ותרי נינהו דהתם לאו אגופייהו דעדי השטר באין אלו להעיד שהרי מתו אלא על השטר הם באים להעיד שפסול הלכך תרי ותרי נינהו ולא מגבינן ביה אבל הכא שעל גופו של הדיין מעידין הוו להו תרי ותרי ואוקים גברא אחזקה דכשרות וההוא דאמרי' במעשה דינאי המלך אילימא דבתרי אמרי אישתבאי ובתרי אמרי לא אישתבאי תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני התם כיון דעל עצמו של ינאי היו באים להעיד ליכא למימר אוקי ינאי אחזקיה שהרי פסוליה ממעי אמו כדברי הכת האחת וקול יצא על אמו מקודם שנולד ינאי הלכך ה"ל ספק פסול לפי שספקו נולד עמו משא"כ בערער דגזלנותא שהוא פסול הבא לו לאחר מכן הלכך אמרי' ביה אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה דכשרות דמעיקרא והם ה"נ בערער דפגם משפחה היא כיון דגלויי מלתא בעלמא היא ואפי' משחתמו מעידין בפניו וחותם ואוקימנא בערער דגזלנותא וכגון דאמרי הני אנן ידעינן ביה דעבד תשובה דמעיקרא בחזקת פסלות קאי ואשתכח דכי חתמו אכתי בחזקת פסלותו הוה קאי הלכך משחתמו אין מעידין עליו וחותם והרי"ף ז"ל כתב כל זה בחלוף בהלכות (והביאו הרא"ש בסי' כ"א) ואני כתבתי מה שנ"ל ודבר נכון וברור הוא:

מלחמת ה'

ועוד אמר רב הונא אמר רב שלשה שישבו לקיים את השטר וכו' עד ואני כתבתי מה שנראה לי ודבר נכון וברור הוא: אמר הכותב אלו דברי ר"ח ז"ל ואעפ"כ כמה גדולים דברי רבי' הגדול ז"ל דאע"ג דאיכא לאוקמיה אחזקה חזקה דממונא עדיפא דה"כ שקולין ניניהו לא עבדינן עובדא לאפוקי ממונא מחזקת מאריה והיאך תעלה על דעתך דמשום חזקה בעלמא מפקינן ממונא והלא אף בתר רובא לא אזלינן בממונא כ"ש בתר חזקה והכי מוכחא שמעתא בפ' המוכר פירות דלא אזלי' בממונא בתר חזקה ולא בתר רובא וה"נ כיון דאיכא סהדי דפסלי ליה ליכא אלא חזקה גריעא בעלמא ועוד דלא אמרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי אתתא אחזקה אלא בתרומה אבל לא לענין יוחסין וכ"ש לאפוקי ממונא וראיה לדבר הא דאמרי' גבי ינאי המלך מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני פי' ובדין מנעוהו שלא יעבוד וכהן אסור לישא בתו. ומה שדחה בעל הספר הזה משום דליכא לאוקמיה אחזקיה שהרי פסולו ממעי אמו אע"פ שרבינו שלמה ז"ל אומר כן אינו נכון דהא אמרי' בהאי פירקא הכי במאי עסקי' דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ונפיק עליה קלא דבן גרושה וכו' ת"ק סבר כיון דאחתיניה לא מסקינן ליה דחיישי' לזילותא דבי דינא ושמעת מינה דהוה לן למימר אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקה דאבהתיה ואע"פ שפסולו ממעי אמו ולא תלית לדברי האומר דהתם כיון שהעלוהו ע"פ עד אחד בחזקת כהן קאי דלאו מלתא היא ואדרבה כיון דעכשיו אינו בחזקת כהן הוה לן למימר אוקי תרי לבהדי תרי ולא מזדקקין ליה לאסוקי' כיון שעכשיו אינו עומד אלא בחזקת חלל שכבר הורדוהו ועוד דכיון דלית ליה אלא חזקה דהנך סהדי לאו חזקה היא וזה מפורש בפ' חזקת הבתים דאמר רב נחמן אנן אסקיניה ואנן אחתינן ליה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן אלמא ההוא חזקה דאסקיניה בתחלה לאו [הוא] אלא ש"מ משום דאמרי' אוקי גברא אחזקת אבהתיה ועוד דמעתייהו כר"א אזלא דאמר בבלמא איהי אית לה [חזקה] איהי לית לה ואנן קי"ל כר"י דאמר לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה ובודאי משום חזקה דגופא [ואפ"ה] גבי ינאי לא מהניא ליה ההיא חזקה וטעמא דמלתא משום דהוקה ככה"ג לאו דאורייתא היא וספק חלל הוא ופסול יוחסין ולא אמרו אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקה דאבהתיה אלא בקדשי הגבול אבל לא ליוחסין [ו]עבודה שאין בודקין מן המזבח ולמעלה ולפיכך היו פוסלין ינאי לעבודה וליוחסין תדע דהא ינאי גופיה בחזקת כהן היה עומד שהרי שמש בכהונה גדולה מי שנה ולבסוף אירע לו מעשה זה ונעשה לדוקי ואמאי לא העמידוהו על [ד]דברי בעה"מ ז"ל ורפיא ליה בידיה האי טעמא וכתב שקול יצא על אמו מקודם שנולד וגם זה אינו נכון דההוא קלא לא מפקא לה מחזקתה דעדים בלד אסתן ואתסר ועוד דבההיא דכתיבנא לעיל איכא עליה קלא דבן גרושה [ה]ה הוא ואפ"ה מוקמינן ליה אחזקת אבהתיה ה"נ אי איכא לאוקמיה אחזקה דכשרות משום קלא לא מפקינן ליה מההיא חזקה ועוד יש ראיה לדברי רבינו הגדול ז"ל מההיא שמעתא דפ' ד' אחין דאסיקנא כל שיש בקדושין יש [ב]ן וכו' כלומר דכולן אם היו ספק גירושין כגון שנים אומרים קרוב לה ושנים אומרים קרוב לו חולצת ולא אמרי' אוקי אתתא אחזקה ובחזקת היתר לשוק עומדת ואמרי' נמי גבי ההיא דתנן בגיטין מתלה על מתנה מגורשת ואינה [ו]מאי הלכתא שאם בעלה כהן אסורה עליו ולא אמרי' לא אמרי' אוקמה אחזקה אלמא בכ"מ שראוי להחמיר כגון בשל תורה לא אמרי' אוקמה אחזקה והיינו דאמרי' התם ודלמא בשתי כתי עדים נמי ספיקא דרבנן הוא ואמרי' אוקי תרי [ו]תרי ואוקי אתתא אחזקה פי' אי ס"ד דהך חזקה יש לה עיקר בתורה אפי' בתרי ותרי נמי אלא ש"מ דלא אמרי' אוקי אתתא אחזקה ולעולם חולצת והאי הוא מסקנא דההיא שמעתא גם יש שם גירסא אחרת מפורשת דתרי ותרי [ספיקא] דאורייתא הוא ולא אמרי' אוקמה אחזקה ומכללא למדנו דספק חלל הוי כדברי רבינו ז"ל הלכך כ"ש הוא דלא מפקינן ממונא אפומיה וכזה הודה ר"ש ז"ל משום חזקה דממונא עדיפא ועוד שאין פירוש אחר עולה בשמועה זו [ד]אע"ג מהימני ולא מיפסל ההוא אפומייהו דקמאי אעפ"כ משחתמו אינן ראויין להעיד עליו כמו שאינן ראויין להעיד עליו שעשה תשובה דמאי שנא דלא מצו לאסהודי שעשה תשובה משום דמחזי כנוגעין בדינן כי מסהדי נמי דלאו [ה]א מיחזי כנוגעין בדינן וא"כ טעמא משום דבחזקת פסלות קאי האי נמי כיון שהעידו עליו שנים דכוותיה הוא ועוד דלא הוה ליה לאפלוגי מערער דפגם משפחה דתרוייהו חד אורחא אית להו ואמשחתמו אין מעידין עליו מקשי [ו]ד דבר ברור הוא שהרי אין הלשון הזה תרי ותרי נינהו אמור בתלמוד בכל מקום אלא לומר שהוא פסול ואין דנין בהן להכשיר בזה הפסק בשנים או ג' מקומות אמרי' תרי ותרי נינהו לומר שאין לדון בהן אלא להחמיר וכן גבי [המ]לך בקדושין ואם באנו כאן להכשירו ולומר נמי דאפי' משחתמו מעידין עליו לא היו תופסין עליו לשון הפוסלו בכל מקום אלא היה להם לפרש הטענה המכשירתו אוקמיה אחזקיה והרי בפסול משפחה פירשו כן גלויי מלתא בעלמא הוא [א]מר למעלה אהא דמפקינן מגבינן ביה תרי ותרי נינהו דהתם לאו אגופייהו דעידי השטר הן באים אין הלשון בזה נכון כ"ש שהיו נאמנים לומר פסולין הן ואינהו לאו כל כמינהו לומר אין אנו גזלנין וזו קשה בדברי רבינו הגדול אלא שאפשר שהביא ראיה דלא אזלינן בתר חזקה בתרי ותרי דהתם נמי איכא חזקה שאין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול:

נר מצוה

מילתא מר' אבא שמיע לי ואי לאו ר' אבא דמן עכו שכחתיה שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכין למכתב במותב תלתא כחדא הוינא א וחד ליתוהי ואמר רב נחמן (א) ואי כתיב ביה בי דינא תו לא צריך ודילמא ב"ד חצוף הוא (ב) כדשמואל דאמר שמואל שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראו בית דין חצוף דכתיב ביה בי דינא דרבנא אשי ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו דכתיב ביה אמר לן רבנא אשי לקיומי ואמינא ליה לרבנא אשי מהני שמעתתא שמעינן דלית הלכתא כשמואל דאמר שנים שדנו דיניהן דין :

י °מתני' אהאשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני ב נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים (ג) שהיא אשת איש ואמרה גרושה אני אינה נאמנת : גמ' תנו רבנן

כא באמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אינה נאמנת ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ומעשה באשה אחת שהיתה גדולה בנוי וקפצו עליה בני אדם לקדשה ואמרה להם מקודשת אני לימים עמדה וקדשה (ד) עצמה אמרו לה חכמים מה ראית (ה) אמרה להם בתחלה (ו) באו אלי בני אדם שאין מהוגנין לי אמרתי להם מקודשת אני עכשיו שבאו אלי בני אדם מהוגנין לי עמדתי וקדשתי את עצמי וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים באושא ואמרו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת בעא מיניה

כב שמואל מרב גאמרה טמאה אני וחזרה ג ואמרה טהורה אני מהו אמר ליה אף בזו אם נתנה

עדף כב: *אמתלא לדבריה נאמנת תנא מיניה ארבעין זימנין ואפי' הכי לא עבד שמואל עובדא בנפשי'

כג ת"ר שנים דאומרים מת ושנים אומרים לא מת שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא רבי מנחם ברבי יוסי אומר תצא אמר רבי מנחם ברבי יוסי אימתי אני אומר תצא בזמן שבאו עדים ואח"כ נשאת אבל נשאת ואח"כ באו עדים לא תצא מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי אמר רב ששת כגון שנשאת לאחד מעידיה היא גופא באשם תלוי קיימא באומרת ברי לי אמר רבי יוחנן שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רבא ראה רבי יוחנן דבריו של רבי מנחם בגירושין ולא ראה במיתה מאי טעמא מיתה אינה יכולה מכחישתו גירושין יכולה מכחישתו ואף על גב דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה הני מילי (א) היכא דליכא עדים דקמסייעי לה אבל היכא דאיכא עדים דקמסייע לה מעיזה ומעיזה רב אשי אמר כגון דאמרי עכשיו מת עכשיו גירשה מיתה ליכא לברורה גירושין איכא לברורה דאמרינן לה אם איתא דהכי (ז) הוא אחוי

רש"י

ואי לאו רבי אבא דמן עכו. שהזכירה לי לאחר זמן שכחתיה : ומת אחד מהן. עד שלא חתמו צריכין לכתוב במותב תלתא הוינא דקיום שטרות בשלשה והרואה שנים חתומין בו יאמר ששנים קיימוהו : ואי כתב ביה שטרא דנן נפק בבי דינא קדמנא תו לא צריך. דבציר מתלתא לא מיקרי ביה דינא : דרבנא אשי. אורחא דמילתא נקט שהיה ראש הישיבה לשם בימי רב נחמן בר יצחק דהוא מרא דשמעתא דודאי בי דינא דרב אשי לא עבדי בתרין : ואמר לנא רבנא אשי לאיזדקוקי ולקיומי. וכיון דרב אשי גופיה הזקיקן איהו ודאי לתלתא קאמר ויש מפרשים אמר לנא רבנא אשי תלתא נינהו ולא נהירא (ב) דאי רב אשי חד מנהון מאי ואמר לנא דכתבי ביה : מתני' שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. כיון שאין ידוע שהיא אשת איש כי אם על פיה היא אסרה והיא התירה את עצמה ונאמנת במגו דאי בעי שתקה : גמ' אמתלא. טעם ומשל למה אמרה תחלה מקודשת אני : [אם נתנה]. הואיל ונתנה אמתלא לדבריה היא נאמנת : טמאה אני. אמרה לבעלה נדה אני : וחזרה ואמרה לו טהורה אני. ולא הייתי נדה כלל : לא עבד שמואל. פעם אחת אמרה לו אשתו כן ונתנה אמתלא לדבריה ופירש הימנה עד שטבלה : תרי ותרי נינהו. ששני עדים אמרו לא מת : הבא עליה באשם תלוי קאי. ואשם תלוי בא על ספק (דבר שספק) כרת : לאחד מעידיה. שאמר מת דאין אשם תלוי בא אלא למי שלבו נוקפו וזה אומר ברי לי : [באומרת ברי לי]. ואין לבי נוקפי שברור לי אילו היה קיים היה בא ולכך אין כאן אשם תלוי כלל כי אינו ספק : אינה יכולה להכחישו. אם יבא בעלה אינה יכולה לומר מת אתה הילך אי לאו דברור לה שמת מירתתא ולא מינסבא: גרושין. אם יבא ויאמר לא גירשתיך יכולה מכחישתו ולומר גירשתני הילך אי שרית סמכה אהכחשה ומינסבא על פי העדים הללו מספק ולא מרתתא למידק שפיר : עכשיו מת. היום : ליכא לברורה. אם אמרו העדים טבע במים או אכלו ארי אין יכולין לברר הדברים הלכך לא תינשא לכתחלה ואם נשאת לא תצא כרבנן ובנשאת לאחד מעידיה :

[דף כג ע"א]

נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא ואקשינן מ"ש רישא ומ"ש סיפא ומאי קושיא תרי ותרי נינהו ואוקמינן אחזקה ורישא בחזקת פנויה סיפא בחזקת אשת איש ועוד ראיה מדגרסינן בפ' האשה רבה (דף צג.) האשה שהלך בעלה [ובנה] למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בנה ואח"כ מת בעלה ונתייבמה ואח"כ אמרו חלוף הדברים תצא והולד ראשון והאחרון ממזר ובעינן עלה בגמרא (דף צג:) היכי דמי אי דאיכא תרי ותרי מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ולא תצא ועוד ממזר ספק ממזר הוא ואי אמרת אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי אתתא אחזקתה הכא דין הוא שתצא שהרי חזקתה לשוק והולד ממזר גמור מאשת אח שלא במקום מצוה אלא שמע מינה דלא אמרינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי אתתא אחזקה להוציאה מבעלה באומר ברי לי שמותרת לי ולעשות הולד ודאי ממזר להלקותו אם בא על בת ישראל וכל שכן דליכא למימר אוקמא אחזקה לאפוקי ממונא אבל היכא שאין צריך להוציא כלום מיד המוחזק משמע דמודינא אית לן למימר אוקי מילתא אחזקה (ח) דבפ' ד' אחין (דף לא.) משמע דמסקנ' הסוגית דהתם תרי ותרי ספיקא דרבנן הוא כלומר דאילו מדאורייתא אית לן למימר אוקמה אחזקיה (א) כיון שאין אנו צריכין להוציא כלום מתחת המוחזק : ואי לאו ר' אבא דמן עכו. שהזכירה לי (ט) אחר זמן שכחתיה : ומת אחד מהם. עד שלא חתמו : צריכין למיכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי. דקיום השטר בשלשה והרואה שנים חתומין בו יאמר שבשנים קיימוהו : ואי כתיב ביה שטרא דנן נפק קדמנא בבי דינא תו לא צריך. דלא מקרי בי דינא בציר מתלתא : בי דינא דרבנא אשי. אורחא דמילתא נקט שהוא היה ראש ישיבה במתא מחסיא בימי רב נחמן בר יצחק דהוא מרא דשמעתא דודאי בבי דינא דרב אשי לא עבד בתרי : ואמר לנא רבנא אשי. לאיזדקוקי ליה לקיומי דכיון דרב אשי גופיה הזקיקן איהו ודאי לתלתא אמר וכתב הרא"ה ז"ל דלישנא רויחא נקט וחד ליתוהי לאו דוקא דכל דכתיב ביה (י) תלתא תו לא צריך דהא ברישא דאי כתב בי דינא לא צריך ולא גרע במותב תלתא מבי דינא ועיקר חידושיה דר' זירא הוא דכיון דלא חתימי ביה אלא תרי צריכין למכתב במותב תלתא דאילו חתימי ביה תלתא לא הוה צריך למכתב במותב תלתא כחדא הוינא דכיון דכולהו חתימין לא חיישינן דלאו במותב חד הוו אבל כי לא חתימי אלא תרי חיישינן דילמא לא הוו טפי ולפיכך צריך למיכתב במותב תלתא אבל חד ליתוהי לא מעלה ולא מוריד : מתני' האשה שאמרה כו' : גמ' אמתלא. משל וטעם למה שאמרה תחלה מקודשת אני : אם נתנה אמתלא לדבריה. הואיל ונתנה אמתלא לדבריה נאמנת ואפילו לאחר כדי דיבור וכתב הרא"ה ז"ל דאי אמרה מקודשת אני לפלוני לא מהימנינן לה בשום מגו אלא אם כן הוא מודה בדבר דכיון שהודית שנתקדשה לו לאו כל כמינה לחוב לו ולהפקיע עצמה ממנו : אמרה טמאה אני. אמרה לבעלה נדה אני : טהורה אני. לא הייתי נדה : אף בזו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת. ואע"ג דבידה לתקן סמכינן אאמתלא ולא אמרינן הא מיא בנהרא זילי טבילי (ב) : לא עבד עובדא בנפשיה. פעם אחת אמרה לו אשתו כן ונתנה אמתלא לדבריה ופירש ממנה עד שטבלה וגרסינן בירושלמי כהדא שמואל בעא איזדקוקי באיתתיה אמרה ליה טמאה אני למחר אמרה ליה טהורה אני אמר לה אתמול טמאה ויומא דין טהורה אמרה לא איתותב חילי ההיא שעתא ובהאי עובדא אמרי' בגמ' דלא עבד שמואל עובדא בנפשיה ואפ"ה משמע דקי"ל כרב דלא חייש לה ומיהו אם הוחזקה נדה בשכנותיה דאמרי' בסוף קדושין (דף פ.) דבעלה לוקה עליה משום נדה אפי' נתנה אמתלא לומר לא לבשתי בגדי נדות אלא מפני כך אינה נאמנת דכיון דבעלה לוקה אלמא כנדה מחזקינן לה.כ"כ הרשב"א ז"ל: **ואם** נשאת לא תצא.לקמיה פריך תרי ותרי נינהו : בזמן שבאו עדים. שבא על ספק כרת : לאחד מעידיה. שאמרו מת דאין אשם תלוי אלא למי שלבו נוקפו וזה ברי לו ואע"ג דאמרינן בפ"ב דיבמות (דף כה.) מת הרגתיו הרגנוהו הרי זה לא ישא את אשתו הנ"מ כשהיא ניתרת ע"פ עד אחד דחיישינן שמא עיניו נתן בה אבל ע"פ ב' כיון דאתתא לבי תרי לא חזיא ואיכא חד דאיכא למימר ביה אין אדם חוטא ולא לו אפי' אותו שנשאת לו מצטרף עמו וזה שלא כדברי ר"ח ז"ל שכ' שמיירי בדאיכא ג' עדים דהוו תרי בר מהאי דנסבה: **באומרת** ברי לי. כ' רש"י ז"ל אין לבי נוקפי שברור לי שאילו היה קיים היה בא ונראה שהזקיקו לומר כן דאילו באומרת ברי לי שמת תיפוק לי שהאשה שאמרה מת בעלה נאמנת כדאיתא ביבמות [דף קיד:] ואין פירושו מחוור דודאי כיון שאינה יודעת הדבר בבירור באשם תלוי קיימא היא ודאי הכי פירושו באומרת ברי לי שראיתיו שמת וכי אמרינן שהאשה שאמרה מת בעלי נאמנת היינו בדליכא עדים דמכחשי לה : **ומדאמרי'** הבא עליה באשם תלוי קאי איכא מאן דבעי לאוכוחי דהלכתא כי ההוא לישנא דאמרי' ביבמות בפ' ארבעה אחין (דף לא.) דתרי ותרי ספיקא דאורייתא ולא אמרינן אוקי מילתא אחזקה ומש"ה הבא עליה באשם תלוי קאי בין שהיתה תחלה בחזקת פנויה או בחזקת אשת איש אבל להאי לישנא דאמרי' התם אוקי מילתא אחזקה לא משכחת לה דליקום הבא עליה באשם תלוי דאי הוה קיימא בחזקת א"א כדמוכח פשטא דברייתא הבא עליה בחטאת קאי ואי מיירי [בדקיימא] בחזקת פנויה כיון דאיכא תרי ותרי לית בה אלא איסורא דרבנן והא ודאי ליתא דמסקנא דשמעתא דיבמות סלקא דתרי ותרי ספיקא דרבנן משום דאמרי' אוקי אתתא אחזקה ומעתין לא קשיא דתנא ודאי בדקיימא בחזקת א"א מיירי ובדין הוא דלימא הבא עליה בחטאת קאי אלא דלא בעי תלמודא לשווי נפשיה בההוא פלוגתא ונקט הכי לרווחא דמילתא לומר שאפילו למאן דמיקל טפי הבא עליה באשם תלוי קאי [ובתוס' תירצו בע"א] : **מת** אינה יכולה מכחישתו. אם יבא בעלה אינה יכולה לומר מת אתה הילך אי לאו דברי לה שמת מירתתא ולא מינסבא : גירושין יכולה מכחישתו. אם יבא ויאמר לא גרשתיך היא תאמר גרשתני הלכך אי שרית לה סמכה אהכחשה ומינסבא על פי עדים הללו ולא מירתתא למידק שפיר : עכשיו מת. היום : ליכא לברורה. אם אמרו טבע בים או במים או אכלו ארי אין אנו יכולין לברר הדברים הלכך

שלטי הגבורים

א פירשו התוס' דוקא לכתחלה קאמר טוב הוא שיכתבו כך אבל אם לא כתבו וחד ליתוהי וכתבו במותב תלתא כחדא הוינא כשר ואם כתבו במותב בי דינא הוינא והזכירו בו שהיה הענין בפני מומחה שידוע הוא שלא היה טועה לומר קיום שטרות בפני שנים אפי' לכתחלה לא היה צריך לכתוב וחד ליתוהי ומיי' כתב אפי' כתוב בו בי דינא צריך לכתוב וחד ליתוהי ואם יש בו משמעות שהיו ג' כגון ואמר לנא פלוני ואמרי' ליה תו לא צריך :

לשון ריא"ז

ואם היה משמעות הלשון שהוא שלשה כמו שמספרים הב' שפלוני חברינו שאל אותו על חתימת העדים וכל כיוצא בזה אע"פ שלא כתבו בו במותב כו' הרי הוא קיום בין אם (הוא) מת הג' בין אם הוא חי ולא חתם עם חבריו כמבואר בקונט' הראיות וכן הדין בכל מעשה ב"ד:

ב כתב הרב ר' יונה דדוקא בתוך כדי דבור אבל לאחר כדי דבור לא מהימנא אא"כ נותנת אמתלא לדבריה (והר"מ) *) והרמ"ה כתב שא"צ כדי דבור ומכל מקום צריך שתאמר כן קודם שיסלקו מאותו ענין כל זמן שהעסוק בו ומתוך כדי דבור של דבאו האחרון מאותו הענין ונראה לטור שא"צ לא לזה ולא לזה כיון שאינה עוקרת דברים הראשונים אלא מוספת עליהם לומר נתגרשה דכיון שלא ידענו שהיתה אשת איש אלא על פיה נאמנת :

לשון ריא"ז

האשה שאמרה אשת איש אני וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואי היתה בחזקת אשת איש שיש עדים שהיתה אשת איש ואמרה גרושה אני אינה נאמנת ואפי' אם ניבאת על פי עצמה ואח"כ באו עדים שהיא אשת איש הנה וכן היא שיטת ר"ת :

ג כתב הרמב"ם הוחזקה נדה בשכינותיה ואח"כ אומרת טהורה אני אפי' נותנת אמתלא לדבריה שאומרת לא לבשתי בגדים אלו אלא שלא תטרידני עכשיו כי לא הייתי בריאה אינה נאמנת ע"כ ר"ל כיון שראוה לובשת בגדי נדותה הוי כאילו ראינו שראתה שאז אינה נאמנת לומר לא ראיתי ותימה הוא וכי עדיף הוחזקה נדה בשכינותיה מבאומרת בפירוש טמאה אני שנאמנת שוב לומר טהורה אני ע"י אמתלא :

*)כ"ה בטור א"ה סי' קנב וכ"ה בד"ס ובקנ"ד גרס והרא"ש :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) כלומר ואע"ג דאיסור רבנן בעלמא בתרי ותרי הכא בפסול דגופא אקילו אי לא הוו אפוקי ממונא ועיין עוד בפירושו לקמן במתניתין גבי מיתא לזילותא דבי דינא קמיפלגי :

(ב) וגם הדין היה נותן לאסור בנדה שאינה בבא אחת דאילו א"א אני לבעה מועטת תוכל לומר נתגרשתי ועוד באשת איש אני איכא למימר דמעולם לא נאסרה לגבי האי גברא דיכולה לחזור ולומר לזה נתקדשתי כדאיתא בתוספות :

עין משפט נר מצוה

א מיי' פרק יב מהל' גירושין טור אה"ע סי' קנב :

ב מיי' פ"ט מהל' אישות סמג עשין מח טור אה"ע סי' מז :

ג מיי' פרק ד מהל' איסורי ביאה סמג לאוין קיא טור יו"ד סי' קפה :

ד מיי' פי"ב מהל' גירושין טור אה"ע סי' קנב :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בר יצחק : (ב) וכדשמואל כצ"ל : (ג) שהיא כצ"ל : (ד) [illegible] : (ה) [illegible] : (ו) שבאו כצ"ל : (ז) הוא כצ"ל : (ח) ודפ' ד' אחין משמע [illegible] : (ט) לאחר כצ"ל : (י) דכתיב ביה במותב תלתא לא צריך הא [illegible] קאמר דלאו כצ"ל :

הגהות חו"י

(א) עי' בר"ף גיטין סי' תקו : (ב) עי' בר"ף סנהדרין דף רסד ע"ב :

הילכך לא תנשא לכתחלה ואם נשאת לא תצא כרבנן וכשנשאת לאחד מעידיה: אחוי גיטך . דבשעה פורתא לא מהימנא למימר אירכס לה ומיהו דוקא בכי האי גוונא משום דהוו תרי ותרי הוא דאמרי דהוי ריעותא כי לא מחויא לגיטא אבל אי ליכא אלא תרי דאמרי עכשיו גרשה אף על פי שהיתה בחזקת אשת איש משמע ודאי דנאמנים: תרוייהו בפנויה קמסהדי . לדברי שניהם עד עכשיו בחזקת פנויה היתה וא"ת דמהא משמע דטעמא משום דאידך אמר לא נתקדשה הא לא אמר כלום אסרינן לה אפומיה דהאי דאמר נתקדשה ואמאי והרי עד אחד בקדושין לאו כלום הוא וכדאיתא בפרק האומר דקידושין (דף סה.) משום דאין דבר שבערוה פחות משנים וכיון דטעמא מש"ה הוא משמע דאפי' אמר נתקדשה בפני ובפני אחר לאו כלום הוא תירץ הרמב"ן דרב פפא לטעמיה דאמר התם [דף סה:] המקדש בעד אחד חוששין לקדושין הילכך אי לאו איהך דקא מכחיש ליה ועד אחד בהכחשה לאו כלום הוי דינא דאפי' נשאת תצא והא דאיצטרכינן להכחשתו של עד שני ה"מ בשאשה זו אינה מכחישתו אלא שותקת או שאומרת איני יודעת אם היו הקדושין קרוב לי או קרוב לו אבל כשמכחישתו אפילו *)בארוסין (ב) קי"ל דעד אחד לאו כלום בהכחשה ואפי' בהכחשתו של בעל דבר לאו כלום הוא וכדמוכח התם ואין שטה זו נכונה דאיכא נוכחי דהתם בפ' האומר (שם) בקדושין גרסינן רב פפי ולא רב פפא וא"ה לא שמעינן ליה לרב פפא במקדש בעד א' שחוש לקדושיו ועוד דכיון דעד אחד בהכחשה הוא אמאי לא תנשא הא עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא והרי הרב אלפסי ז"ל שכתב לאוקמתא דרב פפא בהלכות משמע דס"ל דהכי נקטינן והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ט מהלכות אישות כלשון הזה אמר עד אחד מקודשת היא והיא אומרת לא נתקדשתי הרי זו מותרת א' אומר מקודשת וא' אומר אינה מקודשת לא תנשא ואם נשאת לא תצא שהרי היא אומרת לא נתקדשתי ודבריו תמוהים הרבה שהרי בעד א' שאומר נתקדשה ואין עד אחר מכחיש [אותו כתב הרי זו מותרת ואם עד אחר מכחיש] אותו כתב [לא תנשא ואפי' שגם היא מכחישתו] לא תנשא לפיכך נ"ל דהכא במאי עסקינן כגון ששניהם מודים שזרק לה קדושין אלא שהם חלוקין אם קרוב לו אם קרוב לה וכיון שיש כאן שני עדים בזריקת הקדושין ועבידי אינשי דטעו בקרוב לו ובקרוב לה אמרינן דמדרבנן לא תנשא דחיישינן שמא בשעת הקדושין שניהם ראו שקרובים לה היו וזה טועה עכשיו ובפרק הרבעה אחין [דף לא.] נמי אמרינן דבכת אחת שא' אומר קרוב לו וא' אומר קרוב לה דספיקא דרבנן הוא ולפיכך כתב הרמב"ם בעד א' במכחישתו לאו כלום הוא ומותרת הא בשותקת חיישינן שמא נתקדשה בפני שנים ובעד אומר מקודשת ובעד אחד אומר אינה מקודשת כתב לא תנשא ואפילו כשמכחישתו לפי שאנו חוששין שמא זה האומר קרוב לו טעה ובשעת קדושין ראה שהיה קרוב לה וזה נכון לפירוש הגמ' אבל הרמב"ם ז"ל היה לו לפרש: **עד** אומר נתגרשה . מדאמר האי ליסגי ש"מ דלא קיימא בחזקת אשת איש אלא אפומייהו דהני סהדי וא"ת והיכי מתוקמא בחזקת אשת איש אלא אפומייהו והא כיון שמכחישין זה את זה *על כרחיך חד מינייהו פסול הוא דמהאי טעמא אמרינן בפרק כל הנשבעין (דף מז:) דשני כתי עדים המכחישות זו את זו בזה בפני עצמה ומעידה וזו בזה בפני עצמה ומעידה אבל לא אחד מכת זו ואחד מכת שניה לאו קושיא היא דמתוקמא כגון דתרוייהו מודו בגירושין אלא דפליגי בקרוב לו ובקרוב לה ובכה"ג עבידי דטעו וכמו שכתבתי למעלה הילכך לא מפסיל חד מינייהו וכי תימא דכיון דחד מהני אמר שנתגרשה אין כאן אלא עד אחד שמחזיקה באשת איש כדאמרינן לעיל [דף יט:] אלא אמרינן למעקר סהדותייהו קא אתי האי נמי למעקר סהדותיה קא אתי תירצו בזה דדוקא בעד אחד אומר תנאי הוא דאמרינן הכי לפי שעוקר השטר מעיקרו שלא *היה [לו לחוש] אלא לפי תנאי זה ומש"ה לא אמרינן דתרוייהו בשטרא מעליא מסהדי אבל אם היה מעיד שפרעו לאחר מכאן לכ"ע אמרי דתרוייהו בשטרא מעליא קא מסהדי והאי דאמר פרוע הוה ליה חד אפי' בשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר והכא נמי האי דקאמר נתגרשה כיון דמעיקרא מודה הוא דאשת איש היתה לעד אומר פרוע דמיא ולפי זה למדו מכאן דאפי' בשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר אם אמרו כתב ידינו הוא והאחד אומר שהשטר פרוע אינו נאמן דתרוייהו בשטרא מעליא מסהדי והאי דאמר פרוע הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים דאפילו רב אשי דמוקי לה בסמוך בתרי ותרי לא כדי מאוקמתיה דרב פפא משום דפליג בעיקר דינא אלא משום דלא ניחא ליה לשבושי ליסנא דברייתא ואין זה מחוור לי דלעיל בגמרא [דף כב:] אמרינן עלה דמתניתין דתנן אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת דלא צריכה קרא ואע"ג דאיסורא [והתירא] לאו בחד גוונא הוא (ג) אלא בגרושה דמילתא אחריתי היא וכי היכי דאמרינן בדידה אמאי לא נימא הכי גבי עד דאיהו אסרה ואיהו שרי לה ודאמר רב פפא לעיל והאי דקאמר תנאי הוה ליה חד ואין דבריו של א' במקום שנים כבר פרשתי למעלה דלאו כל כמיניה משום דמשוי נפשיה רשע דס"ל לרב פפא שבשעה שחתם [הרי] הוא כאילו פירש שלא היה בו תנאי (ד) אלא עיקר התירוץ בכאן דכי אמר נתגרשה לא מהימן מגו דאי בעי שתיק מעיקרא ולא יעיד שהיתה אשת איש דדילמא למפסלה לכהונה אתי: **לעולם** תרי ותרי ואיפוך . למתני ברישא ואם נשאת תצא ובסיפא אם נשאת לא תצא: קמ"ל דעבידי אינשי דמקדשי בצינעא . הא לאו הכי אם נשאת לאחד מעדיה לא תצא ובסיפא אמר עבידי אינשי דמגרשי בצינעא הא לאו הכי אם נשאת לאחד מן השוק תצא דאי לא תימא הכי קשיא דיוקא דסיפא אדיוקא (ה) דרישא ובסיפא היינו טעמא דלא תנשא משום לזות: **מתני'** אמרה נשביתי . לבין העובדי כוכבים: וטהורה אני . שלא נבעלתי לעובד כוכבים: נאמנת . ומותרת לכהן: ואם משנשאת באו עדים . אפליגו עלה בגמרא [דף כג.] דאיכא מ"ד דקאי אפילו אמתניתין דלעיל דהאשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני דאם נשאת ואח"כ באו עדים לא תצא מדרב המנונא דאמר דהאשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת דס"ל דהא דרב המנונא אפילו שלא בפני בעלה [נאמנת] היא להתירה בדיעבד כיון שנשאת בדין ואיכא דפליג עליה ואמר דדוקא אסיפא משום דבשבויה הקלו אבל ארישא תצא דכי איתמר דרב המנונא דוקא בפניו אבל שלא בפניו מעיזה ואין מתירין אותה אפילו בדיעבד ונראה שדעת הרי"ף ז"ל לפסוק כמאן דמתני אסיפא שהביא מתניתו כצורתה ופשטא מוכחא דאשבוית בלחוד קאי ולפיכך לא כתב מסקנא וטריא בגמרא כלום ומיהו לחומרא איכא למימר חיישינן למאן דס"ל בשמעתין דהא דרב המנונא אפי' שלא בפניו הוא להצריכה גט משני דהא בפרק המגרש (דף פט:) נמי אמרינן אמר רב הונא אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר מקודשת כלומר להצריכה גט ומפרשינן טעמיה התם משום דרב המנונא דכי פשטה ידיה וקבלה קדושין כמאן דאמרה לבעלה גרשתני דמי ואמרינן התם דקסבר דלרב המנונא שלא בפניו נמי היכא מעיזה הילכך לחומרא חיישינן לדרב הונא דהתם ולר' אושעיא דסבירא ליה הכי בשמעתין וזהו דעת הרמב"ן ז"ל אבל דעת הרי"ף ז"ל אינו נראה כן שהוא לא הביא לדרב הונא כלל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה"א ומ"מ נראה דכל בפניו נאמנת אפי' להנשא לכתחלה וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפי"ב מה"ג והכי מוכח בפ' האשה שלום (דף קיד:) גבי מתני' דתנן האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים קטטה בינו לבינה ושלום בעולם באה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת ואמרי' עלה [דף קטז:] היכי דמי קטטה כגון דאמרה גרשתני ואקשינן ולהימנה מדרב המנונא כלומר מאי כ"מ אי לא מהימנה במאי דאמרה מת בעלי הא מהימנה במאי דאמרה לבעלה גרשתני קודם שהלכו למדינת הים ומותרת להנשא אלמא מדרב המנונא שרי לה אפי' להנשא לכתחלה וה"נ מוכח בפ' התקבל (דף סד.) גבי בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין והיא אומרת נתן לי ואבד דמקשינן התם [ע"ב] וליהמנה לדידה מדרב המנונא והתם ודאי לינשא לכתחלה איתמר וכיון דמהימנינן לה אפילו לינשא לכתחלה הוא הדין דמהימנינן לה ליטול כתובה שמספר כתובה נלמוד שכך כותב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי וכדתנן ביבמות התם [דף קיז:] ומיהו דוקא בעיקר כתובה [אבל בתוספת לא דמדרש כתובה ליתיה אלא בעיקר כתובה] והכי מוכח בפ' הכותב וכמו שאכתוב שם בס"ד ויש חולקין ואומרים דהא דרב המנונא לא סגי אפילו בפניו להתירה לינשא לכתחלה וכבר כתבתי זה בפ' התקבל [סוף סי' תקו] בס"ד: **גמ'** ת"ר אמרה נשביתי כו' . התירוה לינשא ואח"כ באו עדים [שנשבית] דהשתא לאו הפה שאסר הוא אפ"ה לא תצא כיון שכבר התירוה והא דלא הייתי מהך ברייתא סייעתא לאבוה דשמואל משום דלמאן דמתני

*) גי' ד"ת באיסורי

גמרא

אחוי גיטך ושמעינן מהא דרב אשי דהיכא דקא מסהדי לאחר זמן לא שנא מיתה ולא שנא גירושין היכא דקא מכחשי אהדדי לא תנשא ואם נשאת לא תצא ולית הילכתא כרבי מנחם ברבי יוסי לא במיתה ולא בגירושין דקי"ל כרב אשי דבתרא הוא ת"ר ב' אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא *מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב *פפא תרגמא בעד אחד עד *אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה תרוייהו בפנויה (א) מסהדי והאי דקאמר נתקדשה הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים סיפא עד אחד אומר נתגרשה ועד אחד אומר לא נתגרשה תרוייהו באשת איש קמסהדי והאי דקאמר נתגרשה הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים רב אשי אמר לעולם תרי ותרי ואיפוך שנים אומרים ראינוה שנתקדשה ושנים אומרים לא ראינוה שנתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא מאי טעמא לא ראינוה אינה ראיה ואע"ג דדיירו כולהון בחצר אחת לא אמרינן אם איתא דקדיש קלא אית לה למילתא משום דעבידי אינשי דמקדשי בצינעה סיפא שנים אומרים ראינוה שנתגרשה ושנים אומרים לא ראינוה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא דעבידי אינשי דמגרשי בצינעא: **מתני'** *אמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת ואם משנשאת באו עדים הרי זו לא תצא: **גמ'** *אמר אבוה דשמואל (א) לא שנשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא אע"פ שלא נשאת והא לא תצא קתני לא תצא מהיתרה הראשון ת"ר נשביתי וטהורה אני ויש לי עדים שטהורה אני אין אומרים נמתין עד שיבאו עדים אלא מתירין אותה מיד התירוה לינשא ואח"כ באו עדים שנשבית (א) הרי זו לא תצא ואם

רש"י

אחוי גיטך . ובשעה פורתא לא מהימנה לומר אירכס לי: ה"ז לא תנשא . לאחר: תרוייהו בפנויה קמסהדי . לדברי שניהם עד עכשיו בחזקת פנויה היתה קודם שנתקדשה: ואיפוך . ברישא תני אם נשאת תצא ובסיפא אם נשאת לא תצא: **מתני'** נשביתי . לבין העובדי כוכבים: וטהורה אני . שלא נבעלתי לעובד כוכבים: נאמנת . ומותרת לכהן: ה"ז לא תצא . דבשבויה הקילו

נר מצוה

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' אישות טוש"ע אה"ע סי' מז:
ב מיי' פי"ב מהל' גירושין טור אה"ע סי' קנב:

[דף עג ע"ב]

ג מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה סמג לאוין קכב טור אה"ע סי' ז:

בגמ' איתא אביי

הגהות הב"ח

(א) ג"ב קא:

[דף עד ע"א]

ג"י מהר"ם

עי' ש"ך חו"מ סי' ל"א ס"ק א'

נ"א היה אל אלא כו'

הגהות חו"י

(א) כרי"ף יבמות דף קמט ע"ב:

ג"י ד"ת

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א העידו עדים על דבר ברור ואמרו באותו המעמד היינו עמהם ועם האשה ולא נתקדשה כמו שאתם אומרים הרי היא ספק אשת איש ואף אם נישאת תצא ואע"פ שהיתה בחזקת פנויה אין חזקה מועלת לה במקום שיש שני כתי עדים שהוא ספק תורה כמבואר בק"ס:

לשון ריא"ז

ב נישאת לא' מעדיה לא תצא ומז"ה אומר הואיל והאחרים מעידים דבר ברור זו הזמה היא והאחרונים מבטלים עדות הראשונים ומותרת להנשא לכל אדם וכבר ביארתי בקונטרס הראיות שאין זו אלא הכחשה וספק אשת איש היא כמו שביארנו:

לשון ריא"ז

ג ואם השבויה עצמה אומרת שהיא טמאה נאמנת לאסור את עצמה לבעלה ואין עד א' נאמן להתירה לו ונראה בעיני שאם היו ב' עדים מעידים עליה שהיא טהורה לא כל הימנה לאסור עצמה לבעלה כהן ואם היתה פנויה נאמנת לאסור עצמה (לבעלה) לכהונה ואפי' במקום ב' עדים שאדם הבא לאסור על עצמו נאמן על עצמו יותר ממאה איש כב"ס:

לשון ריא"ז

ד אפי' עבד אפי' שפחה ואפי' תינוק או תינוקת שיש בהן קצת דעת נאמנין עליה כמו שהן נאמנין על אשת איש לומר שמת בעלה ונראה בעיני שהנכרים שאינן נאמנות על מיתת הבעל כגון חמותה וצרתה וכיוצא בהן כמו שביארנו שם נאמנות להעיד על השבויה שלא נטמית שאין לחוש בזו שמא הן באות לקלקלה כמו שיש לחוש באשת איש והכל נאמנים עליה אפי' אביה ואמה ואחיה ואחיותיה ואפי' עבדה ושפחתה אבל לא בנה ובתה ובעלה שהוא כהן לפי שהם מעידין על עצמן ואם היו בנה או בתה מסיחין לפי תומן שלא היתה כוונתן לעדות אלא מסיחין מאליהן הוץ לב"ד נאמנין ונראה בעיני שאם העובד כוכבים מסיח לפי תומו נאמן עליה כמו שהוא נאמן על מיתת הבעל אבל היא עצמה ובעלה שהוא כהן אף במסיחים לפי תומן אינ נאמנין להכשירה לכהונה

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן גירסת האשר"י ובספרים שלנו בגמ' כתיב ואח"כ באו עדים ואמרו לא ידענו [וכ"ה הב"ח] ובש"ג כתוב ואח"כ באו עדים ואמרו שנסתרה:

א) (ב) נ"ל שר"ל שראו כמו שמחת אירוסין ונרות דולקים וכו':

(ג) כגון נתקדשתי לפלוני דומיא דבתי נתתי לאיש הזה שיש בידה לפרש וכדאיתא בתוס':

(ד) פי' הא אי לאו האי טעמא היה מודה רב פפא דנאמן:

(ה) דברישא אי לא דמקדשי בצנעא הוה אזלינן ב) בתר מלתא בספיקא לקולא ובסיפא לחומרא אי לאו דמגרשי בצנעא:

א) אולי הציון ב' קאי בפנים על תרוייהו בפנויה כו' וכאן שייך תיבות וכדאיתא בתוס' שבאות ג'. וציון ג' שייך בר"ן על תיבות אפי' באירוסין.

ב) נ"א בתרי ותרי בספיקא כו'.

א מעשה באשת איש שהלכה בדרך עם שני יהודים ושבאו ביער בא א' ותקפה והב' טימאה וצעקה ואין מושיע לה ואין עדים ובאה לפני רבותינו וספרה כמאורע ואמרה נאנסתי והתירוה לבעלה משום מגו דאיבעי אמרה לא נבעלתי ור' שמחה אסרה כיון דעברה על דת ונתיחדה שמא הפסידה מגו שלה וכיון שמודה שנבעלה לאו כל כמינה לומר באונס היה דכיון שנתיחדה מרצונה ולא מגולה נפשה כמו שבויה שוב אין לה טענת אונס ורא"בי"ה התירה דמשום יחוד לא הפסידה מגו שלה דאטו כלהו נשי דינא גמירי כדאמרי' פ"ק דקדושין גבי ההוא גברא דקדיש בציפתא דאסא :

א מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה סמג לאוין קי' טור אה"ע סי' ג :

דמתני' ואם משנשאת באו עדים אפילו אמתני' דלעיל דהאשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני כמו שכתבתי למעלה אבוה דשמואל כמי עלה קאי ומהא ברייתא ליכא לאתויי ראייה אלא אשבויה : אפילו יש לה כמה בנים. מן הכהן הזה שנשאה : גרסי' בגמ' [דף כג:] ת"ר אני טמאה וחברתי טהורה נאמנת אני טהורה וחברתי טמאה אינה נאמנת ואוקמינן לה בדאיכא עדים שנשבו ואיכא עד אחד דקא מפיך כל מה שהיא אומרת וברישא דקאמרה אני טמאה וחברתי טהורה אמר לה עד לא כי אלא את טהורה וחברתיך טמאה ומשום הכי קתני דנאמנת מכל מה שהיא אומרת דאיהי שויא נפשה חתיכה דאיסורא וחבירתה משתריא אפומה דידה דבשבויה האמינו חכמים עד אחד להקל ואפילו עבד ואפילו אשה כדתנן במתני' דלקמן [דף כז:] ואם יש להם עדים אפילו עבד ואפי' שפחה הרי אלו נאמנין וכל מקום שנאמן בו עד אחד הרי הוא[דף כב:] כשנים ואין דברי אחד שכנגדו האומר לטמא עומדין במקום

נר מצוה

ואם באו עדי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תצא : **מתני'** *שתי נשים שנשבו זאת אומרת נשביתי וטהורה אני וזאת אומרת נשביתי וטהורה אני א אינן נאמנות ובזמן שהן מעידות זו על זו נאמנות וכן *שני אנשים זה אומר כהן אני וזה אומר כהן אני אין נאמנין ואם העידו זה על זה הרי אלו נאמנין

דף כג:

רש"י

הקילו : **גמ'** אפילו יש לה כמה בנים. מכהן זה שנשאה : **מתני'** שתי נשים שנשבו. שיש עדים שנשבו : ובזמן שמעידות זו את זו. כל אחת אומרת חברתי טהורה [נאמנות] דבשבויה הקילו להאמין עד אחד אפי' אשה: אין נאמנין. ליתן להן את התרומה: ובזמן שמעידין זה את זה.

רבי

שנים וזבתר הכי קתני אני טהורה וחברתי טמאה אינה נאמנת כלל משום דאמר לה עד את טמאה וחברתך טהורה ואיהי כיון דאיכא עדי שבויה* לומר טהורה אני וחברתה משתריא אפומא דעד שמטהרה וא"ת בשלמא רישא חברתה משתריא אפומה דידה לפי שהיא העידה תחלה בב"ד ואיכא לאוקמא שהתירו חבירתה על פיה תחלה קודם שבא עד המכחישה אבל סיפא היכי משתריא חברתה אפומה דעד כיון שהיא אמרה תחלה חברתה טמאה והא הוי ליה עד אחד בהכחשה ועד אחד בהכחשה לאו כלום הוא אפילו היכא דעד אחד נאמן כבי תרי דהא תנן בפרק האשה שלום [דף קיז:] עד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת הרי זו לא תנשא ואע"ג דהאי דקאמר מת הימנוהו רבנן כבי תרי ה"מ היכא שנשאת על פיו או שהתירוה לינשא וכדתנן התם [שם] עד אומר מת ונשאת ובא אחר ואמר לא מת הרי זו לא תצא ודייקינן עלה בגמרא טעמא דנשאת הא לא נשאת לא תנשא והא אמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים ה"ק עד אחד אומר מת והתירוה לינשא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהתירה הראשון אלמא נשאת או התירוה בעינן הא לאו הכי עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא ובמס' סוטה (דף לא:) כמי גבי עד א' אומר נטמאת ועד א' אומר לא נטמאת היתה שותה ואקשינן עלה מדעולא ומפרקינן ל"ק כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה וכ"ת כי אמרינן דעד אחד בהכחשה לא מהימן דוקא בעדים כשרים שמכחישים זה לזה אבל עד כשר אע"ג דאשה מכחשה ליה (לא) מהימן דכיון דאינה כשרה להעיד הכחשה דפסול לאו כלום הוא ליתא מדגרסינן בירושלמי בפ' האשה שלום [הלכה ו] גדול בר מנימין בשם רב בכ"מ שהכשירו עדות [אשה] *באיש כלומר בעד אחד האיש מכחיש את האשה והאשה מכחשת את האיש ותני עד אחד אומר מת ואשה אומרת לא מת אשה אומרת מת ועד אומר לא מת תני בשם רב נחמיה הולכין אחר רוב הדעות היך עבידא שתי נשים ואשה אחת עשו אותן כשני עדים ועד אחד הדא דתימא באשה ונשים אבל אם הוו מאה נשים ועד אחד כעידי איכון ע"כ אלמא דעד אחד אפילו במקום הכחשה דפסול לאו כלום הוא יש לומר דהכא כמי כל האמא עד המטהר בתחלה והתירוה על פיו עסקינן ואע"ג דאמרינן ואמר לה עד את טמאה וחבירתך טהורה לאו דוקא אלא סירכא דרישא נקט ואחרים אומרים דלא צריכי להכי אלא בשבויה הקלו דאפילו עד אחד בהכחשה דעד פסול מהימן והרמב"ם ז"ל כתב עוד בפרק י"ח מהלכות איסורי ביאה דאפי' אשה מתירתה אע"פ שעד כשר מכחישה ומשמע דמפיק לה מרישא דקתני אני טמאה וחברתי טהורה נאמנת דמשתריא חברתה אפומא דידה אע"ג דאיכא עד כשר דקא אפיך מיפך וקאמר את טהורה וחברתיך טמאה וכתמא קתני אע"פ שלא התירו חבירתה אפומא דידה תחלה אלמא בשבויה הקלו להתירה אפילו ע"פ אשה אע"פ שמכחישה עד כשר : **מתני'** ובזמן שהן מעידות זו על זו הרי אלו נאמנות . ולא חיישינן שכל אחת מעידה לחברתה כדי שחברתה תעיד עליה : וכן שני אנשים כו' אין נאמנין . ליתן להם תרומה : ובזמן שמעידין זה על זה. שכל אחד אומר אני וחברי כהן נאמנין : **גרסי'** עלה בגמרא [דף כד.] ת"ר אני כהן וחברי כהן נאמן להאכילו תרומה ואינו נאמן להשיאו אשה עד שיהיו שלשה שנים מעידין על זה ושנים מעידין על זה ר"י אומר אף אינו נאמן להאכילו תרומה עד שיהו ג' שנים מעידין על זה ושנים מעידין על זה ומסקינן בגמרא דר"י ורבנן במעלין מתרומה ליוחסין קא מיפלגי. כלומר דתרוייהו מודו דלתרומה מדינא בעד אחד סגי אלא דכיון דליוחסין בעינן שנים בעי ר"י אפי' בתרומה שני עדים שאם האכילוהו תרומה הרי אתה מביאו לישא אשה דמעלין מתרומה ליוחסין ורבנן סברי אין מעלין מתרומה ליוחסין הילכך להאכילו בתרומה בעד אחד סגי . ואיכא למידק היכי מודו תרוייהו דאינו נאמן להשיאו אשה ולמאי ניחוש לה הא קי"ל כרבנן דאמרי [קדושין דף עו:] כל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות ואמרינן ביבמות כמי בפרק החולץ (דף מה.) ז"ל גלי או נסיב בת מיכך אלמא דאי גלי לא חיישינן ליה משום פסולי קהל ומסבינן לו אשה בחזקת כשר ולא חיישינן שמא פסול או עובד כוכבים הוא והכי מוכח בריש פסחים (דף ג:) דאמרינן ההוא כותי דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים אלמא דלא הוו חיישי ליה ומעשים בכל יום שמשיאין אשה בכ"מ אע"פ שאין מכירין אותו ומחזיקין אותו בחזקת ישראל כשר יש מי שתירץ דהך ברייתא אתיא כר"מ דלא ס"ל שיהו כל המשפחות עומדות בחזקת כשרות כדאיתא בפרק עשרה יוחסין (דף עו:) והא ודאי ליתא דהא התם בפרק עשרה יוחסין [דף עו.] אוקימנא מתני' דהנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה כו' כר"מ ופרכינן עלה ואיהי נמי תבדוק בהדיה כלומר ביחס בעלה ארבע אמהות ומפרקינן לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין כלומר לפסולי כהונה כגון חללי גרי תרורי וכיון דלא הקפידה תורה עליהן ליחסן רבנן נמי לא עבוד בהו מעלה לאיצרוכינהו בדיקה ואפילו מחמת ממזרות ושתיקות אלמא אפילו לר"מ אשה אינה צריכה לבדוק בבעלה לפיכך נראין דברי ר"ת ז"ל דלהשיאו אשה לאו דוקא אלא ה"ק אין נאמנים להשיאו אשה בבדיקת ארבע אמהות לענין. שיעשו בניו כבדוקין למזבח ולדוכן ולסנהדרין דלכל הני בודקין כדאיתא בפרק עשרה יוחסין (דף עו.) ואשתכח דכוותיה דהאי לישנא לאו דוקא דבפ"ק [דף יג:] אמרינן אבל בעדות אשה בבתה דברי הכל הולד שתוקי ובתה התם לאו דוקא אלא ולדה קאמר ה"נ להשיאו אשה ליחס זרעו לכהונה קאמר ולענין הלכה משמע לי דאין מעלין מתרומה ליוחסין הילכך נהי דליוחסין בעינן ב' עדים בתרומה בעד א' סגי חדא דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דבהדיא מתני' כוותייהו דתנן ובזמן שהם מעידים זה על זה הרי אלו נאמנים אלמא לתרומה בעד אחד סגי והיינו טעמא משום דעד אחד נאמן באיסורין וכ"ש במילתא דעבידא לאיגלויי הילכך אפילו בתרומה דאורייתא עד אחד נאמן זהו שנראה לי מפשט הסוגיא אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"כ מהלכות איסורי ביאה דלתרומה דאורייתא בעי ב' עדים ולפיכך כתב שמעלין ממנה ליוחסין ונראה שהוא סובר דסוגיין דפשיטא לן דלתרומה בעד א' סגי היינו דוקא בתרומה דרבנן ולא ידעתי מי הזקיקו לכך דהכי דודאי עובדא דאמרינן בגמרא [דף כו.] מעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר זכור אני כשהייתי תינוק ומורכב אני על כתיפו של אבא והוציאוני מבית הספר והפשיטוני את כתנתי והטבילוני לאכול בתרומה לערב והעלהו רבי לכהונה על פיו מוקמינן לה בפרק הגוזל ומאכיל (דף קיד:) בתרומה דרבנן אפ"ה מתניתין וברייתא דקתני נאמן להאכילו בתרומה סתמא בתרומה דאורייתא משמע ועוד דהא אמרינן דטעמיה דר' יהודה דאמר אף אינו נאמן להאכילו בתרומה היינו משום דס"ל דמעלין מתרומה ליוחסין ובגמ' [דף כה.] מסקינן דאפילו למ"ד דמעלין מתרומה ליוחסין דוקא מתרומה דאורייתא אבל מתרומה דרבנן לא מסקינן אלמא ברייתא בתרומה דאורייתא היא וקאמרי רבנן דעד אחד נאמן להאכילו בתרומה דאי בתרומה דרבנן היא אפילו לר' יהודה אין מעלין ממנה ליוחסין ולמאי בעיכן ב' לתרומה אלא ודאי אפילו לתרומה דאורייתא בעד אחד סגי לרבנן דאמרי אין מעלין מתרומה ליוחסין ולפיכך לא נתחוורו לי דברי הרמב"ם ז"ל בכאן : **גרסי'** בגמרא [דף כד:] איבעיא להו מהו להעלות משטרות ליוחסין היכי דמי אילימא דהוה כתיב ביה אני פלוני כהן עד מאן קא מסהיד עילויה כלומר ופשיטא דאין מעלין הימנו ליוחסין מיהו לתרומה דרבנן מהימן דלא גרע ממסיח לפי תומו דמכשירין לקמן [דף כו.] ומהדרינן לא צריכא דכתב ביה אני פלוני כהן לויתי מפלוני מנה וחתמו עדים מאי אמנה דבשטר קא מסהדי או דילמא אכולה מילתא קא מסהדי רב הונא ורב חסדא חד אמר מעלין וחד אמר אין מעלין וכתב הרא"ה ז"ל דהא דמספקא לן דוקא בלישנא דידיה כי האי דאמר *[אני] פלוני כהן אבל בלישנא דסהדי ודאי מהימני וכי מספקא לן נמי דוקא בהך דשייך למידק בשמא דידיה לפי שהמלוה תלוי בזה אבל איכך מילי דמתאמרי בשטרא בשמא דידיה ודאי לא מסהדי סהדי עלייהו אלא דאיהו אמר להו הכי וכן נראה דעת הרשב"א ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב דאפילו בלשון עדים נמי מספקא לן וטעמא דמילתא לפי שאפשר שהסופרים סומכים על שמות בני אדם כפי שהם מוחזקין בעיר וכיון דחזו ליה דאוכל בתרומה וקורין אותו כהן איכהו נמי קרו ליה הכי : וגרסינן תו בגמ' [דף כה:] ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי אמר מוחזק אני בזה שהוא כהן א"ל ומה ראית שקרא ראשון בבהכ"נ בחזקת שהוא כהן או בחזקת שהוא גדול כלומר כדאמרינן בעלמא רב קרא בכהני ואע"ג דלאו כהן הוה א"ל שקרא אחריו לוי והעלהו רב אמי לכהונה על פיו כלומר להאכילו בתרומה דאי לאו דכהן הוא אין קורא לוי אחריו דאמרינן במסכת גיטין (דף נט:) נתפרדה חבילה ומפרש לה דאין קורא לוי במקום שאין כהן ויש מפרשים נתפרדה חבילה שבמקום שאין כהן אם רצה ישראל לקרות לפני לוי קורא ודוקא שאין שם כהן אבל היכא דאיכא כהן לא נתפרדה חבילה ולא יקרא ישראל גדול בפני לוי והכא כהן אחרינא הוה התם הילכך אי לאו דהוה כהן לא הוה קרא לוי אבתריה . [משום פגם עצמו שלא יחשדו הכהן האחר] (ועיין בהגהות מרדכי בגיטין) : **וגרסי'** תו [שם] ההוא דאתא לקמיה דריב"ל אמר ליה מוחזק אני בזה שהוא לוי א"ל ומה ראית שקרא שני בבהכ"נ בחזקת שהוא לוי או בחזקת שהוא גדול אמר ליה שקרא לפניו כהן והעלו רבי יהושע בן לוי ללויה על פיו כלומר לתת לו מעשר ראשון דאי לאו דהוה לוי לא היה קורא שני אלא שלישי שאין קורין לפניו והוא שלישי דהכי אמרינן בגיטין (שם) אין שם לוי כהן קורא במקומו מכאן נראה שמי שבא ואמר אני כהן או לוי אין נותנין לו רשות לקרות בתורה כדינו שהרי מעלין מקריאת התורה לתרומה וכן כתב הרמב"ם בפ"כ מהלכות איסורי ביאה והרב ר' משה כהן ז"ל כתב עליו תימה דמנהגנו להאמינו לקרות בתורה ראשון וכן הדין נותן דלא איכפת לן אם יקרא ראשון מאי אמרת שמא יעלו אותו מקריאת התורה לתרומה כולי האי לא חיישינן לתרומה דרבנן ע"כ ואפשר שמנהגנו

עדי שביה לאו כל כמינה לומר טהורה כו' כצ"ל וכ"ה בק"ד (ג"א)

ד"ת מ"ז

בירושלמי שם גריס כאיש וצ"ל כעד אחד כו' את האיש וליתני כו' עבידא כו' כעד בעד איכון וע"ש עוד הגי'

כ"ס בד"ס ובק"ד

לשון מהר"ם

שמנהגנו הוא עכשיו לפי שאין תרומה מצויה עכשיו בינינו ואעפ"כ דברי הרמב"ס ז"ל עיקר: **מתני'** ר' יהודה אומר אין מעלין לכהונה ע"פ עד אחד. אפילו היכא דליכא למיחש לגומלין וכ"ש בההוא גוונא דקאמר ת"ק ואם העידו זה כו' דאיכא למיחש לגומלין והיינו דאיכא בין ר"א לת"ק דקתני ואם העידו זה את זה הרי אלו נאמנין: אמר ר"ש כו'. בגמרא מפרש מאי בינייהו: **גמ'** רשב"ג היינו ת"ק. כלומר אי רשב"ג מיירי אפי' היכא דאיכא למיחש לגומלין היינו ת"ק דמתני' ואי מיירי דווקא בדליכא למיחש לגומלין היינו ת"ק דידיה דהיינו ר"א: ובגמרא אמרינן וכי תימא ערער דחד איכא בינייהו דר"א סבר ערער חד הוי ערער ואין עד א' נאמן עליו להכשירו ורשב"ג סבר ערער תרי בעינן אבל במקום ערער חד הוי עד אחד נאמן להכשיר והא א"ר יוחנן דברי הכל אין ערעור פחות משנים. והא דרבי יוחנן מייתינן לה בכמה דוכתי בתלמודא ולא אשכחן עיקר מימריה היכא ואפשר דאמתניתין אמרה דכולהו מודו דאין ערעור פחות משנים ובפלוגתא אחריתי פליגי ובירושלמי נמי איתא על האי פלוגתא דמתני' וכתבו בתוספות דפחות משנים לאו דוקא שהרי הקול יכול לפסול כדאמרי בסמוך ונפק עליה קלא ואחתיניה אלא לאפוקי עד אחד אתא. ואסיקנא דהכא במאי עסקינן כגון דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דבן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתיניה. כלומר בקול בעלמא ולא בעדות שמעלה היא בתרומה להורידו עד שיבדקו הדבר: ואתא עד א' ואמר ידענא ביה דכהן הוא ואסקיניה. דבמקום קול הוי חד נאמן: ואתו בי תרי ואמרי דבן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד א' ואמר ידענא ביה

נר מצוה

ר' יהודה אומר אין מעלין לכהונה ע"פ עד אחד א"ר אלעזר אימתי במקום שיש שם עוררין אבל במקום שאין עוררין מעלין לכהונה ע"פ עד אחד רשב"ג אומר משום ר"ש בן הסגן מעלין לכהונה ע"פ עד אחד: **גמ'** *רשב"ג א היינו ת"ק אמר רב אשי(א) במצטרפין לעדות קא מיפלגי ובפלוגתא דהני תנאי דתניא אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהן כאחד רבי יהושע בן קרחה אומר אפילו בזה ב אחר זה ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו שניהן כאחד ר' נתן אומר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חברו למחר שומעין את דבריו והלכתא כר' יהושע ב"ק והלכתא כר' נתן: **מתני'** ג האשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים על ידי ממון מותרת לבעלה ע"י נפשות אסורה לבעלה: *עיר שכבשה כרקום כל כהנות שבתוכה ג פסולות לבעליהן ואם יש להן עדים אפי' עבד אפי' שפחה הרי אלו נאמנין ואין אדם נאמן ע"י עצמו: *אמר ר' זכריה בן הקצב המעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו עובדי כוכבים לירושלים עד שיצאו אמרו לו אין אדם נאמן על ידי עצמו: **גמ'** *א"ר שמואל בר רב יצחק אמר רב לא שנו אלא שיד ישראל תקיפה על העובדי

רש"י

שכל אחד אומר אני וחברי כהן: ר' יהודה אומר אין מעלין לכהונה על פי עד אחד. ואפילו היכא דליכא גומלין וכל שכן היכא דאיכא למיחש לגומלין העד אתה עלי ואני עליך: עוררין. שקרא עליו שם פסול: מעלין. היכא דליכא גומלין והיינו דאיכא בין ר"א לת"ק דרבי יהודה: **גמ'** במצטרפין. שני עדים המעידין זה שלא בפני זה בשאר עדיות: עד שיראו שניהם כאחד. את העדות לאפוקי אחד אמר בפני הלוהו ואחד אומר בפני הודה לו: ואין עדותן מתקיימת. להתקבל בב"ד ואפילו ראוהו שניהן כאחד עד שיעידו שניהן בב"ד כאחד והאי פלוגתא אחריתי היא ולאו ר' יהושע קאמר לה ור' אלעזר דהיינו תנא קמא ור"ש בפלוגתא דר' נתן ורבנן פליגי: **מתני'** ע"י ממון מותרת לבעלה. דמרתתי להפסיד ממונם ואין מפקירים אותה: ע"י נפשות. שהיתה נידונית למות אסורה לבעלה דהואיל ונוהגין בה מנהג הפקר חיישינן שמא נתרצית לא' מהן: כרקום. מלור מתרגמינן כרקומין: פסולות. אסורות לבעליהן כהנים דאשת כהן אסורה אפי' באונס: המעון הזה. שבועה היא: **גמ'** לא שנו. דע"י ממון מותרת לבעלה: אלא שיד ישראל תקיפה על העובדי כוכבים ויראים לעשות שלא כדין שלא יפסידו ממון:

דכהן מעליא הוא ובמצטרפין לעדות פליגי כו': עד שיראו שניהם כאחד. את העדות לאפוקי אחד אומר בפני הלוהו ואחד אומר בפני הודה לו: ואין עדותן מתקיימת. להתקבל בב"ד ואפילו ראו שניהם כאחד. עד שיעידו שניהם בב"ד כאחד. ופלוגתא אחריתי הוא ולאו רבי יהושע בן קרחה קא"ל ור"א ורשב"ג בפלוגתא דרבי נתן ורבנן פליגי דר"א היינו ת"ק אימא אין מעלין לכהונה על פי עד אחד ואפילו באו שנים זה בפני עצמו וזה בפני עצמו דלא חשיבי אלא כעד אחד היינו דווקא במקום שיש עליו עוררין אבל אין עליו עוררין מעלין לכהונה ע"פ עד אחד כל היכא דליכא למיחש לגומלין ורשב"ג סבר אפי' במקום שיש עליו עוררין מעלין לכהונה ע"פ עד אחד כלומר ע"פ שנים שבאו כל אחד בפני עצמו ולא העידו בב"ד כאחת. והלכתא כר"י בן קרחה והלכתא כרבי נתן דהכי איפסיקא הלכתא בפרק זה בורר (דף ל:): **ואיבא** למידק אשמעתין כהי דמצטרפין לעדות אכתי תרי ותרי נינהו תירץ רש"י ז"ל דאמרינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקמיה אחזקה קמייתא דאסקיניה ע"פ עד הראשון שהיה נאמן דהא אכתי אין עוררים דקול לאו עוררין הוא ומדבריו אתה למד שהוא סבר דחזקת אבהתיה לא מהניא ליה וכן כתב ג"כ גבי עובדא דינאי מלכא [בקדושין דף סו.] וכמו שכתבתי למעלה [סי' קנט] והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דכיון דחזקה זו מכח עדות היא באה לא עדיפא מעדות גופיה וכי אתו בי תרי ופסלי אין כאן חזקה כלל דלאו אי אתו בי תרי ואמרי כהן הוא ואסקיניה ואתו בי תרי אחריני ואמרי בן גרושה ובן חלוצה הוא מי נימא אוקי גברא בחזקת כהן הא ודאי לא דכיון דלא איתחזק אלא מפומיה דהני סהדי לאו חזקה היא וכדאמרינן בפרק חזקת הבתים [דף לא.] זה אומר של אבותי כו' האי אייתי סהדי של אבהתיה והכלה שני חזקה והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה ואוקמה ר"כ לארעא בחזקת אבהתא הדר [שם ע"ב] אייתי האיך סהדי דאבהתיה ואמר ר"כ אנן אחתינן ליה ואנן אסקינן ליה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן ולדברי רש"י ז"ל אמאי מסקינן ליה נימא ארעא היכא דקיימא תיקום דהא כבר אחתיניה אפומא דהנהו קמאי דההיא שעתא הוו מהימני אלא ש"מ דחזקה דמחמת עדות הרי היא כגופו של עדות ולאו חזקה היא ואפשר לומר שרש"י ז"ל סובר דחזקת אבוה מהניא ליה לאיצטרופי גבי סהדי והרמב"ם ז"ל כתב בפ"כ מהלכות [אסורי ביאה] דהיינו טעמא משום דאמרינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא בחזקת אבהתיה ובפרק ארבעה אחין (דף לא.) שקלינן וטרינן בתרי ותרי אי הוי ספיקא דאורייתא או ספיקא דרבנן ואי הוי ספיקא דאורייתא כלומר דמדאורייתא לא אמרינן בתרי ותרי אוקי מילתא אחזקה הכא על כרחן בתרומה דרבנן עסקינן אבל אי הוי ספיקא דרבנן כלומר דמדאורייתא אפילו בתרי ותרי אמרינן אוקי מילתא אחזקה אלא דרבנן אחמור דלא נימא הכי אפשר להקל ולומר דכי אחמור היינו דוקא באיסור אשת איש אי נמי לעבודה וכעובדא דינאי אבל בתרומה לא החמירו [ר"ל אפילו בתרומה דאורייתא] אבל אחרים אומרים דכיון דמ"מ מידי ספיקא דרבנן לא נפיק מחמרינן בכל איסורי תורה ולא סמכינן לאוקמי מילתא אחזקה דתרי ותרי אלא באיסורין של דבריהם וכן דעת הרשב"א ז"ל: **מתני'** ע"י ממון מותרת לבעלה. דמרתתי להפסיד ממונן ואין מפקירין אותה: ע"י נפשות. שהיתה נדונה למות: אסורה לבעלה. דהואיל ונוהגין בה מנהג הפקר חוששין שמא נתרצית לאחד מהם זהו לשון רש"י ז"ל: עיר שכבשה כרקום. בסמוך אפרשנה בס"ד: **גמ'** לא שנו. דע"י ממון מותרת לבעלה: אלא שיד ישראל תקיפה על העובדי כוכבים. ויראין לעשות שלא כדין שלא יפסידו ממונם ויש שהבינו מלשון רש"י דמתניתין באשת ישראל בלחוד היא וא"א דאי הכי היכי מסקינן דביד עובדי כוכבים תקיפה על עצמן אפי' ע"י ממון אסורה משום דלא חיישי להפסד ממונם וכי גרעה משבויה שמותרת לישראל דמספר כתובה כלמוד [דף נא:] שכותב לה אם תשתבאי אפרקינך ואהדריך לאינתו אלמא דלא חיישינן שמא נתרצית לאחר ולעיל נמי [דף ג:] גבי בתולה נשאת ברביעי תבעל להגמון תחלה מקשינן לדרוש להו דאונס בישראל מישרא שרי אלמא אע"ג דהגמון לא מרתת כלל ועושה בה כרצונו לא חיישינן שמא נתרצה לו ובאסתר נמי אמרינן [מגילה דף יג:] שהיתה עומדת מחיקו של אחשורוש וטובלת ושוכבת בחיקו של מרדכי ולא היה צריך לחוש שמא נתרצית לאחשורוש באחת מביאותיו ולקמן נמי בפ' נערה שנתפתתה [דף נא:] אמרי' הני נשי דגנבי גנבי שריין לגברייהו והא קא ממטי להו נהמא מחמת יראה והא ממטי להו גירי מחמת יראה אלמא לשמא נתרצית לא חיישינן לכך פירשו בתוס' דמתניתין הכי קתני ע"י נפשות אסורה לבעלה אפי' אשת ישראל דחיישינן שמא כדי למצוא חן בעיניו שלא יהרגנה היא מתרצית ומכינה ומיפה עצמה ברצון גמור דאי באשת כהן דוקא מיירי ולבעלה כהן קאמר שמא נאנסה אבל לבעלה ישראל מותרת מאי לבעלה דקתני הוה ליה למתני אסורה לכהונה אלא ודאי אף לבעלה ישראל אסורה קאמר ומיהו כי קתני ע"י ממון מותרת לבעלה אפי' לבעלה כהן קאמר דלא חיישי' שמא נאנסה דעובד כוכבים מתירא מפני הפסד ממונו הלכך לא דמיא לשבויה ורא"ה לדבר דע"י ממון אפי' לכהונה שריא מדאמרי' ל"ש אלא שיד ישראל תקיפה על עובדי כוכבים אבל יד עובדי כוכבים תקיפה על עצמם אפילו ע"י ממון אסורה ואמרינן עלה [דף כז.] אף אנן נמי תנינא העיד ר' יוסי הכהן על בת ישראל *שנתמשכנה באשקלון ורחקוה בני משפחתה כו' ובודאי דרחקוה בני משפחתה לא שייך אלא בכהונה דבישראל שאינה אסורה אלא לבעלה למה ירחקוה בני משפחתה ועוד דאין לאוסרה לישראל יותר משבויה ומכללא משמע דביד ישראל תקיפה אפי' לכהן מותרת ועוד ראיה מדתנן בפ"ב דע"ז (דף כב:) אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים מפני שחשודין על הרביעה ורמינהו לוקחין מהם בהמה לקרבן וכו' ל"ק הא לכתחלה והא בדיעבד [דף כג.] ומנא תימרא דשני לן בין לכתחלה בין בדיעבד דתנן לא תתיחד אשה עמהם מפני שחשודין על העריות ורמינהו האשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים ע"י ממון מותרת לבעלה אלא ש"מ שני לן בין לכתחלה בין בדיעבד ואם איתא דמותרת לבעלה ישראל קאמר משום דלא חיישינן שמא נתרצית אבל לבעלה כהן אסורה דחיישינן שמא נאנסה א"כ היכי משמע ליה דשני לן בין לכתחלה בין בדיעבד והא שפיר קתני לא תתיחד אשה עמהם דאפי' דיעבד חיישינן שמא נאנסה אלא ודאי אפי' לבעלה כהן מותרת בדיעבד ואפילו לאונס לא חיישינן ולפי שטה זו כי אמרינן אבל יד עובדי כוכבים תקיפה על עצמם אפי' ע"י ממון אסורה לא דמי לאיסורא דע"י נפשות דמתניתין מיירי אפילו באשת ישראל והכא דוקא באשת כהן: **אבל** ר"ח והגאונים ז"ל פירשו מתניתין באשת כהן בלבד אבל באשת ישראל אפילו ע"י נפשות מותרת וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפי"ח מהלכות איסורי ביאה ואע"ג דקתני האשה סתמא דמשמע אפי' אשת ישראל משום דמתני' דקמא ודבתרא בכהונה עסיק דקתני [דף כג:] אין (מסיאין) [מעלין] לכהונה ע"פ עד אחד ובתר הכי קתני עיר שכבשה כרקום כל כהנות שנמצאו בתוכה פסולות מש"ה קתני האשה סתמא והא דקתני לבעלה ולא קתני מותרת לכהן ואסורה לכהן היינו משום דע"י נפשות היינו ע"י נפשות דבעל כדאמרינן [דף כז.] כגון הני נשי דגנבי ואשתו של בן דונאי ומש"ה אומר אסורה לבעלה לומר דבאשה שיש לה בעל עסקינן [אפילו לא נחבשה] אלא בנפשות דבעל ועוד דקמ"ל דאע"ג דאית לה בעל העובד כוכבים

א מיי' פ"ד מהל' עדות סמג עשין קט טוש"מ סי' ל:
ב מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה סמג לאוין קכא טור אה"ע סי' ז:
[דף עד ע"ב]
[דף עה ע"א]
דף כו: | דף כו. | דף כז. | דף כז: | כח | רט
גי' מהר"ס | כ"ה בד"ס | מהר"ס

הגהות חו"י
(א) בגמ' אמרי' הכי במאי עסקינן דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד א' ואמר ידענא ביה דכהן הוא ואסקיניה ואתו בי תרי ואמרו בן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד א' ואמר ידענא ביה דכהן הוא וכו':

לשון ריא"ז
א בא העד המתירה תחלה ואח"כ בא העד האוסרה מז"ה אומר שאף בזו לא תנשא לכתחלה הואיל ובא העד האוסרה עד שלא הותרה ע"פ הראשון ול"נ שמאחר שבא העד המתיר תחלה תנשא לכתחלה לפי שבשבויה הקלו כמבואר בקונטרס הראיות וכן הוא שיטת המורה:
ב וכתב הרמ"ה דדוקא היכא דלא מכחיש המלוה לחד מינייהו כגון שתבע מיניה ב' מנים א' שהלוה לו בא' בשבת והמנה הב' בב' בשבת והביא ב' עדים א' על הראשון וא' על השני אע"ג דאמנה דמסהיד האי לא מסהיד האי מצטרפין לחייב הלוה מנה א' אבל אם המלוה מודה דלית ליה גביה אלא חד מנה ואתו תרי סהדי חד אסהיד דאית ליה גביה חד מנה וחד אסהיד דאית ליה גביה חד מנה חזינן אי איכא למימר דטעי חד מינייהו בזמנה דהלואה כגון שאמר האחד בב' בחדש והא' אמר בג' בחדש דאיכא למימר דתרוייהו אחד יומא מסהדי וטעו בעבורא דירחא מצטרפי דאימור אחד מנה מסהדי ולי הוכרר הדבר [illegible]

ג [illegible]

המאור הגדול
הא דתנן האשה שנחבשה על ידי עובדי כוכבים וכו' פירשה ה"ר רבינו שלמה ז"ל באשת ישראל והגאונים כולם פירשוה באשת כהן וכך היא הצעה בלי ספק:

כוכבים לא מסתפי מיניה: **ומכל** מקום מאי דאמרינן דכשיד עובדי כוכבים תקיפה על עצמם דאפילו ע"י ממון אסורה לכהונה כיון שאינו מתירא מהפסד ממונו דוקא בשנחבשה אבל אשת כהן שנתייחדה אע"ג דלא שייך בה הפסד ממון כלל שריא דאע"ג דהתם בפ' אין מעמידין [דף כג.] מסקינן ממאי דשני לן בין לכתחלה בין לדיעבד לעולם אימא לך אפילו דיעבד נמי לא והכא היינו טעמא דמתיירא מפני הפסד ממונו תדע דהא קתני סיפא ע"י נפשות אסורה לבעלה ותו לא מידי דמשמע לכאורה דכל שאינו מתיירא מפני הפסד ממונו אפי' בייחוד בלבד אסורה ליתא שכבר פרש"י ז"ל דהתם ה"ק לעולם אימא לך גבי בהמה דידו תקיפה עליהם דאין לוקחין מהם לקרבן וגבי אשה שנחבשה דשריא לבעלה אפי' בשידו תקיפה היינו משום הפסד ממונו אבל בייחוד בעלמא כיון שאינה מסורה בידו אפי' בלא הפסד ממון לא מתסרא וכן מטין דברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק הנזכר אבל בזמן שיד עובדי כוכבים תקיפה אפילו על ידי ממון כיון שנעשית ברשות עובד כוכבים נאסרה עליו: **גרסי'** בגמ' [דף כז.] ע"י נפשות אסורה אמר רב כגון נשי דגנבי כלומר שבעליהן נתונין ודרך המלכות היה להפקיר ביתם ונשיהם ולוי אמר כגון אשתו של בן דינאי כלומר רוצח היה ואלעזר שמו כדאמרי' בפ' עגלה ערופה (דף מז.) אבל נשי דגנבי הגונבין ממון לא מפקירין אמר חזקיה והוא שנגמר דינן להריגה ור' יוחנן אומר אע"פ שלא נגמר דינן להריגה ומשמע דקי"ל כחזקיה דרביה דר' יוחנן הוה: עיר שכבשה כרקום. מצור מתרגמינן כרכומין: כל כהנות שבתוכה פסולות. אסורות לבעליהן דאשת כהן אסורה באונס וה"ה שכל הנשים שבתוכה פסולות להנשא לכהונה: המעון הזה. שבועה היא: ופרכינן בגמרא עלה דמתני' ורמינהו בולשת שנכנסה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך ומפרקינן אמר רב מרי לבעול יש פנאי משום דתקיף יצרייהו אבל לנסך אין פנאי ר' יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה אמר כאן בכרקום של אותה מלכות כאן בכרקום של מלכות אחרת כרקום של אותה מלכות נמי א"א דלא משתמיט חד מינייהו ובעיל אמר רב יהודה אמר שמואל כשמשמרות רואות זו את זו אי אפשר דלא ניימא פורתא כגון דמהדר ליה למתא שושילתא וכלבא וגווזא ואווזא א"ר אבא בר זבדא פליגי בה ר' יהודה נשיאה ורבנן חד אמר כאן בכרקום של אותה מלכות כאן בכרקום של מלכות אחרת ולא קשיא ליה ולא מידי וחד קשיא ליה כל הני ומשני כגון דמהדר ליה למתא שושילתא וכלבא וגווזא ואווזא זו היא סוגית הגמ' ונראה מדברי רש"י ז"ל דר' יצחק בן אלעזר לאו לתרוצי מתני' אתא דלא מתרצא אלא בדרב מרי ור' יצחק בן אלעזר אתא לאשמועינן דמתני' דוקא בכרקום של מלכות אחרת דמתוך שהמלך יודע שלא תעמוד העיר בידו כיון שהוא במלכות אחרת מפקיר הכל ומש"ה כהנות שנמצאו בתוכה אסורות אבל בכרקום של אותה מלכות דעתו של מלך שישתעבדו לו בני אותה העיר ולפיכך אינו מפקיר ממונם ונשיהם אדרבה שומר אותם ולישנא דכאן וכאן לאו דוקא אלא משום דתלמודא מייתי לה [בתר] פרוקיה דרב מרי דאתא לתרוצי מתני' אהדדי נקט נמי בדר' יצחק לישנא כאילו אתי לפרוקינהו ונראה שהוזקקו לפרש כן משום דהתם בע"ז בפרק השוכר (דף עא.) מקשינן ממתניתין דהכא למתניתין דהתם דבולשת ולא מייתי התם לדרב יצחק כלל אלמא דלאו לתרוצי מתניתין אהדדי אתא אלא לאפלוגי בדינא דכהנת וה"ל כאילו אמר לא שנו אלא בכרקום של מלכות אחרת ועוד שהרב ז"ל גורס בכרקום של אותה מלכות נמי א"א דלא אשתמיט חד מינייהו ובעיל ואם איתא דלתרוצי מתני' איתמר ה"ל למימר א"א דלא משתמיט חד מינייהו ומנסך אלא ודאי לאו לתרוצי איתמר אלא לאפלוגי בדינא דכהנת ובירושלמי נמי משמע הכי דמפליג בין כרקום של אותה מלכות לכרקום של מלכות אחרת בלאו רומיא דמתניתין אהדדי. והקשו עליו דהיכי מקשי א"א דלא משתמיט חד מינייהו ובעיל וכי משום דחד משתמיט ובעיל ליסרינהו לכולהו אדרבה דכל היכא דאיכא למתלי תלינן לקולא וכדאמרינן לקמן אם יש מחבואה אחת מצלת על כל הכהנות כולן ואפילו באינה מחזקת אלא אחת איבעיא לן אי תלינן לקולא או לא ואין זו קושיא אלא דבשלמא התם כיון שיש שם מחבואה אחת איכא למימר שלא היתה כהנת זו בדין עיר שכבשה כרקום כלל אבל כיון שאי אפשר דלא משתמיט חד מינייהו ובעיל הרי היא בכלל עיר שכבשה כרקום דודאי לא פליגי רבנן בין כובשין רבים או מועטין וכהנות בין רבות בין מועטות אלא השוו מדותן לגמרי ומפרקינן בשמשמרות רואות זו את זו כלומר מקום מעמד השומרים שהעמיד המלך שלא יחבול אדם באנשי העיר אי נמי דמהדר ליה למתא וכו' שמשימות סביבות העיר שלשלאות של ברזל שישמיעו קול בהכשל איש רץ עליהם וכלבים ואווזים צועקים וגווזא דהיינו מקלות וקסמים להכשל בהם ומאן דלא קשיא ליה מידי היינו דלא חיים למעקר אינים יחידאה לבעול הואיל ואין הדבר הפקר זו היא שיטת רש"י ז"ל אבל ר"ח ז"ל פי' דלתרוצי למתני' אתא וה"ק דלא מפלגי בין לבעול ולנסך אלא מתניתין דהכא בכרקום של אותה מלכות שיש להם פנאי לפי שאין מתייראין ומתניתין דבולשת בכרקום של מלכות אחרת שאין להם פנאי לפי שלבם רדוף עליהם ויראים הם שמא יבואו עליהם אויבים ומקשינן בגמרא ובכרקום של אותה מלכות אמאי אסורות והא אי אפשר דלא

העובדי כוכבים אבל יד העובדי כוכבים תקיפה על עצמן אפי' ע"י [א] **ממון אסורה: עיר שכבשה** [דף כו:] **כרקום *א"ר אידי בר אבין א"ר יצחק בר אשיין °אם יש שם מחבואה אחת** [ב] **מצלת את הכהנות כולן ואפילו אינה מחזקת אלא אשה אחת כולהו שריאן דאמרינן בכל חדא וחדא היינו האי ואי אמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי נאמנת דאמרי' מה** [דף כז.] ***לה לשקר אי בעיא אמרה נחבאתי: ואם יש להן עדים אפילו עבד אפי' שפחה ואי שפחה** [ג] **דידה היא לא מהימנא: גרסי' בפ' אלו נערות*** [דף נו:]

משתמטא חדא מינייהו זו היא גרסתו של ר"ח ז"ל כלומר וכיון שכן איכא למתלי לכולא ולמימר דכולם מותרות כדאמרינן לקמן דאם יש שם מחבואה אחת מצלת על כולן ואע"ג דבאינה מחזקת אלא אחת מספקא לן הכא טובא ערקי ואע"ג דאמרינן *דלמא משתמטא חדא מינייהו לישנא קלילא הוא אי נמי תלמודא נקיט בעיין לקולא ומיהו רבי יהודה נשיאה ורבנן פליגי בהא דחד מינייהו סבר דמשום *דילמא משתמטי ליכא למשריינהו ולא חשיב ליה האי גוונא כמחבואה אחת ואידך חשיב ליה ואיצטריך לשנויי כגון דמהדר למתא שושילתא וכלבא ואווזא כו' ויש הוכחה לפי' זה בירושלמי דגרסינן התם איזהו כרקום רבא בשם רבי חייא בר אשי כגון זוגין ושלשלאות וכלבים ואווזים ותרנגולים ואטריגות מקיפות את העיר כו' מעשה היה וברחה משם סומא אחת היה שם פרצה אחת מצלת על הכל רבי זעירא רבי בא בר זבדא רבי יצחק חקילא בשם ר' יודן נשיאה ובלבד כרקום של אותה מלכות אבל כרקום של מלכות אחרת כליסטאה הוא כלומר ואין להם פנאי לבעול אלמא בכרקום של מלכות אחרת איכא לאקולי טפי ולפי גמרתנו יותר נראה לי פירושו של רש"י ז"ל דלפי שיטת ר"ח ז"ל מ"מ קשיא לן אמתני' א"א דלא משתמטא חדא מינייהו וא"ה אמתניתין ה"ל לאקשויי הכי ולאו אפירוקיה דרבי יצחק בן אלעזר ומגמרא משמע דלא קשיא לן אלא אפירוקיה דבתר הכי נמי מהדרינן חד אמר כאן בכרקום של אותה מלכות כו' ולא קשיא ליה ולא מידי וחד קשיא ליה כל הכי ומשני ואמאי *מהדרינן מאן דקשיא ליה ולא קשיא ליה אפירוקיה אמתניתין הוה לן למימר הכי ולדברי רש"י ז"ל ניחא ולירושלמי יש לפרשו כדבריו: **ולענין** הלכה הרי"ף ז"ל הביא משנתינו כצורתה ובפרק השוכר נ"כ כתב מתני' דבולשת כצורתה ולא הביא *(אלא) הא דרב מארי ולא הא דרבי יצחק בן אלעזר משמע דסבירא ליה דלא מפלגינן בין כרקום של אותה מלכות לכרקום של מלכות אחרת אלא לעולם לבעול יש פנאי לנסך אין פנאי וכדרב מארי ואפשר שטעמו משום דהתם בפרק השוכר (דף עא.) כי פרכינן ממתני' דהכא למתניתין דהתם דבולשת מייתי פירוקיה דרב מארי ולא מייתי לדר' יצחק אלמא ליתא להא דר' יצחק לא לענין כהנות ולא לענין יין נסך ולא נהירא דהיכי דחינן הא דרב יצחק מקמי דרב מארי דהא רבי יצחק משמיה דחזקיה קאמר לה ורב יהודה משמיה דשמואל ולוי שקלו וטרו לתרוצי להא דרב יצחק ור' אבא בר זבדא ורבי יהודה נשיאה ורבנן משמע נמי דהכי ס"ל וא"א למידחינהו לכולהו והרמב"ם ז"ל בפרק י"ח מהלכות איסורי ביאה חלק בדין הכהנת בין כרקום של אותה מלכות לכרקום של מלכות אחרת ע"פ דרכו של ר"ח ז"ל ובפי"ב מהלכות מאכלות אסורות לענין יין נסך לא חלק ונראה שהוא מפרש כפרש"י ז"ל דרבי יצחק לא אתא לתרוצי מתני' אהדדי דמודי ליה לרב מארי דלעולם לנסך אין פנאי אלא דאף לבעול אתי לאפלוגי דכי אמרינן יש פנאי ה"מ בכרקום של אותה מלכות אבל בשל מלכות אחרת לא הילכך נקטינן כרב מארי דלנסך בכל ענין אין פנאי ולבעול מפלגינן בין כרקום של אותה מלכות לכרקום של מלכות אחרת כרבי יצחק בן אלעזר: **אם** יש שם מחבואה אחת כו'. ואפילו אינה מחזקת אלא אשה אחת. בעיא היא בגמרא ולא איפשטא וכיון דבדרבנן היא אזלינן בה לקולא: דאמרינן מה לה לשקר אי בעיא אמרה נחבאתי. בגמרא איתמר מי אמרינן מה לי לשקר כתמא אבל *הרי"ף ז"ל כתב אי בעיא אמרה נחבאתי ואף הרמב"ם ז"ל כתב מתוך שיכולה לומר נמלטתי כשנכבשה העיר או במחבואה אחת הייתי מכלל דס"ל ז"ל דלא מטהרינן לה אלא כי אמרה טהורה אני במגו דנחבאתי אבל סתמא לא ול"נ דכל שיש שם מחבואה אינה צריכה לומר נחבאתי אלא מסתמא תלינן לקולא דבגמרא פרכינן [אהא דאפילו אינה מחזקת אלא אחת] מאי שנא מב' שבילין דתנן ב' שבילין אחד טמא ואחד טהור כו' ובודאי מדרבי יוסי קא פריך דכבא לישאל עליו ועל חבירו דמי וכפרש"י ז"ל דליכא למימר דמבבת אחת דכולהו מודו ביה פריך דהיכי נימא דכבת אחת דמו אטו משום דאנן ידעינן דינא דכולן טהורות הוי כבת אחת א"כ בב' שבילין נמי ידעינן דינא אם נשאלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ואפילו הכי לא הוי כבת אחת אלא ודאי מדרבי יוסי פריך משום דהכא אפילו לא באה אלא כל אחת ואחת בפני עצמה כבא לישאל עליו ועל חבירו דמי דבשלמא בשני שבילין כי נשאלו [כל אחד] בפני עצמו אפשר דחד לא ידע בדחבריה אלא כשבא לשאול עליו ועל חבירו וכיון דאיהו ידע באידך ויודע דכי מטהרי ליה לחבריה לא מטהרין ליה סבר ר' יוסי דמחזי כשקרא והכא נמי בכרקום אי אתיא כל חדא בפני עצמה היא ידעה בגונא דאידך וידעה שפיר דלכולהו לא מטהרינן ומש"ה מקשינן מינה למאי דהוה ס"ל דהכא נמי איכא ודאי טומאה ובשלמא אי אמרינן דלא צריכא למימר נחבאתי שפיר פרכינן אבל אם איתא דצריכא למימר הכי מאי פירכא מנא ידעה היא דכל חדא אתא קמן ואמרה נחבאתי אלא ודאי כדאמרן. ואי שפחה דידה היא לא מהימנא. פלוגתא דאמוראי היא בגמ' דלרב פפי ורב אשי אפילו שפחה דידה מהימנא אבל לרב פפא דוקא שפחה דידיה מהימנא אבל שפחה דידה לא מהימנא והראב"ד ז"ל פוסק כרב פפי ורב אשי דאפילו שפחתה מהימנא דתרי נינהו ועוד דרב אשי בתרא הוא והרי"ף ז"ל וכן הרמב"ם ז"ל בפרק י"ח מהלכות איסורי ביאה פוסקין כרב פפא דשפחתה לא מהימנא וטעמייהו מדאמרינן בגמ' נימא כתנאי זו עדות אין ואשה תינוק ותינוקת

בד"ס ובד"ק הגי' דלא משתמטא

[דף עה ע"ב]

ג"י מהר"ם מהדרינן

נ"ל ולא הביא הא דרב מרי ולא הא דר"י וכן העתיק הב"י בא"ע סי' ז. (ג"א) [וכ"ה בד"ק ובד"ס]

נ"א רש"י

ג"י מהר"ם

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג ורי"ן פי' מדלא קאמר אסורה לכהונה משמע דאף לבעלה ישראל קאמר ור' יהודה בשם ר"י ור"ת וריב"ס כתבו שכולה ההוא ממון מיירי באשת איש כהן ולמדו מכאן דאע"ג דאפקריה רחמנא לזרעיה דעובד כוכבים ה"מ לענין חיים אבל ביאת עובד כוכבים לא אפקריה ונאסרה לבעלה וכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל אף אם יתגייר העובד כוכבים אח"כ ומדברי מיי' נראה דלעולם אין האיסור אלא לכהונה אבל לא לישראל ורבינו ומיי' וסמ"ג בשמיטו הא דקאמר בגמ' כגון אשתו של בן דונאי אלמא דלא ס"ל ומור בש"י הזכיר ההיא דאשתו של בן דונאי:

ב רבינו כתב שאם דכל מחבואה אפי' אינו מחזיק אלא אחת תנצא וכן נראה דעת מיי' וי"א דאם אין המחבואה מחזיק אלא אחת לכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא ודעת הרא"ש שתנשא לכתחלה גם רבינו לא חלק בין גדוד דאותה מלכות לגדוד דמלכות אחרת בכל ענין אסורים וכן מסקנת הרא"ש כתב מיי' בד"א שנשים אסורות בגדוד של אותה מלכות שהם מתישבים בעיר ואין יראים אבל בגדוד של מלכות אחרת לא נאסרו הנשים לפי שהם פושטים והולכין ואין להם פנאי לבעול:

לשון ריא"ז

וכן אם היתה מחבואה אחת בעיר כגון חפירה פתח הקרקע וכיוצא בה שאין דרך השוללים לחפש בהן אע"פ שאין אותה המחבואה מחזקת אלא אשה אחת נאמנת כל כהנת לומר נחבאתי שם ונצלתי: ריא"ז נמי מחלק בין גדוד של אותה מלכות לגדוד של עיר אחרת כדברי מיי':

ג כתב הרא"ש יש שפוסקים כרב אשי דבתראה הוא ואיהו אמר דשפחה דידה מהימנא ורב אלפס פסק דשפחה דידה לא מהימנא כרב פפא וכן מסתברא דברייתא קמייתא מסייעא ליה ובתרייתא מוקי לה במסיחה לפי תומה:

א מיי' פכ"ח מהל' איסורי ביאה סמג לאוין קכו טור אה"ע סי' ו וטו וקיט :
ב מיי' פרק ז מהל' עדות סמג לאוין רטו טוח"מ סי' מו :

ותינוקות כו' אבל לא בנה ובתה ולא עבדה ושפחתה ותניא אידך הכל נאמנין להעידה חוץ מהיא ובעלה דרב פפי ורב אשי דקסברי דאפילו שפחתה מהימנה ודאי תנאי היא דקמייתא דלא כוותייהו דרב פפא דס"ל דלא מהימנא מי לימא תנאי היא דברייתא בתרייתא דלא כוותיה או מאי לתרוצי ומהדרינן אמר לך רב פפא כי תניא ההיא דקתני הכל נאמנים דמשמע ואפילו שפחה דידה במסיחה לפי תומה כי הא דכי אתא רב דימי וכו' מעשה בא לפני רבי באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר אני ואמי נשבינו לבין העובדי כוכבים יצאתי לשאוב מים ודעתי על אימא ללקט עצים ודעתי על אימא והשיאה רבי לכהונה על פיו אלמא נהי דבנה בתורת עדות לא מהימן במסיח לפי תומו נאמן ושפחתה כך הוא דינה ומש"ה קתני ברייתא בתרייתא הכל נאמנים להעידה במסיחין לפי תומן חוץ מהיא ובעלה דאפילו במסיחין לפי תומן לא מהימני ואע"ג דלענין תרומה דרבנן אמרינן לעיל [דף כו:] דאפילו הוא עצמו מהימן במסיח לפי תומו אפשר דהיינו טעמא משום דבשבויה אתייליד בה ריעותא א"כ מעלה עשו ביוחסין מ"מ כיון דלרב פפי ורב אשי תנאי היא ור"פ מני אמר ככולהו נקטינן כוותיה זה טעמו של הרי"ף והרמב"ם ז"ל הילכך נקיטינן דתינוק ותינוקת ואביה ואמה אחיה ואחותה מהימני אפילו מתכוונים להעיד אבל בנה ובתה ועבדה ושפחתה לא מהימני אלא במסיחין לפי תומן והיא ובעלה אפילו במסיחין לפי תומן לא מהימני. ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק הנזכר דבקטן בעינן שיהא מסיח לפי תומו ואמאי והא ברייתא דזו עדות אשה תינוק ותינוקת במתכוין להעיד היא מדקתני אבל לא בנה ובתה וש"מ דתינוק אפילו מתכוין להעיד נאמן בעדות זו : **הפודה** את השבויה ומעיד בה ישאנה. דאי לא דקים ליה בגוה לא שדי זוזי בכדי שהרי לנושאה

נר מצוה

הפודה את השבויה ומעיד בה ישאנה דלא שדי איניש זוזי *במיא מעיד בה כדי לא ישאנה שמא עיניו נתן בה : *אמר רבי זכריה בן הקצב המעון הזה וכו' תניא אף על פי כן ייחד לה בית בחצרו וכשהיתה יוצאה יוצאת בראש בניה וכשהיתה נכנסת נכנסת בסוף בניה והני מילי בשבויה דבשבויה הקלו אבל בגרושה לא דתניא המגרש את אשתו °לא תנשא בשכונתו *ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נידון כשכונה מי נדחה מפני מי היא נדחת מפניו בחצר של שניהם וכל שכן בחצר של שכירות משום דטלטולא דגברא קשה מדאיתתא אבל בחצר שלה הוא נדחה מפניה תנו רבנן לוה ממנה בנכסי אביה אינה נפרעת אלא ע"י אחר אמר רב ששת ואי אתו לקמן לדינא לא מזדקקינן להו רב פפא אמר שמותי היו משמתין להו רב הונא בריה דרב יהושע אמר נגודי היו מנגדין להו אמר רב נחמן תנא באבל רבתי* בד"א שנתגרשה מן הנישואין אבל נתגרשה מן האירוסין נפרעת ע"י עצמה שאין לבו גס בה ואינה מכרת בקריצותיו וברמיזותיו והני מילי דלא גייסי בהדדי אבל גייסי בהדדי אפילו מן האירוסין אינה נפרעת אלא ע"י אחרים : מתני' ואלו נאמנין להעיד ב בגדלן מה שראו בקטנן ג נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא וזה כתב ידו של רבי וזה כתב ידו של אחי ג זכור אני באשה פלונית שיצאת בהינומא וראשה פרוע ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול לתרומתו ושהיה חולק עמנו בגורן ושהמקום הזה בית הפרס הוא
ועד

ס"א בבדי — דף כז: — דף כח. — ר"א — סוף פ"ב — [דף עו ע"א]

רש"י

לא שדי איניש זוזי במיא. ודאי לא היה פודה אם לא שיודע בבריא שלא נטמאה : מעיד בה כדי. שלא פדאה הוא אלא אחר : אעפ"כ. שאסורה עליו לפי שכהן היה : כשהיא יוצאה. והוא בחצר : יוצאה בראש בניה. שהיו בניו עמהם שלא יתייחדו וכשנכנסת נכנסת בסוף שלא יהא הוא והיא בחצר והבנים מבחוץ : בגרושה. כהן שגרש את אשתו : לא תנשא בשכונתו. לפי שמכרת ברמיזותיו ובקריצותיו ושמא יבואו לידי עבירה : ואם היה כהן. אפילו לא נשאת : לא תדור עמו במבוי. שמא יבא עליה וכהן אסור בגרושה אבל ישראל כל זמן שלא נשאת תדור עמו בשכונתו : לוה הימנה. בהיותה תחתיו מנכסי מלוג שלה שהיו תחת ידה ובכהן שגירש אשתו איירי : אינה נפרעת הימנו ע"י עצמה שלא יתקרבו בדברים יחד : באבל רבתי. במסכת שמחות : גייסי בהדדי. מכירין זה את זה ברמיזות ובקריצות: מתני' זה כתב ידו של אבא. ומקיימין השטר על פיו ואע"פ שמת אביו בעוד זה קטן : שיצאת בהינומא. והוא סימן שנשאת בתולה וכתובתה מאתים : יוצא מבית הספר. כשהיינו תינוקות למדין בבית רבי :
אבל

פדאה : תניא אע"פ (א). שאסרוה עליו לפי שהיה כהן היה מקל בה וייחד לה בית בחצרו : וכשהיא יוצאה. והוא בחצר יוצאה בראש בניה שיהו הבנים עמהם כדי שלא יתייחדו : וכשהיא נכנסת נכנסת בסוף (ב). כדי שלא יתייחדו היא והוא בחצר והבנים מבחוץ : אבל בגרושה לא. דחמירא טפי : לא תנשא בשכונתו. לפי שמכרת ברמיזותיו ובקריצותיו ושמא יבאו לידי עבירה : ואם היה כהן. אפילו לא נשאת : לא תדור עמו במבוי. שמא יבא עליה הכהן וכהן אסור בגרושה ומשמע דשכונה גדולה ממבוי דהא מסיימין דכפר קטן נדון כשכונה ואי שכונה קטנה ממבוי אמאי וכי יש כפר שלא יהא גדול כמבוי (א) אלא ודאי שכונה מסכה טפי ומש"ה כל שנשאת דחמיר איסורה מרחקינן לה אפילו מכל השכונה *)[וכ"ש ממבוי] וכשלא נשאת כגון לגבי כהן לא מרחקינן לה אלא ממבוי [ושרי בכפר קטן ושכונה]. ואיכא מ"ד דאף גרושת ישראל שנשאת ונתאלמנה או נתגרשה דינה כגרושת כהן שלא נשאת שאינה צריכה להתרחק אלא מן המבוי ור"י ז"ל כתב דכיון דאסיקנא בפ' עשרה יוחסין (דף עח.) דמודו אביי ורבא במחזיר גרושתו משנשאת שאם בעל ולא קדש אינו לוקה משום דהויה כתיבה בה אף במבוי רשאה לדור עמו אבל בחצר ודאי לא וכתב בתוס' שרבינו (ג) מהורליי"ש ז"ל הורה דמבוי דאיירי ביה בשמעתין היינו בסתם מבואות האמורין לענין שבת שהם מבואות סתומין אבל במבואות המפולשין מתוך שרבים בוקעין שם ליכא למיחש : **מי** נדחה מפני מי ת"ש דתניא היא נדחית מפניו ואין הוא נדחה מפניה ואם היה חצר שלה הוא נדחה מפניה. כך הוא בגמרא ומסקינן דבחצר של שניהם נמי היא נדחית מפניו ותמהני חצר מאי עבידתה דהא בשנשאת אפי' בשכונה אחת אין רשאין לדור ובאשת כהן אע"פ שלא נשאת במבוי מיהא מיתסר והכא משמע דלא מתסר אלא בחצר לפיכך נ"ל דברייתא באשת ישראל תכף שנתגרשה מיירי דקודם שנתגרשה דרין מסתמא בחצר אחת וקתני דלאחר שנתגרשה (ד) צריך [האחד] להיות נדחה אע"פ שלא נשאת עדיין ושפיר מייתי מינה ראייה לשנשאת לענין שכונה ולאשת כהן לענין מבוי דחד טעמא הוא ומכאן יש ללמוד שאפילו אשת ישראל שנתגרשה ולא נשאת אסורה לדור עמו בחצר (ב) אלא אם כן היו נזהרין שיהו אחרים עמהן דומיא דאשתו של רבי זכריה בן הקצב : לוה הימנה. בהיותה תחתיו : בנכסי אביה. שהיו בידה נכסי מלוג ובכהן שגרש את אשתו קא מיירי : אינה נפרעת הימנו ע"י עצמה. שלא יתקרבו בדברים כך פרש"י ז"ל ואפשר היה לפרשה אפי' באשת ישראל אע"פ שלא נשאת על הדרך שכתבתי שאסורין לדור בחצר אלא שאפשר דכיון דאיכא *ב"ד ליכא למיחש כדשרי' בדר' זכריה בן הקצב משום בנים אע"פ שאפשר לחלק דהכא שאני שהם מדברים וטוענין זה את זה :
רב הונא אמר נגודי היו מנגדין להו. אף נגודי קאמר דהא משמע דבתרא בתרא מחמיר ואי נגודי בלחוד קאמר אקולי קא מקיל דבמערבא מימנו אנגדא ולא מימנו אשמתא כדאיתא בפרק מקום שנהגו (דף נב.) משום דשמתא חמירא טפי א"כ דוקא נגודי קאמר ואע"ג דשמתא חמירא לא משמע להו לאינשי דבישא להו עבדי להו ובהלכות כתוב נגודי נמי היו מנגדי להו : באבל רבתי מסכתא היא וקורין אותה מסכת שמחות : דגייסי בהדי הדדי. פריוואט"ן בלע"ז והרמב"ם ז"ל כתב בפרק כ"א מהלכות איסורי ביאה וכן מי שגרש אשתו מן הנשואין לא תדור עמו בחצר שמא יבואו לידי זנות ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי וכפר קטן נדון כמבוי היה לה מלוה אצלו עושה שליח לתבעו וגרושה שבאה עם המגרש [לדין] היו מגדין אותם או היו מכין אותם מכות מרדות ע"כ ונראה שהוא היה גורס המגרש את אשתו לא תדור עמו בחצר ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נדון כמבוי ופירוש ברייתא דלוה הימנה בישראל המגרש אע"פ שלא נשאת והר"מ הכהן ז"ל כתב עליו תמה בגמרא שלנו לא אמרינן כי אם לא תנשא בשכונתו מפני שהיא ערוה וכיון דגייס בה גזרינן שמא יבא עליה אבל לא נשאת מאי איכפת לן אם תדור בשכונתו הא לא יעשה איסורא בביאתו מ"מ יש לדקדק בסוגיית הגמרא אמאי החמירו בגרושה לכהן יותר מאשת איש לישראל שמותרת לדור במבוי ושמא י"ל דכיון שיש לה בעל בעלה משמרה עד כאן נראה שאף הוא היה גורס זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נדון כמבוי ולפי גירסא זו משמע דשכונה היינו ג' *בתים כדאמרינן בסוף פ"ק דע"ז [דף כא.] ומ"מ כבר כתבתי מה שנראה דישראל המגרש אסור לדור עמה בחצר בלא שומרים אע"פ שלא נשאת אבל מצאתי בירושלמי בפרק הזורק [הלכה ט] המגרש את אשתו לא תדור עמו באותו חצר ולא באותו מקום אם היה חצר של אשה האיש מפנה [של האיש האשה מפנה] של שניהם מי מפנה מפני מי אשה מפנה מפני האיש ואם יכולין הם זה פותח לכאן וזה פותח לכאן בד"א בזמן שנשאו הא לא נשאו לא ובכהנת אפי' לא נשאו ע"כ ומשמע מיהא דבלא נשאו אפילו בחצר שרי דדוחק הוא לומר דכי קתני הא לא נשאו לא [לא] קאי אאותה חצר אלא אאותו מקום ובודאי שזו דירושלמי חולקת עם הברייתא (שבנויה) [שבגמרתנו] שהם השוו כהן לישראל ובגמרתנו חלקו בהן ולפיכך הדבר צריך עיון : **מתני'** זה כתב ידו של אבא. ומקיימין השטר על פיו ואע"פ שמת אביו בעוד זה קטן : שיצאת בהינומא. והוא סימן שנשאת בתולה וכתובתה מאתים כדאמרינן ברים פרקין וכולהו מפרש טעמא בגמרא : יוצא מבית הספר. שהיינו למדין יחד תינוקות של בית רבן ומפרשינן בגמרא שאין סומכין על עדות זה אלא להאכילו תרומה דרבנן אבל לא לתרומה דאורייתא : ושהיה חולק עמנו על הגורן. מוקמינן לה בגמ' כר' יהודה דאמר אין חולקין תרומה לעבד אא"כ רבו עמו אבל לר' יוסי דאמר אין חולקין חיישינן שמא עבד כהן הוא ועכשיו נשתחרר : ושהמקום הזה בית הפרס הוא. דאי איכא בקעה שמוחזק לנו (ה) שיש שם בית הפרס והבקעה כולה בספק טומאה כי מסהדי שהמקום הזה בית הפרס וכל מה שהוא חוץ ממנו טהור מהימני ויהבינא טעמא בגמרא משום דבית הפרס דרבנן. ובית הפרס היינו החורש את הקבר כדתנן במסכת אהלות [רים פרק יז] החורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס ועד כמה הוא עושה מלא מענה של מאה אמה ואמרינן בתוספתא דהיינו מאה אמה לכל רוח. ואמרי' בגמרא דאמר ר"י אמר שמואל מנפח אדם בית הפרס והולך. כלומר שסומך על כך שאם יש שם עלם [כשעורה] רוחהו ואע"ג דמאהיל לא חיישינן דאין עלם כשעורה מטמא באהל עד דאיכא שדרה או גלגלת שלמים או רוב בנין או רוב מנין ור"י בר אמי משמיה דעולא אמר בית הפרס שנדש כלומר דישה רבה ברגלים הרבה טהור דתלינן לקולא (ג) ומייתי הני תלמודא לראייה דבית הפרס דרבנן אבל הראב"ד ז"ל כתב ושהמקום הזה וכו' בית הפרס ל'
טומאה

*) גי' מהר"ס

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ומיהו התוס' פי' משום דכפר קטן אין בני אדם מצוין שם ורגיל יותר אצלה ועוד דוקא כפר קטן אבל כפר בינוני לא ומיהו האשר"י כתב גם הוא כדברי הר"ן ז"ל : (ב) וכן פירש"י וז"ל אבל ישראל כל זמן שלא ניסאת תדור בשכונתו ע"כ משמע אבל לא בחצרו : (ג) ואמרי' כל העצמות נכתתו לפחות מכשיעור. לשון רש"י :

(ס"א בניס) פי' כיון שמן הסתם תובעת ממנו חובה בב"ד וליכא יחוד לכך ליכא למיחש. וגירסת הס"א בניס ט"ס הוא וכן שביאורי הגר"א בסי' קי"ט ס"ק ט"ו העתיק ג"כ כיון דאיכא ב"ד ע"ש (ג"א)

ד"ה

שלטי הגבורים

א סמ"ג כתב בשם רש"י דכל זה מדבר בכהן ואין לנו ראיה בישראל שיאסר לדור עמה בחצר אחד ומדברי שאר פוסקים נראה דמיירי גם בישראל:
לשון ריא"ז
וישראל המגרש את אשתו ונשאת לא תדור בשכונתו וכפר קטן נדון כשכונה :
לשון ריא"ז
ב ארבע מדות בעדות כיצד שני עדים נאמנים בכל מקום ואפי' להרוג את הנפש עד אחד אינו נאמן אלא באיסורין בלבד ובדבר שלא הוחזק בו איסור הוא נאמן בין לאסור בין להיתר אבל בדבר שהוחזק בו איסור אינו נאמן להוציאו מחזקתו אלא אם היה ההיתר תלוי בידו כגון לעשר פירותיו ולשחוט בהמותיו ובכל מקום שעד אחד נאמן עבד ואשה נאמנין בין להתיר בין לאסור נאמן עד לומר פלוני נולד בשבת ומלין אותו על פיו כמו שמבואר בתלמוד א"י המעיד בגדלו על מה שראה בקוטנו אינו נאמן באיסורי תורה אבל נאמן להתיר באיסור של דברי סופרים כגון התחומי שבת וכיוצא בהן ונראה בעיני שאף המסיח לפי תומו דינו כדין המעיד בגדלו על מה שראה בקוטנו ובעדות האיסורין הקטן אפי' באיסור של דברי סופרים אינו נאמן אלא כשאומר שהוא בעצמו עשה אותו המעשה כגון שאומר בדקתי הבית הזה מחמץ בליל י"ד וכן האמינוהו בעדות אשה שמת בעלה ובעדות השבויה לפי שהקלו בהן חכמים נאמן התינוק לומר כך אמר לי אבא משפחה זו כשרה ומשפחה זו פסולה ושאכלנו בקצצה של בת פלוני לפלוני ונראה בעיני שאין הדברים הללו אמורים אלא כשמעיד בגדלו על מה שראה בקוטנו ויש עד א' גדול עמו שאין עד א' נאמן לפסול המשפחות כמבואר בקונטרס הראיות :
ג הרב ר' ברוך שאל לרבי קלונימוס ולבנו רבינו משולם כיון דקיום שטרות דרבנן אם יכול לקיים בקרובין דמלוה ולוה והשיב להכשר וק"ו ומה קטן שלא היה כשר לשום עדות ובכל עדות אמרי' תחלתו בפסלות וסופו בכשרות פסול ואעפ"כ יתקיים השטר על פיו קרוב שכשר לכל העדות אינו דין שיתקיים השטר על פיו וכן כתב בא"ז להכשר מק"ו ומה הכא שמעיד בגדלו מה שראה בקוטנו מה שראה בגדלו לא כ"ש וה"ר שמואל בר' ברוך דחה דשאני הכא שהוא בא להעיד על חתימת אביו ואינו קרוב לא לזה ולא לזה לכך נאמן שהרי נאמן לומר זה כתב ידי אבל אם קרובים למלוה נאמנים לקיים השטר א"כ לא שבקת
וכ"כ התוס' אך שם איתא אין שכונה פחות מג' בני אדם ולא הוזכרה שם בתים רק לענין מכירה וקנת נ"ע (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כן : (ב) נ"ב בניה : (ג) יעקב : (ד) צריכה היא להיות נדחה כצ"ל: (ה) נ"ב בה:

טומאה קלה הוא כלומר כבר הוקלה טומאתו שנידש ונפח והוא טהור לעושה פסח ומה טעם נאמן בו משום דטומאת בית הפרס אפי' קודם דישה וניפוח איכה אלא מדרבנן שמא נתגלגלה עלם כשעורה לשם ע"כ ומ"מ הדבר נראה שאין עדות זו אלא להקל דומיא דכל הנך דמתני' אבל לא שיהא נאמן להחמיר שאם נאמינהו להחמיר בדרבנן כ"ש בדאורייתא ובגמרא יהבי טעמא משום דבית הפרס דרבנן : ועד כאן היינו באים בשבת. משום דתחומין דרבנן : ואין נאמנין לומר דרך היה לפלוני במקום הזה מעמד ומספד כו'. מקום היה לו כאן להספיד מתיו כשהוא מוליכן לבית הקברות שלו לעשות שם מושבות ומעמדות שהיו עושין שבעה למת וסד"א דהני מפרסמי טפי ולא משקרי בהו אינשי ויהא נאמן להעיד על מה שראה בקטנו קמ"ל דלא כיון דאפוקי ממונא הוא : גמ' והוא שהיה גדול עמו. לאו אכולה מתני' קאי אלא אזה כתב ידו של אבא ויאתה בהיטמא ולשהיה חולק על הגורן כמי קאי למסקנא דהא מוקמינן לה כר' יהודה (א) דסבר דמעלין מתרומה ליוחסין והלכך אף לתרומה כמי בעינן שני עדים

נר מצוה

ועד כאן היינו באין בשבת אבל אין נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה מעמד ומספד היה לפלוני במקום הזה : °גמ' אמר רב הונא בריה דרב יהושע והוא שהיה גדול עומד על גביו כלומר מעיד עמו דכיון דקיום שטרות דרבנן הימנוהו רבנן בדרבנן : זכור אני באשה *פלונית מאי

רש"י

אבל אין נאמנין. דאפוקי ממונא הוא ובעינן עדות מעליא וכתובה היינו טעמא דנאמנין דרוב נשים בתולות ניסאות : מעמד ומספד. מקום היה לו כאן להספיד מתיו כשמוליכן לבית הקברות שלו ולעשות מעמדות לשם שהיו עושין שבעה מעמדות למת : גמ' כיון דקיום שטרות דרבנן. דמדאורייתא עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד : הימנוהו רבנן בדרבנן. בדבר שהוא מדבריהם האמינום הם אמרו והם אמרו הם הצריכו עדים והם האמינו את אלו:

גלוי

כיוחסין אבל לשהמקום הזה בית הפרס וע"כ היינו באים בשבת לא קאי דהתם בעד אחד סגי ואפילו עבד ואפילו שפחה נאמנין לומר ע"כ תחום שבת ושומעין להם כדאיתא בעירובין [דף מה:] ואי קאי עלייהו-תיפוק משום גדול גופיה אלא ודאי כדאמרי' : דכיון דקיום שטרות דרבנן. דמדאורייתא לא בעינן קיום דאמר ריש לקיש [דף יח:] עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ומש"ה הימנוהו רבנן בדרבנן לפי שאע"פ שעדות זה פסול מן הדין כיון שהיה תחלתו בפסול קטנות אין כאן עוקר דבר מן התורה שהם אמרו והם אמרו הם הצריכו עדות והם הכשירו באלו ומיהו כי איצטריך להאי טעמא היינו משום פסול קטנות אבל משום פסול קורבה לא והכי מוכח בגמ' דאמרי' ואי אשמעינן רביה משום דאית ליה אימתיה כו' ולא אמרי' מפני שהוא רחוק הילכך האי גדול דבעי בהדיה אע"פ שהוא קרוב [לעידי השטר] נאמן דעידי קיום אע"פ שהם קרובים לעידי השטר כשרים וכתב הר"ז הלוי דהיינו טעמא משום דעדות שני קרובים לעלמא היינו טעמא דפסול משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה כדמוכח בירושלמי כמו שכתוב בסמוך בס"ד (ב) ובעידי השטר ליכא הזמה לפי שיש לומר אחרוהו וכתבוהו כדתניא בפרק אחד דיני ממונות (דף לב.) וכן בפרק גט פשוט* (דף קעא.) שטר שכתוב בו באחד בניסן בשמיטה ובאו שנים ואמרו והלא עמנו הייתם במקום פלוני שטר כשר ועדיו כשרים שמא אחרוהו וכתבוהו ועוד כתב ז"ל דבעדות על פה הוא דאיכא הזמה אבל לא בעדות בשטר לעולם משמע דס"ל ז"ל אפילו כתיב בשטר שבזמנו כתבוהו משום דהזמה חדוש הוא ואין לך בו אלא חדושו דהתם עדות בעל פה הוא וזה שלא כדברי הרי"ף ז"ל שכתב בפרק מרובה [סי' קלה] גבי עד זומם דבשטר נמי איכא הזמה כל שכתוב בו שנכתב בזמנו וכן נראה עיקר אבל מ"מ כל שלא כתבו בו כן יש לתלות שמא אחרוהו וליכא הזמה ומש"ה יכול קרוב להעיד על חתימת קרובו לעדים קרובים זה לזה אין טעם פסולן אלא משום הזמה והכי איתא בירושלמי בפ' זה בורר [הלכה ט] לא יומתו אבות על בנים והרי כבר נאמר איש בחטאו יומתו אלא שלא יהו העדים קרובים לבעלי הדין ומניין אף הדיינים כלומר שלא יהו קרובים לבעלי הדין שנאמר ובנים לא יומתו על אבות ומניין שלא יהו העדים קרובים זה לזה הגע עלמך שאם הוזם אחד מהם כלום נהרג עד שיוזם חבירו אם אתה אומר כן לא נמצא נהרג על פיו ומניין שלא יהו הדיינים קרובים לדיינים הגע עלמך שאם הוזמו לא מפיהם נהרגים ומניין שלא יהו הדיינים קרובים זה לזה אמרה תורה הרוג על פי עדים הרוג על פי דיינים מה עדים אין קרובים זה לזה אף דיינין אין קרובים זה לזה ע"כ בירושלמי וכתוב [בהלכות] בפ' זה בורר אלמא פסול עדים הקרובים זה לזה אינו אלא משום הזמה ומש"ה בשטר דלא שייכא הזמה כשרים ויש לדון על זה דבגמ' בפ' זה בורר (דף כח.) אידחי טעמא דהזמה דאמרי' התם בנים לעלמא מנא לן כלומר עדים קרובים דפסולים לעלמא מנ"ל אמר רמי בר חמא סברא הוא דתניא אין העדים זוממין נהרגין עד שיוזמו שניהם כו' ואי ס"ד בנים לעלמא כשרים נמלא עד זומם נהרג בעדות אחיו וא"ל רבא וליטעמיך הא דתנן ג' אחים ואחד מלטרף עמהם הרי אלו שלש עדיות והן עדות אחת להזמה כלומר לענין חזקה איתניא שכל אחד מהשלשה מעיד עם אחר על שנה אחת ועל פי עדותן מועלת חזקת שלש ולא אמרינן שנפסל עדותן מפני שלריכין שני אחין בקיום חזקה זו לפי שעדות כל שנה ושנה היא עדות בפני עלמה והן עדות אחת להזמה שאין נעשין זוממין עד שיוזמו כולן ולא נמלא עד זומם משלם ממון בעדות אחיו אלא הזמה מעלמא קא אתיא ליה ה"כ הזמה מעלמא קא אתיא ליה אלמא טעמא דהזמה אידחי ליה לפיכך נראה דטעמא דקרובים פסולים לא משום הזמה הוא אלא משום גזרת הכתוב כדמסקינן התם בפרק זה בורר בתר דאידחי טעמא דהזמה אמר ליה א"כ נכתוב בן על אבות אי נמי הן על אבות מאי בנים דאפילו בנים לעלמא וכ"ת א"כ היאך בן מעיד על חתימת אביו והרי שני קרובים מלטרפין לעדות אחת לאו קושיא היא שאלו שתי עדיות הן שאביו כשחתם העיד על מנה שבשטר וזה מעיד על כתב ידי אביו וכל כי האי גוונא אע"פ ששני העדיות לריכין לגביית הממון לא מפסל כדאמרינן בעדות חזקה דהרי אלו שלש עדיות ומלטרפים לקיים החזקה ומש"ה בין למה שכתבנו בין למה שכתב ר"ז הלוי ז"ל משמע שכשם שעידי הקיום יכולין להיות קרובים לעידי השטר כך דייני הקיום אע"פ שהם קרובים לעידי השטר כשרים דמה לי עידי קיום מה לי דייני קיום וכ"כ הר"ז הלוי ז"ל ומ"מ לריך לעיין כיון דאידחי טעמא דהזמה אם נכשיר עדות עדים שהעידו בפני דיינים קרוביהם וראיתי מי שכתב דנהי דאידחי בגמרין טעמא דהזמה היינו דוקא בעדים קרובים זה לזה לפי שאם יוזמו לא יהא נהרג בעדות אחיו אלא בסבת עדות אחיו אבל עד המעיד לפני דיין אם הוזם לא יהא נהרג ולא ישלם ממון אלא על פי אחיו שאפילו תאמר שיבאו עידי הזמה ויעידו בפני ב"ד אחר אעפ"כ לריך ב"ד ראשון להעיד בפני ב"ד שני היאך העיד קרובו בפניו ונמלא משלם ע"פ עדות ב"ד קרובו ולא ידעתי מהו שהרי עידי הזמה יכולין להעיד בפני ב"ד אחר שהעדים הראשונים העידו כך בפני ב"ד קרוביהם ושעמם היו במקום פלוני באותו זמן שאמרו שראו העדות א"כ בשתי כתי עדים שאחת מעידה על עדותן ואחת מזימה אותן ונמלא שאין אנו לריכין לעדות ב"ד הראשון כלל אבל אם באנו לחלק כך הייתי אומר דכיון שאמרה תורה לא יומתו אבות על בנים ואמרינן בעדות בנים סברא דכל שאנו לריכין שידע קרובו בעבירה שעשה [והוזם] נהרג על פיו מיקרי הילכך כל שהעיד לפני דיין קרוב אע"פ שאין הדיין מעיד עליו מכל מקום אינו נהרג אלא מפני שהעד מעיד שהדיין הקרוב יודע בעדות שקר שהעידו כל כי האי גוונא משלם בעדות אחיו מיקרי דלירוף קורבה יש כאן ולא דמי לשני אחים קרובים [שהוזמו] שאין לריך שידע האחד בעדות האחר דהא קיימא לן דשומעין דבריו של זה היום כו' ואע"פ שאילו לא העיד חבירו לא היה נהרג מכל מקום אין כאן לירוף קורבה בעבירה עלמה ומשום הכי אמרינן דהזמה מעלמא קא אתי לה אבל אין כל זה נח לי שאילו לא הזכיר הירושלמי טעמא דהזמה בשני עדים קרובים זה לזה היה אפשר לומר כן אבל כיון שהוא משתמש בו לפסול עדים קרובים וחזינן דאידחי בגמרא דילן היכי נסמוך בו לפסול מטעם הזמה עדים קרובים לדיינים לפיכך נראה כדברי האומר דכיון דנפקא לן בגמרא דילן מדכתיב בנים שאין קרובים מעידין זה עם זה מהאי טעמא נמי אין מעידין זה בפני זה דכל שהדבר יולא על פי קרובים הן ששניהם עדים או האחד עד והשני דיין דא ודא אחת היא אלא שיש לתמוה על הרי"ף ז"ל שכתב הירושלמי בהלכות ואפשר שלא כתבו מפני (זה) הטעם אלא ללמוד ממנו עיקר הדין דעדים קרובים לדיינים פסולין שאע"פ שזה יולא לנו מטעם גמרתנו עיקר הדין לא הוזכר אלא בירושלמי וכיון שעד הקרוב לדיין פסול מסתברא דבקיום שטרות נמי לריך שלא יהו עידי קיום קרובים לדייני קיום כשם שלריך שלא יהו העדים קרובים זה לזה אבל ראיתי בשם הרשב"א ז"ל דיכולין עידי קיום להיות קרובים לדייני קיום דכיון שאין הזמה מלויה אלא היכא דאמרי בפנינו חתמו עידי השטר ביום פלוני וזה דבר רחוק לא חיישינן להכי בקיום שטרות הואיל ואינו אלא מדרבנן והביא ראיה שאם הכשירו בדייני קיום להיות הם בעלמן עידי קיום כ"ש שיש להכשיר בהם קרובים וערערו אחר ראיה זו דאפשר דלא קפדינן בעדות שאי אתה יכול להזימה אלא בזמן שאחרים מעידים בפניהם ולא בזמן שדנין ע"פ ידיעות עלמן והביאו לזה סמך שאינו ברור ואיני מכניס עלמי בזה לפי שאין לו ענין אלא לטעם הירושלמי שהוא פוסל עד קרוב לדיין מטעם הזמה וכיון שהעלינו שאינו אלא מגזרת הכתוב שלא יצטרפו קרובים זה עם זה בדבר אחד נראה בעיני שאין ראייתו ראיה לפי שבכל מקום שאנו לריכין ב' אין שני קרובים מלטרפין לחייב (הקרוב) אבל עד שנעשה דיין בקיום שטרות היינו טעמא לפי שאין אנו לריכין לב' (ג) דיין וקרוב אלא דבעלמא גזירת הכתוב הוא שלא יהא עד נעשה דיין ונפקא לן אי מדכתיב ועמדו שני האנשים לדעת רש"י ז"ל אי מדכתיב והיה ביום הנחילו כמו שכתבו המפרשים בפרק יש נוחלין וכיון שהקלו חכמים בקיום השטרות שיהא עד נעשה דיין אין כאן לירוף קורבה שהדיינין על פי עלמן לבד הם מקיימים השטר אבל לקיים אותו ע"פ עדות קרוביהן אין לנו לפיכך נראה שלריך שיהו עידי קיום רחוקים מדייני קיום ונמלינו למדין שעידי קיום יכולין להיות קרובין לעידי השטר (ד) ומשנתינו היא זו זה כתב ידו של אבא ודייני קיום ג"כ ה"ה והוא הטעם שיכולין להיות קרובין לעידי השטר אבל עידי קיום לריכין שיהיו רחוקים זה מזה וכן לריך שיהו רחוקים מדייני הקיום ולענין דיינים שדנין על תנאים ועניינים שבמלוה עלמה הדבר ברור שלריך שיהו רחוקים מעידי השטר עלמו כשם שלריך שיהו רחוקים מהם כשמעידים בפניהם על פה שאע"פ שעדים החתומים על השטר משעה שחתמו נעשה כאילו נחקרה עדותן בב"ד מ"מ לריך ב"ד שדנין על הממון [שלא] ידונו אותו בעדות קרוביהן שמעידין על הממון בעלמו אבל מה שיש לדון בו הוא אם לריך שיהו דייני (ועידי) קיום רחוקים מהדיינים שדנין על המלוה בעלמו או שנאמר שכיון שענין הקיום נגמר כבר ע"פ עדיו ודייניו אע"פ שדייני המלוה קרובים להם כשרים לפי שבכל א' והאחד ענין בפני עלמו הוא ואע"פ שאין דין דייני מלוה יולא אלא מחמת הקיום הראשון ה"ל כי ההיא דתנן גבי חזקה הרי אלו ג' עדיות וכאן ג"כ ב' דיינים חלוקים הם והרא"ה ז"ל כתב שדייני קיום יכולין להיות קרובים לדיינים שדנים על המלוה כל שאין לריכין

דייני

שלטי הגבורים

שבקת חיי לכל בריה ועוד דשאני קטן שיבא לכלל עדות משא"כ בקרוב ולכך אין לקיים בקרובים וכן פסק האלפסי וכן פר"ח ובפ' חזקת הבתים משמע שאין אדם יכול לקיים חתימת העד חתום עם אחיו דא"כ נפיק נכי רבעא דממונא אפומא דחד :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) דבריו תמוהים דאי כדקא מוקים לה כר' יהודה א"כ בתרומה דאורייתא מדבר וכולהו מתני' מוקמינן לה בתרומה דרבנן וכבר פי' בו תוס' ודאי שהוא אומר שחלקו לו בתרומה דאורייתא אלא שאין עדותו מועלת אלא שנאכילהו אגן תרומה דרבנן והתוס' פירשו דבתרומה דרבנן דכיון שאין מעלין ממנה ליוחסין נאמן הקטן לאודיה להעיד בגודלו וא"צ גדול עמו שהרי מעלין לכהונה ע"פ עד אחד ובתרומה דאורייתא לתנא דידן דסבר כר' יהודה דמעלין ממנה ליוחסין אינו נאמן אפי' יש גדול עמו עד דאיכא תרי סהדי כשרים ובשאר מילי דרבנן דבעינן תרי סגי בזה ואחר כי כל הני דמתני' וקיום שטרות דתנן לעיל דהוא ואחר מצטרפין. ומדהולרך בתוס' לתלות בתרומה דאורייתא דאינו נאמן אפי' בגדול עמו משום דמעלין ממנה ליוחסין נ"ל להוכיח דלר' יהודה לאו דוקא מתרומה דאורייתא בזמן שהתרומה נוהגת במקדש מעלין ממנה ליוחסין אלא מתרומה דבעין דאורייתא כגון תרומת דגן תירוש ויצהר כיון דהוי (בעין) [בהן] כרת בזמן המקדש מעלין ממנה ליוחסין וכן יש להוכיח מעובדא דרבי העלה בן ע"פ אביו לתרומה ור' חייא את ע"פ אחיו ללויה במסית לפי תומו ומסיח לפי תומו אין נאמן אלא בדרבנן כדאיתא פ' הגוזל בתרא ומוכיח בגמ' ובתוס' דבענין שזה העלה זה העלה ועוד דימי רבי לא הוי תרומה דאורייתא שהרי אחר החורבן היה לפר"י בפ' הערל וכדכתב הסמ"ג בשמו ולדברי רבינו משה בר מיי' דחלה ותרומה בזמן הזה דרבנן ומעתה יעלו דברי רמב"ם כהוגן שכתב בפ"כ מאיסורי ביאה דלתרומה דאורייתא בעינן ב' עדים ולפיכך מעלין ממנה ליוחסין ולעיל במשנתין דרבי העלה בן ע"פ אביו הקשה עליו הר"ן וכ"ל שאינה קושיא : (ב) שאין העדים נעשים זוממין עד שיוזמו כולם ואם יעידו ב' אחים ויזומו נמלא אח נהרג על פי אחיו והתורה אמרה לא יומתו אבות על בנים: (ג) נ"ל שר"ל שאין כאן (צורך) [צירוף] עדות אלא הדיין פוסק הדין ע"פ השטר שנחקר לו ומבורר בדעתו : (ד) אבל אם עידי הקיום יכולין להיות קרובים לבעלי דינין פלוגתא דרבוותא הוא במרדכי והגהת אשר"י בפירקין ה"ר דוד מגינצבורג ובנו רבי משולם השיבו להכשר וכתב שכן כתב גם בא"ז וה"ר שמואל מבוניבורג פוסל וכתב שכ"כ האלפס ור"ת :

עין משפט

א מיי' פי"ז מהל' אישות ופ"ב מהלכות איסורי ביאה טור אה"ע סי' ג וגו :

[דף עו ע"ב]

לענין שטר שזמנו כתוב בשבת כו' (ג"א)

°מאי טעמא כיון דרוב נשים בתולות נישאות גלויי מילתא בעלמא היא: ושהיה *איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול *לתרומה וליחוש דילמא עבד כהן הוא מסייע ליה *לר"ש בן לוי דאמר אסור לאדם שילמד את עבדו תורה: *לטבול לתרומתו בתרומה דרבנן: ושהיה חולק כו' ודילמא עבד כהן הוא סבר כמ"ד אין חולקין לעבד אא"כ רבו עמו: ושהמקום (א) בית הפרס בית הפרס דרבנן: ועד כאן היינו באין בשבת קסבר תחומין דרבנן: ואינו נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה מ"ט אפוקי ממונא הוא ולא מהימן:

הדרן עלך האשה שנתארמלה

*ואלו נערות שיש להן קנס הבא על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית ועל הגיורת °ועל השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות ג' שנים ויום אחד הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה יש להן קנס אע"פ שהן בכרת אין בהן מיתת בית דין: **גמ'** הא דקתני הבא על אשת אחיו משכחת לה *כגון שהיו לאחיו בנים וקדש נערה ומת *אי נמי אחיו מאמו שקדש נערה ומת או שגרשה דלאו בת חליצה וייבום היא וקאים עלה בכרת ואשת אחי אביו נמי כגון שקדש אחי אביו נערה ומת: נערה אין קטנה לא מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב רבי מאיר היא דתניא קטנה מבת שלש שנים ויום אחד עד שתביא שתי שערות יש לה מכר ואין לה קנס ומשתביא שתי שערות ועד שתבגר יש לה קנס

רש"י

גלויי מילתא בעלמא הוא. כלומר אין הדבר צריך עדות אלא פרסום בעלמא שילא הדין לאור בלי נמנום: בתרומה דרבנן. כגון תרומת חוצה לארץ או תרומת פירות האמינוהו רבנן לאכול על פיהם תרומה דרבנן:

הדרן עלך האשה שנתארמלה

ואלו נערות. דוקא נערות היינו משהביאה שתי שערות עד שתבגר והם ששה חדשים שבין נערות לבגרות אבל קטנה ובוגרת אין להן קנס: [יש להן קנס]. אם אנסה אדם נותן לאבי הנערה חמשים כסף שנאמר ונתן האיש וגו': הבא על הממזרת. לרבותא נקט אפילו פסולות כל שכן כשרות: נתינה. מן הגבעונים ודוד גזר עליהן כדאמרי' ביבמות: כותית קסבר גירי אריות הן ויושבן בלאו דלא תתחתן בם: ועל השבויה. ישראלית שנשבית ונפדית: פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד. דבחזקת בתולה היא דאפי' נבעלה בתוליה חוזרים: ועל אשת אחיו. שנתקדשה לאחיו וגרשה ואין בה אלא כרתדפכ"ם. וכן אשת אחי אביו: אע"פ שהן בכרת אין בהן מיתת בית דין. וכרת לא פטר ליה מן התשלומין: **גמ'** יש לה מכר. יש לאביה זכות בה למוכרה לשפחות: ואין לה קנס. והבא עליה

דייני קיום עצמן להעיד על חתימתן בפניהם אלא שדייני מלוה מכירים אותה או שאחרים מעידין עליה ולפי זה הדבר ברור שהוא הדין שעידי קיום יכולין להיות קרובים לדייני מלוה כל שלא העידו בפניהם [ע"כ] אבל לא נראה לי כן אלא כי היכי דאמרינן שצריך שיהו דייני המלוה רחוקים מעידי השטר לפי שאע"פ שעידי השטר נסתלקו משעה שחתמו מכל מקום דייני מלוה על פי חתימתן צריכין לדון וקנפיק ממונא על פי קרובים כך ראוי שנאמר שצריך שיהו דייני מלוה רחוקים מדייני הקיום שהרי ע"פ קיומן צריכין לדון ואע"פ שיש לחלק מפני שעידי השטר על המנה עצמה הם מעידים ודייני קיום אין ענייכם אלא על הקיום אינו נראה דמ"מ דייני מלוה ע"פ קרוביהן צריכין לדון ולפי תימא אם כן אף עידי הקיום צריכין להיות רחוקים מדייני המלוה וא"כ היה צריך לכתוב בקיום שמות עידי הקיום כדי להזהר בדייני המלוה שלא יהו קרוביהן ועכשיו לא נהגו כן אלא כותבין סתם ליתא שאין עידי קיום דומים לדייני קיום שכיון שנתקיים השטר בדיינים דייני מלוה ע"פ דייני הקיום הם דנים ולא ע"פ עידי הקיום שאפילו היו עידי הקיום קרוביהם דייני מלוה כשמגבין את השטר אינן מצטרפין מהם שאינן צריכין אלא דייני קיום ואע"פ שקרוביהם גרמו להיות מגבים ממון זה כל שאין כאן צירוף קרובים אלא גרמתן בעלמא לא איכפת לן כדתנן [ב"ב דף נו:] הרי אלו ג' עדיות והן עדות אחת להזמה ונמצא לפי מה שכתבנו שיכולים עידי קיום להיות קרובים לעידי השטר ולדייני מלוה כל שנתקיים השטר כבר ע"פ אחרים אבל צריך להזהר שלא יהו עידי קיום קרובים לדייני קיום ושלא יהיו דייני קיום קרובים לדייני מלוה

כיון דרוב נשים בתולות נישאות גלוי מילתא בעלמא הוא. כלומר ואע"ג דקי"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב כיון דאיכא רובא והוא דבר של פרסום גלויי מילתא בעלמא הוא: וליחוש שמא עבד הוא. ונשתחרר ועכשיו שקיל באיסורא: מסייע ליה לריב"ל דאמר אסור לאדם שילמד את עבדו תורה. מסיימינן עלה בגמ' דמתני' מיירי דקא נהיג ביה מנהג בנים. ואילו היה עבד היה אסור לעשות כן שמא יחזיקוהו כבן חורין וישיאוהו בת חורין: גרסינן בגמרא ת"ר נאמן התינוק לומר כך אמר לי אבא משפחה זו טהורה ומשפחה זו טמאה טמאה וטהורה ס"ד. בתמיה כלומר מה טומאה וטהרה י"ל במשפחות: אלא אימא משפחה א כשרה ומשפחה זו פסולה. וכתב רש"י ז"ל דנאמן תינוק דקתני היינו להעיד בגדלו מה שראה בקטנו והכי איתא בירושל' תני אין נאמנים רבי יוחנן בן ברוקא אומר נאמנים וכולן לא אמרו אלא בגדלן אבל בקטנן לא. ושאכלנו בקצצה של פלוני. רש"י ז"ל נראה שגורש של בת פלוני לפלוני כלומר כשנשא פלוני את בת פלוני וקצצה נקמן מפרש לה: ושהיינו מוליכין חלה ומתנות לפלוני כהן ע"י עצמו אבל לא ע"י אחר. כלומר אם כך העיד התינוק על ידי היה שולח לו אבי חלה ומתנות נאמן אבל אם אמר שהיה שולחם ע"י אחר אינו נאמן דדילמא לא דק: וכולם אם היה עובד כוכבים ונתגייר עבד ונשתחרר אין נאמנים. כלומר אם העיד שראה אלו בגיותו או בעבדותו אינו נאמן: ר"י בן ברוקה אומר נאמן. וקי"ל כת"ק: ואמרינן מאי קצצה דת"ר אחד מן האחין שנשא אשה שאינה הוגנת לו. כלומר שיש בה פסול משפחה: באין בני משפחה ומביאין חבית מלאה פירות ומעמידין אותה באמצע רחבה ואומרים אחינו בית ישראל שמעו אחינו זה נשא אשה שאינה הוגנת לו ומתיראים אנו שמא יתערב זרעו בזרעינו בואו וקחו לכם דוגמא לדורות שלא יתערב זרעו בזרעינו וזו היא קצצה שהתינוק נאמן עליה. כ"ל דכי אמר נאמן תינוק לומר כך אמר לי אבא משפחה זו כשרה מיירי במשפחת כהנים שילא עליה חשד פסול כהונה ואותה משפחה נחלקה לבתי אבות וקאמר שנאמן תינוק להכשיר משפחת בית אב אחד ממנה שיעיד ויאמר אותו חשש פיסול על משפחת בית אב פלוני הוא ולא על משפחת בית אב פלוני ולא נקטה באומר משפחה זו כשרה בלבד לפי שאם היו מוחזקין באיסור משפחה אחת אין התינוק נאמן להכשירה אפילו לתרומה דרבנן אבל כשאנו מוחזקין בכלל שיש פסול באותה משפחה סתם ואין אנו יודעין בבירור אם על כולן אם על מקצתן נאמן התינוק לברר בשם אביו ולומר אותו פסול על משפחת בית אב פלוני הוא ולא על משפחת בית אב פלוני וסומכין על עדות זה להאכיל אותו שהוא מכשיר תרומה דרבנן אבל ודאי אין התינוק נאמן לפסול שזה לא שמענו בשום מקום והיאך יהא נאמן במה שאומר בשם אביו והלא לא היה אביו נאמן דהא קי"ל [דף כו.] דאין ערער פחות משנים אלא ודאי ברייתא זו על דרך משנתינו היא ומשפחה זו פסולה דקתני בשביל הכשר האחרת נקטה כדתנן במתני' שהמקום הזה בית הפרס היה כמו שפירשתי אבל הראב"ד ז"ל החמיר בכאן הרבה והכי כתב הנך דברייתא אפילו כשהוא קטן ואע"פ שאין גדול עמו משום דאית להו קלא יתירא ומפרסמא ליה מילתא ולא מחלפא ליה ומשפחה זו פסולה אי הוי תרי פסלי לה אפומייהו ואי חד הוא חיישינן לה ולא מכרזינן עלה ומשפחה זו כשרה אי תרי ניניהו מכשרינן להו אפומייהו ואע"ג דהות קיימא בחזקת פסלות וכן שאכלנו בקצצה של בת פלוני דאי תרי ניניהו פסלינן לזרעא אפומייהו ואי חד הוא חיישינן לה ע"כ ולפי דעתי שזו חומרא יתירא ודברי הרמב"ם ז"ל מטין כדברי אע"פ שסתם הדברים וכן כתב בפי"ד מהלכות עדות ואמר לי אבא משפחה זו כשרה משפחה זו פסולה ואכלנו בקצצה של פלוני שהאכילוני אחיו כדי להודיע שאחיהם פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו שכל אלו הדברים להחזיק זה הכהן לאכול בתרומה של דבריהם או לדחותו ממנה ע"כ ונראה שר"ל שאין תלוי אם נאמינהו בעדות זו או לא נאמינהו אלא להאכילו בתרומה של דבריהם או לדחותו ממנה שאילו היה סובר הרב ז"ל שהתינוק היה נאמן לדחות את הכהן המוחזק בכשרות מתרומה של דבריהם כל שכן שהיה נאמן לדחותו משל תורה ואעפ"כ סתם הדברים יותר מדאי: הדרן עלך האשה שנתארמלה

ואלו נערות. דוקא נערות משהביאה שתי שערות עד שתבגר והם ששה חדשים (ב) בין נערות לבגרות אבל קטנה ובוגרת אין להם קנס: שיש להם קנס. אם אנסה אדם נותן לאביה נ' כסף דכתיב ונתן האיש השוכב עמה: הבא על הממזרת. בגמ' פריך אבל כשרות לא ומשני פסולות איצטריך לאשמועינן: נתינה. מן הגבעונים והיא אסורה לבא בקהל דדוד גזר עליהן כדאמרינן ביבמות (דף עח:) ועל שם ויתנם יהושע קרי להו נתינים כך כתב רש"י ז"ל אלמא ס"ל דנתינים מדרבנן נינהו וזהו דעת הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהלכות איסורי ביאה ולא נהירא (ג) דבפרק הערל (דף עו:) אסיק רבא דקרא לא תתחתן בם משתעי בגירות משבע אומות דאמר רבא לאו מילתא היא דאמרי' בגיותן לית להו חתנות כלומר בגיותן כיון דלא תפסו בהו קידושי לא שייך למכתב בהו חתנות אלמא שבע אומות בגירותן מדאורייתא אסירי וה"נ מוכח בפ' המדיר (דף עז.) דאמרינן גבי אלו שכופין אותן להוציא בשלמא לרב אסי דרבנן קתני דאורייתא לא קתני כלומר ומש"ה לא תנן במתני' ממזרת ונתינה אלא ודאי נתינים ושבע אומות אפילו בגירותן מדאורייתא אסירי ודוד שעבוד הוא שגזר על הנתינים א"נ מדאורייתא אינן אסורין אלא אותן בעצמן שנתגיירו אבל בניהם שנולדו אחר גירותן מותרים שהרי לא מנה הכתוב בהן דורות ובא דוד וגזר על הנתינים דורות ונתינה דכולה תלמודא היינו אחת מז' עממין שנתגיירה שהיא אסורה מן התורה כדאמר רבא בפ' הערל (דף עו) דבגרותן אית להו חתנות כלומר ואסירי: ועל הכותית. פרש"י ז"ל קסבר כותים גירי אריות הן ויושבן בלאו דלא תתחתן בם ולא נהירא (ד) דהא אוקימנא בגמ' למתני' כר"מ ובפרק שור שנגח ד' וה' (דף לח:) אמרי' בהדיא דס"ל לר"מ דכותים גירי אמת הן אלא אע"ג דגירי אמת הן איצטריך לאשמועינן שיש להם קנס דס"ד דליקנסינהו שלא יהא להם קנס שלא יטמעו בהן ישראל כי היכי דקנסינהו מהאי טעמא לענין שור ישראל שנגח שור של כותי פטור כדאיתא התם קמ"ל דלענין קנס לא קנסינהו כדי שלא יהא חוטא נשכר: **ועל** השבויה. ישראלית (ה) שנשבית: פחותה מבת ג' שנים. דבחזקת בתולה היא שאפי' נבעלה בשביה בתוליה חוזרין: ועל אשת אחיו. שקדשה אחיו וגרשה שאין בה מיתה אלא כרת: ועל אשת אחי אביו. שנתקדשה לו וגרשה: אע"פ שהן בכרת הרי אין בהן מיתת ב"ד. וכרת לא פטר ליה מן התשלומין: **גמ'** נערה אין קטנה לא. דליכא למימר דלמעוטי בוגרת אתא ומתני' רבנן היא דלהא לא איצטריך דמקרא נפקא דנערה ודאי דכתיב באוריי' לא משמע בוגרת ומש"ה מודו בה ר"מ ורבנן אלא ודאי למעוטי קטנה אתא. והרמב"ן ז"ל פי' דאידך מתני' דתנן [דף מ:] בפירקין כל מקום שיש מכר אין קנס מוכחא דנערה דתנן למעוטי קטנה אתאי: יש לה מכר. יש לאביה בה זכייה למכרה לשפחות: ואין לה קנס.

שהבא

א מיי' פרק ב מהל' איסורי ביאה טור אה"ע סי' ג:
[דף עז ע"א]
ב מיי' פרק ד מהל' עדות סמג לאוין רעז טוח"מ סי' לה:
ג מיי' פכ"ח מהל' שבת סמג לאוין סו טור א"ח סי' שצט:
ד מיי' פ"ק מהל' נערה סמג עשין נד טור אה"ע סי' קעז:
[דף עז ע"ב]
[ירושלמי פ"ז סוף הלכה א]

(א) נ"ב הזה: (ב) שבין כצ"ל: (ג) נ"ב ועיין בתוס' ובמ"ש הר"ן ריש פ' עשרה יוחסין: (ד) נ"ב ועי' בתוס': (ה) שנפדית כצ"ל:

בגמ' אי' לאכול בתרומה

נ"ל לריב"ל

סברת הרי"ף ז"ל בעצמו (ג"א)

שהבא עליה אינו חייב קנס: ואין לה מכר. כדתניא [נדרים דף עו:] יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת קל וחומר מכורה כבר יוצאה שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר: מבת שלש שנים ויום אחד. שהיא ראויה לביאה: מכר לה. בתמיה: אף קנס במקום מכר. ומשום (ג) הכי נקט בת שלש אבל (ד) למכור מבת יום אחד עד שתביא שתי שערות: והני נערות פסולות בני קנסא נינהו. בתמיה: נער נערה הנערה. קראי הכי כתיבי כי ימצא איש נערה בתולה וכתיב בתריה ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה נער והנער כתיבי הכא וקריין נערה והנערה ונערה קמא לא דרשינן כלל דפשיטא דלגופיה אצטריך ומהנערה עבדינן תלתא דרשי דדרשינן מקרא ומסורת [ר"ל נער נערה הנערה. פר"ח] והכי קאמר חד לגופיה כלומר על כרחין אי לא כתיב הנערה הוה ליה למכתב לאביה ומוקמינן חד להכי דלאביה ולאבי הנערה כי הדדי נינהו ובתר הכי דרשינן נערה [הנערה] דהיינו מקרא דהנערה והא דלא דרשי' בנערה קמא מקרא ומסורת [נער נערה] משום דקמא כיון דלאו לדרשא אתא לא דרשי' ביה מידי אבל בתרא דלדרשא אתא דרשינן ביה כל מאי דאיכא למדרש ובגמ' אמרי' דלא סגי לן בדרשה דנער נערה הנערה אלא איצטריך לן נמי למדרש בתולה בתולות הבתולות: ובגמ' [דף לא:] פרכי' עלה דמתני' מדתנן במכות (דף יג.) אלו הן הלוקין הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה וקי"ל דאינו לוקה ומשלם דמפקינן לה בגמ' מכדי רשעתו במספר משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום ב' רשעיות ומפרק לה [דף לב:] ר' יוחנן דמתני' דמכות בשהתרו בו ומלקא לקי ממונא לא משלם ומתניתין דהכא בשלא התרו בו וכיון דליכא מלקות משלם קנס: תנו רבנן היוצאת משום שם רע כו' לדידן תבעה לן באיסורא. והפקירה עצמה ולא שמענו לה דכיון דיש עדים שהיתה מחזרת אחר הזנות לאו בחזקת בתולה היא [כך פרש"י ז"ל] והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב מהלכות נערה דהיינו טעמא לפי שהיא בחזקת שהפקירה עצמה לדבר זה לרצונה ולא חייבה תורה קנס אלא לאונס ומפתה אבל זו שהכינה עצמה לכך זו קדשה ואין בה דין קנס ולפי פירושו לא נתחוור לי מאי דקא אמרי' בגמ' בשלמא התם שכיחי פרוצין: כיון דמהדר אזופי אימור זיופא זייף. הוא עצמו (ה) לכוין כתב הדומה לכתב ידי (ו) העדים שחתם בו ואפשר דאפילו אתו עדים ואמרו כתב ידינו הוא כל שאין זכורים על ההלואה לא מגבינן ביה דהא עבידי סהדי דטעו בהא כדאמרינן בפרק גט פשוט (דף קסז.) בההוא שטרא זייפא דהוה חתים עליה רבא ורב אחא בר אדא ואתו לקמיה דרבא ואמר אין חתימות ידא דידי הוא כו' אבל הרמב"ם ז"ל כתב בסוף הלכות עדות ויראה לי שאם באו עידי השטר והעידו הן בעצמן על כתב ידן גובין בו ומדברי הרי"ף ז"ל שכתב כגון דאתו בתרי ואמרי לדידן אמר לן זייפו לי האי שטרא נראה דלא מרעי שטרא אלא על אותו פלוני מאותו סך שאמרו העדים לדידן אמר לן זייפו לי שטרא מסך פלוני על פלוני אבל שטרות שיש לו אותו פלוני שאינן מאותו סך לא ריעי וכן כל שאר שטרות לא ריעי וכן נראה מלשון רבינו חננאל ז"ל שכתב אי אתו סהדי תרי ואמרי לדידן אמר לן זייפו לי כי האי שטרא איתרע ההוא שטרא ע"כ וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל בפ' הנזכר אבל בנוסחאות שלנו כתוב דאתו בתרי ואמרי לדידהו אמר להו זייפו לי: מתני' יתרות על בנות ג'. דכיון שראויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלו בגיותן (ז) ושבוייה בשבייתה: שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם יהיה אסון לא יענש ואע"ג דמתני' מתוקמא בשלא התרו בו וכמו שכתבתי למעלה אפילו הכי פטור מקנס דחייבי מיתות אע"ג שהן שוגגין פטורין מלשלם ובגמ' [דף לה.] ילפינן לה מדתנא דבי חזקיה מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לא חלקת בו בין שוגג למזיד בין מתכוון לשאין מתכוון בין דרך ירידה לדרך עלייה לפטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג למזיד בין מתכוון לשאין מתכוון בין דרך ירידה לדרך עלייה לחייבו ממון אלא לפטרו ממון: נערה שנתארסה ונתגרשה. דאילו ארוסה שלא נתגרשה חייב מיתה וליכא קנס:

יש

נר מצוה · תורה אור

ואין לה מכר דברי ר' מאיר שהיה ר"מ אומר כל מקום שיש מכר אין קנס וכל מקום שיש קנס אין מכר וחכמים אומרים קטנה מבת ג' שנים ויום אחד עד שתבגר א יש לה קנס קנס אין מכר לא אימא *אף קנס במקום מכר פירוש במקום שיש מכר כלומר מבת ג' שנים ויום א' ועד שתביא שתי שערות יש לה מכר ויש לה קנס אבל משתביא שתי שערות עד שתבגר יש לה קנס ואין לה מכר דקי"ל אמה עבריה יוצאה מרשות אדון בסימנין: והני בני קנסא נינהו קרי כאן °ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו אמר ר"ל א"ק נער נערה הנערה חד לגופיה וחד לאיתויי חייבי לאוין וחד לאיתויי חייבי כריתות ת"ר היוצאת משום שם רע אין לה לא קנס ולא פתוי *יוצאה משום שם רע בת סקילה היא א"ר ששת הכי קאמר ושיצא עליה שם רע בילדותה ב אין לה לא קנס ולא פיתוי היכי דמי שם רע כגון דאתו בתרי ואמרי לדידן תבעה לן באיסורא: אמר רב פפא ש"מ האי שטרא ריעא לא מגבינן ג ביה ה"ד *שטרא ריעא כגון דאתו בתרי ואמרי לדידן, אמר לן זייפו לי האי שטרא דכיון דקמהדר אזופי ד אימר זיופא זייף:

מתני' ואלו שאין להם קנס ה הבא על הגיורת ועל השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתרות על בנות שלש שנים ויום אחד °רבי יהודה אומר שבויה שנפדית הרי היא בקדושתה אף על פי שהיא גדולה: וליתא לדרבי יהודה: מתני' הבא על בתו (א) ועל בת בתו [ועל בת בנו] ה ועל בת אשתו ועל בת בתה ועל בת בנה אין להן קנס מפני שהוא מתחייב בנפשו שמיתתן מיתת בית דין (ב) שכל המתחייב בנפשו אין משלם ממון שנאמר °ולא יהיה אסון ענוש יענש: ו *נערה שנתארסה ונתגרשה רבי יוסי הגלילי אומר

רש"י

עליה אינו חייב קנס: ואין לה מכר. כדתניא יכול ימכור אדם את בתו נערה אמרת ק"ו מכורה כבר יוצאה אינה מכורה אינו דין שלא תמכר: מבת שלש שנים. שהיא ראויה לביאה ומשום קנס נקט שלש שנים: הכי גרסינן נער נערה הנערה [זו היא גירסת רב אלפס ור"ח אבל גירסת רש"י מוכחת נערה נערה הנערה] באונס כתיב כי ימצא איש נערה בתולה וכתיב בתריה ונתן לאבי הנערה ודרשינן נערה יתירה וה"א דהנערה יתירא דהוה מצי למכתב ונתן לאביה: חד לגופיה. לכשרה: מתני' יתירות על בנות שלש שנים. דכיון דראויות לביאה בחזקת הפקר הוי ונבעלות הן בכותיותן והשבויה בשביה: מתני' ולא יהיה אסון ענוש יענש. הא אם יהיה אסון לא יענש: נערה שנתארסה ושנתגרשה. דאילו לא נתגרשה

שלטי הגבורים

א כתב הטור מאימתי יש לבת קנס משתהא בת שלש עד שתבגר בין אם יש לה אב או אין לה אב אבל קודם שלש שנים ולאחר שתבגר אין לה ור"ת פסק שאין קנס לקטנה אלא משנעשית נערה עד שתבגר והרא"ש ז"ל הסכים לסברא ראשונה:

לשון ריא"ז

קטנה שהיא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד אין ביאתה ביאה ואין לה קנס והבא עליה אח"כ יתן קנס שאין ביאה הראשונה כלום ומשעה שהיא בת ג' שנים ויום א' עד שתבגר יש לה קנס ואפי' היתה חרשת או שוטה או אילונית כמב"ה:

ב כתב מיי' אני אומר זה שאמרה תורה אל תחלל את בתך להזנותה שלא יאמר אדם הואיל ולא חייבה תורה אונס ומפתה אלא שיתן ממון לאב הריני משכיר בתי שהוא לזה לבא עליה בממון בכל מקום שארצה או אניח לזה לבוא עליה בחנם שיש לאדם למחול וליתן ממונו לכל מי שירצה לכך נאמר אל תחלל את בתך להזנותה שזה שחייבה תורה לאונס ומפתה ממון ולא מלקות כשאירע הדבר במקרה שלא מדעת אביו שדבר זה אינו מצוי אבל אם הפקיר בתו הבתולה לכל מי שיבא עליה גורם שתתמלא הארץ זימה שנמצא אב נושא את בתו ואח נושא את אחותו שאם התעבר והולד לא יודע בן מי הוא והמכין בתו לכך הרי היא קדשה ולוקה הבועל והנבעלת משום לא תהיה קדשה ואין קונסין אותה שלא קנסה תורה אלא לאונס ומפתה אבל זו שהכינה עצמה לכך בין מדעתה בין מדעת אביה הרי זו קדשה ואיסור קדשה אחד הוא בין בתולה בין בעולה ולפיכך אמרו חכמים שהמוציא עליה שם רע בילדותה אין לה קנס כמו שביארנו שהרי זאת בחזקת שהפקירה עצמה לזנות:

ג והרמ"ה כתב אפי' אם עידי השטר מעידין שזו היא כתיבתן וחתימתן אינו מועיל ולא מגבינן ביה ולא קרעינן ליה דחיישינן שמא זייף עד שהן בעצמן סבורים שהיא חתימתן אבל אם עידי השטר מעידין שראו ההלואה או אחרים מעידין עליהן שראו שחתמו מגבינן ביה דהא תו ליכא למיחש לזיופא ומיהו לא משהינן ליה בידיה דלמא מיית לזה ואזיל ומפיק ביה בבי דינא אחרינא דלא איתברר גבייהו דשוא מהדר אזיופא אלא מוקמינן ליה ביד שליש עד דאיתברר מלתא בסהדי: ד י"מ כיון דהעידו עליו דמהדר כל שטרות היוצאים מתחת ידו מחזקינן להו בחזקת מזוייפין עד שיבאו העדים החתומים עליהם ויעידו שחתמו עליהם ולא מסתבר כן דליפנא דתלמודא לא משמע הכי דקאמר האי שטרא דריעא לא מגבינן ביה דמשמע דוקא ה דאית ביה ריעותא כגון שאמרו העדים פלוני בקשנו לכתוב ולחתום לו שטר של מנה על פלוני ואח"כ הוציא שטר של מנה על פלוני האי שטרא ודאי אתרעי ולא שאר שטרות היוצאים מתחת ידו שלא הוחזק לזייף שטרות של כל אלא דוקא על אותו פלוני שהזכירו העדים דתלינן שמא מנה היה אצלו בעל פה וירא שמא יכפור אבל אם העדים לא הזכירו שם הלוה וסכום המעות בהא מסתבר קצת שהחשוד לזייף כל שטרותיו ותלינן שזייף שטר אחד ולא י ניהו. עכ"ל הרא"ש: ה כתב מיי' הממאנת והבוגרת והאילונית והחרשת ושוטה אין להן קנס ולא נראה לטור שהרי הוא פסק כרבנן שקטנה יש לה קנס ובאילונית דינה כקטנה עד שתהיה בת כ' שנה ומשם ואילך דינה כבוגרת ש יוצאה לגבר וכן בחרשת ושוטה השיג עליו הראב"ד וכתב יש לה קנס וכן כתב הרמ"ה ואפי' במוכת עץ ומדברי ר"י נראה שאין קנס לחרש לשוטה ולמוכת עץ: ו נערה שנתארסה ושנתגרשה קנסה לעצמה לפיכך המאנס או והמפתה פטור שמחלה לו וכתב הרמב"ם שהקנס לבד הוא לעצמה אבל צער ובושת ופגם הוא לאביה והרא"ש כתב שהכל לעצמה:

מלחמת ה'

אמר ליה רב אדא בר מתנה לאביי לר"ל וכו' פי' בשלמא לר"י פליגי רבנן עליה וכו' מזיד פטור מן התשלומין ה"נ ס"ל לר' נחוניא דבכרת פטור מן התשלומין בין בשוגג בין במזיד: אמר הכותב השיב ה"ר אברהם ז"ל מדגרסי' בפ' כל שעה האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מן התשלומין ומדמי עצים ואוקימנא כר"י הגלילי דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה ולפיכך בשוגג משלם וכר' נחוניא בן הקנה מדקתני במזיד פטור ושמע מינה דלר' נחוניא בן הקנה נמי הדליק גדישו של חבירו ביוה"כ בשוגג באיסורו חייב ולא פטור אלא במזיד. אני הכותב ראיתי לבעה"מ שפי' שם בפסחים דהאי תרומת חמץ מתוך שנתנה שגגת קדש לכפרה נתנה נמי שגגת חמץ לכפרה וזה אינו כלום ששגגת תרומה וזדונה לתשלומין נתנו דהא קי"ל כרבה דאמר בריש פירקין משא"כ בחייבי כריתות שלא נתנו לממון אלא ש"מ לא אמר ר' נחוניא אלא מזיד דאיכא כרת וחייבי מיתות איתקיש חייבי מלקות וכרת לא איתקיש ואל תתמה ותאמר הרי רבתה תורה כרת כמיתה שהרי חייבי מלקיות רבתה אותם תורה כחייבי מיתות מג"ש דרשע רשע ולא פליג ביה ר"י דהא ברייתא תניא במס' סנהדרין ובמתני' דהתם רמיזא אע"ג ג"ש ממכה מכה ואעפ"כ לענין תשלומי ממון חייבי מיתות איתקוש חייבי מלקות וכריתות לא איתקוש והא דאמרי' אי ר' נחוניא בן הקנה קשיא אחותו ולא אוקימנא בשוגג באיסור כרת שבה משום דקתני סיפא אע"פ שהן בהכרת אין בהם מיתת ב"ד ואי בשוגג למה לי למיתנא אע"פ אלא במזיד ולאפוקי מדר' נחוניא כדאוקימנא בריש פירקין ומסייע לדברי בעה"מ הא דתנן במס' מגילה אין בין שבת ליוה"כ אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהכרת ואמרי' עלה הא לענין תשלומין זה וזה שוים מני ר' נחוניא בן הקנה הוא אלא שיש לומר כיון דפטור בתשלומין אע"פ שיש בו צד הקל שוין הם:

ועוד משום דאית ליה למרמא אחריתי עליה וכו' אמר רב ששת ל"ק הא ר"ג הא ר"י פירש לר"ג דאית ליה חזקה דגופא וכו' ויש לה טענת בתולים וכו' ולר"י דל"ל חזקה דגופא חזקתה בעולה ואין לה לא טענת בתולים ולא קנס: אמר הכותב אין זה נכון דלר"י גופיה אית ליה חזקה דגופא כדאמרי' בפ' המדיר כי לא אזיל ר"י בתר חזקה דגופא ה"מ היכא דאיכא חזקה דממונא היכא דליכא חזקה דממונא אזיל ר"י בתר חזקה דגופא וכ"ש הכא בטענת בתולים דאיכא תרתי חזקה דממונא וחזקה דגופא ועוד הך דיוקא דדייקי עלה בגמ' אימר דשמעת ליה לר"ג היכא דטענה איהי וכו' ולא אתיא שפיר להאי פירושא דעד כאן לא בעי ר"ג טענה אלא גבי נושא אשה ולא מצא לה בתולים שאלמלא טענתה אין חזקתה כלום שהרי בעולה היא שאין לה בתולים ובשביל חזקת גופא נאמנת לטעון טענה אחרת להעמיד חזקה ראשונה אבל גבי קנס אין חזקה דגופא מועיל הרי בתולה היא ואינה צריכה טענה ואם אין חזקתה עושה אותה בתולה כדבריך אא"כ טוענת דאיכא תרתי ברי וחזקה חרשת זו למה יש לה וכי טענת ב"ד ברי היא שנחזיק אותה בתורת בתולה בשבילה בשלמא להעמיד חזקה דגופא או חזקה דממונא מהניא טענת ב"ד בכ"מ אבל בכגון זה שאין דינה כבתולה בלא טענת ברי לדבריך מה טענת ב"ד מוסיף לה בחזקתה אלא עיקר הפירוש כדברי רש"י דהא דקתני אין לה טענת בתולים ר"ג היא דטענינן לה מוכת עץ היא וכן כתבו ר"ח והגאונים ז"ל ובזה סמך רבינו שכתבה בהלכותיו ונראה לי דאפי' קדש ובעל לאלתר שא"א תחתיו אירע לה כלום אפ"ה אין לה טענת בתולים דמכדי קי"ל חרשת ושוטה אין להן כתובה אלא בשרצה לכתוב לה וקי"ל נמי מוכת עץ בין הכיר בה מנה אלמא אין מקחה מקח טעות הלכך נשא חרשת אע"פ שכתב לה מאתים כסבור בתולה היא ולא מצא בתולים טוענין לה מוכת עץ וכיון שמדעת עצמו כתב מאתים אין מפסדת כלום שאין זה מקח טעות ודאמרי' אף ר"י קאמר כלומר ד"ה שה"ה דלר"ג אית לה קנס וזו שנויה בתוספתא הבא על החרשת ועל השוטה ועל הבוגרת ועל מוכת עץ אין להם קנס איכא מתנה שאלמלא כן לא שתקו בגמ' מלהקשות מקנס לקנס:

המאור הגדול

[דף לה ע"ב] אמר ליה רב אדא בר מתנה לאביי לר"ל דאמר בפירוש רבתה תורה וכו' מאן תנא עליה דר' נחוניא בן הקנה וכו' בשלמא לר"י פליגי רבנן עליה אע"ג דסבירא חייבי כריתות ישנן בכלל מלקות ארבעים ורשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו בב' רשעיות המסורה לב"ד הכתוב מדבר והכא בחייבי כריתות דאיכא רשעה המסורה לב"ד אפ"ה פליגי עליה ד בן הקנה דס"ל כרת שלי כמיתה שלכם וכי היכי דבמיתת ב"ד ל"ש שוגג ול"ש מזיד פטור מן התשל ס"ל לר' נחוניא דבכרת פטור מן התשלומין בין במזיד בין בשוגג ורבנן דלית להו האי סברא ד שלא דברה תורה אלא ברשעה המסורה לב"ד כגון חייבי מיתות ב"ד ומלקות ופליגי עליה בכרת ואע"ג מלקות לדעתיה דר"י דאיהו פטר ליה בין מזיד בין שוגג מממון דכרת שלי כמיתה שלכם ואינהו דפ משום מלקות לא פטרי ליה אלא במזיד אבל בשוגג חייב ממון דחייבי מיתות איתקוש חייבי מלקות לא ופליגי עליה דבנן אפי' בשוגג אלא לר"ל דס"ל דכי היכי דחייבי מיתות איתקוש חייבי מלקיות נמי דבפירוש רבתה תורה חייבי מלקיות כחייבי מיתות ל"ש אתרו ביה ול"ש לא אתרו ביה פטור במ וחייבי כריתות ישנן בכלל מלקות ארבעים לרבנן מאן פליג עליה דר' נחוניא בן הקנה דרבנן ודאי ואע"ג דל"ל הדין סברא דר' נחוניא בן הקנה דכרת שלי כמיתה שלכם אפ"ה פטרי ליה משום מלקות המסורה לב"ד היא ואיתקוש לחייבי מיתות ובין מזיד בין שוגג כר' נחוניא בן הקנה וכוותיה ס"ל ואע"ג דלא ס"ל לטעמיה מ"מ לא פליגי עליה ופטרי ליה מממון בין שוגג בין מזיד כוותיה אלא מ עליה או ר"מ דמת ומשלם ל"ל לוקה ומשלם אית ליה דהדין קרא דרשעה אחת אתה מחייבו לא מ אלא במיתת ב"ד אבל במלקיות אע"ג דרשעה המסורה לב"ד היא לא איכפת ליה ולוקה ומשלם ופל דר' נחוניא בן הקנה אע"פ שמודה שיש מלקות בחייבי כריתות אפ"ה חולק עליו דל"ל הדין סבר שלי כמיתה שלכם ומלקות נמי לא פטר ליה בין שוגג בין מזיד חייב בתשלומין וחולק על ר' נחוניא בשניהם בשוגג ובמזיד ור"י נמי חולק עליו מכיון דס"ל מלקיות בחייבי כריתות ליכא וברשעה המסו הכתוב מדבר ולא מקיש כרת למיתה כר' נחוניא בן הקנה איהו נמי פליג עליה בחייבי כריתות ובי ובין במזיד יש כאן תשלומין:

[דף לו ע"א] משום דאית ליה למירמא אחריתי עליה וכו' אמר רב ששת ל"ק הא ר"ג הא ר"י דאית ליה חזקה דגופא ואמרי' העמד הגוף על חזקתו בחזקת בתולה עומדת טענת בתולים וקנס ואע"ג *) דתני להמשום קנס למימרא דבתולה הואי דהוה ליה פתח פיך לאלם אבל לג בתולים לא טענינן לה דלמא מוכת עץ הות ודלמא משארסת' נאנסה דמילי דלא שכיחי נינהו ולא טע ולר"י. דל"ל חזקה דגופא חזקתה בעולה ואין לה לא טענת בתולים ולא קנס ולא כן פי' רבינו של

א מיי' פ"ב ופ"ג מהל' נערה סמג עשין (כד) [כד] טור אה"ע סי' קעז:
ב מיי' פ"ק שם סמג שם טור אה"ע שם:
ג מיי' פי"ב שם סמג עשין שם טור אה"ע שם:

יש לה קנס וקנסה לעצמה. בגמרא מפרשינן טעמיה : גמ' בא עליה ומתה פטור. כגון שלא הספיק האב להעמידו בדין עד שמתה : דתנן נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה. אלמא אירוסין אין מוציאין מרשות אב שהרי אין נדריה מופרין עד שיפירו שניהם : דבגרות ונשואין מפקי מרשות האב. בגרות מוציאה מרשות האב דלא מצינו שזכתה לו תורה בבתו אלא מכר בקטנות ושאר שבח ממון כגון קנסה ומעשה ידיה בנערות כדילפינן בפרק נערה שנתפתתה (דף מו:) אבל בבגרות לא אשכחן וכיון דלא זכתה (ה) תורה אכן מהיכא תיתי לן לזכותו בשלה ונשואין מוציאין מרשות אב כדאשכחן בהפרת נדרים דכל זמן שלא נשאת אביה מפר ומשנשאת אין יכול להפר ובגמ' [דף לט.] ילפינן נשואין מבגרות דהואיל ובגרות מוציאה מרשות אב ונשואין מוציאין מרשות אב מה בגרות בא עליה ובגרה לעצמה דכתיב ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה דמשמע דוקא כשהיא נערה בשעת נתינה אף נשואין בא עליה ונשאת לעצמה אבל אם עמדה בדין קנסה לאביה הוא דמשעת העמדה בדין זכה האב כדתנן בפרקין דלקמן [דף מב:]: מתני' בשת ופגם. במתני' לקמן מפרש להו : אבל לא את הצער. דמפותה אין לה צער : אונס נותן מיד. לאביה ואע"פ שכונסה : לכשיוציא. בגמ' פריך אטו אשתו היא ומפרק לה לכשלא יכנוס דאם כונסה אין נותן קנס כדכתיב (שמות כב) מהר ימהרנה ואם מאן ימאן כו' כסף ישקול אבל באונס כתיב ונתן לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה : שותה בעציצו. בכלי שבחר לו לשתות בו כלומר על כרחו ישאנה כדכתיב לא יוכל לשלחה : גמ' אשתו היא. וכי אשתו היא כבר דקאמר לכשיוציא : לכשלא יכנוס. שתמאן (או) היא או אביה או המפתה עצמו : אחד האונס ואחד המפתה בין היא בין אביה יכולין לעכב. כלומר באונס אע"פ שהאב רוצה לקדשה ועדיין ברשותו היא אפ"ה נתנה לה תורה רשות לעכב כיון שענה אותה בע"כ ויש אומרים שאם האב רוצה לקדשה (ו) והאונס רוצה לכנסה כונסה בע"כ ומאי דאמרינן שהיא יכולה לעכב היינו לומר שאין (ז) אונס מצוה לכנסה בע"כ אבל במפותה מפרשינן בפרק האיש מקדש (ח)(דף מו.) דהיינו שכל זמן שהיא מעכבת מפתה משלם קנס אבל לא שתהא יכולה לעכב מלכנסה שהרי ברשות האב היא לקדשה לכל מי שירצה בע"כ ובמפותה דמדעתה עבדה למה תהא יכולה לעכב אלא ודאי דוקא לענין קנס וכדכתיבנא : כשתצא היא. אם יצאה מאליה ותבעה ממנו גט : אין לה עליו כלום. מפרשינן בגמ' דטעמא מאי תקינו רבנן כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מני למיפק לה אלא מדעתה ואע"ג דבפ' ואלו הן הלוקין (דף טו.) אמרי' אמר קרא לא יוכל לשלחה כו' כל ימיו בעמוד וחזור קאי הני מילי בע"כ אבל ברצונה ודאי משלחה ואינה חוזרת : וניתי עשה דולו תהיה לאשה ונדחה את לא תעשה. דאינה ראויה לבא בקהל כגון ממזרת ואי אמרת דהכא גלי קרא דלא דחיא ליה דכתיב ולו תהיה לאשה דמשמע אשה הראויה אם כן נגמור מינה בעלמא דאין עשה דוחה את לא תעשה : ומהדרינן כי אמר כו' אבל הכא אי אמרה לא בעינא ליה מי איתיה לעשה כלל. כלומר ועשה דקיל דאפשר דמידחיא אינו דוחה לא תעשה (א) ודכוותה אמרינן בפרק אלו מגלחין (דף נ.) גבי מגלחה שאם היה כהן והיא בבית הקברות לכך נאמר והתעלמת ואיכא מקלת נסחי דכתיב בהו פשיטא מי דחינן איסורא מפני ממונא כלומר פשיטא שאינו מטמא שהרי אם באו בעלים ואמרו לא בעינן ליתיה לעשה כלל ועשה דקיל דאפשר דלידחי אינו בדין שידחה לא תעשה אלא כופין הלה לדחותו ואע"ג דאשכחן שדין בציצית דמצי למפטר נפשיה בטלית של למר [דליכא כלאים] מ"מ עשה דציצית הא איתיה לעולם ולאו הוא דליתיה אבל עשה לעולם איתיה דאפילו טלית של למר חייבת בציצית : מתני' יתומה שנתארסה ונתגרשה האונס חייב והמפתה פטור. דכיון דיתומה היא וקנסה שלה ואחילתיה דמדעתה נתפתתה לו פטור ובגמרא פרכינן יתומה פשיטא ומפרקינן הא קא משמע לן דנערה שנתארסה ונתגרשה כיתומה מה יתומה לעצמה אף נערה שנתארסה ונתגרשה לעצמה. כלומר דכרבי עקיבא סבירא ליה דאמר לעיל במתניתין [דף לח.] (ט) דקנסה לעצמה והך נתארסה ונתגרשה בשאביה קיים וקא קרי לה יתומה משום דפקע זכות האב מינה לגבי קנס : וכי תנן המפתה פטור היינו דוקא מקנס שהוא שלה ויכולה למחלו אבל חייב ליתן בשת ופגם לאביה (ב) : אבל בירושלמי [הלכה ז] איפליגו אם יכולה היא למחול קנסה או לא דאיכא מאן דסבר התם דקנס אינה יכולה למחול לפי שאינה זוכה בו עד שעת העמדה בדין ואין אדם מוחל דבר שאינו ברשותו וכי קתני מתניתין המפתה פטור אבשת ופגם דוקא קאי וביתומה ממש וכי אמרינן דנערה שנתארסה ונתגרשה כיתומה היינו לענין דקנסה לעצמה ומיהו חלוקין הם בדיניהם דביתומה האונס חייב בכל והמפתה פטור מן הבשת ומן הפגם ובנערה שנתארסה ונתגרשה אף המפתה חייב בכל דמשלם בשת ופגם לאביה וקנס לעצמה שאינה יכולה למוחלו ואיכא מאן דאמר התם דיכולה היא למחול קנסא ומתניתין הכי קתני דנערה שנתארסה ונתגרשה הרי היא כיתומה לענין קנסא ולפיכך האונס חייב לתת לה קנס והמפתה פטור מקנס אבל בשת ופגם משלם לאביה ומיהו ביתומה ממש פטור לגמרי וכתב הרמב"ן ז"ל דמסתברא כמאן דאמר שיכולה למחול לו קנסא אע"פ שלא זכתה בו עדיין דהא למה זה דומה לכותב לארוסתו [דף פג.] דין ודברים אין לי בנכסיך בחייך ובמותך דקיימא לן דאם מתה אינו יורשה דנחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר כלומר שעכשיו אינו ראוי לה כגון ארוסתו זו אדם מתנה עליה שלא יירשנה ולאפוקי ירושת אביו שהיא ראויה לו והא נמי להא דמי ועוד דכיון שנתרלית בשעת ביאה היאך יתחייב והרי הוא כאומר קרע שיראין שלי והפטר ואף על פי שאינה זוכה בקנס עד שעת העמדה בדין מכל מקום בשעת ביאה הוא מתחייב הילכך קיימי לן כר' מונא דאמר התם דיכולה למוחלו : מתני' אי זהו בשת. בגמרא פרכינן ואימא נ' סלע אמר רחמנא מכל מילי ומפרקי' רבא אמר (י) קרא ונתן האיש השוכב עמה הנאת שכיבה נ' כסף מכלל דאיכא בשת ופגם : הכל לפי המבייש. אדם בינוני המבייש בשתו קשה מאדם זולל ומאדם חשוב : והמתבייש. לפי חשיבותו בשתו כך כתב רש"י ז"ל ובודאי דבמילי אחריני הכי הוא אבל באונס ומפתה נראין הדברים שכל שהוא זולל יותר בשתו מרובה : כאילו היא שפחה. בגמרא מפרש מאי גריעותא מחמת בעילה : כל מקום שיש מכר לאב. בבתו דהיינו בקטנותה : אין לו בה קנס. דאין קנס לקטנה וילפינן לה בגמרא מדכתיב ולו תהיה לאשה במהוה עמה הכתוב מדבר : וכל מקום שיש קנס. משהיא נערה אין מכרו מכר דתניא [נדרים דף עו.] יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת מכורה כבר יוצאה אינה מכורה אינו דין שלא תמכר : גמ' שיש לו לרבו קורת רוח ממנו. שזהיר בעבודתו ואף הוא רוצה

אין לה קנס רבי עקיבא אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה : גמ' והלכה כר"ע דקיימא לן הלכה כרבי עקיבא מחברו : *אמר אביי בא עליה ומתה פטור שנאמר °ונתן לאבי הנערה ולא לאבי המתה : *בא עליה עד שלא נתארסה ונתארסה קנסה לאביה הוא דעדיין לא נפקא לה מרשות אביה דתנן נערה מאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה אבל אם בא עליה ואח"כ נשאת או בגרה קנסה לעצמה דבגרות ונשואין מפקי מרשות אב לגמרי והוא שלא עמדה בדין קודם בגרותה ונשואיה אבל אם עמדה בדין קנסה לאביה : מתני' *המפתה נותן שלשה דברים ואונס ארבעה המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו האונס שנותן את הצער מה בין אונס למפתה אונס נותן צער ומפתה אינו נותן צער אונס נותן מיד ומפתה לכשיוציא אונס שותה בעציצו ומפתה אם רצה להוציא מוציא : גמ' ומפתה *לכשיוציא אשתו היא אמר אביי אימא לכשלא יכנוס תניא נמי הכי אע"פ שאמרו המפתה נותן לכשלא יכנוס בושת ופגם נותן מיד (א) אחד האונס ואחד המפתה בין היא בין אביה יכולין לעכב תניא אידך אע"פ שאמרו אונס נותן מיד כשתצא (ב) אין לה עליו כלום : מתני' *כיצד שותה בעציצו אפילו היא חגרת אפילו היא סומא מצא בה דבר זמה או שאינה ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר °ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו : גמ' וניתי *עשה ונדחי לא תעשה כי אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה כגון מילה בצרעת דלא אפשר לקיומי לעשה אבל הכא אי אמרה לא בעינא ליה מי איתיה לעשה כלל : מתני' יתומה שנתארסה ונתגרשה רבי אלעזר אומר האונס חייב והמפתה פטור : גמ' אמר רב אדא בר אהבה הלכה כר' אלעזר (א) קרי רב עליה דר"א טובינא דחכימי : °מתני' איזהו בושת הכל לפי המבייש והמתבייש פגם רואין אותה כאילו היא שפחה נמכרת כמה היתה יפה וכמה היא יפה קנס שוה בכל אדם וכל שיש לו קצבה מן התורה שוה בכל אדם : *כל מקום שיש מכר אין קנס וכ"מ שיש קנס אין מכר קטנה יש לה מכר ואין לה קנס נערה יש לה קנס ואין לה מכר בוגרת לא מכר ולא קנס : גמ' פגם רואין אותה כאילו היא שפחה נמכרת היכי שיימינן לה אמר אבוה דשמואל אומדין כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה להשיאה לעבדו שיש לו קורת רוח ממנו : כ"מ

שיש

רש"י

נתגרשה בת סקילה היא ואין שם קנס : אין לה קנס. דכתיב אשר לא אורסה הא אורסה פטור : ור"ע דרש לא אורסה לאביה הא אורסה לעצמה : גמ' אביה ובעלה מפירין נדריה. ואינו מופר עד שיפירו שניהן דנשואין ובגרות מפיקין מרשות האב דלא מצינו שזכתה תורה לאב אלא או בקטנות או בנערות אבל בבוגרת לא אשכחן וכן נשואין דכל זמן שלא נשאת אביה מפר נדריה ומשנשאת אין יכול להפר : מתני' אונס נותן מיד. לאביה קנס ואע"פ שכונסה : לכשיוציא. מפרש בגמ' וכי אשתו היא כבר דאמר לכשיוציא (ג) : גמ' לכשלא יכנס. שתמאן היא או אביה או המפתה עצמו דכולן יכולין לעכב שלא יכנוס : כשתצא. מאליה ותבעה הימנו גט דהוא אינו יכול לגרשה ע"כ דכתיב לא יוכל לשלחה כל ימיו : אין לה עליו כלום. ולא אמר (ג) אין קנס תחת כתובתה כי לאביה נותן מיד אלא כסף קנסה היא כתובתה וכן אם מת יצא כסף קנסה בכתובתה ואין לה עליו כלום : מתני' בעציצו. בכלי שבחר בו שעל כרחו ישאנה : גמ' וניתי עשה. ולו תהיה לאשה וידחה לא תעשה שאינה ראויה לבא בישראל כגון ממזרת : מי איתיה לעשה כלל. השתא נמי מלמדין אותה לאמר איני רוצה : מתני' האונס חייב והמפתה פטור. דכיון דיתומה היא וקנסה שלה אחילתיה למדעתה נתפתתה לו (ד) : וכן נתארסה ונתגרשה אפילו אביה קיים קנסה שלה כר' עקיבא לכך מפתה פטור : גמ' טובינא דחכימי. מאושר שבחכמים : מתני' הכל לפי המבייש. אדם בינוני (ב) בושתו גדול מאדם זולל ומאדם חשוב : והמתבייש. לפי חשיבותו הוא בושתו : שיש לרבו קורת רוח הימנו. ואף הוא רוצה לעשות לו נחת רוח להטעימו טעם בתולה : כל מקום שיש מכר. לאב בבתו דהיינו קטנה אין קנס דאין קנס לקטנה : כל מקום שיש קנס. דהיינו נערה אין מכר

הגהות הב"ח

(א) ואחד כצ"ל: (ב) נ"ב היא : (ג) לכשיוציא ומפרש לה לכשלא יכנוס וכו' כצ"ל והד"א ותי' גמ' ליתא בד"ס : (ג) אמרי' כצ"ל: (ד) נ"ב פטור : (ה) נ"ב לו : (ו) והאנס כצ"ל: (ז) האנס כצ"ל: (ח) נ"ב דף מ"ו ע"ב בתוס' וכן במ"ש התוס' פ' אלו נערות : (ט) נ"ב נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה : (י) נ"ב אמר :

הגהות חו"י

(א) כה"ג עיין ברי"ף גיטין סי' תלח : (ב) בפ' החובל פי' רש"י אדם קל שבייש בושתו מרובה:

[דף עח ע"ב]

ג"' מהר"ס

שלטי הגבורים

א כתב מיי' ג' דברים של מפתה וד' של אונס הם של האב נתארסה אחר שנתפתתה אין האירוסין מוציאין מרשות האב והן שלו ואם יש לה אב הרי הן של עצמה והראב"ד ז"ל כתב דצער לעצמה דכי היכי דאמרי' בשאר חבלות צערא דגופא לא אקני ליה רחמנא לאב ה"ה הכא נמי אפי' אם יש לה אב ואם לא הספיק האב להעמידו בדין עד שבגרה או ניסת או מת הכל לעצמה אבל אם העמידו בדין ואח"כ בגרה או ניסת כבר זכה בו משעת העמדה בדין והוא שלו ואם מת מורישו לבניו :
ב כתב מיי' אין האונס והמפתה חייב בקנס עד שיבא עליה כדרכה ובעדים וא"ל הרואה באו עליה שנים אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה אם הראשון בא עליה שלא כדרכה חייב בבושת ופגם ולא בקנס ואם הוא אחרון אינו חייב אלא בבושת שכבר נפגמה וזה שבא עליה כדרכה בין הוא ראשון או אחרון חייב בקנס ובשאר הדברים אבל אין בושת ופגם של בת שלא נבעלה כלל כבושת ופגם של זו שנבעלה שלא כדרכה והרא"ש כתב שחייב בקנס אפי' שלא כדרכה ואם באו הרבה כולם שלא כדרכה כולם חייבים בקנס וכן כתב הראב"ד :
לשון ריא"ז
באו עליה י' שלא כדרכה ואחד כדרכה כולם חייבין בקנס שהרי בתולה היתה בביאת כולם והבא עליה אחר שנבעלה כדרכה אינו משלם קנס כמבואר בקונטרס הראיות :
ג כתב מיי' כל הנבעלה בשדה היא בחזקת אנוסה ודנין בה דין אונס עד שיעידו עדים שברצונה נבעלה וכל הנבעלת בעיר היא בחזקת מפותה מפני שלא צעקה עד שיעידו שהיתה אנוסה כגון ששלף חרבו ואמר לה אם תצעק אני אהרוג אותך וכתב הראב"ד חזקה זו איני יודע מה תועלת יש בה אם יש עדים יבאו ויעידו ואם אין עדים אין שם קנס ואם לענין ג' דברים אם יש טענה ביניהם כלל גדול בדין המע"ה והעיר והשדה שוים :
ד כתב מיי' כל בת שיש לה קנס יש לה בושת ופגם ואם היתה אנוסה יש לה צער וכל בת שאין לה קנס אין לה בושת ופגם אם נתפתתה וכן אם נאנסה חוץ מבוגרת וממאנת והחרשת והשוטה כיצד האונס את הבוגרת ואת הממאנת אע"פ שאין להם קנס יש להן בושת ופגם וצער והאונס השוטה והחרשת משלם את הצער בלבד אבל המפתה את כולן פטור מכלום ע"כ כתב הטור ואיני מבין דבריו דמה תלוי צער ובושת ופגם בקנס דאע"פ שאין להם קנס למה לא יהא להן שאר הדברים :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לשון תוס' [illegible]

רוצה לעשות לו נחת רוח להטעימו טעם בתולה: זו דברי ר"מ. דאמר אין קנס לקטנה. איכא מ"ד הלכה כר"מ כו' דאלמא לא ס"ל כר"מ (ג) מדקאמר זו דברי ר"מ משמע דזו ולא ס"ל דסתמא הכי משמע כל היכא דלא מפרש תלמודא בהדיא זו וס"ל: דבעי רבא יש בגר בקבר. לעיל היא בגמרא בפרקין [דף לה:]: נערה מלא דבר הכתוב. דכתיב מלא בה"א: הא כ"מ שנאמר נער אפילו קטנה במשמע. וגבי אונס נער כתיב בלא ה"א: **ולענין** שלא כדרכה משמע דמשלם קנס דבפרק הבא על יבמתו (דף נט.) מוקמינן ולו תהיה לאשה באשה הראויה לו פרט לאלמנה לכה"ג בבא עליה שלא כדרכה

נר מצוה — תורה אור

שיש מכר אין קנס: אר"י אמר רב זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים יש קנס במקום מכר כדכתבינן לעיל [א] איכא מ"ד הלכה כר"מ משום דסתם מתני' כותיה ואנן לא ס"ל הכי חדא דהא רב יהודה אמר זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים כו' דאלמא לא סבירא א ליהכר"מ דיחידאההוא (ולית הילכתא כותיה) ועוד הא אשכחן לרבא דהוא בתרא דס"ל כרבנן דבעי רבא יש בגר בקבר או אין בגר בקבר יש בגר בקבר ודבנה הוי או דילמא אין בגר בקבר ודאביה הוי (הוי אומר אין בגר בקבר ודאביה הוי) ש"מ (א) כרבנן ס"ל דאמרי קטנה יש לה קנס דלא משכחת לה דיש לה בן קודם בגרות אלא היכא דבא עליה (ג)(א)(אונס)[כשהיא קטנה ואע"ג דאיפריכא האי בעיא (ב) לאו מהאי טעמא איפריכא ועוד דגרסי' בפ' נערה שנתפתתה* אמר ריש לקיש המוציא שם רע על הקטנה פטור שנאמר °ונתן לאבי הנערה נערה מלא דבר הכתוב וכו' עד אלא כאן נערה הא כל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע אלמא כרבנן סבירא ליה וכן ב הלכתא: בוגרת אין לה מכר ואין לה קנס דייקינן מינה הא בושת ופגם אית לה ודוקא אנוסה בוגרת אבל מפותה בוגרת אין לה כלום: **מתני'** *האומר פתיתי ג בתו של פלוני משלם בושת ופגם על פי עצמו ואינו משלם קנס על פי עצמו האומר גנבתי *שורו של פלוני משלם הקרן על פי עצמו ואין משלם התשלומי כפל ולא תשלומי ד' וה' המית שורי את פלוני או שורו של פלוני הרי זה משלם על פי עצמו המית שורי עבדו של פלוני אינו משלם על פי עצמו זה הכלל כל המשלם יתר על מה שהזיק אינו משלם על פי עצמו:

דברים כב

הדרן עלך ואלו נערות

ובפ"ק דקידושין (דף ס:) תניא בא עליה י' בני אדם ועדיין היא בתולה כולם בסקילה רבי אומר אני הראשון בסקילה וכולם בחנק ואמרינן עלה א"ר זירא מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי ומשמע דאיזה מהן שתברור חייב לישא אותה דכיון שבידה לעכב אין החיוב חל אלא על אותו שתברור והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם בררה לה אחד מהן נפטרו כולם אמרה אי אפשי בוררת וחוזרת ובוררת ויש לתמוה על הרמב"ם שכתב בפרק [ראשון] מהלכות נערה בתולה שאין האונס או המפתה חייב קנס עד שיבא עליה כדרכה ואפשר שסמך לו אמאי דאמרינן בפרק בן סורר ומורה (דף עג:) דפרכינן התם ורמינהו ואלו נערות שיש להם קנס הבא על אחותו אמרוה רבנן קמיה דרב חסדא משעת הערארה דפגמה איפטר לה מקטלא ממונא לא משלם עד גמר ביאה ופי' רש"י ז"ל דקנסא לא מחייב אלא משום גמר ביאה שהוא מוציא בתוליה ומינה נמי דשלא כדרכה כיון שאינו מוציא בתוליה לא מחייב ואין לדחות סוגיות מפורסמות בשביל זו שכבר פירשו התוס' בענין אחד ואין כאן מקום להאריך: אבל מפותה בוגרת אין לה כלום. דמכיון דמדעתה עבדה אחולי אחולה: **מתני'** האומר פתיתי בתו של פלוני כו' ואינו משלם קנס. בב"ק (דף סד:) נפקא לן דמודה בקנס פטור מאשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו: המית שורי את פלוני. והריני חייב בכופר: הרי זה משלם ע"פ עצמו. דקא סבר כופרא ממונא: הדרן עלך ואלו נערות

רש"י

כדפירשנו לעיל: **גמ'** בגר בקבר. אם מתה בעודה נערה עד שלא עמדה בדין והגיע זמן בגרותה בקבר מי אמרי' כי היכי דאמר בפרק נערה לא הספיק לעמוד בדין עד שבגרה הרי הוא לעצמה ולא לאביה והשתא נמי בגרה בקבר מפקיע כח האב ובנה ירית אם יש לה בן או לאו: אלא היכא דבא עליה כשהיא קטנה. דאין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים: ואע"ג דאיפריכא. דאין אשה מתעברת בקטנותה: אבל מפותה בוגרת אין לה כלום. דמחלה כדפירשנו לעיל: **מתני'** פתיתי. וה"ה אנסתי: ואין משלם קנס. דמודה בקנס פטור דכתיב אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו: המית שורי את פלוני. והריני חייב כופר: ה"ז משלם ע"פ עצמו · דקסבר כופרא ממונא:

הדרן עלך ואלו נערות

שלטי הגבורים

א וככל דוכתא שאומר באמורא זו דברי פלוני משמע זו ולא ס"ל עד דמפרש ליה תלמודא בהדיא זו וס"ל כההיא דפ' בית כור אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי בן ננס וכו' ופריך זו ולא ס"ל והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו וכו' אלא זו וסבירא ליה וכן בריש פ"ק שור שנגח אמר רב יהודה זו דברי סומכוס ועוד דאי זו וסבירא ליה קאמר איכא לאקשויי עלה מאי קמ"ל:

ב כר"מ והראב"ד פסקו כר"מ וכמו שפסק רב אלפס נראה דאין סתם משנה כנגד דברי האמוראין כ"כ הרא"ש ז"ל:

ג כתב מיי' אם הבת תובעתו ואומרת אנסת או פתית אותי והוא אומר להד"ם ה"ז נשבע שבועת היסת שאילו הודה היה משלם בושת ופגם ונער ע"פ עצמו אמרה לו אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתיך ה"ז נשבע שבועת התורה על דמי הצער ומשלם בושת ופגם שהרי הודה במקצת הטענה וכתב הראב"ד שהצער לעצמה דצער גופה לא אקני ליה רחמנא לאב לכך אינו מודה במקצת הטענה ג' דברים לאביה פיגם ומה שהודה לאביה הודה ומה שכפר לה כפר ועוד אם טען אביה טענת שמא הוא: כתב הרא"ש ז"ל הכותבין על הפנויה יש דעות חלוקות יש אומרים לכתוב משום לזות שפתים ויש אומרים שמצוה לכתוב כדאשכחן באונס ומפתה ולו תהיה לאשה והסובר אומר נכי דחייבה תורה לכונסה אחר שפגמה היא ודאי אבל בעלמא אין להחזיק הקול לפגום אותם:

עין משפט

א מיי' פרק ב מהל' נזקי ממון ופ"ה מהל' סנהדרין סמג עשין ...ע"ו וטוש"ע ח"מ סי' [א] שא:

הגהות הב"ח

(א) דכרבנן כנ"ל: (ב) באונס כנ"ל: (ג) דמדקאמר כנ"ל: ד"ה ומהר"ם מ"ז: ד"ה מ"ז [וכ"מ הב"ח]

הגהות חו"י

(א) תי' אונס נמחק: (ב) דאם היה אפשר לה להתעבר שפיר איבעיא ליה ש"מ מינה דס"ל דיש קנס לקטנה:

המאור הגדול

בעי רבא יש בגר בקבר ודבנה הוי. פי' קא מיבעיא ליה כשעמד בדין ואליבא דר"ש דכיון דלא הספיק לגבות פקע אב והוי ממון להורישו לבנה מאחר שעמד בדין ואסיקנא הכי קא מיבעיא ליה יש בגר בקבר ופקע אב או לא פי' קא מיבעיא ליה בשלא עמד בדין ואליבא דד"ה ואיצטריכו לפרושי הכי כי היכא דלא תיקשי לן מ"ש דפקע אב בלישנא בתרא ולא פקע בן בלישנא קמא אטו ברא ירית אבא אבא לא ירית ברא ותו לא מידי:

השגות הראב"ד

אמר אברהם ידעתי בנפשי כי מן הנבראים הקלים אשר ברא האלהים אני ולא השגתי לאחת מן החכמות הקלות אשר לחכמים מפני כובד טבעי ומאשר הציקוני תלאות ועלילות הזמן המתגלגלות על בני האדם ולא חכמתי ידי למו פי שמתי כי השכל אין והדבר אין בי. אך אמרתי אילי יחשבו אותי לאויל מחריש בין טוב לרע לא יפריש ולכן פציתי פי לדבר אולי אהיה ובשפל פעם יפול ופעם יתגבר:

הנה ראיתי בהלכות הרב אלפסי ז"ל דברים נפלאים ממני ואולי מבלי ראות עיני כאשר תכהין עיני הרואה כאשר יסתכל בעין השמש מפני חלישות טבעו ואמת כי היה לי לעצם את עיני ולסגור דלת פי וללכת אחריו אל הימין ואל השמאל מאין נטות. אבל כי היא מלאכת שמים והמלאכה גדולה ואין בה תכלית לבשר ודם אבל העוסק בה מקבל שכרו בין מוטעה בין שוגג על כן לא נמנעתי לחפש אחריו כאשר תשיג ידי פעם לסתור ופעם לחזק. אע"פ שאיני יכול לסתור וגם היא אינו רק כי ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

א] **ראיתי** במס' כתובות שכתב הרב אלפס ז"ל בפ' אלו נערות אע"ג דסתם לן תנא כר' מאיר דאמר קטנה אין לה קנס לית הלכתא כוותיה. מ"ט הדא דהא אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים וכו' אלמא לית הלכתא כוותיה ועוד דאשכחן לרבא דהוא בתרא דס"ל כוותיהו דבעי רבא יש בגר בקבר ודבנה הוי וכו'. והא לא משכחת לה דיש לה בן קודם הבגר אא"כ נבעלה בקטנותה אלמא קטנה יש לה קנס: אמר הרב ר' אברהם מן טענה זאת אין להביא ראיה כי לא היה רבא יודע שאין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים בלבד ועל כן הקשו משמואל דאמר אין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים בלבד וכו'. הלא שהיה לו להביא מן הקושיא שהקשו עליו מן הברייתא מהא דתני רב ביבי קמיה דרב נחמן ג' נשים משמשות במוך ואלו הן קטנה וכו' ואם איתא דרבא כר"מ ס"ל דאין קנס לקטנה מדשמואל סגי לאקשויי ולא צריך לאיתויי ראיה מהך ברייתא ומיהו אין כאן ראיה כלל דרבא לתרוייהו קא מיבעיא ליה בין לר"מ בין לרבנן ומתרוייהו הוא מקשה ליה מברייתא מקשה לדעת רבנן דהא אינה מתעברת קודם הבגר ומדשמואל קא משלם לקושיא דתרוייהו בין לר"מ בין לרבנן דלא משכחת לה קודם הבגר כלל. ודקא מייתי נמי ראיה ממאי דגרסי' פ' נערה שנתפתתה אמר ר"ל המוציא שם רע על הקטנה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה וכו' ואמרי' התם נערה הא כל מקום שנאמר נער אפי' קטנה במשמע אלמא כרבנן ס"ל. גם זו אינה ראיה דמטעמייהו דרבנן קא מגלה, ובפ' אלו נערות לטעמא דרבנן קא מייתי ליה להאי קרא והאי קרא דסמיך ליה על מוציא שם רע משום דהאי קרא דמוציא שם רע הוא נערה מלא הוא דקא מגלה על נערה המאורסה דקנס שהוא חסר דאפי' קטנה במשמע הלכך מכל הנך ליכא ראיה לדחויי דסתם לן תנא כוותיה תרתי סתימות בכתובות ובמס' חולין. וברייתא דאילונית דאיתניא לעיל בהאי פירקא נמי סתמא כר"מ ואי מדאמר רב זו דברי ר"מ דלמא זו וס"ל כדאשכחן ביבמות פ' אלמנה לכה"ג בענין המוכה לעובר ואפי' תימא זו ולא ס"ל כיון דאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ואשכחן תרי סתמי כר"מ אע"ג דרב לא ס"ל כר"מ רב ור' יוחנן הלכה כר"י הלכך הלכה כדפסקי קמאי ואפי' תפס מפקינן מיניה דדיני קנסות היכא דעמד בדין וכפר ובאו עדים אע"ג דלא מגבינן להו האידנא אמור רבנן דהוו משמתין ליה עד דמפייס ליה לבעל דיניה לראיית ב"ד ואם יש לו קצבה מן התורה המשים של אונס ומפתה עד דיהיב ליה כאותה קצבה ואם הודה ובאו עדים קי"ל כרב דאמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ואי תפס מפקינן מיניה. והיכא דתפס מקמי הודאה ואח"כ הודה נמי מפקינן מיניה ולא אמרי' דתפיסה דמקמי הודאה כעדים דמיא ממאי מדאמר ר"ג לר' יהושע אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות ואמר לו ר' יהושע אין בדבריך כלום שכבר הודית והא טבי כתופס לפני הודאה דמי שהרי גופו אצלו היה ולא היה מחוסר גוביינא ואפ"ה לא יצא לחירות מפני הודאתו של ר"ג אלמא לאו כעדים דמיא ומפקינן מיניה. מיהו היכא דתפס קמי הודאה ליכא עדים בתפיסתו דיכול למימר להד"מ והתו לבי דינא וכפר ליה אידך בההוא קנסא אסתפקא לי מלתא אי הוי מגו בעדים כדאמרי' בעלמא מה לי לשקר כעדים דמו וכיון דבההוא תפיסה איכא מגו הוה ליה כעדים והילו אתו עדים הא מחייב והשתא נמי מה דתפס תפס דמהימנינן ליה בעדים או דלמא כיון דאילו הודה פטור לא עדיף מגו מהודאה דבעל דין ואע"ג דאמרי' מה לי לשקר כעדים דמו לאו דעדיף מהודאה דנפשיה דהודאת ב"ד כמאה עדים וכל היכא דהודאה לא מהניא מה לי לשקר לא מהניא כי הכא. הא מלתא הספקא לי בדיני קנסות ולא אתבירא גבי כהוגן עד יבא מורה ויורה צדק לנו.

ספר הזכות להרמב"ן ז"ל על הראב"ד ז"ל

כתוב בהלכות המוציא שם רע על הקטנה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה וכו' ואמרי' התם נאמר כאן נערה הא כל מקום שנאמר נער אפי' קטנה במשמע אלמא כרבנן ס"ל. גם זו אינה ראיה דטעמייהו דרבנן קא מגלי ובפ' אלו נערות לטעמייהו דרבנן קא מייתי ליה להאי קרא והא דקא סמיך ליה על מוציא שם רע משום דהאי קרא דמוציא שם רע שהוא נערה מלא הוא ניהו דקא מגלה על נערה דקנס שהוא חסר דאפי' קטנה במשמע הלכך מכל הני ליכא ראיה לדחות לר"מ דסתם לן תנא כוותיה תרי סתמי בכתובות ובמס' חולין וברייתא דאילונית דאיתניא לעיל בהאי פירקא נמי סתמא כר"מ ואי מדאמר רב זו דברי ר"מ דלמא זו וס"ל כדאשכחן ביבמות פרק אלמנה לכה"ג בענין המוכה לעובר ואפי' תימא זו ולא ס"ל כיון דאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ואשכחן תרי סתמי כר"מ אע"ג דרב לא ס"ל כר"מ רב ור' יוחנן הלכה כר"י הלכך הלכה כדפסקי קמאי ואפי' תפס מפקינן מיניה ודיני קנסות היכא דעמד בדין וכפר ובאו עדים אע"ג דלא מגבינן להו האידנא אמור רבנן דמשמתינן ליה עד דמפייס לבעל דיניה לראיית ב"ד ואם יש לו לקנס קצבה מן התורה כגון כ' של אונס ומפתה עד דיהיב ליה באותה קצבה ואם הודה ובאו עדים קי"ל כמ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ואי תפס מפקינן מיניה והיכא דתפס מקמי הודאה ואח"כ הודה נמי מפקינן מיניה ולא אמרי' דתפיסה דקמי הודאה כעדים דמיא ממאי מדאמר ר"ג לר' יהושע אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות ואמר לו ר' יהושע אין בדבריך כלום שכבר הודית והא טבי כתופס לפני הודאה דמי שהרי גופו אצלו היה ולא היה מחוסר גוביינא ואפ"ה לא יצא לחירות מפני הודאתו של ר"ג אלמא לאו כעדים דמיא ומפקינן מיניה מיהו היכא דתפס קודם הודאה וליכא עדים בתפיסתו דיכול לומר לא היו דברים מעולם ואתי לבי דינא וכפר ביה אידך בההוא קנסא אם הודה לאחר מכן איסתפקא לי מלתא אי הוי האי מגו כעדים כדאמרי' בעלמא מה לי לשקר כעדים דמי וכיון דבההיא תפיסה איכא מגו הויא לה כעדים ואילו היכא דכפר ואתו עדים הא מיחייב והשתא נמי מאי דתפיס מקמי כפירה והודאה תפיסה הוא דמהימנינן ליה כעדים או דלמא כיון דאילו הודה פטור לא עדיף מגו מהודאה דנפשיה ואע"ג דאמרי' מה לי לשקר כעדים דמי לאו דעדיף מהודאה דנפשיה דהודאת בעל דין כק' עדים וכל היכא דהודאה לא מהניא מה לי לשקר לא מהני כי הכא. הא מלתא אסתפקא לי בד"ק ולא אתבירא גבאי כהוגן עד יבא ויורה צדק לנו. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי התלמיד: אמר המחבר מדברי שניהם עדיין לא נתבררו הדברים דודאי לפי ענין הסתמות משמע דהלכה כדי דבריו של ר"מ וסתמו במקומות הרבה כאן ופ"ק דחולין ועוד שנינו בפ' ד' מיתות ב"ד הבא על נערה מאורסה אינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה ואיתמר נמי עלה אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים נערה אפי' קטנה במשמע ועוד בסוגיא דהתם דבעא מיניה ר' יעקב בר אבא מרב בא על הקטנה מאורסה לר"מ מהו לגמרי ממעט או מסקילה ממעט לה א"ל חייב א"ל והא כתיב ומתו גם שניהם שתיק רב אמר שמואל מ"ט שתיק רב לימא ליה ומת האיש אשר שכב עמה לבדו. כתנאי ומתו גם שניהם עד שיהו שניהם שוין דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר ומת האיש אשר שכב עמה לבדו וכבר פירשו דהני תנאי בדר' מאיר שייכי וכר"מ סבירא להו וכן ענין הסוגיא מוכיח עכשיו היאך אנו יכולין לדחות שלש סתומות ומשנת התנאים ר' יאשיה ור' יונתן שדורשין כר"מ ובמס' קדושין בפ"א הסוגיא כמותן דאיתמר התם ורבנן האי לבדו מאי עבדי ביה מיבעיא להו לכדתניא ומתו גם שניהם עד שיהיו שניהם שוין דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר וכו' הרי דבר קשה להוציא דברים הזקים הללו מכלל הלכה ג"כ דברי רבינו ז"ל ראיות הזקות הם לקיים דברי חכמים הדא דא"ר יהודה זו דברי ר"מ ומשמע בכל מקום זו ולא ס"ל עד דמפרק ליה בתלמודא בהדיא וס"ל ועוד דאי זו וס"ל איכא לאקשויי עליה אלא מאי קמ"ל כדמקשי התם ביבמות פ' אלמנה לכה"ג והתם מפרש קמ"ל דפליגי רבנן עליה דר' יוסי והכא פשיטא מתני' היא. ומה שאמר ה"ר אברהם ז"ל דאפי' תימא זו ולא ס"ל כיון דאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה אע"ג דרב לא ס"ל כר"מ רב ור' יוחנן הלכה כר"י זו אינה תשובה שכמה סתמות בתלמוד הוציאו אותן מכלל הלכה כדברי רב ושמואל ור"ל ור"א ושאר האמוראים ולא חששו לכללו של ר' יוחנן לפי שאין למדין הלכה מן הכללות לדחות פסק שנאמר בתלמוד בפרט וכן מה שהביאו רבינו מדברי ר"ל דאמר המוציא שם רע על הקטנה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה נערה מלא דבר הכתוב זו ראיה גדולה והוזה היא דהא מלתא מימרא היא ובמעתתא באפי נפשה איתמר ומכללה הוא דדקו מינה. אבל מה שאמר מבעיא קמייתא דהיא כרבנן אני תמה עליו פה קדוש איך יאמר דבר זה דכל מלתא דלאו מסקנא לא גמרינן מינה לפסק הלכה דהא ודאי בגמ' לא מצי לאקשויי עליה דרבא אי בעי הדא מלתא אליבא דרבנן אלא מתבעי מהפכא אחרינא ובמסקנא אתיא כדברי הכל מ"מ אע"פ שזה מקום ספק הוא דעת נוטה לפסוק כרבנן דכ"מ שאין בו הכרע מפורש אין חוששין לדברי היחיד שזו תורה שלימה היא אחרי רבים להטות וכ"ש שסוגיות האמוראין מכריעין יותר מסתמי המשניות דבתראי נינהו ועוד דטעמייהו דרבנן עדיף מדר"מ שהם דורשין מסורת ומקיימין מקרא ור"מ לא איכפת ליה בנער דבכל התורה כולה חסר ובמוציא שם רע מלא וסוגיין בכולה תלמודא למדרש כה"ג ומסתברא לי דר"מ ורבנן בתרתי פליגי פליגי באונס ומפתה ופליגי במוציא שם רע ולא תליין פלוגתא בהדדי דאפי' לרבנן דאמרי נער חסר אפי' קטנה במשמע איכא למימר דגבי מוציא שם רע כיון דכתב ביה רחמנא נערה מלא למעוטי כל דין סקילה מקטנה מאורסה הוא דאתא וכי היכי דפטור מקנס כר"ל פטור נמי מסקילה וכך אמרו בירושלמי בפלוגתא דבא על הקטנה מאורסה מ"ט דרבנן נער חסר כתיב בפרשה מה מקיים ר"מ נער ר' אבהו בשם ר"ל נערה א' שלימה כתובה בפרשה למדה על כל הפרשה כולה שהיא גדולה הלכך אע"ג דסוגיין אליבא דר"מ דבא על קטנה מאורסה באונס ומפתה כרבנן קי"ל דהתם לא כתיב בכולהו פרשיות אלא נער ואפי' קטנה במשמע. ולראשונים מצאתי מהם פוסקים כר"מ ומהם כרבנן ולא עלתה בידם ממנה אלא מחלוקת:

ולענין מ"ש הרב ז"ל בדיני קנסות. יש להתלמד בדבריו מה שאמר דאמור רבנן היו ממתינין ליה עד דמפייס לבעל דיניה לראיית ב"ד ואם יש לקנס קצבה מן התורה עד דיהיב ליה באותה קצבה לא תמהין בזה שהרי אמרו בגמ' משונה הוא ולא מגבינן בבבל ואי אמר אקבעו זמנא לא"י מקבעינן ליה ואי לא אזיל היו משמתינן ליה אלמא לא היו משמתינן ליה אלא בדמקבע ליה זמנא לקמי מומחין דא"י והכי נמי מסתברא שאם תאמר דהיו ממתינין אותו לשלם כפי ב"ד של כאן או כפי קצבה של תורה הרי דנת דיני קנסות שלמין בבבל שאין לך כפייה ועשוי גדולה מזו ונקטיה בדוכתיה דלשבקיה לגלימיה הוא אבל מנהג שתי ישיבות שאמרו לשמותי ולא לשלם קצבה של תורה ותשלום הקנס ע"פ ב"ד אלא אומרין לו פייס לפלוני חבירך שהעברת עליו את הדרך במה שתוכל לפייסו ואם הלה מסרב מלהתפייס לו רואין ב"ד אם עולה לו בדמי פיוס כשיעור התשלומין אומרין לו די לך בכך ומתירין לו לאחר ואלו הן דברי רבינו ז"ל בפ' החובל ומטעם דכיון דלא הטילו עליו שומא ידוע ודין קצוב אינן כדנין דיני קנסות שפסלה אותן תורה מהם כך ראינו לראשונים מפורש בתשובות שכתב הנגיד ז"ל תשובה לרב נמח באונס משום שלא יהא חוטא נשכר ושלא יהו ישראל פרוצין בנזקין שכיון שהיו דנין שאין גובין קנסות בבבל שולחין יד זה בזה היו נהגו חכמים אחרונים לנדותו עד שמפייסו בממון או שירצה עליו רעים ויפייסו ברעים ומעשה בא' שהפיל שינו של חבירו ונדהו מר צדוק גאון ז"ל ואמר לו דבר קצוב איני תותך עליך לך ופייסו בדברים או בממון ועכשיו כל דיני קנסות בטלו ומנהג כמו שהנהיג אותנו מר צדוק ז"ל כן אנו נוהגין. ועוד תשובה לרב בר שלום היו מנדין אותו עד שמפייסו בלא שום ב"ד וכך מנהג בשתי ישיבות ולר' נטרונאי אע"פ שאין פוסקין דין עליו לשלם דמי שינו או דמי עינו ודאי היו מנדין אותו עד שמפייס אותו בין במועט בין ברב ור' שרירא ז"ל אמר לא מצאנו בתלמוד לנדותו אלא עד דמסלק היזקו מדר' נתן וסמכו מכאן חכמים האחרונים וראשי ישיבות בזמן שראו

הפסד

א מיי' פ"ב מהל' נערה סמג עשין כד טור אה"ע סי' קעז:

[דף עט ע"א]
ב מיי' פי"ט ופ"כ מהל' אישות סמג לאוין פא טור אה"ע סי' לז וקיב:
ג מיי' פכ"ב מהל' אישות טור אה"ע סי' נה:
ד מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה טור אה"ע סי' ט:

הגהות הגר"א
(א) ג"י גמ' של אחין:
(ב) לכן לא נקט תנא דרך פורענות:

דף מג:

[דף עט ע"ב]

נערה שנתפתתה. והלעטר. (ה) לאביה נמי באנוסה: בתפוסה. לישנא דקרא ותפשה ושכב עמה אע"ג דבפרק החובל (דף פז:) אמרינן דלערה דגופה' לא זכי ליה רחמנא שאני האי לער שבידו לנערה כה"ג דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין שכבעלה לו בע"כ ומצטערת: לא הספיקה לעמוד בדין כו'. כיון שלא עמד בדין לאו ממון הוא להורישו לבניו ואמרינן לקמן [דף מג:] אין אדם מוריש לבניו זכות שזכתה לו תורה בבתו ויליף לה מקרא: מת האב. (ו) משעמדה בדין בנערותה בין בגרה קודם מיתה בין לא בגרה: הרי הן של אחין. דכיון דעמדה בדין זכה בהן אב: ר"ש אומר. אע"פ שעמדה בדין לא הוה ממון דאב להורישו לבניו עד דמטי לידיה וטעמא מפרש בגמרא [דף מב:] דאמר קרא ונתן האיש השוכב עמה כו' לא זכתה תורה לאב אלא משעת נתינה: **הרי** הן של עצמה דקתני איכא מ"ד דלא קאי אלא אאנוסה אבל במפותה כיון דמדעתה עבדה לית לה דאחולי מחלה ואפשר דכיון דההיא שעתא דאבוה בעי למיהוי אע"פ שלא זכה עדיין אפ"ה כיון דההיא שעתא לא חזי לה לא מצי לאחולי ומש"ה כי פקע זכותיה דאב הוי לעצמה ומיהו כי אמרינן הרי הן של עצמה אקנס קאי (ז) דבושת ופגם דממונא נינהו דאחין בעי למיהוי שכבר זכה בהן אב וכי קתני הרי הן אקנסות דאנוסה ומפותה קאי ואם איתא דמפותה יש לה קנס אתי שפיר ואי לית לה ה"ק דקנסי דידהו נתרוקנו לעצמה ואנוסה אית לה אבל מפותה לית לה דהא מחלה: **מעשה** ידיה. שעשתה בחיי אביה: אע"פ שלא גבתה. כגון שכר פעולה: מת האב הרי הן של אחין. דמשבא לעולם זכה בו האב ולא דמי לקנס דלא הוי ממון עד עמדו בדין ויעידוהו דהא אי מודה מפטר: ומציאתה. בגמרא פריך ממאן גביא: **גמ'** בת הניזונת מן האחין. שכך הוא תנאי כתובה [דף נב:] בנן נוקבן דתהוין ליכי מינאי אינון תהוין יתבן בביתי ומתזנן מנכסי עד דתלקחן לגוברין: לאו מדידהו קמיתזנא. אלא מתנאי כתובת אמן: אלא לאו הכי קאמר (ח) מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה דמציאתה פשיטא לן דלעצמה [דף סד:כו'] דהא אפי' בחיי האב לא זכי בה אב אא"כ סמוכה על שולחנו כדאמרינן בשנים אוחזין (דף יב.) ומשום איבה דכיון דאינו חייב במזונותיה בחייו כדתנן [דף מט.] האב אינו חייב במזונות בתו אי אמרת מציאתה לעצמה תו לא יהיב לה מזוני ולקמן בפרקין [דף מז.] נמי אמרינן זכאי במציאתה משום איבה אבל אחין על כרחייהו מיתזנא מנכסי האב: והתנחלתם אותם. עבדים כנענים: זכות בתו. זכות שזכתה לו תורה בבתו: **מתני'** כתובתה של אב. כתובה שהיא גובה משני אירוסין הללו וקסבר יש כתובה לארוסה אי נמי בשכתב לה ובימי נערות וקטנות קאמר: (ט) כתובתה שלה. דמשהשיאה פקעה רשותו ובתר גוביינא אזלינן (י) ולא אזלינן בתר כתיבה לימא הואיל והראשונה נכתבה בעודה ברשות האב תהוי דאב: הראשונה של אב. מפרשים טעמא בגמרא לפי שברשותיה נכתבה: **גמ'** תו לא חזיא לאינסובי. דהוחזקה להיות בעליה מתים ומש"ה לא תנא תרוייהו באלמנות דלא בעיא למנקט דרך פורענות. דאי לא. מן הדין בחדא גוונא ה"ל למיתניניהו. ולא תנהי בגירושין אע"ג דלא מתסרא לשלישי ליכנא משום דלא מצינן למידק דסתם לן כרבי אלא מדלא נקיט תרוייהו באלמנות. ואיכא דדייק מדאמרינן לא חזיא לאינסובי ולא אמר אבל נתאלמנה תרי זימני לית לה (כ) כתובה דקטלנית אפילו משלישי אית לה כתובה דמשמיא הוא דקא אנסו לה ולאו משום לתא דידה דאם איתא דמשלישי לית לה משני נמי לית לה דכיון דסתים לן תנא כרבי נמצא מקחו מקח טעות וליתא דודאי משלישי כל שלא הכיר בה אין לה כתובה שהרי הטעתו וכ"ת משני נמי אית לן למימר דלית לה שהרי נמצא מקחו מקח טעות והוי ליה למימר אבל נתאלמנה תרי זימני לית לה כתובה ליתא שאע"פ שהוחזקה קטלנית אין הדבר ברור שמחמתה מתו שהרי אפשר שהגיע זמנם למות וכיון שכן משני אית לן למימר דאית לה דדילמא הרי היא ככל הנשים אבל משני ואילך כיון שנולד בה ספק ואתרעאי עד שמחמתו אסרוה חכמים כל שלא הכיר בה היא הטעתו ולית לה כתובה ודמיא הא מילתא למאי דאמרינן בפ' הבא על יבמתו [דף סה.] גבי מי שנשאת לראשון ולא היה לו בנים לשני ולא היה לו בנים לשלישי לא תנשא ואם נשאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה כל שלא הכיר בה ואפילו הכי כתב רב אחא גאון ז"ל דמשני אית לה כתובה ואם תאמר דהא אמרינן לקמן [דף נג.] דכל היכא דלא קרינן ביה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי לית לה כתובה והא נמי הא אסורה ליכנס יש לומר דלא ממעטינן מהאי לישנא אלא כל היכא דאגידה ביה

תורה אור

נר מצוה

נערה *שנתפתתה בשתה ופגמה וקנסה לאביה והצער בתפוסה (א) עמדה בדין עד שלא מת האב הרי הן של אב מת האב הרי הן של (א) (ב) יורשין לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה עמדה בדין עד שלא בגרה הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה הרי הן של עצמה ר"ש אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה *מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין: **גמ'** *בעא מיניה רבי אבינא מרב ששת (ג) בת הניזונת מן האחים מעשה ידיה למי במקום האב קיימי מה אב מעשה ידיה לאב הכא נמי מעשה ידיה לאחים או דילמא לא דמי לאב התם מדידיה מיתזנא הכא לאו מדידהו מיתזנא ופשיט רב יוסף מעשה ידיה לעצמה ודייק לה ממתניתין דקתני מעשה ידיה ומציאתה אף על פי שלא גבתה מציאתה ממאן גביא אלא לאו ה"ק מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב לאחר מיתת האב לעצמה אף מעשה ידיה בחיי האב לאב אחר מיתת האב לעצמה איתמר נמי אר"י אמר רב בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה לעצמה א"ר כהנא מאי טעמיה דרב דכתיב °והתנחלתם אותם לבניכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו וכן הלכתא: *מתני' המארס בתו וגרשה אירסה ונתאלמנה כתובתה שלו השיאה וגרשה השיאה ונתאלמנה כתובתה שלה רבי יהודה אומר הראשונה של אב אמרו לו משנשאת אין לאב רשות בה: **גמ'** טעמא דהשיאה וגרשה השיאה ונתאלמנה אבל א נתאלמנה תרי זימני °תו לא חזיא לאינסובי וסתם לן כרבי דאמר בתרי זמני הויא חזקה וכן הלכתא דגרסינן פרק הבא על יבמתו* נשואין ומלקיות כרבי וסתות ושור המועד כרבן שמעון

רש"י

נערה והלער בתפוסה. באנוסה הלער נמי לאביה תפוסה נקט לישנא דקרא ותפשה ושכב עמה: לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת וכו'. לא הוי ממון להורים לבניו ואמרינן בגמ' אין אדם מוריש לבניו זכות שזכתה לו תורה בבתו: מת האב. משעמדה בדין בנערותיה בין בגרה בין לא בגרה הרי הן של אחין. דכיון דכבר עמדה בדין זכה בהן האב: מעשה ידיה. שעשתה בחיי האב אע"ג שלא גבתה כגון שכר פעולתה: ומת האב הרי הן של אחין. דמשבא לעולם זכה בהן האב ולא דמי לקנס דלא הוי [ממון] עד עומדו בדין ויעידוהו דהא אי מודה פטור: מציאתה. בגמ' מפרש ממאן גביא: **גמ'** בת הניזונית מן האחין. כי כך הוא תנאי ב"ד בנן נוקבן דיהוו ליכי מינאי אינון יתבין בביתי ומיתזנן מנכסיי עד דתלקחן לגוברין: (ד) לא מדידהו. אלא מתנאי ב"ד מיתזנא: מה מציאתה. דמציאתה פשיטא לן דלעצמה דהא אפי' בחיי האב לא זכה בהן האב אלא א"כ סמוכה על שולחנו ומשום איבה דכיון דבחייו אינו חייב במזונותיה אי אמרת מציאתה לעצמה תו לא יהיב לה מזוני אבל אחין על כרחך מיתזנא מינייהו: והתנחלתם אותם. בעבדים כנענים כתיב: זכות בתו. שזכתה לו תורה בבתו: **מתני'** כתובתה שלו. של האב דקסבר יש לארוסה כתובה ושתי הכתובות של ימי נערות שלו אבל משהשיאה פקע רשותו וכתובתה שלה דבתר גוביינא אזלינן ולא בתר כתיבה: ראשונה של אב. דבתר כתיבה אזלינן הואיל וברשותו נכתבה: **גמ'** תו לא שריא לאינסובי. דהוחזקה להיות (ב)קטלנית כרבי דאמר בתרי זימני הוי חזקה:

א ואם נישאת לשלישי כתב הרא"ש שכופין אותו להוציא דחמירא סכנה מאיסורא וכמו שב"ד חייבין להפריש האדם מאיסור כך חייבים למונעו שלא יסכן בעצמו ואם הכיר בה יש לה כתובה לא הכיר בה אין לה כתובה אבל משני יש לה כתובה אע"פ שלא הכיר בה ואיש שמתו לו שתי נשים א"צ למנוע מלישא שלישית עיין בתשובות ספר תרומת הדשן: כתב הרא"ש ולא ניחא ליה לתנא לאשתעויי בקלקולא דאשה שאסורה להנשא וי"מ דלהכי לא תנא נתארמלה תרי זימני מפני שאין לה כתובה מן השני דאגלאי מלתא למפרע דקטלנית היא וליתא להאי פירושא דודאי מן השני יש לה כתובה אע"ג דאגלאי מלתא למפרע דקטלנית היא דכי האי גוונא אמרי' בפרק הבא על יבמתו נישאת לראשון ולא היו לו בנים וכו' לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים ואם נישאת תצא בלא כתובה ומשמע הא משני יש לה כתובה ועוד מדקאמר התם נישאת לשלישי ולא היו לו בנים מהו דלתבעוה הנך קמאי אלמא תרי קמאי נתנו לה

הגהות הב"ח
(א) נ"ב הא דלא תנן במתני' נמי עמדה בדין עד שלא נישאת כו' י"ל דלא תנן אלא מידי דילפי' ליה מקרא כגון מיתת האב דילפינן ליה מדכתיב והתנחלתם אותם לבניכם ובגרות מדכתיב ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה ולא כשהיא בוגרת כמ"ש התוס' והר"ן בפ' ואלו נערות. אבל נשואין דנישאת (ובגרה) [דקנסה] לעצמה ילפינן לה בפ' ואלו נערות מבגרות והכי אמר התם הואיל ובגרות מוציאין מרשות האב ונשואין מוציאין מרשות האב מה בגרות בא עליה ובגרה לעצמה אף נשואין בא עליה ונישאת לעצמה: (ב) אחין כצ"ל: (ג) נ"ב כתבו התוס' דמדאורייתא פשיטא ליה דהוי לעצמה כדדרשי' לקמן מוהתנחלתם אלא מדרבנן בעי כיון דניזונית משלהן מי תקינו להו רבנן מעשה ידיה תחת מזונות או לא ולקמן דבעי מ"ע דרב הוה מצי למיבעי נמי מ"ע דרב ששת דמדאורייתא מודה דהוי לעצמה אלא נקט רב משום דקאמר בהדיא דמעשה ידיה לעצמה אף מדרבנן עכ"ל וצריך לבאר לדעתם דמאי דקאמר במקום אב כו' ס"פ דכיון דניזונת מנכסי אביה שביד האחין דקיימי במקום האב תקינו להו רבנן נמי מעשה ידיה תחת מזונותיה

וכאילו אביה קיים הו דלמא לא דמי לאב דהתם מדידיה מיתזנא דאין האב חייב במזונות בתו ד"ת כל עיקר אלא שחכמים חייבוהו לזונה עד שש ומשש ומעלה אינו חייב אלא מדרך צדקה כדלקמן בפירקין ואע"ג דמעשה ידיה שלו ד"ת מה בכך סוף סוף אינה חייב לזונה אלא מדרך צדקה ואם אין לו כלום קופה של צדקה מחוייבים לזונה ולפרנסה אבל הכא לאו מדידהו מיתזנא אלא מתנאי ב"ד הלכך מעשה ידיה לעצמה: (ד) לאו כצ"ל: (ה) והצער בתפוסה והצער לאביה כצ"ל: (ו) נ"ב זה לשון רש"י ז"ל וכוונתו לבאר שלא נפרש מת האב בשעה שעמדה בדין עד שלא בגרה קאמר דהכי פי' בעל שהרי ריש' דתנן מת האב הרי הן של אחין דוקא בשעמדה בדין בנערותיה בחיי האב עד שלא בגרה קאמר שאם לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב ה"ה של עצמה כדתנן להדיא ברישא אלא בע"כ הא דקאמר בסיפא מת האב ה"ה של אחין נמי דוקא משעמדה בדין בנערותיה קאמר ובין בגרה קודם מיתה כו' לעולם ה"ה של אחין דכיון דעמדה בדין בחיי האב זכה בהן האב. ודו"ק: (ז) נ"ב לפי דעת הר"ן יש לדקדק במאי דתנן בסיפא מעשה ידיה ומציאתה כו' ולמה לא תנן נמי בושת ופגם דממונא הוא דאחין בעי למיהוי שכבר זכה בהן האב אע"פ שלא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב דליכא למימר דשאני מעשה ידיה דוקא משעמדה בדין עד שלא גבתה וכדתנן להדיא אע"פ שלא גבתה הא ליתא דהא ודאי לאו דוקא אלא אע"פ שלא עמד בדין כל עיקר נמי של אחין הוא דמשבא לעולם זכה בהן האב וכמ"ש הר"ן גופיה בסמוך והוא מדברי רש"י גבתה דמינו משום דסתמא דמלתא גובה שכר מעשה ידיה סקנוב בלא דינא ודיינא משא"כ בקנס ומפתה דאי אפשר בלא דינא ודיינא שיצריכו הבושת והפגם והצער כמה הוא. ונראה לתרץ דמתני' עיקר' לאשמועי' דמעשה ידיה כמציאתה כו' אבל לענין דמאי דממונא הוא ושל אחין הוא אע"פ שלא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הא מלתא דפשיטא היא דמשבא לעולם זכה בהן האב ומתני' דתנן ה"ה של עצמה דוקא בקנס היא אבל התוס' חולקים על זה ומפרשי' פשטא דמתני' הרי הן של עצמה אף בבושת ופגם ולכך כתבו וז"ל תימה תינח קנס אלא בושת ופגם דממונא הוא דאחין בעי למיהוי ושמא מקראי דלעיל דנפקא בושת ופגם איתקש אהדדי כדפי' לעיל עכ"ל ולדידהו ניחא סיפא דתנן מעשה ידיה דוקא דלא איתקוש לקנס ואפשר שזה ג"כ כוונת רש"י ז"ל ולכך כתב בסיפא ולא דמי לקנס כו' ודו"ק: (ח) נ"ב זה מועתק מלשון רש"י ז"ל בפירושו ותימה גדולה שהרי התוס' חלקו על פירושו זה לקמן במתני' דהאב זכאי בבתו בקידושיה כו' והסכים עמהם גם הר"ן ז"ל שם דזכאי במציאתה משום איבה היינו פן יקדשנה למנוול ומוכה שחין דלפי פי' זה אפי' אינה סמוכה על שולחן אביה זכאי במציאתה ומהכא פשיטא לן דמציאתה לאחר מיתת האב לעצמה שהרי אין בידם לקדשה וליכא משום איבה וא"כ לא הוה ליה להביא בכאן פי' רש"י כיון דלא ס"ל כוותיה: (ט) נ"ב ולא דמי לקנס דאונס ומפתה דס"ל לת"ק ברישא דלא אזלינן בתר גוביינא דשאני התם דחיוב הפרעון חל מיד בשעת מעשה אבל הכא חיוב הכתובה אינו חל אלא בשעה שגירשה דהיינו בשעת גוביינא וכיון דגוביינא בתר שנישאת הוא פקעה רשותה וק"ל: (י) נ"ב וגוביינא בתר הכי הוא: (כ) נ"ב פי' לית לה כתובה משני דנמצא מקחו מקח טעות ומדלא קאמר הכי אלמא דמשני אית לה כתובה ומינה דמג' נמי אית לה דמראשון וכו' וה"ה דמראשון נמי איכא למידק דאם איתא דמג' לית לה מראשון ושני נמי לית לה דנמצא מקחו מקח טעות למפרע אלא דאורחא דמלתא דגובה כתובתה מן הראשון קודם שנשאתו לשני דלא מצי מיתומים לטעון שמא תהיה קטלנית ונמצא למפרע גם מקח הראשון היה בטעות דכיון שאינה קטלנית לפנינו על הספק אינן יכולין לעכב כתובתה שהרי מתחלה כשנשאה הראשון היה רוצה ליכנס באותו ספק וע"מ כן נשאה וכתב לה כתובה וכענין זה כתבו התוס' בפירקין דף מ"ז בדיבור דלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה ע"ש אבל משני דכיון דקי"ל כרבי ונמצא מקחו מקח טעות כל שלא הכיר בה דייקינן שפיר דאם איתא דמג' לית לה משני נמי לית לה שהרי היא קטלנית לפנינו:

ספר הזכות

הפסד גדול כאשר אין ד"ק נגבין ועשו תקנה לנדות החובל עד שמפייס את הנחבל בקרוב כי אין להם דרך לדקדק ולא שאומרין לזה כי כן קבלנו לתת כך וכך ולא לזה כי כן קבלנו עליך ליטול כך וכך כי זה דיני קנסות אלא משערין בלבם שיעור קרוב ואין מגלין אותו והיו מנדין את החובל עד שיפייס את הנחבל ומתרישין ממנו ורואין עד כמה מגיע לו לתת אם קרוב כאשר יש בלבם והנחבל אינו מקבל אומרין לו אין לנו כח לנדותו יותר מכאן ומתירין לו ואם רחוק ממה שבלבם מנדין ומתרישין עד שיקרב לאותו שיעור אלו דברי הראשונים ז"ל. ומדבריהם אתה מכיר שהם מגלים עצמם ממה שכתבו שלא יהו כדנין דיני קנסות לא כמנדין ולא כיורדין לנכסים. ועוד הוסיף רב שרירא בתשובה שלו שמודיעין להם שאינן דנין את הדין שכבר פסלה תורה אותן בכך. ומה שאמר עוד הרב ז"ל שאם הודה ובאו עדים קי"ל כמאן דאמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ואי תפס מפקינן מיניה והיכא דתפס מקמי הודאה ואח"כ הודה נמי מפקינן מיניה ממעשה דר"ג. אין דינו אלא מודה בקנס שיש בו ממון דלא קי"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור אלא באומר גנבתי ובאו עדים שגנב שהרי חייב עצמו בקרן כדאיתא במרובה וכן פסק רבינו בהלכה. ועיקר דינו של הרב ז"ל בהודאה זו לפי דעתי א"צ דהאידנא לא משכחת לה במודה בקנס משום דהודאה בב"ד בעינן כדאמרי' התם שאני ר"ג דשלא בב"ד אודי והא ר' יהושע אב"ד הוה חוץ לב"ד הוה קאי וכיון דלאו הדיוטות אנן ליכא השתא הודאה בב"ד למיפטר מיניה חיובא דקנס דהו"ל כמודה בפני ב' או בפני ג' חוץ לב"ד דכל הודאה שאין דינא לחייבו עליה אינה פוטרתו כשבאו עדות לבסוף וכדאמרי' אין מועד בבבל משום דבעינן מועדא בב"ד וליכא הלכך אי תפס לא מפקינן מיניה בין דתפס מקמי הודאה בין דתפס לאחר הודאה ואע"פ שכתב רבינו ז"ל בהלכות שמעתא דמודה בקנס ואח"כ באו עדים כמו שהזכרתי כך נהג בכל ענין הקנסין לכתוב בהן ולבאר כאילו היו מומחין בא"י בימיו כמ"ש ואי אמר אזמנוה לדינא לא"י מזמנינן ליה ואי לא אזיל היו משמתין ליה. וענין ספיקו של הרב ז"ל בתופס קנס שלא בעדים והודה הלה בסוף ככר יצא דינו מכלל דבריו להתחייב בזמן הזה מפני שאין ההודאה כלום אפי' במודה בב"ד מומחין אני אומר שלא פטרה התורה בקנס אלא שלא חייב אותו מתחלה ע"פ עצמו דכתיב אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו אבל זה לא ע"פ עצמו מתחייב אלא לזה אנו מאמינים שאמר נתחייב לי קנס ותפסתי משלו לתשלום קנס שלי הלכך ירשיעון אלהים קרינן ביה ולא קרינא ביה מרשיע את עצמו כלל דמה הוסיף או גרע בהודאה שלו וכל שכן כשתפס משלו מטלטלין ובא זה לתבוע בדין להחזירם ולפרוע לו קנסו בדמים שאין זה מודה בקנס אלא זריז ונשכר הוא. וגדולה מזו אמרו שאני התם דמחמת ביעתותא דעדים הוא דקא מודה אלמא לא פטרתו תורה אלא במחייב עצמו ומודה בקנס שלא לצורך אבל זה להביאו עצמו הודה ולא להתחייב בדין ובפ' שור שנגח ד' וה' אמרי' ולימא ליה אי תם הוה מודינא ומפטרנא ואפי' למ"ד פלגא נזקא ממונא לימא ליה אי תם הוה מעריקנא ליה לאגמא ומפרקינן וכגון דקדם בעל דין ותפסו וזו היא נוסחתו של ר"ת ז"ל אלא שיש שגורסין כגון שקדמו בי דינא ותפסוה ומ"מ הרי הדין פשוט ומבלי ספק כלל:

ביה ומעכבא משום לאו דידיה אי נמי מתה שא"א לה ליכנס כלל אבל כל היכא דלא מעכבא מחמתיה כיון דתפסי בה קדושין ונשואין לכשתנשאי לאחר קרינא ביה וא"ת אי הכי דמשליש לית לה היכי אמרינן בפרק אע"פ (דף סה.) דרבא פסק לה מזוני לאומה דביתהו דאביי ומדפסק לה מזוני ש"מ דכתובה אית לה והא אביי שליש הוה אלמא דאפילו משליש אית לה י"ל דאביי מכיר בה הוה [יבמות דף סד:] אלא דסמך אדרבי יצחק דפסק התם כרשב"ג דאמר דעד תלתא זימני [לא] מחזקא בקטלנית וכיון שלא הטעתו אית לה כתובה ואיכא מאן דאמר דמשני נמי לית לה כתובה ומפרש הכי תו לא חזיא לאינסובי וכיון דלא חזיא לאינסובי לית לה כתובה דבעינן לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי [וליכא] ואין זה נכון וכמו שכתבתי למעלה: **כונסין** אותו לכיפה. מקום צר ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ עד שיקטן מעיינו ואחר כך מאכילין אותו שעורים עד שכריסו נבקעת והתם בפרק ואלו הן הנשרפין [דף פא:] מוקי לה במלקיות של כריתות דכיון דבר קטלא הוא בידי שמים ואיהו קא מפקר נפשיה לקטלא מקרבינן ליה לקטלא אם חטא פעם שלישית דמחזקינן ליה (בפסיעה) [ברשיעא] מתרי זמני שלקה: קובעת לה וסת. לסמוך עליו להיות דיה שעתה דתנן [נדה דף ב:] כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה ולא מטמאינן לה למפרע מעת לעת ועוד שאם קבעה לה וסת והגיע שעת וסתה ולא בדקה טמאה דאורח בזמנו בא: ואינה מטהרת מן הוסת. אפי' נעקרה שתי פעמים שבדקה השני וסתות ולא ראתה ושנתה ראייתה ליום השני שתי פעמים אפ"ה מחזקינן וסתה הראשון לכשהגיע ואם לא בדקה טמאה דאורח בזמנו בא: שור המועד. דמשלם נזק שלם: **ומגבא** מאימת גביא. כלומר לענין זכייה דאב חזינא דלאו בתר אירוסין אזלינן ואפילו לר' יהודה כדתניא בגמ' ומודה ר' יהודה במארס את בתו ובגרה כו' לענין מטרף לקוחות מאימת טרפא ממשעבדי משעת אירוסין למ"ד ארוסה אית לה כתובה

נר מצוה

[שמעון בן] גמליאל נשואין הא דאמרן מלקיות דתנן* מי שלקה ושנה בית דין כונסין אותו לכיפה ומאכילין אותו שעורין עד שכריסו נבקעת וסתות דתנן* אין האשה קובעת לה וסת עד שתקבענה ג' פעמים ואינה *[מטהרת לה] מן הווסת עד שתעקר ממנה שלשה פעמים שור המועד דתנן* איזהו מועד כל שהעידו בו שלשה ימים: כתובתה שלה: ומיגבא מאימת גביא א"ר הונא מנה מאתים מן האירוסין ותוספת מן הנשואין ורב *אשי אמר אחד זה ואחד זה מן הנשואין *מאי הוי עלה ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל משום ר' אלעזר בר"ש מנה מאתים מן האירוסין ותוספת מן הנשואין וחכ"א אחד זה ואחד זה מן הנשואין (והלכתא אחד זה ואחד זה א מן הנשואין) אר"נ שני אשטרות היוצאות בזה אחר זה ב ביטל שני את הראשון א"ר פפא ומודה רב נחמן דאי אוסיף ביה דיקלא לתוספת כתביה פשיטא ג ראשון במכר ושני במתנה ליפות כחו הוא דכתב ליה משום דינא דבר מצרא וכ"ש ראשון במתנה ושני במכר דאמרינן משום דינא דבעל חוב כתביה (א) ודאי שניהם במכר שניהם במתנה ביטל שני את הראשון מ"ט רפרם אמר אודויי אודי ליה רב אחא אמר אימור אחוליה אחליה לשעבודא קמא מאי בינייהו °איכא בינייהו אורועי סהדי ומבנש פירי ולטסקא (פירא) [*פירוש] הא דאמר רבנחמן ביטל שני את הראשון הני מילי בשטר קרקעות ומאי דדמי להו כגון כתובת אשה אבל בהודאות והלואות גבי

רש"י

לכיפה. מקום צר: קובעת וסת. שתהא דיה שעתה ולא תטמא למפרע מעת לעת ולענין שיצטרך לפרוש ממנה סמוך לוסתה: אי זהו שור המועד. לשלם נזק שלם מן העלייה: מיגביא מאימת גביא. כלומר לענין זכייה דאב חזינן דלאו בתר אירוסין אזלינן אבל לענין מיטרף מלקוחות מאימת טרפה ממשעבדי מן האירוסין דהא מאותה שעה אישתעבדו בתקנתא דרבנן: ותוספת. דמעצמו היא באה לא נשתעבד אלא עד זמן כתיבה שקנו מידו: אחד זה ואחד זה מן הנשואין דהיא גופא מחלה לשעבודא קמא ונתרצתה בזמן הכתוב בשטר כתובה בין עיקר בין תוספת: שני שטרות. של מכר או של מתנה היוצאין על שדה אחת וכתבו ראובן לשמעון אחד בניסן ואחד בסיון: ביטל שני את הראשון. ואם כתב לו אחריות וטרפה ממנו ב"ח אין גובה אלא רק מזמן שני: דאם מוסיף ביה דיקלא. בשטר שני לתוספת כתביה ולא לבטולי קמא אלא דאי מזמן שני אתי למגבי שיקנה עיקר ותוספת ואי ניחא ליה בקמא משום דקדים לא ליקני תוספת: ליפות כחו כתביה. (ב) א"נ לא הוסיף ביה לא ביטל הראשון משום דלא כתביה לשני אלא כי היכי דלא ליתו בני מצרא ולערעורי עילויה דקי"ל מתנה לית בה משום דינא דבר מצרא: דבעל חוב. דאי אתי בע"ח וטריף ליה מיניה קיבל אחריות בשטר השני דנהדר ונגבה מיניה מעות הכתובים כאן: מ"ט. בטיל: אודי ליה. בעל השטר שזה השטר מזוייף היה: אורעי סהדי. החתומים לזמן הראשון לרפרם הם פסולים ולרב אחא כשרים: ונשלומי פירי. שאכל לוקח בין זמן ראשון לשני לרפרס משלם: ולטסקא. לפרוע מס המלך מן הקרקע בין זמן הראשון לשני לרפרם על המוכר לפרוע לרב אחא על הלוקח לפרוע

א"כ בשכתב לה למ"ד לית לה או מן הנשואין שכיון שחוזרין לכתבה בשעת נשואין דעתם שתבטל אותה של אירוסין: מנה מאתים. מנה לאלמנה ומאתים לבתולה: ותוספת מן הנשואין. שלא כתב לה תוספת אלא על מנת לכנסה: אחד זה ואחד זה מן הנשואין. שאפי' מי שכותב כתובה מן האירוסין אינו עושה כן אלא כדי שאם תתאלמן או תתגרש שתטול כתובה אבל כל שנשאת כיון שכותבין כתובה אחרת דעתם שתתבטל אותה של אירוסין לגמרי ומ"מ נראה שכל שלא נשאת (וחזר) וכתב לה שגובה עיקר כתובה מן המשועבדים אלא שהרב הרמב"ם ז"ל כתב בפ"י מהלכות אישות המארס את האשה כו' ומת או גירשה גובה עיקר כתובתה מבני חורין ואינה גובה תוספת כלל הואיל ולא כנסה ע"כ נראה שהוא סובר דכי מסקינן אחד זה ואחד זה מן הנשואין היינו לומר שאינה טורפת ממשועבדים כל שלא כנסה: **גרסי'** בגמרא (דף מג:) הוציאה עליו שתי כתובות אחת של מאתים ואחת של שלש מאות. כלומר ושל מאתים מוקדמת: אמר רב הונא באתה לגבות מאתים גובה מזמן ראשון שלש מאות גובה מזמן שני. ומפרשינן טעמא בגמ' דכיון דלא כתב לה לביתי ואוסיפת לך תלת מאה אמאתים ה"ק אי מזמן ראשון גבי' גבי מאתים. כלומר תוכל לטרוף לקוחות שמזמן ראשון ואילך. ואי מזמן שני גבי' גבי תלת מאה: **שני** שטרות. של שדה אחת של מכר או מתנה וכתבן ראובן לשמעון אחד בניסן ואחד בסיון: ביטל שני את הראשון. ואי כתב לו אחריות וטרפוה ממנו אינו גובה אלא מזמן שני ולקמן מפרש טעמא: דאי אוסיף ליה דיקלא. בשטרא בתרא: לתוספת כתביה. ולא לבטולי לקמא אלא דאי מזמן שני אתי למיגבי ליקני כמי ההוא דיקלא ואי ניחא ליה לקמא משום דקדים לא ליקני דיקלא דומיא דמאי דאמר רב הונא בהוציאה עליו שתי כתובות כך נראה מדברי רש"י ז"ל ולפי זה איכא מ"ד דשניהם במתנה דליכא אחריות [כמאן] דלא כתב ואוסיפת לך דיקלא אקמא ומיבטל שטרא קמא לגמרי דהא ליכא למימר הכא דאי מזמן ראשון גבית [ואי מזמן שני גבית] ולא ניחא לי בהכי דה"נ איכא למימר דכוותה אי ניחא לך דתזכה מזמן ראשון כדי שלא יטרפו מינך מלוים שלי לא תיקני ההוא דיקלא ואי בעית למיקניה לא תזכה בגוף הקרקע עד זמן שני ונפקא מינה דבע"ח קודם גובה ממנו ומיהו כי איכא למימר הכי ה"מ היכא (שזכה בשטר ראשון אבל היכא) שלא זכה עדיין בשטר ראשון [והוא שזכה בשניהם בבת אחת הא לאו הכי כיון שכבר זכה בגוף הקרקע בשטר ראשון אי] אפשר שיבא בע"ח מאוחר ויטרוף ממנו שאין גוף הקרקע יוצא מרשותו במחילה ובתנאי דברים בעלמא הילכך בכה"ג מודינא דביטל שני את הראשון אבל הרמב"ם כתב בפ"ה מהל' זכייה היו שני השטרות במכר אם הוסיף בשני כלום הרי הראשון קיים שלא כתב השני אלא מפני התוספת משמע דס"ל ז"ל דלא אמרינן אי מזמן ראשון גבית אי מזמן שני גבית אלא דוקא בשטרי חוב אבל בשטרי מכר כל שבא לגבות מחמת האחריות גובה עיקר מזמן ראשון ותוספת מזמן שני: **ראשון** במכר ושני במתנה ליפות כחו הוא דכתב ליה משום דינא דבר מצרא. כלומר ולא אמרינן בהא ביטל שני את הראשון דמשום דינא דבר מצרא הוא דכתב ליה כדי שאם יערער עליו בעל המצר שיטמין שטר המכר ויראה שטר מתנה זו דבמתנה ליכא [משום דינא] דבר מצרא והנ"מ בשלא נודע שכתב לו שטר אחד של מכר דאילו נודע ודאי לא מהני ולא מידי ואית בה משום דינא דבר מצרא דלא גרע ממתנה באחריות דאית בה משום דינא דבר מצרא כדאיתא בפרק המקבל (דף קח:) ואע"פ שהגאון רב נטרונאי ז"ל כתב בתשובה שאע"פ שנודע שטר המכר לית בה משום דינא דבר מצרא כיון שכתב לו שטר מתנה לא נתחוורו דבריו ורשב"א ז"ל כתב דשמא נאמר לפי דבריו דשטר מתנה באחריות שאני לפי ששטר זה בעצמו נדון כמכר ואין כאן מתנה כלל אבל כתב לו שטר מתנה [מוחלט] איכא למימר אחוליה [אחליה] לכך כתב לו שאם יערער עליו בן המצר שלא יהא המכר מכר ויזכה בו מחמת מתנה זו וצ"ע עד כאן. ואין זה מספיק: **משום** דינא דבעל חוב כתביה. דאי אתי בעל חוב וטריף מיניה קביל עליה אחריות בשטר השני דנהדר ונגבי מיניה מעות הכתובים כאן: מ"ט. ביטל: אודויי אודי ליה. בעל השטר שהראשון מזוייף היה ונתרצה על האמת לקנות מזמן שני: אורועי סהדי החתומים בראשון לרב אחא כשרים ולרפרם פסולים. כלומר דאי אית ליה להאי שטרא אחריני מהנהו סהדי פסלי להו ומיהו הנ"מ כגון דאמרי סהדי דחתמי בהאי שטרא (ג) דחתימות ידייהו [הוא] הא לאו הכי אמרינן דאודויי אודי ליה דאיהו גופיה זייף וכתב וכי מורעי סהדי דוקא לדידיה אבל לכ"ע ודאי פשיטא דלאו כל כמיניה ואפילו לגביה דמוכר נמי לא פסילי דמוכר לא אודי ליה ולא מידי (ד) והאי דעבד ליה שטרא ניחא ליה כי היכי דלהדר ליה לוקח פירי ולמחול שעבודיה: **ומבניש** פירי. פירות שאכל לוקח בין זמן ראשון לזמן שני לרפרס משלם ולרב אחא לא משלם: ולטסקא. לפרוע מס הקרקע למלך מזמן ראשון לזמן שני לרפרס על המוכר או הנותן לפרוע לרב

כתובה אלמא אע"ג דסבר כך תנא כרבי דבתרי זמני הוי חזקה מדקאמר דשליש לא יכנס אפ"ה יש לה כתובה מן השני וטעמא כדפרישית התם משום דלענין ממון לא סמכינן אחזקה דתרי זמני עד דאתחזק בתלתא כדאשכחן בשור המועד דלכ"ע לא אתחזק עד תלתא זמני הלכך מן השני יש לה כתובה ומן השלישי אם מכיר בה יש לה כתובה ואם לא מכיר בה אין לה כתובה ויראה שכופין אותו להוציא דשמירה סכנתא מאיסורא וכמו שמחוייבין ב"ד לספרים אדם מן העבירה כך מחוייבין להפרישו שלא יפשע בנפשו וסתם לן תנא כרבי דאמר בתרי זמני הויא חזקה וכן הלכתא כדאמר בפ' הבא על יבמתו נשואין ומלקות כרבי וסתות ושור המועד כרשב"ג:

לשון ריא"ז

א אע"פ שנשתעבדו נכסי הבעל לכתובת אשה משעת האירוסין כשתנשא האשה מוחלת לו שעבוד האירוסין שעיקר הסמך שלה על שעבוד הנשואין כשהבעל מתחייב גם בנדוניא ותוספת לפיכך אם הוצרכה לגבות מנכסים משועבדים אף הכתובה אינה גובה אלא מן הלקוחות שקנו אחר הנישואין ולא מאותן שקנו משעת האירוסין ולא שמענו במקומות הללו מעולם מי שגבה כתובה לאשה שנתארמלה [משעת אירוסין] וכל שמארסין בנותיהם על דעת המנהג מארסין אותן ונראה בעיני שאם הקדים אדם לכתוב שטר כתובה קודם כניסתה לחופה יום או יומים אין לפוסלו משום שטרי חוב המוקדמים שהרי עיקר הכתובה ראוי להתחייב זה מן האירוסין וכן נכסי הנדוניא ראוי להתחייב בהם משעת שמקבל אותם קודם הנשואין וגם התוספת יכול להתחייב בה בכל שעה שירצה ובלבד שיכניסנה שלא כתב לה תוספת אלא על דעת לכונסה וכך היו נוהגין קדמונינו שהיו כונסין בשבת וכותבין בשטר הכתובה בששי בשבת אבל מז"ה הנהיג לכתוב באחד בשבת ואין צורך לכל זה כאשר ביארתי בקונטרס הראיות: וכתב הרא"ש ולדברי המפרשים דארוסה אין לה כתובה מפרשי הכא בדכתב לה מן האירוסין וכן פי' ר"ת דמיירי בדכתב לה מן האירוסין מנה או מאתים וכתב לה בשעת נשואין ואוסיף לה כך וכך אמנה ומאתים ואפ"ה קאמר ר' יוסי דאינה גובה מנה ומאתים אלא מן הנשואין וכו' עד וכן כתב רב שרירא דאם כתב לה כתובה מן האירוסין ונתארמלה או נתגרשה לא טרפא ממשעבדי ואם ניסאת לא טרפא מנה ומאתים אלא משעת נשואין וכ"כ הרמב"ם ז"ל במארס את האשה וכתב לה כתובה ומת או גרשה גובה עיקר מבני חרי ואינה גובה תוספת כלל וכל אלו דברים תמוהין הן דמ"ש שטר כתובה זו משאר שטרות שלא תטרוף בו ממשעבדי וכו' ובמסקנא כתב ומוכחא מלתא דתקנת חכמים היא אף מן האירוסין וגבית ממשעבדי בתנאי ב"ד אף בדלא

כתב לה וכן נוהגין באשכנז ובצרפת: לשון ריא"ז ב אם לא היה בשטר השני שום תוספת אלא שענין א' לשניהם בטל השטר השני את הראשון בין אם היו שניהם שטרי מכר בין אם היו שניהם שטרי מתנה החזיק הלוקח בשדה זו ע"י השטר הראשון ובדין אכל פירותיה וגם נתחייב לפרוע המס עליה ולא עשה השטר השני אלא שנתרצה למחול שעבוד השטר הראשון והרי שדה זו משועבדת לבע"ח של מוכר הקודם לשטר השני כמבואר בקונטרס הראיות: ג כתב הטור ואם הראשון של מכר והשני של מתנה אם נוכל לתלות שכוון ליפות כחו במתנה מש"כ במכר כגון דינא דבר מיצרא ונפקא מינה בשני שאם יבא בעל המיצר לסלקו יראהו שטר המתנה ולא יוכל לסלקו וצריך שלא יראה שטר של מכר כשמראה שטר של המתנה שאם יראה שניהם הראשון קיים והשני בטל כיון שלא נעשה אלא ליפוי כח ואפי' אי לא שייך ביה יפוי כח דדינא דבר מיצרא כגון שהלוקח או המוכר עצמם מצרנים רואים אם יש בו שום יפוי כח אחר דשייך במתנה ולא במכר דקי"ל מוכר בעין רעה מוכר ונותן בעין יפה נותן לא ביטל האחרון את הראשון ואם לאו ביטל האחרון את הראשון וכ"ש אם הראשון של מתנה והשני של מכר שכוון ליפות כחו שאם יטרפנו בע"ח ממנו שיחזור עליו משא"כ במתנה ולא נתבטל הראשון. וגם בזה כתב הרא"ש שצריך להראות שטר השני לבד שאם יבא בע"ח ויראה שניהם ביחד אין האחרון כלום שלא כתבו אלא ליפוי כח ולא נתבטל הראשון והרמ"ה כתב ודאי כשהראשון של מכר והשני של מתנה ואתחזוק תרוייהו בכי דינא בהא אמרי' כיון שמוכח שלא כתב השני אלא ליפות כחו אזלי' בתר קמא ובתרא לאו כלום הוא ושייך ביה דינא דבר מיצרא אבל אם הראשון מתנה והשני

א מיי' פרק ג' מהל' איסור ביאה ופ' ט"ו מהל' סנהדרין סמג לאוין נו :

לרב אחא על הלוקח לפרוע ורב אחי ודאי לא פליג אטעמיה דרפרס דהא בשניהם מתנה דאמרינן דביטל שני את הראשון ליתיה לטעמא דאחולי אחלי דהא התם ליכא אחריות ובגוף הקרקע לא שייכא מחילה דאפי' החזיר לו את השטר קי"ל דלא חזרה מתנתו כדאיתא בגט פשוט (דף קסט:) הילכך התם על כרחיך טעמא דביטל שני את הראשון משום דאודויי אודי ליה אלא דרב אחא סבר דכל היכא דאפשר לומר דאחולי אחליה טפי עדיף מלאורועי סהדי ורפרס סבר לעולם אמרינן דאודויי אודי ליה ואפי' היכא דעדים החתומים בשטר ראשון חתומים ג"כ בשטר שני משום [דאיכא למימר] דאודויי אודי ליה דההיא שעתא פסולים הוו ועכשיו הוא שעשו תשובה וכתב הרמב"ן דקי"ל כרב אחא דלא קא מבטלי שטרי ומורעי סהדי בלא ראיה אבל הרמב"ם פסק בפרק ה' מהלכות זכייה כרפרס לפי שהקרקע בחזקת בעלים הראשונים עומדת ודאמרינן דאיכא בינייהו הני גווני ה"ה דאיכא בינייהו כגון שכתב לו בשטר שני חצי שדה [דלמ"ד אודויי אודי ליה אין לו אלא חצי שדה] ולמאן דאמר אחוליה אחליה יש לו כל השדה מחמת שטר ראשון אלא דתלמודא נקט מאי דאיכא בינייהו בשני שטרות שוין :

כי היכי דלא ליפגום שטריה . שאם יזדמנו ללוה חמשים ויפרעם למלוה ישאר שטר שני של חמשים בידו ויוכל לגבותם בלא שבועה ואילו היה שטר אחד של מאה אם יאמר לוה פרעתי כולו ומלוה יאמר שלא פרע אלא חמשים יצטרך לישבע כדין פוגם שטרו שאינו נפרע אלא בשבועה : וניחא ליה ללוה כדי שלא יכוף לפרעו . שמתיירא לוה שמא יאבד שוברו ויתבע ממנו המלוה כל המאה דינרין ומפני זה ימהר וימכור קרקעות ויפסיד :

מתני' הגיורת שנתגיירה בתה עמה וזינתה . באירוסין והיא נערה הרי זו בחנק ואפי' נתגיירה פחותה מבת שלש שנים דבחזקת בתולה [היא] דכי כתיבא סקילה בנערה המאורסה בישראל כתיבא דכתיב כי עשתה נבלה בישראל : אין לה לא פתח בית אב . אין צריך להוציאה אל פתח בית אביה : ולא מאה סלע . אם נמצא בעל שקרן ועדיו זוממים דכולה פרשתא בישראל כתיבא: הרי זו בסקילה. בגמרא יליף לה : הרי היא כבת ישראל לכל דבריה. ויש לה פתח בית (ח) האב ומאה סלעים: יש לה אב ואין לה פתח בית אב. כגון שאין לו [לאב] בית ובישראלית קא מיירי : **גמ'** שלש מדות במיתת נערה המאורסה : באו לה עדים בבית חמיה. לאחר שנשאת: שזנתה בבית אביה. באירוסין : סוקלין אותה על פתח בית אביה. דהכי כתיב והוציאו (ט) הנערה אל פתח בית אביה והאי בבית חמיה כתיב דהא גבי מוציא שם רע כתב

נר מצוה

א גבי תרוייהו כל חד וחד לפום שעבודא דיליה ולא אמרינן האי שטרא היינו האי שטרא ואע"ג דתרוייהו סכום אחד דגרסינן בגט פשוט* אמר רבא האי מאן דנקיט תרי שטרי בר חמשין חמשין ואמר שוינהו ניהליה חד בר מאה לא משוינן ליה עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה ניחא ליה למלוה כי היכא דלא לפגום שטריה וניחא ליה ללוה כדי שלא יכוף לפרעו אלמא גבי תרוייהו : **מתני'** *הגיורת שנתגיירה בתה עמה וזינתה הרי זו בחנק אין לה (א) פתח בית אב ולא מאה סלע היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה הרי זו בסקילה ואין לה פתח בית אב ולא מאה סלע היתה הורתה ולידתה בקדושה הרי היא כבת ישראל לכל דבריה יש לה אב ואין לה פתח בית אב יש לה פתח בית אב ואין לה אב הרי זו בסקילה לא נאמר פתח בית אביה אלא למצוה : **גמ'** *תני שילא שלש מדות בנערה מאורסה באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה *סוקלין אותה על פתח בית אביה כלומר ראו גידולים שגידלתם באו לה עדים בבית אביה שזינתה בבית אביה כשהיא ארוסה סוקלין אותה על פתח שער [העיר](ההיא) סרחה ולבסוף בגרה תידון בחנק למימרא כל היכא דאישתני גופה אישתני קטלא ורמינהי נערה מאורסה שזינתה ומשבגרה הוציא עליה שם רע הוא אינו לוקה ואינו נותן מאה סלע היא וזוממיה מקדימין לבית הסקילה היא וזוממיה ס"ד אלא או היא או זוממיה מקדימין לבית הסקילה °אמר רבא מוציא שם רע קאמרת שאני מוציא שם רע דחדוש הוא שחידשה תורה דהא נערה המאורסה דעלמא שזינתה בסקילה נכנסה לחופה ולא נבעלה (א) וזינתה בחנק ואילו מוציא שם רע בסקילה אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא דילמא כי חדית רחמנא היכא דלא אשתני גופה אבל היכא דאשתני גופה לא חדית רחמנא האי שמעתא קהוו בה רבואתא ופירשו בה כמה פירושי וליכא חד [פירושא מינייהו]דסליק ליה כהוגן ומש"ה חזינן לפרושה ולברורה כהוגן ומהכא בעיא פירושה סרחה

רש"י

לפרוע : דגרסינן בגט פשוט . ועיין שם :

מתני' וזינתה . באירוסין והיא נערה : הרי זו בחנק . אפילו נתגיירה פחותה מבת שלש דבחזקת בתולה קיימא דכי כתיבא סקילה בנערה מאורסה בישראל כתיב דכתיב כי עשתה נבלה בישראל : אין לה פתח בית אביה. אין צריך להוציאה אל פתח בית אביה לסוקלה: ולא מאה סלע. אם נמצא הבעל שקרן והעדים זוממין דכולה פרשה בישראל כתיב : הרי זו בסקילה . בגמרא יליף לה מוסקלוה כל אנשי עירה באבנים ומתה ומתה יתירה לרבות הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה ודוקא למיתה איתרבאי ולא למאה סלע ולדבר אחר : הרי היא כבת ישראל . יש לה פתח בית אב ומאה סלע : יש לה אב ואין לה פתח בית אב . שאין לאב בית ובישראלית איירי : **גמ'** שלש מדות (ב) בנערה המאורסה. בבית חמיה אחר שניסאת: שזינתה בבית אביה. (ג) (ב) דכתיב והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה (והא) [דהא] במוציא שם רע כתיב (ד) ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים אלמא בבית חמיה אחר שניסאת איירי : ראו גידולים . מבית זה יצאה הנבלה (ה) : על שער העיר . כדכתיב והוצאתם את שניהם אל שער העיר ההיא : תידון בחנק . וטעמא מפרש לקמן דאישתני גופה בין זנות להעמדה בדין : הוא אינו לוקה . אם כיחש ואינו נותן מאה סלע דכי כתיב ויסרו אותו דהוא מלקות וענשו אותו דהוא ממון בנערה כתיב ובעקימת שפתים גורמין לו להתחייב ובעקימת שפתיו בוגרת הואי : היא . אם הוא אמת : וזוממיה . אם הוזמו עדים שהעידו שזינתה · מוציא שם רע קאמרת . לאתוביה אסרחה ולבסוף בגרה דאיירי דבאו עדים בלא הוצאת שם רע : שאני.(ו)זימה הבאה ע"י הוצאת שם רע דבעל משנשאת : לחידוש הוא . ולא אמרינן משום דאישתני דינא דאי זנאי השתא בת חנק היא אישתני קטלא [דהך דזנאי] בנערות : דהא . בלא בגרה נמי כל מוציא שם רע על ידי נערות אישתני דינא דאילו זנאי השתא אחר שנכנסה לחופה ולא נבעלה בחנק כדילפינן בגמ' לקמן ארוסה ולא נשואה פירוש שנכנסה לחופה ולא נבעלה דאי נבעלה היינו בתולה ולא בעולה ואילו הוציא שם רע השתא דזנאי קודם כניסתה לחופה בסקילה אלמא במוציא שם רע לא אמרינן הואיל ואישתני דינא השתא [אישתני] קטלא דמעיקרא : אבל היכא דאישתני גופה . כגון בגרה (ז) לא חידש (כך פרש"י ועי' פירוש האלפס (ג) שאינו כן (א) ודוקא

[דף פ ע"ב]

דמפרש ביה קרא ואקרב אליה אלמא בנשאת : ראו גידולים שגדלתם . כלומר מבית זה יצאה הנבלה שבו זנתה : באו לה עדים בבית אביה . קודם שנשאת : סוקלים אותה על שער העיר . דכתיב כי יהיה נערה בתולה מאורסה וגו' והוצאתם את שניהם אל שער העיר ההיא : תדון בחנק . כי היכי דאילו זנאי השתא לאו סקילה איכא אלא חנק דכי כתיבא סקילה בזינתה נערה כתיבא (י) השתא נמי בחנק דכיון דאשתני גופה בין חטא להעמדה בדין אשתני קטלא לכדהשתא : ומשבגרה הוציא עליה שם רע . שכנסה משבגרה ולא מצא לה בתולים ובא לב"ד : הוא אינו לוקה . אם כחש : ואינו נותן מאה סלע . דכי כתיב ויסרו אותו מלקות וענשו אותו ממון בנערה כתיב וזה עקימת שפתיו (כ) גורמת לו ליענש כדאמרינן בגמרא ועקימת שפתיו דהיינו שם רע דהוציא עליה בבוגרת הואי : היא . אם אמת היה : (ל) זוממיה . עדים שהיו מעידים על זנותה אם נמצאו זוממין : מקדימין לבית הסקילה . כלומר יסכימו לבקר לשם כי אין להם מנוס (מ) למלטם מן המיתה הזאת : היא וזוממיה סלקא דעתך . אם אמת (נ) אין שקר : אלא או היא . אם אמת : או זוממיה . אם שקר : מקדימין לבית הסקילה . (ס) אע"ג דאשתני גופה ואילו זנאי השתא בת חנק היא לא אמרינן אשתני קטלא : מוציא שם רע קאמרת . לאתובי אסרחה ולבסוף בגרה דתני תנא דאיירי בבאו לה עדים בבית אביה : שאני . מיתה הבאה על ידי הוצאת שם רע דבעל משנשאת דחדוש הוא ולא אמרינן בה משום דאשתני גופה דאי זנאי השתא בת חנק היא אשתני קטלא דהך דזנאי בנערות : דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא וזינתה בחנק כו' . כלומר ותדע דהא בלא בגרה נמי כל הוצאת שם רע (ע) דאפילו בנערות אשתני דינא הוא דאם זנאי השתא חנק הוא דאיכא הואיל ונכנסה לחופה ואע"פ שלא נבעלה כדתניא בסנהדרין (דף סו:) נערה ולא בוגרת בתולה ולא בעולה מאורסה ולא נשואה מאי לא נשואה אילימא נשואה ממש היינו ולא בעולה אלא לאו נכנסה לחופה ולא נבעלה אלמא אילו זנאי השתא בת חנק היא : ואילו מוציא שם רע . עליה השתא (פ) דזנאי קודם כניסה לחופה בסקילה אלמא בהוצאת שם רע לא אמרינן משום דאשתני דינא דזנאי השתא אשתני קטלא הבא על ידי זנות דמעיקרא (צ) הילכך כי בגרה נמי ונשאת לא אמר במוציא שם רע דמשום דאשתני דינא דהשתא אשתני קטלא דמעיקרא : ודילמא כי חדית רחמנא כו' . כלומר האי ראיה דמייתי' מסתם מוציא שם רע לאו ראיה היא לכאן דהתם (ק) הוא אע"ג דאשתני דינא דאילו זנאי השתא לא אשתני קטלא דהא דזנאי מעיקרא משום דלא אשתני גופה הוא וחידוש שחדשה תורה

שלטי הגבורים

שאין שטר המתנה מועיל לדחות הבר מיצר אלא שלא קבל דמי המכר ולפיכך נעשה לו שטר מתנה על המכר הזה אבל אם קבל דמי המכר ואח"כ עשה לו השטר מתנה ה"ז שטר עולה וכוונתו לדחות הבר מיצר שזכה בדינו מן הדין :

לשון ריא"ז

א היו לו לראובן שני שטרי חוב על שמעון מסכום אחד לא ביטל השני את הראשון אלא גובה בשניהם שפעמים שאדם מלוה לחבירו מנה ועושה לו שני שטרות על שני חצאי מנין שאם תשיג ידו לפרוע חצי החוב קורע השטר האחד ומניח השני שלם כמו שביאר ר"י בפסקיו :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) דאילו לרב אלפס חידושא דאע"ג דאתיא לרשותיה דבעל במוציא שם רע דיינינן לה כדמעיקרא ומשמע בין זינתה קודם נשואין בין לאחר נשואין בסקילה . ובלא הוצאת שם רע אם זינתה לאחר נשואין שכבר נכנסה לרשות הבעל בחנק . ולרש"י הוי חידושא במוציא שם רע גופיה שאם הוציא שם רע שזינתה בבית אביה בסקילה ואילו הוציא שם רע שזינתה תחתיו לאחר נשואין בחנק ועיין בתוספות שהביאו פי' ר"ש . ונ"ל שהוא דעת הרב אלפסי ז"ל . והר"ן ז"ל מבין דברי הרי"ף זו ממש כשיטת רש"י :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לא : (ב) שלש מדות במיתת נערה כצ"ל: (ג) נ"ב באירוסין: סוקלין אותה על פתח בית אביה דכתיב : (ד) נ"ב דמפרש ביה קרא : (ה) נ"ב שבו זינתה : (ו) מיתה כצ"ל : (ז) לאו חידוש הוא כצ"ל : (ח) אב כצ"ל : (ט) נ"ב את : (י) נ"ב שנאמר כי יהיה נערה בתולה וגו' : (כ) גורמין כצ"ל : (ל) וזוממיה כצ"ל : (מ) והמלטה כצ"ל : (נ) נ"ב היה : (ס) נ"ב אלמא : (ע) ואפי' כצ"ל : (פ) וזנאי כצ"ל : (צ) והלכך כצ"ל : (ק) דהתם הא דאע"ג כצ"ל : (ר) נ"ב בית אביה :

הגהות חו"י

(א) נ"ע נ"ל הא דהל"נ ניסאת וזינתה בחנק דהרי גם במוציא שם רע כבר ניסאת ועי' תוס' והרי"ף ביקש לייסב זה בהסברתו בסמוך ומ"מ קשה נ"ל דסגי במאי דניסאת ועדיין היא נערה וא"נ בתולה . עי' בבעל המאור ומלחמת ה' : (ב) תי' דכתיב והוציא וכו' אביה נמחק : (ג) וכשתמצא גם פי' הרי"ף כן רק במ"ש נכנסה לחופה ולא נבעלה ועדיין היא בתולה כוונתו בזה להגדיל חידוש שבמוציא שם רע . עי' בהגהות מהר"ם:

המאור הגדול

תני שילא שלש מדות בנערה פי' הרי"ף בהלכות ופריש בפירוקיה דרבא שאני מוציא שם רע דחדוש הוא דהא נערה המאורסה שזינתה בבית אביה בסקילה נכנסה לחופה ולא נבעלה בחנק ואע"ג דהשתא נמי נערה בתולה היא כדמעיקרא כיון דאתיא לה מכלל רשות האב לרשות הבעל אישתני דינא ולא דיינינן לה כדמעיקרא וזה הפי' אינו כלום דאין זה חידוש ואין כאן דרך לומר אישתני דינא ולא דיינינן לה כדמעיקרא דהא בעינן עד שתהא נערה בתולה מאורסה והיא בבית אביה ובפחות מד' מדות הללו אינה נידונת בסקילה כדאמרי' התם נערה ולא בוגרת בתולה ולא בעולה מאורסה ולא נשואה (ר) פרט לשמסר האב לשלוחי הבעל ודאמרי' מאורסה ולא נשואה היינו למעוטי נכנסה לחופה ולא נבעלה ועלה אמרי' לקמן בגמ' חופה בהדיא כתיבה ואין בכל זה שום חידוש לפי שאין כאן דרך לומר אשתני דינא ולא דיינינן לה כדמעיקרא שהרי החטא והדין הכל בזמן אחד הוא משא"כ במוציא שם רע אלא כך הוא הפי' הנכון אמר רבא שאני מוציא שם רע דחידוש הוא דלמאי דס"ל לתנא דשילא דאזיל בתר השתא ולא בתר מעיקרא אי אתה מוציא לעולם דין מוציא שם רע דכתיב ואם אמת היה הדבר הזה אלא בחידוש דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא וזינתה בחנק ואילו מוציא שם רע לא דיינינן לה כדהשתא אלא כדמעיקרא וכי היכי דחדית רחמנא בהא לטעמיה דתנא דשילא חדית נמי בבוגרת אמר ליה רב הונא בריה דר"י דלמא כי חדית היכא דלא אישתני גופה דהיינו נכנסה לחופה ולא נבעלה אבל היכא דאישתני גופה כגון בוגרת לא חדית רחמנא ואי לאו דבעלמא נמי סרחה ואח"כ בגרה תידון בסקילה במוציא שם רע נמי לא הויא נידונית בסקילה דלא חדית רחמנא היכא דאישתני גוף' והשתא דאתינן להכי אפי' היכא דלא אישתני נמי לא חדית רחמנא דבתר מעיקרא אזלינן לעולם ולא בתר השתא ואתא רב נחמן לאוקומה כתנאי אישתני ולא אישתני כלומר אי אמרי' אישתני דינא ואע"ג דלא אישתני גופא או לא תנאי היא לסיועיה לתנא דשילא לאוקומי כר' שמעון ואידחיא לה דרב נחמן לאוקמית.
וכולה פשוטא היא על הדרך הזה והוא הנכון :

מלחמת ה'

ועוד תני שילא שלש מדות בנערה פי' הרי"ף ז"ל בהלכות ופי' בפירוקיה דרבא שאני מוציא שם רע וכו' דהא בעי' עד שתהא נערה בתולה מאורסה והיא בבית אביה וכו' : **אמר** הכותב לכתוב לשון רבינו הגדול ז"ל כאשר הוא כתוב בכל הנוסחאות הספרדיות וכבר זכינו לראות בטהרת כתב ידו ז"ל וזהו הלשון ואע"ג דהשתא נמי נערה בתולה היא כדמעיקרא כיון דאתיא לה לכלל רשות דינא ולא דיינינן לה כדמעיקרא ואילו מוציא שם רע אחר כניסתה לחופה אע"ג דאתיא ליה לרשותיה לא דיינינן לה כדהשתא אלא כדמעיקרא דיינינן לה בסקילה הרי נתברר דחדוש הוא שחידשה תורה במוציא שם רע דלא דיינינן לה כדהשתא אלא כדמעיקרא והואיל וחדית בה רחמנא בהא מלתא דתידון כדמעיקרא ה"נ חדית רחמנא בהאי מלתא אחריתא וכו' פי' לפירושו כיון דנכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא בחנק אע"ג דבתולה היא נתברר דרשות הבעל משנה ואפ"ה אמר רחמנא מוציא שם רע בסקילה ובדהשתא לא משכחת לה ואפי' מוקמת דיניה דוקא בשלא בעל אלמא בתר מעיקרא אזלינן ביה ולדתני שילא חדוש הוא ואילו ראה בעה"מ ז"ל דברי רבי' הגדול ז"ל כאשר הם ותפס עליו די בו שבוש וטעות לאדם גדול כמותו ז"ל :

תורה באשתני דינא חדית באשתני גופה לא חדית אבל בגרה אשתני גופה הוא ואם באו לה עדים בבית אביה אית לן למימר סרחה ולבסוף בגרה בחנק במוציא שם רע נמי משבגרה הוה ליה למיתני חנק עד כאן לשון רש"י ז"ל ומתוכו נתבררו דברי הרי"ף ז"ל: כיצד הוצאת שם רע כו'. זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה דקסבר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה: והוא שאמר לעדים בואו והעידוני. בגמרא (דף מו.) פליג רבי יהודה ואמר דאע"ג דאמר להו אינו חייב עד שישכור עדים ואמרי' עלה מאי טעמא דרבי יהודה אמר *רב אחא שימה שימה כתיב הכא ושם לה וכתיב התם לא תשימון עליו נשך מה להלן ממון אף כאן ממון וגרסינן עלה בגמרא בעי רבי ירמיה שכרן בקרקע מהו בפחות משוה פרוטה מהו שכיהס בפרוטה מהו כלומר לרבי יהודה מהו כיון דמרבית גמר כסף או אוכל בעינן דהוי מטלטלין כדכתיב לענין רבית או דילמא לממון הוא דגמר גזרה שוה ואפילו מקרקע נמי ואפי' פחות משוה פרוטה נמי ומכאן למדו בתוספות שהנותן קרקע ברבית מלוה אין בו משום רבית דאורייתא ואע"ג דכתיב נשך כל דבר אשר ישך ההוא לרבות כל מטלטלין הדומים לפרט אבל לא עבדים וקרקעות ושטרות והא דאמרי' בפ' בתרא דערכין (דף לא.) גבי בית בבתי ערי חומה ה"ז רבית גמורה אלא שהתורה התירתה התם היינו טעמא משום דזוזי דזביני חשיבא כהלואה ופירי דאכיל הוא שכר מעותיו אבל נתן קרקע ברבית מלוה אינו רבית של תורה וכן למדו מכאן דפחות משוה פרוטה אין בו רבית של תורה והכי מוכח מהא דאמרינן בריש פ' איזהו נשך (דף סא.) ל"ל דכתב רחמנא לאו בגזל לאו ברבית ואם איתא הא אצטריך לאו ברבית לפחות משוה פרוטה שאינו בגזל אלא ודאי כדאמרינן ומיהו ודאי מדרבנן אפילו בקרקע ואפי' בפחות משוה פרוטה מתסר דלא גרע מרבית דברים: מוציא שם רע אינו חייב עד שיבעול כדרכה ויוציא שם רע כדרכה. כר' אליעזר בן יעקב דאמר דלא נאמרו דברים הללו אלא כשבעל דס"ל דברים ככתבם הילכך לא שייך למימר לא מצאתי לה בתולים אא"כ אמר דבעלתי כדרכה ומצאתיה בעולה: והמוציא שם רע ולא בעל היה לוקה מכת מרדות מדרבנן. (ד) פי' [הערוך] [בערך מרד] מלקות דאורייתא הוא על חייבי לאוין באומד ובהתראה ובעינן מכה משולשת כדכתיב ארבעים יכנו לא יוסיף ואמרו חכמים מנין הסמוך לארבעים אבל (ה) עובר על מ"ע כגון (ו) [מכילתין דף פו.] סוכה ולולב ואינו עושה היו מכין אותו עד שתצא נפשו בלא אומד ובלא מכה משולשת וכן (ז) עובר על דברי (ח) חכמים היו מכין אותו בלא מספר ובלא אומד ולמה קורין אותו מכת מרדות מפני שמרד בדברי תורה ובדברי סופרים עכ"ל נראה מדבריו דמכת מרדות הוא עד שתצא נפשו ואף הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו מהל' חמץ ומצה אסרו חכמים לאכול מצה בערב פסח כו' ומי שאכל מצה בע"פ היו מכין אותו עד שתצא נפשו ולפי דבריהם יש בזה חומר בדברי סופרים יותר מדברי תורה אבל ר"ש הלוי ז"ל כתב שהיו מכין אותו באומד ולהקל ממלקות של תורה ונראין דבריו ומיהו ודאי מכת מרדות שהיא על עבירה כמסכת היו מכין אותו עד שתצא נפשו או עד שיקבל עליו דברי חכמים אבל כל שאינו אלא כדי לענשו על מה שעשה נראין הדברים שהיו מכין אותו כפי אומד ב"ד ולהקל ממלקות של תורה ומ"מ אין מדקדקין במכת מרדות ברצועה של מלקות האמורה במסכת מכות (דף כב:): מתני' האב זכאי בבתו. בקטנות ובנערות: בקידושיה בכסף. שבכסף קידושיה שלו: ובשטר. שאם קבל שטר אירוסין עליה הרי זו מקודשת: בביאה. שרשאי למוסרה לביאה לשם קידושין ובגמ' ילפינן הכי: וזכאי במציאתה

נר מצוה — תורה אור

סרחה ולבסוף בגרה תידון בחנק מ"ט כיון דאילו סרחה השתא משבגרה דאישתני גופה תידון בחנק הכי נמי היכא דסרחה ולבסוף בגרה כיון דאישתני גופה אישתני קטלא ותידון בחנק (א) כדהשתא ורמינן עלה הא מתני' דתני אם משבגרה הוציא עליה שם רע היא או זוממיה בסקילה דהא הכא אע"ג דאשתני גופה לא אשתני (ב) קטלא ופריק רבא לא תיקשי לך מוציא שם רע משבגרה אסרחה ולבסוף בגרה דעלמא דמוציא שם רע דנערה דבסקילה חדוש הוא דהא נערה המאורסה שזינתה בבית אביה בסקילה נכנסה לחופה ולא נבעלה וזינתה בחנק ואע"ג דהשתא נמי נערה בתולה היא כדמעיקרא כיון דאתיא לה לכלל רשות הבעל אשתני דינא ולא דיינינן לה כדמעיקרא (א) ואילו מוציא שם רע אחר כניסתה לחופה אע"ג דאתיא לה לרשותיה לא דיינינן לה כדהשתא אלא כדמעיקרא דיינינן לה בסקילה הרי נתברר דחדוש הוא שחידשה תורה במוציא שם רע דלא דיינינן לה כדהשתא אלא כדמעיקרא והואיל וחדית בה רחמנא בהא מילתא דתידון כדמעיקרא הכא נמי חדית רחמנא בהא מילתא אחריתי דהיכא דהוציא עליה שם רע משבגרה אף על גב דאישתני גופה תידון בסקילה כדמעיקרא ואפילו לדתני שילא אבל נערה דעלמא דלא חדית בה רחמנא מידי אם סרחה ולבסוף בגרה כדהשתא דיינינן לה בחנק ואפילו להאי תנא דתני ומשבגרה הוציא עליה שם רע היא או זוממיה בסקילה ולא קשיין אהדדי ואקשי ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא וא"ל ממאי דהא דתני שילא סרחה ולבסוף בגרה תידון בחנק משום דלא חדית בה רחמנא הוא אבל מוציא ש"ר דחדית בה רחמנא בנערה (ג) תידון כדמעיקרא ה"נ חדית בה במוציא שם רע משבגרה דתידון בסקילה כדמעיקרא דילמא לא סבירא ליה לדתני שילא דחדית רחמנא אלא בנערה [בלחוד] דלא אישתני גופה אבל בבוגרת דאשתני גופא לא חדית רחמנא בה מידי וכי היכי דסרחה ולבסוף בגרה תידון בחנק ה"נ סרחה ומשבגרה הוציא עליה שם רע תידון בחנק וכן נמי האי תנא דתני ומשבגרה הוציא עליה שם רע בסקילה דילמא הכי נמי ס"ל בסרחה ולבסוף בגרה דתידון בסקילה ולא חדית בה רחמנא מידי וקשיין אהדדי ובטיל ליה פירוקא דרבא ואתא רב נחמן בר יצחק לאוקומי להני תרתי מתניאתא כתנאי ולא קמו וא"ל ר' יוחנן לתנא תני בהאי דתני שילא תידון בחנק תידון בסקילה דלא אשכחן תנא דסבר דהיכא דאישתני גופה

דף מד: אישתני קטלא: *א"ר יוסי ברבי חנינא המוציא שם רע על היתומה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה פרט לזו שאין לה אב רבא אמר חייב וכן הילכתא אמר ריש

רכט לקיש *המוציא שם רע על הקטנה פטור שנאמר °ונתנו לאבי הנערה נערה מלא

דף מו. דבר הכתוב הא כל מקום שנאמר נער אפי' קטנה במשמע: *תניא כיצד הוצאת שם רע בא לב"ד ואמר פלוני לא מצאתי (ג) לבתו בתולין אם יש עדים שזינתה תחתיו בסקילה זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה נמצא שם רע (שאינו) הוא לוקה ונותן מאה סלע בין בעל בין לא בעל ר' אליעזר בן יעקב אומר לא נאמרו דברים הללו אלא כשבעל והוא שאמר לעדים בואו והעידוני אבל באו מאליהן פטור וכ"ש אם לא באו עדים שפטור הא דקתני הכא זנתה מעיקרא יש לה כתובה מנה ליתא דקי"ל כרבא דאמר מקח טעות לגמרי משמע ולית לה כלום כדכתבינן בפרקא

סי' קעד קמא*: °*שלח רב כהנא משמיה דרבי יוחנן מוציא שם רע אינו חייב עד שיבעול

עד דף מה: כדרכה ויוציא שם רע כדרכה *והמוציא שם רע ולא בעל היה לוקה מכת מרדות

כתב דף מו. מדרבנן: *מתני' ג האב זכאי א בבתו בקדושיה בכסף בשטר ובביאה וזכאי במציאתה

רש"י

(ודוקא) [ודוק]: נערה מלא. בה"א: זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה. קסבר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה: עד שיבעול כדרכה. אבל שלא כדרכה לא כדכתיב ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים וגם אינו יכול לידע אם לא שיבא עליה כדרכה גם מוציא שם רע שזינתה כדרכה דלא מצאתי בתולים כתיב במקום בתולים והיינו כרבי אליעזר בן יעקב: מתני' האב זכאי בבתו. בנערות וקטנות: בקידושיה בכסף. שכסף קידושיה שלו: ובשטר. שאם קיבל שטר אירוסיה הרי זו מקודשת: בביאה. שרשאי למוסרה לביאה לשם קדושין:

א מיי' פרק ג מהל' נערה ופט"ו מהלכות סנהדרין סמג לאוין נז: נ"ל רב נחמן בר יצחק

כ"ה בד"ס

ב מיי' פ"ג מהל' אישות טור אה"ע סי' לז:

הגהות חו"י
(א) פי' כלומר סרחה עתה: (ב) שאינו זנתה עתה היא בחנק.

דברים כב

ד"ת מ"ז לפי הנראה הוא ט"ס וכפנים צ"ל במרובעין וצ"ל גי' ד"ת

[דף פא ע"א] דף מו:

רג

א לרש"י ז"ל בסמוכה על שלחנו ואפי' בוגרת ואם אינה סמוכה על שלחנו אפי' בקטנה אינו זכאי כר' יוחנן בפ"ק דב"מ ואין חילוק בין קטנה לקטן ולר"י אפי' באינה סמוכה זכאי בנערה אבל בוגרת כשאינה סמוכה לא ובמעשה ידיה אי סמוכה הכל של אב ואם אינה סמוכה המותר על מזונותיה שלו בקטנה ונערה אבל בוגרת וקטן אי סמיכי של אב משום איבה ואי לא הכל שלהן אפי' בהעדפה:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב פי' דמוציא עליה שם רע שזינתה בבית אביה: (ב) דתידון כצ"ל: (ג) לבתך כצ"ל: (ד) לגאון פי' מלקות כצ"ל ונ"ב עי' בנ"י סוף ואלו הן הלוקין והעיקר בערוך ערך מרד: (ה) אבל מי שעובר כצ"ל: (ו) נ"ב שאומרי' לו עשה: (ז) וכן מי שעובר כצ"ל: (ח) נ"ב נמצא בביאורים על שם מהרא"י בפרשת תצא וז"ל משמע בגמ' דבי"ג היה יוצא מכדי רשעתו אלא שהתורה קנסו עוד בכפלים והטעם לפי שהשיעור הוא לפי מספר השנים כי בן י"ג הוא בן עונשין בב"ד של מטה ולפי שבב"ד של מעלה אין עונשים אלא מבן כ' לכך גם המלקות של מעלה הוא במספר שנים וכדאיתא פ' הפועלים דמחיוה לאליהו בשיתין פולסי דנורא ומכאן יש ללמוד דמכת מרדות אינו אלא י"ג מכות כמנין פי' והוא רחום וגו' דמלקות שתקנו חכמים על דבריהם אין להם רשות להוסיף לקנוס יותר מכדי רשעתו דקנס לקנס לא עבדינן ע"כ אבל בתשובת הריב"ש סי' צ' כתב בשם התוס' שאף מספר מכות המרדות הם במספר של תורה אלא שאינן חזקות כמותן אלא שלדעת הרמב"ם המכות המרדות אין להם מספר אלא לפי ראות ב"ד להוכחות מוסר לפי חומר הדבר שעבר בו וגם כתב שם כסברת הר"ן דדוקא על עבירה משכת היו מכין אותו עד שתצא נפשו אבל אי עבר זמן המצוה לא. נראה מדבריו שגם הרמב"ם סובר כן ומ"ש הר"ן בשם הרמב"ם שכתב בפ"ו בהל' חמץ במי שאכל מצה בע"פ היו מכין אותו עד שתצא נפשו דהלמא דגם כשעבר זמן המצוה כן הדין. נוסחא מוטעת נזדמנה להרב דבנוסחות דידן בהל' הנ"ל כתב בסתם היו מכין אותו מכת מרדות גם דברי הגאון כן מפורשין דדוקא בסוכה ולולב הוא שהזכיר היו מכין אותו עד שתצא נפשו ובעובר על דברי חכמים הזכיר בלא מספר ובלא אומד ולא אמר עד שתצא נפשו ודו"ק: (ט) נ"ב נמי: (י) אלא כצ"ל: (כ) אלא דברי כצ"ל: (ל) נ"ב וכן פי' התוס' וע"ש: (מ) ואף כצ"ל:

המאור הגדול

אמר ר' יוסי בר' חנינא המוציא שם רע על היתומה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה נראה לי שה"ה לאונס דהא הכי (ט) כתיב ביה לאבי הנערה וא"ת לותביה ממתני' דאלו נערות דתנן הבא על הגיורת והשפחה שנתגיירו ונשתחררו פחות מבת ג' שנים דהתם ודאי אין לה אב וכיתומה היא אפשר דהתם קנסי' לה מדרבנן כדי שלא יהא חוטא נשכר משא"כ במוציא שם רע שאינו נשכר כלום וכן אתה אומר כי מפני כך לא הקשה לו ממתני' דיתומה שנתארסה ונתגרשה ואלימא ליה ברייתא לאותביה מאם מאן ימאן אביה כלומר אם אינו ענין למפתה דמדעתה עבד תנהו ענין לאונס אלמא מדאורייתא היא ולא מדרבנן:

מלחמת ה'

אמר ר' יוסי בר' חנינא המוציא שם רע על היתומה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה נ"ל שה"ה לאונס וכו' עד מפני כך לא הקשה לו ממתני' דיתומה שנתארסה ונתגרשה: אמר הכותב זו תשובה גנובה ואינה שלא מצינו מעולם קנס שלא מן הדין כדי שלא יהא חוטא נשכר (י) לא קנים להו הכא ומוקי לה אדינא דאורייתא כדאיתא בב"ק וכגון קנסה שהטבילוה ע"ד ב"ד דאזלינן בתר סתמא ולא חיישינן דלמא ממחיא ונפקא והתם נמי פליגי בה אמוראי אבל מי שאין לה קנס מדין ודאי מעולם לא אמרו חכמים שישלם ועוד דמתני' דקתני יתומה שנתארסה ונתגרשה ופירשו בגמ' דנערה שנתארסה ונתגרשה כיתומה ואם היתומה פטור היכי תלי בה נערה שנתארסה *)[ונתגרשה] ומה שאמר דאלימא ליה לאתויי מברייתא כי פרקא לברייתא ניקבי ליה מהכא והדרבה ההיא לא אלימא דמלתא פשיטא לאוקמא בבא עליה ואח"כ נתיתמה והנך אלימי ספי לאתויי מינייהו (כ) ודברי הבאי הם והנו נתגלה לנו עיקר הדבר מפני שמצינו אותו מפורש בירושלמי והכי איתא התם ר"י בר' חנינא אמר האונס והמפתה את היתומה פטור אמר ר' אבא בר ממל מחלוקת כריה"ג ברם כר"ע יש לה קנס וקנסה לעצמה אר"י מתני' אמרה כן פחותות מבנות ג' שנים ויום אחד ולא כיתומה היא והתני ר' חייה התת אשר ענה לרבות יתומה לקנס דברי ריה"ג אמר רב אחאי תפתר שבא עליה עד שלא מת אביה ומת אביה כבר נראה ליתן לאביה ופירושו ברור מחלוקת כריה"ג כלומר דבר זה מחלוקת היא והיא דר"י בר"ח כריה"ג ברם כדברי ר"ע הא אמר גבי נערה שנתארסה ונתגרשה יש לה קנס וקנסה לעצמה אלמא ונתן לאבי [illegible] בנערה דאמר רחמנא לאו דוקא וה"נ יתומה גמורה יש לה קנס וקנסה לעצמה הלכך הא דאריב"ח האונס פטור אליבא דריה"ג אמרה דאמר אין לה קנס דלדידיה לאבי הנערה אפשר שהוא דוקא (שלש) ומתני' דקתני פחותות מבת ג' שנים [illegible] יש להם קנס ר"ע היא ולא קשיא לריב"ח וכן אתה אומר במשנה יתומה שנתארסה ונתגרשה דהא ר"א בשיטת ר"ע רבו אמרה והא דאמרי' האונס פטור ה"ה למוציא שם רע כדאמרי' בגמ' דילן ומאי דשייך גמ' דילן פריש בירושלמי הנה למדת [illegible]

[illegible]

*) כ"ה בד"ס

במציאתה. מפרשינן בגמ' משום איבה ופי' רש"י ז"ל דכיון [דאינו] חייב במזונותיה אי אמרת מציאתה שלה איכא איבה ולא זיין לה תו ולא נהירא דבפ' שנים אוחזין (דף יב:) מוכח דאע"ג דמציאת בנו לא הויא דאב אלא בסמוך על שולחנו מציאת בתו הויא דאבוה אפילו אינה סמוכה על שולחנו דפרכינן התם גבי מציאת בנו ושפחתו העבריה האי שפחה היכי דמי אי דאייתי שתי שערות מאי בעיא גביה ואי דלא אייתי שערות אי דאיתיה לאב דאבוה הוא והא התם אינה סמוכה על שולחן אביה אלא על שולחן רבה ואפילו הכי אמר דאי איתיה לאב דאבוה הוי לפיכך נראה כפי' התוספות דמשום איבה הוא כדי שיזון אותה ולא ישכרנה לכל מי שירצה כדי שלא תהא נר מצוה היינו פן יקדשנה למנוול ומוכה שחין:

במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ומקבל גיטה ואינו אוכל פירות בחייה [א] נשאת יתר עליו הבעל שאוכל פירות בחייה וחייב במזונותיה ובפרקונה ובקבורתה רבי יהודה אומר אפי' עני שבישראל לא יפחתו לו משני חלילין ומקוננת:

גמ' חייב במזונותיה ובפרקונה *תנא תקנו מזונות תחת מעשה ידיה וקבורתה תחת כתובתה לפיכך הבעל אוכל פירות מאן דכר שמייהו חסורי מחסרא והכי קתני תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ופרקונה תחת פירות וקבורתה תחת כתובתה (א) לפיכך בעל אוכל פירות: רבי יהודה אומר אפילו עני שבישראל: *א"ר חסדא אמר מר עוקבא הלכה כרבי יהודה ואמר רב חסדא אמר מר עוקבא מי [ב] שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו °וזנין ומפרנסין אשתו א ובניו ובנותיו ודבר אחר. תניא מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר ומ"ש מדמר עוקבא התם שלא לדעת הבא יצא לדעת מאי דבר אחר אמר רב חסדא תכשיט רב יוסף אמר צדקה מ"ד שאין נותנין תכשיט כ"ש צדקה ומ"ד צדקה אבל תכשיט נותנין דלא ניחא ליה דתינוול א"ר חייא בר אבין אמר רב הונא מי שהלך [ג] למדינת הים ומתה אשתו ב"ד יורדין לנכסיו וקוברין ב אותה לפי (א) כבודה (ב) לפי כבודה ולא לפי כבודו אימא אף לפי כבודו וקמ"ל עולה עמו ואינה יורדת עמו אפי' לאחר מיתה:

ומקבל את גיטה. אם נתגרשה מן האירוסין קודם שבגרה ובגמרא ילפינן הכי מדכתיב ויצאה והיתה איתקש יציאה להויה אבל אם בגרה (ג) או נישאת שוב אין לאביה רשות בה: ואינו אוכל פירות בחייה. אם נפלו לה קרקעות בירושה מבית אבי אמה אין [אביה] אוכל פירותיהן אלא עושים אותן סגולה בחייה אא"כ מתה והוא יורשה: יתר עליו הבעל. שהוא זוכה גם בכל השנויים למעלה ואוכל פירות נכסים שנפלו לה בירושה משנשאת לו: וחייב במזונותיה ובפרקונה. אם נשבית שהוא תנאי כתובה כדתנן במתני' לקמן: ובקבורתה. דאמרי' לקמן קבורתה תחת כתובתה שהכניסה לו מבית אביה והוא יורשה במיתה': משני חלילין. להספיד ומפרשינן בגמ' [דף מח.] דפלוגתייהו דרבנן ור' יהודה כגון דאורחיה דבני משפחתו להספיד בחלילין ולאו אורחייהו דבני משפחתה להספיד בחלילין דת"ק סבר כי אמרינן עולה עמו ואינה יורדת עמו דנפקא לן בפרק אף על פי (דף סא.) מבעולת בעל בעלייתו של בעל ולא בירידתו ה"מ מחיים כגון הוא אומר להניק את בנה והיא אומרת שלא להניק ודרך בנות משפחתה להניק בניהם ולא דרך בנות משפחתו אבל לאחר מיתה לא ור' יהודה סבר אפילו לאחר מיתה

רש"י

ומקבל את גיטה. אם נתגרשה מן האירוסין קודם שבגרה אבל בגרה או נשאת שוב אין לו רשות בה: ואינו אוכל פירות בחייה. אם נפלו לה קרקעות בירושה מבית אמה אין האב אוכל פירותיהן אלא עושים לה סגולה: בחייה. אלא א"כ מתה שהוא יורשה: יותר עליו הבעל. שהוא זוכה בכל השנויים למעלה: ואוכל פירות. נכסים שנפלו לה בירושה משנשאת לו: חייב במזונותיה ובפרקונה. אם נשבית שהן תנאי כתובה כדתנן מתניתין: ובקבורתה. דאמרינן לקמן קבורתה תחת נדונייתה שהכניסה לו מבית אביה והוא יורשה במיתתה: משני חלילים. להספיד: גמ' תחת כתובתה. נדונייתה שהכניסה וכותבין אותה בכתובתה ולא נדוניא דהנעלת ליה: ודבר אחר. לקמן מפרש: אבל לא בניו ובנותיו. שאינו חייב במזונותיהן: הכא בנשתטה שלא לדעת לא היה לו דעת לצוות על מזונות בניו ובנותיו ומסתמא ניחא ליה שיזונו משלו אבל הכא שלדעת יצא מן המקום היה לו לצוות על אשתו ובניו ומדלא צוה לא ניחא ליה שיזונו משלו לכך אשתו דמחייב בתנאי כתובה אישתעביד נכסיה בניו ובנותיו לא: תכשיט. אבקת רוכל שהנשים מתקשטות: מ"ד. לא יהבינן תכשיט לאשתו כ"ש שאין עלינו לעשות צדקה מנכסיו ואמתני' קיימא: לא ניחא ליה דתנוול. ואע"פ שלא צוה עבדינן ולי נראה דאמר עוקבא קאי ואיפכא גרס מ"ד צדקה כ"ש תכשיט ומ"ד תכשיט אבל צדקה לא דהתם היינו טעמא דלא ניחא ליה דתנוול: לפי כבודה ולא לפי כבודו. בתמיה: עולה עמו. דכתיב בעולת בעל בעלייתו של בעל: האומר

ואיפסקא הלכתא כר' יהודה: גרסי' בגמ' [דף מז.] כתב לה פירות כסות וכלים שבאו עמה מבית [אביה] לבית בעלה מתה לא זכה הבעל בדברים הללו משום רבי נתן אמרו זכה בעל בדברים הללו. ופירש רש"י ז"ל בכותב לה בעודה ארוסה והבעל כתב לה כתובה מהן וס"ל לרבי נתן דאע"ג דארוסה אין הבעל יורשה הכא שאני שכיון שכתב הבעל בכתובה כמו שכותבין ודא נדוניא דהנעלת ליה כך וכך הקנוס לו תמיו ואשתו ורבנן אזלי בתר אומדנא שלא הקנוס לו אלא לאחר שיכנסנה ואף הוא לא נתחייב בהם אלא לאחר מכאן וקי"ל כרבנן דאמרי דלא זכה הבעל בדברים הללו ולפי פירוש זה יפה השמיטה הרי"ף ז"ל (ד) שסבר נפטר ממנה במה שכתב בסמוך (ה) זו ששנינו הלך האב עם שלוחי הבעל כו' אע"פ שכתובתה בבית בעלה מתה האב יורשה אלמא [לעולם] אין הבעל זוכה בנדוניא אלא לאחר נישואין ולפי פירוש זה דוקא בארוסה אבל בנשואה אע"פ שעדיין לא גבה כשמתה זכה הבעל וכדתניא לקמן אע"פ שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה אבל ר"ת ז"ל פירשה בנשאת ורבנן אזלי בתר אומדנא שלא זיכה אותן האב ע"מ שיגבה אותן הבעל לאחר מיתת בתו [קודם שיגבה אותן] וקי"ל כרבנן והא דתניא לקמן אע"פ שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה ר' נתן היא ודברי רש"י ז"ל נראים עיקר: תקנו מזונות תחת מעשה ידיה וקבורתה תחת כתובתה. תחת הנדוניא שהכניסה לו והיא כתובה בשטר הכתובה והוא יורשה: תחת פירות. שהוא אוכל מנכסי מלוג שלה כגון שנפלו לה משנשאת או שהיו לה קודם לכן ולא שמתן לו בנדונית כתובתה ואע"ג דקתני ופרקונה תחת פירות דמשמע [לכאורה] דפירות עיקר לאו דוקא דודאי פרקונה עיקר וראיה לדבר מדאמרינן בגמ' [דף מז:] בסמוך מהו דתימא מיכל לא ניכלינהו אנטרי לנחינהו ואם איתא דפירות עיקר היכי תיסק אדעתין למימר הכי אלא ודאי פרקונה עיקר ואע"ג דאמרינן הכא פרקונה תחת פירות לאו דוקא דה"נ נקט מזונות תחת מעשה ידיה ואפילו הכי מזונות עיקר וכדאמר רב הונא לקמן בפרק אע"פ (דף נח:) יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה (ו) ומפרש להא מתניתין ואמר דה"ק תקנו מעשה ידיה תחת מזונות ואפסיקא הלכתא כותיה בפרק שני דייני גזירות (דף קז:) וכי היכי דמפיך רב הונא להא הכי נמי מפכינן הא ופירות תחת פרקונה קאמר דפרקונה עיקר ומיהו אע"ג דפרקונה עיקר לא יכלה למימר איני נפדית ואיני נותנת פירות דנהי דלתקנתה דידה אתקין אפילו הכי תקנה נמי איכא לדידיה בהכי כדי שתהא לו שפחה לשמשו ולא דמי למזונות דמצי' למימר איני ניזונת ואיני עושה דהתם ליכא פסידא לבעל שהרי עומדת לפניו ומשמשתו אבל בפרקונה ליכא למימר הכי הילכך אין שומעין לה ועוד שאם אתה אומר שומעין לה מה הועילו חכמים בתקנתן שתקנו לו פירות שכל הנשים כשיהא להם פירות יהו אומרות כן וכשלא יהא להם פירות נתחייב את הבעל לפדותן ולקתה מדת הדין בכך אלא ודאי אין שומעין לה [וכ"כ הרמב"ן ז"ל] וכן נראין דעת הגאונים ז"ל ובקבורה שתחת כתובתה נמי אין אחד מהם יכול לומר איני רוצה בתקנת חכמים אלא קובר ויורש: ובגמ' איכא תנאי דסברי מזונות דאורייתא דתניא שארה אלו מזונות כו' ור' אליעזר בן יעקב [דף מח.] פליג ואמר דשארה כסותה ועונתה כו' לכסות אתא וכיון דלכולהו תנאי דבגמרא ס"ל דכסותה כמשמעה היא נראה לומר דכסותה מדאורייתא אלא כיון ששנינו במשנתינו חייב במזונותיה ולא הזכיר כסות כלל נראה שהכסות בכלל מזונות ועלה דמתניתין תנן בברייתא תקנו מזונות תחת מעשה ידיה [דמשמע] שהכסות ג"כ אינו אלא מן התקנה וכיון דסוגיין דעלמא דמזונות דרבנן כדאיתא פ' אע"פ [דף נח:] קסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר משמע שאף הכסות אינו אלא מדבריהם ואפשר דדרשינן שארה זה קירוב בשר כדדריש לה רב יוסף בגמרא ועונתה כמשמעה וכסותה דרשינן מיניה שלא ישמש מטתו על גבי קרקע אלא במטה מוצעת וכולה קרא לעונתה הוא דאתא וכ"כ דעת הרמב"ן ז"ל בפי' התורה אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפי"ב מהלכות אישות כמאן דאמר מזונות דאורייתא: וזנין. מזונות: מפרנסין. לבוש וכסות: אבל לא בניו ובנותיו. שאינו חייב במזונותיהן בחייו ובגדולים מבני שש מיירי: יוצא מן המקום לדעת. היה בידו לצוות על מזונות בניו ואשתו וכיון שלא צוה גלה דעתו שאינו רוצה לזונן הילכך אשתו דמחייב לה בתנאי ב"ד אשתעביד נכסיה בניו ובנותיו שאינו חייב במזונותיהן לא אשתעביד נכסיה. אבל נשתטה דילא מן העולם שלא לדעת מסתברא דניחא ליה שיזונו בניו ובנותיו משלו: תכשיט. בשמים אבקת רוכל שהנשים מתקשטות בו: מ"ד תכשיט. לא יהבינן לאשתו כ"ש שאין [עלינו] לעשות צדקה מנכסיו: לא ניחא ליה דתנוול. ואע"פ שלא צוה בלכתו עבדינן. ומצאתי בהל' ישנות הלכך לגבי מי שנשתטה עבדינן הא והא לא עבדינן כרב חסדא דרביה הוא לגבי רב יוסף ואף הרמב"ם ז"ל כ' בסוף הלכות נחלות דמי שנשתטה או נתחרש ב"ד פוסקין עליו צדקה אם היה ראוי ולא ידעתי למה דלרב חסדא דאמר תכשיט כהי דאברייתא קאי אפשר דדבר אחר דאמר מר עוקבא גבי נשתטה ה"נ מפרש ליה (ז) ותכשיט שמענו אבל צדקה מנין: ב"ד יורדין לנכסיו וקוברין אותה. גרסי' בירושל' בפרקין [הלכה ו] ובפ"ב דייני גזירות תניא לא רצה הבעל לקברה האב קוברה ומוציא ממנו בדין אמר ר' חגי לא אמרו אלא האב הא אחר אינו גובה ר' יוסי אמר בין אב בין אחר גובה ותניא אלין פלוגתא כאינון פלוגתא דתנינן תמן מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו הניח מעותיו על קרן הצבי א"ר חגי לא אמרו אלא אחר אבל אב גובה ר' יוסי אומר בין הוא בין אחר אינו גובה. על דעתיה דר' חגאי בין לקבורה בין למזונות האב גובה אחר אינו גובה על דעתיה דרבי יוסא לקבורה בין אב בין אחר גובה שלא עלתה על דעת שתהא מושלכת לכלבים. למזונות בין אב בין אחר אינו גובה ע"כ. וכיון דמכל מקום לדברי הכל אב בקבורה גובה נקיטינן הכי אבל לגבי אב במזונות או אחר בקבורה כיון דפלוגתא היא דלרבי חגאי כשם שהאב גובה בקבורה כך גובה במזונות ולדידיה בין בקבורה בין במזונות יש חלוק בין אב לאחר ולרבי יוסי בקבורה אפילו אחר גובה ובמזונות אפילו אב אינו גובה דלדידיה לא שאני לן בתרוייהו בין אב לאחר וכולה פלוגתא בין קבורה למזונות תליא (משמע ד) מספיקא לא מפקינן ממונא ואפילו בקבורה אחר אינו גובה והרמב"ם ז"ל סמך על דברי רבי יוסי שכתב בפרק רביעי מהלכות אישות

דבקבורה

דבקבורה [אפי'] אחר גובה: **האומר** בשעת מיתתו אם מתה אשתו כו' שומעין לו. דכיון שהוא מת בחייה והיא גובה כתובתה אינו חייב לקברה: נכסי קמי יתמי רמו. ופשיטא דאין עליהם לקברה: אל תקברוהו מנכסיו. אלא מן הצדקה: **מתני'** לעולם היא ברשות האב. ואם בת ישראל מאורסת לכהן אינה אוכלת בתרומה וכאי בכל זכות אב בבתו: מסרו שלוחי האב. שהיה האב משלחה לו על ידי שלוחיו ופגעו בשלוחי הבעל ומסרוה להם: **גמ'** ממשנה ראשונה בפרק אע"פ (דף נז.): הגיע זמן. י"ב חדש לבתולה משתבעה הבעל להכין עצמה לנשואין ולאלמנה ל' יום: ולא נשאו. כגון שעיכב החתן: הלך האב כו'. אין מסירתו מסירה: ונכנסה עמו. עם בעלה ללון כאחר לינה בעלמא ולא לשם נשואין: שכתובתה. מטלטלין שייחד אביה לנדונייתה: ואמרינן בגמ' דהא דקתני נכנסה עמו ללון לא שפירשה ללון אני נכנסת והא דקתני נכנסה עמו לשם נשואין לא שפירשה לשם נשואין אני נכנסת אלא זו וזו שנכנסה סתם ותנא הוא דקאמר דהיכא דחצר שלה סתם כניסתה לאו לנשואין הוא אלא ללון והיכא דחצר שלו סתם כניסתה לשם נשואין וכ"ת אם כן מרישא משמע דדוקא סתם חצר דידה ללון הא של שניהם סתמא לנשואין אימא סיפא סתם חצר דידיה לנשואין הא של שניהם סתמא ללון הא ל"ק דכיון דסתם חצר דידיה לנשואין כ"ש חצר של שניהם דהכי לא אמרינן אלא דזילא ביה מילתא שישא אשה בחצר שאין לו רשות בה אבל כשהחצר היא של שניהם אדרבה דעת שניהם מתישבת בו יותר וכ"ש דסתמא לנשואין: בד"א לירושתה. להא מילתא לחודיה הוא דהוי נשואין: אבל לתרומה וכו'. ומוכח בגמרא דדוקא לירושתה בלחוד הוא דהויא ברשות הבעל אע"ג דקתני אבל לתרומה וכו' לאו למימר דלשאר מילי הויא ברשות הבעל דרישא דוקא וכי קתני אבל לתרומה לרבותא נקטיה דאפילו למשנה ראשונה דקתני דהגיע זמן שרי למיכל בתרומה אפ"ה מסירה לא מהניא ומיהו דוקא לרשות הבעל הוא דלא נכנסה אלא לירושתה אבל לענין הפרת נדרים יצאה מרשות האב וכדתניא דבי רבי ישמעאל בהדיא כדאיתא בגמרא והך ברייתא לא קתני אלא מה שנכנסה בו לרשות הבעל ומהאי טעמא נמי אפשר שהכתובה מן הכונסה אחר כן אינה אלא מנה דהכי ס"ל לר"ל כדאיתא בגמ': **מתני'** האב אינו חייב במזונות בתו. בחייו ובברייתא בגמ' [דף מט.] איפלגו תנאי אי איכא מצוה איכא ור"י ור' מאיר סבירא להו דמצוה איכא ומשמע דקי"ל כוותיהו דהא כי אתו קמיה דר"י אמר להו יארוד ילדה ואבני מתא שדיא כדאיתא בגמרא: זה מדרש דרש ר' אלעזר בן עזריה. ביום שמינוהו נשיא: בכרם ביבנה. על שם שהיו יושבים שורות שורות ככרם: הבנים ירשו והבנות יזונו. ב' תקנות תקנו ב"ד בתנאי כתובה (כ) כתובת בנין דיכרין דתנן במתני' בנין דיכרין דיהוויין ליכי מינאי אינון ירתין כסף כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחוהון [והיינו] הבנים ירשו: והבנות יזונו. בנן נוקבן דתהוויין ליכי מינאי אינון תהוויין יתבן בביתי ומתזנין מנכסי עד דתבגרן או עד דתלקחן לגוברין: מה הבנים אינן יורשין. כתובת אמן: אלא לאחר מיתת אביהן. דהא ירתון תנן אף מזון (מן) הבנות לא תקנו אלא לאחר מיתת אביהן: **גמ'** באושא התקינו. כשישבה סנהדרין באושא שהיא אחד מעשר גליות שגלתה סנהדרין כדאמרינן בראש השנה (דף לא.): שיהא זן בניו ובנותיו כשהן

נר מצוה

רלד לאחר מיתה אמר רב מתנה האומר אם [א]מתה אשתו אל תקברוה מנכסי שומעין לו מאי שנא כי אמר דנפלו להו נכסי קמי יתמי כי לא אמר נמי נכסי קמי יתמי רמו הלכך בין אמר בין לא אמר כיון דנפלו נכסי קמי יתמי לא קברינן לה מנכסי דיתמי ואין [א]היתומים חייבים בקבורתה הדהא תנן אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן מתה אין חייבין בקבורתה רלה אלא האומר אם מת הוא אל [ב]תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו לא כל הימנו שיעשיר את בניו ויפיל את עצמו על הציבור *(תני רב יוסף רלו שארה זו [ג]קירוב בשר שלא ינהוג בה מנהג פרסיים שמשמשים מטותיהן בלבושיהן מסייע ליה לרב הונא בריה דרב יהושע דא"ר הונא כל האומר אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה: (א) *לעיל *נישאת יתר עליו[דף מז.-מח.] רלז הבעל שהוא אוכל פירות בחייה. ת"ר [ב]כתב לה פירות (ג) *וכלים שיבאו עמה מבית אביה לבית בעלה ומתה לא זכה בעל בדברים הללו משום רבי נתן אמרו זוכה הבעל בדברים הללו לימא בפלוגתא דר"א בן עזריה ורבנן קא מיפלגי דתנן אע"פ שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה אם רוצה להוסיף אפילו עד מאה מנה מוסיף נתארמלה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן [ג]הנישואין גובה את הכל ראב"ע אומר מן הנישואין גובה את הכל מן האירוסין בתולה [דף מז:]גובה מאתים ואלמנה מנה *שלא כתב אלא על מנת לכונסה מ"ד לא זכה כרבי אלעזר בן עזריה ומאן דאמר זכה כרבנן לא דכולי עלמא כרבי אלעזר בן עזריה מאן דאמר לא זכה כרבי אלעזר בן עזריה ומאן דאמר זכה אמר לך עד כאן לא קאמר ר' אלעזר התם אלא מדידיה לדידה שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה אבל מדידה לדידיה אפי' ר' אלעזר בן עזריה מודה (ג) משום איחתוני והא איחתוני להו): **מתני'** לעולם היא ברשות האב עד שתכנס *לחופה [דף מח.]מסר האב לשלוחי הבעל (ד) הרי זו (א) ברשות הבעל הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל הרי היא ברשות האב מסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל: **גמ'** מאי לעולם לאפוקי ממשנה ראשונה דתנן הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה קמ"ל לעולם דאין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה כמשנה אחרונה דתנן ובית דין של אחריהן אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ת"ר הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או שהיה לה חצר בדרך ונכנסה עמו ללון אע"פ שכתובתה בבית הבעל (ה) ומתה אביה יורשה מסר [ד]האב לשלוחי הבעל או שלוחי האב לשלוחי הבעל או שהיה לו חצר בדרך ונכנסה עמו (ו) ללון שם לשם נישואין אע"פ שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה בד"א לירושתה אבל לתרומה אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה: *[דף מט.]**מתני'** האב [ה]אינו חייב במזונות בתו זה מדרש דרש רלח ראב"ע לפני חכמים בכרם ביבנה הבנים ירשו והבנות יזונו מה הבנים אינם יורשין [דף מט.]אלא לאחר מיתת אביהן אף בנות לא יזונו אלא לאחר מיתת אביהן: **גמ'** *א"ר אילא אמר ריש לקיש משום ר"י ברבי חנינא באושא התקינו שיהא אדם זן בניו

רש"י

האומר בשעת מיתה אם מתה אשתו כו' שומעין לו. דכיון דמת בחייה והיא גובה כתובתה אין יורשין חייבים לקברה: נכסי קמי יתמי רמו. ופשיטא דאין חייבין לקברה: אל תקברוהו מנכסיו. אלא מן הצדקה: כתב לה פירות כו'. פסק לה האב בנדונייתה פירות כסות וכלים שתכנים לבעלה (ז) וכתבו לה מן האירוסין ומתה באירוסין לא זכה: לימא בפלוגתא (ח). דלמ"ד בעלה יורש נדונייתא מן האירוסין כרבנן דאמרי אם מת הוא גובה הכל מנה ומאתים ותוספת אלמא כתובתה קיימת לגמרי כאילו נשאת לכך כי מתה נמי איהי ירית איהו נדוניא שגם היא בתוך השטר נכתבה כי כותבין ודא נדוניא דהנעלת ליה כך וכך ולבי איהו ואוסיף לה מדיליה כך וכך: ומ"ד לא זכה כרבי אלעזר. דאמר לא כתב לה אלא ע"מ לכנסה איהי נמי לא כתבה לו ודא נדוניא דהנעלת ליה אלא ע"מ חיבת נשואין: לא דכ"ע כרבי אלעזר בן עזריה. דפסקינן לקמן כוותיה: מדידיה לדידה. שפוסק החתן לכלה בכתובתה: **מתני'** לעולם היא ברשות האב. ואם בת ישראל מאורסת לכהן אינה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה וזכאי בכל זכות שאב זוכה בבתו: מסרו שלוחי האב. שהיה משלחה לו ע"י שלוחיו ופגעו בשלוחי הבעל ומסרה להם: **גמ'** ממשנה ראשונה. פרק אע"פ: הגיע זמן. י"ב חדש שנותנין לבתולה לאחר שתבעה הבעל להכין עצמה לנישואין ולאלמנה ל' יום: ולא נישאו. כגון שעיכב (ט) אונס שלו: ואוכלות בתרומה. אם בת ישראל מאורסת לכהן: ונכנסה עמו. עם בעלה ללון כאחר לינה בעלמא בדרך ולא לשם נישואין: שכתובתה. מטלטלין שיחד לה אביה לנדוניתה: בד"א. שמסירתה לשלוחים הוי מסירה (י) כנישואין: לירושה. להא מילתא לחודה הוו נישואין: **מתני'** האב אינו חייב במזונות בתו. בחייו ובגמ' מפרש אמאי נקט בתו: בכרם ביבנה. על שם שהיו יושבין שורות שורות ככרם: הבנים ירשו. ב' תקנות תיקנו ב"ד בתנאי כתובה כתובת בנין דכרין דתנן במתני' בנין דכרין דיהווין ליכי מינאי אינון ירתין כסף כתובתך והיינו הבנים יורשים כתובת בנין דכרין ולקמן מפרש מאי ניהו והבנות יזונו בנן נוקבן דיהויין ליכי מינאי אינון תהוויין יתבין בביתי ומתזנן מנכסי עד שתבגרן או עד שתלקחן לגוברין מה הבנים אין יורשין כתובת אמן עד אחר מיתת אבוהון דירתון תנן אף הבנות לא תיקנו להן מזון עד אחר מיתת אבוהון: **גמ'** באושא. כשגלתה סנהדרין

שלטי הגבורים

א כתב מיי' מתה האלמנה יורשי הבעל חייבין בקבורתה נשבעה שבועת האלמנה ואח"כ מתה יורשיה יורשי כתובתה הן חייבים בקבורתה ע"כ. יראה שהוטב ליורשי הבעל יורשיה כל זמן שלא נשבעה כיון שאין יורשיה טוענין כל זמן שלא נשבעה ולא נראה לטור כיון שראוין לירש אותה [אלא] נשבעה חשיבי שפיר יורשיה וכ"כ הרא"ד:

ב נראה לר"ת דהך ברייתא בנישואין איירי ופסק לו פירות כסות וכלים שיבואו עמה ועדיין לא באו והיינו טעמא דלא זכה לת"ק דאגן סהדי שלא היה דעת האב להקנות וליתן הנדוניא אלא ע"מ שתהנה בתו ממנה הלכך אם לא באו ליד החתן בחיי בתו לא זכה בהם: וכתב בסמ"ג דרש"י מפרש כל שמועה זו באירוסין והקשה לדבריו והוכיח דזאת הברייתא מדברת בנדונית חתנים שלא זכו בה כראה לר"י ז"ל שאינו חייב לשלם ועבד כשמעתיה וכן ר"ת פסק כת"ק והא דתניא בת"כ ותם לריק כתכם זה המשיא בתו וכו' התם שאני שכבר נתן וזכה הבעל אמנם ר"ת גזר ותיקן לשלם אפי' זכה אם מתה תוך שנה ולא פשטה גזירתו בכל ישראל ומסקנת הטור והרא"ש ז"ל כר"ת שאפי' ניסת אם מתה קודם שבאו המעות לידו אינה יורש אותה ומדברי מיי' מוכח דאם ניסת אפי' שכתובתה בבית אביה בעלה יורשה ואם יש תקנה בדבר שיש מקומות שתקנו שאם תמות בלא בנים שהאב נוטל כל מה שנותן ויש מקומות שחולקין הכל כפי המנהג:

לשון ריא"ז

הכותב לבתו נדוניא מן האירוסין אע"פ שכתב לו חתנו ודא נדוניא דהנעלת ליה כאילו נשאת ומתה בעודה ארוסה ואין הבעל יורש בנדוניא זו שלא כתב לו אלא על דעת לכונסה ואם כנסה ומתה יורש הבעל אותה הנדוניא ואע"פ שלא הגיע ליד הבעל וליד אשתו מעולם ומז"ה אומר שאין הבעל יורש אותה הנדוניא אלא אם זקפה עליו במלוה ושיטת המורה כדברי וכן עיקר:

לשון ריא"ז

ג אע"פ שלא כתב אדם כתובה לאשתו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מפני שהוא תנאי ב"ד ואפי' נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין שאף הארוסה יש לה כתובה בתנאי ב"ד כמבואר בקונטרס הראיות:

לשון ריא"ז

ד מסר האב את בתו כשהיא ברשותו או הוא או שלוחיו לבעל או לשלוחיו כדי לכונסה לחופה הרי היא כנשואה לכל דבר חוץ מן התרומה שאם היתה בת ישראל לכהן אינה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה אבל לשאר דברים הרי היא ברשות הבעל משעה שנמסרה לו ויכול להפר נדריה כמבואר בקונטרס הראיות. אם מתה הוא יורשה ומטמא לה אע"פ שלא הספיק לכונסה עדיין ואע"פ שנכסי נדוניתה בבית אביה הבעל יורש בכל מקום שהם כמבואר בקונטרס הראיות:

עין משפט

[illegible]

הגהות הב"ח

[illegible] ותוס' א"ה לא זכה הבעל לת"ק: (ס) נ"ב פי' ממאי דקתני שיבאו עמה מבית אביה לבית בעלה דקשיא לר' נתן אמאי זכה הא קתני שיבאו הרי לא באו. ועי' בתוס': (ע) נ"ב וכך:

הגהות חו"י

(א) נ"ב לא שאכל בתרומה. ועי' בגמ' לענין מאי:

מלחמת ה'

ועוד הא דתניא כתב לה פירות וכו' וה"ר יעקב מרמרו"ג ז"ל פירשה כשמתה מאחר שניסאת וכו' עד והרי"ף ז"ל השמיטה ולא כתבה בהלכות: **אמר** הכותב ומדברי רבינו נלמוד שהוא מפרשה כדברי (ר"ש) [רש"י] בשמתה מן האירוסין ובשכתבו מן האירוסין והלכה כת"ק ולפיכך לא הוצרך לכתבה שהרי כתב ברייתא דתניא לקמן אע"פ שכתובתה בבית בעלה מתה אביה יורשה שפירש בבית בעלה שהכניסה לו כסות וכלים וכתבן לו שהם שנקראין כתובה ואינון נכסי צאן ברזל והם בבית בעלה שכבר כתבתן לו ואעפ"כ אביה יורשה ולא בעל הרי כתבה רבינו מפורש לאפוקי דת"ק דר' נתן ועוד שפסק הלכה כראב"ע והא נמי בהך שייכא כיון דמן האירוסין מתה. ועתה אכתוב לפי עניות דעתי כמה מעלות טובות יש לפי' ר"ש והרי"ף ע"פ הרב ר' יעקב דאי מכניסתא אמאי לא זכה מ"ש כי לא גבה דאינו יכול להוציא מיד אב משום דאומדן דעתיה הוא שלא כתב אלא ע"מ שתתקיים בתו עמו א"ה כי גבה נמי יחזיר ואפי' תאמר שזה אומדן דעת הרב ז"ל לישנא דגמ' מיהא (ל) קשיא למה לן למימר בגמ' עד כאן לא קאמר ראב"ע אלא מדידיה לדידה שיש במשמע שבא לחלוק בין זכות שלה בשלו לזכות שלו בשלה אדרבה ניחא הוה לן למימר דכתיבתו וכתיבתה שוין וכולן לא כתבו אלא ע"מ לכנוס ומכיון שכנסו קנו ואילו היה זה הפי' אמת לא אמרו בגמ' סתם דמ"ד לא זכה כראב"ע והוה ליה למימר כראב"ע דאזל בתר אומדן דעתא מדקאמרי' לה סתם משמע דהיינו [illegible]

המאור הגדול

הא דתניא כתב לה פירות כסות וכלים שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה מתה לא זכה הבעל בדברים הללו וכו' קי"ל כרבנן וליתא לדר' נתן וה"ר יעקב מרמרו"ג ז"ל פירשה כשמתה מאחר שנישאת והוא פי' נכון וטעמייהו דרבנן שלא כתב לה האב אלא על מנת שתגבה מחיים דומה לטעמו של ראב"ע במשנתנו שאמר שלא כתב לה הבעל אלא ע"מ לכונסה דהכא והכא אומדן דעתא הוא ורש"י פירשה בשמתה ועודה ארוסה ואין הדברים נראין כן והרי"ף ז"ל השמיטה ולא כתבה בהלכותיו:

עין משפט

א מיי' פרק ח מהל' זכיה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רנב:
ב מיי' (פרק ח מהל' מתנות עניים) [ספ"ח מהל' ערכין] סמג עשין קסב טוי"ד סי' רמט:
ג מיי' פרק ב מהלכות ת"ת סמג עשין יב טוי"ד סי' רמה:
ד מיי' פכ"ב מהל' אישות טואה"ע סי' צ:

בגמ' איתא דרבא

דף סה: שם הגי' דרש ר' עולא רבה כו' (ג"א)

התם אם(ג"א)

כשהן קטנים. עד שיביאו ב' שערות: ת"ש. דלית הלכתא כוותיה אלא מימר אמרי ליה אולי יכלס ויזון אבל מיכף לא כייפינן: יארוד. תנין מעון תנים [ירמיה ט] מתרגמינן מדור ירודין והוא אכזרי על בניו: יארוד ילדה ואבני מתא שדיא. התנין הוליד תולדותיו והטיל פרנסתן על בני העיר: כפו ליה אסיתא. כפו המכתשת ע"פ ויעמוד על שוליה בגובה שישמעו קולו ויכריז על עצמו שהוא רע מן העורבים דעורבא בעי בני וההוא גברא לא בעי בני ואית דמפרשים שליח צבור עומד עליה ויאמר כן על אותו האיש: ולא אמרן. דלא כייפינן ליה: אלא

נר מצוה

דלא אמיד. שאינו עשיר: בעל כרחיה.

רש"י

ויתבו באושא: קטנים. עד שיביאו שתי שערות: ת"ש. דלית הלכתא כותיה אלא מימר אמרינן אולי יכלס ויזון אבל לא כייפינן ליה: יארוד. תרגום של תנין והוא אכזר על בניו כלומר התנין הוליד והטיל פרנסת בניו על בני העיר: כפו ליה אסיתא. כפו מכתשת ויעמוד זה על שוליה ויכריז על עצמו ממקום גבוה שהוא רע מן העורב וי"מ שליח צבור יעמוד עליה ויאמר כן על אותו האיש: ולא אמרן. דלא כפינן אלא דלא אמיד דאינו עשיר: לא יהא אלא לצדקה. לאחר שאינן בניו: הוא ואשתו נזונים מהם. אפי' כתב להן מעכשיו ולא מן הדין אלא תקנת חכמים הוא: המבזבז. לעניים: לא יבזבז יותר מחומש. שלא יצטרך לבריות: מגלגל עם בנו. אם מסרהב מללמוד יגלגל עמו בנחת בדברים רכים: יורד עמו עד לחייו. לרדותו במכות וחוסר לחם: לרב שמואל בר שילת. מלמד תינוקות היה: ואספי ליה כי תורא. הלעיטהו כשור שמלעיטים אותו מאכל: אמרה לי אם. אומנתו אשת רבה: לתעניתא. להתענות כל היום ותנוך לשעות שנתים מקודם כדאמרינן ביומא: ובתינוקות. שממהרת להביא כח שאינה מתשת כח בלמוד (ד) ותרי סרי דקאמר שנת שתים עשר גופא דאי בת שתים עשר ויום אחד דאורייתא הוא ואין אנו צריכין ללמוד ממניקתו דאביי: שמכרה בנכסי מלוג. הקרן: הבעל

ובנותיו קטנים הלכתא כוותיה או אין הלכתא כוותיה ת"ש כי הוי אתו לקמיה דרב יהודה אמר להו יארוד ילדה ואבני מתא שדיא כי הוו אתו לקמיה דרב חסדא אמר להו כפו ליה אסיתא בצבורא ולימא ליה עורבא בעי בני והאי גברא לא בעי בני כי הוו אתו לקמיה דרבא א"ל ניחא לך דליתזן (א) בנתיך מצדקה ולא אמרן אלא דלא אמיד אבל אמיד כייפינן ליה בעל כרחיה לא יהא אלא אחר כי הא *דרבה כפה ליה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ד' מאה זוזי לצדקה והנ"מ בניו ובנותיו קטנים אבל א קטני קטנים אע"ג דלא אמיד לצדקה כייפינן ליה בעל כרחיה דגרסינן בסוף אע"פ* דרש [רבה] בר עולא רבה אפתחא דבי נשיאה אע"פ שאמרו אין אדם זן בניו ובנותיו קטנים אבל זן אותם קטני קטנים ועד כמה עד שש שנים ותנן נמי *אם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה ש"מ חייב אדם לזון בניו ובנותיו כשהן קטני קטנים: א"ר אילא אמר ריש לקיש הכותב ^א^כל נכסיו °לבניו הוא ואשתו ניזונים מהם *ולית הלכתא כוותיה אמר ר' אילא באושא התקינו (ג"א) המבזבז ^ב^לא יבזבז יותר מחומש שמא יצטרך לבריות והני מילי מחיים אבל לאחר מיתה לית לן בה כמעשה דמר עוקבא בפרק מציאת האשה*: א"ר יצחק באושא התקינו שיהא אדם ^ג^מגלגל עם בנו בתלמוד תורה עד י"ב שנה מכאן ואילך יורד עמו עד לחייו איני והא א"ל רב לרב שמואל בר שילת בציר מבר שית לא תקבל מכאן ואילך קביל וספי ליה כתורא לא קשיא הא למקרא הא למשנה דאמר אביי אמרה לי אם (ב) בר שית למקרא בר עשר למשנה בר (ג) (א) תריסר לתעניתא מעת לעת ובתינוקת: א"ר יוסי בר' חנינא באושא התקינו האשה ^ד^שמכרה מנכסי מלוג

דף נ. ע"ש | רלט | רמ | דף סז: | רמא | רמב

לא יהא אלא לצדקה בעלמא ואפילו איכא בניו כי האי דרבא כפה על הצדקה והקשו בתוספות היאך כפה אותו בשביל צדקה והא מתן שכרה בצדה למען יברכך ה' אלהיך ואמרינן בפרק כל הבשר (דף קי:) שכל מצות עשה שמתן שכרה בצדה אין ב"ד של מטה מוזהרין עליהן ותרצו בשם ר"ת ז"ל דהאי אכפיה בדברים ולא ידעתי מהו דהא גבי בניס אפילו בדלא אמיד (אמר) כופין בדברים וכיון דאמר אבל אמיד כופין אותו בע"כ משמע כפייה ממש עוד אמרו בשמו ז"ל שבעירו של רבא היו גבאין שקולבין ביניהם לתת כך וכך לחדש ולשנה הלכך כפייה כדאמרינן [ב"ב דף ח:] דרשאים להסיע על קיצותן ויותר נכון (ה) לומר דשאני צדקה דאית בהכמי לאו לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך וכתב הרשב"א דכי אמרינן דהיכא דאמיד כייפינן ליה היינו מדין צדקה מיהו לא נחתינן לנכסיה והיכא דליתיה נמי דלא אפשר למכפייה לא זכינן להו לבניה מנכסיו כי היכי דלא עבדינן לצדקה מנכסיו וכדתניא לעיל [דף מח:] מי שהלך למד"ה ואשתו תובעת מזונות ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין אשתו אבל לא בניו ובנותיו ודבר אחר ואמר רב יוסף זו צדקה וכ"כ רבינו האי גאון ז"ל בתשובה דהא אפילו נודר שעברו עליו ג' רגלים מיקס הוא (ו) בבל תאחר אבל אין חייבים לכופו ולעשות לו כלום ע"כ ותמה אני היאך כתב דלאפי' בדאיתיה לא נחתינן לנכסיה דהא אמרינן לעיל [דף מח.] דמי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו וד"א ואמרינן לעיל דהיינו לדקה ואם איתא דאפילו בפניו לא נחתינן לנכסיה בשביל לדקה כ"ש שלא בפניו אף על פי שהוא יולא שלא לדעת לפיכך נראה ודאי שבשביל לדקה יורדין לנכסיו בפניו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ז' מהלכות מתנות עניים מיהו שלא בפניו אפשר דביולא לדעת [לא] נחתינן לנכסיה כדאמרינן לעיל גבי מי שהלך למדינת הים אבל לא דבר אחר וכן מש"כ דהא אפילו נודר שעברו עליו ג' רגלים מיקס הוא דקאי בבל תאחר אבל אין ב"ד חייבים לכופו ולעשות לו כלום לא דק דהא אמרינן בר"ה (דף ו.) ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך וההוא קרא כתיב לדקה כדדרשינן בפיך זו לדקה וכ"ל דלע"פ שאין כופין את האדם לזון את בניו משש ולמעלה אלא היכא דאמיד אפ"ה במי שנשתטה דאמרינן לעיל ב"ד יורדין לנכסיו וזנין בניו ובנותיו דאפילו היכא דלא אמיד עושין כן דכיון דרובא דאינשי ניחא להו בהכי וזה לא היה לו לצוות מסתמא זנין אותן והרמב"ם ז"ל אינו סובר כן שכתב בפרק י"ב מהלכות אישות (א) וכן מי שנשתטה בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין וזנין בניו ובנותיו שהן בני שש או פחות ונראה שהוא (ו) מפרש מאי דמיפליג בבניו ובנותיו בין מי שהלך ובין מי שנשתטה היינו דוקא באמיד דדמי שהלך אפי' אמיד אין זנין בניו כל שהן גדולים מבני שש (ב) ומי שנשתטה זנין אותם [ושניהם] באמיד אבל בלא אמיד שניהם שוין ואין דרך זה נכון בעיני דאם איתא דמדינא אין יורדין לנכסי אמיד שלא בפניו במה שאינו מחויב גמור אלא מתורת לדקה למה יורדין לנכסיו כשנשתטה אלא מאי אית לן למימר דנשתטה היינו טעמא משום דעבדינן מנכסיה מאי (דאמרי) [דאמדי] דניחא ליה בהכי מעתה אפילו לא אמיד יש לבית דין לירד לנכסיו ולזון אותם עד שיגדלו כיון שמי שאינו זן אותן מגונה ביותר ורוב בני אדם עושין כן ולפי דרך זה קרוב לומר דהיכא דאמיד יורדין לנכסיו במה שהוא מחויב מתורת לדקה אפילו שלא בפניו וכי אמרינן במי שהלך למדינת הים אבל לא בניו ובנותיו היינו בדלא אמיד שאין הדבר עליו חוב גמור ומי שנשתטה אף על גב דלא אמיד בית דין יורדין לנכסיו ומפרנסין בניו כיון שמי שאינו עושה כן מגונה ביותר וזה לא היה לו לצוות אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ' הנזכר במי שהלך שאין זנין בניו הגדולים משש אפילו אמיד: **הוא** ואשתו ניזונים מהן. ואפי' כתבן מעכשיו ולא מן הדין אלא תקנת חכמים: המזבזבז. לעניים: מחומש. שבנכסיו (ז) מוכחינן לה בגמ' מדכתיב עשר אעשרנו לך ושני עשורין הוו חומש דמדלא כתב עשר אעשר לך וכתב אעשרנו משמע שעשור שני יהא שוה לראשון: כמעשה דמר עוקבא וכו'. דבשעת מיתה בזבזיה לפלגא דממוניה וגרסינן בירושלמי [בפרק א דפאה הלכה א] ר"ג בר אייי בעא קומי רבי הונא א"ל מה חומש לכל שנה לחמש שנים הוא מכלה את הכל אמר רבי מונא תחלה חומש לקרן מכאן ואילך לשכר: מגלגל עם בנו. אם מסרב מללמוד יגלגל עמו בנחת ובדברים רכים: יורד עמו עד לחייו. לרדותו ברלועה ובחוסר לחם: רב שמואל בר שילת. מלמד תינוקות היה: ואספי ליה כתורא. הלעיטהו תורה כשור שאתה מלעיטו ואוכסו (ח) למאכל: לתעניתא מעת לעת. להתענות כל היום וחניכה לשעות דקודם לכן שנתים כדאמרינן ביומא [דף פב.]: ובתינוקת. שהיא ממהרת להביא כח שאינה מתשת כח בלמוד תורה ותריסר דקאמר שנת י"ב גופא קאמר דאי שנת י"ב ויום אחד מדאורייתא שמביאה שתי שערות ובת עונשין היא ואין צריך לזו ללמוד ממניקתו של אביי כך כתב רש"י ז"ל ולפי זה (ס) משמע דליכא השלמה מדבריהם בתינוק דאם איתא הוה ליה למימר כמי השלמה דתינוק והרי"ף ז"ל פסק בהלכות יומא דבן אחד עשר שלימות משלימין מדבריהם בין תינוק בין תינוקת ונראה לי שלא רצה הרב ז"ל לדחות דברי רב הונא ורב נחמן דסבירא ליה התם הכי משום אביי דהכא אף על גב דבתרא הוא משמיה דמניקתיה קאמר ליה והראב"ד ז"ל פירש (י) דהכא הכי קאמר דתינוקת שגלמו לה שתים עשרה שנה מעת לעת מתענה ומשלמת כלומר אבל קודם לכן לא דס"ל דהשלמה מדבריהם ליכא כרבי יוחנן דאמר הכי במסכתא יומא (דף פב.) וכ"פ ה"ר יצחק בן גיאת ז"ל כר' יוחנן: **האשה** שמכרה בנכסי מלוג הקרן הבעל מוליא. דשויה רבנן כלוקח והוא לוקח ראשון וכתב הרשב"א ז"ל דמוליא דקאמרינן היינו לומר דעד שמתה זכותן תלוי ועומד בידם שמא ימות הוא בחייה והן נכנסים לנחלה הכי איתא בירושלמי *בריש פרק הכותב דגרסינן התם רבי הלל בן פזי בעא קומיה רבי יוסי מכר הוא ומתה היא מהו אמר ליה מכרו בטל לבן שמכר בחיי אביו ומת אביו מכרה היא ומת הוא אמר ליה מכרה קיים לאב שמכר בחיי בנו ומת בנו ע"כ אבל עכשיו שמתה בחיי הבעל מוליא מידן זכות זה שהיה תלוי ועומד בידן ולאו מוליא ממש קאמר דנכסים לאו ביד הלקוחות היו קיימין וכיולא בה בשלהי מי שמת [דף קנט.] בן שמכר בחיי אביו בנכסי אביו ומת בנו מוליא מיד הלקוחות כלומר מסלק בלא דמים *וכתב הרי"ף ז"ל (ג) וכן הסכימו הגאונים ז"ל וכן בדין דהא איתתא נמי לא משלמת ולא מידי דתנן פגיעתן רעה: ואי איתנהו להנהו דמי כו' ולא יכול למימר דילמא מגילה אשכחת וכתב הרשב"א ז"ל דמלשונו זה משמע דאף על גב דליכא סהדי דהנהו זוזי מסתמא אמרינן דאינהו ניניהו והוו להו כעין פקדון דאגלי מילתא דממכרה בטל למפרע ומעות כעין פקדון ניניהו אבל אחלופינהו אף על גב דחלופיהן בידה מסתברא דאינו חייב בעל לשלומי מינייהו ללוקח דמכי שלחה בהו יד קמו זוזי עלה בהלואה ומימר אמר להו אנא מטלטלי שבקא לי וזוזי דידכו קמו עלה בהלואה ואינו משלם עוד כתב בשם רבינו אפרים ז"ל שאם הבעל מודה שברשותו מכרה אינו מוליא מיד הלקוחות כלום דכשלוחו דמיא ואי בעי היה לוקח מחרים עליו דבעל דלא עבד הערמה ומאי דמכרה דהוה לדעתו ולהנאתו *אלא [שאינו] מודה היה אית לן להחרים מן דינא חרם סתם בכך עכ"ל:

זה

שלטי הגבורים

א וכ' הר"ס מרוטנבור"ק אפי' יש להם נכסים שנפלו מבית אבי אמם חייב לזונם כיון דתקנת חכמים הוא וזכו במזונותיהם אפי' אם יש להם להתפרנס משלהם ומשש ואילך מצוה לזונם עד שיהיו גדולים על זה נאמר עושה לדקה בכל עת: לשון ריא"ז ואם היה עשיר כופין אותו לזון אפי' משש ולמעלה שהרי כופין העשיר לעשות לדקה משלו אפי' לאחרים ומצוה לזון את הבנים ק"ו לבנות שזילותם קשה יותר:

הגהות הב"ח

(א) בניך כצ"ל: (ב) נ"ב פי' דמדתנן בן חמש למקרא וכאן קאמר בר שית למקרא בעל כרחך צריך לפרש דבן ה' נגלגל וכן ו' למספי ליה כתורא דהיינו שיורד עמו לחייו דליכא למימר דבר שית למקרא דקאמר היינו בן ה' ויום א' דמשנכנס יום א' בשנה חשיב לו כשנה דא"כ לא הוי דומיא דבר עשר למשנה דהוי בר עשר ויום א' כי ההוא דמסכ' אבות דהתם הוי בר עשר ויום א' דומיא בן י"ג למצות והשתא כאי בר שית למקרא לא הוי דומיא דבן עשר למשנה דבר שית למקרא הייט למספי ליה כתורא ובר עשר למשנה לא הוה למיספא ליה אלא לגלגל עד י"ב שנה ועי' בתוס': (ג) נ"ב וכך הוא באשר"י ובמקלת ספרי גמרות שבידינו וכן משמע בפי' רש"י ובר"ן אבל במקלת ספרי גמרות שבידינו גרס בר תליסר לתעניתא מע"ל ובתינוקת בת תריסר: (ד) נ"ב תורה: (ס) נ"ב גם תירוץ זה כתוב בתוס' שלנו: (ו) נ"ב דקאי ע"ש: (ו) נ"ב גם הרב המגיד פי' לשם שדעת הרמב"ם דבמי שנשתטה זנין אותם באמיד אפי' ביתרי' מבני שש דלא כדמשמע לכאורה מדבריו אפי' באמיד אין זנין ביתרים מבני שש וכמו שכבין גם הטור בדברי הרמב"ם באה"ע סי' ע"א ע"ש: (ז) ומוכחי' כצ"ל: (ח) מאכל כצ"ל: (ס) נ"ב ול"ע דודאי לפרש"י ז"ל צריך לפרש נמי בר תליסר לתעניתא מעל"ע היינו שנת י"ג גופא קאמר ומשלים מדרבנן וזהו שכתב ותינוכה לשעות קודם לכן שנתיים כדאמר ביומא דהיינו שנת י"א ושנת י"ב גופא ואע"ג דקאמר התם דשנת י"ב גופא נמי משלים מדרבנן היינו דוקא בבריא אבל בחולה אינו משלים כי אם שנת י"ג גופא וכן מבואר התם לפי גי' רש"י ופירושו והכלה בתינוק שאינו ברי קאי שהם כאן בלימוד תורה ודבר זה אנו לומדין ממניקתו של אביי דבתינוק שלמד תורה אפי' הוא ברי דינו כאינו ברי ואינו משלים אלא בשנת י"ב גופא ומש"ס פי' רש"י ובתינוקת שהיא ממהרת להביא כח כו'. ולא פירש משום שתינוק שלה לפני גדלותה שנה כמו בתינוק וכמו שהקשו עליו התוס' בקושיא זו אבן נראה ברור כוונתו לפרש שמה שאנו לומדין ממניקתו של אביי אינו אלא לענין לימוד התורה שהתינוק אף שהוא ברי אינו משלים כ"א בשנת י"ג גופא. אבל בתינוקת משלמת בי"ב גופא מאחר שאינה מתשת כחה בלימוד תורה וממילא ס"ס דמשלמת אף בי"א גופ' אם היא בריאה. וכן משמע בלשון דאמר אביי אמרה לי אם בר

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) כתם שב"ד מוכרין למזון האשה שהלך בעלה כדמוכרין למזון בניו ובנותיו שהן בני שש או פחות אבל יתר על שש אין זנים אותן מנכסיו שלא בפניו אע"פ שהוא אמוד וכן מי כו': (ב) ובני שש או פחות דנקט בנשתטה לאו דוקא אבל לא ביתרים (אפי') [אלא] בלא דבר בכאן ביתירים מבני שש שהם משום לדקה אלא בסוף הלכות נחלות כתב בנשתטה שפוסקין לדקה על ממונו ולא יהיו בניו הגדולים פחותים מאחר ועי' בפי' המגיד פי"ב מהל' אישות: (ג) וכן הסכימו הגאונים ז"ל וכן בדין דהא אי איתא נמי לא משתלים ולא מידי דתנן פגיעתן רעה:

הגהות חו"י

(א) בר תליסר לתעניתא מעת לעת ובתינוקות בת תריסר וכ"א בס"י:

הר"ן העתיק לשון הירושלמי כמ"ש בספר שלמ ולא כמו שהגיהו הספרי משה ומראה הפנים (ג"א) [בד"ס הגי' כלומר מסלק וכ' הרי"ף ז"ל בלא דמים וכן כו']

בה"ס פכ"ב מהלכות אישות העתיק ואי לא מודה אית לן כו' [וכ"ס בד"ס ובד"ק] ועי' דרי"ס בטור אה"ע סי' צ' אות מ' (ג"א)

שית למקרא בר עשר למשנה בר תליסר להעניתא כו' דמשמע דמפני שלומד תורה אינו משלים כי אם בשנת י"ג משא"כ בתינוקת: (י) נ"ב וכך כתבו התוס' שנראה נר"י:

זה הזן בניו ובנותיו הקטנים. שתמיד יום ולילה הם ניזונים עליו והיא לדקה שאינו חייב בהם: הון ועושר בביתו. שאין הממון כלה ואעפ"כ לדקתו עומדת לעד: זה הלומד תורה ומלמדה. מתקיים בו הון ועושר בביתו ולדקתו עומדת לעד (נ) שטרח ללמדה לתלמידים: זה הכותב (מ) ספרים וכו'. קיימת לו שאינם כלים ולדקתו עומדת לעד: כשם שאין הבנים יורשים כתובת בנין דכרין אלא מן הקרקע. לפי ששתי תקנות הללו (נ) תקנו חכמים בתנאי כתובה ולמדות זו מזו: כתובת בנין דכרין. אינן נגבות מן המטלטלין דתנן [דף נה.] ר"ש אומר אפילו יש שם נכסים שאין להם אחריות אינן כלום עד שיהו שם נכסים שיש להם אחריות יתר על שתי כתובות דינר והתם מפרש לה למאי הלכתא לכתובת בנין דכרין דתנן מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו ואח"כ מת הוא ויתומים של כל אחת מבקשים כתובת אמן כגון שכתובה האחת מרובה או אם שתיהן שוות פעמים שבני האחת רבים ובני האחרת מועטים ואותן המועטים מבקשים כתובת אמן ויחלקו ביניהם ובני השניה יחלקו את כתובת אמן ביניהם ובאין עליהן מכח תנאי כתובת אמן שכתוב בה בנין דכרין די יהוויין ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך כו' אם יש מותר דינר על שתי כתובות שיתקיים בו נחלה דאורייתא אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן ואם לאו חולקין בשוה למנין גולגלותם דבמקום דמעיקרא נחלה דאורייתא לא תקון רבנן: והאידנא תקון רבנן בתראי למיזן אפילו מן המטלטלין תקנת הגאונים היא זו שתקנו בכתובה ובכל תנאי כתובה חוץ מכתובת בנין דכרין שלא נמצא מנהג ירושתה פשוט בכל הישיבות לפיכך מעמידין אותה על דין התלמוד שאין יורשין כתובת אמן אלא מן הקרקע כך כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ט"ז מהלכות אישות ומקצת מן הגאונים אומרים שאינה נוהגת היום כלל לפי שלא תקנו אותה אלא כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו כדאיתא לקמן בסמוך ועכשיו הרי קופצים ונותנים יתר מדאי: גרסי' בגמ' רב זן מחיטי דעליה איבעי להו פרנסה הואי וכדשמואל דאמר שמואל לפרנסה שמין באב ואכתוב בו בפ' מציאת האשה בס"ד: **מתני'** לא כתב לה כל נכסים כו' חייב. להיות כל נכסים אחראין לה ואין יכול לומר אין לך אלא השדות הכתובות לך בשטר כתובתיך: ובכהנת. שאינו יכול לקיימה משנשבית: **גמ'** תחילתה. של בעילה: וסופה. של בעילה: יצר אלבשה. וגם זה אונס שבתחלת בעילה שהיא אונס הלבישה הבועל יצר: והיא. מעוטה הוא כלומר בסתם אשה אמרתי לך טעם האיסור תלוי בלא נתפסה הא נתפסה מותרת ויש אשה שאף על פי שברצון מותרת ואי זו זו כו': הני נשי דגנבי גנבי. שלסטים גונבים אותן מתחת בעליהם: שריין לגברייהו. לפי שבאונס הם שאין עליהן דכל דעבדן להו דממטין להו נהמא ומזמנות להם אלים לירות כשנלחמים מחמת יראה הוא דעבדן: אבל שבקינהו. גנבים ללכת אל בעליהן ואינהו אזלן מנפשייהו אל הגנבים אסירן: שבויי מלכות הרי הן כשבויות. שאין מי שיוליא אותן מידו: גנובי לסטים אינן כשבויות. מוקמינן בגמ' במלכות בן נצר שכיון שאינן נוחות ודאי מתרלות שלא היה מלך גמור אלא שר ולא היה לוקחן אלא בפרהסיא דגנאי הוא לו לאונסן בלינעא אבל בלסטים דעלמא מותרת דמיטמר מאינשי ולפי שהן מתיראות שלא יהרוג אותן אינן נוחות והני דאמרינן דאינן כשבויות אין הבעל חייב לפדותן שאין אני קורא בהן ואותבינך לי לאינתו ואע"ג דאיסור שבויה גרם לה מכל מקום אין השביה עלמה גורמת אלא מפני שנבעלה ברלון ותניא נמי בתוספתא נשבית אינו חייב לפדותה במה דברים אמורים בשבויות מלכות כלומר במלכות בן נצר אבל בשבויות לסטים פודה:

אלמנה לכה"ג. (ס) קי"ל בפ' אלמנה

נר מצוה | תורה אור

בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות וקי"ל דבעל מוציא מיד הלקוחות בלא דמים ואי איתנהו להנהו דמי דשקלה אתתיה מהדר להו ללוקח ולא יכול בעל למימר דילמא מציאה אשכחה: תהלים קו °אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת (רמג) *וכי אפשר לעשות צדקה בכל עת רבותינו שביבנה ואמרי לה רבי אלעזר אומר זה הזן בניו ובנותיו כשהם קטנים ר' שמואל אומר זה המגדל יתום ויתומה ומשיאן סמוך לפרקן °הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד (קיבשם) רב הונא ורב חסדא חד אמר זה הלומד תורה ומלמדה לאחרים וח"א זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאילן לאחרים: זה מדרש קדרש רבי אלעזר בן עזריה *יתיב רב יוסף קמיה דרב המנונא ויתיב (דף נ:) (רמד) רב המנונא וקאמר כשם שאין °הבנים יורשים °כתובת בנין דיכרין אלא מן הקרקע כך אין הבנות ניזונות אלא מן הקרקע והאידנא תקון רבנן בתראי (א) למיזן אפילו מן המטלטלין: (א) (א) אמר ר' חייא בר' יוסף רב זן אפילו מחיטי דעלייה איבעיא להו לפרנסה הואי ומאי עלייה מעילויא דאב וכדשמואל (ב) דאמר שמואל לפרנסה שמין באב או דילמא מזוני ממש הוה ומאי עלייה מדברים טובים שנאמרו בעלייה דאמר ר' יצחק בר יוסף בעלייה התקינו שיהו הבנות נזונות מן המטלטלין ת"ש בידי דרבנאי אחוה דרבי חייא בר אבא הוו מטלטלי דיתמי אתו לקמיה דמר שמואל א"ל זיל זון לימא למזוני וכדר' יצחק בר יוסף ס"ל לא התם פרנסה הואי ושמואל לטעמיה דאמר שמואל לפרנסה שמין באב הוה עובדא בנהרדעי ודון דייני דנהרדעי בפומבדיתא ואגבי רב חנן בר ביזנא אמר להו ר"נ זילו אהדרו ואי לא מגבינן לכו לאפדנייכו מינייכו רב אמי ורב אסי סברי למיזן ממטלטלי א"ל ר' יעקב בר אידי מילתא דר' יוחנן ור"ל לא עבדי בה עובדא אתון עבדיתו בה עובדא רבי אלעזר סבר למיזן ממטלטלין אמר לפניו ר"ש בן אליקים רבי יודע אני בך שאין מדת הדין אתה עושה אלא מדת רחמנות שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות ההיא דאתאי לקמיה דרב יוסף אמר להו זילו והבו לה מתמרי דבודיא א"ל אביי אילו הוה בע"ח כה"ג מי קעביד מר א"ל אנא דחזיין לבודיא קאמינא סוף *סוף כל העומד (דף נא.) לגדור כגדור דמי א"ל אנא דצריכנא לדיקלא קאמינא ההוא יתום ויתומה דאתו לקמיה דרבא אמר ליה העלו ליתום בשביל יתומה אמרי ליה רבנן לרבא והא מר הוא דאמר ממקרקעי ולא ממטלטלי בין לכתובה בין למזונות בין לפרנסה א"ל (ג) *עני בר טובים הוא אילו (ג) רוצה שפחה לשמשו מי לא יהבינא ליה כ"ש הכא דאיכא תרתי ת"ר אחד נכסים שיש להן אחריות ואחד נכסים שאין להן אחריות מוציאין למזון אשה והבנות דברי רבי ר"ש בן אלעזר אומר נכסים שיש להן אחריות מוציאין לבנות מן הבנים ולבנות מן הבנות ולבנים מן [הבנים ול בניםמן] הבנות (ג) נכסים מרובין [אבל לא לבנים מן הבנות בנכסים מועטין] נכסים שאין להן אחריות מוציאין לבנים מן הבנים ולבנות מן הבנות ולבנים מן הבנות (בנכסים מרובין) אבל לא לבנות מן הבנים (בנכסים מועטין) (ד): (רמה) **מתני'** לא °כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מפני שהוא תנאי ב"ד כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים ולא כתב לה כל נכסין דאית לי אחראין לכתובתיך חייב שהוא תנאי ב"ד לא כתב לה אם תשתבאי איפרקינך ואותבינך לי לאינתו ובכהנת אהדרינך (דף נא:) למדינתך חייב שהוא תנאי בית דין: **גמ'** אמר *אבוה דשמואל אשת °ישראל (רמו) שנאנסה אסורה לבעלה (ד) חיישינן שמא תחלתה באונס וסופה ברצון ופליגא דרבא דאמר רבא תחלתה באונס ובסוף אומרת הניחו לו שאלמלא לא נזקק לה היא שוכרתו מותרת (ה) ומאי טעמא יצר אלבשה °תניא כותיה דרבא והיא לא נתפשה אסורה (ה) הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת ואיזו זו שתחלתה באונס וסופה ברצון אמר רב יהודה הני נשי דגנבי גנבי שריין לגברייהו דכל דעבדן להו מיראה עבדין להו אבל שבקינהו ואזלן מנפשייהו ודאי אסירן ת"ר שבויי מלכות הרי הן כשבויין גנובי לסטים אינן כשבויין: ובכהנת אהדרינך (רמז) °למדינתיך אמר אביי אלמנה לכה"ג חייב לפדותה שאני קורא בה אהדרינך למדינתיך

רש"י

הבעל מוציא. דשויה רבנן כלוקח והוא לוקח ראשון: זה הזן בניו ובנותיו קטנים. שתמיד (ו) הם עליו ולדקה היא שאינו חייב בהן: אלא מן הקרקע. כדתנן בפרק מי שהיה נשוי דאין גובין כתובת בנין דכרין אלא מן הקרקע: רב זן. יתומות באו לפניו לתבוע מזונות ונתן להם מחיטי אביהם שלא היו קרקעות שם אלא מטלטלי: פרנסה הואי. נדוניא לינשא והיא הוי גבי ממטלטלי: שמין באב. אומדין לפי וותרנותו או קמצנותו אם היה קיים כך וכך היה נותן (ז) מנכסים שלו (ח) בין ממקרקעי בין ממטלטלי קיבצין בכך: עילויא דאב. לפי אומד וותרנותו: או דילמא מזוני ממש. ואע"ג דתנאי כתובה ככתובה דמי ואין כתובה נגבית ממטלטלי רב סבר כתקנת עלייה: זיל זון. את הבנות מאותן מטלטלי: מתמרי דבודיא. מחצלת שנותנין תחת הדקלים כשגודרין התמרים: אילו היה בעל חוב. שיפה כחו לטרוף ממשעבדי ואפ"ה אינו גובה ממטלטלי דיתמי וזו גובה למזון הבנות שהורע כחן אצל משעבדי: דחזו לבודיא. שקרובות ליגדר ועדיין הן מחוברות: העלו ליתום בשביל יתומה. אח ואחות היו (ט) ואמר העלו ליתום מזונות יתירים שתיזון אחותו עמו: דאיכא תרתי. אח אחו ותשמשנו: מוציאין. (י) מן היתום: מן הבנים לבנות למזונות ופרנסה. ומן הבנות גדולות לקטנות אם אין שם אלא בנות והחזיקו הגדולות בנכסים מוציאין מהם וחולקין בשוה והכא ליכא למימר למזוני שאין הבנות ניזונית מן הבנות לפי שכולן שוות בירושה: (כ) לבנים קטנים מן הגדולים לחלק. אבל לא לבנים מן הבנות. בנכסים מועטין שאין בהן כדי לזון אלו ואלו עד שיגדלו דאמור רבנן הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים: **מתני'** לא כתב לה כל נכסיו כו' חייב להיות כל נכסיו אחראין וערבאין לה. ולא יכול לומר לה אין ליך אלא אותה שדה הכתובה לך בשטר כתובתיך: ובכהנת. שאין יכול לקיימה משנשבית כותב לה ואהדרינך למדינתיך לפי שאשת כהן אסורה לבעלה אם נאנסה: **גמ'** שמא תחילתה. של ביאה באונס וסופה של ביאה ברצון: יצר אלבשה. שגם זה אונס כיון שבתחילת הביאה שהיא באונס אז הלבישה הבועל יצר: והיא. מיעוטא היא כלומר בסתם אשה אמרתי לך איסור בלא נתפשה הא נתפשה מותרת ויש אשה שאפילו ברצון מותרת: הני נשי דגנבן גנבי. שהליסטין גונבין מתחת בעליהן: שריין לגוברייהו. לפי שבאונס באין עליהן: אבל שבקינהו. הגנבים ללכת אל בעליהם ואזלי אינהו מנפשייהו אל הגנבים אסירן: שבויי מלכות. נשים ששבה המלך הרי הן כשבויין ומותרות לבעליהן כדתנן ואותבינך לי לאנתו: גנובי ליסטין אין כשבויין. בגמ' מוקי כגון בר נצר (דף נא.) שהיה מלך ולכל עיירות כשהיה ליסטין ומלך עליהם ולכך אסורה דסבר' מינסבא נסיב לו והריני אשת המלך ונבעלת ברצון: חייב לפדותה.

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) כל הני מימרי [עד המשנה] אומר אני שאינם מן החבור והרי האשר"י כתב פיסקא דלעיל מינה בלשון האלפס והשמיט בו הני מימרי עד המשנה. [וכן ברי"ף דפוס קושט' ליתא]:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב סגה"ס: (ב) תיבת אבי נמחק: (ג) בנכסים כצ"ל: (ד) נ"ב עכ"ס: (ה) מאי כצ"ל: (ו) נ"ב יום ולילה: (ז) נ"ב להם: (ח) ובין מקרקעי ובין מטלטלי כצ"ל: (ט) נ"ב ונכסים ביד אפוטרופוס: (י) מוציאין. מן היתומים: מוציאין לבנות מן הבנים. למזונות ולפרנסה כצ"ל: (כ) ולבנים קטנים וכו' לחלוק בשוה כצ"ל: (ל) נ"ב על: (מ) זה הכותב כו' הספרים קיימים כצ"ל: (נ) שתקנו כצ"ל: (ס) נ"ב זהו לשון רש"י ונראה שבא לבאר דמאי דאמר אביי אלמנה לכה"ג אע"ג דה"ה ממזרת ונתינה לכה"ג חייב לפדותה לדעתיה דאביי שאני קורא בה ואהדרינך למדינתך אלא משום דקי"ל באלמנה לכה"ג דיש לה כתובה ותנאי כתובה הוצא דלמיסקל ולמיפק כו' לכך נקט אלמנה לכה"ג וה"ה דה"ה לממזרת ונתינה לכה"ג וק"ל: (ע) ישראל כצ"ל:

המאור הגדול

אמר אביי אלמנה לכה"ג חייב לפדותה פי' וה"ה לממזרת ונתינה לכהן לדעתיה דאביי שחייב לפדותה מפני שאני קורא בה ואהדרינך למדינתיך לימא כתנאי המדיר את אשתו ונשבית וכו' מאי לאו במדיר אשת כהן קא מיפלגי ובפלוגתא דאביי ורבא פי' ומשום דבמסקנא דשמעתא אוקימנא בין לאביי בין לרבא במדיר אשת (ע) איש מש"ה קאמרינן הכא מאי לאו במדיר אשת כהן משום דלאו הכי סליק במסקנא ודחינן לא הכא במאי עסקינן כגון שנדרה היא וקיים לה הוא פי' ולעולם במדיר אשת כהן וקסבר ר"י היא נתנה אצבע בין שניה ול"נ הכא ר"א סבר הוא נתן ותירוצא אליבא דאביי הוא כלומר לרבא ודאי תנאי היא דלא מתוקם ר"א כוותיה אע"ג דס"ל הוא נותן אצבע בין שניה מ"מ איסור דבר אחר הוא וקאמר ר"א חייב לפדותה דלא כרבא ואביי אמר לך אנא דאמרי אפי' לר"י עד כאן לא קאמר ר"י אינו פודה אלא משום דהיא נתנה אצבע בין שניה ויכול הוא שיאמר אי אפשי באשה נדרנית ובמורדת היא שמפסדת כתובתה ופדיונה והיינו דמתמהים עלה אי היא נתנה כתובה מאי עבידתה ועוד מה לי הדירה ולבסוף נשבית מה לי נשבית ולבסוף הדירה הא לא אתו לאערומי כיון דבדידה תליא מלתא ואסיקנא אביי ורבא כל חד וחד מתרץ לטעמיה בכלהו תנאי ואף במדיר אשת ישראל פליגי ר"א ור"י ולפי שראיתי בשמועה זו שבוש במקצת הספרים גם בפירושי רש"י ז"ל הוצרכתי לכתובה.

עין משפט

א מיי' פי"א מהל' מתנות עניים טור י"ד סי' רנא: ב מיי' פי"ט מהל' אישות סמג לאוין פא טור אה"ע סי' סט וקיב: ג מיי' פי"א שם סמג עשין מח טור אה"ע סי' סח ועח: ד מיי' פכ"ז שם סמג עשין מח טור אה"ע סי' ו ז: ה מיי' פי"ד שם טור אה"ע סי' עח:

[דף פג ע"א]

הגהות חו"י

(א) ע"ל ברי"ף פרק מציאת האשה סי' שד: (ב) לקמן ברי"ף סי' שא: (ג) כה"ג יבמות פרק חרש סי' קלט: (ד) בגמ' מקשה אונס דשריא רחמנא היכא משכחת לה: (ה) עיין לקמן ברי"ף סי' שיא:

[בגמ' הגי' אמר להו אילו רצה והשאר ליתא]

גי' מהר"ם

גי' מהר"ם

מהר"ם ל"ג

[דף פג ע"ב]

נר מצוה

למדינתיך *ממזרת ונתינה לישראל אינו חייב לפדותה שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאנתו רבא אמר כל שאיסור שביה גרם א לה חייב לפדותה איסור דבר אחר גרם לה אינו חייב לפדותה והלכה כרבא: **מתני'** *נשבית ‏א חייב לפדותה אמר הרי גיטה וכתובתה תפדה עצמה אינו רשאי לקתה חייב לרפאותה אמר הרי גטה וכתובתה תרפא עצמה רשאי: **גמ'** *תנו רבנן נשבית אחר מיתת הבעל (א) אין (א) היבמין חייבין לפדותה *ולא עוד אלא אפי' נשבית בחיי בעלה ואח"כ מת בעלה אין (ג) חייבין לפדותה *שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאינתו הלכך לית להו פירי דכי תקינו רבנן פירות לבעל תחת פרקונה הוא דתקינו והני כיון דלא מיחייבי בפרקונה לית להו פירי ב תדעדהא תנן (ב) אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן ואין חייבין בקבורתה אלמא דכיון דחייבין במזונותיה מעשה ידיה שלהן וכיון דאין יורשין כתובתה אין חייבין בקבורתה הכא נמי כיון דלא מיחייבי בפרקונה לית להו פירי ת"ר נשבית והיו מבקשין עד עשרה בדמיה פעם ג ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה רשב"ג אומר *אין פודים ד השבוים יתר על דמיהם מפני תיקון העולם וכן הלכה ת"ר נשבית והיו מבקשין עד עשרה בכתובתה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה דברי רבי רשב"ג אומר אם היה פרקונה כנגד כתובתה פודה ואם לאו אינו פודה והלכה כרבי: לקתה חייב לרפאותה תנו רבנן ב אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ואם היתה צריכה לרפואה הרי הן כמזונות רשב"ג אומר רפואה שיש לה ה קצבה מתרפאת מכתובתה רפואה שאין לה קצבה הרי היא כמזונות והלכה כרשב"ג. א"ר יוחנן עשו הקזת דם בארץ ישראל כרפואה שאין לה קצבה קריביה דרבי יוחנן הוה להו איתת אבא דהוה צריכה לרפואה כל יומא אתו לקמיה דר' יוחנן אמר להו °זילו קוצו לה מידי לרופא דהויא לה רפואה שיש לה קצבה אמר רבי יוחנן עשינו עצמנו כעורכי הדיינין מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר (ג) מעיקרא סבר מבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר אדם חשוב שאני: **מתני'** ‏ז לא כתב לה בנין דכרין דיהוויין ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יתר על חולקהון דעם ו אחוהון חייב שהוא תנאי בית דין בנן נוקבין דיהוויין ליכי מינאי יהויין יתבן בביתי ומיתזנן מנכסאי עד דתנסבן לגוברין חייב שהוא תנאי בית דין: **גמ'** אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחאי מפני מה תקנו כתובת בנין ז דכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו ועד כמה אביי ורבא דאמרי תרווייהו עד עישור נכסים ואימא דאב לירות דבעל לא לירות

כדי שיקפוץ ליתן לבתו היא נתקין לנדוניא דיהב אב לבתו לירתו בנים דילה אבל שאר כתובות נכסי הבעל כגון מנה מאתים ותוספת דבעל לא לירתו: א"כ. דלא לירתו לשאר הכתובה: אב נמי מימנע ולא כתב. לבתו אחרי שזה מקפיד על שלו מלהורים לבניו [מבתי] אף אני אמשוך ידי מלהרבות לו נדוניא: היכא דכתב אב כו'. כיון שהטעם משום שיקפוץ אדם ליתן נדוניא לבתו הוא היכא דכתב אב נדוניא לבתו נכתוב בעל תנאי כתובת בנין דכרין והיכא דלא כתב אב נדוניא לכתחלה לא יכתוב בעל תנאי כתובת בנין דכרין: לא פלוג רבנן. לא חלקו בין כתובה לכתובה אחרי שרוב כתובות יש בהן נדוניא לא חלקו: בת בין הבנים תירות. כיון דטעם משום נדוניא הוא היכא דאין לו בנים ממנה אלא בת ומן אשה אחרת יש לו בנים תטול זו כתובת אמה ותירש נדוניא שנתן אבי אמו מאי שנא דתיקון בנין דכרין: כנחלה שויוה רבנן. דירתון תנן ואין בת יורשת בין הבנים: בת בין הבנות תירות. יש לו בת מאשה אחת ובנות מן האחרת תטול בת היחידה כתובת אמה לירת נידונית אבי אמה דהא אי נמי שויוה כנחלה יש משפט נחלה לבת בין הבנות: לא פלוג רבנן. במשפט כתובות בנין דכרין דבת בין הבנים לא תשקול ובת בין הבנות תשקול: ותגבה ממטלטלי: כיון שהטעם משום נידונית אבי האם הוא אלמא (א"ר) [אר"י] לעיל [דף נ:] שאין הבנים יורשין כתובת בנין דכרין אלא מן הקרקע: ככתובה שויוה רבנן. ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה: תטרוף ממשעבדי. אי ככתובה שויוה: ירתון תנן. ואין ירושה במשועבדין: ואימא אע"ג דליכא מותר דינר. יתר על שתי כתובות יטלו כתובת אמן כדין כתובת בנין דכרין אלמא תנן בפ' מי שהיה נשוי (דף צא.) אין שם אלא שתי כתובו' חולקים בשוה: במקום דמיעקרא נחלה דאורייתא. משום נחלה דרבנן: לא תקון רבנן. נחלה דידהו לעקור נחלת חלוקה שוה לגמרי שהיא מן התורה הילכך כי איכא מותר דינר שיחלקוהו בשוה כנחלה דאורייתא יטלו אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן משום נחלה דרבנן ואי לא לא:

נר מצוה — תורה אור

לירות אם כן אב נמי מימנע ולא כתיב ואימא היכא דכתב אב לירתו היכא דלא כתב לא לירתו לא פלוג רבנן בת בין הבנים נמי תירות כנחלה שויוה רבנן בת בין הבנות תירות לא פלוג רבנן תיגבי ממטלטלי ככתובה שויוה רבנן תטרוף ממשעבדי ירתון תנן ואימא אע"ג דליכא מותר דינר במקום דמיעקרא נחלה דאורייתא לא תקון רבנן: *אמר רבא פשיטא לי א מוכרת כתובתה בין לאחרים בין לבעלה יש לה כתובת בנין דכרין מ"ט זוזי אנסוה מוחלת כתובתה א לבעלה אין לה כתובת בנין דכרין מ"ט אחולי אחילתה יתיב רבין בר חיננא קמיה דרב חסדא ויתיב וקאמר משמיה דרבי אלעזר ב מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות אמר ליה אי לאו דקאמרת לה משמיה דגברא רבא הוה אמינא משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו: ג בנן נוקבין דיהוויין ליכי מינאי ב *רב תני עד דתלקחן ולוי תני עד דתיבגרן בגר ולא אנסיב אנסיב ולא בגר כ"ע לא פליגי דלית לה כי פליגי בארוסה דרב סבר לית לה ולוי סבר אית לה עד דתבגרן או ימטי זמניהון לאיתנסבא כדתנן נותנין לבתולה י"ב חדש משתבעה הבעל לפרנס עצמה ותנן הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו וכן תני לוי במתני' עד דתיבגרן או ימטי זמניהון לאיתנסבא כתנאי עד מתי הבת ניזונת עד שתתארס משום רבי אלעזר אמרו עד

רש"י

הבעל לא לירתו בניה: אם כן. דלא לירתו שאר הכתובה: אב נמי מימנע ולא כתיב. כיון שזה מקפיד על שלו מלהורישו לבניו גם אני אמשוך ידי מלהרבות לו נדוניא: היכא דכתב אב. נדוניא לבתו לכתוב בעל כתובת בנין דכרין: היכא דלא כתב אב. נדוניא לבתו לא נכתוב בעל כתובת בנין דכרין: לא פלוג רבנן. לא חילקו חכמים בין כתובה לכתובה שרוב כתובות יש בהן נדוניא: בת תירות. היכא דאין לו בנים הימנה כי אם בת ומאשה אחרת יש לו בנים תטול זו הבת כתובת אמה ומ"ט דתקון כתובת בנין דכרין: כנחלה שויוה רבנן. כי ירתון תנן ואין הבת יורשת בין הבנים: בת בין הבנות. אם יש לו בת מאשה אחת ובנות מאחרת תטול הבת היחידה כתובת אמה כי יש משפט נחלה לבת בין הבנות: לא פלוג רבנן. לומר דבת בין הבנים לא תשקול ובת בין הבנות תשקול: ככתובה שויוה רבנן. ואין כתובה נגבית ממטלטלי דיתמי: ירתון תנן. ואין ירושה במשועבדים: ואימא אע"ג דליכא מותר דינר. על שתי הכתובות יטלו כתובת אמן בנין דכרין אלמא תנן פרק מי שהיה נשוי אין שם מותר דינר על שתי הכתובות חולקין בשוה: במקום דמיעקרא נחלה דאורייתא. משום נחלה דרבנן לא תקון לעקור חלוקת שוה שהיא דאורייתא אבל כי איתא מותר דינר שיחלקוהו בשוה כדין נחלה דאורייתא יטלו אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן משום נחלה דרבנן ואי לא לא: מוכרת כתובתה לאחרים. במוכת הנאה שאם תתאלמן או תתגרש יטלוה ואם מתה ירשה בעלה וכן לבעלה: יש לה. לבניה כתובת בנין דכרין אם מתה בחייו דהא כי לא זבינתה נמי בעלה יורשה ובניה יורשין כתובתה הכי נמי כי מכרה לא פקע זכותה ואי משום דהוקל בעיניה למכרה ולהפסיד את בנה אם נתאלמנה או נתגרשה: זוזי אנסוה. שהוצרכה להן: אחולי אחילתיה. ונקל בעיניה להפסיד כתובת בניה חנם:

ר"ן

מאי טעמא זוזי אנסוה. ואין כאן הוכחה שהוקלה הכתובה בעיניה שתפסיד כתובת בנין דכרין הלכך אפילו מכרתה לבעלה שהכתובה בידו והוקל בעיניה להחליטה יש לה כתובת בנין דכרין: אחולי אחילתה לגמרי. ושאלו לרי"ף היאך יתכן שתמחול כתובתה לבעלה והיא יושבת תחתיו והלא אמרו [דף נז. ובב"ק דף פט.] אסור לאדם שישהה עם אשתו שעה אחת בלא כתובה והשיב כך דעתנו נוטה שזו המוחלת שדברו בה החכמים אינה יושבת תחתיו אלא כשמת או לאחר מותו מוחלת ליורשיו אבל אם מחלה כשהיא תחתיו יש להשאיר לעצמה עיקר כתובה שלא תאסר על בעלה שהלכה כר"מ דאמר [דף נד:] כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות ע"כ ולפי זה הא דאמר בסמוך מוחלת כתובה לבעלה אין לה מזונות מן היתומים קאמר וכך פרש"י ז"ל ואין צורך לכך דאכן לא אמרינן שיהא רשאי לעשות כן ולקיימה דהא אסור לאדם שישהה עם אשתו בלא כתובה [אלא] דאם עשה כן שקלינן וטרינן אם יש לה כתובת בנין דכרין או מזונות ואם רצה לקיימה ודאי צריך לכתוב לה כתובה במוחלת או מוכרת לבעלה אבל במוכרת לאחרים הדבר ברור שאין צריך לחדש לה כתובה שהרי אינה קלה בעיניו להוציאה והכי מוכח בהדיא בפרק החובל (דף פט.) עלה דמתניתין דתנן העבד והאשה פגיעתן רעה והיינו טעמא דמוכרת כתובתה או מוחלת לבעלה מהני ולא מני אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי לפי שאין האשה מוכרת כתובתה ולא מוחלת כדי לעשות נחת רוח לבעלה דכיון שכל הנשים יש להן כתובה אדרבה הוא נתן עיניו בגירושין: **מוחלת** כתובתה לבעלה אין לה מזונות. כתב רש"י ז"ל באלמנותה דתנאי כתובה ככתובה ע"כ והאי לישנא מוכח דבחייו יש לה משום דבחייו לאו תנאי כתובה נינהו דהא [דף מז:] תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ולעיל נמי דאמרינן דמוחלת אין לה כתובת בנין דכרין אפי' נפרש דמוחלת בחייו קאמר אפשר דדוקא כתובת בנין דכרין הוא דלית לה משום דכיון דלית לה כתובה היאך ירשוה בניה אבל שאר תנאי כתובה יש לה [וטעמא משום דבחייו לאו תנאי כתובה ממש איקרו] ובתה נמי יש לה מזונות שהרי אפי' נפרעה כתובתה יש לה מזונות וע"כ לא איבעיא לן לקמן [דף נג:] בבת שניה אם יש לה מזונות או לא אלא מפני שלא היה לה דין כתובה מעולם אבל כל שהיה לה דין כתובה מתחלה ותנאי כתובה אף על פי שמחלה כתובתה אין לנו שתמחול תנאי כתובתה אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק י"ז מהלכות אישות אבל המוחלת כתובתה לבעלה אבדה כל תנאי כתובתה ואפי' מזונות אין לה עליו ע"כ (א) משמע שהוא ז"ל מפרש מוחלת כתובתה לבעלה דאמרינן דאין לה מזונות (ב) מוחלת בחיי בעלה וכיון דמפסדה מזונות אפילו בחייו שהוא סובר שאינם מתנאי כתובה [לבד] אלא מדאורייתא כמ"ש בפרק י"ב אלמא הרי היא כאילו מוחלת בפירוש כל תנאים שיש לה עליו והוא ז"ל סובר שזה מספיק אפי' לפטרו ממזון הבנות שכך כתב בפרק י"ט אבל אם אין שם שטר כתובה אין להם כלום שמא מחלה אמן כתובתה ע"כ וזה ודאי תימה גדול וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל וכתב הפלא ופלא וכי מזון הבנות תלוי בפרעון הכתובה והמחילה אינה אלא כפרעון ואם פרע הבעל כתובת אשתו לא יטלו בנותיו מזונותיהם ע"כ ולענין הלכה כבר כתבתי שהרב הרמב"ם ז"ל פסק דמוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות וטעמיה משום דרב חסדא לא פליג עליה דר' אלעזר בהדיא אבל אחרים פסקו דמוחלת כתובתה לבעלה יש לה מזונות והוא הדין למוחלת כתובתה ליתומים שיש לה מזונות מהם והכי איתא בירושלמי [פרק יא הלכה ב] ואיכא למידק דהא בפרק אלמנה (דף קד.) אמרינן דכל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד כ"ה שנה כלומר אבל טפי לא וטעמא משום דכיון שהיא בבית אביה לא מכספא למתבע כתובתה וכיון שעמדה כ"ה שנים שלא תבעה מסתמא מחלה לה ומשמע התם דהוא הדין דלית לה מזוני דאמרינן התם תמתיה דרב חייא אריכא מדפתי איתת אחוה הואי וזנה כ"ה שנים בבי נשא לסוף אמרה ליה הב לי מזוני [א"ל] לית לך א"ל הב לי כתובה אמר לה לא מזוני אית לך ולא כתובה אית לך אלמא דכל היכא דמחלה לכתובה לית לה מזוני תירץ הרא"ה ז"ל דההיא דהתם כאנשי יהודה [דף נב:] דס"ל שאם רצו היורשים ליתן לה כתובתה פוטרים אותה וכיון שכן דין הוא דבמחילת כתובה תפסיד מזונותיה דאי לא תימא הכי מה הועילו בתקנת היורשים כשהתנו שאם רצו לתת לה כתובה שוב לא יהו לה מזונות הרי אם רצתה תמחול כתובתה ותזון מהן בעל כרחן הלכך לדידהו כי מפקע כתובתה מפקעי מזונותיה דיכולין יורשין לומר לה אילו לא מחלת כתובתך היינו פורעין אותך ותו לית לך מזונות אבל הא דהכא אתיא כאנשי גליל דקי"ל [דף נד.] כוותייהו ולדידהו במחילה לא מפסדא מזונות דלא מצו למיתי עלה מהאי טעמא ודברי הרמב"ם ז"ל נראים עיקר: **גרסי'** בגמרא [דף נג.] ההוא גברא דשכיבה ארוסתו אמרו ליה זיל קברה או הב לה כתובתה. ואסקינן שאין הארוס חייב לקברה לפי שאינו יורש כתובתה כדי שנאמר שיקברה תחת ירושת כתובתה אלא ממילא נפטר ממנה לפי שכך כותב לה כשתנשאי לאחר תטלי כל מה שכתוב ליכי וזו כיון שמתה לא תנשא: בגר ולא איכסיב איכסיב ולא בגר כ"ע לא פליגי דלית לה. לפי שבגרות ונשואין מוציאין מרשות האב דבין לרבי ובין *לר"א ב"ר שמעון שנחלקו בדבר בפרק מציאת האשה (דף סח:) בעשור נכסים מודים הם במזונות דבין נשאו בין בגרו אבדו מזונותיהן: כי פליגי בארוסה דרב סבר לית לה. ועד דתלקחן דקאמר היינו קיחה דאירוסין ואפילו לא בגרה ולוי אינה מפסדת מזונות בשביל אירוסין אלא בשביל בגרות או שיגיע זמנה לינשא והלכתא כרב דקאי כת"ק ודברי הרמב"ם ז"ל מוכיחין בפרק י"ט מהלכות אישות שאפילו נתארסה כשהיא קטנה אבדה מזונותיה אבל ר"ח ז"ל כתב דדוקא כשארסוה בנערותה אבל כשהיא קטנה לא דלאו כל כמינייהו לארסה כשהיא קטנה להפקיע מזונותיה וכ"כ הרב בעל העיטור ז"ל והרשב"א ז"ל הוסיף שמסתברא דאפי' ארסוה לדעתה לא הפסידה מזונותיה משום דאין מעשה קטנה כלום וכדתנן בפרק מציאת האשה (דף סח.) יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה וכתבו לה במאה או בחמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מהם מה שראוי להנתן לה דאע"ג דקי"ל דפעוטות מקחן מקח ומתנן מתנה במטלטלין כדאיתא בפרק הניזקין [דף נט.] וה"ה למחילתן מזונות ופרנסה שאני דכיון דליכא אלא מן הקרקע כדמסקינן לקמן [דף סט:] הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין לכתובה בין למזוני בין

שלטי הגבורים

א ונראה דה"ה נמי שהפסידה כל שאר תנאי כתובה וכן כתב הרמב"ם המוחלת כתובתה לבעלה הפסידה כל תנאי כתובתה ואפי' מזונות לית לה ונראה מדבריו שאפי' בחייו אין לה מזונות ואני כתבתי למעלה שיש לה מזונות בחייו ולא אבדה אלא מזונות של אחר מיתה. כ' מיי' המוחלת כתובתה אינה צריכה לא קנין ולא עדים כשאר מוחלים והוא שיהיה דברים שהדעת סומכת עליהן ולא יהיה שחוק והיתול או דברי הימה אלא בדעת נכונה:

לשון ריא"ז

אבל אם מחלה כתובתה לבעלה הואיל ולא מפני צורך מעות עשתה כן הרי אנו דנין סתם דעתה שלגמרי נסתלקה מזכות כתובתה ואף אם תמות אין בניה יורשין כתובתה ואם מחלה איבדה שאר תנאים האמורים כמב"ה: כל דבר שהוא זכות האשה כגון פדיונה ורפואתה ומזונותיה יכולה אשה למחול לבעלה ויכולה להתנות לו אפי' שתהא זנתו ומפרנסתו ומלמדתו תורה שכל המתנה בדבר שבממון תנאו קיים וכן מבואר בתלמוד א"י:

ב כתב מיי' פוסקין לבת מזונות כסות ומדור מנכסי אביה כדרך שפוסקי' לאלמנה ומוכרים למזון הבנות בלא הכרזה כדרך שמוכרים למזון האלמנה וכסותה אלא שהאשה פוסקין לפי כבודה וכבוד בעלה [ולבנות] פוסקים להם דבר המספיק בלבד ואין הבנות נשבעות ע"כ:

לשון ריא"ז

ואע"פ שלא כתב לה חייב מפני שהוא תנאי ב"ד לפיכך מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובים הבנים יורשין כל הנכסים והבנות ניזונות מהם ומתנין להן מזונות וכסות ומדור לדור בו עד שיתבגרו או עד שיתארסו כמב"ה:

ג' מהר"ם

ר"ל ר' שמעון בן אלעזר וכ"ה בגמ' (נ"א)

עין משפט

א מיי' פי"ז מהל' אישות טור אה"ע ס' קה וקיא:
ב מיי' פי"ח שם סמג לאוין פא טור אה"ע סי' צג וקה:
ג מיי' פי"ט סמג שם ועשין מח טור אה"ע סי' נה סמ קיב:

[דף פד ע"ב]

הגהות הב"ח
(א) נ"ב נראה:
(ב) במוחלת כצ"ל:

שתבגר רב כתנא קמא ולוי כר' אלעזר והלכתא כרב דקאי כתנא קמא א"ל רב חסדא לרב יוסף [א] מי לא שמיע לך מיניה דרב יהודה ארוסה יש לה מזונות (א) או אין לה מזונות א"ל משמע לא שמיע לי מסברא לית לה כיון א דלא קים ליה בגוה לא שדי זוזי בכדי א"ל אי לא שמיע לך מסברא אית לה כיון ב דאירסה לא ניחא ליה דתינוול (ב) (ה) דהא לית לה מזוני מן האחים וקא (ג) פסקי רבנן הלכתא כי האי לישנא בתרא (ג) (ג) והני מילי לאחר י"ב חדש בעו מיניה מרב ששת ממאנת יש לה מזונות או אין לה מזונות פירוש מן האחים °א"ל רב ששת תניתוה אלמנה בבית אביה וגרושה בבית אביה ושומרת יבם בבית אביה יש לה מזונות רבי יהודה אומר עודה בבית אביה יש לה מזונות אינה בבית אביה אין לה מזונות רבי יהודה היינו ת"ק אלא לאו ג ממאנת איכא בינייהו דת"ק סבר אית לה ורבי יהודה סבר לית לה והלכתא כת"ק בת ד יבמה ובת שניה ובת (ד) *ארוסה ובת אנוסה כולן עלו בתיקו הילכך לית להו דכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע והנ"מ לאחר מיתה אבל בחיי אבוהן חייב לזונן עד שש שנים כדכתבינן לעיל : **מתני'** *לא כתב לה ואת *תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי חייב מפני שהוא תנאי ב"ד : **גמ'** *תני רב יוסף בביתי ולא ה בעקתי אבל מזוני אית לה מר בר רב אשי אמר אפי' מזוני לית לה ולית הלכה

קטנה שהשיאוה אחיה ומיאנה בבעלה וחזרה אצלם : יש לה מזונות. עד שתבגר או לא מי אמרינן עקרתינהו לנישואין מעיקרן וה"ל כמי שלא נשאת או דילמא הא נשאת ויצאת מרשות האב : אלמנה בבית אביה. מן האירוסין ונתאלמנה בחיי אביה ואפילו לרב דאמר דארוסה אין לה מזונות ה"מ כשנתארסה לאחר מיתת אביה או נתארסה בחיי אביה ולא נתאלמנה עד לאחר מיתת אביה אבל זו מכיון שנתאלמנה בחיי אביה הרי היא כאילו לא נתארסה כלל ויש לה מזונות מן האחין לאחר מיתת אביה : דת"ק סבר אית לה. וה"ק אלמנה בבית אביה כו' וה"ה לממאנת דהין כאן נשואין דהא עקרתינהו ואתא רבי יהודה למימר עודה בבית אביה (ו) כתחלה שלא יצתה משם בנשואין יש לה מזונות אבל משיצתה בנשואין אין לה והלכתא כת"ק והרמב"ם ז"ל כתב זה הדין בפרק י"ט מהלכות אישות וכתב גם כן שם בת הממאנת הרי היא כשאר כל הבנות כלומר שמי שנשא קטנה יתומה וילדה לו בת ואח"כ מיאנה בעודה קטנה ומת האב אותה הבת יש לה מזונות מן אחיה וכתב עליו הראב"ד ז"ל מה שאינו כתב [כי] (בת) הממאנת אין לה לא בן ולא בת ולא שאלו עליה אלא על עצמה אם תחזור לבית אביה אם יש לה מזונות מן האחין או לא ע"כ ובודאי דסוגיא בפ"ק דיבמות מוכחא שכל זמן שהיא יכולה למאן אינה יולדת שא"כ מצינו חמות ממאנת (א) עוד יש לתמוה בדבריו שמאחר שהוא מפרש ממאנת דאתמר בגמ' כפי' הראשונים ז"ל אותו דין אחר של בת הממאנת מניין לו : **בת** יבמה. הכונס את יבמתו (ז) איבעי לן בגמ' אם יש לה מזונות לבת לאחר מיתת האב מן האחין מנכסי אביה או לא : מי אמרינן כיון דאמר מר כתובתה על נכסי בעלה הראשון. ואינה על נכסי יבם תנאי כתובה נמי דילה לא על נכסיו הוא : או דילמא כיון דהאי לית ליה נכסים לראשון תקינו לה רבנן משני. שלא תהא קלה בעיניו להוציאה : אית לה. נמי תנאי כתובה להיות בתה נזונית ולא איפשיטא הלכך לית לה ודוקא בדאיכא נכסים מראשון הוא דקא מיבעיא לן דאי ליכא הא תקינו לה רבנן כתובה משני ופשיטא דתנאי כתובה נמי אית לה ודוקא בת הוא דקא מיבעיא ליה אבל יבמה עצמה ודאי יש לה מזונות דאפילו תימא דכתובתה על נכסי בעלה הראשון שפיר קרינא ביה כל יומי מיגר אלמנותיך בביתי שהרי מחמתו היא אלמנה עכשיו ואי לית ליה נכסי לראשון כ"ש שיש לה מזונות דהא אית לה כתובה משני : ובת שניה. מי שנשא שניה מד"ס דאמור רבנן לקמן בפרק אלמנה ניזונת [דף ק:] השניה אין לה כתובה ולא מזונות בת שילדה לו ומת יש לה מזונות מנכסיו או לא מי אמרינן כיון דלית לה כתובה לאם לית לה מזוני לבת דהא תנאי כתובה הוא : או דילמא אמרינן איהי דעבדא איסורא קנסוה רבנן בתה דלא עבדא איסורא לא קנסוה רבנן. וסלקא בתיקו הילכך אין לה מזונות וכתב הרא"ה ז"ל דכתובת בנין דכרין נמי לית לה דכיון דלית ליה כתובה בניה היכי ירתי לה ואע"ג דלא מפסדה אלא מנה מאתים כדאיתא לקמן

ומתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי כך פירש"י ז"ל : **אבל** הראשונים כתבו דהיכא שאין לו בית שתוכל לעמוד בו לפי כבודה היורשין חייבין לשכור לה (א) וכך הוא מפורש בירושלמי דגרס התם [בפירקין הלכה יג] ר' זירא שאל לר"נ בר יעקב ולר' אמי בר פפי לא היה שם בית מהו א"ל היורשים שוכרים לה בית ולפי זה בגמרא הכי איתמר אבל מזוני אית לה כלומר מזונות שלמים דלא יהבי לה מזונות לפי ברכת הבית בלבד כדאמרינן בפרק הנושא [דף קג.] שיכולין היתומים לומר לה אם את אצלנו יש לך מזונות ואם לאו אין לך מזונות כלומר אלא לפי ברכת הבית דהתם הוא שהיא יכולה לדור עמהם אלא שרוצה לילך לבית אביה וכיון שכן אינו בדין שיפסידו היתומים בשבילה אבל הכא שאינה יכולה לדור עמהם יש לה מזונות שלמים ומר בר רב אשי אמר דמזוני נמי לית לה כלומר שלמים אלא לפי ברכת הבית ולית הלכתא כמר בר רב אשי ויש לה מזונות שלמים ואין זה מחוור כלל אלא שיש לדחוק כדי לקיים דברי הראשונים שסמכו על הירושלמי : **וגרסי'** תו התם מכאן ואילך היא אומרת קרקע והם אומרים מעות הדין עם היתומים כהדא חדא איתתא הוה פורנא כ' דינרין והוה תמן חד ביתא טב עשרה דינרין ואתא עובדא קמיה ר' חנינא אמר או יהבון לה ביתא או יהבון לה עשרים דינרין א"ר מונא כיון דלית ביתא טב אלא עשרה דינרין כמאן דלית לה פורנא אלא עשרה דינרין . ופירשו בו כך . מכאן ואילך כלומר אם תובעת כתובתה והיא אומרת שרוצה להפרע מן הקרקע שיחדו בכתובתה ולא היה שוה כדי כתובתה אבל היא רוצה שתקחנו בכדי כל כתובתה והם רוצים לסלקה בדמי הקרקע לבד ואמרינן הדין עם היתומים ואין נותנין לה אלא דמי הקרקע לבד ואמר בההיא איתתא דהות פורנא כ' דינרים כלומר שנשאלו לפרוע מפורנא והוה תמן חד ביתא טב י' דינרין כלומר שלא היה שם מנכסי בעלה אלא אותו בית ואתא עובדא קמיה רבי חנינא ואמר או יהבון לה ביתא או יהבון לה עשרים דינרין כלומר שכיון שהיתה רוצה לקחת קרקע זה בכל כתובתה או יתנו לה כל כתובתה או יתנו לה בית זה ורבי מונא פליג ואמר שכיון שאין הבית שוה אלא י' דינרין הרי הוא כאילו לא נתחייב לה אלא י' דינרין ויכולין הם לסלקה בדמי הקרקע לבד ואע"פ שהיא רוצה לקחת הקרקע בכדי כל כתובתה. ואם כן פירושו תימה הוא היאך העלו הדין כך ולמה לא תוכל היא להעלותו עד כדי סך כתובתה אחר שהיא רוצה לקחת בכולה . והרמב"ן ז"ל פי' בענין אחר . מכאן ואילך היא אומרת קרקע כלומר שכרו לי קרקע שאיני רוצה לטרוח בשכירתי אין שומעין לה כהדא דההיא איתתא הוה פורנא כ' כלומר שכתב לה הבעל שישכור לה מדור לפי כבודה עד כ' דינרין והיה בית אחד נשכר לה לפי כבודה בעשרה דינרין ואמרה להם או תנו לי כ' או טרחו אתם ושכרו לי ודן ר' מונא שאין להן לטרוח אלא נותנין לה י' דינרין שבית ראוי לה להיות נשכר בכך והיא תשכור לעצמה ואפשר שאפי' לפי הירושלמי שסובר שהיורשין חייבין לשכור לה בית היינו דוקא במי שמת ולא היה לו בית שכיון שהיורשים צריכים לשכור לעצמם אף הם צריכים לשכור לה שכל מקום שהיורשין דרין ביתו מיקרי אבל מי שהניח בית שאינו ראוי לדירת כולם אינו בדין שידחו הם מפניה ולא שיהו חייבין לשכור לה בית ועל דרך זה מפרש גמרין כפשטא ולא תחלוק על גמרא דבני מערבא :

נר מצוה

הלכה כמר בר רב אשי: גרסי' בפרק הנושא את האשה* ת"ר [א]משתמשת במדור שנשתמשה בו בחיי בעלה בכרים ובכסתות שנשתמשה בהן בחיי בעלה בעבדים ושפחות שנשתמשה בהן בחיי בעלה °וגרסי' התם מדור אלמנה שנפל אין היורשים חייבים לבנותו ולא עוד אלא. אפי' היא אומרת הניחו לי ואני אבננו משלי אין שומעין לה בעי אביי שיפוצא מאי תיקו הילכך לא תשפיץ:*אמר רב יהודה אמר שמואל [ג]התובעת כתובה א בבית דין אין לה מזונות ודווקא בב"ד אבל שלא בב"ד יש לה מזונות תניא משכנה כתובתה ב מכרה כתובתה עשתה כתובתה אפותיקי לאחר בין בבית דין בין שלא בבית דין אין לה מזונות: **מתני'** *כך היו אנשי ירושלים כותבין ואנשי גליל היו כותבין כאנשי ירושלים ואנשי יהודה היו כותבין עד שירצו היורשין ליתן לך כתובתיך לפיכך אם רצו היורשין נותנין לה כתובתה ופוטרין אותה: **גמ'** *איתמר רב אמר הלכה כאנשי יהודה ושמואל אמר הלכה כאנשי גליל בבל וכל פרוודהא נהוג כרב נהרדעא וכל פרוודהא נהוג כשמואל ועד היכן נהרדעא עד דסגיא קבא דנהרדעא איכא מאן דאמר מדקא יהבינן קיצותא לנהרדעא מכלל דכולי עלמא כרב עבדי והלכתא כוותיה ואנן לא חזינן להאי סברא דהאי דקא יהבינן קיצותא לנהרדעא לאו למימרא דכולי עלמא עבדי כרב אלא למימרא דשאר בבל ופרוודהא עבדי כרב אבל כולי עלמא דלית להו מנהגא כשמואל עבדי דקי"ל הלכה ג כשמואל בדיני ומר רב משה גאון הכי סבירא ליה כדכתבינן ואייתי סייעתא להאי סברא מהא דתנן אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ואיבעיא לן בגמרא* ניזונת תנן וכאנשי גליל או הניזונת תנן וכאנשי יהודה ואסיקנא לעולם ניזונת תנן וכאנשי גליל ועוד אייתי סייעתא מהא דאמרינן *קריביה דרבי יוחנן הוה להו איתת אבא דהוה נפישי מזונה אתו לקמיה דרבי יוחנן אמר להו זילו אמרו ליה לחביבי דנייחד לה ארעא למזונה ואי סלקא דעתך ס"ל לרבי יוחנן כאנשי יהודה למה ליה לייחודי לה ארעא ליתן לה כתובה וליפטרה אלא ש"מ כאנשי גליל ד ס"ל ובסוף יש נוחלין* נמי אמרינן שלח רבין באיגרתיה מי שמת והניח אלמנה ובת אלמנה ניזונת מנכסיו נישאת הבת אלמנתו ניזונת מנכסיו מתה הבת אמר רב יהודה בן אחותו של רבי יוסי ברבי חנינא על ידי היה מעשה ואמרו אלמנתו ניזונת

רש"י

מנכסי : שיפולא מאי . פי' מהו לחזק בדק הבית : עשתה כתובתה אפותיקי . לבעל חוב שלה : פרוודהא . כרכים הסמוכים לה : עד דסגיא קבא דנהרדעא . כל מקום שמודדין תבואה במדת קב של נהרדעא : מדקא יהבינן קיצותא . דאמר עד דסגיא קבא דנהרדעא שם נוהגים כמו שמואל : דהוה נפישי מזונה . היתה מוליאה [הרבה] לאכול:דנייחד לה ארעא. בצוואת ש"מ ובעדים אולי תקבל דאפילו גבי כתובה תנן הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה ר' יוסי אומר קיבלה עליה אע"פ שלא כתב לה. לישנא אחרינא דהוה ליה כמחלק נכסיו על פיו ונותן שיור הנכסים לבניו וה"ל משעבדי ואין מוציאין

משתמשת במדור כו' . מסייעינן עלה בפרק הנושא שכך כותב לה כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי תאני רב יוסף בביתי ולא בעקתי ומשמע למכביתי יתירא דרשינן תרתי חדא שאם הבית צר אינה דרה בבית בעלה והיינו דרב יוסף ועוד שאם נשתמשה במדור מרווח ביותר בחיי בעלה אין היורשין רשאין להוליכה אל מדור אחר אע"פ שהוא מספיק לה והיינו ההיא דפרק הנושא (דף קג.) ותנן התם בפרק הנושא ונותנין לה מדור לפי כבודה וכתב הרשב"א ז"ל נראה ממתני' שאין משתמשת בכל הבתים עם היורשים ביחד אלא מיחדין לה מדור אחר לפי כבודה בבית בעלה דאם לא כן מאי קאמר נותנין לה מדור לפי כבודה הא במדור כולה היא משתמשת והא דתני משתמשת במדור כדרך שמשתמשת בחיי בעלה לאפוקי שאין יכולין לדחותה מן המדור ולשכור לה אחר והיינו דמייתי ראיה מדכתב לה ואת תהא יתבא בביתי דאלמא עיקרא דברייתא לומר שאינם יכולין לדחותה לגמרי מאותו מדור והראיה עוד מדקתני משתמשת בבתים כו' דודאי לאו בכולם קאמר אלא נותנים לה מהם לפי כבודה : ירושלמי [פרק יב הלכה ג] דרה בבתים כשם שהיתה דרה בהם ובעלה במדינת הים ומשתמשת בכלי זהב ובכלי כסף כשם שהיתה משתמשת ובעלה נתון במדינת הים ע"כ: **מדור** אלמנה שנפל אין היורשים חייבין לבנותו . כ' הרמב"ם בפרק י"ח מהלכות אישות נפל הבית או שלא היה לבעל בית אלא בשכר נותנין לה מדור לפי כבודה וכתב הרשב"א ז"ל דלאו למימרא שאין חייבין לבנותו [אבל] אם בנאוהו שתהא היא דרה בהם אלא מכיון שנפל נסתלק זכותה ממנו : **תובעת** כתובתה בב"ד אין לה מזונות. דלא קרינן ביה מיגר אלמנותיך בביתי : עשתה כתובתה אפותיקי . קרקע המיוחד לכתובתה עשתה אפותיקי לבע"ח שלה : עד דסגיא קבא דנהרדעא . כל מקום שמודדין תבואה במדת קב

ולא עוד אלא אמרה ביתו לי והניחו לי משלי אין שומעין לה שכבר נפסדו מלאת לה מדור היה המדור רעוע ובאת האלמנה לחזקו שלא יפול הרי זה ספק בתלמוד ומספק מעמידין המדור בחזקת האלמנה ואין היורשין יכולין לעכב על ידה מלחזקו ונראה בעיני שאם רוצים לבנות לה המדור כדי שיזונו אותה אלא ולא יזונו אותה בבית אביה שומעין להם כמבואר בקונט' הראיות:

לשון ריא"ז

א התובעת כתובתה בב"ד בין שתבעה העיקר בין שתבעה התוספת בין כולה בין מקצתה אבדה מזונותיה ואם תבעה חוץ לב"ד לא איבדה מזונותיה ואם תבעוה ליגשא ונתפייסה ואפי' כיחלה ופרכסה לא איבדה מזונותיה תבעה כתובתה בב"ד כגון שהטעוה ואמרו לה ר' פלוני אדם גדול רוצה ליגשא אותך לאשה ועי"כ תבעה ונודע הדבר שהיה הכל טעות ומרמה כדי להפסידה הרי לא אבדה מזונותיה כך כמבואר בקונט' הראיות וכך נמצא בתלמוד א"י: והרא"ש הוציא דין זה מן הירושלמי שהיתה אלמנה אחת שרימו בה ואמרו לה שאדם גדול רוצה לישא אותה ותבעה כתובתה וכשידע רב אסי שרימו בה החזירה למזונותיה וכן אם לא רצו לזונה ומחמת זה תבעה כתובתה אין הפסד בשופי ויש לה מזונות רב אלפס לא הביא [illegible] בגמ' אמר רב תבעוה ליגשא ונתפייסה אין לה מזונות [illegible] נתפייסה יש לה מזונות אמר רב ענן לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל אמרה מחמת פלוני בעלי יש לה מזונות מחמת בני אדם שאינן מהוגנים אין לה מזונות אמר רב חסדא זינתה אין לה מזונות ר' יוסי אומר כחלה ופרכסה אין לה מזונות ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה וכו' וס"ל לרב אלפס הא דקאמר לית הלכתא ככל הני שמעתתא קאי אכל הני דאמר לעיל הלכך לא הביא אלא הך מימרה דהתובעת כתובתה והתוס' כתבו הא דקאמר לית הלכתא ככל הני שמעתתא לא קאי אלא אמלתייהו דרב חסדא ורב יוסף דאי קאי אכולהו קשה דשמואל אשמואל וכה"ג אשכחן בפ' במה מדליקין דקאמר לית הלכתא ככל הני שמעתתא ולא קאי אכולהו ונ"ל כדברי רב אלפסי ולא קשה מידי דשמואל אשמואל דודאי שמואל אית ליה [תבעוה להנשא ונתפייסה או] תבעה כתובתה אין לה מזונות והתלמודא סבר ליה כוותיה בחדא ולא באידך :

א מיי' פי"ח מהל' אישות סמג לאוין פא טור אה"ע סי' לה ולג : ב מיי' שם סמג עשין מח טור אה"ע סי' צג

[דף פה ע"ב]

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן דעת הרמב"ם ומבואר בסמוך גבי נפל הבית אין חייבין לבנותה אבל נותנין לה מדור לפי כבודה וכ"כ הרשב"א שוכרין לה בית לפי כבודה וכ"כ הרמב"ן

לשון ריא"ז ב מכרה כתובתה או שמשכנה כתובתה או שעשאה אפותיקי לאחר אפי' שלא בב"ד אבדה מזונותיה אחרי מותו מן היורשין שהרי היא כאילו גבתה כב"ה והוא שמכרה כל כתובתה אבל מקצת כתובתה ואפי' גבתה מקצת כתובתה הואיל ושלא בב"ד הוא לא אבדה מזונותיה במצ"ס : ג כתב סמ"ג בשם ר"ת שבמקום שיש מנהג הלך אחר המנהג ובמקום שאין מנהג הלכה כשמואל בדיני וכ"כ הטו"ר : לשון ריא"ז ואין היורשין יכולין לתת לה כתובתה ולבטל מזונותיה כל זמן שאינה רוצה לתבוע כתובתה לפי שהרשות בידה לתבוע או מזונות או כתובה : ד כתב הרא"ש וכ"ל דלאו ראיה היא כ"כ דשמא היתה כתובתה מרובה ויותר היו חפצים שתהא ניזונת ויתפרנסו כולם מן הנכסים והאריך שם הרא"ש

מלחמת ה'

אחת מדוקדקת שכתוב בעיקרה כדברי רש"י נשמע לה אבל מתקין ותלויות שבספרים חדשים אין למדין מהן :
ועוד כתב הרי"ף ז"ל הלכה כשמואל דאמר הלכה כאנשי גליל והביא לדבריו ראיות וכו' אסיקנא כאנשי גליל ליתא אלא דחיה בעלמא הוא : **אמר** הכותב לא הבין דעת הגאון ז"ל שהוא כך אמר דבפ' אלמנה אמרי' דאי ניזונת תנן אתיא כאנשי גליל ואנן ניזונת קא גרסי' דהכי כתיב בכולהו נסחי והכי נקיטי' כולהו רבנן דניזונת גרסי' כלשון הזה המרוב הגאונים כי כן מצינו מפורש בהלכות הנגיד ז"ל ומה שכתב בההיא דשלח רבין באגרתיה לא שמעי' מינה לא כרב ולא כשמואל שלא אמרו אלמנתו ניזונת מנכסיו אלא להפקיע מזונות הבת וכו' ושמעינן נמי מינה שאע"ג שאין הבנות ניזונות על הבנות אבל האלמנה ניזונת על הבת ולא שייכא האי דשלח רבין בפלוגתא דרב ושמואל כל עיקר אפשר שדעתו של רבי' היה לומר שאם אין האלמנה ניזונת מנכסי יתומים אלא עד שירצו ליתן לה כתובתה היכי אמרי' התם בפ' יש נוחלין דאלמנתו ניזונת משום דשויוה רבנן לבעל כיורש משום פסידה דאלמנתו שהרי אינה פסידה גמורה אם אינה ניזונת שהרי היא גובה כתובתה ועכשיו אם אותו בעל הוא רוצה נותן לה כתובתה ופוטרה וכיון שכן אין פסידתה גמורה כי היכי דליפקעה רבנן לכחו דבעל אלא לאו ש"מ שע"כ של יורשין היא ניזונת ואיכא פסידה גמורה דאלמנה ועוד שהרי אמרו אלמנה ובת אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים ואי ב"ד יכולה הבת ליתן לה כתובתה ולפוטרה למה תשאל על הפתחים משום דזילותא דאלמנתו עדיפא ליה הרי הנכסים בחזקת הבת שאין מזונות האלמנה אלא רשות ביד יורשים וכיון שכן לא הוה לן למימר תשאל על הפתחים ור"ח ז"ל נמי כתב זו לראיה ובתים אלו למדנו מדשלח רבין באגרת' כמו שכתב רבינו הגדול משמיה דגאון וסוגיין דפ' מי שמת מסייעא להו טפי דקאמרי' אלמנתו מהו שתמעט כיון דאית לה מזוני ממעטא או דלמא כיון דאי מינסבא ל"ל לא ממעטא ואי לאנשי יהודה היאך ממעטא הרי בידם ליתן לה כתובה ולהפסידה מזונותיה וכיון דמשום כתובה לא ממעטי נכסי דאכתי מרווחין ניכהו מזוני ודאי לא ממעטי אלא ש"מ כאנשי גליל ס"ל ועוד יש ראיה לדברי רבינו הגדול ז"ל ממה שאמרו ר"י אומר מוכרת וכותבת סתם וכך כתב יפה כלומר אם תצטרך תאמר למזונות מכרתי וכשתרצה תאמר לכתובה מכרתי וכמו שפי' בירושלמי אלמא בדידה תליא מלתא כאנשי גליל דאי כאנשי יהודה כיון דהתם זבינה יכולין היורשים או בע"ח לומר לה הרי הם לכתובתיך ואין ליך מזונות אלא ש"מ בדידה תליא כאנשי גליל וכיון דהתם זבינה [אינם] יכולין היורשין או בע"ח לומר לה הרי הם לכתובתיך ואין ליך מזונות אלא ש"מ לומר תהא מכירתו לכתובה או למזונות וזו ראיה גמורה ועוד דאקשי' בערכין תנן שום היתומין ל' יום כמאי עסקי' וכו' בשלמא לר"י דאמר לכתובת אשה מזקקין לנכסי יתומים ניחא דמוקים לה בכתובת אשה אלא לרב אסי קשיא ואמרי' ולר"י מי ניחא שבקי' מזוני דודאי קא מפסדא ונקיטי' הכרזה דלא ידעי' אי מרווחינן אי לא מרווחינן הא לא קשיא בתובעת כתובתה בב"ד וכר"י ושמעת מינה שאילו לא תבעה כתובתה בב"ד כל זמן שתמשך הכרזה יש לה מזונות ומש"ה אין מכריזין אלמא אע"פ שב"ד רוצין ליתן לה כתובתה שהרי הם מוכרין הנכסים כדי ליתן לה כתובה אעפ"כ יש לה מזונות אלמא אין היורשין יכולין לפטרה בע"כ ממזונותיה שהרי ב"ד כיתומים הם ואעפ"כ אין כח בידם לסלקם ממזונותיה אע"פ שירצו ליתן לה כתובתה ואילו לאנשי יהודה ודאי כיון שרצו ומוכרין נכסיהם ליתן לה אינה ניזונת דהא עד שירצו ליתן תנן ושנו בתוספתא כל הרצות כותבין כאנשי ירושלים אע"ג דלא אותיבו מינה בגמ' דילן מיהו שמעית מינה דמנהגא הכי ועוד דהתם מתני' כאנשי גליל כישנית ודקתני ואנשי יהודה כיחידאי תני להו ומה צריך לראיה אחרת דלא איפסיקא הלכתא כחד מינייהו

המאור הגדול

כתב הרי"ף ז"ל הלכה כשמואל דאמר הלכה כאנשי גליל והביא לדבריו ראיות וכולן הן דחויות כי מה שאמר דבפרק אלמנה ניזונת אסיקנא כאנשי גליל ליתא אלא דחיה בעלמא הוא דחינן התם לעולם אימא לך ניזונת תנן ולא תפשוט בעיין וההוא עובדא דקריביה דר"י ליכא מיניה ראיה חדא דמאן לימא לן דקריביה דר"י לאו מאנשי גליל הוה ועוד שמא היתה כתובתה מרובה ולא היו היורשים רוצים לפטרה מיד סברי אדהכי והכי דלמא שכיבה לה בלא שבועה ופקעה כתובתה כדין יתומים מן היתומים כשמת לוה בחיי מלוה וההיא דשלח רבין באיגרתיה (ובסוף יש נוחלין) לא שמעי' מינה לא כרב ולא כשמואל שלא אמרו אלמנה ניזונת מנכסיו אלא להפקיע מזונות הבת בחייה ולהפקיע ירושת הבעל כשמתה הבת לפי שאין מזונות לבת במקום אלמנה בנכסים מועטים ושמעי' נמי מינה דבעל שויוה רבנן כיורש לא כלוקח משום פסידא דאלמנותו כדאיתא

א מיי' פט"ז מהל' אישות סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' צט:
ב מיי' פי"א מהל' זכיה סמג עשין פב טוח"מ סי' מג:
ג מיי' פי"ח מהל' אישות טור אה"ע סי' לג:
ד מיי' פי"ט שם סמג לאוין פא טור אה"ע סי' נה:
[דף פו ע"א]

קב נהרדעא: ואייתי סייעתא להאי סברא מהא דתנן אלמנה ניזונית כו' והסיקנא לעולם ניזונית תנן כתב הרז"ה ז"ל הא לאו ראיה היא דהתם בדרך דחייה איתמר לעולם אימא לך ניזונית תנן ולא תפשוט בעיין והרמב"ן ז"ל כתב דהא דקא מייתי ראיה מההיא היינו משום דבפרק אלמנה (דף נד:) אמרינן דאי ניזונית תנן אתיא כאנשי גליל ואנן ניזונית קא גרסינן דהא כתיב בכולהו נסחי הכי והכי נקיטי כולהו רבנן דניזונית קא גרסינן ובלשון הזה אמרוה הגאונים כי כן מצינו מפורש בהלכות הנגיד ז"ל ועוד אייתי סייעתא מהא דאמרי' קריביה דר' יוחנן כו' כתב הרז"ה

רש"י
למזונות מנכסים משועבדים: שמין מה שעליה. זו כשמגבין לה ב"ד כתובתה שמין לה בגדיה בפרעון כתובתה: במתני'. בערכין אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך עצמו שאמר ערכי עלי והגזבר בא למשכנו על הערך אין נגזבר לא בכסות אשתו כו': לשמן. בגדים שצבען לשם אשתו ולשם בניו ואע"פ שלא לבשום עדיין אלמא בגדיה שלה כשמואל: לכאורה כשמואל ריהטא. פתאום מרולת המשנה כשמואל אבל כי מעיינת בה לא מסייעא לשמואל: אדעתא למיקם קמיה. דהא קמיה קיימא והיכא יוצאה מביתו ואדעתא דהכי אקני לה שיהו שלה כל זמן שהיא תחתיו: וכן בלקיט. שכיר שגר בבית אדם בעה"ב ולקח לו בעה"ב בגדים כשיולא ממנו שם אותן בשכרו לרב ולשמואל אין שמין: שלח ופוק. הפשט בגדיך ולא: נדוניא לברת. קלב של תכשיטי בתו כך וכך לבושים: פורנא ליתמי. הריוח ליתומים ולא אמרינן ניתב לה דמי הנדוניא כיום הנואה: ארבע מאות זוזי מן חמרא. משמע אותו יין יהא משועבד לכך אבל היין עצמו לא אמר לתת לה בדמיו של יום הנואה: מפסדא מזוני. מרבה לאכול כדפירשתי לעיל: [כמ"כ] שריבה לה מזונות. אם אמר קרקע זה למזונותיה דלדעתו שאם לא יתנו לה מזונות מרווחים כי אם מצומצמים שתטול קרקע זה להעדפה דאי לשעבדו למזונותיה בלאו הכי כל נכסיו הם משועבדים לכך:
הדרן עלך נערה שנתפתחה
אף על פי. אם רצה להוסיף כו'. ולא אמרינן שלא יוסיף שלא לבייש את מי שאין

נר מצוה

ניזונת מנכסיו ושמעינן מהני כולהו דהלכה כאנשי גליל: איתמר אלמנה רב אמר [א]שמין מה רמ שעליה ושמואל אמר אין שמין מה שעליה אמר רבא א"ר נחמן אע"ג דתנן מתני' כוותיה דשמואל הלכתא כוותיה דרב דתנן אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו לא [א] בכסות אשתו ובניו ולא בצבע שצבען לשמן ולא בסנדלים חדשים שלקחן לשמן ולא בכלים חדשים שלקחן לשמן אמר ליה רבא לרב נחמן מאחר דתנן מתני' כוותיה דשמואל אמאי הלכתא כוותיה דרב °אמר ליה לכאורה כשמואל רידהטא וכי מעיינת בה הלכתא כוותיה דרב מאי טעמא כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למשקל ומיפק לאחרינא לא אקני לה וכן הלכתא רב כהנא מתני וכן בלקיט [ב] ומנח ביה סימנא לקיטא יתמא שלח ופוק ארמלתא שלח ופוק ושמעינן מינה דמאן דגריש לאתתיה [ג] מדעתא דנפשיה אין שמין לו מה שעליה דלאו איהי בעיא למיפק אלא איהו בעי לאפוקה ההוא דאמר להו [ז]נדוניא לברת זל נדוניא אמר רנח רב אידי בר אבין פורנא ליתמי ההוא דאמר להו דף נד:*ארבע מאה זוזי דמי חמרא לברת (א) אייקר חמרא אמר רב יוסף רווחא [ד] ליתמי קריביה דרבי יוחנן הוה להו אתת אבא דהות קא מפסדא מזוני אתו לקמיה דר' יוחנן אמר להו זילו ואמרו ליה לחביבי אבוכון [ז]דנייחד לה ארעא למזונה אתו לקמיה דריש לקיש אמר להו רנט כל שכן שריבה לה מזונות אמר רבי אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן אמר למזונות ריבה לה מזונות אמר במזונות קצץ לה מזונות:

הדרן עלך נערה שנתפתחה

ליכא מינה ראיה דמאן לימא לן דקריביה דר' יוחנן לאו מאנשי גליל הוה ועוד שמא היתה כתובתה מרובה ולא היו היורשין רוצין לפטרה מיד סברי אדהכי והכי דילמא שכיבא לה בלא שבועה ופקעה כתובתה כדין יתומים מן היתומים כשמת לוה בחיי מלוה: ובסוף יש נוחלין נמי אמרינן שלא רבין בהגרתיה כו' כתב הרז"ה ז"ל לא שמעינן מינה לא כרב ולא כשמואל שלא אמרו אלמנה ניזונת מנכסיו אלא להפקיע מזונות הבת בחייה ולהפקיע ירושת הבעל כשמתה הבת לפי שאין מזונות לבת במקום אלמנה בנכסים מועטים ע"כ והרמב"ן ז"ל כתב שאפשר שדעת הרי"ף היה לומר שאם אין האלמנה ניזונת מנכסי יתומים אלא עד שירצו ליתן כתובתה היכי אמרינן התם בפ' יש נוחלין (דף קלט:) דאלמנתו ניזונית משום דשויוה רבנן כיורש משום פסידא דאלמנתו שהרי אין פסידא גמורה אם אינה ניזונית שהרי היא גובה כתובתה ועכשיו אם אותו בעל היה רוצה נותן לה כתובתה ופוטרה וכיון שכן אין פסידתה גמורה כי היכי דלפקעו רבנן לכחו דבעל אלא לאו ש"מ דעל כרחן של יורשים היא ניזונית והיכא פסידא גמורה דאלמנה וסוגיא דפ' מי שמת [דף קמ.] מסייעת טפי להך סברא דקאמרי' אלמנתו מהו שתמעט כיון דאית לה מזוני ממעטא או דילמא כיון דאי מגבא לית לה לא ממעטא ואי לאנשי יהודה היאך ממעטא הרי בידם ליתן לה כתובה ולהפסידה מזונותיה וכיון דמשום כתובה לא ממעטי דאכתי מרובין ניהו מזוני ודאי לא ממעטי אלא שמע מינה כאנשי גליל סבירא ליה עד כאן וכ"פ הרב רמב"ם ז"ל בפרק י"ח מהלכות אישות:

הרא"ש וכתב במסקנת דבריו ובתוספתא תניא כל הארצות כותבין כאנשי ירושלים ובירושלמי גרסי' קסרין כיהודה ושאר כל המקומות כירושלים וכן משמע מהא דתנן האשה שאמרה מת בעלי רלתה ניזונת רלתה גובה כתובתה וכ"כ רב שרירא גאון ז"ל דבמקום שאין מנהג יש לעשות כאנשי ירושלים וכשמואל:
א כתב רמב"ם ז"ל וה"ה בעל חובו וה"מ דחול אבל בגדי שבת ויו"ט גובה מהם ואנ"ל שאם היו בהם טבעות וכלי כסף וזהב שהכל לבע"ח ופסק מהר"ם דהיינו דוקא שהבעל תיקן דטעמא דרמב"ם ז"ל כדפירש בהגוזל קמא גבי המקדיש נעשה כמו שהקנה לה מעיקרא דהכי מחלק בירושלמי פ"ק דקדושין גבי האחין שחלקו מה שעליהן שמין מה שעל נשיהם אין שמין בד"א בראויין להשתמש בהם בחול מיהו היכא שידוע שהקנה לה מעיקרא אפי' בכלי שבת ורגל אין לו בכסות אשתו ובניו וכ"ש היכא דהיא הכניסה לו דאין בע"ח גובה מהם ואפי' כלי שבת וכלי רגל שהרי הם מיוחדים לה ואפותיקי ניהו לדידה מתשובת מהר"ם:
ב לקיט הוא עני המתלקט בביתו של בעל הבית ואוכל פת של עצמו ומסייע לבעה"ב במלאכתו ובעה"ב מהנהו לפעמים במאכל ובמשתה ופעמים נותן לו מלבוש אבל אין לו שכר קצוב אם יצא מעצמו מפשיט בגדיו מעליו אבל שכיר שנשכר אצל בעה"ב לזמן ידוע וקנה לו בגדים אם יצא תוך זמנו כההיא דאמרי' פועל חוזר ואפי' בחצי היום אדעתא דהכי לא יהיב ליה אבל אם יצא בזמנו כיון דידע בעה"ב דאורחיה דשכיר למיפק בזמניה איבעי ליה לאתנויי:
ג והכי פסק הסמ"ג כרבינו ובעל העיטור כתב דוקא שמוליאה מדעתו בלא טענה רק שמוציא אחרת נאה סימנה אבל סרחה עליו אדעתא דהכי לא אקני לה ע"כ ואפי' לפי דבריו נראה שאין לחלק בין סרחה עליו למוציאה מדעתו אלא בגדיה שקנה לה אבל מתנה שכתב לה גובה לעולם וכן כתבו הגאונים:
ד כתב הראב"ד דוקא דאמר דמי חמרא אבל אמר מחמרא רווחא לברתא:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב עי' פ"ו דגיטין סי' תקכב: (ב) נ"ב בגדים: (ג) תקבל כצ"ל: (ד) תי' לדבריהם הס"ד והשאר נמחק: (ה) נ"ב רב כהנא מתני וכן בלקיט:

אף על פי [ז]שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה אם רצה להוסיף רס אפילו מאה מנה מוסיף נתאלמנה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן הנשואין

שמין מה שעליה. כשמגבין לה ב"ד כתובתה שמין בגדיה בפרעון כתובתה: דתנן במתני'. בהך דערכין: אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך עצמו. והגזבר בא למשכנו על ערכו הקצוב בפרשה אין לו לגזבר לא בכסות אשתו: **לשמן**. בגדים שלבען לשם אשתו ולשם בניו ואף על פי שלא לבשו עדיין אלמא בגדיה שלה כשמואל: **לכאורה** כשמואל ריהטא. פתאום מרולת משמעות המשנה כשמואל: אבל כי מעיינת בה. לא מסייעא לשמואל דהא קיימא קמיה והיכא יולאה מביתו ואדעתא דהכי אקני לה שיהו שלה כל זמן שהיא תחתיו: בלקיט. שכיר שגר בבית בעל הבית ולקח לו בעל הבית בגדים כשיולא ממנו שם אותן (ג) בשכרו לרב ולשמואל אין שמין: ושמעינן מהא דמאן דגרש כו' וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפט"ז מהלכות אישות וכתב הרשב"א ז"ל ויש מי שאומר דבגרושה אפילו בגדי שבת אין שמין לה דכולהו אקני לה ולא דמי להא דאמרי' בפ"ק דבבא קמא (דף יא:) האחין שחלקו מה שעליהן שמין מה שעל בניהם ועל נשיהם אין שמין ופי' עלה בירושלמי דכלי רגל וכלי שבת שמין דסתם אחין לא מקנו אלא בגדי חול כדי שלא יפשיטוה ערומה אבל בגדי שבת דלהתייקר עשויין לא אבל בעל לאשתו אקנויי מקני לה בין דחול בין דשבת ואם הקדיש והעריך עצמו אין לו בכסות אשתו ואפילו דשבת דכיון דשלהן הן אינו יכול למשכנם וליתן לאחר עד כאן והרז"ה ז"ל חולק ואומר דאפי' בגרושה שמין מה שעליה דהא אלמנה כמי לאו איהי נפקא אלא מן שמיא מפקו לה ואפ"ה אמרי' דלא אקני לה אלא אדעתא דמיקם קמיה וכתבו הגאונים ז"ל דדוקא במלבושים וכיוצא בהם אמרינן דלא אקני לה אדעתא למיפק אבל הנותן מתנה לאשתו ודאי אית לה וכי נפקא לא מפקינן מינה וראיה לדבר דהא איכא מ"ד בחזקת הבתים (דף נא:) בבעל שנתן מתנה לאשתו קנתה והבעל אוכל פירות אלמא במתנה לא אמרינן דאדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה דאם איתא למאן דסבירא ליה הכי הרי לא קנתה כלום שהרי הוא אוכל פירות בחייה ואם תתאלמן או תתגרש הא אמרת דחוזרה מתנתו אלא ודאי כדכתיבנא: **ההוא** דאמר להו. נואת שכיב מרע: נדוניא לברת. קלובים היו תכשיטי הבנות כך וכך לבושים: פורנא ליתמי. הריוח ליתומים ולא אמרינן ניתב לה דמי הנדוניא כיום הנואה: ארבע מאה זוזי דמי חמרא. משמע אותו יין יהא משועבד לכך אבל היין עצמו לא אמר ליתן לה כדמיו של יום הנואה: מפסדת מזוני. מרבה לאכול: דנייחד לה. בלואת שכיב מרע ובעדים אולי (ג) תקבלה עליה דאפילו בכתובה תנן [פאה פ"ג משנה ז ועי' ב"ב קלב.] הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה ר' יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה: כ"ש שריבה לה מזונות. שאם היה שכרו פחות ממזונות הראויות לה נוטלת השאר משאר נכסים ואם היה שכרו יותר מן הראוי לה נוטלת הכל. כך כתב הרמב"ם ז"ל בפ' י"ח מהלכות אישות: במזונות קצץ לה מזונות. ואין לה אלא פירות אותו מקום בלבד: הדרן עלך נערה שנתפתחה
אף על פי. אם רצה. בגמרא פריך פשיטא ומפרקינן מהו דתימא קיצותא עבדו רבנן שלא לבייש את מי שאין לו קמ"ל ומהא שמעינן דמאי למכתב

המאור הגדול
כדאיתא בסוף פרק יש נוחלין ושמעי' נמי מינה שאע"פ שאין הבנות ניזונות על הבנות אבל האלמנה ניזונית על הבת ולא שייכא ההיא דשלח רבין בפלוגתא דהכא דרב ושמואל כל עיקר הלכך מסתברא באתרא דליתא מנהגא למיעבד כרב וכאנשי יהודה כי מפני שתלמודנו תלמודא דבבל דין הוא שיהא מנהגנו לכתחלה מנהג בבל ועוד מצינו שתפסו להם רבותינו בכ"מ מקולי כתובה וראיתי בהלכתא גבראתא לנגיד ז"ל משום גאוני עולם ז"ל שפסקו כולם ועשו מעשה כרב ודעתי נוטה לדבריהם (ד) רב כהנא מתני וכן בלקיט:
(ה) **כתב** הרי"ף ז"ל (וכן מבואר ברא"ש סי' ל"ב) ושמעי' מינה דמאן דמגרש לה לאינתתיה מדעתא דנפשיה אין שמין מה שעליה דלאו איהי בעיא למיפק אלא איהו בעי לאפוקה וזה הדקדוק שכתב הרב אינו נראה דלמשקל ולמיפק קאמרי' ל"ש דנפקא איהי ל"ש דקא מפיק לה איהו דהא אלמנה מן שמיא קא אנסי לה למיפק אפ"ה שמין ורב גופיה דהוא מרא דשמעתא ס"ל הלכה כאנשי יהודה שהיורשין פוטרין אותה ומוציאין אותה בע"כ ולקיט מיהא מאן לימא לן דאיהו בעי למיפק דלמא מאריה הוא דקא מפיק ליה ואיהו לא בעי למיפק הלכך ל"ש הכי ול"ש הכי לעולם שמין:

מלחמת ה'
מינייהו הא קי"ל כל היכא דאפליגו רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני והיאך נחלוק על זה הכלל המסור בידינו ומוחזק בתלמודנו ומה שאמר מפני שתלמודנו תלמודא של בבל וכי אין תלמודנו תלמודא של נהרדעא והא שמואל ור"נ ואמימר ורב אחא בר מניומי ורב חמא וכמה רבנן סמכי מרייהו דתלמוד בבל בנהרדעא יתבי ונהרדעא מעיקר בבל היא כדאמרי' לא כתבי פרוזבולא אלא אבי דינא דסורא או אבי דינא דנהרדעא ואמרי' בבבל היכא בבי דינא דשייף ויתיב בנהרדעא והוא עיקר בבל ועיקר תורה מימי גלות בנהרדעא שם שגלות יכניה והחרש והמסגר כמו שמפורש בכילד נכתבה המשנה ומקלת הגאונים שחלקו בזה לא אמרו אלא מהסוא טעמא דכיון דיהבו קיצותא דנהרדעא ש"מ כ"ע כבבל נהוג וכבר דחאה רבינו הגדול ז"ל בטעם נכון והפורש ממנו כפורש מחייו ורבינו שרירא ורבינו האיי בנו שהוא שקול כרובא של סנהדרין כך כתבו כדברי רבינו הגדול ז"ל:
ועוד כתב הרי"ף ז"ל ושמעי' מינה דמאן דמגרש לה לאינתתיה מדעתה דנפשיה אין שמין מה שעליה וכו' ולקיט מיהא מאן נימא לן דאיהו בעי למיפק דלמא מאריה הוא דמפיק ליה: **אמר** הכותב הקיפנו תשובות שאין בהם ממש מה ענין לקוט לגרושה לקיט כל היכא דמפיק ליה זמניה הוא וכדין קא עביד שע"מ כן הוא שכור אצלו הלכך כי אקניה ליה אדעתא למיקם קמיה אקני ליה וכי מטי זמניה ומפיק ליה הדין עמו ולצאת הוא עומד משא"כ באשתו וכן אתה אומר באלמנה כיון דלמיפק קיימא לא מקנו לה אלא כל זמן שירצו שתעמוד לפניהם דאדעתא למיפק לא מקנו לה והא למיפק קיימא דכל יומא ויומא זמנה הוא למיפק וכן דכסות שכסתה בעלה שמין לפי שלא הקנה אלא כל זמן שתעמוד לפניו דהא אמרי' כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אבל מגרש את אשתו כיון שהיא קנאה כדי לעמוד לפניו ועכשיו היא יוצאת בע"כ תימא תנו לי בעלי ואעמוד לפניו דהא לאו למיפק קיימא ולטבועים הקנה אותם לה למה זה דומה לנותן מתנה לחבירו ע"מ שישמשנו שמתנתו מתנה כיון שהעכבה אינה שלו והא נמי מתנה גמורה היא ואפי' בשלבען לשמן כיון דלשמן לבען הלבע הקנה לבעו לאשה וקנין גמור קנאתן בשנוי דהכי מסקנא בב"ק ועוד שהרי לשון מוכיח דאי לאו הכי הל"ל כי אקני לה כדקיימא קמיה וכי נפקא לא אקני לה ולמה אמרו אדעתא למיקם קמיה ועוד למה לא חלקו בגרושה וחלקו באלמנה ועוד אמרו יתמא וארמלתא שלח ופוק אלמא גרושה לא שלחו כי נפקא:

א כתב רבינו האי שא״צ קנין בשעת נישואין [במה] שנתן לה בתנאי כתובה דתנאי כתובה ככתובה דמי כי היכי דבשעת קדושין לא בעי קנין מדרב גידל. וכתב בעל העיטור ואי כתב לה בשעת קדושין ומגרש לה גביא ולא אמרי׳ אדעתא למיסקל ולמיפק לא אקני לה וכן שדר רב שר שלום גאון והסכימו עליו כל בני מתיבתא:
ב כתב הרא״ש ולא נהירא דקי״ל כרבנן פ׳ אלמנה ניזונית דאמרי מכרה או משכנה או נתנה מקצת יש לה מזונות הלכך נראה לפרש שאם תבעה מנה ומאתים ושיירה תוספת הוי כאילו לא תבעה אלא מקצת מנה ומאתים וניזונית בשביל התוספת אבל אם תבעה כתובתה בסתם התוספת בכלל ואיבדה מזונותיה:
ג הקשה הרא״ש ז״ל דאי נמי לא הוי תוספת ככתובה מ״מ כל שטרי חוב אין נפרעין מן היתומים אלא בשבועה ומפרש

למכתב סתמא ויהיבנא ליכי מוהר בתולייכי כך וכך דאם איתא דלא שרי אלא במפרש עיקר כתובה והדר מוסיף כך וכך היכי תיסק אדעתין דליתסר ומאי כסופא איכא בהכי וכי אילו בעי למיתב מדיליה מי לא מצי יהיב אלא ודאי במכתב סתמא עסקינן דבהכי מצי סליק אדעתין דאיכא למיחש אכסופא כיון שלזו כותבים מוהר אחד ולזו מוהר אחר ואפילו בכה״ג מסקינן דשרי: **שלא** כתב לה. תוספת שמדעתו: אלא על מנת לכנסה. ואמר בירושלמי [ריש הלכה א] שהמוסיף לאשתו אפי׳ לאחר שכנסה באמירה בעלמא סגי ולא צריך למיקנא מיניה דומיא דמאי דאמר רב גידל [דף קב:] עמדו וקדשו קנו הן הן הדברים הנקנין באמירה ופירשו טעמא התם משום דרולה הוא ליתן כמה שלא תחזור בה ומקשינן ויכולה היא ומפרקינן מעיקא ליה ומשבק לה וצריך עיון משום דלא אשכחן כולי האי בגמ׳ דידן אדרבה בגמרא משמע דלית לן האי סברא כמו שאכתוב לפניו בס״ד: **גמ׳** רצה לכתוב לא קתני. אי תנא לכתוב לא הוה שמעינן מינה שיהא התוספת קרוי כתובה אלא כמתנה מדעתו ואין שם כתובה עליו השתא דתנא להוסיף משמע נוסף על הכתובה שתקנו חכמים ושם כתובה עליו גם הוא: מסייע ליה כו׳ תנאי כתובה. (ב) שהוא מתנה להוסיף לה וכן מזונות וכל הנך דתנן בפרקין דלעיל: וכ״מ למוכרת ולמוחלת. מוכרת כתובתה או מוחלת מכרה או מחלה את הכל לפי שהכל קרוי כתובה ולא אמרינן דלא מיקרי אלא מנה מאתים כך כתב רש״י ז״ל וכ״ל שמה שכתב וכן מזונות לא בא לומר שיהא שמן כתובה דא״כ היכי שקלינן וטרינן לעיל בפרק נערה שנתפתתה [דף נג.] מוחלת כתובתה לבעלה יש לה מזונות או לא הרי מחלה הכל אלא ודאי כי קאמר וכן מזונות היינו לומר שהדינין שלהן ככתובה כגון שבח וקרקע וזיבורית נוהגים במזונות אבל לא *שיהיו בכלל לשון שם כתובה: **מורדת**. דתנן בפירקין [דף סג.] המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה כו׳ עד מתי הוא פוחת עד כדי כתובתה לא תימא כנגד מנה מאתים לחודייהו אלא אף התוספת פוחתין והולכין: ועוברת על דת. שאמרו עליה בפרק המדיר (דף עב.) תצא שלא בכתובה לא תימא כתובת מנה מאתים אבל תוספת מתנה בעלמא (ג) ולא הפסידה אלא הכל הפסידה: **לשבח**. שאם הוסיף לה קרקע כו׳ פירוש אחרינא אין האשה גובה מן השבח לא כתובה ולא תוספת מה שאין כן בחוב דעלמא שגובה את השבח בשבח דממילא ובשבח דמחמת הוצאה נמי גבי ליה מלוקח שכך כתב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי׳ כו׳ כדאיתא בפ״ק דבבא מציעא (דף טו.) אבל מן היורש לא וכמו שיתבאר שם בס״ד: **תובעת**. לא שנא תובעת כתובתה בב״ד ולא שנא תוספת אין לה מזונות (ד) כך פרש״י [והרי״ף] ז״ל ואיכא למידק (ה) דהא אסיקנא בפרק אלמנה ניזונת (דף צז:) דמקלת כסף ככל כסף כלומר שאפילו נפרעה ממקלת כתובתה יש לה מזונות בשביל אותו מקלת כסף שנשאר בכתובתה דאמרי׳ התם [דף נח.] לגבי ההיא ארמלתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה דלית דחש לה להאי דר״ש דאמר דמקלת כסף ככל כסף לא אמרינן ואפשר דתובעת שאני שכל כך היא מעיזה פניה בבית דין דתובעת מקלת כאילו תבעה כולה ולפיכך הפסידה מזונותיה והרמב״ן ז״ל כ׳ שדעת הרי״ף היה לומר שכשם שמפסדת מזונות בתביעת עיקר אף על פי שלא גבאתו כך מי שנפרעה כתובתה וניזונת מחמת תוספת אם תובעתו בב״ד הפסידה מזונותיה כאילו גבאתו שלא תאמר דוקא בעיקר כתובה שהוא תנאי ב״ד הויא תביעה כגביה אבל תוספת כיון דמדעתה יהב לה אינו אלא חוב בעלמא ולא תהא תביעה כגביה ותזון עד שעת גוביינא קמ״ל (ו) אבל אחרים פירשו בהפך לומר שאם תבעה עיקר כתובתה עדיין יש לה מזונות בשביל התוספת דלא תימא דתוספת כחוב בעלמא דמי קמ״ל דככתובה דמי ומשום מקלת כתובה יש לה מזונות ואין הלשון מתיישב לפירוש זה דלתובעת משמע שעיקר הדבר בשביל התביעה ומה שאמרו אינו בשביל התביעה אלא בשביל מה שלא תבעה והוה לן למימר לניזונית אבל הנכון דה״ק ולתובעת שאם תבעה כתובתה סתם הרי היא כאילו תבעה בפירוש עיקר ותוספת ושוב אין לה מזונות: **לשבועה**. כתב רש״י ז״ל דכל מילי דשייכי לישבע על הכתובה כגון הנפרעת שלא בפניו ועד אחד מעידה שהיא פרועה והנפרעת מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים דתנן בפרק הכותב (דף פז.) דבעינן שבועה אף בתוספת נמי בעי שבועה ואף על גב דפוגמת בהאי כללא איתיה איצטריך למינקטיה בהדיא לאשמועינן דפגימת תוספת מהני להשביעה כפגימת כתובתה ע״כ ואף דברי הרי״ף ז״ל שכתב למעלה עולין כן [כלומר אינם כותרים פי׳ זה] לומר דכל שפגמה כתובתה הרי היא כאילו פגמה תוספת ולא אמרינן חובין חלוקין נינהו: ומיהו איכא למידק היכי אמרינן דתנאי כתובה ככתובה לשבועה והא אילו דמי לחוב דעלמא נמי הכי דיניה ולפיכך פי׳ בתוספות דלשבועה היינו לומר שאם נשבעה כתם שלא נפרעה מכתובתה אף התוספת במשמע והקשו

נר מצוה

הנשואין גובה את הכל רבי אלעזר בן עזריה אומר מן הנשואין גובה את הכל מן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא על מנת לכנסה: **גמ׳** א רצה לכתוב לא קתני אלא להוסיף מסייע ליה לרבי איבו דאמר רבי איבו אמר רבי ינאי תנאי כתובה ככתובה א נפקא מינה למוכרת ולמוחלת ולמורדת א] ולפוגמת ולתובעת ולעוברת על דת *לשבח ולשבועה °ולשביעית ולכותב כל נכסיו לבניו ולגבות מן הקרקע ומן הזיבורית וכל זמן שהיא בבית אביה (א) גובה כתובתה לעולם ולכתובת בנין דכרין: למוכרת כיצד מכרה כתובתה לבעלה או לאחר אינה יכולה לומר עיקר כתובה מכרתי ותוספת לא מכרתי אלא אף התוספת מכרה. למוחלת שאם מחלה כתובתה מחלה אף התוספת. מורדת ועוברת על דת אבדו כתובתן והתוספת. והפוגמת כתובתה נשבעת בין על הכתובה בין על התוספת. לשבח שאם הוסיף לה קרקע או בהמה או עבדים והשביחו כשם ששבח כתובה לבעל כך *[שבח] תוספת לבעל פירוש אחר אין האשה גובה מן השבח לא כתובה ולא תוספת דגרסינן פ׳ יש בכור לנחלה* הבכור אינו נוטל פי שנים בשבח ולא בראוי כבמוחזק ולא האשה בכתובתה ואקשינן והא אמר שמואל בעל חוב גובה את השבח ופרקינן מקולי כתובה שאנו כאן. ב ב] תובעת לא שנא תובעת כתובתה בב״ד ולא שנא תובעת תוספת אין לה מזונות. ג לשבועה כשם שאינה נפרעת כתובתה אלא בשבועה כך

רסא · דף נה. · דף פו ע״ב · כ״ס גד״ו · דף נג. · בס״א אי׳ סו

רש״י

שאין לו. שלא כתב לה. תוספת שמדעתו אלא על מנת לכונסה: **גמ׳** רצה לכתוב לא קתני. דאי תנא הכי הוה משמע דהוי כמתנה מדעתו ואין שם כתובה עליו: אלא תנא להוסיף. זה משמע נוסף על הכתובה שתקנו חכמים שם כתובה עליו גם הוא: תנאי כתובה. תוספת שמתנה להוסיף לה וכל הני דתנן בפרקין לעיל: למוכרת למוחלת. כולהו מפרש ואזיל: לפוגמת. דתנן פ׳ הכותב הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה ואם פגמה נמי תוספת שקבלה דינר לפרעון תוספת כתובתה ואמר לה בעלה קבלת כל כתובתיך לא תפרע אלא בשבועה: לשבועה. כל מילי דשייכי על הכתובה כגון נפרעת שלא בפניו ועד אחד מעידה שהיא פרועה ונפרעת מנכסי יתומים ומנכסים משועבדים דתנן בהכותב דבעי שבועה אף תוספת נמי בעי שבועה: ולשביעית. שאין שביעית משמטת כתובתה כשאר שטרות אא״כ פגמה וזקפה כדאמרינן בגיטין וקאמר דתוספת נמי אינה משמטת (בזה פירוש רש״י קצת חלוק מפירוש האלפס

הגהות הב״ח

(א) תיבות גובה כתובתה לעולם מוקף וכ״ב בגירסתנו בגמ׳ אין זה אלא מדברי הר״ן והרא״ש יראה שכך היו גורסים בגמ׳: (ב) כ״ב תוספת: (ג) כ״ב הוא: (ד) וכך כ״ל: (ה) כ״ב וכך: (ו) כ״ב תוס׳:

השגות הראב״ד

א דאמרי׳ ברא״ש הפרק הזה תנאי כתובה ככתובה דמי לפוגמת ולתובעת. פי׳ לפוגמת אמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה מאתים. אי נמי שאמרה לא התקבלתי אלא התוספת הרי פוגמת כתובתה ולא תפרע אלא בשבועה כאילו פגמה עיקר הכתובה וכן לתובעת שהתובעת עיקר בלא תוספת או תוספת בלא עיקר לא אבדה מזונותיה כאילו לא תבעה אלא מקלת העיקר ואילו לא היתה התוספת כעיקר אלא היה עליו דין חוב או דין מתנה אם פגמה העיקר ולא פגמה התוספת או התוספת ולא העיקר אינה נשבעת. וכן את אם תבעה העיקר בלא הוספה אבדו מזונותיה מפני שהתוספת חוב אחר הוא בפני עצמו ואע״פ ששניהם בשטר מתוקים הם זה מזה. ומכאן יש ראיה למה שאני אומר במי שתובע את חבירו מנה מלוה ומנה פקדון והודה אחד מהם שאינו מודה מקלת הטענה ואינו נשבע שבועת התורה לפי שהם ב׳ טענות ואנן מודה מקלת הטענה אבל מודה בא׳ מב׳ טענות לא אמרינן. ומלוה ופקדון ודאי ב׳ טענות הם שאין חיובו של זה כחיובו של זה וזה אינו יכול להפטר ממנה אלא או בפרעון או במחילה. והפקדון יכול להפטר ממנו באונס או בגנבה ואבידה ומתת מלאכה כשואל ולאחר ימי שאלתה אף באונסין הלכך ב׳ טענות הן ואע״ג שתובע אותן כאחת והודה באחת פטור. ויש ראיה לדבר ממה שאמרו בפ׳ השואל בענין זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע השוכר שהשכורה מתה והקשי׳ בגמ׳ ואמאי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו והלא הוא תובע את שתיהן השאולה והשכורה והוא בא׳ מהן שהיא אלו וכופר באותה שמתה שהוא אומר שכורה מתה והך דקיימא שאולה היא ולמה אין זה מקלת הטענה גם זה שאמרו כאן לפוגמת ולתובעת ראיה לזאת הסברא כי אמרו תוספת ככתובה לפוגמת ולתובעת ואילו לא היה דין תוספת כדין הכתובה והיה עליו דין חוב או דין מתנה לא היה זה שיור לזה והיתה זו כפוגמת כתובתה ולא כתובעת מקלת כתובתה. הלכך לענין מודה מקלת נמי מי שתובע לחבירו ב׳ טענות ומודה באחת מהן אין זה מודה מקלת. כללו של דבר כל ב׳ תביעות שאין דיניהם שוים בכל דבר ב׳ טענות המודה בא׳ וכופר בא׳ אינו נשבע שבועת התורה שהרי כתובה וחוב קרובים זה לזה שאינו יכול להפטר מהן אלא בפרעון או במחילה מפני שהן חלוקות במקצת דיניהן לענין שבח ושביעית ושבועה ועשרים וחמשה שנה נחשוב ככ׳ טענות כ״ש מלוה ופקדון שהם ב׳ טענות חלוקות לפי שאין פטורו של זה דומה לפטורו של זה. והתורה אמרה זה עד שיודה מזה אם מלוה מלוה ואם פקדון פקדון כך נראה לי האמת. והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע:
עוד כתב לתובעת ולא שנא תובעת כתובה ולא שנא תובעת תוספת אין לה מזונות. ושגגה הוא זאת דהא קי״ל כרבנן דאמרי מקלת כסף ככל כסף ואפי׳ מכרה מקלת כתובתה יש לה מזונות וכ״ש תובעת מקלתה. ומנא לן

ספר הזכות

כתב בהלכות תנאי כתובה ככתובה דאמי נפקא מינה למוכרת ולמוחלת ולפוגמת ולתובעת וכו׳ תובעת ל״ש תובעת כתובתה ול״ש תובעת תוספת אין לה מזונות: השיב הרב ז״ל שגגה היא זו דהא קי״ל כרבנן דאמרי מקלת כסף ככל כסף ואפי׳ מכרה מקלת כתובתה יש לה מזונות וכ״ש תובעת מקלת ומנ״ל דמוכרת עדיפא טפי מתובעת דאמרי׳ פ׳ נערה שנתפתתה א״ר יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה בב״ד אבדה מזונותיה והקשי׳ עלה מהא דתניא מכרה כתובתה משכנה כתובתה אין לה מזונות הני אין תובעת לא ומשנינן הני בין בב״ד בין שלא בב״ד תובעת בב״ד אין שלא בב״ד לא אלמא מוכרת עדיפא מתובעת וכיון דתוספת כתובה ככתובה דאמי ודאי יש לה מזונות דמקלת כתובה היא דתבעה. ופי׳ הרב י״ל תובעת אע״פ שתבעה מנה מאתים לא אבדה מזונותיה הואיל ולא תבעה תוספת דכמקלת כתובה דמיא ואילו הוי תוספת חוב או מתנה הו״ל כמלתא אחריתא ואבדו מזונותיה בתביעת מנה מאתים שהם עיקר הכתובה. ע״כ דברי הרב ז״ל. ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר אבל זה הפירוש יותר משתבש למעיין בו שאין זה לתובעת בכתובה אלא למזונות וכך היה לו לומר ניזונית כלומר שניזונית משום תוספת בין שנפרעה מן העיקר בין שתבעתו בב״ד בין שמכרתו לאחר ודברי רבינו סתומין יש לפרש בהן כשם שהתובעת כתובה בב״ד אין לה מזונות כך התובעת תוספת לומר שזה הדין נוהג בו נפקא מינה לר״ש דהפסידה מזונות אם תובעת תוספת ולרבנן כשתובעת תוספת עם העיקר. וכן בניזונת בתבעתה דכשם שניזונת משום כתובה ותובעת אותה בב״ד אין לה מזונות כך הניזונית משום תוספת כגון שמכרה עיקר או שנפרעה ממנו ותבעה תוספת אין לה מזונות שלא תאמר בתביעת עיקר הפסידה מפני שהוא תנאי ב״ד ותביעתה כגבייה שלה אבל בתוספת לא תפסיד עד שתגבה קמ״ל ולא חשו לפרש בכאן אלא שדין תביעה נוהג בתוספת כ״מ למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כך כ״ל. ודעת אחרים שהתובעת בב״ד אין אומרין בה מקלת כסף ככל כסף שאין דין תביעה לחלאין ולא מבעיא כשרצו יתומים ליתן לה כתובה והיא אינה רוצה כאנשי גליל שיכולין לומר לה שתוקי ממנו או טלי כתובתיך ולאו אלא אפי׳ לא רצו היתומים ליתן כלום כיון שהוא מזיקה לב״ד לירד לנכסים ולהכריז ולמכור אין לה מזונות כל עזות ובזיון אלמנות שיש לה בתביעת הכל יש לה בתביעת מקלת הלכך לא קרינא ביה מיגר אלמנותיך ורבינו שלמה גם׳ הוא כלשון רבינו בעל ההלכות כתב:
כתוב בהלכות לשבועה כשם שאינה נפרעת כתובתה אלא בשבועה כך אינה נפרעת תוספת אלא בשבועה: השיב הרב ז״ל גם זו שגגה היא לא יהא התוספת אלא חוב או מתנה מי גביא מיתמי בלא שבועה אלא הפי׳ ... עדיפא טפי מתובעת דאמרי׳ בפ׳ נערה שנתפתתה אמר רב יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה בב״ד אבדה מזונותיה והקשי׳ עלה מהא דתניא מכרה כתובתה או משכנה כתובתה אין לה מזונות ומשנינן הני בין בב״ד בין שלא בב״ד אין לה מזונות תובעת בב״ד לא אלמא מוכרת עדיפא מתובעת וכיון דתוספת כתובה ככתובה דמי ודאי יש לה דמקלת כתובה היא דתבעה. ומאי דמפרש נמי לשבועה כשם שאינה גובה לכתובה אלא בשבועה ... מיתמי בלא שבועה. ומאי דקמפרש נמי וכל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם בין כתובה בין תוספת גם זו דלא [illegible]

והקשו על זה דודאי כל מי שבא לגבות בשבועה צריך שיברר בשבועתו כדי שלא יהא מורה (ג) לעצמו (ג) וי"ל לכתחלה ה"נ ומיהו נפקא מינה למי שנשבעה סתם ומתה דאילו אמרינן דאין תוספת בכלל שבועתה הפסידתו לפי שאין אדם מוריש שבועה לבניו כדאיתא בפרק כל הנשבעין (דף מח.) והשתא דאמרינן שהתוספת במשמע יורשים גובין אותו. עוד פירשו שאם פטרה משבועת כתובתה אמרינן דמן הכל פטורה ואפילו מן התוספת. א"נ שאין משביעין אותה על התוספת אלא אם לב"ד כדרך שעושין בעיקר כתובה וכדאיתא בפרק השולח (דף לה.) ולא אמרינן דלהוי תוספת כחוב דעלמא:

נר מצוה

רש"י

האלפס): ירתון תנן. אינון ירתון כסף כתובתיך וירושה לא טרפה מלקוחות: יסבון תנן. לשון ב"ח: מטלטלי ואיתנהו בעינייהו. המייחד מטלטלי לכתובת אשתו ומת והן בעין והיא נפרעת מהן נוטלתן בלא שבועה דטעמא מאי אמור רבנן (הכי) הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה דחיישינן דילמא צררי אתפסה והכא היינו צררי דאתפסה: ליתנהו בעינייהו. כגון שאבדו: בלא שבועה. דכיון דהכי אבדו לה

כך אינה נפרעת תוספת אלא בשבועה: לשביעית שאם פגמה וזקפה משמטת הכל כתובה ותוספת: לכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה ותוספת. לגבות מן הקרקע כשם שאין אשה גובה עיקר כתובה אלא מן הקרקע כך אינה גובה תוספת אלא מן הקרקע. לגבות מן הזבורית בין הכתובה בין התוספת גובה מן הזבורית. וכל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם בין (א) כתובה ותוספת: (א) הגה"ה לדברי רבי מאיר *אבל לדברי חכמים אינה גובה אלא עד כ"ה שנים וכן פסקינן פרק הנושא דהלכה כדברי חכמים ע"כ: ולכתובת בנין דכרין שיורשין בין הכתובה בין התוספת: איתמר כתובת בנין דכרין פומבדיתאי אמרי לא טרפה ממשעבדי ירתון תנן בני מתא מחסיא אמרי טרפה ממשעבדי יסבון תנן והלכתא לא טרפה ממשעבדי ירתון תנן מטלטלי ואיתנהו בעינייהו בלא שבועה ליתנהו בעינייהו פומבדיתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והלכתא

לשביעית. כתב הרי"ף ז"ל שאם פגמה וזקפה משמטת הכל בין הכתובה בין התוספת כלומר דבפרק המביא תניין (דף יח.) אמרינן כתובה מאימתי משמטת רב אמר משתפגום ותזקוף ושמואל אמר פגמה אע"פ שלא זקפה זקפה אע"פ שלא פגמה ולרב אם פגמה [וזקפה] כתובתה בלבד הכל [נשמט] אף התוספת שהרי הוא כאילו נפגם ולשמואל בפגימת כתובה בלבד נשמט הכל ורש"י ז"ל פירש לשביעית לומר דכשם שאין שביעית משמטת עיקר כתובה מפני שהוא תנאי ב"ד אא"כ פגמה וזקפה דה"ה נמי לתוספת (ד) ולא נהירא דלמאי אמרינן דכתובה דמי הרי כל חיוב שאדם מתחייב לחבירו שלא ע"ד מלוה הכי דיניה שאין שביעית משמטתו דתנן התם בשביעית [פרק י'] דהקפת החנות אינה משמטת לרבנן וקי"ל כוותייהו ותנן נמי התם האונס והמפתה והמוציא שם רע וכל מעשה בית דין אין משמיטין ותנן נמי שכר שכיר אינו משמט אלמא דבמלוה הדבר תלוי וכדכתיב כל בעל משה ידו והא דקתני התם השוחט את הפרה וחלקה בר"ה אם היה החדש מעובר משמטת דמשמע דאע"ג דלאו מלוה משמט (ה) הא אוקימנא בירושלמי כר"י דאמר התם דהקפת החנות משמטת אבל לת"ק דקי"ל כוותיה אינו משמט אלא עיקר הדבר כדברי הרי"ף ז"ל:

לכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה בהנהו גווני דאמרינן התם בפרק יש נוחלין (דף קלג.): **כך** אינה גובה תוספת אלא מן הקרקע. כלומר אפי' מיניה דידיה דאי מיתמי לא צריכי לדמויי תוספת לכתובה דהא כל חוב דעלמא נמי הכי דיניה דמטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי אלא מיניה דידיה קאמר דכתובה אפילו מיניה דידיה אינה נגבית אלא מן הקרקע וכדמוכח בפרק האומר דקדושין [דף סה:] דאמרינן אם כתנו ב' גטין מעלמן גובה כתובתה מן החבילה ור"מ היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה מכלל דלרבנן אפילו מיניה דידיה לא גביא אלא ממקרקעי והכי מוכח בנדרים בפרק פותחין (דף סה:):

לגבות מן הזיבורית. דכתובה אינה נגבית אלא מן הזיבורית כדאיתא בפרק הניזקין (דף מח:): כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם. בין הכתובה בין התוספת כך כתב הרי"ף ז"ל ואינו מדוקדק להלכתא דפלוגתא היא דר"מ ורבנן לקמן בפרק הנושא (דף קד.) ור"מ הוא דקאמר הכי דבבית אביה גובה כתובתה לעולם ובבית בעלה אינה גובה כתובתה [אלא] עד כ"ה שנה לפי שיש בכ"ה שנה שתעשה טובה לשכיניה מנכסי היתומים כנגד כתובתה וחכמים פליגי עליה ואמרי דכל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם לפי שאין שתיקתה מחילה אלא מחמת שהיא בושה מהם אינה תובעת וכל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד כ"ה שנה בלבד דהואיל דשתקה ולא תבעה כל השנים הללו מחלתה ואיפסיקא הלכתא התם כחכמים ודאמרינן הכא כל זמן שהיא בבית אביה רישא דמתני' נקטינן כלומר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואליבא דהלכתא כי אמרינן דלדין זה תנאי כתובה ככתובה היינו לומר כי היכי דהפסידה כתובתה אחר כ"ה שנה כל זמן שהיא בבית אביה כך הפסידה תוספת ולא אמרינן דלהוי תוספת כחוב דעלמא שהוא נגבה לעולם כדאיתא התם בפרק הנושא [דף קד:] רבי אבהו אמר אפילו תוספת אין לה דאמר רבי אבו אמר רבי ינאי תנאי כתובה ככתובה דמו זו היא גירסת רש"י ז"ל וכן עיקר והכי איתא בירושלמי אע"פ שהרי"ף ז"ל אינו גורס כן ושם אאריך בס"ד:

ולכתובת בנין דכרין. כשם שנוטלין נדוניית אבי אמם ומנה ומאתים כך נוטלין תוספת. ואיכא מאן דאמר דכי אמרינן תנאי כתובה ככתובה דמי היינו דוקא לענין תוספת זאחר תנאים דכתובה אבל נדוניא אין דינה ככתובה (ו) והרמב"ם ז"ל כתב דליתא דנדוניא בכל דוכתא כתובה איקרי כדאמרינן בפרקין דלעיל [דף מח:] אע"פ שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה ואמרינן נמי [דף מז:] וקבורתה תחת כתובתה ותחת נדוניא קאמר והכי מוכח עובדא דההוא גברא דשכיבא ארוסתו דאיתא בפרק נערה שנתפתתה (דף נג.) ואמרינן נמי התם *הבו ד' מאה זוזי לכתובה דברתה אלמא נדוניא כתובה איקרי ולפיכך כתב ז"ל דכל דיני כתובה דמנה מאתים על נכסי צאן ברזל ומיהו דוקא בדליתנהו ובהא לגבות מנכסיו בשעבוד דכתובה אבל היכא דאיתנהו לא שאפי' זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין דנכסי צאן ברזל ע"כ. והראיות שכתב אינן מספיקות אלא לומר שנדוניא היא בכלל לשון כתובה לפיכך מוכרת או מוחלת סתם ודאי הפסידה הכל שזה מחמת הלשון הוא אבל מה שהוא מחמת הדין אין לנו ראיה שיהא דין הנדוניא כדין הכתובה שאם הקלו בכתובה כדאמרינן בדוכתי טובא [דף קי: וב"ב דף קלב: ובבכורות דף נב.] מקולי כתובה שנו כאן משמע דהיינו טעמא מפני שהיא לא הוציאה כלום אבל בנדוניא אפשר דלא מקילינן ולפיכך אפשר דלשבח קרקעות ולשביעית ולגבות מן הקרקע ומן הזיבורית נדוניא הרי היא כחוב וכי אמר דתנאי כתובה ככתובה דמי אין הכוונה בנדוניא כלל ומיהו למוכרת ולמוחלת כיון שמלד הלשון הוא נדוניא ככתובה ולכתובת בנין דכרין נמי ליכא לספוקי דודאי ככתובה הוא ואדרבה עיקרה משום נדוניא נפקא ומורדת נמי מוכח לקמן [דף סג:] דמפסדא נדוניא ועוברת על דת נמי אפשר דמפסדא נדוניא כל שאינה בעין אבל כל שיש ממנה בעין לא דהא אפילו זינתה לא הפסידה כדאמרינן התם בפרק אלמנה ניזונית (דף קא:) אם היא זנתה כליה מי זנו ומלינו ג"כ שהזכירו חכמים ז"ל כתובה ואין נדוניא בכלל כדאמרינן בפרק הניזקין (דף נ.) גבי ערב דכתובה דלא משתעבד מ"ט מצוה עבד ולאו מידי חסרה ונראה שאינו (כן) אלא בעיקר כתובה דבנדוניא הא חסרה אא"כ נדחוק ונאמר דכיון דבעיקר כתובה לא חסרה נדוניא כעיקר כתובה דמיא ואינו נראה כן וכתב ר"ח ז"ל מדקא מני כל הני דאזיל ש"מ דלא אמרינן תנאי כתובה ככתובה אלא לאלו המפורשים כאן בלבד דהא פי' ולא שייר (ז) דאשכחן בפרק אלמנה ניזונת [דף קא.] דתניא בהדיא נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה הממאנת וחברותיה אין להן מנה מאתים אבל תוספת יש להם נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כגון עוברת על דת וחברותיה אין להן תוספת כ"ש מנה מאתים וגרסינן ביבמות בפרק יש מותרות (דף פה.) ת"ר אלמנה לכה"ג יש להן כתובה שניות מדברי סופרים אין להן כתובה [ויש להן תוספת] מכלל דאיכא אחרניתא דאית לה כתובה ולא תוספת עד כאן: **איתמר** כו' ירתון תנן. אינון ירתון כסף כתובתיך וירושה לא טרפה לקוחות: יסבון תנן. לשון בעל חוב: מטלטלי ואיתנהו בעינייהו. המייחד מטלטלין לכתובת אשתו ומת והן בעין והיא נפרעת מהן נוטלתן שלא בשבועה דטעמא מאי אמור רבנן מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה דחיישינן דילמא צררי אתפסה והכא היינו צררי דאתפסה: ליתנהו בעינייהו. כגון שאבדו: בלא שבועה. דכיון דאבוד הני לא אתפיסה אחריני וכל נכסיו אחראין לכתובתה ונפרעת

ספר הזכות

הפירוש שאם ייחד לה מטלטלי או מקרקעי לכל הכתובה נוטלת אותם בלא שבועה בין לכתובה בין לתוספת ולא אמרי' שהתוספת חוב הוא וחוב אינו נגבה מן היתומים אלא בשבועה ואע"פ שייחד לו קרקע בחובו דאמרי' דלמא פרעיה משא"כ בכתובה דאמרי' מטלטלי ואיתנהו בעינייהו שקלא להו בלא שבועה וטעמא דמלתא משום דבע"ח בזוזי מסלק ליה ואפי' מאפותיקי גמור. ואילו בכתובה אפי' בשום שהכניסה לו משלה אם אמרה כלי אני נוטלת הדין עמה הלכך כמאן דגבוי דמי בין לכתובה בין לתוספת ושקלא להו בלא שבועה. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר גם זה הפי' מתרחק מעיקר לשון הגמ' שאם לדין אחר שנפטרת בו מן השבועה היה לו להזכיר הדין בשמו ולומר למייחד לה שהרי פטור שבועה זו אינו תלוי אלא בייחוד הזה ולשון שבועה סתם אינו אלא בענין שבועה עצמה ולפי דעתי יתכן לפרש בו שאם פטרה מן השבועה ליטול כתובה אף התוספת בכלל ופי' נכון הוא ויש לי לדקדק אחר טעמו של הרב ז"ל שלא אמרו כלי אני נוטלת הדין עמה אלא משום שבח בית אביה כמו שמפורש במקומו בפרק אלמנה לכה"ג הלכך אין הדין נוהג אלא בכלים שהביאה לו צאן ברזל ואפשר שכן הדין אפי' בשום שכתב לה כנגד מה שהביאה והכניסה לו במקום מדוניא וקבל אותו בשום על נכסיו בצאן ברזל שידה ורשותה בשום הזה בזכותה בשל אביה שהם נמי שבח שלה וזה בספק ושלא כדעת רבינו אבל במטלטלים שלו המיוחדים למנה ומאתים ולתוספת באמת הדין עמו ליתן דמים אלא שדינו של הרב ז"ל לענין בע"ח דין אמת הוא שלא אמרו בייחד מטלטלין בעינייהו וארעא בארעא מגרגתא אלא בכתובתה לפי שאינו עשוי להתפיסה צררי אחרי הסמך הזה אבל בבע"ח חוששין לפרעון ולענין התשובה שהשיב הרב ז"ל שאפי' בשאר חובות נמי דעלמא נמי נשבעת קושיא גדולה היא בודאי על דברי רבינו ורובי המפרשים וה"ר יוסף הלוי בן מיגש תלמידו של הרב ז"ל השיב בפירוקא דהתוספת איצטריכא ליה כדאמרי' בפ' השולח אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה. והוינן בה מאי איריא אלמנה אפי' כ"ע נמי דהא קי"ל אין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשבועה אלמנה איצטריכא ליה סד"א משום חינא הקילו רבנן עלה קמ"ל מזה אמרו שאפי' בתוספת נוהג הדין הזה ולא אמרי' נקל בה משום חינא בתוספת דכולהו חששי בעלמא ניניהו דלא עבידי אינשי לאתפוסי בה צררי כעיקר כתובה שהיא תנאי ב"ד קמ"ל מ"מ כיון שהיא תקנה מיוחדת בכתובה פירשו בתוס' שהיא כעיקר כתובה: **כתוב** בהלכות וכל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם בין כתובה בין תוספת: השיב הרב ז"ל גם זו דלא כהלכתא קא מפרש לה דהא קים לן כרבנן דכל זמן שהיא בבית אביה אינה גובה אלא עד כ"ה שנה. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר אני תמה על הרב ז"ל שהוא מן המזכין בדברי רבינו היה ולא מן המחייבין והדבר ברור בזה שלא נתכוין אלא לתפוס רישא דמתני' כלומר תנאי כתובה ככתובה לענין אותה משנה ששנינו כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם. תדע שהרי לענין גובה לעולם אין לומר תנאי כתובה ככתובה דמי כ"מ למוכרת ולמוחלת עד וכל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם ולכתובת בנין דיכרין וכיוצא בו בגיטין והא בעינן שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה ובשבועות שכנגדו חשוד על השבועה אפכינן ליה אאידך אינן אלא כמזכירין המשנה ופשוט הוא:

עין משפט

א מיי' פי"ט מהל' אישות סמג עשין מח טור אה"ע סי' קיא:
ב מיי' פט"ז שם סמג עשין מח טור אה"ע סי' לח:

דף קד.

[דף פז ע"א]

דף נג. אבל נ"ע דהתם לא נזכר לכתובה רק לנדוניא ע"ש סוף ע"א וריש ע"ב (ג"א)

הגהות חו"י

(א) מן הגה"ה וכו' עד ע"כ נמחק:

שלטי הגבורים

ומפרש ר"ת שאם נשבעה בסתם על הכתובה התוספת בכלל ואינה צריכה לישבע שנית כשתבא לגבות התוספת ור"מ הלוי ז"ל פירש דאם לאו תוספת ככתובה לא היתה צריכה לישבע על התוספת כשנפרע מן היתומים דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים דבע"ח ולא מצא זמניה בחיי הלוה גבי בלא שבועה דקי"ל כר"ל בפ' השותפין דאפי' מיתמי אמרי' חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו וגבי כתובה הוא דתקנו רבנן שבועה משום דלא ניחא ליה שתתבזה בבית דין וחיישינן דלמא אתפסי צררי ותוספת כתובה ככתובה לענין שבועה זו:

הגהות הב"ח

(א) בין הכתובה בין התוספת כצ"ל: (ב) נ"ב סיתר: (ג) ול"נ כצ"ל: (ד) נ"ב גם התוס' חלקו על פי' רש"י ופי' כדברי הרי"ף וכן הרא"ש: (ה) נ"ב אבל הרמב"ם בפ"ט מהל' שמיטה פסק כסתם משנה דהשוחט את הפרה דמשמטת ועי' בדברי הר"י קארו בחשן המשפט סי' סז: (ו) והרמב"ן כצ"ל: (ז) נ"ב ותו:

ונפרעת מן הקרקעות כך פירש"י ז"ל אבל הרי"ף ז"ל כתב והוא דידיעי דהני מטלטלי מחמת מטלטלי קמאי נינהו . כלומר שנמכרו הראשונים ונלקחו אלו האחרים בדמיהם ואף הרמב"ם ז"ל כתב כן בפרק ט"ז מהלכות אישות כ"ל שהזקיקם לומר כן לישנא דאמרי ליתנהו בעינייהו דמשמע דאיתנהו מיהת אבל לא בעינייהו ואלו לדברי רש"י ז"ל לא היה לן למימר אלא איתנהו וליתנהו : **בארבע** מצרנהא. שייחד לה קרקע וכתב לה ד' מצרים שלה בחיין לעשותה אפותיקי לכתובה ומת נפרעת ממנו בלא שבועה דודאי (ג) לא מתפיס לה נכסי אחריני : בשבועה. דכיון דלא כתב לה ארבעת המצרים אין זו סמיכה לסמוך עליה והרי היא כמי שלא ייחד ואיכא למיחש לנררי :

אמר לעדים כתבו וחתמו. כגון מתנת קרקע: לא צריך לאמלוכי ביה אם עדיין עומד בדבורו שיכתבו לו דכיון דקנו מיניה סתם קנין לכתיבה עומד כך כתב רש"י ז"ל [והלכתא צריך לאמלוכי ביה].וכתב הרב בעל העטור ז"ל דדוקא במתנה והיינו טעמא משום דכיון דבההוא שטרא הוא דמקני חיישינן דילמא הדר ביה אבל בשטר הלואה שטרא גלויי מילתא בעלמא הוא וכיון דאמר כתובו כותבין ונותנין [ואע"ג דלא קני מיניה] ואע"ג דבהאי שטרא גבי ממשעבדי הא שעבד נפשיה אבל הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל כתב בפרק י"א מהלכות מלוה ולוה לפיכך האומר לעדים הוו עלי עדים שאני חייב לזה מנה אין כותבין עדותן עד שיאמר להם הלוה כתבו שטר וחתמו ותנו לו ואף על פי שיאמר להם כך צריכין להמלך אחר שחתמו בשטר ואחר כך נותנין שטר ביד המלוה ע"כ נראה שהוא מפרשה לזו אפי' בשטרי הודאות והלואות וכתב עליו הראב"ד אני קבלתי שלא נאמרה בגמרא אלא בכותב כתובה לאשתו ומוסיף לה אבל בהודאות והלואות לא צריך לאמלוכי ביה ע"כ וכן נראה עיקר ולפיכך לא הזכירו דין זה פרק זה בורר [דף כט:] והוזכר כאן ואע"פ שכתוב ברוב הנסחאות הבו ליה ולא כתוב הבו לה היינו לפי שדין זה נוהג ג"כ בנותן מתנה לאחר והיינו נמי טעמא דקנו מיניה לא צריך לאימלוכי ביה משום דכיון דמגוף הקנאה עצמו אינו יכול לחזור בו ואע"ג דמשטרא מצי הדר ביה וה"נ מוכח ממאי דאמרינן לא צריך לאמלוכי ביה דמשמע דאי בעי למהדר מצי הדר לא חיישינן להכי דכיון דמגוף דבר הנקנה לא מצי הדר מסתמא אף מן השטר לא חיישינן דילמא הדר ביה אבל לא קנו מיניה כיון דמצי למהדר אפי' מגוף הדבר הנקנה חיישינן דילמא הדר ביה מהכא משמע דלית לן סברא דירושלמי [שהביאו הר"ן בריש פרק זה במשנה] דתוספת יהא נקנה אפילו אחר נשואין באמירה בעלמא דאם איתא אמאי צריך לאמלוכי ביה וכתבו הרב אב"ד והראב"ד ז"ל דכי אמרינן צריך לאמלוכי ביה דוקא כגון שאמר להם בשעת אירוסין כתבו לה בשעת נשואין דכיון דגלה בדעתו שאינו רוצה שיכתבו מעתה חוששין שמא חזר בו בינתיים אבל באומר לכתוב לה מעתה אין צריכין לימלך בו דאילו חזר בו הוא רץ אצלם למידע ידע דכותבין ונותנין דחזקת שליח עושה שליחותו :

והלכתא א בלא שבועה והוא דידיע דהני מטלטלי מחמת מטלטלי קמאי נינהו : יחד לה ארעא בד' מצרנהא בלא שבועה בחד מיצרא פומבדיתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והלכתא בלא שבועה *אמר לעדים כתבו וחתמו והבו ליה קנו מיניה לא צריך לאמלוכי ביה ב לא קנו מיניה פומבדיתאי אמרי לא צריך לאמלוכי ביה בני מתא מחסיא אמרי צריך לאמלוכי ביה והלכתא צריך לאמלוכי ביה : (*ירושלמי א"ל רב לחייא בריה כד אמינא לך הב מידי לפלניא אי איניש עשיר הוא אמליך בי תנינות ואי איניש מסכן הוא הב ליה מיד) : רבי אלעזר בן עזריה אומר וכו' *אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה ג כר' אלעזר בן עזריה (א) *איתמר מתנת שכיב מרע שכתב בה קנין *בי רב משמיה דרב אמרי ארכבה אתרי רכשי ושמואל אמר לא ידענא מה אידון בה [בי] רב משמיה דרב אמרי ארכבה אתרי רכשי הרי היא כמתנת בריא והרי היא כמתנת ש"מ הרי היא כמתנת בריא °שאם עמד אינו חוזר והרי היא כמתנת ש"מ שאם אמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני ושמואל אמר לא ידענא מה אידון ביה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה (ג) : *בעי רבי אבין ג נכנסה ד לחופה ולא נבעלה מהו חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קונה ופשטינן דחיבת חופה קונה בעי רב אשי נכנסה לחופה ופירסה נדה מהו אם תמצא לומר חיבת חופה קונה חופה דחזיא לביאה אין חופה דלא חזיא לביאה לא או דילמא לא שנא תיקו הילכך אין קונה : *מתני' רבי יהודה ד אומר רצה כותב לבתולה מאתים והיא כותבת ה לו התקבלתי ממך מנה ולאלמנה מנה והיא כותבת התקבלתי ממך חמשים זוז רבי מאיר אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי בעילתו בעילת זנות : גמ' (*כל הפוחת ואפילו בתנאה אלמא קסבר תנאה בטל ואית לה מאתים וכיון דאמר לה לית ליך אלא מנה [לא] סמכה דעתה והוי לה בעילתו בעילת זנות והא שמעינן ליה לרבי מאיר דאמר כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הא מדרבנן תנאו קיים קסבר רבי מאיר כתובה דאורייתא) אחתיה דרמי בר *) פפא אינסבה לרב *אדא ו *אירכסה כתובתה אתא לקמיה דרב יוסף אמר ליה הכי אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי מאיר אבל

*) בגמ' בר חמא (ג"ה)

רש"י

לא אתפסה אחריני וכל נכסיו אחראין לכתובה ונפרעת מקרקעותיו : בארבע מצרנהא. שייחד לה קרקע וכתב לה ד' מצרים שלו בחיין לעשותה אפותיקי לכתובתה ומת נפרעת בלא שבועה ממנו דודאי תו לא אתפיס לה נררי אחריני : בשבועה. דכיון דלא ייחד לה ד' מצרים אין זו סמיכה לסמוך עליה והרי היא כמי שלא ייחד דאיכא למיחש לנררי : אמר לעדים כתבו. וחתמו כגון מתנות קרקע : לא צריך לאימלוכי בי'. אם עדיין עומד בדיבורו שיכתבו לו דכיון דקנו מיניה סתם קנין לכתיבה עומד : מתנת ש"מ אינה צריכה קנין. כי כל דבריו ככתובין וכמסורין דמי הן שלא תטרף דעתו ואם כתב בו קנין ארכבה אתרי רכשי כמו רוכבי הרכש נתן בה שתי כחות על ידי שכתוב בה כדקניר ורמי בערסיה בכל לשון שכיב מרע נותן בה כח מתנת שכיב מרע וע"י קנין שכתב שנוהג רק בבריא נתן בה כח מתנת בריא : שאם עמד אינו חוזר. מה שאין כן בשכיב מרע : שאם אמר הלואתו לפלוני. אם כתוב במתנה זו הלואה אשר הלויתי לפלוני זה הלואתו נתונה לפלוני ואילו גבי בריא אפילו בקנין לא מהני אלא אם כן במעמד שלשתן : שמא. להכי כתב קנין בשטר דלא גמר להקנות מתנה זו כדברי שכיב מרע שהן ככתובין וכמסורין אלא על ידי קנין וכתיבה כבריא דסתם קנין לכתיבה עומד ושטר מתנת שכיב מרע אינו קונה מחיים כי אין דעתו ליתן כלום אלא לאחר מותו וכיון דמית לא מצי מידי לאקנויי דהא ליתי דליקני ניהליה : נכנסה לחופה כו'. לר' אלעזר בן עזריה דמתני' קבעי : ופירסה נדה. ופירשה ממנו ומת : **מתני'** והיא כותבת. אע"פ שלא נתקבל מוחלת וכותבת בלשון שובר : **גמ'** כל הפוחת אפילו בתנאה. מדלא קתני כל בתולה שאין לה מאתים ואלמנה שאין לה מנה הרי זו בעילת זנות ש"מ דאע"פ שהיא גובה לבסוף שאין תנאו קיים אפ"ה כיון דמעיקרא אתני קרי ליה בעילת זנות משום דבשעת ביאה לא סמכה דעתה אכתובה : אלמא קא סבר תנאו בטל. דאם

[ר"ן]

הלכה כר' אלעזר בן עזריה. דאזיל בתר אומדנא הילכך אלמנה מן האירוסין אינה גובה אלא מנה ומאתים ומיהו משמע דאפילו מן המשועבדין גובה אותן אלא שהרב רמב"ם ז"ל כתב בפרק עשירי מהלכות אישות שאינה גובה אלא מבני חורין וכבר כתבתי זה למעלה [ריש פרק ד סי' רכו] : **ופירסה** נדה. ופירש ממנה ומת : הילכך אינה קונה . כיון שכתב כן הרי"ף ז"ל סתם משמע שאינו קונה לשום דבר לא ליורשה ולא ליטמא לה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק עשירי מהלכות אישות אבל אם היתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתייחד עמה לא גמרו הנשואין והרי היא כארוסה עדיין עד כאן והדבר תימה דכיון דקיימא לן ביבמות [דף נז:] דיש חופה לפסולות [כגון אלמנה לכהן גדול וחברותיה] חופת נדה למה *לא תקנה לפיכך נראה כדברי האומר דלא איבעיא לן אלא לענין תוספת כתובה אבל לשאר דברים קונה : **מתני'** רבי יהודה אומר כו' והיא כותבת. אע"פ שלא נתקבלה מוחלת וכותבת בלשון שובר : גרסינן בגמרא כל הפוחת ואפילו בתנאה אלמא קסבר תנאו בטל ואית לה וכיון דאמר לה וכיון דאמר לה לית ליך אלא מנה לא סמכה דעתה והויא ליה בעילתו בעילת זנות והא שמעינן ליה לר"מ דאמר כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הא בדרבנן תנאו קיים קסבר רבי מאיר כתובה דאורייתא . והכי פי' דמדלא תנא כל בתולה שאין לה מאתים ואלמנה שאין לה מנה הרי זו בעילת זנות ש"מ דהכי אשמעינן דאע"פ שהיא גובה לבסוף דאין תנאו קיים אפ"ה כיון דמעיקרא אתני קרי ליה בעילת זנות משום דבשעת ביאה לא הוה סמכה דעתה אכתובה אלמא קסבר תנאו בטל דבלאו הכי לאו רבותא הוא דניתני כל הפוחת ואמאי והא אית ליה לר' מאיר דבדרבנן תנאו קיים ומפרקינן דקא סבר ר"מ כתובה דאורייתא : **גמ'** אחתיה דרמי בר פפא אירכס (ד) שטר כתובה : זו דברי ר"מ. דאמר לעיל כל הפוחת לבתולה ממאתים ואפילו בתנאה והתנאי בטל קרי ליה בעילת זנות משום דלא סמכה דעתה

[illegible] עמה לא גמרו הנשואין והרי היא כארוסה עדיין ולא תנשא נדה עד שתטהר ואין מברכין ברכת חתנים עד שתטהר ע"כ והרא"ש כתב שנקראת חופה לכל דבר חוץ מזה שאינה גובה תוספת ויכולין לברך ברכת חתנים אבל אינה נכנסת [illegible] שהחתן סבור שהיא טהורה בשעת חופה ונמצאת נדה מש"ה מספקא ליה אי קני דשמא חיבת בעילה קונה [illegible] נדות כדאמרי' בפ"ק אם פרסה נדה אינו מעלה לה מזונות אבל אם מודיעין אותו שהיא נדה ואעפ"כ כונסה [illegible] טהורה מיד אם לאו וכן נכון לעשות : לשון ריא"ז נכנסה לחופה ולא נבעלה עד שנתאלמנה או נתגרשה אם [illegible] ידה כמו שביארנו למעלה בדין הספק : לשון ריא"ז ה כתבה לו שובר שנתקבלה ממנו כך וכך או נתקבלה [illegible] מנה ממנה בין ע"י כתיבת שובר בין ע"י תנאי אע"פ שתנאו בטל הרי זו בעילת זנות : ו ובנאבדה כתב ב"ה [illegible] קמא כתבי ההיא זמנא ואי לא ידעי כתבי מהשתא ובמוחלין אין כותבין אלא מזמן של עכשיו :

*) כד"ס גי' הראב"ד ובאמת הרא"ש הביא ג"כ בשם הראב"ד

המאור הגדול

כל הפוחת ואפי' בתנאה וקשיא לן עלה הא דאמרי' לעיל בגמ' טעמא דכתבה ליה הא על פה לא ולהלן נראה כי תנאי על פה הוא פרעת שכתיבה וכאן נראה שהוא גדול ממנה וה"ר שלמה ז"ל פי' דהא אפי' לאו דוקא ול"נ פי' הדבר כן כל הפוחת מדלא אמר הפוחת ואמר כל הפוחת (ה) כל אע"פ שאינו פוחת במעשה אלא בתנאי כלומר שתנאו בטל ואינו קיים והיינו דאמרי' אלמא קא סבר תנאו בטל ואית לה :

דעתה וה"נ לר"מ הוא דאסור לשהות אשה שאבדה שטר כתובתה ואפי' אית להן (ד) דלא מפסדא בהכי דגביא בתנאי ב"ד מיהו לא סמכה דעתה דאמרה כי תבענא ליה אמר פרעתיך הילכך בעילת זנות היא: אבל חכמים אומרים כו'. דלית לן משום מסמך דעתא דלהוי בעילת זנות: בגזרותיו. בדבר שהוא מחמיר על דברי תורה באיסור והיתר על ידי גזירת דבריהם: אי הכי ז"ל כתוב לה· כתובה אחרת ומשמע דכי קי"ל כר"מ ה"מ במאי דקאמר דהויא בעילתו בעילת זנות אבל במאי דקאמר תנאו בטל לא קי"ל כוותיה דע"כ לא קאמר ר"מ תנאו בטל אלא משום דסבירא ליה כתובה דאורייתא ומתנה

רש"י

דאם לא כן לא הוי רבותא במה דנקט כל הפוחת: אבל חכמים אומרים כו'. דלית להו דמשום מיסמך דעתא דתיהוי בעילת זנות: בגזירותיו. בדבר שהוא מחמיר על דברי תורה באיסור והיתר על ידי גזירות דבריהם: **מתני'** נותנין לבתולה. זמן לכניסתה לחופה מיום שתבעה הבעל לאחר שקדשה להזהירה על עסקי חופה: לפרנס עצמה. בתכשיטיה: לפרנס עצמו. בצרכי סעודה וחופה: ולאלמנה שלשים יום. כי אינה טורחת כל כך בתכשיטיה שכבר יש בידה: ולא נישאו. כגון שהבעלים מעכבין ואיידי דתני רישא בדידה תני נמי סיפא בדידה: [ואוכלות בתרומה]. אם הוא כהן והיא בת ישראל: נותנין לה הכל תרומה. אם ירצה וכשיגיע ימי טומאתה אז תמכרנה ותקח חולין: מחצה חולין. לאכול בימי טומאתה: **גמ'** יכולין לעכב. עד שתגדיל שלא תנשא: מימרדא. תימרוד בבעלה ותחזור אצלי ואיצטריך לתקן לה תכשיטין אחרים: להשיאה כשהיא קטנה. שמורה הוא לה: אבל פוסקין כו'. ודוקא בלא קידושין אבל בקידושין בקטנות לא עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה: כתביעה. כאילו תבעה הבעל שתכין עצמה לנשואין דכיון דבגרה מכינה תכשיטיה: נותנין לה שלשים יום. משעת אירוסין: **מתני'** היבם אינו מאכיל. זקוקתו בתרומה בעודה שומרת יבם וטעמא מפרש בגמ' בתלמודא: עשתה ששה חדשים בפני הבעל. מהנך י"ב חדש הקבועים לה משתבעה הבעל: אינה אוכלת. דסוף סוף לא נתחייב הבעל בחייו במזונותיה: זו משנה ראשונה. דמשהגיע זמן אוכלת בתרומה: עד שתגיע לחופה. כלומר שתכנס לחופה וטעמא מפרש בגמרא בתלמודא:

תורה אור

אבל חכמים אומרים משהה אדם עם אשתו שתים ושלש שנים בלא כתובה ואינו חושש אמר ליה אביי והא אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כר' מאיר בגזרותיו אמר ליה אי הכי זיל כתוב לה: **מתני'** [א]נותנין לבתולה י"ב [א] חדש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה וכשם שנותנין לאשה כך נותנין לאיש לפרנס את עצמו ולאלמנה שלשים יום הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה רבי טרפון אומר נותנין לה הכל תרומה רבי עקיבא אומר מחצה חולין ומחצה תרומה: **גמ'** *מנה"מ אמר דף נז: רב חסדא דאמר קרא °תשב הנערה אתנו ימים או עשור מאי ימים אילימא ימים תרי יומי משתעי איניש הכי דאמרי ליה תרי יומי ואמר להו לאו אמרי ליה עשרה יומי אלא מאי ימים שנה שנאמר °ימים תהיה גאולתו אמר רבי זירא תנא קטנה בין היא בין אביה °יכולין לעכב בשלמא איהי מציא מעכבא דאמרה לא יכילנא בבעל אלא אביה אי איהי ניחא לה אביה מאי נפקא ליה מינה סבר השתא לא ידעה ולמחר מימרדא (א) ואתיא ונפלה עילואי אמר רבא בר ליואי אין [ב]פוסקין [ב] על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה אבל פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא גדולה ולא חיישינן דילמא עייל בה פחדא מהשתא וחלשה: ת"ר המארס את הבתולה בין שתבע הבעל והיא מעכבת ובין שתבעה היא ובעל מעכב נותנין לה י"ב חדש משעת תביעה אבל לא משעת אירוסין בגרה הרי היא (ב) כתביעה כיצד בגרה יום אחד ונתקדשה נותנין לה י"ב חדש ולארוסה ל' יום מאי ולארוסה ל' יום א"ר פפא הכי קאמר ארוסה בוגרת שעברו עליה י"ב חדש בבגרותה ונתקדשה נותנין לה שלשים [ג] יום כאלמנה: **מתני'** [ג]היבם אינו מאכיל בתרומה עשתה ששה חדשים בפני הבעל וששה חדשים בפני היבם ואפילו כלם בפני הבעל חסר יום א' לפני היבם אינה אוכלת בתרומה זו משנה ראשונה וב"ד של אחריהם אמרו אין אשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה(ג)[והלכתא כוותיהו]:

מתני'

דף נז:

[דף פח ע"א]

נר מצוה

דסבירא ליה כתובה דאורייתא ומתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אבל לדידן דאית לן דכתובה דרבנן ואפילו בשל תורה נמי בדבר של ממון תנאו קיים הכא ודאי תנאו קיים אלא שאינו רשאי לקיימה בלא כתובה [הילכך אם עבר וקיימה תנאו קיים] דאף על גב דסבר ר' יהודה דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ותנאו בטל כדאיתא בגמ' [דף נו.] הא איכא רבי יוסי דפליג עליה ורבי יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפי"ב מהלכות אישות דתנאו בטל ואפי' כתבה לו שנתקבלה מהם כך וכך והיא לא נתקבלה תנאו בטל משמע דס"ל ז"ל דהלכתא כוותיה ולאו מטעמיה אלא משום דכתובה דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה הלכך כל שהוא רוצה לקיימה תנאו בטל ואפ"ה הויא בעילתו בעילת זנות משום דלא סמכה דעתה ומיהו ודאי אם לא רצה לקיימה תנאו קיים דהא שקלינן וטרינן לעיל [דף נג.] מוחלת כתובתה לבעלה אם יש לה תנאי דכתובת בנין דכרין אלמא בשלא רצה לקיימה יכולה למחול: **מתני'** נותנין לבתולה. זמן להכניסה לחופה מיום שתבעה הבעל לאחר שקדשה להזהירה על עסקי חופה להכין תכשיטיה: ולאלמנה שלשים יום. שאינה טורחת כל כך בתכשיטין שכבר יש בידה ומיהו דוקא באלמנה בעולה אבל באלמנה מן האירוסין דינה כבתולה שנתנו לכל בתולה דין שנה והכי איתא בירושלמי וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות אישות: ולא נישאו. שהבעלים מעכבין [דף ב:] ואיידי דתני רישא בדידה תנא סיפא נמי בדידה: ואוכלות בתרומה. אם כהן הוא והיא ישראלית שמשעה

עין משפט נר מצוה
א מיי' פרק י' מהל' אישות ופי"א מהלכות גירושין סמג עשין מח טור אה"ע סי' נה:
ב מיי' פי"א מהל' גירושין:
ג מיי' פרק ח מהל' תרומות:

שלטי הגבורים

א הארוס שתבע ארוסתו לנשואין אם היתה בתולה נותנים לה י"ב חדש משעת תביעתו כדי לפרנס את עצמה ואפי' אם נתארמלה מן האירוסין וכבר עשתה י"ב חדש אצל הראשון אחר תביעתו נותנין לה עוד י"ב חדש מתביעת השני ואפי' היה הראשון בחור והשני אלמן וכך היא שיטת תלמוד ארץ ישראל כמבואר בקונטרס הראיות:

ב פי' רש"י דוקא בלא קדושין אבל אין לקדשה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה כתב מיי' ואם רוצה לכונסה כשהיא קטנה כונס ואין ראוי לעשות כן: ורבינו ברוך מביא ראיה שמותר לקדשה בקטנות מפרק בתרא דנדה שעשו מעשה בבת ר' חנינא שקדשה בקטנות וגם ר"ת מקשה על פי' רש"י:

ג פי' רש"י משעת קדושין והרמ"ם כתב משעת תביעה וכן כתב הרא"ש:

לשון ריא"ז
בוגרת שנתארסה נותנים לה י"ב חדש משעה שבגרה אע"פ שלא תבעו זה את זה לפי שהבגר הוא כתביעה ואם נתארסה לאחר שעברו י"ב חדש לבגרותה נותנים לה ל' יום משעת אירוסין אע"פ שלא תבעו זה את זה:

הגהות הב"ח
(א) ר"ב ונפקא:
(ב) כתבועה כנ"ל:
(ג) עד שתכנס לחופה המקדים מעשה ידי אשתו סכל משנה אחת:
(ד) לה כנ"ל:

מתני'

שקדשה אוכלת בתרומה מדאורייתא כדמפרש בגמרא [דף נז:] ורבנן גזור עד השתא: נותנין לה הכל תרומה. אם ירצה וכשיגיעו ימי טומאתה תמכרנה ותקח חולין: מחצה חולין. לאכול בימי טומאתה: ודאמרינן כך נותנין לאיש היינו לומר דלבחור שנים עשר חדש אפילו נשא אלמנה ולאלמון שלשים יום אפילו נשא בתולה כל שהיא מוכנת וכן נראה מן הירושלמי אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"י מהל' אישות שהזמן שנותנין לאיש הוא כפי הזמן שנותנין לה שאם נושא נערה בתולה נותנין לו י"ב חדש ואם נושא אלמנה אפילו הוא בחור אין נותנין לו אלא ל' יום וכדבריו נ"ל מדמקשינן בגמרא [שם] לרב הונא דאמר בגרה [יום אחד] ונתקדשה נותנין לה שלשים יום כאלמנה מדתניא בוגרת ששהתה י"ב חדש הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר ואם איתא דלבחור אפילו נשא אלמנה נותנין לו י"ב חדש אם נשא בוגרת נמי הכי דיניה ואי הכי מאי קושיא לישני ליה דכי בעי י"ב חדש משום דידיה אלא ודאי משמע דאיהו בתרה גריר ועוד מדתניא לקמן המארס את הבתולה בין שתבעה היא והבעל מעכב בין שתבעה הבעל והיא מעכבת נותנין לה י"ב חדש ומדלא מפליג בתבעה היא והבעל מעכב בין בחור לאלמון ש"מ דאפילו אלמון שנשא בתולה נותנין לה י"ב חדש: **גמ'** יכולין לעכב. מליגשא עד שתגדיל: ממירדא ונפקא. תמרוד בבעלה שלא תוכל לסבול ותבא אלי עד שתגדיל ונמלאתי צריך לתכשיטין אחרים והיינו לומר שאין כותבין עליה אגרת מרד אבל ודאי אינו חייב לזונה דלעולם אינו חייב במזונותיה אלא היכא דאיהו מעכב ואיכא מ"ד דמחייב לזונה משום דתקנתא דידיה נמי היא כי היכי דלא תמרוד עליה ותיפוק וליתא דאם איתא דמשום תקנתא דידיה נמי היה חייב לזונה כ"ש היכא דמשום תקנתא דידיה בלחוד מעכב דמחייב ואם איתא כי נותנין לאיש לפרנס את עצמו ליחייב לזונה אלא ודאי לעולם לא מיחייב אלא היכא שראוי לישא אותה ואינו נושאה ועוד דאם איתא דמשום תקנתא דידיה נמי אמרינן הכי כי היכי דאמרינן דבין היא בין אביה יכולין לעכב הכי נמי הוה לן למימר דאיהו נמי מצי מעכב ולא אמרינן אלא בין היא בין אביה:

אין פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה. שמורה הוא לה: אבל פוסקין וכו'. ודוקא בלא קדושין אבל קדושין [קדושין דף מא.] בקטנות לא עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה כ"כ רש"י ז"ל והקשו עליו מהא דאמרינן אין פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה נימא נמי דאין פוסקין על הקטנה אפילו לקדשה כשהיא קטנה ול"נ משום סוף מילתא נקט הכי דפוסקין על הקטנה אפילו להשיאה כשהיא גדולה ולא חיישינן דילמא עייל בה פחדא מהשתא ואינו לקדשה בלבד פשיטא דלית לה פחדא בהכי כלל דאדרבה ניחא לה: **בגרה** יום אחד ונתקדשה נותנין לה י"ב חדש. לפי שמיד שהיא מתחלת להכין תכשיטיה בלא תביעה: בוגרת שעברו עליה כו' נותנין לה שלשים יום כאלמנה. ומסתברא שאם בגרה חדש אחד או יותר ונתקדשה שאין נותנין לה אלא לתשלום י"ב חדש משעה שבגרה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות אישות ומיהו אין פוחתין לה לעולם משלשים יום: **מתני'** היבם אינו מאכיל בתרומה. בעודה שומרת יבם ומפרשינן טעמא בגמרא [דף נח.] משום דקנין כספו אמר רחמנא והאי לאו קנין כספו הוא אלא דאחיו הוא: עשתה ששה חדשים בפני הבעל. מהנך י"ב חדש הקבועין לה משתבעה הבעל: או אפילו כולן בפני הבעל ואחד בפני היבם. אע"ג דרובם בפני הבעל סוף סוף לא נתחייב במזונותיה בחייו וה"ה אם נתחייב בחייו לא אכלה משמת דקנין כספו פקע ליה אלא דאי כולם בפני הבעל הוה אכלה מיהא בחייו כך פרש"י ז"ל והקשה עליו ר"ת ז"ל דא"כ דאפילו אכלה כולם בפני הבעל אינה אוכלת בפני היבם היכי קתני חסר יום אחד בפני היבם ועוד דלישנא דהיבם אינו מאכיל דייק דה"ק היבם אינו מאכיל היכא דמעיקרא לא אכלה דאם איתא דכי אכלה נמי מעיקרא לא אכלה כשהיא שומרת יבם לא ה"ל למתני היבם אינו מאכיל אלא היבמה אינה אוכלת ותו קשיא דאמרינן בגמרא קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין דאחיו הוא ואם איתא דמשום אחיו לא אכלה כלל אלא בחייו הוה לן למימר והא לאו קנין כספו הוא לפיכך פי' ר"ת דדוקא כשלא אכלה בפני הבעל הוא דלא אכלה לפני היבם דהיבם אינו מאכיל אבל אכלה בפני הבעל אוכלת נמי בפני היבם וטעמא דמילתא משום דיבם אינו חייב במזונותיה [יבמות דף מא:] אא"כ עמד בדין וברח הלכך איכא משום שמא תשקה לאחיה ולאחותיה כדאמרינן בגמרא דלא מייחד לה דוכתא ומשום סמפון בטענת מומין נמי איכא דכיון דלא מיחייב לזונה לא בדיק לה אבל בשעשתה י"ב חדש בפני הבעל כיון שנתחייב לזונה יחד לה מקום וכי מאית נמי דוכתא קביעא לה וליכא למיחש שמא תשקה לאחיה ולאחותיה דליתנהו גבה ומשום סמפון נמי ליכא דהא בדקה בעל ודאמרינן בגמרא מ"ט קנין כספו (הוא) אמר רחמנא והאי לאו קנין כספו הוא אסמכתא בעלמא הוא ודאמרינן אלא דאחיו הוא ה"ק דכיון דלא אכלה בחיי ראשון אין היבם מאכילה אבל אכלה בחיי ראשון השתא נמי אוכלת: זו משנה ראשונה. דמשהגיע זמן אכלה בתרומה: אין האשה אוכלת כו'. טעמא מפרש בגמרא והוא הדין שאין היבמה אוכלת עם היבם עד שתבעל ואפי' אכלה בחיי ראשון והכי איתא בהדיא בתוספתא זו משנה ראשונה ב"ד של

רבותינו

רבותינו חזרו ואמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ולא היבמה עד שתבעל וזו ראיה לפירוש ר"ת דמדקתני דב"ד של רבותינו חזרו ואמרו ולא היבמה עד שתבעל מכלל דלמשנה ראשונה אוכלת בעודה שומרת יבם קודם שתבעל וזה שלא כדברי רש"י ז"ל :
מתני' המקדיש מעשה ידי אשתו . מפרש במתני' בפירקין [דף נט:] מה היא עושה לו משקל ה' סלעים כו': ה"ז עושה ואוכלת. מפרשים זה בגמרא אליבא דרב הונא דא"ר הונא יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה וקי"ל כוותיה דה"ק המקדיש מעשה ידי אשתו אע"פ שהוא רוצה להעלות לה מזונות נר מצוה אם רצתה מפקעת הקדשו שתאמר לו איני ניזונת ואיני עושה והרי זו עושה ואוכלת: המותר כו'. רב ושמואל דקי"ל כוותייהו מוקמי לה למתניתין ברוצה להעלות לה מזונות ואינו רוצה להעלות לה מעה כסף שתקנו לה חכמים שיתן לה בכל שבת ושבת מעה כסף לצרכיה לבד המזונות כדתנן במתני' בפרקין וקא סברי רב ושמואל דתקנו חכמים מזונות תחת מעשה ידיה ומעה כסף תחת מותר כלומר תחת מה שהיא עושה יותר על הראוי שפסקו חכמים שהוא משקל חמש סלעים כו' ומש"ה *)תקנו שאם הקדיש את מותר מעשה ידיה ר' מאיר אומר הקדש לאחר מיתה

מתני' *[א]המקדיש מעשה ידי אשתו הרי היא עושה ואוכלת המותר ר"מ אומר הקדש רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין: °**גמ'** *אמר שמואל הלכה כר' יוחנן הסנדלר דקסבר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: *א"ר הונא [ב]יכולה אשה שתאמר [א] לבעלה איני ניזונת ואיני עושה דקסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר ומעשה ידיה משום איבה וכי אמרה איני ניזונת ואיני עושה הרשות בידה וגרסינן בהדיא פרק שני דייני גזרות* דהלכתא כרב הונא תנן התם בנדרים* קונם שאני [ג]עושה לפיך אין צריך להפר רבי עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו רבי

רש"י
מתני' מעשה ידי אשתו . לקמן מפרש מה היא עושה: הרי זו עושה ואוכלת . דאין מעשה ידיה הקדש על פיו : המותר . הקדיש מה שהיא עושה יותר ממה שפסקו לה חכמים לעשות ולא הקדיש מעשה ידיה : הקדש . שהמותר קנוי לו במעה כסף שנותן לה בכל שבת לצרכיה לבד מן המזונות כדתנן לקמן : **גמ'** איני ניזונית . מסלך ואיני עושה לך כלום אלא רק לעצמי: מזוני עיקר. תחלת תקנתם למובתה תיקנוה משום זמנין דלא ספקי מעשה ידיה למזונות ותחלה תיקנו שיזון א"ש את אשתו והדר תקון לו מעשה ידיה משום איבה וכיון דעיקר התקנה משום טובה דידה כי אמרה לא ניחא לה בהך טיבותא אז שמעינן לה :

דכשתמות היא ויירשנה חיילא דקא סבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אבל מחיים לא חייל כיון שאינו מעלה לה מעה כסף שהוא תחת מותר ורבי יוחנן הסנדלר אומר חולין דקסבר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וכ"ת אמאי נקט תנא פלוגתייהו במותר ולא נקטה במעשה ידיה עצמן בשאינו מעלה לה מזונות איכא למימר דתנא קמא הכי קאמר דמחייס דידה לא מני מקדיש מעשה ידיה אע"ג דשכיחי ואע"פ שהוא רוצה לעלות לה מזונות כל שהיא אינה רוצה לפי שיכולה היא שתאמר איני ניזונית ואיני (א) עושה אבל לאחר מיתה אפילו מותר אע"ג דלא עביד דאתי ואע"פ שאינו מעלה לה מה שהוא כנגדו קדוש דאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וכל שכן [מעשה ידיה] עצמן : **גמ'** הלכה כרבי יוחנן הסנדלר . דאמר חולין : דקא סבר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם . הילכך משמע דאפילו במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף לצרכה אין הקדשו חל לא במעשה ידיה ולא במותר דכולהו דבר שלא בא לעולם ניניהו והרמב"ם ז"ל כתב בפרק ו' מהל' ערכין אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם כו' וכן המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זה עושה ואוכלת והמותר חולין אמר לה יקדשו ידיך לעושיהם הואיל והם משועבדים לו הרי כל מעשה ידיה קדש הא למה זה דומה לאומר אילן זה קדש שכל פירות שעושה להבא קדש וכן כל כיוצא בזה ע"כ ולא ידעתי למה דבגמרא אמרינן דהא דרב הונא א"ר דאמר דיכולה אשה שתאמר לבעלה כו' פליג אדר"ל דאמר ר"ל לא תימא טעמא דר"מ דאמר במתני' הקדש משום דקסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אלא טעמא דר"מ מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה נעשה כמאן דאמר לה יקדשו ידיך לעושיהם דידים הא איתנהו בעולם ומשמע דדוקא מתוך שיכול לכופה דס"ל דאינה יכולה לומר איני נזונת הוא (דאמר) דהוי א"ל יקדשו ידיך לעושיהם מהני אבל לדידן דקי"ל לקמן [דף קז:] דיכולה אשה כו' אפילו כי אמר הכי לא מהני כיון דלאו דידיה ניניהו כיון שהיא יכולה להפקיעם משעבודו ולא מצית אמרת דכי נריכי לטעמא דיכולה לכופה היינו לומר דנעשה כמאן דאמר לה כו' אבל אם אמר לה בפירוש אפילו בלאו האי טעמא מהני דאם איתא דמהני [באמר] אפילו לא אמר לה לא נריכין להאי טעמא דכיון דשמעינן ליה לרבי מאיר דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה כדאיתא בגמ' כמאן דאמר לה דמי אלא ודאי לדידן דקי"ל דיכולה אשה כו' אפילו כי אמר לה לא מהני ואע"ג דתנן [נדרים דף פה.] קונם שאני עושה לפיך אין נריך להפר ומשמע דלא פליגא אדרב הונא היינו טעמא משום דכיון דניזונית משל בעל משעבדא ליה כל שלא אמרה בפירוש איני ניזונית ואפילו הכי מעשה ידיה שלא באו לעולם לא מני אמר יקדשו ידיך לעושיהם כיון שהיא יכולה להפקיע וכמו שכתבתי ולפיכך לא נתבררו לי דברי הרמב"ם ז"ל : דקסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר . תחלת תקנתם לטובתה תקנוה משום דזמנין לא ספקא במעשה ידיה למזוני ותקנו תחלת עיקר תקנתם שיזון איש את אשתו והדר תקון שיהא מעשה ידיה לבעלה משום איבה וכיון דעיקר תקנתם לטובתה ומשום דידה הוא אי אמרה לא ניחא לי בהך טיבותא שומעין לה ומשמע נמי דהוא הדין דיכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר וכ"כ רב אחא גאון ז"ל בשאלתות בפרשת ואלה המשפטים ודבר ברור הוא שאם במעשה ידיה דשכיחי יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה כל שכן במותר דלא שכיח וכתב הרא"ה ז"ל דכל שאמרה איני ניזונית ואיני עושה מיד נתבטלה תקנתה ושוב אינה יכולה לומר ניזונת אני ועושה שאינו בדין שיהא הרשות בידה לשנות הדבר כל פעם כמו שתרצה שאם כן כשלא תמצא מלאכה תרצה להיות ניזונת וכשתמצא תאמר איני ניזונת ולקתה מדת הדין אלא ודאי מיד שאמרה אי אפשי בתקנת חכמים הפסידה (א) ושוב אין לה מזונות והה"נ דאין לה כסות דכסות בכלל מזונות הוא ומיהו כי אמרינן שיכולה אשה שתאמר לבעלה כו' דוקא במעשה ידיה הוא דתקינו ליה רבנן תחת מזונות אבל שאר מלאכות השנויות במשנתינו [דף נט:] כגון טוחנת ואופה ומבשלת (ב) אינה יכולה להפקיע עצמה מהן וכמו שכתוב בסמוך בס"ד ומיהו דוקא בדאמרה איני ניזונת ואיני עושה הא אמרה איני עושה בלבד לא אמרינן דמהני ולא יהא בעל חייב לזונה דהא כי אמרה קונם שאני עושה לפיך הא קאמרה איני עושה ואפילו הכי תנן בסמוך שאין נריך להפר אלמא לא מבטלה תקנה לעולם עד דאמרה בהדיא איני ניזונת: תנן התם בנדרים (דף פה.) קונם שאני עושה לפיך אינו נריך להפר ר"ע אומר נריך להפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו ר' יוחנן בן נורי אומר נריך להפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו . וה"פ קונם מה שאני עושה לפיך אינו נריך להפר משום דשעבודי משעבדא ליה ולאו כל כמינה דמפקע ליה לשעבודיה ר"ע אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו דקסבר ר"ע דהעדפה דידה היא וחייל עלה נדרה דהא לא משעבדא ליה ומש"ה נריך להפר ומאי מיפר משום דברים שבינו לבינה ותנא קמא לא חייש להכי משום דס"ל דהעדפה נמי דידיה הוי והאי העדפה היינו שתעדיף על משקל ה' סלעים שפסקו לה חכמים לעשות לבעלה רבי יוחנן בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו דסבירא ליה לרבי יוחנן כת"ק דהעדפה נמי דבעל הוי הלכך אין נריך להפר משום העדפה אלא שמא יגרשנה ויהא הנדר חל שמגרשה אינה משועבדת לו למעשה ידיה ותהא אסורה לחזור לו לפי שנאסר במעשה ידיה ואי אפשר לו ליזהר שלא תטחן ושלא תאפה ושאר מלאכות שהאשה עושה לבעלה והקשו והיאך יפר משום שמא יגרשנה והא אין הבעל מיפר אלא נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבינה וכאן כיון שאין הנדר חל אלא לאחר שיגרשנה היאך הוא יכול להפר ותירצו דכיון דמסקינן בגמרא דמדינא חייל קונם מעכשיו אלא משום דאלמוה לשעבודא דבעל דלא ליחול מהשתא כמו שכתוב בסמוך בס"ד כי אלמוה לזכותיה הוא דאלמוה ולאו לאפקועי זכותיה במאי דהוי מני מיפר מדינא ולי נראה אפשר דכי היכי דס"ל לרבי עקיבא בפרק בתרא דנדרים (דף פט.) בנדרי עינוי נפש דהאומרת הריני נזירה לאחר שאתגרש שמני מיפר כיון דהשתא מיהת אשת איש היא דבתר שעת הנדר אזלינן וקי"ל הכי כה"ג נמי אמרינן בנדרים שבינו לבינה : ואמרינן התם ובפרקין בגמרא דאמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן נורי ופרכינן דידיה אדידיה דמדפסיק הכי משמע דס"ל שאדם אוסר דבר שלא בא לעולם וקשיא אדידיה דאיהו פסק כרבי יוחנן הסנדלר דאמר במתני' חולין משום דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ומפרקינן באומרת יקדשו ידי לעושיהן לכי מיגרשה וידים איתנהו בעולם ופרכינן עלה ומי איכא מידי דהשתא לא קדוש ולקמיה קדוש כלומר תירלת לא בא לעולם דמלאכה לא בא לעולם דגירושין לא תירלת דאילו השתא לית [לה] (ליה) רשותא לאקדושי והיכי קדיש לקמיה ומהדרינן אלמה לא אילו האומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדוש מי לא קדשה כלומר אם מכר וחזר ולקחה ומתקיף לה רבי ירמיה מי דמי התם בידו להקדישה כלומר שהרי עכשיו שלו וכי היכי דאילו הקדישה השתא קדשה כי אמר נמי תקדוש לקמיה קדשה אבל הכא אין בידה לגרש עצמה הא לא דמיא אלא להא האומר לחבירו שדה זו שמכרתי לך לכשאקחנה ממך תקדוש דלא קדשה ומתקיף לה רב פפא מי דמי התם גופא ופירי בידא דלוקח הכא גופא בידה היא כלומר גבי מכרתי לך אין לו בה עכשיו לא גוף ולא פירות ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו אבל גבי אשה גופה בידה הוא והרי אמרה

*) [גי' ד"ת קתני]

המאור הגדול

מתני' המותר ר"מ אומר הקדש מותר אימת קדוש וכו'. כללא דשמעתא הא דתנן המקדיש מעשה ידי אשתו תנא רישא וה"ה לסיפא תנא סיפא וה"ה לרישא והכא והכא רבותא קמ"ל רישא רבותא קמ"ל דאפי' בעיקר מעשה ידיה מציא לאפקועי מיד בעלה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אי לרב הונא בניזונת כלומר שרוצה להעלות לה מזונות ומטעם שיכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה ולא תימא נעשית כאומרת לו אלא באומרת לו בפירוש כדאמרי רבוואתא בפ' המדיר את אשתו אי לר"ל בשאינה ניזונת דלא סבר לה לרב הונא ועל כרחין מוקים לה בשאינה ניזונת ואיידי דאיצטריכא ליה סיפא תנא רישא וכל זה שאמרנו לרב הונא ולר"ל ה"ה במותר ומעה כסף וסיפא רבותא קמ"ל דאפי' במותר דלא שכיח מצי מקדיש דבר שלא בא לעולם למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לרב ושמואל לאחר מיתה ולרב אדא מחיים וטעמייהו דמפרש בגמ' וכל זה ה"ה לעיקר מעשה ידיה ורב ושמואל מוקמי רישא דמתני' כרב הונא אמר רב ורב לטעמיה ומש"ה אוקימנא במעלה לה מזונות ואין מעלה לה מעה כסף ולא אוקימנא איפכא (ג) רב לטעמיה דרב הונא אמר רב אוקמא לרישא בניזונת ועוד דאורחא דמלתא הכי הוא ורב אדא מוקים לרישא או כרב הונא וכולה מתני' בניזונת או כר"ל ורישא בשאינה ניזונת וסיפא בניזונית והכא רבותא קמ"ל ומאי דתנא הכא ה"ה להכא אבל לר"ל ע"כ מוקים ליה לסיפא כרב אדא דהא אמר לא תימא טעמיה דר"מ משום דקסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אלא ע"כ כרב אדא ס"ל למותר קדוש מחיים ותקנו מזונות תחת מותר וכיון שהוא מעלה לה מזונות קדוש מחיים ומתוך שיכול לכופה במעשה ידיה לא הוי דבר שלא בא לעולם אלא נעשה כאומר לה יקדשו ידיך לעושיהן וה"ה בעיקר מעשה ידיה אם מעלה לה מעה כסף ולא מצי אמרה לר"ל איני ניזונת ואיני עושה נמצא עכשיו לרב ושמואל רישא במעלה לה מזונות ומעה כסף ותנא מעשה ידיה וה"ה למותר ומשום דמצי אמרה איני ניזונת ואיני עושה בין בעיקר מעשה ידיה בין במותר סיפא במעלה לה מזונות ואין מעלה לה מעה כסף או כשאין מעלה לה כלל לא מזונות ולא מעה כסף וכל שתשאיר ממזונותיה נקרא מותר והכל קדוש לאחר מיתה וזהו שאמרנו תנא מותר וה"ה למעשה ידיה לר"ל ולרב אדא רישא בשאין מעלה לה כלל לא מזונות ולא מעה כסף ומש"ה עושה ואוכלת הכל . סיפא או במעלה לה מזונות ואין מעלה לה מעה כסף או במעלה לה הכל והכל קדוש מחיים לר"מ מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה ותנא מותר וה"ה למעשה ידיה ולר"י הסנדלר לא ס"ל נעשה כאומר לה ולא קדוש כלל והכל דבר שלא בא לעולם הוא וההיא מתני' דקונם שאיני עושה לפיך כולהו תנאי דההיא מתני' ס"ל אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ובניזונת ובשאינה אומרת איני ניזונת ואיני עושה ודשמואל אדשמואל והלכתא אהלכתא אלימא ליה לאקשויי ופריקנא כי אמר שמואל הלכה כריב"נ להעדפה פי' כלומר דלא ס"ל כר"ע דס"ל העדפה שע"י הדחק דידה הוי אלא כולה דבעל הוי ולאו לענין הקדש קאמר שמואל הלכה אלא לאשמועינן להעדפה כולה דבעל הויא ולאפוקי (מדר"א) [מדר"ע] והיינו דמקשינן עלה ולימא (ג) אין הלכה כר"ע א"נ הלכה כת"ק ורש"י ז"ל כתבה בענין אחר :

שלטי הגבורים
א כתב מיי' כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה שהיא חייבת לעשותה היו כופין אותה ועושה אפי' בשוטין והראב"ד השיג עליו ואמר מעולם לא שמעתי יסור שוטין לנשים אלא שממעיט לה מזונותיה וצרכיה עד שתכנע טען הוא שאינה עושה וטענה היא שעושה מושיבים אשה או שכנים ביניהם ודבר זה כפי מה שיראה הדיין שאפשר הדברים ע"כ . יראה שפוסק דמורדת ממלאכה היא מורדת וא"כ קשה לדבריו למה לא יפחתו מכתובתה כדין מורדת מתשמיש והרא"ש כתב שאין כופין אותה דקי"ל כרב הונא דאמר אשה יכולה לומר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה לפיכך אם תרצה לא תעשה ולא תזון כתב ה"ר יונה דוקא בעיקר מעשה ידיה אבל במותר על ה' סלעים שהוא שלו ותקנו לה כנגדו מעה כסף אינה יכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר לפי שתקנו לו מותר משום איבה ובתר הכי תקנו לה כנגדו מעה כסף והרמ"ה כתב שגם במותר יכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר :
לשון ריא"ז
ואם יכולה להסתפק במעשה ידיה יכול לומר צאי מעשה ידיך למזונותיך אע"פ שגלתה לעיר מקלט שהוא מקום שאין מכירין אותה יש לה לחזר ולמצוא מלאכה שתתפרנס במעשה ידיה וכל אשה שאין מעשה ידיה מגיעין למזונותיה חייב לתת לה בעלה מזונו' משלם ואם היו מעשה ידיה מרובים ממזונותיה יכולה היא שתאמר איני ניזונית משל בעלי ואיני עושה לו מלאכה ומעשה ידיה שלה :

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) ואין משמע כן מן התוס' פרק נערה בד"ה זמנין דלא מלו ובריש הכותב בד"ה בדרב כהנא :
(ב) ומיהו התוס' פירשו לקמן גבי מורדת דכי אמרה איני ניזונית ואיני עושה פטורה מכל ז' מלאכות השנויות במשנתינו חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו דחייבת בהן אפי' כי אמרה איני ניזונית ואיני עושה מידי דהוה איושבת בקתדרא דחייבת בהן שאם תעשה לו מלאכות אחרות א"כ לעולם לא תעשה לעצמה ובמאי תהא ניזונית ומה שהוכיח הר"ן בסמוך מדפריך בגמ' הכא אין בידה לגרש את עצמה ומאי פריך הרי בידה לומר איני ניזונית ואיני עושה התוס' הקשו ותירצו דרוצה ליישב גם אליבא דריש לקיש :

עין משפט
א מיי' פרק ו מהל' ערכין סמג עשין קלב טור אה"ע סי' פא :
ב מיי' פי"ב מהל' אישות סמג עשין מח טור אה"ע סי' סט :
[דף פה ע"ב]
ג מיי' פי"ב מהל' נדרים ופ"א מהלכות אישות סמג לאוין רמז טור אה"ע סי' פ ופא :

הגהות הב"ח
(א) נ"ב פי' וכ"ש מותר דאינו קדוש מחיים ואע"פ שהוא מעלה לה מה שהוא כנגדו והכא והכא רבותא קמ"ל וכן פי' בעל המאור :
(ב) דרב כנ"ל:
(ג) נ"ב גם התוס' חלקו על פי' רש"י וגירסתו בזה ע"ש שגורסים ולימא אין הלכה כר"ע :

גי' מהר"ס רב שישא
א מיי' פכ"א מהל' אישות סמג לאוין פא טור אה"ע סי' פ ועג :

יקדשו ידי הא לא דמיא אלא לאומר לחבירו שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תקדוש דקדשה ומתקיף לה רב *אשי מי דמי התם בידו לפדותה אבל הכא אין בידה לגרש את עצמה הא לא דמיא אלא להא שדה זו שמשכנתי לך לעשר שנים לכשאפדנה ממך תקדוש דקדשה ומתקיף לה רב אשי מי דמי התם בידו לפדותה לעשר שנים הכא אין בידה לגרש את עצמה לעולם ומסקינן אלא א"ר אשי שאני קונמות דקדושת הגוף דמו וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד : **ואיבא** למידק דהכא משמע דדוקא באומר לכשאפדנה ממך אבל במקדישה מעכשיו לא קדשה ואילו במסכת ערכין בפרק האומר משקלי עלי (דף כ:) אמרינן המשכיר נר מצוה

רש"י

מתני' אופה. פת : יושבת בקתדרא. לא תטרח בשבילו לילך בשליחותו להביא לו חפץ מבית לעלייה : **גמ'** טוחנת סלקא דעתך. המים מגלגלים הריחים וטוחנין : מטחנת. מכינה לרכי טחינה : ואי בעית אימא. לעולם היא טוחנת בעצמה ובריחים של יד : אלא לתכשיטין. שיקנו לה תכשיטין כדי שתתנאה בהן : שיעדן. את זיוה ויופיה : סמוך לפרקה. ימי הנעורים : תאומים. שילדה תאומים אינה חייבת להניק את שניהם :

[דף פט ע"א]

רבי יוחנן בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו °*כי אתא [רבין] אמר העדפה [לקמן דף סו.] שלא על ידי הדחק כ"ע לא פליגי דבעל הויא כי פליגי א בהעדפה שעל ידי הדחק רבנן סברי דבעל הויא ור"ע סבר לאשה הוי איכא מ"ד הלכה כר"ע ואיכא מ"ד הלכה כרבנן ואנן ס"ל הלכה כרבנן : [דף נט:] *מתני' [רעד] *ואלו מלאכות ב שהאשה עושה לבעלה טוחנת ואופה ומכבסת ומבשלת ומניקה את בנה ומצעת לו המטה ועושה בצמר הכניסה לו שפחה אחת לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת שתים אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה שלש אינה מצעת לו את המטה ואינה עושה לו בצמר ארבע יושבת בקתדרא רבי אליעזר אומר אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זמה : **גמ'** טוחנת ס"ד אלא אימא מטחנת ואב"א ברחיא דידא מתניתין דלא כרבי חייא דתני ר' חייא אין אשה אלא ליופי ואין אשה אלא לבנים ותני רבי חייא אין אשה אלא לתכשיטיה ותני רבי חייא הרוצה שיעדן את אשתו ילבישנה כלי פשתן והרוצה שילבין את בתו יאבילנה אפרוחים וישקנה חלב סמוך לפרקה : ומניקה את בנה ירושלמי אמר רבי חנינא לא אמרו אלא אחד אבל ג תאומים לא (א) ולא בן חברתה : ת"ר נדרה שלא להניק את בנה ב"ש אומרים

בית לחבירו ונתנגע אע"פ שחלטו כהן אומר לו הרי שלך לפניך כתלו לריך להעמיד לו בית (אחר) הקדישו הדר בו מעלה שכר להקדש ואקשינן הקדישו הדר ביה היכי מלי אקדיש ליה כי יקדיש (ב) את ביתו אמר רחמנא ומתרלינן הקדישו משכיר הדר בו מעלה שכר להקדש ואקשינן הקדישו משכיר היכי מלי דייר ביה במעילה קאי אלמא משכיר מלי מקדיש ביתו מעכשיו משום דגופה דידיה הוא אע"ג דאגיר גבי שוכר ומ"ש ממשכון וי"ל דההיא במשכיר בית סתם עסקינן ומש"ה מלי מקדיש ליה מהשתא ויהיב לשוכר ביתא אחריני אבל במשכיר בית מיוחד לא כל הימנו להפקיע זכותו של שוכר ולאיה לדבר דבמשכיר בית סתם עסקינן מדקתני כתלו חייב להעמיד לו בית (אחר) ואילו במשכיר לו בית זה קי"ל בפרק השואל [דף קג.] דנפל אזל ומיהו אפילו במשכיר בית מיוחד נמי

דאמרינן דאינו יכול להפקיע זכותו של שוכר אפי' הכי מלי מקדיש ליה מהשתא אלא שהשוכר דר בו כל זמנו ולאיה לדבר מדאמרינן בפ' השולח (דף מא.) העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה ולבעל חוב בחובו ומכרה גובה משאר נכסים ופירשו הגאונים באפותיקי סתם כגון משכונא ואפילו באפותיקי מפורש נמי יכול לוה לסלקו בדמים הלכך משכיר מהשתא מלי מקדיש ליה אלא שהשוכר דר בו כל זמנו והכי נמי מוכח בירושלמי במס' פסחים [בפרק מקום שנהגו הלכה ט] וכי קאמרינן בשמעתין לכשאפדנה ממך דוקא במקדישה לגמרי קאמר ובתוספתא דבבא מליעא משמע נמי שהשוכר גם כן יכול להקדיש זכותו דגרסינן התם [סוף פרק ט] השוכר שדה מחבירו כו' עמד השוכר והקדישה הרי זה מקודשת עד שתלא ג"רשותו : ומדאמרינן דאשה אין בידה לגרש את עצמה מוכח מה שכתוב למעלה דאפילו לרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה דוקא במעשה ידיה אבל בשאר המלאכות השנויות במשנתינו כגון טוחנת ואופה ומבשלת לא כל הימנה להפקיע זכותו של בעל דאי לא תימא הכי הרי בידה (ג) לפדות את עצמה שתאמר איני ניזונית ואיני עושה אלא כדכתיבנא וכי קאמר ר' יוחנן בן נורי שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו בשביל מלאכות הללו הוא דקאמר לפי שאי אפשר לה נהזהר שלא תהא אופה לו ומבשלת או מוזגת את הכוס אבל משום מעשה ידיה לא תהא אסורה עליו שהרי אפשר לו ליזהר שלא ליהנות ממנה וכי פרכינן מי איכא מידי דהשתא לא קדוש ולקמיה קדוש עיקר קושיין משום מלאכות הללו היא ולא משום מעשה ידיה ומסקנא דשמעתין אלא אמר רב אשי שאני קונמות דלקדושת הגוף דמיין כדרבא דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד כ' רש"י ז"ל שאני קונמות דקדושת הגוף ניניהו כקדושת מזבח שאין להם פדיון כך אין פדיון לקונם להיותו מותר לפי שנאסר עליו שהרי אינו הקדש גמור לתפוס פדיונו אלא אסור על אדם אחד וכיון דקדושת הגוף הוא מפקיע מידי שעבוד שהיא משועבדת לבעל וחייל. הקדש כגון שיעבד שורו לבעל חוב וחזר והקדישו למזבח מפקיע שעבוד המלוה וגובה חובו ממקום אחר וזה כשר לקרבן ואינו גזול דלא הוי ליה אלא לגוביינא בעלמא ודוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים דבדק הבית לא מפקעת שעבוד כדתנן בערכין [דף כח:] מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים האלו כו' עד כאן פירוש לפירושו כגון דאקני ליה לבעל חוב מטלטלי אגב מקרקעי הא לאו הכי אפילו הדיוט מפקיע מידי שעבוד דהא קי"ל [ב"ק דף יא:] דעשה שורו אפותיקי ומכרו אין בעל חוב גובה ממנו משום דלית ליה קלא וכיון דאפילו הדיוט מפקיע מידי שעבוד כ"ש הקדש דמים דלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש אלא בדאקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי עסקינן דבכי האי גוונא הדיוט והקדש דמים אין מפקיעין מידי שעבוד וקדושת הגוף מפקעת ממנו זה דעת רש"י ז"ל וכן דעת הגאון ז"ל דדוקא קדושת הגוף מפקעת מידי שעבוד אבל קדושת דמים לא. אבל רבינו תם ז"ל סובר שאפילו קדושת דמים מפקעת מידי שעבוד ויש לו פירוש אחר בזה ואין דבריו נכונים : וחמץ. עשה חמצו אפותיקי לכותי והגיע פסח איסור חמץ מפקיע שעבוד הכותי ונאסר בהנאה והא דתנן [פסחים דף ל:] עובד כוכבים שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה מוקמי ליה התם [דף לא.] בשהרהינו אצלו שמסרו בידו משכון : ושחרור. עשה עבדו אפותיקי ושחררו הלוה משוחרר וזה גובה חובו ממקום אחר וכ"ת נחשוב נמי מת דמפקיע מידי שעבוד כדמוכח בההיא דאיצטלא דמילתא דפרסוה אמיתנא כדאיתא בפרק אלמנה לכהן גדול [דף סו:] יש לומר דכיון דחשיב חמץ דמאיסורי הנאה הוא כל איסורי הנאה בכלל : **ופרכינן** ונקדוש מהשתא. כלומר מאי איריא דקתני שמא יגרשנה מהשתא נמי קדיש ומהדרינן. דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל. בעודה תחתיו דשויה כלוקח גמור ולא כמלוה ומש"ה לא חייל אלא לכי מגרשה ומיהו משמע דדוקא באומרת יקדשו ידי לעושיהן הא לאו הכי אפי' לכי מגרשה לא חייל דאין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו ולפיכך אני תמה על הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק י"ב מהלכות נדרים אמרה יקדשו ידי לעושיהם או שנדרה שלא יהנה במעשה ידיה אינו נאסר במעשה ידיה מפני שידיה משועבדין לו כו' אבל לריך הוא להפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו ע"כ דמשמע דבנדרה נמי שלא יהנה במעשה ידיה לריך להפר ואמאי והא דבר שלא בא לעולם הוא ואיכא מאן דאמר שאין הלוה יכול לאסור למלוה נכסיו המשועבדים לחובו ומוכחי לה מדאמרינן בירושלמי בפרק המדיר גבי המדיר את אשתו מליהנות לו וכי אדם נודר שלא לפרוע חובו ומשני כמאן דאמר אין מזונות לאשה דבר תורה אלמא דמי שהוא גובה מן התורה כבעל חוב לא מפקע שעבודיה משום קונם ודאמרינן בשמעתין דהקדש מפקיע מידי שעבוד דוקא הקדש לפי שאין אדם מלוי להקדיש נכסיו לא חשו חכמים לאלומי לשעבודא דבעל חוב אבל בקונם שהוא מלוי אלומי אלמוה ומיהו אפשר דבירושלמי לא סבירא ליה דקונמות כקדושת הגוף דמיא כי היכי דלא סבירא לן הכי בשמעתין עד דאתא רב אשי ופרקה אבל למסקנא דרב אשי דוקא שעבודיה דבעל הוא דאלמוה אבל שעבודיה דמלוה לא ומלי ליה למסריניהו לנכסיה עליה ומיהו נראין הדברים דמשמתינן ליה עד דמתשיל אנדרא : **כי** אתא רבין אמר בפרק מציאת האשה [דף סו.] היא : העדפה שלא ע"י הדחק. כגון שהיא עירנית ובעלת מלאכה : רבנן סברי דבעל הויא דרבנן דאמרי א"ל להפר ולא חיישינן לשמא תעדיף סברי דאי מעדפה נמי ע"י הדחק דבעל הויא כיון שהוא נותן לה מעה כסף לצרכה ורבי עקיבא סבר דלא זכו ליה רבנן במעה כסף אלא העדפה שלא ע"י הדחק אבל העדפה שע"י הדחק לא זכו : וגרסינן התם בעי *רבא עשתה לו שתים בבת אחת מהו בעי רבינא שלש וארבע מהו תיקו. כגון שומרת קישואין וטווה פשתן ומלמדת שיר לנשים בשכר ומחממת בילים בחיקה או ביצי תולעים העושים משי שהנשים מחממות אותם בחיקן והם נולדים. מהו. מי הוי כעין הדחק או לא כך פרש"י ור"ח ז"ל ולפירוש זה אליבא דר"ע קא בעי דאילו לרבנן מאי נ"מ דהא אפי' העדפה שע"י הדחק דבעל הוי וכיון דאליביה בעי משמע דהלכתא כוותיה אבל הרי"ף ז"ל פסק כרבנן וכן פסק רבינו האי גאון ז"ל ואמר דבעיא דרב פפא ורבינא אליבא דרבנן שייכא והכי קמיבעיא להו דדילמא עד כאן לא קאמרי רבנן בהעדפה שע"י הדחק דלבעל הוי אלא בהעדפה דמלאכה אחת אבל שתי מלאכות לא תקינו ליה רבנן משום דלא שכיחי למעבדינהו בב"א ואתא רבינא למימר דאפילו תמצא לומר דשתי מלאכות בבת אחת שכיחי ודבעל הוי אכתי איכא לספוקי בשלש וארבע וכן הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א מהל' אישות (ד) פסק כרבנן אבל תמה אני עליהם למה לא הביאו בעיא דרב פפא ורבינא שכיון שהם פוסקין כרבנן משמע דסבירא להו דהני בעיין לרבנן ניניהו והיה להם ז"ל להביאם : **מתני'** ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה. ירושלמי תני שבעה גופי מלאכות מנו והשאר לא הוצרכו חכמים למנותן. כלומר דיש מלאכות אחרות קטנות שהיא חייבת בהן כגון מוזגת לו את הכוס ומצעת תבן לפני בהמתו וכיוצא בהן כדאיתא בגמרא : אופה. פת : שתים אינה מבשלת כו'. בגמרא פריך אמאי לא אפטרה מכולהו בחדא שפחה שהכניסה במקומה : יושבת בקתדרא. לא תטרח בשבילו ללכת בשליחותו להביא לו חפץ מבית לעלייה : תוספתא הכניסה לו שפחה בין משלו בין משלה לא טוחנת ולא אופה כו' מקום שנהגו שלא לעשות לאחד מכל אלו אין יכול לכופה : **גמ'** טוחנת ס"ד. המים מגלגלין האופן וטוחן : מטחנת. מכינה צרכי טחינה נותנתו באפרכסת וקולטת את הקמח : ואי בעית אימא. לעולם (ה) היא עצמה ובריחיא דידה. ריחים של יד : לתכשיטיה. שיקנו לה תכשיטין להתנאות בהן : שיעדן. את זיוה : לפרקה. ימי הנעורים : **ירושלמי** לא אמרו אלא בנה אבל תאומים לא ולמה אמרו בנה שלא תינק בנה של חברתה. כלומר למה אמרו בנה ולא אמרו את הבן דשמעינן נמי דדוקא בן אבל תאומים לא לאשמועינן דדוקא בנה אבל בן חברתה לא

שלטי הגבורים

א דהקס ועשתה מלאכה יותר ממה שהאשה חייבת פסק רב אלפס שהוא לבעל אפי' ביתרון שבא ע"י הדחק ודוקא שדוחקת להרבות במלאכה כגון שעושה בלילה בשעה שבני אדם ישנים אבל אם עושה שתים ושלש מלאכות ביחד המותר *)לבעל ור"ת פסק דלא הוי המותר לבעל אלא במותר שלא ע"י הדחק אבל בכל מה שדוחקת בין שעושה בלילה או שעושה שתים ושלש מלאכות ביחד הכל לעצמה והרא"ש הביא דברי שניהם ולא פסק כמי ומיי' כתב בסתם דחקה ועשתה יותר מהראוי לה המותר לבעלה :

ב ירושלמי שבעה גופי מלאכות מנו חכמים והשאר לא הוצרכו למנות דפשיטא שצריכה לעשות כל צרכי הבית ולעמוד לפני בעלה לשרתו ומיי' כתב וכל אלו המלאכות אין מחייבין אותה לא בכולן ולא במקצתן אא"כ יהיה דרך משפחתו ומשפחתה לעשותן אבל אם אין דרכן לעשותן אינה חייבת בהן כתב מיי' אשה שצברה כלים בבית בעת מלאכתה פטורה מלשלם ולא מן הדין אלא תקנה שאם אי אתה אומר כך אין שלום בבית לעולם שהיא נזהרת ונמנעת מרוב המלאכות ונמלא קטטה בבית לעולם:

לשון ריא"ז

הרי אלו שבע מלאכות שהאשה עושה לבעלה חוץ משאר מלאכות קטנות שחייבת לעשות לו כגון לערוך לפניו שלחן ולהביא כלים ולסלק מלפניו ושאר כל צרכי הבית. שברה כלים בעוד שהיתה מתעסקת בצרכי הבית הרי זו פטורה מלשלם שאם לא כן הרי היא נמנעת מלעסוק בצרכי הבית ואין שלום בבית כמו שביאר מו"ס בפסקיו וכן היא שיטת תלמוד ארץ ישראל. ירושלמי תני שבעה גופי מלאכות מנו והשאר לא הוצרכו למנותן :

ג וכ"כ מיי' וסמ"ג והרא"ש כתב שאם יכולה להניק שניהם צריכה להניק שניהם אבל אם יש לו בן מאשה אחרת אינה חייבת להניקו ולפי שיטת הרא"ש כך היא גירסת בירושלמי א"ר חני לא אמרו אלא בנה אבל תאומים לא ולמה אמרו בנה שלא תניק בן חברתה והכי פירושו הא תאומים לא בתמיה והלא יכולה להניק שניהם למה לא תניקם וא"כ למה אמרו בנה למעוטי בן חברתה ואפי' הוא בן בעלה כתב מיי' רלתה להניק בן חברתה עם בן בעלה הבעל מעכב דתניא הרי שנתנו לה בן להניק לא תניק עמו לא בן חברתה ולא בנה ואין חילוק בין אם נתנו לה בן להניק בין אם מניקה בן בעלה :

*) [נ"ל לעצמה ועי' ברא"ש בר"פ מציאת האשה]

נ"א רב פפא

הגהות הב"ח

(א) אבל תאומים לא ולמה אמרו בנה שלא תניק בן חברתה כנ"ל. ונ"ב נראה מהר"ן שכך הוא גורס ג"כ בדברי הרי"ף אבל הרא"ש היה גורס בדברי הרי"ף אבל תאומים לא ולא בן חברתה וכן הוא בספרי הדפוס :
(ב) נ"ב אים :
(ג) לפטור כנ"ל :

לא כלומר שאם מת בנה אינה חייבת להניק בשכר ותטלה לו שכרה וכן נמי אינה חייבת להניק בן שיש לו מאשה אחרת וכן נמי הבעל מעכב עליה מלהניק בן חברתה עם בנה: **שומטת** דד מפיו. לא תניקנו שחל הנדר דלא משעבדא ליה: כופה ומניקתו. דמשעבדא ליה ולא חל הנדר: אם היה מכירה. שאינו רוצה לינק מאשה אחרת: בן כמה. חדשים אית לן למימר שיודע להכירה מלינק אשה אחרת: ההיא דאתאי. גרושה ולא היתה רוצה להניק: זיל בדקה. אם מכירה: אותבה בדרי דנשי. הושיבה בשורה של נשים: מכוי. מבינו: נטוף עיניך. זקפי עיניך כמו ועיטוי מטייפי דבר אווזא: נר מצוה

דרי בנך. שאי בנך: **ת"ר** יונק תינוק כו' כיונק שקץ. כאילו יונק דבר משוקץ ופרכינן עלה בגמ' ורמינהו יכול יהא חלב מהלכי שתים טמא כלומר שחלב של אשה שמהלכת בשתי רגלים יהא אסור ודין הוא ומה בהמה שהקלת במגעה כלומר שאינה מטמאה מחיים אע"כ שהנוגע בנבלת בהמה אינו מטמא לטמא אדם וכלים ואעפ"כ החמרת בחלבה כדאמרינן בכורות [דף ו:] גמל גמל שתי פעמים כלומר חד בויקרא וחד במשנה תורה חד לאיסור עצמו וחד לאיסור חלבו אדם שהחמרת במגעו דהיינו נדה אע"כ שהנוגע במת מיטמא לטמא אדם וכלים אינו דין שתחמיר בחלבו ת"ל טמא הוא כלומר דכתיב גבי גמל טמא הוא ומשמע מיעוטא לאשמועינן דאין חלב מהלכי שתים טמא אלא טהור יכול אוציא את

א °שומטת דד מפיו ובית הלל אומרים כופה ומניקתו נתגרשה אינו כופה ואם היה מכירה נותן לה שכרה ומניקתו מפני הסכנה בן כמה הוא מכירה *אמר ר' *ירמיה בן ג' חדשים ורבי יצחק א"ר יוחנן בן ב חמשים יום א"ר שימי בר אשי הלכה כרבי יצחק שאמר משום רבי יוחנן סומא מנא ידע א"ר אשי בריחא ובטעמא ההיא דאתיא לקמיה דשמואל הוה יתיב קמיה רב דימי בר יוסף אמר שמואל לרב דימי בר יוסף זיל בדקה אותבא בדרא דנשי ושקליה לברה וקא מהדר ליה עלייהו כי מטא לגבה הויא מסוי לאפה כבשתינה לעינה מיניה אמר לה נטוף עיניך קום דרי בניך: ת"ר יונק *תינוק והולך עד כ"ד חדש מכאן ואילך כיונק שקץ דברי ר"א ר' יהושע אומר אפי' ד' וה' שנים פירש לאחר ארבעה ועשרים חדש וחזר הרי זה כיונק שקץ א"ר יוסף הלכה כר' יהושע וכמה פרישתו א"ר יהודה בן חביבא שלשה ימים ירושלמי במה דברים אמורים שפירש מתוך בוריו אבל פירש מתוך חליו מחזירין אותו תניא ג דם ישעל הכבר גוררו ואוכלו ושבין השינים מוצצו ובולעו ואינו חושש

רש"י

שומטת דד מפיו. לא תניקנו שהנדר חל דלא משעבדא ליה: כופה ומניקתו. דמשתעבדא ליה ולא חל הנדר: אם מכירה. שאינו רוצה לינק מן אחרים: ההיא דאתיא. גרושה ולא היתה רוצה להניק: זיל בדקה. אם מכירה: אותבא בדרא דנשי. הושיבה בשורת נשים: מסוי. מבים: נטוף עיניך. זקפי עיניך: דרי בריך. שאי בנך: כיונק שקץ. כאילו יונק דבר משוקץ: דם שעל גבי הככר. ככר שנשכו וניכר בו דם השיניים: גוררו. דלא לימא דם קא אכיל: מוללו. דהא ליכא דחזי ליה:

עד תנו

החלב שאינו שוה בכל כלומר שהרי בטהורה טהור ולא אוציא את הדם ששוה בכל ת"ל טמא הוא הוא טמא ואין דם מהלכי שתים טמא אלא טהור כלומר דשריותא דחלב ודם מחד קרא נפקי ליה ואמרו בתוספות דאין זה תימה שהרי מצינו בכמה מקומות דממעטינן מחד קרא כמה דברים כדאשכחן במעילה בפרק הנהנה (דף יח:) דממעט כמה דברים מתמעול מעל. ואמר רב ששת אפי' מצות פרוש מדבריהם אין בו. ומפרקינן לא קשיא הא דפריש הא דלא פריש. כלומר הא דקתני מותר בספרים מדדי אשה לכלים אבל היכא דלא פריש דהיינו כשיונק מן הדד סוי כיונק שקץ מדרבנן: וחלופא בדם. כלומר דמדפריש אסור מדרבנן דמיחלף בדם בהמה ואתו למימר דם בהמה אכיל ומשום הכי אמרינן דדם שעל גבי ככר כגון שנשכו וניכר בו דם השינים גוררו דאמרי דם קאכיל ושבין השינים מוללו דהא ליכא דחזו ליה ובת"כ בפרשת ויהי ביום השמיני שנויה הברייתא שהבאתי למעלה כך יכול אף בשר מהלכי שתים וחלב מהלכי שתים יהו בלא תעשה על אכילתן ודין הוא ומה אם בהמה שהקל במגעה החמיר בחלבה מהלכי שתים שהחמיר במגען אינו דין שנחמיר בחלבן ת"ל זה זה טמא ואין חלב מהלכי שתים טמא אוציא את החלב שאינו שוה בכל ולא אוציא את הבשר שהוא שוה בכל כלומר דבבהמה טהורה נמי נוהג בו איסור באבר מן החי ת"ל *(זה זה) הוא טמא זה בלא תעשה על אכילתו ואין בשר מהלכי שתים וחלב מהלכי שתים בל"ת על אכילתן וכתב הרמב"ן ז"ל דכי היכי דאמרינן בשמעתין דחלב ודם שרו לגמרי ואפילו מצות פרוש אין בהן האי כדיניה והאי כדיניה ה"נ בשר מהלכי שתים נהי דכי מת אסור בהנאה וכדילפינן [סנהדרין דף מז:] מעגלה ערופה שם שם ממריס אפ"ה בשר מן החי מותר דכיון שאינו טעון שחיטה ליכא משום אבר מן החי דלאו איתא דבשר אסור היאך יהו חלב ודם מותרים והלא כלל גדול אמרי' בפ"ק דבכורות (דף ה:) שכל היוצא מן הטמא טמא ועוד דאם איתא דבשר אסור הוה לן למימר דאע"ג דדם אימעיט ה"מ מאיסור דם אבל מאיסור בשר לא אמעיט דהא בכריתות בפרק דם שחיטה (דף כא:) אמרינן דדם השרץ אימעיט מכלל דם ואפ"ה אמרינן התם שאם התרו בו משום שרץ לוקה וכה"ג הל"ל הכי אילו היה בשר מהלכי שתים אסור ואילו בשמעתין אמרינן דאפילו מצות פרוש אין בו אלא ודאי בשר מהלכי שתים מותר ואע"ג דתנינן התם בת"כ ואין בשר מהלכי שתים בלא תעשה לאו למימרא דאיסורא מיהא איכא דהא התם אפילו בחלב נקט ההוא לישנא ובשמעתין אמר דאפילו מצות פרוש אין בו הלכך ודאי כי קאמר ואין בשר מהלכי שתים בלא תעשה הרי הוא כאילו אמר ואין בשר מהלכי שתים אסור וזה שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ב מהלכות מאכלות אסורות שבשר האדם אסור בעשה שהרי מנה הכתוב ז' מיני חיה ואמר בהם זאת הבהמה אשר תאכלו הא כל שהוא חוץ מהן לא תאכלו ולאו הבא מכלל עשה ונראה שסמך לו על אותה ברייתא השנויה בת"כ וליתא וכמו שכתבתי אלו הן דברי הרמב"ן ז"ל ולי נראה לקיים דברי הרמב"ם ז"ל אבל בתחלה אכתוב התמיהות שיש על ברייתות הללו ומתוכן יתבאר מה שהביא להרמב"ם ז"ל לומר כך חדא שבברייתא זו השנויה בגמרא הוזכרו חלב ודם ולא הוזכר בשר ובברייתא שבת"כ הוזכרו חלב ובשר ולא הוזכר דם ועוד שבברייתא שבת"כ הוזכרו שני מיעוטין שבתחלה אמרו ת"ל זה זה טמא ואין חלב מהלכי שתים טמא ולבסוף אמר ת"ל טמא הוא (זה) הוא טמא דמשמע דדרשי תרי מיעוטי זה והוא ובברייתא השנויה כאן לא הזכירו אלא הוא ועוד שבברייתא עצמה של ת"כ שינו את לשונם דמעיקרא אמר ת"ל זה זה טמא ואין חלב מהלכי שתים טמא דמשמע אפילו איסורא ליכא ולבסוף אמר ואין בשר וחלב מהלכי שתים בלא תעשה על אכילתן דמשמע דאיסורא מיהא איכא ועוד דבברייתא (א) דגמרין ממעט דם מהלכי שתים מדכתיב הוא ובריש פרק דם שחיטה [דף כ:] ממעט ליה מדכתיב לעוף ולבהמה דתנו רבנן כל דם לא תאכלו שומע אני אפילו דם מהלכי שתים כו' ולפיכך נ"ל שכוונת שתי הברייתות הללו דדם וחלב שרו לגמרי ובשר נהי דליתיה בלא תעשה בלאו הבא מכלל עשה מיהא איתא וברייתא דת"כ כך פי' מעיקרא קאמר יכול אף בשר מהלכי שתים וחלב מהלכי שתים יהו בלא תעשה על אכילתן ולא הזכירו שם דם לפי שאי אפשר לומר שיהו בלא תעשה שכבר נתמעט בברייתא השנויה בריש פרק דם שחיטה מדכתיב לעוף ולבהמה והיא עצמה שנויה בת"כ בפרשת צו והמר ת"ל זה זה טמא ואין חלב מהלכי שתים טמא דקרא בפרשת ביום השמיני הכי כתיב אך את זה לא תאכלו את הגמל כו' טמא הוא לכם ותרי מיעוטי דרשינן מיניה חד מדכתיב ברישא את זה לא תאכלו דמשמע זה בלאו ואין אחר בלאו ואידך מדכתיב בסיפא טמא הוא דמשמע הוא טמא ואין אחר טמא אלא טהור גמור ומיעוטא קמא דלא מטהר ליה לגמרי אתי לבשר שכבר נאסר משום לאו הבא מכלל עשה והשתא ממעטינן ליה מלא תעשה ומיעוטא בתרא דמטהרינן ליה לגמרי מוקמינן ליה בחלב שלא שמעטנו בו איסור כלל [ואין ה"נ] דבריישא דברייתא דת"כ דממעט חלב מזה הוה ליה לסיומי ואין חלב מהלכי שתים בלא תעשה אלא דקושטא בעי למימר דאמסקנא (ב) סמיך דמגלייא מיעוטא אחריכא דהוא אפילו איסור אין בו והיינו דמסיים אוציא את החלב כו' ולא אוציא את הבשר כו' ת"ל [זה] זה טמא כלומר דאי לא הוה כתיב אלא מיעוטא קמא אחלב הוה מוקמינן ליה והוי בשר בלא תעשה אבל כיון דכתיבי תרי מיעוטי ממעטינן מינייהו בשר וחלב ומוקמינן מיעוטא קמא לבשר שמעטנו בו איסור משום לאו הבא מכלל עשה ומיעוטא בתרא דמטהר ליה לגמרי לחלב שלא שמעטנו בו איסור כלל ואע"ג דמסיים בה ואין בשר מהלכי שתים וחלב מהלכי שתים בלא תעשה על אכילתם לאו למימר שיהיו שניהן שוין לאיסור אע"פ שאין בהם לאו אלא לומר שהמיעוט האחרון גלה על המיעוט הראשון שבא למעט שאין בשר וכל שכן חלב בלא תעשה על אכילתן עוד יש לומר דאפילו מכח מיעוט ראשון יש לנו להתיר חלב לגמרי דכיון דכתיב זה גלי לן דלא דרשינן ק"ו שאילו היינו דורשים אותו היה ג"כ בלא תעשה וכיון דלא דרשינן ק"ו אין לנו בו איסור כלל ומש"ה מסיים בה ת"ל זה זה טמא ואין חלב מהלכי שתים טמא כלומר אלא טהור לגמרי אבל בסיפא כשבאו למעט את הבשר שינו את הלשון ואמרו זה בלא תעשה על אכילתו ואין בשר מהלכי שתים וחלב מהלכי שתים בלא תעשה על אכילתן לפי שלא היה להם אפשר לומר דאין בשר מהלכי שתים טמא שכבר למדנו איסורו משום לאו הבא מכלל עשה ולפיכך כללו ואמרו ואין בשר מהלכי שתים וחלב מהלכי שתים בלא תעשה על אכילתן ונמצא חלב מותר שלא למדנו בו איסור ממקום אחר וכ"ש שנתמעט מן המיעוט האחרון שהוא מטהר לגמרי ובשר אע"פ שנתמעט מלאו מדכתיב זה נשאר באיסור מכח לאו הבא מכלל עשה וזהו פירוש הברייתא השנויה בת"כ אבל בברייתא השנויה בגמרתינו מתוך שבאו לדון על הדם לא הזכירו בה לא תעשה כלל לפי שכבר נתמעט דם מלאו מהברייתא השנויה בפרק דם שחיטה (דף כא.) ובתורת כהנים בפרשת צו ואע"פ שהיה אפשר לדון על החלב שיהא בלא תעשה רצו להזכיר דרך אחד בשניהם למעטם מאיסור ולהתירם לגמרי ובתחלה אמרו יכול יהא חלב מהלכי שתים טמא כלומר שמכח ק"ו יש לנו לומר שיהא טמא ובלאו ואמרו ת"ל טמא הוא דמשמע שבא להתיר אחד לגמרי וראוי להעמידו בחלב שהוא יותר קל ואח"כ אמרו אוציא את (ג) חלבו ולא אוציא את הדם כלומר שאע"פ שנתמעט מאותה ברייתא שבפ' דם שחיטה נאמר שלא נתמעט אלא מלאו אבל איסור מיהא יש בו כיון שהבשר אסור והדם יוצא ממנו שכל היוצא מן הטמא טמא ועוד שהיה אפשר לומר שלא נתמעט אלא משום דם אבל עדיין אסור משום בשר כדאמרינן בפרק דם שחיטה [דף כא:] שאע"פ שנתמעט דם השרץ משום דם אם התרו בו משום שרץ לוקה וכל עצמנו לא הוצרכנו ללמוד היתר בדם אלא מחמת איסור הבשר הא לאו הכי כיון דלית ביה לאו מהיכן נלמוד איסורו אלא ודאי כדכתבנו ומסיק ואמר ת"ל הוא כלומר שהמיעוט האחרון דהיינו טמא הוא שבא להתיר לגמרי נתמעט אף הדם ונמצאו דם וחלב מותרין לגמרי ובשר אסור אע"פ שאין בו לאו בכך דברי הרמב"ם ז"ל עולין יפה (ד):
גרסי'

שלטי הגבורים

א ולאחר שיגמל הנער י"א שברשות האב אם ירצה יקחנו אצלו ואם ירצה יניחנו עם אמו דהא דאמרי' בת אצל האם היינו דוקא באלמנה לא שבקי' לה בהדי קרובי אביה שראויים ליורשה אבל בגרושה שבקי' לה אצל אביה והרמ"ה כתב בשם הגאונים דה"ה נמי בגרושה וכ"כ מיי' שלמו כ"ד חדשים וגמלתו אם רצתה המגורשת שיהיה בנה אצלה אין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן ו' שנים גמורים אלא כופין האב ונותן לו מזונות אצל האם ולאחר ו' שנים יכול לומר האב אם הוא אצלי אני נותן לו מזונות ואם הוא אצל אמו איני נותן לו והבת אצל האם לעולם אפי' אחר ו' שנים כיצד היה האב ראוי לצדקה מוציאין ממנו בעל כרחו וזנים אותה אצל אמה ואפי' ניסת האם לאחר ובתה אצלה ואביה זן אותה משום צדקה עד שימות האב ותזון מנכסים בתנאי כתובה והיא אצל אמה ואם לא רצתה האם שיהיו בניה אצלה אחר שגמלתן אחד זכרים ואחד נקבות ברשות בידה ונותנין אותה לאב או משלכת אותן לקהל אם אין להם אב והן מטפלין בהם:

ב כתב הטור ובתוך כ' יום ללידתו ודאי היא בחזקה שאינו מכירה וא"צ לבדוק ואפי' אם נראה כאילו אינו רוצה לינק מאחרת אקראי בעלמא הוא ולא בעי בדיקה ומבן כ' ואילך אם אינו רוצה לינק מאחרת צריך לבדוק אחריו אם הוא מכירה כופין אותה אבל אם רוצה לינק מאחרת אפי' בן שנה אין כופין אותה ואם אינו רוצה לינק מאחרת כלל אפי' קטן הרבה כופה ומניקתו מפני הסכנה:

לשון ריא"ז

וכן נראה בעיני שאפי' אשה נכרית שקבלה בן להניק והניקתו עד שהוא מכירה כופין אותה להניק אותו בשכר מפני סכנת הולד:

ג כתב הרא"ש וכן נראה בבשר מהלכי שתים לחתוך ממנו ולאכלו אסור דאתי לאחלופי בבשר בהמה שמתה דמשום דאין דרך לאכלו אתי לאחלופי אבל פירש מותר:

הגהות הב"ח

(א) דגמרתינו כצ"ל: (ב) דאמסקנא דמגלייא וכו' אחרינא דהוא אפי' איסור אין בו סמיך כצ"ל: (ג) החלב כצ"ל: (ד) נ"ב גם הרב המגיד האריך בזה וכתב שדברי הרמב"ם נראין עיקר ע"כ וכן פסק הסמ"ג לאוין קכ"ז קל"ב ע"ש:

עין משפט

א מיי' פרק ג מהל' מאכלו' אסורות סמג לאוין קלב טור י"ד סי' פא · ב מיי' פ"ו שם סמג לאוין קלז טור י"ד סי' סו:

אמר רבא אמר רב ירמיה בר אבא אם רב שלשה חדשים כ"ה בגמ' (ג"א)

עין משפט

א מיי' פי"א מהל' גירושין סמג עשין כ טור אה"ע סי' יג:

[דף צ ע"א]

ב מיי' פכ"א מהל' אישות סמג לאוין פא טור אה"ע סי' פ ופב:

ג מיי' פי"א מהל' איסורי ביאה ופכ"א מהלכות אישות סמג לאוין קיא טור אה"ע סי' פ ויו"ד סי' קצה:

גרסי' בגמ' [דף ס.] גוגה יונק חלב בשבת. לגור שעלו בו קשקשים ממעכן ברגלו בלנעה בשבת. וכתבה הרי"ף ז"ל במס' שבת בפ' חבית ושם פרשתי בס"ד: מניקה שמת בעלה בתוך כ"ד חדשים. שנולד בנה: עד כ"ד חדשים. שמא תתעבר ותצטרך לגמול את בנה ובעל זה אינו אביו שיקנה לו בילים וחלב: י"ח חדש. דיו לתינוק לינק בכך וכתב ר"ת ז"ל דבשנתגרשה בא מעשה לפני רבינו שמשון ז"ל והתירה לאחר ג' חדשים דכיון דקאי אב אי מתעברה ממסמס ליה בבילים וחלב כמ"ש בפ' החולן [דף מג:] אבל כשמת בעלה אשה בושה לבוא לב"ד לתבעם מן היורשין וכמאן ולד מת אבל ר"ת ז"ל אסר אפילו בגרושה לפי שאינה יכולה להיות רגילה עם הבעל לתבוע ממנו כדאמרינן בפ' האשה שנתאלמנה [דף כח.] ואינה נפרעת ממנו אלא ע"י אחר וכ"כ רב אחא ז"ל בשאלתות בפרשת וירא אליו ואיתתא דפטרה בעלה או דמית בעלה בעיא לאימתוני עד ימי מניקתה ע"כ ולכאורה הכי משמע (א)מדקתני בברייתא בפרק החולץ (דף מב.) לא ישא אדם מעוברת חבירו או מניקת חבירו וסתמא קתני כל שהיא מניקת חבירו לא שנא גרושה ול"ש אלמנה וכ"כ רמב"ם ז"ל בפי"א מהלכות גירושין ולא חלק וכתב הרשב"א ז"ל דבגרושה דוקא שהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה אבל קודם הזמן הזה לא דהא אי בעי לא תניק אותו כלל ואפי' בשכר וכדקתני לעיל בברייתא [דף נט:] נתגרשה אין כופה אותה להניק ואם היה מכירה כופה ומעלה לה שכר ומניקתו מפני הסכנה: ואפילו נתנה (ב) למניקה. משמת בעלה: או גמלתו. בתוך זמנו ובגמרא פרכינן איני והא ר"נ שרא להו לדבי ריש גלותא. כלומר אלמנות שהיה בהן מניקות שנתנו בניהם למניקה והתירן לינשא ומפרקינן שאני דבי ריש גלותא דלא הדרי בהו. כלומר מניקה שפסקה להניק את בניהן יראה לחזור בה לפי שבני אדם מאוימין הם ויש מי שכתב דלאו דוקא דבי ריש גלותא אלא כל כיוצא בו ואחרים התירו עוד אפילו לאינש דעלמא אם נשבעה המינקת להניקו כל ימי ההנקה ולא נ"ל כן דבגמ' אמר רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הוו סברי למעבד עובדא כברייתא דתניא נתנה בנה למניקה מותר ואמר להו רב פפי ואתון לא תסברו מהא דתניא הרי שהיתה רדופה ללכת לבית אביה כו' או שהיתה היא חולה עקרה זקנה איילונית ושאינה ראויה לילד צריכות להמתין ג' חדשים דברי ר"מ ואמר ר"נ אמר שמואל הלכה כר"מ בגזרותיו. כלומר דאע"ג דאין כאן מקום להבחין בין זרעו של ראשון לבני דהא לא מעברא לא פלוג רבנן בתקנת גזרות שלהם בין אשה לאשה וגזרו סתם שתמתין כל אשה ג' חדשים וה"נ לא פלוג רבנן במניקה שמת בעלה בין שהיא מניקתו בין שאינה מניקתו ואמרו ליה לאו אדעתין ומעתה קשה לי כיון דאפי' בשאינה ראויה לילד לא פלוג אמאי מפלגינן בדבי ריש גלותא אלא ודאי צריך לומר דשאינה ראויה לילד וכיוצא בה לית לה קלא ואתא לאיחלופי אבל דבי ריש גלותא קלא אית להו ומעתה אין להתיר בנשבעה דהא לית לה קלא והרי"ף ז"ל לא כתב הא דריש גלותא ולא הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל בפרק י"א מהלכות גירושין ולא ידעתי למה שאין לדחותה מהלכה (ז) מדתניא הרי שהיתה רדופה כו' דאלמא לא פלוג רבנן בהא דרב נחמן גופיה דפסק כר' מאיר שרא להו לדבי ריש גלותא אלא ודאי היינו טעמא משום דדבי ריש גלותא קלא אית להו ולא אתי לאחלופי ואפשר שהשמיטוה משום דסבירא להו דדוקא ריש גלותא ואין לנו כיוצא בו:

(ג) **קימעא**. פסקו ליתן לה מזונות מועטין אוכלת הרבה משלה כדי שיהא לה חלב ולא תמיתנו: כשות. הומלין: חזיז. עשבים של זרע תבואה: חבושא. קדוכ"ס: קורא. רך הגדל בדקל מה שנוסף על הענף בשנה זו: כופרא. תמרים בקטנותם: כמכי. כותח: והרסנא. דגים מטוגנים בקמח ובציר ושומן שלהם: מינייהו פסקי חלבא. יש בדברים הללו שפוסק חלב האשה ויש בהן שאין מפסיקין אלא עוכרין (ד) ואיני יודע מנין לו לרמב"ם ז"ל שכתב בפרק כ"א מהלכות אישות שאם היתה מתאוה לאכול מאכל רע מפני חולי תאוה שיש לה בבטנה שאין הבעל יכול לעכב שמא ימות הולד מפני שלער גופה קודם: **צערא** דידה היא. החלב רב בדדיה ומלערה והרב רמב"ם ז"ל כתב בפרק הנזכר שלער הוא לה לפרוש מבנה: דהיא לאו אורחא. שאין דרך משפחתה להניק: אלא כיון שראויה להכנים. פרש"י ז"ל שהכניסה נדוניא רבה שיש כדאי למביאה כדוניא זו לקנות ממקלתה שפחות להכנים ולשמש. ואחרים פירשו ראויה להכנים שדרך בנות משפחתה בכך או שדרך משפחתו בכך והכי מוכח בירושלמי אמר שמואל בר יצחק לא סוף דבר שהכניסה אלא אפילו שראויה להכנים כהדא דתנא עולה עמו ואינה יורדת עמו: אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו את המטה. משום דמילי דחיבה נינהו כדי שתתחבב עליו ולא דמי למצעת דמתני' דהתם להפך בכרים וכסתות דהוו דבר של טורח ובכפיה אבל הכא לפרוש סדין ולבדין דבר שאינו של טורח והני לא כפו לה אלא חכמים השיאוה עצה טובה להנהיג זאת בישראל כך כתב רש"י ז"ל אבל אחרים פירשו דמתניתין להציע המטות כולן אבל הכא להציע מטתו בלבד ובמתניתין לא גרסינן ומצעת לו אלא ומצעת את המטה והכא גרסינן ומצעת לו *) (בלבד) ותמה אני על הרמב"ם ז"ל שלא חלק בפרק כ"א מהלכות אישות בהצעת המטה בין עניים לעשירים וכתב בכולן בשוה ומצעת לו את המטה והיה לו להרבות בעניים:

חוץ ממזיגת הכוס כו'. שהם דברים של קירוב וחבה ומביאין לידי הרגל דבר: והרחצת פניו ידיו ורגליו. אע"פ שאינה אלא שופכת המים בלבד דאילו הרחצה ממש פשיטא דאסור דבלא רחיצה נמי אסור ליגע אפילו באצבע קטנה: מיחלפא ליה. פירש רש"י ז"ל בימי ליבונה וכן ר"ח ז"ל דכל הני בימי ליבונייהו ור"ת ז"ל אומר שאין להקל בימי ליבונה יותר מימי נדתה לפי שהיא בנדתה עד שתבא במים והא דאמרינן בפ"ק דשבת (דף יג:) בימי ליבונך מהו אצליך לאו משום דקילי אלא משום שאליהו היה יודע שאותו תלמיד (לא) היה טועה ומיקל בדבר ודוחק גדול הוא לומר שאותו תלמיד היה טועה בכך לכך נראה לפרש הכא והתם שטובלות היו בסוף ימי נדות של תורה ואח"כ היו נוהגות חומרא דרבי זירא: אבי סדיא. מראשותיו: אשרשיפא. ספסל וי"א דדוקא כוס הוא שאסור להושיט מידו לידה אבל כלי אחר מותר ובלבד שלא יגע בבשרה והכי מוכח בירושלמי במסכת ברכות [פ"ב סוף הלכה ו] כלה לביתה אסורה כל ז' ואסור ליטול ממנה כוס דאלמא כלי אחר מותר

*) ד"ת מ"ז

°תנו רבנן א מניקה שמת בעלה בתוך כ"ד חדש הרי זו לא תנשא ולא תתארס עד *כ"ד חדש דברי ר"מ ר' יהודה (א) מתיר בשמונה עשר חדש וקי"ל בהא כר"מ דרב ושמואל דאמרי תרוייהו צריכה א להמתין כ"ד חדש חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו ואפילו נתנה ב בנה למניקה או גומלתו אסורה לינשא עד כ"ד חדש אבל אם מת מותר מר בר רב אשי אמר אפילו מת נמי אסור דילמא קטלא ליה ואזלא ומינסבא הוה עובדא וחנקתיה ולא היא ההיא שוטה הות דלא חנקי נשי לבניהם: תנו רבנן ג הרי שנתנו לה בן להניק הרי זו לא תניק עמו את בנה ולא בן חברתה פסקה קימעא ג אוכלת הרבה ולא תאכל עמו דברים הרעים פסקה קימעא אוכלת הרבה מהיכא אמר רב ששת משלה: ולא תאכל עמו דברים הרעים כגון מאי אמר רב כהנא *קישות וחזיז ואדמה אביי אמר אפי' קרא וחבושא רב פפא אמר אפילו קורא וכופרי רב אשי אמר אפילו שמכי ושברא והרסנא מינייהו פסקי חלבא ומינייהו עכרי חלבא פירוש שמכי בצלים גדולים: *אמר רב הונא בדיק לן רב הונא בר חיננא היא אומרת להניק והוא אומר שלא להניק לה שומעין צערא דידה הוא הוא אומר להניק והיא אומרת שלא להניק מהו ופשטנא ליה כל היכא דהיא לאו אורחה לה שמעינן ד היא אורחה והוא לאו אורחיה מאי ופשטינא ליה עולה עמו ואינה יורדת עמו: הכניסה לו שפחה אחת אמר רבי חנא ואיתימא רבי שמואל בר נחמני לא ה הכניסה לו ממש אלא כיון שראויה להכנים אע"פ שלא הכניסה תנא אחד שהכניסה לו ואחד שמצאת (א) לו משלו: ארבע יושבת בקתדרא א"ר יצחק בר חנינא אמר רב הונא אע"פ שאמרו ארבע יושבת בקתדרא °)אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו ו מטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו ואמר ר' יצחק ברבי חנינא אמר רב הונא ז כל מלאכות שאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה ז חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו [ידיו] ורגליו. והצעת המטה אמר רבא לא אמרן אלא בפניו אבל שלא בפניו לית לן בה: ומזיגת הכוס דביתהו דשמואל מחלפא ליה מימינא לשמאלא דביתהו דאביי מנחא ליה אפומא דכובא דבי רבא אבי סדיא דבי רב פפא אשרשיפא: ואמר רב יצחק בר *)חנניא אמר

°)[דף צ ע"ב]   *) בד"י הגי' חיננא וכ"ה ברא"ש

רש"י

עד כ"ד חדש. דשמא תתעבר ותצטרך לגמול את בנה ובעל זה אינו אביו שיקנה לו בילים וחלב: י"ח חדש. דדי לתינוק לינק בכך: גמלתו אסורה. שגמלתו מחמת שרוצה לינשא: פסקה קימעא. אם פסקו לה מזונות מועטין אוכלת הרבה משלה כדי שיהא לה חלב ולא תמית אותו: קורא. רך הגדל בדקל שנוסף על הענף בכל שנה: כופרי. תמרים דקים: והרסנא. דגים מטוגנים בשומן שלהן: מינייהו. יש בדברים הללו שמהן פוסק חלב האשה ויש שאין פוסק אלא עוכרין החלב: והיא לאו אורחה. אין דרך בני משפחתה להניק: עולה עמו. דכתיב והיא בעולת בעל בעלייתו של בעל: שראויה לו להכנים. שהכניסה נדוניא רבה ויש כדי למביאה נדוניא כזו לקנות ממקלתה שפחות לשמשה: אבל מצעת לו המטה. לפרוש לו סדינין ולבדין דבר שאינו טורח והם מילי דחיבה שתתחבב עליו ולא דמי להצעה דמתני' דהוי דבר של טורח ובכפיה [הני] לא כייפינלה אלא חכמים השיאוה עצה טובה להנהיג זאת: חוץ ממזיגת הכוס. שהן דברים של חיבה ומביאין לידי הרגל דבר: מחלפא ליה. בימי לבונה: אבי סדיא. מראשותיו: אשרשיפא. ספסל:

הכל

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג דר"ש מפליזא היה אומר דגרושה מניקה מותרת לינשא תוך הזמן הזה ולא הודה לו ר"ת וגם בשאלתות פוסק דלא שנא גרושה ולא שנא אלמנה ונמצא בתשובת הגאונים שאינה נקראת מינקת חבירו אם פירשה מלהניקו ונתנתו למניקה ג' חדשים קודם מיתת הבעל (ה) צ"ע היכא שלא נתנה משלה הדד בפי התינוק משעת שנולד התינוק לאחר מיתת הבעל אי הויא בכלל מינקת חבירו ובתשובת הרא"ש יש דגם היא הויא בכלל מינקת וכן יש לדקדק מדברי הטור אה"ע סי' י"ג שכתב אבל אם מת הולד או שאינה הולבת לעולם כגון שיש לה למוק שדים או שפסק חלבה בחיי בעלה או ששכרו לה מינקת בחיי בעלה אינה צריכה להמתין משמע דוקא שהיו כל אלה בחיי הבעל דבשעת מיתתו לא מצי חיל עליה שם מינקת חבירו אבל היכא שילדה אחר מיתת הבעל דהשתא נשים למניקות קיימות כבר חל עליה שם מינקת חבירו וצריכה להמתין וצ"ע כי גם ראיתי מקילין להתיר ובתשובות בר ששת אוסר ג"כ:

ב כתב הרא"ש וכן אם נתנה אותו למניקה חיישינן שמא תחזור בה והא דשרא רב נחמן לנשי דבי ריש גלותא משום דאלמים וחזקים היו אבל שאר נשים אפי' נשבעה המינקת או הדירה ע"ד רבים שלא תחזור בה אסור משום דאתי לאחלף ולמשרי היכא דלא נשבעה והיכא שגמלתו בחיי בעלה נראה שמותרת לינשא דליכא למגזר מידי וליכא למגזר אטו לא גמלתו בחייו דכי האי גוונא לא גזרי' דא"כ לגזור נמי גבי ריש גלותא אלא לא גזרי' אלא שמא תחזור בה המינקת או שתמהר לגומלו וכן משמע הלשון מינקת שמת בעלה משמע שהיתה מניקה כשמת בעלה ומטעם זה נראה להתיר אשה שדדיה למוק ואינה רגילה להניק לעולם או שפסק חלבה בחיי בעלה ושכרו מינקת בחיי בעלה:

ג כתב מיי' פסקו לה מזונות הראוים לה והיא רוצה לאכול יותר מאכלות אחרות מפני חולי התאוה שיש בה הרי זה אוכלת משלה כל מה שתרצה ואין הבעל יכול לעכב ולומר באם תאכל יותר מדאי או תאכל מאכל רע ימות הולד מפני שלער גופה קודם ואינו נראה כן דתניא פסקה קמעא אוכלת הרבה ולא תאכל דברים הרעים לחלב:

ד ומסתברא דה"ה בשאר כל המלאכות אינה חייבת בהם עד שיהא אורחיה ואורחה וקצת סנקה שיש לה לד דפעמים היא רוצה והבעל אינו רוצה ופסק מהרי"ת דהאידנא נשים שלנו לאו אורחייהו לספר ולכבס ואין כופין אותן על כך:

ה כתב מיי' היא אומרת ראוי לי לקנות או לשכור שפחה והוא אומר אין ראוי עליה להביא ראיה ואין כאן מקום לשבועה:

ו מפני שאין ראוין להשתמש בשפחה בדברי' הללו וה"ר שמואל ברבי ברוך אומר אע"פ שאין משתמשין באשה דרך

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ל' גמ' שימצאה לו משלה וגי' האלפס הביאה בתוס' ופי' שמצאה לו משלו כלומר שהוא עשיר שיכול לקנות הרבה שפחות כפי צרכה:

הגהות הר"י

(א) נ"ב עיין אלפס גיטין סי' תקלה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ולאיה זו כתבוה התוס' ע"ש: (ב) נ"ב בנה: (ג) נ"ב פסקה: (ד) נ"ב ואני מפרש דעת הרמב"ם שאין נראה לו לפרש פסק קימעא כו' דהיינו שפסקו לה ליתן לה מזונות מועטין כו' כמו שפי' רש"י דהא תנן לקמן ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה ופשיטא שצריכין להוסיף לה כמה שהיא צריכה דברים היפים להועלת הולד ולפיכך פי' דמ"ש פסק קימעא כו' היינו לומר שפסקו לה מזונו' הראויות לה אלא שבעיניה נראין קימעא מפני חולי התאוה שיש לה בבטנה ה"ז אוכלת הרבה משלה ואמועטין דיכולה לאכול משלה כל מה שתרצה אפי' מאכלין רעין ואין הבעל יכול לעכב מפני שלער גופה קודם ואם תם היא על בנו יתן לה כל מה שהיא מתאוה לאכול היכא שהיא אוכלת

מתאוה לאכול מן המאכלים היפים ומאי דתניא בסיפא ולא תאכל דברים הרעים לחלב היינו נמי בכה"ג דכל שהיא אוכלת משל בעלה אינה רשאי לאכול דברים הרעים וכן משמע לשון הרמב"ם שזו היא כוונתו עיין עליו: (ה) נ"ב ועי' בתשובות הריטב"א והביאו ב"י באה"ע סי' י"ג

שפחות שרי כמו שאמרה אביגיל לרחוץ רגלי עבדי אדוני והא דמשמע בירושלמי דאסור היינו דברים של יחוד במקום יחוד אבל במרחץ כיון שרבים בני אדם מצויין מותר ומכאן לעובדות כוכבים ולשפחות שמותרות לרחוץ אותו במרחץ*): ז דוקא פריסת סדינין והמכסה שהוא דרך חיבה אבל הצעת הכרים והכסתות שיש בו טורח ואינו דרך חיבה שרי ושלא בפניו הכל מותר אפי' הוא יודע שהיא מצעת אותם ואסורה ליצוק לו מים לרחוץ לו פניו ידיו ורגליו אפי' אינה

בו וכשם שאסורה למזוג לו כך אסור למזוג לה ולא עוד אלא אפי' לשלוח לה כוס של יין אסור לשלוח כוס של ברכה לאשתו ... וכל אלו הרחקים צריך להרחיק בין בימי נדותה ממש בין בימי ליבונה שכן ... ואין חילוק בכל אלו בין רואה ממש למונה כתם: וכתב הרא"ש אבל להושיט חפץ מידו לידה מוזהר זהירי ... ורבינו שמעיה היה עושה מההוא עובדא דשבת פ"ק שקרא ושנה הרבה ומת בחצי ימיו וכו' ששאל אליהו שמא ... לו הפך ואמרה לו ח"ו אפי' באצבע קטנה לא נגע בי אלמא אסור לקבל חפץ מידה ונראה שהיה סומך על זהירותו שהיה יכול ליזהר שלא יגע בה אבל לכל אדם אסור ורש"י פי' מחלפא ליה בידה דשמעתא בימי ליבונה משמע שיש ... יותר בימי ליבונה ואין נראה לר"ת ואע"ג דבפ"ק דשבת שואל בימי ליבונך מהו אצלך שמא היו רגילות לטבול אחר נדות קודם שתשב ז' נקיים בשביל טהרות אבל השתא אין הפרש דאמרי' במס' כדה ... עד שתבא במים: לשון ריא"ז וכן נראה בעיני שאסורה לשמשו בכל תשמישי גופו התרת מנעל והנעלת מנעל וכן לחוף ראשו ולסרוק אותו במסרק וכולן בכלל הרחצת פניו ידיו ורגליו הן כמבואר בקונטרס הראיות ולא ... עי' בב"י אה"ע סי' כ"א שכתב שישתקע הדבר ולא נאמר ודבר זה אסור לסעלותו על הלב ואין ספק אלא שאיזה תלמיד טועה כתב כן מעצמו ותלה הדבר ברבו. ועי' בהגהות מהרל"ח מ"ש שם בשם הב"ח: אסרו

מותר והא דאמרינן בסדר אליהו רבה גבי אותו תלמיד שמא הבאת לו את הפך ונגע ביך או את השמן ונגע ביך היינו לומר שמתוך כך נגע ביך הא לאו הכי אין איסור בדבר וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר אבל משמו של רש"י ז"ל אמרו דאסור ליטול ממנה כל דבר והא דדביתהו דשמואל לאו דיהבה ליה ממש אלא מוזגת ולעשות היכר בדבר מניחתו על השלחן בשמאל כדביתהו דאביי דמנח ליה אכובא ואידך אשרשיפא ואבי סדיא: הכל משהין לפני השמש. המשמש בסעודה ואוכלים לפניו ושוהין מלהאכילו עד שיקומו הקרואין: חוץ מבשר שמן כו'. שמתאוה להם ומצטער: בתקופת תמוז. שריחו חזק וחום היום מחרחר בו אכרס: תבשילא דארדי. מין כמהין ופטריות: אסתכני. הייתי מסוכן לאוחזי בולמוס מחמת תאות רעבוני: תמרתא דהנוניתא. תמרה שמנה כמו [שבועות דף מז:] קרב לגבי דהינא ואידהן: כל דאית ליה ריחא או קיוהא. דהיינו קיהיון שינים אגרוט"ר בלע"ז מזיק את מי שאוכלין לפניו ואינו אוכל: חד ספי. מאכיל את השמש מכל מין ומין: וחד ספי ליה ממין אחד. בתחלת סעודה לשובע ומאחר המינין משהה עד שיגמור סעודתו. **אין** כופין אותה לעמוד (ב) לפני אביו ולא לפני בנו. כשאין סמוכין על שלחנו מיירי דאילו בסמוכין חייבת מדאמרי' לעיל בגמ' [דף סא.] קמי אורחי ופרחי מאן טרח דמשמע שהיא חייבת לטרוח לפני כל בני הבית הסמוכין עליו: ולא ליתן תבן לפני בהמתו אבל נותנת תבן לפני בקרו. כך גי' רש"י ז"ל ופירש דבהמתו היינו סוס וחמור שהם מזויינים לוהלים לרביעה אבל בקר אינו להוט אחר רביעה ואין ילרו ניכר כ"כ לפיכך אין אשה נסתת לו והרי"ף גריס בהפך ולתרוייהו איכא למידק מדתנית בפרק בתרא דנדרים (דף פא:) קונם שלא אתן תבן לפני בהמתך ולפני בקרך אינו יכול להפר ואי משועבדת ליה ליתן או לפני בהמתו או לפני בקרו אמאי אינו יכול להפר אדרבה לא היה צריך להפר דכיון דמשעבד' ליה לא חייל נדרה י"ל דהכא בשלא הכניסה לו שפחות אבל התם בשהכניסה [לא משעבדא ליתן לבקרו או לבהמתו הלכך אינו יכול להפר]

והיינו דתניא בההיא שלא אינע מעתך שלא אמזוג לך את הכוס א"ל להפר ולא קתני שלא אופה ושלא אבשל משום דכיון שהכניסה אינה חייבת בהן ואפ"ה חייבת במזיגת הכוס והצעת המטה וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שמנה נותנת תבן לפני בהמתו בעניות (ג) בהלכות אישות: משרבית. פוסטא כמין שרביט עד שנעשות גדולות שהיא צריכה לשרות החוט ברוק (תמיד): **הלכה** כר' אליעזר. ומיהו משמע שאינה חייבת לעשות משקל חמש סלעים אלא כדי שלא תהא יושבת ובטלה ויש אומרים דמלאכתה דידה הויא דכיון שאין מחייבין אותה אלא כדי שלא תבא לידי זימה כל שעושה בין לאחרים בין לעצמה אזל ליה ההוא טעמא אבל הרשב"א ז"ל כתב דמסתברא דלא עדיף מהעדפה דעל ידי הדחק דהויא דבעל אע"פ שעושה מרצונה ולא מתורת חיוב ולא ידעתי מהו דכל העדפה ברצונה נעשית ואעפ"כ הקנוה לבעל תחת מעה כסף ואפילו העדפה שע"י הדחק למי שפוסק כן ומה ענין זה לכאן אבל קרוב הדבר לומר שאם תהא מלאכתה לעצמה כיון שלא תצטרך לחזור עם הבעל תתבטל ותבא לידי זימה: לידי שעמום. שגעון: היינו תנא קמא. ר' אליעזר מה לי לידי זימה מה לי לידי שעמום: דמטללא בגוריאתא קטניתא ונרדשיר. משחקת בכלבים ובחוק שקורין אשקקי"ש: לידי זימה איכא לידי שעמום ליכא. דאין שעמום אלא ביושב ותוהא ובטל לגמרי: וכבר איפסיקא הלכה כרבי אליעזר דחייש לידי זימה. הילכך מדיר את אשתו ממלאכה אע"פ שהיא רשאה לטייל בגורייתא ונרדשיר יוציא ויתן כתובה:

מתני' המדיר את אשתו. כגון דאמר יאסר הנאת תשמישך עלי אבל אמר הנאת תשמישי עליך לא איתסרא דקמשועבד לה דכתיב ועונתה לא יגרע והכי מוקמינן בנדרים בפרק ואלו מותרים (דף טו:): בש"א שתי שבתות. אם הדירה שתי שבתות ממתין ואם יותר יוציא ויתן כתובה: התלמידים יוצאים לת"ת שלא ברשות שלשים יום. פירשו בתוספות שלשים יום שוהין חוץ לעירן אם צריכין ללמוד בעיר אחרת וביום שלשים ואחד יהיו בעירם אפילו אם אותו יום יחזרו לצאת להיות שלשים יום בחוץ וכן פועלים שהולכין לעיר אחרת ועומדין שם כל השבוע למלאכתם דהיינו ז' ימים ובשמיני יחזרו לביתם וכן לעולם דהיינו עונה האמורה בתורה לגבי תלמידים ופועלין הצריכין ללמוד ולעשות מלאכתן בעיר אחרת אבל תלמידים העומדים בעירם עונתם מערב שבת לע"ש כדאיתא בגמרא [דף סב:] ופועלים נמי העושים בעירם עונה שלהם שתים בשבת כדתנן בסמוך בהך מתני': **עונה** האמורה כו' הטיילין. מפרש בגמרא: החמרין. שיוצאים לכפרים להביא תבואה למכור בשוק: הגמלים. סוחרי חבילות ומביאין על הגמלים ממקום רחוק: ספנים. פורשים לים הגדול לקצוי הארץ ולפי מה שכתבתי הוא הדין *)דהיינו דלעיל נמי הוי עונה האמורה בתורה לתלמידים ל' יום ולפועלים שבעה והאי דלא תנא ברישא עונה האמורה בתורה משום דלא אפשר דהיכי ליתני עונה האמורה לתלמידים שלשים יום ולפועלים שבעה ימים כי היכי דקתני סתמא בכל הנך הטיילין בכל יום כו' אם כן הוה משמע אפילו בתלמידים ובפועלים העושים בעירם אבל גמלים וחמרים וספנים מסתמא משמע דחוץ לעירם מיירי שהרי דרכם בכך וטיילים ופועלים דקתני סתמא היינו בעירם ומש"ה תנא פועלים והתלמידים קודם העונה האמורה בתורה לאשמועינן דסתמא אין עונתן כך. ובגמ' [דף סב.] פרכינן עלה דמתניתין היכי תנן הפועלים שתים בשבת והא תניא אחת בשבת אמר רבי יוסי בר חנינא לא קשיא כאן שעושין מלאכתן בעירן כאן שעושין מלאכתן בעיר אחרת תניא נמי הכי הפועלים שתים בשבת במה דברים אמורים בעושין מלאכתן בעירן אבל העושין מלאכתן בעיר אחרת אחת בשבת. ויש להקשות אדפריך מברייתא ליפרוך ממתני' גופא דקתני רישא שבת אחת י"ל דלא מצי למיפרך מינה דרישא פשיטא דמיירי בעושין מלאכתן בעיר אחרת מדקתני יוצאין אבל ברייתא לא משמע ליה הכי דא"כ היכי קתני אחת בשבת דמשמע דעונתן ביום השביעי דהא מתני' קתני פועלים שבת אחת ומשמע דעונתן ביום שמיני ומשנינן דברייתא בעושין מלאכתן בעיר אחרת וחוזרין כל יום לביתם ומפני שיש להם טורח הדרך אין עונתן אלא אחת לשבעה ימים אבל סיפא דמתני' איירי בעושים מלאכתן בעירן ואין להם טורח הדרך ומש"ה הויא עונתם שתים בשבת ורישא דמתניתין דקתני שעונתן אחת לשמנה ימים מיירי בעושים מלאכתן בעיר אחרת ואין חוזרין לביתם עד יום שמיני ולפי זה כמצאו שלש מדות בפועלים ואין שטה זו מחוורת בעיני דא"כ היכי תני יוצאין שלא ברשות כיון דעונה שלהם כך ובגמרא נמי אמרינן [דף סב:] זו דברי רבי אליעזר אבל חכמים אומרים יוצא אדם לת"ת ב' וג' שנים שלא ברשות אלמא אין זו עונה קבועה אלא אם שתי שנים או ג' לפי צורך לימודם לפיכך נראה יותר דרישא דמתני' הכי קאמר דתלמידים ופועלים מתוך שדרכן שצריכין ללכת חוץ לעירן יכולין לבטל עונתן תלמידים שלשים יום ופועלים שבת אחת ומש"ה בגמ' לא מצי פריך ממתני' ופריך מברייתא דקתני סתמא אחת בשבת דמשמע עונה הקבועה להם היא אחת בשבת ומשנינן דאין הכי נמי בעושין מלאכתן בעיר אחרת ולפי זה ג"כ אפשר לומר שג' מדות בפועלים שהעושין מלאכתן בעירן שתים בשבת ואם צריכין לצאת חוץ לעירם אחת לשמונה ואם מנהגם קבוע לעשות (היום) בעיר אחרת עונה הקבועה שלהם אחת בשבת ומיהו אם אירע להם צורך מלאכה יכולין לאחר עד יום שמיני דלא גרעי מעושים מלאכתם בעירם והרי"ף ז"ל לא כתב מסוגיא זו דגמרא כלום נראה שהוא סובר דפועלין שבת אחת דתנן במתני' היינו שעונתן אחת לז' ולפיכך נפטר מסוגיא זו דבגמרא שאם העושים מלאכתם בעירם יוצאים שלא ברשות

*) ד"א והני [וכ"ה בד"ק]

נר מצוה

אמר רב הונא הכל משהין לפני השמש חוץ מבשר ויין אמר רב חסדא בשר שמן ויין ישן אמר רבא בשר שמן כל השנה כולה ויין ישן בתקופת תמוז. אמר רב ענן בר תחליפא הוה קאימנא קמיה דמר שמואל ואייתו ליה תבשילא דארדי ואי לאו דיהיב לי מיניה איסתכני ור"פ אמר אפי' תמרתא דהינוניתא כללא דמילתא כל דאית ליה ריחא ואית ליה קיוהא: אבוה בר איהי ומנימין בר איהי חד ספי מכל מינא ומינא לשמעיה וחד ספי מחד מינא מר משתעי אליהו בהדיה ומר לא משתעי אליהו בהדיה: ועושה בצמר. *בצמר אין בפשתים לא מתני' מני רבי יהודה היא דתניא אין כופין אותה לעמוד לא לפני אביו ולא לפני בנו ולא ליתן תבן לפני (א) בקרו אבל כופה ליתן תבן לפני בהמתו (ב) ר' יהודה אומר אף אינו כופה לעשות בפשתן מפני שהפשתן מסריח הפה ומשרביט השפתים ודוקא בכתנא רומאה: ר' אליעזר אומר אפי' הכניסה: אמר רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה הלכה כר' אליעזר: **מתני'** *רשב"ג אומר אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביאה לידי שעמום: **גמ'** רשב"ג *היינו *רבי אליעזר איכא בינייהו דמיטללא בגוריתא קיטנייתא אי נמי בנרדשיר למאן דאמר שהבטלה מביאה לידי זימה הא נמי מביאה לידי זימה ולמאן דאמר מביאה לידי שעמום הא אין מביאה לידי שעמום וכבר (א) אפסיקא הלכתא כרבי אליעזר דחייש לזימה:

מתני' המדיר את אשתו מתשמיש המטה בית שמאי אומרים שתי שבתות ובית הלל אומרים שבת אחת והתלמידים היוצאין ללמוד תורה שלא ברשות ל' יום והפועלים שבת אחת עונה האמורה בתורה הטיילין בכל יום הפועלים שתים בשבת החמרים אחת בשבת הגמלים אחת לל' יום הספנין אחת לששה חדשים דברי

רש"י

הכל משהין לפני השמש. המשמש בסעודה אוכלין לפניו ושוהין מלהאכילו עד שיקומו הקרואים: חוץ מבשר שמן כו'. שמתאוה להן ומצטער: בתקופת תמוז. שריחו חזק וחום היום *מחרחר בו אכרס: תבשיל דארדי. מין כמהין: איסתכני. הייתי מסוכן שתאחזני בולמוס מתאות רעבון: תמרתא דהינוניתא. תמרה שמנה: קיוהא. קיהיון שינים: כל דאית ליה ריח או קיוהא מזיק את מי שאוכלין לפניו ואינו אוכל: חד ספי. מאכיל את השמש מכל מין ומין: וחד ספי ליה ממין אחד. בתחלת הסעודה לשובע ומאחר מיכן משהה עד שיגמור את סעודתו: בהמתו. סוס וחמור שהם מזויינים לוהלים לרביעה אבל בקר אינו להוט אחר רביעת אשה וגם אין יצרו ניכר כל כך לכך אין אשה נסתת לו ושמעתי בהמתו זכרים בקרו נקבות: משרבית. פוסטה כמו שרביט עד שנעשין גדולות על ידי שצריך תמיד לשרות החוט ברוק: היינו ת"ק. ר"א מה לי לידי זימה מה לי לידי שעמום: דמטללא בגוריתא קטנייתא. כלומר שמשחקת בכלבים קטנים לידי זימה איכא שעמום ליכא דאין שעמום אלא ביושב ותוהא ובטל לגמרי: **מתני'** המדיר את אשתו מתשמיש המטה. כגון דאמר יאסר עלי הנאת תשמישך אבל אמר יאסר הנאת תשמישי עליך לא מיתסרא דהא משתעבד לה דכתיב ועונתה לא יגרע והכי מוקי לה בנדרים: שתי שבתות. אם הדירה שתי שבתות תמתין ואם יותר יוציא ויתן לה כתובה: הטיילין. מפרש בגמרא: חמרין. שיוצאין לכפרים להביא תבואה למכור בשוקים: גמלים. סוחרי חבילות ומביאין על הגמלים מרחוק: הספנים. פורשים מיבשה לים הגדול לקצוי הארץ:

שלטי הגבורים

אסרו הצעת המטה אלא בפניו אבל שלא בפניו מותרת וכן מזיגת הכוס ע"י שנוי מותרת כגון שלא תניח הכוס בידו כמנהגה אלא תניח לפניו על הספסל או על פי הלוחות ונראה בעיני שאם היה הבעל אבל או חולה או זקן ואין יצרו מתגבר עליו אשתו מוזגת לו את הכוס אפי' כשהיא נדה כמבואר בק"ה:

א כתב הטור ואינה צריכה ליתן תבן לפני סוסיו וחמוריו אבל צריכה ליתן לפני בקר ואצן שלו ולדעת רי"ף צריכה ליתן לפני בהמתו המיוחדת לו למרכבתו אבל לא לפני שאר בהמות ולא לבקר ולאצן ומיי' כתב כרבינו:

ב וכתב מיי' אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום אלא לפי רוב הממון ממעטת במלאכה ומה שעשה לו הכל כמנהג המדינה במקום שדרכה לארוג אורגת לרקום רוקמת לטוות פשתן או צמר טווה ואם לא היה דרך אנשי העיר לעשות כל המלאכות האלו אינו כופה לעשות אלא צמר בלבד שהפשתן מזיע הפה והשפתים והטווי הוא המלאכה המיוחדת לנשים שנאמר וכל אשה חכמת לב בידיה טוו. וה' מלאכות הן שכל אשה עושה לבעלה טווה ורוחצת לו פניו ידיו ורגליו ומוזגת לו הכוס ומצעת לו המטה ועומדת לשמש לפניו ושם מלאכות שמקצתן עושות ומקצתן אינן עושות כגון טוחנת ואופה ומבשלת ומכבסת ומניקה ונותנת תבן לפני בהמתו ע"כ:

ג המדיר את אשתו מתשמיש ונדר שלא יקרב אל אשתו עד זמן פלוני איכא פלוגתא דרבוותא אם מותר ביחוד עמה באותן הימים וכיצד התרתו ועי' בהגהות מיי' פי"ד מהל' אישות:

ד כתב הטור ואפי' אם תתן לו רשות אין ראוי לו להתאחר אלא חדש בחוץ וחדש בביתו כי אע"פ שנתנה לו רשות ע"י פיוס או ע"י שמתביישת למונעו היא מצטערת בלבה והרמ"ה כתב חדש בחוץ וב' חדשים בביתו והרא"ש פסק חדש בחוץ וחדש בביתו. כתב הראב"ד אבל מי שתורתו אומנתו יכול ללכת בכל מה שתתן לו רשות והרמ"ה פסק דאפי' בלא רשות יכול ליל ללמוד דאמר רב אדא בר אהבה זו דברי ר' אליעזר דאמר התלמידים יוצאים בלא רשות שלשים יום אבל חכמים אומרים יוצא אדם ללמוד תורה ג' או ד' שנים שלא ברשות אמר רב סמכו רבנן אדרב אדא בר אהבה ועבדי עובדא בנפשייהו שהיו יוצאין בלא רשות והיו מענשים וכתב הרא"ש רי"ף לא הביא דרב אדא בר אהבה משום דהלכה כר' אליעזר והרמ"ה פסק כרב אדא בר אהבה מדקאמר סמכו רבנן אדרב אדא בר אהבה אלמא כל הני רבנן סברי כרב אדא ועבדי עובדא בנפשייהו דאע"ג דהלכה כרב אדא לא מבעי להו לענוי לנשותיהון כולי האי דמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה ע"כ וכ"כ מיי' ות"ח יוצא שלא ברשות אשתו ג' או ד' שנים כתב מיי' פט"ו מהל' אישות האשה שהרשית לבעלה אחר הנשואין שימנע עונתה הרי זו מותר בד"א שקיים פריה ורביה אבל אם לא קיים פריה ורביה חייב לבעול בכל שנה עד שיהיו לו בנים מפני שהוא מצות עשה של תורה שנאמר פרו ורבו:

עין משפט

א מיי' פרק ו מהל' ברכות ופ"ט מהלכות עבדים טור א"ח סי' קצ:

ב מיי' פכ"א מהל' אישות סמג לאוין פא טור אה"ע סי' פ וטור י"ד סי' רלד:

ג מיי' פי"ד שם סמג לאוין שם טור אה"ע סי' עו:

[דף צא ע"א]

הגהות הב"ח

(א) גמ' לפני בקרו אבל כופה ליתן תבן לפני בהמתו וכו'.

הגהות חו"י

(א) בגמ' אפסיקא

שבת אחת כ"ש שאותן שמלאכתן בעיר אחרת שעונה שלהם כך אבל תמה אני מהרמב"ם ז"ל שהזכיר סוגיית הגמרא ולא כתב שהעושין מלאכתן בעירן יכולין לצאת שלא ברשות שבת אחת ותמה אני עונת תלמידי חכמים שהיא אחת בשבת למה לא הוזכרה במשנתינו ונראה לי שאין לתלמידי חכמים עונה קבועה שכיון שמצינו שהתלמידים יוצאין שלא ברשות לר"א [ל' יום ולדברי חכמים] שתים ושלש שנים כדאיתא בגמרא משמע דעונת תלמידי חכמים הדרים בעירם ג"כ משתנים כפי מה שהם צריכין לנדד שינה מעיניהם בענין למודם ולטרוח בו והדבר ידוע שאין כל הזמנים שוים להם בכך ודאמרינן בגמ' דעונתן אחת בשבת היינו כשאין מתחדש להם בלימודם דבר ולפי שידוע שאין זה מצוי להם תמיד לא נשנית עונה שלהם במשנתינו : **גמ'** מיולדת נקבה. ששוהה שבועיים מתשמיש : מידי דשכיח . כעס שכועס על אשתו ומדירה : ממידי דשכיח . נדות לאפוקי לידה דלא שכיחא כולי האי : מידי דהוא גורם לה . נדר האיש גורם לה לשהות (א) והלידה על ידו באה לה : אף בסתם נמי ימתין . לב"ש שתי שבתות ולב"ה שבת אחת שמא בתוך הזמן ילמד למצוא פתח חרטה לומר אדעתא דהכי לא נדרתי ומתיר לו חכם נדרו :

גרסינן בגמ' עלה דמתני' דתנן והתלמידים יוצאים ללמוד תורה שלא ברשות כו' איבעיא להו ברשות כמה . כמה דיהבא ליה איהי רשותא אלא אורחא דמילתא כמה ופרש"י ז"ל דרך ארץ שלא ישא עליו חטא ואפילו הוא יכול לפותה שתתן לו רשות ואמרינן אמר רב חדש כאן וחדש בבית ור' יוחנן אמר חדש אחד כאן וב' בביתו והקשו בתוספות והא חזינן בגמ' דר"ע ישב בבה"מ ברשות כמה שנים ותרצו דהכא מיירי בשצריך לפתותה ודביתהו דר"ע מדעתה עבדא אבל תמה אני אי אתלמידים קא מייתי הא תנן דאפילו שלא ברשות די להם פעם אחת לשלשים יום והיכי נימא דאפי' ברשות דוקא בשני חדשים או חדש אחד בבית ואפשר דכי תנן במתניתין שלשים יום לא שיעשו כן בקבע תדיר אלא באקראי בעלמא ואחרים פירשו

רש"י

גמ' מיולדת נקבה . ששוהה שבועיים מתשמיש וכיון דקאשכחן אורח ארעא לשהות כך אין לנו לכופו להוציא : מידי דשכיח . כעס שכועס על אשתו : ממידי דשכיח . נדה אבל לידה לא שכיחא כל כך : מידי דהוא גרים לה . נדר וכן לידה על ידו בא לה לאפוקי נדה דממילא בא לה : אפי' בסתם ימתין . לב"ש שתי שבתות ולב"ה שבת אחת אולי תוך כך ימצא פתח לנדרו : רב שמואל בר שילת . מלמד תינוקות היה ומתפרנס מהן : לא חליף פריסתקא דמלכא אבביה . אין שליח מלך פרס עובר על פתחו לשאול לו עבודת המלך שאין עין המלך עליו שאינו עשיר בעיניהן : אלא טייל ופועל . שהרי אפילו חמר עונתו אחת בשבת ומשום יום אחד לא אמרינן יוציא ויתן כתובה הרי עונתו משבעה לשבעה וכ"ש ספן וגמל : והא ששה חדשים קאמר . בספן בלא נדר : למי שאין פת בסלו . שאינה מצפה לו אבל בלא נדר דעתה נוחה ומצפה אולי יבא תוך הזמן : חמר ונעשה גמל . כשאת לו כשהוא חמר מהו ליעשות גמל שלא ברשות : ותפלות . רוצה אשה במעט שיהא בעלה עמה מי' קבין להתעשר ויפרוש ממנה : הלכה כר' אליעזר . דמתני' : **מתני'** טרפעיקין . מפרש בגמ' : עד כנגד כתובתה . ואח"כ נותן לה גט ותצא בלא כתובה אבל אינו משהה כדי לפסוק על נכסים שנפלו לה מבית אביה להפסידה ממנה : ג' דינרין . בגמרא מפרש מאי שנא הוא

תורה אור

א דברי רבי אליעזר : **גמ'** בית שמאי גמרי מיולדת נקבה וב"ה גמרי מנדה במאי קא מיפלגי מר סבר ילפינן מידי דשכיח ממידי דשכיח ומר סבר ילפינן מידי דהוא גרים לה ממידי דהוא גרים לה אמר רב מחלוקת במפרש אבל בסתם דברי הכל יוציא ויתן כתובה ושמואל אמר אף בסתם נמי ימתין שמא ימצא פתח לנדרו והלכתא כשמואל : הטיילין בכל יום *מאי טיילין אמר רב כגון °רב שמואל בר שילת דאכיל מדידיה ושתי מדידיה וגאני בטולא דאפדניה ולא חליף *פריסתקא דמלכא אבביה : החמרין אחת בשבת . א"ל רבה בר רב חנן לאביי איכפל תנא ותנא המדיר אשתו מתשמיש המטה [שבת אחת] יוציא ויתן כתובה אטייל ופועל דהא ליכא דמיחייב בעונה תוך השבת אלא טייל ופועל א"ל לא *אכולהו קתני יוציא ויתן כתובה והא ששה חדשים קאמר והיכי יוציא ויתן כתובה אשבת אחת א"ל אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו שזה לבו רעב וזה אין לבו רעב וזו כיון שהדירה הויא לה כמי שאין לה פת בסלו ויוציא ויתן כתובה אפי' אשבת אחת : א"ל רבה בר רב חנן לאביי חמר ונעשה גמל מאי א"ל רוצה אשה בקב ותפלות מתשעה קבין ופרישות : דברי ר' אליעזר. אמר רב *מתנא אמר רב הלכה כר"א עונה של תלמידי חכמים אימתי אמר רב יהודה מערב שבת לערב שבת °אשר פריו יתן בעתו וגו' א"ר יהודה זה המשמש מטתו מערב שבת לע"ש : **מתני'** *אהמורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת ר' יהודה אומר שבעה טרפעיקין ועד כמה פוחת עד כנגד כתובתה רבי יוסי אומר לעולם פוחת והולך *שמא תפול לה ירושה ממקום אחר ויחזור ויגבה ממנה וכן המורד על אשתו מוסיפין על כתובתה ג' דינרין בשבת רבי יהודה אומר שלשה טרפעיקין : **גמ'** מורדת ממאי רב הונא אמר מתשמיש אבל ב ממלאכה לא הויא מורדת

דבגמרא אפועלים קיימי דקראי דמוכיחי מינייהו רב ור' יוחנן בפועלים מיירי ואע"ג דאמרינן בגמ' שאני התם דאית ליה רווחא ה"ק דרווחא דעבודת המלך כפים מרווחא דפועלים : מאי טיילין . כגון רב שמואל בר שילת מלמד תינוקות היה ומתפרנס מהן : וגני בטולא דאפדניה . ועל שם כך נקראים טיילין : דלא חליף כו' . אין שליח המלך עובר על פתחו לשאול לו עבודת המלך שאין עין המלך עליו שאינו עשיר בעיניהם : איכפל תנא . דסתם לעיל המדיר את אשתו ב"ה אומרים שבת אחת דאין לומר זאת לא בספן ולא בגמל ולא בחמר שהרי החמר עונתו אחת בשבת ובשביל יום אחד יוציא ויתן כתובה בתמיה הרי עונתה משבעה לשבעה וכל שכן גמל וספן ונמצא שאין בכלל הזה אלא טייל ופועל העושה מלאכה בעירו שדרכו לשמש שתים בשבת כך כתב רש"י ז"ל אבל הרי"ף ז"ל כתב דהא ליכא דמחייב בעונה בתוך השבת אלא טייל ופועל והוא תימה דהא איכא חמר ובפי' ה"ר יונתן ז"ל כתוב דהאי דלא חשיב חמר לפי שהחמר ופועל שוין היכא שעושין מלאכה בעיר אחרת דהניא בברייתא הפועלים אחת בשבת ומוקי לה בגמרא בעושין מלאכה בעיר אחרת ומשמע מינה דיש פועל דומה לחמר וזה דוחק ומשני אכולהו כמי קאמר דע"י נדר טפי משבת אחת [לא] אע"ג דבלא נדר ששה חדשים קאמרינן בספנים אינו דומה לענין תענית מי שיש לו כו' אף כאן בלא נדר דעתה נוחה לבעלה שמא יבא בתוך הזמן אבל זו משהדירה הרי היא כמי שאינה מצפה לבעל : חמר ונעשה גמל מאי . נשאת אללו כשהוא חמר מהו לעשות גמל שלא ברשות הרווחה עדיפא לה שיתעשר או עונה עדיפא לה : ותפלות . להיות בעלה עמה : מתשעה קבין ופרישות . פירש בערוך [ערך קב] דהמשרה אשתו על ידי שליש תנן [דף סד:] דנותן לה שני קבין ואינו פורש מתשמיש והמורד על אשתו מתשמיש מוסיפין על כתובה ג' דינרין ולפי חשבון [פרק ח דפאה משנה ז] דארבע סאין בסלע יש לה בשלשה דינרין י"ח קבין ומש"ה אמרינן שהיא רוצה יותר בשני קבין ותפלות מי"ח ופרישות דהיינו קב לכל ט' : אמר רב ברונא א"ר הלכה כר' אליעזר . זהו דעת הרי"ף ז"ל וגרסינן עלה בגמ' א"ר אדא בר אהבה זו דברי ר' אליעזר אבל חכמים אומרים התלמידים יוצאים ב' וג' שנים שלא ברשות אמר רבא סמכי רבנן אדרב אדא בר אהבה ועבדו עובדא בנפשייהו . כלומר תלמידים שבדורינו סומכים על דבריו והוא בא ליטול מהם נפשות שנענשים ומתים כי הא דרב רחומי כו' והרמב"ם ז"ל בפרק ט"ו מהלכות אישות פסק כרבנן : מערב שבת לע"ש . שהוא ליל תענוג ושביתה והנאת הגוף : **מתני'** המורדת על בעלה . בגמ' מפרש ממאי : טרפעיקין. בגמ' מפרש : עד כדי כתובתה . ואח"כ נותן לה גט ויוצאה בלא כתובה אבל אינו משהה (ב) על נכסים שנפלו לה מבית אביה להפסידה (ג) : ג' דינרים . בגמ' מפרש מ"ש הוא מינה דידה ויש שפירשו דעד כדי כתובה דקאמר ת"ק לאו דוקא דאין הכי נמי דמודה ליה לר' יוסי שהוא פוחת והולך אפילו מנכסי מלוג שנפלו לה כבר ולישנא דר' יוסי נמי דייק הכי דלא פליג עליה אלא בחדא דאם איתא דלת"ק אינו פוחת אלא עד כדי כתובתה בלבד ורבי יוסי בתרתי פליג עליה הכי הוה ליה למימר לעולם הוא פוחת והולך ואפילו נפלה לה ירושה ממקום אחר מדלא קאמר הכי משמע דבנכסי מלוג שנפלו לה כבר אפילו ת"ק מודה אלא שרבי יוסי מוסיף שלעולם הוא פוחת והולך ואותו פחת נעשה חוב עליה [שאם] תפול לה ירושה ממקום אחר (ד) יחזור ויגבה ממנה והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם [בפרק זה הלכה ח] מה לפחות מן פרא פורנין דידה כלומר מנכסי מלוג נשמיענן מן הדא רבי יוסי אומר לעולם הוא פוחת והולך [שמא] תפול לה ירושה ממקום אחר ויחזור ויגבה ממנה לא אמר אלא ירושה דבר שאינו מצוי הדא אמר אפילו לפחות מפרא פורנין דידה יפחות ולפי זה ה"ה נמי שאם נפלה לה ירושה לאחר שהתחילה למרוד קודם שנתגרשה שפוחתין ממנה מכאן ולהבא אפילו לת"ק דרבי יוסי לא חדית בה אלא שאפילו [כלתה] כתובתה מחשבין ופוחתין שאם תפול לה ירושה יגבה כל מה שפחתו אבל מה שנפלה לה פוחתין ממנה אפילו לרבנן ומיהו דוקא בנשואה אבל בארוסה כיון דלא שייך בעל בנכסיה כלל לא גבי מינה מידי זהו דעת (ה) [רמב"ם] ז"ל אבל אחרים פירשו דפרא פורנין היינו נדוניא אבל מנכסי מלוג אינו פוחת כלל (ו) וכן נראה דעת הרמב"ם

השגות הראב"ד

א] **עוד** כתב בענין מורדת דמתשמיש הוא דהויא מורדת אבל ממלאכה לא כרב הונא ודחה דברי ר' יוסי בר' חנינא דאמר אפי' ממלאכה מדאמרי' בשמעתין היכי דמיא מורדת דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אבל אמרה מאיס עלי לא כייפינן לה . ואני בעניותי איני רואה את הסיוע מכאן לדחות דברי ר' יוסי בר' חנינא דהא אמרי' בגמ' מתשמיש כ"ע לא פליגי דהויא מורדת כי פליגי ממלאכה וכיון דמתשמיש הויא מורדת לדברי הכל הויא לן למידע היכי דמיא מורדת דמתני' דפוחתין לה מעט כגון דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אבל אמרה מאיס עלי לא כייפינן לה לאעכובה גבי' ומפחת לה פורתא אלא דמפיק לה לאלתר בלא כתובה מיהו משום קנסא דלמא עיניה נתנה באיש אחר משהינן ליה לגיטה תריסר ירחי שתא והנך תריסר ירחי שתא לית לה מזונות מבעל ואם מתה ירית לה בעל וקבר לה . ומ"מ ממלאכה נמי הויא מורדת וכי אמר בעינא ליה ומצערנא ליה ממלאכה פחתי לה אבל אמרה מאיס עלי ולא עבידנא ליה לא עבידתא ולא תשמיש לא כייפינן לה ומפיק לאלתר לה כדפרישנא אלא איכא ראיה מהא דאמר ליה רב חייא בר אבי לשמואל נדה בת תשמיש היא ושני ליה אינו דומה מי שיש לו וכו' ואם איתא דממלאכה הויא מורדת מאי קשיא להו מנדה והא בת מלאכה היא ואפשר דממלאכה קאמר אלא תרוייהו סבירא להו דממלאכה לא הויא מורדת ומיהו היכא תיסק אדעתין דאיתתא בעיא מזוני מגברא ולא עבדא ליה שום עבידתא דלא תהוי מורדת ובהדיא אמרי' במורדת מלהניק את בנה שהוא כופה ומניקתו ואי לא פוחתין לה מכתובתה במה הוא כופה אלא ודאי או פוחתין או תצא מיד בלא כתובה וכ"ש היכא דלא נדרה . וא"ת כופין אותה בדברים הא אמרי' בדברים לא יוסר עבד . וא"ת בשוטים אשה לאו אורח ארעא . ואפשר דאמר רב הונא ממלאכה לא הויא מורדת דוקא ממעשה ידיה קאמר והיא מה שעושה לו בזמר ורב הונא לטעמיה יכולה אשה שתאמר איני ניזונת ואיני עושה . ור' יוסי בר' חנינא ס"ל כריש לקיש דאמר שיכול הוא לכופה למעשה ידיה ומש"ה אפי' אמרה איני ניזונית ואיני עושה מורדת הויא . אבל משאר מלאכות שהיא חייבת דלא תליין במזוני הויא מורדת לכ"ע ורב הונא גופיה דאמר ממעשה ידיה לא הויא מורדת אפשר לומר דוקא היכא דאמרה איני ניזונת ואיני עושה אבל היכא דשקלה מזוני מיניה ולא עבדא ליה פשיטא דהויא מורדת . ואי בעי איהו נמי למימר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך וקא ספקא לה למזונתא מצי למימר לה . ואי לא בעי למימר לה איבעי ליה לזונה . ואי איהי נמי בעיא אתזוני מיניה ולא בעיא למעבד ליה עבידתא מורדת היא . כך נ"ל . והשכל מורה על זה לפי שאין הדעת מקבלת שיהא בעלה מפרנסה ויהא הוא טוחן ואופה ומבשל ומכבס לעצמו . ומה יעשה בהניק את בנו אם לא תשיג ידו לשכר מניקה . ואי משום בעיא דרב חייא בר יוסף דאמר לשמואל נדה בת תשמיש היא לאו ראיה היא דאפשר דמשמע להו נדה דומיא לחולה דהיא מורדת מתשמיש ולא ממלאכה דהא לאו בת מלאכה היא וחד גוונא אתני להו ומש"ה אקשי ליה היכי משכחת לה נדה מורדת מתשמיש דהא דומיא דחולה ותו לא מידי . ואם ישאל שואל דקי"ל כרב הונא דאמר יכולה האשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה הא קי"ל כר"א דאמר אפי' הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בזמר אלמא אינה יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה בשום ענין וזו אינה צריכה לפנים דהכי קאמר רב הונא יכולה היא שתאמר איני ניזונית ממך ואיני עושה לפיך אבל עושה אני לעצמי ואוכלת אבל אם אמרה שלא לעשות כלל שום מלאכה ודאי הלכה כר"א בן יעקב כופה לה לפחות מעט מכתובתה או שמוציאה בגט ובלא כתובתה מפני [שבטלה] מביאה לידי זימה :

כתובתה באומ' בעינא ומצערנא ליה אינו אלא בנכ"ב אבל מנ"מ אינו פוחת כלל . אמנם מהר"ר לוי חביב התעורר על זה בתשובותיו סי' ל"ו וכתב דכפי הנראה מפשט לשונו של הרמב"ם משמע שהכל מפסדת ואפי' נ"מ והאריך ע"ז הרבה בדבריו ע"ש :

עין משפט

א מיי' פרק יד מהל' אישות סמג לאוין פא טור אה"ע סי' עו :

הגהות הב"ח

(א) וכן לידה כצ"ל : (ב) נ"ב לפסוק : (ג) נ"ב ממנה : (ד) ויחזור כצ"ל : (ה) הרמב"ן כצ"ל : (ו) נ"ב כוונתו ממ"ש הרמב"ם בסוף דין מורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה דנכסי' שהכניס' לו ובלאותיהן קיימין אם תפסה אין מוציאין מידה ואם תפסן הבעל אין מוציאין מידו וכנגד מה שאבד מנכסים שקבל הבעל אחריותן עליו אינו משלם לה כלום ע"כ ונראה מדלא פי' הרב בדבריו שאף מנכסי מלוג אם תפסן הבעל אין מוציאין מידו וכמו שפי' דבריו בדין מורדת דאמרה מאיס עלי שכתב ותטול בלאותיה הקיימין בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותן בין מנכסי מלוג שלא נתחייב באחריותן כו' אלמא דס"ל דנכסי מלוג לא הפסידה כלום אפילו תפסן הבעל וכך פי' לשם הרב המגיד דעת הרמב"ם ז"ל ומעתה נראה לו להר"ן ז"ל דהרמב"ם מפרש מתניתין דפוחתין מכתובתה נמי אינו אלא בנכסי צ"ב אבל מנ"מ אינו פוחת כלל דהא בסוגיא קאמר היכי דמי מורדת דמתניתין דפוחתין מכתובתה ולרבותינו להכלימה בהכרזה ד' שבתות ומסקי' באומרת בעינא ליה ומצערנא ליה ועוד מסיק באותה מורדת דאם תפס הבעל בלאותיה הקיימין מנכסי' שקבל עליהן אחריותן דאין מוציאין מידו אבל כל מה שתפסה מנ"מ מוציאין מידו לפי שהם שלה וממילא אנו למדין דמתניתין נמי דפוחתין

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג טעם אלו העונות שאמר שהעונ' האמורה בתורה יש לפרש לפי הנראה הכל לפי טורח אומנותו דנהיגי עלמא כתב מיי' אסור לאיש למנוע מאשתו עונתה ואם מונעה כדי לצערה עובר בלא תעשה שנאמר שארה כסותה ועונתה לא יגרע ואם חלה או תשש כחו ואינו יכול לבעול ימתין ששה חדשים עד שיבריא שאין לך עונה גדולה מזו ואח"כ (יבעול) או יטול ממנה רשות או יוציא ויתן כתובה והרמ"ה כתב וה"מ במי שגופו בריא ויכול לקיים העונה הקצובה לו אבל מי שאינו בריא אינו חייב אלא לפי מה שאומדין אותו שיכול לקיים : לשון ריא"ז אע"פ שאין אדם רשאי לפחות עונת אשתו אם תשש כחו מקיים עונתו לפי כחו ואם אינו יכול לקיים עונתו אפי' בעונה שהיא פחותה מכל העונות או יטול רשות מאשתו או יוציא ויתן כתובה כמו שביאר מיי' פי"ד מהל' אישות ונראה בעיני שאם היה מחמת חולי הראוי לרפואה צריכין להמתין לו עד שיתרפא :

ב כתב מיי' איש ואשתו שבאו לפני ב"ד הוא אומר מורדת מתשמיש והיא אומרת כדרך כל הארץ אני עמו או היא אומרת שמורד הוא והוא אומר כדרך כל הארץ אני עמה היו מחרימין תחלה על מי שמורד ואינו מודה בב"ד ואם לא הודו אומר להם להתיחד לפני עדים נתיחדו ועדיין הם טוענים מבקשים מן הנטען ועושין פשרה כפי כח הדיין אבל לבעול לפני ב"א שאסור לבעול לפני כל בריה : לשון ריא"ז אם לא מרדה האשה מתשמיש המטה אלא שאינה רוצה לעשות מלאכות שחייבת לעשות לבעלה ואפי' המלאכות שהן לקירוב חיבה אין עליה דין מורדת שתפסיד כתובתה בכך אלא בעלה היה כופה אותה בדברים או בשוטים עד שתעשה לו כל המלאכות שהיא חייבת לו בהן לפי כחה כמבואר בקונט' הראיות: וא"ת וכיון שיכול לכופה למלאכה אמאי נקראת מורדת לפחות מכתובתה יכפוה בשוטים עד שתעשה מלאכה וי"ל דאפ"ה נקראת מורדת הואיל ואינה עושה מלאכה אלא ע"י כפיה . ומסיק הרא"ש דלא אמרו שהאשה עושה חמש סלעים אלא במשרה אשתו ע"י שליש שאינה עושה שום מלאכה אבל אם היא מניקה וטוחנת ואופה ועושה שאר מלאכות אינה חייבת לעשות משקל ה' סלעים :

ז"ל פרק י"ד מהלכות אישות ולפי זה כשאמרו בירושלמי לא אמרו אלא ירושה דבר שאינו מצוי כל נכסי מלוג אפילו אותן שיש לה כבר ירושה מקרי ודבר שאינו מצוי הוא שאין לרוב הנשים נ"מ ולפי זה רבי יוסי בתרתי פליג דלא מיבעי שהוא פוסק על נ"מ שיש לה כבר אלא אפילו על אותן שיש לה לאחר מכאן וכתב הרא"ה ז"ל דז' דינרין שפוחתין לה מכתובתה לאו ז' דינרין בטובת הנאה דכתובתה קאמר דהוי טפי מז' דינרין אלא ז' דינרין מכתובתה ממש קאמר וכן מנ"מ שלה פוחתין ז' דינרים ממה שהנכסים שוין עכשיו אע"פ שיש לבעל בהן אכילת פירות וכן נמי אם נתנו לה נכסים במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהן גם כן פוחתין ממנה ז' דינרין ואע"פ שאין השיעורין שוין שבנכסים שלה שאין לבעלה רשות בהן הז' דינרין ז' דינרין גמורין וז' דינרין דבכתובתה וכ"מ שלה אין שוין כך לא פלוג רבנן וגבי דידיה כי הוי מורד שמוסיפין לה ג' דינרין לאו דיהבינן להו לה לאלתר ונימא דילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות אלא מוסיפין על כתובה קאמר כלומר שנעשה חוב עליו כשאר סך הכתובה: **גמ'** רבי יוסי בר חנינא אומר אף ממלאכה. רבי יוסי בר חנינא דאמר ממלאכה לאו מעושה בלמר קאמר דהא לא אשכחן דפליג עליה דרב הונא במאי דקאמר דיכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה אלא משאר מלאכות שהאשה עושה לבעלה שאינה יכולה להפטר מהם קאמר לפי שאין

מורדת ורבי יוסי ברבי חנינא אומר אף ממלאכה הויא מורדת והלכתא כרב הונא דאמרינן לקמן *היכי דמיא מורדת אמר אמימר דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה שמע מינה דמתשמיש הויא מורדת כרב הונא: ת"ר המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת רבי יהודה אומר שבעה טרפעיקין °ורבותינו חזרו ונמנו שיהו מכריזין עליה ד' שבתות זו אחר זו ושולחין לה מב"ד הוי יודעת שאפילו כתובתיך מאה מנה הפסדת אחת (א) ארוסה ונשואה ואפי' א נדה ואפי' חולה ואפי' שומרת יבם אמר ליה רבי חייא בר יוסף לשמואל ונדה בת תשמיש היא אמר ליה אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו אמר רמי בר אבא אין מכריזין עליה אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואמר רמי בר אבא שתי פעמים שולחין לה אחת קודם הכרזה ואחת אחר הכרזה דרש רב נחמן בר רב חסדא הלכה כרבותינו ורב הונא בר יהודה אמר רב ששת הלכה נמלכין בה היכי דמיא ב מורדת אמר אמימר

רש"י

הוא מהיא: **גמ'** בעינא ליה ומצערנא ליה. לקמן מפרש. ורבותינו חזרו ונמנו. שלא ישהו אותה ויפסידוה מעט מעט אלא יפסידו לה כל כתובתה אחר ארבעה שבועות של הכרזה: אחת. כולן שוות לדין מרד: ארוסה. שאמרה לא אנשא: שולחין לה. אם עדיין עומדת במרדה: ונמלכין בה. משהין את גיטה ומחזירין עליה שתחזור בה ובתוך כך אנו פוחתין את כתובתה שבעה דינרין בכל שבת: היכי דמי מורדת. דכופין אותה ומשהין את גיטה ופוחתין מכתובתה: שאמרה

דף סג: [דף צב ע"א]

תחת מזונות אלא בעושה בלמר בלבד דהא אמר לעיל בפרקין בגמרא [דף נח.] מידי דקיץ ממידי דקיץ ושאר מלאכות לא קיילי: והלכתא כרב הונא דאמרי לקמן היכי דמיא מורדת דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה ש"מ דמתשמיש הויא מורדת כרב הונא. כלומר דהתם הוא דאיכא לערא אבל במלאכה ליכא למימר בעינא ליה ומצערנא ליה והרמב"ד ז"ל השיב שאין זו ראיה דהא אמר בגמרא דלכ"ע מורדת מתשמיש הויא (ב) ומש"ה נקיט לישנא דמורדת מתשמיש דמודו ביה כולהו אבל הראיה הנכונה מדאמרי' בגמ' [דף סד:] א"ל רב חייא בר יוסף לשמואל מה בין מורד למורדת. כלומר המורדת פוחתין לה ז' דינרין והמורד אין מוסיפין על כתובתה אלא ג' ומהדרי' לא ולמד משוק של זונות מי שוכר את מי ד"א זה יצרו מבחוץ וזו יצרה מבפנים והאי טעמא לא סגי אלא למורדת מתשמיש אבל ממלאכה מה בין מורד למורדת אדרבה צערה של אשה גדול משל איש שאין לה מזונות ופרנסה דבגמרא אמרינן דלמאן דאמר מורדת ממלאכה מורד על אשתו היינו שאומר איני זן ואיני מפרנס ובירושלמי [כאן הלכה ח] נתנו טעם מה בין מורד למורדת למ"ד מורדת ממלאכה ואמרו ע"י שהיא חייבת לו שבע הוא פוחת ממנה ז' והוא ע"י שחייב לה ג' מוסיף לה ג' והקשו שם על טעם זה והעלו מאי כדון דא"ר יוחנן לערו של איש יותר משל אשה כלומר שאינה נקראת מורדת אלא מתשמיש אבל ממלאכה לא אלא באומרת איני עושה היה כופה אותה בשוטים או שאינו זנה או ב"ד מוכרין לו מכתובתה בטובת הנאה כדי שישכור עליה עבד או שפחה לשמשו או היו משמתין אותה וכך אמר הגאון ז"ל: גרסינן בגמ' [דף סג.] תנן וכן המורד על אשתו בשלמא למ"ד מתשמיש כי היכי דאיהי משעבדא ליה איהו נמי קא משתעבד לה אלא למ"ד ממלאכה מלאכה מי משעבד לה אין באומר איני זן ואיני מפרנס. מכאן היה רוצה ללמוד ר' אליהו ז"ל דאדם מחוייב לעשות מלאכה כדי לזון את אשתו ולפרנסה מדאמר באומר איני זן ואיני מפרנס דמשמע דהיינו מרד של מלאכה שמשועבד לה לעשות מלאכה לזונה ולפרנסה ועוד היה אומר שמספר כתובה נלמוד שכותבין ואנא אפלח ואוקיר ואיזון ואפרנס משמע שיעבוד ויעשה מלאכה בעבורה ואין מכאן ראיה שכבר פרש"י ז"ל דנקטו זן ומפרנס שהוא כנגד מלאכתה של אשה: **חזרו** ונמנו. שלא ישהו אותה לפחות מעט מעט אלא יפסידוה כל כתובתה לאחר ד' שבתות של הכרזה: אחת. לי כולן שוות בתורת מרד: ארוסה. שאמרה לא אנשא: ואפילו כשהיא נדה או חולה או מורדת. וגרסינן בירושלמי [הלכה ח] מה אנן קיימין אי בשמרדה עליו והיא נדה התורה המרידתה עליו אלא כן אנן קיימין שמרדה עליו עד שלא באת לנדה ובאת לנדה ואפשר דטעמא דמילתא דכיון שלא התחילה למרוד עד שהיא שעתא אמרינן שרצתה לשחק בו עד שתטבול ודעת הגאון ז"ל שאם חזרה בה תוך ד' שבתות שלא הפסידה כלום וכ"ת א"כ אתיא לאערומי דמורדת תלת שבי וברביעי הדרא בה וכן לעולם ליתא דאפשר דכל שעברו עליה ד' שבתות של הכרזה בין הפעמים כולם הפסידה כתובתה ואחרים אומרים דבתוך ד' שבתות פוחתין לה שבעה שבעה ומש"ה לא אתיא לאערומי אבל אינה מפסדת כתובתה בבת אחת אלא בד' שבתות רצופין: **אינו** דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו. איכא למידק דהאי לישנא נמי אמרינן [דף סב:] גבי מדיר אלמא כשהאשה (ג) מורדת לאו פת בסלו איקרי וא"כ היה לו להוסיף על כתובתה כשם שמוסיפין במורד ותו קשיא היכי גמרי ב"ה מדיר מנדה והא אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו וכ"ל דהיינו טעמא דבמורד מוסיפין ובמדיר אין מוסיפין לפי שהמורד כל שעה ושעה עומד במרדו וכדי שיחזור ממרדו מוסיפין עליו כל שבת ושבת אבל מדיר מכיון שהדירה ואינו מוצא פתח לנדרו מה בידו לעשות ולפיכך אין מוסיפין על כתובתה כלום אלא יוציא ויתן כתובה לסוף שבוע אחד וכיון שהיא יודעת שלסוף שבוע אחד תפטר ממנו פת בסלה מיקרי ומש"ה גמרי לה ב"ה מנדה אבל כשהאיש או האשה מורדין מתשמיש כיון שאין למרדן קצבה לאו פת בסלו מקרי ומש"ה פוחתין או מוסיפין אפילו כשהיא נדה: **אין** מכריזין עליה אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. אמרינן עלה בגמרא דיקא נמי דקתני ד' שבתות זו אחר זו ש"מ. כלומר דיקא נמי דקתני שבתות שהם ימים שאינם של מלאכה (והכל של מלאכה) והכל מצויין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וליכא למימר דארבע שבתות בכל יום קאמר מדאיצטריך למתני זו אחר זו לאשמעינן דרצופים בעינן ובשלמא אי שבתות ממש סד"א דכיון דסוף סוף מפסקי ימי חול ביניהו שבתות גופייהו לא בעינן רצופים קמ"ל זו אחר זו אלא אי אמרת דהנך שבתות שבועות נינהו מנא תיתי דלסגי במפוזרין דליצטריך למיתני זו אחר זו ועוד דבהדיא קתני בתוספתא פעם אחת בשבת ויש לתמוה על הרב רמב"ם ז"ל שכתב בפי"ד מהל' אישות וא"כ מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום ד' שבתות זו אחר זו ולדבריו ה"ק דיקא נמי דאין מכריזין אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות דאם איתא דבשוק מכריזים עליה בבליר מהכי סגי דהא מכספא טפי ובתוספתא הפך מדבריו: **דרש** רב נחמן בר רב חסדא הלכתא כרבותינו. גרסינן עלה בגמרא אמר רבא הא בורכא א"ל רב נחמן בר יצחק מאי בורכתא אנא אמריתה ניהליה ומשמיה דגברא רבא אמריתה

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א ואפי' כשהיא נדה או חולה שאינה ראויה לתשמיש מכריזין עליה והוא שהתחיל המרד כשהיתה ראויה לתשמיש וכן ארוסה שהגיע זמנה לינשא ומרדה בו מכריזין עליה כמ"ש ומאבדת כל כתובתה כדברי מז"ה ול"נ שאין לשומרת יבם דין מורדת ואינה מפסדת כתובתה לפי שבזמן הזה מצות חליצה קודמת כמבואר בקונט' הראיות: ב כתב סמ"ג כלל הדבר לדברי ר"ת במורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה מכריזין ד' שבתות ונמלכים בה פעמים פעם אחת קודם הכרזה ופעם אחת לאחר הכרזה ובמורדת דמאיס עלי לא הוא ולא כתובתו בעינא משהינן לה י"ב חדש ואחרי כן תצא בלא כתובה והפסידה בלאותיה אם תפסן הבעל ובכל מה שכתב לה בעל אם תפסה מוציאין מידה לפי דין התלמוד ומיי' כתב דהכרזת מורדת היא בכל יום:

לשון ריא"ז

ופעמים שולחין ב"ד ומתרין בה אח' קודם הכרזה ואח' לאחר הכרזה ואם לא חזרה בה יוצאת בלא כתובה ומאבדת מנה מאתים ותוספת וכל מה שכלה ואבד מנכסי נדונית ומה שנמצא בעין מנכסי נדונייתא מה שתפסה אין מוציאין מידה ומה שלא תפסה אין נותנין לה (מנכסי מלוג) כלום אע"פ שמאבדת האשה בד' שבתות כמו שביארנו מלמדין את הבעל שלא יתן גט אלא ישהה הגט עד י"ב חודש למרדה אולי תחזור בה ויתרצה הוא עמה לפי תפלו או ימחול לה על מרדה כשתחזור בה או יכתוב לה כתובה מנה שכבר אבדה כתובתה הראשונה במרדה כמבואר בקונטרס הראיות:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לי: (ב) נ"ב מורדת: (ג) כשהאשה מורדת לאו פת בסלה כצ"ל:

ספר הזכות

כתוב בהלכות והלכתא כרב הונא דאמרי' לקמן היכי דמי מורדת אמר אמימר בעינא ליה ומצערנא ליה שמעינן מינה דמתשמיש הוא דהויא מורדת כרב הונא: השיב הרב ז"ל אני בעניותי איני רואה הסיוע מכאן לדחות דברי ר' יוסי בר חנינא דהא אמרי' בגמ' מתשמיש כ"ע לא פליגי דהויא מורדת כי פליגי ממלאכה וכיון דמתשמיש הויא מורדת לדברי הכל מבעיא לן למידע היכי דמיא מורדת דמתני' דפותחין לה מעט מעט כגון דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אבל אמרה מאיס עלי לא כייפינן לה לאיעכובי גביה ולמיפחת לה פורתא אלא דמפיק לה לאלתר בלא כתובה מיהו משום קנסא דלמא עיניה נתנה באחר משהינן לה לגיטא תריסר ירחי שתא והנך תריסר ירחי שתא ליתן לה מזונות מבעל ואי מתה ירית לה וקבר לה ומ"מ ממלאכה נמי הויא מורדת וכי אמרה בעינא ליה ומצערנא ליה וממלאכה פותחין לה וכי אמרה מאיס עלי ולא עבידנא ליה לא עבידתא ולא תשמיש לא כייפינן לה ומפקינן לה אלא איכא ראיה מהא דאמר ליה רב חייא בר יוסף לשמואל נדה בת תשמיש היא ושני ליה אינו וכו' ואי איתא דממלאכה קאמר מאי קשיה לכו בנדה והא בת מלאכה הויא ואפשר דממלאכה ואיהו ס"ל דממלאכה לא הויא מורדת מיהו היכי תיסוק אדעתין דאיתתא בעיא מזוני מגברא ולא עבידתא דלא תהוי מורדת ובהדיא אמרי' בנודרת מלהניק את בנה שהוא כופה ומניקתו ואם לאו דפוחתין הוא כופה אלא ודאי או פוחתין לה או תצא מיד בלא כתובה וכ"ש היכא דלא נדרה וא"ת כופין אמרי' בדברים לא יוסר עבד וא"ת בשוטי אשה ודאי לאו אורח ארעא ואפשר דכי אמר רב הונא מורדת דוקא ממעשה ידיה בלבד קאמר והוא מה שעושה לו בזמר ורב הונא לטעמיה דאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה ור"י בר חנינא ס"ל כר"ל דאמר שיכול הוא לכופה למעשה ידיה איני ניזונית ואיני עושה מורדת היא אבל משאר מלאכות שהיא חייבת לו דלא תליין במזונא ורב הונא גופיה נמי דאמר ממעשה ידיה לא הויא מורדת אפשר לומר דוקא היכא דאמרה איני אבל היכא דשקלה לה מזוני מיניה ולא עבדה ליה פשיטא דהויא מורדת ואי בעי איהו נמי למימר למזונותיך וקא ספקי ליה למזונהא מצי למימר לה ואי לא בעי למימר לה ולא בעי לזונה והיא מיניה ולא בעיא למעבד ליה עבידתא מורדת הויא כך נ"ל. והשכל מורה על זה לפי שאין הדעת זנה ומפרנסה ויהא הוא טוחן ואופה ומבשל ומכבס לעצמו ומה יעשה בהניק את בניו אם לא תשיג ואי משום בעיא דרב חייא בר יוסף דאמר לשמואל נדה בת תשמיש היא לאו ראיה היא דאפשר דומיא דחולה דהויא מורדת מתשמיש ולאו ממלאכה דהא לאו בת מלאכה היא וחד גוונא קתני ליה היכי משכחת לה נדה מורדת מתשמיש דהוי דומיא דחולה ותו לא מידי ע"כ דברי הרב. אמר המחבר חס ליה למרן ז"ל לפרושי הכי דא"כ היה לו לומר לר"י בר חנינא ממעשה ידיה אלו המלאכות שהאשה עושה לבעלה במשמע ורב הונא דנקיט אתשמיש דהוא בטול עיקר נשואין וצערו של איש בגופו ודאי לאפוקי כל דין שבממון אתיא ולהכי קאמרינן בגמ' רב הונא אמר מתשמיש אין ממלאכה לא רב הונא לטעמיה דאמר יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה ועוד מדאמר ליה רב חייא בר יוסף לשמואל מה בין מורד למורדת ואמר לו צא ולמד משוק של זונות ואם איתא דלדברי הכל מורד ומורדת דמתני' ממלאכה נמי מה אתה למד מן השוק הזה והלא אף במלאכה שמרדו של איש קשה משל אשה לפי שהוא מונע ממנה חייה דינה כן. ובירושלמי נמי פירש ר"י בר' חנינא מרד דמתני' בכל ז' מלאכות שלה ובג' שלו וח"ו לשנות שיטת הגאונים ז"ל בהלכה פשוטה ומסכמת בחבורי כולם ז"ל אבל שאלת הרב ז"ל שאמר היאך יתכן שיהא הוא זונה ומפרנסה ולא תהא אופה ומבשלה ומניקה נ"ל שיש טעם בזה לרב הונא שאין פותחין מסך הזה ז' דינרין בשבת ולא מפסידין כל כתובתה בארבע שבתות של הכרזה אבל שמין כמה המלאכות האלו שוות לבעל ומגבין לו משלה כלומר שוכרין שמש לשמשו ומניקה להניק את בנה וחוזר וגובה ממנה בב"ד שיורדין לנכסי מלוג שלה או לצאן ברזל ומוכרין או פוחתין מהן לבעל בטובת הנאה כמו דמי מלאכות הללו כדין האשה שחבלה בבעלה או באחרים או שנתחייבה להם בכלום וכן הוא פוחת ממזונות שנותן לה בכדי דמי מלאכה שמורדת בה ואם מרדה בכולן אינו זן כלל וגובה המותר משלה כמו שפירשתי דסני מלאכות דבר שבממון הן שחייבו אותה חכמים אצל הבעל ואינן מתנאי אישות שלא יהא בתשלומין אלא משלמת מה שעליה כדין כל דבר שבממון שהרי אם הכניסה לו שפחות יושבת בקתדרא ואפשר שב"ד היו משמתין עליה שתעשה כדין מאן דלא ציית דינא וכן מלינן למקצת ראשונים. ולר"י בר חנינא אין שמין אלא קונסין כדין מורדת לפחות או להפסיד בארבע שבתות ואי קשיא והא תניא וכן היא שנדרה שלא תארוג בגדים נאים לבנה תצא בלא כתובה התם כיון דנדרה מיד נמי יוצאה בלא כתובה שה"א באשה נדרנית שמשיאתו בנדריה שם רע בשכניתיו ועוד שה"א בתשלומין שאין כאן דין ממון וכ"מ שאינו כפייה באשה כגון אינו כופה לעמוד לפני אביו אבל כופה ליתן התבן לפני בהמתו וכגון אין רשאי לכוף את אשתו להיות כוחלת ולהיות פוקסת בכולן אינו אלא כפיית הבעל בעצמו שהוא כופה בדברים ובמזונות וכיוצא בעשוי הזה. וכ"מ שיש בו דין ממון אם בא לב"ד גובין ממנה כמו שפירשתי לא שיכתבו עליה איגרת מרד מפני שאינה עושה תנן לפני בקרו והפסיד כתובתה בארבע שבתות וזה שנינו בברייתא בפ' אע"פ וב"ה אומרים כופה ומניקתו יכולני לפרש לענין הכפייה שהזכרנו אלא שאין עיקר הלשון משמע כאן כפייה ועשוי ממש ולא בא לומר אלא שאין הנדר צריך הפרה כלל והוא אומר לה טלי והניקי כענין ששנינו בנזירות תומר בנכסים מבעבדים שהאיש כופה אם עבדו ואינו כופה את אשתו כלומר שאין נדרי אשה בטלים אלא בדרך הפרה מופר ליכי ונדרי עבדו דרך כפייה אנ"ל לו מופר לך מותר לך אלא אומר לו טול ואכול טול ושתה ומן הלכה הזו אמרו כופה ומניקתו וכן אמרו הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתו לומר דמשעבדא ליה ואין ...ת. ולענין שפסק נמי הסכימו הראשונים לפסוק כרב הונא ורבינו סייע ...רדת דכיון דפירשו מרד תשמיש מצערנא ליה ולא פירשו במלאכה כלום ולא

עין משפט

א מיי' פכ"ב מהל' אישות טור אה"ע סי' פז וכ:
ב מיי' פי"ד שם טור אה"ע סי' עז:

אמריתה ניהליה ומנו רבי חנינא ואיהו כמאן סבר כלומר רבא דאמר בורכא היא כמאן סבר ומהדרינן כי הא דאיתמר הלכה נמלכין בה. כלומר משהינן את גיטה ומחזירין עליה שתחזור בה ובתוך כך פוחתין מכתובתה ז' דינרין בשבת כך פרש"י ז"ל ולא נהירא דאם איתא ה"ל למימר הלכה כמשנתינו ואף דעת הרי"ף ז"ל אינו כן שהרי הביא הלכה כרבותינו והלכה נמלכין בה אלמא ישנן לשתיהן והראב"ד ז"ל פירש דנמלכין בה במאי ניחא לה ספי אי במאי דתנן במתני' אי במאי דקאמרי [רבותינו] ז"ל ואפשר שזה היה דעת הרי"ף ז"ל וכ"ה ומאי

רש"י

שאמרה בעינא ליה כו'. אז יש לכופה ע"י פחיתת כתובתה להשהות גיטה: אבל אמרה מאיס עלי. לא הוא ולא כתובתו לא בעינן להשהותה אלא נותן לה גט מיד ויוציאנה בלא כתובה: כלתיה דרב זביד איםרדה. ואמרה מאיס עלי: הוה תפיסא חד שיראה. מעיל שהכניסה לו היא בכתובתה: הפסידה בלאותיה קיימין. אפילו בגדים שהכניסה בנדונייתה ועדיין הבלאות הן קיימות תפסיד אותן: מיבעיא בעי. אם הפסידה בלאותיה אם לא: משום דרב זביד גברא רבא הוא. ולא יערער על דבריכם מחמת ענותנותו: אפכיתו לדינא. לחובתו: לא מפקינן לה מינה. דהמוציא מחבירו עליו הראיה: ומשהינן לה. אולי תחזור בה: תריסר ירחי שתא. ותו לא:
איסתירא

ד"ת מ"ז

אמימר דאמרה. בעינא ליה ומצערנא ליה אבל אמרה א מאיס עלי לא *(הויא מורדת ולא) כייפינן לה מר זוטרא אמר כייפינן לה הוה עובדא ואכפה מר זוטרא ונפק מינה רב חנינא מסורא ולא היא התם סייעתא דשמיא הוה כלתיה דרב זביד אימרדא הות תפיסה חד שיראה יתבי אמימר ומר זוטרא ורב אשי ויתיב רב גמדא גבייהו ויתבי וקאמרי מרדה הפסידה בלאותיה הקיימין אמר להו רב גמדא משום דרב זביד גברא רבא הוא מחנפיתו ליה והא אמר רב כהנא מיבעי בעי לה רבא ולא איפשיטא פירוש בלאותיה בלאות נדונייתא איכא דאמרי יתבי

דף סד. וקאמרי מרדה לא הפסידה בלאותיה הקיימין אמר להו רב גמדא *משום דרב זביד
[דף צב ע"ב] גברא רבא הוא °אפכיתו לדינא עליה והא אמררב כהנא מבעיא בעי לה רבא ולא אפשיטא והשתא דלא איתמר לא כמר ולא כמר תפסה לא מפקינן מינה לא תפסה לא יהבינן לה ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא ובהלין תריסר ירחי שתא לית לה מזוני מבעל. הדין הוא דינא דגמרא אבל האידנא בבי דינא דמתיבתא הכי דיינינן במורדת כד אתיא ואמרה לא בעינא ליה להאי גברא ניתיב לי גיטא יהיב לה גיטא לאלתר ואי תפסה מידי מכתובתה מפקינן ליה מינה ומהדרינן לבעל והני מילי במאי דכתב לה בעל מדיליה אבל מאי דאיתיאת מבית נשא בין תפסה ליה בין לא תפסה ליה כל מאי דאיתיה בעיניה יהבינן לה ואי ליכא מידיה דאיתיה בעיניה ואיכא מידי דאתי מחמתיה יהבינן ליה ניהלה ואי ליכא מידי דאיתיה בעיניה ולא מאי דאתי מחמתיה אלא אתאבדו להו לגמרי לא מפקינן מיניה דבעל ולא כלום וה"מ בנכסי מלוג אבל בנכסי צ"ב ב כל מידי דאיתיה בעיניה שקלה ליה ואף על גב דבלו ליה טובא והוא דחזי למאי דהוה חזי מעיקרא כגון דחזי לאשתמושי ביה מעין מלאכה דידיה אבל מאי דבלו ליה לגמרי ולא חזי לאשתמושי ביה כדמעיקרא משלם לה דמיהן כדמעיקרא מדידיה וכל שכן מאי דאיגניב או מאי דאיתנים דמשלם לה בעל מדידיה משום דברשותיה קיימי

ד"ת מ"ו יבמות דף סו. (כדמעיקרא) כדתנן* אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו וחזינן לגאון דאמר דיהיב לה עיקר כתובה מנה מאתים בלחוד כי היכי דלא להווין בנות ישראל הפקר אבל מאי דכתיב לה מדיליה בין תוספת בין מתנה לא יהבינן לה מידי ודינא

דף נד: דגמרא אפילו עיקר כתובה לא יהבינן לה כדאמרינן בריש פירקא* תנאי כתובה ככתובה נפקא מינה למוכרת למוחלת ולמורדת אלמא מורדת אין לה לא עיקר ולא תוספת הדין הוא דינא דמורדת דנהיגין רבנן במתיבתא מכמה שני עד השתא אבל ודאי הדין תקנתא ג ליתא אלא היכא דאימרדת איתתא בבעלה ובעיא

רפד לאפוקי מיניה מחמת דלא בעי' ליה אבל היכא *דאתמרעא ד או היכא דאיכא עלה חשש מותא ובעיא למיפק מבעלה כי היכי דלא לירות לה ליתא להה יא תקנתא ולא עבדינן בה עובדא ובכי האי מילתא איכא למימר היכא דמיעקרא נחלה דאורייתא לא תקון רבנן ואע"ג דחזינן בהאי מילתא פלוגתא ביני רבואתא מסתברא כמ"ד לא עבדינן תקנתא בכי האי מילתא ולדברי הכל כל מאן

רפה דכייפינן ליה לאפוקי בין מעיקר דינא כדתנן* אלו שכופין אותן להוציא ומאי

דף עז. דדמו להו בין מעיקר דתקנתא אי מיתא לה איתתא מקמי דתיפוק מיניה דבעל בגט בעלה ירית לה דלא מיפקע ירושה דבעל אלא בגירושין גמורין וכן הלכתא :

הגהות הב"ח (א) כד אתיא כצ"ל:

נר מצוה

אמליכו בה בעי והיכי אפשר דלא ניחא לה בדמתני' מדרבותינו [איכא למימר] דלרבותינו כיון שהיא יוצאה בארבע שבתות של הכרזה ועקרי להו לנישואין מיד מה שיש לה על הבעל הוא שמפסדת אבל נכסי מלוג דידה ניהו ולא יהבינן להו לבעל אבל למתני' כיון דיהבינן שכר לבעל בכל שבוע ושבוע הוא פוסק והולך אפילו על נכסי מלוג שלה ולדברי מי שאומר דאפי' למתני' אינה מפסדת אלא כתובתה בלבד כ"ל דניחא לה בדרבותינו ממתני' לענין בלאות לאן ברזל הקיימים כמו שאכתוב בסמוך בס"ד ולי נראה דה"ק הלכה נמלכין בה דלא סגי בששולחין לה מב"ד לומר הוי יודעת אלא הב"ד בעצמן נמלכין בה קודם שיפסקו את הדין להפסידה כתובתה ואפשר שזהו דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ' הנזכר ואחר ההכרזה שולחין לה פעם שניה ואומרים לה ט' ואם עמדה במרדה ולא חזרה נמלכים בה ותאבד כתובתה :

דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה. פרש"י ז"ל ה"ד מורדת דכופין אותה ופוחתין כתובתה דאמרה בעינא ליה כו' שיש לכופה ע"י פחיתת כתובה: אבל אמרה מאיס עלי. לא הוא ולא כתובתו [בעינא]: לא כייפינן לה. להשהותה אלא נותן גט מיד אם הוא רוצה ויוצאה בלא כתובה: כלתיה דרב זביד אימרדה: ואמרה מאים עלי: הוה תפיסא חד שיראה. מעיל אחד שהכניסה לו בכתובתה: הפסידה בלאותיה הקיימין. אפילו בגדים שהכניסה לו בנדונייתה ושמאום עליו בכתובתה ועדיין הבלאות קיימין תפסיד אותם: מיבעיא בעי. אם הפסידה בלאותיה אם לאו: משום דרב זביד גברא רבא הוא. ולא יערער על דבריכם מחמת ענותנותו: אפכיתו דינא לחובתו. כל זה לשון רש"י ז"ל והזקיקו לפרש דכלתיה דרב זביד לאו מורדת ממש הוה אלא דאמרה מאים עלי משום דס"ל דאי מורדת ממש הות לא הוה מסתפקי בה בגמרא בבלאות הקיימים דהא מילתא פסיקתא תנן דפוחת והולך עד כדי כתובתה ומשמע אפילו [בבלאות] קיימין אלא בדאמרה מאים עלי עסקינן ובנכסי מלוג פשיטא לן דלא מפסדא שזו עוקרת תנאי

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג בשם ר"ת ור"ח דמורדת דמאים עלי וכן מורדת מתשמיש אין כופין אותו לגרש ורש"י כתב שיגרשנה בעל כרחו ורשב"ם פי' באומרת מאים עלי לא כייפינן לה שתשהה עמו י"ב חדש אלא מגרשה מיד בלא כתובה בעל כרחו וכ"כ מיי' שכופין אותו לגרש שאינה כשבויה שתיבעל לשנוי לה וכתב עוד דכשאומרת מאים עלי נוטלת בלאותיה הקיימים בין מנ"מ בין מנכסי צ"ב ור"ת פי' דלעולם אין כופין אותו לגרש ואין דייניס כלום אלא בכל דיינים שוים שלעולם אין כופין אותו לגרש וכן הוא מסקנת הרא"ש ז"ל : המורדת על בעלה מתשמיש המטה שואלים אותה אם מרדה בו מפני שבעלה מאים בעיניה ואין דעתה סובלת לו להבעל היו כופין אותו לשעתו לגרשה לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה ותצא בלא כתובה כדברי ר"מ ומז"ה אומר שאין כופין הבעל לגרש אלא אם רוצה לתת לה גיטה ומפסידה כתובתה מיד ע"י התראה שמתרין בה ונ"ל מדרך התלמוד שאין כופין הבעל לגרש גם אין באין עליה בדרך כפיה להפסידה כתובתה אלא מניחין אותה במרדה במה טענתה אמת והואיל ואין דעתה סובלת הרי היא אנוסה בדבר ואם רוצה בעלה לגרשה נותן לה כתובתה מלא או יניחנה במרדה עד שתתפייס עמו ואם רוצה יבא לו אשה אחרת :
ב וכתב הרא"ש בתשובה אשה שהכניסה לבעלה מלבושים לבושים עליה אין אני קורא בהם נכסי צ"ב שאין דרך לבוש המלבושים שעל הכלה ונכסי צאן ברזל היינו שומא שהאשה מכנסת לבעלה :
ג מיי' וסמ"ג כתבו שיש מנהגות ותקנות מדברי הגאונים ולא פשטו ברוב ישראל ע"כ אין ראוי לדון אלא בדין התלמוד אמנם רב שרירא גאון כתב בדין המורדת דלא משהין לה אגיטא כלל פן תלאנה בנות ישראל לתרבות רעה אלא נותנים לה גט מיד כתקנת הגאונים אחר ארבע שבתות ובכל מה שכתב לה הבעל אפי' תפסה מוציאין מידה אבל מה שהביאה אין מוציאין מידה וכתב הרא"ש על דברי רבינו אפשר לפי שראו שמוכן הקלקלה בבנות ישראל ואי משהי תריסר ירחי שתא תולות עצמן בעובד כוכבים ויוצאות לתרבות רעה בטלו השהייה ונתנו רשות לבעל לגרש מיד בלא שהייה אבל לא שהיו כופין אותו לגרשה שלא להרבות ממזרים בישראל והדין תקנתא ליתא אלא היכא דאמרה איתתא לבעלה דבעי למפיק מיניה משום דלא בעיא ליה אבל אם חלתה או שהיה בה חשש מיתה ורוצה להפקיע עצמה מתחת בעלה כדי שלא יירשנה ליתא להא תקנתא ולא עבדינן בה עובדא

אישות לשעתה היא ונכסי דידה ולאי יהבינן לה אלא דבנכסי לאן ברזל הקיימין מסתפקא לן אי אמרינן כיון דאיתנהו בעינייהו ניהוו דידה : ואין שיטה זו מחוורת בעיני שהרי הזכירו בהויה זו מרדה שנים או ג' פעמים ודוחק הוא לומר דמרדה לאו דוקא וכן ראיתי לרמב"ם ז"ל ולאחרים מן הראשונים שכותבין פסקי דינין באומרת מאים עלי ולא ידעתי מנין להם אבל פשט הגמרא כך נראה בעיני דדוקא בדאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה הוא דקנסינן לה דכיון דבעיא ליה אין זה כי אם רוע לב אבל אמרה מאים עלי אין קונסין אותה כלום שהרי אנוסה היא ולפיכך אם רוצה להוציא יתן כתובה וזהו שלא פרטו בדיני מאים עלי כלום שאין בית דין מזקקין בדבר וכלתיה דרב זביד אימרדה ממש ומאי דשקלינן וטרינן במרדה אם הפסידה בלאותיה הקיימין אם לאו במורדת ממש עסקינן ואע"ג דתנן עד כמה הוא פוחת והולך עד כדי כתובתה דמשמע אפילו בבלאות הקיימין היינו קודם תקנת רבותינו אבל אחר שחזרו ונמנו כיון שעוקרין [ומפקיעין] הכתובה מיד איכא מאן דאמר דלא הפסידה לפי שכיון שהאישות כאילו נעקר לאלתר אין ראוי שתפסיד בלאות הקיימין ולפיכך נסתפקו בזה בגמרא אבל האומרת מאים עלי אינה מפסדת כלום : ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא. כלומר בין מורדת בין באומרת מאים עלי לעולם אינה יוצאה בגט אלא

זכבי הא מלתא איכא למימר היכא דמיעקר נחלה דאורייתא לא תקון וכן היה דן ר"מ בדינא דמתיבתא אבל היה מצוה להחרים אם השיאה שום אדם עצה כדי להוציא נדונייתא מיד בעלה וכשהיה רואה ערמה בדבר לא היה מצוה להתיר אפי' נדונייתא הלכך לא היה דן דין מאים עלי אם לא שתתן אמתלא לדבריה למה לא היה מקובל עליה או שלא היה הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו ע"כ וביאר עוד בתשובה וכתב והסכימו חכמי אשכנז וצרפת שבטענת מאים עלי אין לכוף לבעל לגרש לכן יזהר כל דיין שלא לכוף לגרש בטענת מאים עלי וכן אין כופין אותה להיות אצלו ולענין הממון אם הכניס לה ממון והוא עדיין בעין שלא הוציאו יקח כל מה שהכניס לה אבל ממונה ישאר בידה בין נ"מ בין נכסי צ"ב ומכל מה שהכניסה לו לא יקח מאומה : לשון ריא"ז אע"פ שכך הוא דין המורדת בדין התלמוד כבר תקנו גאוני הישיבות שכל אשה המורדת בבעלה ותובעת ממנו גירושין היו כופין הבעל ליתן לה גט ונוטלת מנה מאתים ונכסי נדונייתא שהן בעין ואפי' מה שבלה ואבד לגמרי משלם לה הבעל אבל אינה גובה פחת הבלאות שהן בעין והן מתשמיש מעין מלאכתן ולא התוספת וכן מה שכתב לה הוא משלו אפי' הוא בעין אינה גובה אותו ואפי' אם תפסה מוציאין מידה וכבר פשטה תקנה זאת בכל ישראל ואין לנו לזוז מתקנתן כמ"ב : ד כתב רשב"ם אפי' אשתו נשואה שהיא עמו בקטטה ונתן עיניו לגרשה ומתה אינו יורשה ולא נראה להרא"ש שאין הירושה נפקעת אלא בגירושים גמורים אבל ודאי ארוסתו שאמרו עליה

המאור הגדול

כתב הרי"ף ז"ל הדין הוא דינא דגמ' אבל האידנא בבי דינא דמתיבתא הכי דייני במורדת (ג) בדאתיא ואמרה לא בעינא ליה להאי גברא וכו' (ניתב לה גיטא יהיב לה גיטא לאלתר ואי תפסה מידי מכתובתה מפקינן לה מינה ומהדרי' לבעל וכמו שכתוב ברא"ש סי' ל"ה) ותימה הוא שאין המורדת המפורש דינא בגמ' בזו דהא אמרי' ה"ד מורדת כגון דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה והיכא דאמרה לא בעינא ליה היינו מאים עלי ולא כייפי' לה ומפסדא לכתובתה כולה לאלתר ונפקא ומדעתו של בעל ומסתברא לי שהתקנה שתקנו בישיבה לתת גם במורדת זו לאלתר הוראת שעה היתה לפי הצורך ממה שראו בדורם אבל בדורות הבאים בדינא דגמ' דיינינן לה:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור כתב הרי"ף ז"ל הדין הוא דינא דגמ' במורדת אבל האידנא בבי דינא וכו' דהא אמרי' היכי דמי מורדת כגון דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה: **אמר** הכותב ותימה הוא שהרי לשון דברי רבינו הגדול מכוון ונכון ופשוט שהוא ז"ל פי' דין המורדת שאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה ודין המורדת שאמרה מאים עלי דלא כייפינן לה ומפסדא לכתובתה כולה לאלתר ואמר דהדין הוא דינא דגמ' בכל מורדת בין במורדת דבעיא ליה ומצערא ליה ובין מורדת מחמת מיאוס אבל האידנא בבי דינא דמתיבתא דייני באומרת מאים עלי דיני אהרינא דכייפי ליה לבעל ולא מפסדה כל נכסיה ומה שאמר בעה"מ ז"ל שתקנת הישיבה הוראת שעה היתה הלא רבינו הגדול ז"ל יודע תקנת הגאונים יותר מכלנו ומדבריו ניכר שלדורות תקנו אבל אין דבריו של ב"ס ז"ל כלאן אלא פתוי שהוא רוצה לחלוק עליהם ולומר דבדינא דגמ' דיינינן ואמרה בלשון נקיה אבל הם באמת לדורות תקנו ונהגו בה עד ימיו של רבינו ז"ל בחמש מאות שנה שלא זזה תקנה זו מביניהם כמו שידוע אלא בתשובות שלהם ג"כ תמצא זה מפורש בהלכות הראשונות לרב שמעון קיירא ובכל חבורי הגאונים הראשונים גם בדברי האחרונים ז"ל והם ידעו היאך תקנו אבל מי שרוצה להחמיר שלא לכוף בגט כדין הגמ' לא הפסיד ותבא עליו ברכה :

ספר הזכות

ולא אמרו היכי דאמי מורדת ממלאכה אלמא סוגיין כרב הונא וכר מן דין מבעיא דר' חייא בר' יוסף לשמואל מה בת תשמיש היא ולקמן נמי בעא מיניה מה בין מורד למורדת ואמר לו לא ולמד משוק של זונות דבר אחר זו יגרה מכפנים פירש לו שני טעמים במרד תשמיש ולא פירש במרד של מלאכה כלום וכן השואל לא שאל ולא הקשה ממרד של מלאכה אלמא אינו בדין משנה זו כלל ועוד מסוגיא דשמעתא דאומר איני זן ואיני מפרנס דא"ר יוציא ויתן כתובה ושמואל אמר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון כלומר שיהיו יורדין לנכסיו וזנין אותה ש"מ שאין דין מורד ומורדת בדבר שבממון. שאפי' בחיי נפש שלה אין לה אלא מג בית ב"ד כ"ש במלאכות קטנות שלה ואפי' רב לא קאמר אלא משום דאין אדם דר עם נחש בכפיפה שא"א לה להתענות עד שתביא לב"ד תדיר ויהיו חייה תלויין לה מנגד הא במלאכה שלה אין זה מרד שתצא בו בלא כתובה ואין הדבר צריך הכרע דכל דלא איתמר הלכה בגמ' לא קנסינן לאיתתא בדידה להפסידה כתובתה אלא משלמת במה שהיא חייבת בדין ולא בקנס כמו שפירשתי ובזה יצא הדין לאמתו. ויש לנו עוד לדקדק על דברי הרב ז"ל בענין ומשהינן ליה תריסר ירחי שתא אגיטא וכבר נכתב הרבה בענין מורדת:

אלא בתר תריסר ירחי שתא דילמא הדרא בה. ויש מי שכתב דלענין הפסד כתובתה איכא פלוגתא בין מורדת לאומרת מאיס עלי שהאומרת מאיס עלי וחזרה בה לא הפסידה כתובתה אבל המורדת הפסידה מה שפחתו לה וטעמא דמילתא דאם אתה אומר שהמורדת לא הפסידה כיון שהיא עצמה אומרת שאינה מתכוונת אלא לצערו אתיא לאערומי למהדר בה בכל י"ב חדש אבל האומרת מאיס עלי כיון שאינה מתכוונת לצער אותו אלא שהיא מאיס עליה כי הדרא בה הא חזינא דלא מאיס עלה וכבר כתבתי מה שנראה לי דהאומרת מאיס עלי אינה מפסדת כלום אבל לדברי האומר מפסדת

נר מצוה

תורה אור

רש"י

[דף סד.] *אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל כותבין אגרת מרד על ארוסה ואין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם הא דשמואל שייכא במשנה אחרונה דתנן בראשונה שהיו מתכונין לשם מצוה היו אומרים מצות יבום קודמת למצות חליצה עכשיו שאין מתכונין לשם מצוה חזרו לומר מצות חליצה קודמת למצות יבום וליתא למשנה אחרונה דגרסינן בפרק החולץ* אמר רב אסי בר אדא אמר ר' יוחנן חזרו לומר מצות יבום קודמת למצות חליצה °אמר רב נחמן אבשורי דרי °מעיקרא סברוה כאבא שאול ולבסוף סברוה כרבנן דתניא אבא שאול אומר הכונס יבמתו לשם נוי לשם אישות לשם דבר אחר כאילו פוגע בערוה וקרוב בעיני להיות הולד ממזר וחכמים אומרים °יבמה יבא עליה מכל מקום א]וכיון דלבסוף סברוה כרבנן נפקא לה משנה אחרונה מהלכתא ובטיל ליה מימרא דשמואל דאמר אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם והא מילתא דכתיבנא איפליגו בה תרתי מתיבאתא חדא מתיבתא סבירא להו דלא הוי מורדת וסמכי אהא דשמואל דאמר אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם ומתיבתא אחריתי סבירא להו דהויא מורדת א מהאי טעמא דכתבינן ואיהו עדיף וטפי מסתבר *וכוותיה עבדינן: ר' יהודה אומר שבעה ב טרפעיקין: כמה טרפעיק אמר רב ששת אסתירא וכמה אסתירא פלגא דוזא: ירושלמי* הכא איתמר שבעה והבא איתמר תלת אמר רבי יוסי ברבי חנינא היא חייבת לו שבעה פוחת לה שבעה הוא חייב לה שלש מוסיף לה שלש ר' יוסי בר' חנינא לטעמיה דאמר בגמרא אף ממלאכה הויא מורדת אבל גמרא דילן דסבירא לה דמתשמיש הויא מורדת יהיב לה טעמא כנגד שבעה ימי שבת איהי דמפחת קא פחית ולא מחזי ג כשכר שבת יהבינן ליה שכר שבת ואיהו דאוסופי [דף כב.] קא מוספא *דמיחזי כשכר שבת לא יהבינן לה שכר שבת אלא מוסיף לה על כתובתה שלשה דינרין בשבת דהוה פלגא דוזא לכל יומא דשיתא יומא דשבתא ושבת גופיה

איסתירא. סלע מדינה: פלגא דוזא. לורי שהוא ו' מעה כסף נמצא טרפעיק שלש מעות: הכא תני שבעה. כשהיא מורדת פוחתין לה שבעה והכא איתמר תלת כשהוא מורד תנן מוסיפין לה שלש: היא חייבת לו שבעה. מלאכות שמנה במתני' דאלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה: הוא חייב לה שלש. שאר כסות ועונה: כשכר שבת. כמשתכר בשבת ונזירה משום

כ"ל שאין בידה לחזור דאגיטא בלבד הוא שמשהין אותה לפי שחכמים מחזרין שלא יבא הדבר לידי גט ושמא יעשו סעודה ויתפייסו ויכתוב בעל כתובה מדעתו הא אם לא רצה ודאי הפסידתה ולענין מתנה שנתן לה הבעל יש מן הגאונים שאמרו כי אפילו דלא מפסדת נכסי מלוג מאי דיהיב לה בעל מיהת מפסדת דלא אקני לה אלא אדעתא למיקם קמיה אבל אדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה והקשה הרמב"ן ז"ל אי הכי היכי אמרינן בריש פרקין [דף נד:] דתנאי כתובה ככתובה דמי למורדת ובמאי דמי לכתובה הא אפילו במתנה דלבתר נשואין אמרינן דמפסדה ולדידי לא קשיא דאי הוי תוספת כמתנה כי מגרש מתוך מרדה הפסידה לאלתר משום דלא אקנו לה מעיקרא אלא אדעתא למיקם קמיה אבל השתא (א) דאמרינן דככתובה הוי לא מפסדה מיניה לתנא דמתני' אלא בפחיתת שבעה שבעה *)מכתובתה או בד' שבתות כרבותינו: והוי יודע בין במורדת בין באומרת מאיס עלי לא כייפינן לבעל לגרש שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק י"ד מהלכות אישות דבאומרת מאיס עלי [דף כד] כופין אותו להוציא שדעתו ז"ל דמאי דאמרינן לא כייפינן לה היינו לומר שאין כופין אותה להיות אגידה בו אלא היו כופין אותו להוציאה שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה וליתא מדתנן בפ"ב דנדרים (דף צ:) בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך השמים ביני וביניך נטולה אני מן היהודים חזרו לומר כדי שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה כו' אלמא אפילו בהא מחמת טענת איסור חיישינן לה שמא עיניה נתנה באחר וכל שכן הכא וכי תימא הכא כיון דמפסדת כתובה ליכא למיחש להכי אין זה כלום וכי אין אשה עשויה לתת עיניה באחר ורוצה להפסיד מנה ותו דתנן לקמן בפרק המדיר [דף עז.] ואלו שהיו כופין אותם להוציא מוכה שחין ובעל פוליפוס ומפרשינן לה בגמרא כגון דלא אמרה הוינא בהדיה אלא אמרה דלא הוינא בהדיה והיינו מאיס עלי ואפילו הכי לא היו כופין אלא לאלו ותו מדאמרינן בפרק הניזקין (דף מט:) וכי תימא כי היכי דכי מפיק לה איהו תקינו לה רבנן כתובה מיניה כי נפקא איהי נמי לתקני ליה כתובה מינה אשה יוצאת לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו אפשר דמשהה לה בגט. אלמא לא היו כופין אותו שאילו היו כופין אותו היאך יכול לשהותה דאע"ג דבעינן שיאמר רוצה אני על כרחו יאמר כן ואם היה הדין כן היו חכמים מתקנין ליה כתובה מינה אלא ש"מ לא היו כופין דאין האיש מוציא אלא לרצונו ועוד דאמרינן בירושלמי בריש פרק אע"פ רוצה הוא ליתן כמה שלא תחזור בה ויכולה היא ולא כן תני האיש אינו מוציא אלא לרצונו מעיקא ליה והוא מגרש לה אלמא לעולם אין האיש מוציא אלא לרצונו אלא באותם שמנו חכמים וכן דעת הרי"ף ז"ל שכתב ולד"ה כל מאן דכייפינן ליה לאפוקי בין מעיקר דינא כדתנן ואלו היו כופין אותם להוציא ומאי דדמי להו ובין מעיקר תקנתא כו' דהיינו מורדת דאמרה מאיס עלי והגאונים הוא שהתקינו לכוף כמו שכתוב בהלכות וכבר כתב הרז"ה ז"ל שלא תקנו אלא לדורם ולצורך השעה וכ"כ הרמב"ן ז"ל שעכשיו כבר בטלה מפני פריצות הדורות [שלא תהא נותנת עיניה באחר ותפטור עצמה מבעלה בטענת מורדת] ואף הרמב"ם ז"ל כתב בפ' הנזכר שבדין התלמוד ראוי לתפוס ולדון:

כותבין אגרת מרד על ארוסה. אם תבעה הבעל לישאנה והיא אינה רוצה ואם כתב לה כתובה פוחתין לה מכתובתה כנשואה: אבל לא על שומרת יבם. אם רוצה היבם ליבמה והיא אינה רוצה ליבם אלא לחלוץ לא כייפינן לה דניחא לן במרדותה דהא מצות חליצה קודמת למצות יבום לפי שאין מתכוונין למצוה אלא לשם נוי או לשם ממון: **ירושלמי** היא חייבת לו שבעה. מלאכות השנויות במשנתינו: הוא חייב לה שלש. שאר כסותה ועונתה: אבל גמרא דילן וכו' יהיב לה טעמא כנגד ימי שבת כו' נראה שהרי"ף ז"ל סובר שאלת הירושלמי

*) בס"א הגי' ככתובה.

שלטי הגבורים

פליה שהיא בעלת מום והכניסה לביתו לבודקה ובתוך כך מתה ואומר שלא מצא בה מום ומבקש ליורשה שאומר שהיה בדעתו בהכנסתה לביתו לשם נישואין דקי"ל סתם אגר דידיה לנשואין אינו יורשה דכיון שהכניסה לבודקה לא חשבינן הך כניסה לשם נישואין: כתב מיי' הורו הגאונים אשה שחלתה ובקשה מבעלה שיגרשנה ותצא בלא כתובה כדי שלא יירשנה אין שומעין לה ואפי' אמרה איני שונאו [ואיני] רוצה לעמוד עמו ע"כ:

לשון ריא"ז

אם היתה האשה מסוכנת למות ותובעת גט מבעלה שמא תמות ויירשנה בעלה אין שומעין לה שלא תקנו חכמים לכוף הבעל כשהיא מתכוונת על ירושת הבעל כמו שביאר ר"י בפסקיו: א והם הולכים לשיטתם שפוסקים מצות יבום קודמת ור"ת פסק שמצות חליצה קודמת לפיכך אין דינה כמורדת ולזה הסכים הרא"ש:

לשון ריא"ז

וכן היבמה שמרדה ביבם כופין אותו לחלוץ מכח תקנה זו שביאר מז"ה וכבר ביארתי שאינה מפסדת מדינא כתובתה כלום במרדה:

לשון ריא"ז

ב אם רוצה לגרשה מתחלת מרדו ולתת לה כל כתובתה הרשות בידו ואין מוסיפין על כתובתה כלום ולא אמרו להוסיף על כתובתה אלא כשמורד בה ואינו רוצה לגרשה כמו שביאר מז"ה: הארוס שמרד בארוסתו ואינו רוצה לכונסה אין מוסיפים לה על כתובתה אלא מחייבין אותו לזונה מעת שהגיע הזמן לכנוס ואינו כונס כמו שביארנו למעלה. וכל המורד על אשתו או המדיר (על) [את] אשתו אם מתה אשתו בעוד שהוא במרדו ולא נתפייס עמה אין בעלה יורשה הואיל ואינו נוהג בה מנהג בעל כמו שביאר מז"ה בפסקיו ואם האשה מרדה בבעלה ומתה במרדה בעלה יורשה ואע"פ שלא היה נוהג בה מנהג אישות:

ג עיין בהגהות הרא"ש בהאי פירקין אם שכירות החזן הוי בכלל דמחזי כשכר שבת:

עין משפט

א מיי' פ"ק ופ"ב מהל' יבום סמג עשין כב טור אה"ע סי' קסה: ב מיי' פי"ד ופכ"א מהל' אישות טור אה"ע סי' עז:

דף נט: ושם איתא אמר רמי בר חמא א"ר יצחק (ג"א). [ועי' רי"ף יבמות פ"ד סי' כ]

דברים כה

[עי' רי"ף יבמות סו"פ ב"ש]

הלכה ח

הגהות הב"ח

(א) דאמרי' דדמי לכתובה לא כנ"ל:

ג"י מסר"ס

השגות הראב"ד

א] **עוד** כתב בדין שומרת יבם שאינה רוצה להתיבם שהי' מורדת דקי"ל כחזרה אחרונה דקי"ל מצות יבום קודמת לחליצה והא דשמואל דאמר אין כותבין איגרת מרד על שומרת יבם אם תובע ליבם היינו כמשנה אמצעית שהיו אומרים מצות חליצה קודמת למצות יבום ולית הלכתא כוותיה הלכך כי תבע ליבם נמי הויא מורדת. ע"כ דברי הרב ז"ל: ואני אומר דוקא בדקא אתי מחמת טענה דאמר כמה דאגידא בי לא יהבי לי איתתא אחריתי ומתברר לן דהכי הוא בדקא טעין אבל משכח איתתא אחריתי לא דיינינן לה כמורדת אלא אמרי' ליה זיל ונסיב איתתא אחריתי. וכי לא נסיב נמי איתתא אחריתי לא אמרן אלא כשהיא מורדת לגמרי שאינה רוצה לא לחלוץ ולא ליבם אבל אם הוא רוצה ליבם והיא רוצה לחלוץ לאו מורדת היא: ואם ישאל שואל כיון דהכי הוא משום דאגידא ביה ולא משכח איתתא אחריתי דהויא מורדת מאי איריא לאחר שחזרו אפי' למשנה אמצעית נמי נימא הכי דהא לא מפקע ליה מאיתתא אחריתי: תשובתו דלמשנה אמצעית כיון דיבום לאו מצוה מהמובחר הוא ואיהו קא תבע ליה לא מזדקקינן ליה אע"ג דהיא אינה רוצה לא לחלוץ ולא ליבם מ"מ דאיהו שלא כדין קא תבע ואי הוה תבע לחלוץ מזדקקין ליה משום דכדין קא תבע ועכשיו שחזרו בין שתבע לחלוץ בין שתבע ליבם נזקקין לו משום דאגידא ביה ולא משכח אחריתי ואיהו בדין תבע בין יבום בין חליצה. ואומר לי לבי כי המחלוקת שנחלקו ב' הישיבות בדבר זה בהאי ודאי אפלגן דחדא מתיבתא סבירא להו כי האי טעמא דכתיבנא ומתיבתא אחריתי סבירא להו כיון דמצות יבום קודמת למצות חליצה והיא אינה רוצה להתיבם אע"פ שהיא רוצה לחלוץ מורדת היא מגוף המצוה ולא מטעמא דלא משכח איתתא אחריתי אלא דהויא לה כארוסה דמשעבדא ליה ליבום הואיל והיא קודמת לחליצה: ומסתברא כמתיבתא קמייתא דפרי' לה משום דאשכחן לה בברייתא דמקדים חליצה ליבום ולא מחורתא דדינא אלא מן הדרך הישר והטוב דתני בר קפרא לעולם יתרחק אדם [illegible]

ספר הזכות

כתוב בהלכות אמר שמואל כותבין איגרת מרד על ארוסה אבל לא על שומרת יבם הא דשמואל שייכא במשנה אחרונה וליתא למשנה אחרונה: השיב הרב ז"ל ואני אומר דוקא בדקא אתי מחמת טענה דאמר כמה דאגידא בי לא יהבי לי איתתא אחריתא ומתברר לן דהכי הוא כדקא טעין אבל אי משכח איתתא אחריתי לא דיינינן לה כמורדת אלא אמרי' ליה זיל נסיב איתתא אחריתי ואי לא משכח נמי איתתא אחריתי לא אמרן אלא כשהיא מורדת לגמרי שאינה רוצה לא לחלוץ ולא ליבם אבל אם הוא רוצה ליבם והיא רוצה לחלוץ לאו מורדת היא. ואם ישאל השואל כיון דהכי היא דמשום דאגידא ביה ולא משכח איתתא אחריתי הוא דהויא מורדת מאי איריא לאחר שחזרו אפי' למשנה אמצעית נמי נימא הכי דהא מפקע ליה מאיתתא אחריתי תשובתו דלמשנה אמצעית כיון דליבם לאו מצוה מן המובחר הוא ואיהו קא תבע לה לא מזדקקינן ליה אע"ג דהיא אינה רוצה לא לחלוץ ולא ליבם מ"מ דאיהו שלא כדין תבע ואי הוי תבע לחלוץ מזדקקינן ליה משום דכדין תבע ועכשיו שחזרו בין שתבע לחלוץ בין שתבע ליבם נזקקים לו משום דאגידא ביה ולא משכח אחריתי ואיהו בדין קא תבע בין יבום בין חליצה. ואומר לבי כי המחלוקת שנחלקו שתי הישיבות בדבר זה בהא ודאי איפליגו דחדא מתיבתא ס"ל כי האי טעמא דכתיבנא ומתיבתא אחריתי ס"ל כיון דמצות יבום קודמת למצות חליצה והיא אינה רוצה להתייבם אע"פ שרוצה לחלוץ מורדת היא משום גוף המצוה ולאו מטעמא דלא משכח איתתא אחריתי אלא דהויא לה כארוסה דמשעבדא ליה למצות יבום הואיל והיא קודמת לחליצה. ומסתברא כמתיבתא קמייתא וכטעמא קמא דפרישנא משום דאשכחן לה בברייתא דמקדים חליצה ליבום ולאו מחורתא דדינא אלא מן הדרך הישר והטוב דתני בר קפרא לעולם יתרחק אדם מג' וידבק בג' יתרחק מג' מן המיאונין ומן הפקדונות ומן הערבות וידבק בג' בחליצה והבאת שלום והפרת נדרים מדקאמר ידבק ויתרחק לאו [illegible]

[illegible]

הירושלמי היא כך נהי דחזינן דקנס האשה מרובה משל איש [מטעמא דגמרינן לא ולמד כו'] אפ"ה בענין ממון הקנס היה ראוי שיהא שוה ושיקנסו המורד בשלשה וחצי שהן שבעה חצאין שאילו היתה שאלת הירושלמי למה לא השוו סך קנס האיש לקנס האשה נהי דמחזי כשכר שבת אכתי תיקשי ליהוו ששה אלא [דירושלמי נמי סבירא ליה] דטעמא דמילתא כדאמרינן בגמ' דילן [דף סד:] לא ולמד מן השוק של זונות ודאמרי' דמחזי כשכר שבת אע"ג דע"י הבלעה שרי כדאמרינן בהזהב (דף נח.) אם היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה נותנין לו שכר שבת הכא אסור משום דלא הוי הבלעה

רש"י

משום מקח ושכירות : **מתני'** המשרה אשתו ע"י שליש . כלומר שנותן לה מזונותיה בבית אפוטרופוס ואינה מתגלגלת עמו ולשון המשרה לשון סעודה כמו ויכרה להן כרה גדולה מתרגמינן שירותא : לא יפחות לה . בכל שבת ושבת מקביים חטין : גרוגרות . תאנים : דבילה . תאנים דרוסות בעיגול ונמכרות במשקל : מפץ . רך מן מחצלת : כפה . לעיף לראשה משנה לשנה : ממועד למועד . אמנעלים קאי מנעלים חדשים לכל שלש רגלים : חדשים קשים לה בימות החמה לפי שהן חמין ויפין לה בימות הגשמים : והשחקים שלה . אף כשיקנה לה חדשים ובגמ' מפרש מאי קא מיבעיא ליה : **גמ'** אין בית דין פוסקין ייכות לאשה . שהיין מרגילה לתשמיש : אבל רגילה פוסקין . דכיון דכבר דשה בו אינו מזיק לבה : לחבריך ולחברותיך . שלא אתבזה מכבודי הראשון : מותר מזונות . כגון שאינה רעבתנית ומזונות האמורים במשנתינו עודפין לה : שלא תתגנה על בעלה . בימי טהרתה בלובשה בגדים שלבשה בימי נדותה : מותר בלאות אלמנה : הניזונית מנכסי יתומים ועליהן ליתן לה כלים של חמשים

נר מצוה

גופיה לית לה : **מתני'** המשרה א את אשתו ע"י שליש לא יפחות לה מקביים חטים או מד' קבים שעורים אמר רבי יוסי לא פסק שעורים אלא רבי ישמעאל שהיה סמוך לאדום ונותן לה חצי קב קטנית וחצי לוג שמן וקב גרוגרות °או מנה דבילה ואם אין לו פוסק כנגדן פירות ממקום אחר ונותן לה ב מטה ומפץ ואם אין לו מפץ נותן לה מחצלת ונותן לה כפה לראשה וחגור למתניה ומנעל ממועד למועד וכלים ב של חמשים זוז משנה לשנה ואינו נותן לה לא חדשים בימות החמה ולא שחקים בימות הגשמים אלא נותן לה כלים של חמשים זוז והיא מתכסה בבלאותיהן בימות החמה והשחקים שלה : **גמ'** ואילו יין לא קאמר מסייע ליה לרבי אלעזר דא"ר אלעזר *אין פוסקין יין לאשה וה"מ דלא רגילה אבל ג רגילה פוסקין דאמרי' דביתהו דרב יוסף בריה דרבא אתיא לקמיה דרב יוסף אמרה ליה פסוק לי מזוני פסק לה פסוק לי חמרא פסק לה אמר ידענא בהו בבני מחוזא דשתו חמרא דביתהו דרב יוסף בריה דרב מנשיא מדויל אתאי לקמיה דרב יוסף אמרה ליה פסוק לי מזוני פסק לה פסוק לי חמרא פסק לה פסוק לי שיראי אמר לה שיראי למה ליקא"ל לחבריך ולחברותיך *ת"ר ג מותר מזונות לבעל מותר בלאות לאשה למה לה אמר רב פפא שמתכסה בהן בימי נדתה כדי שלא תתגנה על בעלה אמר אביי נקיטינן מותר בלאות אלמנה ליורשים התם כדי שלא תתגנה על בעלה הכא תתגנה

דף סה. | דף סה:

שאין מוסיפין לכל שבת אלא מה שעולה לכל יום ויום שאם יתפייס היום או למחר באמצע השבוע אין מצטרפין כל שבעת ימי השבוע זה עם זה: **מתני'** המשרה את אשתו ע"י שליש. שנותן לה מזונותיה בבית אפוטרופוס ואינה מתגלגלת עמו. המשרה. המכרה. כירה גדולה [מ"ב ו] מתרגמינן שירותא. ובירושלמי בפ' המדיר [הלכה א] משמע דמתני' כשקבלה עליה דוקא הא לאו הכי יכולה היא שתאמר אי אפשי להתפרנס מאחר אלא מבעלי דגרסינן התם אמתני' דאידך פרקין [דף ע.] דתנן המדיר את אשתו מלהנות לו עד שלשים יום יעמיד פרנס ויעמיד פרנס כלומר לעולם ומהדרינן רשות ביד האשה לומר אי אפשי להתפרנס מאחר אלא מבעלי ופרכינן עלה והא תנינא המשרה אשתו על ידי שליש כאן שקבלה עליה כאן שלא קבלה עליה אלמא כי תנן המשרה אשתו על ידי שליש דוקא כשקבלה עליה אבל בשלא קבלה עליה לא ובגמרא דילן נמי אמרינן עלה [דף ע:] מאי שנא עד ל' עד שלשים יום לא שמעי ביה אינשי ולא זילא בה מילתא [טפי שמעי ביה אינשי וזילא בה מילתא] אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ' י"ב מהלכות אישות נראה דדוקא ע"י נדר הוא דאמרי' דמאי אמרה דזילא בה מילתא אבל שלא ע"י נדר לא וכפשטא דמתני' דהכא : **לא** יפחות לה . בשבת : לא פסק שעורים אלא רבי ישמעאל . בגמ' מפרש לה דה"ק לא פסק לה שעורים כפלים בחטין אלא ר' ישמעאל שהיה סמוך לאדום מפני ששעורים אדומיות רעות הן : גרוגרות . תאנים יבשים : דבלה . תאנים דרוסות בעיגול ונמכרות במשקל : מפץ . רך ממחצלת : כפה לראשה . לעיף אחד משנה לשנה : ממועד למועד . אמנעלים קאי מנעלים חדשים לכל שלשה רגלים : וכלים של נ' זוז . מפרשינן בגמ' נ' זוזי פשיטי . כלומר זוזי מדינה שהם שמינית שבזוזי צורי : חדשים . קשים לה בימות החמה לפי שהם חמים ויפים לה בימות הגשמים : והשחקים שלה . אף כשיקנה לה חדשים ובגמ' מפרש למאי מבעי לה . ויש לדקדק אמאי לא חשיב ליבי לבשל מאכלה ואפשר דמשום דתנא במקום הרים קאי וכדאיתא בגמרא לא חשיב ליבי דהא איח לה אבל היכא דלית לה ודאי יהיב לה אי נמי האי תנא לא חשיב אלא מידי דמיכל אבל מידי דבר איכשורי מיכלא לא חשיב ומש"ה לא חשיב נר ופתילה וכוס וחבית וקדרה אע"ג דודאי יהיב לה והכי איתא בירושלמי ובתוספתא [פרק זה] : **גמ'** אין ב"ד פוסקים ייטת לאשה . שאין בעלה עמה שהיין מרגילה לתאות תשמיש : וה"מ בדלא רגילה אבל רגילה פוסקין . דכיון דאיטו לה חידוש כבר דשה בו ואינו מזיק לבה ותמה אני למה לא הביא הרי"ף ז"ל מאי דאמרי' בגמ' רגילה לשתות ב' כוסות בפני בעלה פוסקין לה כוס א' היתה רגילה לשתות כוס א' בפני בעלה אין נותנין לה כל עיקר ואיצטריכא למימר הכי כי היכי דלא תקשי מאי דמותבינן אדרבי אלעזר מברייתא דקתני רגילה נותנין לה כוס אחד דודאי רבי אלעזר דאמר אין פוסקין ייטת לאשה אפילו ברגילה קאי דאי בשאינה רגילה כלל בפני בעלה פשיטא דשלא בפני בעלה אין פוסקין לה ומש"ה מסקינן דברגילה לשתות כוס אחד בפני בעלה אין נותנין לה כל עיקר והיינו דר' אלעזר אבל רגילה לשתות ב' כוסות בפני בעלה פוסקין לה כוס א' והיינו ברייתא והרמב"ם כתב בפרק הנזכר ופוסקין לה מעט יין לשתות אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין : לחבריך ולחברותיך . שלא אתגנה על הבריות מכבודי הראשון : גרסי' בגמ' [דף סה.] ת"ר אין נותנין לה נר וכסת משום (א) דר' נתן אמרו נותנין לה נר וכסת ה"ד אי דאורחה מ"ט דת"ק ואי לאו אורחה מ"ט דר' נתן (ב) כגון דאורחיה דידיה ולאו אורחא דידה ת"ק סבר אמר לה כי אזילנא שקילנא להו וכי אתינא מייתינן להו בהדאי ור' נתן סבר אמרה ליה זמנין דמתרמי בין השמשות ולא מצי מייתת להו ושקלת להו לדידי וגנית אח עלייהו ומגנית לי על ארעא . ופירש"י ז"ל (ג) דאי דאורחה דרך בנות משפחתה ואי דאורחיה שדרכו לישן על גבי כרים וכסתות ואנן קי"ל [דף מח. ודף סא.] עולה עמו ות"ק (ד) סבר כי אזילנא ואנא משרה אותך על ידי שליש שקילנא להו בהדאי וכי (ה) אתי ותשכבי עמי מע"ש לע"ש שהוא ליל עונה מייתינא להו בהדאי ורבי נתן סבר זמנין דמתרמי בין השמשות וכו' ושקלת לדידי מפץ שלי או אם אקנה כר וכסת משלי ותמה אני כי נותנין לה כר וכסת נמי איכא למיחש להכי דזמנין דמתרמי בין השמשות ולא מייתי לדידה ומגני לה על ארעא דמסתמא כשנותן לה כר וכסת אין נותן לה מפץ ואי נמי יש לה אכתי איכה עולה עמו וכ"ל דמאי דקאמר ת"ק כי אזילנא שקילנא להו היינו כדי שלא תישן בימי השבוע ע"ג כר וכסת ומתוך כך הוא מוליא מביתה כר שלו ושלה אבל לרבי נתן כיון שהוא לריך לעזוב בביתה כר וכסת רשאה היא לישן עליהן כל השבוע אע"פ שאין בעלה עמה שאינו בדין שתלטער לישן על גבי מפץ ותראה כר וכסת מונחין לפניה ומש"ה א"ר נתן דנותנים לה כר וכסת כל ימי השבוע וכיון שזה לריך לתת לה כר וכסת לשכב עליהן אף בשלו אינו טורח להוליך ולהביא ומ"מ למדנו מדברי רש"י דבכה"ג לא אמרינן עולה עמו אלא בפני בעלה דאי לאו הכי מדינא נמי היה לו לתת לה כר וכסת ומ"ט דת"ק דאמר אין נותנים ורבי נתן נמי לא אמר נותנים אלא משום דמתרמי כו' והרי"ף ז"ל לא כתב ברייתא זו וכתב הרמב"ן ז"ל שהוא סובר שאין הלכה כאחד מהם אלא נותן לה כר וכסת משום דעולה עמו ואינה יורדת עמו והלכתא כרבי נתן ולאו מטעמיה ולפי זה תרוייהו ס"ל דאינה עולה עמו אלא דאנן קי"ל כרבי נתן משום דעולה עמו ואפילו שלא בפניו ותמה אני אם כן לעיל בפרקין [דף סא.] כי איבעיא לן גבי הנקה בהיא אורחה והוא לאו אורחיה מאי ופשטינן דעולה עמו ואינה יורדת עמו היכי נקיטי בפשטות דלא כת"ק ור' נתן והיכא אשכחן תנא דפליג עלייהו דנפסוק כוותיה ולפיכך נ"ל שלכך השמיטה מפני שהוא מפרש כדברי האומר דאורחיה ואורחה רגיל ורגילה אבל אין דרך בנות משפחתה ולא בנות משפחתו בכך ובכי האי גונא לא שייך עולה עמו כלל ולפיכך השמיטה לפי שהוא פוסק כת"ק וסמך לו על מתניתין שלא הזכיר התנא כר וכסת : **גרסי'** בגמ' עלה דמתני' ומנעל ממועד למועד [דף סה:] האי תנא בליח ועריטילי ורמי מסאני . כלומר מופשט וערום שאין לו חליפות בגדים אלא משנה לשנה ומנעלים קאמר ממועד למועד והשאר לא תחליף במועד ומפרקינן דתנא במקום הרים קאי דלא סגי אלא בתלתא זוגי מסאני ואגב אורחיה קמ"ל דניתביניהו ניהלה במועד כי היכי דניהוי לה שמחה בגווייהו ולפיכך כתב הרמב"ם בפרק י"ג מהלכות אישות בד"א בארץ ישראל ובאותן הימים אבל בשאר זמנים ושאר מקומות הכל כפי ענין המקום : מותר מזונות . כגון אשה שאלו (ו) האמורים במשנתינו עודפים לה שאינה רעבתנית : שלא תתגנה על בעלה . בימי טהרתה בלובשה בגדים שלבשה בימי נדתה : מותר בלאות אלמנה . הניזונית מנכסי יתומים ועליהם ליתן לה כלים של נ' זוז משנה לשנה . ומשמע דכל שכן מותר מזונות דאי מותר

שלטי הגבורים

א בירושלמי משמע שאינו יכול לפרנס ע"י פרנס והיא תאכל לבדה אא"כ יהיה מרצונה וכן הוא מסקנת הרא"ש : לשון ריא"ז לא אמרו לפרנס אדם את אשתו ע"י שליח אלא בשקבלה עליה אבל אם לא קבלה עליה הרשות בידה לומר אי אפשי להתפרנס אלא מבעלי ואם הוא מורד בה הרי הוא כמי שמורד מלזון ומלפרנס :

ב וכתב מיי' בד"א בימים ההם ובארץ ישראל אבל בשאר זמנים ובשאר מקומות אין הדמים עיקר יש מקומות שהבגדים ביוקר ויש מקומות שהבגדים בזול אלא העיקר שסומכי' עליו שמחייבין אותו ליתן בגדים הראוים ליתן לה לימות הגשמים ולימות החמה כסות שלובשת כל אשה בעלת בית באותה מדינה ובכלל הכסות שהוא חייב לה כלי בית ומדור שהוא יושב בו ומה הן כלי בית מטה מוצעת ומפץ ומחצלת לישב עליה וכלי אכילה ושתיה כגון קדרה וקערה וכוס וקבקוב וכיוצא בהן והמדור שנותן לה בית של ד' אמות על ד' אמות ותהיה רחבה חוצה לה כדי להשתמש בו ויהיה לה בה"כ חוץ ממנו וכן מחייבין אותו ליתן לה תכשיטין כגון בגדי צבעונים להקיף על ראשה ועל פדחתה ופוך ושרק וכיוצא בהן כדי שלא תתגנה עליו :

ג כתב סמ"ג מתוך שיטת התלמוד למדנו שכל תנא היה דן בארצו לפי מנהג הארץ שהיה דר בה א"כ עכשיו ראוי לדון שפוסקין בכל יום שתי סעודות (בעניות) [בינוניות] של בני אדם הדרים באותה העיר ואין משערין לא בחולה ולא בגרגרן ומאותו מאכל שרגילין [ביטנים של אנשי] אותה העיר לאכול ולשתות. כתב מיי' כמה מזונות פוסקים לאשה פוסקין לה לחם שתי סעודות בכל יום סעודה בינונית של כל אדם באותה העיר שאינו לא חולה ולא רעבתן מאותו מאכל של אנשי אותה העיר אם חטים אם שעורים וכן אורז או דוחן או שאר מינים שנוהגין בהן ופוסקין לה פרפראות לאכול בו הפת כגון קטנית או ירקות וכיוצא בהן ושמן לאכול ושמן להדלקת הנר ופירות ומעט יין לשתות אם הוא מנהג המקום שהנשים שותים יין ונותן לה בכל שבת מעה כסף לצרכה כגון פרוטה לכבס או למרחץ וכיוצא בהן בד"א בעני שבישראל אבל אם הוא עשיר הכל לפי עשרו אפי' היה ממונו ראוי שיעשה לה כמה תבשילי בשר כופין אותו ופוסקין לה מזונות כפי ממונו ואם אינו יכול ליתן לה לחם שהיא צריכה כופין אותו להוציא ותהיה כתובתה עליו בחוב עד שתמצא ידו ויתן . סבעל שרוצה ליתן מזונות הראוים לה ותהיה אוכלת ושותה לעצמה והוא אוכל ושותה לעצמו הרשות בידו ובלבד שיאכל עמה מלילי שבת ללילי שבת ע"כ כתב ה"ר אליהו חייב אדם להשכיר עצמו בפועל לפרנס את אשתו דמספר כתובה נלמוד אנא אפלח ואוקיר וכו' ור"ת אומר

ע"י סמג לאוין פא | מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה י | טוש"ע אה"ע סי' ע | שם | שם | שם

הגהות הב"ח

(א) משום רבי נתן אמרו כצ"ל: (ב) נ"ב לא ... (ג) אי ... (ד) ת"ק ... (ה) אתינא ... (ו) נ"ב מזונות:

... ומפתובה אין ללמוד דהתם אפלח היינו פירוש שישכיר את עצמו אלא עבודה שדרך האדם לעשות בביתו כמו לחרוש ולזרוע וכ"כ הרמ"ה לחיובי למעבד לא מחייבינן ליה אבל היכא דעבד ושקל אגרא אע"ג דגבי בע"ח לא ... ביק ליה למפרע מיניה אלא לבתר דמשיירין ליה מזון ל' יום ושאר מילי דסדור גבי מזונות דלאו זוזי אסקה ביה חייב לזונה כפי כבודה אפי' אי לית ליה אלא מזונא דחד יומא חייב לזונה מנייהו או למיכל בהדיה במאי דאכיל : ... ריא"ז אם אין ידו משגת לזון ולפרנס את אשתו ואפי' בשיעורים הפחותים שאמרנו וגם היא אינה מסתפקת במעשה ידיה ותובעת גירושין ממנו כופין אותו להוציא ותהיה כתובתה חוב עליו עד אשר תשיג ידו ותגבה ממנו וכך שיטת מיי' :

ספר הזכות

מותר בלאות דבחיי הבעל דידה הוה לאחר מיתתו ליורשיסכ"ש מותר מזונות דבחיי הבעל לבעל דלאחר מיתה ליורשין הוי ולא איצטריך ליה לאביי לפרושי וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק י"ח מהלכות אישות והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם [פרק זה הלכה י] הלא דתימא באשת איש אבל באלמנה בין הותירה בלאות בין הותירה מזונות א)שלהם הם אבל הראב"ד ז"ל כתב דמותר מזונות אלמנה לעצמה והביא ראיה מדגרסי' בירושלמי בפ' אלמנה נזונית [הלכה א] רב יהודה בשם ר' אבהו בשם ר' יוחנן מציאתה שלה הותירה מזונות (שלה) אשת איש שמציאתה שלו הותירה מזונותיה שלו אלמנה שמציאתה שלה הותירה מזונותיה שלה וכתב הרשב"א ז"ל שדברי הרמב"ם נראים יותר כשטת הירושלמי האחרת דאי לא ה"ל לאביי למימר עלה דברייתא וחלופא באלמנה :

מתני' נותן לה מעה כסף . לכל שבת לדברים קטנים : ואם אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה . כלומר מותר מעשה ידיה שלה וכדאיתא לעיל בגמ' בשמעתא דהמקדיש מעשה ידי אשתו [דף נט.] ודאמרי' ואם אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה לאו למימרא שיכול הבעל לומר איני נותן מעה ויהא המותר שלה דהא קי"ל יכולה אשה שתאמר איני ניזונת ואיני עושה ודאי שיכולה ג"כ לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר ואי דהוא נמי יכול לומר איני נותן מעה כסף מה הועילו חכמים בתקנתם הרי כל אחד מהם יכול לעכב אלא ודאי הכי קאמר שאם שתקה היא ולא תבעה מעה כסף לצרכיה ועשתה מותר הרי היא לעצמה ואין הבעל יכול לומר ויתרה וכתב הרמב"ן ז"ל דה"ה למזונות ולמעשה ידיה אלא רבותא קמ"ל שאפילו במעה כסף שאינה צריכה לו כ"כ לא אמרינן ויתרה : ואוכלת עמו בלילי שבת. שהוא ליל עונה : שתי . קשה למוותו כפלים בערב : משקל של יהודה כפלים כשל גליל : **גמ'** בעירוב אמו . כתב רש"י ז"ל עירבה אמו לצפון ואביו לדרום אמו מוליכתו אצלה ואין אביו מוליכו אצלו שעדיין הוא צריך לאמו ובתרה שדיוהו רבנן אלמא עד שש צריך סיוע מאמו וכשם שהבעל זן אותה כך יזון אותו עמה ע"כ ובשטה אחרת שלו ג"כ כתב כך יוצא בעירוב אמו עירב לו אביו לצפון ואמו לדרום יוצא בעירוב אמו ואין יוצא בעירוב אביו ואין מוליכי' אותו אלא לדרום דכיון דבן שש הוא עדיין צריך לאמו דכחד גופא דמו וגבי מזונות נמי כדרך שחייב לזון את האם כך חייב

נר מצוה — תורה אור

מתני' *נותן לה °מעה כסף לצרכיה ואוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת ואם אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה ומה היא עושה לו משקל חמש סלעים שתי ביהודה שהן עשר בגליל או משקל עשר סלעים ערב ביהודה שהן עשרים בגליל ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה בד"א א בעני שבישראל אבל במכובד הכל לפי כבודו : **גמ'** *מאי אוכלת רב נחמן אמר אוכלת ממש ושמואל אמר תשמיש כדכתיב °אכלה ומחתה פיה וקי"ל כרב נחמן בדיני אמר רב הונא מנין לאכסנאי שאסור בתשמיש המטה שנאמר °וישכימו בבקר וישתחוו לפני ה' וישובו ויבואו אל ביתם הרמתה וידע אלקנה את חנה אשתו השתא אין מעיקרא לא : ב ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין על מזונותיה דרש ר' עולא רבא אפתחא דבי נשיאה אע"פ שאמרו אין אדם זן בניו ובנותיו קטנים אבל זן אותם קטני קטנים ועד כמה עד בני שש כדאמר רב (א) אשי בן שש יוצא בערוב אמו מתניתין מסייע ליה דתנן אם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה (ב) . איתמר אמר רבי יהושע בן לוי מוסיפין לה יין שהיין יפה לחלב :

הדרן עלך אף על פי

מציאת °ג האשה ב ומעשה ידיה לבעלה וירושתה ואוכל פירות בחייה בשתה ג ופגמה שלה ד ר' יהודה בן בתירא אומר בזמן שבסתר לה שני חלקים ולו אחד בזמן שבגלוי לו שני חלקים ולה אחד שלו נותנין לו מיד שלה ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות : **גמ'** תנן התם *קונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר ר"ע אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו כי אתא רבין אמר ר' יוחנן בהעדפה שלא ע"י הדחק כ"ע לא פליגי דבעל הוא כי פליגי בהעדפה שע"י הדחק ת"ק סבר לבעל ור"ע סבר לעצמה והלכתא כת"ק והכין פסק רבינו האי גאון ז"ל : שלו נותנים לו מיד כתב רבינו האי גאון ז"ל כך העלו בישיבה אע"ג דיחיד ורבים הלכה כרבים בזו הלכה כר' יהודה בן בתירא *מדקא מקשו רבנן ומפרקי אליבא דרבי יהודה בן בתירא שמע מינה דהלכתא כוותיה :

מתני'

רש"י

חמשים זוז מן שנה לשנה : **מתני'** מעה כסף . לצורך דברים קטנים לכל שבת ושבת : מעשה ידיה שלה . כדאמרי' לעיל דהיינו פירוש מותר מעשה ידיה : ליל שבת. הוא ליל עונה : שתי . קשה למוותה כפלים בערב: משקל.יהודה כפלים כשל גליל : **גמ'** בן שש יוצא בעירוב אמו . עירבה אמו לצפון ואביו לדרום מוליכתה אצלה ולא אביו מוליכו אצלו שעדיין צריך לאמו ובתר אמו שדיוהו וכשם שהבעל זן אותה כך זן אותו [עמה]

הדרן עלך אף על פי

מציאת האשה. וירושתה. אם נפל לה ירושה ממקום אחר הוא אוכל פירות בחייה והקרן שלה [ל"א] אם מתה בחייו יורשה : ופגמה. נזק חבלה אם חבלו בה : בזמן שבגלוי . שהבושת שלו ועוד שנמאסת עליו והוא סובל : ילקח בהן קרקע . שהרי זה כשאר נכסים הנופלים לה : אוכל פירות . בחייה והקרן שלה אם ימות או יגרשנה ואם תמות יירשנה : **גמ'** קונם שאני עושה לפיך . מה שאני עושה יהיה קונם לפיך : אינו צריך להפר . דמשעבדא ליה דאפי' תעדיף העדפה היא של בעל : שמא תעדיף . והעדפה היא דידה וחייל עליה קונם : שלא ע"י הדחק . כגון שהיא עירנית ובעלת מלאכה : שע"י הדחק . שדחקה עצמה

לזון את הבן דאכתי בתר אימיה שייך וחד גופא נינהו : ב) מאי טעמא · מוסיפין על מזונותיה לאו משום בן דבעי למיכל בהדה : יפה לחלב . אלמא משום בן חייב לטפויי לה מזונות ע"כ ומתוך לשונות הללו נ"ל דכי אמרי' דזן אותם קטני קטנים דוקא בשאמן קיימת ומדין מזונות אמן [נגעו] בה שכיון שהן נגררים אחריה אי אפשר לה להעמיד עצמה שלא תזון אותם אבל בשאין אמם קיימת אינו חייב במזונותיהם וגמרינן נמי דיקא לי הכי דמסייעינן לעולא ממתני' (ג) מאי סייעתא נימא שאינו חייב לזונן אלא זמן הנקתם אלא ודאי דייקינן הכי דמדתנא מוסיפין לה על מזונותיה משום דבעי למיכל בהדה אלמא מזונות הבן הנגרר אחריה הרי הן כמזונותיה ומדין מזונות שלה נגעו בה וכיון דמדר' (ד) יוסי שמעינן שעד שש הבן נגרר אחר אמו שמעינן שהוא חייב להוסיף על מזונותיה בשבילו עד שיהא בן שש אבל כל שאין אמן קיימת לא מחייב אבל לא ראיתי לראשונים ז"ל שאמרו כן : הדרן עלך אף על פי

מציאת האשה . וירושתה . אם נפלה לה ירושה הוא אוכל פירות בחייה והקרן שלה [ל"א] ג) ואם מתה בחייו יורשה : [ופגמה] . נזק חבלה אם יחבלו בה : בזמן שבגלוי . שהבשת שלו ועוד שנמאסת עליו והוא סובל : ילקח בו קרקע . כשאר נכסים הנופלים לה שהם תלויים : ואוכל פירות . בחייה והקרן (ופגמה) שלה אם ימות או יגרשנה ואם תמות היא יורשה והאי דלא קתני נער משום דפשיטא ליה דנערה דידה לא זכי ליה רחמנא וכדאיתא בפרק החובל (דף פז:) ד) ורפוי נמי לא תנא דלדידיה בעי למיתן דהא איהו מחייב לרפאותה ושבת נמי לא איצטריך למתני דפשיטא דבעל הוי שהרי מעשה ידיה שלו : **גמ'** תנן התם קונם שאני עושה לפיך פירשתי בפרק אף על פי [בסי' רעג] בס"ד : מדקא מקשו רבנן ומפרקי אליבא דר"י בן בתירא וכו' דאמר בגמרא מתקיף לה רבא בר רב חנן אלא מעתה בייש סוסתו של חבירו וכו' וא"ל רבינא לרב אשי אלא מעתה בייש עני בן טובים כו' והני הוויין אליבא דר"י בן בתירא נינהו ותמהני נהי דס"ל לר"י שהבעל מתבייש בבשתה למה ממעט בסך בשת האשה היה לו לומר שיתן לכל אחד דמי בשתו וי"ל דס"ל דבשת האשה מועט מפני שהיא ברשות בעלה והכי מתפרש בגמרא (ה) אלא מעתה בייש עני בן טובים דוק ותשכח וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק (ו) י"ד מהלכות חובל ומזיק בד"א בשחבלו בה אחרים אבל חבל בה בעלה חייב לשלם לה מיד כל הנזק והצער והבשת והכל שלה ואין לבעל בהן פירות ואם רצתה ליתן לאחר הדמים נותנת וכזה הורו הגאונים וכתוב בחדושי הרשב"א ז"ל שיש נותנין טעם לדבריו משום דמדינא בשתה ופגמה שלה כרבנן וע"כ לא פליג ר"י אלא משום דאית ליה בשת בבשתה ומצטער בפגמה כדגרסינן בירושלמי ר' אחא בשם ר' בון בר כהנא [הואיל] דלא מחסר בה בסתר מפני מה נוטל מפני צערו שנצטער עמה והילך כשהוא בעצמו חבל בה מפני מה נוטל שהוא בייש את עצמו והוא נצער את עצמו ע"כ ותמהני אכתי למה אין הבעל אוכל פירות ואי אפשר לומר לת"ק בשתה ופגמה שלה לגמרי קאמר ור"י בן בתירא בתרתי פליג בקרן ובפירות מפני שהוא מתבייש בבשתה מש"ה כ בחבל בה הוא דליתא דכיון דר"י פוסק לו חלק מפני בשתו למה יזכה לו עוד אכילת פירות בשלה ועוד דבגמרא אמרינן בשתה ופגמה איצטריכא ליה פלוגתא דר"י בן בתירא ורבנן אלמא פשיטא לן דבשתה ופגמה אפי' לת"ק כירושתה והוא אוכל פירות דאם איתא דשלה לגמרי קאמר לא הוה צריך למימר פלוגתא דר"י בן בתירא ורבנן דלרבנן גופייהו איצטריך לומר שאינן כירושתה ואין לו בהן אכילת פירות

א) בירושלמי שלנו אי' בין שהותירה כו' שלה כדעת הראב"ד ע"ש (ג"א).ב) לשון הגמ'.ג) גי' ד"ת.ד) שם איירי לענין בת שלא זיכתה תורה לאב רק שבח נעורים בלבד ולא חבלה (ג"א).

...תייהו עכ"ל הרא"ש . והדרישה בחו"מ סי' רל"ס ס"ק י"ט כתב ע"ז וז"ל ואע"ג דבכמה דוכתא מוכיח הרא"ש דהלכה כפלוני מדמפרשי אמוראים דבריו או הגמ' . נראה דהיינו בברייתא או בדברי אמוראים אבל במשנה דרך אמוראים לפרש ואע"פ שאין הלכה וזהו שדייק הרא"ש לידע פי' המשנה עכ"ל הדרישה . ואחר רוב המחילה מכת"ר דבריו תמוהים דהא הכא בסוגיא זו פסק ג"כ הרא"ש כהרי"ף כר"י בן בתירא דמתני' דהכא כיון דשקלו וטרו אמוראי אליביה אע"ג שהוא משנה . וכ"כ הרא"ש בפ"ח דגיטין סי' י"א במשנה (דף פ:) הלכה כר"א דהתם שמחלק בין לאלתר לאחר זמן מדקא מפרשי אמוראי דבריו אע"ג שדברי ר"א הוא במשנה . והרשב"א כתב בפ"ה דב"ק בפלוגתא ... ושמואל שם (דף עג.) גבי נפל לפניו מקול הכרייה כו' הביאו הכ"י (שם סי' ק"ז) וז"ל והרשב"א ז"ל האריך בחידושיו ג"כ לפסוק כשמואל ואע"ג דהני אמוראי בעו לתרוצי אליבא דרב לא מכרחי מלתא דלא סברי כשמואל כו' ... כ"י וכן מלינו גמ' מפורשת בב"ק (דף קו.) א"ל רמי בר חמא לר"נ מכדי דרב לא סבירא לך משכוני נפשך אדרב ל"ל א"ל לפרוקה לדרך . הרי שגם דברי אמוראי קמאי מפרשי בתראי אע"ג דלא סבירא להו כן . (ג"א).

הגהות הב"ח

(א) אסי כצ"ל : (ב) ר"ב מ"ט לאו משום דבעי למיכל בהדה : (ג) ומאי כצ"ל : (ד) אסי כצ"ל : (ה) כ"ב פי' דקאמר עני ולא קאמר בייש אחד מבני המשפחה משמע דבעשיר שאין עליהם לשמור אותו אין סברא כלל שיפרע יותר מבושת איש אחד אבל כשהוא עני שהוא נסמך על בני משפחתו ועליהם לשמרו מן הסכים אותו ראוי שתנתן להם מקצת בושתו . ועיין בתוס' : (ו) בפרק ד' כצ"ל :

שלטי הגבורים

א כתב מיי' בד"א בעני שבישראל אבל בעשיר הכל לפי עשרו וכבודו ... היה לו לקנות לה ... רקמה וכלי זהב ... כופין אותו וכן שכר ... דור וכלי הבית ... שיעין הכל לפי עשרו ... ידו ואם קרו ידו ... אפי' כעני שבישראל ... אותו להוציאה ... עליו הכתובה חוב ... שיעשיר ולא האשה ... אלא בניו ובנותיו ... נים עד בני ז' חייב ... להם כסות המספיק ... וכלי בית ומדור ... בהם ואינו נותן ... לפי עשרו אלא לפי ... זה הכלל כל מי ... במזונותיו בין בחייו ... במותו חייב ליתן לו ... וכלי בית ומדור ... בעל עם אשתו ... הכסות וכלי בית ... המדור כדינס ... המזונות אם הוא ... נתתי והיא אומרת לא נתת :

ב ... דמציאתה לבעלה ... כתב הרמ"ה דוקא ... אבל אם אינה ... מציאתה לעצמה ... הרא"ש לא דק דלא ... היא ניזונית אלא ... איני ניזונית ... עושה או שאמר לה ... לאי מעשה ידיך ... וכיון שהרשות ... לומר כן הוו ... ומציאתה לבעלה:

ג כתב הטור ואינה יכולה למחול לא על חלקה ... על חלקו ואם מחלה ... מחילה ומ"מ אינו ... לתובעו אלא ... שאתה כתב מיי' ... לבעלה ולא נהירא ... וכתב עוד בד"א ... בה אחרים אבל ... בה בעלה חייב ... לה מיד כל הנזק ... והבושת ואין לבעל ... פירות ואם רצתה ... לאחרים הדמים ... וכך הורו הגאונים ... מרפא כדרך ... כל חליה ... הראב"ד השיג עליו ... תימה הוא למה ... הכל שהרי נוטל ... אחרים שלא או ב' ... וכשחבל בה איהו ... ישלם הכל אולי ... בדברי הגאונים שלא ... אלא על מה שראוי ... שלא יאכל הפירות ... לא תקון רבנן ...

עין משפט

ד"ת מ"ו

א מיי' פי"ב וי"ג מהלכות אישות סמג לאוין פא טור אה"ע סי' ע עג ופ :
ב מיי' פי"ב וכ"א שם סמג שם טור אה"ע סי' פ :
ג מיי' פכ"א שם סמג שם טור אה"ע סי' פב :
ד מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק סמג עשין ע טור אה"ע סי' פג :

עיין בביאורי הגר"א בהלכן ... ס"ק ג' ... גדול דהלא מלינו ... מקומות ... מספר דשקלו וטרו בדברי ... הסמיך ... סוגיות שהוא כהלכתא אליבא ... כו'עכ' ... ז"ל ... הקשה ... הרא"ש הרי"ף דגיטין שפסק ... כבן ... נחמן אליבא בתירא דקסבר כוותיה ... הרא"ש ... ולא ... דבכל ... מ פ ר ש י ן האמוראים דברי התנאים לידע פירוש המשנה במה נחלקו אע"ג דלית הלכתא

פירות אלא ודאי לת"ק כמי יש לו בהן אכילת פירות ולפיכך אינו מתחוור בדבריו ז"ל (א) וכן מפורש בתוספתא בפ"ט דבבא קמא החובל באשתו בין שחבל בה הוא בין שחבלו בה אחרים מוציאין מידו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ר"י אומר בשת בזמן שבסתר לה ב' חלקים כו' וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל וכתב תימה למה ישלם לה את הכל שהרי הוא נוטל בשל אחרים או שליש או שני שלישים וכשחבל בה הוא למה ישלם לה את הכל ואולי טעה בדברי הגאונים ז"ל שלא אמרו אלא על מה שראוי לה וקנסו אותו שלא יאכל מהם פירות דבהכי לא תקון רבנן והוא עשה שלא כהוגן

מתני' הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו אמרו חכמים יכול הוא שיאמר לאחיך א הייתי רוצה ליתן ולך אי אפשי ליתן פסקה להכנים לו אלף דינרים הוא פוסק כנגדן חמשה עשר מנה וכנגד השום הוא פוסק פחות חומש שום במנה ושוה מנה אין לו אלא מנה שום במנה נותנת שלשים ואחד סלע ודינר בארבע מאות נותנת ה' מאות מה שהחתן *פוסק הוא פוסק [פחות] חומש: גמ' ת"ר אין צריך לומר ראשון ת"ח ושני עם הארץ אלא אפילו ראשון עם הארץ ושני ת"ח יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך אי אפשי ליתן: ירושלמי *ואלו דברים הנקנים באמירה הן °תני בר קפרא פוסק ע"מ לכנוס פירוש כל הפוסק לחתנו דעתו ע"מ לכנוס הוא וכיון שמת חתנו ולא כנם אינו חייב לתת לאחיו וחזינן מאן דפריש בה פירושא אחרינא ואנן לא סבירא לן אלא האי דכתבינן. ירושלמי מה ראו לומר בכספים ג אחד ומחצה ובשום פחות חומש אמר רבי יוסי בר' חנינא שמו דעת אשה שרוצה לבלות כליה ולפחות חומש ושמו דעת האיש שישא ויתן בכספים ויעשם אחד ומחצה אמר ר' יוסי הדא אמרה אין אדם רשאי למכור ב כלי אשתו: מתני' פסקה להכנים לו כספים סלעים נעשה ג ששה דינרים והחתן מקבל עליו עשרה דינרים לקופה לכל מנה ומנה רשב"ג אומר הכל ד כמנהג המדינה: גמ' והלכתא כוותיה: עשרה דינרין לקופה מאי קופה אמר רב אסי קופה של בשמים ואמר רב אסי לא נאמרו דברים אלו אלא בירושלים: מתני' *ה המשיא את בתו סתם לא יפחות לה ה מחמשים זוז פסק להכניסה ערומה לא יאמר הבעל כשתבא לביתי אכסנה אלא מכסה ועודה בבית אביה וכן המשיא את היתומה לא ו יפחות לה מחמשים זוז ואם יש בכיס מפרנסין אותה לפי כבודה: גמ' אמר אביי הני חמשים זוזי פשיטי: ת"ר יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסין היתומה ואחר כך מפרנסין היתום מפני שדרכו של איש לחזור ואין דרכה של אשה לחזור יתום ויתומה *שבאו להנשא משיאין את היתומה ואחר כך משיאין היתום מפני שבושתה של אשה מרובה משל איש תנו רבנן יתום שבא לישא אשה שוכרין לו בית ומציעין לו מטה וכל כלי תשמישו ואחר כך משיאין לו אשה שנאמר °די מחסורו אשר יחסר לו מחסורו

...קים באמירה הן. כלומר וכיון שכן זכה בהן אחיו ויהא יבם מוציא אותם *)מיד ומשני פוסק הוא ע"מ לכנוס. פירש הרי"ף ז"ל ש...
...כן הוא פוסק ואמרו בשם רב האי גאון ז"ל דדוקא בפוסק מעות לחתנו כגון שאמר לו כשתכנוס את בתי אתן לך כך וכך וכשמת ח...
...היה החתן כונס קנה באמירה דשעת קידושין עכשיו שמת יכול לומר ליבם לאחיך הייתי רוצה ליתן לך אי אפשי ליתן אבל פוסק ל...
...בשעת קידושין כך וכך אני נותן לבתי קנתה הבת אע"פ שמת חתנו אינו יכול לומר לא פסקתי לבתי אלא ע"מ שתבא לידי נישואין...
...מ"מ לבתו פסק ובתו קנתה וחזינן מאן דפריש בה פירושא אחרינא אפשר שהיה מפרש כשפוסק בפירוש על מנת לכנוס: הדא אמ...
...שאי למכור כלי אשתו. שהרי הוא פוחת חומש מכתובתה כדי שתשתמש בכליה: מתני' פסקה להכנים לו כספים. שהם מוכנים לשכר מ...
...ה. ליכתב בשטר הכתובה בששה דינרים דהיינו יתר שליש כדתנן לעיל ואמרו בגמרא דתנא הכי לאשמועינן דבין יבסך גדול דהיינו אלף ד...
...קטן מוסיף בכספים שליש: לקופה. מפרש בגמרא לקופה של בשמים כלומר שיתן לה עשר זוז לכל מנה ומנה שהיא מביאה ויקנו ...
...ים לרחוץ בהם בתמרוקי נשים שכך שיערו שהאשה המביאה מנה לבעלה ראויה היא לבשמים של עשר זוז: רשב"ג אומר ...
...המדינה. אשום ואכספים קאי והכי איתא בתוספתא א"ר יוסי מקום שנהגו שלא לפחות מן השום ושלא להוסיף על הכספים ...
...מנהג המדינה ופירוש מקום שנהגו שלא לפחות לאו דוקא שנהגו שלא לפחות דא"ה פשיטא ות"ק נמי היכי פליג עליה דרבי שמעו...
...א שלא נהגו לפחות קאמר ואפשר דת"ק ורשב"ג לא פליגי אלא דרבנן איירו בעיר חדשה דליכא מנהג ואתו לאשמועינן דהכי ד...
...תא למימר דבעיר שיש בה מנהג הולך אחריו וכיוצא בה במסכת שבת (דף קו:) רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין דלא פליג א...
...סקו הגאונים ז"ל כרשב"ג: גמ' לא נאמרו דברים הללו אלא בירושלים. שהיו נוהגות להתקשט בבשמים: גרסינן בגמרא [דף ...
... ערביא אשה גובה פורנה מהם הגי תותבי דבי מכסי אשה גובה פורנה מהם הני שקי דארודי' ואשלי דקמחוניא אשה גובה פו...
...ימר מנכסי יתומים ולא אמרינן מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב לפי שהם להם במקום קרקעות שבעלי סחורה היו ו...
...ל שאפשר להוכיח מכאן דעכשיו שהרוב מתעסקין במטלטלין ומוכרין קרקע ליקח וליתן בכספים אף אשה גובה כתובה מהן מ...
...כבר תקנו הגאונים שתהא כתובה נגבית מן המטלטלין: מתני' לא יפחות לה. מפרשים בגמ' חמשין זוזי פשיטי שהם שמינית ...
...: וכן גבאי צדקה המשיאין את היתומה לא יפחתו לה מכשיעור הזה ואפשר דחמשים זוז נותנין לה אפילו אינם בכיס שמחייבין ...
...ות דאי ליכא בכיס דוקא מאי איריא חמשים אפילו טובא נמי לפי כבודה ופלוגתא היא בירושלמי [כאן הלכה ה] דגרסינן התם ...
... המשיאים את היתומים א"ר חנינא זאת אומרת שאומרים לפרנסין ללוות פתר לה בשאין בכיס אבל יש בכיס מוסיף א"ר ...
...ת שאין אומרים לפרנסים ללוות דפתר לה בשיש בכיס פוחת ומשמע דר' יוסא מפרש לה הכי אם יש בכיס לפ...
...ס תבאנה היום או מחר מפרנסין אותה לפי כבודה אבל אפילו יש בכיס כדי לפרנס זו בלבד לפי כבודה אין נותנין לה כל...
...: גמ' להתפרנס. מזונות משל צדקה: שבאו לינשא. משל צדקה דאמרינן לקמן אשר יחסר לו זו אשה כדכתיב (בראשית ...
אעשה

*) בד"ס הגי' מידו

העשה לו עזר כנגדו: אין לו ואינו רוצה להתפרנס. אין לו משלו ואינו רוצה להתפרנס מן הצדקה נותנין לו לשם הלואה ושוב אין מבקשין ממנו אם יפרע מעצמו יפרע ואם לאו אין חוששין לו: יש לו ואינו רוצה להתפרנס. משלו אלא משל צדקה נותנין לו לשם מתנה כדי שלא יסכן בעצמו מחמת קמצנותו וחוזרין ונפרעין ממנו לאחר מיתה אבל מחיים לא דא"כ שוב לא ירצה ללוות ויסגף עצמו ברעב: אין נזקקין לו. ואם ימות ימות: המסמא את עינו. מראה את עינו כאילו היא סמויה: מקפח את שוקו. כאילו שוקו נכווה: מצבה את כריסו. כאילו כריסו נפוחה מלשון ואת בטנך לצבה [במדבר ה]: **תנן** התם. בסוף פאה: אין מחייבין אותו [כו']. רישא דמתני' מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה כו'. אין מחייבין אותו למכור וכו'. להשלים ר' זוז כדי שלא יטול: במחרישא דכספא. כלי שהוא עשוי להתגרד בו כדאמרינן בסוף חבית (דף קמז:) רב שמואל בר יהודה עבדה ליה אמיה מגרדא דכספא: כאן קודם שיבא לידי גיבוי. פירש הרי"ף ז"ל והוא הנכון ורש"י ז"ל פירשה בענין אחר ואינו מחוור: **ירושלמי** [פרק ח דפאה ה"ז] היה משתמש בכלי זהב נותנין לו כלי כסף כלי כסף נותנין לו כלי נחושת כלי נחושת נותנין לו כלי זכוכית והא תניא היה משתמש בכלי מילת נותנין לו כלי מילת כאן בגופו כאן בשאינו גופו: **מתני'** לדעתה. רבותא קמ"ל דאע"פ שנתרצית אין מחילתה מחילה: מה שראוי להנתן לה. כתב רש"י ז"ל עישור נכסים ואפשר דת"ק ה"ק מה שראוי ליתן לה לרבי יהודה לפי אומדנא דאב ולרבנן לפי שומת הנכסים: אם השיא האב (ב) את הבת הראשונה יתן(ג). בין שהוא עשיר [בין שהוא עני] בין שהוא פחות בין הוא יותר כך כתב רש"י ז"ל: אלא שמין את הנכסים ונותנין לה. כלומר רואין שכנגדן היאך מתפרנסות מנכסים כאלו והכי איתא בתוספתא כילד הבנות כולן ניזונות ומתפרנסות מנכסי אביהן אין אומרין אילו היה אביהן קיים כך וכך היה נותן להן אלא רואין שכנגדן היאך ניזונות ומתפרנסות ונותנין להן ר' אומר כל אחת ואחת נוטלת עישור נכסים ר' יהודה אומר אם השיא הבת הראשונה יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה ע"כ (ד) ונמצאו ג' מחלוקות בדבר ואפשר דת"ק דמתני' כרבי ס"ל וכדברי רש"י ז"ל [ואני אומר] אכן לא נעייל נפשין בהכי כלל ואין במשנתינו אלא שני מחלוקות ומיהו בגמ' מייתי לה דעתא דרבי דנוטלת עישור נכסים: **גמ'** לפרנסה שמין באב. בת יתומה שבאת לינשא נותנין לה נדוניא כפי אומד שאנו בקיאים באביה ותרן או קמצן: עני בדעת. אין בדעתו ליתן לה נדונית עשיר אלא נדונית עני נוטלת עישור נכסים ולא שמין באב: הא דאמידניה הא דלא אמידניה. הא דאמרי' עישור נכסים בדלא אמידני' לאב שלא גר בינינו ולא עמדנו על סוף דעתו אם ותרן אם קמצן: **חזינן** לגאון דכתב וכו'. זהו דעת ר"ח דלא אזלינן בתר אומדנא דאב אלא לפחות מעשור נכסים אבל לא להוסיף והביא ראיה מדאמרינן בפרק נערה שנתפתתה (דף נב:) מפני מה תקנו כתובת בנין דכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו ועד כמה אביי ורבא דאמרי תרוייהו עד עישור נכסים וכיון שכן אין לנו כח להוציא מן היתומין אלא בראיה ברורה ואנן לא אשכחן דאזלינן בתר אומדנא אלא לפחות וכמעשה דרבי דנתן לה אחד משנים עשר בנכסים ועוד הביאו לו ראיה בתוספות מדאמרינן בפרק הניזקין (דף נא.) והא פרנסה דמקיץ קיצא ואם איתא דשמין באב בין לפחות בין להוסיף הא לא קיצא כלל אבל אי אמרינן דאין שמין כלל באב אלא לפחות קרינן לה קיצא לפי שאי אפשר להוסיף יותר מעישור נכסים ודחו ראיות אלו דההיא דנערה שנתפתתה איכא אלא לומר שמי שבא לימלך כמה יתן לבתו אין מזקיקין אותו לתת יותר מעישור נכסים דהתם בחיים קאמרינן ועובדא דרבי שפיחת

מחסורו זה בית אשר יחסר אלו מטלטלין לו זו אשה תנו רבנן די מחסורו אתה מצווה לפרנסו ואין אתה מצווה לעשרו אשר יחסר לו אפי' סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו אמרו עליו על הלל הזקן ששכר לעני בן טובים סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו שלשה מילין אאין לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו א לשם מתנה ואם אינו מקבל נותנין לו לשם הלואה וחוזרים ונותנים לו לשם מתנה ת"ר °העבט זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשם הלואה וחוזרין ונותנין לו לשם מתנה תעביטנו זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס אלא מן הצדקה נותנין לו לשם מתנה וחוזרין ונפרעין ממנו לאחר מיתה דברי רבי יהודה וחכמים אומרים יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו אלא מה אני מקיים תעביטנו דברה תורה כלשון בני אדם: *תני חייא בר רב מדפתי ר' יהושע אומר כל המעלים עינו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא °השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכתיב התם °יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים ת"ר כל המסמא את עיניו והמקפח את שוקו והמצבה את כריסו ליטול צדקה ואינו צריך אינו נפטר מן העולם עד שיבא לידי כך °*תנן התם אין במחייבין העני למכור את ביתו ואת כלי תשמישו והא תניא היה משתמש בכלי זהב ישתמש בכלי כסף בכלי כסף ישתמש בכלי נחשת אמר רבה בריה דרב הונא במחרישא דכספא יש שפירשו שהיא המגרדת שמגרדין בה בבית המרחץ רב פפא אמר ל"ק כאן קודם שיבא לידי גיבוי כאן לאחר שיבא לידי גיבוי פירוש כל זמן שאינו נוטל אלא בצנעה אין מחייבין אותו למכור כלי תשמישו אבל אם הוצרך ב ליטול מן הגבוי של קופה אין נותנין אלא לאחר שימכור: **מתני'** גיתומה שהשיאוה אמה ואחיה לדעתה וכתבו לה במאה או בחמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידן מה שראוי ליתן לה ר' יהודה אומר אם השיא הבת ראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה וחכמים אומרים פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין הנכסים ונותנין לה: **גמ'** אמר שמואל לפרנסה שמין באב כלומר שמין ואומדין דעתו של אב ואומרים אילו היה האב קיים כמה היה נותן לבתו לפרנסת הבעל ונותנין לה ואותבינן עליה דשמואל ממתני' דקתני פעמים שאדם עני והעשיר (א) אלא שמין הנכסים ונותנין לה מאי עני והעשיר אילימא עני בנכסים עשיר בנכסים מכלל דת"ק סבר אפילו עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן לה והא לית ליה אלא לאו עני בדעת עשיר בדעת וקתני שמין את הנכסים ונותנין לה אלמא לא אזלינן בתר אומדנא ופרקינן הוא דאמר כרבי יהודה דתנן רבי יהודה אומר אם השיא בת ראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה ולימא הלכה כרבי יהודה אי אמר הלכה כרבי יהודה הוה אמינא דוקא השיא דגלי דעתיה אבל לא השיא לא קמ"ל טעמא דרבי יהודה דאזלינן בתר אומדנא לא שנא השיא ולא שנא לא השיא והאי דקתני השיא להודיעך כחן דרבנן דאף על גב דהשיא וגלי דעתיה לא אזלינן בתר אומדנא אמר ליה רבא לרב חסדא דרשינן משמך הלכה כרבי יהודה אמר ליה יהא רעוא דכל כי הני מילי מעלייתא תדרשון מן שמי ומי אמר רבא הכי והתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחים נוטלת עישור נכסים ואמר רבא הלכה כרבי לא קשיא הא דאמידניה הא דלא אמידניה כלומר אי ידעינן אומדן דעתיה יהבינן לה כמה דאמיד ואי לא ידעינן אומדן דעתיה יהבינן לה עשור נכסי ה"נ מסתברא דאמר רב אדא בר אהבה מעשה ונתן לה רבי אחד משנים עשר בנכסים שמע מינה הא דאמידניה הא דלא אמידניה ש"מ: חזינן לגאון דכתב הא דאזלינן בתר אומדן דעתיה

רש"י

אשה: **גמ'** המסמא את עינו. שמראה את עצמו כאילו עינו סתומה: מקפח שוקיו. כאילו שוקיו נכוות: אין מחייבין אותו כו'. רישא דמתני' תנן במסכת פאה מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה והא קאמר אין מחייבין אותו למכור כו' כדי להשלים מאתים זוז כדי שלא יטול: כאן קודם שיבא לידי גיבוי. הא דתנן אין מחייבין מעיקרא קאי כשבא ליטול לקט ולא היו לו ר' זוז ואם היה מוכר היה מגיע לר' זוז אין מחייבין אותו למכור והא דתנן מחייבין לאחר שבא לידי גיבוי לאחר שהביא עצמו לידי שבית דין גובין ממנו כגון שהיו לו מאתים זוז ונטל לקט שכחה ופאה ונודע שהוא עשיר אז היו ב"ד באין וגובין ממנו מה שנטל ואם אין לו מוכר כלי תשמישו היקרים ומשתמש בפחותים: לידי גיבוי. כלומר שב"ד גובין ממנו (ע"כ לשון רש"י והאלפס פי' בעמוד בע"א): **מתני'** לדעתה. רבותא קמ"ל אע"פ שנתרצית אין מחילתה מחילה: מה שראוי להנתן לה. עישור נכסים: אם השיא הבת ראשונה. בחייו: ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה. בין שהוא עשיר בין שהוא עני בין שהוא פחות בין שהוא יתר: **גמ'** לפרנסה שמין באב. בת היתומה שבאה לינשא נותנין לה נדוניא כפי אומד שאנו אומדים באביה אם היה ותרן או קמצן: עני בדעת. אין דעתו ליתן לבתו נדוניית עשיר כי אם נדוניית עני: עשיר בדעת. שבדעתו ליתן לבתו נדוניית עשיר שהיה ותרן ורחב לב: הא דאמידניה [הא דלא אמידניה]. כלומר הא דאמר רבי עישור נכסים בדלא אמידניה לאב שלא גר ביניכו ולא עמדנו על סוף דעתו אם ותרן או קמצן היה: הכי נמי מיסתברא. דהיכא דאמידניה דמודה

*) ברש"י שבגמ' איתא בין שהוא עישור בין שהוא פחות בין כו' וכצ"ל גם כאן בר"ן ות"ס מ"ש כאן ברש"י בין שהוא עשיר בין שהוא עני דהא בגמ' פריך מכלל דת"ק סבר אפי' עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן לה והא לית לה. וכ"מ ברור מדברי הר"ן כאן ד"ה חזינן כו' שכתב שרש"י ס"ל כדברי הגאון האחר שהביא הרי"ף והיינו ממ"ש רש"י כאן אליבא דר"י דקי"ל כוותיה בין שהוא עישור בין פחות בין הוא יותר. (ג"א)

[illegible] אשתו ע"י שליש ואם הנכסים מרובין הכל לפי הכבוד ה"נ לענין פרנסה הוי שמין את הנכסים דרואין שכנגדן היאך הן מתפרנסות מנכסים כאלו ולפיהן פוסקים ונותנים לה. והכי נמי במתני' פי' הלשון אלא שמין [illegible] דרואין שכנגדן דהלשון לא ישתנה. ומחלוקת ר' יהודה וחכמים היינו דוקא באמידניה אבל אי אפשר לפרש דת"ק נמי באמידניה קאמר ואפי' הכי נותנין לה עישור נכסים וג' מחלוקות בדבר דהא בסוגיא פריך מרישא [illegible] דקטנה הא גדולה ויתרה ולאמא סתם לן תנא כרשב"א אלמא דס"ל דהכי הלכתא כרישא דמתני' וודאי דאף במה שסתם לן דנותנים לה מה שראוי דהיינו העישור נמי הלכתא הכי וא"כ קשיא הלכתא אהלכתא דהא פסקי' [illegible] בלא ודאי דרישא דמתני' דברי הכל היא ואיירי בלא אמידניה ולכך יש לה עישור נכסים ומחלוקת ר' יהודה וחכמים באמידניה ולכך נראה דגם בתוספתא אין שם אלא ב' מחלוקת דרבי דאמר כל אחת ואחת [illegible] נכסים היינו דוקא בדלא אמידניה כדמוקים לה בגמ'. ונמצא שמה שפי' רש"י מה שראוי ליתן לה עישור נכסים הוא מדוקדק בלשון ולפי המסקנא היינו דוקא בדלא אמידניה ושלא כדעת הר"ן. גם שלא כדעת התוס' [illegible] חכמים במתני' אלא שמין את הנכסים היינו עישור נכסים ולכך כתבו בגמ' מאי לאו בפרנסת הבעל קאת קשה לרשב"א דהשתא לא הוי שמין את הנכסים דניזונת ומתפרנסות שוה כו' אבל למאי דפרישית ל"ק מידי. גם לא יקשה כלל ממה שהקשו בפ' נערה שנתפתתה דף נ' בד"ה ומאי עלייה. ע"ש במה שהקשו מדמהדרי רבנן פעמים שאדם עשיר והעני כו' שמפרשים שמין את הנכסים היינו עישור נכסים :

שפיחת מן העישור מעשה שהיה כך היה ואה"נ ששמין באב אפילו להוסיף וההיא דפרק הניזקין כמי לאו ראיה היא דכיון דהיכא דלא אמדיניה יהבינן ליה עשור נכסים הא קילא ואי אמדיניה ג"כ הא קילא במאי אמדיניה ויכולין הלקוחות לעמוד על אומד דעתו וכיון שדחינו ראיות הללו מסתברא דשמין באב בין לפחות בין להוסיף כפשטא דמימרא דשמואל הכי משמע וזהו דעת הגאון האחר שהביא הרי"ף ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק כ' מהלכות אישות ורש"י ז"ל והראב"ד והרמב"ן ז"ל ואני תמה היאך נלך אחרי דעתו של אב להוסיף דהא לעיל בפרק נערה שנתפתתה (דף נג:) אמרי' מפני מה תקנו כתובת בנין דכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו ופרכינן עלייהו מי איכא מידי דרחמנא אמר ברא לירות ברתא לא תירות ואתו רבנן ומתקני דתירות ברתא ומהדרינן הא כמי דאורייתא היא ועלה אמרינן ועד כמה אביי ורבא דאמרי תרווייהו עד עישור נכסי [ומשמע] (ג) ודאי דה"ק עד כמה מחייב ושרי דליכא משום עבורי אחסנתא ומהדרינן עד עישור נכסי אבל טפי מהכי לא וכעובדא דרב פפא דאיעסק ליה לבריה בי אבא סוראה דמשמע בהדיא דלרבות בפרנסה אסור וכיון שכן אם האב עשה שלא כהוגן להוסיף על העישור בבת ראשונה היאך נכוף את היתומים בכך באחרות וכי זיכה אותן האב מחיים או בשעת מיתה אבל לר"ח ז"ל אתי שפיר דכיון שאמדוהו מסך מועט עד עישור ראוי לילך אחר דעתו של אב ולפיכך נראה לי דברי ר"ח ז"ל והיכא דאמדיניה לאב (ג) משמע דבין מקרקעי בין מטלטלי יהבינן לה וראיה לדבר מדאמרינן בפ' נערה שנתפתתה (דף נ:) רב זן מחטי דעליה ואמרינן פרנסה הואי וכדשמואל דאמר שמואל לפרנסה שמין באב. כלומר דכיון דבתר אומד דעתו אזלינן מטלטלי ומקרקעי שוין בכך ואמרי' כמי התם דשמואל זן ממטלטלי ואמרינן דשמואל לטעמיה דאמר לפרנסה שמין באב אלמא דלשמואל דאזל בתר שומא דאב אפילו ממטלטלי אית לה ומה שלא כתב הרי"ף בהלכות ההיא דרב זן מחטי דעליה מפני שסמך לו אהא דשמואל דאמר לפרנסה שמין באב וזה שלא כדברי הרב בעל הלכות ורב אחא ז"ל שכתבו לפרנסה שמין באב ה"מ ממקרקעי ולא ממטלטלי כדרבא דאמר ממקרקעי ולא ממטלטלי בין לכתובה בין למזוני בין לפרנסה כדאיתא לקמן בסמוך [דף סח:] ואין דבריהם מחוורין דכיון דלא אשכחן לרבא דפליג בהדיא אהאי דשמואל ואיכא לשוויהו בסברא חדא לא מפלגינן בינייהו וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר. ויש לי לדקדק אם איתא דלשמואל אין שמין באב אלא לפחות היכי מוכחינן מינה דאזלינן בתר אומדנא להגבות אפילו מן המטלטלין ובשלמא אי אמרינן דאפילו להוסיף שפיר ולאו קושיא היא דבתר אומדנא דאב אזלינן בכל מה שהוא עושה כהוגן ואין בין קרקעות למטלטלין [לענין כו'] עבורי אחסנתא אדרבה עיקר נחלה בקרקעות היא אבל להוסיף על העישור שאינו ראשי לא אזלינן בתר אומדנא דיליה: ראשונה נוטלת עישור נכסים. קא סלקא דעתך הבאה ראשונה ליגשא: כל חדא וחדא דנפשה שקלה. חכמים תקנו (ד) לה נדונית נשואין עישור נכסים והנישאת ראשונה זכתה בעישור שלפניה ולמה יחזרו ויחלקו שוב עישוריהן בשוה: אם באו כולן לינשא כאחת חוזרות וחולקות בשוה. שאין (ה) קודמת לזכות הילכך בשביל הראוי לישאר לפני הבן נוטלת האחת עישור והשניה עישור במה ששיירה וכן כולן והמותר לבן כגון אם היו מאה מנה האחת נוטלת עשר מנה והשניה תשעה והשלישית שמונה מנה ועישור של מנה וכן כולן כדי לברר ירושת הבן והן חוזרות וחולקות עישוריהן בשוה ומכאן שאין הבת נוטלת פרנסתה אלא לזמן נשואיה דהא (ו) אמרינן כל חדא וחדא דנפשה שקל' וכתב הרשב"א ז"ל ומסתברא דכל היכא דאזלינן בתר אומדן האב אע"פ שאין מוציאין עד שעת נשואין מעכשיו אומדין דעתו לפי הנכסים שנשארו ממנו ופוסקין לה בית דין מה שראויה ליטול ונוטלתו בשעת נשואין ותמהני אם הדין כן כי לא אמדיניה נמי למה אין עושים כן כדי לידע עישור נכסים ואפשר שהוא סובר דבדלא אמדיניה אין נותנים לה אלא עישור הקרקעות ולפיכך אין צורך לפסוק לה בשעת מיתה שהקרקעות ידועים ואם מכרו אחין הא קיימא לן [דף סח:] דמוציאין לפרנסה אבל לפי דעתי אף על פי שאין הפרנסה נגבית אלא מן הקרקעות מכל מקום גובה היא מהן כדי עישור כל נכסיו ואפילו כנגד כל המטלטלין ואכתוב בזה בסמוך בס"ד ולפיכך אם הדין כן (ז) אפילו בדלא אמדינן ראוי שיפסקו לה בית דין חלקה אחר מיתת האב: אבדו מזונותיהן. שכך כתב לה עד שתבגרן או עד שתלקחן לגוברין: אף אבדו פרנסתן. עשור נכסים (ח) דהא לא תקין לה נדוניא אלא היכא דמנסבא בקטנות או בנערות אבל בגרה דאיסתלקא לה מההוא ביתא לגמרי לא וכן נשאת בנערות הואיל וגדולה היא ונתרלית אבדה פרנסתה אלא מה שפסקו לה אבל בנשאת (ט) בקטנות לא פלוג: שוכרות להן (י). שישאו אותן עד שלא יבגרו ומוציאין להן פרנסתן: (כ) הא [גדולה]. כגון [נערה]: ויתרה. מחלה על השאר ואבדתו אלמא סתם לן תנא כרשב"א: הא דמחאי. הא דאמר רבי לא אבדו ואמר רב הונא הלכתא כוותיה בשמיחתה על מותר עשור נכסיה והא דקתני מתני' גדולה ויתרה בשלא מיחתה ור"ש בן אלעזר דאמר אף אבדו פרנסתן אע"פ שמיחתה היינו טעמא משום דכיון שבגרה או נשאת אין לה בנכסי אביה כלום ולפיכך אין להם תקנה אלא בשכירת בעלים שיוציאו הפרנסה מן האחין קודם שישאו אותן ובלבד שישאו אותן קודם בגר: ניזונת אין. אם באת לינשא בעודה ניזונת דהיינו בקטנות או בנערות (נ) אין צריכה למחות שאפי' לא מיחתה לא אבדה עישור נכסים:

ושני

דעתיה דאב לאגרועי מעשור נכסי (א) הוא אבל לאוסופי על העישור לא דלא אשכחן בהדיא מאן דאמר מוסיף על העישור ובפרק נערה שנתפתתה* (דף נג:) אמרינן אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מפני מה תקנו כתובת בנין דכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו ועד כמה אביי ורבא דאמרי תרווייהו עד עישור נכסי הילכך לית לן לאפוקי מנכסי יתומים טפי מעישור נכסים וגאון אחר אמר רבי יהודה דאמר אם השיא בת ראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה דאלמא בתר אומדן דעתיה דאב אזלינן סתמא קאמר לא שנא לפחות מן העישור ולא שנא להוסיף על העישור וכיון דאיפסיקא הלכתא כר' יהודה בהדיא כוותיה עבדינן דהיכא דידעינן אומדן דעתיה דאב יהבינן לה כמה דאמיד בין לפחות מן העישור א בין להוסיף על העישור ואי לא ידעינן דעתיה יהבינן לה עישור נכסי: °גופא רבי אומר בת הניזונת מן האחים נוטלת עישור נכסים אמרו לו לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אחד אין לו לבן במקום בנות כלום אמר להם כך אני אומר ראשונה נוטלת עישור נכסים ושניה במה ששיירה ושלישית במה ששיירה וחוזרות וחולקות בשוה חולקות בשוה (דף סח:) *כל חדא וחדא דנפשה שקלה ה"ק אם באו כולן לינשא באחת חולקות בשוה וכן הלכתא ת"ר הבנות בין בגרו עד שלא נישאו בין נישאו עד שלא בגרו אבדו מזונותיהן ולא אבדו פרנסתן דברי רבי רבי שמעון בן אלעזר אומר אף אבדו פרנסתן כיצד הן עושות שוכרות להן בעלים ומוציאין להן פרנסתן אמר רב נחמן אמר לי הונא הלכה כרבי איתיביה רבא לרב נחמן יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה וכתבו לה במאה או בחמשים זוז יכולה היא [משתגדיל] להוציא מידן מה שראוי ליתן לה טעמא דקטנה הא גדולה ויתרה לא קשיא הא דמחאי ב הא דלא מחאי והכי נמי מסתברא דאם כן קשיא דרבי אדרבי דתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחים נוטלת עישור נכסים ניזונת אין שאינה ניזונת לא אלא לאו שמע מינה הא דמחאי הא דלא מחאי שמע מינה אמר ליה רבינא לרבא אמר לן רב אדא בר אהבה משמך בגרה ולא נשאת אין צריכה למחות נשאת ולא בגרה אין צריכה למחות בגרה ונשאת צריכה למחות ומי אמר

רבא

רש"י

רבי דשמין באב: לגרועי מעישור. אם הוא קמצן שיתנו לה פחות ולא ליתן לה יותר אם הוא ותרן: עד עישור נכסים. ולא יותר: ראשונה. קא סלקא דעתך הבאה להנשא ראשון: כל חדא וחדא דנפשה שקלה. דחכמים תקינו לה נידונית נישואיה עישור נכסים והנישאת ראשון ראשון [זכתה] בעישור נכסים שלפניה ולמה יחזרו ויחלקו את עישוריהן בשוה: אם באו כולן לינשא כאחת. חוזרות וחולקות בשוה שאין כאן קודמת לזכות הילכך בשביל הראוי לישאר לפני הבן נוטלת האחת עישור והשניה עישור במה ששיירה וכן כולן כגון אם היה שם מאה מנה נוטלת ראשונה עישור ושניה תשעה והשלישית שמונה ועישור של מנה וכן כולן כדי לברר ירושת הבן וחוזרות וחולקות עישוריהן בשוה: אבדו מזונותיהן. שכך כתב לה עד דתבגרן או עד דתלקחן לגוברין: אף אבדו פרנסתם. עישור נכסים דקסבר לא תיקון לה רבנן נדוניא אלא היכא דאינסבא בקטנות או בנערות אבל בגרה איסתלקא לה מההוא ביתא לגמרי וכן נשאת בנערות הואיל וגדלה ונתרלית אבדה פרנסתה אלא מה שפסקו לה: שוכרות להן בעלים. שישאו אותם עד שלא יבגרו ומוציאין להן פרנסתם: הא גדולה. כגון נערה: ויתרה. מחלה על השאר ואיבדתו אלמא סתם לן תנא כרבי שמעון בן אלעזר: הא דמחאי. הא דאמר רבי לא איבדו ואמר רב הונא הילכתא כוותיה כשמיחתה על המותר עישור נכסים והא דקתני הא גדולה ויתירה בשלא מיחתה: ניזונית אין. אם באה ליכנס בעודה ניזונית דהיינו בקטנות או בנערות איכה צריכה לימחות שאפילו לא מיחתה לא איבדה עישור

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ותימה בעיני דא"כ מאי פריך מכלל דת"ק ס"ל אפי' עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן לה והא לית ליה והא לא יהבינן לה כדמעיקרא אא"כ שהוא פחות מעישור נכסים שנשארו לו במותו. ומבואר להדיא מכל דברי הגאונים והמחברים דאף בהשיא אחת בחייו ס"ל לגאון דלא אזלינן בתר אומדן דעת' דאב אלא לאגרועי מעישור נכסים דר' יהודה נמי לא קאמר ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה אלא לגרועי וא"כ מאי פריך. ואפשר ליישב דודאי מעיקרא קס"ד מדאמר ר"י ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה משמע שהקטנות שוה בשוה אף להוסי' על העישור מדהשיא אבל למאי דמסיק הוא דאמר כר"י וקמ"ל טעמא דר' יהודה דאזלינן בתר אומדנא ל"ש השיא ול"ש לא השיא והאי דקתני השיא להודיעך כחן דרבנן מעתה ודאי יראה דכי היכי דבלאו השיא מסתברא דלא להוסיף ה"נ בהשיא ור' יהודה דקאמר ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה לדבריהם קאמר דאינהו ס"ל דשמין את הנכסים אף בהשיא וקאמר ר"י אודי לי מיהו בהשיא דאין שמין את הנכסים אלא ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה לכל הפחות היכא דליכא הוספה על העישור וזה שנה בתוספת' דברי ר' יהודה באחרונה ולמשנתינו דנקט ר' יהודה ברישא נמי איכא למימר דלא קאמר הכי אלא לאפוקי מדברי חכמים שאפי' בהשיא ס"ל דשמין ולכך קאמר איהו האי לישנא ינתן לשניה לומר דאין שמין וק"ל והשתא לפי האמת איכא למימר שפיר עני. עני בנכסי' עשיר. עשיר בנכסים ור' יהודה דקאמר כדמעיקרא יהבינן לה היינו לאגרועי מעישור נכסים ולפי זה אין מקום לקושית התוס' דפ' נערה שנתפתתה על הגאון מדאמרו חכמים פעמים שאדם עשיר והעני וכו' דהא לפי האמת לא הוי פירושו עני בדעת ועשיר בדעת וליכא לאקשויי א"כ מנ"ל דשמואל ס"ל הלכה כר' יהודה די"ל דתלמודא ניחא ליה טפי למימר דס"ל כר' יהודה כיון דאשכחן אמוראי בתראי רב חסדא ורבא דפסקי הלכה כר' יהודה מסתמא לא פליגי אדשמואל אלא דהמקשה לא ידע מעיקרא המסקנא ולכך פריך תיובתא דשמואל ודו"ק היטב: (ב) נ"ב וכן כתבו התוס' להדיא בפ' נערה דף נ' בד"ה ומאי עילויא: (ג) נ"ב ועי' בזה בתוס' פ' נערה: (ד) להן כצ"ל: (ה) נ"ב כאן: (ו) נ"ב פי' ולמה לא נחשוב ע"פ באמת הנותרות כאילו היו כולן נישאות בבת אחת אלא ודאי דאין נוטלת פרנסתה אלא בנשואיה והטעם פי' התוס' כיון דעישור נכסים יהבינן משום דסתם בני אדם כך נותנים לבנותיהם ואילו היה האב קיים היה נותן עישור נכסים לראשונה ולא היה פוחת לה בשביל האחרות הנשארות עכ"ל ונ"ל שלכך כתב הרשב"א דבאמידנא מעכשיו אומדין שהרי כל הבנות נוטלין בשוה מאח"כ בלא אמידנא דנוטלת כל אחת עישור נכסים שבפניה ולכך אין לפסוק להם בשעת מיתה. אלא שהר"ן דקדק עליו מ"מ למה אין עושין כן כדי לידע עישור נכסים: (ז) נ"ב אלא: (ח) דקסבר לא כו' כצ"ל: (ט) נ"ב כלומר אפי' כבר נישאת בקטנותה לא אבדה פרנסתה אבל אם כבר נישאת בנערותה אבדה דלא תקנו לה נדוניא בנערותה אלא קודם שנישאת אבל אם כבר נישאת אפי' מחתה אין לה והיכא דבגרה לעולם לית לה אפי' קודם שנישאת וק"ל. ויש מי שלא הבין זה בספרו: (י) נ"ב בעלים: (כ) נ"ב עי' במ"ש ע"ז אדברי בעל המאור: (ל) איגה כצ"ל: (מ) נ"ב גם רש"י פי' הא גדולה כגון נערה ונראה טעמי' משום דאם נפרש דוקא בוגרת א"כ מתני' לא אתיא אף כרשב"א דהא איהו פליג ומ"מ איבדה פרנסתה אפי' בנערה שנישאת אלא ודאי מתני' הא גדולה ויתרה אפי' בנערה נמי שנישאת קאמר והיינו כרשב"א:

שלטי הגבורים

א סמ"ג כתב בשם ר"ת שמין האב לגרע כחה ליתן לה פחות מעישור נכסים אבל לא ליפות כחה ליתן לה יותר מעישור נכסים שחושבין עבורי אחסנתא וכן היא מסקנת הרא"ש והגאונים ומיי' כרבינו. וכתב הראב"ד אפי' לא הניח אלא שיעור מה שנתן לראשונה ב"ד אומדין דעתו שיתן לשניה כל מה שהניח והוא יטרח לחזור אחר נכסים אחרים וכופין ג"כ את היורשין ליתן לה כולו ואם לא השיא שום אחת אומדין דעתו כמה היה נותן אילו היה חי לפי עשרו ולפי כבודו ולפי ותרנותו וכך יתנו לזאת אם היה עשיר והעני או ותרן ונשתנה דעתו אומדין אותו כפי ממונו ודעתו האחרון ואם אין יודעים לשער דעתו יתנו לה עישור הנכסים כתב רבינו ביוך קורו של דבר לא יהבינן עישור נכסים אלא היכא דלא אמדיניה לאב שלא גדל בינותינו ולא הכרנו בו אם הוא ותרן או קמצן אבל היכא דאמדיניה לא יהבינן לה עישור נכסים אלא שמין באב:

לשון ריא"ז

מת האב חייבין הבנים ליתן נדוניא לבת כפי דעתו של אב ואם השיא האב אחת מהן בחייו נותנין הבנים לשניה כפי מה שנתן האב לראשונה בין יותר מעישור בין פחות מעישור ומז"ה אומר שאם נתן לראשונה חצי ממונו אין נותנין גם לשניה שאין לה ליטול יותר מן הבן ואני אומר שאחר דעתו של אב אנו הולכין ואע"פ שלא ישאר לבן כמבואר בקונטרס הראיות:

ב כתב הרמ"ה דאירוסין בנערות חשיבי כנשואין ואם פוסקין לה מזונות צריכה למחות וכן נראה דעת התוס' כתב הר' יונה הא דבוגרת לא הפסידה עישור נכסים אם מחתה היינו דוקא כשבגרה אחר מות האב אבל אם בגרה בחיי האב אין האחים חייבים להשיאה שלא תקנו עישור נכסים אלא במי שמת והניח בנות קטנות מפני שאמדו חכמים דעתו של אדם שאינו מניח בת בביתו עד שתבגר אבל זאת שבגרה בחיי האב כיון דאשתהי אשתהי ומיי' כתב דאפי' בגרה בחיי האב לא אבדה אם מחתה או אם נתנה לה מזונות והרא"ש כתב בכתובה כ[illegible] ר' יונה:

המאור הגדול

טעמא דקטנה הא גדולה ויתרה פי' אם נישאת (מ) ומאי גדולה נערה ולא בוגרת ואוקימנא בדלא מחאי ולא מיתזנא וה"ר יוסף הלוי ז"ל בן מיגש פירשה בבוגרת ואין לדבריו טעם:

ושני ליה הא דתני גדולה ויתרה בדלא מחאי. אלמא נשאת בנערות ולא מיחתה אע"פ שאינה בוגרת ויתרה ולא אמרת נשאת אינה צריכה למחות (ג): הא דקא מתזנא מינייהו. כי אמרינן דבגרה או נשאת אינה צריכה למחות כדמתזנא מינייהו אחר הבגר או אחר הנשואין דכיון שהם מעלין לה מזונות מדעתם אע"פ שאין חייבים היא בושה מלמחות ואין שתיקתה ראיה שהיא מוחלת וכגון שידעה בשעת נשואין שהם יזונו אותה ואפ"ה בגרה ונשאת צריכה למחות אבל היכא דלא מתזנא מנייהו בין בגרה בין נשאת צריכה למחות: שמעינן השתא וכו'. ואי בגרן ואינסבן וכו' צריכה למחויי. כתב נר מצוה

רבא הכי והא אותביה רבא לרב נחמן יתומה שהשיאתה אמה ושני ליה הא דמחאי הא דלא מחאי לא קשיא הא דמיתזנא מינייהו והא דלא מיתזנא מינייהו שמעינן השתא מכל הני שמעתתא היכא דבגרן או אינסיבן מיתזנן מינייהו אית להו פרנסה ואע"ג דלא מחו ואי לא מיתזנן מינייהו צריכין למחויי ואי לא מחו לית להו פרנסה א ואי לא בגרן (א) ולא אינסיבן אע"ג דלא מיתזנן מינייהו אית להו פרנסה ולא צריכין למחויי ואי בגרן ואינסיבן אף על גב דמיתזנן מינייהו צריכין למחויי ואי לא מחאן לית להו פרנסה אמר רב הונא אמר רב °א פרנסה אינה כתנאי כתובה מאי אינה כתנאי כתובה כדתניא האומר אל יזונו בנותיו מנכסי אין שומעין לו אל יתפרנסו ב בנותיו מנכסיו שומעין לו שהפרנסה אינה כתנאי כתובה וכן הלכתא ואיכא נוסחי דאית בהו איפכא ולהנהו נוסחי דאית בהו איפכא לית הילכתא כרבי: *תלה ליה רב לרבי ביני חיטי ג האחים ששעבדו מהו הוה יתיב רבי חייא קמיה א"ל מכרו או משכנו אמר ליה מאי נפקא לך מיניה בין מכרו בין ג משכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ורבי יוחנן אמר אחד זה ואחד זה אין מוציאין וליתא לדרבי יוחנן דקי"ל כרבי דאמר מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות: איתמר מי שמת והניח שתי בנות ובן וקדמה הראשונה ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה שניה לגבות עד שמת הבן אמר רבי יוחנן שניה ויתרה א"ל רבי חנינא גדולה מזו אמרו מוציאין לפרנסה (ואין מוציאין למזונות) ואת אמרת שנייה ד ויתרה ומסתברא לן דהלכה כר' יוחנן בהא משום דאיכא ריוח ביתא דהא רב אשי דהוא בתרא הכי ס"ל האמרי' א"ל רב יימר לרב אשי אלא מעתה אשכחת מציאה בעלמא דאיכא ריוח ביתא ה"נ דלא יהבינן לה עישור נכסי א"ל אנא ריוח ביתא מהנהו נכסי קאמינא אבל בירושלמי פסק והלכה כרבי חנינא דגרסינן התם* מי שמת והניח שתי בנות ובן אחד ונטלה הראשונה עישור נכסים ומת הבן רבי חנינא אומר אף השניה נוטלת עישור נכסים והשאר חולקות בשוה אמר רבי טבי בשם רבי יאשיה טעמא דרבי חנינא אם מן המשועבדין גובה לא כ"ש מלפניה ר' זעירא בעא קומי רבי אסי היך עבדן עובדא אמר ליה כרבי חנינא וכן נפק עובדא כרבי חנינא: אמר אמימר בת יורשת הויא דאי בעיא לסלוקה בזוזי לא מצו מסלקי לה רב אשי אמר בעלת חוב הויא ומצו מסלקי לה בזוזי והלכתא כרב אשי ואף אמימר הדר ביה והשתא דאמרת בעלת חוב הויא דאבא או דאחי למאי נפקא מיניה למיגבה מבינונית שלא בשבועה ומזיבורית בשבועה מאי תא שמע דרבינא אגביה לברתיה דרב אשי ממר בר רב אשי בינונית שלא בשבועה וממר בריה דרב *)חמא בריה דרב אשי מזיבורית ובשבועה ש"מ בעלת חוב דאחי הויא ש"מ °)*אמר רבא הלכתא ממקרקעי ה ולא ממטלטלי בין למזוני בין לפרנסה בין לכתובה והאידנא תקינו רבנן דמתיבתא למגבה כתובה ו אפילו ממטלטלי (א) [הילכך מזוני נמי אפילו ממטלטלי] דקי"ל תנאי

°) [דף צו ע"ב] *) בד"ס הגי' סמא וכ"ה בגמ'

רש"י

נכסיה: ושני ליה. הא דקתני ליה גדולה ויתרה בדלא מחאי אלמא ניסאת בנערות ולא מיחתה אע"פ שאינה בוגרת ויתרה ולא אמרת ניסאת אינה צריכה למחות אפי' נערה: הא. דאמר רבא ניסת בנערות אינה צריכה למחות: דקמיתזנא. מינייהו [לאחר שניסאת ומשום דקמיתזנא מינייהו הוא] דקשתקה ולא מחלה על פרנסתה והא דקתני הא גדולה ויתרה דלא קמיתזנא: פרנסה. נדוניא: תנאי כתובה. מזונות הבת כדתנן בנן נוקבן כו': האומר. בשעת מיתתו אל יזונו בנותיו מנכסיו אין שומעין לו דהא משתעבדא בתנאי כתובה: אל יתפרנסו שומעין לו. כי הפרנסה אינו חוב כתנאי כתובה אלא חוב על היתומים הוא היכא דלא צוה האב שלא לפרנס: תלא ליה רב לרבי. שלח לו איגרת שלומים ותלה לו את שאלה זו בין הטיטין: הוה יתיב רבי חייא קמיה. רבי כשבאת שאלה זו בפניו אמר רבי חייא מאי שיעבדו דאיבעיא ליה מכרו או משכנו דמשמע הכי והכי: עד שמת הבן. ונפלה הירושה לפני הבנות: ויתרה. [ולא תקח] עישור נכסים תחילה כמו שנטלה זו ואחר כך יחלוקו אלא זו שקדמה וניסת זכתה דבת על הבת אין לה עישור נכסים: גדולה מזו. שאפילו שיעבדו האחין את הנכסים יפה בהן כח פרנסה לטרוף מן הלקוחות וזו שהנכסים בעין אמרת ויתרה: ריוח ביתא. שהרי נשתכרה הרבה שנוטלת חצי הירושה: מלפניה. כלומר שעדיין בפניה: יורשת הויא. עישור נכסים בתורת ירושה תקנו לה: לא מצי לסלוקה. אלא צריכין ליתן לה חלקה בכל קרקע וקרקע: מבינונית ושלא בשבועה. אי בעל חוב דאבא הויא אינה גובה אלא מן הזיבורית ואין נפרעין מהן אלא בשבועה דוקא ואי בעל חוב דידהו היא אין כאן נפרעת מנכסי יתומין גובה מבינונית ושלא בשבועה כדין שאר בעל חוב: רב אשי מת ומת רב חמא בנו בחייו וכשבאה ליפרע מחלק מר בר רב אשי שהיה קיים גבתה מבינונית שלא בשבועה אלמא בעלת חוב דאחי הויא ומבריה דרב חמא בריה דרב אשי זיבורית לפי שב"ח של אביו היתה

ר"ן

הרא"ה ז"ל דאם מיחתה בבגרות צריכה למחות אף בנשואין ואם לא מיחתה הפסידה וכתב ג"כ דכי אמרי' דבגרה ונשאת צריכה למחות אפילו במתזנא מינייהו (ג) דדוקא בגרה ונשאת אבל נשאת ואח"כ בגרה לא דבגר בתר נשואין לאו כלום הוא ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק [עשרים] מהלכות אישות נשאת הבת ולא מיחתה אבדה פרנסתה ולא חלק בין מתזנא ללא מתזנא: פרנסה. נדוניא: תנאי כתובה. מזונות של בת: אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו. דהא אשתעבד בתנאי כתובה: אל יתפרנסו שומעין לו. שהפרנסה אינה חוב (ד) בתנאי כתובה אלא חוב על היתומים הוא היכא שלא צוה האב שלא לפרנס ואע"ג דאמרי' בסמוך דב"ח דאחי הוי היינו כל שלא צוה האב שלא לפרנס: ואיכא נסחי דאית בהו איפכא והיא גירסת ר"ח ז"ל שגורס האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו שומעין לו אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו אין שומעין לו. וקא יהיב טעמא למילתיה כיון דלאו אל חיובא דידהו מחייס כדתנן [דף מט.] האב אינו חייב במזונות בתו יכול הוא להפקיע זכותן לגמרי אבל פרנסה שנתחייב בחיין דכתיב ואת בנותיכם תנו לאנשים אין בידו להפקיע ועוד שכח פרנסה גדול מכח המזונות שהאחים יכולים להפקיע מזון הבנות במכירה ואין יכולין להפקיע פרנסתן כדאיתא בסמוך והאי פירושא לא מחוור כלל שאם בידו להפקיע מזונות הבנות מה הועילו חכמים בתקנתן ורבינו האי גאון ז"ל גורס כן ופירש דה"ק שהמתנה בשעת נשואין שלא יזונו מנכסיו שומעין לו דתנאי ממון הוא וקיים אבל בפרנסה אין תנאו קיים דמצוה הוא דרמיא עליה (ה) ואע"פ שגלה דעתו בשעת נישואין שאינו רוצה שיתפרנסו בנותיו מנכסיו אפשר דבשעת מיתה הדר ביה והדין דין אמת בין שתהא הגרסא כך או לא ותמהני מהרי"ף ז"ל שכתב להנהו נסחי דאית בהו איפכא לית הלכתא כרבי ואיזה פירוש שהוא מפרש בה לא ידעתי מהיכן דאתה:

תלא ליה רב לרבי ביני חיטי. פירש ר"ח שאלות רבות שאל והאגרות תפורות זו בזו ובין האגרות כתב שאלה זו: מוציאין לפרנסה. לפי שהיא קצובה: ואין מוציאין למזונות. כדתנן [גיטין דף מח:] אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים לפי שאין למזונות קצבה: עד שמת הבן. ונפלה הירושה לפני הבנות: ויתרה. עישור נכסים ולא אמרינן תטול עישור נכסים תחלה כמו שנטלה זו ואח"כ יחלוקו אלא זו שקדמה ונשאת זכתה ובת על הבת אין לה עישור נכסים שהרי שתיהן שוות בירושה: גדולה מזו. שאפילו שעבדו אחים את הנכסים יפה כח הפרנסה לטרוף לקוחות וזו שהנכסים בעין אמרת ויתרה: (ו) דאיכא ריוח ביתא. שהרי נשתכרה הרבה שנוטלת חצי הירושה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק [עשרים] מהלכות אישות כר' יוחנן. ונסתפקו בתוספות היכא שמת הבן ונשארו עשר בנות שלא נשאו דהכא ליכא ריוח ביתא שאפי' בתורת ירושה לא תטול אחת יותר מעישור (ז) ומ"מ משמע דהיכא דשעבד הבן נוטלת עישור שאילו נדון אותה (ח) כיורשת לא תטול כלום ומדין עישור מוציאין לפרנסה ונמצא שאין בירושה ריוח אלא הפסד: אבל בירושלמי פסק הלכה כרבי חנינא ולזה הסכים הרשב"א ז"ל:

בת יורשת היא. עישור נכסין שתקנו לה בתורת ירושה תקנו לה: למיגבה בינונית ושלא בשבועה. אי בעלת חוב דאבא הויא אינה גובה אלא מן הזיבורית ואינה נפרעת אלא בשבועה דקי"ל [גיטין דף מח:] אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית ואין נפרעין מהן אלא בשבועה ואי בעלת חוב שלהן היא אין כאן בא ליפרע מנכסי יתומים: דרבינא אגבייה לברתיה דרב אשי. כשבאה בתו ליפרע נטלה מחלקו של מר בר רב אשי שהיה קיים: בינונית שלא בשבועה. אלמא בעלת חוב דאחי היא: ומבריה דרב חמא זיבורית. לפי שבעלת חוב של אביו היתה שהיה אחיה: אבל פרנסה דליתיה מתנאי כתובה כדקיימא קיימא. כבר כתבתי למעלה דדוקא בדלא אמדיניה אבל בדאמדיניה אפילו ממטלטלי ובדלא אמדיניה נמי משמע לי דשמין כל הנכסים אפילו המטלטלין ומה שגובה עישורין גובה ממקרקעי דודאי כי אמרינן בפרק נערה שנתפתתה (דף נג:) באב גופיה ועד כמה עד עישור נכסי מעישור שבכל נכסיו (ט) קאמר דאיזה טעם יש שנאמר כדי עישור קרקעותיו והרי הוא פרוע במעות או במטלטלין אלא ודאי עישור שבכל הנכסים קאמרינן (י) דאותו עישור הוא כחוב על היתומים אלא שאינו נגבה אלא מן הקרקע ולפיכך תמהני אהרמב"ם ז"ל שכ' בפרק הנזכר נותנין לה עישור הקרקעות: **הלכך** מזוני נמי אפילו ממטלטלין. מיהו לא אלימא תקנתייהו לומר בנכסים מועטים שיהו הבנות ניזונות והבנים ישאלו על

עין משפט

א מיי' פי"ט ופ"כ מהל' אישות סמג לאוין פא טור אה"ע סי' קיב:
ב מיי' פרק כ שם סמג שם טור אה"ע סי' קיג:
ג מיי' פי"ט ופ"כ שם סמג שם ועשין מח טור אה"ע סי' קיב קיג:

הגהות הרי"ו (א) עי' לעיל סי' רנג:

תנאי כתובה ככתובה אבל א פרנסה דליתא (א) בתנאי כתובה כדקיימא קיימא: *שלח רב נחמיה בריה דרב יוסף לרבא בר רב הונא זוטא לנהרדעא כי אתאי האי איתתא לקמך אגבייה עישור נכסי אפי' מאיצטרובילי דרחייא אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא ב מגבינן מעמלא דבתי: *מתני' המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן בעלי עלי יעשה שליש מה שהושלש בידו דברי ר"מ א"ר יוסי וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למכרה ג הרי היא מכורה מעכשיו בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום: גמ' ת"ר המשליש מעות לחתנו ליקח בהן שדה לבתו והיא אומרת ינתנו לבעלי מן הנשואין הרשות בידה מן האירוסין יעשה שליש מה שהושלש בידו דברי ר"מ ר' יוסי אומר גדולה בין מן האירוסין בין מן הנשואין הרשות בידה קטנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין יעשה שליש מה שהושלש בידו מאי בינייהו איכא בינייהו גדולה מן האירוסין דרבי מאיר סבר אע"ג דגדולה היא מצוה ד לקיים דברי המת לפיכך יעשה שליש מה שהושלש בידו ור' יוסי סבר כיון דגדולה היא הרשות בידה והאי דקתני במתני' בד"א (ג) [ר"מ היא] וחסורי מיחסרא והכי קתני יעשה שליש מה שהושלש בידו דברי ר"מ בד"א מן האירוסין אבל מן הנשואין הרשות בידה בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום איתמר א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ורבא אמר רב נחמן הלכה כר"מ וקי"ל כרב נחמן בדיני תניא ה האומר תנו לבני שקל בשבת והם ראוים לתת להם °סלע נותנין להן סלע ואם אמר אל תתנו אלא שקל אין נותנין להן אלא שקל ואם אמר אם מתו ירשו אחרים תחתיהן בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להן אלא שקל *אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכתא בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנין להן כל צרכן והא קי"ל הלכה כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת הני מילי במילי אחריניתא אבל בהא מינח ניחא ליה והאי דאמר הכי לזרוזינהו הוא דעבד תנן התם ו הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר ה במטלטלין אמר רפרם לא שנו אלא שאין להם אפוטרופוס אבל יש להם אפוטרופוס אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר ממאי מדקתני אין מעשה קטנה כלום ולא קתני יעשה שליש מה שהושלש בידו כדקתני בגדולה שמע מינה אין מעשה קטנה כלום בין במקום שליש ז בין במקום אפוטרופוס וכן הלכתא:

הדרן עלך מציאת האשה

רש"י

שהיה אחיה: כדקיימא קיימא. דוקא ממקרקעי: כי אתיא ההיא איתתא קמך. אשה אחת שהיה לה ליטול עישור נכסים באת לפניו ובקשה ממנו לשלוח לו שישתדל בדינה: אילטרובלי. אמת הרחיים כמו שהן ומקרקעי חשיב להו: מעמלא דבתי. שכירות הבתים דהא ממקרקעי קאתי: מתני' המשליש מעות לבתו. מסר מעות ביד שליש לצורך בתו לקנות לה שדה או נדוניא לכשתנשא: היא אומרת. אחר שניסאת: נאמן בעלי עלי. שלא יעכבם תנם לו והוא יקנה לי השדה כשארצה: יעשה שליש כו'. יקנה השדה ואין שומעין לה דמצוה לקיים דברי המת: וכי אינה אלא שדה וכו'. מה תועיל לו לקנות אפי' אין כאן מעות אלא שדה שכבר קנה שדה ורוצה למוכרה הרי היא מוכרת הלכך שומעין לה: בד"א. הא דשומעין לה: גמ' מן הנישואין הרשות בידה. שאף האב לא עלה בדעתו למוסרם ביד שליש אלא עד שתנשא דמשניסאת הבעל זכאי לאכול פירות: איכא בינייהו גדולה מן האירוסין. דקאמר ר"מ מן האירוסין יעשה שליש מה שהושלש בידו ואפי' היא גדולה וקאמר ליה ר' יוסי כיון דגדולה היא שומעין לה: הלכה כר"מ. וטעמא משום דמצוה לקיים דברי המת: שקל. חצי סלע: וראוין. שאין ניזונין בפחות: נותנין להם סלע. דאי הוה ידע שיתייקרו המזונות ויצטרכו לסלע היה אומר תנו להם סלע: אל תתנו. הרי מיחה בידינו: אם מתו. בלא בנים: אין נותנים להם אלא שקל. שאין לנו להפסיד את הבאים אחריהם הואיל ועשה את אחרים יורשים אחריהם ודאי שקל דוקא קאמר כדי שתפול ירושה אחריכן לאותן אחרים: אבל הכא. בבניו מינח ניחא ליה שיתנו להם כל צרכם: לזרוזינהו. שיחזרו אחר מזונותיהם ולא יהיו רעבתנין: הפעוטות. תינוקות בני תשע או בני ח': במטלטלין. דוקא אבל במקרקעי לא עד שיביא שתי שערות או עד שיהא בן עשרים: אפוטרופוס. שמינוהו בית דין או אבי יתומים: הדרן עלך מציאת האשה

ר"ן

על הפתחים אלא אלו ואלו נזונין כמו שכתב הרי"ף ז"ל בהלכות בריש פרק מי שמת: אילטרובילא. מושב אמת הרחיים כמו שהוא חשוב כמקרקעי: מעמלא דבתי. הפי' הנכון בזה מיירי בשהשכירן האב ולא הגיע זמן השכירות בשעת מיתתו דכיון שלא הגיע הזמן ושכירות אינה משתלמת אלא בסוף ה"ל שכירות שכנגד מה שנשתמשו בו בחייו כפירות המחוברים לקרקע הצריכין לקרקע שדינן כקרקעות. והיכא דאיכא בן ואלמנה ובת ואלמנה תובעת כתובה או מזונות ובת תובעת פרנסתה אלמנה קודמת דהויא לה בעלת חוב דאב ובת בעלת חוב דאחין נר מצוה והא דגרסי' בירושלמי בפרק מי שהיה נשוי [הלכה א] פרנסה וכתובה פרנסה קודמת ההיא בכתובת בנין דכרין קמיירי משום דשויוה רבנן כירושה [דף נב:] וכשם שנוטלת במקום בנים כך נוטלת במקום כתובת בנין דכרין: והיכא דבת תובעת מזונות ואלמנה תובעת כתובה ואיכא מקרקעי ודאי אלמנה קודמת דהא איכא דין קדימה במקרקעי אלא אפי' היכא דליכא אלא מטלטלי שאין בהן דין קדימה וכמ"ש הרי"ף ז"ל לקמן בפ' הכותב [בסי' שמ] אעפ"כ כתובה קודמת שכיון שזו וזו מתקנת האחרונים הוא שיש להן לגבות מן המטלטלין כי תקינו כעין דאורייתא תקינו וכשם שאם באו לגבות מן הקרקעות כתובה קודמת למזון הבנות כך ראוי שתקדים אם באו לגבות מן המטלטלין בתקנת האחרונים ז"ל: מתני' המשליש מעות לבתו. מסר מעות ביד שליש לצורך בתו לקנות לה שדה או נדוניא לכשתנשא: והיא אומרת. לאחר שנשאת: נאמן בעלי עלי. שלא יעכבם לעצמו תנם לו והוא יקנה לי השדה כשארצה כך כתב רש"י ז"ל. ומה שכתב והיא אומרת לאחר שנשאת לא דייק (ג) דבגמרא מסקינן דליכא בין ר"מ ובין ר' יוסי אלא גדולה מן האירוסין: יעשה שליש וכו'. יקנה השדה ואין שומעין לה. ומפרשינן טעמא בגמ' משום דס"ל לר"מ מצוה לקיים דברי המת הא לאו הכי נותנין לה המעות לפי שהוא לא אמר שלא תזכה במעות אלא לקנות בהן שדה שאילו אמר כן אפילו בלא טעמא דמצוה לקיים דברי המת אין שומעין לה שלא זכתה בהן אלא בענין זה אלא הוא מעכשיו זיכה אותה בהן אלא שצוה שיקחו לה מהן שדה ומש"ה אי לאו טעמא דמצוה לקיים דברי המת נותנין לה מיד שכלה הם לגמרי ומוכח בסוף פ"ק דגיטין [דף טו.] דאפילו במצוה כשהוא בריא כיון שמת אמרי' מצוה לקיים דברי המת:

אמר ר' יוסי וכי אינה אלא שדה. וכי מה תועלת לו לקנות אפי' אין כאן מעות אלא כבר נקנה השדה והיא רוצה למכרה היא מכורה הלכך שומעין לה ואפשר דטעמיה דרבי יוסי משום דלית ליה מצוה לקיים דברי המת אי נמי אית ליה ושאני הכא משום טעמא דקאמר לא יהא אלא שדה והיא רוצה למכרה וא"ת ואע"פ שהיא רוצה למכרה היאך היא מכורה דהא אמרינן בפרק מי שמת (דף קנה.) שאין הבן רשאי למכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים י"ל ה"מ בקרקע שהיה מאביו אבל שדה זו אע"פ שבמעות אביו לקחו אותה מ"מ לא היה מאביו אבל הראב"ד ז"ל כתב דלא אמרינן למכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים אלא במה שיורש מאביו אבל במתנה שהאב נותן לבנו לא ובת אינה יורשת אלא מקבלת מתנה היא וכן נראה מדברי רבינו חננאל ז"ל והרשב"א ז"ל מוסיף עוד לומר שאפילו בת יורשת מוכרת שלא תקנו אלא במלוי וירושת בנים בנכסי האב אבל ירושת הבת בנכסי האב אינה מלויה ולפ"ז ג"כ אמרו ז"ל *דבין בנכסי האם ובנכסי שאר היורשים מוכר דבנכסי האב דוקא אמרו לפי שירושת האב לבן מלויה ושאר ירושות אינן מלויות: בד"א. בגמרא מפרש לה מאן קתני לה בד"א דשומעין לה: גמ' מן הנשואין הרשות בידה. שאף האב לא עלה בדעתו למסרה ביד שליש אלא עד שתנשא דמשנשאת הבעל זוכה לאכול פירות: איכא בינייהו גדולה מן האירוסין. דקאמר ר"מ מן האירוסין יעשה שליש שליחותו ואפילו היא גדולה וקאמר ליה רבי יוסי כיון דגדולה היא שומעין לה. וקי"ל כר"מ בדיני הלכך נקיטינן דבקטנה אין מעשה קטנה כלום וכן נמי בגדולה מן האירוסין ולא משכחת לה שיהא הרשות בידה אלא בגדולה מן הנשואין: וראויין לתת להן סלע. שאין ניזונין בפחות: נותנין להן סלע. דאי הוה ידע שיתייקרו המזונות ויצטרכו סלע לא הוה אומר: אל תתנו. הרי מיחה (ד) בידינו ולא עשאם יורשין אלא בענין זה: אין נותנין להם אלא שקל. שהואיל ועשה את אחרים יורשים אחריהם ודאי שקל דוקא קאמר כדי שתפול הירושה אחריהם לאותם אחרים: והא קיימא לן הלכה כרבי מאיר דאמר מצוה לקיים דברי המת. והיכא דאמר אל תתנו להם אלא שקל אמאי נותנין להם כל צרכן: מינח ניחא ליה. שיתנו להם כל צרכן: לזרוזינהו. שיחזרו אחר מזונותיהם ולא יהיו רעבתנים:

הפעוטות. תינוקות בני *תשע או שמונה כדמפרש בהניזקין (דף נט.): במטלטלין. דוקא אבל במקרקעי לא עד שיביא שתי שערות או עד שיהא בן עשרים: אפוטרופוס. שמינהו אבי יתומים או ב"ד: וממאי מדקתני. במתניתין: בין במקום שליש בין במקום אפוטרופוס. כלומר דלא אמרינן דדוקא שליש שנשתלש לכך ופירשו לו מה יעשה בהם אבל אפוטרופוס אינו אלא לעשות צרכי יתומים לכל הצריך והרי אם מכרו אלו הפעוטות אין זה שינוי מצות המת שאפילו האפוטרופוס ימכור לצורך מזונותיהם: מדקתני סתמא אין מעשה קטנה כלום משמע דאפילו במקום אפוטרופוס דדמי קצת לשליש אמרינן הכי. ומיהו משמע דדוקא בקטנים אבל בגדול שיש לו אפוטרופוס כגון שמינהו אביו עד שיהא בן עשרים מקחו מקח וממכרו ממכר ואם קדם הלוקח להוציא הנכסים מיד האפוטרופוס זכה שאע"פ שאין האפוטרופוס רשאי לתתם לו היינו משום מצוה לקיים דברי המת וכיון שא"א לו לקיים מה יש לו לעשות וב"ד ג"כ אין להם לכוף הלוקח להחזיר הנכסים ביד האפוטרופוס כיון שלא נוח ללוקח כלום אין עליו מצוה לקיים דברי המת שאין המצוה אלא למי שנצטווה בכך: הדרן עלך מציאת האשה

לא נקטו לא מספר המרובה ולא מספר המועט. ובאמת מן בר שית עד בר י' וי' בכלל הכל הוא לפום חורפיה וצ"ע (ג"א)

דגיטין שהצריך לתת טעם היכא דאמרי' דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ולא אמרי' מצוה לקיים דברי המת: ה וטעמא דתקנו חכמים שיהיה ממכרו ממכר משום כדי חייו ועל כן כתב רב האי שלא ימכור אלא כדי חייו ולפי דעתנו אנו רואים אם יש ממון הרבה שיתנו לו ממנו קצת בסחורה כדי שיתלמד במקח וממכר אע"פ שאינו צריך לכדי חייו ולפי מראות עיני הדיינים ע"כ ומיי' כתב כיון דתקון רבנן שיהיה ממכרו ממכר לא פלוג בין מוכר לכדי חייו ובין מוכר יותר מכדי חייו ולזה הסכים הרא"ש: ו פסק הרא"ש דמתנתו מתנה בין יש שם אפוטרופוס בין אין שם אפוטרופוס דהא דאין מקחו מקח בשיש לו אפוטרופוס לפי שבעל אפוטרופוס ליקח ולימכר אבל ליתן אין הרשות בידו

*) אולי צ"ל מטלטלין אגב מקרקעי מקנין.

המדיר את אשתו מליהנות לו. כתב רש"י ז"ל (א) אין הנאת תשמישו נאסר עליה דהא משתעבד לה הלכך בשביל תשמיש אין לנו לכופו להוציא וליתן כתובה והנאת מזונות בגמרא פריך והא משועבד לה. פירוש לפירושו דכיון שהוא מדיר אותה בלשון זה שהיינו שמדירה ליהנות משלו אין הנדר חל אלא בנכסיו כגוונא דאמרינן בגמ' דאילו בתשמיש כיון דמשועבד לה לאו כל כמיניה אלא באומר הנאת תשמישך עלי [דף עב:] לפי שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו והיינו דגרסינן בירושלמי תמן תנינן המדיר את אשתו מתשמיש המטה יוציא ויתן כתובה כלומר לשבת אחת נר מצוה או לשתי שבתות והכא איתמר הכי תמן במדירה מגופו ברם הכא במדירה מנכסיו עד כאן כלומר במדיר אותה בלשון השנוי במשנתינו שאין הנדר חל אלא על נכסיו: יעמיד פרנס. אדם שיפרנסנה ובגמרא מפרש היכי עביד: בישראל. אם הוא ישראל שיכול להחזיר גרושתו: בכהנת. שאם יגרשנה לא יוכל להחזירה ושמא סופו יתחרט יהבי ליה רבנן זימנא טפי: אחד מכל הפירות. קונם פרי פלוני עלי והוא קיים לה: שלא תתקשט באחד מכל המינים. קונם בושם פלוני עלי וקיים לה בעלה: בעניות שלא נתן קצבה. באשה עניה אם לא נתן קצבה לדבר עד מתי אסרו עליה הוא דיוציא ויתן כתובה אבל אם נתן קצבה תמתין עד אותו זמן ובגמרא מפרש עד כמה הוא קצבתה; ובעשירות. שרגילות בכך עד שלשים יום אם לא הדירה יותר אין כופין אותו להוציא. **גרסי'** בירושל' בפירקין [הלכה ד] הדירה שלא תרחצי במרחץ בכרכים שבת אחת ובכפרים ב' שבתות שלא תנעלי במנעל בכפרים שלשה ימים ובכרכים מעת לעת:

מתני' **המדיר** [א] את אשתו מליהנות לו עד ל' יום יעמיד פרנס יתר מכאן יוציא ויתן כתובה ר' יהודה אומר בישראל חדש אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ובכהנת שנים יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה המדיר את אשתו שלא תטעום באחד מכל הפירות א יוציא ויתן כתובה רבי יהודה אומר בישראל יום אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ובכהנת שנים יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה המדיר את אשתו שלא ב תתקשט באחד מכל התכשיטין יוציא ויתן כתובה רבי יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה בעשירות שלשים יום: **גמ'** וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה לאו כל כמיניה למפקע שעבודה והתנן קונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר אלמא כיון דמשעבדא ליה לאו כל כמינה למפקע ליה לשעבודיה הכא נמי לא כל כמיניה למפקע לה לשעבודה [דף ע:] °*באומר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך אי הכי פרנס למה לי בדספקא לה בדברים גדולים ולא ספקא לה בדברים קטנים דהות רגילה בהו בבי נשא והוה מגלגלא בהדיה והשתא אמרה ליה עד האידנא דלא אדרתן מצינא לגלגולי בהדך השתא דאדרתן לא מצינא לגלגולי בהדך ומ"ש ג עד שלשים יום עד ל' יום לא שמעי אינשי ולא זילא בי מילתא טפי שמעי אינשי וזילא מילתא ופרנס

רש"י

המדיר את אשתו מליהנות לו. אין הנאת תשמיש שלו נאסר עליה דהא משתעבד לה הלכך בשביל תשמיש אין לנו לכופו להוציא והנאת מזונות בגמ' פריך והא משועבד לה: יעמיד פרנס. שליח שיפרנסנה: בישראל. אם הוא ישראל שיכול להחזיר גרושתו: ובכהנת. שאם יגרשנה לא יוכל להחזירה ושמא סופו יתחרט יהבו ליה רבנן זימנא טפי: שלא תתקשט באחד מכל המינים. שאמרה קונם בושם עלי והוא קיים לה: בעניות. אם היא עניה: אם לא נתן קצבה. עד מתי אסרן יוציא ויתן כתובה אבל אם נתן קצבה תמתין עד אותו זמן ובגמ' מפרש עד כמה קצבתה: בעשירות. דרגילות בכך עד שלשים יום אם לא הדירה יותר משלשים יום אין כופין להוציא: **גמ'** וכיון דמשועבד לה. למזונות: מה שאני עושה לפיך. יהא בקונם: בדלא ספקא. מזונות במעשה ידיה הקצוב לה בפרק אף על פי:

גמ' וכיון דמשועבד לה. למזונות: והתנן קונם שאני עושה לפיך וכי תימא ליפרוך ממתני' גופא דלא תנן יוציא בשבת אחת או בשתי שבתות משום תשמיש דאלמא לא מצי מפקע לשעבודה י"ל (ב) דמצי מדחי ליה דבלשון מליהנות לו לא משמע תשמיש ומש"ה פריך מדתנן קונם שאני עושה לפיך וא"ת ומאי קושיא דהא אסיקנא לעיל בפרק אע"פ (דף נט:) דהיינו טעמא דאינו צריך להפר משום דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל הא מדיניה חייל קונס *)דידה דקונמות קדושת הגוף נינהו ומפקיעין מידי שעבוד ומש"ה מצי מדיר לה י"ל דמפשט פשיט לן דכי היכי דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל ה"נ אלמוה לשעבודה דידה דכי הדדי נינהו ומיהו דוקא בקונס הוא שאינו יכול להפקיע את שעבודה אבל הקדיש נכסיו אין אשתו ניזונת מהם דהא קי"ל [גיטין דף מח:] דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים ומה לי מכרן להדיוט ומה לי מכרן לגבוה הלכך דוקא במדיר הוא דאלמוה לשעבודה משום דאי לאו הכי אין לך אדם שלא יפקיע שעבוד אשתו אבל במקדיש ליכא למיחש להכי שאין אדם עשוי להקדיש נכסיו ולהפסידם כדי להפקיע שעבוד אשתו ומשום הכי מוקמינן להו אדינא ואין אשתו ניזונית מהן כאילו מכרן ומיהו אם הקדישה נכסיה אינו נפקע שעבוד הבעל בכך דהא בעל שויוה רבנן כלוקח לכל מילי כדאמרינן [דף נ.] באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי הבעל ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ולענין [דף קלט.] נמי בשלהי יש נוחלין לותה ולענין אחריך בפרק מי שהיה נשוי (דף נה:) וכיון שעשאוהו כלוקח לכל דבר נמצאת מקדשת דבר שאינה שלה (א): **באומר** לה צאי מעשה ידיך במזונותיך. מהא משמע דאפילו לרב הונא דאמר [דף נח:] מזוני עיקר יכול לומר לה כן בדספקא ובדלא ספקא נמי יכול לומר לה שתקח מעשה ידיה בדמי מזונותיה ושישלים השאר דהא קיימא לן כרב הונא כדאיפסיק הלכתא כוותיה בהדיא בפרק שני דייני גזירות [דף קז:] ואכן ודאי במעתין אליבא דהלכתא אמרינן הכי ועוד דעלה דהא דרב הונא כו' [דף ע:] דאם איתא לדרב הונא כו' קשיא ליה מתני' דקונס שאני עושה לפיך אלמא דמתני' דפרקין אתיא ליה שפיר: דהויא רגילה בהו בבי נשא וקא מגלגלא בהדיה וכו' השתא דאדרתן לא מצינא דאיגלגל בהדך. וכ"ת הדרא קושיא לדוכתה דכיון דהשתא משועבד לה היכי חייל נדרא וי"ל דכיון דבשעתא דאדרה הוה מגלגלא בהדיה חייל נדרא דההיא שעתא הא מחלה לה ומיהו לא מחלה להו לגמרי אלא כל היכא דמגלגלא בהדיה ומשום הכי אפילו לבתר דלא יכלה לאיגלגולי חייל נדרא דה"ל כהדירה כשהיא ארוסה ונשאת דאמרינן בגמרא [שם] דחייל אע"ג דלא דמו לגמרי דהכא מכי אדרא משעבד לה ונדריה ושעבודה באין כאחת והיינו טעמא משום דכיון דמדינא מפקע אלא דרבנן אלמוה לשעבודה בכה"ג לא אלמוה ואוקמוה אדינא ובתוס' אמרו דמעיקרא לאו מתורת מחילה אתינן עלה אלא הכי פירושו דאותם דברים קטנים שהיתה רגילה בהם בבי נשא לא היו כל בני משפחתה שוין בכך דאי הכי היתה עולה עמו אלא אביה בלבד שהיה עשיר היה מוותר לה בהם אבל בני משפחתה שאין להם עושר אלא כמו שיש לבעלה אין רגילין באותן דברים קטנים ולפיכך יש לה להתגלגל עמו אבל בשאינה עמו יש לו להנהיגה כמו שהיתה בבית אביה: טפי שמעי אינשי וזילא בי מילתא. כבר כתבתי למעלה שדעת הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהלכות אישות דדוקא ע"י נדר הוא דמצי אמרה הכי אבל שלא ע"י נדר לא שהרשות בידו להשרות אשתו ע"י שליש כדתנן בפרקין לעיל [דף סד:] המשרה אשתו ע"י שליש אבל בירושלמי [כאן הלכה א] משמע דאפילו שלא ע"י נדר יכולה להקפיד ומתני' דהמשרה אשתו דוקא בשקבלה עליה. ובגמ' אמרינן ואי בעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ארוסה מי אית לה מזוני שהגיע זמן ולא נשאו דתנן הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ומאי שנא עד שלשים יום עביד שליח שליחותיה טפי לא עביד שליח שליחותיה. ועיקר הפי' בזה כמו שפי' הרב בן מיג"ש ז"ל דמיירי בשהדירה קודם שהגיע זמן דהכתי לא חל חיובא עליה ואחר כך הגיע זמן אבל הדירה אחר שהגיע זמן אע"ג דשעבודא דמזונות ליתיה אלא מדרבנן לא חייל נדרא דהא מעשה ידיה ליתנהו אלא מדרבנן ואפ"ה תנן [נדרים דף פה.] קונס שאני עושה לפיך א"צ להפר ועוד דסוגיין דמזונות [כשואה] דרבנן ואפ"ה מקשינן כיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה וזה לא כדברי רש"י ז"ל ואע"ג דבירושלמי גרסי' עלה דמתני' [הלכה א] וכי אדם נודר שלא לפרוע את חובו ומפרקינן כמ"ד אין מזונות לאשה דבר תורה לא אתיא כגמ' דילן ודאמרינן מאי שנא עד שלשים יום היינו משום (ג) דהשתא ליתיה לטעמיה דמשלשים יום ואילך שמעי בה אינשי וזילא בה מילתא דהא ארוסה היא וארוסה היא מתפרנסת לעולם ע"י אחר. והך אוקמתא לא כתבה הרי"ף ז"ל ותמה אני למה ונ"ל משום דבתר הכי אמרינן בגמרא ואי בעית אימא שהדירה כשהיא ארוסה ונשאת ומשמע ליה ז"ל דלמדחייה לאוקמתא קמייתא איתמר דאי לא כיון דבהגיע זמן סגי למאי איצטריך לאוקומה בנשאת אלא ודאי לא סגי לן טעמא דעד שלשים יום עביד שליח שליחותיה ומשום הכי מוקמינן לה בנשאת דזילא בה מילתא ואוקמתא בתרייתא כמי אדחייה לה בגמרא הילכך לא פש לן אלא אוקמתא קמייתא ואפשר דהיינו דקא מסיק תלמודא ואמר אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא והרמב"ם ז"ל כתב בפי"ב מהלכות אישות כלשון הזה המדיר את אשתו מליהנות לו כו' ממתינין לו ל' יום ובאותם השלשים יום תהיה היא עושה ואוכלת ויהיה אחד מחביריו מפרנס אותה דברים שהיא צריכה להם יותר על מעשה ידיה אם אין מעשה ידיה מספיקין לה לכל ע"כ ודבריו תמוהין בעיני הרבה דהא בגמ' אמרי' בהדיא דלא מצי מדיר לה אלא באומר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך אבל סתמא לא אמרינן נעשה כמי שאומר לה (ד) משום הכי מסקינן לה דוקא באומר לה ובמספקת לדברים גדולים ומגלגלת בהדיה בדברים קטנים ומדבריו נראה שאפילו בשאין מעשה ידיה מספיקין ולא איתגלגלא בהדיה חייל נדרא וכל שמעשה ידיה מספיקין אפילו לא אמר לה צאי וכו' מצי מדיר לה ואילו בגמ' אמרינן בהדיא דנהי דבאומר מהני כי לא אמר משעבד לה ולא כל הימנו לומר איני נותן מזונות ושהיא מעלמה תעכב מעשה ידיה ודכוותה גבי אשה אף על פי שהיא יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה אינה יכולה לומר איני עושה בלבד ושהוא מעלמו יעכב מזונות דהא תנן קונס שאני עושה לפיך אינו צריך להפר ואין לך אומרת איני עושה גדול מזה וכ"ל שהביאו לומר כך (ב) משום דלא אשכחן דאלמוה רבנן לשעבודה דידה והיינו טעמא משום דלא צריך לאלומי דעל כרחיה או יפר או יוציא ויתן כתובה ומש"ה ס"ל ז"ל דתנא דקונס שאני עושה לפיך אינו צריך להפר היינו משום דס"ל דקונמות אין מפקיעין מידי

*) בד"ס הגי' דידיה

שלטי הגבורים

בידו ולכן מתנתו מתנה דאי לא דעביד ליה ניחא נפשיה לא יהיב ליה ואין חילוק בין יש שם אפוטרופוס בין אין לו אפוטרופוס וכתב רבי שמואל ברבי ברוך דודאי במקרקעי בירש אין ממכרו ממכר ואין מתנתו מתנה בפחות מבן עשרים וכן פסק המיי' פכ"ט דמכירה:

א היה אומר ר"ת אם אדם אומר קונם כל הפירות שבעולם עלי לא חייל הואיל וא"א שלא יעבור כדאשכחן גבי האומר קונם עיני בשינה בסתם דלא חייל וכן נמי אם אמר קונם כל פירות שבעולם עלי אם אעשה דבר זה היה אומר ר"ת דלא חייל אע"ג שאפשר לו שלא לעשות אותו דבר ולא יאסרו כל הפירות עליו מ"מ כיון שהוציא בפיו כל פירות שבעולם נדר שוא הוא ולא חייל הנדר כלל ועיין בהר"ן בגיטין פרק השולח וכל יוציא דמתני' מספקא ליה לר"י אם כופין בשוטין ואין לו ראיה ברורה ואומר שאין לעשות מעשה אלא היכא דמפרש בהדיא שכופין אלא אומר לו כבר חייבוך רבנן שתוציא אם לא תוציא שרי למקרייך עבריינא דשמא הוי שלא כדין ופסול הגט ובניה ממזרין ולר"ה ג"כ אין כופין בשוטין ולזה הסכים הרא"ש:

ב הדירה שלא תתקשט ותלאו בתשמיש שאמר קונם תשמישך עלי אם תתקשטי היא תתקשט מיד ותאסר בתשמיש ויקיים שבעה ימים ואז יוציא ויתן כתובה נדרה היא שלא תתקשט או שאמרה קונם תשמישך עלי אם אתקשט ושמע וקיים לה יוציא מיד ויתן כתובה ומיי' כתב הדירה שלא תתקשט בעניה שנה אחת יקיים יתר מכאן יתיר נדרו או יוציא ויתן כתובה ובעשירה ל' יום יקיים יתר על כן יתיר נדרו או יוציא והרמ"ה כתב בעניה רגל אחד יקיים:

לשון ריא"ז

המדיר את אשתו שלא תתקשט מכל מיני הבשמים כגון שאמר הנאת תשמישך עלי בקונם אם תתקשט שאין בידו כח להדירה שלא תתקשט אלא בענין זה אם היתה אשה עשירה תמתין עד ל' יום אולי ימצא פתח לנדרו ואם לא נשאל על נדרו עד ל' יום יוציא ויתן כתובה ואם היתה אשה עניה תמתין עד הרגל שכן בנות ישראל מתקשטות ברגל אם לא התיר על נדרו יוציא ויתן כתובה כמב"ה:

ג ואי תקשי דהכא אמרי' דאינו יכול להעמיד פרנס אלא עד שלשים יום ובפירקין דלעיל תנן המשרה את אשתו ע"י שליש אלמא יכול לפרנסה ע"י שליש כל זמן שירצה וי"ל דהדירה שאני ובירושלמי פריך ויעמיד פרנס רבות ביד אשה לומר אי אפשי להתפרנס מאחר והא תנן המשרה את אשתו ע"י שליש כאן בשקבלה עליה כאן בשלא קבלה עליה אי בשלא קבלה אפי' יום אחד נמי לא יעמוד מגלגלת עמו שלשים יום שמא ימצא פתח לנדרו:

עין משפט

א מיי' פי"ב ופי"ד מהל' אישות טור אה"ע סי' עב טוי"ד סי' רלה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ודוקא שיעבודא דבעל הוא דאלמוה אבל דמלוה לא אלמוה בהקדש סתם ומיהו נראין הדברים דהיו משהין ליה עד דמתשיל אנדריה עכ"ל הר"ן בפ' אע"פ: (ב) לעיל פי' סבירא לן דקונמות כקדושת הגוף ומפקיעים את שיעבודא כר"י בן נורי דבפרק אע"פ ואלמוה ליכא למימר בה משום דלא אשכחן וכו': [דף צז ע"ב]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב יש לדקדק על פירושו היאך אמר אין הנאת תשמישו נאסר עליה הא מדתנן בפרק אע"פ המדיר את אשתו מתשה"מ ב"ש אומר ב' שבתות כו' שמעינן בהדיא דנאסר הנאת תשמישו עליה. ונראה דמש"ה כתב הר"ן פי' לפירושו דדוקא כשהוא מדיר אותה בלשון זה אבל באומר הנאת תשמישך עלי חל הנדר וכן פי' רש"י והר"ן משנתינו דפ' אע"פ דוקא באומר יאסר הנאת תשמישך עלי ע"ש. וכתב הר"ן דהיינו ממש דגרסי' בירושלמי תמן וכו': (ב) נ"ב משמע מלשונו דלא פריך ליה הכי משום דאיכא למדחי ליה דלשון מליהנות לו לא משמע תשמיש והמקשה צריך הכרח חזק לקושיתו ומש"ה פריך מדתנן קונם שאני עושה לפיך אבל לפי האמת מליהנות לו משמע נמי תשמיש כפשטא ואפ"ה לא תנן יוציא בשבת אחת כו' משום דמליהנות לו היינו שמדירה מליהנות משלו וכיון דמשועבד לה לאו כל כמיניה וכמו שכתב לעיל פי' לפי' של רש"י אמנם התוס' הקשו ג"כ על רש"י קושיא זו שכתב הר"ן וכ"ת ליפרוך ממתני' גופא וכתבו אא"כ

ומפרש ר"ת דמליהנות לו לא משמע אלא הנאת מזונות עכ"ל משמע להדיא דס"ל כן לפי האמת. ונפקא מינה לענין דינא דלפי' רש"י והר"ן כשהדירה כשהיא ארוסה דהכי לא משתעבד לה אם הדירה מליהנות לו דמשמע נמי תשמיש חל הנדר נמי מתשמיש ואם ניסת וקאמרה סבורה הייתי שאני יכולה לקבל עכשיו אין אני יכולה לקבל יוצא בשבת א' או בב' שבתות. עי' בסוגיא ובתוס'. מ"מ תימה בעיני מאי קושיא לפרוך ממתני' גופא הא איכא למימר שאני תשמיש כיון דמדאורייתא משתעבד לה לפיכך אין הנדר חל אבל מזונות דאינו חייב אלא מדרבנן לפיכך חל הנדר ומש"ה פריך מדתנן קונם שאני עושה לפיך דמעשה ידיה נמי מדרבנן הוא ואפ"ה לאו [כל] כמיניה דאלמוה רבנן לשיעבודא דבעל וה"נ אלמוה לשיעבודא דידה ומה שפי' רש"י בגמ' גבי שהגיע זמן ולא נישאו דמדאורייתא לא משתעבדא כו' התם הוא דארוסה היא ולא אלמוה לשיעבודא דידה אא"כ נישאת וכמו שפי' התוס' שם ע"ש: (ג) נ"ב אבל לדעת הרמב"ם קשה דהשתא נמי איכא זילותא מפני שאר ארוסות ניזונות ע"י שליש שלא ע"י נדר דבכה"ג נמי גבי נשואה ליכא זילותא אא"כ כשהיא מתפרנסת ע"י שליש בשביל נדר. אולי יש לחלק דדוקא בנשואה דלא שכיח שהיא מתפרנסת ע"י שליש בלא נדר הלכך ע"י נדר יש קול ואיכא זילותא משא"כ בארוסה דאפי' ע"י נדר אין לו קול וסברי דבלא ע"י נדר הוא וליכא זילותא כל עיקר: (ד) ומש"ה כנ"ל:

מידי שעבוד ולא צריך כלל לטעמא דאלמוה וכי אמרינן הכי לעיל בפרק אע"פ [דף נט:] היינו כר' יוחנן בן נורי דס"ל דהשתא לא חייל נדרה ולבתר הכי חייל ומש"ה על כרחיך איצטריכינן לאסוקי דקונמות כקדושת הגוף דמו ואלמוה לשעבודה דבעל כדאיתא בסוגיא דאע"פ דוק ותשכח אבל לת"ק דאמר אינו צריך להפר נקטינן מילתא כפשטא דס"ל דקונמות אין מפקיעין מידי שעבוד וכי פרכינן [הכא] והתנן קונם כו' הכי פרכינן לימא מתני' דלא כת"ק דהתם הא הכא לא פליג במתני' וכל הך סוגיא לפרוקי ת"ק דהתם אמתני' אתאמרא אבל לדידן

נר מצוה דקיימא לן כרבי יוחנן בן נורי דקונמות מפקיעין מידי שעבודא לא צריכנא לכל הכי הווי ולא קשיא לן מידי משום דשעבודא דידיה הוא דאלמוה דאל"כ (ג) יצטרך לגרש בע"כ והאיש אינו מוציא אלא ברצונו אבל שעבודא דידה אמאי צריכי לאלומי הא ביפר או יוציא ויתן כתובה סגי שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה ובכך עלו דברי הרמב"ם ז"ל כהוגן: ופרנס לאו שליחותיה עביד. בתמיה וכמלא עובר על נדרו: באומר כל הזן אינו מפסיד. דכה"ג לאו שליחותיה עביד ואינו חייב לפרוע לו ואמרינן בגמ' [דף ע:] מתיב רב' המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך אצל חנווני הרגיל אצלו ואומר לו איש פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה אעשה הוא נותן לו ובא ונוטל מזה הכי הוא דשרי הא כל הזן אינו מפסיד לא ומהדרינן לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא כל הזן אינו מפסיד דלעלמא קאמר אבל האי כיון דרגיל אצלו וקא אזיל וקאמר ליה כמ"ד זיל הב ליה את דמי קמ"ל וכתב ר' שמואל ז"ל דמהא משמע שאינו מותר לומר לאדם מיוחד אם תזון לא תפסיד דהא משמע דכי אמר כל הזן הוי רבותא טפי מבאומר איני יודע מה אעשה אלא דמהדרינן דהכא איכא רבותא אחריתא מפני שאומר לאיש מיוחד ואם איתא דשרי ה"ל למיתני בחנווני הרגיל אצלו אם תזון לא תפסיד והוה משמע לן תרתי: לא שנו אלא במפרש. שפירש ל' יום הוא דלא כייפינן ליה להוציא אלא יעמיד פרנס: המדיר את אשתו שלא תטעום. קס"ד כגון שהדירה מנכסיו אם תטעום א' ממיני פירות דבלאו הכי ודאי לא כל הימנו לאסור עליה שלא תטעום וכו' ולפי מאי דקס"ד השתא מיירי בשאמר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך ומספקת לדברים גדולים ואינה מספקת לדברים קטנים וכדאוקמא מתני' דלעיל ומפרקינן הכא במאי עסקינן שנדרה היא וקיים לה איהו וקסבר האי תנא דכשקיים לה נתן אצבעו בין שיניה ונסכתו ולפיכך יתן כתובה ואין ממתינין אותו כלל דכיון שנדרה היא מה יש לה עוד להמתין אי ניחא לה לדידה למשקל כתובה (ד) ומיפק לא תבעי פתח לנדרה אבל היכא דאדרה איהו ימתין שמא ימצא פתח כך פרש"י ז"ל והקשו עליו דהא קי"ל [נדרים דף עט.] דנשאלין על ההקם וא"כ נמתין שמא ימצא פתח להקמתו ויחזור ויפר לה ולדידי הא לא קשיא (ה) דודאי כי אמרינן נשאלין על ההקם הני מילי ביום שמעו אבל כל שעבר יומו אע"פ שישאל על הקמתו ותהא כמי שאינה אפ"ה נדרה קיים שהרי שתק ועוד דודאי כי אמרינן וקיים לה איהו לאו דוקא דבשתק לה נמי אמרינן דהוא נתן אצבע בין שיניה והכי איתא בגמרא [דף עא.] בהדיא האשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה ולא הפר לה ובשתיקה ודאי לא שייכא שאלה אלא מיהו הא קשיא עליה דבגמרא פרכינן בסוף סוגיין ותתקשט ותתסר אי לב"ש שתי שבתות אי לב"ה שבת אחד ואם איתא דבנדר דידה אין להמתין כלל מאי קושיא אלא הנכון דהכא כי מוקמינן לה בשנדרה היא (ו) כפשטה מוקמינן לה שנדרה היא שלא תטעום אחד ממיני פירות ולא שאסרה נכסי הבעל עליה אם תטעום אותן וכדמפרשינן מעיקרא כי הוה ס"ל דמיירי בשהדירה הוא משום דמעיקרא צריכין לפרושה הכי דאי לא אי אפשר לו להדירה אבל השתא כפשטה מפרשינן לה וכיון שכן אין לה תקנה בפרנס ומשום הכי לא אמרינן דתמתין לפי שלא אמרו תמתין אלא בדבר שיש לו תקנה כגון רישא דמתניתא דאפשר בפרנס ובתשמיש נמי משום טעמא דאיתמר בגמרא דגמרינן לה מנדה ומיולדת אבל הכא שנדרה היא כיון שא"א בפרנס יוציא לאלתר ויתן כתובה משום דכיון דקיים לה הוא נתן אצבע בין שיניה והכי איתא בירושלמי דגרסי' התם המדיר את אשתו שלא תטעום ויש אדם מדיר את אשתו מחיין כלומר היאך יכול הוא להדירה שלא תטעום ומשני באומר לה אם תאכלי מחפץ פלוני תהא אסורה מנכסי ותאכל מאותו חפץ ותהא אסורה מנכסיו והיינו רישא דפרקא כלומר אמאי יוציא לאלתר דאע"פ שאכלה מאותו חפץ ונאסרו עליה נכסיו הא אפשר שלשים יום בפרנס וכדתני ברישא דפרקא ומוקי לה בשנדרה אשתו ושמע בעלה ולא הפר כלומר דכיון שנאסרה מאותו חפץ ולא אפשר בפרנס ליהנות בו יוציא לאלתר וכ"ת וכי מפקינן לה מבעלה מאי אהני לה והרי כבר נאסרה באותו מין ואפי' נשאת לבעל שני איני יכול להפר שאין הבעל מפר בקודמין ויש לומר אפילו הכי יכולה למימר לא בעינן גברא דמקיים לי נדרי ומיהו למסקנא דסוגיא בגמרא אפילו נדרה היא הנאה מנכסיו אם תטעום אחד ממיני פירות וקיים לה איהו אע"ג דאפשר בפרנס יוציא לאלתר ויתן כתובה דאמרינן בגמרא [דף עא:] ותתקשט ותתסר אי לב"ש שתי שבתות ואי לב"ה שבת אחת ומהדרינן ה"מ היכא דאדרה איהו דסברה מרתא רתח עילואי ולבסוף מיתב דעתיה אבל היכא דנדרה היא ושתיק לה סברה מסנא הוא דסני לה והא שבת אחת בתשמיש כאפשר בפרנס דמי דמהאי טעמא לא אמרי' דיוציא לאלתר ואפ"ה כי נדרה היא מטעמא דמסנא סני לה אמרי' יוציא לאלתר הלכך כל היכא דנדרה איהי הנאה מנכסיו אם תטעום אחד ממיני פירות אע"ג דאפשר בפרנס יוציא ויתן כתובה מטעמה דסברא מסנא הוא דסני לה וליכא למימר דההוא טעמא לר' יוסי איתמר אבל רבנן לא מודו דהא תנן במתני' דבסמוך על מנת שתאמרי לפלוני וכו' או שתהא ממלאה ומערה לאשפה והנהו על כרחין מיירי בשתלויין באותם דברים תשמיש או מזונות דאי לא אמאי יוציא ויתן כתובה הרי אין בידו להפר דלאו נדרי ענוי נפש ניניהו ולא דברים שבינו לבינה ובשלמא לרב משכחת לה במדירה סתם אם לא תעשה אותם דברים אבל לשמואל ע"כ צריכי לאוקמא בנדרה היא וש"מ דאע"ג דבמזונות אפשר בפרנס ובתשמיש נמי כמאן דאפשר בפרנס דמי יוציא ויתן כתובה מטעמא דמסני סני לה זה נראה לי: **והאי** יוציא דתנן משמע לי יוציא בע"כ אפילו רצה לקיימה מטעמא דמסנא הוא דסני לה אלא שראיתי לרמב"ם ז"ל שכתב בפרק י"ב מהלכות אישות נדרה היא שלא תאכל אחד מכל הפירות וכו' אם רצה שתשב תחתיו ולא תאכל הפירות תשב ואם אמר איני רוצה באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה שהרי היה בידו להפר והוא קיים לה ברצונו עד כאן ודקדק כן מדאמרינן [דף עא.] גבי האשה שנדרה בנזיר ואם אמר אי אפשי באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה וכבר כתבו דלאו דוקא אלא ה"ק ואם אמר הבעל אי אפשי באשה נדרנית ומש"ה לא הפר לה יוציא ויתן כתובה:

גרסינן בגמ' [שם] וכמה קצבה. כלומר לר' יוסי דאמר בעניות שלא נתן קצבה אם נתן קצבה עד כמה לא כייפינן ליה להוציא ומהדרינן א"ר יהודה אמר שמואל שנים עשר חדש רבה בר בר חנה אמר [ר' יוחנן] עשרה שנים רב חסדא אמר אבימי רגל שכן בנות ישראל מתקשטות ברגל: ובעשירות שלשים יום. מאי שנא שלשים יום אמר אביי שכן אשה חשובה נהנית מקשוטיה שלשים יום. כלומר מריח קשוטיה שנתקשטה לפני הנדר והרי"ף ז"ל השמיט כל זה משום דאליבא דרבי יוסי איתמר וכתב מתניתין כצורתה ומשמע דס"ל דלא קי"ל כר' יוסי אלא כתנא קמא דפליג עליה ואע"ג דהני אמוראי שקלו וטרו אליבא דרבי יוסי לאו משום דס"ל כוותיה אלא משום דצריכי לפרושי מילתיה קצבה כמה אבל רבינו חננאל ז"ל פסק כרבי יוסי וכר' יוחנן דאמר עשרה שנים ומשמע דטעמיה משום דשמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן ואיכא מאן דאמר דהלכתא כרב חסדא דהוא בתרא והרמב"ם ז"ל פסק כרב יהודה אמר שמואל ומשמע דטעמיה משום דאמר מילתא מציעתא דר' יוחנן קאי כוותיה דלא אמרינן זמן מועט מזה ורב חסדא קאי כוותיה דלא אמרינן זמן מרובה מזה: **מתני'** ובזמן שהם בעיר אחרת. דרכה של אשה ללכת אצלם ברגלים רגל אחד מאי מוקמה אנפשה שלשה לא מציא ודייקינן עלה בגמרא הא גופה קשיא אמרת רגל אחד יקיים הא ב' יוציא ויתן הא ב' יקיים אמר אביי סיפא אתאן לכהנת ורבי יהודה היא. כלומר דמפליג במתני' קמייתא בין ישראלית לכהנת וכיון דלא קי"ל כר' יהודה ליכא פלוגתא בין ישראלית לכהנת ולפיכך פסק הרמב"ם ז"ל בפ' י"ג מהלכות [אישות] רגל אחד ממתינים לו שנים יוציא ויתן כתובה: שנועל בפניה. בגמרא מפרש: מחמת דבר אחר. בגמ' מפרש: שתאמרי לפלוני. בגמרא מפרש: שתהא ממלאה ומערה. בגמרא מפרש: **גמ'** איכא נועל בפניה איכא. דלת של שמחה: מאי נועל בפניה איכא. נער הוא: סופנה. קוברה כשם שלא גמלה חסד כך לא יגמלו עמה: והחי יתן אל לבו. שאף הוא יספדוהו ואל ירע לו אם נהג כן: דלווי. לוה את המטה מבית האבל

רש"י

לאו שליחותיה עביד. בתמיה וכמלא שעובר נדר: אלא במפרש. שפירש בהדיא שלשים יום התם לא כפינן ליה להוציא אלא יעמיד פרנס: יוציא ויתן כתובה. לאלתר: שנדרה היא. ולכך מה יש לה להמתין עוד אי ניחא לה לדידה למישקל כתובה ולמיפק לא תבקש פתח לנדרה אבל היכא [דאדרה] איהו מליהנות לה ימתין אולי ימצא פתח: הוא נתן אצבע בין שיניה. שקיים לכך יתן כתובה: **מתני'** בעיר אחרת. דרך ללכת לבית אביה ברגלים רגל אחד מוקמה אנפשה: מפני שנועל בפניה דלת. שגורם לה שגם אחרים לא ילכו אצלה לנחמה כדמפרש בגמ': **גמ'** מפני שנועל בפניה. דלת של שמחה: דיספוד. יתן אל לבו שגם יספדוהו: דלווי. המלוה את

תורה אור

ופרנס לאו שליחותיה קא עביד באומר כל הזן אינו מפסיד [א] אמר רב לא שנו אלא במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר אפי' בסתם נמי לא יוציא שמא ימצא פתח לנדרו תנן המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות [ב] יוציא ויתן כתובה בשלמא לרב כאן בסתם כאן במפרש אלא לשמואל קשיא הכא במאי עסקינן שנדרה היא וקיים לה איהו וקסבר האי תנא הוא נתן אצבע בין שיניה והלכתא כשמואל: **°מתני'** *[א]המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה בזמן שהן עמה בעיר חדש אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ובזמן שהן בעיר אחרת רגל אחד יקיים *שנים יוציא ויתן כתובה המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל ולבית המשתה יוציא ויתן כתובה מפני שנועל דלת בפניה ואם היה טוען משום דבר אחר רשאי אמר לה על מנת שתאמרי לאיש פלוני מה שאמרת לי או מה שאמרתי ליך או שתהא ממלאה ומערה לאשפה יוציא ויתן כתובה: **גמ'** בשלמא לבית המשתה איכא (א) נעל בפניה *אלא לבית האבל מאי (ב) נעל איכא תנא למחר היא מתה ואין כל בריה סופדה ואיכא דאמרי אין כל בריה סופנה תניא היה ר"מ אומר מאי דכתיב °טוב ללכת אל בית אבל וגו' מאי והחי יתן אל לבו דברים של מיתה דיספד יספדוניה דיקבור יקברוניה דילווי ילווניה דיטעון יטענוניה: ואם היה טוען משום דבר אחר רשאי: מאי דבר אחר אמר רב יהודה אמר שמואל מחמת בני אדם [ג] פרוצין המצויין שם אמר רב אשי לא אמרן אלא דאתחזוק

א מיי' פי"ג מהל' אישות טור אה"ע סי' עד טור י"ד סי' רלה:

[דף צח ע"א]

נד"ס הגי' שלשה וכ"ה בגמ' וברא"ש

דף עב.

קהלת ט

א וכן גבי דליקה שרי למימר כל המכבה אינו מפסיד כדי שיבאו עובדי כוכבים ויכבו וה"ה בשאר איסורין לבד מאיסורי שבת ודוקא בלשון רבים מיהו גבי דליקה מספקא ליה דלמא התם שרינן טפי אפי' בלשון יחיד מתוך שאדם בהול על ממונו וגם גבי מודר הנאה ועי' *) בהר"ס:

ב כתב מיי' בנדרה היא וקיים לה הוא אם רוצה לישב עמו ולא תאכל מאותו המין תשב ואם הוא אומר אי אפשי באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה שהרי הוא היה לו להתיר וקיים לה מרצונו:

ג כתב מיי' הדירה שלא תלך לבית המרחץ בכרכים שבת א' ובכפרים שתי שבתות שלא תנעול מנעל בכפרים ג' ימים ובכרכים מעת לעת יתר על כן יוציא ויתן כתובה:

לשון ריא"ז
שלא תרחוץ במרחץ בכרכים ממתנת לו שבת אחד אולי ימצא פתח לנדרו ובכפרים ב' שבתות יתר על כן יוציא ויתן כתובה הדירה שלא תנעול במנעל בכפרים ממתנת לו עד ג' ימים ובכרכים מעת לעת כמו שמבואר בתלמוד א"י:

*) נד"ס הגי' בהר"ס

הגהות הב"ח

(א) נועל כצ"ל: (ב) נועל בפניה איכא כצ"ל: (ג) כ"ב פי' מאחר שלא יתרצה הבעל למחול על מעשה ידיה שנדרה עליו בקונם א"כ יהיה מוכרח לגרשה שלא ברצונו אלא מחמת נדרה אבל שעבודא דידה ביפר או יוציא ויתן כתובה סגי דאע"ג שאינו מתרצה להפר נדרו ויכפוהו להוציא כפייה זו כדין הוא ואע"פ שהוא נותן גט בע"כ והגט כשר משא"כ כשהיא פשעה ונדרה שהיא גורמת שיגרשה בע"כ הוי גט מעושה ודומה לזה כתבו הגאונים שלא לכוף את האיש לגרש באומרת מאיס עלי דהוי גט מעושה וק"ל: (ד) כ"ב משמע מלשונו זה דאף למאי דמפרקינן מיירי בדתליגהו בתשמיש המטה וכיון דבנדר של תשמיש ממתנת לכך הוצרך לפרש דמאי דתנן יוציא ויתן כתובה מיד היינו טעמא מאחר דלשמואל בנדר סתם צריך להמתין משום שמא ימצא פתח לנדרו אבל בנדר דידה אין להמתין כלל דבודאי לא תבקש עוד פתח לנדרה אבל לא היה דעת רש"י ז"ל דלמאי דמפרקינן לא מיירי בדתליגהו בתשמיש המטה אלא כפשטה שנדרה שלא תטעום באחד ממיני הפירות שא"כ לא היה צריך לפרש הא דלא תמתין משום אי ניחא לה לדידה למשקל כתובה ומיפק לא תיבעי פתח לנדרה כו' תיפוק ליה משום דבנדר של פירות היא יכולה לסבול אפי' יום אחד. וכן הבינו התוס' דעת רש"י ז"ל ולכך הקשו עליו דא"כ מאי פריך בתר הכי ותתקשט ותתסר וכמו שכתב גם הר"ן ז"ל בסמוך: (ה) כ"ב גם בתוס' תירצו בכיוצא בזה: (ו) כ"ב גם בתוס' פירשו כן ע"ש:

האבל לקבר: והך מתני' לרב מיירי במדירה סתם שתלה מזונות או תשמיש בדברים אלו ולשמואל ע"כ בנדרה היא וקיים לה איהו מתוקמה ובשלמא שלא תלך לבית אביה או לבית המשתה בידו להפר דאפשר' דנדרי ענוי נפש נינהו ובבית האבל נמי מפורש בפרק בתרא דנדרים (דף פג:) דעינוי נפש הוא מדכתיב והחי יתן אל לבו אבל תאמרי לפלוני ותמלא עשרה כדי מים לא משמע דמקרי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה וכיון שכן על כרחין מיירי בשתלתה בדברים אלו מזונות או תשמיש וש"מ דאע"ג דאפשר בפרנס ותשמיש נמי שבת אחד כמאן דאפשר בפרנס דמי אפ"ה יוציא ויתן

נר מצוה · תורה אור

דאתחזוק אבל לא אתחזוק לאו כל כמיניה לאחזוקי אינשי בפריצי: על מנת שתאמרי לפלוני: ותימא אמר רב יהודה אמר שמואל דברים של קלון: או שתהא ממלאה ומערה: ותעביד אמר רב יהודה אמר שמואל שתהא ממלאה ונופצת פירוש אמר לה בשעת תשמיש שתתהפך כדי שתנפץ שכבת זרע ולא תתעבר במתניתא תנא שתמלא עשרה כדי מים ותערה לאשפה בשלמא לשמואל מש"ה יוציא ויתן כתובה אלא למתניתא מאי נפקא ליה מינה תעביד אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מפני שנראית כשוטה: °אמר רב כהנא המדיר את אשתו שלא תשאל ושלא תשאיל נפה וכברה רחיים ותנור יוציא ויתן כתובה מפני שמשיאה שם רע בשכנותיה וכן היא שנדרה שלא תשאל ושלא תשאיל נפה וכברה רחיים ותנור ושלא תארוג בגדים נאים לבנה תצא שלא בכתובה מפני שמשיאתו שם רע בשכניו: **מתני'** ואלו יוצאות שלא בכתובה אהעוברת על דת משה ויהודית ואי זו היא דת משה מאכילתו שאינו מעושר ומשמשתו נדה ואינה קוצה לה חלה ונודרת ואינה מקיימת ואיזו היא דת יהודית יוצאה וראשה פרוע וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו ר' טרפון אומר אף הקולנית ואי זו קולנית כל שמדברת בתוך ביתה ושכיניה שומעין את קולה: **גמ'** מאכילתו שאינו מעושר היכי דמי אי דידע נפרוש אי דלא ידע מנא ידע לא צריכה דאמרה ליה פלוני כהן תקן לי הכרי ואזל ושייליה ואשתכח שיקרא: ומשמשתו נדה היכי דמי אי דידע נפרוש אי דלא ידע נסמוך עילוה דאמר רב חיננא בר כהנא אמר שמואל מנין לנדה שסופרת לעצמה שנאמר °וספרה לה לא צריכא דאמרה ליה פלוני חכם טיהר לי הכתם ואזל שייליה ואשתכח שיקרא ואי בעית אימא כדרב יהודה דאמר רב יהודה הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה: וחלה נמי כגון דאמרה פלוני תקן לי את העיסה ואזל שייליה ואשתכח שיקרא: ונודרת ואינה מקיימת א דאמר מר בעון נדרים בנים מתים: אי זו היא דת יהודית יוצאה וראשה ב פרוע ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב °ופרע את ראש האשה ואמר רבי ישמעאל אזהרה לבנות ישראל שלא תצאנה בפריעת ראש א"ר יהודה אמר שמואל בקלתה דאורייתא *קלתה שפיר דמי דת יהודית אפילו קלתה נמי אסור א"ר אסי א"ר יוחנן קלתה אין בה משום פריעת ראש אמר אביי ואיתימא רב כהנא מחצר לחצר ודרך מבוי: ירושלמי חצר שהרבים בוקעין בו הרי הוא כמבוי מבוי שאין הרבים בוקעין בו הרי הוא כחצר: וטווה ג בשוק אמר רב יהודה אמר שמואל במראה זרועותיה לבני אדם אמר רב הסדא אמר אבימי בטווה ורד כנגד פניה: ומדברת עם כל אדם אמר רב יהודה אמר שמואל במשחקת עם הבחורים: אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו אמר רב יהודה אמר שמואל °)במקללת יולדיו בפני מולידיו (א) שנאמר °ומולדתך אשר הולדת אחריהם

אמר

(שולי הגמרא: ע"ז · ויקרא טו · במדבר ה · דף עב: · בראשית מח · [דף צט ע"א])

רש"י

את המסה: שתהא ממלאת. לאחר שתתמלא שכבת זרע תהא נופלת כדמפרש: **מתני'** דת יהודית. מנהג שנהגו בנות ישראל אע"פ שלא נכתב: מדברת בתוך ביתה. מפרש בגמ': **גמ'** היכי דמי. מאכילתו שאינו מעושר: אי דידע. כשיאכל נפרוש ולא יאכל: מנא ידע. מי אמר לו לאחרי כן שיבא להוציאה: הוחזקה נדה בשכינותיה. כגון שראוה לובשת בגדי נדות ולבעלה אמרה טהורה אני ושמשה בעלה לוקה אם התרו בו וכה"ג משכחת למתני' כגון דלאחר תשמיש הודיעוהו שכינותיה שהוחזקה נדה: דאורייתא היא. אמאי לא קרי ליה דת משה: אזהרה. מדעבדינן לה הכי כדי לנוולה מדה במדה כמו שעשתה כדי להתנאות על הנואף מכלל דאסור א"כ מדכתיב ופרע מכלל דהיא שעתא לאו פרוע הות ש"מ דאין דרך בנות ישראל לצאת פרועות ראש: קלתה. סל שיש לו למטה בית קיבול להולמו בראשה ולמעלה בית קבול לתת בו פלך ופשתן ודרך מבוי לא שכיחי ביה רבים: וטווה ורד. טווה בכפה על יריכה וחוט מתרדד כנגד פניה של מטה: במקללת יולדיו בפני מולדיו. כלומר בפניו דמתני' לא תימא בפניו ממש אלא אפי' במקללת אביו של בעל בפני בנו של בעל: דכתיב ומולדתך. דבני בנים הרי הן

רבינו נסים

כתובה כיון דנדרה היא וקיים לה איהו מטעמא דמסנו סני לה וכמו שכתבנו למעלה: **המדיר** את אשתו שלא תשאל כו'. לרב מפרשה במדירה מנכסיו אם תשאל אבל לשמואל דאמר אפילו בסתם ימתין קשיא אמאי יוציא דמשמע לאלתר תשאל ותאסר ותמתין שמא תמלא פתח וליכא לפרוקא בשנדרה היא וקיים לה איהו וכדמפרקינן מתני' אליביה דהא בתר הכי קאמר וכן היא שנדרה וכ"ל (א) דשלא תשאל ושלא תשאיל חדא מילתא היא ועיקר הנדר בשלא תשאיל אלא שהמדיר אשתו בכך ואוסר לה כליו בהשאלתן אף הוא אין רצונו שתשאל ומש"ה נקטינהו לתרווייהו עוד כ"ל שחכמים שמו דעתה שלא תרצה לשאול ותהא אסורה מנכסיו וכיון שכן משיאה שם רע שהיא טענה מספקת להוציא ויתן כתובה דלא דמי למאי דפרכינן לעיל בגמ' לר' יוסי לא תתקשט ולא תאסר ותתקשט ותאסר שבת אחת משום דהתם איזה מהם שתברור אינו כדאי לומר יוציא ויתן כתובה ובתוספות דחקו שלא תשאל היינו שאוסר על עצמו הנאת כליס שתשאל והיא צריכה להבדל כדי שלא תכשילנו [פי' ולעולם לא תלה בדבר]: וכן היא שנדרה כו' · לא מיירי בקיים לה איהו דהוי לא אתאי אלא שלא בכתובה דהא קי"ל (דף עא.) דהוא נתן אצבע בין שיניה אלא הני לאו דברים שבינו לבינה ולא נדרי עינוי נפש ניכהו שיהא אפשר להפר וכיון שכן רישא דהמדיר אפשר לאוקמה בנדרה איהי וקיים לה איהו וכגון שתלתה בנדרים אלו מזונות או תשמיש וקרי לה המדיר משום דקיומו של נדר בדידיה תלי ובסיפא תני וכן היא שנדרה לפי שאין כאן אלא נדרה לבד הרשב"א ז"ל ובכך עולה תירוץ למה שנדחקו בו בסמוך: **מתני'** דת יהודית · שנהגו בנות ישראל אע"ג דלא כתיבה: וטווה בשוק. בגמ' מפרש: מדברת בתוך ביתה · בגמרא מפרש: **גמ'** (ב) הא דאמרינן דהאכילתו אי דידע · כשאכל יפרוש · ולא יאכל ואמאי מפסדת כתובתה דודאי אינה יוצאה אלא א"כ האכילתו ולא שנתכוונה להאכילו אם לא האכילתו והרא"ה ז"ל כתב שאפילו נתכונה להאכילו מפסדת כתובתה והכא לישנא דמאכילתו קדייק: ואי לא ידע מנא ידע · מי אמר לו אחרי כן שהוא בא לפנינו להוציאה והאי דלא אוקמה במודה כתב הראב"ד ז"ל משום דאיכה נאמנת דאין אדם משים עצמו רשע ולא נראה דלהפסיד כתובתה ודאי נאמנת דהודאת בעל דין כמאה עדים דמו אלא משום דמילתא דלא שכיחא היא לא אוקמה בהכי: ואי לא ידע נסמוך עילוה · האי דלא אמר הכא מנא ידע כדאמרינן לעיל משום דהכא (ג) מוכח מקרא דמצי למסמך עילוה: הוחזקה נדה בשכנותיה · שראוה לובשת בגדי נדות ולבעלה אמרה טהורה אני ושמשה: בעלה לוקה עליה · אם התרו בו וכה"ג משכחת לה למתניתין דלאחר תשמיש הודיעוהו שכנותי' שהוחזקה נדה · ודאמרינן כגון דקא אמרה איש פלוני כהן תקן לי את הכרי ופלוני חכם טהר לי את הדם (ד) כדאמרה הכי בעדים דאותו פלוני תקן לה את הכרי ובדשיילוה בעדים והרשב"א ז"ל ג"כ כתב שע"פ כהן וחכם בלבד אינה מפסדת כתובתה דעד אחד הוא אלא דוקא באמרה איש פלוני תקן וטהר ביום פלוני ואתו עדים ואמרו עמנו היה במקום פלוני או לא זזה ידינו מתוך ידו ולא תקן אבל ע"פ הכחשת הכהן עצמו אינה מפסדת כתובתה דעד אחד הוא ובירושלמי נמי מפורש דכן גרסינן התם וכלהון בעדים פלוני כהן עישר לי פלוני ראה כתמי פלוני קנה לי חלתי פלוני חכם התיר לי את נדרי בדקין כולהון ולא משכחין ע"כ אבל מדברי הרמב"ן ז"ל נראה שהכהן והחכם נאמן שכך כתב בפרק שבועות העדות כדאמרינן בכתובות פלוני טהר לי את הכתם אזל שייליה ואשתכח שקרא דאלמא אע"ג דאיהי מהימנא כיון שאמרה בשם פלוני ושייליה ואמר דשקרא הוא לא מהימנא ולא מצית למימר אשתכח שקרא ע"פ עדים דהא קאמר ואזל שייליה וכן הדין בכל עד מפי עד אם בא האחד וכפר אין השני האומר משמו נאמן וכך קבלתי דין זה ע"כ ואפשר דמאי דאמרינן בירושלמי וכולהון בעדים לא קאי אמאי דקאמר כאן (א): **דאורייתא** הוא · ואמאי לא קרי ליה דת משה: אזהרה · מדעבדי' לה הכי לנוולה מדה במדה (ה) במה שעשתה להתנאות על בועלה מכלל דאסור א"כ מדכתיב ופרע מכלל דהיא שעתא (ו) לא פרוע היא וש"מ אין דרך בנות ישראל לצאת פרועות ראש: קלתה · סל שיש לו מלמטה בית קיבול להולמו בראשה ובית קיבול מלמעלה לתת בו פלך ופשתן: קלתה אין בו משום פריעת ראש · אמרינן עלה בגמרא אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה · כלומר אם כן דא"ר יוחנן דקלתה אין בו משום פריעת הראש משמע דבלא קלתה מיהא יש בה משום פריעת הראש ואם כן כולהו נפקן שאין אשה נזהרת בחצרה: ומשנינן מחצר לחצר ודרך מבוי · דלא שכיחי בה רבים: **בטווה** ורד כנגד פניה · פי' רבינו שלמה יצחקי ז"ל טווה בכפה על ירכה וחוט מתרדד כנגד פניה של מטה אבל הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל כתב בפרק ארבעה ועשרים מהלכות אישות שמשימה ורד בפדחתה כדרך שעושות הפרוצות: במקללת יולדיו בפני מולידיו · כלומר בפניו דמתני' לא תימא בפניו ממש אלא (ז) מקללת אביו של בעל בפני בנו של בעל וסימניך אפרים ומנשה וכו' ופסוק זה יהא

לך

ומאי דפריך לעיל מנא ידע אלא נסמוך עילוה אהאי קרא דוספרה לה סמיך: (ד) נ"ב פי' כגון שהעידו העדים שאמרה לבעלה פלוני תיקן וטיהר לי שהוא נכשל על פיה. ובדשייליה בעדים כלומר דליכא דגמ' דקאמר ואזל ושייליה פירושו נמי דשיילינן לעדים שהיו במעמד עם הכהן ואשתכח שיקרא שהעדים אמרו להד"ם וזהו מאי דקאמרי' ואשתכח שיקרא ולא קאמרי' ואזל שייליה וקאמר לא. דאלמא שע"פ הבעל והחכם לבד אינה מפסדת משום דיכולה היא להכחיש עד אחד לבד. וכ"ל דלאו דוקא שני עדים מלבד הכהן והחכם אלא אפי' עד א' מן השוק ועם הכהן או החכם יש לאן שני עדים שאינה יכולה להכחישן. וזהו שהוסיף הרב והרשב"א ג"כ כתב שע"פ כהן והחכם בלבד אינה מפסדת כתובה דעד אחד הוא כו'. ומאי דכתב ואמרו עמנו היה כו' נראה דלאו דוקא דה"ה בגוונא דלעיל דשיילינה לעדים פלוני ופלוני שהיו באותו מעמד ביום פלוני ואשתכח שיקרא אלא דהכא דקאמרי עמנו היה צריכי' ב' עדים מן השוק כיון שמעידים על גוף הכהן והחכם הא לאו הכי סגי בעד א' מן השוק הוה סגי כדלעיל. וז"ל הרא"ש והטור ודוקא שהוכחשה בעדים כגון שהעידו שבאותה שעה שאמרה שפלוני תיקן לה שלא היה אותו פלוני בעיר כו' ונראה נמי דוקא שאותו פלוני אינו לפנינו לכך בעינן ב' עדים אבל אם הוא לפנינו ואומר ג"כ שלא היה באותה שעה בעיר בעד א' מן השוק שמצטרף עם אותו פלוני סגי שהרי יש כאן ב' עדים שמכחישין אותה. אבל לענין עדות במה שאמרה לבעלה פלוני כהן תיקן לי כו' צריכין ב' עדים מן השוק דהבעל אינו נאמן עליה כל עיקר אפי' בעד א' כדאמר בפ' זה בורר פלוני בא על אשתי כו': (ה) כמו כצ"ל: (ו) לאו כצ"ל: (ז) נ"ב אפי':

שלטי הגבורים

א שאלה להרא"ש ז"ל בשאלת ראובן השביע לאשתו שלא תדבר לפלוני ושלא תכנס עמו לבית הסתר וקבלה שבועתו בפני עדים לזמן קצוב אם עברה על שום דבר משבועתה אם אבדה כתובתה תשובה אם נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדי טומאה בשני עדים אסורה לבעלה ויצאה בלא כתובה ודוקא שיש ב' עדים שנסתרה אבל נסתרה עמו בעד א' אינה אסורה וכן אם לא נכנסה עמו לבית הסתר אלא דברה עמו לא נאסרה מכח הקנוי והסתירה אבל מכל מקום עוברת על דת היא כיון שנשבעה שלא לדבר עמו ועברה ודברה עמו יוצאה בלא כתובה ודוקא שהתרו בה תחלה אם תעברי על שבועתך תפסידי כתובתך אבל אם לא התרו בה לא הפסידה כתובתה:

לשון ריא"ז
וכן אם הוא נודר והיא מקיים או שהיה מאכילה דברים האסורים יוציא ויתן כתובה כמו שביאר מז"ה:

ב כתב סמ"ג והאשה פרוע ואין עליה צעיף כאשר כל הנשים אע"פ ששערה מכוסה ואין בזה משום פריעת ראש לגמרי דהא אמרי' בירושלמי היוצאת בקפליטה שלה אין בה משום פריעת ראש ומה שאומר שם הדא דאת אמר בחצר אבל למבוי יש בה משום פריעת ראש התם כשרוצה לשהות במבוי כתב מיי' אע"פ שמכוסה במטפחת כיון שאין עליה רדיד ככל הנשים הרי זו בלא כתובה:

לשון ריא"ז
ואפי' היתה קלתה על ראשה הואיל ולא היתה מכוסה בצעיף ה"ז מדרכי הפרוצות והרי זו בלא כתובה ובלא תוספת היתה יוצאה מחצר לחצר דרך מבוי בקלתה על ראשה אין בזה משום פריצות ואם היה המבוי מפולש מב' צדדין הרי הוא כרה"ר והיוצאה בו כיוצאה לרה"ר ואם לא היתה קלתה על ראשה הרי זו אסורה מן התורה שנאמר ופרע את ראש האשה אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפריעת ראש ואפי' בחצר אסור לצאת בלא קלתה על ראשה וכך היא שיטת התלמוד א"י:

ג כתב סמ"ג או שיתה בשוק וטוה ורד וכיוצא בו לדברי ר"ת כנגד פניה על פדחתה או על לחיה כדרך שעושות הפרוצות פירש"י שטוה בכפה על ירכה והחוט מתרדד כנגד פניה שלמטה ומיי' כתב שטוה בשוק ורד וכיוצא כנגד פניה על פדחתה או לחייה כדרך שעושין הפרוצות וכן המדברת והמשחקת עם הבחורים:

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) והאשרי' כתב בסברא דהאשה [illegible] בעד אחד ע"כ:

הגהות חו"י
(א) בגמ' גרים (דכתיב) [וסימניך] אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ד מהל' אישות סמג עשין מח טור אה"ע סי' קטו:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל דבשלא: (ב) היכי דמי דה אכילתו כצ"ל: (ג) נ"ב נראה מדעת הרב שמפרש מאי דקאמרי' לעיל מנא ידע היינו לומר נסמוך עילוה שאמרה מתוקן הוא דמנא ידע שאינו מתוקן וא"כ מדקדק מסברא דמנא ידע אבל הכא מוכח מקרא דמצי למיסמך עילוה ולא מסברא לכך פריך ונסמוך עילוה. וז"ל התוס' הכא לא מצי לאקשויי מנא ידע שהרי יכול לדעת שראה בגדיה אח"כ מלוכלכים בדם להכי פריך נסמוך עילוה שאומרת שנתלכלכו לה ממקום אחר עכ"ל ולפי דעת התוס' הא דקאמר לעיל מנא ידע היינו משום דלא מצי פריך נסמוך עילוה דהא ודאי אע"ג דאיהו לא מצי ידע מ"מ היכא דאיכא עדים שהאכילתו דבר שאינו מעושר אינה נאמנת נגד העדים אע"פ שהיא מכחישן ואין לסמוך עליה אלא היכא דליכא עדים וכ"כ התוס' להדיא פלוני כהן תיקן לי כו' היה יכול לומר דאיכא עדי' שהאכילתו דבר שאינו מעושר אלא לא שכיח עכ"ל. אבל לפי דעת הר"ן דפי' דמנא ידע הוא נמי לומר נסמוך עילוה צריך לפרש דאפי' נגד עדים היא נאמנת לכך קא משני דאמרה ליה פלוני כהן תיקן לי כו' דדוקא בכה"ג דאשתכח שקרא הא לאו הכי היא נאמנת אפי' נגד ב' עדים דכיון שהאמינתה התורה דכתיב וספרה לה לעצמה הרי היא כשנים ומהכא יליף לה לכל מילי שהיא נאמנת כשנים

לך סימן על משנתינו לזכור על ידו דבפניו דמתני' בפני בנו קאמר והוי כאילו בפניו · אפריס ומנסה כו' בני בניו כבניו : אמר רבא לפרושי מלתיה דרב יהודה : כגון דא"ל כלליה אריה לסבא · חמיה : באפי בריה · בפני בנו של בעל אומרת כן : על עסקי תשמיש כשמדבר עמה על עסקי עונה מריבה עמו ומשמעת קולה לשכיניו והוא בוש בדבר : גרסינן בסוטה (דף כה·) כו' ואיבעיא לן התם אם רוצה הבעל לקיימה אם יכול לקיימה או לא ולא איפשיטא ומספיקא לא כייפינן ליה ומיהו מצוה לגרשה כך כתב הראב"ד ז"ל וכ' הרשב"א דמסתברא *)דאיפשטא דאם רצה לקיימה מקיימה דהא בעל שמחל על קניו קיניו מחול כדאסיקנא התם מדאמר רבי יאשיה ג' דברי' סח לי זעירא מאנשי ירושלי' בעל שמחל על קנויו קנויו מחול והשתא בתר קינוי ומחילה מקיים קודם קטיו לכ"ש והא דאיבעיא לן התם העוברת על דת ורצה הבעל לקיימה והדר בעי בעל שמחל על קיטיו בדרך אם ת"ל בעי לה כלומר אם ת"ל מקיימה כיון דאכתי לא הקפיד הוא בדבר היכא דמקפיד וקנא לה מאי או למיחל על קיטיו או לא ואסיקנא דמחיל וכ"ש היכא דלא הקפיד דמחיל ומקיימה: **מתני'** כנסה סתם. בגמרא מפרש אי קאי ארישא אהך דקדיש על הנאי או מלתא באפי נפשה: מומין הפוסלין בכהנים · בבכורות קתני להו : **גמ'** באלו נדרים אמרו · הרי"ף ז"ל כתב כאן המוקדם בגמ' מאוחר וראיתי לפרש על סדר הגמרא כדי שיתקשר יותר פירוש הסוגיא · באלו נדרים אמרו במשנתנו דאינה מקודשת שלא תאכל בשר כו' אבל נדרים שאין בהם עינוי נפש כגון וכו' אינה יוצאה שלא בכתובה זה לשון הרי"ף ז"ל ולפי פשט הגמרא אקדושין קאי לומר דצריכה גט [בשאר נדרים] אבל כתב כן ללמדנו דבשאר נדרים אפי' כתובה יש לה ולפי דעתי דקדק כן מדאמרינן בגמרא לעולם ארישא ומידי דקפדי ביה אינשי הוי קפידיה קפידא מידי דלא קפדי ביה אינשי לא הוי קפידיה קפידא ואי אקדושין בלחוד קאי לא שייך האי לישנא אלא הא"ל למימר דמסתמא כי

אמר רבא לא תימא דליכליה אריא לסבא ולבריה אלא כגון דאמרה ליכליה אריא לסבא באפי בריה : ר' טרפון אמר אף הקולנית א"ר יהודה אמר שמואל במשמעת קולה על עסקי תשמיש כגון דתבעה ליה בפה בקול רם : גרסי' בסוטה בפ' ארוסה* איבעיא להו עוברת על דת צריכה התראה א להפסידה כתובתה או לא ואסיקנא צריכה ירושלמי תמן תנן נשים שאמרו יוצאות בלא כתובה צריכות התראה ואם לא התרה בהן יוציא ויתן כתובה ולא מנה ומאתים אלא אפילו אלף דינר מאבדת הכל ונוטלת בליות שבפניה ויוצאה : **מתני'** המקדש (א) האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת כנסה סתם ונמצאו עליה ב נדרים תצא שלא בכתובה על מנת שאין בה מומין ונמצאו בה מומין אינה מקודשת כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה (ג) שכל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים : **גמ'** כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה *כתובה הוא דלית לה הא גיטה בעיא מ"ש כתובה דלא דאמר אי אפשי באשה נדרנית גט נמי לא תיבעי אמר רבה (ג) גט מדבריהם וכן א"ר חסדא (ד) גט מדבריהם רבא אמר תנא ספוקי מספקא ליה גבי ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא *א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר ושלא תשתה יין ושלא תתקשט בבגדי צבעונין תניא נמי הכי באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר ושלא תשתה יין ושלא תתקשט בבגדי צבעונין ודוקא נדרים אלו שיש בהם עינוי נפש דקפדי בהו אינשי אבל נדרים שאין בהן עינוי נפש כגון קליות ואגוזים וכיוצא בהן שאין בהן עינוי נפש ולא קפדי בהו אינשי אינה יוצאה בלא כתובה אף על גב דקפיד בהו איהו כיון דלא קפדו בהו אינשי לא הוה קפידיה קפידא °איתמר קדשה על תנאי ג וכנסה סתם (ה) אמר רב צריכה ממנו גט ושמואל

דף כה. | סי"ג | דף עג: | דף עב: | [דף צט ע"ב]

רש"י

כבניו ובפני בנו הוי כבפניו : לסבא. חמיה : באפי בריה . בפני בנו של בעל אמרה כן ולפרושי דרב יהודה אתי:על עסקי תשמיש. כלומר כשהוא מדבר על עסקי עונה מריבה עמו ומשמעת לשכיניו והוא בוש בדבר זה : צריכה התראה . שיתרו בה שאם תעשה עוד שתפסיד את כתובתה ואם לא התרו בה לא הפסידה כתובתה : **מתני'** כנסה סתם . בגמ' מפרש פלוגתייהו דרב ושמואל אי קאי ארישא אהך דקדש על תנאי או אם מילתא באפי נפשה היא ומיירי בקידש סתם וכנס סתם : שכל המומין הפוסלין בכהנים . ובבכורות מפרש להו בגמ' : **גמ'** דאמר אי אפשי באשה נדרנית . ולא אמרינן אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות : ספוקי מספקא ליה . על סתם אדם אם אפשי באשה נדרנית אם לאו וכיון דמספקא לן גבי ממונא לקולא כי המוציא מחבירו עליו הראיה וכיון דמספקא לן לא גביא:קדשה על תנאי.שאין עליה נדרים:

בטעות

אהני ואמר ע"מ שאין עליה נדרים לא קפיד אלא בהני אלא ודאי ה"ק דאפי' קפיד באחריני לאחר שכנסה ואמר אי אפשי באשה נדרנית לא הוי קפידיה קפידא ואם רצה לגרשה יתן כתובה ומיהו דוקא בנדרים שנדרה קודם קדושין אבל נדרה תחתיו אפי' בשאר נדרים הוי קפידיה קפידא ותצא שלא בכתובה כמו שאכתוב בסמוך בס"ד ומה שכתב ז"ל אבל נדרים שאין בהם עינוי נפש כגון קליות ואגוזים וכיוצא בהם אינו מדוקדק דודאי נדרה תחתיו מאי מפר משום נדרי עינוי נפש כמו שאכתוב בסמוך בס"ד אלא רצה לומר דכיון שאין בהם עינוי נפש כל כך לא קפדי בהו אינשי ובגמר דבריו הוא ז"ל מתפיס ויש שחלקו כאן על הרי"ף ואמרו דלאו דוקא הני אלא ה"ה לכל נדרי עינוי נפש והני דנקט הייט משום דאורחא דתלמודא לאדכוריהו בנדרי עינוי נפש דאמרינן לעיל (דף עא·) בגמרא א"ר יוסי ואלו הן נדרי עינוי נפש לא אוכל בשר ולא אשתה יין ושלא אתקשט בבגדי צבעונין וראיה לדבר דלאו דוקא הני דהא אמרינן בסמוך מאי שנא כתובה דלא בעיא משום דאמר אי אפשי באשה נדרנית והאי טעמא ודאי בכולהו נדרי עינוי נפש שייך [ועוד] דהא אמרינן לעיל (דף ע·) דהמדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל מיני פירות יוציא ויתן כתובה ואוקימנא לה בגמרא בנדרה איהי וקיים לה איהו ומשום דהוא נתן אצבע בין שיניה הא למ"ד דהיא נתנה אצבע בין שיניה תצא שלא בכתובה דיכול לומר אי אפשי באשה נדרנית אלמא לאו דוקא הני אלא הוא הדין לאחד מכל מיני פירות ולדידי מהא לא איריא דלעיל בשנדרה תחתיו ומ"ה מאי קפיד בכל נדר שיש בו עינוי נפש או שבינו לבינה לפי שאינו בדין שתהא נודרת באלו תחתיו שלא מדעתו אבל הכא שנדרה קודם שתבוא לרשותו אינו מקפיד אלא בנדרים הללו שהיא מתענה בהן הרבה ומתגנה עליו והכי מוכח בירושלמי דגרסינן על רישא דמתני' מתני' בשאמר לה על מנת שאין עליה נדרים אבל אם אמר לה על מנת שאין עליה כל נדר אפילו נדרה שלא לאכול חרובין אינה מקודשת אלמא נדר חרובין אע"פ שהוא מנדרי ענוי נפש ליתיה בכלל על מנת שאין עליה נדרים והיינו טעמא משום דנדרה מקמי דתיתי ברשותיה והם ז"ל תרצו דהא לא קשיא חדא דאפשר דנדרה דלא תאכל חרובין לאו נדרי עינוי נפש הוא ואין הבעל יכול להפר כיון דלא אכלי ליה אינשי כולי האי א"נ אפשר כיון דאע"ג שהבעל יכול להפר משום נדרי עינוי נפש הכא טעמא משום קפידא הוא ובחרובין וכיוצא בהן לא קפדי אינשי הלכך מסתמא מקודשת עד שפירש כל נדר ואין כל זה כלום לפי שבעל כרחם יצטרכו לחלק בין עודה תחתיו לאין עודה תחתיו דהא ההיא דאתו עלה דהמדיר את אשתו שלא לטעום אחד מכל מיני פירות יוציא ויתן כתובה אפילו במאכל רע דלא קפדי בהו אינשי הוא דהא תניא בתוספתא דמכילתין הדירה שלא לטעום אחד מכל המינין בין מאכל רע בין מאכל יפה אפילו לא טעמה אותו המין מימיה יוציא ויתן כתובה אלמא בכל אחד מכל מיני פירות דמתניתין אפילו חרובין ורעים מהם הם ואפ"ה טעמא משום דהוא נתן הא למ"ד היא נתנה תצא שלא בכתובה ונצטרך על כרחינו לחלק בין נדרה קודם קדושין לנדרה תחתיו ובר מן דין מנא להו מדיוקא דלמ"ד היא נתנה בכולהו תצא שלא בכתובה דלמא כי אצטריכינן לטעמא דהוא נתן היינו לומר דמש"ה בכולהו יוציא ויתן כתובה הא אי אמרי' היא נתנה בג' נדרים הללו תצא שלא בכתובה ובאחרים יוציא ויתן כתובה וכל זה אני אומר לדבריהם שלא חלקו בין תחתיו ללא תחתיו ומיהו קושטא דמלתא ודאי משמע דבנדרה תחתיו בכל נדר יכול לומר אי אפשי באשה נדרנית למ"ד היא נתנה וכשנדרה קודם קדושין בג' אלו בלבד וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק שביעי מהלכות אישות האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין עליך נדרים ונמצא עליה אחד מג' נדרים אלו שלא תאכל בשר כו' אינה מקודשת עד כאן ומיהו ע"כ שלשה נדרים אלו לאו דוקא דהוא הדין בדברים שבינו לבינה בכל שדרך בני אדם להקפיד בהם דמי איכא למימר שאם נדרה שתהא נטולה מן היהודים דלא הוי קפידיה קפידא הא ודאי לא הלכך על כרחין ה"ה לנדרים שבינו לבינה שדרך רוב בני אדם להקפיד בהם : ומיהו כי אמרינן דכי נדרה בעודה תחתיו אפילו בנדרים שהן חוץ מאלו יכול לומר אי איפשי באשה נדרנית למ"ד היא נתנה אצבע בין שיניה דוקא בנדרי עינוי נפש או בדברים שבינו לבינה אבל בנדרים אחרים לא (ונפקא מינה דלדידן כמי דקיימא לן הוא נתן בנדרים אחרים) אע"ג דלא שייך למימר הוא נתן לפי שאין בידו להפר אפי' הכי אם בא להוציא צריך ליתן כתובה וראיה לדבר מדאמרינן לעיל במתניתין (דף עב.) ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ונודרת ואינה מקיימת טעמא משום דאינה מקיימת הא אם מקיימת לא ואם איתא דאפי' בשאר דברים יכול לומר אי אפשי באשה נדרנית אפי' במקיימת נמי כיון שנודרת תצא שלא בכתובה ועוד ראיה מדאמרינן לעיל (שם) וכן היא שנדרה שלא תשאל ושלא תשאיל נפה וכברה רחיים ותנור כו' תצא שלא בכתובה מפני שמשיאתו שם רע בשכיניו דוקא בהני משום האי טעמא אבל בנדרים אחרים לא : **גרסי'** בגמרא (דף עב:) איתמר קדשה על תנאי כלומר שאין עליה נדרים וכנסה סתם רב אמר צריכה הימנו גט ושמואל אמר אין צריכה הימנו גט אמר אביי לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמיה דרב (ו) אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכתב רש"י לא תימא קסבר רב אחולי אחליה לתנאי וכתובה בעיא למיתב לה אם מגרשה אלא טעמא דרב לענין גט משום דקסבר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קדושין ואפי' יש עליה נדרים הלכך גבי גט מחמירינן לה בעלמא לענין ממונא בתנאיה קאי שאם ימצא עליה נדרים תצא שלא בכתובה עד כאן ותמה אני דלטעמא דאחולי אחליה לתנאיה [נמי] משמע דלא בעי מיתב לה כתובה משום דלאו בודאי אמרינן דאחוליה אחליה אלא באומד וכן מוכיח בסמוך כמו שאכתוב בס"ד ועוד דהיכי הוה מצינן למימר דבכנסה סתם יש לה כתובה דהא תנן (ז) כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה ומתניתין כפשטא לרב כי קתני כנסה סתם תצא שלא בכתובה ארישא דקדשה על תנאי קאי וכן מוכח בסמוך ולדבריו היה צריך לדחוק ולומר דבבא דכנסה סתם לאו ארישא קאי ובבא באפי נפשה היא דקדשה סתם וכנסה כתם תצא שלא בכתובה דמספקא לן אי אפשי באשה

מהר"ם ת"ז

הגהות הב"ח

(א) נ"ב את : (ב) כל כנ"ל: (ג) נ"ב צריכה: (ד) נ"ב צריכה: (ה) רב אמר כנ"ל: (ו) לפי שאין כנ"ל : (ז) נ"ב וכך הקשו התוס' ע"ש :

עין משפט

א מיי' פרק ז ופ"כה מהל' אישות סמג עשין מח טור אה"ע סי' לח לט :

*) בד"ס הגי' דאפשר דאם כו' :

שלטי הגבורים

א ואם רצה הבעל לקיימה מבעיא התם אם יכול לקיימה ואם לאו ולא אפשיט ולא כייפינן ליה להוציא ומיהו מצוה לגרשה כך כתב הראב"ד ז"ל : כתב מיי' ומ"מ לא אבדה כתובתה אא"כ יש עדים שהתרה בה תחלה ועברה על התראתו ואם אין עדים תשבע שהוא כדבריה ואם רצה לקיים אותה אא"כ אין כופין אותו להוציאה ומ"מ מצוה עליו שיוציאנה כתב מיי' אע"פ שלא הוציאה אין לה כתובה שכתובה תקנת חכמים היא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות אבל הפרוצות אין להן תקנה אלא תהא קלה בעיניו עברה בינה לבינו וידע שהיא עוברת על דת והתרה בה בלא עדים וחזרה ועברה הוא טוען שעברה והיא טוענת שלא עברה או לא התרם כי אם רצה להוציאה יתן כתובה אחר שתשבע שלא עברה אחר ההתראה שאם תודה שעברה אחר ההתראה אינה כלום ע"כ:

לשון ריא"ז

וכל אלו הנשים צריכות התראה בפני עדים להפסידה כתובתה כמו שמבואר במס' סוטה ונראה בעיני שאין צורך להתרות בהן ולהודיען שמפסידות כתובתן אלא אפי' אם התרו שלא ינהגו כמנהגות הרעות הללו וכן מחזיקות ברשען יוצאות בלא כתובה ובלא תוספת כמבואר בק"ס : מעשה בא ליד מהר"ם ז"ל בראובן שהביא עדים שעברה על החרם אחר שהתרה בה והיא גם היא הביאה עדים שגם הוא עבר על החרם ופסק שאינו יכול להוציאה בלא כתובה דטעמא מאי אמור רבנן נודרת ואינה מקיימת יוצאה בלא כתובה דמאי למימר אין אשה אלא לבנים ובעון נדרים בנים מתים וכיון שגם אתה עובר תרמות ההוא גברא לא בעי בני ואין טענתו טענה אבל עדים המעידים על האשה שעוברת על שאר דת משה ויהודית אע"פ שהוא עובר תרמות החשוד לדבר אחד אינו חשוד לכל התורה כולה ויכול להוציא בלא כתובה בעל כרחה :

לשון ריא"ז

ב היו עליה שאר נדרים אע"פ שהתנה בעת שנשאה ע"מ שאין עליה נדרים לא היה דעתו אלא על הנדרים הללו שאין אדם קופד על שאר הנדרים ויש לה כתובה ותוספת אא"כ אמר ע"מ שאין עליה שום נדר כמבואר בק"ה :

ג כתב מיי' המקדש על תנאי וחזר בו אחר כמה ימים ובטלו הרי זו מקודשת סתם אע"פ שבטל בינו לבינה שלא בפני עדים בטל התנאי וכן אם התנאי מן האשה אם בטלה אותו בינו לבינה אא"כ בטל לפיכך המקדש על תנאי וכנס אא"כ סתם או בעל סתם צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא בטל התנאי כשבעל או כנס וכ"כ הר"ס נרבוני בעל מנת שתתן לך מאתים זוז אם אמר המקדש שאינו רוצה לקיים תנאו לעולם אין כופין אותו לקיימו אלא קדושיה בטל וא"צ גט ומ"מ בעל נפש לא ישאנה בלא גט שמא אא"כ יאמר לקיים התנאי לקלקל השני ואם אמר שעדיין רוצה לקיים אין יכולין לכופו כל י"ב חדש כדין זמן שנותנין לבתולה ומי"ב חדש ואילך כותבין עליו איגרת מרד ואם מת קודם שיקיים התנאי אפי' אלינה לא בעי' ואם מחלה היא התנאי בחיי המקדש גמרו הקדושין מיד כאילו קיימו :

באשה נדרנית או לא וצריך לומר דאפילו הכי כי קדשה על תנאי וכנסה סתם כיון שהזכיר תנאו בקדושין ולא הזכירו כשכנסה הרי הוא כאילו מחל תנאו בפירוש ומי מכניסנו בכל זה הדוחק אלא כך ראוי לפרש לא תימא טעמא דרב דכיון שכנסה סתם אע"פ שלא בעל אימר אחולי אחליה לתנאיה ותהא צריכה גט מספק דליתא אלא בשבעל מיירי וטעמיה משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קדושין וצריכה גט בודאי והכי מוכח בגמ' מדאמרינן והא אשמועינן חדא זימנא דוק ותשכח ומיהו לענין כתובה אכתי בתנאיה קאי שאם ימצא עליה נדרים תצא שלא בכתובה ותמה אני למה הוצרך רש"י ז"ל לומר דלענין ממונא בתנאיה קאי ומש"ה אין לה כתובה שהרי כיון שהוא בועל לשם קדושין אפי' אין דעתו על תנאי כלל אין לה כתובה דהא איבעיא לן בפרק קמא דקידושין (דף י') ביאה אי ניסואין עושה או אירוסין עושה ולא איפשיטא ומשמע דאביי ורבא ס"ל התם דאירוסין עושה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות אישות ומעתה כל שנמצאו עליה נדרים אינה אלא ארוסה ואין לה כתובה ולפיכך לפי דברי רש"י ז"ל שכתב ובעל לשם קדושין לא היה צריך לכתוב דלענין ממונא בתנאיה קאי ומיהו ודאי צריך הדבר לאמרו לפי שיש לפרש ולומר דמשו' דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אחוליה אחליה לתנאיה ונמצאת מקודשת משעה ראשונה וכונסה עכשיו ואילו לא נאמר דלענין ממונא בתנאיה קאי היה לה כתובה ואין לה כמו שמוכיח בסמוך ומכאן יצא לו לרמב"ם ז"ל מה שכתוב בפ"ז מהלכות אישות המקדש על תנאי וחזר אחר כמה ימים וביטל התנאי אע"פ שבטלו בינו לבינה בטל התנאי והרי היא מקודשת סתם וכו' לפיכך המקדש על תנאי וכו' (א) שמא תאמר והיאך נסמוך במאי דאמר לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה כו' דכיון דאידחיא ואמר אלא טעמיה דרב דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דלמא לגמרי אידחו ולא מצי מחיל והכא היינו טעמא משום דבעל לשם קידושין ליתא שמסקנת הסוגיא מוכחת דלטעמא דאחוליה אחליה לתנאיה סמכינן וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד וא"ת והיכי מצי מחיל לתנאיה בשלמא במתנה באומר ע"מ שתתני לי מאה זהובים מצי מחיל דה"ל כאילו אמר לה הריני כאילו התקבלתי ואילו נתקיים התנאי דמי אבל הכא כי מחיל מאי הוי והרי אם היו עליה נדרים נתבטלו הקדושין מיד יש לומר דכיון שלהנאתו התנה אין דעתו שיתבטלו הקידושין מיד אלא הדבר תלוי עד שידע בנדרים או שיראה במומין וכל שלא הקפיד בהם מקודשת כדאמר לקמן גבי מומין ראה ונפייס הוא ומיהו אם הקפיד בהם אינה מקודשת אע"פ שחזר אחר כך ומחל ואם תאמר והא תנן בפרק האיש מקדש (ד' מח:) ע"מ שאני עני ונמצא עשיר עשיר ונמצא עני [דף מט·] על מנת שאני כהן ונמצא לוי ובכולן אפילו אמרה בלבי היה להתקדש לו אינה מקודשת ואם איתא דיכולה היא למחול בתנאי שאינו של ממון אמאי אינה מקודשת תירצו בזה דהא"נ דאי מחלה אח"כ ואמרה רוצה אני אותו כאילו הוא עשיר ה"נ דמקודשת אלא התם בשלא מחלה אלא שהודית דבשעת התנאי בלבה היה להתקדש לו אף על פי שלא יהא עשיר ואינה מקודשת משום דדברים שבלב אינם דברים כדאמרינן בההיא סוגיא דהתם אבל כשמחלה אותו תנאי אחר כך הכי נמי דמקודשת (ב) ואין דעתי נוחה בזה כלל דהא כי אמרה דעתי היה להתקדש לו הרי בכלל דבריה מחילה של עכשיו שהרי מתחלתה ועד סופה לא הקפידה ואי במקפדת השתא עסקינן הוה ליה למתני הכי בהדיא ולא למתני אינה מקודשת סתמא לפיכך נראה לי דזו מפני שאמרה דבלבה היה להתקדש לו הורע כחה ואינה יכולה למחול לפי שאילו התנתה להנאתה היתה יכולה למחול ולומר הרי אתה לי כאילו היית עשיר שהקידושין היה תלויין [לדעתה] משעה ראשונה עד שתראה אם תקפיד אם לא תקפיד אבל זו שמשעה ראשונה לא היתה מקפדת ואעפ"כ התנתה כיון דדברים שבלב אינן דברים נתבטלו קידושיה לאלתר שלא להנאתה התנתה אלא תנאי גרידא היה ובטלו הקידושין מיד אבל במתנה להנאתו יכול הוא שיאמר לה הרי את עלי כאילו אין עליך נדרים ואע"ג דאמרינן לגבי גט הרי זה גיטיך על מנת שתתן לי מאתים זוז וחזר ואמר לה מחולים לך אינה מגורשת עד שתתן התם הוא משום דלנטורה קמכוון והא לא נטרה אבל הכא מצי מחיל וכן דעת הראב"ד והיינו טעמא משום דבכל תנאי שאינו מתכוון להנאתו אלא לצער את חבירו בדוקא מתנה אותו אבל תנאי שהוא להנאתו אין דעתו שיתקיים אלא אם הוא מקפיד אבל כל שאינו מקפיד *שיהא המעשה קיים והרשב"א ז"ל חולק ואומר דדוקא בתנאין של ממון הוא שיכול למחול מטעם הריני כאילו התקבלתי אבל בתנאים כאילו אין מחילתו כלום ופי' דה"ק לא תימא טעמיה דרב דכיון שכנסה סתם ולא הקפיד להזכיר תנאו בשעת כניסה בחופה אחולי אחליה לתנאיה הראשון לגמרי וגמר ובעל לשם קדושין גמורים בין ישנן בין אינן ואילו רצה לגרשה כתובה בעי למיתב לה אלא טעמיה דרב לענין גט משום שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קדושין אע"פ שיש עליה נדרים אבל לענין כתובה בתנאיה קאי שאם ימצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה ע"כ ותמהני אי משום בעל לשם קידושין אתינן עלה מעיקרא היאך תהא לה כתובה והא ביאה אירוסין עושה וארוסה אין לה כתובה ודוחק הוא לפרשה דוקא בשכתב לה דאי הכי הוה עדיף טפי למימר דכיון שכנסה וכתב לה כתובה ולא התנה אחוליה אחליה לתנאיה כיון דלא שקלינן וטרינן אלא בכתובה בלבד ואפשר לומר דכי אמרינן דביאה אירוסין עושה הני מילי בבית חמיו אבל כל שהביאה בביתו וכנסה ובעלה הרי הקידושין והנישואין באין כאחד וכי תימא היכי מסקינן דטעמיה דרב משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והא כיון דאין לה כתובה אכתי בעילת זנות היא וכדאמרי' לעיל בפרק אע"פ (דף נד:) יש לומר דהכא לאו דוקא בעילת זנות אלא לומר שאין אדם עושה [בכוונתו] בעילתו בעילת זנות ולי נראה אי אמרינן דבעל לשם קידושין אין צורך לכך דכי אמרינן בפרק אע"פ דכל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זה עושה בעילתו בעילת זנות הייטו בבא עליה לאחר שכנסה בלא כתובה אבל זה אם אין קדושיו הראשונים קידושין מפני תנאו הרי הוא עכשיו מקדש בביאה ולא שמענו במקדש בביאה שתהא ביאתו זנות ומכל מקום מוכח בגמרא דהשתא דאמרינן דטעמיה דרב משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דצריכה גט גמור מדאורייתא מדאמרינן ואזדו לטעמייהו כו': וגרסינן בגמ' [דף עג.] תנן כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא מאי לאו קדשה על תנאי וכנסה סתם ותיובתא דשמואל. כלומר דסיפא ארישא קאי וקאמר דכתובה הוא דלא בעיא דלענין ממונא לא אחיל תנאיה אבל גיטא בעיא דלשום קידושין בעל דאי משתכח עלה נדרים לא תהא בעילת זנות כרב ותיובתא דשמואל ודחינן [שם ע"ב] לא קדשה סתם וכנסה סתם. כלומר ומילתא באפי נפשה היא ולקמן פריך מ"ש גט ומ"ש כתובה ופרכינן אבל קדשה על תנאי וכנסה סתם מאי הכי נמי דלא בעיא גיטא אדתני המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת ליתני המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים וכנסה סתם ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת וכ"ש הא. כלומר אבל השתא משמע דדוקא בשלא כנסה קאמר ומהדרינן ה"נ קאמר המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים וכנסה סתם ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת קדשה סתם וכנסה סתם תצא שלא בכתובה. כלומר דמתני' כללי כללי קתני. המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים אינה מקודשת בשום ענין ואע"ג דחזר וכנסה סתם. אבל אם כנסה סתם. כלומר שעשה כל מעשה כניסה סתם בין קידושין בין נישואין תצא שלא בכתובה. ופרכינן מ"ש כתובה דלא בעיא דהאמר אי אפשי באשה נדרנית. כלומר ואע"ג דלא אתני כמאן דאתני דמי. א"ה גט נמי לא תבעי. ובשלמא לרב שפיר מטעמא שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכמו שכתבתי למעלה אבל לשמואל קשה דהא לית ליה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כדאשמעינן גבי קטנה שלא מיאנה [דף עג.] כדאיתא בגמרא. ומפרקינן אמר רבה (ד) גט מדבריהם וכן אמר רב חסדא (ה) גט מדבריהם ורבא אמר תנא ספוקי מספקא ליה. כלומר סתם אדם אי אפשי באשה נדרנית או לא א"כ אי מחיל לנדרים

כיון

דף עג: ושמואל אמר אין צריכה ממנו גט *אמר *רבא מחלוקת דרב ושמואל בטעות שתי נשים מדהוה ליה למידק ולא דק אחולי אחיל לתנאיה אבל בטעות אשה אחת דברי הכל אינה צריכה ממנו גט אמר ליה אביי והא מתני' דכטעות אשה אחת דמי וקא (א) מותיב מינה תיובתא אלא אמר *רבא מחלוקת בטעות אשה אחת כעין שתי נשים אבל בטעות אשה אחת גרידתא דברי הכל אינה צריכה ממנו גט הא שמעתא צריכינן לפרושה דחזינן בה כמה רבוותא דשקלי וטרו בה ולא סלקא לחד מינייהו כהוגן דאיכא מינייהו דפריש טעות שתי נשים כגון שקדש שתי נשים חדא על תנאי והדא שלא על תנאי וטעה הי מינייהו הוי קידושין על תנאי והי מינייהו קדושין גמורין וכנס אותה שהיו קדושיה על תנאי סתם ולא דק כי איתיה לתנאיה אי לא בהא אמרינן מידע ידע ובריר ליה שקידש אחת על תנאי והוה ליה למידק ולא דק רב סבר מגו דלאדק אחליה לתנאיה וכו' וקאמר בטעות אשה אחת כעין שתי נשים שיש בדבר ספק (ב) בין שתי המדות (ג) דהוה ליה למידק ולא דק כמה שיש בב' נשים אבל אשה גרידתא שאין שם ספק דהוה ליה למידק בה הדין הוא פירושה דפריש ולא קא פריש מאי ניהו שתי המדות ומאי ספק דאית בה ואיכא מינייהו מאן דפריש בטעות אשה אחת כעין ב' נשים כגון שקדש אשה אחת ע"מ שאין עליה נדרים וגרשה לימים חזר וקדשה וכנסה סתם ונמצאו עליה נדרים ואיכא מינייהו מאן דפריש

רש"י

בטעות שתי נשים. כגון שקדש לאחת על תנאי ואשה אחרת כנס אחריה סתם ונמצאו עליה נדרים והיינו טעותא רב סבר כיון דלא אתני בהדה דהך אע"פ שכבר גילה דעתו שאי אפשי באשה נדרנית צריכה גט דדילמא גבי הך דחביבא ליה לא קפיד ושמואל סבר כיון דגלי דעתיה גלי: אבל בטעות אשה אחת. שקדש על תנאי וכנסה סתם אפילו רב מודה דדעתו אתנאי: ופריך אביי בתר הכי והא מתני' בטעות אשה אחת למאי דסלקא דעתך דסיפא ארישא קאי וקא מותיב תלמודא מיניה תיובתא לשמואל מדקתני אין לה כתובה משמע הא גיטא בעיא: אלא אמר *אביי מחלוקת באשה אחת כעין ב' נשים. כגון שקדשה על תנאי וגירשה מן האירוסין וחזר וכנסה סתם בההיא אמר רב צריכה גט דכי אשה אחרת דמיא ולשם קידושין בעל וליכא למימר אתנאי קא סמיך ושמואל סבר הא גלי דעתיה מעיקרא דאי אפשי באשה נדרנית ועל תנאי כן חזר וקדשה: אבל בטעות אשה אחת. שכנסה ע"י קדושין ראשונים דברי הכל אין צריכה הימנו גט [וכי] אותביה ממתני' הכי אותביה מאי לאו קדשה על תנאי וכנסה סתם אחר שגרשה דבלא גרשה ליכא מאן דאמר והיכא דגרשה קתני הא גיטא בעי ואני שמעתי טעות אשה אחת כעין שתי נשים כגון שקדש רחל על תנאי ואחר כך כוון לכנוס לאה וכנסה סתם ונמצאת רחל וקשיא לי נהי נמי דכוון לבעול לשם קדושין הא לאו לרחל איכוון ואמאי צריכה גט (ע"כ לשון רש"י ז"ל):

[דף עג ע"ב] איתיביה מודים חכמי' לר"א וכו' וקשיא לן אמאי לא אותביה אביי לרב' מקטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונישאת כי אותביה מההיא ברייתא דמודים חכמים לר"א י"ל דההיא קטנה שלא מיאנה מימרא היא ואפשר דרב' מתני לה בטעות כעין שתי נשים קטנה שלא מיאנה מן האירוסין והגדילה וכנסה ובעלה דהיינו כעין שתי נשים ועמדה ונישאת לאחר אבל ברייתא ודאי קשיא דקתני רישא קטנה שהשיאה אביה ובסיפא קתני והחזירה כשהיא קטנה כלומר החזירה לנישואין וגדלה אצלו זו היא בעילה לתודיה והיא טעות אשה אחת גרידתא והשתא מאחר דתרצה רב' לברייתא ממילא איתריצא ההיא שמעתא דקטנה שלא מיאנה ואיתוקמא לה ככתיבתה וממה שגלינו דעתנו בטעות אשה אחת כעין שתי נשים דהיינו כניסה סתם ובעילה סתם אידחי ליה מה שכתב הרי"ף ז"ל בפי' שמועה זו (והביאו הרא"ש בסי' י"ד) שחלק בין בעל לאלתר ובין בעל לאחר זמן ותיובתא דאותבינן בגמ' מברייתא דמודים חכמים לר"א קשיא ליה לרב ז"ל דהא קתני או שהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו ואמרי' עלה דטעות אשה אחת היא אע"פ שבעל לאחר זמן:

הגהות הב"ח

(א) מותבינן כצ"ל: (ב) נ"ב נ"ל לפרש מדה אחת היא דקדשה על תנאי ומדה שניה שקדשה שלא על תנאי והן המדות שהזכיר תחלה בשתי נשים ויש ספק בדבר בין שתי המדות כלומר שקדשה [על תנאי] (דרק) [רק] שקדשה ע"מ שלא יהא עליה נדר דלא תאכל בשר ולא התנה ע"מ שלא תשתה יין ואח"כ נולד לו ספק בין אלו שתי המדות וטעה וחשב שהתנה עמה שלא תשתה יין ולא התנה עמה על אכילת בשר וכנסה סתם ולא דק רב סבר כו' ומ"ש אבל אשה אחת גרידתא שאין שם ספק כו' נראה מדברי המפרש הזה דלא גרסי' אבל בטעות אשה אחת גרידתא אלא ה"ג אבל באשה אחת גרידתא. ומ"ש ואיכא מינייהו מאן דפריש כו' כן פי' רש"י. ומ"ש ואיכא מינייהו מ"ד כו' הימה לפי' זה דהא איתמר וכנסה סתם דמשמע מנשואין ולא קדושין ועוד דכיון דהטעוהו לשליח א"כ אין כאן קדושין ואמאי קאמר רב צריכה גט וכעין פי' זה כתב רש"י ז"ל ודאאה. עי' עליו: (ג) כמה שיש בשתי נשים דהוה ליה למידק ולא דק אבל כו' כצ"ל: (ד) נ"ב צריכה: (ה) נ"ב צריכה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) פי' מדאמרינן לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה ש"מ שיש בידו למחול בסתם וא"צ לומר מחול בפני עדים דוקא כדעת הראב"ד ז"ל ועי' במ"ע: ד"ת (ב) כן כתבו בשם הרא"ש ז"ל אך דעתו ז"ל דוקא בע"מ שאני עשיר וכיוצא בזה אבל בע"מ שאני כהן ונמצא לוי לא מהני מחילה דכיון שהתנה עליו כשנמצא לוי אין זה אותו האיש שנתקדשה לו וצ"ע. חידושי ריב"ש ז"ל:

נ"א רבה [וכ"ה סב"ח]

נ"א דרבה [וכ"ס הב"ח]

נ"ל רבה

[אולי צ"ל דעתו שיהא המעשה קיים אפי' לא יתקיים התנאי]

כיון שקדש סתם וכנס סתם גבי ממונא לקולא משום דהמוציא מחבירו עליו הראיה וכיון דמספקא לן לא גביא וגבי איסורא לחומרא . והרי"ף ז"ל הביא פירוקו דרבה ורבא בהלכות ותמהו עליו דהני פירוקי אליבא דשמואל אפריקו אבל לרב צריכה גט גמור מדאורייתא מטעמא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכמ"ש למעלה וכיון שכן היאך כתב גט מדבריהם אי נמי מספקא ועוד דלרב לית ליה מידי בקדשה סתם וכנסה סתם דמתני' לדידיה כפשטא מתוקמא דסיפא דכנסה סתם ארישא קאי והיינו שקדשה על תנאי וכנסה סתם ולדידי לא קשיא דאין ה"נ דהשתא לטעמא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות לרב כל שבעל צריכה גט גמור מדאורייתא אבל למסקנא דסוגיין לא קאי האי טעמא דמשום בעילת זנות ליכא דדעתיה אתנאה וטעמיה דרב דאמר צריכה הימנו גט משום טעמא דאחולי אחיל הוא ואין לנו לומר אחולי אחיל בודאי אלא דלמא אחולי אחיל וכי קאמר צריכה הימנו גט דוקא בספק כמו שאכתוב בסמוך בסייעתא דשמיא (א) וכיון שבמקדש על תנאי וכנס סתם מספקינן דלמא אחולי אחיל כ"ש בקדש סתם וכנס סתם וכבר כתבנו [במקדש סתם וכנס סתם] דאין לומר שיהו קידושי ודאי ושתהא לה כתובה דהא נדרים כמומין ומומין אפי' בסתם הן פוסלים והיינו סיפא דתנן שכל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים ונדרים אלו דומיא דמומין הן והיינו דאמרינן בכל דוכתא משום סמפון דאלמא איכא סמפון בנשים במומין במקדש סתם שלא תאכל בתרומה לפי שאינה מקודשת ודאי מן התורה והוא הדין לנדרים כשמואל: **איתמר** קדשה על תנאי וכנסה וכו'. הא שמעתא צריכין לפרושה כו' וטעות שתי נשים כגון שקידש אשה אחת על תנאי כו' וזהו פירוש הרי"ף ז"ל ולפי זה טעות שתי נשים לאו דוקא אלא טעות הנמצא באחת משתי נשים ויותר נראין דברי רב יוסף הלוי שפירש דטעות שתי נשים היינו כגון שקדש שתי נשים על תנאי וחזר וכנסן סתם ופליגי בבתרייתא דרב סבר דכיון דכנס שתי נשים סתם זו אחר זו ולא הזכיר תנאו ודאי אחולי אחליה לתנאיה ושמואל סבר דאפי' הכי על דעת תנאו הוא כונס ולהאי פירושא אתיא ליטנא דטעות שתי נשים כפשטה: ש"מ אחולי אחליה לתנאיה . כל זה הוא לשון הרי"ף ז"ל וממקומו הוא מוכרע דמטעם אחולי אחליה לתנאיה צריכין למייתי עלה דאי מטעם אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אפי' לא קידש אלא אשה אחת צריכה הימנו גט אמר ליה אביי והא מתניתין דקתני כנסה סתם וכו' דכי טעות

[דף ק ע"א] [נ"א רבה] [וכ"ה הכ"ח] [ג"י מהר"ס] [דף ק ע"ב] [נ"א דרבה]

[הגהות הב"ח: (א) נ"ב אשה: (ב) דרב כצ"ל: (ג) דרבה והדר רבה. כצ"ל: (ד) דעתין: (ה) נ"ב מיהא:]

אשה אחת דמי . דלמאי דסלקא (ד) דעתך דסיפא ארישא קאי טעות אשה אחת היא והא מותבינן מינה לעיל לשמואל כמו שכתבתיה למעלה אלמא איכא דס"ל דטעות אשה אחת נמי צריכה גט ואף על גב דאנן הוא דאותביניה ולאו רב איירי בה קושיא הוא לרבה דהאי דברי הכל דקאמר סברא דידיה הוא ולאו מרב ושמואל שמעה שהרי לא היה בדורם אלא דקסבר דליכא למ"ד בכה"ג דלאו דעתיה אתנאיה והא קחזינן דכל בני בי מדרשא דאותבוה סלקא דעתייהו למימר הכי : **איכא** מאן דקשיא ליה כו' וטעמא דמילתא כו' . דברי הרי"ף ז"ל בכאן לא נתחוורו לי דאע"ג דלא קתני בה בהדיא לא שייך למימר דכי טעות אשה אחת דמי ומדוחק קושיא זו שבש רש"י ז"ל הנסחאות וכתב על לשון זה שהוא מוזכר בהלכה ג"כ דבכלהו גרסינן והא הכא דטעות אשה אחת היא ולי נראה דרבה ואביי הכא בהא שקלי וטרו דרבה סבר דטעמא דרב דאמר צריכה הימנו גט היינו משום דכיון שעשה מעשה סתם משמע דאחולי אחליה לתנאי והכי נמי מוכח בגמ' דבפירקא דפרכינן אמאן דפליג עליה (ב) [באשה אחת] אמרינן אלמא כיון דעבד מעשה אחולי אחליה לתנאיה כלומר חיישינן דילמא אחולי אחיל דלטעמיה דרבה נמי פשטא דמתני' משמע דרב דכתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא ואין לומר טעם אחר בזה אלא משום דמספקא לן אי אחולי או לא וגבי ממונא לקולא וגבי איסורא לחומרא ואביי לא ניחא ליה בהכי ואזיל לטעמיה כדאמרינן לעיל בהדיא לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמיה דרב משום שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולאביי גיטא

דפריש כגון שקדש (א) אחת על תנאי שאין עליה נדרים ומינה אחר כן שליח לקדש אשה אחרת והטעוהו וקדשו לו אשה ראשונה בסתם ודברים אלו כולן אין הדעת סובלתן ואנן הכי אסתבר לן פירוש הא שמעתא °איתמר א קדשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה ממנו גט ושמואל אמר אין צריכה ממנו גט אמר *רבא [מהר"ס] מחלוקת (ב) רב ושמואל בטעות שתי נשים כגון שקדש אשה אחת על תנאי וחזר וקדש אשה אחרת סתם ואח"כ כנס את הראשונה סתם רב סבר כיון שחזר וקידש אשה אחרת סתם ולא הקפיד והתנה עליה כמו שהקפיד והתנה על הראשונה ש"מ אחולי אחליה לתנאי דאתני עלה דקמייתא תדע שהרי כנסה סתם ולא אדכריה לתנאיה הלכך אי איכא עלה נדרים לא אמרינן קדושי טעות הוו ולא בעיא גיטא מיניה אלא כדבעי לאפוקה משום הדין תנאה אמרי' מיהדר הוא דקהדר ביה השתא מההיא מחילה וצריכה גיטא מיניה ושמואל סבר אע"ג דקדיש ליה אשה אחרת סתם לא אמרינן מיהדר הדר ביה מתנאיה דהיאך ואחוליה אחליה לגבי דידה ואע"ג דכנים לה סתם וקא בעיל לה תנאו קיים דכל בועל על דעת תנאו הוא בועל וקידושיו קדושי טעות הן ואינה צריכה ממנו גט אבל אם לא קידש אלא אשה אחת ע"מ שאין עליה נדרים אע"פ שכנסה סתם ונמצאו עליה נדרים אפילו לרב אינה צריכה ממנו גט דלא אמרי' בה אחולי לתנאיה אלא קדושי טעות הוו ואינה צריכה ממנו גט דלא אחליה לקפידא דיליה לגבי אתתא אחריתי דנימא כי היכי דלא קפיד אהאיך ה"נ לא קפיד אהאיך קמייתא ואחוליה אחליה לקפידא קמא דקפיד ואתני עלה א"ל אביי והא מתניתין דקתני כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים דכטעות אשה אחת דמי וקמותבינן מינה תיובתא לשמואל אלמא איפליגו רב ושמואל בטעות אשה אחת °איכא מאן דקשיא ליה מ"ט קאמרינן אמתניתין דכטעות אשה אחת דמי ולא אמרי' דטעות אשה אחת היא וטעמא דמילתא משום דלא קתני בה בהדיא המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים וכנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה אלא רב הוא דקא פריש לה הכי ובטיל ליה האי מימרא (ג) *דרבא והדר *רבא וקאמר מחלוקת בטעות אשה אחת כעין שתי נשים דכי היכי דשתי נשים אע"ג דקדיש לחדא על תנאי כיון דהדר וקדיש לאידך סתם אחולי אחליה לתנאיה ה"נ באשה אחת אע"ג דקדיש לה על תנאי

בעיא מן הודאי משום דבעל לשם קדושין ודאי או משום דודאי אחליה לתנאיה בשעת קדושין ואפ"ה לית לה כתובה משום דלגבי ממונא עדיין בתנאו הוא עומד וכנסה סתם דתנן במתני' דבעיא גיטא אליבא דאביי דוקא בבעל אבל בכנס לא ולרבה לא שנא ליה מידי בין בעל לכנס משום דס"ל דליכא למיסמך אטעמא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות משום דאיכא למימר דעתיה אתנאיה והכי אמרינן בגמרא בהדיא גבי פירקא דפרכינן לרבה מקטנה שהשיאה אביה כו' ומשום הכי א"ל אביי והא מתני' כהי דהנא בבעל דוקא אוקימנא ליה [ג"י] [ואין זה טעות דכיון דבעל קנה ואינו [מהר"ס] מקפיד] לדידך דלא סמכת הכא אטעמא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כטעות אשה אחת דמי כלומר כאילו לא בעל אלא כנס שאין לך יפוי כח מחמת בעילה כלום ואפ"ה מותבינא תיובתא מינה בשלמא לדידי לא דמי לטעות אשה אחת כלומר קדש על תנאי וכנס סתם משום דסמכי אבעילה אלא לדידך קשיא : **והדר** ביה רבה וקאמר מחלוקת בטעות אשה אחת כעין שתי נשים דכי היכי דבשתי נשים כו'. האריך הרי"ף ז"ל בזה ועיקר פירושו דכשהכניסה רחוקה מהקידושין כי ה"ג מיקרי טעות אשה א' כעין שתי נשים וכשהיא קרובה הוה ליה טעות אשה אחת וכתב ז"ל ודייקי להאי פירושא מדקתני בטעות אשה אחת כעין שתי נשים כנסה וקתני בטעות אשה אחת גרידתא ובעל דאלמא כנסה לאחר זמן משמע ובעל לאלתר משמע ובזה האריך ולא ירדתי לסוף דעתו דמאי משמע כנסה לאחר זמן ומאי משמע בעל לאלתר והפי' הנכון בטעות אשה אחת כעין שתי נשים הוא מה שפירש בו הר"ז הלוי דהיינו כגון שקדש אשה אחת על תנאי וכנסה סתם ואח"כ בעל סתם והשתא איכא תרי סתמי ודמיא לטעות שתי נשים לפי' הרב בן מיגא"ש ז"ל דאיכא תרי סתמי שפירש שכנסן שתיהן סתם וכן נמי לפי' הרי"ף ז"ל שפירש שקדש שנייה סתם ואח"כ [כנס] את הראשונה סתם דכי היכי דהתם איכא תרי סתמי הכא נמי איכא תרי סתמי ובהא הוא דפליג רב דכיון דכנס סתם ואחר זמן בא עליה סתם ולא התנה ודאי אחולי אחליה לתנאיה ובעל לשם קדושין ושמואל סבר דאפ"ה אתנאיה סמך אבל באשה אחת גרידתא שקדשה על תנאי וכנסה סתם ובא עליה מיד דכניסתה ובעילתה כאחת דליכא אלא חד סתמא דכ"ע אינה צריכה גט דע"ד תנאו הוא בועל ולהאי פירושא אתיא שפיר האי דמותביה ממתניתין לשמואל דמתניתין כפשטה הכי משמע שכנס סתם ואח"כ בא עליה דאין דרך לבא עליה מיד בשעת כניסה הלכך ליכא למקשי השתא מאי דאקשינן לעיל והא מתני' דכטעות אשה אחת היא דשפיר אתיא כפשוטה בטעות אשה אחת כעין שתי נשים לפום האי פירושא וכדכתיבנא ואותביה אביי לרבה בגמרא מדתניא קדשה בטעות וכן בפחות משוה פרוטה וכן קטן שקדש אע"פ ששלח סבלונות לאחר מכאן אינה מקודשת בעלו קנו ר"ש בר"י אומר משום ר"ש בעלו לא קנו והא הכא דכטעות אשה אחת היא ופליגי מאי לאו טעות נדרים כו'. ועל הדרך שפירשתי למעלה הכי פירושו . קתני (ה) בעלו קנו בשלמא לדידי לא דמי לטעות אשה אחת דהיינו קדש על תנאי וכנסה סתם משום דכיון דבעל אינו עושה בעילת זנות ולא אמרינן דעתו אתנאה אלא לדידך דסבירא לך דעתיה אתנאה לא עדיף כלל בעל מכנס דאפי' בעל כטעות אשה אחת דמי ואפ"ה קתני דקנו ושתי קושיות אחרות דבגמרא על דרך זו מתפרשות : **ונמצא** עכשיו דרבה לא ס"ל כאביי דאתי לה מטעמא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אלא מטעמא דאחולי אחיל אתי לה ובודאי רבה גופיה אית ליה כפשטא דמתני' דכתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא ולית ליה [בה] בהני טעמא אחרינא אלא או גט מדבריהם או ספוקי מספקא ליה דאיהו לא מצי אמר כטעמיה דאביי המוזכר למעלה ומשמע דנקיטינן כרבה במקום אביי דתלמיד במקום הרב הוא וכהי דאותביה לא איפליג עליה בהדיא ועוד דבסמוך אמרינן המקדש על תנאי ובעל זה היה מעשה ולא היה כח בחכמים להוציאה בלא גט דמשמע מהומרא בעלמא כמו שאכתוב בסמוך בסייעתא דשמיא

א כל הני תנאי מיירי בשלא כנסה אבל כנסה מקודשת מיד דמסתמא בשעת כניסתה לחופה אחלה לתנאי כדאמרי' במקדש על תנאי ובעל הייב ליתן לה כתובתה ממ"נ אם מחלה הרי נשואין גמורין ואם לא מחלה באותה שעה הרי עדיין יכולה למחול וכשתמחול אגלאי מלתא דנשואין גמורין הוו וכתובה יש לה וכ"כ הרא"ש בתשובה באחד שהלך למדינת הים וקידש על תנאי אם באתי מכאן ועד י"ב חדש תהא מקודשת מעכשיו וקודם שהלך נתרצו שניהם להאריך הזמן ועברו י"ב חדש ולא בא ובא קודם הזמן האחרון וכתב דהוו קדושין דכל מעשה שנעשה על תנאי יכול לבטל התנאי ואם נתקלקלו המעות הוו קדושין למפרע כשנתקיים תנאי שני :

לשון ריא"ז

בעל הרי זו מקודשת קדושין גמורין ואפי' קידש על תנאי ובעל על תנאי ואמר הריני בועליך ע"מ שאין עליך מומין או נדרים או על תנאי אחר כגון ע"מ שירצה אבא אע"פ שלא רצה האב מקודשת לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות שהרי זו תחלת בעילתו לשם אישות היתה וזו שהתנה כסבור שלא יעברו על תנאה ולפיכך אע"פ שלא נתקיים התנאי הרי א"א לבטל בעילת האישות והרי זו מקודשת . קידשה ע"מ שאין עליה מומין ונמצאו עליה מומין והלכה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת קדשה ע"מ שאין עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה מקודשת מה בין מומין לנדרים לפי שהמומין מכאן ולהבא הם מתרפאים והנדרין למפרע הם בטלים והרי הוא כמי שלא היו עליה נדרים וקדושיה קיימין ונראה בעיני שקדושיה קדושי ספק הם ואם נתקדשה עוד לאחר צריכה גט בין מן הראשון בין מן השני בין שהיתה אשה חשובה ממשפחה גדולה בין שלא היתה אשה חשובה לפי שהלכה זו מסופק היא כמבואר בקונט' הראיות:

[נ"א רבה]

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן נמי כהא"ש ז"ל וכו' מינה כתב עוד שם לרב דינא הכי בקידש סתם וכנס סתם דהא אפי' במקדש על תנאי אמר רב דמוחל על תנאו כדי שלא יהא בעילתו זנות כ"ש בקדש סתם וכנסה סתם שרוצה שתהיה אשתו אף אם ימצאו עליה נדרים ומומין והצריכה גט אליבא דרב נמי אליבא דרבה :

(ב) תמיה אני דלא פליגא היאך מיימר דרב אחא בר יעקב אלא באתתא נמי מתאמרא לרבה בטעות אשה אחת גרידתא ובדי עלמא :

דשמיא ונתברר עכשיו דלמסקנא צריכה גט דאמר רב היינו מן הספק ולא מן הודאי ולפיכך יפה כתבן הרי"ף ז"ל בהלכות להנהו פירוקי דגט מדבריהם ותנא ספוקי מספקא ליה דרב נמי צריך לה אליבא דרבה דקי"ל כוותיה: **וכתב** הרי"ף ז"ל ואפ"ה לית הלכתא כותיה דהא אסקינן אמר רב כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה גט זה היה מעשה ולא היה כח בחכמים להוציאה בלא גט וכו'. ופשט דבריו דאפי' בקדש על תנאי וכנס ולא בעל נמי אמרינן הכי וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות אישות לפיכך המקדש על תנאי וכנס סתם או בעל סתם הרי זו צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא בטל התנאי כשבעל או כשכנס ועל הדרך שפירשתי לא כ"ל כן משום דבקדש על תנאי וכנס סתם ולא בעל בין לאביי בין לרבה אינה צריכה גט ובבעל דוקא הוא שאמרו זה היה מעשה והכי קאמר נהי נמי דמסתבר דכרבה (ג) קי"ל דבעל לא עדיף מכנס וכל טעות אשה אחת גרידתא אפי' בבעל אינה צריכה גט אפ"ה זה היה מעשה ולא היה כח בחכמים להוציאה בלא גט מפני שחששו לסבריה דאביי דאמר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אבל בכנס ולא בעל אין לנו ואעפ"כ ראוי להחמיר בדבריהם ז"ל ונמצינו למדין דלא שנא קדש על תנאי ובעל סתם ול"ש קדש על תנאי וכנס סתם ולא שנא קדש סתם וכנס סתם צריכה גט מספק אבל בקדש סתם ולא כנס ולא בעל לא אשכחן בגמרא מידי אלא שהרמב"ם ז"ל כתב בפרק ז' מהלכות אישות הרי זו מקודשת מספק וכ"ל שחשש הרב ז"ל דדילמא כי אמרינן קדשה סתם וכנסה סתם דבעיא גיטא הוא הדין לקדש סתם בלבד דכי נקטינן לה בכנסה סתם(ד)לרבותא דאין לה כתובה *עבדינן אבל אין הכי נמי דבקדש סתם בלחוד צריכה גט ולפיכך החמיר וכתב הרי זו מקודשת מספק ועוד *דלא גרע קדש סתם בלבד מקדש*(נל"ק נלמד ממקדש) על תנאי וכנס סתם שהיא צריכה גט לדעתו: **גרסי'** בגמ' [דף עד.] אמר רב עולא בר אבא אמר עולא אמר ר' אלעזר המקדש במלוה ובעל. כלומר שמחל לה מלוה שחייבת לו ואמרי' בפ"ק דקדושין [דף ו:] דאינה מקודשת משום דבשעת שלותה נתנה להוצאה ורשותה קיימא והשתא לאו מידי יהיב לה: על תנאי ובעל בפחות משוה פרוטה ובעל צריכה הימנו גט. כך נראית עיקר הגירסא כלומר אפי' הטעתו בתנאי: *א"ר יוסי בר אבא א"ר אמי המקדש בפחות משוה פרוטה ובעל צריכה הימנו גט בהא הוא דלא טעי אבל בהך טעי. כלומר ר' אמי פליג אדרבי אלעזר ואמר דהמקדש בפחות משוה פרוטה ובעל הוא שצריכה גט אבל המקדש במלוה או על תנאי ובעל אינה צריכה הימנו גט מ"ט בהא הוא דלא טעי להיות סבור שפחות משוה פרוטה יהו קדושין הילכך גמר ובעל לשם קדושין אבל בהך טעי במלוה ותנאי. תנאי כסבור יודעת היא שאין עליה נדרים לכך היא נשאת וכי בעיל אדעתא דקדושין קמאי בעיל ולא לשם קדושין ובמלוה נמי אין הכל בקיאין בהלכות קדושין. ובתר הכי גרסינן אמר רב כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה הימנו גט זה היה מעשה ולא היה כח בחכמים להוציאה בלא גט והרי"ף ז"ל כתב בהלכות המקדש בפחות משוה פרוטה ובעל צריכה הימנו גט ולא הזכיר במלוה כלום לא כאן ולא בפ' האיש מקדש שכתב גם כן הלכות אלו וכ"ל שהוא סובר דהני תרי מימרי בתרא פליגי אמימרא קמייתא במלוה דמימרא קמייתא דרב יוסף בר אבא פליגא בתרתי במלוה ותנאי כדאמרינן אבל בהך טעי ומימרא בתרייתא ס"ל כקמייתא בתנאי וסבירא ליה כבתרייתא במלוה ולפיכך דעתו ז"ל שהמקדש במלוה ובעל אינה צריכה הימנו גט שהוא סומך על תרי מימרי בתראי או שהיה גורס במימרא קמא דעולא אמר ר' אלעזר אינה צריכה הימנו גט אבל אינו נראה שאינו עיקר בנסחאות: ומקדש בפחות משוה פרוטה דאמרינן צריכה הימנו גט מסתברא דגט גמור מן הודאי הוא וראיה לדבר דבברייתא בגמרא תני פחות משוה פרוטה בהדי קטן שקדש שאם בעל קנה ובקטן ודאי קדושין גמורין הן דהא אמרי' בגמרא בקטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת רב אמר אין צריכה גט משני כלומר משום דאדם יודע שאין קדושי קטן וקטנה כלום והרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות אישות השוה מקדש במלוה לפחות משוה פרוטה שבשניהם הוא סובר שצריכה גט בודאי (א) ולא ידעתי למה פסק כן במלוה שאפי' הוא סומך על מימרא קמייתא דעולא אמר ר' אלעזר מנא ליה דבמלוה אמרי' דצריכה גט בודאי ואע"ג דכייל לה בהדי פחות משוה פרוטה הא כייל נמי בהדה על תנאי ובעל ולמסקנא דשמעתין אינה צריכה גט אלא מספק ואפי' נאמר דר' אלעזר כאביי סבירא ליה דאין אדם עושה בעילת זנות וצריכה גט דקא אמר בכלהו מן הודאי קא אמר אכתי היכי נסמוך עליה לקולא שאם בא אחר וקדשה לא נחוש לקדושיו כיון דר' אמי פליג עליה ואמר אבל בהך טעי ומשום הכי מחוורתא דפסקא דפחות משוה פרוטה צריכה גט בודאי אבל מלוה הרי הוא כעל תנאי וצריכה גט מספק אבל אחרים מחמירים עוד לומר דבפחות משוה פרוטה נמי אינה צריכה גט אלא מספק כיון דלא אשכחן איפכא בגמרא בהדיא: עד שירבה השחור. כלומר שהשחיר אותו מקום משערות הרבה: הלכה כר' יהודה. שאם לא בא עליה משהביאה שתי שערות שיכולה לעקור נשואי קטנות עד שירבה השחור. (ה) שוב אינה יכולה למאן דהך ביאה הוו להו קדושין גמורין דגדולה היא ויכולה להקדש עצמה וכי פליג אשלא בעל מאחר שגדלה פליג ואפ"ה לר' מאיר לא ממאנת כיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות וחלו לה קדושין קמאי: בתו של ר' ישמעאל. שהביאתה אמה כשהיא קטנה יתומה ולאחר שגדלה באתה למאן: והיא. מיעוטא היא והכי דריש היא אשה שתמא דקדושיה גמורין הוא דכי לא [נאנסה] אסורה לבעלה ויש לך אחרת שאפי' זנתה שלא באונס מותרת לבעל ולבועל: ואי זו זו שקדושיה קידושי טעות. כגון ע"מ שאני כהן והרי הוא ישראל וכגון קטנה שאין מעשיה כלום: שאפי' בנה מורכב כו'. דלאו נישואין הוא ולענין זנות נמי לא מתסרא עליה דפנויה בעלמא היא ולא אמרי' בעילות שבעל מגדלה הוו קדושין דקסבר כל הבועל על דעת קדושין ראשונים בעל ולא נתכוין לחזור ולקדשה: **גרסי'** בגמרא [דף עד:] ת"ר הלכה אצל חכם והתירה מקודשת אצל רופא ורפא אותה אינה מקודשת מה בין חכם לרופא חכם עוקר את הנדר מעיקרו רופא אינו מרפאה אלא מכאן ולהבא והתניא הלכה אצל חכם והתירה אינה מקודשת אצל רופא ורפא אותה אינה מקודשת אמר *רבא לא קשיא הא ר' מאיר הא ר' אלעזר הא ר"מ דאמר אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין הא רבי אלעזר דאמר אין אדם רוצה

תורה אור

תנאי כיון דהדר וכנסה סתם ולא קפיד ליה אתנאיה אמרינן אחולי אחליה לתנאיה אבל טעות אשה אחת גרידתא כגון שקדש על תנאי ובעל לאלתר דלא מצית למימר אחולי אחליה לתנאיה דכחד עובדא הוא וכמאן דאתנו בבעילה דמי אפי' רב מודה דלא צריכא גיטא מיניה משום דקדושי טעות הן שעל דעת תנאו בעל ודייקינן להאי פירושא מדקתני בטעות אשה אחת כעין שתי נשים כנסה וקתני בטעות אשה אחת גרידתא ובעל דאלמא כנסה לאחר זמן משמע ובעל לאלתר הלכך כדכנסה לאחר זמן ולא קא קפיד בתנאיה בשעת כניסה ולא קא בדיק אי איתיה לתנאיה או לא אמרינן אחולי אחליה לתנאיה אבל קידש ובעל לאלתר מוכח מילתא דאדעתא דתנאי בעל וכמאן דאתני בבעילה דמי ולא אמרינן אחולי אחליה לתנאיה ודייקינן נמי מדקתני במתניתין ובפלוגתא דרב ושמואל דתרוייהו (סברי) טעות אשה אחת כעין שתי נשים נינהו (א) וכנסה סתם טעמא דכנסה סתם הא לא כנסה סתם אלא קפיד ובדיק לתנאיה בשעת כניסה אפילו רב מודה דלא בעיא גיטא מיניה דעל תנאו בעל וקדושי טעות הן והיינו טעות אשה אחת גרידתא והיכא דקדיש ובעל לאלתר נמי דכוותה הוא וחד טעמא הוא והני תיובתא דכולהו דקא מותיב ליה אביי לרב לית בהו אלא לשון בעילה למימרא דאפילו לאלתר בעל פליגי ופריק רב להנהו תיובתא כולהו וקא מסייע ליה מדר' יוחנן *דאמר רב אחא בר יעקב אמר ר' יוחנן °המקדש על תנאי ובעל אינה צריכה ממנו גט ושמעת מינה דהדא היא טעות אשה אחת גרידתא דלא צריכה גיטא משום דמקח טעות הוא אלו דברי (ב) רבא ואפילו הכי לית הלכתא כוותיה דהא אסקינן אמר רב כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה ממנו גט זה היה מעשה ולא היה כח בחכמים להוציאה בלא גט ולאפוקי מהאי תנא דאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי ישמעאל °והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת ואיזו זו שקדושיה קדושי טעות שאפילו בנה מורכב על כתפה ממאנת והולכת לה אלמא ליתא לדרבי ישמעאל וגרסי' תו בפ' בא סימן התחתון* בענין (א) תינוקת שהביאה שתי שערות אינה יכולה למאן רבי יהודה אומר עד שירבה השחור אמר רבי אבהו אמר ר"א הלכה כר' יהודה ומודה רבי יהודה שאם נבעלה לאחר שהביאה שתי שערות שוב אינה יכולה למאן חבריה דרב כהנא סבור למעבד עובדא כר' יהודה ואע"ג דנבעלה אמר להו רב כהנא לא כך היה מעשה בבתו של רבי ישמעאל שבאה לבית המדרש למאן ובנה מורכב על כתפה ואותו היום הוזכרו דברי רבי ישמעאל ורבתה בכיה בבית המדרש אמרו דבר שאמר אותו צדיק יכשל בו זרעו דאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי ישמעאל והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת ואי זו זו שקדושיה קדושי טעות שאפילו בנה מורכב על כתפה ממאנת והולכת לה ונמנו וגמרו עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות פריש ולא עביד עובדא: *אמר רב יוסף בר אבא אמר רבי מנחם אמר רבי אבא המקדש בפחות משוה פרוטה ובעל צריכה

רש"י

המקדש אשה על תנאי ובעל אין צריכה הימנו גט. ולא אמרינן מסתמא בעל לשם קדושין דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כעולא דמצריך גט בבעל מהאי טעמא בסמוך. במלוה. שמחל לה המלוה שחייבת לו דאמרי' בקדושין אינה מקודשת דמלוה להוצאה ניתנה וברשותיה קיימא ולא יהיב לה השתא מידי: צריכה הימנו גט. ואפי' הטעתו בתנאי דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות: המקדש בפחות משוה פרוטה ובעל. דוקא התם צריכה הימנו גט דבהא לא טעו אינשי דכ"ע ידעי דאין קדושין בפחות משוה פרוטה ובעל לשם קדושין:
אבל

מהר"ם (א) בנוסחא שלפנינו לא כתוב בודאי ויש לדקדק מדבריו שר"ל מספק שהרי סתם פסקיו עם זו דהמקדש על תנאי ובעל דצריכה גט מספק שמא בטל תנאו וכן נראה מדברי הרשב"א ז"ל כן:

הגהות הב"ח
(א) כנסה כצ"ל:(ב) רבה כצ"ל: (ג) וקי"ל כצ"ל: (ד) נ"ב וכה"ג כתבו גם התוס' לחד שינויא ע"ש בד"ה ע"מ שאין עליה נדרים: (ה) נ"ב דאילו בא עליה אפי' קודם שירבה השחור:

נ"א נקטינן

[בד"ק הגי' ועוד בלבד מקדש על תנאי כו' ולפ"ז שייך שפיר הגהה שבר"ן ודו"ק]

צ"ל א"ר יוסף בר אבא א"ר מנחם א"ר אמי כו'

נ"ל רבה

הגהות חו"י
(א) כ"כ עי' הכא בתוס':

ד"ה מ"ו
[דף קא ע"א]
דף עד. יוחנן
במדבר ל
נדה דף נב.
דף עד.

רוצה שתתבזה אשתו בב"ד . כלומר הא דקתני מקודשת ר' מאיר היא דאמר דאין אדם מקפיד אם הלך אצל חכם והא דקתני אינה מקודשת ר' אלעזר היא דאמר אין אדם רוצה כו' הילכך אדעתא דהכי לא קדשה . (*)רבה אמר הכא באשה חשובה עסקינן (מצאתי כתוב שנסתפקו הגאונים היכא דפליגי רבה ורבא הלכתא כמאן משום דקי"ל דמאביי ואילך הילכתא כבתראי אף אם הוא כנגד רבה שהיה רבם או לא הילכך יש להחמיר ולהצריכה גט אף באשה חשובה) דאמר לא ניחא לי דאיתסר בקרובותיה. כלומר שהיא בת גדולים ואפי' למאן דאמר אדם

רש"י

אבל בהנך טעו . בתנאי שבור שאין עליה נדרים ובמלוה אין בכל בקיאין דאינה מקודשת ולא אסיק אדעתיה לבעול לשם קידושין : הוסיפו עליהן . בנשים מומין שאינם בכהנים : זיעה. שתמיד מזיעה: שומא . וואר"ץ: ללקת. שנשאר רושם משחיתה המכה: מתני' האב צריך להביא ראיה . אם באה לתבוע כתובתה מן האירוסין מזה שממאן מלקחתה : נכנסה לרשות הבעל . שנשאת והוא בא להוציאה בלא כתובה על מומין שבה : הבעל צריך להביא ראיה . עדים : בד"א . שהבעל יכול לטעון : על מומין שבגלוי . אינו יכול

צריכה הימנו גט חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת א זנות : (הג"ה אבל המקדש ב במלוה או על תנאי אינה צריכה ממנו גט מ"ט בההוא לא טעו אינשי אבל בהנך טעו אינשי עד כאן) : שבל א המומין הפוסלין בכהנים פוסלין סיד בנשים:° *תנא הוסיפו עליהן בנשים ריח רע וזיעה דף עה. וריח הפה ושומא וקול עבה ודדיה גסים טפח יתר מחברותיה וטפח בין דד לדד ונשיכת כלב ונעשה מקומו צלקת תניא שומא שיש בה שער הרי זו מום אין בה שער גדולה הרי זו מום קטנה אין זו מום ואי זו היא גדולה פירש רבי שמעון בן גמליאל עד כאיסר האיטלקי : **מתני'** היו בה ב מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה סטו ג שמשנתארסה נולדו בה מומין אלו ונסתחפה שדהו נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות דברי ר"מ וחכמים אומרים במה דברים אמורים במומין שבסתר *אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון ואם יש מרחץ דבאותה העיר אפי' במומין שבסתר אינו יכול לטעון

נר מצוה רוצה שתתבזה אשתו בבית דין הכא אמר אי אפשי באשה נדרנית וגט נמי לא ניחא לי למיתב לה דאיתסר באמה ובאחותה ולא ניחא לי דלהוו קדושין . ופרכינן . אי הכי סיפא נמי דקתני אבל הוא שהלך אצל חכם והתירו אצל רופא ורפא אותו מקודשת . כלומר אם אמר לה על מנת שאין עלי מומין ונדרים ליתני אינה מקודשת ולימא הכא באדם חשוב עסקינן דאמרה לא ניחא לי דאיתסר בקרוביה ומפרקינן דאיהי בכל דהו ניחא לה כדר"ל כו' . ונמצא עכשיו דלפום אוקימתא דרבא אפילו אשה חשובה שהלכה אצל חכם והתירה מקודשת דקי"ל כברייתא קמייתא משום דסתם מתניתין דפ' השולח (דף מה:) דהמוציא את אשתו משום נדר סבר דאדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין ולפי אוקימתא דרבה באשה חשובה אינה מקודשת והרמב"ם ז"ל פסק כאוקימתא דרבא בפרק [שביעי] מהלכות אישות שלא חלק בין אשה חשובה לשאינה חשובה אבל הרמב"ן ז"ל כתב דכיון דלא איתבררא מילתא בין הגאונים ברבה ורבא כמאן מינייהו פסק בכל מקום מסתברא הכא דחיישינן הילכך הלכה אצל חכם והתירה מקודשת ואם אשה חשובה היא אינה מקודשת גמורה אבל ספק מקודשת היא : וכתבו בתוספות דמאי דאמרי' מה בין חכם לרופא ליכא למימר דהיינו טעמא לפי שקדשה על מנת שאין בה מומין והיו בה מומין ושיהא הטעם תלוי בלשון* דא"כ האיש שהיו בו מומין והלך אצל רופא ורפאו לא תהא מקודשת אלא בקפידת המומין תלוי הטעם שגם עתה לאחר שנתרפאת היא נמאסת עליו כשזוכר שהיו בה מומין אבל נדרים ליכא קפידא הואיל ועקרן למפרע אבל אי לא עקר להו אלא מכאן ולהבא איכא נמי השתא קפידת עונש משעת הנדר עד שעת היתר ודוקא הלכה אצל חכם והתירה קודם ידיעת הבעל הוא דמקודשת אבל לאחר ידיעת הבעל אין ההיתר מועיל לה כדתנן ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה ולא מפליג בין בני היתר ללאו בני היתר והיינו טעמא דעל מנת כן מקדשה [שאם] לא ירצה לבטל הקדושין מחמת הנדרים [שיהיו הקדושין קיימים] והיכא דידע להו קודם שהותרו הרי מיד רוצה שיהו מבוטלים הקדושין דשמא לא יהא להן היתר אבל היכא שהותרו קודם ידיעתו הרי לא רצה לבטלן מחמת הנדרים שהרי עתה אין לו להקפיד ע"כ אבל בירושלמי נראה בהפך שאמרו שם עלה דמתניתין דתנן ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת אית תנאי תנו מותרת ליגשא בלא גט ואית תנאי תנו אסורה ליגשא בלא גט מ"ד מותרת ליגשא בלא גט שמתוך שהיא יודעת שאם תלך אצל חכם והוא מתיר את נדרה [יהיו בניה ממזרים] (והיא) אינה הולכת לפום כן מותרת ליגשא בלא גט ומ"ד אסורה ליגשא בלא גט [שלא] תלך אצל חכם ותתיר את נדרה וקדושין חלין למפרע ונמצאו בניה באין לידי ממזרות לפום כן אסורה ליגשא בלא גט ע"כ ואע"ג דמשמע דקי"ל כמ"ד דמותרת ליגשא בלא גט דלא חיישינן שמא תקלקל עצמה כדמוכח בפרק המגרש (דף פג.) דאמרינן א"ה כל תנאין דעלמא לא תנסיב דלמא לא מוקמת תנאה ונמצא גט בטל ובניה ממזרים אעפ"כ למדנו מן הירושלמי שאם הלכה אצל חכם והתירה אחר שנשאת שחוששין לה שאע"פ שאפשר שגמרתנו אינה סוברת כן אלא כדברי התוס' שכתבתי אעפ"כ צריך לחוש לדבר : **תנא** הוסיפו עליהן . בנשים מומין שאינם בכהנים : זיעה . מזיעה תמיד : ושומא . ברוג"א בלע"ז : ונעשה המקום ללקת . שנשאר שם רושם משחיתה המכה : שומא שיש בה שער הרי זה מום . אפילו בכהנים : קטנה *) [אין זה מום . בכהנים] באיזה מקום שהיא : ושומא שהוסיפו בנשים מפרשינן לה בגמ' בקטנה שאין בה שער ובעומדת על פדחתה . כלומר מצחה ופרכינן פדחתה ראה ונתפייס הוא ומפרקינן בעומדת תחת כפה של ראשה דזימנין דמתחזיא וזמנין דלא מתחזיא . ואפשר דבשעה שקדשה הוה מכסיא ולא ראה אותה וכיון דזמנין דמתחזיא קפיד עלה כיון שהיא עומדת במקום ניכר לכל ולא ידעתי למה לא הזכיר הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות אישות הא דאוקימנא לה בעומדת תחת כפה של ראשה דזמנין דמתחזיא וזמנין דלא מתחזיא : **מתני'** האב צריך להביא ראיה . אם באה לתבוע כתובה מן האירוסין מזה שממאן לקחתה : נכנסה לרשות הבעל . נשאת והוא בא להוציאה בלא כתובה על מומין שבה : הבעל צריך להביא ראיה . עדים וכולה מפרש בגמ' : בד"א . שהבעל יכול לטעון : במומין שבסתר אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון . דידע ונתפייס : **גרסי'** עלה בגמרא [דף עה:] טעמא דמייתי אב ראיה הא לא מייתי אב ראיה בעל מהימן . כלומר משום דאמרי' הואיל וספק הוא אם הטעתו אם לאו העמד ממון על חזקתו : מני רבי יהושע היא . דאמר בפ"ק [דף יב:] היא אומרת משארסתני נאנסתי והוא אומר עד שלא ארסתיך לא מפיה אנו חיין שתהא נאמנת אלא העמד ממון על חזקתו ולא אזלינן בתר חזקה דגופה לומר הואיל וספק בידינו על שעת אירוסין מה היא העמד הגוף על חזקתו של קודם לכן והרי בתולה והכא נמי לא אמרי' העמד הגוף על חזקתו ובלא מומין נולדה : אימא סיפא נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה טעמא דמייתי בעל ראיה הא לא מייתי בעל ראיה אב מהימן אתאן לר"ג דאמר התם נאמנת דחזקה דגופא עדיפא : א"ר אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו . כלומר רישא ר' יהושע והא דלא תניא בנכנסה לרשות הבעל דהוי רבותא טפי דאפ"ה האב צריך להביא ראיה היינו טעמא משום דס"ל לתנא דרישא אין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו הילכך כל שנכנסה לרשות הבעל (א) ראה ונפייס הוא ואפי' היו בה מומין קודם שנתארסה הבעל חייב בכתובתה וסיפא ר"ג והוא הדין לעודה בבית אביה אלא דנקיט נכנסה לרשות הבעל לאשמועינן דלא אמרי' האי ראה ונפייס הוא משום דס"ל חזקה אין אדם נפייס במומין ולא כתנא דרישא . ורבא מוקי לה למתני' באוקימתא אחריתי ואמר רישא כאן נמצאו וכאן היו . ופרש"י ז"ל דרבא מהדר לאוקמה כולה כר"ג דפסקינן הלכתא כוותיה בפ"ק [דף יג.] ואמר דלעולם חזקה דגופ' עדיפא ורישא היינו טעמא משום כיון דבבית אביה נמצאו המומים מיתרע חזקיה דהא דא"ל כאן היו קודם אירוסין ובפ"ק נמי פלוגתייהו בנכנסה לרשות הבעל היא ובה אמר ר"ג דלא הורעה חזקת בית אביה בכך כך פירש"י ז"ל והאי פירושא לא מחוור לי מדאמרי' עלה בגמ' איתיביה אביי נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות עד שלא תתארס אין משנתארסה לא ואמאי לימא כאן נמצאו וכאן היו כלומר אם איתא דאמרי' כאן נמצאו וכאן היו למה צריך הבעל להביא ראיה שהיו בה עד שלא תתארס ליסגי ליה להביא עדים שהיו בה המומין משנתארסה [ועודה] בבית אביה דנימא כיון שבבית האב נמצאו שם היו קודם שתתארס וכטעמיה דרבא ומהדרינן דמשנתארסה לא מהניא משום דאיכא תרי חזקי וכו' כדאיתא בגמ' ואם כפרש"י ז"ל בפלוגתא דר"ג ור' יהושע בהנושא את האשה היא אומרת משארסתני נאנסתי אמאי אמר ר"ג נאמנת דהא ליגנא דהנושא את האשה כו' משמע שתכף שנשאה טוען מחלוקת זה ביניהם אע"פ שאי אפשר לומר דמשנשאה נאנסה ולפיכך היא אינה יכולה לטעון אלא משנתארסה נאנסה אבל לא משנשאת ומלתא פסיקתא אר"ג דנאמנת ואמאי והא כיון דעל כרחך נבעלה [בבית אביה] נימא כאן נמצאו וכאן היו וקודם שנתארסה נבעלה והיה מקחו מקח טעות דהא הכא ליכא תרתי וכיון שכן אפי' לר"ג אית לן למימר כאן נמצאו וכאן היו כי היכי דמודה ברישא דמתני' דעל האב להביא ראיה משום כאן נמצאו וכאן היו וכדפרש"י ז"ל לפיכך נראה לי דרבא דאמר כאן נמצאו וכאן היו ה"ק לאו כדקא סלקא דעתין דמתני' שייכא בפלוגתייהו דר"ג ור' יהושע דליתא ולא שייכא בפלוגתייהו כלל דאינהו פליגי בברי ושמא ומתני' בשמא ושמא כגון שאינה בקיאה בהן מתי נולדו כריח הפה וטעמא דרישא וסיפא משום כאן נמצאו וכאן היו וכן יש בנסחאות שכתוב בהן בפירוש רישא כאן נמצאו וכאן היו סיפא כאן נמצאו וכאן היו והיינו טעמא דלא סגי ליה לבעל להביא עדים משנתארסה משום דאיכא תרי חזקה כדאיתא בגמ' הא לאו הכי הוה סגי ליה מטעמא דכאן נמצאו וכאן היו ופלוגתא דהנושא את האשה היינו טעמא דאר"ג נאמנת אע"פ שעל כרחה בבית אביה נבעלה משום דכיון שהיא טוענת ברי לא אמרי' כאן נמצאו וכאן היו ומשום האי טעמא בלחוד הוא דאמרי' לעיל בפ"ק וברים

*) גי' ד"ת

פרק

ד וכתבו הגאונים אפי' הוא גר שאין לו קרובים בעיר אי אפשר שלא יהיה לו רעים ומיודעים ובודק ע"י נשותיהן ומיי' כתב דוקא שיש לו קרובים שאין מוציא מה שבלבו מאלו הדברים אלא לקרוביו ועוד שאין דעתו סומכת אלא לדברי קרוביו והרא"ש כתב כדברי הגאונים : ודוקא בעיר שדרך הבנות לצאת מבית אביהן ולרחוץ במרחץ ביום אבל במקום שאין דרך הבנות לרחותן חוץ ואף למרחץ אינן הולכות אלא באישון לילה ואפילה כמו בספרד אף על מומין שבגלוי יכול לטעון : לשון ריא"ז: אם היה מרחץ באותה העיר אף במומין שבסתר אינו יכול לטעון לפי שכל הנושא אשה הוא בודקה ע"י שכנותיו או ע"י מיודעיו כמו שנאמר טוב שכן קרוב מאח רחוק כמבואר בקונטרס הראיות :

המאור הגדול

היו בה מומין ועודה בבית אביה מאי אמרת אין אדם ניפייס במומין הוי חדא במקום תרתי וחדא במקום תרתי לא אמרי' וקשיא תיתי כאן נמצאו וכאן היו ותצטרף בחדא דליהוון תרתי במקום תרתי דהא אשכחן דהיא לחודא מרעא חזקת הגוף בהיו בה מומין ועודה בבית אביה אלמא אלימא אלמוה בחזקה וכיון שכן ליהויין תרתי לבהדי תרתי וניחא לי הני תרתי חדא היא כיון דכל חדא וחדא צריכה לחברתה דבחדא מינייהו לא מפסדא כתובתה אא"כ חברתה עמה משא"כ בהנך תרתי דכל חדא מינייהו מהניא לאגבויי כתובתה בלא חברתה ומטול הכי הויא לה חדא במקום תרתי :

(*) בגמ' הגי' רבא וכ"ה ברי"ף דפוס קושטאנטין ולפ"ז נ"ל לקמן דלפום אוקימתא דרבה אפי' כו' ולפי אוקימתא דרבא באשה כו' פסק כאוקימתא דרבה ועי' בהגהת הגרי"ב בגמ' דף עד ע"ב:

שלטי הגבורים

א והא דקי"ל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובועל לשם קדושין משמע מתוך פי' רש"י דקדושין גמורין הם ואם קדשה אחר אינה צריכה גט משני וכן מסתבר דהא בקטנה שאין בעילתו בעילת זנות ממש דהא אשתו היא מדרבנן ואפ"ה אמר רב דבועל לשם קדושין גמורין ואינה צריכה גט משני כ"ש הכא דהוה ביאה ממש דבועל לשם קדושין גמורין דצריכה גט : וראיתי מן הגדולי' שדקדקו מדאמרי' המקדש על תנאי ובעל צריכה גט משמע שצריכה גט להוציאה מן הספק וכן מדקאמר ולא היה כח ביד חכמים להוציאה בלא גט משמע שנסתפקו בדבר ומספק לא רצו להתירה וראוי להחמיר להצריכה גט משניהם ובקטנה אדם יודע שאין בקדושי קטנה כלום ומיד כשגדלה הוא בועל לשם קדושין גמורים אבל הכא הויא ספיקא שמא היה סבור שתנאו קיים ולא נזכר לבעול לשם קדושין והא דאמרי' דבועל לשם קדושין היינו בדאיכא עדי יחוד דאמרי' הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה :

ב כתב הרא"ש מדלא הביא רב אלפס המקדש במלוה ובעל משמע דס"ל דאינה צריכה גט לפי שאין הכל יודעין שהמקדש במלוה אינה מקודשת הלכך אינו בועל לשם קדושין כתב בה"ג המקדש במלוה ובעל צריכה גט וכ"כ הרמב"ן וכן ראוי להחמיר :

ג כתב הטור ואם אין לו ראיה תצא בלא כתובה ואפי' הקדושין צריכה להחזיר ואם לא נמצאו עד אחר שנכנסה אז האב נאמן ועל הבעל להביא ראיה שהיו בה קודם שנתארסה אבל אם הביא ראיה שהיו בה מומין בבית אביה לאחר שנתארסה לא מהני ליה בד"א שעל האב להביא ראיה בנערה אבל בוגרת אפי' היא בבית אביה על הבעל להביא ראיה : נמצאו בה מומין שבודאי היו קודם כגון אצבע יתירה וכיוצא בו על האב להביא ראיה שידע בהן הבעל ונתרצה או שחזקתו שידע בהן הבעל ואם לאו תצא בלא כתובה :

לשון ריא"ז

נמצאו מומין הידועים שעד שלא תתארס היו בה כגון שהיתה אצבע יתירה וכיוצא בה והיתה טוענת שידע הבעל במומין הללו ונתפייס בהן עליה להביא ראיה ואם לא הביאה ראיה תצא בלא כתובה וכן במומין שהאשה נאמנת עליהן לומר שמשנתארסה נולדו בה כמו שביארנו אם הביא הבעל ראיה עליהם שעד שלא תתארס היו בה המומין הללו תצא בלא כתובה ואין האשה נאמנת לטעון שכבר ידע בהם ונתפייס עליהם ואפי' אם נכנסה לחופה ונבעלה כבר שחזקה היא שאין אדם מתפייס במומין : ונראה בעיני שאם לא הביא הבעל עדים שעד שלא תתארס היו בה המומין הללו אלא הביא עדים שלאחר שנתארסה היו בה המומין הללו קודם הנשואין או שהודתה היא בדבר אע"פ שחייב ליתן לה כתובה אינו נותן לה תוספת שהרי לא נתחייב בתוספת אלא בשעת הנשואין והרי בשעת נתחייב בה שאלו ידוע מומיה לא היה כונסה :

עין משפט

ד"ה מ"ז

א מיי' פרק ז מהל' אישות סמג עשין מח טור אה"ע סי' לט :

ב מיי' פכ"ה שם סמג שם טור אה"ע שם:

[דף קא ע"ב]

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) אפילו הביא הבעל ראיה שעד שלא נתארסה היו בה מומין הללו:

דף עה:

כתב הרא"ש אין לפרש דוקא בלישנא תליא מלתא הואיל ואינו מרפא אלא מכאן ולהבא והרי הוא קדשה ע"מ שאין בה מומין והיו בה מומין דא"כ כשיש מומין בבעל והלך הבעל אצל הרופא ונתרפא לא תהיה מקודשת מהאי טעמא אלא בקפידת המומין תליא שגם עתה אחר שנתרפאת היא נמאסת בעיניו כשזוכר שהיו בה מומין אחר שנתקדשה לו אבל ביה ליכא קפידא דאתתא בכל דהוא ניחא לה . אבל בנדרים לא קפיד הוא שהחכם עוקר הנדר למפרע אבל אי לא עקר למפרע אלא מכאן ולהבא קפיד נמי השתא על העונש שהיה עליה משעת הנדר עד שעת ההיתר :

פרק שני [דף טו:] דלא אמר ר"ג אלא בברי ושמא ושמא לא הוה מהימנה ר"ג דכיון דודאי בבית אביה נבעלה מטעמא דכאן נמצאו וכאן היו אמרי' דקודם שנתארסה נבעלה אבל אילו היה אפשר לתלות ולומר דמשנכנסה לרשות הבעל נבעלה אפי' בשמא ושמא נמי חייב הבעל בכתובתה מטעמא דכאן נמצאו וכאן היו ובסמוך אבאר עוד זה בע"ה : **ורב** אשי מוקי לה למתני' באוקמתא אחריתי ואמר רישא מנה לאבא בידך וסיפא מנה לי בידך · ופרש"י ז"ל דרב אשי מהדר לאוקמה כולה כר"ג דחזקה דגופא עדיפא ורישא להכי לא מהניא חזקה דגופא לפי שאין הטענה שלה אלא של אביה שכתובתנר מצוה אירוסין לאב והוה ליה מנה לאבא בידך וגבי אב לא אמרינן דגוף שלה דתהני ליה חזקת' ע"כ ומשמע מלשונו שאפי' האב טוען ברי חזקה דגופא דידה לא מהני' ליה ואין זה מחוור דאמאי לא לפיכך נראה דה"ק רישא מנה לאבא בידך כלומר טענתא דידה שטוענת ברי אינו אלא מנה לאבא בידך והאב אינו טוען ברי אלא שמא ומש"ה אמרי' דעל האב להביא ראיה אבל סיפא כיון שהיא טוענת ברי והממון שלה הוה ליה מנה לי בידך ומש"ה אמרי' דעל הבעל להביא ראיה וכר"ג (ב) והרי"ף ז"ל הביא מתניתו כצורתה ונראה שסמך לו על אוקמתא דרבא דפשטא דמתני' משמע שאין אחד מהם טוען מתי נולדו וכמו שפירשתי וכל היכא דהוה ליה שמא ושמא אמרינן כאן נמצאו וכאן היו ובסמוך ג"כ יש לי ראיה לדין זה ואוקימתיה דרב אשי אע"ג דקושטא היא לא הוצרך להביאה דמדר"ג ילפינן דכל ברי ושמא במנה לי בידך היא נאמנת משום חזקה דגופא ובמנה לאבא בידך על הדרך שפירשתי פשיטא דאינה נאמנת שאין ברי דידה מועיל לגבי האב שהוא בעל הממון התובע בשמא וכן הרמב"ם ז"ל הביא מתניתו כצורתה בפרק [כ"ה] מהלכות אישות ולא הזכיר שיהיה אחד מהם טוען כלום :

ומשך בעל החמור את הפרה . והחמור היה בבית בעליו ותנן בקדושין (דף כח:) כל הנעשה דמים באחר כיון שמשך אחד מהם נתחייב חבירו באונסי חליפיו בכל מקום שהם : עד שמת החמור זה אומר עד שלא משכת פרתי מת חמורך ולך מת וזה אומר אחר שמשכתי מת וכבר הוא קנוי לך : ותנא תונא כלה · תנא דמתני' דאיירי במומי כלה מסייע ליה ואמרי' בגמ' הי כלה אי נימא כלה בבית אביה מי דמי התם מייתי אב ראיה ומפיק הכא בעל החמור מייתי ראיה ומוקים א"ר זירא כלה בבית חמיה והכתי לא דמי התם בעל מייתי ראיה ומרע ליה לחזקיה דאב הכא בעל החמור מייתי ראיה ומוקים אחזקיה אר"נ בר יצחק כלה בבית אביה ולקידושין עד כאן בגמרא ופי' הר"ז הלוי ז"ל דר"י ס"ל שאותו שנולד הספק בממונו עליו הראיה וחמור ממונו של בעל החמור מיקרי שהדבר ידוע שהיה ממונו בתחלה ואע"פ שאפשר שקנהו בעל הפרה אין ספק מוציא מידי ודאי הלכך חמור זה ממונו דבעל החמור מיקרי ודאיק לה מכלה בבית אביה שהיא כממונו של אב דברשותיה דאב קיימ' למעשה ידיה ומציאתה ותנן במתני' דעליו הראיה : ומהדרינן דלא דמי דהתם אב מוציא הוא ומש"ה עליו הראיה אבל הכא דבעל החמור אוקומי קא מוקים אפשר שאין צריך ראיה והדר דאיק לה מכלה בבית חמיה מכיון שנכנסת כממונו של בעל הויא ועליו הראיה וכ"ת אדרבא ממון של אב הוא שהרי יש ספק בעיקר קנייתו *[ולא] דמי לחמור דאמרי' דעל בעל החמור להביא ראיה היכא למימר דכיון דאשה מעיקרא לאו ממון אב היא לגמרי כחמור אלא ברשות עצמה נמי היא כשנכנסת ממון בעל מקריא אע"פ שיש ספק בעיקר קניתו ומהדרינן דהכתי לא דמי דהתם דין הוא שיצטרך לראיה משום דחזקת הגוף מיפה כח אב וי"ל העמידנו על חזקתו הלכך בעל מייתי ראיה שעד שלא נתארס היו בה מומין ומרע לה לההיא חזקה אבל הכא בעל החמור מייתי ראיה ומוקי אחזקתיה כלומר שאף חזקת הגוף מיפה את כחו שכשתאמר העמד את החמור בשעת משיכה על חזקתו הקודמת בחזקת חי תעמידנו וברשות בעל הפרה מת ולמה אתה מצריכו ראיה ומסקינן בכלה בבית אביה ולקידושין כלומר דמרישא גמר לה שמטיל הבאת ראיה על האב ודקשיא לך ההיא ראיה להוציא היא הראיה צריכה לו אף לעכב הקידושין בידו שאם לא יביא ראיה יחזירם והאי לישנא איפריך בגמ' מהך ברייתא דמחט שנמצאת בעובי בית הכוסות דאמרינן דכי לא הוגלד פי המכה וזה אומר שמא עד שלא לקחתי ניקב וזה אומר משמכרתי המוציא מחבירו עליו הראיה ומשמע דאי יהיב טבח דמי בעי לאתויי ראיה ומפיק לפי שהוא המוציא ועליו הראיה ואי לא משכח ראיה יחזיק זה במעותיו מספק ואמאי והרי בבהמתו נמצאת ריעותא דומיא דחמור דשמואל ולדידיה בעל בהמה צריך להביא ראיה להעמיד המעות בידו דומיא דבעל החמור ומש"ה אידחי האי לישנא ואמרינן אלא כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תציתו להני כללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל הכי קאמר שמואל כל שנולד לו ספק ברשותו עליו להביא ראיה ותנא תונא כלה כלומר דלאו בממונו תליא מילתא כדאמר רב יהודה משמיה דשמואל אלא ברשותו תליא דכל שנמצא ספק בביתו עליו להביא ראיה משום טעמא דכאן נמצאו וכאן היו ותנא תונא כלה כלומר כלה בבית אביה ולקידושין ונפקא לן בין כללא דרב יהודה לכללא דרמי דאילו לרב יהודה אפילו נמצא החמור מת ברשות בעל הפרה על בעל החמור להביא ראיה כיון שהיה בעליו תחלה ואילו לרמי כיון שלא נולד הספק ברשותו אלא ברשות בעל הפרה על בעל הפרה להביא ראיה משום דאמרינן כאן נמצא וכאן מת (ג) מש"ה אתי שפיר לרמי מאי דאמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה דהיינו טבח מסתמא כדמסקינן דמסתמא דמילתא כמה דלא יהיב איניש זוזי לא יהיב ליה חיותא ואין ה"נ דאפי' לא יהיב טבח דמי צריך טבח להביא ראיה להפטר מדמי פרעון סך הבהמה משום דאמרי' כאן נמצאו וכאן היו ועל זה הפי' סמך הרי"ף ז"ל שהביא הלשון הראשון בגמ' ואע"ג דאידחיא ליה משום דכיון שמת [החמור] בבית בעל החמור כולהו מודו דעליו הראיה דלא פליגי אלא בטעמא ונפקא מינה היכא שמת בביתו של בעל הפרה וכמו שכתבתי ורב אלפס ז"ל פסק כשמואל ויש לדקדק כאן היכי מסקינן דמי שנולד ספק ברשותו צריך להביא ראיה אפי' להעמיד הממון בידו כמחט שנמצאת בעובי בית הכוסות גבי טבח היכא שלא פרע עדיין דהא אמרינן לעיל [דף טז:] דכי אמר ר"ג נאמנת דוקא בברי ושמא אבל בשמא ושמא לא מהניא חזקת הגוף להוציא ממון וכיון שכן אמאי צריך טבח להביא ראיה להעמיד דמי הבהמה בידו ולדידי על הדרך שפירשתי למעלה לא קשיא לי מידי דכי אמרינן דוקא בברי ושמא היינו טעמא משום דלא אפשר למייתי עלה מטעמא דכאן נמצאו וכאן היו שהרי על כרחה בבית אביה נבעלה ואדרבה מטעמא דכאן נמצאו וכאן היו יש לנו לומר שקודם שנתארסה נבעלה לפיכך הבעל פטור אלא אם כן טוענת ברי אבל הכא יש לומר שהריעותא אירע בבית אותו שנמצאת בטבח אע"פ שאין בעל הבהמה טוען אלא שמא אמרינן כאן נמצאו וכאן

לטעון מפני שבודק בקרובותיו : *°**גמ'** אמר שמואל *המחליף פרה בחמור משך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך החמור עד שמת חמורו על בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו קיים בשעת משיכת הפרה מאי טעמא כל שנולד ספק ברשותו עליו להביא ראיה ותנא תונא כלה *מיתיבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה משני צדדין טרפה נמצא עליה קורט דם בידוע שהיא לפני שחיטה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שהיא לאחר שחיטה התגלד פי המכה בידוע שהיא שלשה ימים קודם שחיטה לא הוגלד פי המכה המוציא מחבירו עליו הראיה ואי לא יהיב טבח דמי בעל הבהמה בעי לאיתויי ראיה ומפיק אמאי ספיקא ברשות טבח אתייליד ופריק דיהיב טבח דמי ומאי פסקא סתמא דמילתא כמה דלא יהיב איניש זוזי לא יהיבי ליה חיותא איכא מאן דאמר דליתא הא דשמואל דהא אותבינן עליה ואף על גב דפריק ההוא פירוקא שנויא בעלמא הוא ולא סמכינן עליה אלא בין שנולד ספק ברשותו בין שלא נולד ספק ברשותו המוציא מחבירו עליו הראיה ואי לא יהיב טבח דמי בעל בהמה בעי לאיתויי ראיה ואיכא מאן דאמר האי מתניתין דכלה כיון דמסייע ליה לשמואל ממילא שמעינן דהאי פירוקא דשמואל (א) דוקא הוא ולאו שנויא בעלמא הוא דאי לא תימא הכי קשיא הלכתא אהלכתא הילכך הלכה כשמואל : וחכמים אומרים במר"א ב במומין שבסתר : אמר רב נחמן

ונבפה

רש"י

יכול לטעון דידע ונתפייס כיון שהיו בגלוי : **גמ'** משך בעל החמור את הפרה . והחמור היה בבית בעליו ותנן בקדושין כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה שמשך אחד מהן נתחייב זה באונסי חליפין כל מקום שהן : ותנא תונא כלה . דמתני' דאיירי במומי כלה מסייע ליה: בעובי בית הכוסות. מקום יש בכרס הכרס סמוך אל ההמסס קרוי בית הכוסות שהוא כעין כוס ויש בו סביב שפתו עובי שני כפלים [דבוקים] ומלאת מחט תחובה באותה עובי ומתוך עוביו אפשר לה שלא נקבתו כולו : מצד אחד . שאין המחט אלא מבפנים כשרה שאין זה נקב : שהוא לפני שחיטה . וטריפה : בידוע שהוא לאחר שחיטה וכשרה : שלשה ימים קודם שחיטה . ואם לקחה טבח זה תוך ג' ימים מקח טעות הוא ויחזיר לו המוכר הדמים כי מכר לו טרפה : לא הוגלד פי המכה . זה אומר . עד שלא לקחתי ניקב וזה אומר משמכרתי המוציא מחבירו עליו הראיה: אמאי . הא הכא אתייליד ריעותא דומיא דחמור ואי כשמואל לייתי טבח ראיה דהא ספיקא ברשותו : דיהיב טבח דמי . והמוציא מחבירו עליו הראיה בטבח קאמר דבעי לאיתויי ראיה ואפילו לא יהיב טבח דמי נמי בעיא טבח לאיתויי ראיה אלא לכך קורהו סתמא המוציא מחבירו כדמסיק משום דכל כמה דלא יהיב דמי כו' : כלה בבית אביה . רישא דמתניתין היא סייעתיה שמטיל הבאת ראיה על האב כי נולד הספק ברשותו כל זמן שלא נכנסה לחופה הויא ברשות אביה וא"ת והא ראיה להוציא היא הראיה צריכה לו גם לעכב הקדושין שבידו שאם לא יביא ראיה יצטרך להחזירם והוי ראיה להחזיק ואפילו למ"ד קדושין למיבועין ניתנו שאם מת החתן הקדושין אינן חוזרין נמצא שכחה יפה בהם ופלוגתא היא בפרק מי שמת אפ"ה צריך האב ראיה להחזיק הקדושין וגם מסיפא דמתני' יש ראיה לשמואל להאי לישנא דקתני נכנסין לרשות הבעל על הבעל להביא ראיה והיינו נכנסה לחופה ואפי' אם דר בבית חמיו עדיין (א) :

ונכפה

א מיי' פ"כ מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רכד :

בגמ' אמר ר' יהודה אמר שמואל (ג"א)

דף עו:

הגהות הב"ח (א) דוקא כצ"ל :

[בד"ס הגירסא קנייתו של בעל]

שלטי הגבורים

א כתב מיי' שאם היה עומד בבית בעל החמור עליו להביא ראיה אבל אם היה עומד בסמטא אז צריך בעל הפרה להביא ראיה אבל הרא"ש כתב שאפי' אם עומד בבית בעל החמור על בעל הפרה להביא ראיה דכיון שמשך בעל החמור את הפרה נקנה החמור לבעל הפרה בכל מקום שהוא וכיון שנולד הספק ברשותו עליו להביא ראיה :

לשון ריא"ז

מכר זה חמורו במעות והקנהו ללוקח ע"י קנין ולא הספיק הלוקח ליתן המעות למוכר עד שמצא החמור מת בבית המוכר ואינו יודע אם קודם הקנין מת וברשות המוכר מת או אחר הקנין מת וברשות הלוקח מת על בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו קיים בשעת הקנין שהרי הלוקח מוחזק במעות והמע"ה כב"ה וכך שטת מז"ה : וכתב הרא"ש ז"ל כך פירשו רבני אשכנז וצרפת דכל מי שנולד ספק ברשותו עליו להביא ראיה בין להוציא בין להחזיק ממון שבידו מדפריך לקמן והא ספיקא ברשות טבח איתיליד וסייעו להחזיק ורב אלפס כתב שאף לדברי רמי בר יחזקאל על בעל החמור להביא ראיה וקרי נולד ספק ברשותו לפי שהחמור היה עומד ברשותו וכאן נמצאו וכאן היו ואית לן למימר שמא מת החמור קודם משיכת הפרה . אבל אם היה החמור עומד בסמטא על בעל הפרה להביא ראיה ולא נהירא האי פירושא והאריך הרא"ש בראיות וסוף דבריו כתב ואני אומר דטעות סופר הוא מה שכתב בהלכות רב אלפס על בעל החמור להביא ראיה וטעה בין פרה לחמור :

ב כתב מיי' בא עליה כמה ימים וטען שמום זה לא נראה לו עד עתה אפי' הוא בתוך הקמטים או בכף הרגל אין שומעין לו חזקה אין אדם שותה בכוס (פגום) אלא אם כן בודקו יפה בהזקתו שידע ונתרצה :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לפי פירוש זה הבאת הראיה היא הולך אחר רשות מי שיש לו קנין בו וא"כ ראיה על בעל הפרה שקנה במשיכתו של זה אע"פ שהוא בבית בעל החמור ונ"ל שעירוב פירושי רש"י הביא מרמי [בר יחזקאל] לרב יהודה: (ב) כן הן דברי התוס' בשם ר"י ודבר תימה פירש שהרי כתבו התוס' בס שהזר בו ר"י וסתר פירוש זה ותפס פרש"י עיקר :

(ג) והכי נמי אם מת בסמטא לרמי על בעל פרה להביא ראיה דהממע"ה אסר"י ועוד האריך האשר"י וס"ד כתב נ"ע שטעות סופר נפל בספרי רב אלפס שטעה בין פרה לחמור :

מלחמת ה' המאור הגדול טולדו

ועוד והוי יודע דהא דשמואל שייכא בדרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין וכו' : **אמר** הכותב הרוצה לעמוד על העיקר יצא ויראה כמה ראיות גמורות שכתבנו בפרק הזהב לעקור דבר זה ומשם יתברר שאין להעמיד שמועה זו בדמים שהם כחליפין כאשר עלה על דעת החבור הזה ז"ל :

המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את הפרה וכו' כללא דשמעתא ר"י ס"ל כל שנולד לו ספק בממונו עליו הראיה והוא בעל החמור שהוא בודאי בעליו תחלה ומש"ה דייק מכלה בבית אביה לפי שהאב זכאי בבתו וכממונו דמיא ודייק נמי מכלה בבית חמיה שכיון שנשאה הרי היא כממונו וכדתנן נשאת יתר עליו הבעל ומהט שנמצאת בעובי בית הכוסות קשיא ליה ואתא רמי אהוה ושבשיה ואמר כל הנולד לו ספק ברשותו עליו להביא ראיה והוא גם הוא בעל החמור ולא מפני שנולד ספק בממונו אלא שנולד ספק ברשותו כלומר שנמצא מת בביתו ותנא תונא כלה כדמעיקרא כלומר כלה בבית אביה ולקדושין שנולד ספק בביתו עליו להביא ראיה מטעם כאן נמצאו וכאן היו ומוקים חזקה דגופה ומוקים נמי חזקה דממונא בידיה דהיינו (ב"ב) [כסף] קדושין וכן בעל החמור עליו להביא ראיה מטעם כאן נמצא מת וכאן היה מת מעיקרא קודם המשיכה וכשמביא ראיה שלא מת מקודם מוקים חזקה דגוף החמור בחזקת חי כדמעיקרא ומוקים חזקה דממונא בידיה דהיינו הפרה המשוכה אצלו ומחט שנמצאת ל"ק ליה ולא מידי וגבי מחט נמי על הטבח להביא ראיה ל"ש יהיב זוזי ל"ש לא יהיב אי יהיב מפיק ואי לא יהיב מוקים מפני שהספק נמצא ברשותו ובביתו וכן הלכתא ועל זה הפי' סמך הרי"ף ז"ל על מה שכתב בהלכותיו בשמועה זו (והביאו הרא"ש בסי' ע"ז) והוא הנכון ואילו היה פי' השמועה זו כדברי רש"י ז"ל היה מה שכתב הרב שלא כהלכה :

והוי יודע דהא דשמואל שייכא בדרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין ולית הלכתא כוותיה מיהו נקטינן לה וגמרינן מינה למילי דעבדי חליפין וכבר כתבנו בענין הזה בפ' הזהב א"נ י"ל מיתרצא לה שמעתא הדא דשמואל בדמים שהם כחליפין כי היכי דמיתרצא לה מתני' דכל הנעשה דמים באחר במס' קדושין בפ"ק והכי מסתבר כי היכא דלא תסיק שמעתא הדא דשמואל לבר מהלכתא :

נולדו צריך להביא ראיה אפי' להעמיד וכולה שמעתא בשמא ושמא עסקינן והיינו דלא מדכרינן בהמחליף פרה בחמור זה אומר וזה אומר אלא שהחמור מת ואין אחד מהם יודע מתי מת דומיא דמחט שנמצאת בעובי בית הכוסות שהוא דבר שאי אפשר לעמוד עליו ומשום הכי אמרינן כאן כמנאו וכאן היו ועל הטבח להביא ראיה להעמיד המעות בידו אע"פ שאין בעל הבהמה טוען אלא שמא וכן בעל החמור הא אילו היה בעל החמור טוען ברי שהיה חמורו קיים בשעת משיכת הפרה היה נאמן כשם שהאשה נאמנת אע"פ שהדבר ברור שהריעותא נולד בבית אביה וכלא

רש"י

נכפה. הוא חולי שממנו נופל לארץ: והנ"מ דקבע ליה זמן. לחולי נבא לפי שנזהרת ביום זמנה לצאת בין הבריות: **מתני'** בעל פוליפוס. מפרש בגמ': מקמץ ומצרף. מפרש בגמ' וכולן מפני שהן אומניות מסריחות: מפני שהיא ממקתו. לשון הפסוק המק בשרו: **גמ'** המקמץ צואת כלבים. לא ידעתי מה צורך יש בה אך בארץ אשכנז ראיתי(א) שמורין בו הבגדים יום או יומים לפני כיבוס: שאין חוסמין אותה. כלומר שאין סותמין טענותיה שטוענת שאינה רוצה להתיבם אלא לחלוץ ומקבלין דבריה: אכסוה שערי. האכילוהו שעורים כבהמה: אין מעשין. כלומר אין כופין אותו להוציאה אם שניהם רוצים להיות ביחד אלא רק לפסולות:

תורה אור | נר מצוה

°*ונכפה כמומין שבסתר דמי וה"מ דקביע ליה זמן אבל לא קביע ליה זמן כמומין שבגלוי דמי:

מתני' *האיש שנולדו לו מומין א אין כופין אותו להוציא רבן [שמעון בן] גמליאל אומר במה דברים אמורים במומין קטנים אבל ב במומין גדולים כופין אותו להוציא *)אלו הן מומין גדולים פי' רבן גמליאל נסתמא עינו נקטעה ידו נשברה רגלו: **גמ'** איתמר א"ר יעקב בר אבא אמר רבי יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ורבא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים והלכה כרב נחמן דקיימא לן הלכה כרב נחמן בדיני: **מתני'** ואלו שכופין אותן להוציא

מוכה שחין ובעל פוליפוס והמקמץ והמצרף נחושת והבורסי בין שהיו בם עד שלא נשאו ובין משנשאו נולדו ועל כולן א"ר מאיר אע"פ ג שהתנה עמה יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לסבול ועכשיו. אין אני יכולה [לקבל] וחכמים אומרים מקבלת היא על כרחה חוץ ממוכה שחין מפני שהיא ממקתו ומעשה בצידון בבורסי שמת והיה לו אח בורסי אמרו חכמים יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל: **גמ'** מאי בעל פוליפוס אמר רב יהודה אמר שמואל ד ריח החוטם במתניתא תנא ריח הפה מאי מקמץ אמר רב זה המקמץ צואת כלבים מצרף נחשת זה החותך נחשת מעיקרו: ומעשה בצידון בבורסי שמת: גרסינן פרק אלו הן הלוקין* אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה מנין ליבמה שנפלה לפני יבם מוכה שחין שאין חוסמין אותה שנאמר °לא תחסום שור בדישו וסמיך ליה °כי ישבו אחים יחדו: אמר רב האומר ה איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה אזיל רבי אלעזר אמרה לשמעתא קמיה דשמואל אמר אכסוה שערי לאלעזר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון ו והלכתא כשמואל ואע"ג דאיתמר נמי משום דרבי יוחנן כוותיה דרב הא דחייה רבי זירא ואמר על דא אכסוה שערי לאלעזר בבבל א"ר יהודה א"ר *אשי אין מעשין אלא ז לפסולות כי אמריתה קמיה דשמואל אמר כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין אבל נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אין כופין אותו (ורב תחליפא בר אבימי אמר שמואל אפילו נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה כופין אותו להוציא) וכולהו בין הני דרבנן דתנן במתני' ו שכופין אותן להוציא ובין הני דאורייתא כגון אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט כולהו היו כייפינן להו בשוטים דבדברים לא יוסר עבד וכל הני דמדרבנן אי אמרה הוינא בהדיה שבקינן לה בר ממוכה שחין ומי שנשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה מוכה שחין *אי אמרה דיירנא בהדיה בסהדי שבקינן לה ומי שנשא אשה °ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אע"ג דאמרה דיירנא בהדיה בסהדיה לא שבקינן לה אלא יוציא ויתן כתובה ומותרת לינשא לאחר אע"פ שאין לו בנים כדגרסי' בפ' הבא על יבמתו* ת"ר נשאת לראשון ולא היו לו בנים לשני ולא היו לו בנים לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים ואם נשאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה: תניא א"ר יוסי סח לי זקן אחד מאנשי ירושלים כ"ד מיני מוכה שחין הן וכולן אמרו חכמים תשמיש המטה קשה להם ולבעלי ראתן קשה מכולן ממאי הוי דתניא הקיז דם ושמש הויין לו בנים נכפין הקיזו שניהם ושמשו

אלא מלות חלולה דכיון שקודם שהיתה זקוקה לו נדרה הרי היא כאילו לא נראית לו מעולם אי נמי איכא למימר דבחלולה הקלו : בעלי ראתן · שרץ יש להם במוחם : הזהרו מזבובי בעלי ראתן · הזבובים שפורחים עליו קשות להביא אותו חולי על איש אחר : בזיקיה · במקום שתנשב רוח אחת על שניהם : הדרן עלך המדיר את אשתו

האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס · ונתארסה : בית שמאי אומרים תמכור · בעודה ארוסה : הואיל וזכה באשה · שהיא ארוסתו : על החדשים ·

נר מצוה

שנפלו לה משנשאת: אנו בושים · מה ראו חכמים לומר אם מכרה או נתנה הבעל מוציא מיד הלקוחות כדתנן לקמן במתניתין: **גמ'** מה נשואה מכרה בטל· דהוה סבירא להו דנפלו לה משנתארסה ונשאת שיהא מכרה בטל והאדר להו דכל שנפלו לה קודם שנשאת אף על פי שמכרה לאחר שנשאת אם מכרה ונתנה קיים: בחדשים אנו בושים· דהיינו שנפלו לה משנשאת : רבותינו חזרו ונמנו וכו' · וכן הלכה : ובנכסים שנפלו לה משנתארסה (ב) קיימא לן כבית הלל דאמרי לא תמכור [בעודה ארוסה] ואם מכרה ונתנה קיים :

מתני'

ושמשו הויין להם בנים בעלי ראתן מכריז רבי יוחנן הזהרו מזבובי בעלי ראתן ר' זעירא לא הוה יתיב בזיקיה רבי אלעזר לא הוה עייל באהליה רבי אמי ורבי אסי לא הוי אכלי מביעי דההוא מבואה ריב"ל מכרך בהו ועסק בתורה :

הדרן עלך המדיר את אשתו

*האשה אשנפלו לה נכסים עד שלא תתארס מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים נפלו לה נכסים משנתארסה ב"ש אומרים תמכור בית הלל אומרים לא תמכור אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים אמר רבי יהודה [אמרו] לפני רבן גמליאל הואיל וזכה באשה לא (א) זכה בנכסים אמר להם על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים : **גמ'** *תניא ר' יהודה אומר אמרו לפני רבן גמליאל הואיל והארוסה אשתו והנשואה אשתו מה נשואה מכרה בטל אף ארוסה מכרה בטל אמר להם אף הנשואה לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים אמרו לו הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים אמר להן על החדשים אנו בושין אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים רב ושמואל דאמרי תרוייהו בין שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס ובין שנפלו לה משנתארסה ונשאת הבעל מוציא מיד הלקוחות דתניא רבותינו חזרו ונמנו בין שנפלו לה עד שלא תתארס ובין שנפלו לה משנתארסה ונשאת הבעל מוציא מיד א הלקוחות וכן הלכתא : *מתני' נפלו לה משנשאת

דף עח. · דף עח.

רש"י

בעלי ראתן . שרץ יש לו במות : הזהרו מזבובי בעלי ראתן . זבובים השוכנים עליו קשות להביא אותו חולי על איש אחר : לא הוה יתיב בזיקיה . במקום שרוח אחד מנשב על שניהן : מכרך בהו . נדבק אללם בשעה שעוסק בתורה והיה מושיבן אללו והוא מובטח שתגן התורה עליו ולא יהא ניזוק :

הדרן עלך המדיר את אשתו

האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס . ונתארסה : בית שמאי אומרים תמכור בעודה. ארוסה אבל משנשאת לא כדקתני לקמן במתני' : הואיל וזכה באשה. בגמרא מפרש על מה קאי ומאי קאמר : **גמ'** מה נשואה מכרה בטל. כדקתני מתני' לקמן הבעל מוציא מיד הלקוחות : אף זו. שנפלו לה כשהיא ארוסה יהא מכרה בטל ואפילו בעודה ארוסה: אמר להם על החדשים. שאתם אומרים לי מה זו מכרה בטל : אנו בושים . על שאמרנו על נשואה שמכרה בטל :

מתני'

הנכסים ופירותיה בין בחיי אשתו בין לאחר מיתת אשתו כב"ה לפי שאין כח בהם להוציא מיד הלקוחות מה שמכרו להם מורישיהם בחייהם אלא הבעל שאוחז בזכותו כמו לוקח ראשון והוא מוציא זכותו מיד הלקוחות שקנו אחריו ואין הבעל משלם דמים ללקוחות אלא א"כ נתנה האשה לבעלה או נשארו הדמים בעין לאחר מיתתה או נתאלמנה או נתגרשה מכרה האשה ללקוחות בטובת הנאה שהיא מוכרת בספק שאם תתאלמן או תתגרש יזכו הלקוחות ואם תמות היא ירשנה בעלה ולבסוף מתה ויורשה בעלה אין הבעל משלם דמים ללקוחות אע"פ שהאשה נתנתן לבעלה הרי על הספק נתנו מעותיהם :

המאור הגדול

מתני' אמר ר' יהודה אמרו לפני ר"ג כו' איבעיא להו ר"י לכתחלה קאמר או דיעבד קאמר פי' ר"י בנפלו לה נכסים משנתארסה לכתחלה קאמר קשיא ליה הואיל וזכה באשה שלא תמכור לכתחלה ופשט ליה ר"ג דמוכרת ולא פליג ר"י אדר' חנינא בן עקביא אלא בחדא דר' חנינא ס"ל אפי' בעד שלא נישאת ונישאת מוכרת לכתחלה ור"י לא ס"ל הכי אלא בארוסה או דלמא אפי' בדיעבד (אי) קשיא ליה שאם מכרה ונתנה בטל ומתרץ לה ר"ג על חדשים אנו בושים כלומר שאם מכרה ונתנה קיים ופליג אדר' חנינא בן עקביא בתרתי דאיהו ס"ל אפי' בנפלו לה עד שלא נישאת ונישאת מוכרת לכתחלה (ג) לר"י לא ס"ל אלא בארוסה שאם מכרה ונתנה קיים ת"ש דתניא אר"י וכו' אמר להם אף זו לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים פי' אף זו הארוסה לא תמכור כדין הנשואה כלומר כשהוקשו ארוסה ונשואה זו לזו לענין מכירה בתחלה כשם שזו לא תמכור אף זו לא תמכור אבל בדיעבד לא הוקשו שזו מכרה בטל וזו מכרה קיים וכאילו אמר דייה שהחמרת עליה שלא תמכור לכתחלה ודאמרי' לקמן הא ר' חנינא בן עקביא אליבא דנפשיה הא ר' חנינא בן עקביא אליבא דר"י מתני' אליבא דנפשיה ברייתא אליבא דר"י ולדבריו קא"ל לא כך השיבן אלא כך השיבן וכולה ברייתא דר' חנינא לדבריו דר"י מסיק לה ואפי' מאן דגרים הא ר"י אליבא דר"ג הא ר"ח אליבא דר"ג הם ה"נ סליק פירושא כלומר ברייתא (ר' חנינא אליבא דר"י) [ר"י אליבא דר"ג] ומתני' ר' חנינא אליבא דנפשיה משום ר"ג והא דתנן על החדשים אנו בושים וכו' פי' חדשים נפלו לה משנישאת ופי' ישנים נפלו לה משנתארסה ויש לרי"ף פי' אחר בהלכה זו (וז"ל תניא אר"י הואיל והארוסה אשתו והנשואה אשתו מה נשואה מכרה בטל וכו' אמר להם אף הנשואה לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים אמרו הואיל וזכה באשה וכו' רב ושמואל דאמרי תרוייהו בין שנפלו לה עד שלא תתארס וכו' משנתארסה ונשאת הבעל מוציא מיד הלקוחות דתניא רבותינו חזרו ונמנו וכו') :

מהרמ"ע מפאנו

העתקת פירוש הרי"ף מלשון ערבי

תמים דעים

אלו ג' הלכות ממס' כתובות שיעד הרב זצ"ל [כסי' שנו] להרחיב בהן הביאור בלשון ערבי והעתיקו אותן לי ללשון הקודש ב' ת"ח שהיו נותים זה לזה בהלכה בוויניציא"ה ובקיאים בב' הלשונות ה"ר מצליח מהגליל העליון וה"ר שלמה מערבי זצ"ל :

ההלכה הראשונה האשה שנפלו לה נכסים ריש פרקא

אמר הרב זצ"ל ראיתי זאת ההלכה והיא סוגרת ומסוגרת אצל קצת החכמים ומצאתי לא' מהם פי' זה נוסחו הדא מתני' וגמ' דילה חזינא בה פי' מסותם הרבה והריני מפרש בדרך קצרה כדי לברר מקום הספק . האשה שנפלו לה נכסים בירושה או במתנה עד שלא תתארס מודים ב"ש וב"ה בנכסים הללו הואיל ובזכותה נפלו אע"פ שעכשיו נתארסה מוכרת ונותנת כשהיא ארוסה לכתחלה והאי דקתני שאם מוכרת לאו דיעבד הוא אלא לכתחלה יש לה למכור וליתן במתנה וכל מה שהוא עושה בנכסים הללו שנפלו בזכותה הרי הוא קיים דהא כל היכא דלית לה למכור לכתחלה לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים דיעבד וכל היכא דלא קתני לא תמכור אע"ג דקתני שאם מוכרת ונותנת לכתחלה הוא ובהאי פירושא רהטא לך הלכתא כולה ומיבררא כהוגן בלא קשיא : **ובבא תנינא** שאם נפלו לה לאחר שנתארסה דמספקא מלתא דאימור בזכותה נפלו ואימור בזכותו נפלו לכתחלה לא תמכור כשהיא ארוסה ואם מכרה ונתנה קיים : **ובבא תליתאה** שאם נפלו לה משנישאת הכל מודים שאם מכרה ונתנה הבעל מוציא מיד הלקוחות : **ובבא רביעאה** שאם נפלו לה נכסים כשהיא ארוסה ואח"כ נישאת קאמר ר"ג שאם מכרה ונתנה קיים לפי מה שפי' שיש לה למכור לכתחלה : **ובבא חמישאה** א"ר יהודה אמר לפני ר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים ואמרי' בגמ' איבעיא להו ר' יהודה אלכתחלה (קאמר) [קאי] או אדיעבד (קאמר) [קאי] פי' ארישא קאי דקתני מוכרת ונותנת לכתחלה או על בבא תנינא קאי דקא תני לא תמכור לכתחלה ואם מכרה ונתנה קיים דיעבד ת"ש דתניא א"ר יהודה אמרו לפני ר"ג הואיל והארוסה אשתו והנשואה אשתו מה הנשואה שנפלו לה משנישאת ומכרה מכרה בטל אף ארוסה נמי שנפלו לה משנתארסה אם מכרה כשהיא ארוסה יהיה מכרה בטל א"ל אף זו שנפלו לה משנתארסה לכתחלה לא תמכור ואם מכרה או נתנה קיים דיעבד א"ל הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים ויהיה מכרה בטל אפי' דיעבד א"ל על ההדשים פי' שנפלו לה משנישאת אנו בושים שבטלנו מכירתם אלא שאתם רוצים לגלגל עלינו את הישנים שנפלו לה עד שלא נישאת ומכרה עד שלא נישאת ש"מ אדיעבד (קאמר) [קאי] ש"מ : **ור"ח** בן עקביא אמר כך השיבן ר"ג היאך אתם מדמים הארוסה לנשואה לא אם אמרתם בנשואה שבעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויזכה נמי בנכסיה ומכרה בטל תאמרו בארוסה שאין בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ולפיכך מכירתה קיימת א"ל רבי עד שלא נישאת ונישאת מהו אמר להם אף זו לא תמכור לכתחלה ואם מכרה ונתנה קיים אמרו לו הואיל ונישאת וזכה באשה לא יזכה בנכסים ואיך יהיה מכרה קיים בדיעבד אפי' בדיעבד נמי יהיה מכרה בטל שהרי זכה בהו זכה נמי בנכסיה אמר להם על החדשים שנפלו לה משנישאת אנו בושים אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים שנפלו לה עד שלא נישאת : **והקשינו** על ר' חנניא בן עקביא היאך אתה אומר שר"ג אמר ליה על מי שנפלו לה נכסים עד שלא נישאת ונישאת שאינה מוכרת לכתחלה והא אנן תנן עד שלא נישאת ונישאת ר"ג אומר אם מוכרת ונותנת קיים לכתחלה ותירץ רב זביד אברייתא ואמר לא תשני בברייתא אף זו לא תמכור אלא כך שנה שאם מכרה ונתנה קיים לכתחלה וקיימא ברייתא כמתני' שמוכרת לכתחלה :

ואתא רב פפא ופריק פרוקא אחרינא ואמר הא דתנן במשנתינו מוכרת לכתחלה ר' יהודה היא אליבא דר"ג והא דתני בברייתא לא תמכור לכתחלה ר"ח בן עקביא אמרה אליבא דר"ג ודייקא מינה לר"ח בן עקביא אם עד שלא נישאת ונישאת לא תמכור לכתחלה אלמא עד שלא תינשא מוכרת לכתחלה . נכסים שנפלו לה כשהיא ארוסה האי סברא דב"ש הוא דאי ב"ה הא תנא לכתחלה . והיכי קאי ר' חנניא בן עקביא כב"ש אפשר לדבריו דשביק ר"ג ב"ה ומורה כב"ש וב"ש במקום ב"ה אינה משנה ופרקינן הכי קאמר ר"ח בן עקביא לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה כלל אלא כלם מודים שאם נפלו לה נכסים משנתארסה נמי מוכרת לכתחלה ופליג אתנא דמתני' דקא סבר פליגי ב"ש וב"ה בדבר זה וקאמר ליה לא נחלקו זהו הפי' הנכון : **ובגמ'** דבני מערבא ר' פנחס בעא קומי ר' יוסי למה לא תנינן מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה א"ל לא אתינן מיתנא אלא דבר שחמור משני צדדין וקל משני צדדין אבל הכא חמור מצד אחד וקל מצד אחר ופי' חמור מצד א' דתנן ב"ה אומרים לא תמכור וקל מצד א' דתנן אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים ואיתא נמי בגמ' דפאה בפ' ב"ש : **אלו** דבריו ז"ל וכשעיינתי בם מצאתים שאינם נראים ויש דברים הרבה יורגש בהם מהקושי ולא יתורץ שום אחד מהם . ראשונה שהוא ביאר במאי דאמרי' בגמ' איבעיא להו ר' יהודה אלכתחלה או אדיעבד שר"ל אם הוא חוזר לרישא דמתני' שאומרת מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים או חוזר אסיפא שאומרת נפלו לה משנתארסה ב"ש אומרים תמכור וב"ה אומרים לא תמכור שהוא דיעבד והוסיף בלשון דגמ' רישא וסיפא ודבריו בזה מוקשים משני צדדים . האחד שאילו היה כדבריו לא הוה שתיק גמ' מלפרש רישא וסיפא כמו שהוא אומר והכי הוה ליה למימר ארישא קאי או אסיפא קאי ומאחר שלא אמר הכי זה יורה שאינו כמו שביאר הוא . ועוד שנית שהוא ביאר כדברי ר"י אליבא דר"ג שאמר אף זו לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים הוזר על הארוסה ודבריו בזה אינם נכונים לפי שהקשו לר"ג שאמר על הארוסה שאם מכרה ונתנה קיים ורצו להשוות אותה לנשואה כמו שהנשואה אם מכרה מכרה בטל כך הארוסה מכרה בטל והיאך ישיב להם במה שהקשו עליו אף זו לא תמכור שר"ל הארוסה והרי זה הוא בעצמו מה שהקשו עליו אלא נראה שתשובת ר"ג אף זו לא תמכור אינו חוזר כי אם על הנשואה וכוונתו לומר אף זו הנשואה שאתם

*)האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס. לפי שראיתי אותה סתומה אצל החכמים וראיתי לאחד מהם פירוש כתב אותו בחבורו וז"ל. הדא מתני' וגמ' דילה חזינן בה פי' מסותם הרבה והריני מפרשו בדרך קצרה כדי לברר מקום הספק . האשה שנפלו לה נכסים בירושה או במתנה עד שלא תתארס מודים ב"ש וב"ה בנכסים הללו הואיל ובזכותה נפלו אע"פ שעכשיו נתארסה מוכרת ונותנת כשהיא ארוסה לכתחלה והאי דקתני שאם מוכרת לאו דיעבד הוא אלא לכתחלה יש [לה] למכור וליתן במתנה וכל מה שהיא (עושה) [מוכרת] בנכסים הללו שנפלו לה בזכותה הרי הוא קיים דהא כל היכא דלית לה למכור לכתחלה קתני לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים דיעבד וכל היכא דלא קתני לא תמכור אע"ג דקתני שאם מוכרת ונותנת לכתחלה הוא ובהאי פירושא רהטא לך הלכתא כולה ומתבררת כהוגן בלא קושיא ובבא תנינא שאם נפלו לה לאחר שנתארסה דמספקא מלתא דאימר בזכותה [דידה] נפלו ואימר בזכותו נפלו לכתחלה לא תמכור כשהיא ארוסה ואם מכרה ונתנה קיים . ובבא תליתאה שאם נפלו לה משנישאת הכל מודים שאם מכרה ונתנה הבעל מוציא מיד הלקוחות . ובבא רביעתא שאם נפלו כשהיא ארוסה ואח"כ נישאת קאמר ר"ג אם מכרה ונתנה קיים לפי מה שכבר פירשנו שיש לה למכור לכתחלה. ובבא(תנינא) [חמישאה]א"ר יהודה אמרו לפני ר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים ואמר בגמ' איבעיא להו ר"י אלכתחלה (קאמר) [קאי] או אדיעבד (קאמר) [קאי] פי' ארישא קאי דקתני מוכרת לכתחלה או על בבא תנינא קאי דקתני לא תמכור לכתחלה ואם מכרה ונתנה קיים דיעבד. ת"ש דתניא א"ר יהודה אמרו לפני ר"ג הואיל והארוסה אשתו והנשואה אשתו מה הנשואה שנפלו לה משנישאת ומכרה מכרה בטל אף הארוסה נמי שנפלו לה נכסים משנתארסה אם מכרה כשהיא ארוסה יהא מכרה בטל . אמר להן אף זו שנפלו לה משנתארסה לכתחלה לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים דיעבד אמרו לו הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים ויהא מכרה בטל אפי' דיעבד אמר להם על החדשים אנו בושים . פי' שנפלו לה משנישאת אנו בושים שבטלנו מכירתה אלא שאתם רוצים לגלגל עלינו את הישנים שנפלו לה עד שלא נישאת ומכרה עד שלא נישאת ש"מ דיעבד קאמר ש"מ ור"ח בע"א [לא כך השיבן אלא]כך השיבן ר"ג היאך אתם מדמים הארוסה לנשואה לא אם אמרתם בנשואה שבעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויזכה נמי בנכסיה ומכירתה בטלה תאמרו בארוסה שאין בעלה זכאי במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה ולפיכך מכירתה קיימת אמרו לו רבי עד שלא נישאת ונישאת מהו אמר להם אף זו לא תמכור לכתחלה ואם מכרה ונתנה קיים . אמרו לו הואיל ונישאת וזכה באשה לא יזכה בנכסים ואיך יהיה מכרה קיים בדיעבד אפי' דיעבד נמי יהא מכרה בטל שהרי זכה בה ויזכה נמי בנכסים אמר להם על החדשים שנפלו לה משנישאת אנו בושים אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים שנפלו לה עד שלא נישאת . והקשינו על ר' חנניא בן עקביא היאך אתה אומר שר"ג אמר להם על מי שנפלו לה נכסים עד שלא נישאת ונישאת שאינה מוכרת לכתחלה והא אנן תנן עד שלא נישאת ונישאת ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים לכתחלה . ותירץ רב זביד בברייתא ואמר לא תשנה בברייתא אף זו לא תמכור אלא כך שנה אם מכרה ונתנה קיים לכתחלה וקיימא ברייתא כמתני' שמוכרת לכתחלה . ואתא רב פפא ופריק פרוקא אחרינא ואמר הא דתנן במשנתינו מוכרת לכתחלה ר' יהודה היא אליבא דר"ג והא דתניא בברייתא לא תמכור לכתחלה ר' חנניא בן עקביא היא אליבא דר"ג ודייקת מיניה לר' חנניא בן עקביא אם עד שלא נישאת ונישאת לא תמכור לכתחלה אלמא על שלא תינשא מוכרת לכתחלה נכסים שנפלו לה כשהיא ארוסה והאי סברא דב"ש היא דאי ב"ה הא תנן לא תמכור לכתחלה והיכי קאי ר"ח ב"ע כב"ש אפשר לדבריו דשביק ר"ג ב"ה ועביד כב"ש . וב"ש במקום ב"ה אינה משנה. ופרקי' ה"ק ר"ח ב"ע לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה כלל . אלא כלם מודים שאם נפלו [לה נכסים] משנתארסה נמי מוכרת לכתחלה ופליג על תנא דמתני' דקסבר פליגי ב"ש וב"ה בדבר זה וקאמר להם לא נחלקו בדבר הזה . זהו הפי' הנכון. ובגמ' דבני מערבא גרסי' ר' פנחס בעי קומי ר' יוסי למה לא תניתא מקולי ב"ש ומהומרי ב"ה אמר (להם)[ליה]לא אתינן מיתנא אלא דבר שחמור משני צדדים וקל משני צדדים אבל הכא חמור מצד א' וקל מצד א' [חמור מצד א' בה"א לא תמכור וקל מצד א']דתנן אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים ואיתא נמי בגמ' בפאה בפ' ב"ש עכ"ל ז"ל: **ועיינתי** אותו וראיתי אותו פירוש בלתי נכון ובלתי מתיישב ויש בו קושיות רבות אין תירוץ לאחת מהן . ראשונה שהוא פי' במאי שאמר הגמ' איבעיא להו ר' יהודה לכתחלה או דיעבד אם דברי ר' יהודה חוזרת על תחלת ההלכה שהיא מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים או הם חוזרים על סופה שאם נפלו לה נכסים משנתארסה ב"ה אומרים לא תמכור שהוא דיעבד והוסיף בלשון הבעיא לכתחלה או אדיעבד לא אבל אמר לכתחלה או דיעבד ואם היתה כוונת הגמ' בזה כמו שחשב לא היה משמיט הגמ' מלה זו והיה אומר אותה כמו שאמרה הוא הואיל וההכרח מצריך אותנו לאומרה : **והקושיא** השנית שאין דרך הגמ' לומר בכל כיוצא בענין זה אלא ארישא קאי או אסיפא קאי וכיון שלא אמר כן בכאן הנח הורה זה שאין זו כוונת הבעיא כמו שפירש : **שנית** שהוא פי' במה שאמר ר' יהודה על ר"ג אף זו לא תמכור שאם מכרה ונתנה קיים שהיא כארוסה וזה בתכלית הנמנע לפי שאם מכרה ונתנה קיים שהיא כארוסה וזה בתכלית ונתנה קיים אל דין מכירה בטל בהקשי מן הנשואה שדעתם בה שמכרה בטל ואיך אפשר שישיב להם אף זו לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים על הארוסה והם הקשו לו בזה בעצמו ולא תצדק תשובתו להם אף זו לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים אלא על הנשואין שרצו לדמות הארוס לה ואמר להם הוא גם זו שאתם רוצים להקיש אליה דינא

*) א"ה מכאן עד ועיינתי אותו ככר נדפס באיזה שנוים קטנים ברוב ספרי האלפסי בסוף הפרק (שלא במקומו) אולם באלפסי מדפוסים הראשונים (כמו מדפוס קושטאנטינא שנת רס"ט וכדומה) לא נדפס כ"ז. ולכן הדפסנו כאן כל דבר בשלימות כפי שנמצא בס' תמים דעים אף אם נדפס הענין ג"כ בפנים האלפס.

שלטי הגבורים

א כתב הטור הבעל מוציא מיד הלקוחות שעשו אותו כלוקח בנכסים והוא לוקח תחלה לפיכך מכרה בטל לאחר שהוא מוציא מיד הלוקח הגוף ופירי אלא לענין זה הוא מכר שאם תתאלמן או תתגרש יחזור ללוקח ואם תמות בחייו ישאר בידו ומיי' כתב הבעל מוציא מיד הלוקח פירות כל ימיה אבל לא גוף הקרקע שאין לו כלום בגוף נכסי מלוג עד שתמות תחת בחייו מוציא הגוף מיד הלוקח והרא"ש כתב כסברא ראשונה ויש מהגאונים שכתבו שהבעל צריך ליתן הדמים ללוקח כמו הכיר בה שאינו שלו ולקחה שיש לו דמים ולא עוד אלא שאם סבירא הלוקח הנכסים נוטל הפנה ויש מהגאונים שכתבו שנוטלן בלא דמים וכ"כ ר"ת אלא אי איתנהו לדמי בידה דאשה בעידנא דמתה שקילנא לוקח ולא מצי בעל למימר אחריני ניכהו ומציאה אשכחה :

לשון ריא"ז

מכרה או נתנה אחר שנישאת הבעל מוציא מיד הלקוחות ואפי' אם נפלו לה בירושה עד שלא התארס לו מאחר שנשאת הבעל זוכה לו כל פירות בחייה ולירש גוף הנכסים לאחר מיתתה בין קרקעות בין מטלטלין לפיכך הוא מוציא מיד הלקוחות גוף

עין משפט

א מיי' פכ"ב מהל' אישות סמג לאוין פא טור אה"ע סי' עה :

הגהות הב"ח

(א) יזכה כצ"ל: (ב) נ"ב ונתארסה : (ג) ולר"י כצ"ל:

א מיי' פכ"ב מהל' אישות ופ"ו מהל' זכייה ומתנה סמג לאוין פא טור אה"ע סי' ל:

מתני' עד שלא נשאת · כגון משנתארסה או קודם לכן ואחר כך נשאת: אם מכרה ונתנה קיים · ולא קיימא לן הכי אלא כדבותינו דחזרו ונמנו כדאיתא לעיל בסמוך: **גמ'** מתניתין בחייה · קאמר הבעל מוציא מיד הלקוחות גופה כדי לאכול פירות בחייה ולאחר מיתה יחזור הקרקע ללוקח ואפי' מתה בחייו לא ירשנה הבעל ואתו באושא ותקון דאפי' גופה של קרקע ירש הבעל: **מתני'** ר' שמעון חולק וכו' · יש נכסים שמכרה קיים ויש שמכרה בטל: **גמ'** ידועים מקרקעי · שבעל מנת אותם נכסים נשאה לפיכך מכרה בטל שהיה מצפה שתפול לו אותה ירושה: נר מצוה ונפלו לה נכסים במדינת הים · כתב

רש"י

מתני' עד שלא נשאת. כגון משנתארסה או קודם לכן ואח"כ נשאת: הואיל וזכה באשה. שנשאה: על החדשים. שנפלו לה משנשאת: **גמ'** לימא תנינא. כלומר דמתניתין סייעתא לתקנת אושא: מתניתין בחייה. קאמר הבעל מוציא כדי לאכול פירות בחייה ולאחר מיתה יחזור הקרקע ללוקח דאפי' מתה בחייו לא ירשנה בעל ואתו באושא ותקון דאפילו גוף הקרקע יירש הבעל: ידועים מקרקעי. שעל סמך [אותן] נכסים נישאת לכך מכרה בטל כי היה מצפה שתפול לה אותה ירושה: דבעיא דתברחינהו לנכסה. אלמנה היתה ובאת לינשא והיתה מקדמת ונותנת נכסיה לבתה כדי להבריח זכות בעלה מהן שלא יזכה בהן והודיעה לעדים שאין מתנתה זו כי אם להבריח ולא שתזכה בהן הבת אם היא תתאלמן או תתגרש: אתאי לקמיה דרב נחמן. לתבוע את בתה להחזיר לה נכסיה והבת הוציאה שטר מתנתה וקרעיה רב נחמן: שטר

מכאן עד סוף המשנה ליתא ברי"ף דפוס קושטאנטינא

דף עח:

[דף קג ע"ב]

דף עח:

דף עט.

משנשאת אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה הבעל מוציא מיד הלקוחות *עד שלא נשאת ונשאת ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים אמר רבי חנניא בן עקביא אמרו לפני ר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים אמר להם בחדשים אנו בושים ואתם מגלגלין עלינו את הישנים: ***גמ'** לימא תנינא לה לתקנת אושא דאמר רבי יוסי ברבי חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות לא מתניתין בחייה ולפירות תקנת אושא בגופה שבקרקע ולאחר מיתה: °**מתני'** *רבי שמעון חולק בין נכסים [לנכסים] (ידועים לשאינן ידועים) נכסים הידועים לבעל לא תמכור ואם מכרה ונתנה בטל ושאין ידועין לבעל לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים: **גמ'** *אלו הן ידועין ואלו הן שאין ידועין א"ר יוסי בר' חנינא ידועים מקרקעי שאין ידועים מטלטלי רבי יוחנן אמר אלו ואלו ידועין הן (א) אלא א שאין ידועין כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים ההיא אתתא דבעיא דתברחינהו °לנכסה מגברא כתבתינהו לברתה לסוף אנסיבא ואגרשה *אתאי לקמיה דרב נחמן קרעיה רב נחמן לשטרא אמר לא שביק איניש נפשיה ויהיב אפילו לברתיה מיתיבי הרוצה שתבריח נכסיה מבעלה

(ב) הרא"ס ז"ל דמדינת הים לאו דוקא אלא הוא הדין באותה מדינה כל שלא ידע בהן והוראה דמילתא נקט ומיהו אם ידע בהן קודם שמכרה אותם הרי הן כנכסים ידועים לפי שמיד הוא זוכה בהן וקיימא לן כר' יוחנן אליבא דר"ש דהא תנינא כוותיה כדאיתא בגמרא ולע"ג דר"ש יחידאה הוא קי"ל כוותיה כיון דשקלו וטרו אליביה ועוד דאמרינן לקמן [דף עט:] גבי מברחת עשאום כנכסים שאין ידועין לבעל ואליבא דרבי שמעון אלמא הלכתא כוותיה וכמו שכתב הרי"ף ז"ל בסמוך ומיהו דוקא במכרה או נתנה אותם הא לאו הכי בעל יורש אותם ולא יורשיה וראיה לדבר מדאמרינן לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים ואם איתא דאין לבעל בהם כלום אמאי לא תמכור אלא שמע מינה דאם מתה הבעל יורשה ומשום הכי אמרו דלכתחלה לא תמכור ועוד דהא איכא [דף פד:] מאן דאמר דירושת הבעל מדאורייתא ולדידיה ודאי ירית להו בעל ולמאן דאמר נמי דירושת הבעל דרבנן לא אשכחן דפליג בהא: ההיא איתתא דבעיא דתברחינהו לנכסה מגברה. אלמנה היתה ובאת להנשא והיתה מקדמת ונותנת לבתה כדי להבריח זכות בעלה מהם שלא יזכה בהם: אתאי לקמיה דרב נחמן · לתבוע את בתה להחזיר לה נכסיה והבת הוציאה שטר מתנה וקרעיה רב נחמן משום דאומדנא הוא דלא גמרה ואקנייה ולא עשתה כן אלא להבריח נכסיה מבעלה וכתב רש"י שבשעת מתנה הודיעה לעדים שאין מתנה זו אלא כדי להבריח זכות בעל מהם ולא שתזכה בהן הבת אם תתאלמן היא או תתגרש כלומר שלא התנתה כן בפירוש אלא שגלתה דעתה בכך ולא נראה דאילו הכא פליג רב ענן כדאי' בגמ' ואילו גלתה דעתה ליכא מאן דפליג כדאמר בפרק מי שמת (דף קנא) אפי' למ"ד מברחת קנה ה"מ היכא דלא גליא דעתה אבל הכא הא גליא דעתה וליכא למימר נמי דגליא דעתה דהתם היינו שאמרה בפירוש שאינה נותנת אלא להבריח ולא גליא דעתה מקרי כל שאמרה בשעת מתנה משום דבעינא לאנסובי יהיבנא והא מיהת בעינן לרב נחמן ורב ענן פליג בה כיון שלא אמרה בפירוש שאינה נותנת אלא להבריח דליתא דהא נמי גליא דעתה מיקרי וליכא מאן דפליג דהא אמרינן התם באוימיה דרב ביבי [דאמרה] דקא בעי לאינסובי לרב זביד ולא משמע התם דאמרה מילתא אחריתי ואפ"ה

א נפלו נכסים בירושה לאשה במדינת הים שאין הבעל יודע ומכיר בהם הרי זו לא תמכור ואם מכרה או נתנה קיים וכן היא שיטת רוב הפוסקים ומז"ה אומר שאף באלו מכרה בטל ובדברי הפוסקים נראה בעיני כמז"ה: הרא"ש כתב דבעינן נכסים שלא היה בעל מצפה שיפלו לה בירושה כגון במה מורישה במדינת הים ולא הכיר הבעל באותן המורישין או כיוצא בזה שהיו נכסין לאב ביד אחר ולא נתברר שהיו של אביה עד אחר נישואין של זה וגם בעינן שלא נודעו לבעל בין נפילה למכירה דמיד שנודעו לבעל יש להם דין נכסי מלוג והרמ"ה ז"ל נתן טעם לדבר דטעמא מאי תקינו רבנן פירי לאיש תחת פרקונה דאי לאו הכי לא הוה פריק לה אמר כיסא נקיטא לה תזיל ותפרוק נפשה והאי טעמא לא שייך אלא בידועין לבעל אבל כשאין ידועים לבעל לא תקינו ליה רבנן שום זכות לא בגוף ולא בפירות ואם מכרה הפירות קודם מכירת הבעל מכרה קיים:

הגהות הב"ח
(א) ואלו הן שאין ידועין כצ"ל: (ב) נ"ל הרא"ה. [ובדרי"ף דפוס קושטאנטינא הגי' הרב בן מיגש ז"ל וכ"ה בכ"י בסי' ל']:

תמים דעים

העתקת פירוש הרי"ף מלשון ערבי

הרמ"ע מפאנו

דינא הוא אם מכרה ונתנה קיים ויסתור להם בזה מה שרצו להקיש אליה: **שלישית** שעשה דעת ר' יהודה אליבא דר"ג בנפלה לה משנתארסה ועדיין לא נישאת שלא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים וזה ג"כ נגלה הביטול לפי שהגמ' אמר שדעת ר"י אליבא דר"ג והא ר' חנניא אליבא דר"ג: **רביעית** שלפי שיטתו אין הפרש בין ר"י ובין ר' חנניא בן עקביא לענין הדין כלל אלא סברת שניהם שוה וזה בטל לפי שהגמ' כבר ביאר המחלוקת שביניהם במה שקדם זכרו והוא הא ר' יהודה אליבא דר"ג והא ר' חנניא אליבא דר"ג ועוד שהגמ' הקשה על ר' חנניא בן עקביא במה שעלה בסברתו שהוא כב"ש ולא תקשה בזה לר"י ואם היתה סברת ר"י וסברת ר' חנניא בן עקביא בזה שוים מבלי שיהיה ביניהם שום הפרש היתה הקושיא מחוייבת לשניהם וממה שיחד הגמ' הקושיא לר"ח בן עקביא ולא לר"י נראה שלא נקשה על ר"י הקושיא שהקשו לר"ח בן עקביא לסיבת איזה הפרש שיש ביניהם בעיקר הדין ועוד אבאר תשובת דבר זה בפירושינו בסוף דברינו אם יגזור השי"ת: **חמישית** שהוא העמיד תירוץ רב זביד שאמר תני אם מכרה שהוא אומר על הברייתא ואמר שהכוונה בו לכתחלה וזה הפך מכוונת עיקר התירוץ בב' הדברים שבו בכלל ר"ל במה שאמר שתני הוא בברייתא ואינו אלא במשנה ובמה שאמר שהוא לכתחלה ואין הכוונה בו אלא דיעבד ועוד תעמוד על אמיתת דבר זה כשיגיע אליו בביאורנו והואיל וביארנו מביטול זה הפי' מה שיש בידו ראוי לחזור אל ביאור שמעתא זו ואבאר הדרך הנכון בה ואומר שמה שאמר הגמ' ר"י לכתחלה או דיעבד הוא סובר שר"י לא דיבר אלא על החלוקה השנית מהמשנה שנחלקו בה ב"ש וב"ה אלא ששאל על ר"י באמרו אמרו לפני ר"ג על איזה דבר בא לחלוק אם על המכר לכתחלה לומר איך יהיה מוהלט או שבא לחלוק על המכר בדיעבד לומר איך יהיה קיים שראוי שיהיה בטל והוא ת"ש דתניא אר"י אמרו לפני ר"ג הואיל וארוסה אשתו ונשואה אשתו מה זו מכרה בטל אף זו מכרה בטל. הנה ביאר באמרו מכרה בטל שהוא בא לחלוק על מה שאמרו מכור בדיעבד ורצה שלא יהיה קיים ובאה התשובה שהוא חולק על המכר בדיעבד לומר איך יהיה קיים שראוי שיהיה בטל והוא מ"ש ת"ש דתניא אר"י אמרו לפני ר"ג הואיל וארוסה אשתו ונשואה אשתו מה זו מכרה בטל אף זו מכרה בטל הנה ביאר באמרו אף זו מכרה בטל שהוא בא לחלוק על מה שאמרו מכור בדיעבד ורצה שלא יהיה קיים והשיב להם ר"ג ואמר להם מנין לכם עתה שהנשואה אם מכרה בטל עד שאתם מקישים אליה דין הארוסה אף הנשואה לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים. ומה שאמר כאן אף אינו לענין לא תמכור לצרפו אלא דין הארוסה שתהא גם הוא לא תמכור אלא מ"ש אף הוא לצרף אותה אל דין הארוסה לענין מכירה קיים בלבד והתחיל בלא תמכור לבא ממנו אל ואם מכרה ונתנה קיים וזה לפי שדין הארוסה אצלו הוא שמוכרת לכתחלה וא"כ אינו מצרף אל דין הארוס באמרו אף אם מכרה ונתנה קיים בלבד לפי שהוא הדבר הצודק מדין הנשואה לדין הארוסה ונשואה זו המוכרת כאן הוא שנפלו לה נכסים לאחר שנישאת שאם נפלו לה נכסים עד שלא נישאת ונישאת דעת ר"י אליבא דר"ג הוא שמוכרת לכתחלה כדין הארוסה שלא נישאת כמו שיתבאר לך במה שאחר זה וכשאמר להם ר"ג אף הנשואה לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים הקשו לו ואמרו איך אתה אומר שהנשואה מכרה קיים הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים. א"ל על ההדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים. כלומר על מה שאנו מונעים אותה מלמכור לכתחלה אנו בושים אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים לבטל מה שכבר מכרה. ועלה בידינו מזה שדעת ר"י אליבא דר"ג בנשואה שנפלו לה נכסים כשהיא נשואה לא תמכור אם מכרה ונתנה קיים ובא ר"ח בן עקביא לחלוק על ר"י וא"ל לא היתה תשובת ר"ג להם אף זו לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים על נשואה שנפלו לה נכסים כשהיא נשואה שאין זו סברת ר"ג אבל באה תשובת ר"ג להם באומרו אף זו לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים על ארוסה שנפלו לה נכסים כשהיא ארוסה ונישאת אבל נשואה שנפלו לה נכסים אין דעתו בה אלא לא תמכור ואם מכרה ונתנה בטל. וזהו אומרו תניא אמר ר' חנינא בן עקביא לא כך השיבן ר"ג להכמים אלא כך השיבן לא אם אמרת בנשואה שכן בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה תאמרו בארוסה שאין בעלה זכאי במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה אמרו לו עד שלא נישאת ונישאת מהו אמר להם אף זו לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים וגם אמרו כאן אף היא לצרפה אל דין ארוסה שלא נישאת שמכרה קיים שארוסה שנישאת שוה לה בזה אבל לא תמכור אינו מצרף אותו אלא דין ארוסה שלא נישאת לפי שארוסה שלא נישאת דינה אצלו שמוכרת לכתחלה. ועיקר הפי' דאף זו היא כך גם זו אע"פ שדינה לא תמכור אם מכרה ונתנה קיים. וא"ל איך יהיה דין ארוסה שנישאת מכרה קיים הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים ויהיה מכרה בטל א"ל בחדשים אנו בושים על שאנו אומרים לא תמכור לכתחלה אנו בושים אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים לבטל מה שכבר מכרה כשנפלו לה קודם נשואין. עוד הקשינו איך אמר ר' חנניא בן עקביא אליבא דר"ג מי שלא נישאת ונישאת לא תמכור לכתחלה הרי המשנה אומרת עד שלא נישאת ונישאת ר"ג אומר מוכרת ונותנת וקיים ותירץ רב זביד ואמר תני במתני' אם מכרה כלומר בדיעבד ויהיו המשנה והברייתא שוים בשהיא לא תמכור לכתחלה. אח"כ בא רב פפא והניח המשנה כמות שהיא ותירץ בה תירוץ שני זולת מה שתירץ בה רב זביד ואמר לא קשיא הא דתנן מוכרת ונותנת קיים שהוא לכתחלה ר"י היא אליבא דר"ג שלפי שהיתה סברת ר"ג שנשואה שנפלו לה נכסים כשהיא נשואה לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים נתחייב שתהיה סברתו בנפלו לה נכסים כשהיא ארוסה ונישאת שמוכרת לכתחלה. והברייתא דקתני עד שלא נישאת ונישאת לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים ר' חנניא בן עקביא היא כדקתני בה בהדיא. עוד הקשינו ואמרנו אם סברת ר' חנניא בן עקביא היא שעד שלא נישאת ונישאת לא תמכור לכתחלה א"כ תתחייב הוא שאם לא נישאת מוכרת לכתחלה וזאת היא סברת ב"ש ואיך אפשר שיניח סברת ב"ה ויסבור כב"ש והוא מה שאמרו ור' חנניא

שאתם רוצים ללמוד ממנה דין הארוסה ושיהיה מכרה בטל אף היא לא תמכור לכתחלה ואם מכרה קיים. עוד ג' שהוא פי' כדברי ר"י אליבא דר"ג שהוא סובר בארוסה שנפלו לה נכסים משנתארסה ועדיין לא נישאת שהיא לא תמכור לכתחלה ואם מכרה ונתנה קיים בדיעבד וזה אינו נכון שהרי בגמ' מפורש לר"י אליבא דר"ג בארוסה שנפלו לה עד שלא נישאת ונישאת שהיא מוכרת לכתחלה והוא מ"ש לא קשיא הא ר"י אליבא דר"ג הא ר' חנניא בן עקביא אליבא דר"ג הרי מבואר כדברי הגמ' שיש מחלוקת בין ר"י ובין ר' חנניא בן עקביא ולדעתו אין ביניהם מחלוקת לענין זה עוד כיון דמקשי' בגמרא לר' חנניא בן עקביא לפי שנראה מדבריו שהולך לשיטת ב"ש ולא אקשינן לר"י מכאן ראיה שר' יהודה ור' חנניא בן עקביא אינם שוים שאם היו שוים בזה היה מקשה על שניהם ובסוף פירושנו בע"ה נבאר למה לא הקשה לשניהם. ועוד רביעית שהוא ביאר והעמיד תירוץ רב זביד שאמר תני אם מכרה ונתנה קיים שהוא חוזר על הברייתא ושהיא מותרת למכור לכתחלה כסברת המשנה וזה אינו נכון משני פנים. אחד במה שאמר שתירוץ רב זביד הוא על הברייתא והוא אינו אלא על המשנה. ועוד שמה שביאר שהיא מוכרת לכתחלה אין הכוונה כי אם בדיעבד. ובס"ד תעמוד על אמתת דבר זה בפירושנו הרי הנחנו ביטול זה הפירוש לטעמים מבוארים: **עתה** נתחיל לבאר דעתנו בפי' הלכה זו בביאור נכון ומתיישב ונאמר שכוונת הגמ' במה שאמר איבעיא להו ר' יהודה אלכתחלה או אדיעבד שהוא סובר שר' יהודה לא דבר אלא על בבא תנינא מהמשנה שהיא מחלוקת ב"ש וב"ה ושאל על מאמר ר' יהודה שאמר אמרו לפני ר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה וכו' הכוונה לומר מה היתה סברתו של ר"ג בתחלה עד שהוצרכו הכמים להשיב עליו הואיל וזכה באשה לא יזכה וכו' מי אמרי' דר"ג סבר שהארוסה שנפלו לה נכסים בעוד שהיא ארוסה שהיא יכולה למכור לכתחלה ועל זה השיבוהו ואמרו לו הואיל וזכה וכו' או דלמא לא סבר ר"ג אלא שהארוסה אם מכרה בדיעבד מכרה קיים ועל זה השיבוהו הואיל וזכה וכו': והשיב מאותה ברייתא שמבואר בה שר' יהודה לא אמר אלא על שאם מכרה בדיעבד קיים ובעל הבעיא רוצה לומר ר' יהודה מה בא למעט מי אמרי' שר' יהודה בא לומר שהארוסה אין ראוי שתמכור לכתחלה ואפי' מכר שאינו של קיימא. [הגה"ה כלומר אפי' שכירות דהדרא למרה. ע"כ]. או לא בא לומר אלא שהארוסה אפי' מכרה בדיעבד אפי' מכר של קיימא ראוי שיהיה מכרה בטל והשיבו בגמ' מהברייתא דמשמע מינה שר' יהודה בא לומר אדיעבד שאפי' מכרה בדיעבד ואפי' היה מכר קיים אפ"ה ראוי שיהיה מכרה בטל והוא מה שאמר ת"ש דתניא אמר ר' יהודה אמרו לפני ר"ג הואיל ונשואה אשתו וארוסה אשתו מה זו מכרה בטל אף זו מכרה בטל דר"ג שאמר להם אף זו לא תמכור ואם מכרה קיים ר"ל שר"ג סובר שהארוסה שנפלו לה נכסים בעוד שהיא ארוסה ומכרה מכרה קיים וזהו שאמר להם ר"ג אתם רוצים להשוותה הארוסה לנשואה ולומר כשם שהנשואה מכרה בטל כך הארוסה יהא מכרה בטל ואינו כן שאני סובר שאף הנשואה שאתם רוצים ללמד ממנה לא תמכור לכתחלה ואם מכרה מכרה קיים ומ"ש אף זו לא תמכור אינו ר"ל שהנשואה והארוסה דינם שוה לגמרי שהארוסה לר"ג מוכרת אפי' לכתחלה והנשואה אינה מוכרת אלא בדיעבד א"כ מלת אף זו אינה חוזרת ארישא דאמר לא תמכור לכתחלה אלא אסיפא קאי דאמר ואם מכרה ונתנה קיים שבזה שהוא בדיעבד הוא שוה הארוסה והנשואה אמנם הנשואה שמדבר בה בכאן היא שנפלו לה נכסים ונישאת ר' יהודה אליבא דר"ג סובר שאף היא מוכרת לכתחלה כמו הארוסה שנפלו לה קודם שנישאת ועדיין לא נישאת שמוכרת לכתחלה כמו שנבאר ב"ה. וכשאמר להם ר"ג שהנשואה לא תמכור לכתחלה ובדיעבד מכרה קיים הקשו עליו ואמרו לו היאך תאמר שהנשואה מכרה קיים הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים א"ל על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים ר"ל על מה שאנו מונעים אותה שלא תמכור לכתחלה אנו בושים אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים לבטל מה שכבר מכרה. הרי נתבאר לנו בכאן שדעת ר' יהודה אליבא דר"ג בנשואה שנפלו לה נכסים כשהיא נשואה שלא תמכור לכתחלה ואם מכרה ונתנה קיים בדיעבד: **אחר** בא ר' חנינא בן עקביא והלק על ר' יהודה יאמר שר"ג שאמר אף זו לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים אינו חוזר על הנשואה שנפלו לה נכסים כשהיא נשואה אלא שמה שהשיב ר"ג אף זו לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים אינו נופל אלא על הארוסה שנפלו לה כשהיא ארוסה ונישאת אבל נשואה שנפלו לה נכסים כשהיא נשואה מכרה בטל אפי' בדיעבד והוא מ"ש תניא א"ר חנניא בן עקביא לא כך השיבן ר"ג אלא כך השיבן לא אם אמרתם בנשואה שכן בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה תאמרו בארוסה שאין בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה אמרו לו עד שלא נישאת ונישאת מהו א"ל אף זו לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים ומה שאמר בכאן ג"כ אף זו שמענו שהארוסה שנפלו לה נכסים עד שלא נישאת ונישאת דינה שוה עם הארוסה שלא נישאת ואינו כן לפי שהארוסה שלא נישאת לדעתו מוכרת לכתחלה אבל אף זו שאמר אינו חוזר אלא על הסיפא שאמר אם מכרה בדיעבד קיים שבזה שניהם שוין. אח"כ השיבו לו היאך אפשר שהארוסה שנישאת יהיה מכרה קיים הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים ויהיה מכרה בטל אמר להם על ההדשים אנו בושים שבטלנו מכירתה כשנפלו לה משנישאת אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים לבטל מה שמכרה כשנפלו לה קודם נשואיה ונישאת: **והקשינו** על ר' חנניא בן עקביא היאך יאמר שדעת ר"ג על מי שנפלו לה נכסים עד שלא נישאת ונישאת שאינה מוכרת לכתחלה והרי המשנה אומרת שר"ג סובר שהיא מוכרת אפי' לכתחלה דהא אנן תנן עד שלא נישאת ונישאת מוכרת ונותנת וקיים לכתחלה ותירץ רב זביד ואמר תני במתני' אם מכר ר"ל בדיעבד ויהיו המשנה והברייתא שוין שאינה יכולה למכור לכתחלה אח"כ בא רב פפא והניח המשנה כמו שהיא ותירץ תירוץ אחר ואמר לא קשיא הא דתנן מוכרת ונותנת וקיים שהוא לכתחלה ר' יהודה היא אליבא דר"ג והוא לפי שראינו שר' יהודה אליבא דר"ג

סובר

מבעלה כיצד היא עושה כותבת שטר פסים לאחר דברי ר' שמעון [ב"ג] וחכ"א רצה משחק בה עד שתכתוב לו מהיום א ולכשארצה טעמא דכתבה ליה הכי הא לא כתבה ליה הכי קנגהו לוקח א"ר זירא ל"ק הא בכולן הא במקצתן במקצתן עד דכתבה ליה הכי אבל בכולן אפי' לא כתבה לו הכי לא קנגהו כדגרסי' בפ' מי שמת *חמשה עד שיכתבו כל נכסיהן וחדא מינייהו המברחת נכסיה מבעלה ואי לא קנגהו לוקח נקנינהו בעל אמר אביי עשאום כנכסים שאין ידועין לבעל ואליבא דר' שמעון ושמעינן מינה דהלכתא כר' שמעון : °מתני' אנפלו לה *נכסים ילקח בהן קרקע והוא ב אוכל פירות פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות (א) המחוברין לקרקע

רש"י

שטר פסים. שמפייסתו לקבל מתנה זו להפקיע זכות בעלה קודם נישואין ולא שיקנה מקבל זה בהן : אם רצה. המקבל משחק ומחזיק בהן עולמית : עד שתכתוב בשטר זה מהיום נתונים לך לכשארצה. אז יש כאן הברחה מבעלה שאם בא לזכות תאמר אני רוצה במתנה ונמצא קיימת למפרע מיום שנכתב השטר ואם זה יבא להחזיק תאמר איני רוצה : הא בכולן. בכותבת כל נכסי' דכיון דלא שיירה מידי לנפשה אם תתגרש אנן סהדי דלא גמרה ומקני : ואי לא קננהו לוקח. לשמואל דאמר (ובכולן) [בכותבת כולן] לא קנה א"כ ליכא הברחה : ליקניניהו בעל. ויאכל פירות ויירשנה : כנכסים שאין ידועין. כי על מנת שאינה שלה נשאה דסבור היה שהמתנה מתנה : מתני' והוא אוכל פירות. והקרן קיימת דפירות תיקנו תחת פרקונה :

נר מצוה

ואפ"ה אמרינן דכיון דגליא דעתה ליכא מאן דפליג לפיכך נראין דברי הרב בן מיג"ש ז"ל דגליא דעתה מיקרי כל דאמרה בעינן לאינסובי ולא גליא דעתה הוא היכא דיהבה סתמא [ואנסיבה] ואפ"ה לא קנה משום דמוכחת מילתא דלא יהבא להו אלא משום דבעי לאינסובי ולאברוחי מבעל וקי"ל כמ"ד מברחת לא קנה וכי תימא אמאי והא דברים שבלב נינהו ואמרינן בפרק האיש מקדש (דף נ:) בההוא גברא דזבנינהו לנכסיה אדעתא [למיסק] לארץ ישראל ובעידנא דזבין לא אמר ולבסוף לא סליק ואתא לקמיה דרבא ואמר דהוי להו דברים שבלב ואינם דברים לאו קושיא הוא דאומדנא דמוכח כי הכא שאני דלאו דברים שבלבו בלבד הם אלא דברים שבלב כל העולם שהדבר מוכיח שלא נתן אלא להבריח שאין לך אדם שיתן כל נכסיו וימות ברעב ודמיא להאיא דאמרינן בפ' [יש נוחלין] (דף קנ:) במי שהלך בנו למד"ה ושמע שמת בנו ועמד וכתב לאחרים כל נכסיו ואח"כ בא בנו דאמרינן התם דאין מתנתו מתנה שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן מה שאין כן התם שהרבה מוכרים קרקעותיהן ולא סלקי לא"י וכבר כתבתי זה שם : שטר פסים · שטר פיוסין שפייסנו לקבל מתנה זו ולהפקיע זכות בעלה קודם נישואין ולא שיזכה [המקבל] זה בהם : אם רצה · המקבל הזה : מצחק בה · ומחזיק בהם עולמית עד שתכתוב בשטר זה מהיום נתונים לך (ב) לכשארצה יש כאן הברחה מבעלה שאם בא לזכות תאמר אני רוצה במתנה ונמצאת קיימת למפרע מיום שנכתב השטר ואם יבא המקבל להחזיק תאמר איני רוצה כך פירש"י ז"ל וכך פירש הרמב"ם ז"ל בפכ"ב מהלכות אישות וזה על דרך מאי דאמרינן בפרק האומר דקדושין (דף סג.) דע"מ שירצה היינו דאמר אין וכל היכא שאמר אין קנה למפרע אפי' [היו] שם מטלטלין ובשעה שנתרצה עומדים ברשות הרבים כדמוכח בריש פרק המפקיד (דף לד:) דאמרינן התם נעשה כאומר לו לכשתגנב פרתי ותרצה ותשלמני הרי פרתי קנויה לה מעכשיו דאלמא אף על פי שהפרה נתונה ברשות הגנב או שאבדה קנה דאיגלאי מילתא למפרע דמשעת משיכה קנה אבל ר"ח ז"ל פירש דהכי כתבה לו הקניתי לך נכסים הללו מהיום ועד שתרצה ולא תחזור בי אבל לכשארצה ואחזור בי תהא מתנה זו בטלה : הא בכולן · כי אמר שמואל לא קני בכותבת לו כל נכסיה דכיון דלא שיירה מידי לנפשה אם תתגרש אנן סהדי דלא גמרה ואקנייה והא דקתני רצה מצחק בה בכותבת מקצתן : ואי לא קננהו לוקח ליקנינהו בעל · פירש"י ז"ל לשמואל בכותבת כולן דאמר לא קני כיון דלא קני מאי (ג) מברחת איכא ליקנינהו בעל ויאכל פירות ויירשנה אם תמות תחתיו ומשני עשאום כנכסים שאינם ידועים שהרי על מנת שאינם שלה נשאה דסבור שהמתנה גמורה אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפרק עשרים ושנים מהלכות אישות נראה לי דלאו אדשמואל פרכינן דבמברחת קנה לוקח אם תמות היא בחייו שמתוך אומדן דעת שלה הרי הוא כאילו פרשה שאם הבעל ימות בחייה לא תהא מתנה כלום ואם היא תמות בחיי בעלה שיזכה בה מקבל מתנה אלא שלא רצתה לפרש כן כי היכי דלא תהוי לה איבה וכי פרכינן ואי לא קננהו לוקח ליקנינהו בעל אמהיום ולכשארצה פרכינן דכיון שמתה ולא אמרה אין נמצא שלא קנה לוקח מעולם ואי הכי ליקנינהו בעל ועל דרך זה הדבר ברור במברחת שאם מתה אין הבעל יורשה שהרי מקבל מתנה זוכה בנכסים אבל בכותבת לו מהיום ולכשארצה כיון שלא זכה לוקח מעולם נהי דהוו כנכסים שאינן ידועים שהוא סבור שתאמר אין תינח לענין אכילת פירות אבל לענין ירושתה למה לא יירש אותה וכדאמרינן בנכסים שאינן ידועים שאין הבעל אוכל פירות ואעפ"כ נראין הדברים שהבעל יורש אותן כמו שכתבתי במשנתנו והרי הרמב"ם ז"ל כתב שאע"פ שלא קנה מקבל עד שתרצה אין הבעל אוכל פירות אותה מתנה ואם מתה אינו יורשה ואפשר שהביאו לומר כן דכיון דאמרינן הרוצה שתבריח נכסיה מבעלה כילד היא עושה כותבת שטר פסים לאחר ובתר הכי אמר רצה מצחק בה עד שתכתוב לו מהיום ולכשארצה משמע דכי היכי דבשטר פסים נעקרה ירושתה הכי נמי בכותבת מהיום ולכשארצה אבל הדבר תמה למה ואפשר דנהי דבנכסים שאינן ידועים הבעל יורש אותם התם הוא שלא גלתה דעתה כלל להקנותן לאחר אבל זו הרי היא כמזכה יורשיה על ידי מקבל מתנה זה שהרי כל עצמה אינה כותבת כן אלא בשבילו וכיון דירושת הבעל דרבנן לדעת הרמב"ם ז"ל כמו שכתב בפ' י"ב מהלכות אישות בהכי סגי לעקור ירושתה מבעלה זה כ"ל לדעתו ז"ל אבל אחרים אומרים [דכיון דאמרינן] עשאום כנכסים שאינן ידועים לבעל דינם לגמרי כנכסים שאינן ידועים שאין הבעל אוכל פירות ומיהו אם מתה כל זמן שלא מכרה הבעל יורש אותן בין במברחת בין בכותבת מהיום ולכשארצה והברחתה מועלת לה שאם מוכרת ונותנת קיים כנכסים שאינן ידועין (ד) דיכולה היא ג"כ ליתנן במתנת שכיב מרע (ה) שאינה כירושה אבל כל שלא זכתה אותן לאחר הבעל יורש אותן ואיני רואה דבריהם במברחת מן הטעם שכתבתי למעלה אבל בכותבת מהיום ולכשארצה נראה שהבעל יורש אותן וכל שכן למי שסובר שירושת הבעל דאורייתא שהדבר ברור שאין זה מספיק לעקור ירושתו ולענין פירות שאכל מקבל מתנה שכתבה לו מהיום ולכשארצה אע"פ שלא רצתה נראה שאין מוציאין אותן מידו דמסתמא מחלה להו כיון דברשות אכיל ודמיא למאי דאמרינן בפ' איזהו נשך (דף סו:) ומודה רב נחמן דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה ואמרו בשם הרב רא"ה דדיקא דמברחת דוקא בשלא כתבה לו מתנה גמורה מתנה חלוטה מתנה עולמית אבל אם כתבה לו כן קנה לגמרי וכתב הרשב"א ז"ל שיש לדקדק לפי דבריו עכשיו שהכל כותבין כן אם נדון אותו לשופרא דשטרא עד שיכתבו וכך אמרה לנו בפירוש כדרך שעושין בתנאי נאמנות ועל הנאמנות בפי' ואני למד מדברי מורי הרב ז"ל שכתב בבבא בתרא [דף מ:] גבי כתבוה בשוקא דכיון שהכל מורגלין לכתוב כן בזמנינו זה אינו צריך לומר כן בפירוש דאילו רצה לכסותה היה מלוה שלא לכתבה בפרהסיא ושלא לכתוב בשטר כן שהרי הוא יודע שכך הם כותבים וכאילו לוה בפירוש כתבוה בשוקא הוא ואפשר לדון כאן כן ונראין הדברים שהכל לפי ראות הדיינים שאי אפשר לומר באשה שתדע בנוסח השטרות שכותבי שטרות מורגלים לכתוב ועד שיעידו שכך אמרה להם בפירוש לא קנה ואם רואים שידעה ולא מיחתה אע"פ שלא אמרה להם בפירוש אפשר לומר שתהא מתנתה קיימת עכ"ל הרשב"א ז"ל וכתב ר"ת דמברחת דוקא אמרינן דלא קנה משום דאיכא למימר שלא קנה מקבל מתנה ולא קנה בעל משום דעשאום כנכסים שאינם ידועים לבעל אבל במי שנותן כל נכסיו מחמת שרוצה ללוות דאי לא קנה מקבל מתנה הרי הן משועבדין לבעל חוב וכיון שכן אמרינן ודאי מתנה קיימת : מתני' נפלו לה נכסים וכו' והוא אוכל פירות · והקרן קיימת לה

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג ופסק ר"י באדם המבריח נכסיו שלא ישתעבדו לכתובת אשה ולבע"ח שהשטר קיים וקנאם לוקח מאחר שאם לא קנאם לוקח שיחול השעבוד א"כ אין לומר שנתכוון להבריח מאחר שע"י כן אינו מוכרח כתב הטור וכיון שנתנה לו כל נכסים או מקצתן וכתב לו מהיום ולכשארצה אע"פ שהמתנה תלויה עד שתרצה ועדיין לא נגמרה אין הבעל אוכל הפירות אלא המקבל ואם תרצה ליטלן או למכרן לאחר הרשות בידה אבל כל זמן שלא תמכרם או תתנם לאחר אוכל המקבל הפירות ואם מתה בחיי הבעל תשאר למקבל מת הבעל בחייה תחזור לידה ואפי' מתה אחרי מות הבעל מיד קודם שתחזור הבעל כתב הרמ"ה שישאר למקבל והרא"ש כתב שתחזור ליורשיה :

לשון ריא"ז

האשה שבאת להנשא וכתבה נכסיה במתנה לאחר אם כתבה כל נכסים ולא שיירה לעצמה כלום מתחלה בעלה בין שכתבה לאחר בין שכתבה לבנה ולא זכה אותו המקבל כל עיקר לא בגוף הנכסים ולא בפירות לא בחייה ולא במיתתה ואפי' מתה בחיי בעלה כמבואר בקונט' הראיות ובמיתתה נכסיה ליורשיה ואפי' נתנה לו מתנה גמורה כדרך שאר המתנות הואיל ולא שיירה לעצמה כלום לא היתה כוונתה אלא שלא יזכה בהן הבעל אע"פ שמתנתה בטלה הועילה מתנתה להבריחם מבעלה שלא יזכה בהן הבעל שכבר הוא מיואש מהן כשרואה שהבריחה עד שלא תנשא לו : כתבו בתוס' יש דברים שאין מועיל בהם גילוי דעת עד שיתנה כגון אם היה מוכר מלבושיו אדעתא למיסק לארץ ישראל דזהו דבר שאין דעתו למכור אדעתא דהכי דהתם ודאי אין מועיל גלוי דעת ויש דברים שאפי' גלוי דעת א"ל כגון שטר מברחת דהכא וכן הכיא דפ' מי שמת דתנן הרי שהלך למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואח"כ בא בנו ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה בידוע שאם היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן לאחר :

ב וכן פסק הרא"ש כרבינו והר"ר יוסף הלוי פסק שפירות לבעל וכן פסק הרמ"ה :

לשון ריא"ז

גרשה בעלה כשהיו אילנותיה טעונין פירות אע"פ שלא נגמרו מה שגדל (גדל) ברשות הבעל הרי הוא של בעל ושמין אותן האילנות כמה הן יפין בלא פירות וכמה הם יפים עתה יותר עם אותן הפירות שלא נגמרו ואותו היתרון יתן לבעל והשאר הוא הכל לאשה כמבואר בקונטרס הראיות :

עין משפט

א מיי' פכ"ב מהל' אישות טור אה"ע סי' פה :

דף קג:

סכב

בגמ' איתא כספים

הגהות הב"ח

(א) והמחוברין כצ"ל :
(ב) ולכשארצה כצ"ל :
(ג) הברחה כצ"ל :
(ד) ויכולה כצ"ל : (ה) כ"ב רצונו לומר שאין מתנת ש"מ דומה ממש לירושה אלא עדיפא מיניה ולכך היא קודמת לירושה והכי נמי יכולה האשה ליתן במתנת ש"מ ומפקעת ירושת הבעל אפי' למ"ד דאורייתא כמו שאר מתנת שכיב מרע דקודמת לירוש' דאורייתא ואע"ג דבפרק מי שמת אמר מתנת ש"מ כירושה שויוה רבנן כל היכא דליתא בירושה ליתיה במתנת ש"מ כו' מ"מ בענין הקדימה עדיף מירושה. ולשון שאינה כירושה נראה דקאי על מוכרת ונותנת שכתב תחלה כלומר שהמכירה והנתיני' ומתנת ש"מ כולן אינן כירושה אלא עדיפא ולכך קודמין לירושה כ"ל :

העתקת פירוש הרי"ף מלשון ערבי

הרמ"ע מפאנו

סובר בנשואה שנפלו לה נכסים כשהיא נשואה לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים מסתמא שהארוסה שנפלו לה קודם שנישאת ונישאת שמוכרת לכתחלה ובריי תא דקתני עד שלא נישאת ונישאת לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים שהוא בדיעבד ר' חנינא בן עקביא היא כדקתני בה בהדיא והקשינו עוד ואמרנו אם מאחר שלדעת ר' חנניא בן עקביא בארוסה שנפלו לה קודם שנישאת ונישאת לא תמכור לכתחלה ואם מכרה ונתנה קיים בדיעבד א"כ ראוי שהארוסה בעוד שהיא ארוסה שתמכור לכתחלה זה דעת ב"ש והיאך יעזוב דברי ב"ה ויעשה כב"ש והא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה והוא מה שאמר ור' חנניא בן עקביא דאמר כב"ש ותירץ ואמר הכי קאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה : ואם יקשה עלי המקשה ויאמר היאך אפשר לומר שבעית הגמ' על ר' יהודה במה שאמר אמרו לפני ר"ג אם הוא חוזר אלכתחלה ר"ל שגם ר"ג אמר לכתחלה מוכרת ועל זה השיבו לו הואיל וזכה באשה לא יזכה וכו' והרי מבואר מכאן שר"ג אינו סובר סברת ב"ש במה שחולקים עם ב"ה שאומרים שמוכרת לכתחלה נשיב ונאמר שאם היינו רואים שסברת ר' יהודה כדברי ב"ש או כדברי ב"ה ממש היתה קושיא ודאי אבל עתה שאני רואה בר' יהודה סברא שלישית שהוא מיקל על האשה יותר מב"ש נוכל ליישב הבעיא על ר' יהודה כמו שאמרנו אלכתחלה או אדיעבד ולא נשאר בזה קושיא שאפי' אם יהיה סברת ר"ג אליבא דר' יהודה שהארוסה מוכרת לכתחלה אין ראוי להקשות ולומר שר"ג סובר סברת ב"ש שכבר ראינו שסברת ר' יהודה אליבא דר"ג שהארוסה מוכרת לכתחלה כמו שדייקנו בדברי ר' חנינא בן עקביא ולא הקשינו עליו כמו שהקשינו על ר' חנניא בן עקביא ואמרנו שהוא סובר סברת ב"ש : ועוד לפי מה שראינו שר' חנניא ב"ע מודה במה שמודים ב"ש וב"ה והוא שהארוסה שנפלו לה נכסים קודם שנישאת ונישאת שמוכרת בדיעבד אבל לכתחלה לא ונשואה שנפלו לה נכסים כשהיא נשואה שאינה מוכרת אפי' בדיעבד ובארוסה שלא נישאת נטה לסברת ב"ש ולא לסברת ב"ה ראוי (שנקרא) [שנקשה] עליו למה נטה לדעת ב"ש אבל ר"י שחלק על ב"ש וב"ה במה שמודים בו יחדיו והקל על הארוסה שנפלו לה ונישאת שמוכרת אפי' לכתחלה והנשואה שנפלו לה כשהיא נשואה שמכרה קיים בדיעבד אפי' שראינו שנטה לדברי ב"ש בדין הארוסה שמוכרת לכתחלה לא יפול עליו קושיא בזה לומר למה נטה לדעת ב"ש לפי שהוא מיקל יותר מכלם ואינו נמשך אחר שום סברא מסברת ב"ש וב"ה אלא סברא בפני עצמה וא"כ אין עוד קושיא בפירושינו : [הגה"ה . ועוד שהרי ר' יהודה חולק עם סתם תנא ואומר לא כך אמרו ב"ש וב"ה . ע"כ] . וזהו הפי' והכוונה שיעדנו לבאר בהלכה זו : ומה שביאר עוד החכם ז"ל שזכרנו במאמר ירושלמי חמור מצד א' וקל מצד א' ודאי הוא בטל לפי שאם היה כדבריו לא היינו נמנעים מלכלול אותה עם קולי ב"ש וחומרי ב"ה מאחר שב"ש סוברים שמוכרת לכתחלה וב"ה סוברים שאינה מוכרת לכתחלה אע"פ שהם מודים שאם מכרה ונתנה קיים בדיעבד סוף סוף ב"ש מקילים וב"ה מחמירים. וא"כ אין דבריו נראים במה שביאר אבל מה שנ"ל שחשב

הירושלמי

תמים דעים

חנניא בן עקביא דאמר כב"ש ותירצו ואמרו ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה . וא"כ יקשה לנו מקשה ויאמר איך יהיה אפשר שישאל הגמ' על ר"י באמרו אמרו לפני ר"ג אם הוא חולק על המכר לכתחלה והרי ר"ג כבר דחה לו זה וקיים מה שחלק בו ר"י וא"כ איך יהיה אפשר שיהיה ר"ג סבור סברת ב"ש בהיותו מקיים מה שהכחיש ר"י . אנחנו נשיב לו בזה שאם לא היה הדבר סובל כי אם אחת משתי סברות אם סברת ב"ש אם סברת ב"ה היתה אז קושייתך מחוייבת . אבל הואיל והיה הדבר סובל דין שלישי להקל על האשה יותר ממה שהקלו בזה ב"ש א"כ היה אפשר לנו לישאל על זה ונידחת מעתה קושיא זו לפי שאמרו שר"ג מקיים מה שהכחיש ר"י ומתיר לארוסה למכור לכתחלה אין ראוי לומר עליו שהוא הולך בשיטת ב"ש הלא תראה שכבר עלה בידינו שר"י אליבא דר"ג מתיר לארוסה למכור לכתחלה כמו שהתיר ר' חנניא בן עקביא ולא הקשינו לו בזה כמו שהקשינו לר"ח בן עקביא ויחסנו לו שהוא הולך בשט' ב"ש . והסיבה בזה שלהיות שהיה ר"ח בן עקביא נמשך אחרי סברת ב"ש וב"ה במה שהם מסכימים בו והיא ארוסה שנפלו לה נכסים ואח"כ נישאת . ונשואה שנפלו לה נכסים כשהיא נשואה ובמה שנחלקו בו לקח לו סברת ב"ש הנה נתחייב ליחס לו בזה שהוא הולך בשיטת ב"ש ולפי' יקשו עליו מזה אבל כשהיה ר"י חולק עם ב"ש וב"ה בכלל במה שהסכימו הם בו והלך בכל השיטה להקל על האשה אע"פ שהוא מסכים לסברת ב"ש להיות מיקל על הארוסה שמוכרת לכתחלה אין להקשות עליו בזה ולא לומר עליו שהוא הולך בשיטת ב"ש לפי שסברתו היא למעלה מסברתם ומוסיף הוא על קילתם . ומעתה הוא בזה הולך שיטת עצמו ונמשך אחר טעם עצמו לא כסבר' ב"ש . הנה כבר התבאר לך סתירת קושיא זו . ומה שביאר עוד ז"ל במה שאמר הירושלמי בהומר א' וקל מצד אחד הוא ג"כ נמנע וזה שאם היה פי' קולא והומרא כמו שזכר לא היה אפשר להוציאה מכלל קולי ב"ש וחומרי ב"ה הואיל וב"ש מתירין למכור לכתחלה וב"ה אינם מתירים למכור לכתחלה . ואם הם שוים כמי שעברה ומכרה שמכרה קיים זהו ענין שני שהסכימו עליו ולא יאמר קולא וחומרא אלא במה שנחלקו בו לא במה שהסכימו עליו . וא"כ הנה כבר נדחה מלהיות פי' קולא מצד א' וחומרא מצד אחד כמו שפירש הוא . אבל ראוי לפרש כמו שאומר וזה שדברי ב"ש הם קולא לאשה וחומרא לבעל. ודברי ב"ה הם חומרא לאשה וקולא לבעל . והואיל והדבר כן אין ראוי למנותה עם קולי ב"ש וחומרי ב"ה .

שאין

לה שלא תקנו לו חכמים תחת פרקונה אלא פירות: שמין אותן וכו' · דקסבר מה שגדל ברשותו הוי פירות ומה שלא גדל ברשותו הוי קרן ולפי מה שדמי הקרקע יקרין עכשיו בשביל תבואה זו צריך לתת לה דמים ויקנו מהם קרקע ויאכל הוא פירותיה: וחכמים אומרים אף אלו שלא גדלו ברשותו תורת פירות נתנו בהם הואיל והקרקע קיימת לה: ביציאתה · אם באה לגרשה: פירות המחוברים לקרקע בכניסתה שלו · כלומר בשעת נפילתן של בעל כרבנן ובגמ' פריך היינו תנא קמא: ביציאתה שלה · והמגרש את אשתו והיו בנכסיה פירות מחוברין נוטלת קרקעותיה עם פירות שבהן: בכניסתה שלה · וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות: וביציאתה שלו · דמה שקדם ותלש בעודה תחתיו זכה בהן מדין פירות נכסי מלוג: **גמ'** פשיטא לי (ב) וכו' · נפלו לה כספים ובאו ליקח קרקע: זה אומר קרקע בית זריעה אני רוצה וזאת אומרת בתים אני רוצה ליקח או איפוך: ארעא · זבנינן מינייהו שסכרה מרובה ואינה מרקבת ושניהם מעכבין הבעל יכול לומר דבר שפירותיו מרובין אני חפץ וכן אם באה הוא ליקח בית יכולה לומר איני רוצה בדבר שהוא כלה והולך והקרן מתמעט: בתי · שסכרן מרובה מדקלי שהן עשויין ליבש: דקלי תמרים · אילני שאר אילנות: אבא · יער לחטוב עצים: זרדתא · אילנות של עוזרדין ולא היה פריין חשוב להן וקוצצים אותן לעצים: פירא דכוורי · חפירה של דגים שקורין ביב"ר: אמרי ליה פירא · כלומר · פירות יש כאן ויכול הבעל ליקח אותם בנכסי מלוג: ואמרי לה קרנא · כלומר אין בזה פירות אלא קרן ומגוף הקרן יהא אוכל ולפיכך אינו רשאי ליקח אותן בכספים של נכסי מלוג ואסיקנא דקרנא הוא דכללא דמלתא גזעו מחליף בכל שנה פירא יש כאן אבל אין גזעו מחליף בכל שנה קרנא הוי והכי אין גזעו מחליף כל שנה הלכך כאוכל גוף הקרן דמי כך הוא עיקר הפי' ורש"י ז"ל לא פי' כן ונסחא אחרת שכתב הרי"ף עולה ג"כ לטעם זה: **ורבי** חנניה סבר לא חיישינן למיתה · כלומר משום דאיכא למיחש [השפחה] קודם האשה ושימות בעלה בחייה דאם מתה בחיי בעלה לא איכפת לה במיתת השפחה: שאם נתגרשה · והבעל זכה בולדות שהן כפירות תלושין נותנת לו האשה דמים ונוטלת בני שפחתה מפני כבוד בית אביה: פירא תקינו ליה רבנן · גוף הולד: פירא דפירא · כפל הבא עליו וכו': ואי קשיא לן וכו' · וכמו שכתוב בהלכות ונראה מדבריו ז"ל דאפי' (ג) [ולד] ולד בהמת מלוג לא הוי לבעל ואינו נראה כן אלא הכי קאמר חד פירא תקינו ליה אבל תרי גוונא פירי לא תקינו ליה כלומר דמה שיוצא מגוף הדבר כפירות או שדרכו לבא מחמתו כגון מעשה ידי העבד ושכר הבתים שהוא דבר המלוי תקנו לו אבל לא תקנו לו דבר שאינו מלוי ככפילא ומשום הכי כמי אמרינן בפרק החובל (דף פט:) דאשה שמכרה כתובתה בטובת הנאה אין הבעל אוכל פירות דחד פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה כלומר פירות מלויין מן [הנדוניא] תקנו לו אבל לא פירי כזה ומהאי טעמא אפילו כפל של בהמת מלוג משלם לה דפירא כי האי לא תקנו ליה רבנן וה"נ משמע בריש פ' המפקיד (דף לד:) גבי שאל מן האשה ושלם לבעלה מהו דאלמא עיקר כפילא דידה הוי ולדידה בעי לשלומי וולד בהמה דנקט הכא לרבותא נקטיה דאע"ג דולד גופיה דבעל אפ"ה כפילא הוי לאשה וכך נראין דברי הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ב מהלכות אישות שכתב שאין זה הפרי שתקנו לו חכמים: **הכניסה** לו עז לחלבה וכו' אוכל והולך עד שתכלה הקרן · דאע"ג דכי מתה הבהמה מכליא קרנא לא חיישינן למיתה וכחישה כר' חנניה דקי"ל כוותיה: עיילא ליה גלימא · טלית בנכסי מלוג ולא שמתחו בכתובה: פירא הוי · כסויו שמכסה הימנו הן פירותיו: ומכסי ביה ואזיל עד דבלי · אע"ג דמכליא קרנא כיון שאין בלויו ניכר כל שעה ושעה לא איכפת לן אבל רש"י ז"ל כתב והשחקין יהיו לה קרן: וקיימא לן כר"ש. בגמ' גרסי' הכי ר"ש היינו ת"ק · כלומר חכמים דמתני'

רש"י

שמין אותן כו' . קא סבר מה שגדל ברשותו הוי פירא ומה שלא גדל ברשותו הוי קרן לכך מה שדמי הקרקע יקרים עכשיו בשביל תבואה זו צריך ליתן לה דמים ויקנה בהן קרקע ויאכל הפירות: וחכמים אומרים . אף אלו שלא גדלו ברשותו תורת פירות נתנו בהן הואיל והקרקע קיימת לה: ביציאתה . אם בא לגרשה פירות המחוברים בקרקע בכניסתן . כלומר בשעת נפילתן שלו כרבנן ובגמרא מפרש מחוברין בשעת יציאה איכא בינייהו דלא איירי בהו רבנן דלית להו הא דאמר רבי שמעון ביציאתה שלה דסברי מה שגדל ברשותו הוי שלו: **גמ'** אמר חד מינייהו. הבעל או האשה: נזבן . נקנה מנכסים שנפלו לה: זבני ארעא . שסכרה מרובה ואינה נרקבת לכך הבעל יוכל לומר ארעא אני רוצה שפירותיה רבים או האשה תוכל לומר ארעא אני רוצה שלא ירקב ושלא יכלה הקרן: בתי . שכרן מרובה מדקלין שעשוין להתייבש: דקלי . תמרי: אילני . שאר אילנות: אבא. יער לחטוב עצים: זרדתא. אילנות של עוזרדין שקוצצין אותן לעצים: פירי דכורי . חפירה של דגים שקורין וויי"ר: אמרי לה פירא . אם נפלה דבר זה בירושתה קיצת עצים ודגים שבחפירה הוי פירא והקרקע הוא קרן: ואמרי לה . כוליה הוי קרנא הואיל והדגים והעצים כלים והכל ימכר מיד וילקח בהו קרקע ויאכל פירות: וולד בהמת מלוג . שנפל לה בהמה בירושה וילדה: איכא עורה . דאין הקרן כליא: פירא . גוף הולד: פירא דפירא . כפל הבא ממנו: דקא שקיל פירא גופיה . דהיינו הקרן: עז לחלבה . לאכול חלבה: לגיזתה . הן עיקר שלה והוא הדין דשקל חלב וולדות: אוכל והולך . דגבי בהמה איכא עורה וגבי תרנגולת איכא נוצה וגבי דקל איכא עצים יבשים אבל הנך כולהו פירי נינהו שמתחדש תמיד ודרך הנאתן היא: עיילא ליה גלימא . טלית בנכסי מלוג אף על פי שהקרן צריך להיות קיים: פירי הוי . כיסויו שהוא מתכסה בו הן פירותיו והוא מתכסה ואזיל: עד דבלי . והשחקים יהיו לה לקרן: מתני'

לקרקע אמר רבי מאיר שמין אותן כמה הן יפים בפירות וכמה הן יפים בלא פירות והמותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וחכ"א פירות המחוברין לקרקע שלו והתלושין מן הקרקע שלה וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות רש"א מקום שיפה כחו בכניסתה הורע כחו ביציאתה מקום שהורע כחו בכניסתה יפה כחו ביציאתה כיצד פירות המחוברין לקרקע בכניסתה שלו וביציאתה שלה והתלושין מן הקרקע בכניסתה שלה וביציאתה שלו: **גמ'** פשיטא אמר חד מינייהו נזבון ארעא ואמר אידך נזבון בתי זבני ארעא בתי ודיקלי בתי דיקלי ואילני דיקלי אילני וגופני אילני אבא זרדתא ופירא דכוורי אמרי לה פירא ואמרי לה קרנא כללא דמילתא גזעו מחליף פירא אין גזעו מחליף קרנא נסחא אחרינא גזעו מחליף קרנא אין גזעו מחליף פירא הלכך כל היכא דקתני ילקח בו קרקע אין קונין אלא דבר שגזעו מחליף *תניא ולד בהמת מלוג לבעל ולד שפחת מלוג לאשה חנניה אומר עשו ולד שפחת מלוג כולד בהמת מלוג דשקיל ליה בעל מ"ט דרבנן קא סברי חיישינן למיתה הלכך (ולד) בהמת מלוג דאי מיתה איכא עורה ולא כליא קרנא הוי ולדה לבעל (ולד) שפחת מלוג דאי מיתה כליא קרנא הוי ולדה לאשה וחנניא סבר לא חיישינן למיתה (א) אלא אפילו ולד שפחת מלוג לבעל א"ר הונא בר חייא אמר שמואל הלכה כחנניה אמר רבא ומודה חנניה [א] שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתן משום שבח בית אביה אמר רבי זירא א"ר ינאי ואמרי לה א"ר זירא א"ר אושעיא א"ר ינאי הגונב ולד בהמת נכסי מלוג משלם תשלומי כפל לאשה לדברי הכל מאי טעמא פירא תקינו ליה רבנן °פירא [ב] דפירא לא תקינו ליה רבנן ואי קשיא לך הא דתנן ר' יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירות וכו' ות"ר אלו הן פירות ואלו הן פירי פירות הכניסה לו קרקע ועשתה לו פירות הרי הן פירות מכר פירות ולקח בהן קרקע ועשה פירות הן הן פירי פירות דאלמא יש לבעל פירי פירות והכא אמרינן פירי תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן לא קשיא שאני הכא דקא שקיל ליה לפירא גופיה ומש"ה לא שקיל ליה לכפל דה"ל פירא דפירא אבל היכא דזבין ליה לפירי וזבין בהו ארעא אי לא שקיל לפירא אשתכח דלא שקיל לא פירא ולא פירא דפירא הילכך שקיל להו פירא דפירא דבמקום פירא קיימי אמר רבא א"ר נחמן הכניסה לו עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ודקל לפירותיו אוכל והולך עד שתכלה הקרן פירוש אפילו לא היה לה אלא חלב וגיזה וביצה [ג] בלבד וכן לא היו לה בדקל אלא פירותיו בלבד א"ר נחמן עיילא ליה גלימא פירא הוי ומכסי בה עד דבלי: פירות התלושין מן הקרקע. [א] וקי"ל כר' שמעון:

המאור הגדול

אמר רב נחמן עיילא ליה גלימא וכו' כיון דקי"ל כר"נ בדיני ואיהו בתראה נראה דליתא לההוא דשמואל דאמר השניה אין לה בלאות דוקא של נכסי מלוג היכא דליתנהו דקנסי רבנן לדידה בדידה דאיהו ס"ל דברשותה קיימיה וקרנא הוו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות ובאשה כשרה חייב לשלם את כולם כדסעיקרא והשתא דקי"ל פירא הוי נמצא שבין בלאות נכסי מלוג בין בלאות נכסי צ"ב ברשותיה קיימי ולא ברשותה ואין לחלוק ביניהם אלא כיון דליתנהו אידי ואידי לית לה כדתנן ולא בלאות וה"ה לאיילונית ומה שפסק הרי"ף ז"ל בענין זה (כמבואר ברא"ש פרק אלמנה ניזונת סי' כ"ח) לא נ"ל:

פירות התלושין מן הקרקע וכו' כתב הרי"ף ז"ל וקי"ל כר"ש ותימה הוא דהא אמרי' בגמ' ר"ש היינו ת"ק מחוברין בשעת יציאה איכא בינייהו וקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ור"ש קיירא בעל הלכות ראשונות כתב מחוברין בשעת יציאה אתא לאשמועינן *דלמא לא פליג ר"ש ונראה שעל זו הגירסא סמך הרי"ף ז"ל וכבר דחאה הנגיד ר' שמואל הלוי ז"ל וכתב דלית הלכתא כר"ש ונראין דבריו:

מלחמת ה'

אמר רב נחמן עיילא ליה גלימא וכו' כיון דקי"ל כר"נ בדיני ואיהו בתרא נראה דליתא וכו' ומה שפסק הרי"ף ז"ל בענין זה לא נ"ל: **אמר** הכותב אלמלא שזו הדרך כבושה לפני כל העוברים והשבים הייתי שותק אבל מדרך זו אפשר שהפליג ממנה רבי' ז"ל (אלא) מדעת לפיכך אני דן בודאי הא דאמר ר"נ פירא הוי לא לגמרי אלא מכסי לה עד דבלי לא קאמר ומכי לא משמשת מעין השמישה הראשון ימכרו השחקים שאינן ראוין לכך וילקח בהן קרקע מועט והוי לה קרן דומיא דמחפורת של צריף וכמו שפי' רש"י וכיון שכן הוא הא דאמר שמואל שניה אין לה בלאות שאינן קיימים במכר השחקים ונתחייב בדמיהן ליקח לה קרקע דהכי דידה ניהו וקנסוה רבנן בדידה הא כשרה אית לה ודאמרי בגמ' ר"נ פליגא לאו אדשמואל אלא הדרב שימי דקאמר מדאמר שמואל ולא בלאות לשניה הא כשרה אית לה ש"מ קרנא הוו דאי פירא הוי השלומין מנא לה ואקשינן אדרב שימי והא אר"נ פירא הוי ומכסי לה עד דבלי וכי משלם לכשרה שחקים הוא דמשלם ומהדרינן דר"נ פליגא לדרב שימי . ונשמע לבעל המאור ז"ל בכאן תרעומת אחר על דברי רבינו הגדול ז"ל שכתב בדין איילונית אי דאיתנהו אידי ואידי אית לה אי דליתנהו נכסי מלוג אית לה נכסי צ"ב לית לה גם בזו אני תמה אם כדבריו בלאות דקתני מתני' אין להם מאי ניהו אי דמלוג שניה אין לה איילונית יש לה אי דברזל איילונית אין לה שניה יש לה אלא דלא מסתברא דכי אמרי' מעיקרא איפכא מיבעי ליה לאו דוקא ודאי הכי אלא ה"ק אי איכא לאיפלוגי איפכא הוא דאיכא לאיפלוגי ומיהו במסקנא איילונית לית לה כלום בדליתנהו וכך נראה מדברי ר"ש וזה דבר קשה על דברי רבינו יצחק ז"ל אא"כ ידחוק ויאמר דמתני' אין לה דין בלאות קתני לומר שאין להם בלאות כשאר הנשים אלא זו מפסדה של מלוג וזו של ברזל:

השגות הראב"ד

א] **כתב** הרב ז"ל בענין מי שאמרו כדברי ר"ש ורבנן מחוברים בשעת יציאה איכא בינייהו וקי"ל כר"ש וכן נמי כתב בעל הלכות ולא עוד אלא שכתב דר"ש ורבנן לא פליגי אלא מאי דלא פרישו רבנן ואתא איהו לפרושי . וכ"כ הגירסא מחוברין בשעת יציאה אתא לאשמועינן ובודאי אם הגירסא היא כאשר כתב אין ספק בדבר דלא פליגי מידי וקי"ל כוותיה אלא אפי' לגירסא הכתובה בספרים שלנו והרב ר' יצחק ז"ל כתב אותה בהלכותיו

שלטי הגבורים

א ומטעם זה כתב הרמ"ה שאינו רשאי למוכרם אפי' בעודה תחתיו ולא נהירא להרא"ש דודאי בעודה תחתיו עושה בהן כל מה שירצה אלא אם שיירן נותנת דמים ונוטלתן:

ב וכ"כ ב"ה שאם מכרה נכסי צאן ברזל בטובת הנאה אין הבעל אוכל פירות מאותן טובת הנאה ולא נהירא להרא"ש אלא דוקא פירי דפירי דאתו מעלמא כגון שמכרה כתובתה בטובת הנאה לא שקיל אבל פירי דפירי דלא אתו מעלמא כגון ולדי ולדות שקיל ומיהו נראה אם תמות האם בעוד הולד קיים דהולד ממלא מקום אמו וחוזר להיות קרן ואע"פ שהולד הוא לבעל אם נגנב ונמצא הגנב אין הכפל לבעל ואפי' האם בעצמה אם נגנבה אין הכפל לבעל:

ג ולא נהירא להרא"ש ז"ל דכיון דליכא שיור כלל אין לכלות הקרן לגמרי אלא כפירש"י שגוף העז שלה וקנו עז לחלבה דסתם עז להכי קאי והשתא נשאר לה הגוף לשיור וכן באידך:

לשון ריא"ז

הכניסה האשה לבעלה בתורת נכסי מלוג או שנפלו לה בירושה עז שחלבה פריה או רחל שגזותיה פריה או תרנגולת שביצתה פריה או דקל שראוי לו כל פירותיו והקרן קיים לאשה בכל אלו הוא אוכל והולך עד שתכלה הקרן ואע"פ שהם מזקינים ואובדין הרי ישאר מהם דבר מועט מן הרחל ומן העז עורן ומן התרנגולת הנוצה ומן הדקל העצים וכן אם הכניסה לו כסות של נכסי מלוג מתכסה בו הבעל עד שיכלה והשחקים הם לאשה קרן וכן אם הכניסה לו מקום שחופרין ממנו הצריף הרי כל הצריף הוא לבעל במקום פירות והולך ומוכרו תדיר לעצמו ואחר שתכלה הצריף הקרקע הוא לאשה קרן אע"פ שאינו דבר מועט

הגהות הב"ח

(א) ואפי' ולד כצ"ל ותיבת אלא נמחק: (ב) פשיטא לי ארעא ובתי ארעא כצ"ל ותי' וכו' נמחק: (ג) כ"ה הב"ח

העתקת פירוש הרי"ף מלשון ערבי

תמים דעים

שאין ראוי ליחס ב"ש לקולא מצד הקלתם באשה ולא ניחס אותם לחומרא מצד הקלתם לבעל . יהיה כל א' מהם מחמיר מצד א' ומיקל מצד אחד . זהו פי' מה שאמרו חומר מצד אחד וקל מצד אחר . וע"כ מתחייב שלא למנות זו מכלל קולי ב"ש וחומרי ב"ה ע"כ . והוא קיום מה שרצינו להעמידו בביאורנו . זו היא התשובה שיעדנו בו בתחלת דברינו בהלכה זו :

הרמ"ע מפאנו

הירושלמי קולא מצד א' וחומר מצד א' כך פי' לפי שב"ש כשמקילים על הארוסה למכור לכתחלה א"א לומר שב"ש מקילין על האשה אא"כ נאמר מחמירים על הבעל וב"ה שמחמירים על הארוסה א"א לומר שהיו מחמירים על האשה עד שהן מקילין על הבעל . הרי נתבאר שכל א' מהם מחמיר מצד ומיקל מצד וזהו כוונת אמרם חמור מצד א' וקל מצד א' . ולכן אין ראוי לכלול אותה עם קולי ב"ש וחומרי ב"ה :

ומהדרינן דמחוברים בשעת יציאה דלא איירי בהו רבנן איכא בינייהו דרבנן לית להו הא דאמר ר"ש ביציאתה שלה דקא סברי מה שגדל ברשותו שלו ופסק הרי"ף ז"ל כר"ש וכן ר"ח ז"ל והרמב"ם ז"ל בפכ"ב [מהלכות אישות] והוא תימה דהא יחיד ורבים הלכה כרבים והראב"ד ז"ל הביא ראיה לדבריהם מדתני לה להא דרבי שמעון סתמא בתוספתא דפרקין ועוד דתני לה גבי הלכתא פסיקתא דתניא התם היורד לנכסי אשתו ונתן עיניו לגרשה אם קדם ותלש מן הקרקעות כל שהן הרי זה זריז ונשכר היורד לנכסי שבויים וכו' אלמא דוקא תלש והכל הא לא תלש לא כר"ש ותני לה גבי הלכתא פסיקתא דהיינו היורד

נר מצוה

לנכסי שבויים ובהלכות גדולות גרים ר"ש פירות מחוברים בשעת יציאה אתא לאשמועינן אלמא דלא פליגי רבנן עליה אבל הנגיד והרא"ה פסקו כרבנן דמחוברים בשעת יציאה הרי הן שלו:

מתני' נפלו לה עבדים כו' לא תמכור · יכולה היא לעכב:

גמ' מחלוקת בשדה שאינה שלה כגון שהיו לה זתים שקנה בלא קרקע ע"מ שיהו בקרקע המוכר והלוקח יאכל פירות עד שיבשו: אבל בשדה שלה · שנפל לה (ב) קרקע והאילנות: מתני' בשאין עושין כדי טיפולן · דכי האי גוונא רבנן סברי דליכא למיחש לכבוד בית אביה והרמב"ם ז"ל פסק בפכ"ב מהלכות אישות כרשב"ג בעבדים וכתנא קמא בזיתים ונראה שהוא היה גורס בריש' דעבדים רשב"ג אומר לא תמכור מפני שבח בית אביה ובסיפא דזיתים ר' יהודה אומר לא תמכור מפני שבח בית אביה וכך נמצא במקצת נוסחאות ולפיכך פסק בעבדים כרשב"ג דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו ובזיתים ובגפנים פסק כסתם משנה ולא כר' יהודה:

מתני' מה שהוציא הוציא כו'. אם גרסה: ישבע כמה הוציא ויטול · כ' רבינו חננאל ז"ל ואי קשיא לך אמאי לא תני לה בכל הנשבעים גבי הני דנשבעים ונוטלים [בשבועות דף מה:] י"ל הני כולהו הנתבע מכחיש התובע והאי הנתבע לא ידע והויא ברי ושמא וכל ברי ושמא ברי עדיף ומשום דלא דמי להו לפיכך לא שנאה בכללן ומהא שמעינן דכל היכא דאיהו ידע [והך] לא ידע נשבע איהו דידע ושקיל וה"מ בעושה ברשות ע"כ: **גמ'** עבד רב יהודה עובדא · דחשבא אכילה: בחבילי זמורות. שהן מאכל לפילין

מתני' נפלו לה א עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות רשב"ג אומר לא תמכור משום שבח בית אביה נפלו לה זיתים וגפנים זקנים ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות רשב"ג אומר לא תמכור משום שבח בית אביה: **גמ'** א"ר כהנא אמר רב מחלוקת בשדה שאינה שלה דרבנן סברי כיון דלית לה קרקע תמכור משום דקא כליא קרנא אבל בשדה שלה לא תמכור משום שבח בית אביה ירושלמי מתני' בשאין עושין כדי טפולה אבל אם עושין לא תמכור שעדיין שבח בית אביה קיים: שכג **מתני'** המוציא א הוצאות על נכסי אשתו הוציא הרבה ב ואכל קימעא קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול: **גמ'** וכמה קימעא אמר רב אסי ג אפילו גרוגרת אחת והוא שאכלה דרך כבוד: *לא אכלה דרך כבוד מאי אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא חד אמר בבאיסר וחד אמר בדינר אמרי דייני דפומבדיתא עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות וכן הלכתא א"ר יעקב א"ר חסדא המוציא הוצאות על נכסי אשתו ד קטנה כמוציא על נכסי אחר (א) [ברשות דמי] מ"ט עבוד רבנן תקנתא כי היכי דלא נפסדינהו ההיא אתתא דנפלו לה ארבע מאה זוזי °בי חוזאי אזל גברא אפיק שית מאה ואייתי ארבע מאה בהדי דקא אתי איצטריך ליה זוזי אפיק מינייהו אתו לקמיה דרבי אמי אמר להו מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל אמרו ליה רבנן הני מילי דקא אכיל פירי האי קרנא קא אכיל והוצאה היא אם כן הוה ליה הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול: הוציא ולא אכל ישבע וכו' אמר רב אסי והוא שהיה השבח נגד ההוצאה למאי הלכתא אמר אביי שאם היה השבח יתר על ההוצאה נוטל הוצאה בלא שבועה אמר ליה רבא אם כן אתי לאיערומי אלא אמר רבא שאם היתה הוצאה יתרה על השבח אין לו אלא הוצאה

רש"י

מתני' לא תמכור. יכולה היא לעכב שלא ימכור דקל: **גמ'** מחלוקת. לזיתים וגפנים בשדה שאינו שלה כגון שהיו לאביה זיתים שקנה בלא קרקע על מנת שיהיו בקרקע המוכר והלוקח יאכל הפירות עד שיבשו: **מתני'** המוציא הוצאות. כגון אם נפלו לה נכסים ביהודה והוא היה בגליל אם גירשה מה שהוציא הוציא: **גמ'** לא אכלה דרך כבוד מאי. בכמה הוי אכילה: בבאיסר. שוה איסר: עבד רב יהודה עובדא. שהבעל האכיל חבילי זמורות לבהמותיו בנכסי אשתו וגירשה ואחשבה רב יהודה אכילה ואמר מה שאכל אכל: אשתו קטנה. יתומה שהשיאתה אמה ויכולה למאן: כמוציא על נכסי אחר. (דתנן התם הנכנס לשדה חבירו ונטעה שלא ברשות אם השבח יתר וכו' נוטל מה שהוציא) שאם מיאנה שמין לו שבח שהשביח ונוטל כמשפט אריסי המדינה: עבדו ליה רבנן תקנתא. דשמין ליה כאריס: כי היכי דלא ניפסידינהו. שלא יכסוף ויקלקל את הקרקעות ויאכל ולא ישביח וידאג שמא תמאן וכיון דשמין כאריס לא יפסיד [מימר אמר] שמא לא תמאן ואם תמאן הרי אטול שבחי לפי עמלי: בי חוזאי. מקום שהיה רחוק ממנה: אפיק שית מאה. בהוצאת הדרך: והוא שהיה השבח נגד היציאה. בזה אמר ישבע ויטול: למאי הלכתא. קאמר והוא שהיה השבח נגד היציאה לאקולי עליה לומר דאי איכא שבח טפי לא בעי שבועה או לאחמורי עליה [ולמימר] דאי איכא יציאה יתירה לא שקיל אלא שיעור שבח ובשבועה ולא אמרינן ישבע כמה הוציא ויטול: אתי לאיערומי. דיימר בליר משבחא פורתא כי היכי דלישקול בלא שבועה אע"ג דלא אפיק כולי האי: אלא אמר רבא. הא דרב אסי לאחמורי אתי ולמימר שאם היתה הוצאה יתירה על השבח שהשביח לא אמרינן יטול כל מה שהוציא אלא יחזירו לו שיעור שבח: ובשבועה

והאכיל מהן הבעל לבהמתו וגרס את אשתו ואמר רב יהודה מה שאכל אכל: המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה · יתומה שהשיאתה אמה ויכולה למאן: כמוציא על נכסי אחר · ואם מיאנה בו שמין לו שבח שהשביח ונוטל כמשפט אריסי המדינה: עבדי לה רבנן הך תקנתא · דשמין לו כאריס: כי היכי דלא ליפסדינהו · שלא יכסיף ויקלקל הקרקעות שיאכל ולא ישביח שדואג שמא תמאן וכיון דשמין ליה כאריס תו לא מפסיד להו מימר אמר שמא לא תמאן ואם תמאן הרי אטול שבחי לפי עמלי כך כתב רש"י ז"ל ואפשר היה לומר דכי אמרי' כמוציא על נכסי אחר דמי היינו דאם היתה שדה שעשויה ליטע שמין לו כאריס ואם היתה שדה שאינה עשויה ליטע דידו על התחתונה אבל מלשון רש"י ז"ל נראה שהוא כיורד ברשות בכל השדות ואף הרי"ף ז"ל כתב כמוציא על נכסי אחר ברשות דמי ולא ידעתי אם היה גורס כן ואף הרמב"ם בפכ"ב מהלכות אישות כתב שמין לו כאריס שהרי ברשות ירד וכתב הרשב"א איכא למימר דלהקל עליו תקנו ולא להחמיר עליו דאילו הוציא קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל כדין בעל בעלמא אבל הוציא הרבה ואכל קימעא מחשבין לו כאריס דעלמא: (ג) מקום שהיה רחוק הימנו: בי חוזאי. אפיק שית מאה · בהוצאת הדרך ומשלו: והוא שהיה השבח כנגד הוצאה · הוא דאמרי' ישבע ויטול: למאי הלכתא · קאמר והוא שיהיה השבח כנגד הוצאה לאקולי עליה דאי איכא שבח טפי לא בעי שבועה או לאחמורי עליה ולמימר דאילו הוצאה יתירה לא שקיל אלא כשיעור שבחא ואפילו בשבועה ולא אמרינן ישבע כמה הוציא ויטול: אתי לאיערומי · ואמר בליר משבחא פורתא דלישקול בלא שבועה ואע"ג דלא אפיק כולי האי: אלא אמר רבא · הא דרב אסי לאחמורי עליה אתא ולומר שאם היתה הוצאה יתירה על שבח · שהשביח לא אמר יטול כל מה שהוציא אלא מן היציאה יחזירו לו שיעור השבח (ד) בשבועה שישביעוהו שכך הוציא. ותמה אני אם היתה שדה העשויה ליטע למה לא ישומו לו כאריס ונראה לי דהיינו טעמא משום דכיון שהוא אוכל פירות ולא היא הוו להו כולהו שדות לגבי דידה כאילו אין עשוין ליטע וכיון דמחמרינן עליה דבעל בנכסי אשתו יותר מאחר היה קרוב הדבר לומר

א כתב הטור נפלו לה עבדים ושפחות זקנים שאין ראוין עוד למלאכה ישתמש בהן כמו שהן ואינה יכולה לכופו למוכרן ולקנות בדמיהן קרקע כדי שיתקיים לה הקרן ואם ירצה הוא למוכרן ולקנות בהן קרקע אינה יכולה לעכב עליו והרמ"ה כתב כמו שהוא יכול למוכרן בעל כרחה כך היא יכולה למוכרן בעל כרחו כדי שיתקיים לה הקרן והרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה. רשב"ג אומר יכולה לעכב עליו משום שבח בית אביה וכיוצא בזה פליגי בנפלו לה זיתים זקנים ומדברי הרא"ב ז"ל יראה שפוסק כשניהם כחכמים שאינה יכולה לעכב מלמוכרן ודוקא כשאינן נטועים בשדה שלה אבל נטועים בשדה שלה או עושין כדי טיפולן יכולה לעכב עליו ומיי' כתב נפלו לה עבדים ושפחות אע"פ שהם זקנים לא ימכרו משום שבח בית אביה נפלו לה זיתים וגפנים זקנים אינה יכולה לכופו למוכרן ולא לעכב עליו למוכרן ודוקא כשאינן נטועים בשדה שלה ואינן עושין כדי טפולן אבל אם נטועין בשדה שלה או אפי' אינן נטועין בשדה שלה ועושין כדי טיפולן יכולה לעכב עליו מלמוכרן משום שבח בית אביה והטור כתב ואיני יודע למה פסק חד כחכמים וחד כרשב"ג:

לשון ריא"ז

נפלו לאשה עבדים ושפחו' זקנים ורצה הבעל למוכרן מפני שהוצאתן מרובה מן השבח שלהן הרי אלו ימכרו וילקח מהם קרקע והוא אוכל פירות ואם היה השבח שלהם כנגד הוצאתן יכולה האשה לעכב על ידו מלמכור משום שבח בית אביה כמבואר בקונט' הראיות:

ב שאלו הרא"ן ורבינו אליקים לר' שמואל על אדם שבנה בית על נכסי מלוג ודר בו שנה או יותר מי אמרי' כי האי גוונא שויא ואכל וכן לענין בע"ח גובה את השבח מי הוי כעין שבח וגובהו או לא והשיב אחרי שלא הלקו רבותינו בין יציאה ניכרת לשאינה ניכרת אף אנו אין בידינו לחלק:

ג ומיי' כתב שצריך שיאכל בדינר והרא"ש כתב דסגי בפרוטה:

לשון ריא"ז

אכל בכגרוגרת אחת דרך כבוד או פירא בכאיסר אפי' שלא על דרך כבוד:

ד וכתב הרמ"ה דוקא קטנה ממאנת אבל יוצאה בגט דינה כאחר מוציא הוצאות על נכסי אשתו: וכתב הרא"ש הלכך אם הוציא ולא אכל או הוציא הרבה ואכל קימעא שמין לו כאריסי שדה אבל אם הוציא קימעא ואכל הרבה ברשות אכל ולא תקנו חכמים לגרע כחו וכן אם הוציא ולא אכל וניחא ליה למישקל הוצאה שיעור שבחא שומעין לו דלא תקנו להיות כמוציא על נכסי אחר אלא ליפות כחו ולא לגרוע כחו עכ"ל :

השגות הראב"ד

מחוברין בשעת יציאה איכא בינייהו דמשמע דפליגי ואפ"ה פסק הרב כר"ש וראיתי מי שתמה על דבריו ודחה אותם מדאמרי' איכא בינייהו אלמא פלוגתא היא וכיון דיחיד ורבים הוא הלכה כרבים. מן הטעם הזה דחה הנגיד ז"ל את דברי ר"ש מהלכתא. גם הרב ר' יוסף אבן מיגש דחה את דבריהם מן הטעם הזה. ועוד הביא ראיה ממה שאמרו פ' יש נוחלין בענין הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור וכן האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה ומה שבנה הלוה הרי הוא של יורשים ואקשי' עלה והתניא שמין את המחובר ללוקח. ומשנינן כאן בבנו … ודעתו של אדם קרובה אצל בנו. לאחר (מהא) דהיינו לוקח אצל האב שמין לו את המחובר ללוקח … כלום לבן אלמא פירות מחוברין בשעת מיתה דאב הוו וזכי בהו לוקח והכא נמי פירות מחוברים … או בשעת גירושין דבעל הוו וזכי בהו יורשין דלהאי אית ליה פירי ולהאי לית ליה פירי וכי … בשעת יציאה הם הכי נמי זכי האיך. ומן הטעמים האלו דחה את דברי בעל ההלכות: ואני אברהם … כפות רגליהם נתתי את לבי לדעת שורש דבריהם אמרתי כי לא דבר ריק הוא מהם ואפשר כי קבלה … אבותי ראשונים ומכמה טעמים נתקיימה בידם הדא דגופא דמתני' הכי מהזיא דקתני הוציא הרבה … הוציא הוציא ומה שאכל אכל. ואמרי' בגמ' כמה קימעא אפי' כגרוגרת והוא שאכלה דרך כבוד … עד כמה עד כדינר והא ודאי כיון דאיכא כדינר ל"ש אכל ול"ש נטל דהכנסתו זו היא אכילתו … אכלה ערלה שביעית וכלאים הרי זה הזקה והתם ודאי לאו אכילה דוקא אלא הכנסת עיים זו … נמי אמרי' בגמ' עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות והתם ודאי לאו אכילה היא אלא הכנסה … איכא לדחויי בחבילי זמורות שהסיק בהם את התנור וכיוצא בו דהוי כעין אכילה מ"מ בעינן … כדינר. והא דתנן הוציא ולא אכל הוציא ולא הכנים הרי הוא כאילו אכל והי כ"ד מהוברין בשעת … למה לי הכנסה כלל והא כל היכא דאיתנהו דבעל הוו ומה לי לא הכנים אלא ש"מ דאשה הוו … בהו בעל הא לא הכנים לא. והליבהו ודאי זו היא הכנסתו שכבר זכה בהן בתליתהו ואם לא … ליה כאילו הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול. ואם יטעון טוען שוה ויאמר אכילה דוקא … אחת שאכלה דרך כבוד. הא לאו מלתא היא דבגרוגרת אחת וכיוצא בזה אכילת קימעא הוא … לא דרך כבוד לאו אכילה היא ולאו זכיה הוא כלל אבל כי הוי כדינר או באיסר לא בעינן דרך … לא בעינן כמעשה דחבילי זמורות אלא תליבה בלחוד דהיינו הכנסה והיא קושיא דכתב הרב בן … דפ' יש נוחלין לאו קושיא היא כלל דלית לן למיגמר תקנתא דרבנן מדינא אחרינא וכבר אמרו … אבותו על החדשים הם בושים וכו'. וכן אמרו במזון האשה והבנות כתובין הן אצל בני הורין … משועבדים ואפי' כתב אותם בכתובה אינן נגבין ממשועבדים לפי שלא רצו להחמיר עליו בתקנתם … עלי' בתקנת' וכן לא רצו להחמיר עליה בנכסיה והניחו את המחוברים לאשה בשעת יציאה ודי

לו שזוכה במה שתלש. ועוד דקתני לה בתוספתא דכתובות פ' האשה שנפלו לה נכסים גבי הלכתא פסיקתא ו… נמי קתני לה דתניא בתוספתא היורד בנכסי אשתו וכן ונתן זה עיניו לגרשה אם קדם ותלש מן הקרקעות אפ… שהן ה"ז זריז ונשכר. היורד לנכסי שבוים ושמע שהם באים אם קדם ותלש מן הקרקעות ה"ז זריז ונשכר. … נכסי שבוים כל שהלך אביו או אחד ממוריסיו למדינת הים וכו'. ועוד דאמרי' בפ' נערה שנתפתתה בענין … הבנות שאין ניזונות מן המטלטלים הוה עובדא ואתא לקמיה דרב יוסף וא"ל מתמרי על בודיא ואקשי ליה … ולא הכא אלא בע"ח מי שקיל ממטלטלי ואמר ליה בצריכי לדיקלא קאמינא אלמא אע"ג דרבו פירות בחיי … והאב לא היה חייב במזונות בהו והפירות לא היו משועבדים לבנות בחייו ואין להם זכות בהם. ואפ"ה בשעת … כל הפירות שיש מחוברות דינם כקרקע וכמו שהקרקע לבניו משועבד למזונותיהן בשעת מיתתו *)שכל נכנסין ולא … שזכו הבנים בהם במקום האב הואיל וכבר נראו לאב בהם והכא נ"מ לענין נכסי מלוג אע"פ שהפירות גדלו **) … כיון שיצא הקרקע מתחת ידו ועדיין הם מחוברים דינם כדין הקרקע ולמקום שהקרקע הולך שם הולכים. וכן … בענין יבמה ותכ"א פירות מחוברים לקרקע שלבן והתלושים כל הקודם בהן זכה בהן. ואקשי' בגמ' שלו כל … אחראין לכתובתה תני שלה. והא הכא דהדר בעל כלהו פירי דבעל נינהו ואית ליה שעבוד בפירי וכי מייתי … נפיק מפורתי ידיה ועייל בשעבודא שפרי אינן רשאין למכור בהן כי היכי דעיילי מקרקעי הם ה"נ עיילי … דמחברי בכו ולא אמרי' דנזכי בהו יורשין במקום בעל ואע"ג דהרא לבעל בחייו והכא נמי ל"ש ותו לא מידי. … אהתוי לן מדאמרי' הכא גבי מזונות דבעין פירי דצריכי לדיקלא ואי לא צריכי לדיקלא לא הוו להו כתלושין … העומד לגדור כגדור דמי הם הכי נמי לענין שעבוד במה דאמרי' פירות שהן מחוברים לקרקע שהן כקרקע … בדצריכי לארעא קא אמרי' דאי לא צריכי לארעא הוו להו כתלושין ושלא זכתה בהן מחיים וכיון שלא זכתה … מחיים הרי הן שלו כדאיתא במתני' אבל לענין נכסי מלוג מיהא מחוברים הם ולא זכה בהן הבעל עד שיתלשו … קתני במתני' הוציא הרבה ואכל קימעא מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל ואמרי' מאי אכל הכנים דהכנסה … בעינן. ועוד הא דקתני בתוספתא אם קדם ותלש ה"ז זריז ונשכר תלש אין לא תלש לא ובדלא צריכי לארעא … קאמר שאם תלש ה"ז זריז ונשכר לא תלש הוו להו כקרקע וכאשה הוו וכדאמרי' במילתיה דר"ש. ואי קשיא לך … לענין יבמה דהוו כתלושין ולענין מזון הבנות נמי הוו כתלושין ולענין נכסי מלוג לא הוו כתלושין. הכך גוף ה… דיורשים הוא ומש"ה כל העומד לגדור כגדור דמי וזכיא להו ארעא דידהו אבל לענין נכסי מלוג דארעא דידי… לא זכי בהם בעל עד דתלש להו. עוד נ"ל בענין יבמה דהא דאמרי' במחוברין תני שלה במוהר קא אמרי' במ… דר"מ שמין אותם כמה הם יפים בפירות וכמה הם יפים בלא פירות והמותר שהם שוים יותר מפני הפירות … הוא שלה הכל מה שנבלע מהן בדמי הקרקע של יורשים הוי לפי שאינה מפסדת כלום בזה ואפי' לר"מ דאמר … משתעבדי לכתובה מודה בההוא שבחא דמיבלע בדמי הקרקע דיורשים הוי וכ"ש לרבנן:

*) אולי נ"ל וה"ה לכל נכסין **) אולי נ"ל ברשותו

א מיי' פכ"ב מהל' אישות טור אה"ע סי' פח :

דף פ.

הגהות הב"ח

(א) כ"ה גם הב"ח וכ"ה גי' הר"ן ברי"ף : (ב) נ"ל קרקע : (ג) נ"ב שם : (ד) נ"ל בשבועה

א מיי' פכ"ב מהל' אישות טור אה"ע סי' פה פח :
ב מיי' שם סמג עשין נא טור אה"ע סי' קס קסא קנ :

ג"י ד"ת נותנת דמים

לומר דכי אמרינן במוציא על נכסי אשתו קטנה דכמוציא על נכסי אחר דמי היינו לומר דבשדה העשויה ליטע ידו על העליונה ובאינה עשויה ליטע ידו על התחתונה וכמו שכתבתי למעלה אלא שכבר כתבו ז"ל דכיורד ברשות דמו · ומדאמרי' ישבע כמה הוציא ויטול למד הרמב"ם ז"ל [בפרק עשירי] מהלכות גזלה לכל מי ששמים לו בין שהיתה ידו על העליונה בין שהיתה ידו על התחתונה שאינו נוטל כלום עד שישבע בנקיטת חפץ כמה הוציא וכתב שם שאם יאמר יבאו הדיינים ויעשו שומת ההוצאה והרי היא גלויה לעיניהם וישערו העצים והאבנים והסיד ושכר האומנים בפחות שבשיעורים נר מצוה שומעין לו ונוטל בלא שבועה וכן זה שנוטל השבח בלבד והיתה ידו על העליונה אינו צריך שבועה : כדתנן אם מתו מתו לו . ביבמות פרק אלמנה (דף סו:) ואמרינן נמי בגמ' · שם : בעל שהוריד אריסין · בנכסי אשתו ליטול מחצה או שליש ועמד וגרשה משאכל קימעא : מהו · שיטלו האריסין כפי שבחן : אדעתא דבעל נחית · הוא הכניסם ולא היא וכי אסתלק (ג) בעל אסתלקו אינהו ולא שקלי מידי כדיניה דמה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל : א"ד לאריסי קיימא · אם לא הורידם הבעל היתה היא מורידה לתוכה אריסים: *)שמין לו וידו על התחתונה . (ד) הוצאה שיעור שבח כדאמרינן בבבא מציעא בהשואל (דף קא:) והכא את בעי לסלוקי בלא כלום : ליכא מאן דטרח · רואה זה שלא היה אים משביחן ויורד להם ומה הפסיד הילכך [יציאה] שיעור שבח מיהא יהיב ליה: הכא איכא בעל·(ה) שיטרח בהם ואמרה להו אי לא נחיתיתו אתון הוה איהו עביד ולא (ו)שקיל השתא מידי : (ז) ואי בעל זה אריס הוא· ויודע בטיב אריסות שאם לא ירדו אלו היה הוא עצמו עובדה הסתלק ליה בעל איסתלקו להו והרמב"ם ז"ל הביאה ספ"י מהלכו' גזלה בבעל שהוריד אריסין ולא אכל כלום ולומר שדינם כדינו וידו על התחתונה ואפשר שהדין אמת אבל אין זה ענין (ח) הסוגיא וכתב הראב"ד ז"ל דהוא הדין לענין יורד לשדה חבירו שלא ברשות דאי בעל קרקע אריס הוא אינו נותן לו שכר טרחו אפי' בשדה העשויה ליטע אלא דמי נטיעותיו עד כאן ואפשר שאומדין כמה ירצה ליתן שלא יגע לחפור ולנטוע וזה הוא דעת הרשב"א ז"ל : בעל שמכר קרקע לפירות · מכר לאחרים קרקע מלוג שיעשה הלוקח ויאכל פירות : משום רווח ביתא · שיכניס הפירות לביתו ויהא מזון הבית מצוי וייטב לה : לאו בפירוש איתמר · לא שמעה מרבא בהדיא : תרתי אמהתא · שפחות מלוג היו ולא שמאתן לו בכתובתה : עייל חדא מינייהו · לשרת לשניה : אתאי · קמייתא לקמיה דרבא : מה שעשה עשוי · ואפילו נתנה לאחר לשימושה : ולא היא לעולם משום רווח ביתא · אית ליה לרבא תקנת פירות והא קרווח כתוב בהלכות דהא איכא אחריתי ורש"י ז"ל כתב שאף עתה היא עושה לרכי הבית ע"כ · כלומר דאע"ג דעיילה לאידך לא גרעה מאחתי ופרחי שפחות שבבית משמשות הן אפי' לפני האכסנאין : שמא תכסיף · השדה שלא יחוש הלוקח לזבלה ולטייבה דקא סבר למחר נפיקנא (פ) מינה שאין הגוף שלי אבל בעל מצפה שמא תמות היא בחייו וירש גוף הקרקע ומשביח לה : דמקרבא למתא · דחזיא ליה כל שעתא אי מכסיף לה אי נמי בעל אריס ויזהר שלא תתקלקל ובהני תרי גווני שמא תכסיף ליכא אבל לרבא איכא משום רווח ביתא ותו איכא בינייהו זוזי וקא עביד בהו עיסקא שהבעל עושה סחורה במעות שקבל מן הלוקח ומשתכר בהם [דלרבא הא] איכא רווח ביתא ומה שעשה עשוי והלכתא כרבא : מתני' שומרת יבם שנפלו לה נכסים · כשהיא שומרת יבם : בכתובתה · בעיקר כתובה ובנדוניא שהכניסה לו ושמאתן לו בכתובה וקבל עליו אחריות ורשאי להוציאן : ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה · הם נכסי מלוג שאין שמין אותן עליו ואינו רשאי להוציאן אלא כשנכנסה לרשותו נכנסין עמה וכשהיא יוצאה יוצאין עמה : בש"א יחלוקו · בפרק החולץ (דף לח:) מפרש דוקא נקט יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב בנכסי מלוג אבל יורשי האב לא יחלוקו בכתובתה עם יורשי הבעל ואע"ג דנקט רישא מה יעשו בכתובתה תנייה ושבקה עד שפי' דינא (י) כדברי ב"ה וה"ה לב"ש דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא בנכסי מלוג בלחוד : נכסים בחזקתן · הנכסים הכתובין בכתובתה שהן צאן ברזל בחזקתן הראשונה הם עומדין : וכתובה בחזקת יורשי הבעל . ה"ג רש"י ז"ל וכתובה בוי"ו כלומר וכתובה שהיא שאר הכתובה דהיינו מנה מאתים ותוספת בחזקת יורשי הבעל ולא פירשו במשנתינו נכסים בחזקתן בחזקת מי ותנן בפ' מי שמת

*) דבור זה עד ד"ה ואי בעל קאי על הגמ' ע"ש דף פ. (ג"ה)

דף

רש"י

ובשבועה . שישביעוהו שכך הוציא ומכאן סמכו שנאמן אדם לומר בסחורה כך וכך נתן לי פלוני להרויח בו וכך וכך הוצאתי וכך וכך הפסדתי ובלבד שיהו שניהם מודים בקרן : מתו לו . וצריך לפרוע לה ואם הותירו הריוח שלו ולכך קרויין צאן ברזל כברזל שאינו נפחת ואינו מותיר והיא נדוניא שמכנסת לו וכותב לה בכתובתה דא נדוניא דהנעלת ליה : שהוריד אריסין בנכסי אשתו . ליטול מחצה או שליש או רביע ועמד וגירשה משאכל קימעא : מהו . שיטלו האריסין כפי שבחן : אדעתא דבעל נחית . שהוא הכניסן ולא היא וכי איסתליק בעל איסתלקו איהו דלא שקלי מידי כדיניה דמה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל : או דילמא אדעתא דארעא נחית וארעא לאריסי קיימא . אם לא הוריד' הבעל היתה היא מורידם : הזינן אי בעל זה אריס הוא . שיודע בטיב אריסות שאם לא ירדו הם היה הוא בעצמו עובדה : איסתלקו כולהו . דאמרה להו קמפסדתו לי דאי לא נחתיתו הוה איהו נחית ועביד ולא הוה שקיל השתא מידי : שמכר קרקע לפירות . מכר לאחרים קרקע מלוג שיעשה הלוקח ויאכל הפירות : משום רווח ביתא . שיכניס הפירות לביתו ויהא מזון הבית מצוי וייטב לה : תרתי אמהתא . היו שפחות מלוג ולא שמאתם בכתובתה : עייל לה חדא מינייהו . לשרת לשניה : אתאי . קמייתא לקמיה דרבא: מה שעשה עשוי. ואפי' נתנה לאחר לשימושה : ולא היא . דלעולם משום רווח ביתא אית ליה לרבא תקנת פירות והא איכא רווח ביתא שאף עתה היא העושה את צרכי הבית : שמא תכסוף . שלא יחוש הלוקח לזבלה ולטייבה דקסבר למחר נפיקנא מינה כי אין הגוף שלי אבל בעל מצפה שמא תמות היא בחייו וירש את גוף הקרקע ומשבח ליה : דמקרבא למתא . דחזיא ליה כל שעתא אם מכסיף : א"נ זוזי וקא עביד בהו עיסקא· שהבעל עושה סחורה במעות שקיבל מן הלוקח [ומשתכר] בהן דאיכא רווחא כו' :
מתני' שנפלו לה נכסים . בעודה שומרת יבם : בכתובתה . בנדונייתה שהכניסה לו ושמאתן בכתובתה וקבל עליו אחריות ורשאי להוציאן : ובנכסים הנכנסין והיוצאין עמה . הן נכסי מלוג שאינו רשאי להוציאן דלא קיבל עליו אחריות אלא כשנכנסה לרשותו נכנסין עמה וכשיוצאה מרשותו יוצאין עמה : יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב . ביבמות מפרש דוקא נקט יורשי הבעל עם יורשי האב בנכסי מלוג אבל לא קאמרי דיחלוקו יורשי האב עם יורשי הבעל בכתובתה דמודו ב"ש ברישא והתם מפרש טעמא : וב"ה אומרים נכסים . כלומר נכסי צאן ברזל בחזקתן והתם מפרש בחזקת מי אם בחזקת יורשי הבעל הואיל ואחריותן עליו או בחזקת יורשי האשה שהיו שלה בפ' מי שמת מפרש להו : כתובה . מנה ומאתים ותוספת בחזקת יורשי הבעל :

מי

[רי"ף]

שיעור שבח ובשבועה . מתניתין א בנכסי מלוג אבל בנכסי צאן ברזל כל שבח ששבחו נכסים בין מחמת הוצאה בין שלא מחמת הוצאה דבעל הוי כדתנן אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו ואמרינן נמי בגמ' ביבמות פרק אלמנה לכהן גדול* אמר רב יהודה הכניסה (דף סז.) לו שני כלים באלף זוז ושבחו ועמדו על שני אלפים זוז אחד נוטלתו בכתובתה ואחד *נוטלתו בדמים ונוטלתו משום שבח בית אביה. מסתברא לן מתניתין דקתני מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל כשהבעל רוצה לגרשה אבל ב במורדת על בעלה בין אכל בין לא אכל ישבע כמה הוציא ויטול דלא יהא אלא מתנה (א)הוא דיהיב לה הא אמרי' כי אקנה להאדעתא למיקם קמיה אדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה הלכך בין אכל בין לא אכל ישבע כמה הוציא ויטול והוא שהיתה הוצאה כנגד השבח אבל אם ההוצאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח ובשבועה (שלא הוציא פחות משיעור שבח) וכדאמר רבא : איבעיא להו בעל א שהוריד אריסין תחתיו מהו אדעתא דארעא נחית וארעא לאריסא קיימא או דילמא אדעתא דבעל נחית איסתליק ליה בעל אסתלקו להו אריסין *)(ג) ואסיקנא אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינן אי בעל אריס הוא איסתליק ליה בעל אסתלקו להו אריסין ואי בעל לאו אריס הוא ארעא לאריסא קיימא : איבעיא להו בעל שמכר קרקע לפירות מהו מי אמרינן מאי דקני (דף פ:) אקני ליה או דילמא כי תקינו רבנן *משום רווח ביתא אבל לזבוני לא יהודה בר מרימר משמיה דרבא אמר מה שעשה עשוי רב פפי משמיה דרבא אמר לא עשה כלום א"ר פפא הא דיהודה בר מרימר לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההיא אתתא דעיילא ליה לגברא תרתי ג אמהתא אזל גברא נסב אתתא אחריתי עייל לה חדא מנייהו אתיא לקמיה דרבא צווחא ולא אשגח בה מאן דחזא סבר מה שעשה עשוי ולא היא משום רווח ביתא הוא והא קרווח דאיכא אחריתי והלכתא בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה כלום מאי טעמא אביי אמר חיישינן שמא תכסיף רבא אמר משום רווח ביתא מאי בינייהו איכא בינייהו ד ארעא דמקרבא למתא אי נמי בעל אריס הוא אי נמי זוזי וקעביד בהו עסקא והלכתא כרבא : מתני' ב שומרת ה יבם שנפלו לה נכסים מודים ב"ש וב"ה שהיא מוכרת ונותנת וקיים מתה מה יעשו בכתובתה י ובנכסים הנכנסין [והיוצאין] עמה בש"א יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב וב"ה אומרים נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב :

*) כאן חסר הלשון ע"ש בגמ' באריכות . ד"ת

גמ'

שלטי הגבורים

א ואם אינו מקבלן עליו באחריות לא נקראין נכסי מלוג ואם פחתו או הותירו או נגנבו או נאבדו או הכל באחריותה ופי' ר"י אם פשע בהו ונאבדו בפשיעה פטור שהיא עמו במלאכתו ופשיעה בבעלים פטור כתב רבינו אשרים דנכסי נ"ב לא מחייב בסתמא באחריותן עד דשיימינהו עליה בדמים קצובים בד"א בסתמא באחריותן אבל קבל אחריותן בפירוש אע"ג דלא שיימינהו עליה חייב באחריותן וב"ה כתב כתבינהו בכתובה אע"ג דלא כתב אחריות כמאן דכתיב מפורש דמי אע"ג דלא שיימינהו ובניהם אוכל פירותיהן ומשתמש בהן כל זמן שהיא עמו לפיכך אם שום אדם מחזיק בשלה ובא הבעל להוציא מידו א"נ הרבאה ממנה דמיגו דנחית לפירא נחית לגופא :

לשון ריא"ז
ב האשה שתובעת גירושין מבעל רוצין אם היא תובעת בדין כגון אלו שכופין אותו להוציא הרי היא כמי שגרשה בעלה מרצונו ואמרינן מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל ואם תובעת גירושין שלא כדין אע"פ שכופין הבעל להוציא בתקנת הגאונים לא יפסיד הוצאותיו אלא הרשות לענגה עד שתתן לו כל הוצאותיו שהוציא יותר ממה שאכל ע"פ שבועתו כמבואר בקונט' הראיות:
ג הכניסה לו ב' שפחות יכול ליחד אחת מהן לאשה שיש לו שתשמשנה לדעת מיי' אפי' בבית אחר שכתב ז"ל יש לבעל לכוף מקצת עבדי אשתו ואמהותיו שישמשו אותו בבית אשה אחרת שנשא בין היו מנכסי מלוג בין היו מנכסי צ"ב אבל אינו יכול להוליכה לעיר אחרת שלא לדעת אשתו אבל לפי' רשב"ם אינו יכול להוציאה מן הבית אלא באותו בית יכול ליחדה שתשמש לאשתו אחרת ולזה הסכים הרא"ש :

לשון ריא"ז
האשה שהכניסה לבעלה עבדים ושפחות של נכסי מלוג ולו אשה אחרת רשאי הבעל להעמידם לשמש לפני אשתו האחרת והוא שיהו משמשין גם לאשתו הראשונה כדי צרכה שיגיע לה ריוח משבח נכסיה :
ד כתב רבינו האי אם הקרקע רחוק ומכרו לפירות מכור כיון שהוא רחוק ואינו יכול להביא הפירות לבית גם מעיקרא ליכא ריוח ביתא ואע"פ שאם היה מוכר פירות בכל שנה ושנה [היה לו ריוח בית בדמים כיון שהוא רחוק ממנו וצריך להוציא יציאות ולטרוח בכל שנה ושנה] טוב יותר נמו"ר לפירות :
ה עיין פרק החולץ .

לשון ריא"ז
היבמה אין לה רשות לגבות כתובתה מנכסי בעלה עד שלא תחלוץ מן היבם לפי שעדיין יש ליבם בה קצת אישות כל זמן שלא תחלוץ ממנו ונראה בעיני שאם נתן לה היבם גט ופסלה עליו או שנפסלה עליו בענין אחר אע"פ שצריכה עדיין להפטר ממנו בחליצה הואיל ואינה ראויה לו גובה כתובה מנכסי בעלה ויש מן הגאונים אומרים שאף המניקה שמת בעלה אינו ראוי לגבות כתובתה כל ימי הנקתה שאינה ראויה להנשא ואין אני קורא בה כשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי ולפי דבריהם אף כל אשה שצריכה להמתין ג' חדשים אינה יכולה לגבות כתובתה תוך ג' חדשים ול"נ שכל אשה ראויה לגבות כתובתה מיד כשתתאלמן או תתגרש אלא אם זקוקה וכ"ש במקום שכותבין בכתובותיהן כשתתפון להנשא לאיש אחר או לצאת כמו שאנו כותבים : ו עיין פרק החולץ . לשון ריא"ז שומרת יבם שמתה היבם יורש כל דיני כתובתה שהם מנה מאתים והתוספת שלא יגבו אותם יורשי האשה מנכסי המת והוא חייב בקבורתה ויורשי האשה יורשין כל נכסי מלוג שלה והוא שנפלו לה בירושה כשהיא שומרת יבם אבל לא שנפלו כשהיא תחת בעלה וכן כל נכסי צאן ברזל היבם יורש אותם כדברי מז"ס ולי נראה שאף הנכסים שנפלו לה כשהיא תחת בעלה יורשי האשה יורשין אותם ונכסי צאן ברזל חולקין מחצה ליבם ומחצה ליורשי הבעל כמבואר בקונטרס הראיות :

הגהות הב"ח

(א) דהוא כצ"ל: (ב) נ"ב גי' הר"ן כרי"ף . מתקיף לה רב בר חנן ומ"ש מהיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות דשמין לו וידו על התחתונה . התם ליכא דטרח הכא איכא בעל דטרח כו' : (ג) נ"ב ליה : (ד) ליטול הוצאה כשיעור כצ"ל : (ה) שיטרח כצ"ל : (ו) נ"ב הוה : (ז) אי : (ח) נ"ב ול"נ דהרמב"ם ז"ל נטה מפי' רש"י דבבעל שהוציא ואכל קימעא קא מיבעיא ליה דא"כ למה קנסה בעל התלמוד בתר פיסקא דישבע כמה הוציא ויטול ולא קנסה אהוציא הרבה ואכל קימעא כו' וזה"ג דקדק ר"ת אפי' רש"י בסוף כיצד מתשפטין ונראה נ"כ מדברי הרמב"ם בפ"ו משנת שמפרש כר"ת באותה סוגיא והלכך כ"ש פה סי' דלא אכל קא מיבעיא ליה מי נימא דלדעתא דבעל נחית ואסתלק ליה בעל דלא שמינן לאריס אלא ידו על התחתונה ואסתלקו ליה איהו נמי דלא שקלי כדין אריס אלא ידן על התחתונה או דלמא אדעתא דארעא נחית וארעא לאריסי קיימא ושמין להם כאריס. מתקיף לה רב בר חנן ומ"ש מהיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות דשמין לו וידו על התחתונה והכא את בעי דשמין לו כאריס הא פשיטא דאפי' אדעתא דארעא נחית ידן על התחתונה כשאר יורד שלא ברשות ופריק התם ליכא דטרח כלומר שאני בעלמא דלא שמין ליה כאריס משום דמצי אמר בעל השדה ליכא איניש דטרח בעדו ואילו הייתי רוצה לעבוד שדותי כבר הייתי מטריח עצמי לשכור פועלים לעבדה הלכך ה"ל יורד שלא ברשות וידן על התחתונה אבל הכא איכא בעל דטרח ואם לא הורידם הבעל היתה היא מורידה לתוכו אריסים אלא מאחר שהבעל מטריח עצמו בהם לא היתה צריכה היא עצמה לטרוח בזה וא"כ אפשר לדון אותם כיורד ברשות דידן על העליונה ומסיק מאי הוה עלה אמר רב הונא חזינן אי בעל אריס הוא שירדו לה על דעת בעלים וכי היכא דהבעל עצמו אין שמין לו כאריס אלא ידו על התחתונה ה"נ שמין להם וידן על התחתונה ואם אין הבעל אריס על דעת הקרקע ירדו ושמין להם כאריס ועל פי זה לא קשיא מידי ממה שהקשו התוס' מהיא דהשוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו דנותן לו שכרו משלם והכא קאמר אסתלקו להו איהו דהא ודאי מאי דקאמר אסתלקו אינה אלא לומר דאסתלקו להו ממאי דלא שקלי כדין אריס מהאשה אבל ודאי הבעל צריך ליתן להם שכרן משלם ואכן לא שקלינן וטרינן אלא דיכא דהכי איתתא היכא הוה בינה ובין האריסין אבל התוס' נמשכו לשיטת רש"י דמשמע להו אסתלקו לגמרי משמע דלא שקלי ולא מידי ולכך הוצרכו לדחוק בתירוץ הקושיא דשאני הכא שהאריסין יודעים שהקרקע של אשה היא וכו' וכך פי' הרא"ש ולי יראה עיקר כשיטת הרמב"ם וכפירושו ודו"ק עוד משמע לי מדעת הרמב"ם דאין חילוק ואף באכל קימעא לא אמרי' דלא שקלי אריסין מידי אפי' כשהבעל אריס אלא אמרי' אדעת דבעל נחתי שיהא ידן על התחתונה כמו הבעל אילו היה יורד לעבוד השדה אבל מה שאוכל הבעל קמעא אחר כן בזה לא הפסידו האריסין למפרע אם אין לבעל לשלם : (ע) מיניה כצ"ל : (י) בדברי כצ"ל :

(דף קנח׳) כה״ג מי שנפל הבית עליו ועל אשתו בש״א יחלוקו ובה״א נכסים בחזקתן (ג) כתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסים והיוצאין עמה בחזקת יורשי אשה ופליגי עלה בגמרא בחזקת מי איכא מ״ד בחזקת יורשי הבעל ואיכא מ״ד בחזקת יורשי אשה ואיכא מאן דאמר הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו וקי״ל התם הכי וה״ה להכא וזהו דרך פרש״י ז״ל ואחרים אינם גורסין וכתובה בוי״ו אלא מתני׳ תני והדר מפרש וה״ק כל הנכסים בחזקתן כיצד כתובה בחזקת יורשי הבעל ומנה מאתים ונכסי צאן ברזל הכל בכלל לשון כתובה והכל ליורשי הבעל לפי שאף נכסי צאן ברזל בחזקתן הראשונה עומדים כשם שאם מתה תחת בעלה בעלה יורשה כך כשמתה תחת יבם יבם יורשה והיינו דלא בעי הכא בחזקת מי כדבעי לה בפרק מי שמת והתם בפרק החולץ פרכינן מ״ש רישא דלא פליגי ומ״ש סיפא דפליגי ואוקמה אביי דרישא בשנפלו לה כשהיא שומרת יבם וסיפא כשנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל וקסבר אביי ידו כידה ופי׳ רש״י שם דאליבא דב״ה קא מתרץ דקא סברי ב״ה דנשואה ידו של בעל כידה בנכסים הלכך כשמת ואין ליבם בה אלא זיקה שהיא ספק נשואה כדאיתא התם ידו גרועה מידה לפי שהיא בחזקה שלה היא עומדת וזה בא לירש מחדש מש״ה אמרי ב״ה דנכסים הנכנסים [והיוצאים] עמה בחזקת יורשי האב וב״ש פליגי ואמרי דנשואה ידו עדיפא מידה ובחזקת הבעל עומדים נכסים עד היום וכשמת יד היבם כידה שניהם באים לירש ויחלוקו ורבא אמר התם דאי נפלו לה כשהיא תחתיו דבעל דכולי עלמא ידו עדיפא מידה ואפילו ב״ה מודו לב״ש שאם מת בעל יד היבם כידה [ויחלוקו] לפי שהיא ויבם באים לירש מבעל ויד שניהם שוה בהם ויחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב וקי״ל [קדושין דף נב׳ וכ״מ] דאביי ורבא הלכה כרבא בר מיע״ל קג״ם ואע״ג דאמר רב פפא התם כוותיה דאביי מסתברא אנן אכללין סמכינן ונמצא עכשיו לפי שטת רש״י ז״ל דנכסי מלוג שנפלו לה כשהיא שומרת יבם כולם ליורשי האשה ומוכרת ונותנת וקיים ואפילו עשה בה מאמר דמאמר לב״ה אינו עושה ספק נישואין וכדאמר עולא בריש סוגיא דהתם ולא אשכחן מאן דפליג עליה ונכסי מלוג שנפלו לה תחתיו דבעל אם מתה יחלוקו יורשי אשה [עם היבם] ומיהו דוקא בנפלה מן הנישואין אבל מן האירוסין אינו יורשה דלא עדיף מאחיו דאתי מכחו ואע״ג דאיהו לא בעי חופה [ואיהו בעי חופה] מ״מ לא מצי לירש מה שאין לו [לאחיו] ואפשר ג״כ שמוכרת לכתחלה וכדאמר עולא התם רישא בשנפלו לה מן האירוסין דזיקת אירוסין עושה ספק אירוסין כלומר שאין דינה כארוסה כלל ולא אשכחן מאן דפליג עליה דעולא ועיקר כתובה והוספת כולן ליורשי הבעל ובנכסי צאן ברזל יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי אשה: וכתב הרשב״א ז״ל דבנכסי מלוג שנפלו לה תחתיו דבעל דאמרי׳ בהו יחלוקו אם רצתה למכור מחליתן מוכרת ונותנת דהא אין ליבם במחליתן כלום והרי זו במחליתן כמו שנפלו לאחר שנעשית שומרת יבם אבל המחלית האחר לא תמכור שהרי הוא יורש אם מתה ואין *הבעל מוציא מיד הלקוחות עד שתמות לפי שאין היבם אוכל פירות קודם כניסה כלל דבגופא של קרקע הוא שיש לו זכות שאם מתה יירשנה אבל פירות בחייה לית ליה כלל דהא לא תקינו פירות ליבם ואפי׳ בעל נמי לא תקנו אלא משום פירקונה ויבם אינו פודה וכדתניא בפרק נערה שנתפתתה [דף נב׳] נשבית לאחר מיתת בעלה אין *היבמין חייבין לפדותה ונראה היה לומר דאין היבם אוכל פירות נכסי מלוג שלה ואפי׳ לאחר שכנס שהרי אין לה כתובה עליו וכיון דאין לה כתובה עליו תנאי כתובה נמי אין לה עליו כדאמרי׳ בשלהי נערה שנתפתתה (דף נג:) בעי ריש לקיש בת יבמה יש לה מזונות או אין לה מזונות כיון דאמר מר כתובתה על נכסי בעלה הראשון לית לה או דילמא כיון דכי לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני אית לה וסלקא בתיקו והא נמי דכוותה הוא דהא [מנכסי] בעל ראשון אינה ניפדת דלא קרינא ביה ואותבינך לי לאינתו ומשני נמי לא דהא לית לה כתובה מיניה הילכך פירי נמי לא יהבה ליה דפירי תחת פרקונה וזה שאינו פודה אינו אוכל אבל היכא דאין לה כתובה מראשון כיון דתקינו לה רבנן משני תנאי כתובה נמי אית לה והרי זה פודה ואוכל אלא דמההיא דיבמות דפ׳ החולץ (דף לט׳) משמע דאית ליה כדאמרינן התם אדמפליגו בגופה של קרקע ולאחר מיתה לפליגו במחיים ולפירות וצריך לעיין עוד עד כאן דבריו ז״ל ובודאי דההיא דפרק החולץ מוכחא בהדיא דאותו זכות שעצמו שיש ליבם בגופה של קרקע יש לו באכילת פירות ולפיכך אני חוזר לתרץ מה שהקשה הרב ז״ל דנהי דאין היבם חייב לפדותה כדאיתא בפ׳ נערה שנתפתתה אפ״ה כל שנפלו לה תחתיו דבעל יבם אוכל פירות מחליתן ולא מכח עצמו אלא מכח אחיו שהוא יורשו ואע״פ שאינה נפדית מנכסי אחיו הרי לא תלו חכמים פירות בפרקונה לומר שכל שאינה נפדית לא יזכה בפירות אלא חכמים חייבוהו בפרקונה כל היכא דקרינא ביה ואותבינך לי לאינתו אבל היכא דלא אפשר כגון שמת יורשיו זוכין מכחו בפירות ואין חייבין לפדותה וכן מה שאמר ז״ל שאין היבם אוכל פירות נ״מ שלה ואפי׳ לאחר שכנס מההיא דבת יבמה אע״פ שאין ראיה מההיא דהחולץ אלא היכא שזכה בהם הבעל אעפ״כ נראה לי שאפי׳ בנכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם כל שכנסה אוכל פירות ופודה ולא דמיא כלל לההיא דבת יבמה דהכא שאני דכיון דזכו חכמים ליבם פירות לאחר שכנס חייב בפרקונה דהא פרקונה תחת פירות וכיון שהוא זוכה בפירות חייב לפדותה ומה ענין זה לבת יבמה דהתם לא תקנו חכמים לבת מזונות כנגד שום זכות שיש לבעל בנכסי אשתו אלא כתובה תקנו לה ולבנות מזונות מתנאי כתובה ובזה יש לומר שלא יהא טפל חמור מן העיקר מה שאין כן בפרקונה דכיון שהיבם זוכה בפירות מלוג יבמתו מחמת כנשואין כדתנן [דף מו:] נשאת יתר עליו הבעל שהוא אוכל פירות בחייה והוא הדין ודאי ליבם דין הוא שיתחייב בפרקונה אע״ג דלית לה כתובה מיניה: אבל ממה שכתב הרי״ף ז״ל בפרק הכותב נראה שהוא מפרשה כך אביי סבר ידו של בעל כידה ורשות שניהם שוה בנכסי מלוג בין מחיים בין לאחר מיתה הלכך כשם שאם מתה האשה נתרוקנה רשות לבעל לעולם כך אם מת הוא נתרוקנה רשות לעצמה ואפילו במקום יבם וקמו להו כולהו נכסי מלוג בחזקת יורשי האב לב״ה וב״ש סברי נהי דמחיים ידו כידה ונפקא מינה לכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך [דלא מהני אלא שכתב לה כך בעודה ארוסה] כדאיתא לקמן בריש פרק הכותב (דף פג׳) אפ״ה לגבי יבם כיון דיבם במקום אח קאי מספקא להו אי ירית אי לא ירית הלכך יחלוקו ורבא אמר אי דנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל דכ״ע ידו עדיפא מידה לענין זה שאם מתה היא נכסיה לבעלה ואם מת הוא אע״פ שאין יורשיו יורשין אותה אם היתה שומרת יבם לא נתרוקנה הרשות לעצמה אלא יבם נוטל את כולם במקום אחיו ובדבר זה ידו עדיפא מידה [אלא אידי ואידי כו׳] ולפי זה נכסים בחזקתן דקאמר ב״ה במשנתנו תני והדר מפרש כתובה בחזקת יורשי הבעל דהיינו עיקר כתובה ונכסי צאן ברזל וכפי הפי׳ השני שכתבתי למעלה דלא גרע מנכסי מלוג [שנפלו] תחתיו דבעל שהם בחזקת יורשי הבעל: **ונמצא** פסקן של דברים לרבא דקי״ל כוותיה דשומרת יבם שנפלו לה נכסים כשהיא שומרת יבם אפי׳ עשה בה מאמר מוכרת ונותנת וקיים דלא קני מאמר לב״ה כלל לענין נכסים וכמו שכתבנו למעלה אבל נפלו לה כשהיא תחתיו דבעל ומתה יבם יורש הכל וכן כתובה ונכסי צאן ברזל בחזקת יורשי הבעל לעולם ומיהו דוקא בשנפלה מן הנישואין אבל מן האירוסין לא עדיף יבם מאחיו דאתי מכחו וכמו שכתבתי למעלה אבל הרמב״ם ז״ל כתב בפרק [שנים] ועשרים מהלכות אישות שומרת יבם שמתה אפי׳ עשה בה אחד מן האחין מאמר משפחת בית אביה יורשין נכסי מלוג שלה וחצי נכסי צאן ברזל ויורשי הבעל יורשין כתובתה עם חצי נכסי צאן ברזל ויורשי הבעל חייבין בקבורתה הואיל והם ירשו כתובתה וכתב הרמב״ן ז״ל ונראה שהוא מפרש דהויה דאביי ורבא לפרוקה דב״ש איתמר ורבא הכי קאמר אם נפלו לה כשהיא תחתיו דבעל דכ״ע ידו עדיפא מידה דודאי ס״ל בכל מקום דאיהו מוחזק טפי מיניה הלכך לב״ש דמספקא להו זיקה אי נישואין עושה נכסי [מלוג] בחזקת יורשי הבעל הן ומיהו לב״ה פשיטא להו דאפי׳ אירוסין ודאי אינה עושה הלכך ל״ש נפלו כשהיא שומרת יבם ולא שנא כשהיא תחתיו דבעל לעולם נכסים בחזקת יורשי האב ולפיכך כתב דמשפחת בית אביה יורשין נכסי מלוג בסתם דמשמע אפי׳ נפלו תחתיו דבעל והוא ז״ל מפרש נכסים בחזקתן נכסי צאן ברזל כפרש״י ז״ל ומאי בחזקתן יחלוקו והרמב״ן ז״ל נראה שמסכים לדבריו חוץ מזה שהוא כתב שם שאפי׳ בנכסי צאן ברזל שהכניסה לאחיו אין לו פירות עד שיכנוס וזה ודאי תימה למה לא יזכה במחליתן כיון שאם מתה יורש מחליתן והראב״ד ז״ל סובר בהשגות שנכסי צאן ברזל כולם ליבם וזה כפי הפי׳ השני שכתבתי למעלה בנכסים בחזקתן ונכסי מלוג שנפלו לה תחתיו דבעל יחלוקו וזה כשטת רש״י ז״ל ושנפלו לה בעודה שומרת יבם כולן שלה: **גמ׳** שומרת יבם שמתה מי קוברה · משום דיש לה שני יורשין קא מיבעיא לן: יורשי הבעל קוברין דהא ירתי כתובתה · כלומר ודאי קיימא לן דקבורתה תחת כתובתה והיינו תחת נדונייתא מדמוכח עובדא דההוא גברא דשכיבה ארוסתו כדאיתא בפ׳ נערה שנתפתתה (דף נג׳) הלכך אי אמרינן דנכסי צאן ברזל בחזקת יורשי הבעל וכמו שכתבתי במשנתנו שפיר קאמר דאינהו קברי לה דהא קא ירתי כתובתה ואפי׳ אי אמרי׳ דנכסי צאן ברזל בחזקת יורשי אשה אע״ג דלא תקינו קבורתה אלא תחת נדונייתה שפיר איכא למימר דכיון דיורשי הבעל ירתי עיקר כתובתה דאינהו קברי לה דאע״ג דקבורתה לאו תחת עיקר כתובה היא היינו בכתובה דעלמא דלאו מינה דידה קא ירתי אלא משום דלא קרינא בה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי אבל הא ודאי מינה דידה קא ירית דהא מסקינן בגמ׳ [דף פא׳] דיבם נמי כאחר דמי הלכך בין למ״ד דנכסים בחזקתן הייט בחזקת יורשי אשה בין למאן דאמר בחזקת יורשי הבעל בין למ״ד יחלוקו שפיר איכא למימר דיורשי הבעל קברי לה: או דילמא יורשי האב קברי לה דהא ירתי נכסים הנכנסים ויוצאים עמה · ולאו דוקא יורשי האב בלחוד אלא אף יורשי האב קאמר כלומר שלא חייבו הבעל לקבור אותה תחת כתובתה אלא במי שאין לה יורשים אחרים אבל זו שיש לה יורשים אחרים יקברוה הם כדין שני יורשין דעלמא ואסיקנא דיורשי הבעל קברי לה דהא ירתי כתובתה כדתניא יורשיה יורשי כתובתה חייבים בקבורתה ותנן נמי אלמנה ניזונית וכו׳ אי זו אלמנה שיש לה שני יורשים. דאיצטריך לתנא למיתני אותן יורשין שיורשין כתובתה ש״מ איכא יורשים אחריני בהדייהו דלא ירתי כתובתה: **ההוא** גברא דנפלה ליה יבמה · דמלוה בגדול ליבם: בעי אחוה · הקטן ממנו למיפסלה בגיטא לאזוק לה גט ולאסרת על (ג) האחין [יבמות דף נ: ודף נב.] :

משום

גמ׳ °איבעיא להו שומרת יבם שמתה מי קוברה יורשי הבעל קברי לה דירתי כתובתה או דילמא יורשי האב קברי לה דקא ירתי נכסים הנכנסין והיוצאין עמה א״ר עמרם ת״ש דתניא שומרת יבם שמתה *יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה ש״מ יורשי הבעל חייבין בקבורתה אמר אביי אף אנן נמי תנינא אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן ואין חייבין בקבורתה יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה (א) אי זו היא אלמנה שיש לה שני יורשין הוי אומר זו שומרת יבם: [דף פא׳] *ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בפומבדיתא בעא אחוה למפסלה בגיטא (מיניה) א״ל

רש״י

גמ׳ מי קוברה . משום דיש לה שני יורשין מיבעי לן : דקא ירתי כתובה. ותניא קבורתה תחת כתובתה : יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה ואין היתומין חייבין בקבורה דהא בעי למיתב כתובה ליורשיה : שיש לה שני יורשין. מדקאמר יורשי כתובה מכלל דאיכא יורשים אחרים דלא ירתי כתובתה : דנפלה ליה יבמה. כי היה גדול באחין ומלוה בגדול ליבם : בעא אחוה. קטן [ממנו] לזרוק לה גט

[דף קו ע״א]

דף פא.

ד״ת מ״ז

גי׳ ד״ר

גי׳ מהר״ס היבם

כ״ס גי׳ רב אלפס שם ובגמ׳ שלנו גרסי׳ אין היתומים חייבין לפדותה ע״ש (ג״א)

הגהות הב״ח
(א) ואיזו כצ״ל: (ב) והכתובה כצ״ל: (ג) נ״ב כל:

א מיי' פ"ק מהל' יבום ומהלכות אישות סמג עשין נא טור אה"ע סי' קסח:

משום נכסים · קשה בעיניך שאכנסנה שלא אזכה בנכסי אחי כדתנן [יבמות דף מ·] הכונס יבמתו זכה בנכסי אחיו : פליגנא לך · כאילו אני חולץ לה ולא אטול אלא כמוך : כיון דאמור רבנן · גבי שומרת יבם אין היבם רשאי למכור : אע"ג דזבין כו' · ומה שהתנה זה לחלוק עמו וקנו מידו הרי הוא כמוכר כך כתב רש"י ז"ל ותמה אני ואפילו אמרינן דהיכא דיבם ולבסוף מכר דלהוו זביניה זביני הכא קודם שייבם היאך יועיל דהא הוה ליה כאומר שדה זו שמכרתי לך לכשאקחנה ממך תקדוש דלא קדשה כדאיתא בפרק אע"פ (דף נט·) והכא נמי כיון דעדיין לא באו נכסים לידו היאך יזכה מהם לאחיו מחליתן וכי קנו מידו מאי הויא קנין דברים בעלמא הוא *) וכ"נ דהכא מיירי כגון שלא היו אלא שני אחים וכל שלא ייבם אחד מהם היתה יד שניהם שוה בנכסים ולפיכך היה יכול הבכור להתנות שלא יזכה בנכסים יותר מחמת יבומו דהוה ליה כדאמרי' לקמן בריש הכותב [דף פג·] דנחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה וה"נ יכול להתנות קודם יבום שלא יזכה מחמת יבומו שהוא עתיד ליבם יותר בנכסים : **והלכתא** לא עשה ולא כלום · דכיון שכתובתה על נכסי בעלה הראשון כדתנן לקמן [דף פ:] ואין נכסיו של זה אחראין וערבאין לכתובתה לא נתנו לו חכמים כח למכור בנכסי אחיו : הרוצה שימכור בנכסי אחיו · לאחר שכנס את יבמתו : אם כהן הוא · שאם יגרשנה לא יוכל להחזירה : יעשה לה סעודה · לפתותה במשתה היין ויפיים ממנה שתתן לו רשות למכור את העודף על כדי כתובתה : ואם ישראל · שמותר להחזיר גרושתו מגרשה בגט ומגבה אותה כתובתה ומוכר מה שירצה ומחזירה ע"מ כתובתה הראשונה או אפילו רצה להחזירה מיד מוכר כל זמן שירצה שאין מעכבת מלמכור אלא יבמה לפי שאין היבם כותב לה כתובה ולא כתב לה דקנאי ודקנינא ואין כתובתה אלא על נכסי בעלה הראשון ומש"ה מעכבא בכלהו דילמא משתדפי הני דמייחד לה ואע"ג דאמרינן לקמן [דף נה:] אישתדיף בני חרי טרפא ממשעבדי (א) אמרה איני רוצה לטרוח לב"ד אבל (ג) כי כתב לה כתובה כשמחזירה וכתב לה דקנאי ודקנינא לא מצי מעכבא והא דתנן [גיטין דף נה:] לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אוקימנא באותן שלש שדות אחת שכתב לה בכתובתה ואחת שייחד לה בכתובתה ואחת שהכניסה לו שום משלה :

נר מצוה

א"ל מאי דעתיך אי משום נכסי בנכסי פליגנא לך א"ר יוסף כיון דאמור רבנן לא ליזבון אע"ג דזבין לא הוי זביניה זביני דתניא מי שמת והניח שומרת יבם והניח נכסים במאה מנה אע"פ שכתובתה אינה אלא מנה לא ימכור שכל נכסיו אחראין לכתובתה: *כי אתא רבין אמר ר"ל בין יבם ואח"כ חלק בין חלק ואח"כ יבם לא עשה כלום והלכתא לא עשה כלום : *תניא רבי אבא אומר שאלתי את סומכוס הרוצה שימכור בנכסי אחיו כיצד יעשה אם כהן הוא יעשה סעודה ויפיים ואם ישראל הוא °מגרשה בגט ומחזירה [א] *תניא הרי שהיה א נושה באחיו מנה ומת והניח שומרת יבם לא יאמר הואיל ואני יורש החזקתי ב אלא מוציאין מידו ויקח מהן קרקע והוא אוכל פירות הא מתניתא ר"מ היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה ואע"ג דלית הלכתא כוותיה כיון דתקינו רבנן השתא למגבה כתובה ממטלטלי עבדינן ג כוותיה : **מתני'** *הניח אחיו מעות ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ד המחוברין לקרקע א"ר מאיר שמין אותן כמה הן יפין בפירות וכמה הן יפין בלא פירות והמותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וחכמים אומרים פירות המחוברין לקרקע שלו והתלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה בהן קדם הוא זכה קדמה היא ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות : **גמ'** פירות המחוברין לקרקע שלו והא כל נכסיו אחראין לכתובתה אמר ריש לקיש תני שלה : **מתני'** אכנסה (א) סתם הרי היא כאשתו לכל

רש"י

ומיפסלא לו כי בגט נאסרת על כל האחין : משום נכסי . שאם אכנסנה לא תזכה כלל בנכסים כדתנן הכונס יבמתו זכה בנכסי אחיו: פליגנא לך . כאילו הייתי חולץ לה ולא אטול אלא כמוך : כיון דאמור רבנן שומרת יבם אין היבם רשאי למכור בנכסי אחיו כי כל נכסי אחיו אחראין לכתובתה : אע"ג דזבין כו' ומה שעשה שהתנה עמו לחלוק בנכסים וקנו מידו הוי כמו מכר : הרוצה למכור בנכסי אחיו . ואינו יכול אפילו היו לו אלף מנה כי כל נכסיו אחראין לכתובתה : אם כהן הוא . שתיפסל לו אם יגרשנה : יעשה סעודה גדולה ויפייסנה במשתה שתתן לו רשות למכור העודף על כדי כתובתה : מגרשה בגט . ונותן לה כתובה ומוכר השאר אם ירצה ומחזירה על דעת כתובתה ראשונה או אפי' רצה להחזירה מיד מוכר · כל זמן שירצה שאין מעכבתו מלמכור אלא יבמה לפי שאין היבם כותב לה כתובה ולא כתב לה דקנאי ודעתיד אלא למיקני ואין כתובתה אלא על נכסי בעלה הראשון ולכן מעכבת בכולהו דדילמא אישתדוף הנך דמיוחד לה אע"ג דאי אישתדוף בני חרי טרפה ממשעבדי אמרה איני רוצה לטרוח בב"ד אבל כתב לה כתובה כשמחזירה וכתב בה דקנאי כו' לא מצי מעכבא אע"ג דתנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אוקימנא באותן ג' שדות אחת שכתב לה בכתובתה ואחת שייחד לה בכתובתה ואחת שהכניסה לו שום משלה : ומת . הנושה המלוה : לא יאמר היבם . המחויב המעות : הואיל ואני יורש . שאכנוס יבמתי ואזכה בנכסים החזקתי בחוב זה ולא אשלמנו : **מתני'** ילקח בהן קרקע . לפי שכתובתה על נכסי בעלה הראשון לכך כל נכסי אחיו אחראין לכתובתה אלא שהיבם אוכל פירות בחייה אם מייבם אותה וקסבר דמטלטלי משתעבדי לכתובתה : שמין. דקסבר כל מה שגדל ברשות המת אחראין לכתובתה: וחכ"א כו'. מפרש בגמ': כל הקודם בהם זכה. דקא סבר מטלטלין לא משתעבדי לכתובתה אא"כ תפסה בחיי הבעל וה"ה דפליגי בכספים : **גמ'** כל נכסיו . נכסי המת אחראין לכתובתה והמחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ושעבודא עלייהו ומאי דאישתעבד לה בחיי הבעל לא אמר פירא הוה לאפקועי שיעבודא : תני שלה . ולא פליגי רבנן עליה אלא אתלושין ואכספים ולמימר דלא משתעבדי מטלטלי לכתובתה :

וגרסי' עלה דהא בגמ' [דף פא:] ואי ס"ד ניתנה כתובה לגבות מחיים נייחד לה שיעור כתובתה וליזבן · כלומר יפרע לה כתובתה דבשלמא אי לא ניתנה לא מצי פרע לה ויש שסמכו מכאן ללוה שרצה לפרוע חובו תוך זמנו כדי לסלק שעבוד שעליו שאינו רשאי ולאו ראיה היא דהכא הזמן אף לתקנת האשה הוא שהיא רוצה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה (ג) כדי שלא יוכל לפורעה אבל בחוב דעלמא כיון שהזמן אינו אלא לתועלת הלוה כל שאמר טול מעותיך שאיני רוצה בו רשאי וכלשון הזה כתב הרמב"ן ז"ל בתשובה אין המלוה יכול לעכב מלקבל חובו תוך זמנו מדאמרי' [ב"מ דף סו.] האי משכנתא באתרא דמסלקי ופירשו האחרונים כגון שהלוהו על שדהו לזמן קצוב והיכא אתרא דמסלקי תוך זמנו דסברי זמן מלוה הוא דקבע ליה ללוה הא אם רצה לוה לפרעו תוך זמן רשאי ואע"ג דאתרא דלא מסלקי סברי זמן תרוייהו קבעי ליה ואין זה תובע ולא זה פורע עד מישלם זמנו התם הוא משום דהוו משכנתא דקא אכיל מיניה פירי וכלוקח פירות תוך הזמן דמי הא בבע"ח הכל מודים שפורע בתוך זמנו ועוד דסוגין בגמ' היכא דליכא מנהגא הלכתא כאתרא דמסלקי הילכך פורעו תוך זמנו ונפטר הימנו ע"כ : **תניא** הרי שהיה נושה באחיו מנה ומת . המלוה : לא יאמר . היבם המחויב המעות : הואיל ואני יורש . שאכנוס את אשתי ואזכה בנכסים : החזקתי · בחוב זה ולא אשלמנו עוד : אלא מוציאין מידו כו' . ואיכא למידק וכי חוב זה שהוא משועבד לה עדיף טפי משאם מכרו לה דקי"ל כשמואל דאמר (דף פה:) המוכר שטר לחבירו וחזר ומחלו מחול והכא נמי למחול לנפשיה י"ל דלא ניחא ליה דמאי מהני ליה הא מחייב לשלומי משום דינא דגרמי או אפשר שאינו יכול למחול לעצמו ובגמ' [דף פב.] מסקינן דזו אינה משנה משום דלא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה . כלומר דס"ל דמטלטלי משתעבדי לכתובה כר"מ וס"ל נמי דמוציאין מזה ונותנין לזה כר' נתן דהני חומרי תרוייהו צריכי קודם שנאמר שמוציאין מידו ויקח בהן קרקע ולאו למימרא דלא מחמרי תרי חומרי בכתובה אי אשכחן מ"ד הכי אלא הכי קאמרינן דכיון דלא אשכחן חד תנא דאית ליה הני תרי סברי ודאי דהך ברייתא משבשתא היא דמאן אי ר' נתן לא שמעינן ליה דאית ליה דר"מ ואי ר"מ לא שמעינן ליה דאית ליה דר' נתן ומש"ה משבשי לה אבל ודאי אי אשכחן מאן דאית ליה הכי מחמירין הני תרי חומרי בכתובה הילכך השתא דתקון רבנן בתראי למיגבא כתובה ממטלטלי וקי"ל כר' נתן עבדינן כי הא מתני' וזהו דעת הרי"ף ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפכ"ב מהל' אישות שכיון שאין כתובה נגבית מן המטלטלין אלא בתקנת הגאונים אין כח בתקנה זו למנעו מנכסי אחיו ולפיכך אם הניח אחיו מעות ומטלטלין הכל של יבם ומשתמש בהם כמו שירצה : **מתני'** ילקח בהם קרקע . לפי שכתובתה על נכסי בעלה הראשון כדקתני לקמיה ולפיכך נכסי המת אחראין לכתובתה אלא שהיבם יאכל פירות אם מיבם אותה וקסבר מטלטלי משתעבד לכתובה : שמין אותן . דקסבר כל מה שגדל ברשות המת אחראין לכתובתה : וחכ"א פירות המחוברים לקרקע שלו . בגמ' [דף פב.] אמרי תני שלה ולא פליגי רבנן עליה אלא אתלושין ואכספים ולמימר דלא משתעבדי מטלטלי לכתובה : כל הקודם בהן זכה . קסברי מטלטלי לכתובה לא משתעבדי אלא אם כן תפסה ומחיים דבעל בעינן תפיסה כדמפרש לקמן בהלכות והוא הדין נמי דפליגי אכספים דמאי שנא כספים מפירות תלושין : הרי היא כאשתו . מפרש בגמרא :

*) עי' קצות החשן סי' רע"ח ס"ק י"ג (ג"א).

גמ'

שלטי הגבורים

א ולדעת רבינו הסכים הרא"ש והראב"ד כתב בזה שאין מוציאין אותו מידו ומיי' כתב דאפי' בשאר מטלטלין שהניח אחיו משתמש בהן כמו שירצה ואינה יכולה לעכב עליו כיון שאין הכתובה נגבית ממטלטלי אלא מתקנת הגאונים אין כח בתקנה זו למונעו מנכסי אחיו ולאסרו באחריות זו שלא ישא ויתן בהם ע"כ : לשון ריא"ז

[illegible]

הביאה ריא"ף ז"ל ברייתא זו ונפסק הלכה הא אמרי' דזו אינה משנה ולא עבדינן תרי חומרי בכתובה ואי משום דתקינו רבנן בתראי דכתובה גבי ממטלטלי מי עדיפא תקנתא דבתראי ממלתיה דר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי לכתוב' ואפ"ה אמרי' דוקא במטלטלי דאיתנהו בעין ברשות היורשין אבל מלוה דאיתא ברשות אחרים לא מפקינן מלוה בעל כרחו ויהבינן לאשה בכתובתה מדר' נתן דלא מחמרינן תרי חומרי בכתובה וכ"ש שהיורש גופיה הוא הלוה דלא כייפינן ליה למפרע להנהו זוזי והשיב עליו הרא"ש ז"ל וע"ש בהורך : לשון ריא"ז

ד הניח אחיו פירות המחוברים לקרקע הרי הן כולן מיוחדין לכתובת היבמה ואע"פ שנגמרו אחר שיבמה היבם וילקח בהן קרקע שיהיה מיוחד לכתובת היבמה כשאר הקרקעות של מת והיבם אוכל פירות :

הגהות חו"י

(א) תיבת סתם נמחק :

הגהות הב"ח

[illegible]

ספר הזכות

כתוב בהלכות תניא הרי שהיה נושה באחיו מנה ומת והניח שומרת יבם לא יאמר הואיל ואני יורש החזקתי אלא מוציאין מידו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות : השיב הרב ז"ל ונראה מדבריו דהכי הלכתא כי הסיא [illegible] ונפלאת היא בעיני דבהדיא אמרי' בגמ' זו אינה משנה דלא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה כר"מ [illegible] נתן אלא או כר"מ או כר"נ והכא תרי חומרי ניהו ואם ישאל שואל הא איכא ר"ט דאמר בשהניח מלוה ביד [illegible] יתנו לכושל שבהם הא לאו קושיא היא דלמאן דמפרש כושל היינו בע"ח ליכא לאקשויי מידי דהיינו כר' נתן [illegible] אלא אפי' למ"ד לכתובת אשה אפ"ה לא דמיא להא מלתא דהתם מאי דנקיט למלוה בידיה הא קאי ואמר [illegible] יהיבנא לה ואמרי' ליה זיל יהבה לאשה בכתובתה משום חינא אבל לעשויי בבי דינא ואכרוחי למיתבא לאשה [illegible] מדר"נ הא לא ס"ל לר"ט משום דלא אשכחן תנא דמחמיר בכתובה הנך תרי חומרי וכ"ש הא מתניתא [illegible] ביד היורש הם ובכה"ג ליכא מאן דפליג ואם יאמר אדם הא תקינו רבנן בתראי לגוגבא כתובה ממטלטלי [illegible] הויא לה כבע"ח הא לאו מלתא היא אטו מי עדיפא תקנתא דבתראי ממלתיה דר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי [illegible] ואפ"ה אמרי' דוקא במטלטלי דאיתנהו בעין ברשות היורשים אבל מלוה דאיתא ברשות אחרים לא מפקינן [illegible] בעל כרחיה ופרעינן לאשה בכתובתה מדר' נתן דלא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה וכ"ש הכא [illegible] גופיה הוא הלוה דלא מכרחינן ליה למפרע להנהו זוזי ועוד דקי"ל מלוה ראויה היא ואין האשה נוטלת [illegible] כבמוחזק והו לא מידי . עכ"ל דברי הרב . ואלו דברי תלמיד : אמר המחבר מים עמוקים עצה בלב איש לפי [illegible] ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא היבם כולן אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק . רמז הרב [illegible] בפירוש זאת המשנה שהוא דין מיוחד בכתובת אשה ומקולי כתובה ואינה נוהג בבע"ח אחר וכבר נמצא כן לקצת מפרשים ז"ל . אבל אנו מקובלים מפי' ר"ח ז"ל שה"ה לבע"ח שאינו מטל בראוי ומשנה שלימה היא דתנן בפ' מי [illegible] נפל הבית עליו ועל אביו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובע"ח יורשי האב אומרין הבן מת ראשון וכו' ואיתמר עלה מאן יורשי האב בניו משום דאמר במקום אב קאימנא דשמעת מינה דאין בע"ח נוטל מנכסים שנפלו לרתא

השגות הראב"ד

א] **עוד** כתב הרב בזה הפרק תניא הרי שהיה נושה באחיו מנה ומת והניח שומרת יבם לא יאמר הואיל ואני יורש החזקתי אלא מוציאין מידו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ונראה מדבריו דהכי הלכתא כי הך מתני'. ונפלאה היא בעיני דהא בהדיא אמרי' בגמ' זו אינה משנה דלא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה כר"מ ור' נתן אלא או כר"מ או כר' נתן והכא תרי חומרי ניהו . ואם ישאל שואל הא איכא ר' טרפון דאמר כשהניח מלוה ביד אחרים יתנו לכושל שבהם הא לאו קושיא היא דלמאן דמפרש כושל היינו בע"ח ליכא לאקשויי מידי דהיינו כר' נתן לחודיה אלא אפי' למ"ד כתובת אשה אפ"ה לא דמיא להא מלתא דהתם מאן דנקיט למלוה בידיה הא קאי ואמר למאן יהיבנא לה ואמרי' לה זיל יהבה לאתתא בכתובה משום חינא אבל לעשויי בבי דינא ואכרוחי למתבא לאשה בכתובתה מדר' נתן הא לא ס"ל לר"ט משום דלא אשכחן תנא דמחמיר בכתובה הנך תרי חומרי וכ"ש הא מתני' שהמעות ביד היורש גם הם ובכה"ג ליכא מאן דפליג . ואם יאמר אדם הא תקינו רבנן בתראי דתגבה ממטלטלי [הלכך הויא לה כבע"ח הא לא מלתא היא אטו מי עדיפא תקנתא בתראי] ממלתיה דר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה ואפ"ה אמרי' דוקא במטלטלי דאיתנהו בעינייהו ברשות יורשים אבל מלוה דאיתא ברשות אחרים לא מפקינן [לה] מלוה בעל כרחיה ופרעינן לאשה בכתובה מדר' נתן דלא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה . וכ"ש הכא דיורש גופיה [הוא] הוא הלוה דלא מכרחינן ליה למפרע להנהו זוזי . ועוד דקי"ל דמלוה ראויה היא ואין האשה נוטלת בראוי כבמוחזק ותו לא מידי :

שלטי הגבורים

א כתב מיי' יבמה שלא היתה לה כתובה או שמחלה כתובתה זכה בנכסי אחיו ויכול למכור וליתן כתפלו וכשיכניס יבמתו יכתוב לה מנה ויהיו כל נכסיו אחראין לכתובתה כשאר כל הנשים וכתב עוד יבמה שלא היה לה על בעלה כתובה מפני שהיבמה אסורה עליו והרי היא מותרת לאחיו אם רצה היבם ליבם כונס ואין לה כתובה כדרך שלא היה לה על בעלה ודינה עם יבמה בתוספת כמו שהיה לה על בעלה אבל לא כתב לה בעלה כתובה או שמכרה לו או שמחלה צריך היבם לכתוב לה כתובה כדרך כל האלמנות:

עין משפט

א מיי' פט"ז ופכ"ב מהל' אישות סמג עשין מח טור אה"ע סי' קסת:

גמ' שמגרשה בגט ומחזירה. תרי מילי אשמועינן שמגרשה בגט ואינה צריכה חליצה דלא תימא דכיון דאמר רחמנא ויבמה עדיין יבומין הראשונים עליה ותיבעי נמי חליצה וקמ"ל נמי שאם רצה מחזירה דלא תימא דמצוה דרמא רחמנא עליה עבדא והשתא תיקום עליה באיסור אשת אח קמ"ל והני תרתי נפקי לן מדכתיב לאשה לומר שנעשית כאשתו: מתני' ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון. אמרינן בגמ' [דף פב:] מ"ט אשה הקנו לו מן השמים. כלומר מ"ט אין לה שתי כתובות אחת מראשון ואחת משני ומפרקינן דאשה הקנה לו מן השמים ולפיכך אינו חייב ליתן לה כלום משלו: נר מצוה

תורה אור

לכל דבר ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון: גמ' לכל דבר *למאי הלכתא א"ר יוסי בר' חנינא לומר שמגרשה בגט ומחזירה דא"ק °ולקחה לו לאשה כיון שלקחה נעשית כאשתו: ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון *ואי לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה: °מתני' **לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השולחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת ליך על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה גרשה אין לה אלא א כתובה החזירה הרי היא ככל הנשים ואין לה אלא כתובתה: גמ' *ת"ר בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והיו מזקינין ולא היו נושאין נשים התקינו שיהו מניחין אותה בבית אביה כשהיה בעלה כועס עליה אומר לה לכי אצל כתובתיך התקינו שיהו מניחין אותה בבית חמיה עשירות היו עושות אותה קלתות של כסף ושל זהב עניות היו עושות אותה עביט של מימי רגלים ועדיין כשהיה כועס אומר לה טלי כתובתיך וצאי עד שבא שמעון בן שטח והתקין שיהא כותב לה כל נכסאי אחראין לכתובתיך: *האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס. [לפי שראיתי אותה סתומה אצל החכמים וראיתי בה לאחד מהם פירוש כתב אותו בחבורו וז"ל] הדא מתני' וגמ' דיליה חזינן ביה (א) פירוש מסותם הרבה והריני מפרש בדרך קצרה כדי לברר מקום הספק האשה שנפלו לה נכסים בירושה או במתנה עד שלא תתארס מודים ב"ש וב"ה בנכסים הללו הואיל ובזכותה נפלו אע"פ שעכשיו ארוסה מוכרת ונותנת כשהיא ארוסה לכתחלה והאי דקתני שאם מוכרת לאו דיעבד הוא אלא לכתחלה יש לה למכור וליתן במתנה וכל מה שהיא מוכרת בנכסים הללו שנפלו בזכותה הרי הוא קיים דהא כל היכא דלית לה למכור לכתחלה קתני לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים דיעבד וכל היכא דלא קתני לא תמכור אף על גב דקתני שאם מוכרת ונותנת קיים לכתחלה הוא ובהאי פירושא ריהטא הלכתא כולה ומיבררא כהוגן בלא קושיא ובבא תניינא שאם נפלו לה לאחר שנתארסה דמספקא מלתא (א) דאימור בזכותה דידה נפלו ואימר בזכותיה נפלו לכתחלה לא תמכור כשהיא ארוסה ואי מכרה ונתנה קיים (א) בבא תליתאה שאם נפלו לה משנשאת הכל מודים שאם מכרה ונתנה הבעל מוציא מיד הלקוחות בבא רביעאה שאם נפלו לה נכסים כשהיא ארוסה ואחר כך נשאת וקאמר ר"ג שאם מכרה ונתנה קיים לפי מה שפירשו (ב) שיש לה למכור לכתחלה ובבא חמישאה א"ר יהודה אמרו לפני רבן גמליאל הואיל וזכה [באשה] לא יזכה בנכסים ואמרינן בגמרא איבעי להו רבי יהודה לכתחלה קאי או אדיעבד קאי פירוש ארישא קאי דקתני מוכרת לכתחלה או על בבא תניינא קאי דקתני לא תמכור לכתחלה ואם מכרה ונתנה קיים דיעבד ת"ש דתניא א"ר יהודה אמרו לפני ר"ג הואיל והארוסה אשתו והנשואה אשתו מה הנשואה שנפלו לה משנשאת ומכרה מכרה בטל אף הארוסה נמי שנפלו לה משנתארסה אם מכרה כשהיא ארוסה יהא מכרה בטל (ג) (ואמר להן אף זו (ב) שנפלו לה משנתארסה לכתחלה לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים אמרו לו הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים ויהא מכרה בטל אפי' דיעבד) אמר להן על החדשים אנו בושים פירוש שנפלו לה משנשאת אנו בושים שביטלנו את מכירתה. אלא שאתם רוצים לגלגל עלינו את הישנים שנפלו לה עד שלא נשאת ומכרה עד שלא נשאת ש"מ אדיעבד קאי ש"מ ר"ח ב"ע אומר לא כך השיבן אלא כך השיבן ר"ג (ג) היאך אתם מדמין ארוסה לנשואה לא אם אמרתם בנשואה שבעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה יזכה נמי בנכסיה ומכרה בטל תאמרו בארוסה שאין בעלה זכאי במציאתה ומעשה ידיה ובהפרת נדריה ולפיכך מכירתה קיימת אמרו לו רבי עד שלא נשאת ונשאת מהו אמר להן אף זו לא תמכור לכתחלה ואם מכרה ונתנה קיים אמרו לו הואיל ונשאת וזכה באשה לא יזכה בנכסים ואיך יהא מכרה קיים בדיעבד אפי' בדיעבד נמי יהא מכרה בטל שהרי זכה בה ויזכה נמי בנכסים אמר להן על הראשונים אנו בושים שנפלו לה משנשאת אלא שאתם מגלגלים עלינו את

ר"ן

גמ' ואי לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני פי'. וא"ת א"כ מאי נפקא מינה במאי דאמרינן שאין שעבודה על נכסי שני דסוף סוף אית לה כתובה מיניה דנכסי ראשון נמי דידיה נינהו י"ל דנפקא מינה אם מכר נכסיו ואח"כ אישתדיף נכסי (יבם) [המת] שאינה יכולה להוציא מן הלקוחות א"נ נפקא מינה לענין נדוניא דאפילו ליכא נכסים מראשון אין לה על השני אלא עיקר כתובה אע"פ שהוציא משל אחיו נכסים שהיו מספיקין לנדוניתה: מתני' כל נכסיו. שירש מאחיו: גרשה. ליבמתו לאחר שכנסה: אין לה אלא כדי כתובתה. אבל כל זמן שלא גרשה היו כל הנכסים משועבדים לה ואינו רשאי למכור: הרי היא ככל הנשים. דתנן בפרקין דלקמן [דף פט:] המגרש את אשתו והחזירה על מנת כתובתה הראשונה החזירה: גמ' היו כותבין כו'. שהיו מפרשין שלא יתחייבו באחריות ולפיכך היו מזקינין ולא היו נושאין נשים שלא היו רוצות ליכנס להן אמרו לכשימות או יגרש לא נמצא לגבות כלום שהיורשין יבריחו מעות של ירושה: בבית חמיה. בבית בעלה: עשירות. שכתובתן מרובה: קלתות. כמין סל שמנחת על ראשה ונותנת בו פלכה לאחר שנתמלאה הפלך טווי: עביט. למימי רגלים: טלי כתובתיך וצאי. לפי שהיתה מזומנת לכך: ותיקן שיהא כותב לה כל נכסיו אחראין לכתובתיך. לא שיצטרך לכתוב כן בפירוש דהא קי"ל דאחריות טעות סופר הוא אלא תקן שלא ייחד לה מטלטלין ושישתעבד לה סתם וממילא כל נכסיו אחראין לכתובתה:

הדרן עלך האשה שנפלו

רש"י

שמגרשה בגט ומחזירה. ותרתי מילי אתא לאשמועינן מגרשה בגט ואינה צריכה חליצה ואשמועינן שאם רוצה להחזירה מחזירה כשאר אשה: מתני' כל נכסיו. שירש מאחיו: גרשה. ליבמתו לאחר שכנסה אין לה אלא כתובה אבל כל זמן שלא גירשה היו כל הנכסים משועבדין ואינו רשאי למכור כדפרישית: הרי היא ככל הנשים. בעלמא שאינן יבמות: גמ' בראשונה היו כותבין כו'. ולא היו משעבדין נכסיהן לאחריות הכתובה: ולא היו נושאין נשים. שלא היו רוצות ליכנס להן כי אמרו כשימות ויגרש לא נמצא לגבות כלום שהיורשים יבריחו המעות: בבית חמיה. בבית בעלה: עשירות. שכתובתן מרובה: קלתות. כמין סל שמנחת על ראשה ונותנת בה פלכה: עביט. למימי רגלים: טלי כתובתיך ולאי. לפי שהיתה מיוחדת לכך: כל נכסיו אחראין. ולא ייחד לה כתובה ממטלטלין: (גמ') איבעיא להו. הנך רבנן דאמרו לפני ר"ג אלכתחלה פליגי ואמרי אמאי מוכרת לכתחילה לב"ש (ג) הואיל וזכה באשה שאירסה לא יזכה בנכסים אבל אדיעבד מודו כמו ב"ה: או דילמא אדיעבד. נמי פליגי ובעי למימר מכרה בטל: [נשואה מכרה בטל]. כדקתני מתניתין בפירוש הבעל מוציא מיד הלקוחות: אף זו. הארוסה: לא כך השיבן. בעוד שדנו לפניו במוכרת בעודה ארוסה לא כך הוצרך להשיבן על החדשים אנו בושים שהרי תשובה נלחת יש כאן שיש לחלק בין ארוסה לנשואה וכך השיב עליה [לא אם כו']: ולא בהפרת נדריה. לבדו אא"כ אביה עמו דתנן אביה ובעלה מפירין נדריה: אמרו לו רבי מכרה עד שלא נשאת. נראין דבריך במוכרת בעודה ארוסה נשאת ואח"כ מכרה הנכסים שנפלו לה קודם נישואין מהו: ה"ג אף זו מוכרת ונותנת וקיים: ה"ג והא אנן תנן עד שלא נשאת ונשאת מכרה ונתנה קיים תני מוכרת ונותנת קיים (ובעמוד גרסינן

דף פב. דף פב: דף פב: דף פ: דף עח. גי' ד"ת

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והיינו פלוגתא דב"ש וב"ה דמתני' וכל הני שקלא וטריא וסדור הגבות לרב אלפס פירושא בעלמא הוא אבל לענין הלכה אין נפקותא שכבר פסק הלכה כרב ושמואל בריש פירקין: (ב) לעיל גרס אף הנשואה ופי' שנפלו לה משנתארסה ונישאת: (ג) זהו פירש"י לשיטתו ורב אלפס פי' הבעיא כפי' ר"ת בתוס' ויתר הענין אינו לא שיטת רש"י ולא שיטת ר"ת וע"ע בתוס':

הגהות הב"ח

(א) דאמרים איכי בזכות דידה נפלו והוא אמר בזכותיה כו' כצ"ל: (ב) נ"ב לחכמים

הגהות חו"י

(א) יש בפי' ... ושיטת ... שינוי גירסות ... (ב) צ"ל ... אמר להן וכו' ... דיעבד כ"ז מוקי:

ספר הזכות

לאחר מיתת לוה ולא מיבעיא ביורשין דאחוה כגון אחוה ואחי אבוה אלא אפי' בניו ויורשים דאתו מיניה לא שקיל בע"ח מינייהו ואע"ג דכרעא דאבוהון הוא דהכי מסקנא והיינו ודאי משום דראוי הוא ואע"ג דכתב דאקנה דהכי אוקמוה בגמ' התם וכי מת הבן ראשון לא גבו שהרי לא קנה מעולם וכן מלינו מפורש בתוספתא ששנויה על זו המשנה בסוף בכורות שהבכור והיורש את אשתו והמיבם את אשת אחיו והמתנה נזק ותני נזק תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' כולן אין נוטלין בראוי כבמוחזק אבל נותן להם מסדה החוזרת ביובל פי' מסדה החוזרת לאביו ביובל וזו היא הברייתא שהביאו בשילהי פ' השולח בכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת לאביו ביובל שמעינן מהא בהדיא דבע"ח אפי' מלוה הכתובה בתורה כגון מקים וכפלים אין נוטלין בראוי כבמוחזק ולא שנו בתוספתא כתובה לפי שהיא בכלל אלו ובירושלמי פ' הניזקין מלינו מיטב שדהו ומיטב כרמו שדהו פרט למטלטלין כרמו פרט לראוי כבמוחזק ר"א בשם ר' יוסא כאחפר אביו בור והזיק בחיי אביו ונפלו נכסים לאחר מיתת אביו הייתי אומר ישתעבדו נכסים לאותו הנזק לפום כן צריך מימר כרמו פרט לראוי כבמוחזק כל אלו דברים ברורים שאין בע"ח ונזקים גובין בראוי כבמוחזק וכששנו במסכת בכורות אשה בכתובתה ובנות במזונותיהן משום שבת וזהו שפירשו שם בגמ' והאמר שמואל בע"ח גובה את השבח א"ר אבא מקולי כתובה שנו זו היא מקולי כתובה אבל ראוי לא הוקשה להם ולא פירשו בו כלום לפי שהוא דין השוה בכל שעבוד שבעולם וכן תרלה בתחלת פ' אע"פ בתנאי כתובה ככתובה שהזכירו לשבח ולא הזכירו לראוי ומעצמו הוא מוכרע וכי איזה הוא ראוי שיהא בדין לגבותו בע"ח אם כגון כופר שנתחייבו ללוה דהוא ראוי כיון שאינו משתלם אלא לאחר מיתה כדאיתא בב"ק ודאי אין דינו של בע"ח לגבות בזה שהרי לא היה ללוה בו שום זכות מחיים וע"כ לא נתקשה להם בגמ' אלא בנכסי דאתא משום דהוא כרעיה דאבוה בירושה ואעפ"כ העלו שאינו גובה בו ואנ"ל בשאר ראוי מעכשיו נחזור ללמד על דברי רבינו ז"ל הרי שבע"ח ככתובה אינו גובה בראוי כבמוחזק ואע"פ שאינו גובה בראוי גובה הוא במלוה כדאמרי' יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בע"ח חוזר וגובה אותה מהם. והטעם לפי שאין המלוה ראוי לגבי בע"ח משום דא"ל כי היכי דמשתעבדנא ליה לאבוכון משתעבדנא ליה לבע"ח דאבוכון מדר' נתן כדמפורש בפסחים בפ' כל שעה אלא שאם גבו מעות אין לו דאפי' מטלטלין שבידם אין בע"ח גובה מהן מן היורשין לפיכך אמרו הגאונים ז"ל שעכשיו לאחר תקנת האחרונים אפי' גבו מעות נמי בע"ח חוזר וגובה אותם מהם ולפיכך השמיט רבינו ז"ל זו שאמרו לקמן בפ' מי שהיה נשוי אבל מטלטלי שבק אבונן גבך ומטלטלי לבע"ח לא משתעבדי משום דהאידנא אסתלקא ליה הך טענה דמטלטלי לב"ח משתעבדי והלכך גובה מהם וכ"כ מפורש בפ' הכותב בעובדא דמלוגא דבטרי. ואם תשאל והא שעבוד מטלטלין לבע"ח שעבודא דרבנן הוא ושעבודא דרבנן לא משוי מוחזק כדאמרי' בפ' גט פשוט גבי קרקע יש לו שעבודא דאורייתא אלמא משום שעבודא דרבנן לא הוי מוחזק וכ"ש תקנת אחרונים הני מילי לרבה אליבא דבני מערבא בבכור דלא מצינן ליה כמאן דגבה אבל לר' נתן כל שאילו בא לב"ד מוציאין מזה: (חסר כאן) ובטל שעבוד החוב מעיקרו היכא למימר כשלא היה פיקח למחול או שלא רצה כדי שלא יתחייבוהו בדין לשלם מדינא דגרמי ויהו חוזרין עליו בסובת הגאה שלה מעתה דמתניתא לא אתיא אלא לאפוקי שלא יוכל לומר הואיל ואני יורש התוקתי כלומר שאין תפיסתו מצילתו מן הדין אלא להוציא מידו הא אם היה פיקח ומחל לעצמו בפירוש הרי הוא ככל היורשין בשאר חובות דעלמא ולשמואל מוחל ומשלם מדינא דגרמי ושמא מכאן נלמד שאין היורש מוחל לעצמו לפי שכבר נשתעבדו נכסיו בין מדאורייתא בין מדרבנן ואין מחילתו להפטר מהשעבוד בלו כלום וש"מ שהאלמנה שמכרה כתובה ומתה אין בנה שירש נכסי אביו מוחל לעצמו וכן הדין. ומלינו לגאון ז"ל שחלק על סברת רבינו ז"ל בזה וכך אמר נהי דאתרת או גרושה או הגונה היכא דלא בעי יבום תקינו מטלטלי משום חינא אבל ליבמה דקא מיבם לה יבם מי יימר דתקינו לאפוקי מטלטלי דשבק בעלה משום שעבוד כתובה הלכך לא עבדינן בה עובדא אלא ודאי היכא דלא ניחא ליה ליבם ליבומה וליכא בנכסים שיעור כתובה וחליץ לה מפקינן מיניה ויהבינן לה בשבועה כמנהגא דאלמנה ואי מייבם לה שקיל לכולהו מטלטלין וזכי לנפשיה ולא אמרי' ילקח בהן קרקע ע"כ דברי גאון ז"ל. והם דברי ספק וחשש מי יימר דתקינו ואינן כדאין לדחות בהן דברי רבינו ז"ל שהרי אחרונים שעבוד מטלטלין תקינו בכל חיוב שבעולם בין בכתובה והנאיה בין בבע"ח בין בנזקין בין בגזילה בכל עשו מטלטלין של יתומים כקרקע לענין שעבוד ומעתה כיון שהן משועבדין לה דין הוא שיהו מוציאין וילקח בהן קרקע לשעבוד שלה ותו לא מידי:

א מיי' פכ"ג מהל' אישות טוש"ע אה"ע סי' צג:

הכותב לאשתו וכו' שאם מכרה ונתנה קיים. בגמרא אמרי' דהיינו טעמא דמהניא לישנא דדין ודברים כו' לאם מכרה ונתנה ולא מהניא לפירות ולירושה משום דבנכסים אמר לה ולא בפירותיהן ובעודן שלה קאמר לה דהא בנכסיך קאמר ולא לאחר מיתה שבטל שמה מעליהן וא"ת ואמאי איצטריך תנאה דדין ודברים להכי כיון דמוקמינן לה בגמרא בכותב לה ועודה ארוסה דהא בלאו תנאה נמי הכי דינא דנכסים שנפלו לה עד שלא נשאת ונשאת שאם מכרה ונתנה קיים וכדתנן לעיל בפרק האשה (דף עח.) ולר"ג מוכרת נמי לכתחלה ולא אשכחן מאן דס"ל שיהא מכרה בטל אלא רבותינו שחזרו

נר מצוה

את הישנים שנפלו לה מקודם שנישאת ואקשינן על ר' חנניא בן עקביא היאך אתה אומר שר"ג אומר להן על מי שנפלו (א) נכסים עד שלא נשאת ונשאת שאינה מוכרת לכתחילה והא אנן [תנן] עד שלא נשאת ונשאת ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים לכתחילה ותירץ רב זביד הברייתא ואמר לא תשני בברייתא (א) אף זו לא תמכור אלא כך שנה אם מכרה ונתנה קיים לכתחילה וקיימא ברייתא כמתניתין שמוכרת לכתחילה ואתא רב פפא ופריק פירוקא אחרינא ואמר הא דתנן במתניתין מוכרת לכתחילה °ר' יהודה אומר אליבא דר"ג והא דתניא בברייתא לא תמכור לכתחילה ר' חנניא בן עקביא אמרה אליבא דר"ג ודייקא מינה לרבי חנניא בן עקביא אם עד שלא נשאת ונשאת לא תמכור לכתחילה אלמא עד שלא תנשא מוכרת לכתחילה נכסים שנפלו לה כשהיא ארוסה האי סברא דב"ש הוא דאי ב"ה הא תנא לא תמכור לכתחילה והיכי קאי רבי חנניא בן עקביא כב"ש אפשר דשביק ר"ג ב"ה ומורי כב"ש וב"ש במקום ב"ה אינה משנה ופרקינן הכי קאמר ר' חנניא ב"ע לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה כלל אלא כולם מודים שאם נפלו לה נכסים משנתארסה נמי מוכרת לכתחילה ופליג אתנא דמתני' דקסבר פליגי ב"ש וב"ה בדבר זה וקא א"ל לא נחלקו בדבר זה זה הוא הפירוש הנכון ובגמרא דבני מערבא גרסינן רבי פינחס בעי קומי רבי יוסי למה לא תנינא מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אמר ליה לא אתינן מיתנא אלא דבר החמור משני צדדין וקל משני צדדין אבל הכא חמור מצד אחד וקל מצד אחד פירוש המור מצד אחד דתנן ב"ה אומרים לא תמכור וקל מצד אחד דתנן אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים ואיתא נמי בגמרא דפאה בפרק בית שמאי (ב):

הדרן עלך פרק האשה שנפלו

רף פג. *הכותב *לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך הרי זה אוכל פירות בחייה ואם א מתה יורשה אם כן למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך שאם שכח מכרה ונתנה קיים כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ב ובפירותיהן הרי זה אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירות ופירי פירותיהן עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד עולם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן [עד עולם] בחייך ובמותיך אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה אינו יורשה רשב"ג אומר אם מתה יירשנה מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל: **גמ'** תני רבי חייא האומר לאשתו. וכי כתב לה מאי הוי והא תניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת ממנה לא אמר כלום אמרי דבי ר' ינאי בכותב לה ג ועודה ארוסה וכדרב [דף קח ע"א] כהנא דאמר רב כהנא נחלה הבאה לו לאדם °ממקום אחר מתנה עליה שלא יירשנה וכדרבא דאמר רבא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין גי' ד"ת לו מאי כגון זו כדרב הונא אמר רב [דאמר רב הונא אמר רב] יכולה אשה שתאמר לבעלה

רש"י

בע"א) : רבי יהודה אומר אליבא דר"ג. דאיהו מסיק ואמר לה אע"ג דרבי חנניא בן עקביא איירי בסיפא לאו דהוא מודה לרבי יהודה דר"ג אית ליה אם מכרה אלא מוכרת לכתחלה ומאי דלא פריש רבי חנניא בן עקביא במתני' פירש בברייתא : דאי ב"ה. הא אמרי לא תמכור לכתחלה אפי' במוכרת מן האירוסין ואם בא לוקח לימלך אמרינן ליה לא תזבין וכ"ש משנשאת : לא נחלקו. ולכתחלה היא תמכור לכ"ע :

הדרן עלך האשה שנפלו

הכותב לאשתו דין ודברים כו' שאם מכרה ונתנה קיים. בגמ' מפרש [דף קז ע"ב] טעמא : ה"ג לעולם הוא אוכל פירי פירות : שהתנה ע"מ שכתוב בתורה. דקסבר ירושת הבעל דאורייתא בבבא בתרא נפקא לן מהאי קרא לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה האי וירש אותה קרא יתירא לדרשא אתא לומר שהאיש יורש את אשתו ואע"ג דשארו דקרא לאו אשתו היא דהא כתיב ביה ונתתם את נחלתו לשארו וליכא למימר שתירש האשה את בעלה דהא נממשפחתו כתיב מיהו משום קרא דוירש אותה דרשינן הכי ונתתם את נחלת שארו לו דאיש יורש את אשתו : וכל המתנה ע"מ שכתוב בתורה כו'. אבל פירות תקנתא דרבנן הן ומצי לאתנויי עלייהו : **גמ'** תני ר' חייא האומר לאשתו. ולא תני הכותב דבאמירה בעלמא נמי סליק נפשה בלא שום קנין וכתיבה : וכי כתב לה מאי הוי. וכ"ש אמירה : האומר לחבירו. כגון בשדה של שני שותפין ואמר אחד לחבירו אחד מאלו הלשונות : לא אמר כלום. דאין כאן לשון מתנה : בכותב לה ועודה ארוסה. ודאי מי שהקרקע שלו ובא ליתנו לחבירו צריך לשון מתנה ומתני' בכותב לה עד שלא זכה בנכסים ומתנה עמה שלא יזכה בהן לכשישאנה וא"צ לשון מתנה כי אין לו עתה רשות בהן: ממקום אחר. שאינה ירושת אבותיו [אלא] ע"י מעשה בא כנחלת אשתו הבאה לו ע"י נשואין והואיל ומשום תקנה דידיה תיקון רבנן והוא בא למחול

הגהות הב"ח
(א) ג"ב לה : (ב) ג"ב יותר ... תורה : (ג) אהיכא נ"ל:

מעליהן וא"ת ... וכמו אחר משנתינו ואמרו שהבעל מוציא מיד הלקוחות ואע"ג דאמרינן לעיל אמרו לו לר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים בעיא בעלמא היא ור"ג לא חש לה וראיה לדבר דהא מתמהינן בגמרא [דף עח:] עלייהו דרב ושמואל דאמרי דבין נפלו לה משנשאת בין נפלו לה עד שלא נשאת ונשאת הבעל מוציא מיד הלקוחות כמאן ואמרינן אינהו דאמרי כרבותינו ולא אמרינן אינהו דאמור כאמרו לו אלמא דליכא מאן דס"ל הכי אלא רבותינו וכיון שכן למאי איצטריך האי תנאה לאם מכרה ונתנה קיים י"ל דמהא שמעינן דהאי תנאה מהני אפי' לנכסים שנפלו לה אחר שנשאת דלכ"ע מכרה בטל ואם כתב לה דין ודברים כו' בשעת אירוסין מכרה קיים ואע"ג דגרסינן בירושלמי [כאן הלכה א] רבי ירמיה בעי קומי ר' זעירא כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ונפלו לה לאחר מכן מהו ויש אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו דאלמא לא מהני לנכסים שנפלו לה לאחר שנשאת כבר תירץ הרמב"ן ז"ל דבירושלמי לא שאלו אלא על הכותב לה משנשאת אם אדם מסלק עצמו בלשון זה מאותן נכסים שיפלו לה כשם שמסלק עצמו בכך כשהיא ארוסה לפיכך השיבו דלא דכיון שנשאת ידו כידה אף במה שעתיד ליפול לה ולא מהניא בה לשון סילוק אבל בכותב לה בעודה ארוסה מהניא אפי' לנכסים שיפלו לה לאחר שנשאת כדמוכחא מתניתין : **ר'** יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות. בגמרא מפרש אלו הן פירי פירות : שהתנה על מה שכתוב בתורה. דקסבר ירושת הבעל דאורייתא ובפרק יש נוחלין (דף קיא:) נפקא לן מדכתיב (במדבר כז) ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה : וכל המתנה כו'. אבל פירות תקנה דרבנן היא ומצי לאתנויי עלייהו : **גמ'** תני ר' חייא האומר לאשתו. דלא תימא דמאי כותב דתנן במתני' כותב בקנין ומקני כדאשכחן בכמה דוכתי דנקט לשון כותב ופירושו מקני כדאמר [בפ"ג דפאה מ"ז] הכותב נכסיו לבניו הכותב *נכסיו לאשתו להכי אשמועינן דמהניתין בכתיבה שהיא כעין אמירה היא כלומר בלא קנין וכל שלא קנו מידו מילתא פשיטא היא דליכא מידי בין כתיבה לאמירה ומש"ה פרכינן וכי כתב לה מאי הוי. כלומר כיון שלא קנו מידו היכי מהני והא תניא האומר לחבירו דין ודברים כו'. כגון שדה של ב' שותפין ואמר האחד לחבירו אחד מן הלשונות הללו לא אמר כלום דאין כאן לשון מתנה ולישנא דהודאה נמי לא הוי שיהא מודה שאין לו בקרקע זה דין ודברים דא"ה מדין הודאה [מהני] אלא לא יהא לי קאמר שכך הוא לשון חכמים [קדושין דף ה:] הרי את מקודשת לי כלומר תהא מקודשת לי ובמסכת כריתות (דף כד.) אמר ר"ל הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל הקודם בה זכה בה. כלומר לפי שהנותן נסתלק והמקבל לא זכה והויא לה הפקר ופרכינן עלה מהך ברייתא דקתני לא אמר כלום ואמאי לא הוי הפקר ופרקינן דלא סליק נפשיה אלא מדין ודברים אבל מגופה דשדה לא סליק נפשיה. כלומר דהאי לישנא לישנא גריעא הוא דלא משמע סלוק מגופה של קרקע ומש"ה לא הוי לשון מתנה ולא לשון הפקר ואע"ג דבפ"ק דקדושין (דף ו:) אמרינן דאם אמר לעבדו אין לי עסק בך מהניא עבד שאני דכיון שהוא ראוי לזכות בעצמו אם הוא גדול ואם הוא קטן זוכין בו *שמים אפי' לישנא גריעא מהני ביה משא"כ גבי שדה: **בכותב** לה ועודה ארוסה. ודאי מי שהקרקע שלו ובא ליתנו לחבירו צריך לשון מתנה ומתני' בכותב לה עד שלא זכה בנכסים ומתנה עמה שלא יזכה בהן לכשישאנה אינו צריך לשון מתנה שהרי אין לו רשות עכשיו בהן: כדרב כהנא. דאמר דיכול להתנות ולהסתלק מדבר שלא בא ברשותו. דהא אמר רב כהנא דנחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר. כלומר שעכשיו בשעה שמסתלק ממנה אינו ראוי לירשה כירושת הבעל קודם נישואין אדם מתנה עליה שלא יירשנה *ולאפוקי ירושת אביו דכיון שראוי ליורשו בכל שעה הרי הוא כאילו זכה בה לענין דלא סגי בסלוק אלא או במכר או במתנה ואי אפשר שהרי לא זכה בה לגמרי ולא בא ברשותו שיוכל להקנות וירושת אשתו נמי לאחר שנשאת כירושת אביו דמיא הילכך לא משכחת לה אלא בכותב לה ועודה ארוסה ודוקא בכותב לה ועודה ארוסה דשייך בה קנין אבל קודם לכן כיון שאין לו שייכות בנכסים כלל סלוקו לאו כלום הוא: וכדרבא דאמר רבא. כלומר דלא תימא דילמא דרב כהנא סבר דירושת הבעל דאורייתא אבל במה שהוא מדרבנן כגון פירות כי מסתלק לא מהני דחכמים לא הקפידו בכך וכל האומר אי אפשי בתקנת חכמים שתקנו לטובתי ואינה טובה לי שומעין לו: (ב) קמ"ל כדרבא לומר דחכמים עשו חיזוק לדבריהם מאי כגון זו · (ג) היכא אמרה רבא: כדרב הונא. אמזונות שתקנו לאשה תחת מעשה ידיה ואי אמרה אי אפשי בתקנה זו שתקנו חכמים לטובתי שחשו בכל הנשים זמנין דלא ספקו להו מזונות במעשה ידיהן ותקנו להן מזונות ומעשה ידיהן

לשון ריא"ז
א ואם מתה הוא יורש כל נכסיה ולא הועיל התנאי הזה אלא שאם מכרה ונתנה מכרה קיים ומתנתה קיימת ונראה בעיני שאין לו [שום] זכות במעות אלא היא עושה בהן כל חפצה ואם לקחה בהן קרקע הוא אוכל פירותיה :
ב כתב הטור אוסיף להתנות גם על הפירות שאמר לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן אין אוכל פירות בחייה אבל יורשה אם תמות ואוכל פירי פירות וכתב מיי' שהדין הוא שימכור הפירות ויקנה בהן קרקע ויאכל פירות שהן פירי פירות והרא"ש כתב דוקא אם מעצמה שיירה הפירי ימכרם ויקח בהן קרקע ויאכל פירותיו אבל אין ב"ד אומרים לה לשייר אותם כדי שיאכל פירי פירות . וכתב עוד הרא"ש ז"ל ברוב ספרים גרסי' במתני' ובפירותיהן ובפירות פירותיהן וכן כתוב בפירוש ר"ח וא"כ סתם לן תנא כר' יהודה וכ"ל דצריך למגרסיה וכו' עד לכך פסקו הגאונים הלכה כר' יהודה :
לשון ריא"ז
אמר לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן הרי זה אינו אוכל אפי' פירות בחייה ואם מכרה

חדושי אנשי שם

ידיהן לבעל ואני איני צריכה לכך שיש לי אומנות ויקרה יתר על כדי מזונות : א"ה. דטעמא משום דתקנתא דידיה הוא ויכול למחול עליה אמאי איצטריך דבי רבי ינאי לאוקמה בכותב לה ועודה ארוסה : אפי' נשואה נמי. ומפרקינן נשואה ידו כידה ורבא אמר ידו עדיפא מידה והארכתי בפירושה בפ' האשה שנפלו לה נכסים : קנו מידו מהו. פי' רש"י ז"ל דאברייתא דהאומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו קאי ומיבעיא לן אי קנו מידו אי אמרינן דמדין ודברים קנו מיניה או מגופה של קרקע קנו מידו דאין חליפין באין אלא בדבר שיש בו ממש שזה קונה את הסודר ומקנה לו את חפץ המכר או המתנה ועל גופה של קרקע קנו מידו ואסיקנא דמגופה של קרקע קנו מידו והוא הדין בנשואה דמהני לפירות אם קנו מידו אבל הרי"ף ז"ל פירש דאמתני' קאי דקתני הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך דאוכל פירות ואם מתה יורשה וקא מיבעיא לן אם קנו מידו אי אמרי' דקנין לטפויי קא אתי ומגופה של קרקע קנו מידו שלא יהא לו זכות בקרקע כלל וכיון שכן אינו אוכל פירות ופירוש רש"י ז"ל מחוור יותר ומ"מ אף לפירוש הרי"ף ז"ל באומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו וקנו מידו מהני והכי איתא בהדיא בפ' ח"ה (דף מג.) בההיא דהאומנין אין להן חזקה : וזה שכתב הרי"ף ז"ל בין בעורר על קניינו ובין בעומד. היינו משום דבגמ' איכא [מ"ד] דבעורר דהיינו כשבא המקבל להחזיק מיד ערער המסתלק בכי ה"ג אמרינן דלא סילק עצמו מגופו של קרקע אבל בעומד יום או יומים ואח"כ ערער בכה"ג הוא דאמרינן דהשתא הוא דקהדר ביה ולמדוהו לטעון כך ומסקינן דאפי' בעורר נמי אמרינן דמגופה של קרקע קנו מידו :

לבעלה איני נזונת ואיני עושה אי הכי אפילו נשואה נמי אביי אמר נשואה ידו כידה רבא אמר ידו עדיפא מידה ונפקא מינה לשומרת יבם שאם מתה נכסיה לבעלה ואם מת הבעל והניח אשתו שומרת יבם כל הנכסים שנפלו לה בחיי בעלה לא נתרוקנה בהן הרשות לעצמה אלא עדיין רשות בעלה עמה שהרי יש לה ליבמה בהן רשות מחמת בעלה וידו עדיפא מידה א]איבעיא להו קנו מידו א של בעל ועודה ארוסה מהו אמר רב יוסף מדין ודברים קנו מידו ור"נ אמר מגופה של קרקע קנו מידו *והלכתא מגופה של קרקע קנו מידו בין בעורר על קניינו בין בעומד : ר' יהודה אומר לעולם הוא "אוכל פירי פירות : ת"ר אלו הן פירות ואלו הן פירי פירות הכניסה לו קרקע ועשתה פירות הרי הן פירות מכר הפירות ולקח מהן קרקע ועשתה פירות (א) הן הן

נר מצוה · שכט

ת"ר אלו הן פירות ואלו הן פירי פירות כו'. גרסי' בגמ' איבעיא להו רבי יהודה פירי פירות דוקא או דילמא עד עולם דוקא או דילמא תרווייהו דוקא. כלומר לר' יהודה דתני תרתי ובפירי פירותיהן עד עולם מי אמרי' דפירי פירות דוקא כלומר דבהאי ליסנא בלחוד סגי לאיסתלוקי מפירי פירות ומפירי דפירי פירות ולא בעי עד עולם ואי כתב בפירותיהן עד עולם ולא כתב פירי פירות לא איסתלק מפירי פירות או דילמא עד עולם דוקא ובעד עולם תליא מילתא ופירי פירות לא בעיא למכתב ואי כתב פירי פירות ולא כתב עד עולם לא איסתלק מפירי דפירי פירות או דילמא תרווייהו דוקא. והוינן עלה אם ת"ל פירי פירות דוקא עד עולם למה לי. כלומר ל"ל לאתנייה במתני' הואיל ולא צריך למכתביה. ומפרקינן הא קמ"ל דכיון דכתב לה פירי פירות כמאן דכתב עד עולם דמי. כלומר דה"ק עד שיכתוב לה בפירי פירותיהן דהיינו עד עולם.

ובעינן תו את"ל עד עולם דוקא פירי פירות למה לי. כלומר למה לי למתנייה במתני' ליתני ובפירותיהן עד עולם הואיל ובעד עולם תליא מילתא והוא לשון פירות ופירי פירות. ומפרקי' הא קמ"ל דאע"ג דכתב לה פירי פירות אי כתב לה עד עולם אין ואי לא לא. כלומר אין ודאי לא בעי למכתב מיהו אי לא [תנייה] הוה אמינא דאי כתב פירי פירות הוה ככותב עד עולם להכי תנייה למימר דאפי' כתב פירי פירות בעינן עד עולם. ובעינן תו ואם ת"ל תרווייהו דוקא תרתי למה לי. כלומר למכתב בשטרא ומהדרינן לריכא דאי כתב לה פירי פירות ולא כתב לה עד עולם הוה אמינא פירי פירות הוא דלא אכיל אבל פירי דפירי פירות אכיל להכי איצטריך עד עולם ואי כתב לה עד עולם ולא כתב לה פירי פירות הוה אמינא לעולם אפירות. כלומר הוה אמינא דה"ק לא אוכל פירות לעולם לא בשנה זו ולא בשנים הבאות אבל פירי פירות אוכל דאע"ג דאפשר דלא איצטריך [דמה לי ראשונה ומה לי שניה ה"א] דפירותיהן לעולם משמע אורחא דאינשי לפרושי והוה אמינא דלאו לרבויי פירי פירות אתא ולהכי איצטריך פירי פירות וא"ת (ג) וכי כתב פירי פירות [עד עולם נימא] נמי דעד עולם אפירי פירות קאי אבל פירי דפירי פירות אכיל י"ל דבשלמא אי כתב לה פירותיהן עד עולם כיון שלא הזכיר פירי פירות כלל אמרי' לא מרבינן מעד עולם מה שלא הזכיר אלא אמרי' דלפירות שהזכיר הוא דאתא אבל כי כתב לה פירי פירות כיון שהזכיר פירי פירות משמע [עד] עולם שכתב להמשכת פירא דפירי פירות עד עולם הוא דאתא ומהא שמעינן שמה שכותבין בשטרות בביטול כל מודעי אע"ג דכתב עד עולם לא סגי וצריך למכתב בביטול כל מודעי ומודעי דמודעי עד עולם. דאי לא. מפרשינן דעד עולם לא קאי אלא אביטול מודעי אבל לא אמודעי דמודעי ואי מסר מודעי על ביטול מודעא עדיין לא נתבטלה : ולענין הלכה קי"ל כר' יהודה דהא מפרשי' מה הן פירות ומה הן פירי פירות ובעי נמי אי פירי פירות דוקא או עד עולם דוקא ובהא דאיבעיא לן אי פירי פירות דוקא או עד עולם דוקא או תרווייהו דוקא כיון דלא איפשיטא בעיין בעינן תרווייהו ולעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה ובפירי פירותיהן עד עולם דבגמ' אמרי' דהאשה הויא בעלת השטר וידה על התחתונה : וגרסי' תו בגמ' איבעי להו כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירי פירות מהו שיאכל פירות מפירי פירות סליק נפשיה מפירי לא סליק נפשיה ת"ד כ"ש מפירי ואמרינן פשיטא דמכל מילי סליק נפשיה דאי אמרת מפירי פירא סליק נפשיה מפירי לא סליק נפשיה כיון דאכלינהו לפירי פירי פירות מהיכא. ולטעמיך הא דקתני ר' יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות כיון דאכלתינהו לפירות פירי פירות מהיכא אלא בדשיירא הכא נמי בדשיירא כגומר אם לא אכלן ומכרן ולקח בהן קרקע ועשה פירות סליק מהן נפשו ולא מן הראשונים ולא איפשיטא בעיין הלכך אמרינן דמפירי פירי הוא דסליק נפשיה מפירי לא סליק נפשיה וכן כתב ר"ח ז"ל אבל רבינו האי גאון ז"ל כ' בספר המקח בשער רביעי ואסיקנא פשיטא מכל מילי סליק נפשיה ומ"מ מדאמרי' בדשיירא משמע דכי אמרי' לעולם הוא אוכל פירי פירות דוקא בדשיירא ממילא אבל אין הבעל יכול לכופה ליקח בהן קרקע אלא שהרמב"ם ז"ל כתב בפ' כ"ג מהלכות אישות ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וסמך לו על

רש"י

למחול עליה מוחל. איני ניזונת. משלו ואיני עושה מלאכה כי תקנו לה מזונות תחת מעשה ידיה לטובתה משום דזימנין לא ספקא וזו אינה חפילה בכך שומעין לה : א"ה. דטעמא משום תקנתא דידיה הוא ויכול למחול מאי אוקמה בעודה ארוסה אפי' נשואה נמי : ידו כידה. והוי כשותף וכיון שהנכסים שלו צריך לשון מתנה ואין מועיל לו דין ודברים : נפקא מינה לשומרת יבם. כלומר לענין דין ודברים לא פליגי דבין ידו כידה ובין עדיפא מידה אין מועיל לשון דין ודברים לסלקו אלא נפקא מינה לענין הא דתנן פ' החולץ שומרת יבם שנפלו לה נכסים דקתני מה יעשו בכתובתה כו' ופליגי התם ב"ש וב"ה כי היכי דפליגי במתני' דלעיל פרק האשה שנפלו ופליגי התם אביי ורבא אביי אוקי פלוגתייהו בשנפלו כשהיא תחתיו דבעל בחיי בעל הראשון וקסבר אביי ידו כידה לכך כשמת ונפלה לפני יבם ומתה עד שלא נתיבמה יורשיה ויורשי בעלה באים לירש זה מכח אחותו וזה מכח אחיו לב"ש חלוקה עדיפא ולב"ה חזקה קמייתא עדיפא ולכך נכסי מלוג בחזקת יורשי האב ורבא פליג אדאביי ואמר אי דנפלו כשהיא תחתיו דבעל דכ"ע ידו של בעל עדיפא מידה וכשמת עמד אחיו ליבמה במקומו והוי כמותו ואם מתה כשהיא שומרת יבם אין ליורשיה בהן כלום ומתני' דב"ש כשנפלו לה כשהיא שומרת יבם : קנו (א) מידו מהו. אברייתא דהאומר לחבירו דין ודברים אין לי בשדה קאי (ב) אבל במתני' לא מהניא קנין ליפות כחה דהא באמירה בלא לשון מתנה סגי לאיסתלוקי אפילו מגופה של קרקע היכא דפירש כדקתני מתניתין וטעמא דמתניתין דאמר הרי זה אוכל פירות משום דלא פירש ממאי סליק נפשיה ולכך ידה על התחתונה ואין חילוק בין קנו בין לא קנו אלא אברייתא קבעי דקתני לא אמר כלום וטעמא משום גריעות לשון הוא אבל מתניתין לא הוי משום גריעות לשון אלא משום דלא פירש ממאי סליק נפשיה כדפירשנו : מהו מי אמרינן לא הקנה בחליפין הללו כלום ולא אמר עליהן אלא לשון דין ודברים או דילמא אין חליפין באין אלא על דבר שיש בו ממש שזה קונה הסודר ומקנה לו את החפץ המכר או המתנה : על גופה של קרקע קנו מידו. והוי מתנה גמורה : מדין ודברים קנו מידו. מה שפירש בשעת קנין והוא לשון דין ודברים ואינו כלום ולא קנה : מגופה של קרקע קנו מידו. וקנה כדפירשנו : בין בעורר. מיד כשבא חבירו להחזיק בחלקו מיד ערער זה על המתנה ואמר לא נתתי לך המתנה דין ודברים בעלמא אמרתי לך שלא אריב עמך · בין בעומד. שעומד בו זה יום או יומים ואחרי כן בא זה וערער :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אמר אביי נשואה ידו כידה וכו' פירשה הרי"ף ז"ל ואין פירושו ברור בדבר זה אלא עיקרה בפ' החולץ וכו' ומשם פי' דבר זה מתברר ואין אנו צריכין להאריך בו : אמר הכותב זו באמת כן שאין פי' רבינו ברור אבל כבר כתבנו ביבמות מה שנראה ממנו והתימה שלא הזכיר אותה השמועה שבפ' החולץ בענין פירושו בכאן: ועוד צריכא דאי כתב לה פירי פירות ולא כתב לה וכו' דסד"א כי מקנו לה פירות שבאו לעולם וכו' : אמר הכותב זה הטעם אינו שאם לא באו לעולם מא"ל ועוד דהא אוקימנא למתני' בכותב לה ועודה ארוסה והרי לא באו לעולם שהרי עדיין אינו אוכל פירות וכיון כשם שמסלק עצמו מאילו כך הוא מסלק עצמו מכולם ול"ל עד עולם לפי טעם זה ועיקר הקושיא אינה כלום דשאני התם כיון דנחית למנינא דפירי פירות ואמר עד עולם אכולהו קאמר אלא שא"א לאומרה בלשון אחרת :

המאור הגדול

אמר אביי נשואה ידו כידה רבא אמר ידו עדיפא מידה נפקא מינה לשומרת יבם פירשה הרי"ף ז"ל (שאם מתה נכסיה לבעלה ואם מת הבעל והניח אשתו שומרת יבם כל הנכסים שנפלו לה בחיי בעלה לא נתרוקנה בהן הרשות לעצמה אלא עדיין רשות בעלה עמה שהרי יש לה ליבמה בהן רשות מחמת בעלה וידו עדיפא מידה) ואין פירושו ברור בדבר זה אלא עיקרה בפ' החולץ בשומרת יבם שנפלו לה נכסים דפליגי עלה אביי ורבא כשנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל ומשם פי' דבר זה מתברר ואין אנו צריכין להאריך בו : וכן מ"ש הרב ז"ל הלכתא מגופה של קרקע קנו מידו בין בעורר על קנינו בין בעומד על קנינו אין אנו רגילין לפרש כך בעורר ובעומד אלא בעורר על השדה ובעומד בה :

[דף פג ע"ב] צריכא דאי כתב לה פירי פירות ולא כתב לה עד עולם הוה אמינא פירי פירות הוא דלא אכיל אבל פירי דפירי פירות אכיל להכי איצטריך עד עולם ואי אמרת נימא ה"נ עד עולם אפירי פירות ולאו לרבויי פירי דפירי פירות וי"ל הכי השתא בשלמא אפירות איצטריך עד עולם דסד"א כי מקנו לה פירות שבאו לעולם אבל שלא באו לעולם לא קמ"ל עד עולם אלא אפירי פירות למאי איצטריך בו עד עולם והא כולהו לא באו לעולם אלא לאו לרבויי פירא דפירי דפירא :

השגות הראב"ד

א] כתב הרב ז"ל איבעיא להו קנו מידו ועודה ארוסה מהו. אמר רב יוסף מדין ודברים קנו מידו : אמר אברהם נ"ל דהא דעודה ארוסה דקאמר שבוש הוא שהרי בעודה ארוסה אפי' באמירה בעלמא הוא מסתלק אלא הכי איבעיא להו קנו מידו משניסאת ואסיקנא דמגופה של קרקע קנו מידו. וכן מי שאוכל שדה שיש עליו ערער ואמר לו מערער דין ודברים אין לי עמך בשדה זו וקנו מידו מגופה של קרקע קנו מידו אע"פ שהוא עומד בו ודומה לנשואה. והלכה רווחת היא בכל הגמ' שאפי' עומד בגוף הקרקע דמגופה של קרקע קנו מידו כדאיתא בפ' חזקת הבתים בענין שותפין מעידין זה את זה דמוקמי' לה כשכתב שותף לחבירו דין ודברים אין לי עמך בשדה זו וכשקנו מידו. ושותף ודאי עומד בגוף הקרקע וכשקנו מידו מסתלק לגמרי : *הא דאמרי' בפ' זה ור"ע תפיסה לא מהניא ליה כלל. אלמא פשיטא ליה דתפיסה מהניא במטלטלי דיתמי משום דחזינן בפ' האשה שנפלו לה וכו' דרבנן פליגי עליה דר"מ וסבירא להו לא משתעבדי מטלטלי לכתובה ואפ"ה סבירא להו דתפיסה מהניא בהו דקאמרי והתלושים מן הקרקע כל הקודם בהם זכה קדם הוא זכה קדמה היא זכתה וילקח בהן קרקע והוא וכו' אלמא תפיסה מהניא במטלטלי ואפי' לכתובה ומש"ה אמר ליה אין תפיסה מהניא מיהו דוקא מחיים. והא דאמרי רבנן התם קדמה היא זכתה כשתפסה מחיים אבל תפיסה דלאחר מיתה לר"ע אפי' לבע"ח לא מהניא :

ספר הזכות

כתוב בהלכות איבעיא להו קנו מידו של בעל ועודה ארוסה מהו : השיב הרב ז"ל כ"ל דהאי ועודה ארוסה שבוש הוא שהרי בעודה ארוסה אפי' בדבור בעלמא הוא מסתלק אלא הכי איבעיא להו קנו מידו משניסאת מהו ואסיקנא דמגופה של קרקע קנו מידו וכן נמי מי שאוכל שדה שיש עליו ערער ואמר למערער דין ודברים אין לי עמך בשדה זו וקנו מידו מגופה של קרקע קנו מידו אע"פ שהוא עומד בו ודומה לנשואה והלכה רווחת היא בכל התלמוד שאפי' עומד בגוף הקרקע דמגופה של קרקע קנו מידו כדאיתא בחזקת הבתים בענין שותפים מעידין זה את זה דמוקמינן לה כשכתב שותף לחבירו דין ודברים אין לי עמך בשדה זו וכשקנו מידו ושותף ודאי עומד בגופה של קרקע וכשקנו מידו מסתלק לגמרי. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד : אמר המחבר אל יאמר הרב כן שאינו שבוש אבל הוא פי' שפירשו ראשונים וכ"כ רבינו הגדול בספר המקח וה"ק קנו מידו ועודה ארוסה מהו לענין פירות מי אמרי' בנכסיך ולא בפירותיהן או דלמא אגימא מלתא דקנין ואינו אוכל פירות כלל רב יוסף אמר מדין ודברים קני מידו כלומר לא הוסיף בקנינו כלום כל שהוא בכלל אמירה דדין ודברים ישנו בכלל קנין דהיינו מכרה ונתנה קיים וכל שאינו בכלל אמירה כגון פירות אינו בכלל קנין ורב נחמן אמר מגופה של קרקע קנו מידו דכיון דלא צריך וקנו ממנו לטפויי מלתא :

שלטי הגבורים

א רש"י פי' דאברייתא דהאומר לחבירו קאי וקשה עליו מה הועיל קנייה למי הוא מקנה דדין ודברים אינו אלא לשון הפקר וי"ל דכיון שאמר כך לחבירו שהוא שותף עמו והקנה לו מוכח שהוא מקנה לו השדה ורב אלפס פי' קנו מידו של בעל בעודה ארוסה והאריך הרא"ש ז"ל על דבריו ומסיק דפירוש רש"י עיקר : וכתב רב האי בשערים אם התנה אדם עם אשתו קודם נשואין וכתב לה אין לי בנכסיך כלום ואח"כ נשאה ומכרה מכירתה קיימת אפי' בנכסים הכתובים בכתובה כ"ש נכסי מלוג ואפי' אם היא תמות בחיי בעלה אינו יכול להוציא מיד הלקוחות וכתב ריצב"א מה שכתב אפי' נכסים הכתובים בכתובה לא יתכן בעיני שזהו בכלל נכסיך אא"כ פירש בהדיא :

הגהות הב"ח

(א) הרי הן כנ"ל :
(ב) נ"ב זהו קושית בעל המאור ותשובתה היא תשובת הרמב"ן ז"ל אכן מלשון רש"י ז"ל שהביא הר"ן ז"ל לא בשנה זו ולא בשנים הבאות ולא כתב לא בשנה ראשונה ולא בשנייה משמע כתירוצא של בעה"מ דבפירותיהן הוא דאיצטריך עד עולם דלא תימא כי מקנה לה בפירות דשנה זו שהן בעולם אבל דשנים הבאות שאינן בעולם לא קמ"ל עד עולם אבל בפירי פירות דכולהו לא באו לעולם לא איצטריך עד עולם אם לא לרבויי פירות דפירי פירות :

ג' מהרש"ל

עין משפט

א מיי' פי"ב ופכ"ב מהל' אישות טור א"ה סי' צג :

דף פג:

הגהות חו"י

(א) לפי' רש"י גרסי' מידו מהו גם בהרי"ף :
(ב) ובעמוד פי' בע"א :

עין משפט

א מיי' פט"ז מהל' אישות ופי"א מהלכות מלוה ולוה סמג עשין מח לד טור אה"ע סי' קב וטור ח"מ סי' קד :

כאן הלכה א' בסופו ע"ש

גי' ד"ת בכתיבת האב לבתו כו' מזה מבואר דהר"ן לא גרס דכתבין לנשיהן כגירסת האלפסי וכן בירושלמי שלנו אינו (ג"א)

על התוספתא דתניא במכילתין ר' יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות כיצד מוכר פירות ולוקח בהן קרקע ואוכל פירות [עיין באסר"י] : ולית הלכתא כותיה דקי"ל כל דבר שבממון תנאו קיים. כלומר דאע"ג דפסק רב כרבן שמעון בן גמליאל היינו משום דסבירא ליה דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ואע"ג דירושת הבעל לדידיה דרבנן חכמים עשו חזוק לדבריהם כשל תורה כדאיתא בגמ' אבל אנן הא קי"ל כרבי יהודה דאמר [לעיל דף נו.] המתנה על מה שכתוב בתורה בדבר שבממון תנאו קיים הילכך ליתא לדרב וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ג מהלכות אישות אבל רבינו חננאל פסק כרבי שמעון בן גמליאל ולא מטעמיה דהא קיי"ל דבדבר שבממון תנאו קיים אלא מפני שהוא כמתנה על דבר שלא בא לעולם והוי כאומר לא אירש את אבא דלא אמר כלום והביא ראיה מדגרסינן בירושלמי [כאן הלכה א'] רבי ירמיה בשם רב הלכה כרשב"ג ולא לענין דבריו הלכה כרשב"ג שאמר שאם מתה יירשנה אבל לא לענין דבריו שאמר מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל דהתם בתנאי גוף והכא בתנאי ממון אנן קיימין ולמה אמרו תנאו בטל שבסוף זכה בהן כלומר שלאחר מיתתה הוא יורשה וכיון שאין

רש"י

מתני' לכושל שבהם. בגמ' מפרש מאן ניהו ואע"ג דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לא לבעל חוב ולא לכתובת אשה הכא כיון דלאו ברשותייהו מנחי סבירא ליה לר' טרפון דמוציאין מן הלוה או ממי שהפקדון אצלו ונותנין לכתובה ולבעל חוב שנשתעבד להן מחיים : יתנו ליורשין. ולא מהני תפיסה : שכולן צריכין שבועה. דאין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשבועה וכל זמן שלא נשבעו אין להן רשות בהן ואין אנו יודעין אם יש להן עליו כלום הלכך משמת המת זכו בהן היורשים וברשותם הם : כל הקודם בהם זכה. קדמו יורשים זכו ואין מוציאין מידן דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לא לכתובה ולא לבע"ח : קדם אחד מהם. האשה או בעל חוב : זכה. דאית ליה לר' טרפון דתפיסה

הן פירי פירות : א]רשב"ג אומר אם מתה יירשנה מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה אמר רב הלכה א כרשב"ג ולית הלכתא כוותיה דקי"ל* (א) דבר שבממון ב תנאו קיים: ירושלמי *א"ר יוסי אלין דכתבין לנשיהון אי (ב)מיתה בלא בני כל מאי דילה תהדר לבי נשא תנאי ממון הוא וקיים :

מתני' *מי שמת והניח אשה א ובעל חוב ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן רבי עקיבא אומר אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשין שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה הניח פירות תלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה

הדבר ברשותו אינו יכול לסלק עצמו מירושתה כשם שאין אדם יכול לסלק עצמו מירושת אביו והוא ז"ל הביא בפירושיו הירושלמי הכתוב בהלכות אלין דכתבין אין מיתה בלא בני כל מה דילה תהדר לבי נשא [ואית דגרסי' כל מדלה וכו'] תנאי ממון הוא וקיים וצריך הוא ז"ל לחלק ולומר דההיא לאו בכתיבת הבעל לאשתו אלא *בכתיבת האב לבתו דהוה כמתנה על מנת להחזיר והרמב"ן ז"ל תירץ בשם רבו לדעת ר"ח ז"ל דלעולם בכתיבת הבעל לאשתו מיירי ומאי דאמרי' דתנאי ממון הוא וקיים היינו מפני שאינו מתנה עמה שלא יירשנה אלא יורשה ומתנה דיחזיר לו ירושתה ואין פסק זה דר"ח מחוור דכיון דאוקי למתני' בגמרין בכותב לה ועודה ארוסה לא דמי לאומר לא אירש את אבא דלא אמר כלום דהתם שאני לפי שאין אדם יכול להסתלק ממה שהוא ראוי לירש מעכשיו אבל זו כיון שעכשיו אינו ראוי ליורשה יכול לסלק עצמו מנכסיה ולכנסה על תנאי שלא יירשנה ור' ירמיה בשם רב דירושלמי אפשר דמוקי מתניתין בכותב לה משנכנסת ונשואה ודאי שירושתה ראויה ליה דומיא דירושת האב שאינו יכול להסתלק ממנה ולפיכך עיקר הפסק כדברי הרי"ף ז"ל דלא קי"ל כרשב"ג אלא כרבנן והא דאיתמר בירושל' אין מיתה בלא בני הכתובה בהלכות משכחת לה בכותב לה ועודה ארוסה אבל לאחר שנכנסת לא אלא א"כ מחייב עצמו להחזיר ליורשיה מה שירש ממנה דבכה"ג ודאי מהני : **מתני'** מי שמת כו' ינתנו לכושל שבהן. פליגי בה אמוראי בגמ' דר' יוסי ברבי חנינא אמר לכושל שבראיה ורבי יוחנן אמר לכתובת אשה משום חינא. ופרש"י לכושל שבראיה היינו מי ששטרו מאוחר ובירושלמי אמרי' מלוה בשטר ומלוה בעדים ינתנו למלוה בעדים והיינו טעמא משום דמי שהוא מאוחר או שהלוה בעדים אילו לא ינתן להם יפסידו ומי שהוא מוקדם וכן מלוה בשטר יכולין לגבות מן הלוקח ואע"ג דלא משתעבדי ממטלטלי דיתמי לא לבעל חוב ולא לכתובה הכא דלאו ברשותייהו מנחו סבירא ליה לר' טרפון דמוציאין מיד הלוה או מיד מי שהפקדון אצלו ונותנין לבעל חוב ולכתובה שנתחייב בהן המת מחיים וכי תימא תינח בעל חוב דאיכא למימר דכל שלא זכו בהן יורשין לאו מטלטלי דיתמי נינהו ומשתעבדי לבעל חוב אבל לכתובה אמאי דהא קי"ל דאפי' מיניה דידיה אינה נגבת אלא מן הקרקע ולא עדיפא מטלטלין ברשות אחרים מאותם שהם ברשות הבעל מחיים איכא למימר דס"ל לר' טרפון כר' מאיר דאמר [דף פא:] דמטלטלי משתעבדי לכתובה : **אין** מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשין. ולא מהניא תפיסה : שכולן צריכין שבועה. דתנן בפרקין [דף פז.] הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכל זמן שלא נשבע אין להם רשות בהם ואין אנו יודעים אם יש להם עליו כלום הילכך משמת המת זכו בהם היורשים וברשותם הם. [ומיהו] טעמא (ג) דשבועה לאו דוקא אלא משום דבעינן למימר דנכסי כל היכא דאיתנהו בחזקת יורשים איתנהו והכי איתא נמי בירושלמי [הלכה ג] הגע עצמך שפטרום מן השבועה זו תורה וזו אינו תורה : **כל** הקודם בהם זכה. קדמו יורשין זכו ואין

שלטי הגבורים

א מיי' והרא"ש כתבו שמועיל התנאי ודוקא שהתנה בעודה ארוסה אבל אם התנה אחר שניסת אינו מועיל לבטל ירושה דאורייתא ור"ת ור"י כתבו כרשב"ג :

לשון ריא"ז

המתנה עם אשתו שלא יירשנה תנאו קיים בין שהתנה עמה כשהיא ארוסה בין שהתנה עמה כשהיא נשואה לפי שירושה זו אינה דומה לירושת המורישין שהיא באה מאליה אבל הירושה זו ע"י הנשואין באה לו לפיכך יכול הוא לומר אי אפשי לזכות בזכות הראוי לבא לי ע"י נשואין הללו ודומה לאדם שאינו רוצה לקבל המתנה שרוצים ליתן לו כמבואר בקונטרס הראיות וכבר ביארנו שבעודה ארוסה יכול להתנות אפי' בלשון סלוק אבל בעודה נשואה צריך לשון זכיה או מתנה או קנין מכר ירושת אשתו לאחר עד שלא תבא לידו כגון שאמר מה שאירש מאשתי מכור לך מכרו בטל לפי שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כמבואר בק"ה :

ב ור"ח ז"ל פסק כרשב"ג וכן פסק ר"י לעיל בפ"ק וכן פסק בעל הלכות והביא ראיה מדגרסי' בירושלמי ר' ירמיה בשם רב הלכה כרשב"ג שאם מתה יירשנה אבל לא לענין דבריו שאמר מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל דהמתנה על מה שכתוב בתורה דתנאו בטל בתנאי גוף והכא בתנאי ממון אנן מקיימין ולמה אמרו תנאו בטל שבסוף זכה בהן כלומר שאחר מיתתה הוא יורשה וזהו כמו שסילק ידו מנכסי אביו דלאחר מיתתו יורש

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כל : (ב) מיתה כצ"ל: (ג) נ"ב וכ"כ הרא"ש ושלא כדברי התוס' בפ' מי שהיה נשוי (דף נב.) בדבור ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות דכתבו בשם ר"י דטעמיה דר"ע דוקא משום שבועה הוא ע"ש : (ד) מחיל כצ"ל : (ה) נ"ב ר' ירמיה בשם רב : (ו) נ"ב דהתם : (ז) לאו כלום הוא כצ"ל : (ח) נ"ב וכך הקשו התוס' ותירצו בע"א : (ט) ואמר כצ"ל :

המאור הגדול

רשב"ג אומר אם מתה יירשנה אמר רב הלכה כרשב"ג הרי"ף ז"ל צוה לתקן בנוסח ההלכות דלית הלכתא הכי דקי"ל תנאי ממון קיים וסמך דבריו על תלמוד ירושלמי כמו שכתוב בהלכות (הביאו הרא"ש בסי' א') ולא כך נראה לנו שאין לעקור תלמוד ערוך שבידינו מפני הירושלמי ואע"ג דקי"ל בעלמא תנאי ממון קיים שאני הכא דירושה ממילא קא הויא ולאו כל כמיניה דעקר לה ור"ח כתב בפירושו והאריך בזה ויש לנו סיוע בדבריו ואפשר לנו לומר בזה שכתב בירושלמי אילין דכתבין אי מיתה בלא בני וכו' לא בכתיבת הבעל לאשתו אמרו אלא בכתיבת האב לבתו ובנותן מתנה (שהוא) ע"מ להחזיר :

מלחמת ה'

ועוד רשב"ג אומר אם מתה יירשנה וכו' עד ולאו כל כמיניה דעקר לה : **אמר** הכותב לא ידעתי במאי עקר רבינו הגדול ז"ל תלמודנו הערוך בידינו שהרי לא ראינו בגמ' שלנו מי שפסק הלכה כרשב"ג אלא רב דהוא סבר תנאי שבממון בטל אבל מי שסובר שתנאו קיים לא פסק הלכה כן והא דרב ממילא מיעקרא מגמ' דילן והתימה על בעה"מ על מה סמך פי' שאמר דשאני ירושה מי פסק כרשב"ג שנסמוך עליו ונשים הפרש בין זה לזה ומי הזכיר בגמ' זה הטעם דירושה ממילא הויא ופסק הלכה כרשב"ג מפני זה הטעם. אבל שלש מחלוקות אני רואה בדבר זה רשב"ג סבר כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ורב סבר הלכתא כוותיה דמתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל ולא מטעמיה דירושה דרבנן היא והכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ושתיהן דחויות הן בתלמודינו ובעל המאור בא ואמר לא כדברי זה ולא כדברי זה וחידש טעם זה לעצמו דשאני ירושה דממילא הואי ולזה לא מנאה סמך לא בתלמודינו הבבלי ולא בירושלמי למה אשיב על זה אלא שמא יראו התלמידים ויטעו הרי מצינו בפ' יש נוחלין גבי הא דתנן איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום והוינן בה לימא מתני' דלא כר"י דאי כר"י הא אמר בדבר שבממון תנאו קיים ומפרקינן התם ידעה וקא מחלה הכא לא קא מחיל ולא מפרקי' דשאני ירושה דממילא קא הויא והכא במתני' הא (ד) מחילי ועוד הרי אמרו כאן בגמ' דרשב"ג סבר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ורב סבר תנאו קיים וקסבר ירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק יותר משל תורה ולא אמרי' ורב סבר בעלמא תנאו קיים ושאני ירושה דממילא קא הויא ושביעית ממילא מפקעא ומהני בה תנאו על מנת שלא ישמיטנו בשביעית ועוד הא אמר רב כהנא נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה אלמא תנאי שבירושה זו שהתנה כשהיא ארוסה קיים הוא ודרב כהנא מימרא היא ואתיא כת"ק אלמא הלכתא כוותיה ולא יהא אלא שלא נפסקה הלכה הא קי"ל דיחיד ורבים הלכה כרבים ורשב"ג ליתא אף במתניתנו דההוא כללא לאו דוקא הוא וכיון דפסקא דרב ליתא ממילא אידחי' לה דרשב"ג ובאמת שלא סמך רבינו הגדול על הירושלמי בזה אלא שכתבו מפני שהלכה כן ומה שאמר דר"ה כתב בפירושיו והאריך בזה ויש לו סיוע לדבריו אמת הוא שר"ה פסק כרשב"ג ולא מטעמו של בעל המאור אלא מפני שאמרו בירושלמי (ה) הלכה כרשב"ג ולא לענין דבריו שאמר שהתנה על מה שכתוב בתורה והמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל (ו) בתנאי גוף אבל בתנאי ממון תנאו קיים וזה תנאי ממון הוא ולמה אמרו תנאו בטל שבסוף הוא זוכה בהם פי' הבעל אין לו בנכסי אשתו קנין כלל בחייה לפיכך אם כתב לה הבעל וסילק ידו מנכסיה (ז) ולא כלום הוא וזה כגון הבן שסלק ידו מנכסי אביו שאם מת אביו בנו יורשו ואמר הרב ז"ל דבגמ' דילן נמי ה"כ ס"ל דהא אמר רב אשי בנכסיך ולא לאחר מיתה וקאמר ש"מ דכל תנאי דמתנה בהדה מירושה בטל כדבר שלא בא לידו זהו תורף דברי הרב ז"ל והדבר ידוע שאין פי' דברי רב אשי כך וכיון שנסתלק רב אשי מכאן אין לנו לשמוע לדברי הירושלמי דפליגא דרב דהתם אדרב דהכא ועוד שלא סמכו גדולי הגאונים בפסק הלכה על הירושלמי מעולם ובכמה מקומות ימצא זה הבקי בו ועוד כיון דאוקימנא בגמ' דילן בכותב לה ועודה ארוסה ליכא למימר בה בסוף הוא זוכה בהן ולא דמי לאומר לאביו אין לי בנכסיך כלום במותך דכיון דראוי ליורשו צריך מתנה ודבר שלא בא לעולם הוא אבל הכא כיון שעדיין אינו ראוי ליורשה אינו אלא מתנה עליה ואפי' בנכסים שנפלו לה לאחר מיכן מהני בירושה כדמהני למכרה ונתנה קיים לנכסים שנפלו לה משניסאת שבהן היה דינו לבטל המכירה לדעת משנתינו כמו שמפורש בפ' האשה שנפלו למעלה והיינו דרב כהנא בשם ר' ירמיה בשם רב בירושלמי מוקי לה בשכותב משניסאת ולפיכך אמרו תנאו בטל דדמי לאומר לאביו לא אירשך שהוא ראוי ליורשו ואינה עתידה להיות באה לו ממקום אחר או שהיא סברא אחרת ויצאה מן השיטה שבגמ' שלנו ואין לנו להקפיד עליה והספק שיש לי בדברי רבינו משום (ה) דקשיא לי היכי אמרי' בגמ' וסבר רב תנאו קיים והא איתמר רב אמר יש לו עליו אונאה דלמא לעולם אימא לך רב סבר תנאו קיים והתם משום דלא ידע דליהול ולא משום דמתנה על מה שכתוב בתורה בעלמא תנאו בטל דהכי אמרי' בפ' הזהב אמר לך רב אנא דאמרי אפי' לר"י הכא מי ידע דליהול ושמא זו הסוגיא כאביי דאמר מחוורתא רב כר"מ ושמואל כר"י אבל לרבא רב כר"י ושמעתין דהכא מתוקמא כדמעיקרא הלכה כרשב"ג שאם מתה יירשנה ולאו מטעמיה אלא שחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ולפ"ז אין לנו דרך לדחותה להא דרב דאמר הלכה כרשב"ג והרי הדבר קשה ורחוק שיהיו מקשים בגמ' שלא כדברי רבא ולא רצו לקיים דברי רב כפשטן והלכה לדעת רבא וכשנתישבנו בדבר אנו רואים דהא דאמר רבא התם ל"ק וכו' לאו לאוקומי רב כר"י בסתם דמשום דקשיא ברייתא לרב (ט) דאמר אנא דאמרי אפי' לר"י קא מבוית ליה לשמואל טועה ותהוי אידך ברייתא תיובתיה והא שמואל דיינא הוא ובקיד ושבור מלכא הוא ונחית לעומקא דדינא אלא כלפי שאמר אביי מחוורתא רב כר"מ דלר"י לעולם אין לו אונאה והיינו דשמואל והיינו ברייתא א"ל רבא ברייתא לא תקשי דמ"ד כר"י נמי מחלק בין סתם למפרש דע"כ לא אמר ר"י אלא היכא דידע ומחיל אבל הכא מי ידע דליהול והיינו בסתם וכאן במפרש והתניא כוותיה ומיהו בדרב ושמואל לא אכרע רבא התם כלום וגמ' דהכא ס"ל דרב כר"מ ושמואל כר"י ובמפרש דאי בסתם פליגא ברייתא דהתם הויא תיובתיה דשמואל ואי במפרש לא הויא תיובתיה דרב דאיהו דאמר כר"מ ובודאי כיון דבגמ' מהדרי עלה דרב בשמעתין טובא ולא מצו לאוקמה בהלכתא ומפקי לה מינה לא מוקמינן בה אנן אוקימתא אחרת מדעתין קלישתא דבגמרין בקיאי בפלוגתא דרב ושמואל אי בסתם אי במפרש טפי מינן וכל מלתא דבסוגיא דילה בדוכתא לא מקיימא יתה בגמ' לא מקיימא בסברא דבתר הוראה ותו לא מידי :

ספר הזכות

(חסר כאן) **בביוצא** בו תנאי בטל הוא משום דלא גמר ומחיל והו"ל כשאר כל המוכרין סתם דהאונאה שלהם מחילה היא אלא שהיא מחילה בטעות ולא שמה מחילה כדאיתא בפ' איזהו נשך והכא בירושה זו הכל מודים בגמ' שאין תנאו בטל אלא משום שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה או מתנה על סופרים שעשו חיזוק לדבריהם כשל תורה הא בתנאין דרשות תנאו קיים הגע עצמך שמחלה היא אלו קבורתה או פדיונה או שלא תגבה מזונות וכתובה באלמנות מי אמרי' לא ידעה דמתרמי ולא הויא מחילה. אלא ודאי הא ידעה מה מחלה וכמה מחלה וגמרה ועבדה. והטעם האחר שאמר מפני שבסוף הוא זוכה בהן כדרך הירושה אע"פ שאחרים פירשו כן תימה על הרב שהיה עוקר הרים וטוחנן היאך לא ראה ונזהר דבגמ' דילן איתוקמא מתני' בכותב לה ועודה ארוסה וכדרב כהנא דאמר נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר כלומר שלא ממשפחתו ולא מאבהו נשואה שהוא ראוי לה מכבר אלא כגון ארוסה שהיא עתידה להיות ראויה לו מטעת נשואין אדם מתנה עליה שלא יירשנה ואפי' באמירה וכ"ש בכתיבה וקנין תדע דהא לתנאי דמתני' קודם שנתארסה בנכסים שנפלה לה משנתארסה אם מכרה ונתנה קיים הא למה כתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסיך שאם מכרה ונתנה בנכסים שנפלו לה משניסאת יהא מכרה קיים הרי שהוא מתנה על דברים שלא באו לעולם ואין לו ולא לה בהם עכשיו שום זכות בעולם ותנאו קיים שאין זו מחילה אלא תנאי אבל באשתו נשואה אפי' ת"ק דמתני' מודה שתנאו בטל בירושה ואפי' קנו מידו מפני שהוא כאומר לאביו לא אירשך לפי שכבר הוא ראוי לירש ואינו יכול להתנות אלא למחול וליתן ואין אדם נותן דבר שלא בא לעולם ואע"פ שעשאוהו כלוקח היינו שאין ממכרו בחייה כלום אבל כיורש שויוה רבנן לענין דירושה ורב בכותב לה משניסאת מוקי לה למתני' והתימה היאך הרב סומך על טעם הירושלמי בזה שהוא רואה דרב דהתם פליגא אדרב דהכא ועוד שלא סמכו גדולי הגאונים ז"ל על פסקי הלכותיו של ירוש' מעולם והבקי והרגיל בו ימצא זה התמיד. ועוד הא דא"ר כהנא אדם מתנה עליה שלא יירשנה מימרא היא ואליבא דת"ק איתמר אלמא הלכתא כוותיה ואין זו צריכה לפנים דכיון דטעמיה דרב דבגמ' דילן אידחי ליה מדקי"ל תנאי ממון קיים הוה רשב"ג יחיד במקום רבים ואין הלכה כרשב"ג אפי' במשנתינו במקום רבים אבל מה שראיתי בדברי החולקים על רבינו ז"ל בפסק הזה אין להם על מה שיסמכו אבל דברי כולם פורחין באויר בסברות והן עצמן משתבשות בגמ' אלא שנולד בו ספק אצלי בזו שאמרו בשמעתין וסבר רב תנאו קיים והא איתמר האומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה רב אמר יש לו עליו אונאה ומאי קושיא הא אמרי' בפ' הזהב אמר לך רב אנא דאמרי אפי' לר' יהודה התם ידעה ומחלה הכא מי ידע דליהול אלמא במתנה על מה שכתב בתורה רב ס"ל תנאו קיים והתם משום דלא ידע דליהול הוא ולאו משום דמתנה על דבר מצוה בין של תורה בין של דבריהם כדפרישית הא במקום דידע ומחיל משום מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים. ושמא זו הקושיא הצריכהו לרב ז"ל להיות סובר דה"נ במתני' לא ידע ומחיל הוא אלא שלא הזכירה בדבריו מ"מ כבר בירכנו יפה שאין זו הסברא עולה כלל. ושמא י"ל שזו הסוגיא לאביי דאמר מחוורתא רב כר"מ ושמואל כר' יהודה אבל לרבא רב כר' יהודה ושמעתין דרב דהכא מיתוקמא לרבא כדאמרן מעיקרא הלכה כרשב"ג שאם מתה יירשנה ולאו מטעמיה דאילו לרשב"ג מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ורב סבר תנאו קיים וקסבר ירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר מבל תורה ויצא לנו מזה לפסק הלכה שאם מתה יירשנה וזהו מקום הספק ומקום המחלוקת בפסק הזה לכל ההולך בו על דרכי הגמ' והסוגיות והרי הדבר קשה ורחוק שיהו מקשים בגמ' ומתרצין סוגיא כולה שלא כדעת רבא ולמה לא קיימו דברי רב כפשטן והלכה לדעתו של רבא. אבל יש לפרש ולומר דהא דאמר רבא התם ל"ק כאן בסתם כאן במפרש לאו לאוקמי רב כר' יהודה בסתם דא"כ דשמואל נמי דפליג עליה ואמר אין לו עליו אונאה בסתם קאמר והויא ברייתא תיובתיה דקתני בסתם יש לו אונאה לדברי הכל ומשום דקשיא מתניתא קמייתא לרב מבוית ליה לשמואל טועה והא שמואל דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא ושקיד ובקיד ושבור מלכא הוא בדיני והיכי דהו ליה ומוקמי ליה בתיובתא אלא משום דאביי אמר מחוורתא רב כר"מ דלר'

השגות הראב"ד

א] **עוד** כתב הרב ז"ל בדברי רבן גמליאל דאמר אם מתה יירשנה ואמר רב הלכה כרשב"ג ולאו מטעמיה. ופסק הרב ז"ל דאין הלכה כמותו דקי"ל תנאי בממון תנאו קיים. ויש נוסחא אחרת שכתב הרב ז"ל הלכה כרשב"ג. ושמענו כי חזר הרב ז"ל במקצת דבריו ולא ידענו על זו הפיסקא איזו מאוחרת שנסמוך עליה. ומסתברא שזו היא מאוחרת שהלכה כרשב"ג. ואע"פ שהוא תנאי ממון תנאו בטל מב' טעמים. הא' דאיכא למימר דהא דלא ידע דניחיל כדאמרי' לגבי אונאה דכבר מי יימר דהיא מתה מקמאי דידיה ופטומי מילי בעלמא ניהו. ועוד כי ירושת אשתו דבר שלא בא לעולם הוא כמו שאמר לאביו לא אירשך אע"פ שחזק עמו בכל תנאין שבעולם לא הפסיד חלקו וכן פירשו בירושלמי הלכה כרשב"ג ולא לענין דבריו שהתנה על מה שכתוב בתורה בתנאי גוף אבל בתנאי ממון תנאו קיים וזה לא תנאי ממון הוא אלא לבסוף הוא זוכה בהם כלומר אין ירושתו אלא לאחר מיתה נמצא עכשיו שהוא מתנה על דבר שלא בא לעולם לפי שאין לו עכשיו שום זכות בירושתה. וא"ת הלא אמרו בירושלמי הלין כל אילין דכתבין אי מיתה בלא בני תהדר כל דאיתיאת לבי נשא תנאי ממון הוא וקיים אלמא אדם מתנה על ירושת הבעל שלא יירש את אשתו. התם אביה הוא שמתנה בשעת הפסקא דהוה ליה כמי שאומר לבתו נכסי לך ולאחריך לבני מאי קאמר לה אחריך ליקני בעל לא ליקני. אבל הכא בעל הוא דקא מתני בהדיה שלא יירשנה והוה ליה דבר שלא בא לעולם כדאמרן :

ולאין מוליאין מידם דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לא-לבעל חוב ולא לכתובה. מאי דאמרי' בכולי תלמודא דמטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי מהכא שמעינן לה וכן אם קדם א' מהם האשה או המלוה זכה בה דר' טרפון ס"ל דתפיסה דלאחר מיתה מהניא: זכתה אשה יותר על כתובתה. אם קדמה ותפסה ויש בהם יותר מן הכתובה או קדם בעל חוב ותפס ויש בהם יותר על חובו המותר יִתנו לכושל שבהם דהיינו כושל דבראיה או כתובת אשה משום חינא ואם יבואו ליד היתומים שוב לא יוציא מהם לא אשה ולא בעל חוב: **גמ'** מאי כושל בעל חוב. לפרושי כושל דמתני' בלחוד כתב זה הרי"ף ז"ל ומיהו אנן כר"ע

נר מצוה — תורה אור

זכתה אשה יתר על כתובתה ובע"ח יתר על חובו המותר ר' טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן ר"ע אומר אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשין שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה: **גמ'** מאי כושל א בעל חוב ואמאי קרי ליה כושל דלא גבי אלא בראיה ומאי שנא פקדון ומלוה משום דמטלטלי לבע"ח לא משתעבדי והני כיון דלא אתו לרשות יורשים משתעבדי לבע"ח מדר' נתן (א) דתניא מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו שמוציאין מזה ונותנין לזה שנאמר °ונתן לאשר אשם לו ור"ע מאי איריא מותר כולהו נמי דיורשין הוו אין הכי נמי ואיידי דאמר ר' טרפון מותר אמר איהו נמי מותר *°ור' עקיבא תפיסה לא מהניא כלל אמר רבא אמר רב נחמן מהניא כשתפס מחיים אבל לאחר מיתה לא והלכה כרבי עקיבא דקי"ל הלכה כר' עקיבא מחבירו ואמרינן נמי דון דייני כרבי טרפון ואהדרה ר' שמעון בן לקיש לעובדא כר"ע אלא מיהו הנ"מ בזמן דמטלטלין לא הוו משתעבדי לבעל חוב אבל האידנא דמטלטלי משתעבדי לבעל חוב גבי בע"ח מנייהו דיתמי בין תפס בין ב לא תפס ההוא *בקרא דיתמי דתפס תורא מיניה בעל חוב אמר אנא מחיים תפיסנא ליה ובקרא אמר (ב) לאחר מיתה תפסתיה אתא לקמיה דרב נחמן א"ל אית לך סהדי דלאחר מיתה תפסיה א"ל לא א"ל מגו דיכול לומר לקוח הוא בידי יכיל למימר מחיים תפיסנא ליה והאמר ר"ל הגודרות אין להן חזקה שאני [התם] דמסירן לרועה *אבימי בריה דר' אבהו ג הוו מסקי ביה זוזי בי חוזאי שדרינהו ביד חמא בריה דרבה בר אבהו אזל פרעינהו אמר להו הבו לי שטרא אמרו ליה סיטראי נינהו אתא לקמיה דר' אבהו א"ל אית לך סהדי דפרעתינהו א"ל לא אמר ליה מגו דיכלי למימר לא היו דברים מעולם (ג) יכלי [נמי] למימר סיטראי נינהו וכבר בירורנוהו בפרק שבועת הדיינין (ד) ג בירור יפה. לענין שלומי שליח מאי אמר רב אשי (ה) אי אמר ליה שקול שטרא והב זוזי משלם הב זוזי ושקול שטרא לא משלם ולא היא בין כך ובין כך משלם דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וה"מ היכא דאמר ליה שקול שטרא מינייהו אבל אי לא א"ל שקול שטרא מינייהו לא מחייב לשלומי וכן נמי אי ליכא שטרא אי לא אמר ליה פרעינהו באפי סהדי לא מיחייב למפרעינהו בסהדי דתנן [גבי] חנוני על פנקסו* כיצד לא שיאמר לו כתוב בפנקסי שאתה חייב לי מאתים זוז אלא שאמר לו תן לבני סאתים חטים ולפועלי סלע מעות הוא אומר נתתי והן אומרים לא נטלנו הוא נשבע ונוטל והן נשבעין ונוטלין *הוה חנוני יהיב לפועלים בלא סהדי ולא מפסיד וגרסינן נמי בקידושין פרק האיש מקדש* א"ר נחמן האומר לשנים קדשו לי אשה פלונית הן הן שלוחיו הן הן עדיו וכן בגירושין וכן בדיני ממונות ואסיקנא* השתא דתקון רבנן שבועת היסת משתבעי עדים דיהבינהו ליה ומשתבע מלוה דלא שקיל מינייהו ופרע לי' לוה למלוה ושמעינן מינה דלא מיחייב שליח למיפרע באפיסהדי.

ההיא

במדבר ה — דף פד: — דף פה. — שבועות דף מה. — [בד"ק ובד"ס הגי' והא חנוני] — דף מג. — שם ע"ב

(Commentary beside the Gemara, right side)

ק"ל כדאיתא בסמוך: ומ"ש פקדון או מלוה. כלומר מה נשתנו אלו מאחר מטלטלין שהם ברשות היורשים: ורבי עקיבא מאי איריא מותר כולהו נמי דיורשין הוה. כלומר כיון דטעמא דר"ע משום דנכסיה קמי יתמי רמו כי תפסי נמי אמאי זכו הרי זכו בהן היורשים משעת מיתה ונכסי דיתמי קא תפסי: איידי דאמר רבי טרפון מותר. אהדר ליה איהו במאי דאיירי ביה: ור"ע תפיסה לא מהניא כלל. לשון שאלה הוא זה: אמר רב נחמן מהניא היכא דתפס מחיים. של מת והכי הוה גמר לה רב נחמן מרביה ובגמרא איפליגו אמוראי אי בעינן דוקא שתפסן מרשות הרבים שאינו מקום קנייה כלל וליכא למימר דזכו בהן יורשין או אפי' תפסן מסימטא ולא אמרינן דכיון שסימטא מקום ראויה לקנייה (ב) וזכו בהן יורשין משעת מיתה והמחזיק שם כמחזיק בביתם ומיהו השתא לדידן לא נפקא לן (ג) מידי דהא תקינו רבנן בתראי דמטלטלי דיתמי משתעבדי לבעל חוב הלכך אפי' תפיסה דלאחר מיתה בכל מקום מהניא ובעל חוב מאוחר שקדם ותפס זכה בהן ואין בעל חוב אחר מוציא מידו אפי' לחלוק עמו לפי שזכה זה בתפיסתו דהויא ליה כאילו גבה ומה שגבה במטלטלין גבה ואפי' הוא מאוחר לפי שאין דין קדימה במטלטלין אלא אם כן שעבדם אגב קרקע כדמוכח בשמעתא דמכר לו פרה מכר לו טלית דפ' חזקת הבתים (דף מג.): ההוא בקרא דיתמי. שומר בהמותיהן: דתפס תורא מיניה. בעל חוב של מת תפסו בבית השומר: הגודרות. בהמה דקה על שם גדרות לאן: אין להן חזקה. אין המחזיק (ד) יכול לומר לקוחין הן בידי שמא מלאן והכניסן לביתו לפי שדרכן להלך בשדה ואי תימא ואמאי מצרכי עדים דלאחר מיתה תפסיה ולא סגי ליה בעדים דתפיסה בלחוד דהא תו לא מצי למימר לקוח הוא בידי י"ל דאי איכא ראה ה"נ אלא הכא במאי עסקי' דליכא ראה והוה מ"ל לקוח הוא בידי במגו דהחזרתי וכי תימא ואמאי לא אצרכי' שבועה משום בקרא דהוה עד אחד י"ל כיון שלפי דבריו שאומר דלאחר מיתה תפסיה הוא חייב לשלם ליתומים הוה ליה בעל דבר ואפי' טוען נמי דתפסי מיניה באונס אפ"ה לאו כעד אחד הוא שהרי צריך לישבע ליתומים דשומר שלהם הוא וכיון שצריך לישבע אינו כעד אלא כבעל דבר כדאמרינן בפ' האיש מקדש [דף מג:] דבתר דתיקון רבנן שבועת היסת לא אמרי' הן הן עדיו הן הן שלוחיו ומיהו לדעת הגאונים ז"ל שאמרו דכל שאינו טוען בגופו של דבר ממש שהוא שלו אלא דתפיס ליה כעין משכון דאינו נוטל אלא בשבועה לפי שכל הנוטלין נשבעין אף בעל חוב זה נשבע דמחיים תפסיה: **אבימי** בריה דר' אבהו הוו מסקו בי זוזי. נושים בו: בי חוזאי. אנשי אותה מדינה: סיטראי נינהו. מצד אחר היינו נושים בו מלוה על פה ומחמת אותה מלוה נחזיק בהם ומסקינן דמגו דיכלי למימר לא היו דברים מעולם יכלי לומר סיטראי נינהו. ומהא שמעי' שמי שנושה בחבירו שני חובות ופרע לו הלוה סתם אינו יכול לומר שיהיו לפרעון חוב פלוני שמחמתו נתנם לו אדרבה הרשות ביד המלוה לומר מחמת חוב פלוני לקחתי דאי לא תימא הכי כי מהימני למימר סיטראי נינהו מאי הוי אכתי יכול הוה אבימי לומר שמחמת אותו חוב שבשטר שלהם והיה להם לחזור שטרו אלא ודאי יד המלוה על העליונה ולא עוד אלא אפילו אמר לו לוה בשעת פרעון הא לך מעות אלו בשביל חוב פלוני ומלוה קבל ושתק יכול מלוה לומר אח"כ שבשביל מלוה על פה או בשביל חוב אחר תפסם והאי דשתיק לאו משום דאודויי אודו ליה אלא פקח היה לשתוק כדי לתפוס ואחר שתפסם בירר דעתו בשתיקתו: לענין שלומי שליח למשלח מאי. מי הוי פושע כשהחזיר המעות עד שלא קבל מהם השטר: לתקוני שדרתיך. והיה לך לדקדק בתקנתי. ומדאמרינן לענין שלומי שליח מאי. משמע דאפילו לא היה בדין שישלם שליח מצי למימר סיטראי נינהו משום מגו דלא היו דברים מעולם ואיכא למידק והיכי מצי למימר שלא היו דברים מעולם דהא איתיה (ה) לאמא שהוא כעד אחד ומחייבם שבועה וכיון שמודין לדבריו אי אפשר להו לאשתבועי והוה להו מחויב שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם כדאמרינן [ב"ב דף לד.] בנסכא דרבי אבא ודכוותה היא דהתם נמי איכא מגו דהא אי בעי אמר לא הטפי אלא היינו טעמא דלא אמרינן מגו משום דלא חציף איניש לאכחושי סהדא וה"נ אי אמרו לא היו דברים מעולם הוו מכחשי לסהדא י"ל דהאי עובדא הוה בתר דתקון רבנן שבועת היסת דלא אמר הן הן שלוחיו הן הן עדיו הילכך לא משתבע אפומיה דהאי דהוי ליה כבעל דבר מפני [שהוא] נוגע בעדות ולאו כעד הוא ומהמני משום מגו:

ההיא

רש"י

דלאחר מיתה מהניא: זכתה האשה יתר על כתובתה. כלומר אם קדמה ותפסה ויש בהן יתר מן הכתובה: או בע"ח קדם ותפס ויש בהן יתר מחובו: המותר ינתן לכושל שבהן. זה בעל השטר שידו על התחתונה כי אם יבא ליד היתומים שוב לא יוציא מהן לא הבעל חוב ולא האשה: **גמ'** דלא גבי אלא בראיה. אבל כתובה נגבית בתנאי ב"ד: מנין לנושה כו'. כגון ראובן חייב לשמעון ושמעון חייב ללוי מנין שמוציאין מראובן ונותנין ללוי: לאשר אשם לו. למי שקרן שלו: ור' עקיבא תפיסה לא מהניא כלל. בתמיה: מהניא כשתפס מחיים. היכא דתפס מחיים של מת והכי הוה גמיר ר"נ מרביה: בקרא דיתמי. שומר בהמותיהם: דתפס תורא מיניה. בע"ח של מת תפסו בבית השומר: הגודרות בהמה דקה על שם גדרות צאן: אין להן חזקה. אין המחזיק בהן יכול לטעון לקוחין הן בידי דשמא מצאן והכניסן לביתו לפי שדרכן להלוך בשדות אחרות: הוו מסקי ביה. הלוו לו מעות: בי חוזאי. מקום: סיטראי נינהו. מצד אחר היה חייב לנו מלוה על פה ומחמת אותה מלוה נחזיק בהן: לענין שלומי שליח. למשלח מאי מי הוה פושע שנתן המעות קודם שקבל את השטר מהן או לא: לתקוני שדרתיך. היה לך לדקדק בתקנתי: והנ"מ דאמר ליה שקול שטרא. שהזכיר לו את לקיחת השטר אז ממילא היה לו לדקדק כי גילה לו שלא האמין להם: פרעינהו באפי סהדי. פרע להן בפני עדים לא מחייב לפרוע להן בעדים ואם נשבע שפרע להן שלא בפני עדים פטור הוא: נשבע החנוני. שפרע ונוטל מבעל הבית: והן. הפועלים נשבעים שלא פרע להם החנוני ונוטלים מבעה"ב: הן הן שלוחיו. השלוחין הן מעידים שנתנו לה: וכן בדיני ממונות. אם אמר לשנים תנו מנה זו לפלוני שאני חייב לו נאמנין העדים לומר פרענו לו ולא הוו נוגעין בעדות דאי בעי אמרו לזה לא נתת לנו שום דבר: אבל השתא דתקון רבנן שבועת היסת. אז אין השלוחין נאמנין לומר שפרעו כי הם נוגעים בדבר שאם לא היו אומרים שפרעו והיו אומרים לזה לא נתת לנו דבר היו צריכין לישבע שבועת היסת ולכך אין עדותן כלום הילכך מישתבעי עדים ליפטר מן המשלח כו':

דהוו

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' סד קז:
ב מיי' פ"ק מהל' שלוחין סמג עשין פב טוח"מ סי' נח:

הגהות חו"י

(א) ליתא בגמ' ובאמת נ"ע דא"כ מ"ט דר"ע ועוד הלא קי"ל הלכה כר"ע והלכה כר"נ וי"ל דס"ל לר"ע דהא דר"נ לית'רק כשמלוה חי משא"כ כשמת ה"ל שטרותיו בכלל מטלטלין דלא משתעבדו ומ"מ דוחק הוא כי בחייו משתעבד לוה דידיה למלוה דידיה מדר"נ ואיך ירשו יורשים זה:
(ב) עי' ברא"ש:
(ג) ואין השליח נעשה עד דנאמר דזה דטען מחויב שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם דנוגע בעדות דאי טען שעד החזרתיו היה צריך לישבע ולכדאינו מיגו עיין תוס' פה ובפרק ח"ה דף ל"ד ע"א:
(ד) ברי"ף שבועות סי' אלף קנח.

הגהות הב"ח

(א) נ"ב חזינן: (ב) זכו כצ"ל: (ג) נ"ב מיניה: (ד) נ"ב בהם: (ה) לשליח כצ"ל:

שלטי הגבורים

יורש את אביו כך הבעל אין לו בגוף נכסי אשתו בחייה כלום ודבר שלא בא לידו הוא לפיכך התנאי בטל ויורשה לאחר מיתה ובירושלמי דאמר אי מיתה בלא בני לאו בתנאי הבעל מיירי אלא האב כשפוסק נדוניא לבתו. והרמב"ן ז"ל דחה ראיית הירושלמי דודאי אם היה כותב לה לאחר שנשאה אז היה דומה לבן שסילק עצמו מנכסי אביו אבל גמ' דילן מוקי למתני' בכותב לה ועודה ארוסה ומייתי עלה דרב כהנא נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר שלא ממשפחתו ושלא מאשתו כשואה שהוא ראוי לירש לה מכבר אלא כגון ארוסה שהיא עתידה להיות ראויה לו כשישאנה אדם מתנה עליה שלא יירשנה. אבל באשתו נשואה אפי' ת"ק מודה דאם מתה יירשנה דהוי כבן שסילק עצמו מנכסי אביו לפי שכבר הוא ראוי לירש ובירושלמי מוקי רב למתני' בכותב לה משנשאת ופליג אגמ' דידן ועוד מלתיה דרב כהנא אלא כת"ק דאמר אדם מתנה עליה שלא יירשנה וכיון דליכא ראיה ברורה אית לן למימר כל תנאי שבממון תנאו קיים עכ"ל הרא"ש ז"ל:
א פי' רש"י לכושל שבהם שבטרו מאוחר והירושלמי סעד לדבריו דגרסי' התם ר' יוסי בר' חנינא אומר לכושל בראיות כגון מלוה בשטר ומלוה בעדים יתנו למלוה בעדים ר' יוחנן אמר לכושל שבגופו. ולדברי רב אלפס ה"ל נר' יוסי בר חנינא למימר לבע"ח מפני שהוא כושל שבראיה כדקאמר ר' יוחנן לכתובת אשה משום חינא ומדקאמר לכושל שבראיה משמע איזה מהם שהוא הכושל שבראיה וכן שני בעלי חובין יתנו למאוחר ואע"ג דאפסיקא הלכה כר"ע הוצרך לנו לפרש דברי ר' טרפון לפי דבתר תקנתא דרבנן בתראי גבי מטלטלי ועבדינן כר"ט ואליבא דר' יוסי בר חנינא דאיהו קשיש טפי מר' יוחנן וכן לקמן בפירקין סיכא דקיימי כתובת אשה ובע"ח לגבות יפה כח בע"ח משום נעילת דלת עכ"ל הרא"ש:
ב ואשה גובה כתובתה שפיר ממלוה שביד אחר ולא מיקרי ראוי אע"פ דלגבי בכור הוי ראוי ובתשובת הרב רבינו שמואל מברבור"ק כתב שאין אשה גובה כתובתה ממלוה שביד אחרים משום דהוה ליה ראוי:
ג עי' פ' שבועת הדיינין באורך:

ספר הזכות

דלר' יהודה נעולם אין לו אונאה ושמואל וברייתא דאמרי אין לו אונאה כר' יהודה ומש"ה אין לו אונאה לעולם ואתא רבא למימר ברייתא נ"ק דמ"ד כר' יהודה נמי מהלק בין סתם למפרש דע"כ לא אמר ר' יהודה אלא היכא דידע ומחיל אבל הכא בסתם מי ידע דליחול וברייתא במפרש הוא והניא כוותיה דרבא דבסתם מודה ר' יהודה ובמפרש תנאו קיים ומיהו בדרב ושמואל לא אכרע רבא כלום ובדרך לימא איתמר אמר לך רב וגמ' דהכא ס"ל דרב כר"מ

ושמואל כר' יהודה ובמפרש דאי בסתם פליגי ברייתא דהתם הוא תיובתיה דשמואל ואי במפרש נ"ק דהא איהו דאמר כר"מ ובודאי כיון דבגמ' מהדרי עליה דרב בשמעתין טפי טובא ולא מצו לאוקמה כה... לה מיניה לא מוקמינן לה אלן אוקמתא חדתי דבגמ' בקיאי בפלוגתא דרב ושמואל אי בסתם אי במפרש ... מלתא דבסוגיא דילה בפלוגתא אדוכתא לא מקיימא יתה בגמ' לא מקיימא בסברי דבתר הוראה והו לא ...

וכן פתוס'

ההיא איתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי. תיק מלא שטרות: מחיים תפיסנא להו. כתוב שהוא חייב לי החזקתי בהם וכתב הרי"ף ז"ל* בתורת משכון משום דלענין מגבה בהו לא מהניא להו תפיסה דאין אותיות נקנות במסירה וכמו שכתב בסמוך: הוי תפיסה דלאחר מיתה. כל זמן שהיה חי היו פקדון בידך והרי הן כמונחין ברשותו וכי אמרינן תפיסה מחיים כגון שראוהו קרוב למות ותפס מטלטלין לשם חובו ולא היו פקדון בידו: ומסתברא לן כו'. דעת הרי"ף ז"ל דהאי עובדא בדליכא עדים וראה הוא ולפיכך כתב דהאי דינא במלוגא

נר מצוה

דשטרי בלחוד הוא שאינה יכולה לומר לקוחין הן בידי לפי שאין אותיות נקנות אלא בכתיבה ומסירה וצריכה להביא ראיה על הכתיבה אבל במילי אחריני מהימנא מגו דאי בעיא אמרה לקוח הוא בידי דרב נחמן גופיה אמר הכי בעובדא דבקרא לעיל וכי תימא ובמלוגא נמי אמאי לא מהימנא למימר לקוח בידי דהא אמרינן בפ' גט פשוט (דף קעג.) אותיות נקנות במסירה רבא אמר אין צריך להביא ראיה על המסירה וכי היכי דלמאן דאמר אותיות נקנות במסירה נאמן לומר לקוח הוא בידי לדידן נמי דקיימא לן אין אותיות נקנות במסירה אמאי לא מהימנא למימר במתנת שכיב מרע יהבינהו ניהלאי א"נ אגב ארעא א"כ שטר *זכייה כתב לי עליה ואירכס י"ל דלא דמי דלמאן דאמר אותיות נקנות במסירה כיון דמסירה גופא הקנאה היא נאמן לומר לקוח הוא בידי שהתפיסה מוכחת באותיות דבעלים מסרום לשם מקח כשם שהיא מוכחת בשאר מטלטלין אבל לדידן דקי"ל דאין אותיות נקנות במסירה כיון דמסירה גופא לאו הקנאה היא לא מהימן דתפיסתו לא מוכחת אלא שהבעלים מסרום אבל על הקנאת אגב או כתיבה לא מוכחא כלל והייטו דאמרינן התם דלמ"ד אין אותיות נקנות במסירה שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מוציאין שטר חוב על אחרים ואם איתא אמאי לא נהמניה במגו דאי בעי אמר אגב קרקע נתנה לי אי נמי כשמת האחד מגו דאי בעי אמר במתנת שכיב מרע נתנה לי דההיא דאין מוציאין סתמא קאמר אע"ג דמית ליה חד מינייהו אלא ש"מ דלא מהימן. עוד הקשה הרב בן מג"ש ז"ל אהדדייקינן התם במתניתין בפרק גט פשוט (שם) דשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים ומפרש' התם בגמרא דהיינו טעמא משום דאותיות נקנות במסירה ואין צריך להביא ראיה כדרבא וקי"ל כסתם מתני' הילכך לדידן דקי"ל דאין אותיות נקנות במסירה על כרחין טעמא דמוציאין משום דטוען דבכתיבה ומסירה קנאם ואבד שטר הקנאתם ואין צריך להביא ראיה תירץ הרמב"ן דטעם דמוציאין למ"ד אין אותיות נקנות במסירה לאו משום דמצי אמר שטר היה לי ואבד אלא משום שכל שטר חוב יוצא מתחת ידו והוא כתוב בשמו אין חוששין כלל

רש"י

דהוו מפקדי גבה. מאבי היתומים: מלוגא דשטרא. תיק מלא שטרות: מחיים תפיסנא להו. כתוב שהיה חייב לי החזקתי בהן: הוי תפיסה דלאחר מיתה. שכל זמן שהיה חי היו פקדון בידך והרי הן כמי שמונחין ברשותו וכי אמרינן תפס מחיים היינו כגון שראו אותו קרוב למות ותפס מטלטלי לשם חובו ולא היו פקדון בידו: אין אותיות. כלומר שטר שאדם מוכר לחבירו אינן נקנות במסירה שהמוכר מוסר ללוקח כדאמרינן פרק

[דף קט ע"ב]
א מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' סד וסי' קו:

א]°*ההיא איתתא דאפקידו °גבה מלוגא דשטרי[דף פה.] אתו יורשין תבעי לה מינה אמרה להו מחיים תפיסנא להו פירוש בתורת משכון אתו לקמיה דר"נ אמר לה אית לך סהדי דתבעינהו מיניך מחיים ולא יהבתה ניהלייהו אמרה ליה לא אמר לה א"כ הוי תפיסה דלאחר מיתה ותפיסה דלאחר מיתה לאו כלום דמטלטלי לא משתעבדי לבע"ח וכיון דלא תפסה לה מחיים קם ליה ברשות יורשין והדין דינא דגמרא הוא אבל השתא תקינו רבנן דמתיבתא למגבא בע"ח מיתמי אפי' ממטלטלי ומסתברא לן דהא דאצרכה רב נחמן לאתויי סהדי דמחיים תפסה ליה במלוגא דשטרי בלחוד הוא דדיינין הכי ולא גמרינן למידי אחרינא משום דמלוגא דשטרא לא יכלה למימר לקוחין הן בידי דאי אמרה לקוחין הן בידי אמרינן לה אחוי שטריך דקי"ל* אין אותיות נקנות במסירה הילכך צריכה עדים דתבעוה מינה מחיים ולא יהבה להו ניהלייהו אבל מידי אחרינא (א) דיכיל למימר לקוח הוא בידי ומהימן כי אמר מחיים תפיסנא ליה מהימן כדכתבינא לעיל בההוא בקרא (ב)הא ר"נ גופיה הוא דאמר בההוא בקרא דיתמא צריך לאתויי ראיה דלאחר מיתה תפסיה מיניה בע"ח והוא דאמר במלוגא דשטרי דבע"ח צריך לאיתויי ראיה דמחיים תפס דשמעת מינה דשאני דינא דמלוגא דשטרי משאר מילי. ובפרק חזקת

ב"ב דף עו. כי הרי"ף גרס שם אין אותיות נקנות במסירה (ג"א)

ג"א זכייה

הגהות הב"ח
(א) דיכיל כצ"ל:
(ב) דהא כצ"ל:

המאור הגדול

ומה שכתב הרי"ף ז"ל בההוא עובדא דההיא איתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי (ז"ל והדין הוא דינא דגמ' אבל השתא תקינו רבנן דמתיבתא למיגבא בע"ח מיתמי אפי' ממטלטלי ומסתברא לן דהא דהלכה ר"נ לאתויי סהדי דמחיים תפסה ליה במלוגא דשטרי בלחוד הוא דדיינינן הכי ולא גמרינן למידי אחרינא משום דמלוגא דשטרי לא יכלה למימר לקוחין הן וכו' אמרי' לה אחוי שטריך דקי"ל אין אותיות נקנות במסירה הלכך צריכה עדות דתבעוה מינה מחיים וכו' אבל מידי אחרינא דיכול למימר לקוח הוא בידי ומהימן כי אמר מחיים תפיסנא לי' מהימן) לא נראה לי משום דקשיא עליה ה"ד אי דאיכא עידי פקדון וראה מאי איריא מלוגא דשטרי אפי' כל מילי נמי לא יכלה למימר לקוח הוא בידי דהא קי"ל דבדאיכא עדים וראה אפי' אחר דלאו אומן אין לו חזקה אי דלא ראה ניהמניה במיגו דיכלה למימר והחזרתי' לך ואי דליכא עידי פקדון ניהמנה במיגו דיכלה למימר לא היו דברים מעולם אלא מסתברא לן דשאני דין תפיסת פקדון משאר תפיסות כיון דברשותא דמאריה מחית ומש"ה אצרכה ר"נ לדידה לאיתויי סהדי דתפסתינהו מחיים ל"ש איכא עדים ול"ש ליכא עדים ל"ש מלוגא דשטרי ול"ש כל מילי:

מלחמת ה'

ועוד מ"ש הרי"ף ז"ל בההוא עובדא דההיא איתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי וכו' אי דאיכא עדי פקדון וראה מאי איריא מלוגא דשטרי ואפי' כל מילי נמי אי כו' דליכא וכו': **אמר** הכותב כי נייס ושכיב אמרה להא שמעתא דהא כתב רבינו דבמלוגא דשטרי ליכא למימר לקוחים הם בידי משום דאמרי' לה אחוי שטרך כלומר אי ליכא עידי פקדון וראה במידי אחרינא מהימנא משום דיכלה למימר לא היו דברים מעולם דלאו בתורת פקדון באו לידי אלא בתורת מקח כדאיתא בפ' חזקת הבתים ובמלוגא דשטרי ליכא למימר הכי משום דאמרי' לה אחוי שטרך וזה מפורש בדברי רבינו הגדול אבל צריך אני להביא ראיה לדבריו מפני שחלקו בה מקצת המורים ז"ל וזו היא שאמרו בפ' זה בורר דההיא איתתא דנפקא שטרא מתותי ידה אמרה ידענא ביה בהאי שטרא דפריעא הוא הימנה ר"נ אמר ליה רבא כמאן כרבי דאמר אותיות נקנות במסירה פי' ומתוך שיכולה לומר לקוח הוא בידי יכולה לומר שטר פרוע הוא ואמר ליה אפ"ת רבנן שאני הכא דאי בעיא קלת' ומעינן מינה דלמ"ד אותיות צריכות כתיבה ומסירה בהא אע"ג דליכא עדים אינו נאמן לומר לקוח הוא בידי משום דאמרי' ליה אחוי שטרך כדברי רבינו הגדול ז"ל. זאת ועוד אחרת דגרסי' בפ' האשה שלום מי חיישינן לתרי יצחק ריש גלותא או לא אביי אמר חיישינן ורבא אמר לא חיישי' אמר רבא מנא אמינא לה דהנהו שטרי דנפקא בנהרדעא וכתיב בהו הכי נאי בר חבו וחבו בר נאי ומגבי רבא בר אבוה זוזי והא נאי בר חבו וחבו בר נאי בנהרדעא שכיחי טובא אלמא לא חיישינן ואביי התם למאי ניחוש לה אי לנפילה מוזהר זהירו בה אי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד ליה מאי אמרת דלמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה אלמא לרבא לא מהימן אלא משום דלא חיישינן לשמא דאחר היו ולא הוה גבי בהו משום מיגו דמקח דלא מהימן לומר שטר היה לי ואבד ולא לומר באגב או במתנת ש"מ נתנו לו ובשילהי ב"ב ג"כ הארכנו בזה וכיון שאין האותיות נקנות לו בלא כתיבה אף בנייר של שטר אינו יכול לתפוס בתורת משכון דהא לא קניאן ליה וסברתו של בעל המאור בפקדון אינה והיא הטעתו אף בפ' שנים אוחזין וכבר כתבתי שם תהלה לאל גומר עלי:

ספר הזכות

א] **כתוב** בהלכות ומסתברא לן דהאי דהלכה רב נחמן להיתויי סהדי דמחיים תפסה לה במלוגמא דשטרי בלחוד הוא דדיינינן הכי ולא גמרינן מיניה למידי אחרינא משום דמלוגא דשטרי לא יכלה למימר לקוחין הן בידי דאי אמרה לקוחים הם בידי אמרי' לה אחוי שטריך: השיב הרב ז"ל יש מי שטוען עליו ואמר הלא אף כאן י"ל מיגו דיכלה למימר לא היו דברים מעולם א"נ החזרתים לך א"נ אגב קרקע הקנית אותם לי דכה"ג לא בעיא כתיבה ואף לא מסירה ומשוכה בקרקע נקנה שטר בכ"מ שהוא כדאיתא בב"ב פ' המוכר את הספינה בענין ג' שטרות הם ואמרי' אגב שאני דלא בעינן כתיבה ועוד יש שטוען עליו ויאמר בלא מיגו תהוי נאמנת לומר ממושכנות הן בידי ומאי אולמא דלקוחות טפי ממושכנות והלא היינו משכון היינו מקח וכיון דתפיס נאמן בין במקח בין במשכון כל אלו הטענות ראיתי שטוענין על הרב ואת כולן ישא הרוח כי הטענה הזאת שאמרו דיכלה למימר להד"ם א"נ החזרתים לך אינה טענה לפי שאם אמרה החזרתים לך או לא היו דברים מעולם מה הועילו לה השטרות בכבישתא תחת ידה לגבות בהם אינה יכולה והיאך מאמינים אותה בטענתה יותר ממה שיועיל לה טענת מיגו וכלל זה בידינו בטענת מיגו כל מה שיוכל להועיל לה טענת מיגו יועיל לה טענתה ואם זה לא יועיל גם זה לא יועיל כגון ההוא מעשה דההוא שטרא דנפק מתותי ידא דסבתא ואמרה ידענא בההוא שטרא דפריעא הוא וא"ר נאמן מהימנא מיגו דאי בעיא קלתה והכא ודאי הטענה והמיגו שוין כי זה לא יועיל לעצמה וזה לא יועיל לעצמה אלא שזה הפסד למלוה וזה הפסד למלוה ואם יאמר הטוען שאם אמרה להד"ם גם הוא יועיל לעצמה שאם תלך ללווים ותעשה עמהם קנוניא יתנו לה חצי ההלואה או שמא יותר בעבור שתחזיר להם השטרות וכיון שכן תהא נאמנת לומר ממושכנות הן בידי עד כדי אותם דמים הא נמי לאו טענה היא דמי יימר דשמעי לה לווים וכפרי במלוה ודלמא אנשים כשרים ניהו ולא מקבלי מינה למיכפר בממונא דחברייהו וכיון שאין בידה לעשות לאו מיגו הוא. ומאי דטענו נמי ואמרי לימא מיגו דהות יכלה למימר אגב קרקע נתנם לי דלא צריכה כתיבה הא נמי לאו טענה היא משום דבעיא לאתויי ראיה בהקנאת קרקע שהקנה את השטרות עמו ואילו בעיא למקנא ההוא (שפה) [טפח] של קרקע שהקנה לה מי לא בעיא (לאתויי ראיה או) לאתויי שטרא או לאתויי ראיה והא מלתא מוכחא מפ' גט פשוט בענין שני יוסף בן שמעון דגמ' התם הכי איתא ומנא תימרא ממתני' ולא אחר יכול להוציא עליהם שט"ח הא הם על אחרים מוציאין וכו' ואלא הא דתניא כשם שאין מוציאין שט"ח זה על זה כך אין מוציאין על אחרים במאי פליגי ואמרי' באותיות נקנות במסירה פליגי תנא דידן סבר אותיות נקנות במסירה ותנא ברא סבר אין אותיות נקנות במסירה דמאן דאמר שאף הם על אחרים אין מוציאין קסבר אין אותיות נקנות במסירה ואם איתא דיכולה למימר אגב ארעא אקני לי ולא צריך לאיתויי שום ראיה אחריתי אמאי אין מוציאין על אחרים אלא ש"מ דצריך לאיתויי ראיה או לאתויי שטרא בהכי ודקא טענו עליה נמי מ"ש משכון ממקח ומאי אולמיה דהאי מהאי ובלא מיגו תהא נאמנת לומר ממושכנות הן בידי הא נמי לאו טענה היא כלל דלא דמי משכון למקח דכיון דקא מודי ליה בגופיה דדידיה הוא בחזקתיה מוקמינן ליה כדקא מודי ליה וכי אמר משכון הוא בידי צריך לאתויי ראיה ואי לא לא דהא אפי' בבקרא דיתמי דתפסי תורא מיניה כו' א"ל לא כו' הואיל ויכול לומר לקוח הוא בידי הא לאו הכי לא הוה מהימן במשכון. ועוד יש תשובה ולהשיב על זו הטענה דכי אמרה ממושכנות הן בידי מחיים אמאי מהימנא אי אינא למימר הכי יכול לטעון עד כדי דמיהן ואמאי חזיין ליה לדמיהן והא לא יכלה למגבא בהו מידי וכי אית ליה סהדי דמחיים תפסה לה לאו למגבא בהו מידי אלא כמי שמכרית את חבירו ומתעלם עמו לפרעו כאדם שאומר לחבירו אכריח אותך עד שתפרעני אבל למיקניינהו כעין משכון כלל כלל לא קני להו דלא דמי למשכון. הנה נדחו כל הטענות ההלה מעל דברי הרב אלא שנשארה לנו טענה אחרת שהרי יכולה לומר מתנת ש"מ נתנם לי ואינה צריכה עוד לשום דבר אחר והשטרות נקנות לגופן לגבות מן הלווים הלכך כי אמרה ממושכנות הם בידי אמאי לא מהימנא וא"ת צריכה היתה להביא ראיה על זה אינה צריכה דהא קי"ל כרבא דכיון דהכי הוא אמאי לא הימנה רב נחמן במשכון דמחיים תפסה בהו אלא ודאי האי מעשה דמלוגמא בדאיכא עידי פקדון הוה דלא יכלה לנוימר מתנה הם בידי כיון דאיכא סהדי דבתורת פקדון באו לידה תו לא יכלה למימר מכרם לי או נתנם לי במתנה והכא ודאי לא הימנה רב נחמן אלא בסהדי דתפסינהו מחיים ובדאיכא שט"ח בידה על יתמי הוה מעשה דלא מיחסרא בה מהימנותא לענין החוב אלא דלא הוו להו נכסי ליתמי מינייהו אלא מהאי מלוגמא בלחוד וקא תפסה להו בתורת משכון כדפי' הרב ז"ל. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר עוד לר' יוסף הלוי תלמידו טענה על רבינו הגדול ז"ל שהוא אומר דיכול אדם לומר שטר כתב לי ואבד הימני מדתנן והן מוציאין שט"ח על אחרים ופירשו עלה בגמ' דהאותיות נקנות במסירה וא"צ להביא ראיה כדרבא

השגות הראב"ד

א] **עוד** כתב הרב ז"ל ההיא סבתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי דאמרה מחיים תפיסנא ליה ואמר לה ר"נ אית לך סהדי דתבעי מינך וכו': כתב הרב ז"ל האי דינא ליתא אלא במלוגא דשטרי משום דלא הות יכולה למימרא לקוחות הן בידי דקי"ל אין אותיות נקנות במסירה ואי אמרה לקוחות הן בידי אמרי' לה אחוי שטרך מש"ה אצרכה רב נחמן לאיתויי סהדי דמחיים תפסינהו ואי לא לא מהימנא דליכא למימר מיגו. אלו דברי הרב ז"ל: אמר אברהם יש מי שטוען עליו ויאמר והלא אף כאן יש לומר מיגו דיכולה למימר לא היו דברים מעולם אי נמי החזרתי לך אי נמי אגב קרקע הקנה אותם לי דכה"ג לא בעינן כתיבה ואף לא מסירה ומשוכה בקרקע נקנה השטר בכל מקום שהוא כדאיתא בב"ב פ' המוכר את הספינה בענין ג' שטרות הן. ואמרי' אגב שאני דלא בעינן כתיבה. ועוד יש מי שטוען עליו ואומר בלא מיגו תהא נאמנת לומר ממושכנות הן בידי ומאי אולמיה דלקוחות טפי ממושכנות והלא היינו משכון והיינו מכר כיון דתפיס מהימן בין במכר בין במשכון כל אלה הטענות ראיתי שטוענים על הרב ז"ל ואת כולם ישא רוח כי הטענה הא' שאמרו דיכולה למימר לא היו דברים מעולם א"נ החזרתים לך אינה טענה לפי שאם אמרה החזרתים לך או לא היו דברים מעולם מה הועילו לה השטרות בכבישתן תחת ידה לגבות בהן אינה יכולה והיאך נאמין אותה בטענתה יותר ממה שלא יועיל לה טענת מיגו. וכלל זה בידינו בטענת מיגו למה (שיועיל) [שיוכל] להועיל טענת מיגו יועיל לה טענתה ואם זה לא יועיל גם זה לא יועיל כגון ההוא מעשה דההוא שטרא דנפק מתותיה ידה דההיא סבתא ואמר ידענא בהאי שטרא דפריעא הוא ואמר רב נחמן מהימנא מיגו דאי בעיא קלתה והכא הטענה והמיגו שוין הם כי זה לא יועיל לעצמה וזה לא יועיל לעצמה אלא שזה הפסד למלוה וגם זה הפסד למלוה. ואם יאמר הטוען (שאמרה) [שאם אמרה] לא היו דברים מעולם גם הוא (לא) יועיל לעצמה שאם תלך ללווים ותעשה עמהם קנוניא תנו לי חצי ההלואה או שמא יותר בעבור שתחזיר להם השטרות וכיון שכן תהא נאמנת עד כדי אותם דמים האי נמי לאו טענה היא דמי יימר דשמעי לה לווים וכפרי במלוה ודלמא אנשים כשרים הם ולא מקבלי מינה למכפר בממונא דחברייהו וכיון שאין בידה לעשות לאו מיגו הוא. ומאי דטענו נמי ואמרי לימא מיגו דהות יכלה למימר אגב קרקע נתנם לי דלא צריך כתיבה הא נמי לאו טענה היא משום דבעיא לאיתויי ראיה בהקנאת קרקע שהקנה את השטרות ואילו בעיא למקנא ההוא(שבח)[טפח]של קרקע שהקנה לה מי לא בעיא לאיתויי (ראיה ולאתויי שטרא)[שטרא או לאתויי ראיה]והא מלתא [מוכחא] מפ' גט פשוט בענין ב' יוסף בן שמעון דאמרי' הא הם על אחרים מוציאים והתניא כשם שאין מוציאים זה על זה כך אין מוציאים על אחרים ואמרי' באותיות נקנות במסירה פליגי דמאן דאמר שאף על אחרים אין מוציאים קסבר אין אותיות נקנות במסירה ואם איתא דיכולה למימר אגב קרקע אקנו לי ולא צריך לאיתויי שום ראיה אחריתי אמאי אין מוציאין על אחרים אלא ש"מ דצריך לאיתויי ראיה או לאתויי שטרא בהכי. (דוקא) [ודקא] טעני עליה נמי מ"ש משכון ממקח ומאי אולמיה דהא מהאי ובלא מיגו נמי תהא נאמנת לומר ממושכנות הן [בידי] הא נמי לאו טענה היא כלל דלא דמי משכון למקח דכיון דקא מודה ליה וכי אמר משכון הוא בידי צריך לאיתויי ראיה ואי איכא מיגו מהימנין לה ואי לא לא תדע דהא אפי' בבקרי דיתמי דתפסי תורא מיניה א"ל רב נחמן אית לך סהד דלאחר מיתה תפסיה א"ל לא [כו'] הואיל ויכול נמי למימר מחיים תפיסנא ליה במשכון אלמא במשכון דתורא איצטריך למימר מיגו דיכול למימר לקוח הוא בידי הא לאו הכי לא הוה מהימן במשכון. עוד יש תשובה גדולה מזו להשיב על זאת הטענה דכי אמרי' ממושכנות הן בידי מחיים אמאי מהימנא ומי איכא למימר הכא יכול לטעון עד כדי דמיהן ומאי חזיין ליה לדמיהן והא לא יכלה למגבא בהן מידי. וכי אית לך סהדי דמחיים תפסה להו לאו למגבא בהו מידי אלא כמי שמכריח את חבירו ומתעצם עמו לפורעו כאדם שאומר לחבירו לא אניח אותך עד שתפרעני אבל למקנינהו כעין משכון כלל כלל לא קני להו דלא דמי למשכון אחר. הנה נדחו כל הטענות האלה מעל דברי הרב ז"ל אלא שנשארה לנו טענה אחרת שהרי יכולה לומר מתנת ש"מ נתנם לי ואינה צריכה עוד לשום דבר אחר והשטרות נקנות לגופן לגבות מן הלווים הלכך כי אמרה ממושכנות הן בידי אמאי לא מהימנא. וא"ת צריכה היתה להביא ראיה על זה אינה צריכה דהא קי"ל כרבא דאמר בפ' גט פשוט אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה רבא אמר אינו צריך וקי"ל כרבא וכיון דהכי הוא אמאי לא הימנה ר"נ במשכון אלא ודאי האי מעשה דמלוגא דשטרי בדאיכא עדי פקדון הוא דלא הות יכלה למימר מתנה הם נתונים לי דכיון דאיכא סהדי דבתורת פקדון באו לידה תו לא יכלה למימר פקדון הם בידי או נתנם לי במתנה ובהכי ודאי לא הימנה ר"נ אלא בסהדי דתפסינהו מחיים ובדאיכא שט"ח בידה הוי מעשה דלא מחסרא בהימנותא אלא דלא הוו להו נכסי ליתמי למגבא מינייהו אלא מהאי מלוגא בלחוד וקא תפסה להו בתורת משכון כדפי' הרב ז"ל:

כלל שמא של חבירו היה אלא זה שנמצא ברשותו יבחזקה שלו הוא מתחלתו ועד סופו והכי מוכח בפרק האשה שלום (דף קטו:) גבי עובדא דילחק ריש גלותא אבל הכא שנודע שהיה של חבירו אינו נאמן לומר שטר היה לי ואבד אא"כ מביא ראיה וראיה לדבר מדאמרינן פרק זה בורר (דף לא.) ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידה בבי דינא דר"נ אמרה ידענא ביה דפריעא הוא הימנה רב נחמן אמר ליה רבא כמאן כרבי דאמר אותיות נקנות במסירה כלומר ומגו דאי בעיא אמרה לקוח הוא בידי נאמנת לומר פרוע הוא אלמא לרבנן לא מהימנה וה"ד אי דאיכא עדים וראה אפילו לרבי לא מהימנא כדמפורש בשמעתא דאומן אפילו במטלטלין דעלמא אלא ע"כ בדליכא עדים וראה וקאמר רבא דלרבנן לא מהימנא עד שתביא ראיה אע"ג דאיהו דאמר *דאע"ג דאותיות נקנות במסירה אינו צריך להביא ראיה על המסירה וזה שלא כדעת הרמב"ם ז"ל שכתב [לענין מוכר שטרו] בפ' ו' מהלכות מכירה שאינו צריך ראיה לענין קנייתו כלומר שאם הלוה רוצה לפרעו אין המלוה יכול למחות בידו אבל צריך ראיה לענין תביעה שהרי הנתבע אומר לו מי יאמר לי שהבעל דברים דידי כתב ומסר לך ע"כ ואין דבריו נכונים [אלא צריך ראיה בין כלפי מלוה ובין כלפי לוה שכן העלה הרשב"א עיין במ"מ]: **ומסתברא** לן דהאי מלוגא דשטרי בתורת משכון הוא דתפסה ליה כו'. וא"ת א"כ להימניה משום מגו דאי בעיא אמרה לקוח הוא בידי ומהימנא לגבי גוף השטרות שגופן ממון כשאר מטלטלין לצור ע"פ צלוחיתו והשתא נמי להימניה בתפיסה דמשכון משום האי מגו י"ל דאי טענה הקנה לי גוף השטרות בלבד לא מהימנא שאין אדם עשוי למכור שטרי ראיה שלו לצור ע"פ צלוחיתו ואי אמרה מכרן לי בין לגופן בין לראיה שבהן ומסרן ולא כתב כיון שהמקח בטל לשעבוד שבהן אף הוא מתבטל לגבי גוף השטרות ולא עוד אלא אפילו אמרה מכרן לי בין לגופן בין לשעבודן ושטר הקנאה היה לי ואבד כיון דלא מהימנית לה לשעבודא שבהן אף לגוף השטרות אינה נאמנת. ואחרים פירשו דהא דמלוגא בדאיכא עדים וראה היא ודינא דתפיסה אתא לאשמועינן ואע"ג דתפסה להו מחיים כיון דלאו פקדון הוו בידה לאו תפיסה מיקרי ובריכה היא עדים [שתבעוס] ממנה מחיים: ההיא איתתא דאיתחייבת שבועה. שהיה אדם תובעה ממון והיא כופרת: בת רב חסדא. אשתו של רבא: אפכה רבא לשבועה אשכנגדה. התובע אותה ישבע ויטול כדתנן [שבועות דף מד:] ואלו נשבעין ונוטלין שכנגדו חשוד לשבועה: זימנין. פעם אחרת: כבת רב חסדא. שהאמנתה לחשוד את האשה בשבועה: דקים לי בגוה. דלא משקרא: קרענא ס"ד. וכי אחד נאמן להוציא שטר חתום מיד המחזיק בו אפוקי ממוגא הוא ותרי בעינן: **תיתי** תשתבע לי (ג) במתא. דדינא הכי דמשתבע באתרא דבעי מלוה ודוקא מלוה משום דמעיקרא נמי מצי למכפייה למיזל לבית הועד דעבד לוה להיש מלוה כדאיתא בסנהדרין פרק זה בורר (דף לא:) הילכך האי נמי נשבעת במקום שרוצה [המלוה] אבל בנשבעין ונוטלין לא מצי לוה למימר ליה שבע במתא כיון דמעיקרא לא מצי למכפיה למיזל בהדיה אלא דן בעירו שלא יוציא מאתים על מנה ומיהו אי אית ליה [דרכא] להוא דוכתא אזיל ואפילו למדי כדאיתא התם* [דף כג.] הרמב"ן ז"ל: **כתבו** לי זוכתא. שבאתי לדין ונפטרתי הימנו בשבועתי: ממולאי. בית עלי שהיו כרותי ימים ל"א מולאי גבנונים בעלי מומין שאינם חיים

חזקת הבתים* נמי אמרינן הנהו עיזי דאכלן חושלי בנהרדעא אתא מרי דחושלא תפיס בהו וקא טעין טובא אמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן והאמר ר"ל הגודרות אין להן חזקה שאני עיזי דמסירן לרועה למימרא דכל היכא דיכיל למימר לקוח הוא בידי יכול למימר בחוב דידי תפשתיה כדאמר ר"נ בבקרא דיתמא ומסתברא לן נמי דהאי מלוגא דשטרי בתורת משכון הוא דתפסה ליה אבל לענין מיגבא בהו לא מהניא לה תפיסה ולא כלום בין מחיים בין לאחר מיתה דאין אותיות נקנות במסירה: ההיא איתתא דמחייבה שבועה בי דינא דרבא אמרה בת רב חסדא ידענא בה דחשידא אשבועתא אפכה רבא אשכנגדה זמנין הוה יתיב רב פפא ורב אדא בר מתנא קמיה אייתו ההוא שטרא לקמיה אמר ליה רב פפא ידענא ביה דשטרא פריעא הוא אמר ליה איכא איניש אחרינא בהדי מר אמר ליה רב אדא בר מתנא ולא יהא ר"פ כבת רב חסדא אמר ליה בת רב חסדא קים לי בגוה ומר לא קים לי בגויה אמר רב פפא השתא דאמור רבנן קים לי בגויה מלתא היא כגון (א) *אבא בר מר דקים לי בגויה קרענא שטרא אפומיה קרענא סלקא דעתך אלא מרענא שטרא אפומיה. ולא מפרע מידי מיניה אלא ב בשבועה אי נמי בשודא דדייני ג יהבינא לההוא דלא איתרע שטריה וחזינן לגאון דקאמר דהאידנא לא ד אפשר ליה לדיין למימר קים ליה בגויה דלא בריר לן קים לן בגויה היכי הוי הלכך לית ליה לאורועי שטרא או לאפוכי שבועה אלא בעדות ברורה ואעפ"כ בעדות אדם נאמן מחמיצין את הדין ודורשין וחוקרין עד שיתברר הדבר ויצא הדין לאמיתו: ההיא איתתא דאחיבת שבועה בי דינא דרב ביבי בר אביי אמר ליה בעל דין תיתי ותשתבע לי ה *במאתין אמרה להו כתובו לי זוכתא דלכי משתבענא יהבו לי אמר להו רב ביבי בר אביי כתבו לה א"ר פפי משום דאתו ממולאי אמרי מילי מוליתא הא אמר רבא האי אישרתא דדייני דכתיבא מקמי דליהוו סהדי (א) התימות ידייהו פסולה אלמא מיחזי כשיקרא הכא נמי מיחזי כשיקרא (ב) וליתא מדרב נחמן דאמר רב נחמן אומר היה רבי מאיר אפילו מצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר ואפילו רבנן לא פליגי עליה דר"מ אלא בגיטי

רש"י

דף נו. המוכר [את הספינה]: חושלי. שעורים קלופין: הגודרות. גדרות צאן אין להן חזקה אין חזקת המחזיק בהן חזקה שיהו נאמנין לומר לקוחין הן בידי דאימור מנפשייהו עיילי: שאני עיזי. מתוך שרצות לכאן ולכאן ואינן נוחין לשמור מוסרין אותם לרועה לשומרם היטב ולא שייך למימר בהו דמנפשייהו עיילי: בת רב חסדא. אשתו של רבא: אפכה רבא לשבועה. על מי שכנגדה התובע אותה כדתנן ואלו נשבעין ונוטלין מי שכנגדו חשוד על השבועה: זימנין. פעם אחרת: כבת רב חסדא. שהאמנתה לה לחשוד את האשה על השבועה: דקים לי בגוה. דלא משקרא: אי נמי בשודא דדייני. היכא דשני שטרות יוצאין על אדם אחד שנתן כל נכסיו לשנים ושני השטרות זמנם שוה ודינא הוא שודא דדייני והיכא דמעיד האי דקים לן בגויה על אחד מן השטרות דריע הוא יהבינא לאידך: כתבו לי זוכתא. שבאתי לדין ונפטרתי בשבועתי ממנו: ממולאי. מבית עלי שהם כרותי ימים: אשרתא. קיום השטר הנפק שכותבין במותב תלתא הוינא ואתא פלוני ופלוני ואסהידו אחתימות ידייהו ואשרנוהו וקיימנוהו: דליהוו. שיעידו זה. כתב ידי: הכא נמי מיחזי כשקרא. לכתוב נשבעה פלונית ועדיין לא נשבעה: אפילו מצאו. לגט אשה דלא בעי רבי מאיר כתיבה לשמה דוכתב לה דקרא דריש וחתם דבעי

[דף קי ע"א]

ופרעו בו ביום אינו חוזר ולוה בו. ואפי' בו ביום ואע"ג דלא מוקדם הוא שהרי ביום המלוה נכתב: שכבר נמחל שעבודו. כשפרעו (א) ובטל השטר ונמלאת מלוה שניה מלוה על פה ואינה גובה מן הלקוחות: אבל לשקרא. שלא נכתב על מלוה זו לא חיישינן אם לא שיש בדבר ביטול שטר גמור: ההוא גברא דאפקיד שבע מרגניתא דלייר בסדינא. שבע מרגליות צרורות בסדין אחד הפקיד בי רבי מיאשא: ולא פקיד. לא צוה לאנשי ביתו שחטפתו מיתה: אתא לקמיה דר' אמי. לתבוע את היורשים והיורשים אומרים שמא של אבינו היו: דלא אמיד. לא היה עשיר: סימנא. דאמר בסדין הן צרורות והן שבע:

א מיי' פכ"ד מה' סנהדרין ופ"ו מהלכות שאלה ופקדון סמג עשין פח טוח"מ סי' רנז:
ב מיי' פי"א מהל' זכיה סמג עשין פב טוח"מ סי' רנג:
ג מיי' פכ"ב מהל' אישות ופ"ו מהלכות מכירה סמג עשין פב טור אה"ע סי' נא וקע טוח"מ סי' סו:

רש"י

דבעי חתימה לשמה: שטר שלוה בו ופרעו. בו ביום: אינו חוזר ולוה בו אפילו בו ביום אע"ג דלאו מוקדם הוא כי ביום המלוה נכתב: שכבר נמחל שיעבודו. משפרעו ובטל השטר ונמצא מלוה השניה מלוה על פה הוא ואינה גובה מן הלקוחות: לשקרא. שלא נכתב על מלוה זו לא חיישינן אם לא שיש בדבר ביטול שטר גמור: שבע מרגניתא כי צררן בסדינא. שבע מרגליות צרורים בסדין אחד הפקיד ביד רבי מיאשא: ולא פקיד. לאנשי ביתו שחטפתו מיתה: אתא לקמיה דרבי אמי. לתבוע את היורשין והיורשין אמרי שמא של אבינו היה שחטפתו מיתה: דלא אמיד. לא היה עשיר: והא קא יהיב סימנא. דאמר בסדין הן צרורות והן שבע: מטכסא. לבוש משי: ההוא דאמר. בשעת מיתה: נכסאי לטוביה. ולא פירש לאיזה טוביה: דגיס ביה. ההוא רגיל אצלו ומגו דגס בו קורא לו בשמו כאילו לא נסמך: תלמיד חכם קודם. דמסתמא אדם מצדיק מעשיו לזכות בעת מיתתו דאמר מר כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למהנה תלמידי חכמים מנכסיו: שודא דדייני. השלכת הדיינין לפי מה שיראו הדיינין שהיה דרכו של המת לקרב את זה יותר מזה או מי מסניהם יותר טוב והולך בדרך הישר שיש לומר לו נתכוון המת ליתן לו: וחזר ומחלו. המוכר שהוא מלוה חזר ומחל ללוה: מחול. דאמר ליה לוה ללוקח לאו בעל דברים דידי את

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) והנה כך הם דברי התוס' בהלכה וכן האשר"י ע"ש בהגה"ה:

[דף קי ע"ב]

תורה אור | נר מצוה

נשים דבעינן כתיבה לשמה וליכא אבל בשאר
שטרות מודו ליה דאמר רב אסי א"ר יוחנן
שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר
נמחל שעבודו טעמא דנמחל שעבודו הא
[דפסה:]*לשקרא לא חיישינן: אההוא גברא דאפקיד שלו
שבע מרגניתא דציירין בסדיניה בי רבי מיאשא
בר בריה דרבי יהושע בן לוי שכיב רבי מיאשא
ולא פקיד אתא לקמיה דר' אמי אמר ליה חדא
דידענא ביה בר' מיאשא דלא א אמיד ועוד הא
יהיב ב סימנא ולא אמרן אלא באיניש דלא
רגיל דעייל ונפיק אבל רגיל ג דעייל ונפיק לא
אימור איניש אחרינא אפקיד ומחזא חזא וההוא
גברא נמי דאפקיד כסא דכספא בי חסא שכיב
חסא ולא פקיד ואתו לקמיה דרב נחמן דן להו
כהאי דינא דרבי אמי ותו ההוא גברא דאפקיד
מטכסא בי רב דימי אחוה דרב ספרא שכיב
רב דימי ולא פקיד אתו לקמיה דרבי אבא ודן
להו כרבי אמי ורב נחמן למימר דהלכה רווחת
היא ולית בה פלוגתא °ההוא דאמר נכסאי
לטוביה שכיב ג אתא טוביה אמר רבי יוחנן הרי שלז
בא טוביה אמר לטוביה ואתא רב טוביה לטוביה
אמר לרב טוביה לא אמר ואי איניש דגיס ביה
הוא הא גיס ביה אתו שני טוביה ד שכן ות"ח ת"ח קודם קרוב ות"ח ת"ח קודם
איבעיא להו שכן וקרוב מאי ת"ש °טוב שכן קרוב מאח רחוק שניהם שכנים
שניהם קרובים שניהם ת"ח שודא דדייני א"ל רבא לבריה דרבי חייא בר אבין בר
אוריין תא אימא לך מילתא מעלייתא דהוה אמר אבוה דאימך משמיה דשמואל
הא דאמר ישמואל ה המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל שלח
מודה שמואל במכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו שאינו מחול מפני שידו
כידה

משלי כז

שכיב חסא ולא פקיד. שטבע בנהר כדאמרינן ביבמות בפרק בתרא (א) (דף קכא:): מטכסא. לבוש משי וכתב הרי"ף ז"ל בפ' המפקיד דמהא שמעינן דמאן דמפקיד גבי חבריה ואית ליה סהדי דהאי מידי בעיניה אפקידיה גביה שקיל ליה ואפילו מיתמי ולית להו למטען דילמא בתר הכי זבניה אבון מינך והוא הדין דכי איתיה בחיים לא יכיל למטען דהדרי זבינתיה מינך עד כאן ולאו למימרא דהכא בדאיכא עדים ורצה הוא דאם כן מאי קאמר הא קא יהיב סימנא (תניא) הנ"ל ועוד ראה תניא ועוד אפי' כי עייל ונפיק בביתיה אמאי לא יהבי ליה דהא כל היכא דאיכא עדים ורצה אינו נאמן לומר חזרתי ולקחתיו כדמפרש בפרק חזקת הבתים (דף מו:) בשמעתא דאומן וכמו שכתוב בהלכות בפרק המפקיד אלא שהרב ז"ל מפרשה לנו בדאפקיד גביה בסהדי והנהו סהדי לא בקיאי בהו אי הני אינהו אי לא אלא הוא דיהיב בהו סימנא ואיכא סהדי אחריני דמסהדי דאית בהו ההוא סימנא ומש"ה מהני כאילו עידי פקדון מסהדי דהני נינהו דאפקיד גבייהו ואיכא מאן דאמר דהני תרי טעמי צריכי להדדי דאי משום לא אמיד בלבד לא מפקינן מיניה דחיישינן דילמא ר' מיאשא לא הוה מפרסם נפשיה אי נמי מציאה אשכח כדאמרינן בפרק הניזקין (דף נב:) גבי עמרם צבעא וכן נמי משום סימנא בלחוד לא מהדרינן כדמוכח בריש פרק האשה שלום בעובדא דשומשמי [דף קטו:] דא"ל והא כן וכן הוו ובחביתא רמיין אמר ליה דידך שקליתינהו והני אחריני נינהו ואסיקנא דחיישינן שמא פינן אלא ודאי הני תרי טעמי צריכי להדדי ולא נהירא דאע"ג דמשום לא אמיד בלחוד לא מהדרינן משום סימנא כי איכא עדי פקדון משמע דמהדרינן מדאמרינן פ' איזהו נשך (דף ע.) הני זוזי דיתמי היכי עבדינן בהו בדקינן *(איניש דמעלי ושפי נכסיה) ויהבינן ליה ושקלינן מיניה דהבא פריכא ודוקא דהבא פריכא אבל דבר המסויים לא דלמא פקדון נינהו גביה ואתי מארי דפקדון ויהיב ביה סימנא ושקיל ליה אלמא אע"ג דאמיד כי יהיב סימנא שקיל ליה וכי תימא אם כן קשיא ההיא דפרק האשה שלום (שם) לא קשיא דהתם היינו טעמא משום דלאו סימן מובהק הוא וכדמוכח התם דאמרי סבר רב חסדא למימר היינו שני תלמידי חכמים דלא אמרינן הני אזלי לעלמא והני אחריני נינהו א"ל רבא מי דמי התם דאמרי סימנין הכא גבי שומשמי מאי סימני אית בהו ודקאמר כן וכן הוויין אימר איתרמויי איתרמי והאי סימנא דאמרי' הכא מיירי בסימן מובהק ותמהני דהא משמע דסימנא דשבע מרגניתא היינו דאמר בסדין הן צרורות והם שבע וכן כתב רש"י ז"ל וכן יראה שלפיכך הזכיר התלמוד דאפקיד שבע מרגניתא כי צייריי בסדינא ומה בין זו לההיא דשומשמי לפיכך נראה לי יותר דברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק כ"ד מהלכות סנהדרין ויש לדיין לדון בדיני ממונות על פי הדברים שדעתו נוטה להם שהן אמת וכו' וכן מי שבא וטען שיש לו פקדון אצל פלוני שמת בלא צוואה ונתן סימנין מובהקין ולא היה זה הטוען רגיל ליכנס בבית זה שמת אם ידע הדיין שזה המת אינו אמיד להיות לו חפץ זה וסמכה דעתו שאין זה החפץ של מת מוציאין מן היורשים ונותנו לזה האומר בו שנתן סימניו וכן כל כיוצא בזה שאין הדבר מסור אלא ללבו של דיין לפי מה שיראה לו שהוא דין האמת כו' ולפי זה טעמא דסימנא לא סגי בלא טעמא דלא אמיד והא דמוכחא ההיא דפרק איזהו נשך (דף ע.) דבסימנא בלחוד מהדרינן היינו משום דהתם מיירי בדאיכא עדי פקדון והא דהכא בדליכא עדי פקדון (א) אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק י"א מהלכות נחלות ולמה לא יקחו משכון כלים של זהב או חלי של זהב שמא של אחרים הוא ויתנו סי' ויטלוהו אחר מותו אם ידע הדיין שאין זה אמיד ע"כ ובודאי דההיא דפרק איזהו נשך אפילו באמיד מיירי משום דחיישינן דילמא איכא עדי פקדון ומיהו הדין אמת דאע"ג דליכא עדי פקדון כל היכא דלא אמיד מהדרינן [בסימן ואפילו אינו מובהק]: ההוא דאמר. בצואת מיתה: נכסי לטוביה. ולא פירש לאיזו טוביה: דגיס ביה. רגיל בו ומגו דגיסי אהדדי קורא לו בשמו כאילו לא נסמך: ת"ח קודם. דמסתמא אדם מצדיק מעשיו לזכות בשעת מיתה דאמר מר [ברכות דף לד:] כל הנביאים לא נתנבאו אלא למהנה תלמיד חכם מנכסיו: שודא דדייני. כמו ירה בים [דמתרגמינן] שדי בימא הטיל בים ואף כאן הטלת הדיינים שהיה דרכו של מת לקרב זה יותר מזה או מי מסניהם טוב ונוהג דרך ישרה שיש לומר לו נתכוון המת לזכות כך פרש"י ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק י"א מהל' זכייה והקשו על זה דמדאמר שניהם קרובים שניהם שכנים משמע שהם שוים בכל ענין דאי לא היכי בעיא שכן וקרוב והנך אחריני ואין זו קושיא אבל הם פירשו דשודא לשון *שוחדא שהחי"ת מובלעת כדרך שאמרו מסותא מסחותא ופירושו שהרשות ביד דיינין לעשות כרצונם וסמכו זה מדאמר בסוף פרק קמא דגיטין [דף יד:] חכמים אומרים יחלוקו ובכאן אמרו מה שירצה שליש יעשה (ב) מפרשינן התם דרבנן דאמרין יחלוקו מספקא להו כו' וכאן אמרו שודא עדיף אלמא כמה שירצה יעשה קרי שודא והכי מוכח בפרק י' יוחסין (דף עד.) דפרכינן גבי נאמן הדיין לומר לזה זכיתי כו' ולהדר ולדייניהו ומפרקינן בשודא דדייני ואם איתא דשודא נמי איכא אלא פסק דין לפי טעמו של דבר מה לי שודא מה לי דינא אחרינא אלא ודאי כדכתיבנא והכי נמי מוכח בפ' מי שהיה נשוי [דף קלד:] בעובדא דאימיה *)דרב ביבי. ורמו אשמעתין היכי אזלינן בתר קורבא ואומדן דעתיה והא תניא בתוספתא בפרק גט פשוט האומר עשו טבי עבדי בן חורין אם היו שם שני טבי אין דורשין לשון הדיוט לזה היה אוהב ולזה לא היה אוהב אלא שניהם בן חורין וטעלין מסניהם דמי אחד מהם וכן האומר [תנו] מאתים דינרים ליוסף בן שמעון והיו שם שני יוסף בן שמעון אין דורשין לשון הדיוט לומר לזה היה אוהב ולזה לא היה אוהב אלא שניהם חולקים בשוה אלמא לא אזלינן בתר אומדן דעתא וקורבא יש לומר דמשחרר שאני דכיון דעבד בעשה [ברכות דף מז:] לא מחזיקין ליה דשחרריה מנפשיה אלא אמרינן שנפדה בכסף של אחרים ולפיכך אין כאן מקום לאומדנא קורבת הדעת וסיפא נמי לאו דאמר תנו מתנה אלא באומר מלוה או פקדון יש לו בידי ולפיכך אין כאן מקום לאומדנא שאדם מצוי לקבל פקדון או ללוות ממי שאינו אוהבו: **המוכר** שט"ח לחבירו וחזר ומחלו. המוכר שהוא מלוה מחלו ללוה: ואפילו יורש. של מלוה מצי מחיל וחזינן למקלת רבוותא כו' זהו דעת ר"ח ז"ל שכתב דטעם דמוחל משום דיכול למימר עייניה בחושבנא ולא

*)נ"ל דרמי בר חמא (ג"ה).

בעל התרומות שאין היורש יכול למחול לעצמו להפסיד ללוקח כיצד ראובן הלוה לבנו בשטר ומכרו לשמעון ומת ראובן לא יאמר הבן הואיל ואני יורש החזקתי למחול לעצמי ואין לי לשלם כלום מדינא דגרמי שאני לא כוונתי להזיק ללוקח אלא

הגהות הב"ח
(א) בטל כצ"ל: (ב) ומפרשי כן כצ"ל:

בדקינן גברא דאית ביה דהבא פריכא ונקטינן מיניה ...ה שם (ג"ה)

הגהות חו"י
(א) עי' בכרי"ף יבמות סי' קנו:

גי' מהר"ם

ירושלמי כתובות ד' וז"ל אמר דדייני והביאו קמן פ"י ...ב (ג"ה)

א כתב מיי' אם באו עדים והעידו בפני ב"ד שאין הנפקד אמיד אין מוציאין מהיתומים בעדותן שאין זה ראיה ברורה אומד דעתא אינו אומד ואינו לדיין אלא מה שעיניו רואות:
ב כתב הרא"ש הני תרי טעמי שייכי אהדדי ואין מועילין זה בלא זה דבעינן דלא אמיד ויהיב סימנא ודוקא היכא שהיתומים טוענין שמא אבל אי טוענין ודאי אבינו אמר לנו שהיו שלו משתבעי דקושטא קאמרי ולא מפקינן מידייהו והרמב"ן ז"ל הביא ראיה מדקאמר ולא פקיד הא אי פקיד אע"פ דלא אמיד לא מפקינן מינייהו: לשון ריא"ז
ג אבל אם היה רגיל לצאת ולהכנס בביתו שראה אותו בביתו וידע סימניו אע"פ שידוע שדבר זה פקדון היא כגון שהיה זה שמת עני ולא היה לו דבר חשוב כזה חוששין שמא פקדון של אחרים הוא ואינו של זה שנותן הסימנין לפיכך יהיה מונח ביד היורשין עד שיבא אדם ויתבעט בעדים וכזה ראוי לדון כמבואר בקונט' הראיות: כתב ה"ר יונה ז"ל כיון שלא זכה זה התובע מותר ליתומים להשתמש בו ולמכרו שהרי זה התובע שטען ודאי נתבטלו דבריו ומעתה אין טענת ודאי על פקדון זה וכיון שהוא ספק ונמצא ברשות אביהם ישתמשו בו וכן מסתבר דאדם דלא אמיד ונמצא ממון ברשותו לא אמרינן שיהא מונח עד שיבא אליהו ושמא יבא אדם ויתן בו סימן אלא ודאי אמרי' שמא מצא מציאה כל זמן שלא בא עליהם טוען טענת ודאי בסימן מובהק:
ד כתב הטור באו שנים ששמם טוביה אם א' מהם שכנו ואחד ת"ח ת"ח קודם וכן אם אחד מהם קרוב ואחד ת"ח ת"ח קודם דמסתמא דעתו קרוב יותר לת"ח אא"כ שידוע שדעתו קרובה יותר לשכנו או לקרובו שכן וקרוב שכן קודם ואי שכן לא מיירי בשכן סדר אלנו דכמה הכשים דרים ;ה אלא זה ואין להם שייכות ביחד [illegible]
ה כתב ב"ה ואפי' עביד תנאה דלא מצי מחיל לא מהני ואפי' היורש של המוכר יכול למחול כתב אלא

ספר הזכות

לומר לקוחה היא בידי ואומן נמי אאגריה ודבר ברור הוא בכ"מ ואם תשאל והרי גוף השטרות לצור ע"פ צלוחית כשאר מטלטלין הן לקנות במסירה וליסמכיה בתפיסה דמשכון משום האי מיגו זו אינה תורה דאם אמרה הקנה לי גוף השטרות בלבד לא מהימנא דאין אדם מוכר שטרי חובות שלא נפרעו לצור בהן צלוחית ואם אמרה מכרתן לי בין לגופו בין לשעבוד שבהן ומסר ולא כתב המקח בטל לגמרי ולמקום שהשעבוד הולך שם השטר הולך במכירה ומתנה שאפי' בזוכה לדעתו מנכסי העובד כוכבים בעיא ולא איפשיטא היא בפ' הפרה אבל בגלא ראה בידה לפי דעתינו נאמנת בתפיסה דמחיים מיגו דהחזרתיה לאביהם כמו שפירשנו למעלה ובודאי יכולין היינו לפרש דבדאיכא עדים ורואה היא מעשה ולא בא ר"כ להשמיענו אלא דין תפיסה דבעינן דתבעיה מינה מחיים ולא יהבתיה ניהלייהו הא תפיסה דפקדון לא הויא תפיסה אלא פי' ר"ח ז"ל הענין כהלכה. ובענין מעשה דבקרא דלעיל מדלא פי' בגמ'

דהפקידו גבה בסהדי ולא בעיא ר"נ מיורשין עדי פקדון כלל משמע ליה דבטוענת תפיסה דמשכון מחיים הוה מעשה ואמר לה ר"כ דהיא לא מהימנא אלא צריכה עדים ופריש לה דין התפיסה שתביא עדים עליה אלמא בכל ענין שנפקדו אצלה צריכה עדים בתפיסה דמחיים כיון דראה הוה. וכבר זכינו בזו הסמ' להלכות המנהגות בקדוש ידי המחבר ז"ל ומצינו בנוסחא הראשונה שהיה מפרש בה אבל מידי אחרינא דיכלה למימר לקות הוא בידי כי אמרה מחיים תפיסנא לא מהימנא אע"ג דעקרו פקדון הוה והוא שלא הפקידו אותו בעדים אבל אם הפקידו אותו בעדים אי אמרה לקות הוא בידי אינה נאמנת זהו נוסח ראשון שבהלכות אע"פ שתיקן וקצר אתה למד מזה שהמעשה הוה אבל רבינו בדליכא עדים ורצה הוא:

ולא פש לי גביה ולא מידי והקשה עליו הרי"ף ז"ל דאם כן המכנסת שטר חוב לבעלה אמאי אינה יכולה למחול ועוד נתנו במתנת שכיב מרע נמי אמאי [אינו] יכול למחול אי משום דשכיב מרע מידק דייק והדר יהיב אם כן אפילו שכיב מרע גופיה לא מצי מחיל והתם לא קאמרינן אלא שאין יורש יכול למחול אבל ש"מ ודאי מצי מחיל ועוד הקשו עליו דבמקום שחב לאחרים לאו כל כמיניה לומר שטר אמנה הוא כדאיתא פרק האשה שנתארמלה (דף יט.) וה"ה לפרוע ואדרבה דבסוף פ"ק דב"מ (דף יט:) מוכח שאינו נאמן לומר פרוע אלא משום דמצי מחיל דהתם אמרינן גבי מלא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל וליחוש דילמא זבינתה לכתובתה כו' שמע מינה איתא לדשמואל דאמר חזר ומחלו מחול אלמא דטענת מחילה לא תליא בטענת פרעון דאדרבה לא מהימן לומר פרוע אלא מפני שהוא יכול למחול לפיכך העלה הרי"ף ז"ל דהיינו טעמא משום דשטרות אין גופן ממון ואי אפשר להקנותן בהקנאה גמורה אלא שחכמים תקנו להם צד מכר ולפיכך יכול למחול לפי שלא זכה בהן לוקח מן התורה ור"ת ז"ל חולק בדבר ואומר דמכירת שטרות דאורייתא והביא ראיה מדתנן בפרק הזהב (דף נו.) אלו דברים שאין להן אונאה העבדים והשטרות והקרקעות ואמרי' מנה"מ דת"ר כי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות שאין מטלטלין ויצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאין גופן מכור ואין גופן קנוי אלא לראיה שבהן אלמא דמכירת שטרות מדאורייתא דאי לא מהניא אלא מדרבנן היכי אתא קרא למעוטינהו מאונאה וכי תימא אי מכירת שטרות דאורייתא היאך מוכר יכול למחול דהא אמרינן בפרק מי שמת (דף קמז:) דמשום שעשאוה למתנת שכיב מרע כשל תורה יורש לא מצי מחיל לאו קושיא היא דמתנת שכיב מרע כי משוינן לה כשל תורה הויא לה כירושה וכדילפינן לה התם מוהעברת יש לך העברה אחרת שהיא כזו וסוגין דהתם נמי מוכחא דבין מדאוריי' בין מדרבנן כירושה היא דאמרינן התם [דף קמח.] דשכיב מרע שאמר הלואתו לפלוני מהני הואיל ויורש יורשה ובעובדא [שם דף קמט.] דאיסור גיורא נמי אמרינן דמתנת ש"מ כירושה שויוה רבנן הילכך אי מתנת ש"מ דאורייתא ה"ל כיורש דאורייתא וכי היכי דשני אחים שירשו שטרות מאביהם אין אחד מהם יכול למחול חלקו של חבירו במקבל מתנה נמי אי דאורייתא ה"ה והוא הטעם אבל מוכר שטר חוב אע"פ שמכירתו מדאורייתא יכול למחול לפי ששני שעבודים יש לו למלוה על הלוה שעבוד גופו של לוה שהוא מחוייב לפרוע והוא עיקר השעבוד ושעבוד על נכסיו אם הוא לא יפרע מדין ערב כדאמרי' [בב"ב דף קעד.] נכסוהי דבר אינש אינון ערבין ביה ושעבוד הגוף שיש למלוה על הלוה לאו בר מכירה הוא הילכך אינו נמכר אלא שעבוד נכסים בלבד ואע"פ שאינו נמכר לא פקע אבל כי חזר ומחלו פקע שעבוד הגוף וממילא פקע שעבוד נכסים שאינו אלא מדין ערב ומיהו כשמת לוה אע"פ ששעבוד גופו פקע שעבוד נכסיו לא פקע לפי שעיקר ערבותן של נכסים בענין זה הוא שכל זמן שלא ימלא הלוה שירד לנכסיו ויפרע מהן אבל כל זמן שנפקע מחמת המלוה אף שעבודא של נכסים נפקע אלו דברי ר"ת ז"ל והרמב"ם ז"ל מסכים לדברי הרי"ף ז"ל דמכירת שטרות דרבנן וכ"כ בפ"ו מהלכות זכייה ומתנה וזו שהביא ר"ת ראיה מההיא דפרק הזהב דמכירות שטרות דאורייתא אפשר לדחותה דעיקר קרא למעוטי עבדים וקרקעות אתא ואפילו הכי מפקינן שטרות מאונאה לפי שאין בכלל הכתוב אלא דבר המטלטל וגופו קנוי ומכור אבל מידי אחרינא לא והילכך שטרות למכירה דרבנן כיון שאין גופן קנוי ומכור אין להן אונאה: **קריבתיה** דרב נחמן זבינתה לכתובתה. מכרה שעבוד כתובתה לאחרים בעודה תחת בעלה: בטובת הנאה. בדבר מועט שאינו אלא בחיזוק טובה שקורין גרי"ד מפיק רצון ולפי שהלוקח מטיל מעות בספק שמא תמות היא בחיי בעלה ויפסיד אינו לוקח' אלא בדמים מועטים: אתו יורשים. כלומר לקוחות ששמעו שהבת באה לגבות כתובות אמה מאביה ואביה רוצה להגבותה ולא נתברר להם אם פרעה אם לאו ולפיכך הלכו אצל הבת שאם גבתה שתחזיר להם ואם לא גבתה שיודיעוה שאמה מכרה כתובתה להם ולא תגבה אותה: תיזיל ותמחלה. כדאמרינן דאפילו יורש מוחל ואמה של זאת מכרה להם שטר חוב שהיה

נר מצוה

כידה ובפרק מי שמת* אמרינן ומודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאינו יכול למחול וחזינא למקצת רבוותא דאמרי היינו טעמא דמוכר שטר חוב לחבירו דיכול למוחלו בין הוא בין יורש משום דיכול למימר עיינית בחושבני ולא פש לי גביה ולא מידי אי נמי אסתפקא לי מילתא אי פריע אי לא פריע ומספיקא לא מגבינן שטרא הילכך ש"מ דלא מצי למימר הכי משום דסתמיה דשכיב מרע מידק דייק ויהיב אינו יכול למחול ואנן מסתברא לן דהאי טעמא ליתיה דטעמא פריכא הוא דאי איתא להאי טעמא אפי' המכנסת שטר חוב לבעלה הוי יכולה למחול ומדלא יכלה למחול שמעינן דליתיה להאי טעמא ועוד שכיב מרע גופיה אמאי אינו יכול למחול הא קיימא לן בשכיב מרע *דכל שאילו עמד (א) חוזר חוזר במתנתו ואע"ג דסתמיה מידק דייק והדר יהיב אלא ודאי האי טעמא פריכא הוא דשכיב מרע גופיה יכול למחול והא דאמרינן מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאינו יכול למחול לאו אשכיב מרע גופיה קיימינן אלא איורש קיימינן ומהאי טעמא אין יורש יכול למחול משום דמתנת שכיב מרע עשאוה כמתנה דאורייתא דמטיא ליה לידיה דמקבל והיינו דאמרינן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ומשום הכי לא יכיל יורש למחול דלית ליה מאי דמחיל ובהדיא אמרינן בפרק מי שמת דטעמא דהאי מילתא כדכתבינן דאמרינן התם* אמר רבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע מדרבנן בעלמא היא גזירה שמא תטרוף דעתו עליו ואקשינן ומי אמר רב נחמן הכי והא אמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו מחול (ב) אפילו יורש מוחל מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאינו יכול למחול אי אמרת בשלמא דאורייתא משום הכי אינו יכול למחול אלא אי אמרת דרבנן אמאי אינו יכול למחול ופריק אינה של תורה ועשאוה כשל תורה דמטיא לידיה דמקבל ושמעת מינה דמשום דעשאוה כשל תורה הוא דאינו יכול למחול ואיורש קיימינן ולא אשכיב מרע גופיה כדפשטינן ועוד אי הא דאמר שמואל חזר ומחלו מחול משום דיכיל למימר עיינית בחושבנא ולא פש לי מידי גביה הכי איבעיא ליה למימר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ואמר לא פש לי מידי גביה מהימן ולא הוה אמר וחזר ומחלו מחול ומדאמר וחזר ומחלו מחול שמע מינה דאפילו אמר אית לי גביה אלא הרי הוא מחול לו מחול וטעמא דהמכנסת שטר חוב דאינה יכולה למחול הא קא פריש לה בהדיא מפני שידו כידה דכי היכי דאיהו לא מצי מחיל משום (ג) דילה (הם) הכי נמי איהי לא מציא מחלה משום דיליה דכדיליה דמי דאין קנין לאשה בלא בעלה [א] °א קריבתיה דרב נחמן זבינתה לכתובתה בטובת הנאה אינגרשה (ד) ושכיבה ואתו (א) יורשים קא תבעי א לברתה א"ר נחמן ליכא דליסבה עצה *דתיזיל ותיחיל ב לכתובת אמה לגבי אבוה ותהדר ותירתה מיניה שמעה

רש"י

ות ואין לך עסק עמי: זבינתה לכתובתה. מכרה שיעבוד כתובתה לאחרים בעודה תחת בעלה: בטובת הנאה. בדבר מועט שאינה אלא בחיזוק טובה לפי [שהלוקח] מטיל מעות בספק שמא תמחול היא בחיי הבעל או תמות ויפסיד ואינה לוקחה אלא בדמים מועטין: הכי גרסינן אתו תבעי לברתה. הבאה לגבות כתובת אמה מאביה ולירש הכתובה מכח אמה ואלו באין ליטול אותה ממנה ולומר אמך מכרתה לנו: תיזול ותמחול כתובתה דאמה לגבי אבוה. דאמרינן אפילו יורש מוחל ואמה שלזו מכרה להן

שלטי הגבורים

אלא לפטור עצמי אלא פורע כל החוב ללוקח אבל בתוס' פי' דאפי' לעצמו יכול למחול כתב הראב"ד שאם כתב לוה למלוה משתעבידנא לך ולכל דאתי מחמתך ומכרו שוב אינו יכול למחול וכך כתב בעל העיטור ולא נהירא להרא"ש אלא אפי' שכתב לו הכי יכול למחול וכ"כ הרמ"ה. נתנו במתנת שכיב מרע ומת אין היורש יכול למחול וכן המכנסת שט"ח לבעלה אינה יכולה למחול שאין קנין לאשה בלי בעלה וכן הנותן שט"ח או מכרו במעמד שלשתן אינו יכול למחול וכתב בעל התרומה המוכר שטר משכונת קרקע לחבירו אע"פ שירד הלוקח למשכונו והחזיק בה יכול למחול הואיל ויכול הלוה לסלקו במעות אבל המוכר שטר חוב לחבירו ויש משכו' בידו ומסרו ביד הלוקח שוב אינו יכול למחול ללוה מה שכנגד המשכון שכבר זכה הלוקח במשכון עד כדי דמיו והרא"ש ז"ל כתב בתשובה שאף במוכר משכונת קרקע שהחזיק בו ומכרו אינו יכול למחול לוקח שט"ח שחזר ומכרו למלוה אינו יכול למחול שהרי עיקר קנינו של שטר נשאר מתחלה אצל המלוה שהרי יכול למחול אותו לפיכך עכשיו נתרוקן החוב לגמרי למלוה ולא נשאר אצל הלוקח שום זכות ולא עוד אלא אם מכרו לוקח ראשון ללוקח שני שוב אין הלוקח ראשון יכול למחול שהרי לא נשאר לו שום זכות בשטר שהקנין שהיה לו בו מכרו כבר לשני:

לשון ריא"ז

המוכר שט"ח לחבירו או הנותנו במתנה וחזר ומחלו או שחזר ואמר פרוע הוא או שטוען הלוה פרוע ונתחייב המלוה לישבע עליו והוא אינו רוצה לישבע ה"ז חייב לשלם ללוקח שמכר לו או למי שנתנו במתנה כל דמי שטרו משלם שהרי בחזקת שאינו פרוע נתנו לו ועכשיו מתכוין להפסידו לחבירו בטענותיו היו עדים מעידים שהיה השטר פרוע בעת שמכרו ה"ז מקחו מקח טעות ואין המוכר משלם ללוקח דמי השטר אלא דמי שקיבל מן הלוקח בלבד ואם נתנו במתנה מתנתו בטלה ואין משלם כלום כמבואר בק"ב:

א פי' רש"י שהלוקח תבע הבת לדין שבאת לגבות כתובת אמה מאביה ואין הלשון משמע כן דמה לו ללוקח אצל הבת מסתמא כשקנה הכתובה מאמה מסרה לו הכתובה וכתב לו שטר מכירה עליה והאב לא יפרע אלא למי שיחזיר לו הכתובה וכתב הרא"ש דהפי' הנכון הוא שמת גם האב (ה) ואין להם יורשים אלא זאת הבת ואשמועינן תלמודא דאף בכי האי גוונא שבתחילה היא לעצמה שיכולה למחול לאביה והיא זוכה במקום אביה וכיוצא בזה מצאנו בפ' הגזל קמא הגוזל את אביו ונשבע לו ומת ה"ז משלם קרן וחומש לבנו או לאחיו ופריך בגמ' ואמאי ולמחליה לנפשיה: ב בפ"ק דמציעא מפורש אם חייב המוחל לשלם כל דמי השטר או דמים שקיבל. והראב"ד כתב דאי כתב ליה לוה למלוה משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך ומכר המלוה אותו השטר אינו יכול למוחלו דכמאן דכתב ליה שטרא לוה ללוקח דמי וראייתו כתובה באשר"י בזה הפרק והוא הולך על דבריו והאריך מאד ע"ש:

עין משפט

ג' ד"ת

א מיי' פרק ... מהל' זכיה ... טור אה"ע סי' קה:

דף קמז:

כ"ב דף קנב.

דף קמז:

[ד' קיא ע"א]

דף פו.

שלט

הגהות הב"ח

(א) תיבת חוזר נמחק: (ב) ואפי' כצ"ל: (ג) דילה הם כצ"ל: (ד) ושכיבה ואתו כצ"ל: (ה) כ"ב וכן מבואר לפי' הרי"ף ו... אבל לרש"י ... ושכיבה:

הגהות חו"י

(א) לקוחות כצ"ל

השגות הראב"ד

א] **קריבתיה** דרב נחמן זבינתא לכתובתה בטובת הנאה ואיגרשה ומתה אתו לקוחות ותבעי לברתא ואמר ר"נ ליכא דליסבה עצה דתיזל ותחיל כתובתה לגבי אביה ותהדר ותירתה מיניה וכו'. ק"ל בהאי עובדא כיון דקי"ל דדיינין דינא דגרמי בהא ואי מחיל לה מגביין מיניה כבשורא לגלומי מאי אהניא להו [דאמר] להווה ברתא דאחלה לכתובתה (דאמר) לגבי אבוה והא כי ירתה מאבוה והוו לה נכסי מהייבא לשלומי ללקוחות כל מאי דאפסדת מינהון והוא שיעור כל הכתובה שקנו מאמיה ואיתחזי לי דשאני האי עובדא משאר מוכרי שט"ח וחזר ומחלו דהתם מתחזי כמזיק שהרי אין לו הנאה בהיזקו ומפסיד ממונו של זה אבל הכא לא נתכוונה להזיק אלא להנאת עצמה כי היכי דתיהדר ותירתה מאבוה ובכה"ג לא מחייבינן לשלומי מידי ודמיא הא מלתא להיא דאמרי' במס' גיטין בפ' הניזקין למ"ד היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק ואפ"ה במזיד חייב וכי עביד ההוא נזקא ומתהני ביה פטור מדיני אדם כדאמרי' העושה מלאכה במי חטאת ובאפר חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואפי' במזיד נמי פטור מ"ט משום דלא אכוון להזיק אלא להנאת מלאכתו נתכוון והכא נמי אע"ג דחייבוה לשלומי בגרמי ה"מ במתכוון להזיק אבל להנאת עצמו לא. וא"ת אפשר כי המוכר שט"ח ומחלו נמי מטי ליה הנאה מיניה דיהיב ליה מידי כי היכי דנמחול לגביה האי לאו מלתא היא דכל מאי דשקיל מיניה בלא ספק מיחייב איהו לאהדורי ללוקח שהרי מן גביית החוב נתכוון אותו ושארא פסידא הוא דבעי לאפסודיה מיניה דלוקח ומש"ה מחייבינן ליה אבל הכא לא קא מכוון לפסידא דהאיך אלא להנאת עצמה כדאמרן. ודמיא נמי הא מלתא למאי דאמרי' בפ' החובל כל לגבי בעלה ודאי מחלה וכ"ש לגבי נפשה כי הכא. ואינהו דאפסידו אנפשייהו מעיקרא דזבינו מאיתתא דיתבא תותי גברא. ואיכא נמי מאן דמטי בהאי מלתא ואמר דהא דאמרי' מגבינן מיניה כבשורא לגלומי דוקא במאי דשקל מיניה קאמר דהכוא ודאי פסידא הוא דמפסיד מיניה ואיהו שקל להנהו דמי מיניה ובעי לאפסודינהו מיניה ומש"ה מחייב לשלומי ליה מאי דשקיל מיניה אבל ההוא יותרת שהחוב מרובה יותר מן הדמים שנטל ממנו אינו חייב לשלם דלאו פסידא הוא גביה. הלכך הכא ברתא כי אחלה לגבי אבוה ומית אבוה הדרא וירתא ההוא יותרא מיניה וזו בסברא לא נתבררה אלא משום דאמרי' בגמ' מאן דלא דאין דינא דגרמי לא מגבי ביה אלא דמי ניירא בעלמא ומאי

ספר הזכות

השיב הרב ז"ל הניח הרב מזה הפרק הא דבעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא הרי זה גטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר ל' יום והא דא"ר נחמן אמר רבה בר אבוה האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר ל' יום קנה ואפי' עומדת באגם ולא מיתוקמא הא מלתא אלא במעכשיו כדאיתא פ' האשה אבל אי לא אמר לה מעכשיו אינה מגורשת אע"פ שנטלתו משם אחר מיכן דהו"ל טלי גטיך מעל גבי קרקע וכ"כ הרב אפרים ז"ל: ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר ולא מצאו כל אנשי חיל ידיהם בזה הפי' המוסכם אינו נכון כלל דבמעכשיו ליכא למימר אינה מגורשת דאפי' נתקרע הגט או שאבד מגורשת ואינה מגורשת היא כדתנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט מספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי וכדמפורש בפ' מי שמת וכ"ש בהניחתו בצדי רה"ר וברה"ר דמידי גירושין לא נפקא. ואם יאמרו שלענין גירושין גמורין שאל אם היא מגורשת לגמרי מפני שצידי רה"ר לאו כרה"ר הוא או אינה מגורשת גמורה דכרה"ר דמי ומאי אינה מגורשת דקאמר אינה מגורשת לגמרי והלא אנו מסופקים במעכשיו ולאחר ל' שמא חזרה היא וכלאחר ל' גרידא דמי וכשתאמר שזו במעכשיו מגורשת גמורה מפני שהגט קיים והוא בצידי רה"ר אף בלאחר ל' בלא מעכשיו נמי מגורשת היא וכבר חזרו בהן מן הפי' הזה שכוונו לו וכן נמי מימרא דרב נחמן בדיני ממונות משוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר ל' יום לאו במעכשיו הוי שא"כ פשיטא דקנה ואפי' עומדת ברשות מוכר כדתנן בכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה דכל מעכשיו ולאחר זמן בדבר שבממון גופא קני מהיום ופירא לאחר זמן בין מחיים בין לאחר מיתה בכ"מ שהוא. אלא ודאי אין מקום לפירוש ובעית דרמי בר חמא לענין גיטין בלא מעכשיו היא דקסבר כיון שהגיע גט לידה ועדיין הוא קיים כל זמן שלא יוצאת מרשותו לגמרי מתגרשת בו ולפיכך שאל על צידי רה"ר אי כרה"ר הוא שאפי' ממון שלו יוצא בו מרשותו כענין מתנתינו והוא שנצורין ומונחין ברה"ר או לאו כרה"ר דמו אלא כסימטא ואין ממונו של אדם יוצא בו מרשותו וכן הגט הזה עדיין הוא ברשותה של אשה ומתגרשת בקבלה ראשונה שלה אע"פ שאין גירושין חלין עליה אלא לאחר השלשים דומה קצת למה שאמרו בהרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום דמקודשת אע"פ שנתאכלו המעות ואינם בידה בשעה שחלין קדושין עליה ואתו למיפשט מדר"נ דאמר קנה ואפי' עומדת באגם ובלא מעכשיו הוא ומשום דאגם ולא

שהיה לה על בעלה: עשינו עלמנו כו'. בעל דין (ג) אוהבו הבא אלא דיינין ועורכין ראיות אחר זכות אוהבו או קרובו כך למדתי עלה לזו להפסיד שכנגדה: מעיקרא. כשאמר כן: ולבסוף. כשנתחרט: אדם חשוב שאני. לפי שלמדים הימנו ויש שיעשו אף שלא לקרובים. ואם תאמר ומאי מהני לה כי תיזיל ותמחול והא קי"ל כמאן דדאין דינא דגרמי ומגבינן מינה דמי שטרא מעליא כדאיתא בסמוך ורב נחמן גופיה דאין דינא דגרמי בפרק הגוזל (דף קטז:) יש לומר קטנה היתה שהגיעה לעונת הפעוטות ומחילתה מחילה והיא אינה בת תשלומין שהקטן פגיעתו רעה א"כ נשואה

רש"י | תורה אור | נר מצוה

שמעה אזלה ואחילתה אמר רב נחמן עשינו עצמנו כעורכי הדיינין (א) מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר °מבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר אדם חשוב שאני ומהא נמי שמעינן דליתיה להאי טעמא דאמר עיינית בחושבנאי לא פש לי מידי דאי מהאי טעמא אמרינן חזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל לא הוה אפשר ליה לרב נחמן דליסבה עצה בבי הא מילתא דהויא לה טענתא דשיקרא וחס ליה לרב נחמן לאגמורי טענותא דשיקרא לאינשי גופא א אמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזרו ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל אמר רב הונא בריה דרב יהושע ואי פקח הוא מקרקש ליה בזוזי וכתיב ליה שטרא בשמיה אמר אמימר מאן דדאין דינא דגרמי א מגבי ביה מיניה דמוחל [דמי] שטרא מעליא ומאן דלא דאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי ניירא בעלמא [הוה עובדא] °ואכפייה רפרם לרב אשי ואגבי ביה ככשורא לצלמי והלכתא כוותיה דאמימר משמיה דרב חמא האי מאן ב דאיכא עליה כתובת אשה ובעל חוב ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי פירוש וליכא חד מינייהו (ב) דקדים (א) *(כגון שנשא ולוה) לבעל חוב מסלקין ב בזוזי ולאשה בארעא האי כדיניה והאי כדיניה ואי ליכא אלא ארעא ולא חזיא אלא לחד לבע"ח יהבינן לאשה לא יהבינן (ג) דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא שמעינן מהא דאמימר דכל היכא דכי הדדי נינהו וליכא דינא דקדימה לחד מינייהו כגון מטלטלי בזמה"ז וליכא אלא שיעורא דחד מינייהו לבע"ח ג יהבינן לאשה לא יהבינן דיותר

ישעיה נח

רש"י

לכן שטר חוב שהיה לה על בעלה: עשינו עלמנו. כקרוב של בעל דין [או] אוהבו הבא אלא הדיינין ועורכין ראיות אחר זכות אוהבו או קרובו כן למדתי לזו עלה להפקיע (ז) שכנגדה: מעיקרא. כשאמר כן: ולבסוף. כשנתחרט: אדם חשוב שאני. לפי שלמדין הימנו ויש שיעשו אף שלא לקרובים: ואי פקח הוא. הלוקח: מקרקש ליה זוזי. ללוה ושוכרו בהן לכתוב לו את שטר החוב בשמו קודם שיעשו קנויא בין שניהן: מאן דדאין דינא דגרמי. המחייב את הגורם הפסד לחבירו: מגבה בהאי שטרא. מאת המוחל דמי שטרא מעליא כל החוב שבתוכו: ומאן דלא דאין. פלוגתייהו בבבא קמא ור' מאיר אית ליה דינא דגרמי כדתנן נתייאש הימנו ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריותן גבי כלאים וקי"ל כוותיה: מגבי ביה דמי ניירא בעלמא. כלומר אומר לו שלא מכר לו [אלא] את הנייר והרי הוא בידו: ואכפייה רפרס לרב אשי. (ג) שבא הדין לפני רב אשי וסיבבו והקיפו רפרס בראיות: ואגבי. בדינא דגרמי כי כשורא לצלמי כלומר גיבוי טוב שדקדק אחר כל הפסד שהפסידו כמו שמדקדק הלוקח קורה לצור בה צורות שלוקח ישרה וחלקה: האי כי דיניה. זה הלוה מעות וזו סמכה על שיעבוד קרקע והיא לא נתנה כלום ואם בשביל נכסי צאן ברזל הנישומין בתוך הכתובה הרי זכה בהן מיד וזו נירפתו עם הכתובה על שיעבוד הקרקע: ולא חזיא אלא לחד. אין בה אלא כדי אחד מהן: לבעל חוב יהבינן. כדי שלא תנעול דלת: יותר משהאיש רוצה כו'. ולא חיישינן משום חינא ודוקא כגון שהשטרות נכתבו ביום אחד אבל קדמה הכתובה היא גובה תחלה (ועיין

רבינו נסים

היתה ואינה משלמת עכשיו עד שתתגרש כדתנן ב"ק (דף פז.) האשה והעבד פגיעתן רעה: ואי פקח הוא. לוקח: מקרקש ליה זוזי. ללוה ושוכרו בהם לכתוב לו שטר חוב בשמו קודם שיעשו קנויא בין שניהן: מאן דדאין דינא דגרמי. דמחייב את הגורם הפסד לחבירו: מגבי ביה בהאי שטרא. מן המוחלו: דמי שטרא מעליא. כל החוב שבתוכו ואפי' לקחו במנה (ד) לשוה אלף מוציאים ממנו אלף כפי מה שהוא שוה עכשיו בשעת מכירה ובין לפחות ובין להוסיף: ומאן דלא דאין כו'. פלוגתייהו בב"ק בפרק בתרא (דף ק.) ור"מ אית ליה דינא דגרמי כדתנן נתיאש הימנה ולא גדרה הרי זה קדש וחייב באחריותן גבי כלאים וקי"ל כותיה: מגבי ביה דמי ניירא בעלמא. כלומר אומר לו שלא מכר לו אלא הנייר והרי הוא בידך: כפייה רפרס לרב אשי. שבא הדין לפני רב אשי וסבבו והקיפו בראיות: כי כשורא לצלמי. כלומר גבוי גמור כל ההפסד דקדק (ה) כאשר ידקדק הלוקח קורה לצור בה צורות שלוקח ישרה וחלקה. וי"א שהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו דאמר שמוחל שהוא מחול דאתי לוה ומפיק אפילו ניירא מלוקח דכיון דתנן בפרק גט פשוט (דף קסז:) דלוה נותן שכר הסופר כמלא שאינו אלא כמשכון ביד מלוה עד שיפרענו הילכך (ו) מכי מחליה מלוה לגביה כיון דפקע שעבודיה זכה לו בגופו של שטר ומחזירו לוקח בע"כ [ואפ"ה] למאן דלא דאין דינא דגרמי לא מחייב מוחל לשלומי ליה ללוקח אפילו דמי ניירא דבגרמא בעלמא אפסדיה מיניה ופטור ודאמרי' מגבי ביה דמי ניירא לאו אמוחל דאיירי ביה קאי אלא [בעלמא קאי] וה"ק מאן דלא דאין דינא דגרמי לא מגבי בהיזיקא דשטר חוב אלא דמי ניירא בעלמא וכ"מ לשורף שטרות לחבירו דלמאן דדאין דינא דגרמי מגבי בהיזיקא דמי שטרא מעליא ולמאן דלא דאין לא מגבי ביה אלא ניירא בעלמא דקלי ליה ומיהו דמי ניירא משלם משום דהאי שטרא דמלוה הוא שהלוה משכנו לו עד דפרע ליה הילכך עד דפרע ליה דידיה הוא אבל מדברי רש"י ז"ל נראה דאמוחל קאי ושאין הלוה יכול להוציא השטר מלוקח שכך כתב מגבי ביה דמי ניירא בעלמא כלומר אומר לו שלא מכר לו אלא הנייר והרי הוא בידך וכן דעת הרשב"א והביא ראיה מדאמרינן בפרק האיש מקדש (דף מח.) גבי המקדש במלוה אינה מקודשת לימא כתנאי התקדשי לי בשטר רבי מאיר אומר אינה מקודשת ורבי אלעזר אומר מקודשת וחכמים אומרים שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ואמרינן האי שטרא ה"ד אילימא שטר חוב דאחרים קשיא רבי מאיר אדרבי מאיר (דרבנן אדרבנן). כלומר דאמר באידך ברייתא [דף מז:] ממקודשת אלמא דרבי מאיר אדר' מאיר קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא ואם איתא דכל דפקע שעבודה חייב להחזיר גופו של נייר דרבנן אדרבנן נמי קשיא דהא אמרי באידך ברייתא אינה מקודשת (ז) דאוקימנא טעמייהו התם משום דשמואל דאמר חזר ומחלו מחול ולא כמכה דעתה דחיישי' דילמא מחיל וכיון שכן היכי אמרי רבנן בהך ברייתא דשמין את הנייר והרי אם ימחול הבעל אף היא צריכה לחזור את הנייר אלא ודאי אע"פ שמחל המוכר אין כופין את הלוקח להחזיר הנייר וברייתא קמייתא מתוקמא בשאין בנייר שוה פרוטה ומש"ה אמרי רבנן דאינה מקודשת ובברייתא בתרייתא אמרי רבנן דאם יש בנייר שוה פרוטה מקודשת: **האי** כדיניה והאי כדיניה. זה הלוה מעות וזו כמכה על שעבוד הקרקע והיא לא נתנה כלום ואי משום נכסי צ"ב הנישומין בכתובתה הוא זכה בהן מיד וזו נירפתן עם הכתובה על שעבוד הקרקעות: לא חזיא אלא לחד. אין בה אלא כדי לא' מהם: לבעל חוב יהבינן. שלא תנעול דלת: יותר משהאיש וכו'. ולא חיים משום חינא והעלה הרי"ף ז"ל דבין בשני שטרות היוצאין ביום אחד בין במטלטלי בזמן הזה דלית בהו דין קדימה בין בלוה ולוה ואח"כ קנה דקי"ל יחלוקו לבעל חוב יהבינן ולא לאשה וא"ת כיון שהדין נותן דיחלוקו היאך גוזלין את האשה ונותנין לב"ח י"ל דלוה ולוה אם קדם האחד וגבה מה שגבה גבה דבע"ח מאוחר דוקא אמרו [דף צ. ודף צד. ע"ש] שלא גבה אבל בשוים מה שגבה גבה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק עשרים (ושנים) מהל' מלוה ולוה [הלכה א' וע"ש במ"מ] הילכך כיון שאינו

עין משפט נר מצוה

א מיי' פרק ו מהל' מכירה ופ"ז מהל' חובל ומזיק טור ח"מ סי' סו:

ב מיי' פי"ז מהל' אישות סמג עשין מח טור אה"ע סי' קב:

הגהות הב"ח

(א) דקדים כגון שנשא ולוה ואחר כך קנה כצ"ל: (ב) נ"ב מ"ע: (ג) [כקרוב של בעל דין] או אוהבו וכו' ועורכין אותם ראיות כצ"ל: (ד) שוה כצ"ל: (ה) נ"ב בו: (ו) הלכך כיון דמלי מחליה מלוה לגביה ופקע שעבודיה כצ"ל: (ז) ואוקימנא כצ"ל:

ד"ה מ"ז

הגהות חו"י

(א) עי' לבי"ף סימן רמט: (ב) משום דליכא רק לפרוע חד נקטיה: (ג) פי' הגוזל קמא פי' רש"י בע"א וע"ש בי"ף:

שלטי הגבורים

א כתב הטור וכשמואל המוכר או יורשו צריכים לשלם ללוקח ואם מת בנו משלם תחתיו שאין זה קנס לומר שלא קנסו לבנו אלא ממון גמור הוא וכ"ש שאם מחל היורש שצריך לשלם בד"א שהמוחל חייב בתשלומין בזמן שהשטר כשר והמלוה ראוי לפרוע ממנו אבל טען הלוה שהוא מזוייף ואינו יכול לקיימו או שהלוה אלם ולא ציית דינא או שהוא עני ואין לו לשלם אינו חייב לשלם לו כלום הואיל ולא גרם לו הפסד ממון במחילתו שלעולם אינו מתחייב מחמת מחילתו עד שיתברר שאין החוב נפסד ללוקח אלא מחמת מחילתו של זה ואינו משלם דמי כולו אלא כדמים שנתן בו שכן כתב רב שרירא גאון המוכר שט"ח לחבירו ומחלו וקא הדר לוקח עליה דמוכר אינו גובה ממנו אלא אותן דמים שנתן לו ולא דמי לשאר זבינא דאית ביה ללוקח שבחא דהכא כיון שיש בידו למחול ואפי' היורש שלו מעיקרא זביני ריעי נינהו דאיבעי ליה לשנויי שטרי למכתבה בשמיה וכיון דלא עבד הכי דין הוא שלא יטול אלא מה שנותן בשטר וכן מסתברא להרא"ש כתב בעל התרומה כי היכי דבעלמא אמרי' אחריות טעות סופר ה"נ אמרי' במוכר שט"ח לפיכך אם בא בע"ח של מוכר וטרף זה החוב או שבא אחר והביא ראיה ששטר זה שלו או שלקחו מהמלוה תחלה וכל כיוצא בזה חוזר לוקח וגובה כל השטר מהמוכר או מנכסיו אבל אם הוציא הלוה שובר ששטר זה פרוע או שמחל לו המלוה קודם לכן ה"ז מקח טעות והמעות חוזרין ואם היה הלוה עני בשעת מכירה בכלל אונאה הוא שמכרו ביותר מדמיו ואין לשטרות אונאה ואם העני אח"כ ואינו יכול להוציא ממנו כלום אין זה בכלל אחריות דמזל דידיה גרם ע"כ והרא"ש ז"ל כתב בתשובה היכא דמחלו אע"פ שקיבל עליו אחריות אינו גובה מנכסיו אח"כ אפי' אחר המחילה דכל אחריות שמקבלים בשטר היינו אם נמצא שמכר דבר שאינו שלו או אם טרפו בע"ח מוקדם אבל אינו מקבל עליו אחריות אם יעשה שום היזק במה שמכר לו דאם מכר לו בית וקבל עליו אחריות ושרפו המוכר אח"כ אינו גובה ממשעבדי אלא מעמידו בדין וגובה ממנו כאילו היה גובה מאחר ששרפו ומוכר שטר חוב ומחלו נמי כאילו שרפו באותה שעה שאין המחילה מבטלת השטר מעיקרו דלימא חספא בעלמא הוא עד השתא שטרא מעליא הוא עד שעת דמחיל ועל אותה שעה הוא מתחייב: לשון ריא"ז המוכר שט"ח לחבירו או הנותנו במתנה וחזר מחלו או שחזר ואמר פרוע הוא או שטען הלוה פרוע הוא ונתחייב המלוה לישבע עליה והוא אינו רוצה לישבע ה"ז חייב לשלם ללוקח שמכר לו או למי שנתנו במתנה כל דמי השטר משלם שהרי בחזקת שאינו פרוע נתנו לו ועכשיו מתכוין הפסידו לחבירו בטענותיו היו עדים מעידים שהיה השטר פרוע בעת שמכרו ה"ז מקחו מקח טעות ואין המוכר משלם ללוקח דמי השטר אלא הדמים שקבל מן הלוקח בלבד ואם נתנו במתנה מתנתו בטלה ואינו משלם כלום ונראה בעיני שאין המוחל חייב לשלם אלא כשמחל אותו המוכר עצמו אבל אם מחל אותו היורש אינו משלם כלום שהרי הוא לא מכר זכות ואם מוחל כדין מחל ומותר להשיאו עצה למחול אם יגיע לו ליורש שום הנאה במחילה זו ובלבד שלא יהא מייעץ הזה מן הדיינים שאין לו לדיין ללמד טענות והתבולות לבעלי דינין כמבואר בק"ה: ב אבל אם אין ללוה מעות א"צ למכור כדי ליתן לו מעות אלא נותן לו ממה שיש לו וכתב הרא"ש יש לו מטלטלין וחפץ המלוה יותר במטלטלי מבמקרקעי צריך ליתנם לו אלא שנותן לו מאיזה מטלטלי שירצה הוא ואין המלוה יכול לומר מחפץ פלוני אני חפץ שהוא חביב עלי י"א שאם יש לו מעות וקרקע או מעות ומטלטלין שיכול המלוה לומר במטלטלי או במקרקעי אני רוצה ולא נהירא שאין דינו אלא על המעות כיון שיש שם מעות וכן אם אין שם מעות אלא קרקע ומטלטלי אינו יכול לומר תן לי מקרקעי אלא יתן לו מטלטלין אם ירצה ואם אין לו אלא קרקע ובא ליתנו לו ואמר המלוה איני רוצה אותה ואיני מבקש עתה ממך כלום אלא אמתין עד שיהיו לך מעות [הדין עמו] י"א שאם יש ללוה שטרי חובות על אחרים שאינו יכול להגבותם למלוה בחובו שאין גופם ממון ועוד שהקלקול מצוי בהם והרא"ש כתב שיכול להגבותם לו וישומו אותם כפי מה שהוא הלוה אם הוא אלם וכפי מה שהם נכסיו עידית או זיבורית: ג ואם יש שם כדי לפרוע שניהם בקרקע ובמעות אם זמנן שוין נותנין לבע"ח מעות ולאשה קרקע [ואם קדמה ותפסה מעות] כתב הרא"ש שמוציאין

ספר הזכות

לאו כרה"ר דמי אלא כל שמשך אותם מתחלה והיא עכשיו באגם עדיין היא ברשותו וקונה אותה. ודאי אגם למוד לידי רה"ר לאוד זהו פי' הסוגיא ובין שהאה בעיא דרמי בר חמא במעכשיו לענין גירושין גמורין ואינה מגורשת כלל בעיא אחת היא כמו שפירשתי למעלה. אבל דעתינו בלא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים דשיורא הוי אפי' במעכשיו דידיה לאו משום חששא דחזרה אי משום שיורא בטל ליה מעכשיו לגמרי משא"כ בלא תקנה לך דפרה דא"כ משייר בקנינו מקום פירות וקאמר ליה לא תקנה לך לגמרי אלא לאחר ל' לא בטלה קניה דמעכשיו. גם זה הכרע שאין הסוגיא זו נתפרשת במעכשיו דוקא ולפיכך השמיטה רבינו הגדול ז"ל דקי"ל כתרי מימרי דר' יוחנן דפ' האשה שנפלו לה נכסים במעכשיו קנה ואפי' עומדת באגם ובלא מעכשיו לא קנה ומינה דאגם ורה"ר בענין זה שוים הם כל שקנה הגוף בשעת משיכה קנה פירות לאחר ל' בין באגם בין ברה"ר וכל שלא קנה בשעת משיכה קנין הגוף לא קנה באגם לאחר ל' כלום וסוגיין בעלמא הכי כדאמרי' בפ' המפקיד איכא בינייהו דקיימא באגם לליפנא דאמרת הרי פרתי קנויה לך מעכשיו קנה ללישנא דאמרת סמוך לגניבתה קנויה לך לא קנה ואפי' לר"נ גופיה לא אשכחן דפליג עליה דר' יוחנן דהא מימרא דר"נ כעין מימרא דרב דימי א"ר יוחנן היא דאוקימנא במעכשיו ומאי אפי' עומדת באגם אפי' עומדת ברשות שאינה קונה לו ואפי' ברה"ר נמי ואורחא דמלתא קאמר דדרכה דפרה באגם אלא רב חסדא ורמי בר חמא דסברי משיכה דהשתא מהניא לבתר זמן כסימטא וכיוצא בה הם שסוברין דר"נ כשלא אמר מעכשיו הוא וסברי נמי דרב דימי א"ר יוחנן בלא מעכשיו הוא ופליגא דרבנן ואנן לא קי"ל הכי אלא רב דימי ורבין לא פליגי בהא דא"ל מעכשיו ודר"נ נמי לא פליגא ובדא"ל מעכשיו היא ולענין לידי רה"ר אי כרה"ר דמי או לא מצינו בענין ד' אמות של אדם שהן קונות לו בצידי רה"ר דלאו כרה"ר דמי אלא כסימטא כדאיתא בשנים אוחזין וכך אמרו למעלה בפ' אלו נערות דבין לרבנן ובין לר"א לידי רה"ר לאו כרה"ר דמי וקונה בו במשיכה בסימטא ואגם:

השגות הראב"ד

ומאי ניהו דמי השט"ח שהוא חייב להחזירו ללוה שהרי נמחל שעבודו והלוקח כבר לקחו בדמים הוא וכל שעבוד שיש בו ועתה במחילתו של זה אותו השטר יוצא מתחת ידו בלא דמים ומש"ה מתחייב לשלומי ליה דהוא ליה כגזלן שמוציא ממון מתחת ידו של חבירו אבל השעבוד שהיה בו אינו משלם דהיזקא דממילא הוא ואינו ניכר. ומאן דדאין דינא דגרמי מגבה ביה בההוא שטרא ככשורא לצלמי כלומר כמו שהקור' מצויירת נמכרת יותר מפני צורותיה כך גובין בשביל זה השטר דמי האותיות שבו והן אותיות הזוכרת החוב שבו. נמצא כי כל החוב גובין ממנו. ודמי הענין הזה לענין המוכר שדה לחבירו באחריות והרי הוא יוצא מתחת ידו שהוא חייב באחריות דמיו ובאחריות השבח ששבח ברשות הלוקח בין שבח ששבח מאליו בין שהשביחו הלוקח ואע"פ שלא פירש לו את השבח וה"נ לא גרע מאוהו השבח ותו לא מידי. וענין המוכר שט"ח לחבירו דאמרי' התם שאם חזר ומחלו מחול ואמרי' נמי הכא בענין קריבתיה דר"נ דזבינא כתובתה וכו' ובתר דאיגרשה ושכיבה ושבק ברתא אתו לקוחות ותבעי ליה לברתה דשמעי' מינה דלית להו ללקוחות דינא בהדי בעל שהוא הלוה דוקא בשלא כתב המוכר ללוקח והלך ותדין ותערער עמו ותוציא לעצמך. וכן הלוה לא כתב למלוה בשטר החוב הריני משועבד לך ולכל הבאים מכחך אבל אם כתב הלוה למלוה כך בשטר חובו שוב אינו יכול למחול לו והולך הלוקח ודן עם הלוה ומוציא ממנו על כרחו שכבר נשתעבד לו משעת מכירה והוה ליה כמי שכתב לו שטר על שמו שאינו יכול עוד המוכר למחול ואם כתב המוכר ללוקח בשטר המכר ותלך ותדון עמו ותוציא לעצמך יכול הלוקח לתובעו ללוה בדין ולהוציא ממנו על כרחו דלא גרע מהרשאה. מיהו יכול המוכר למחול ללוה את חובו אא"כ כתב הלוה למלוה בשטר החוב הריני משועבד לך ולכל הבאים מכחך כאשר כתבתי וכבר כתבתי בקונטרס ההרשאות מפורש יפה. אחר כל אלה האמת והשכל הם הם עיקר הראיות והנה אין הדעת מקבלת אפי' למאן דדאין דינא דגרמי שישלם לו כי אם הדמים שנתן בו ואין הענין הזה דומה למוכר שדה לחבירו באחריות והיא יוצאה מתחת ידו שמשלם לו כל השבח ואפי' שבח ששבח מאליו ואע"פ שלא פירש לו את השבח מפני שהמוכר שדה לחבירו באחריות ושבחה ברשות לוקח של לוקח הוא לגמרי וקא משתרש ליה נמי למוכר דהא קא עייל לבעל חובו בכלל פרעון אבל הכא דגרמא בעלמא הוא וכעין קנסא הוא מאי דשקיל מיניה וקא מפסיד ליה השתא מתחייב לשלומי ליה ואידך לא. ואי משום דאמרי מגבה ביה ככשורא לצלמי דמשמע על אותיות הזכרת החוב שהיה כתוב בשטר החוב שמכר משום הא לא איריא דודאי מפני אותן האותיות נמכר בדמים גדולים כמו הכשורה שנמכרת יותר מפני הצלמים ועכשיו הפסידו ממנו במחילתו הנייר והצלמים שעליו והוא מה שנתן בו מפני האותיות שבו כי הוא ההפסד. הלכך ההיא ברתא קריבתיה דר"נ אהני לה מחילתה לגבי אבוה בההוא יותרא דכתובת אמה דהדרא וירתא לה מאבוה וכן עיקר:

קדס ובא בעל חוב לב"ד והגבוהו ראשון מה שגבה גבה מן הדין אנו מגבין לבעל חוב תחלה משום טעמא דיותר ממה שהאיש רוצה לישא
ולאחר גבייתו זכה בהן מן הדין. ומה שהצריך הרי"ף ז"ל להביא ראיות דמאי דאמר שמואל בשני שטרות היוצאין ביום אחד שודא דדייני דלא
אמרינן בשטרי הודאות והלואות אכתוב לפנינו בפרק מי שהיה נשוי [סי' ססב] בסייעתא דשמיא: **ודאי** דאמריתו כו'. ל' שאלה הוא.
שאלו אמת ששמעתי שאמרתם דבר זה של תימה דמטרחינן ליה ללוה למכרה והלא המלוה עיקר סמך שלו על הקרקע הוא: תולה מעותיו בעובד

כוכבים הוא. מעות היה לו לפרוע ואמר של עובד כוכבים הם: לדידך דאמרת כו'. במסכת ערכין בפ' שום היתומים (דף כב.) פריעת בע"ח מצוה מלוה עליו לפרוע ואמת דבריו דכתיב הין צדק שיהא [ב"מ דף מט.] הן שלך צדק ולאו שלך צדק: בד"א. דלוקה מ': מכין אותו. קודם שעבר על העשה ויש בידו לקיים וכתב ר"ח ז"ל וכן דין היתומים שירשו מטלטלין דקי"ל מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם ע"כ ואי להכותן עד שיפרעו קאמר לא נהירא דלקמן בפרק מי שהיה נשוי (דף נא:) גבי עובדא דקטינא דאביי משמע דלא כייפינהו אביי למפרע (ח*)(אדרבה אמרי ליה) דאי אמרי ליה חמשין זוזי דמי קטינא סלוקי סלקוה אלמא לא כייפינן להו הילכך משמע ודאי דכי אמרינן מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם מצוה דרבנן קאמר אבל לא כייפינן להו וכ"כ רש"י ז"ל:
גרסי' בגמ' [דף פו:] בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא הרי...

נר מצוה

דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא והכין שדר ר' האי גאון למר אברהם קבסי זצ"ל ואיכא מ"ד דהא דאמימר ליתא אלא כששטר כתובה ושט"ח שניהם יוצאים ביום אחד דדיינינן בהו שודא דדייני כדאמרינן* (א) שני שטרות היוצאין ביום אחד רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני ואתא אמימר לאשמועינן דהיכא דחד מינייהו בע"ח וחד מינייהו כתובת אשה (א) *[איכא] שודא דדייני בהא מילתא דלבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן דיותר ממה שהאיש רוצה להנשא אבל (בעלמא) היכא דשטר חוב וכתובה שוין כגון *לוה ולוה ואחר כך (ב) קנה אי נמי מטלטלין בזמן הזה דקיימי לן חולקין לא אמרינן בכי האי מילתא לבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן דהא לאו שודא דדייני הוא הילכך כתובה ושטר חוב נמי חולקין (ג) כבעלי חובות והאי מימרא לאו מימרא מעליא הוא חדא דלא אמרינן בגמרא דזמנם ביום אחד אלא סתמא קאמר האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובעל חוב למימר דכל היכא דכי הדדי נינהו (ג) וליכא דינא דקדימה לבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן ועוד דהא דאמר שמואל בשני שטרות היוצאין ביום אחד שודא דדייני דקא גמרי מיניה לאו שטרי בעלי
דף צד: חובות נינהו אלא שטרי קרקעות נינהו כגון מעשה *דרמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא דמפרש לקמן אבל בשטרי הודאות והלואות לא אמר שמואל (ג)
דף צג: שודא דדייני דהא תנן היו *כולן יוצאות בשעה אחת ואין שם אלא מנה חולקות בשוה וליכא למימר דשמואל פליג אמתני' דאם איתא דפליג שמואל אמתניתין אדמותבינן עליה* מברייתא דקתני שני שטרות (ד) היוצאות ביום אחד חולקין ופריק הא מני רבי מאיר היא דאמר עדי חתימה כרתי לותביה ממתניתין אלא ודאי מדלא אותבי' ליה ממתניתין שמעינן דלא פליגא דשמואל אמתניתין אלא דשמואל לחוד ומתניתין לחוד ואע"ג דחזינן בירושלמי* דאקשי בה על שמואל וקאמר הכין מתניתין פליגא אדשמואל דאמר מי שהיה נשוי וכו' אין שם אלא מנה חולקות בשוה ולית תמן שודא דדייני אגמרא דילן סמכינן ומדחזינן לגמרא דילן דלא אקשי מינה לשמואל שמעינן דלית היא פליגא עליה ולגמרא דבני מערבא דסבר דמתניתין פליגא אדשמואל מסתברא לן דהלכתא כרב (סבירא ליה) דקיימא מתניתין כוותיה וממילא הדרי תרין גמרי לחד טעמא דבהודאות והלואות חולקין ומסתייע נמי האי סברא מהא דגרסינן פרק חזקת הבתים* זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי אמר רב נחמן כל דאלים גבר ואקשינן ומאי שנא משני שטרות היוצאין ביום אחד דרב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני ושנינן התם ליכא למיקם עלה דמילתא הכא איכא למיקם עלה דמילתא והדרינן ואקשינן ומאי שנא מהא דתנן המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וזה אומר משלקחתי ילדה יחלוקו ושנינן התם איכא דררא דממונא למר ואיכא דררא דממונא למר הכא אי דמר לאו דמר ואי דמר לאו דמר מדקא משנינן (ה) הכא דאיכא דררא דממונא למר ואיכא דררא דממונא למר ולא משנינן א הכי בשני שטרות היוצאין ביום אחד אלא קא משנינן בה דליכא למיקם עלה דמילתא שמעינן דשני שטרות היוצאין ביום אחד דאמר שמואל שודא דדייני ליכא דררא דממונא למר ודררא דממונא למר אלא אי דמר לאו דמר °ואי דמר לאו דמר כעין זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי דליכא דררא דממונא למר ודררא דממונא למר (ד) ומש"ה משנינן בה (ו) בליכא למיקם עלה דמילתא ולא משנינן (ז) באיכא דררא דממונא למר הרי איפשיט לך דשני שטרות היוצאין ביום אחד דדיינינן בהו שודא דדייני ליתא בשטרי הודאות והלואות אלא בשטרי קרקעות בלחוד דאי איתא בשטרי הודאות והלואות הא איכא דררא דממונא למר ודררא דממונא למר *(ועוד דשודא דדיינא למאן דחזי יהיב ואי האי לא מצי יהיב לה לאשה לא הוי שודא דדייני שודא דדייני למאן דבעי יהיב) ועוד אי לאו דשני שטרות דבעלי חובות (ה) היוצאין ביום א' חולקין לא הוי נמי לוה ולוה ואח"כ קנה חולקין דהיינו טעמא דלוה ולוה ואח"כ קנה* דחולקין משום דשעבודא דתרוייהו בהדי הדדי קאתו והכא נמי כששניהם יוצאין ביום אחד שעבודא דתרוייהו בהדי הדדי קאתי ומש"ה תנן היו כולן יוצאות בשעה אחת ואין שם אלא מנה חולקות בשוה וחד יומא באתרא דלא כתבי שעות כחדא שעתא באתרא דכתבי שעות דמי הלכך תרוייהו (ו) חד טעמא נינהו וחד דינא נינהו וליכא שינויא בינייהו וכבר אבטיל ליה ההיא סברא וליכא למיסמך עלה הילכך בין שטר חוב וכתובה יוצאין ביום אחד בין ששניהן (ז) כעין לוה ולוה ואחר כך קנה בין מטלטלי בזמן הזה הואיל ושעבודא דתרוייהו בהדי הדדי ב קאתו וליכא דינא דקדימה לחד מינייהו אי ליכא אלא מאי דשקיל חד מינייהו לבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא: אמר ליה רב פפא לרב חמא ודאי דאמריתו משמיה דרבא *האי מאן דמסקי ביה זוזי ואית ליה ארעא ואמר זיל שקול מארעא אמרינן ליה

רש"י

(בעמוד) ודאי הא דאמריתו כו'. לשון שאלה וכי אמת הוא מה ששמעתי שאתם אומרים דבר של תימה דמטרחי ללוה למכרה והלא המלוה עיקר סמך שלו על הקרקע הוא:

מכלתין דף צד.
ג"י מהר"ם
לשון הרא"ש לוה ונשא

הגהות הב"ח
(א) בד"ה בגי' לא אמרי' שודא דדייני בהא מלתא וכו' אלא הכי לבעל חוב יהבינן כצ"ל: (ג) כבעלי חובות כצ"ל: (ג) כ"ב דעבדינן כהן: (ד) כצ"ל: (ה) מדקא משנינן בהא היכא דררא דממונא כצ"ל: (ו) דליכא כצ"ל: (ז) איכא כצ"ל: (ח) אדרבה אמר להו דאי כצ"ל: (ט) כ"ב זו: (י) לאחר כצ"ל: (כ) כ"ב ולידי כרה"ר והס"ד. [לפניו לא היה גירסת מהר"ם שמדפס מקודסכר"ן]:

הגהות הרי"ף
(א) לקמן ברי"ף סימן שאח: (ב) דאם ככר קנה רק שכשבא וזוכה בכתובה ומנה ביום א' הוא ליה

ליה א"כ מעכשיו כמאן דליתיה דמי וכן נמי הא דר"כ אי מעכשיו היא אגס דנקט לאו דוקא דמאי שנא אגס אפילו עומד ברה"ר ממש או אפילו ברשות נותן נמי קנה וכדמוכח בר"פ המפקיד (דף לד.) והיינו טעמא משום דגופה קני מהיום ופירא לאחר זמן כדמוכח בפרק יש נוחלין
*) נראה כמהר"ם למחוק
דף

[דף קלו.] בההוא דכותב נכסיו לבנו לאחר מותו וא"כ היכי משמע בסוגיין דדוקא באגם הוא דאמר הכי אבל לא ברה"ר . לפיכך נראה דבעיין בדלא אמר מעכשיו הוא וסברינן דכל שלא יצא מרשותה מגורשת ומש"ה מיבעי' לן לידי רה"ר אי כרה"ר ממש הן שאפי' ממון גמור שלו יוצא בו מרשותו כדאמרינן עלה דמתני' דלעיל [דף פד:] והוא שלבורים ומונחים ברה"ר או דילמא אינו יוצא בהם מרשותו אלא הרי הוא כאגם שאין ממון שלו יוצא בו מרשותו והלכך גט זה אנו רואין אותו ביום ל' כאילו הוא עומד ברשותה והרי היא מגורשת בקבלה ראשונה שהרי לא יצא מרשותה ואין זה כטלי גיטך מע"ג קרקע משום דהכא הא איכא נתינה לשם גירושין אלא שאינו רוצה שיחולו הגירושין עד לאחר ל' ופשטינן לה מדר"כ דאמר קנה אפילו עומדת באגם כלומר דאע"ג דלא א"ל מעכשיו *) (לא קני) עד לאחר ל' יום כי קיימא באגם קני דחשבינן לה כאילו ברשותו ממש היא וקנה אותה במשיכה ראשונה כיון שעדיין ברשותו היא :

ולענין הלכה כ' בחי' הרשב"א ז"ל דנהי דרמי בר חמא ורב חסדא סברי דהא דר"כ בדלא א"ל מעכשיו היא אנן לא קי"ל הכי דהא אסיקנא בסוף פרק האשה שנפלו לה נכסים [דף פב.] דבדלא א"ל מעכשיו לא קנה הלכך כי היכי דתיקום לן הא דר"כ כהלכתא מוקמינן לה בדאמר ליה מעכשיו ולא כסברייהו דרמי בר"ח ורב חסדא. הלכך לענין גיטין אי א"ל מעכשיו ה"ז מגורשת ואינה מגורשת בין הניחתו בלדי רה"ר בין הניחתו ברה"ר ממש דמספקא לן דילמא תגלה הוי ואי לא א"ל מעכשיו אינה מגורשת כלל דלידי רה"ר וסימטא ואגם אינם מקומות שלה שיקנו לה מדין חצר . ולדידי לא מחוור לי האי פסקא משום דלעיל בפ' האשה לאו מסקנא דגמרא היא דבלא מעכשיו לא קנה אלא דר' יוחנן אדרבי יוחנן מפרקינן ומסקינן דלרבי יוחנן בדלא אמר מעכשיו לא קנה וכיון דלאו מסקנא דגמרא היא וחזינן דרמי בר חמא ורב חסדא סברי דהא דר"כ בדלא אמר מעכשיו היא לית לן למיפלג עלייהו לומר דרב נחמן לא אמרה אלא במעכשיו וכיון דר"כ דקי"ל כוותיה בדיני אמר דאפי' בלא מעכשיו קנה ורמי בר חמא ורב חסדא הכי ס"ל נקיטינן כוותייהו דאפילו בלא מעכשיו קנה ולענין גיטין מגורשת . ולא ידעתי לסוף דעת הרמב"ס שכתב בהל' גירושין פ"ט דבלא מעכשיו מגורשת ובמשוך פרה זו כתב בפ"כ מהל' מכירה דבלא א"ל מעכשיו לא קנה : **מתני'** המושיב אשתו חנונית. למכור יינו ופירותיו בחנות : אפוטרופא. להכניס ולהוציא פירות ולשכור פועלים ולישא וליתן והאי דיקא לאו דוקא באשתו דכל אדם נמי שמנה אותו אפוטרופא משביעו כל זמן שירצה כדתנן בפ' כל הנשבעין (דף מה.) ואלו נשבעין שלא בטענה וכו' והאפוטרופין ונקט אשתו לרבותא דלא תימא דכיון שיש לה להשבע כשתובעת כתובתה דלא תשבע אלא בסוף וכסבריה דרבי שמעון דאמר בסיפא דמתניתין דלקמן דאינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה על אפוטרופיא : רבי אליעזר אומר אפילו על פילכה ועל עיסתה. כלומר אפילו לא הושיבה חנונית ולא מינה אפוטרופיא משביעה אם עכבה כלום מפילכה ועיסתה ובגמ' איבעי לן ר"א אי ע"י גילגול קאמר דשמעיה לת"ק דאמר דמשביעה על האפוטרופיא ולא על פלכה ועיסתה ואפילו ע"י גלגול שבועת האפוטרופיא משום דאין אדם דר עם נחש בכפיפה ומילא אמרה ליה כיון דקא דייקת כולי האי לא מיכנא דאדור בהדך ואתא ר"א למימר היכא דהושיבה חנונית מגו דמשתבעה אאפוטרופא משתבעה נמי על ידי גלגול על פלכה ועל עיסתה דמגלגלין בדרבנן . או לכתחלה קאמר דאפילו לא מנה אפוטרופא משביעה על פלכה ועל עיסתה שהרי אפוטרופיא הוא זה ואסקינן דר"א אפילו לכתחלה קאמר ומשמע דלמסקנא ע"י גלגול מודו ליה רבנן דמגלגל עליה על פילכה ועל עיסתה דלית לן למימר דפליגי כולי האי : **גמ'** חזינן לרבוותא וכו' דקתני סיפא במתני' דלקמן [דף פז:] : לאפוקי מדר"א ומחלוקתו . דכ"ז שאינה תובעת כתובתה אינה נשבעת לא על פלכה ולא על עיסתה ולא על אפוטרופיא : ועוד דסוגיא דשמעתא כתנא קמא אזלי . דאמר עלה במתני' דבסמוך שבועה מאי עבידתא אר"י אמר רב על אפוטרופיא שנעשת בחיי בעלה אלמא דמשביעין אותה על אפוטרופיא : [בכאן השמיט הר"ן ז"ל חמשה דפין . וזהו מנמוקי יוסף במקום שהשמיט הר"ן ז"ל] : **גמ'** איבעי להו ר"א ע"י גילגול קאמר או לכתחלה ת"ש וכו' . ע"י גלגול שנשבעה על האפוטרופסות ומגלגל עליה באותה שבועה שתשבע על פלכה ועל עיסתה אבל לכתחלה (ג) (כר"א) לא (א) : בכפיפה . בתוך קופה אחת והכי איתא בירושלמי [הלכה ד] מ"ט דרבנן שאם אתה אומר כן אין שלום בבית לעולם שברה כלים מאי את עביד לה כש"ח או כש"ש מסתברא אפילו כש"ח אינה שאם אי אתה אומר כן אין שלום בבית לעולם ע"כ : [או לכתחלה קאמר] . אבל ע"י גלגול לא איכפת לה שהרי נתחייבה לו שבועה ומה יקשה לה גלגול אם לא עכבה כלום : **מתני'** כתב לה נדר ושבועה וכו' . כתב לה לאו דוקא (ג) והוא הדין באמירה דכל

*) גרסת מהר"ס למחוק

ליה א זיל זבין את ואייתי הב לי א"ל לא ההוא דשמיע לך תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה ב הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן *א"ל רב פפא לרב כהנא לדידך דאמרת ג פריעת בעל חוב *מצוה אמר לא ניחא ליה למעבד מצוה מאי א"ל תנינא בד"א במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון שאומר לו עשה סוכה ואינו עושה (עשה) לולב ואינו נוטל היו *מכין אותו עד שתצא נפשו : *מתני' המושיב את אשתו חנונית או שמינה אפוטרופא הרי זה משביעה כל זמן שירצה (א) לא הושיבה חנונית ולא מינה אפוטרופא ה"ז אינו יכול להשביעה רבי אליעזר אומר אפילו על פלכה ועל עיסתה : **גמ'** חזינן לרבוותא דאמרי לית הלכתא כת"ק ולא כרבי אליעזר אלא כר"ש דקתני סיפא* ר"ש אומר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה [א] אינה תובעת כתובתה אין יורשין משביעין אותה ואמרינן ר"ש אהייא ואסקה רב פפא* לאפוקי מדרבי אליעזר ומחלוקתו למימר דהלכה כרבי שמעון ואנן סבירא לן דהלכה כתנא קמא דהוא סתם מתניתין וקיימא לן בכל דוכתא דלא אפסיקא הלכה בהדיא דהלכה כסתם מתניתין והכא לא אפסיקא הילכתא בהדיא דרב פפא לא אתא לאפסוקי הלכתא אלא לפרושי בעלמא הוא דאתא והכי אמר רב פפא רבי שמעון לאפוקי מדרבי אליעזר ומחלוקתו קאתי ולעולם הלכתא כתנא קמא ועוד הא קתני לה גבי הילכתא פסיקתא דתנן ואלו נשבעין שלא בטענה השותפין והאריסין והאפוטרופין והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית ובן בית וקי"ל דהני כולהו הילכתא נינהו ולא מצית למימר דהאי אשה אלמנה היא דאשה סתם קתני בין אלמנה בין א"א (ועוד דלא קתני הכא הנושאת והנותנת בתוך הבית כשתובעת כתובתה) ועוד דסוגיא דשמעתא כת"ק אזלא הלכך הילכתא כת"ק דאמר המושיב אשתו ד חנונית או שמינה אפוטרופא ה"ז משביעה כל זמן שירצה : *מתני' ג כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביעה אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה

נדר

רש"י

ההוא תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה . מעות היה לו לפרוע ואומר של עובד כוכבים הם ושיקר : פריעת בעל חוב מצוה . עליו לפרוע ולאמת דבריו שנאמר הין צדק שיהא הן שלך צדק ולאו שלך צדק : במה דברים אמורים . דלוקה ארבעים : מכין אותו . קודם שעבר על עשה ויש בידו לקיים : **מתני'** המושיב את אשתו חנונית . למכור את יינו ואת פירותיו בחנות : משביע אותה . שלא עיכבה בידה כלום משלו : אפוטרופוס . להכניס ולהוציא פירות ולשכור פועלים ולישא וליתן בשלו : **מתני'** כתב לה נדר . שנודרת לו יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם עכבתי כלום משלך כדאמרינן במסכת גיטין נמנעו מלהשביעה התקין רבן גמליאל הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה כתובתה : אינו יכול להשביעה . בגמרא מפרש איזהו שבועה : אבל משביע את יורשיה . אם גירשה ומתה ויורשין תובעין ממנו את כתובתה נשבעין שבועת יורשין המפורשת במס' שבועות שבועה שלא פקדתנו בשעת מיתה ולא אמרה לנו קודם ולא מצינו שטר בין שטרותיה ששטר כתובתה פרוע הוא : ואת הבאים ברשותה . אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה והלקוחות תובעין

ספר הזכות

בהלכות חזינן לרבוותא דאמרי לית הלכתא לא כת"ק ולא כר"א אלא הלכתא כר"ש דקתני סיפא ר"ש אומר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה : השיב הרב ז"ל ואני אומר אם בפירוש אמרו הגאונים לכה כרבנן במושיב אשתו חנונית או אפוטרופא הדין עם הרב כי בודאי סתם משנה היא והלכתא כוותיה אבל ם אמרו שאין הלכה כר"א ומחלוקתו אלא כר"ש אמת אמרו כי לא באו להוציא המושיב את אשתו חנונית או פא מהלכתא ולפטור אותה משבועה אא"כ פטרה אלא לפטור את אשתו מלהשביעה על פילכה ועל עיסתה בין גול בין בפני עצמה דהיינו לאפוקי מדר"א ומחלוקתו דבהא איפלגו דרבנן סברי ע"י גלגול מיהא משביעה בר אפי' בתחלה ור"ש סבר דאפי' ע"י גלגול נמי אין משביעה על פלכה ועל עיסתה משום דאמרה אי בהדאי כולי האי לא מצינא דאידור בהדך ובהא ודאי הלכה כר"ש כיון דחזינן סוגיא דשמעתא לפרושי למלתיה אלמא הלכתא כוותיה וכולהו מלתא דר"ש כהלכתא מוקי לה הלכך בהאי נמי הלכה כוותיה ודייקא נמי רינן לאפוקי מדר"א ומחלוקתו ולא אשכחן בהו פלוגתא במושיב אשתו חנונית אלא בפלכה ועיסתה בלחוד הוא ולאפוקי ממחלוקתן קאמר ולא ממה שהם שוין בו ותו לא מידי . ע"כ דברי הרב ז"ל . ואלו דברי תלמיד מחבר הגאונים ז"ל בפירוש אמרו שאין הלכה כרבנן במושיב אשתו חנונית דמשביעה וכך תמצא מפורש בהלכות דאע"ג דהושיבה חנונית או מינה אפוטרופיא בעל כלל כלל לא מצי משבע לה וכן מפורש לרבינו הגאון שהוא ן של בעלי סברא זו בשער הה' משערי השבועות שלו שהאריך הרבה לפרש שהלכה כר"ש ואין הלכה כמשנתינו הושיבה חנונית או אפוטרופיא אין בעלה משביעה בעולם על טענת שמא וכיון שזה דעת הגאונים הדין עם גדול שכבר הודה לו הרב ז"ל ומ"מ אין פי' הרב נכון דלר"ש כיון דבשעת תביעה של כתובה משביעין אותה פשיטא שכל הדברים מה לה] מן השבועה מה שנטלה מפלכה ועיסתה ושאר הוצאות של ביתו ועוד דא"כ ר"ש לקולא הוא והאי כל זמן שתובעת כתובתה אם ור"ש לקולא מאי כל זמן דמשמע דשמעיה לת"ק דפטר לה משבועה ואפי' תובעת כתובתה וא"ל כל זמן שתובעת כתובתה לא א הדרא קושיא לדוכתה ולשון ר"א ומחלוקתו אינו כמו שפי' הרב לאפוקי ממחלוקתן אלא כאומר לאפוקי מדר"א ומאותו ורה לא בהמה מן חיה ולא חיה מן בהמה חוץ מר"א ומחלוקתו שהיו אומרין חיה מתעברת מן בהמה . וכן במס' שבת בפ' ם שגורסין אלא א"ר פפא כך הוא מדשמעוה ר"ש לת"ק דקאמר הושיבה חנונית אינה נשבעת על פלך ועיסה ור"א קאמר מת שהיורשין משביעין אותה ומתגלגלת עליה שבועה דחנות ושל פלך ועיסה ולפי שהוא מחמיר על דברי ת"ק לומר שנשבעת ה אפי' כדברי המיקל דהיינו ת"ק אינה נשבעת וזה פי' נכון . ורגילין היינו לפרש דלת"ק אינה נשבעת כלל על פלך ועיסה עם נחש בכפיפה הוא ובזה ר"ש מחמיר להשביעה על הכל בשעת תביעת כתובה וזה

השגות הראב"ד

א] עוד כתב הרב ז"ל בענין המושיב את אשתו חנונית או אפוטרופיא דפסקו רבוותא דלית הל כר"א אלא כר"ש דאמר אם אינה תובעת כתובתה אין היורשים משביעין אותה וא לאפוקי מדר"א ומחלוקתו אתא . ודחה הרב את דבריהם מב' טעמים . הא' מפני שהוא סתם אתא למיפסק הלכתא כר"ש אלא לפרושי מלתיה דר"ש אהיכא קאי . ועוד דסתם מתני' היא בשב נושאת בתוך הבית וכו' אלו הן דברי הרב ז"ל : ואני אומר אם בפירוש פסקו הגאונים שאין ה את אשתו חנונית או אפוטרופיא הדין עם הרב כי בודאי סתם משנה היא והלכתא כוותיה אבל אם הלכה כר"א ומחלוקתו אלא כר"ש אמת אמרו כי לא באו להוציא המושיב אשתו חנונית או א ולפטור אותה משבועה אא"כ פטרה אלא לפטור את אשתו מלהשביעה על פלכה ועל עיסתה בין ע עצמו דהיינו לאפוקי מדר"א ומחלוקתו דבהא איפליגו רבנן סברי ע"י גלגול מיהא משביעה ור"ש ור"ש סבר דע"י גלגול נמי אין משביעין על פלכה ועל עיסתה משום דאמרה ליה אי דייקת ב מצינא דאדור בהדך ובהא ודאי הלכה (כרבי) [כר"ש] ואע"ג דלא אפסקי' בהדי' הלכה כר"ש כיון דחז דשקלא וטריא לפרושי מלתיה אלמא הלכתא כוותיה וכולה מלתא דר"ש כהלכתא מוקמי לה בהא נמי דהכי הוא מדקאמר לאפוקי מדר"א ומחלוקתו לא אשכח להו פלוגתא במושיב את אשתו ח ועיסתה בלחוד הוא דפליגי ולאפוקי ממחלוקתן קאמר ולא ממה שהם שוים בו ותו לא

דכל שהוא פטור או מחילה באמירה בעלמא סגי כדאיתא פ"ק דקדושין (דף טז.) וכן כתב הריטב"א ז"ל: נדר. אע"ג דנדר לא תקנוהו אלא לאלמנה מפני שהיתה מקילה בשבועה ומוריא היתרא דקא טרחא קמי יתמי ונמנעו מלהשביעה והתקין ר"ג הזקן שתהא נודרת והנדר הוא שאומרת יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם נהנתי מכלך כלום ואילו הכא אמרינן עליך דמשמע גרושה מכל מקום כיון שהנדר הוא להקל עליה ודינה הוא בשבועה אם לא פטרה בפירוש משתיהם היה יכול לומר לה לא פטרתיך אלא מן השבועה אבל בעלמא כל שחייב לחבירו שבועה ופטרו ממנה הרי פטור מכל נדר וכן איפכא וכן כתב הריטב"א ז"ל ומיהו נראה שאם נתחייב שבועה לו ממקום אחר שיכול להשביעו גם ממה שפטרו על ידי גלגול מדכתב הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל בחדושיו מלאתי בחבור ב)*הגאונים ז"ל הסכימו רבותינו ז"ל שטר שיש בו נאמנות יכול לגלגל אותו על מקום אחר *(והרב ז"ל חוזר על פירוש המשנה בשבילם ומלא להם סיוע לפירושו מן התוספתא): אבל משביע וכו' ואת אלו הבאין ברשותה. פירשו בתוספתא אלו (ב) הבאים ברשותה כל שמכרה או נתנה להם כתובתה והשבועה היא שבועת היורשים [המפורשת במסכת שבועות והיינו שלא מלינו ושלא אמר לנו ששטר זה פרוע וגם אלו שמכרה להם נשבעים שבועת היורשים] אם היא מתה וכמו שפירש"י ז"ל דאם היא בחיים איך ישבעו הלקוחות ששטר זה [אינו] פרוע והלא למחר תאמר שהיא פרועה ומהימנא מגו שיכולה לחזור ולמחול וכן הדין במלוה הלכך צריכה היא או המלוה לישבע בעצמם אבל במקום שאינו יכול למחול כגון [דף פה:] מכנסת שטר חוב לבעלה גם אינה נאמנת לומר שהיא פרועה והרי הוא כאילו מת המוכר וגובה בשבועה לוקח בין מן הלקוחות של לוה בין מיורשיו וכ"כ הרב הרמב"ן ז"ל: אבל יורשיו משביעין וכו'. אם באת לגבות מהן שהרי לא פטרה אלא ממנו אם תגבה כתובתה בחייו והא דאמרי' שגובין יורשיה בשבועה אוקימנא במס' שבועות [דף מח.] כשמתה היא תחלה שאילו מת הבעל תחלה הרי מת לוה ואח"כ מלוה שאין היורשין גובין כלום שכבר נתחייב מלוה שבועה לבני לוה ואין אדם מוריש שבועה לבניו: ולא ליורשי ולא לבאין ברשותי. אשמועינן הך סיפא דס"ד לתנא דמתני' דכי היכי דמהני נאמנות לגבי לוה גופיה הכי נמי מהני על יורשי לוה ועל הבאים מכחו משום דיורש כרעא דאבוה הוא והרי הוא כאילו הנכסים ברשותו של לוה עצמו בשעת גוביינא ומיהו על באים מכחו דאשמועינן *מדתני הכא ולא לבאים ברשותי לא איירי בלקוחות ובמקבלי מתנות דבמקום שחב לאחרים אינו נאמן וכן הסכימו הגאונים כולם וכן דעת הרמב"ם ז"ל דלגבי יורשים דוקא מהני נאמנות ולא לגבי לקוחות וכדי למלאת זכות לדבריהם ז"ל הוצרך הרמב"ן ז"ל לדחוק עצמו בספר הזכות ליישב משנה זו ופירש דהני באין מכחו לאו דומיא דהני אחריני שפירשנו שהם לקוחות אלא הני הם אפוטרופוס שמינה על נכסיו או נתן נכסיו במתנת שכיב מרע דכיורשין שויה רבנן: הלכה מקבר וכו'. הרמב"ן ז"ל מצא בתשובה לרי"ף שפירשה לבבא זו [ארישא] בשלא פטרה הבעל כלל ואפ"ה כיון שלא השביעה ולא לוה להשביעה פטורה ובתוספתא ובירושלמי פירשוה אמתני' גופא אלא דאיכא דמוקי לה ג)אמציעתא דאמר אין לי ולא ליורשי כתב הרב בעל העיטור ז"ל חזינן בחיבור הרב תשובת רי"ף דאתשיל קמיה אם היתומים משביעין את האלמנה על מה שנשאה ונתנה בחיי בעלה אם מת בעלה ולא השביעה והשיב פלוגתא היא בין בעלי הוראה איכא מאן דאמר הלכה כסתם משנה המושיב את אשתו וכו' ואיכא דפסיק הלכתא כר' שמעון דאמר תובעת כתובתה יורשין משביעין אותה אינה תובעת אין יורשין משביעין אותה ודעתו נוטה שהלכה כסתם משנה שאם מת ולא השביעה נתגלה דעתו שכבר מחל לה ומש"ה אמרינן הלכה מקבר בעלה וכו' אבל אין משביעין אותה לשעבר משום שבעלה כבר מחל לה ולא נהירא לן ומסתברא דפלוגתא דחנן ובני כהנים גדולים היא וכשתגבה כתובתה תשבע על הכל עכ"ל ופסקן של דברים דאי קאי ארישא אע"פ שלא אמר אין לי (ג) [אלא בלא נדר ובלא שבועה סתם] לא מיבעיא איהו שאינו יכול להשביעה אלא אף יורשין אין משביעין אותה על אפוטרופיא שעשתה בחיי הבעל אא"כ היתה תובעת ובאת לגבות כתובתה מהם וכדפרי' וכדמוכח בגמ' [ובפלוגתא דחנן ובני כהנים גדולים] אי נמי משביעין אותה היינו אם עשתה אפוטרופיא לאחר מיתת בעלה או אם באת לגבות משביעין אותה אפילו ממה שעשתה בחיי בעלה וכדפרישית ותרוייהו איתנהו ואי קאי אמציעתא שפטרה ממנו [ומיורשיו] אפילו נעשית אפוטרופיא לאחר מיתת בעלה פטורה (א) ודוקא בשמנה אפוטרופסות בחייו ונמשך אפוטרופסות שלה לאחר מיתה אי נמי שמנה אותה עליה בפירוש אבל יתומים שהושיבו אותה אפוטרופיא על נכסיהם מדעת עצמן זו אינה בכלל דנכסים של יתומים הם והם מושיבין אותה לדעתם בנכסיהם ונשבעת להם כל זמן שירצו. כן העלה הרמב"ן בחידושיו: שבועה מאי עבידתיה. דאמר לה נדר ושבועה אין לי עליך למאי נריך לה הימנות זה: על הפוגמת. כדלקמן במתני' שהיתה חייבת להשבע והשתא נפטרת בהימנות זה וכ"ש שנפטרת משבועת אפוטרופיא דלא אתי עלה אלא בטענת שמא והוא הדין לענין הבא ליפרע מנכסי יתומים דגריעא טפי מפוגמת אבל משבועת עד אחד שמעידה שהיא פרועה כתב הראב"ד ז"ל דלא הימנה מן הסתם דנהי דהימנה טפי מנפשיה טפי מעד אחד לא הימנה וכתב הריטב"א ז"ל שדעת הרמב"ן ז"ל כן ואני ראיתי הרא"ש ז"ל שאינו סובר כן: לשעבר מאי עבידתיה. הא דאמרינן במתני' דאין משביעין

נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך א)אינו יכול להשביע לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה אבל יורשיו משביעין אותה א ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך אינו יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה °הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזרה לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופיא אין היורשין משביעין אותה ואם נעשית אפוטרופיא יורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה לשעבר: תוספתא אלו הן הבאים ברשותה כל שמכרה או נתנה להם במתנה: גמ' א] כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך שבועה מאי עבידתה א"ר יהודה א"ר *על אפוטרופיא שנעשית בחיי בעלה ורב נחמן אמר רבה בר אבוה אפוגמת ב כתובתה הא דאמר רב יהודה אמר רב על אפוטרופיא שנעשית בחיי בעלה (א) אסיפא מתנינן לה דתנן הלכה מקבר בעלה לבית אביה וכו' יורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה על שעבר (א) שבועה מאי עבידתא א"ר יהודה אמר רב על אפוטרופיא שנעשית

רש"י

אותה נשבעין אף הן שבועת היורשין: אבל היורשים משביעין אותה. אם נתארמלה והיא או יורשיה באין לתבוע מן היתומין צריכין שבועה שהרי לא פטרה אלא ממנו אם באין לתבוע בחייו: לבאים ברשותי. אם אמכור נכסי ואת באה ליפרע מן הלקוחות: הלכה מקבר בעלה כו'. זו שפטרה בעלה מן השבועה: לבית אביה. שלא נתעסקה שוב בנכסיו: על העתיד לבא. על עסק שלאחר מיתה שלא עכבה כלום בידה דהשתא נכסי יתומים הן ולא מהני להו פטורא דידיה: גמ' שבועה מאי עבידתיה. איזוהי שבועה סתם שחייבת אשה לבעלה או ליורשים דקתני דכי לא פטרה משביעה וכי פטרה אינו משביעה: על אפוטרופיא. כלומר בכתיבתו פטרה מן שבועת אפוטרופיא אם הושיב אותה חנונית אבל אם פגמה כתובתה דתנן הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה מן אותה שבועה לא נפטרה ע"י תנאי זה דכי פטרה היינו משבועה דהוא רמא עלה אבל משבועה דהיא גרמה לנפשה לא פטרה: דלא

השגות הראב"ד

[illegible] כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך וכו' שבועה מאי עבידת' אמר רב יהודה על אפוטרופיא [illegible] בעלה ור"נ אמר על הפוגמת. וכתב הא דא"ר יהודה על אפוטרופיא שנעשית בחיי בעלה אסיפא [illegible] תנן [הלכה]מקבר בעלה לבית אביה וכו'. וכ"כ (השביעה) [בשאר השמועה] בשני מקומות דפטורה [illegible] קאי. ומתחזי מכלל דבריו דוקא על הפוגמת הוא דמהני לה פטורא אבל על אפוטרופיא לא מהני [illegible] לשון הגמ' הביאהו לומר כיון שהקשו בגמ' בשלמא למ"ד על הפוגמת כתובתה משום דמסקא [illegible] זוזי ואמרה ליה כתוב לי דלא משבעת לי אלא למ"ד על אפוטרופיא מי מסקי אדעתא דעביד [illegible] ואתחזא ליה האי מלתא מהאי לישנא דלא מהניא פטורא על אפוטרופיא ולא היא דהא הניא [illegible] [פטר] את אשתו מן הנדר ומן השבועה והושיבה חנונית או שמינה אפוטרופיא הרי זה משביעה כל [illegible] פטר הוא דמשביעה הא אם פטר אינו משביע אלמא מהניא פטורא לכולהו מילי. ועוד ק"ו [illegible] בריאה עליה אמרת מהניא פטורא על אפוטרופיא שהוא טענת שמא לא כ"ש. ועוד דפשטא [illegible] טפי דעל אפוטרופיא קא פטר לה משום דעלה קאי ומינה קא סליק אבל פוגמת כתובתה אכתי [illegible] שבועה והיכי מתני דפטורה מהני לה אלא ודאי בלא ספק דאתרווייהו מהני פטור ופי' [illegible] לה דמ"ד על אפוטרופיא שנעשית בחיי בעלה אבל על פוגמת לא משום דהא ודאי והא ספק [illegible] הפוגמת לאוסופי אתא דבתרה הוא ולאשמעינן דאפי' על פוגמת בטענת ברי מהניא וכ"ש [illegible] שמא הוא דמהניא דאי אסיקא אדעתיה באפוטרופים ובעית מיניה דנפטרה כ"ש דאסיקא [illegible] משום דהא שכיח טפי ואי על פוגמת לא אסיקא דעתה כ"ש על אפוטרופי דלא אסיקא אדעתא [illegible] ואכל מילי מהני פטורא ואסתברא לי דאכולהו ודאי מהניא לה בר מעד א' מעידה שהיא [illegible] מאי למימר לה נהי דהימנית לך טפי מנפשאי אבל טפי מסהדא לא ואיכא כי הא מלתא [illegible] הדיינים ודייקא נמי הכי דהא כולהו אדכרו לפטורה במתני' ובגמ' בר מהך וש"מ דלא מיפטרא בסתמא כי הנך אא"כ פטרה על זה בפירוש שמע מינה:

ספר הזכות

משביעין

כתוב בהלכות מאי עבידתיה א"ר יהודה על אפוטרופא שנעשית בחיי בעלה רב נחמן אמר אפוגמת כתוב[illegible] דא"ר יהודה על אפוטרופיא שנעשית בחיי בעלה אסיפא מתנינן לה הלכה מקבר בעלה לבית א[illegible] וכ"כ בשאר השמועה בשני מקומות דפטורה דמתני' על הפוגמת כתובתה: השיב הרב ז"ל מתחזי מכל[illegible] דדוקא על הפוגמת כתובתה הוא דמהניא לה פטורא אבל על אפוטרופיא שנעשית בחיי בעלה לא מהניא לה[illegible] ואפשר כי לשון הגמ' הביאהו לומר כן שהקשו בגמ' בשלמא למ"ד על הפוגמת כתובתה משום דמסקא[illegible] דמצטרכי לה זוזי ואמרה ליה כתוב לי דלא משבעת לי אלא למ"ד על אפוטרופיא מי מסקא אדעתא דעביד לה אפ[illegible] וכו' ואתחזיא ליה מהאי לישנא דלא מהניא פטורא מסתמא על אפוטרופיא ולא היא דהא תניא בהדיא הרי ש[illegible] את אשתו מן הנדר ומן השבועה והושיבה חנונית או שמינה אפוטרופיא ה"ז משביעה כל זמן שירצה הרי ש[illegible] הוא דמשביעה הא אם פטר לא אלמא מהניא פטורא לכולהו מילי ועוד ק"ו הוא אם לפוגמת שטענתו בריא[illegible] אמרת מהניא פטורא על אפוטרופיא שהיא טענת שמא לא כ"ש ועוד דפשטא דמתני' הכי הוא מתחזי דעל אפ[illegible] הוא דקא פטר לה משום דעלה קאי ומינה סליק אבל פוגמת כתובתה אכתי לא איירי כלל דתיחייב שבוע[illegible] מתני' דפטורה מהני לה אלא ודאי בלא ספק דאתרווייהו מהני פטורא ופירושא דשמעתא הכי מפרשינן לה ד[illegible] אפוטרופיא אבל על פוגמת לא משום דהאי ודאי והא ספק כדאמרי' ומ"ד על הפוגמת לאוסופי אתא דבת[illegible] ולאשמועינן דאפי' על פוגמת דטענת ברי הוא מהני ואקשינן על מ"ד על אפוטרופיא מהני אבל על פוגמת ל[illegible] דאי אסקה אדעתה באפוטרופיא דבעית מיניה דנפטרה כ"ש דאסקה אדעתה על פוגמת משום דהאי שכיח ט[illegible] אפוגמת לא אסקה אדעתה כ"ש על אפוטרופיא דלא אסקה אדעתה אלא ודאי על כל מילי מסקא אדעתה[illegible] מיניה דנפטריה ואכל מילי מהניא פטורא ומסתברא לי דאכולהו ודאי מהניא לה בר מעד א' מעידה שהיא[illegible] מ"ט דמצי למימר לה נהי דהימנית ליך טפי מנפשאי אבל טפי מסהדי לא הימנית ליך ואיכא כי הא מלתא ב[illegible] פ' שבועת הדיינין ודייקא נמי הכי דהא כולהו אדכרוה לפטורה במתני' ובגמ' בר מהך וש"מ דלא מיפטרא[illegible] כי הנך אלא אם פטרה על זה בפירוש ש"מ: ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר באמת כי דב[illegible] נכונים ופשטא דגמ' דפטורה דשבועה בין אפוגמת בין על אפוטרופיא מהני לה אבל איני רואה בהלכות[illegible]

[illegible] זה ומ"ש דאסיפא מתנינן לה לדרב יהודה לומר דברישא הכל מודים דפטורה אפי' אפוגמת כתובה וכן מ"ש בסוף אבל אם כתב לה בין ממני בין מיורשי גובה שלא בשבועה ואפי' היא פוגמת כתובה בי[illegible] [illegible]תני' דקתני אינו יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו ואמרי' מאי עבידתה וא"ר נחמן על הפוגמת כתובה כל זה ברור ומפרש הוא שהוא ז"ל מביא ראיה דנאמנות מפורשת דיורשין מהניא לה אפי' לגבות [illegible]נו בין מיורשין ולא אמרי' במפרש אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מן היתומים לא יפרע אלא בשבועה כדלך שהיה אבא שאול מאמינה באפוטרופיא בין לו בין ליורשיו וכשהיתה גובה כתוב[illegible] [illegible]נו דקתני אבא שאול אומר בין בלא נדר ובלא שבועה בין נקי נדר ונקי שבועה בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה שהנאמנות מועיל לה אפי' מן היורשים אבל מה אעשה דליפטרה לגמרי א"א שאם [illegible]תגלגל עליה דנשבעת בשעת גביית כתובה שלא עכבה משלהם ומשל אביהם כלום שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה שהרי שזו נאמנת באפוטרופסות ואין נאמנת לגבות [illegible] אבא שאול כן אלא בנאמנות סתם כגון בלא נדר ונקי נדר דאמרי' לא נתכוון לעקור תקנת חכמים אבל אם פירש בין ממני בין מיורשין גובה מהם בלא שום שבועה דהיינו מתני' דאוקימנא פטורה לתביעת [illegible]בלה ליפרע מנכסי יתומין וסובר רבינו ז"ל דלא פליג אבא שאול אסתם מתני' לפום מסקנא דגמ' מדלא אמרי' מתני' דלא כאבא שאול ואלו דברים ברורים הם והוי יודע שר"ח ז"ל מפרש דמתני' דלא[illegible] [illegible]מימר קמן בשמעתא דר"ש וכך אמר אע"ג דלא חזינן דלא עמדה דאביי לא איפריכא אלא שאם כתב לה נאמנות מפורש לגבות מן היורשין גובה מהן בלא שבועה ואבא שאול ה"ק בין בלא נדר בין [illegible] [illegible] אין לי ולא ליורשי עליך בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכיון שלא פירש לה תהא נאמנת לגבות אין[illegible]

ועיסתה כדרך כל הנשים אינו יכול להשביעה בטענת שמא אלא בטענת ברי ע"י גלגול וכן דעת מיי' וסמ"ג: ר"ח ור"ת פסקו דכך הלכה דכל זמן שתובעת כתובתה היורשין משביעין אותה על אפוטרופס שנעשית בחיי בעלה אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה אלא על טענת ברי וה"ה דגם הבעל אינו יכול להשביעה בטענת שמא כל זמן שאינה תובעת כתובתה ואפי' מינה אותה אפוטרופא והורה ר"ת הלכה למעשה באשה שמינה אותה אפוטרופא והיה לה הרבה מעות ואמרה של אחרים הם ורצה בעלה להשביעה ופסק ר"ת שלא היה יכול להשביעה כל זמן שלא תבעה כתובתה וכתב הרא"ש ונראין דבריו וגם כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא לא עבדינן עובדא לחייבה שבועה:

לשון ריא"ז:

המושיב את אשתו חנונית למכור יינו או פירותיו או שאר נכסיו או שמינה אפוטרופיא כגון לפרוע פועליו או ליקח וליתן בממונו ה"ז יכול להשביעה כעין שבועה של תורה כל זמן שירצה שמא גנבה משלו כלום ואם רצה לגלגל עליה שבועה שלא גנבה ממעשה ידיה או משאר עניני הבית הרשות בידו כמבואר בקונטרס הראיות: וכתב הרא"ש משמע דרבנן מודו דע"י גלגול מגלגל אפי' על פלכה ועל עיסתה אבל לכתחלה לא כדמפרש טעמא בירושלמי שאם אתה אומר כן אין שלום בבית לעולם והכי כתב בירושלמי גבי שבירת כלים שפטורה ועי' בהר"ן ז"ל. אבל אם שברתו במזיד או נתנתו לאחר חייבת לשלם:

א בירושלמי מפרש משביעין את יורשיה ואת הבאין ברשותה בשבועת אפוטרופוס כגון שנתן לה רשות למנות את יורשיה או אדם נכרי אפוטרופוס תחתיה אע"פ שפטרה מן השבועה משביע את יורשיה ואת הבאים ברשותה ומדקדק מזה בירושלמי כל ד' שומרין אם כשפטרן מן השבועה והשאילו לאחרים ברשות משביע את האחרים:

ב אבל לענין עד אחד מעידה שהיא פרוע כתב הראב"ד שלזה אינו מועיל הפטור והרא"ש כתב שאף לזה מועיל אבל לענין נפרע שלא בפניו כתב יש להסתפק אם יועיל דלכאורה נראה שלא יועיל

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נ"ע בשאר"י. ולכלהפחות ע"י גלגול משביעין לה אם נתעסקה בשאר דברים בין מיתה לקבורה שלא בצרכי המת ע"כ:

הגהות הב"ח

(א) לשעבר מאי עבידתיה כנ"ל: (ב) אלו הן הבאין כנ"ל: (ג) אין לי ולא ליורשי לא מיבעיא כנ"ל [והשאר ליתא שם]:

נוסחאות כ"י

א) הרי זה: ב) אחרונים: ג) ארישא שאמר אין לי שלא הימנה אלא לגבי דידה ואיכא דמוקי לה אמציעתא:

דאשמעי' מתני' הכא כו' כנ"ל ועי' לקמן סי' סי"שמ"ז ברי"ף ובר"ן (ג"א)

הגהות חו"י

(א) עי' בגמ':

גי' ד"ח

גי' מהר"ם

משביעין אותה לשעבר שהאי שלו מועיל בהם ולא אמרי' נכסי יתמי נינהו : לכרגא. כסף גולגלתא שצריך לאשה או מזונות שצריכין לה : מזבנינן בלא אכרזתא. שאין צריך לשהות בהלה הענייכין (ו) דבכלל מזוני נינהו ועל היתומין לפרוע כמו שעשה הבעל בחייו והוי זה ככל דבר שצריך לנכסי יתומים דודאי מוכרין אותן בלא הכרזה כדמוכח מההיא דפרק שום היתומים [דף כג: ועי' דף פז. בתוס' ד"ה לכרגא] :

תניא אבא שאול וכו' בין דלא נדר. כלומר בין שאמר אחד מן הלשונות הללו הבעל לאשתו תהיה נאמנת בלא נדר או נקי נדר מנכסי או מנכסיא אין שורת הדין דנאי פטורה בין ממנו בין מיורשיו מ"מ כיון שלא כתב כן בפירוש אין שוקרין מפני לשון זה הסתום תקנתא דרבנן דאמרי הבא ליפרע וכו' אבל היכא דכתב לה בפירוש בין ממני בין מיורשי הלכתא כסתמא דמתני' דמהימנא (ז) בתובעת כתובתה דלא משבעינן לה אפילו באה לגבות מן היתומים ואפילו פוגמת כמליטו למדין דלוה דכתב למלוה נאמנות ממנו ומיורשיו כשמת לוה ובא המלוה ליפרע מן היתומים יפרע אפי' שלא בשבועה הלכך כשמת מלוה אחר מיתת הלוה יתומים של מלוה נפרעים מיתומים של לוה דכיון שלא היה המלוה חייב שבועה לבני לוה לא מצינן למפטר מטעם אין אדם מוריש שבועה לבניו זה דעת הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל והגאונים ז"ל והרמב"ן ז"ל : אבל דעת ר"ח ז"ל וכל חכמי נרבונ"ה ז"ל דאפי' נאמנות מפורש לא מהני בתובעת כתובתה כדמשמע מפשט מילתיה דאבא שאול דאמר אבל מה אעשה וכו' לפיכך האשה כשתובעת כתובתה חייבת לישבע וכן המלוה כשבא לגבות מבני לוה הילכך אם מת מלוה אחר לוה אין בני מלוה יכולין לגבות כלום מבני לוה שהרי אביהם היה חייב לישבע ואין אדם מוריש שבועה לבניו ויש להם ראיות מדמוקמינן לקמן [דף פח:] מתני' כר"ש ור"ש כאבא שאול בן אימא מרים : והיכא שהמלוה כתב נאמנות ללוה דכל אימת דאמרת פרענא ליה להאי שטרא מהימנת עלי קי"ל שכל תנאי שבממון תנאו קיים ולכך מהימן ואפילו לא כתב ליה מהימנת עלי ועל ירתי מהימן על היתומים משום דכשבא ליד היתומים הרי הוא כקרוע מטעם הנאמנות דמאי טענינן ליה הוה לך למקרעיה או למכתב שובר אמר להו אהימנותא דכתב לי סמכי ומיהו כיון דלא כתב ליה מהימנת ואפילו משבועה חייב לישבע דהא מצינו למימר דמהא [לא] הימניה דאי לאו הימנותיה לא היה נאמן בשבועה לאפטורי מחיוב השטר ואשכחן נמי בעלמא דאמרינן מאי נאמן נאמן בשבועה כ"כ רבינו אלפסי ז"ל והכי כתב מרנא ורבנא האי ז"ל. (עד כאן נמוקי יוסף) :

מתני' הפוגמת כתובתה. כדמפרש והזיל במתני' גופה : לא תפרע. השאר אלא בשבועה(ח) בגמ' [דף פז:] מפרשינן טעמא משום דפרע דייק דמפרע לא דייק ורמו רבנן עלה שבועה כי היכי דתדוק : עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה. מפרשינן בגמ' טעמא כדי להפיס דעתו של בעל: מנכסים משועבדים וכו'. משום דאי הוי גבי מן הלוה גופיה והוה טעין לוה אשתבע לי דלא פרעתיך אמרינן בשבועות [דף מח.] דמשביעינן ליה ואי לא טעין לא טענינן ליה הואיל וקיים שטרא אבל בשביל לקוחות (ט) טענינן דילמא אי הוה גבי מן הלוה הוה טעין ליה אשתבע לי דלא פרעתיך ובעי אשתבועי השתא אנן טענינן דפתח פיך לאלם הוא : ומנכסי יתומים ונפרעת

רש"י

דלא נדר ודלא שבועה. אם כתב לה לשון זה : מנקית משבועה. כלומר הינקי מדין שבועה : אבל מה אעשה. דלעולם יורשים משביעין אותה אם מת בעלה והיא נפרעת מהן : על הפוגמת. וכ"ש אשבועת אפוטרופין דמכל שבועה פטרה הבעל : אבל בין מיתה לקבורה. כבר רמו נכסי קמי יתמי ואין תנאי שלו מועיל בהן שלא על ידי נכסיו באה לו : לכרגא. לפרוע למלך כסף גולגלתא דיתמי : ולמזוני. מזון האשה והבנות והיתומים : ולקבורה. קבורת המת או היתומים : מזבנינן נכסי בלא אכרזתא. כי אין שהות ומתון לדבר והכא נמי לא משביעין על אותה מכירה דא"א שלא תזלזל והפסידתו ונמלאת שבועת שקר* :

מתני' הפוגמת כתובתה. לקמן מפרש : לא תפרע אלא בשבועה. וכן אם עד אחד מעיד שהיא פרועה או כשבאת לגבות מנכסים משועבדים או מנכסי יתומים או שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה : מנכסים משועבדים. וטעמא משום דאי גובה מן הלוה גופיה והוה טעין ליה אישתבע לי דלא פרעתיך אמרינן בשבועות דמשביעין ליה ואי לא טעין לא טענינן ליה הואיל וקיים שטרא אבל בשביל לקוחות אנן טענינן דלמא אי הוה גבי מן הלוה הוה טעין אישתבע (א) [ובעי אישתבועי] השתא נמי טענינן דפתח פיך לאלם הוא: ומנכסי יתומים ונפרעת שלא בפניו. כולהו משום האי טעמא :

ר"ש

נר מצוה

שנעשית בחיי בעלה אמר *רב א"ר חייא דלא נדר ודלא שבועה הוא אינו יכול להשביעה אבל יורשין משביעין אותה נקי נדר ונקי שבועה בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה ה"ק לה מנקית מנדר מנקית משבועה שלח ליה ר' זכאי למר עוקבא בין דלא נדר בין נקי נדר (א) בנכסי הוא אינו יכול להשביעה אבל יורשיו משביעין אותה מנכסיא אלין בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה א"ר נחמן אמר שמואל משום אבא שאול בן אימא מרים בין דלא נדר בין נקי נדר בין דלא שבועה בין נקי שבועה בין מנכסי בין מנכסיא אלין בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה א"ר נחמן אמר שמואל הלכה כאבא שאול בן אימא מרים. והני מילי דכתב לה דלא נדר ודלא שבועה אי נמי נקי נדר נקי שבועה בלחוד ולא כתב לה בין ממני בין מיורשי אחרי אבל אי כתב לה בין ממני בין מיורשי א אחרי גובה בלא שבועה ואפילו היא פוגמת כתובתה בין ממנו בין מיורשיו אחריו

כסתם מתני' דקתני נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך אינו יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו וכו' ואמרינן שבועה מאי עבידתה ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אפוגמת כתובתה וה"מ בבא ליפרע מנכסי יתומים "אבל יתומים שבאו ליפרע מן הלוה בשטר שיש בו

ב נאמנות ללוה כגון מלוה דכתב ללוה כל אימת דאמרת פרענא להאי שטרא מהימנת עלאי כדאמר ליה פרענא מהימן דקי"ל תנאי שבממון קיים ואפילו מת מלוה ונפל ליה שטרא קמי יתמי °ואמר להו כבר פרענא לאבוכון מהימן ואע"ג דלא כתב ליה מהימנת עלאי ועל ירתאי מאי טעמא דשטר (ב) מעקר עקיר דלא מצי למימר ליה אי פרעתן הוה לך למיקרע שטרא אי נמי מיכתב תברא עילויה משום דא"ל אנא אהימנותא דכתבת לי סמכי הלכך ל"ש גבי דידיה ול"ש גבי ירתיה כי אמר פרעתיה נאמן אלא מיהו *נאמן ג ובשבועה דכיון דלא כתב ליה מהימנת אפילו משבועה לא פטרינן ליה משבועה דחיישינן דילמא הכי א"ל מהימנת עלאי לבטולי לשטרא דילי ולהוי כמלוה על פה דאילו מעיקרא כי אמר שטרא פריעא הוא (ג) לא כל כמיניה ואי א"ל אשתבע לי דינא הוא דמשתבע ליה ושקיל ולא מצי איהו אשתבועי ואפטורי אבל השתא דכתב ליה כל אימת דאמרת שטרא פריעא הוא מהימנת עלאי (ד) ולא פטריה משבועה איכא למימר מאי נאמן דקאמר ליה נאמן לבטולי שטרא ולא אמרינן ליה לאו כל כמינך דמבטלת ליה לשטרא דאי[ג"ד"ה] שטרא פריעא הוא איבעי לך למקרעיה או למכתב עליה תברא אלא כדאמר פריעא הוא בטיל ליה לשטרא והוה ליה כמאן דטעין ליה מלוה על פה מנה לי בידך וא"ל אידך נתתיו לך דמשתבע שבועת היסת ומיפטר ואשכחן נמי לשון נאמנות כהאי גוונא דאמרינן* בעא מיניה רב עמרם מרב חסדא המפקיד אצל חבירו בשטר וא"ל החזרתיו לך מהו מגו דאי אמר נאנסו מהימן כי א"ל החזרתיו לך לך מהימן או דילמא אמר ליה שטרא בידי מאי בעי אמר ליה נאמן ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי אילו א"ל נאנסו מי מצי א"ל שטרא בידי מאי בעי ולאו שבועה בעי הכי נמי מאי נאמן נאמן בשבועה הלכך האי מלוה כיון דכתב ליה ללוה מהימנת עלאי סתם ולא פטריה משבועה בהדיא אמרינן יד בעל השטר על התחתונה והאי נאמן דכתב ליה לבטולי ד לשטרא הוא דכתב ליה הכי אבל מידי שבועה לא מיפטר והכי [שדר] רב האי גאון ז"ל : הלכה מקבר בעלה לבית אביה וכו' : (ה) יורשין משביעין אותה [על העתיד לבא אבל אין משביעין אותה] לשעבר אבל בין מיתה לקבורה משביעינן לה ורב מתנא אמר אפילו בין מיתה לקבורה לא משביעינן לה דאמרי נהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא פירוש דאי מכרזי אתי מיתא לאינוולי הכא נמי אי אמרת משבעינן לה על מה דזבינא לקבורה לא מזבנא ואתי מיתא לאינוולי הילכך לא משבעינן לה וכן הלכתא : **מתני'** ג הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים והנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה *הפוגמת כתובתה כיצד היתה

שלא בפניו. כולהו משום האי טעמא כך כתב רש"י ז"ל. וכ"ל שלמד ז"ל שמשום האי טעמא הוא מדאמרינן בפ' שבועת הדיינים (דף מח.) האי מאן דאפיק שטרא אחבריה ואמר שטרא פריעא הוא אמרינן ליה לאו כל כמיניה זיל שלים ואי אמר לישתבע לי אמרינן ליה לישתבע ליה אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי מה בין זה לפוגם שטרו ומדאמרינן מה בין זה וכו' משמע דכי אמרי' דמשתבע שבועת המשנה היא ולא היסת דאי לא

הוא נאמן וב"ד מגבין לאחר תלקו : ד שאלת שטר שיש בו נאמנות וכתוב בשטר שחייב עצמו בהוצאה ושוחד וטוען הלוה שאין הנאמנות אלא בגוף השטר ולא בהוצאות. תשובה כל תנאי שבממון תנאו קיים ומועיל הנאמנות אף לענין הוצאות ושוחד כמו שמועיל לעיקר הממון שכתוב בשטר. תשובה לרבינו קלונימוס שטר שיש בו נאמנות ונמצא המלוה כפרן בדבר אחד וע"י עדים לא מהני ליה הנאמנות אע"ג דקי"ל הוחזק כפרן לאותו ממון לא הוחזק כפרן לממון אחר אפ"ה בהא בטל נאמנות דהימניה לוה למלוה ולא שקיל מיניה אלא בשבועה. שטר שיש בו נאמנות ואין עדי השטר בפנינו וטוען הלוה כי לא נכתב הנאמנות בצוויו כי דרך הסופרים לכתוב מעצמן שופרא דשטרי אינו נאמן כיון שכתוב בו וקנינא מיניה על כל מה דכתיב לעיל אינו יכול לבטלו אבל אם העדים בפנינו ומעידים שלא כתבוהו בצוויו של לוה אלא מפני שופרא דשטרי כמו שרגילין הסופרים לכתוב בכל השטרות אע"ג דכתיב ביה וקנינא מיניה על כל דכתיב לעיל אין סומכין על הנאמנות ואין כאן מגיד וחוזר ומגיד דאיכא למימר אשאר מילי דשטרי חתימי כדאיתא בירושלמי נאמנין העדים לומר על זה חתמנו ועל זה לא חתמנו אבל אם מפורש בו שקנו ממנו על הנאמנות ואח"כ אמרו לא אמר לנו מעולם או בטעות חתמנו אינם נאמנים ועל כן כתב ה"ר יהודה ברצלוני שהוא מנהג טוב לכתוב בשטרות קנין על הנאמנות מפורש ושוב אין לפקפק ואע"פ שנהגו לכתוב וקנינא מיניה על כל שכתוב לעיל כתב בעל התרומות דלענין הנאמנות א"צ קנין ובמקום שנהגו שלא לכותבו אלא בצווי הלוה כשמלווה הלוה מועיל אפי' בלא קנין :

יועיל דכיון דנפרעת שלא בפניו מעיזה פניה אמנם ירא' שהפטור מועיל גם בזה :

א ור"ח ור"י פסקו כאבא שאול דלא מהני כלל גבי יורשים אפי' פירש לי וליורשי ולזה הסכים הרא"ש וכתב ר"ת דוקא דלא קנו מיניה אבל קנו מיניה אין משביעין לא אותה ולא יורשיה דאלים כח קנין לפוטרה לגמרי ממנו ומיורשיו :

ב תשובה לרבינו שמרה דכתיב ביה נאמנות וקבע לו זמן אע"פ שכבר עבר הזמן עדיין הנאמנות קיים וכל אימת דנפיק שטרא מידיה נאמן בלא שבועה בד"א דמהני פסור סתם לפוטרו משבועה בעוד שהלוה חי ובא לגבות ממנו אבל אם מת ובא לגבות מיורשיו לא מהני אא"כ שפירש שפוטרו ממנו ומיורשיו וה"ה נמי אם כתב תהא נאמן עלי ועל באי מכחי יורשיו בכלל ופטור גם מיורשים וכ"כ רב אלפס בתשובה מי שהאמין בשטר הוא וכל הבאים מכחו היורשים נמי נאמנים כי הם באים מכחו ומקבלי מתנה נמי באים מכחו אבל אם אמר הוא ויורשיו לא האמין אלא יורשיו בלבד אבל לא מקבל מתנה ולוקח והרמ"ה כתב אע"ג דיורשין הם בכלל הבאים מכחו אם כתב הבאים ברשותו אין היורשין בכלל אלא רק מקבל מתנה ולקוחות ולא נראה לטור לחלק :

ג וכ"כ הטור כרבינו שאין הנאמנות מועיל אלא לבטל השטר אבל לא ליפטר משבועה אם לא שפירש כתב מיי' אם התנה הלוה שיהא נאמן לומר פרעתי מועיל גם גבי יורשי הלוה שאם מת הלוה אינו גובה מיורשיו ואין נ"ל מן הלקוחות שאין גובין אפי' אם הלוה מודה שלא פרע דחיישינן לקנוניא ואם טען הלוה פרעתי מקצתו והמלוה טוען לא נפרעתי כלום משלם המקצת שהודה ונשבע שבועת היסת ואם פטרו משבועת היסת אינו נשבע כלל ע"כ ובעל התרומות הוסיף לומר ונאמן לוה לומר פרעתי אפי' תוך הזמן לפיכך אם מת הלוה תוך הזמן אין גובין מהיורשים שאנו טוענים שאביהם פרע שאם היה קיים היה נאמן לומר שפרע אפי' תוך הזמן מכח תנאי הנאמנות אנן נמי טענינן להו ומיהו בשבועת היסת דלא ידעי דלא פרע אבל הרא"ש ז"ל כתב מת הלוה ואמרו היתומים אבינו אמר לנו שהוא פרוע אין בדבריהם כלום שאומר המלוה לאביכם האמנתי כשאומר שהוא פרע ולכם לא האמנתי ואני אומר שלא אמר אביכם מעולם כלום לכם אבל אם הביאו עדים שאביהם אמר לפניהם שהוא פרוע נתבטל השטר : תשובה להרא"ש שאלת שטר שכתוב בו נתחייב פלוני לפלוני ולפלוני והאמין למוציא השטר וא' מהם הוציא השטר וטוען הלוה שפרע לחבירו וחבירו מודה לו כיון שהאמין למוציא השטר לאו כל כמיניה לומר שפרע כל זמן שזה הוציא השטר ואם היו שותפין בחוב כיון שאחד מהם מודה שנפרע אם יש לו נכסים למודה ב"ד יורדין לנכסיו ופורעין לחבירו ואם אין לו נכסים לא מהימן להפסיד לחבירו כיון שהשטר בידו אבל על חלקו

א מיי' פט"ז ופי"ג מהל' מלוה ולוה טור ח"מ סי' עא :

בגמ' ובהרא"ש איתא רבה

ב מיי' פ"ט מהל' שותפין סמג עשין מח טור אה"ע סי' לח :

ג מיי' פ"ז מה' אישות ופי"ד מהלכות מלוה טור אה"ע סי' צו וגם טוח"מ סי' פד :

[עי' בעמוד]

הגהות הב"ח

(א) בין נקי נדר בין דלא שבועה בין נקי שבועה מנכסי כצ"ל : (ב) מעיקרא עקיר כצ"ל : (ג) לאו כצ"ל : (ד) כ"ב משתבע ומיפטר : (ה) כ"ב אמר רב יהודה אמר רב אין יורשין משביעין אותה לשעבר כו' כצ"ל: (ו) בהלה הענינים וכסף גולגלתא דאשה בכלל מזוני כצ"ל : (ז) כ"ב ומהני : (ח) ובגמ' כצ"ל: (ט) כ"ב אנן :

[דף קיג ע"ב]

כ"א בעי שבועה

הגהות חו"י

(א) והודאת בלוה לאו כלום היא דלאו כל כמיניה :

בב"ב דף ע.

גי' ד"ת

בד"ק כאן הציון גמ' ולקמן קודם תי' ואע"ג ליתא לתי' גמ' וגם הציון מתני' ותי' גמ' דלקמן ליתא שם רק פיסקא :

שלטי הגבורים

א וכ"כ ר"ח מעשים בכל יום שאין נפרעין מנכסים משועבדים אלא בשבועה והר"ז הלוי כתב אם מכר קודם הנאמנות או אינו מועיל דלאו כל כמיניה לגרוע כח דלקוחות אחר שמכר להם כבר אבל אם קדם הנאמנות ללקוחות לא פקע בשביל שמכר נכסיו אח"כ וכ"כ הרמ"ה וי"א דסיינו דוקא שכתב לה הנאמנות בשטר וקנו מיניה שאז מועיל אף גבי לקוחות משום דאית ליה קלא והרא"ש כתב האידנא דנפישי רמאין נכון להחמיר כר"ח וכרב אלפס:

ב כתב הטור אפי' היו עדים בשעת הפרעון או שכתב לו שובר במה שפרע ולא אמרי' אי איתא דפרע טפי בעדים הוה פרע ליה כדפרעיה מעיקרא או כתב לו שובר דשמא נזדמן לו משיקרא לפרעו בעדים או בשובר ואח"כ פרעו בינו לבינו ואפי' דקדק לגרף חשבונו אפי' בפחות משוה פרוטה ולא אמרי' כיון שדקדק כולי האי ודאי קושטא קאמר בד"א באין בו נאמנות אבל באית ביה נאמנות אע"פ שלא פירש בו בין בכולו בין במקצתו אלא האמינו סתם נאמן ונוטל בלא שבועה וכתב הרא"ש ז"ל בתשובה שאם כתב בו פרעון ביני שיטי לא חשיב כפרעון לחייבו שבועה כתב מיי' אע"פ שפוגם שטרו היה החוב לזמן ותבעו בתוך זמנו נפרע בלא שבועה עבר זמנו לא יפרע אלא בשבועה ורבינו האי כתב שאפי' בזמנו לא יפרע אלא בשבועה:

ר"ן

לא טובא איכא בין זה לפוגם את שטרו אלא ודאי שבועת המשנה היא ולא מצינו לה רמז במשנה אם לא שנאמר דשבועת נכסים משועבדים ויתומים ושלא בפניו מהאי טעמא הוא וכמו שכתב רש"י ז"ל: **ואע"ג** דכתב לה בעלה נאמנות וכו' ומסתייע הדין סברא מהא דגרסינן בפרק האשה שנתאלמנה (דף יט.) כו'. השיב עליו הרז"ה ז"ל אין דברים הללו מחוורין משום דההיא דפרק האשה שנתאלמנה לא מוכח אלא בשקדם השעבוד לנאמנות דבכי האי ודאי לאו כל כמיניה אבל כל שקדמה כתיבת הנאמנות לשעבוד בכי האי ודאי גובה שלא בשבועה שהרי על דעת כן שעבד נכסיו והיינו מתניתין דתנן נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי לא עליך ולא על יורשיך ולא לבאים ברשותיך אינו יכול להשביעה לא הוא ולא ליורשיו ולא הבאים ברשותו לא היא ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה ומפרש בתוספתא אלו הן הבאים ברשותה כל שמכרה או נתנה להם במתנה ומשמע ודאי שכך יש לנו לפרש באים ברשותו כל שמכר או נתן להם במתנה וכיון שדעת הרב אלפסי ז"ל דהלכה שאול מודה במשנתינו דכיון שפטרה בפירוש גובה מן היורשין שלא בשבועה כך יש לנו לומר שגובה מן הלקוחות שלא בשבועה שהוא הדין והוא הטעם ומיהו ודאי לדברי האומר דהלכה שאול פליג אמתני' שאין שום פטור מועיל לבא ליפרע מנכסי יתומים הדבר פשוט שאינו מועיל ג"כ לבא ליפרע מן הלקוחות דכי היכי דאמר אבא שאול אבל מה אעשה שהרי אמרו [חכמים הבא ליפרע מנכסי] יתומים לא יפרעו אלא בשבועה כך יש לנו לומר אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים בא ליפרע מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה: רבי שמעון אומר כו' אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה. מסקינן בגמרא [סוף דף פח:] דלאפוקי מדר' אליעזר ומחלוקתו אתא כלומר שאינה נשבעת לא על פלכה ולא על עיסתה ולא על אפוטרופסות ולא קי"ל כר' שמעון וכמ"ש למעלה:

גמ' פוגמת כתובתה בעדים. התקבלתי מנה ובפני עדים קבלתי: מי אמרינן אם איתא דפרעה טפי בעדים הוה פרע. דהא דק ואייתי עדים לפרעון מנה קמא: או דילמא לאו משום דדק הוא אלא אתרמויי אתרמי. דהוו עדים התם בההוא זימנא: ובגמרא איבעיא לן פוגמת כתובתה בפחות משוה פרוטה. כלומר שמדקדקת בחשבונה הרבה ומגרפת אפי' פחות משוה פרוטה מי אמרינן כיון דקא דייקא כולי האי קושטא קאמרה או דילמא אערומי מערמא וסלקא בתיקו וקי"ל דכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע הילכך לא תגבה אלא בשבועה והרי"ף סמך לו על סתם משנתינו:

פוחתת כתובתה מהו. היתה כתובתה אלף זוז כתוב בשטר והוא אומר התקבלת כולה והיא אומרת לא התקבלתי כלום אבל מודה אני שלא התניתה עמי לכתובתי אלא מנה: מודית במקצת. שנתקבלה קצת: במאי גביא. אפי' ההוא מנה: בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא

תורה אור

היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה לא תפרע אלא בשבועה עד אחד מעידה שהיא פרועה כיצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה א] מנכסים משועבדים כיצד מכר כל נכסיו לאחרים והיא נפרעת מן הלקוחות לא תפרע אלא בשבועה: **גמ'** *ואע"ג דכתב לה בעלה נאמנות לא תפרע אלא בשבועה דלא מהניא נאמנות אלא היכא דהימניה לוה למלוה עליה דידיה ועל ירתיה בתריה אבל היכא דאיכא עליה חוב א לאיניש אחרינא או כתובת אשה או לוקח דזבן מיניה לא מהניא ומסתייע הדין סברא מהא דגרסי' פרק האשה שנתאלמנה* אמר רב יהודה אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן °ואמרינן דקאמר מאן אילימא דקאמר לוה פשיטא לאו כל כמיניה אלא דקאמר מלוה תבא עליו ברכה וכו' אביי אמר לעולם דקאמר מלוה וכגון שחב לאחרים וכדר' נתן דאמר ר' נתן מניין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מניין שמוציאין מזה ונותנין לזה ת"ל °ונתן לאשר אשם לו אלמא כל היכא דחב לאחרים וליכא גביה מהיכא דפרע אין הודאתו הודאה והא נמי דכותה: **מתני'** מנכסי יתומים כיצד מת והניח נכסיו ליתומים והיא נפרעת מן היתומים לא תפרע אלא בשבועה: ושלא בפניו כיצד הלך לו למדינת הים והיא נפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה *ר"ש אומר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה אינה תובעת כתובתה אין יורשין משביעין אותה: **גמ'** איבעיא להו פוגמת ב כתובתה בעדים מהו אי איתא דפרעה בעדים הוה פרע לה או דילמא אתרמויי אתרמי ליה ומסקנא בין בעדים בין שלא בעדים לא תפרע אלא בשבועה איבעיא להו פוחתת כתובתה מהו מי אמרינן היינו פוגמת או דילמא פוגמת מודה במקצת והא לא מודה במקצת ת"ש פוחתת בכתובתה נפרעת שלא בשבועה פוחתת כיצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי ואינה אלא מנה נפרעת שלא בשבועה במאי גביא בהאי שטרא האי

לשון הרי"ף (ג"א)
דף יט. [דף קיד ע"א]
במדבר ה
דף פו:

רש"י

ר"ש אומר כו'. בגמרא מפרש בתלמודא אהייא קאי רבי שמעון: **גמ'** פוגמת כתובתה בעדים. שפרע לה מקצת כתובתה בפני עדים מי אמרינן אם איתא דפרע טפי בפני עדים הוה פרע דהא דק ואייתי עדים: או דילמא. לאו משום דדק הוא אלא משום אתרמויי איתרמי דהוו עדים ההוא זימנא באותו פרעון: פוחתת כתובתה. מפרש לקמן בעמוד: במאי גביא. אפילו ההוא מנה בהאי

מלחמת ה'

ועוד מתני' מנכסים משועבדים כיצד וכו' כתב הרי"ף ז"ל וכו' וכך יש עלינו לומר כל שקדמה כתיבת הנאמנות לשעבוד גובה שלא בשבועה והיינו מתני' וכו': **אמר** הכותב אכתוב בכאן מה שכתב ר"ח כדי להודיע ולגלות דעת הגאונים ז"ל וזה נוסח דבריו מנכסים משועבדים לא תפרע אלא בשבועה יש מי שאומר בעת שלא פטרה מן השבועה כלל בפירוש והאמינה לגבות מן המשועבדין ומן היתומים בלא שבועה אבל אם כתב לה ופטרה מן השבועה לגבות בפירוש גובה בין מן היתומים בין מן המשועבדים בלא שבועה וכ"ש אם קנו מידו דתנן נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא הבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותך אינו יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו לא אותה ולא את יורשיה ולא הבאים ברשותה ואשכחן דפריש במתניתא דבי ר' חייא אלו הן הבאים ברשותה כל שמכרה להם או נתנה להם במתנה וכן הבאים ברשותו מי שמכר להם או שנתן להם במתנה ופי' במשנתינו זו אם כתב לה ופטרה מן השבועה אין לו ולא ליורשיו שהן היתומין ולא לבאים ברשותו שהן הלקוחות להשביע לא אותה ולא את יורשיה וכו' ולא מצינו שיפה כח היתומים מן הלקוחות והלקוחות י"ל שהם הפסידו על עצמן שלא היה להם לקנות בנכסים משועבדין לאחרים וי"א האב יכול להפקיע שבועת היתומים ואין יכול להפקיע שבועת הלקוחות ומעשים בכל יום ואין נפרעין מן המשועבדים ואע"פ שיש להם נאמנות אלו הן דברי ר"ח וכתבתי אותם ללמד שהאותיות של בעה"מ הזה ז"ל לא נעלמו מן הגאונים ואעפ"כ לא חששו לדבר והסכימו שאין נפרעים לעולם מן המשועבדים אלא בשבועה והנה כל הגאונים ז"ל שוין בדבר והדין הזה פשוט הוא בחבוריהם ובתשובותיהם אבל פי' משנתינו נעלימו ממנו ואי ני קובל בזה אלא על רבינו הגדול ז"ל שהרי לפי פשטי השמועות אבא שאול חולק הוא על סתם משנתינו לומר שאין שום נאמנות מועיל לעקור תקנת חכמים שאמרו הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכ"ש לדבריו של אבא שאול שהבא ליפרע מן הלקוחות אין נאמנות מועיל לו שה"ה והוא הטעם וכן ר"ש דתני היורשין משביעין אותה חד מינייהו נקט וכ"ש הבאים ברשותו אבל מאחר שפי' רבינו ז"ל לפי המסקנא דמודה אבא שאול משנתינו היאך אנו יכולים שלא להאמינה למשנה זו בדין הבאין ברשותו ואין לנו דרך בקיום דבריו בזו אלא שנאמר שאין בלשון הבאים ברשותו אלא שואל ואפוטרופוס שמינהו על נכסיו אלא שבתוספתא פירשו שכל שמכרה להם או נתנה במתנה אף הם בכלל באים ברשותה הם לפי שהאפוטרופסים בלה ואילו שנתנה להם במתנה דין כולם שוה הוא וברשותה הם באים אבל הבאים ברשותו אין בכללו לקוחות מדלא קתני בתוספתא אלו הם הבאים ברשותו כל שמכרו ונתנו להם במתנה וכך הדין שאם כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך האנטלרין שלו משביעין אותה על אפוטרופיא שנעשית ברשותם לאחר שיגיעו נכסים לידם כמו שהיתומים משביעים אותה על אפוטרופיא שנעשית לאחר מיתת אביהם וכן אם פגמה כתובה מהם נשבעת להם אבל על טענה דפרעון של בעל כגון שנשאה ונתנה בנכסים ברשותו או שטענו עליה פרעון שלו אינה נשבעת והיינו דלא קתני אלא יורשיו משביעין אותה שהיתומים משביעין על הכל ולא הבאים ברשותו ואם פירש אין לי ולא ליורשי ולא לבאין ברשותי אין אדם משביעה מכחו לא הוא ולא יורשיו בין בפגימה דמחיים ולאחר מיתה בין באפוטרופיא דמחיים ולאחר מיתה שנשתלטה בנכסים לאחר מיתת בעלה וכ"פ בירושלמי ולא מחמת שהיה בהם ליפרע מנכסי יתומים ולא הבאים ברשותה שום שבועה בעולם בין בפוגמת כתובה מהן בין באפוטרופיא שלהם ואנ"ל על טענת מה שנעשה ברשות הבעל שאינה נשבעת לעולם כמו שפירשתי וכן בכלל באין ברשותו ב"ד המשביעין אותה כשהיא נפרעת שלא בפניו שאם אמר לה נדר ושבועה אין לי עליך אין במשמע אלא כשהוא עצמו משביעה דכי הימנה בפניו אמר (בפניו) אינה מעיזה פניה בי או אפרע לה בעדים ובשובר וזו אין ידועין לנו אבל כשפירש ולא לבאין ברשותו אין ב"ד משביעים אותה כלל שרצה ליזוק בנכסיו אבל לקוחות שחששו בהם לקנוניא כדמפורש בשבועות אין נאמנות מועיל ואע"פ שקדם כשם שמצינו בנאמנות מאוחר דהא נמי דכוותה ובחד טעמא שייכן והוי יודע דלמ"ד נאמנות על אפוטרופיא ולא על פוגמת הא דקתני אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה אינו שבועה דאפוטרופסות שלה דמשום דמינה אפוטרופיא לא יפרע כתובה ליורשים אלא בשבועת היורשין אלא כגון שנעשו הם אפוטרופסין מחמתה ובשנתן להן בעלה רשות להושיבן אפוטרופין וכן פירשו בירושלמי הרי פירשנו משנתינו לדעת ר"ח ורבינו ז"ל והפי' נדחק הרבה אלא שאנו נותנים ראשינו תחת כפות רגלי הראשונים ז"ל:

המאור הגדול

מתני' מנכסים משועבדים כיצד וכו' כתב הרי"ף ז"ל ואע"ג דכתב לה בעלה נאמנות לא תפרע אלא בשבועה ולא מהניא נאמנות אלא היכי דהימניה לוה עליה דידיה ועל ירתיה בתריה וכו' כדכתיב בהלכות (והביאו הרא"ש בסי' כ"ב) ואין הדברים הללו מחוורין כמו שכתב אלא הם צריכין עוד פירוש וכך יש עלינו לומר כל שקדמה כתיבת הנאמנות לשעבוד גובה שלא בשבועה והיינו מתני' דתנן נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי לא עליך ולא על יורשיך ולא על הבאים ברשותך אינו יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו לא היא ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה ומפורש בתוספתא אלו הן הבאים ברשותה כל שמכרה או שנתנה להם במתנה וכן אתה מפרש הבאים ברשותו כל שמכר או שנתן להם במתנה אבל אם קדם השעבוד לנאמנות הא ודאי לאו כל כמיניה והיינו דאמרי' בפ' האשה שנתארמלה אר"י אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן וכו' זה הוא הפסק שראוי לסמוך עליו:

ספר הזכות

כתוב בהלכות מנכסים משועבדים כיצד מכר כל נכסיו לאחרים והיא נפרעת מן הלקוחות לא תפרע אלא בשבועה ואע"ג דכתב לה בעלה נאמנות לא תפרע אלא בשבועה ומסתייע הדין סברא מהא דגרסי' בפרק האשה שנתארמלה לעולם דקאמר מלוה וכגון שחב לאחרים: השיב הרב ז"ל הא מלתא תמיהא לן טובא דהתם כבר חב לאחרים מקמי דנפטריה להאיך ואמרי' האי שקרא קאמר ולאשתמוטי נפשיה מבע"ח דידיה קאמר הכא שכבר קדם נאמנות למכירתו מאי שקרא איכא ולמאי ניחוש לה ואינהו דאפסידו אנפשייהו דזבנו מיניה במקום נאמנות האשה ועוד דקתני בסיפה ה"ז אינו יכול להשביעה ברשותה לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו ומפרש בתוספתא אלו הן הבאין ברשותה שמכרה להם שנתנה להם במתנה וכי היכי דהאי באין ברשותה לקוחות הם ה"נ הבאין ברשותו לקוחות הם וקתני דאין משביעין אותם במקום נאמנות והו לא מידי: ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר אבל דברי הגאונים פה אחד שאין נאמנות מועיל לגבי לקוחות וזו הראיה שהרב מביא להאמין אותה מהן אינה מכרעת לפי הגמ' שהרי לפי פשטא השמועה אבא שאול בן אימא מרים חולק על משנתינו לומר שאין נאמנות מועיל לעולם לעקור תקנת חכמים שאמרו הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ורמזנו זה למעלה וככר נתפרש כדברי קצת המפרשים ואין ספק ואין בית מיחוש דכי היכי דלא מהני ליה לאבא שאול בן אימא מרים שום נאמנות לגבות מן היורשין הה"נ וכ"ש דלא מהני ליה שום נאמנות לגבות מן הלקוחות וכך י"ל בלקוחות אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסים משועבדין לא יפרע אלא בשבועה כשם שאמרו ביתומין ולמאי דמוקמי' ר"ש כאבא שאול כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה וכ"ש לקוחות קאמר וכיון שהלכה כאבא שאול למדנו שאין נאמנות מועיל לגבות מן היתומים ולא מן הלקוחות אבל יקשה עלינו לדעת רבינו הגדול שפסק הלכה כמשנתינו וקאמר דמודה אבא שאול בנאמנות מפורש שגובה מן היורשין בלא שבועה וא"כ למה לא תגבה מן הלקוחות דהא מתני' בתרוייהו קתני אין יכולין להשביעה וליכא מאן דפליג עליה ואלמלא שזה הדין מוסכם אצל הגאונים הייתי יכולין לומר שלא אמרה רבינו ז"ל אלא בנאמנות שלאחר שעבוד אבל מכיון שידענו שכל הראשונים אין מאמינין אותה על הלקוחות אפי' קדמה נאמנות למכירה נתברר שלזה רבינו הגדול מתכוין ונאמנות שלאחר שעבוד א"ל ראיה והתימה הגדול שאלו הראיות שהביא ה"ר אברהם כבר עמד עליהן רבינו מדברי ר"ח ז"ל שכתב בפירושיו בלשון הזה מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה. יש מי שאומר משנתינו בעת שלא פטרה מן השבועה כלל בפירוש והאמינה לגבות מן המשועבדין ומן היתומים בלא שבועה אבל אם כתב לה ופטרה מן השבועה לגבות בפירוש גובה בין מן היתומין בין מן המשועבדין בלא שבועה וכ"ש אם קנו מידו דתנן נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא הבאין ברשותי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותך לא הוא ולא יורשיו ולא הבאין ברשותו משביעין אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה ואשכחנן דפרשי במתניתא דבי ר' חייא אלו הן הבאין ברשותה כל שמכרה להן או נתנה להן במתנה וכן הבאין ברשותו מי שמכר או נתן במתנה ופי' במשנתינו זו אם כתב לה ופטרה מן השבועה אין לו ולא ליורשיו שהן היתומים ולא להבאין ברשותו שהן הלקוחות להשביע לא אותה ולא ליורשיה ואם מינתה אותם אפוטרופיא (ולא) ואם מכרה כתובתה בטובת הנאה ובא הקונה לגבות אם נתגרשה ממנו או אם נתאלמנה מן היורשין ואם מכר מן הלקוחות ולא מצינו שיפה כח הלקוחות מן היתומים והלקוחות י"ל הן הפסידו על עצמן שלא היה להם לקנות מנכסים משועבדים לאחרים וי"א האב יכול להפקיע שבועת היתומים ואין יכול להפקיע שבועת הלקוחות ומעשים בכל יום דאין נפרעים מן המשועבדים ואע"פ שיש להם נאמנות ע"כ דברי ר"ח ז"ל ולא פירש מה יעשה במשנתינו זו לדעת אלו שאומרין מהני נאמנות מן היתומים ולא מן הלקוחות וכן רבינו כתב בהלכות התוספתא שאמרה אלו הן הבאין ברשותה כל שמכרה להן או נתנה להן במתנה וכל זה מוסיף לנו תימה שאנחנו רואין הראשונים מכירין בראיות הללו והן מסדרין אותן לפנינו ואין חוששין לא לדחות ולא לפרש אותן אבל דעתן רחבה מדעתנו הם אינם צריכים לפרש ואין אנו יכולין להבין ובודאי למאי דקאמרי' מעיקרא פטורה על אפוטרופיא דוקא הא דקתני משביע הוא את

בעלמא הוא. שהיא אומרת מזוייף הוא: באומרת אמנה היתה ביני לביט. השטר היה נכתב ונחתם כהוגן ובפני העדים קבל עליו אלף זוז אבל הוא האמין בי שלא אתבעו אלא מנה: אחד מחייבו שבועה. על ממון שאילו היו שנים היה משלם עכשיו ישבע שהעד (ג) מכחישו: נשבעין ולא משלמין. מי שתובעין אותו נשבע שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע: כל השטרות שעבוד קרקעות הם ואין נשבעין על הקרקעות כדאמרי' בשבועות (דף מב:) ובהזהב (דף נז:) ונראה לי דרמי בר חמא הוה סבירא ליה דולא ישלם דקרא לאו דוקא אלא מי שבא להעמיד הדבר בחזקתו הראשונה הוא נשבע וכאן האשה באה להעמיד חזקתה במה שהבעל חולק עמה ולומר שלא נפרעת אלא מקצת וס"ל נמי דנהי דאין נשבעין על הקרקעות על שעבודן נשבעין ורבא לא ניחא ליה בהכי והרשב"א ז"ל נדחק בכאן: ואי פקח הוא כו' יהיב לה כתובה באפי סהדא קמא ובאפי סהדא בתרא (ג) שיכיר העד הראשון שב' פעמים פרע ויכול להעיד על פרעון הכתובה עם חבירו ועל (ד) פרעון הראשון: ד"ת יכולה למימר ב' כתובות הואי. *(ב' שטרות הואי) ב' שטרות היו (ה) עליך [וכ"מ הב"ח] בפרעון הראשון החזרתי לך א' ובשניה אחר והרי העד ראשון מעיד לסייעה שמע שני הפרעונות לשם כתובה ולא לשם מלוה: דמודע להו. לסהדא קמא ובתרא לפני פרעון השני דעו שכבר פרעתי לה כתובתה בפני אחד מכם והיא כופרת ואני רוצה לפרעה שנית לשם כתובה שיהיו לי שני עדים בדבר ואתבע את הראשונים ויש לי עליהם עד אחד ותתחייב שבועה דאורייתא וכיון דאודעינהו ולא מסייע לה האי עד קמא תו לא מציא למימר שתי כתובות הוו דמילתא דלא שכיחא הוא: **ואיבא** למיבעי הכא כו' כולהו חד טכסיסא אית להו לאנקוטי חפצא. זה שלא כדברי רש"י ז"ל שכתב כאן אי פקח בעל מביאה לידי שבועה דאורייתא שהיא בשם או בכינוי ואוחזת ספר בידה כדאמר בשבועות וחמורה היא מאד והוא עצמו ז"ל סותר פירושו דאמרי' בהשולח (דף לה.) א"ל *רב לרבי ירמיה מדפתי אדרה בבית דין ואשבעה חוץ לב"ד. ופי' רש"י ז"ל שם דלה"ק ליה דלישבעה חוץ לבית דין משום דבב"ד חמירא לאנקוטי חפצא: ואי לענין אפוכי שבועתא דדרבנן מפכינן. כלומר דכופר בכל שמחייב שבועת היסת אם רצה הנתבע מהפכה על התובע אבל בדאורייתא היינו שבועות מודה במקצת אינו יכול להפכה על התובע אע"כ או ישבע או ישלם: הא נמי אע"ג דדרבנן היא לא מיתפכא. כלומר דלא מפכינן שבועה בדרבנן אלא בנתבע עליה דתובע אבל מתובע עליה דנתבע לא מן הטעם הכתוב בהלכות: דקי"ל דבדרבנן אי לא משתבע לא נחתינן לנכסיה. דהכי אמרי' בפרק שבועת הדיינים (דף מא.) ואע"פ שיש לחלק ולומר דהתם דוקא בשבועת הנשבעין ולא משלמין דעלה קיימינן בההיא שמעתא אבל בנשבעין

נר מצוה תורה אור

האי שטרא חספא בעלמא הוא אמר רבא בריה דרבה באומרת אמנה היתה ביני לבינו. ושמעינן מהא דאי לא אמרה הכין הוה ליה ההוא שטרא חספא בעלמא ולא גביא ביה

א מידי: ועד ב אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאוריי' דכתיב °לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת ואמרינן לכל עון ולכל חטאת אינו קם אבל קם הוא לשבועה ואמר מר כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דכל הנשבעים שבתורה נשבעים ולא משלמין והא נשבעת ונוטלת היא ועוד אין נשבעים על כפירת שעבוד קרקעות אלא אמר רבא מדרבנן כדי להפיס דעתו של בעל °*אמר רב פפא א] ואי פקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא היכי עביד דיהיב לה כתובה באפי סהדא קמא וסהדא בתרא ומוקי להו להנך קמאי בהלואה מתקיף לה רב אשי יכולה למימר שתי כתובות הוו אלא א"ר אשי דמודע להו. איכא למיבעי הכא מכדי קיימא לן דכל שבועתא דמתניתין בין שבועה דאורייתא בין שבועה דרבנן כולהו חד טכסיסא אית להו לאנקוטי חפצא בידא למאי הילכתא אר"פ אי פקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא ומאי נפקא ליה מינה דאי לענין אנקוטי חפצא בידא הא נמי מנקטין לה חפצא בידה ואי לענין אפוכי שבועה דבדרבנן מפכינן ובדאורייתא לא מפכינן *הא נמי אע"ג דמדרבנן היא לא מיתפכא דלא מפכינן שבועה דרבנן אלא מנתבע לגבי תובע משום דא"ל אנת לית לך גבאי ולא מידי אי קושטא קאמרת דאית לך גבאי אישתבע ושקול הילכך אי בעי למשקל משתבע ושקיל ואי לא פקע אבל במחויב תובע שבועה לא מצי לאפוכי עליה דנתבע דכד אמר ליה אישתבע דלית לי גבך מידי או דפרעת לי כך וכך ותפטר יכיל האיך למימר ליה אנא לא בעינן אשתבועי ואפטורי ואע"ג דהא מילתא טבא היא לדידי לאישתבועי ואפטורי לא בעינא לה אלא את אי ניחא לך לאישתבועי ומשקל לחיי ואי לא זיל דלית לך גבאי ולא מידי ודמיא לההוא דאמרינן *כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו והאי תובעת היא ולא מציא לאפוכה לשבועתא אם כן למאי הילכתא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא ומסתברא לן דתשובה דהדין בעיא דאע"ג דלא מהני מידי לענין הני אנפי מהני לאנפא אחרינא דאי(א) (לא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא ואמרה לא משתבענא) קדמה ותפסה כתובתה בלא שבועה ואמרה לא מהדרנא ולא משתבענא כיון דקיימא לן דבדרבנן אי לא משתבע לא נחתינן לנכסיה ובדאורייתא נחתינן לנכסיה השתא (א) דמייתי לה לידי שבועה דאורייתא אי אמרה לא משתבענא ולא מהדרנא ליה מידי דדידי שקילנא נחתינן לנכסה ומפקינן מינה בע"כ ואי שבועה דרבנן הוא לא מפקינן מינה: מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים וכו': תנן התם וכן *היתומים לא יפרעו אלא בשבועה יתומים ממאן אילימא מלוה השתא אבוהון שקיל בלא שבועה ואינהו בשבועה הכי קאמר וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא

דברים יט

דף פה.

ד"ת מ"ז

שם

רש"י

בהאי שטרא שטרא חספא בעלמא הוא כי היא מודה שמזוייף הוא: באומרת (ב) אמנה היתה ביני לבינו. השטר נכתב ונחתם כהוגן בפני עדים קיבל עליו אלף זוז אבל הוא האמין לי שלא אתבענו אלא מנה אחת: כל מקום. שאם היו שנים מעידים בדבר זה היה מתחייב לשלם כשאין שם אלא עד אחד מחייבו שבועה שצריך לישבע שהעד משקר: נשבעין ולא משלמין. דמי שנתבע נשבע ופטור שנא' ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע: שיעבוד קרקעות. וכל שטרות שיעבוד קרקעות הן ואין נשבעין על הקרקעות כדאמרינן במסכת שבועות: אלא אמר רבא. זו השבועה מדרבנן היא כדמסיק: ואם פקח הוא. האי בעל מייתי לה לידי שבועה דאורייתא שהיא בשם או בכינוי ואוחזת ספר בידה כדאמרינן בשבועות [דף לח:] וחמורה היא מאד אבל שבועה דרבנן קלה בעלמא הוא כעין שלנו ודלא כפירוש העמוד בסמוך: יהיב לה כתובתה באפי סהדא קמא וסהדא בתרא. והוא הדין לשנים מן השוק אלא עלה סוגה קמ"ל שיכיר העד הראשון ששני פעמים פרע ויכול להעיד על פרעון הכתובה עם חברו וגם על פרעון הראשון: יכולה לומר שתי כתובות הוו. שתי שטרות היו לי עליך בפרעון הראשון החזרתי לך א' ובשניה אחד והעד הראשון מעיד לסייע ששמע שני הפרעונות לשם כתובה ולא לשם מלוה: דמודע להו. לסהדא קמא ובתרא לפני הפרעון השני דעו שכבר פרעתי לה כתובתה לפני אחד מכם והיא כופרת ואני רוצה לפורעה שנית לשם כתובה שיהא לי שני עדים בדבר ואתבע את הראשונה ויש לי עליה עד א' ותתחייב שבועה דאורייתא וכיון דקא אודעינהו ומסייע ליה האי סהדא קמא תו לא מצי אמרה שתי כתובות הואי דמילתא דלא שכיחא הוא: אילימא מלוה. שהלוה קיים והם מוציאין עליו שטר של אביהן:

א מיי' פי"ז מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' קח:

הגהות הב"ח
(א) דאי מייתי וכו' כצ"ל: (ב) מכחיש כצ"ל: (ג) נ"ב וכ"ה בפני עדים מן השוק אבל עלה פוסק הוא שיכיר: (ד) הפרעון כצ"ל: (ה) נ"ב לי:

[דפקיד ע"ב]

עי' בר"יף פ' שבועת הדיינין

שלטי הגבורים

א ונמינו נמי לא מסימנא כיון דלפי דבריהם השטר אינו כלום לא אמרי' מיגו לאפוק ממונא כדאמרי' בפרק חזקת הבתים גבי דגחין ואמר ליה לרבה אין שטרא זייפא הוא ושטרא מעליא הוה לי ואירכס ומסיק התם היכא דקיימא ארעא תקום והיכא דקיימי זוזי לוקמו:
ב וכתב הטור עד אחד מעיד בשטר שהוא פרוע לא יפרע אלא בשבועה וגם בזה כתב מיי' שכשתבעו בתוך זמנו שנוטל בלא שבועה ורב האי כתב שצריך שבועה בד"א במלוה בשטר אבל במלוה על פה שתבעו ואמר שפרעו ומביא עד אחד סיוע לדבריו הלוה פטור כיון שהעד מסייעו ואין עליו אלא חרם סתם ובעל התרומות כתב אע"פ שהעד מסייעו צריך שבועת היסת ליפטר ולא נהירא לטור כיון דעד אחד מחייבו שבועה ג"כ פוטר מן השבועה:

שם איתא רב יהודה לרב ירמיה בירא כ"ס כר"ף שם

הגהות חו"ר
(א) נ"ע להולמו דמאי אריא דמתחייבת שבועה כי העיקר היא דלא תפסה רק נתנה לו בעדים: (ב) נ"ע מאי קפ"ה וי"ל דסם מיירי בקנין:

ונוטלין שתפסו ולא רצה לישבע מוציאין מידם כיון שתפסו שלא כדין אפ"ה כיון דבשמעתא דהתם סמכו לה אפלוגתא דר' יוסי ורבנן בגזל מגילת חרש שוטה וקטן דאע"ג דגזל מינייהו בידים כיון דמדרבנן הוא לא מפקינן מיניה כך יש לומר ג"כ באותן נשבעין ונוטלין שדינן ליטול בלא שבועה שאם תפסו ואינם רוצים לישבע לא נחתינן לנכסייהו אלא היו משמתי' להו כדעבדינא בגזל דרבנן ומיהו כ' הרמב"ן ז"ל דמסתבר דדוקא בדתפסה מיניה

השגות הראב"ד

ספר הזכות

מיניה מָעות אבל תפסה מיניה מטלטלי כיון דגופייהו לא *)מקנינן (לא) מפקינן מינה והדר לא גביא אלא בשבועה ואחרים תירצו דכ"מ אם היתה אשה זו חשודה על השבועה דאי הוי מדאורייתא מהפכין אותה על הבעל ונשבע ולא משלם אבל אי הויא מדרבנן אין מהפכין אותה דתקנתא לתקנתא לא עבדינן כדאיתא התם ונוטלת שלא בשבועה אלא שהרב ז"ל לא תירץ כן לפי שדעתו ז"ל דכי אמרינן דתקנתא לתקנתא לא עבדינן הייט בנשבע ולא משלם אבל בנשבע ונוטל אע"פ שאין השבועה אלא מדבריהם נשבע הלה ונפטר שכך כתב בתשובה בפוגם שטרו והוא חשוד:

לא שנו. דכי משתבע שקלי: שאמרו יתומים. של לוה: לויתי ופרעתי. ישבעו אלו שבועה שלא פקדנו ולא אמר לנו אבא ולא מצאנו שובר בין שטרותיו ששטר זה פרוע ונוטלין: כאומר לא פרעתי דמי. דכיון דאמר לא לוה מודה הוא שלא פרע והרי השטר מוכיח שלוה: לא שנו. שיורדין בית דין לנכסי אדם שלא בפניו: אלא מיהו חזינא לרבותא וזהו דעת רבינו חננאל ז"ל ואנן מסתברא לן וכו'. וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק י"ג מהלכות מלוה ולוה: **מתני'** הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה. ואין יכול לטעון פרעתיך משום דתנאי כתובה מעשה ב"ד הוא ובגמ' מפרש [דף פט.] דקרעינן ליה לגיטא וכותבין אגביה גיטא דנן דקרענוהו לאו משום דגיטא פסולה (הוא) הוא אלא דלא תהדר ותגבי ביה זימנא אחרינא: אבד גיטי. שלא הוצאתיו בב"ד עליך לגבות כתובתי על ידו כדתנן גובה כתובתה ולא קרעוהו ב"ד אלא אבד ממני: והוא אומר אבד שוברי. כבר הוצאתו בב"ד (ג) וגבו ב"ד הכתובה על פי הגט וקרעוהו ולי נכתב שובר על הכתובה שאם תבא לגבות מכח אלמנות לומר לא נתגרשתי ולא נפרעתי יהיה (ג)לי השובר לעד ואבד ממני: וכן בע"ח שהוציא שטר חוב. אחר שביעית: ואין עמו פרוזבול. זה אומר שמטתו שביעית וזה אומר פרוזבול היה לי שלא תשמיטנו שביעית ואבד: הרי אלו לא יפרעו. חיישינן שמא כבר גבתה בגט וזה שמטתו שביעית דמאן לייט ליה: מן הסכנה. שגזרו כותים על המצות והיו יראים לשמור גיטיהם ומשקבלתו שורפתו וכן פרוזבוליהן ודין פרוזבול מפורש פ' השולח גט (דף לו:) הלל תיקן פרוזבול כו': שני גיטין ושני כתובות. זמן כתובה ראשונה קודם לזמן גט ראשון וזמן כתובה שניה קודם לזמן גט שני: גובה ב' כתובות שהרי גרשה והחזירה וכתב לה כתובה שניה אבל קדמו ב' הכתובות לגט (ד)לא שהרי כשהחזירה לא כתב לה כתובה ותנן בסיפא שני כתובות וגט (ה)אין לה אלא כתובה אחת למדנו שהכותב לאשתו ב' כתובות אינה גובה אלא אחת **)(אי משום דגרשה והחזירה הא תנן כתובה ושני גיטין אין לה אלא כתובה אחת) שע"מ כתובה הראשונה החזירה: ב' כתובות וגט. שקדמו שניהם לגט ובגמ' מפרש למאי כתב להו: כתובה ושני גיטין. כתובה בנישואין הראשונים וגרשה והחזירה ולא כתב לה כתובה וחזר וגרשה: כתובתה קיימת. שכתב לה כשהוא קטן ולגבי גר כתובה שכתב לה בעודו כותי ***)(ואפי') *[והוא] שבעל לאחר שהגדיל או נתגייר [לפיכך תנא שע"מ כן קיימה דאי לאו הכי מאי קמ"ל אפי' לא כתב לה מעולם יש לה עיקר כתובה].(מן התוספות)וכן מפורש בירושל': **גמ'** אוקמה שמואל במקום שאין כותבין בגמ' [דף פט.] אמרינן עלה דמתני' ש"מ כותבין שובר דאי אין כותבין שובר ניחוש דלמא הדר מפקא לה לכתובתה וגביא בה. כלומר בעדי

*) נ"ל לא מקנו לה מפקינן כו' וכ"א בב"י אה"ע סי' לו **) נרשם במהר"ס למחוק ***) נ"ע ועי' תוס' וירושלמי

נר מצוה

אלא בשבועה אמר רבי זריקא אמר רב יהודה לא שנו אלא שאמרו יתומים אמר לנו אבא לויתי ופרעתי אבל אמרו אמר לנו אבא לא לויתי נפרעין שלא בשבועה שכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי: והנפרעת שלא בפניו לא תפרע א אלא בשבועה. אמר ר' אחא שר הבירה מעשה בא לפני רבי יצחק נפחא באנטוכיא ואמר לא שנו אלא כתובת אשה משום חינא אבל בעל חוב לא ורבא אמר רב נחמן אפילו בעל חוב שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חבירו והולך לו למדינת הים ואתה נועל דלת בפני לווין וקיימא לן כרב נחמן ב דהילכתא כוותיה בדיני ועוד דהוא מסקנא דשמעתא ועוד הא מקשינן בערכין בפ' שום היתומים* ואי חייש לשובר התם נמי לגבי הא דאמר רבא אמר רב נחמן ליחוש ופרקינן התם כיון דקאמר טעמא שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חבירו והולך לו למדינת הים דאלמא הא דאמר רבא א"ר נחמן הלכה היא וטעמא דיליה טעמא מעליא הוא אלא מיהו חזינן לרבוותא דלא חייש להא דרבא אמר רב נחמן וסמכו להו בהא מילתא אגמרא דבני מערבא דמתמהי התם* ונפרעין מן האדם שלא בפניו כשריבית אוכלת בו ובית דין גובה ריבית כשערב לו מן העובד כוכבים אלמא מילתא פסיקתא הוא גבייהו דאין נפרעין מן האדם שלא בפניו ואנן מסתברא לן דלא עדיף הא דאמרינן בגמרא דבני מערבא מהא דאמרינן בגמ' דילן משום רבי יצחק נפחא לא שאנו אלא כתובת אשה משום חינא אבל בעל חוב לא וכבר דחאה רב נחמן אבל ודאי אי מצינן לשדורי ג ליה ולאודועי ליה משדרינן ומודעינן ליה כי ההוא דאמרינן התם* ההוא דיינא דאחתיה למלוה לנכסי דלוה מקמי דליתבעיה ללוה סלקיה רב חנין בריה דרב ייבא אמר רבא מאן חכים למעבד כי האי מילתא אלא רב חנין בריה דרב ייבא קסבר נכסוהי דאיניש אינון ערבין ביה וקי"ל המלוה את חבירו ע"י ערב לא יתבע מן הערב תחלה ואי לא אפשר לשדורי ליה ולאודועיה עבדינן כרב נחמן: **מתני'** [ב]הוציאה גט[א] ואין עמה כתובה גובה *כתובתה כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי וכן בע"ח (א) שהוציא שט"ח ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו ר' שמעון בן גמליאל אומר מן ד הסכנה ואילך האשה גובה שלא בגט ובעל חוב גובה שלא בפרוזבול: **גמ'** (הוציאה גט אוקמה שמואל במקום שאין כותבין ה כתובה והלכתא כותיה): **מתני'** *שני גיטין ושתי כתובות גובה שתי כתובות וגט אחד או כתובה ושני גיטין או כתובה וגט ומיתה אינה גובה אלא כתובה אחת שהמגרש את אשתו והחזירה על דעת כתובתה הראשונה החזירה: *קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שעל מנת כן קיימה גר שנתגייר ואשתו עמו כתובתה קיימת שעל מנת כן קיימה.

[בגליון: שם. דף כג: ב"ב דף קעד. גטין דף פט. דף צ.]

רש"י

לא שנו. דבעי שבועה יתומים של מלוה: אלא שאמרו יתומים. של לוה אמר לנו אבא כו': שר הבירה. כך כנויו: לא שנו. שבית דין יורדין לנכסיו שלא בפניו: **מתני'** הוציאה גט ואין עמה כתובה. כדמפרש בגמ' במקום שאין כותבין כתובה: גובה כתובתה. דגט במקום כתובה קאי: אבד גיטי. שלא הוצאתיו בב"ד עליך לגבות כתובתי על ידי כדתנן גובה כתובתה על ידי הגט ולא קרעוהו ב"ד אלא אבד ממני: והוא אומר אבד שוברי. שכבר הוצאתו בבית דין וגבית כתובתיך ע"י הגט וקרעוהו וכתבו לי שובר שאם תבא (א) לאחר מותי לגבות מיורשי בעדי מיתה ותאמר לא נתגרשתי יהיה לכן השובר לעד: וכן בעל חוב. שהוציא שטר חוב אחר שביעית ואין עמו פרוזבול זה אומר שמטתו שביעית וזה אומר פרוזבול היה לי ואבד: הרי אלו לא יפרעו. דחיישינן שמא כבר גבתה בגט זה וכבר שמטתו שביעית: ומן הסכנה ואילך. שגזרו עובד כוכבים לעבור על המצות והיו יראין לשמור את גיטיהן ומשקבלתו שורפתו וכן פרוזבוליהן ודין פרוזבול מפורש בגיטין מהו: שני גיטין ושתי כתובות. וזמן כתובה ראשונה קודם לזמן גט ראשון וזמן כתובה שניה קודם לזמן גט שני גובה שתי כתובות שהרי גירשה והחזירה וכתב לה שנית כתובה: שתי כתובות וגט. שקדם זמן שתי הכתובות לגט ובגמרא מפרש למאי כתב לה: כתובה ושני גיטין. כתובה בנשואין ראשונים וגירשה והחזירה ולא כתב לה כתובה וחזר וגירשה: ומיתה. עדי מיתה שחזר והחזירה ומת: כתובתה. שכתב לה לאשתו כשהוא קטן קיימת ולגבי גר כתובה שכתב לה בעודו כותי: **גמ'** במקום שאין כותבין כתובה. וסמכינן על תנאי ב"ד וגובין בתנאי

שלטי הגבורים

א (ו) וכתב מיי' והוא שיהיה במקום רחוק שיש טורח להודיעו אבל אם הוא קרוב להודיעו מודיעין אותו ואם לא יבא ישביעוה ותטול וכ"כ רב אלפס וכתב הרא"ש ויראה לי דהאי מקום קרוב כדי שילך השליח ויחזור תוך ל' יום שהוא זמן ב"ד אבל טפי מל' יום אין לנו לאחר הפרעון אלא ב"ד מוכרין מיד ופורעין והאשה מתנת שכר שליח ומוספת אותו על כתובתה:

לשון ריא"ז

וכן אם גרשה בעלה והלך לו למדינת הים ובאה ליפרע שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה: ב (ז) מלוה שבא בשטר מקויים ואין הלוה בפנינו כתב ר"ח שאין נזקקין לו שאין נפרעין כלל שלא בפניו אפי' בשבועה ולית דחש לה להא דרב נחמן דאמר אפי' בע"ח נמי וכיון דמעשים בכל יום שאין מוכרין שלא בפני בע"ח סמכינן אהא דאיתא בירושלמי וכי נפרעין מן האדם שלא בפניו תפתר בשריבית אוכלת בו ולזה הסכים הרא"ש ז"ל וכתב הרמ"ה דאפי' פטרו משבועה אינו מועיל אא"כ פירשו בפירוש ובעל התרומות כתב שאם כתב לו נאמנות עליו ועל באי כחו ב"ד בכלל באי כחו הם אבל אם כתב בו נאמנות סתם אין ב"ד הפורעין שלא בפניו בכלל וצריך לישבע והרא"ש כתב בתשובה שא"צ שבועה אפי' בנאמנות סתם וי"א אפי' אין בו נאמנות והלך למדינת הים בתוך הזמן כיון שחזקה שאין אדם פורע תוך זמנו נפרע בלא שבועה אע"פ שעתה בשעת פרעון עבר זמנו ולא נהירא לטור כיון שעתה עבר זמנו יש לחוש שמא שלח מעותיו ממקום שהוא ע"י שליח והוא טוען שאבד שטרו וכתב לו שובר עליו: (ח) וכתב הר"ס ז"ל על תלמיד שמלוה מעותיו בבית בעה"ב והפסיד קצת משכונות ולא נתפשר עם העובדי כוכבים והלך לו והניח מעותיו קצת ביד שמעון ובעל ביתו ראובן טוען אני צריך לפייס את העובד כוכבים בשבילו תן לי ממעותיו שבידך נראה לי שאין לו לראובן על שמעון כלום אך אם יש לו דין על המלמד ילך אחריו ויתבענו לדין ואפי' אם יש למלמד מעות ביד שמעון לא שקיל מיניה כדאמרי' גבי ההוא דיינא דאחתיה למלוה לנכסי דלוה דסלקיה רב חנין:

ג (ט) וכתב הרמ"ה ז"ל שאם הוא קרוב כדי שיוכל השליח לילך ולבא תוך קל"ח ימים מודיעין ולא כתבינן אדרכתא אנכסיה אלא דמשדרינן ומודעינן ליה ואם חזר השליח ואמר שלא היה רוצה לבא כתבינן ליה אדרכתא אנכסיה מיד ואם אמר השתא אתינא אי נמי איעכב שליח עד האי שיעורא מנטרינן ליה והרא"ש ז"ל כתב האי אפשר לאודועי שכתב רב אלפס ז"ל כדי שילך שליח ויחזור תוך שהוא זמן ב"ד דעפי מל' יום אין לנו לאחר פרעון הלוה והמלוה יתן שכר השליחות ויוסיפנו עם חובו ויגבנו עם חובו ואם אין השליח יכול לילך ולחזור תוך ל' יום יורדין לנכסיו מיד ומגבין לו חובו כתב מיי' ג' ראיות צריך להבי ואח"כ נפרע שלא בפניו. ראשונה לקיים שטרו. שניה שבע"ח במדינה אחרת ואינו מצוי כאן. שלישית שנכסים אלו של פלוני הן. והרא"ש כתב בתשובה על דבריו כיון שהנכסים היו בחזקת הלוה עד היום יורדין לנכסיו אע"פ שאין ידו באו לידו אם בירושה (י) ואם יבא אחר בשטר או בראיה מוקדמת לשטר המלוה יוציא ממנו. ששאלתם אם ב"ד יכולים למשכן לבע"ח קרקע בתוכו כמו שיכולין למוכרו ועבדי ליה דטבא ליה כדי שיחזור לו קרקע שיפדנו היום נראה שאלתך כשהלך הלוה למד"ה שאם היה כבכאן נשאל את פיו ויעשו כמו שאמר ואם אינו בפניו ב"ד יעשו כאילו היה בפניו ומבקש זכותו וטוען טענה שהיא טובה לו כך יעשו ב"ד ויחפשו וידרשו כל דבר שהוא טוב לו זה שזכין לאדם שלא בפניו: נ"ל דמספר קל"ח ימים דנקט הרמ"ה הוא משום דס"ל כדברי הירושלמי שהביאו הפוסקים דבריו שכתב דמשלחין בתריה תרי תלת איגרין אי אתי הא אתי הא עיבות' כו' כדאיתא בהגהות מיי' פי"ג מהל' מל דמשמע להדיא דמרויחין לו זמן עד כדי שליחות ג' פעמים ובשליחות ג' פעמים יהיה ריוח זמן קל"ח ימים הא כיצד הזמנת ב"ד למי שאינו דר בעיר הוא שני וחמישי ושני כדאיתא פ' הגוזל בתרא שהם ח' ימים ואם בא ואמר אמן נותנין לו ל' יום ואחר ל' אם לא בא ממתינין לו שני וחמישי ושני שהם בין הכל מ"ו ימים הרי כי מזמן ההזמנה עד זמן הפרעון יש מ"ו ימים אם ירצה הלוה והשתא שאין הלוה בפנינו וצריך לשלוח לו ג' אגרות שזמן כל מ"ו יום יעלו קל"ח יום לפי זה החשבון מכוון ודברי הרא"ש מסייעין לפי' זה כי מה שהרא"ש חפן עד כדי זמן ב"ד פעם א' הרמ"ה חפן שימתינו עד כדי זמן ג' פעמים והרא"ש אינו מכנים בזמן פעם כי אם השלשים יום מכנים בו ג"כ בשני וחמישי ושני שכתבתי ולשון הירושלמי מסייעו שכתב תלת איגרין: לשון ריא"ז ד האשה שאמרה שאבד ממנה שטר כתובתה והדבר ידוע שלא נפרעה כתובתה הרי זו כותבת שובר לבעלה או ליורשיו וגובה מהן כדברי מז"ה ואני אומר שאין כותבין שובר אלא גבי מלוה ולוה שאם אבד שטרו של מלוה וידוע שלא נפרע הוכו כותב שובר ללוה וגובה חובו לפי שעבד לוה לאיש מלוה אבל האשה אינה גובה ע"י שובר לא מן הבעל ולא מן לא כתובה ולא תוספת שמא יאבד שוברו של זה ותוציא זו כתובתה בב"ד שאין יודעין ותגבה ממנו וכך היא שיטת רוב הפסקים לפיכך אם באו עדים שנשרף שטר כתובתה או אם היה מקום שאין כותבין כתובה שאין לחוש שמ כתובתה פעם אחרת הרי זו גובה כתובתה ע"י שובר בין אם נתגרשה בין אם נתאלמנה והגרושה גובה כתובתה בגיטה הואיל והכתובה תנאי ב"ד היא הרי זו כמי שתופסת שטר כתובתה בידה ואין הבעל נאמן לטעון פרעתי עד שובר או שטר כתובה פרוע וכן התוספת היא גובה ע"י גיטה אם היתה ידוע להן כמה היא [או] שהיא קצובה על כל הנשים כדרך שאנו נוהגין עתה: ומיי' כתב בזה אם הוא טוען לא גרשתיה חייב ליתן לה עיקר כתובה אבל לא עד שתביא ראיה שגרשה או שתוציא גט עם הכתובה ואם הוא אומר גרשתיה ופרעתי הכל עיקר עם התוספת ואבד שוברי ה"ז נאמן ומשביעה בנקיטת חפץ ונותן לה עיקר והוא ישבע שבועת היסת על התוספת ולא נהירא לטור ש נאמן למה יתן לה עיקר ואם אינו נאמן יתן לה הכל שהרי כתובה בידה וכן השיג עליו הראב"ד: ה סמ"ג כתב בשם ר"י דבין במקום שכותבין כתובה בין במקום שאין כותבין בין נקיטא כתובה בין לא נקיטא כתובה אי ס פרעתי לא מהימן דס"ל טוען אחר מעשה ב"ד וגובה עיקר כתובתה וכל תנאיה *)ובמקום שכותבין כתובה והביא הוא עדים שכתב לה כתובה כתב הרמב"ם במקום שכותבין אינה גובה בלא כתובה והרא"ש כתב שגובה כיון שבאותו לא

*) נ"ל ובמקום שאין כותבין וכו' כתב הרמב"ם שדינו כבמקום שכותבין ואינו גובה כו'

מלחמת ה'

ועוד מתני' הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה אסקה הרי"ף ז"ל כשמואל וכו' ואנן קשה לן האי פסקא דהא בין לרב ובין לשמואל סבירא להו אין כותבין שובר ולית הלכתא כוותייהו: **אמר** הכותב כבר הגלתי דברי רבינו הגדול מן הטענה הזאת בפ' שנים אוחזין וכבר היה כתוב בנוסחאות כראשונים בהלכה דהאי דקאמרי הכא כמתמיה ש"מ כותבין שובר לדברי רב ושמואל הוא שאומרים אין כותבין שובר אבל אנן הא קי"ל דכותבין שובר ולפיכך לא נייתינן לכל הני פירוקין ומתני' דקתני הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה אפי' במקום שכותבין כתובה היא שנויה וכיון דגובה כתובתה בגיטה כותבין שובר לאיש ועוד האריך בדבר זה וחזר רביט ומחק הכל והגיהה במקום שאין כותבין וביארנו דעתו שם בפ' שנים אוחזין:

המאור הגדול

מתני' הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה אסקה הרי"ף כשמואל ואוקמא למתני' במקום שאין כותבין כתובה ואנן קשה לן האי פסקא דהא בין לרב בין לשמואל ס"ל אין כותבין שובר ולית הלכתא כוותייהו אלא כר"י וכר"ל דאמרי כותבין שובר דהכין אסיקנא בדוכתא הלכך איתא למתני' אפי' במקום שכותבין כתובה ועלה אר"י הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וכבר פרישנא בדוכתא:

השגות הראב"ד

א] **כתב** הרב ז"ל הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה דאמרי' עלה במעת מיניה כותבין שובר אמר שמואל במקום שאין כותבין כתובה עסקינן והלכתא כוותיה: אמר אברהם קשיא לי למאי הלכתא פסק הרב כשמואל בהא מלתא אי משום דפליג אדרב דס"ל לרב דאפי' במקום שכותבין כתובה בגט גובה עיקר מנה ... וסמכינן אקריעת הגט ושמואל ס"ל דלא סמכינן אקריעת הגט דלמא פרע לה חוץ לב"ד ולא מתרמי ליה למקרעיה

עין משפט

ד"ת מ"ו
א מיי' פט"ו מהל' אישות ופי"ד מהלכות מלוה ולוה סמג עשין לב טור אה"ע סי' ... טוח"מ סי' קו:
ב מיי' שם פי"ג ופ"ט מהל' שמיטה סמג עשין מח ולאוין רעא טור אה"ע סי' ק טוח"מ סי' סז:

ד"ת מ"ו מכאן וס"ד אחר משנה שנייה

הגהות הב"ח

(א) כ"ב עיין פ' השולח סי' תנ"ח ... לשם: (ב) כ"ב ... ואמרת ... שטר כתובה: (ג) יהיה השובר כנ"ל: (ד) כ"ב ... (ה) כ"ב ... (ו) כ"ב ... הטור סי' לו: (ז) כ"ב ... טוח"מ סי' קו: (ח) כ"ב ... בפ' ... (ט) כ"ב ... טוח"מ ... (י) כ"ב ... בקיים:

הגהות חו"י

(א) נ"ע כמיון נמי מתבע בב"ד לאחר ע"י שטר כתובה ודו"ק:

א מיי' פי"ח מהל' אישות טור אה"ע סי' סז :
ב מיי' פי"ז ופי"ט שם סמג עשין מח טור אה"ע סי' קיד :

בעדי מיתה דאילו בתורת גרושה ודאי לא גביא דהא קרעינן לגיטא וכי הדרא מפקא לכתובתה בלא גט תנן במתני' הרי אלו לא יפרעו ואוקמה רב במקום שאין כותבין כתובה ושמואל נמי אוקמה בשלא כתב לה ולפיכך כתב הרי"ף ז"ל דאוקמה שמואל במקום שאין כותבין ומתני' דתנן דכתובה ואין עמה גט דמשמע שבמקום שכותבין היא הא פריקנא לה בגמ'. והקשו עליו דכיון דמטעם דכותבין שובר אתיא עלה ואנן קי"ל דכותבין שובר שפיר קיימא מתני' אפי' במקום שכותבין ועוד דבסוף פ"ק דב"מ (דף יז) א"ר יוחנן הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ומוכח נמי ממתני' דהכא ופשטא

נר מצוה דסוגיא דהתם ריהטא דלר' יוחנן אפי' במקום שכותבין הוליאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה ולפיכך כתבו בתוספות דמתני' אפי' במקום שכותבין היא ואפשר לקיים דברי הרי"ף ז"ל דנהי דקי"ל כותבין שובר וקי"ל נמי דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום אפ"ה במקום שכותבין אינה גובה כתובתה בגט משום דריעא טענתה שהדבר מוכיח שפרעה והחזירה לו כתובתה והורע כח מעשה ב"ד ואותה סוגיא שבפ"ק דב"מ כבר ישב אותה הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות ע"ד הרי"ף ז"ל הילכך נקיטינן דהוליאה גט ואין עמה כתובה במקום שאין כותבין גובה כתובתה דהיינו מנה מאתים דתנאי ב"ד הוא והוא שהוליאה גט ממש אבל בעדי הגט לא גביא דאיתרע ליה מעשה ב"ד דחיישינן דלמא ב"ד הגבוה על פי הגט (ב) וקרעוה לגיטא ובמקום שכותבין אינה גובה כתובתה אלא בשיש כתובה עמה אבל אין עמה כתובה לא דאיתרע ליה מעשה ב"ד והדבר מוכיח שפרעה והחזירה לו כתובתה: ולענין תוספת אם נאמן לומר פרעתי לפי שיטת הרי"ף ז"ל פשיטא דנאמן דאפי' בכתובה במקום שכותבין נאמן ובתוספת כל [מקום הוא] מקום שכותבין (הוא) ואפי' לדברי מי שאומר דר"י אפילו במקום שכותבין אמר ה"מ בעיקר כתובה שהוא תנאי ב"ד אבל בתוספת לא ואע"ג דאמר בר"פ אע"פ [דף נד:] תנאי כתובה ככתובה דמי ה"מ למאי דמני התם כגון מוחלת או מוכרת ואיך אבל לשאר מילי לא וכ"כ שם ר"ח ז"ל ואפי' לדברי מי שאומר דתוספת כעיקר כתובה היא ואפי' למאי דלא מני התם ה"מ למהוי כקולי וחומרי דכתובה אבל לטוען אחריו לא דעיקר כתובה הוי מעשה ב"ד ותוספת אינו אלא כמלוה בעדים ורא"ה מהא דאמרינן בפרק קמא דב"מ [דף יז.] דשבקאי בריה דר' מרינוס כתב לה לכלתיה איצטלא דמילתא בכתובתה ואמר דהוחזק כפרן לאותו איצטלא הא לא הוחזק כפרן מהימן לומר

רש"י

בתנאי ב"ד: אי בעיא בהאי גביא כו'. כלומר מדקתני אין לה אלא כתובה אחת ולא קתני אין לה אלא כתובה אחרונה משמע דאי ניחא לה למטרף מלקוחות מזמן ראשון טרפא: בזה אחר זה. זמנו של זה קודם לזה ושניהם על הלואה אחת או על מכר אחד: ביטל שני את הראשון. ואינו טורף אלא מזמן שני דכיון דכתב שטרא בתרא אחליה לאותו שעבוד קמא: דאי אוסיף ביה דיקלא. בשטר שני לתוספת כתביה ולא לבטל זמן שטר ראשון ותרוייהו מיהא לא גביא מדלא כתב לביתי ואוסיפית לך הך אקמייתא אלא שטר דכתובה יתירה כתב לה ולא הזכיר בה הראשונה והכי קאמר אם תתרצי למחול שעבוד של ראשונה גבי כתובה זו המרובה ואי לא גבי ראשונה המועטת לכך הי מינייהו דבעיא גביא וכי אמר רב נחמן ביטל שני את הראשון זהו דוקא בדלא אוסיף ביה מידי דאי לא אתי לבטולי קמא למאי כתביה הלכך ביטל שני את הראשון: גט וכתובה ומיתה. ובאה לגבות שתי כתובות אחת בתורת גירושין ואחת בתורת אלמנות: אם גט קודם לכתובה. הרי כתב לה כתובה שנית כשהחזירה: אלא מנה ומאתים. שהוא תנאי בית דין דאילו בשטרא לא גביא דחספא בעלמא הוא: חידשו. קטן משהגדיל וגר משנתגייר אם הוסיפו כלום על כתובה הראשונה נוטלין מה שחדשו עם מנה מאתים:

הדרן עלך פרק הכותב לאשתו

מי שהיה נשוי. יורשי ראשונה. אם מתו נשיו אחריו עד שלא הספיקו לגבות: נשא שניה ומת הוא. ויורשי ראשונה תובעין כתובת בנין דכרין ורוצים לחלק ירושת אביהן: שניה ויורשיה קודמין. שהיא בעלת חוב אבל ראשונים באים לירש את אביהם דהא תנן בנין דיכרין דיהוו ליכי מינאי אינון ירתין כו' ולפיכך פורעין את החוב תחלה והשאר ירושה: גמ' אין אדם מוריש. ממון שיש עליו שבועה כי הכא דשניה לא היתה יכולה לגבות כתובתה בלא שבועה כדין הנפרעת מנכסי יתומים אותו ממון אינו יכול להוריש לבניו אם מת קודם שנשבע: ש"מ אחת בחייו ואחת במותו. אם מתה אשתו אחת בחייו ואחת אחר מותו יש לבני הראשונה כתובת בנין דכרין ולא אמרינן כי תקון רבנן כתובת בנין דכרין ה"מ היכא דמתו שתיהם בחייו וכתובת האחת מרובה משל חברתה אז אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן והמותר חולקין כיון

דף פט:
קיימה: גמ' שתי כתובות וגט אינה גובה אלא כתובה אחת *אי בעיא בהאי גביא אי בעיא בהאי גביא לימא תהוי תיובתיה דרב נחמן דאמר ר"נ שני שטרות היוצאין בזה אחר זה ביטל שני את הראשון ולאו מי איתמר עלה אמר רב פפא ומודה רב נחמן דאי אוסיף ביה דיקלא לתוספת כתביה ושעבודא דקמא קאים הכי נמי בדאוסיף לה: גרסינן בפרק נערה שנתפתתה* איתמר הוציאה עליו שתי כתובות אחת של מאתים ואחת של ג' מאות אמר רב הונא באת לגבות מאתים גובה מזמן ראשון ג' מאות °גובה מזמן שני ואמרינן חמש מאות מ"ט לא גביא דכיון דלא כתב לה אוסיפת לך תלת מאה אמאתים הכי קאמר לה אי מזמן ראשון גבית גבי מאתים ואי מזמן שני גבית גבי תלת מאה ומדלא כתב לה נמי אוסיפת לך מאה אמאתים אחולי אחילתא לשעבודא קמא הלכך כי גביא תלת מאה גביא מזמן שני: ת"ר גט כתובה ומיתה *אם גט קודם לכתובה גובה שתי כתובות ואם כתובה קדמה לגט אינה גובה אלא כתובה אחת שהמגרש את אשתו והחזירה על מנת כתובתה הראשונה החזירה והני מילי כשהחזירה סתמא אבל אי כתב לה כתובה אחריתי גביא תרוייהו כדקתני רישא שני גיטין ושתי כתובות גובה שתי כתובות: א קטן *שהשיאו אביו כתובתה קיימת כו' א"ר הונא סמג לא שאנו אלא מנה מאתים אבל תוספת אין לה תניא כוותיה דרב הונא חידשו נוטלין מה שחידשו לא חידשו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה אבל תוספת לא:

הדרן עלך פרק הכותב לאשתו

סמג מי ב שהיה נשוי שתי נשים ומת הראשונה קודמת לשניה ויורשי הראשונה קודמין ליורשי שניה נשא (א) ראשונה ומתה נשא שניה ומת הוא שניה ויורשיה קודמין ליורשי ראשונה:

דף מז. גמ' אוקימנא בסוף כל הנשבעין שבתורה* כשנשבעה ומתה אבל מתה ולא נשבעה ב אין יורשין של שניה נוטלין כתובה דאין אדם מוריש שבועה לבניו:
דף צ: *ש"מ תלת שמע מינה אחת בחייו ג ואחת במותו יש להן כתובת בנין דיכרין ולא חיישינן

פרעתי ולפי שטה זו לא מיתוקמא בכתובה עלמה דאפי' במקום שכותבין איהי מהימנא אלא לאו בתוספת אלמא להא מילתא לאו ככתובה דמי וליכא למימר דערב שאני שאילו היה הבעל חייב בה אף הערב חייב (בה): אי בעיא בהאי גביא (ג). בתמיה דמדקתני אין לה אלא כתובה אחת ולא קתני אין לה אלא כתובה אחרונה אלמא אי ניחא לה למטרף לקוחות מזמן ראשון טרפה: בזה אחר זה. זמנו של זה קודם לזה ושניהם על הלואה אחת או על מכר א': ביטל ב' את הראשון. ואינו טורף אלא מזמן ב' דכיון דכתב לשטרא בתרא אחליה לשעבודא קמא: דאי אוסיף ביה דיקלא. בשטר ב'. לתוספת כתביה. ולא לבטל זמן שטר ראשון ותרוייהו מיהא לא גביא מדלא כתב לה בבתרא ואוסיפת לך אהך קמייתא אלא שטר כתובה יתירה כתב לה ולא הזכיר בה את הראשונה אמרינן דה"ק לה אם תתרצי למחול שעבוד של ראשונה גביא כתובה זו המרובה ואי לא גביא הראשונה המועטת הלכך הי מינייהו דבעיא גביא וכי אמר ר"נ בטל שניה את הראשונה בדלא אוסיף בה מידי דאי לאו לבטולי לקמא אתא למאי כתביה: ומיתה. ועדי מיתה ובאה לגבות שתי כתובות אחת בתורת גירושין ואחת בתורת אלמנה: אם גט קודם לכתובה. הרי כתב לה כתובה שניה משהחזירה: אלא מנה מאתים. שהם תנאי ב"ד דאילו בשטרא לא גביא דחספא בעלמא הוא: חידשו. קטן שחדש משהגדיל וגר שנתגייר אם הוסיפו כלום על כתובה ראשונה נוטלין מה שחדשו על מנה מאתים: הדרן עלך הכותב לאשתו

מי שהיה נשוי. (ד) (מתניתין) יורשי הראשונה. אם מתו נשיו אחריו עד שלא הספיקו לגבות ובגמרא דייקינן מינה ב"ח מאוחר שקדם וגבה (אי) מה שגבה גבה (או לא) ולהכי איצטריכא הך רישא אי נמי אגב סיפא תניא: וגרסינן בירושלמי מתני' לענין כתובה אבל לענין מזונות שתיהן שוות: נשא את הראשונה ומתה בחייו: נשא שניה ומת הוא ויורשי הראשונה באין ותובעין כתובת בנין דכרין כמו ששנינו [דף נב:] בנין דכרין די יהוין ליכי מינאי כו' (ה) ובאין ורוצין לחלוק ירושת אביהם: שניה ויורשיה קודמין שהיא בעלת חוב אבל ראשונים באים לירש את אביהן דהא אינון ירתון תנן לפיכך פורעין את החוב (ו) והשאר ירושה: גמ' דאין אדם מוריש שבועה לבניו. לפי שהיא היתה חייבת לישבע שלא נפרעת כיון שבאה ליפרע מנכסי יתומים ויורשיה אינן יכולין לישבע אלא שלא פקדתנו הלכך לא שקלי: ש"מ אחת בחייו ואחת במותו יש לראשונים כתובת בנין דכרין ולא אמרי' כי תיקון כתובת בנין דכרין דוקא היכא דמתו שתיהן בחייו וכתובת האחת מרובה משל חברתה דאלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן והשאר חולקות בשוה דהשתא אתו תרוייהו בתורת בנין דכרין שהיא ירושת האב ולא אתו לאינצויי אבל אחת בחייו ואחת במותו דיורשי שניה באין על כתובת אמן בתורת חוב (ז) אמן ולא מאביהן באת להם ובני

לא נהגו לכתוב ולא מהימן לומר פרעתי דאיהו דאפסיד אנפשיה שכתב לה ולא ישתנה הדין בכך ובסמ"ג כתב על שם ר"י אפי' במקום שכותבין גובה עיקר כתובה וכל תנאיה בתנאי ב"ד והרא"ש כתב כסברא ראשונה:

לשון ריא"ז

מקום שכותבין כתובה והיתה טוענת האשה שלא כתב לה בעלה כתובה אם הביאה ראיה לדבריה הרי זו גובה בגיטה אם היתה גרושה או במיתת בעלה אם היתה אלמנה וכותבת להם שובר ואם לא תביא ראיה לדבריה הרי זו בחזקה שכתב לה כתובה ואינו גובה כלום לא בגט ולא במיתת הבעל עד שתוציא שטר כתובתה או תביא עדים שנשרף שטר כתובתה שאין הכתובה דומה לשט"ח שאע"פ שידוע שנשרף השטר ביד המלוה נאמן הלוה לומר פרעתי אבל הכתובה תנאי ב"ד היא והטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום:

א קטן שהשיאו אביו וכתב לאשתו כתובת בתולה ואחר כך הגדיל כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה אבל תוספת אין לה אלא אם כתב לה תוספת אחר שהגדיל ואם לא כתב לה כתובה כשכנס בקטנותו אינו מתחייב לה כשהגדיל אלא כתובת בעולה שהרי בעולה היא כשהגדיל ואם מת בקטנותו אין לה כתובה כל עיקר ואע"פ שכתב לה כתובה כמו שביאר מז"ה בפסקיו וכן הדין בגר שנתגייר וכתב לאשתו כתובת בתולה בגיותו ואח"כ קיימה כשנתגייר על דעת כתובה הראשונה קיימה. ומז"ה אומר שלא אמרו אלא כשהיתה אשתו בת ישראל שכ' לה כתובה בעודו כותי אבל אם כתב כתובה לעובדת כוכבים ונתגיירה עמו אין כתובת עובדת כוכבים כלום ול"נ שאילו כתב כתובה לבת ישראל הרי בעבירה נישאת לו ואין ראוי לקיים כתובתה הואיל ונשואי עבירה הם ולא אמרו כתובתה קיימת אלא בעובד כוכבים שכתב כתובה לעובדת כוכבים ונתגיירה אשתו עמו כמבואר בקונט' הראיות:

ב וכ"כ סמ"ג בשם ס"ג לפסק הלכה אבל בני הראשונה גובין כתובת בנין דיכרין שאין עליהם שבועה דלא נתנה כתובה לגבות מחיים בהנשאר אחריהם מן הנכסים בין קרקעות בין מטלטלין יחלוקו יחד יורשי ראשונה ויורשי שניה איש איש חלקו כמשפט הירושה ואותה שמתה בחייו אע"פ שלא נשבעה בניה נוטלין כתובת בנין דיכרין שאין עליה שבועה שלא נתנה כתובתה לגבות מחיים וכ"ה כתב שגם בני השניה שמתה אחרי מותו נוטלין כתובת בנין דיכרין אע"פ שלא נשבעה אמן קודם מיתתה ולא נראה לטור:

ג וכתב סמ"ג בשם ר"ח דוקא אחת בחייו ואחת במותו שמתה גם זו שנשארה בחיים אחריו הוא דיש כתובת בנין דיכרין

השגות הראב"ד

למקרעיה ולמכתב אגביה. ואשובר נמי לא סמכינן במקום שכותבין כתובה עד דמפקא לה ומהדרא לה ניהליה ומנ"ל דשמואל לא סמיך אקריעת הגט אלא אשובר מדאקשו ליה רב כהנא ורב אסי לרב לדידך דאמרת גט גובה עיקר אלמנה מן הנשואין במאי גביא בעידי מיתה ליחוש דלמא גירשה וכו' מדאקשו ליה לרב ולא לשמואל אלמא לא סמיך שמואל אקריעת הגט אלא אשובר או לחזרת כתובה במקום שכותבין. ופסק הרב ז"ל כשמואל בהא. והשתא קשיא לי דהא סוגיין כרב דסמכינן אקריעת הגט היכא דשבקא איהי למקרעיה מההיא שמעתא דב"מ הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר ולא כלום וסייעוה להא מלתא מהא דתנן הוליאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה. ודחי אביי ואמר דלמא במקום שאין כותבין כתובה עסקינן. ומסקנא דהדר בי' אביי מגופא דמתני' דאי לאו הכי הוא שהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום גט בלא כתובה אמאי גביא לטעון ולימא פרעתי וכי תימא משום דאמרי' ליה אי פרעתא איבעיא לך למקרעה לגיטה וכו' אלמא מלתא פסיקא הוא גבייהו דמגבינן בקריעת הגט. ועדיף נמי משובר דהא לא אמר אי פרעתה איבעי לך למיכתב תברא אלמא עדיף קריעת הגט משובר משום דשובר מירכס וקריעת הגט דמי לקריעת השטר ואפי' במקום שכותבים כתובה נמי סמכינן אקריעת הגט דהא הדר ביה אביי דהוה מוקים לה במקום שאין כותבין ואוקימנא אפי' במקום שכותבים ומשום דגט היינו כמעשה ב"ד ואין טוענין אחריו כלום כאילו הוציא גוף הכתובה. ולמנה מאתים מיהא כרב. ועוד קשיא לי דהא קי"ל בב"ב בפ' גט פשוט כר' יוסי דאמר כותבין שובר. הלכך אפי' במקום שכותבין גובה בגט ע"י שובר. ואולי נאמר דכי אמרי' כותבין שובר ה"מ בשטרי חוב אבל בכתובה לא דהכי אמרי' התם ומסתברא דכותבין שובר דאי אמרת אין כותבין שובר איך שטרו של זה יאכל הלה ותדי. והאי טעמא לא שייך אלא בבעל חוב מיהו אקריעת הגט ודאי סמכינן מההיא שמעתא דשנים אוחזין דטוען אחר מעשה ב"ד וכו' דאפי' במקום שאין כותבין למנה מאתים כרב עוד נוכל לומר דשמואל נמי סמיך אקריעת הגט ומיהו דוקא במקום שאין כותבין דלא איכא שטר כתובה לאהדורי. אבל במקום שכותבין דאיכא שטר כתובה לא גביא בקריעת הגט עד דמפקא לכתובתה ומהדרא לה והאי דאקשי ליה רב כהנא ורב אסי לרב אלמנה מן הנשואין במאי גביא וכו' ולא אקשי (ליה) לשמואל משום דלרב איכא לאקשויי בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין ולשמואל ליכא לאקשויי אלא במקום שאין כותבין דאילו מקום שכותבין לא גביא בגט עד דמפקא כתובתה ותהדר לה אלא דסוגיין מיהא כרב כדכתיבנא:

הגהות הב"ח
(א) נשא את הראשונה כצ"ל:
(ב) וקרעו כצ"ל:
(ג) כ"ב וכו':
(ד) תי' מתני' נמחק: (ה) או רוצין כצ"ל:
(ו) כ"ב תחלה:
(ז) כ"ב ירושת:

דף מג:
[דף קטו ע"ב]
דף צ.

נר מצוה

חיישינן לאינצויי ממאי מדקתני שניה ויורשיה קודמים ליורשי ראשונה מיקדם הוא דקדמי הא איכא שקלי וש"מ כתובה נעשית מותר לחברתה ממאי מדלא קתני אם יש שם מותר דינר וש"מ כתובת בנין דיכרין לא טרפא ממשעבדי דאי ס"ד טרפא ליתו בני ראשונה (א) ונטרפינהו לבני שניה. *אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא הלכתא אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין א דיכרין כתובה נעשית מותר לחברתה והנ"מ באחת בחייו ואחת במותו אבל מתו שתיהן בחייו עד שיהא שם יתר על שתי כתובות דינר °דתנן מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו ואחר כך מת הוא והיתומים מבקשין כתובת אמן ואין שם אלא שתי כתובות (ב) חולקות בשוה היה שם יתר דינר אלו נוטלים כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן ואם אמרו יתומים הרי אנו מעלין על נכסי אבינו יתר דינר כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להן אלא שמין הנכסים בב"ד היו שם נכסים בראוי אינו כבמוחזק ר"ש אומר אע"פ שיש (ג) נכסים שאין להן אחריות אינו כלום עד שיהיו שם נכסים שיש להן אחריות יתר על שתי הכתובות דינר. והיכא דאיכא *בע"ח ואיכא מותר על שתי כתובות מאי דשקל בע"ח כ"ע לא פליגי דהוי מותר והני שקלי כתובת אמן והני שקלי כתובת אמן: *ת"ר לזו אלף ולזו ה' מאות אם יש שם מותר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן ואם לאו חולקין בשוה פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשים מועטין ונתרבו מאי אמר רב נחמן כשם שמרובין ונתמעטו *זכו בהן היורשין כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשין ההוא *גברא דהוו מסקי ביה אלפא זוזי הוו ליה תרי אפדני זבנינהו חד (ד) בה' מאה וחד בה' מאה אתא בע"ח טריף ליה לחד מינייהו והדר אתא וטריף לאידך שקל אלפא זוזי ואזל לגביה א"ל אי שוויא ב לך ההיא אלפא זוזי לחיי ואי לא שקול אלפא זוזי °ואסתלק סבר רמי בר חמא למימר היינו מתני' אם אמרו יתומים הרי אנו מעלים על נכסי אבינו יתר דינר אין שומעין להן א"ל רבא מי דמי התם אית להו פסידא ליתמי הכא מאי פסידא

ראשונה באין ליטול חלק יתר מכח ירושת האב דהא ירתון תנן לא שקלי דלמא אתי לאינצויי ולומר לא תטלו בירושת אבינו יותר ממנו הא לא אמרינן · ויש מי שאומרים דכי אמרינן אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין [ה"מ הוא שכבר מתה השניה] דכיון דאף בני שניה יורשין כתובת אמן אע"פ שאין יורשין אותה מכח אביהם ליכא למיחש לאינצויי אבל היכא דקיימא שניה כיון שאין בניה נוטלין כלום אף בני הראשונה לא שקלי כתובת בנין דכרין דבכי האי גוונא ודאי חיישינן לאינצויי זהו דעת רבינו חננאל ומקצת גאונים ז"ל והך סברא (ה) ליתא דכי היכי *דדייקינן מיקדם הוא דקדמי הא היכא שקלי ה"נ איכא למידק בדידה מיקדם הוא דקדמה הא איכא שקלה ועוד דאם איתא דלא שקלי בחייה אף לאחר מיתתה לא שקלי דבתר שעת מיתה [דאב] אזלינן כדמסקינן בסמוך במוטעים ונתרבו דאין להם כתובת בנין דכרין אלא ודאי אפילו בחייה יש להם : **כתובה** נעשית מותר לחברתה. דאע"ג דלא תיקון כתובת בנין דכרין אא"כ יש מותר על שתי הכתובות דינר דלא מיעקרא נחלה דאורייתא כדתנן בפרקין הני מילי כי מתו שתיהן בחייו דתרווייהו אתו בתורת בנין דכרין אבל אחת בחייו ואחת במותו ששניה נגבית בתורת חוב אין לך ירושה גדולה מזו ולא מיעקרא נחלה דאורייתא שכשמת נפלו נכסים לפני יורשין וכשיוצא שטר חוב על אביהם אלו ואלו עושין מלוה לפרוע חובת אביהם והיא היא ירושתן לפיכך כתובה זו נעשית כמותר לירושה וגובין יורשי ראשונה כתובת בנין דכרין · ויש מי שאומר דהכי דכתובה נעשית מותר לחברתה אין בני הראשונה נוטלין כלום אלא כשהנכסים מספיקין לשתי כתובות שלא תיקנו כתובת בנין דכרין אלא כשיכולין ליטול כל הכתובה אבל ליטול מקצת לא תקינו ואין זה כלום וכמו שכתוב בחידושי הרשב"א ז"ל : וש"מ דכתובת בנין דכרין לא טרפא ממשעבדי כו' · כתב הרמב"ן דמהא שמעינן שכל מי שאינו טורף מן הלקוחות אינו גובה מנכסים משועבדין למלוה בשטר ונפקא מינה למלוה על פה מוקדמת ומלוה בשטר מאוחרת דלמלוה בשטר יהבינן למלוה על פה לא יהבינן וכ"כ הרי"ף בתשובה ובודאי דמהא לא איריא דהכא (ו) מכ"ש מוכח דאם איתא דטרפא ממשעבדי כ"ש שקודמת לבני שניה אלא ודאי ירתון תנן ומשום הכי לא קדמה וכ"ש דלא טרפא ממשעבדי אבל במלוה ע"פ איכא למימר דהכי דלא טרפא מלקוחות משום תקנתן דלית לה קלא אף על פי כן קודמת היא למלוה בשטר אבל סמכו דין זה עוד לקמן בריש פרק אלמנה ניזונית [דף נו:] אמר ר' יוסי מוכרת וכותבת סתם וכך כחה יפה ופירשו בירושלמי [שם הלכה ג'] בא מלוה בשטר אומרת לכתובה מכרתי בא מלוה בעדים אומרת למזונות מכרתי (ז) ופירוש אם בא מלוה בשטר לטרוף המשועבדים ולהוציא מיד הלקוחות הדמים שהרי היא מוכרת לי"ב חדש ולוקח מפרנס אחד לשלשים יום אומרת לכתובה מכרתי וקודמת ואם מכרה למזונות הם מוציאים הדמים מידה אלמא אף על גב דמזונות קודמין למלוה בשטר כיון דלמזונות לא טרפה ממשעבדי הרי היא כמאוחרת לגבי מלוה בשטר דטרפא ממשעבדי ועוד סמכו דין זה מדאבעיא לן בר"פ אלמנה [דף נז:] מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובתה ואם איתא דמלוה על פה יש לה קדימה על מלוה בשטר וה"ה למזונות א"כ לענין זה כתובה ומזונות כי הדדי נינהו והיכי סליק אדעתין דטורפת לכתובתה וכי מי שיש לו על חבירו שני חובות היוצאים ביום אחד ומכרו ב"ד קרקע להגבות אחד מהם כלום יכול לטרפו בשביל האחר והא אמרינן בפרקין [דף צא:] דאילו אמרו ליה דמי קטינא סלוקי סלקוה וכ"ש זו שמכרה לעצמה אלא ודאי הא דאיבעיא לן היינו משום דכיון דלמזונות מכרה הרי היא כאילו מכרה בשביל חוב מאוחר ומש"ה [איכא למימר] שטורפת אותו בשביל כתובתה שהיא כחוב מוקדם ואע"ג דאסיקנא התם דלא דמ"מ אחריות דנפשה קבילה עילוה אפילו הכי ממאי דאיבעיא לן למדנו דין זה והרשב"א ז"ל דוחה ואומר דבמזונות הקלו ועשאום כאילו לא חל שעבודן מעיקרא אלא כאילו בכל יום חל שעבוד מזונות אותו יום ולפיכך מלוה בשטר שקדמה קודם הגעת זמן המזונות היא קודמת בגובייתא מה שאין כן במלוה בעלמא ודברי הרי"ף ז"ל נראים עיקר מיהו דוקא בשבאו לגבות מן הקרקעות אבל ממטלטלי אפילו מלוה בשטר מוקדמת ומלוה על פה מאוחרת אם באו לטרוף כאחד חולקין לפי שאין דין קדימה במטלטלין ואם בא מלוה על פה וגבתה מה שגבתה גבתה דכל שאין בה דין קדימה מה שגבה גבה : דתנן מי שהיה נשוי ב' נשים כו' והיתומים מבקשין כתובת אמן · שהכתובה האחת מרובה מחברתה ואומרים בניה כתובת בנין דכרין נטול וכן אתם והשאר נחלוק כשאר כל ירושות לפי חשבון הגולגולת : ואין שם אלא כדי שתי כתובות חולקות בשוה · דכל היכא דלא מקיימא נחלה דאורייתא לא תקון רבנן כתובת בנין דכרין : ואם אמרו היתומים · בני הכתובה הגדולה : הרי אנו מעלין דמי נכסי אבינו · לקבלן עלינו ביוקר כדי דינר יותר על שויין כדי שיהא שם מותר דינר ויטלו כתובת אמן : היו שם נכסים בראוי · שראויה ליפול להם ירושה מאבי אביהם אחר מות אביהם ולאחר שתפול הירושה יהא שם מותר דינר בשתי הירושות : אינן כבמוחזק · אינן נחשבים עכשיו להיות כאילו הן מוחזקין בהם כבר ויש כאן מותר דינר : **והיכא** דאיכא בעל חוב כו' כ"ע לא פליגי דהוי מותר · בגמרא [דף צ:] איכא מ"ד דכתובה איכא כשטר חוב ולא הויא מותר לפי שיכולין בני השניה לומר לא יצא שטר עלינו אנו הם המוציאין שטר החוב ומקבלים ולא פורעין ונמצא שאין כאן נחלה דאורייתא ולא אתקון ירושת בנין דכרין למיעקר נחלה דאורייתא אבל בבעל חוב כ"ע לא פליגי דהוי מותר דהואיל והשטר יוצא על כולן נמצאו כולם פורעין והיא נחלה שלהם שעשו בה מצות פריעת חוב אביהם : פשיטא מרובין · בשעת מיתה ואילו שמאום באותה שעה היה שם מותר דינר : ונתמעטו · שהוזלו קודם ששמאום בב"ד : כבר זכו בהן יורשי · הכתובה הגדולה לזכות בכתובת אמן משעת מיתה שהיה שם מותר דינר ומיהו דוקא כגון דאתזל או אשתדוף נכסי אבל נמצאת שדה שאינה שלו לא דהא איגלאי מילתא למפרע דבשעת מיתה לא הוה בהו מותר דינר : מוטעין ונתרבו מאי · דאיכא למימר דאע"ג דשעת מיתה עיקר כיון שנתרבו הנכסים לא מחזי דמיעקרא נחלה דאורייתא וכל דאפשר לקיומי תקנתא דרבנן דכתובת בנין דכרין מקיימין : כך מוטעין ונתרבו זכו בהן יורשי · כתובה הקטנה לחלוק הכל בשוה הואיל ובשעת מיתה לא הוה בהו מותר דינר : **ההוא** גברא דהוה מסקי ביה · נושים בו : שקלי לוקח אלפא זוזי : אי שויא לך ההיא חדא אלפא זוזא · לקבלה בחוב שלך ותניח לי את זו : ואסתלק · מתרווייהו : היינו [מתני'] · ממתני' מלינן למגמר האי דינא דלא מצי טעין ליה האי לוקח הכי שיהא מעלה על דמיה : אית להו פסידא · לבני

רש"י

כיון דתרווייהו אתו בתורת בנין דכרין שהיא ירושת אביהם ולא אתי לאינצויי אבל אחת בחייו ואחת במותו דיורשי השניה באין עם כתובת אמן בתורת חוב מחמת אמן ולא מאביהם באתה להם ובני ראשונה באין ליטול חלק מכח ירושה דהא ירתון תנן אימא לא יטלו דלא ליתו לאינצויי : וש"מ כתובה נעשית מותר לחברתה . דאע"ג דלא תקון רבנן כתובת בנין דכרין אא"כ יש מותר על שתי הכתובות דינר דלא מיעקרא נחלה דאורייתא כדתנן לקמן ה"מ כשמתו שתיהן בחייו דתרווייהו אתו בתורת בנין דכרין אבל אחת בחייו ואחת במותו דשניה גובה בתורת חוב אין לך ירושה גדולה מזו ולא מיעקר נחלה דאורייתא דכשמת נפלו נכסיו לפני יורשים וכשיוצא שט"ח על אביהן אלו ואלו עושין מלוה לפרוע חובת אביהן והיא ירושתן לפיכך כתובה זאת נעשית מותר וגובין יורשי ראשונה כתובת בנין דכרין : חולקות בשוה . כשאר כל היורשין לפי הגולגולת : ואם אמרו. היתומים: בני הכתובה הגדולה הרי אנו מעלין דמיהם לקבלה ביוקר כדי דינר יתר על שויו כדי שיהא שם מותר דינר ויטלו כתובת אמן : היו שם נכסים בראוי . שראוי ליפול להן בירושה מאבי אביהן אחרי מות אביהן וכשיפלו יהיו שם מותר דינר אינן נחשבין עתה להיות כאילו היו מוחזקין בהן כבר וליחשב כאילו יש שם מותר דינר : יש להן אחריות . קרקע : אין להן אחריות. מטלטלין: והיכא מותר . *דודאי דשקיל בעל חוב ולא יותר : דהוי מותר . כדפרשנו לעיל דפריעת החוב כמותר דינר : מרובין בשעת מיתה . ואילו שמאום באותה שעה היה שם מותר דינר: ונתמעטו. שהוזלו קודם ששמאום בב"ד: כבר זכו בהן יורשי הכתובה הגדולה . משעת מיתה שהיה שם מותר דינר : מסקי ביה . נושים בו . אי שווייא לך ההיא חדא . אלפא זוזי לקבלם בחובך ותניח לי את זו: ואיסתלק. מתרווייהו : אין שומעין לו . הכא נמי אין שומעין ללוקח להיות מעלה על דמיה : אית להו פסידא. לבני הכתובה קטנה בהעלותן

המאור הגדול

פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן היורשין מועטין ונתרבו מאי פירוש נחלה דשעת מיתה ודאי הויא נחלה וזכו יורשין בכתובת אמן נחלה דשעת חלוקה מי הויא נחלה או לא ופשטנו דשעת מיתה הויא נחלה דשעת חלוקה לא הויא נחלה וזכו יורשין בחלוקה נכסי אביהן ופקעא כתובת בנין דיכרין :

שלטי הגבורים

דיכרין אבל אם השניה בחיים בהדיא לא אשכחנן ובשם ר"י כתב דאפי' במקום השניה עצמה מטלים כתובת בנין דיכרין וכן כתב הטור כדברי ר"י :

א ורבים מהגאונים כתבו שאין כתובת בנין דיכרין עתה נוהג כלל שעיקר התקנה היתה כדי שיתן אדם לבתו כבנו ועכשיו נוהגים לתת להם יותר ויותר וכ"כ בעל העיטור. ורבינו האי כתב שהיא נוהגת שאין לנו כח לבטל תקנת חכמים וכ"כ מיי' וריב"א ורבינו שמשון כתבו שנוהגת אפי' במטלטלי דכיון דתקון רבנן בתראי דכתובה מהגת במטלטלין ה"ה כתובת בנין דיכרין והרמ"ה וה"ר יונה כתבו ודאי כתובת בנין דיכרין נוהגת האידנא שאין לעקור תקנת חכמים אבל כיון שמרבין ליתן לבנות נעמידנה בחזקה דמעיקרא דוקא במקרקעי ולא במטלטלי ולענין מה שתקנו גאונים דכתובה נגבית ממטלטלי לענין זה לא עשו כתובת בנין דיכרין ככתובה ולזה הסכים הרא"ש ז"ל :

ב וכתב הר"ר יונה דוקא כשלא עשו בו תחלה שומא והכרזה לפיכך יכול להכריחו לקבלה במאתים זוז או להחזירה לו אבל אם עשו שומא והכרזה שוב אינו יכול לסלקו וכן מסתבר להרא"ש וכתב ה"ר יונה אם יבא שום אדם בתוך ימי ההכרזה ויעלה הקרקע יותר מאשר שמוהו ב"ד והמלוה רוצה ליקח הקרקע צריך לקבלו באותו עלוי שהשומא וההכרזה לתועלת הלוה כיה שאם ימצאו מי שירצה ליתן בה יותר הרי טוב ואם לאו יקחנה הוא באותה השומא אבל אם הלוקח בעצמו רוצה להעלות השומא ששמו ב"ד כדי שישאר הקרקע בידו אין שומעין לו כי בודאי לתועלתו הוא מכוין שאומר מה אני חושש שאוסיף ותשאר הקרקע בידי כי אא"כ אחזור ואקח הכל מן המוכר הלכך בשביל העלוי שלו לא נתבטל שומת ב"ד שבוה לרוצא דאגשי ורב האי כתב אם בע"ח ולוקח באים להוסיף כל א' על חבירו נותנין הקרקע לאותו שמוסיף יותר וזה נראה כחולק על ה"ר יונה וכתב הרא"ש שאינו חולק שדברי רב האי כשאחר מוסיף עד כנגד כל דמי החוב אבל אם רצה הלוקח להוסיף מעט על שומת ב"ד ולא יהיה כל חוב פרוע בהא אזלינן בתר שומת ב"ד כדברי ה"ר יונה ואם יאמר המלוה אקבל הקרקע בכל חובי בלי שומת ב"ד והלוקח אומר לא כי אלא ישומו אותה ב"ד ואני אתן כפי אשר ישומו ב"ד אין שומעין ללוקח :

ג' מכר"ס

*דדייקינן על יורשים מיקדם הוא כו' כנ"ל (ג"א)

א מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה טור ח"מ סי' קיד וקיז :

דף צא:

[דף קטז ע"א]

צ"ל מאי

[דף קטז ע"ב]

הגהות הב"ח

לבני הכתובה הקטנה בהעלאתן על אלו: טירפא בכמה כתבינן · הרי לוקח זה מכרה לנושה באלף זוז לפנותו מחובו וחוזר לב"ד לכתוב לו שטר טרפא על זה שמכרה באחריות והרי טרפוה ממנו בדמי אלף זוז שהיה מחוייב בכמה כתבינן ליה טרפא (ג) אלפא כשיעור החוב או בחמש מאה שהרי כך קנאה ממנו: והלכתא בחמש מאה · והאי עובדא בדזבנינהו להני תרי אפדני לחד גברא מיירי דאי לתרי גברא זבנינהו היאך יהא לוקח אחד יכול לומר לו דלשקול הקרקע שגבה מהאחר באלפא והרי אין לו שום שייכות בה ולוקח עצמו לא שמא ניהליה אלא בחמש מאה ועוד דהיכי מצי לומר רבינא דליכתוב טרפא ללוקח באלפא זוזי והא הוא לא שמא כהליה אלא בחמש מאה אלא ודאי לחד גברא זבנינהו ומשום הכי מצי למימר ליה אי שויא לך אלפא זוזי כו' · ואיכא מ"ד דדוקא בשלא החליטוה לראשונה עדיין בה' מאה אבל אם החליטוה לא מצי לסלוקי דשומא לא הדרא אלא לבעלים אבל לא ללקוחות (לבעלים טעמא מאי) משום דחזרת שומא אינה תורה אלא תקנת חכמים היא משום ועשית הישר והטוב לקוחות איכהו דאפסידו אנפשייהו והכי מוכח בפרק המפקיד (דף לה:) דאמרינן שמו מינה דאיתתא ואיכסיבא לא מהדרי' ליה משום דבעל לוקח הוי אלמא שומא לא הדרא ללוקח אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפכ"ב מהלכות מלוה ולוה שאפי' ללוקח מחזירין וכודאי דפשטא דהאי עובדא הכי מוכח ולפיכך יש לדחות ההיא דפרק המפקיד דהיינו טעמא משום דשמו

רש"י

בהעלאתן על אלו: טירפא בכמה כתבינן. ה"ז מכרה לוקח לבע"ח באלף זוז לפורעו מחובו וחוזר לב"ד לכתוב לו שטר טירפא על המוכר שמכרה לו באחריות והרי טרפה הבעל חוב בדמי אלף זוז שהיה מחוייב בכמה כתבינן טירפא באלף כשיעור החוב או בחמש מאות שקנו ממנו: קטינא דארעא. שדה קטן: מלוה על היתומים לפרוע חובת אביהם. משום כבוד אביהם אלא שאין לבית דין כח לכופן על כך דלאו מצות עשה מפורשת היא כסוכה ולולב: דמי קטינא. כשאר מכר ולא כפריעת חוב: דזבנה כתובתה דאימיה. שהיתה נשואה לאחר ומכר כתובתה בחיי בעלה: בטובת הנאה. בדבר מועט כי ספק הוא שמא תמות ויירשנה בעלה או אפי' אם ימות בחייה שמא ימות הבן בחייה ואין ללוקח כלום כיון שלא באת לפני הבן: לא מפצינא לך. ולא אחזור לך המעות דשלא באחריות אני מוכרה לך: אתא איהו וקא מערער. ולומר אני עומד תחת אמי ואטלנה ולא אחזיר המעות:

נר מצוה

פסידא איכא אלפא יהיב ואלפא קא שקיל וטירפא בכמה כתבינן רבינא אמר באלפא רב עוירא אמר בחמש מאה והלכתא א בחמש מאה: ההוא גברא דהוו מסקי ביה מאה זוזי א שכיב ושביק קטינא דארעא דהות שוה חמשין זוזי אתא בע"ח טריף לה אתו יתמי יהבי ליה חמשין זוזי הדר אתא וטריף לה (א) אתא לקמיה דאביי אמר להו מצוה ב על היתומים לפרוע חובת אביהן הנך חמשין קמאי מצוה קעבידיתו והשתא כי טריף כדין טריף ולא אמרן אלא דלא אמרו ליה הנך חמשין זוזי דמי קטינא אבל אמרו ליה הנך חמשין זוזי דמי קטינא ג סלוקי סלקוה ההוא גברא דזבנה לכתובתה דאימיה בטובת הנאה ואמר ליה ב אי אתיא אם ומערערה לא מפצינא לך שכיבה ולא ערערה אתא איהו וקא מערער סבר רמי בר חמא למימר איהו במקום אימיה קאי א"ל רבא נהי דאחריות דאימיה לא קביל (ג) אחריות דנפשיה מי לא קביל: ד אמר רמי בר חמא ראובן שמכר שדה לשמעון שלא

מינה עד שלא נשאת ונשאת אבל אם שמו מינה דבעל מקרקע שהכניסה לו אפשר דמהדרינן ליה ופלוגתייהו דרמי בר חמא ורבא פירשו בו* דבהא פליגי דרמי בר חמא סבר דאי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי לסלק ליה לב"ח בזוזי ורבא סבר (דלא) מצי מסלק וכן נראה מדברי רש"י ז"ל שכתב בפרק קמא דבבא מציעא [דף טו:] בהא דאמרינן התם הניחא למ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח מצי מסלק ליה לב"ח בזוזי אלא למ"ד כו' פלוגתא היא בכתובות ולא מצאתיה חוץ מזאת ותמה אני אי בהא פליגי היכי אמר רמי בר חמא היינו מתני' ורבא נמי היכי מהדר ליה הכא מאי פסידא אית ליה דמהך שקלא וטריא משמע דלא פליגי אלא אי מצי לעלויה או לא אבל בשוה לא מצי לסלוקי אלא ודאי נראה מכאן דאפי' מ"ד מצו לסלוקי בזוזי דהיינו דוקא בבא שטענת עילוי הא לאו הכי לא וכיון דסבר רמי בר חמא למגמר ממתני' דלא מצי לעלויי וממילא [לא מצי לסלוקי ורבא איצטריך למדחי דמצי לעלויי וממילא] מצי לסלוקי מחמת טענה זו: ההוא גברא כו' קטינא דארעא · שדה קטנה: מלוה על היתומים לפרוע חובת אביהם · משום כבוד אביהם אלא שאין לב"ד לכופן על כך דלאו מצות עשה מפורשת היא כסוכה וכלולב אלא מלוה דרבנן היא: בדין קטריף · שנכסי הלוה נשתעבדו לו: דלא אמרו ליה · כשפרעו את הראשונים: דמי קטינא · כשאר מכר ולא כפריעת (ז) חוב: אבל אמרו ליה הני חמשין זוזי דמי קטינא · סלוקי סלקוה · דהרי הוא כאילו מכרה להם ויש ללמוד מכאן דכי אמרינן מלוה על היתומים לפרוע חובת אביהם אין כופין אותם בכך דאם איתא אפי' כי אמרו ליה דמי קטינא אמאי לא נכופם לפרעם וכ"כ רש"י ז"ל וזה שלא כדברי ר"ח ז"ל שאמר שכופין אותן וכמו שכתבתי למעלה בפרק הכותב [סימן שמא] ומיהו למ"ד שעבודא (לאו) דאורייתא משום פריעת בעל חוב מלוה כופין אותו כדאמרי' לעיל [דף פו:] דה"ל כאומר לולב איני נוטל סוכה איני עושה דהא נמי מלוה דאורייתא היא ואפשר דמתורת כפייה נמי יורדין לנכסיו דעד שאתה כופהו בגופו כופהו בממונו אלא דלמאן דלית ליה שעבודא דאורייתא כל היכא דליתיה קמן אין יורדין לנכסיו אבל בדאיתא היו כופין אותו בין בגופו בין בממונו דמלוה דאורייתא היא אבל גבי יתומים דמלוה דרבנן בעלמא הוא דאיכא אין כופין אותן וכתבו הראשונים ז"ל דלא אמרו מלוה על היתומים אלא היכא דשבק אבוהון מטלטלי אבל מנכסי עצמן לא והכא הכי חמשין זוזי דיהבו ליה מטלטלי דאבוהון הוי והכי מוכח בפרק מי שמת (דף קנז:) דבעי שמואל דאקנה קנה ומכר דאקנה קנה והוריש מהו ואתינא למפשטה מהא דתנן נפל הבית עליו ועל אביו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעל חוב אומר האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ואי ס"ד דאקנה קנה והוריש לא משתעבד הכי נמי דהאב מת ראשון דאקנה הוא ופרקי' זעירא חברין תרגומא מלוה על היתומים לפרוע חובת אביהן ואם איתא שאפילו מנכסי עצמן חייבין לפרוע כי מת הבן ראשון מאי הוי והא בין כך ובין כך מלוה עליהם לפרוע חובת אביהם אלא ודאי כדכתבינן ומ"מ יש לדקדק דמהא משמע דכופין היתומים לפרוע חובת אביהם דהא אוקימנא מתני' דהתם משום מלוה והתם בדינא ממש מיירי ובכפייה ולא במלוה בעלמא ואפשר דמעיקרא הוה ס"ד התם הכי ומשום הכי אקשי עלה והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות כלומר אי אמרת דכופים על מלוה זו היכי אמר שמואל סתמא דמלוה על פה אינו גובה מן היורשין הא משום מלוה מיהת כייפינן להו אלא ש"מ דכי אמרינן מלוה על היתומים לאו בכפייה קאמרינן והלכך מתני' דהתם ליכא לאוקומה משום מלוה דבדיני כפייה מיירי אבל הרשב"א ז"ל כתב דמלוה על היתומים לפרוע חובת אביהן משלהן אפילו לא הניח להם אביהם כלום והך מלוה בלא כפייה היא והיינו שמעתין וזהו שלא הזכירו כאן דשבק להן אבוהון מידי אלא קטינא דארעא אבל אם הניח להם אביהן מטלטלין בכי האי גוונא מלוה עליהם לפרוע חובתו וכופין אותן בכך והיינו ההיא דפרק מי שמת דמיירי בדיני כפייה ואוקימנא לה משום מלוה על היתומים לפרוע חובת אביהם ודאמרינן דאי אמרו ליה דמי קטינא סלוקי סלקוה היינו טעמא שאע"פ שלא הגבוה אלנו אלא שנתפשרו עמו ואמרו לו דמי קטינא הרי הוא כאילו הגבוה אלנו ממש וחזרו וקנו אותה ממנו דהוה ליה נכסי דקנו יתמי ולא משתעבדי לבעל חוב וה"ה נמי שאם בא בעל חוב מאוחר אינו יכול לחזור ולטרוף דכמי שקנו אותה ממנו דמי והכי איתא בירושלמי דגרסינן בסוף פירקין [הלכה ו] א"ר יוסי הדא אמרה הדין דיזיף מן תרי בר נש אתא תנינא א"ל קום פוסרי א"ל ולית סופא דקדמאי שמע ואתי ומיטריף יכול הוא למימר ליה קום פוסר ואי טרף טרף פשר מן השני חזקה שהראשון בא וטרף פשר מן הראשון אמר ר' פנחס אתא עובדא קמיה ר' ירמיה ואמר אין פשר פשר · כלומר אם התפשר עם הראשון התפשר ואין בעל חוב מאוחר יכול לחזור ולטרוף ממנו ומקשינן א"ר יוסי ולא אמר כל דלקנה לא אתיא אלא ביורש: **ההוא** גברא דזבנה לכתובתה דאימיה בטובת הנאה · שדה שייחד לה אביו בכתובתה ומת ונפלו נכסים לפני זה וכל זמן שלא עמדה בדין אם מכר זה המכר קיים ואינו יכול לחזור שהרי יורש הוא וכל הנכסים לפניו אלא שחייב לתת (לה) כתובה לאמו כשתתבענו ועל שדה זו שעבודה מוטל ויכולה לטורפה מיד הלוקח ומשום דא"ל האי אי אתיא אם ומערערא לא מפצינא לך ותפסיד מעותיך לא מכרה אלא בדבר מועט ורמי בר חמא סבר דכיון דאילו באה אמו ומוציאה הקרקע מידו לא היה חייב לו באחריות אף הוא במקום אימיה קאי ומוציאה מידו · וא"ל רבא דנהי דלאחריות דאימיה לא קביל עילויה אחריות דנפשיה ודאי קביל · כלומר דכיון דלאחריות קי"ל דטעות סופר הוא ודאי שהוא חייב בכל אחריות אלא ממה שהוציא ממנו בפירוש והוא לא הוציא ממנו אלא שאם תבא אמו עצמה [אבל הוא לענין זה לא במקום אמו קאי] וכיון שלא פרט אף עצמו הרי הוא בכלל בשאר האחריות שהוא חייב בו ולפי זה משמע שאם מכר שלא באחריות כלל דבכי ה"ג אפי' אחריות דנפשיה לא קביל עילויה ומיהו דוקא בזכות שיבא לו מיום זה ואילך אבל בזכות שהיה לו כבר אע"פ שלא קבל עליו שום אחריות אותו זכות מיהא קבל עליו שלא יוכל לערער מחמתו וראיה לדבר מדאמרינן לקמן בפרק אלמנה ניזונת *[דף צז:] דארמלתא

שמעי' שבמוכר שדה כו' מיהו דוקא בזכות שיש לו בשעת מכירה כו' ע"ש (ג"א)

המאור הגדול

[אמר רמי בר חמא ראובן שמכר שדה לשמעון וכו'] א"ל רבא נהי דאחריות דעלמא לא קביל אחריות דנפשיה מי לא קביל עילויה כך כתוב בהלכות הגירסא הנכונה נהי דאחריות דעלמא קביל עליה אחריות דנפשיה מי קביל עליה והיא קבלת שמעון לראובן ונפשיה נפשיה דראובן וא"א לפרש בחילוף משום דקשיא הא דרב זביד דפ' חזקת הבתים רב זביד אמר אפי' נמצאת שדה שאינה שלו אינו חוזר עליו [דא"ל] להכי זבין. ליה שלא באחריות וכ"ש שאם בא בע"ח וטרפה שאינו חוזר עליו דהא דברי הכל היא ומצאתי בספר מקח וממכר לרבינו האי ז"ל הגירסא כמו שכתוב בהלכות הרי"ף ז"ל וכתב פירושה ואעפ"כ לא נתיישבה דעתי בגירסא ההיא [בפירוש ההוא אלא כמות שהוא בכל ספרים שלנו זה מה שהשגתי מחפוש הלכות הרב ז"ל ואולי המחפש היטב ימצא יותר ממני וכל הדן אותי לזכות המקום ידונו לזכות]:

מלחמת ה'

[ועוד אמר רמי בר חמא ראובן שמכר שדה לשמעון וכו' וא"א לפרש בחילוף משום דקשיא עליה הא דרב זביד דפ' חזקת הבתים: **אמר** הכותב והלא עיקר הלשון בכל מקום כך הוא אחריות דנפשיה נפשיה דמקבל ואחריות דמחמתיה מחמתיה דמקבל כדאיתא בפ' חזקת הבתים ובפ' אלמנה ניזונית נהי דלאחריות דעלמא לא קבילת עלך אחריות דנפשך קבולי קבילת וכאן אמרו נהי דלאחריות דאימיה לא קביל עליה אחריות דנפשיה מי לא קבל עליה והיינו אחריות דמקבל ותרוייהו חד דינא נינהו ואזדו לטעמייהו דרמי בר חמא סבר איהו במקום אימיה קאי כי היכי דכי איתא לאימיה וטרפה ליה מיניה לא מפצי ליה איהו נמי טריף דחזי' כמאן דאיתיה השתא לאימיה משום דידו כידה דמכחה קא אתי ובהאי דינא בתרא נמי סבר רמי בר חמא כי היכי דכי איתיה לשדה ברשותיה דשמעון ואתא בע"ח דראובן וטרפה לא מפצי ליה ה"נ כי הדר זבניה מיניה ראובן עלה דשמעון הדר דמכחו קא אתי דהא מיניה זבניה באחריות ורבא פליג בתרוייהו ואמר נהי דכי איתיה לאימיה לא מפצי לה אחריות דנפשיה דמקבל דאיהו זבין ואיהו טריף קביל עליה וכן נמי במוכר שדה וכיון דאיהו חייב לפרוע חובו ואפי' קנה השתא נכסי מעלמא ומיניה מגבינא דעל כתפיה ה"ל איהו מזמן ואיהו טריף ואחריותא דנפשיה דמקבל ודאי קביל עליה: עתה ראה מה היא תשובתו [illegible]

עין משפט

א מיי' פ"ח מהל' מלוה ולוה סמג עשין צ טור ח"מ סי' קז:
ב מיי' פי"ט מהל' מכירה סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכו:

הגהות הב"ח

(א) אתו כצ"ל: (ב) נ"ב עליה: (ג) באלפא: (ד) החוב כצ"ל: (ה) נ"ב הרא"ש: (ו) נ"ב קנס:

בתוס' ד"ה מאי פסידא (ג"א)

גי' ד"ם

ד"ם מ"ז

גי' ד"ם

ועי' מ"ש הר"ן שם ובמלח'

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א ואם הוקירה הבירה והיתה שוה היום אלף זוז כותבין לו טירפא כי היכי דשויא כמב"ה:
ב וכופין אותו בכך כמו שכופים את אביהם בד"א שהניח להם אביהם אחריות נכסים שאז נשתעבדו אלו הנכסים בחיי אביהם אבל לא הניח להם אחריות נכסים מלוה עליהם לפרוע חובת אביהם משום כבוד אביהם אבל אין כופין אותן דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח מן התורה אפי' הם מופקדים ביד המלוה או ביד אחרים וטעמא משום דמצות כבוד היא מצות עשה שמתן שכרה בצידה וכל מצות עשה שמתן שכרה בצידה אין ב"ד של מטה מוזהרין עליה אבל אם לא ירשו כלום מאביהם אין חייבין לפרוע חוב אביהם ואפי' מצוה נמי ליכא טענן היורש שאביו לא הניח לו ממון ואינו חייב לפרוע חוב אביו מאלו כתב רבינו בתשובה אם טען המלוה ודאי שאביו הורישו ממון נשבע היורש היסת ונפטר ואם טוען שמא אין עליו אלא חרם סתם כדין כל הבא בטענת שמא אבל אין להשביעו מכח תקנת הגאונים שתקנו להשביעו ללוה שלא תקנוהו אלא על הלוה בעצמו אבל לא תקנו על היורש:
ג כתב הרא"ש וכן הדין בבע"ח מאוחר אחר שסילקו היתומים הבע"ח מוקדם בדמי קטינא שאין הבע"ח האחרון יכול לטרוף מהם ומביא ראיה מן הירושלמי דקאמר פשר מן הראשון אמר ר' פנחס אתא עובדא קמיה דר' ירמיה אמר פשר פשר כלומר אם נתפשר עם הראשון אין האחרון יכול לחזור ולטרוף ממנו וכן הוכית הר"ן ז"ל:
ד (ה) מכאן יש ראיה לר"ת דאמרי' בפ' יש נוחלין ובפ"ק דב"מ מה שאירש מאבא מכור לך לא עשה ולא כלום היינו כשאמר כשתפול אם אמר שדה זו שאירש מכור לך (ו) אפי' למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כיון שהירושה עתידה ליפול לפניו מקנה וגם בירך דבר המכר לא חשיבא דבר שלא בא לעולם דאי לא תימא הכי מכר כלל כתובת אמו דהיינו מה שאירש מאבא מכור לך דמע"ל כרחך המכר היה מכור מה מכר לדל"כ היה חייב להחזיר הדמים והיאך סלקא דעתיה דרמי בר חמא שלא יחזיר הדמים ועוד ביאה ראיה מפ' מי שמת דאמר בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת הוא מוציא מיד הלקוחות ומפרש טעמא משום דאמר מכח אבוה דאבא קא אתינא ובלאו האי טעמא נמי מצי למימר דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא ודאי מיירי כגון דאמר שדה זו שאירש מאבא ·

דארמלתא דזבין אחריותא איתמי ואפ"ה אמרי' דאחריות דנפשה קבלית עילויה שלא תוכל לחזור ולטרוף מחמת כתובתה אלמא אע"פ שאין עליה אחריות כלל אפ"ה אחריות אותו זכות שיש לה בשעת מכירה קבילה עילוה : ואתא בע"ח דראובן · שהיה שטרו קודם למכירה ראשונה שמכרה ראובן לשמעון ואילו בא (א) ומצאן ביד שמעון ה"נ הוה טריף לה : דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה · כשם שאילו מכרה שמעון זה לאיש אחר באחריות ובא בע"ח דראובן וטרפה היה שמעון מפצהו ועל ראובן לא יוכל לחזור שהרי שלא באחריות לקחה הימנו כך כשמכרה לראובן עצמו יפצה לו: נהי דאחריות דעלמא לא קביל עליה אחריות דנפשיה מי לא נר מצוה

באחריות וחזר שמעון ומכרה לראובן באחריות *ואתא בע"ח דראובן וקטריף לה מיניה דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה א"ל רבא נהי דאחריות דעלמא (א) לא קביל עליה °אחריות דנפשיה מי לא קביל עלויה ומודה רבא בראובן שירש שדה מיעקב ומכרה לשמעון שלא באחריות וחזר שמעון ומכרה לראובן באחריות ואתא בעל חוב דיעקב וטריף ליה מיניה דינא הוא דאזיל שמעון ומפצי ליה מ"ט בעל חוב דיעקב כבעל חוב דעלמא דמי. גרסי' בפ' חזקת הבתים* אמר רב פפא אע"ג דאמור רבנן המוכר שדה לחברו שלא באחריות ובא בעל חוב וטרפה אינו חוזר עליו נמצאת שדה שאינה שלו חוזר עליו ורב זביד אמר אפילו נמצאת שדה שאינה שלו אינו חוזר עליו דא"ל להכי זבני שלא באחריות והלכה א כרב זביד גרסינן בפרק מי שאחזו קורדיקוס*(ב) אההוא גברא דזבן ארעא לחבריה קביל עליה כל אונסא דמתיליד לסוף אפיקו ביה נהרא אתו לקמיה דרבינא א"ל זיל שפי ליה דהא קבילת כל אונסא דמתייליד א"ל רב אדא בר תחליפא לרבינא אונסא דלא שכיח הוא אגלגלא מילתא ומטא לקמיה דרבא אמר אונסא דלא שכיחא הוא *רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע זבון שומשמי אגודא דנהר מלכא סבא אגירו מלחי לעבורינהו וקבילו עלייהו כל אונסא דמתייליד לסוף איסתכר נהר מלכא סבא (ג) נקטו מלחי אמרו להו אגירו חמרי ואסקינהו ניהלן דהא קבילתון כל אונסא דמתייליד אתו לקמיה דרבא אמר להו קאקי חורא משלחי גלימא דאינשי אונסא דלא ב שכיח הוא : *אמר רבא ראובן ג שמכר כל שדותיו לשמעון וחזר שמעון ומכר שדה אחת ללוי ובא בע"ח דראובן (ד) רצה מזה גובה רצה מזה גובה ולא אמרן אלא דזבין לוי בינונית אבל זבין עידית וזיבורית מצי א"ל להכי טרחי וזבני ארעא דלא חזיא לך ובינונית נמי לא אמרן אלא דלא שבק בינונית דכוותה גבי שמעון *אבל שבק בינונית דכוותה גבי שמעון °מצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות ממנו אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ובא בע"ח דראובן וטריף ליה מיניה

קביל עילויה · כלומר (ב) דאע"ג דזבין לה ראובן לשמעון שלא באחריות היינו לענין שאם בא בע"ח דראובן לטורפה משמעון דלא הדר עליה אבל אחריות דנפשיה ודאי קבל לענין שאם יחזור וימכרנה שמעון לראובן ויבא ב"ח של ראובן ויטרפנה ממנו שלא יוכל לחזור על שמעון ורש"י ז"ל גורס נהי דאחריות דעלמא קביל עילויה אחריות דנפשיה מי קביל עילויה · ובקבלת שמעון לראובן קאמר כלומר אף על גב דקביל שמעון אחריות דראובן היינו דוקא אחריותא דעלמא אבל אחריות דנפשיה כלומר אם יטרפוה ממנו מחמת חוב של ראובן עצמו בהא ודאי לא קביל עליה אחריות : ומודה רבא כו' מ"ט בעל חוב דיעקב כבעל חוב דעלמא דמי · שהעורר עליה שלא מחמת ראובן אלא מחמת מי שמכרה לו לראובן תחלה ולא אמרינן יורש כרעא דאבוה הוא והרי זה כבעל חוב דראובן : הא דגרסי' בפרק מי שאחזו שם פירשתי : גרסי' בגמ' [דף נב·] אמר רמי בר חמא ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקפו עליו במלוה ומת ראובן ואתא בעל חוב דראובן וקא טריף לה משמעון ופייסיה בזוזי דינא הוא דאמרי ליה בני ראובן לשמעון (ג) אנא מטלטלי שבק אבונא גבך ומטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי אמר רבא אי פקח שמעון מגבה לה ניהלייהו [ארעא] והדר גבי לה מינייהו מדרב נחמן (ד) אמר רבה בר אבוה יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן בעל חוב חוזר וגובה אותה מהם · והכי פירושה שלא נתן שמעון לראובן דמי השדה אלא זקפן עליו במלוה כלומר שכתב לו שטר חוב עליהם ומש"ה נקט זקפו עליו במלוה ולא נקטיה בשעדיין חייב לו הדמים משום דבכי האי גוונא לא קנה בשטר עד שיתן דמים כדאיתא בפרק קמא דקדושין (דף כו·) אבל השתא דזקפן עליו במלוה קנה דזקיפה הרי היא כפרעון כדאמרי' בפ' האומנין (דף עז:) מלמדים אותן שלא יחזרו בהם כיצד כותב לו אני פלוני מכרתי שדה פלוני לפלוני באלף זוז ונתן לו מהם מאתים זוז והרי אני נושה בו שמונה מאות זוז : ופייסיה שמעון לבע"ח דראובן בזוזי · כלומר שבמעות דמי השדה שהוא חייב ליתומים פייס את הנושה בשביל ראובן (כלומר) שבאחריות מכרה לו : מצו אמרו ליה בני ראובן לשמעון אנן מטלטלי שבק אבון גבך · והיה בעל חוב של אבינו מסולק ממנו שאין לנו קרקע והמעות לא היה לך ליתן דמטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי ועתה גם אתה אין לך לחזור עלינו על האחריות לפי שאין לנו קרקע מאבינו : (ה) ואי פקח שמעון מגבי להו ארעא · כשיתבעוהו היתומים יפרע להם קרקע בדמי המעות והדר גבי לה מנייהו בשביל אחריות אביהם ולא מצו למימר לא ירשנו קרקע זו מאבינו אלא לקחנוה במעות דאמרי' להו ע"י שעבוד חוב אביכם באה לכם והרי היא לכם כירושת קרקע שלקח אביכם בחייו ואע"ג דלעיל בפרק הכותב (דף פו·) מוכח דכל היכא דאית ליה ללוה זוזי כופין אותו לפרוע במעות ה"מ בעלמא אבל במקום (ו) פסידא דלוה יכול לפרוע בקרקע ומשום הכי אמרי' דאי פקח שמעון מגבי לה ניהלייהו והא דנקט ופייסיה בזוזי משום דאי אגבייה ארעא לא מצו יתמי למהדר עילויה (ז) דאמר להו כי היכי דמשתעבדא לכון מחמת אבוכון משתעבדא נמי לבעל חוב דאבוכון מדרבי נתן וכי היכי דאילו מגבינן לכו ארעא בעל חוב דאבוכון גבי לה מינייכו מדרב נחמן וטעמיה דר"נ מדרבי נתן כדאי' בפרק כל שעה (דף לא·) הכי נמי מגינא מגבינא לבעל חוב דאבוכון ארעא מחמת חוב זה שהייתי חייב לאביכם דמה לי אי מגבינא לכו או לדידיה הא כי היכי דאשתעבדא לכו משתעבדא לדידיה: **ראובן** שמכר כל שדותיו לשמעון · בשטר אחד דאי בשני שטרות אינו גובה מלוי אלא אם כן לקח (ח) האחרונה דמאי א"ל הניח לך שמעון מקום לגבות הימנו כשלקח את זו [ואין זו בשעבודך דאין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין] וכל שדותיו דאמרינן היינו עידית ובינונית וזיבורית : רצה מזה גובה רצה מזה גובה · וכדמסיק ואזיל דזבין לוי משמעון בינונית שמשעבד בע"ח עליה ולא שבק בינונית אצל ראובן אלא שמעון הילכך רצה לגבות משמעון מעידית גובה דאמר ליה אתה לקחת כל השדות ונכנסת תחת ראובן (ט) לחובו וכל זמן שאמצא משל ראובן אצלך כלום לא אטריח את לוי שהניח לי מקום לגבות: רצה מלוי גובה כגון אם לא ימצא אצל שמעון משל ראובן אלא זיבורית גובה [בינונית] מלוי דא"ל לקחת את שעבודי בינונית שדיני מוטל עליה ואע"ג דאילו לקחה לוי לבינונית זו מראובן והניח אצלו זיבורית לא היה יכול בעל חוב דראובן לחזור על לוי דהא תנן [גיטין דף מח:] אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית התם הוא דראובן בעל חובו הוא ואמור רבנן מפני תיקון העולם כל שיש לבעל חובו ככל חובו לא יטרוף לקוחות אבל כאן שמעון לאו בעל חובו הוא ואף עליו מכח טרפא הוא בא והא דאמרי' אבל שבק בינונית דכוותה אמר ליה הנחתי לך מקום לגבות הימנו [דמשמע דאפי' במשועבדים יכול לומר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו] (י) התם לאו דוקא הנחתי לך מקום לגבות הימנו אלא כלומר מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וכי היכי דאילו היה לו לשמעון ב' שדות בינוניות היה יכול לדחותו לבעל חוב אצל איזו שירצה הכא נמי לוי דאתי מכח שמעון יכול לדחותו אצל הבינונית האחרת דשמעון מכר לו כל זכות שתבא לידו והכי אמרי' בהדיא בפ"ק דב"ק (דף ח·) וכ"ת אם כן גבי עידית וזיבורית למאי איצטריך לטעמא דלהכי טרחי וזבני ארעא דלא חזיא לך ניתי עלה מטעם דהנחתי לך מקום לגבות הימנו כלומר משום מה מכר לו ראשון לשני כו' י"ל דלגבי זיבורית לא סגי האי טעמא משום דאפי' שמעון גופיה לא מצי דחי ליה מזיבורית והיינו טעמא משום דדינא דבעל חוב בזיבורית אלא דמפני תקנתו

רש"י

אחריות דנפשיה . שהוא בעצמו מערער : מי לא קיבל . ויחזיר לו מעותיו ומיהו חוזר במכירת הכתובה דאין אדם מקנה דבר שלא זכה בה כדתניא מה שאירש מאבא מכור לך לא קנה ולא דמי לגוזל שדה מחבירו וחזר ולקחה מן הבעלים הראשונים דקי"ל מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו דהתם בלקחה דוקא דטרח אבתרה אמרינן דטרח בהו כי היכי דליקום בהימנותיה אבל נפלה ליה בירושה אמרינן התם ירושה ממילא הויא ולא טרח אבתרה וחוזר במכירתו ויחזיר המעות. לישנא אחרינא דזבניה לכתובת אימיה בטובת הנאה שדה שייחד אביו לאמו בכתובתה ומת ונפלו הנכסים לפני זה וכל זמן שלא עמדה [בדין] המכר קיים אם מכרה ואינו יכול לחזור כי הוא יורש כל הנכסים אלא שחייב לתת לה כתובתה לאמו כשתתבענו ועל שדה א שיעבודה מוטל (ניטלה) לטורפה מן הלקוחות ומשום דא"ל לא מפלינא לך כו' מכרה בדבר מועט: שלא באחריות. שכל מי שיטרפנה מידך לא אחזיר לו המעות : ובא בעל חוב דראובן . שהיה שטרו מוקדם למכירה ראשונה שמכרה ראובן לשמעון ואילו מצאה ביד שמעון נמי הוה טריף לה : ומפצי ליה . דכשם שאם מכרה שמעון לאיש אחר ובא בעל חוב דראובן וטרפה היה שמעון מפצהו ולא היה יכול לחזור על ראובן כי שלא באחריות לקחה ממנו כך הדין כשמכרה לראובן עצמו : נהי דאחריות דעלמא. של כל הערערין שלא מחמת ראובן : אחריות דנפשיה . עירעור הבא לו מחמת עצמו : כבעל חוב דעלמא דמי . וכשם שאם לקחה ראובן מלוי ומכרה לשמעון שאינו אחיו שלא באחריות וחזר שמעון ומכרה לראובן באחריות ובא בעל חוב דלוי וטרפה מראובן צריך שמעון לפצותו כי באחריות מכר והוא לקחה שלא באחריות אף כשירש ראובן מיעקב ומכרה וכו' ובא בעל חוב דיעקב וטרפה יפצנו שמעון ולא אמרינן יורש כרעיה דאבוה הוא : קיבל . המוכר כל אונסא דאתיליד: לסוף אפיקו בה נהרא . המשך נהר להעביר בה נהר : שפי ליה . העמידוה בידו בשופי : דלא שכיח הוא . ולא קבל עליה : אגורי מלחי . שכרו ספנים להוליכן לביתן : איסתכר . כלו מימיו עד שלא יכלו בו להעביר בספינה : אגירי חמרי . תשכרו לנו חמורים להביא דרך יבשה : קאקי חיורי . אווזין לבנים : משלחי . מפשיטין : גלימי דאינשי . כלומר שתקחו ממונם שלא כדין : כל שדותיו . בשטר אחד דאילו בשני שטרות אינו גובה מלוי אלא א"כ לקח אחרונה דמאי אמר ליה אין זו משועבדת לך דהניח לך שמעון מקום לגבות הימנו דאין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין : רצה מזה גובה רצה מזה גובה . וכדמסיק דזבין לוי בינונית שמשעבד בעל חוב עליה רצה גובה משמעון דאמר לא אתה לקחת כל השדות ונכנסת תחת ראובן להשתעבד לחובו כל זמן שאמצא משל ראובן אצלך כלום לא אטרוף מלוי רוצה גובה מלוי דא"ל לקחת שעבודי דבינונית דיני מוטל עליה ולא מצי לוי למימר ליה הנחתי לך מקום לגבות הימנו דלא שייך למימר הכי אלא לגבי בעלים ראשונים אבל הכא שמעון ולוי מה שבידם הכל משועבדים :

לאו

שלטי הגבורים

א וכן פסקו מיי' וטור כרב זביד. וסמ"ג כתב אבל ר"י פסק כרב פפא שחולק על רב זביד שחוזר עליו דאינו מכר כלום מאחר שנגזל טורף קרן ופירות אבל בבע"ח שאינו אוכל פירות כל זמן שלא טרפה נחשב המכר מכר וכן מוכח בפ"ק דב"מ גבי הכיר בה שאינו שלו ולקחה בנחלקו שם רב ושמואל ואמר שהמעות פקדון או מתנה וא"כ מדבר שלא באחריות מכלל דומיא דהכי בלא הכיר בה לדברי הכל יש לו מעות מן המוכר ועיין פ' חזקת הבתים :

ב וכתב מיי' וה"ה נמי דכל תנאי שבממון שאומדין עליו דעת המתנה ואין כוללין באותו התנאי אלא דברים הידועים שבגללן היה התנאי והן היו בדעת המתנה כשהתנה כההיא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע זבין שומשמי אגודא דנהר מלכא קבל עלייהו המוכרין למעברינהו וכל אונסא דאתיליד ושכר המוכר הספינה להביאה ללוקח ונסתם הנהר ואמרי' שלא היה צריך לשכור בהמות להביאם שבודאי לא היה בדעתו על אונס כזה :

הגהות הב"ח

(א) ומצאה כצ"ל: (ב) נ"ב אבל הרא"ש בשם הרמ"ה פי' גי' זו בענין אחר יותר נכון וז"ל האי קביל ולא קביל לאו בקבלת המוכר דקביל עליה אחריות ללוקח קאי אלא בקבלת הלוקח דסבר וקביל דלא ליהדר אמוכר כדאמר חייתא דקטרא סברת וקבלת וה"פ דכי הדר ראובן וזבנה מיניה דשמעון באחריות נהי דאחריות דעלמא לא קביל ראובן עילויה אלא אדעתא דמפצי ליה שמעון הוא דזבין מיניה אחריות דנפשיה דראובן מי לא קביל עילויה דלא ליהדר אשמעון עכ"ל · (ג) אנן כצ"ל : (ד) נ"ב דאמר ר"נ אמר כו' : (ה) אי כצ"ל : (ו) נ"ב וכ"כ התוס' אבל הרא"ש כתב על זה ואינה ראיה כל כך דמלוה זו באה מחמת קרקע שקנה הלכך מצי למיהדר להו הך ארעא דזבן מאבוהון בהני זוזי עכ"ל וזה כתב לגירסתו דגרס מגבה לה ניהלייהו אבל התוס' גורסים מגבה להו ניהלייהו ארעא דמשמע אפי' ארעא אחריתא והדר גבי לה מינייהו:(ז) נ"ב אבל מדברי התוס' נראה שחולקים על זה שהרי פירשו דהא דנקט ופייסיה בזוזי רבותא הוא לא מיבעיא היכי דלא פייסי' דאינו יכול לעכב המעות אלא אפי' פייסיה דס"ד הרי פרע חוב שלהם וסילק בע"ח זה מעליהם קמ"ל דא"ה אמרי' ליה אנן מטלטלין וכו' עכ"ל מבואר דס"ל היכי דלא פייסוהו ובע"ח קטריף לארעא משמעון צריך שמעון לשלם ליתומי' ומפסיד ולא מצי שמעון למימר מגינא מגבינא לבע"ח דאבוכון ארעא. וצ"ע : (ח) לקח משמעון אותו שלקח מראובן באחרונה כצ"ל : (ט) נ"ב להשתעבד : (י) נ"ב וכ"כ התוס' :

עין משפט

א מיי' פי"ט מהל' מכירה סמג לאוין קע טור ח"מ סי' רכה :
ב מיי' שם ופי"ט מהלכות מלוה סמג עשין פב לד ולאוין קע טור ח"מ סי' קיט רכו :

[דף קיז ע"א]

דף מד:

שם בגיטין

דף צב:

[דף קיז ע"ב]

הגהות חו"י

(א) פי' ראובן כי זבן משמעון רא"ש : (ב) בר"י פ' גיטין דף קטע ע"א : (ג) ר"ל נעצרו שלא יוכלו לעבור: (ד) עי' רי"ף פ"ק דב"ק דף ה' ע"א :

א מיי' פרק יז מהל' אישות טור אה"ע סי' קיא :

תקנתו אמרו שיגבה מן הבינונית ואי' אמר לא ניחא לי בהאי תקנתא וזיבורית אני רוצה כדיני שומעים לו דהאי לא תימא הכי נעלת דלת בפני לוין לגבי זיבורית והכי איתא בפ"ק דב"ק [דף ז:] ומש"ה צריכין לטעמא דלהכי טרחי וזבני ארעא דלא חזיא לך דעידית לא חזיא ליה ואפילו משמעון לית ליה ובזיבורית נמי מצי אמר סבור הייתי דבינונית ניחא לך : דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה · כלומר אי בעי ראובן לאשתעויי דינא בהדיה לא מצי אמר לה אידך לאו בעל דברים דידי את ומיהו אי לא בעי לא אזיל דאין כח לשמעון לכופו בכך דיכול למימר ליה אחוי טרפך ואשלם לך וכ"ת מאי נפקא מינה אי ראובן משתעי דינא בהדיה או שמעון י"ל דנפקא מינה אי ידע ראובן למטען טפי וכבר נאמרו בתירוץ קושיא זו דברים אחרים שאין להן עיקר :

נר מצוה

מיניה דינא הוא דאזיל א ראובן ומפצי ליה ולא מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את משום דא"ל אי מפקת לה מיניה עלאי דידי הדר ואיכא דאמרי אפילו שלא באחריות נמי דא"ל לא ניחא לי דליהוי לשמעון תרעומת עלאי אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליה *עסיקין עד שלא החזיק בה ב יכול לחזור בו משהחזיק בה אין יכול לחזור בו מ"ט דא"ל חייתא דקיטרי סברת וקיבלת ומשהחזיק בה מאימת מכי דייש (א) אמצרי איכא דאמרי אפי' באחריות נמי דא"ל אחוי טירפך ואשלם לך : מתני' *מי שהיה נשוי שלש נשים ומת כתובתה של זו מנה ושל זו מאתים ושל זו שלש מאות ואין שם אלא מנה חולקות בשוה היו שם מאתים של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים וג' מאות שלשה שלשה של זהב היו שם שלש מאות של מנה נוטלת נ' ושל מאתים מנה ושל ג' מאות ששה של זהב וכן ג' שהטילו לכיס אם פיחתו או הותירו כך הן חולקין : גמ' [א] הא מתני' וגמרא דילה שקלי וטרו בה קמאי ז"ל ולא סלקא להון כל עיקר וכיון דחזו דלא סליקא להו כהוגן הדרי לשקול הדעת ופסקי הלכתא דפלגין לפום *ממונא וסמכי להאי סברא על מימרא דרבי (ב) דאמר °אין אני רואה דבריו של רבי נתן באלו אלא חולקין בשוה וקא פרישו להא דא"ר חולקין בשוה שהוא לפי מעות והדין סברא כי מעיינת בה בגמרא משכחת לה פריכא ולא סליק אליבא דגמרא כל עיקר ולא אליבא דמתני' דבהדיא

תנינא

רש"י

לאו בעל דברים דידי את. איני טורף ממך כלום : עלי הדר . מה שאתה מוציא ממנו חוזר עלי : ואיכא דאמרי אפילו אם מכרה ראובן שלא באחריות . לא מצי למימר ליה בע"ח לראובן לאו בעל דברים דידי את : עסיקין . עוררין : משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו . שהקרקע נקנה בחזקה : חייתא דקיטרי . שק מלא קשרים : איכא דאמרי . אפילו אם באחריות נמי מכרה לו אינו יכול לחזור בו מפני עסיקין ולא אמרינן סוף סוף עליה הדר ואטרוחי בי דינא למה לן : דא"ל אחוי לי טירפך . שטר דטירפא מב"ד שכתבו לך שיצאת השדה מידך בדין ותחזור עלי ואשלם לך וכל זמן שלא יצאתה מידך בדין לא אשלם שהרבה עוררין שאין זוכין בדין: מתני' של זו מנה ושל זו מאתים כו'. ושלשתם נחתמו ביום אחד דאי בתלתא יומי הקודמת בשטר קודמת בגיבוי : חולקות בשוה . שהרי כח שלשתם שוה בשיעבוד מנה דכולהו איכא מנה : היו שם מאתים . אין לבעלת המנה במנה שני כלום שום שיעבוד : של מנה נוטלת נ'. בגמ' פריך עלה : ג' של זהב . שלשה של דינרי זהב וכל דינר הוא עשרים וחמשה דינרי כסף ושל מאתים כחה שוה במאתים כבעלת ג' מאות : היו שם ג' מאות . מנה ראשון משועבד גם לבעלת מנה ולכולם ומנה שני לבעלת מאתים ולבעלת ג' מאות והמנה שלישי לבעלת ג' מאות לבד : של מנה נוטלת חמשים . מפרש בגמ' : ושל מאתים מנה . גם זה מפרש לקמן בגמ' : ששה של זהב. הם מאה וכ' זוז : שהטילו לכיס . מעות לקנות סחורה לשכר כך הם חולקין כל אחד ואחד נוטל בשכר וגם בהפסד לפי מעותיו :

[Ran, continued:]
רבינו נסים

רחובן משתעי דינא בהדיה או שמעון י"ל דנפקא מינה אי ידע ראובן למטען טפי וכבר נאמרו בתירוץ קושיא זו דברים אחרים שאין להן עיקר :
עסיקין · עוררין : עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו · אם לא נתן המעות והאי חזקה לאו חזקת קנין הוא כגון נעל וגדר ופרץ כל שהוא דא"כ דאכתי לא קנאה פשיטא דיכול לחזור בו ועוד דאי בחזקת קנין עסקינן מאי קא מיבעיא לן בסמוך משהחזיק בה מאימת והא מתני' היא [ב"ב דף מב.] נעל וגדר ופרץ כל שהו הרי זו חזקה ומאי קא מהדר ליה מכי דייש אמצרי אלא ודאי חזקה זו לאו חזקת קנין הוא אלא חזקה כאדם המחזיק בשלו ואע"פ שקנאה מתחלה בקנין או בחזקה קאמר שאם יצאו עליה עסיקין קודם שהחזיק בה חזקה זו יכול לחזור בו דכמקח טעות דמי אבל משהחזיק בה כאדם המחזיק בשלו גלי אדעתא דניחא ליה בה כדאיתא והיינו דאמרי' משהחזיק בה מאימת כלומר אי זו חזקה הויא גילוי הדעת לכך ומהדרינן מכי דייש אמצרי כלומר (א) שעירב המצר עם שדותיו ודאמרינן בפרק חזקת הבתים (דף מד:) דאפי' אם כמלאת שדה שאינה שלו שאינו חוזר עליו דמאי א"ל להכי זבני ליך שלא באחריות התם דוקא לאחר שהחזיק בה אבל הר"מ בנז"ל כתב דהתם נמי קודם שהחזיק בה ומיהו מיירי לאחר שטרפוה ממנו שאינו יכול להחזירה לו אבל הכא מיירי קודם שטרפוה ממנו שיכול להחזירה לו ומשום הכי קודם שהחזיק בה יכול לחזור בו : מתני' של זו מנה ושל זו מאתים וכו' ושלשתן נחתמו ביום אחד דאי בתלתא יומי הקודמת בשטר קודמת בגבוי : חולקות בשוה כ"א נוטלות ל"ג דינרין ושליש שהרי כח שלשתן שוה בשעבוד מנה דכולהו איכא מנה : היו שם מאתים אין לבעלת מנה שעבוד אלא במנה (א) אבל במנה שני אין שעבוד לשטרא : של מנה נוטלת חמשים ובגמ' פריך ל"ג (ג) [ותילתא] הוא דאית לה ומפרקינן בכותבת בעלת מאתים לבעלת ק' דין ודברים אין לי עליך במנה כלומר כשתבואי לדין לא אריב עמך במנה המשועבד לך ולא יתמעט חלקך בשבילי הילכך היא ובעלת שלש מאות חולקות אותו והשאר חולקין בין בעלת מאתים ובעלת שלש מאות ונמצא כל אחת ואחת נוטלת שלשה שלשה של זהב דכל דינר זהב עשרים וחמשה דינרי כסף כדאמרינן בהזהב (דף מה:) ושל מאתים כחה שוה במאתים לבעלת שלש מאות שהרי מאתים משועבדים לשטרה וקטה תנא בכותבת לאשמועינן רבותא שבשביל כתיבה זו שכתבה בעלת מאתים מתמעט חלק של שלש מאות משום דמצית אמרה לה בעלת מאתים מדין ודברים סלקית נפשאי כדאי' בגמ' כלומר לא נתתי לה חלקי במתנה ומה שגבתה לא בשליחותי גבתה שתאמרי לי נטלה זו חלקך (ג) ואני סלקתי את עצמי מגריב עמה ולמעט חלקה במנה וגברה ידה לגבות חצי המנה בשעבוד שטרה ועכשיו אני באה לחלוק עמך במותר שלא סלקתי עצמי מלריב עמך ושעבודי ושעבודך שוין : היו שם שלש מאות מנה ראשון משועבד לכולם והשני לבעלת מאתים ולבעלת שלש מאות והשלישי לבעלת שלש מאות לבדה : של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מנה מוקמינן לה בגמ' בכותבת בעלת שלש מאות לבעלת מאתים ובעלת מנה דין ודברים אין לי עמכם במנה כלומר ובעלת מאתים לא כתבה כלום הילכך מנה ראשון חולקות בעלת מאתים ובעלת מנה ומנה שני חולקות בעלת שלש מאות ובעלת מאתים ומנה שלישי כולו לבעלת ג' מאות ולפיכך נוטלת ששה של זהב שהוא מאה וחמשים זוז וקטה תנא לסיפא לאשמועינן רבותא טפי מרישא דלא תימא בשלמא רישא כיון דאסתלקא לה (ברישא) [בכותבת] בעלת מנה לגמרי ודאי דעתה של בעלת מאתים היה שתטול בעלת מנה כ' שהרי אין לה לחלוק עמה עוד אבל בסיפא [סד"א] דמצי' אמרה בעלת ג' מאות לבעלת מאתים לא להוסיף על חלקך נסתלקתי ממנה ראשון אלא לא רציתי לטרוח כל כך בחלוקות וסמכתי שאבא לחשבון עמך במנה שני שיש לנו לחלוק קמ"ל זה נראה לי ואילו היה שם ד' מאות הג' מאות חולקין על הדרך שכתבתי והמנה הד' חולקות בשוה שהרי במנה זה שעבוד כולן שוה : וכן ג' שהטילו לכיס כ"א נוטל בשכר ובהפסד לפי מעות אבל לא כסדר הזה : גרסי' עלה בגמ' [דף נג.] זו משנת ר' נתן רבי אומר

שלטי הגבורים

א כתב הטור ונפקא מינה במה שראובן טוען כנגד הבע"ח שאם עשאה לו ראובן אפותיקי אפ"ה יכול לסלקו במעות אי נמי נפקא מינה במסיק בה שיעור ארעא ולא שיעור שבחא ואם היה לוי גובה משמעון הלוקח היה גובה גם השבח ולא היה נותן לו אלא ההוצאה אבל כשלוקחו מיד ראובן אינו נוטל אלא הקרקע ולא השבח :

לשון ריא"ז

ראובן שמכר שדה לשמעון ובא בע"ח של ראובן וטורף אותו משמעון ועכשיו בא ראובן ורוצה לטעון כנגד בע"ח לפי שלא נמצא במקום בעת שטען הבע"ח עם שמעון ולא ידע שמעון לטעון כנגדו כמו שיודע ראובן הדין עם ראובן לטעון עמו כמבואר בק"ס :

ב דכיון שיש לו עוררין הוי כמו מקח טעות דלא סגי דלא צריך טירחא לבי דינא ולמבטיל מעבידתיה והוי כשאר מומין למהוי מקח טעות וכתב הרא"ש דמיירי שלא נתברר עדיין שערעור אלא אי' בא וערער ואמר שדה זו גזלה ממני ראובן והביא עדים או שאמר יש לי חוב על ראובן ויש לי שטר עליו שאם לא יצא אלא קול אפי' לא נתקיים המקח לגמרי אינו יכול לעכב המעות דבשביל דברים בעלמא לא יעכב מעותיו של ראובן אבל אם יראה לב"ד אמתלא בדברי המערער כגון שהביא שטר שאינו מקויים ואומר שרוצה לקיימו אם הוא אומר שיכול להביא עדים תוך ל' יום לא יוציא שמעון המעות מתחת ידו אבל אם המערער מרחיק זמן הבאת עדים תזיקן אי אית ליה לראובן מקרקעי או אמיד במטלטלי שיכול שמעון לחזור עליו אם יוציא המערער הקרקע מתחת ידו צריך ליתן לראובן מעותיו מיד אבל אם לא אמיד ואין לו קרקע כיון שיש אמתלא בערער אין לדיין להוציא המעות משמעון עד שיהא בטוח שלא יפסיד מעותיו אם יוציא המערער הקרקע מתחת ידו ועל כל כיוצא בזה נאמר אין לדיין אלא מה שעיניו רואות הכל לפי הענין כתב מיי' אסור לו לאדם למכור לחבירו קרקע או מטלטלין שיש עליו עוררין עד שיודיעו אע"פ שאחריותו עליו שאין אדם רוצה ליתן מעותיו ויצטרך לירד עם חבירו לדין :

לשון ריא"ז

ראובן שמכר שדה לשמעון ויצאו עליה עסיקין שמערערין עליה לומר שאינו שלו

שהיתה שלו אפי' עדר בה והחזיק בה אם לא הלך בה לארכה ולרחבה יכול לחזור בה ואע"פ שמכרה לו מכר גמור בכסף בשטר ובחזקה או בקנין גמור הואיל ויצאו עליה עסיקין יכול לחזור בו שנראה שמכר לו דבר שאינו שלו
אבל אם לא יצאו עליה עסיקין אע"פ שבא עליה בע"ח אינו יכול לחזור בו כמו שביאר מז"ה בפסקיו :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ל' מיי' פי"ט מהל' מכירה ואפי' דש המצר שלה ועירבו עם שדהו וכ"ל שדעת בו הר"ן שהלוקח ... מגרן ... שדה :

הגהות הב"ח

(א) כ"ב ראשון: (ב) ל"ג דינרין ושליש כצ"ל : (ג) אני כצ"ל:

א ... סברת ... הביאוהו ... בהלכה

הגהות חו"י

(א) עי' ברי"ף ... סימן ח : (ב) ומפרקינן ... ז"ל בתרי קדמאי התוס' ... ר"מ וא"כ דפי' ... חולקים דרישא ממש פי' בשוה ... רבי ... ע"ע על ... הרי"ף ... לשון ... וסיפא ... ועיין ... בקונטרס:

השגות הראב"ד

[א] כתב הרב ז"ל בהלכותיו בענין מי שהיה נשוי ג' נשים ומת כתובתה של זו מנה ושל זו מאתים ושל זו שלש מאות ואין שם אלא מנה חולקות בשוה . היו שם מאתים של מנה נוטלת חמשים וכו' . היו שם ג' מאות ... . הא מתניתין וגמ' דילה שקלו וטרו בה קדמאי ז"ל ולא סלקא להו כל עיקר וכיון דחזו דלא סלקא להו כהוגן ... לשקול הדעת ופסקו הלכתא דפלגי לפום ממונא וסמכי להו בהך סברא כרבי דאמר אין אני רואה דברי של רבי ... באלו אלא חולקות בשוה וקא פרישו להאי חולקות בשוה שהוא לפי מעות . והקשה עליהם הרב ז"ל מדקדוק ... המשנה והקושיא שהקשה עליהם אינה מחוורתא כל עיקר מ"מ אני תמה מאד אם לא אמרו כן הגאונים בפירוש ... חשב עליהם זאת המחשבה ולא התגלגל אותם להלות הטעות במעתיק ואיך יתכן להשוות חולקות בשוה עם לפי ... מעות שיהא זה פתרונו של זה . והלא לפי מעות כשאין שם אלא מנה של מנה נוטלת שיתא עשר ותרי תילתי ושל ... מאתים תלתין ותלתא ותילתא ושל ג' מאות נוטלת חמשין וכשיש שם מאתים של מנה נוטלת תלתין ותלתא ותילתא . ... מאתים שתין ושיתא ותרי תילתא ושל ג' מאות נוטלת מנה . וכשיש שם ג' מאות של מנה נוטלת חמשין . ושל ... מאתים מנה . ושל ג' מאות נוטלת ששה של זהב כפשטה דמתניתין . וזו היא החלוקה האמיתית לפי מעות ואילו ... חולקות בשוה משמע שנוטלת חלק בשוה כל אחד נוטלת שליש הממון והנה משנתינו לא הלכה על דרך חולקות בשוה ... על דרך לפי מעות בתרתי בבי בתרייתא . גם בעל הגמ' כשהקשו על בבא תניינא של מנה נוטלת חמשין ... תלתין ותלתא ותילתא הוא דאית לה ואמת וברור הוא כי לפי מעות יגיע לה כך היה להם להקשות (בסוף) [מיד] על ... מאתים למה היא נוטלת ג' של זהב והלא אפילו בלא שום כתיבה אין ראוי לפי מעותיה כי אם שיתין ושיתא ... הילתי . גם כשהוקשו בבבא תליתאי של מאתים מנה שבעים וחמשה הוא דאית לה והלא לפי המעות בלא כתיבה ... הוא דאית לה כפשטה דמתניתין והדדחיא לה בכותבת בעלת ג' מאות וכו' לוקמה כפשטה ברישא דמתני' ... שם כתיבה כלל . אלא ודאי מכל הכי שמעינן דלא פלגי לפי מעות ובשוה נמי לא פלגי דהא מאן דאית לה ... ודה טפי היא שקלה טפי אלא חלוקה שלהן כך היא באמת כי עד השיעור ששעבודן שוה ממש חולקות כולן ... וממקום שכלה שעבוד האחד ויש בו שעבוד השתים נוטלות השתים בשוה והאחת שכלה שעבודה אינה נוטלת ... וממקום שכלה שעבוד השתים נוטלת השלישית לבדה ועל זה הדרך הסכימו בעלי המשנה וגם בעלי הגמרא ... על זה הדרך כפי הקושיות שהקשו . ונראה להם זה הדרך מן המשנה עצמה מן הבבא הא' ומן הטעם ... כשיש שם מנה חולקות בשוה כלן כל חדא שקלא תלתין ותלתא ותילתא מפני ששעבודן שוה במנה . וכן ... שם מאתים אחר שנטלה בעלת מנה חמשין מפני סילוק שנסתלקה בעלת מאתים ממנה הרי היא נוטלת ג' ... זהב מפני שמגיע שעבודה עד מאתים . וכן הבבא הג' על זה הדרך הוא ואין לנטות ממנו ימין ושמאל ואיך ... על עם ה' על גאוני העולם שטעו בדבר הזה לומר חולקות בשוה הוא לפי מעות . והנה הלשון מכחיש אותם ... חלוקות המפורשות במשנה והקושיות שהקשו עליהם בעלי הגמרא גם הם מכחישות אותם כמו שפירשנו : ... אני אברהם עפר ואפר תחת כפות רגליהם אלמד בו שיהיו דבריהם קיימים ולא נאמר כי חולקות בשוה הוא ... לפי מעות אלא שיש בחלוקה הזאת חלוקה בשוה וחלוקה לפי מעות כי עד מקום ששעבודן שוה חלוקתן שוה

וממקום ששעבודן ולמעלה נוטלת היתרה לפי יתרון מעותיה וזה היה דעת הגאונים שאמרו כי מה שאמר דחולקות בשוה הוא לפי מעות כלומר שיש בה חלוקה בזה וחלוקה לפי מעות על הדרך שפירשתי. ולהוציא מן הפי' שפירש בה הרב ז"ל שאמר חולקות בשוה ממש וכשיש שם מאתים או ג' מאות כל א' וא' נוטלת שליש הממון . והרב ז"ל שבח זה הפי' והגיע אותו עד הלכה למשה מסיני . ואמת וברור שאין הדעת מקבלו ואין השכל מודה עליו אבל הוא כדברי הגאונים ז"ל וא"ת א"כ מה בין דברי רבי נתן לדברי רבי הלא גם רבי נתן על הדרך ההוא הולך לולי הכתיבות והתפיסות ששנו את החלוקה כי הכתיבה יכולה היא שתאמר מדין ודברים סליקי נפשאי כמו שיכולה לומר למי שלא כתבה כך היא יכולה לומר למי שכתבה לה גם התפיסות כיון שהשדות מוחכרות או מושכרות היו אע"פ שלא נתגלה להם בנפילה הראשונה כי אם אחת אין חלוקתן משתנה הואיל ומשועבדות הן לכתובתן ורבי נתן סבר כי אמרינן מדין ודברים סלוקי נפשאי ה"מ כשיש לו זכות באותה שדה אבל הכא שעבודא בעלמא הוא וכעין מחילה היא ויכולה לומר לזו מחלתי ולזו לא מחלתי מ"מ הלכה כרבי כדעת הגאונים גם הרב ז"ל השוה עמהם ופסק כרבי ועתה לדעת רבי כדברי הגאונים ז"ל כשיש שם מנה או מאתים או ג' מאות כבר פירשנו כי עד מקום שבזה שעבודן השוה חלוקתן אבל כשהיו שם ד' מאות או יותר לא נתפרש איך תהיה חלוקתן עתה אפרש כי בודאי עד ג' מאות כח השלישית יפה מכלן כי היא אומרת כל אלה שעבודיהם ובעלת המנה חולקת עמהם במנה הא' מפני שעבודה גם הוא עליו וכן בעלת המאתים עד מאתים ומשם ולהלן אין להם שעבוד ואין להם חלק במנה השלישי אבל עכשיו שיש שם עוד מנה רביעי כולן חוזרות עמה לחלוקה באותו מנה לפי שאין שעבודה מג' מאות ולמעלה יותר מחברותיה . עתה נחשוב כמה נטלו בשלשת המנים ומה שחסרו מתפיסתן חוזרות ונוטלות באותו המנה הד' עד מקום שהגיע שיעבודם והנה בעלת המנה מגיע שעבודה באותו מנה עד שיתין ושיתא ותרי תילתי לפי שנוטלת במנה הראשון תלתין ותלתא ותילתא ועד כאן חולקות בשוה עמהם ומשם ועד השלמת המנה חולקות בעלת מאתים ובעלת ג' מאות בשוה . וכן אם היו שם ה' מאות על זה הדרך הן חולקות כי מג' מאות ולמעלה כלן חוזרות לחלוק עמה זו עד מקום הגעת שעבודה להשלמת חסרון גבייתה מן הגבוי הראשון וזו עד מקום הגעת שעבודה להשלמת חסרון גבייתה מן הגבוי הראשון וזו עד מקום שעבודה להשלמת הגבוי הראשון . והדרך הזו מבואר ואין בו ספק וכשיהיו שם ו' מאות כבר מצאו כלן כל שעבודיהן זו נוטלת מנה וזו מאתים וזו ג' מאות . זה הוא הדין הישר בדעת הגאונים ז"ל בין לרבי בין לר' נתן כשאין שם כתיבות ותפיסות אחרות . וזה הדרך טוב מאד שלא להפליג בין רבי לר' נתן בעיקר הדין . ולענין השותפין שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים וזה ג' מאות ופחת גוף הממון ועמד על מנה כך הן חולקין כחלוקת הכתובות כדעת רבי שכל א' נוטל ל' ושלשה ושליש . ואם יש שם מאתים נוטל האחד ל' ושלשה ושליש . והשנים חולקין (המנה הא') [הנשאר] בשוה. ואם יש שם ג' מאות בעל מנה [הא'] נוטלין ל"ג (וג') ושליש והמנה השני חולקין השנים בשוה. והמנה הג' נוטל בעל ג' מאות . והכל כחלוקת הכתובות כשפחת גוף הקרן · אבל אם פחתו באיסתירי דלניאתא שהמעות עמדו בעין אלא שפחתו בשינוי המטבע חולקין לפי מעות ממש . ואם הרויחו ונתרבה הקרן כבר פסק שמואל שהשכר לאמצע ופריס

גמ' *תלתין ותלתא ותילתא הוא דאית לה. דהיינו שליש מנה שאין לה חלק במנה השני: דין ודברים אין כו'. כלומר כשתבואי לדין לא אריב עמך במנה המשועבד לך ולא יתמעט חלקך בשבילי לכך היא ובעלת ג' מאות חולקות אותם: תימא לה. בעלת שלש מאות לבעלת מאתים הא סליקת נפשך ממנה ואין לך חלק כי אם במנה שני: מדין ודברים סליקת נפשאי. לא נתתי חלקי במתנה ומה שגבתה לא גבתה בשליחותי ולא נתבטלה חלקי רק שסילקתי עצמי מלריב עמה ונוטלת חצי מנה. בשעבוד שטרה ועכשיו אחלוק עמך בנותר שהרי לא סילקתי עצמי מלריב עמך ושעבודי ושעבודך שוים: שבעים וחמש אית לה. דהא אוקימנא בכותבת בעלת מאתים כו' ואין לחלוק מעתה אלא במאה וחמשים אבל אין לה כלום במנה שלישית: אמר שמואל בכותבת בעלת שלש מאות כו'. ובעלת מאתים לא כתבה כלום לכך מנה ראשון חולקות בעלת מאתים ובעלת מנה ומנה שני חולקות בעלת שלש מאות ובעלת מאתים ומנה שלישי כולה לבעלת שלש מאות: רבינא אמר. לא תוקמה בכותבת אלא בשתי תפיסות שתפסו ממלטלין לכתובתה ולא נמלאו להן מאתים בפעם אחת אלא בשתי פעמים: דנפלו לה ע"ה בחד זימנא. ובאו לדין עליהן ואמרו להן חולקין בשוה כי שעבוד שלשתן שוה על מנה וקכ"ה בחד זימנא בעלת מנה כבר גבתה כ"ה ובאת לריב על ע"ה הלכך ע"ה חולקים בשוה שמשועבדין לכולם הרי ביד כל אחת כ' והמותר אין לבעלת מנה חלק בו לכך בעלת מאתים ובעלת ג' מאות חולקות אותו בשוה: וסיפא בשתי תפיסות כו'. ורכ"ה בחד זימנא בעלת מנה כבר גבתה כ"ה ובאת לריב על ע"ה (וכל ע"ה משועבדין לכולן וחולקות בשוה ע"ה) מאותן רכ"ה ובעלת מאתים שלא גבתה בתפיסה ראשונה כי אם כ"ה באה לריב בשניה על קע"ה ע"ה פלגי בין שלשתן (ד) וק' בין בעלת מאתים לבעלת ג' מאות (ה) והמאה הנותרים כולן לבעלת ג' נמצאת של מנה נוטלת נ' של ר' מנה ושל ג' מאות ק"ן שהן שש דינרי זהב: איני רואה את דברי ר' נתן בזה. שאין דומין לשלשה שהטילו לכיס כי התם שבח שהשביחו מעותיהן קא שקלי ולכך כל אחד יטול לפי מעותיו אבל הכא טעמא משום שעבודא וכל נכסיו אחראין לכתובה הלכך שלשה המנים משועבדין לכתובת בעלת מנה כלשאר חברותיה עד שתגבה כל כתובתה ולכך חולקין בשוה והיינו (דלא) כפי'

אומר אין אני רואה דבריו של רבי נתן באלו אלא חולקות בשוה. כלומר שאין דומה לג' שהטילו לכיס דהתם שבח מעות (שהטילו) [שהשביחו] מעותיהם קא שקלי הילכך כל אחד יטול לפי מעותיו אבל הכא טעמא משום שעבודא הוא וכל נכסיו אחראין לכתובה הילכך הג' מנים משועבדין לבעלת מנה כשאר חברותיה עד שתגבה כל כתובתה ולפיכך חולקות בשוה וקיימא לן כרבי לפיכך אמרו בגמ' זו משנת רבי נתן ורבי פליג עליה לאשמועינן דלית הלכתא כרבי נתן זהו פירוש הרי"ף ז"ל ורש"י ז"ל בשמועה זו:

תנינא במתני' ואין שם אלא מנה חולקות בשוה ותנן בבבא תליתאה היו שם שלש מאות של מנה נוטלת חמשים של מאתים מנה ושל שלש מאות ששה של זהב והיינו לפי מעות אי אמרת בשלמא דלא סבירא ליה לתנא דחולקין לפי מעות משום הכי קתני בבבא דרישא חולקין בשוה דשקלא כל חדא מינייהו תלתין ותלתא ותילתא ותני בבבא תליתאה של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מנה ושל ג' מאות ששה של זהב ואע"פ דהאי פלוגתא לפי מעות הוי לא קתני בה חולקין לפי מעות אלא קא פריט לה לחושבנא כי היכי דלא ליתני חולקין לפי מעות דלאו מעיקרא (א) דינא הוא דפלגי

לה לפי מעות אלא (א) אתרמויי אתרמי ליה הכי אלא אי אמרת דסבירא ליה לתנא דחולקין לפי מעות והאי דקתני חולקין בשוה לפי מעות הוא ובבא תליתאה נמי לפי מעות ניתני או אידי ואידי חולקין בשוה או אידי ואידי חולקין לפי מעות מאי (ב) טעמא קתני בבבא דרישא חולקין בשוה ובבבא דסיפא פריט לה לחושבנא והוה סגי ליה למתני חולקין בשוה אי נמי חולקין לפי מעות אלא ודאי לית ליה להאי תנא חולקין לפי מעות גבי הא מילתא כלל אלא הא דקתני חולקין בשוה כל חדא מינייהו שקלא תילתא דהוא תלתין ותלתא ותילתא ורבי דקאמר אין אני רואה דבריו של רבי נתן באלו אלא חולקין בשוה אתרי בבי בתראי פליג דלא תני בהו חולקין בשוה וסבירא ליה לרבי דבכולהו תלתא בבי חולקין בשוה וטעמא דיליה כדבעינן למימר קמן ואף רבינו האי גאון ז"ל לא סבירא ליה האי מימרא דקמאי דמימרא פריכא הוא ועיין בה איהו נמי ומסתברא ליה על דרך שנים אוחזין בטלית והוה ס"ל הכי כמה שני ושמיע לן דהדר ביה מיניה לסוף שניה כד איגלי ליה דלא סליקא שמעתא כהוגן והדר ליה לסברא דקמאי דחולקין לפי מעות ואנן עיינינן ביה טובא ואיגלי לן טעמיה שפיר בסייעתא דשמיא ופרישנא לה למתניתין ולגמרא דילה ובירנא עיקרא דילה מדברי רבותינו ז"ל בפירוש מעליא ומילי נהירין ולית בהון ספיקא וכד מעיינת בהון מתברר לך דודאי הוא דעתא דתנאי ואמוראי בלא ספק וליכא למיחש לחזור מיניה דאיהו דינא דקושטא והלכה למשה מסיני ופרישנא לה בלשון ערבי וכתיבנא ליה בסוף הדין מסכתא בהדי פירוש תרתי שמעתתא אחרנייתא מהאי מסכתא דחזינא בהו פירושי דלא סליקו ומשום הכי פרישנא להון וארוחנא בפירושיהן לפום מאי דחזינן ומאן דמעיין בהו קאים על בוריהן ואפילו הכי חזינא למכתב מיניה הכא מאי דצריכנא ליה מחוורתא דשמעתא ופסקא דדינא דמי שהיה נשוי שלש נשים ומת כתובתה של זו מנה ושל זו מאתים ושל זו שלש מאות ואין שם אלא מנה חולקות בשוה א ושקלה כל חדא מינייהו תילתא דהוא תלתין ותילתא כדקתני במתניתין וליכא מאן דפליג בהאי בבא (בהא) אבל היו שם מאתים או שלש מאות בהני תרתי בבי פליגי רבי ורבי נתן דרבי נתן סבר חד מנה מינייהו פלגי בשוה כדמעיקרא דליכא מינייהו מאן דאית ליה בציר מחד מנה והוה ליה שעבודא דכולהו בהאי מנה וקאתי בהדי הדדי הילכך פלגי להו כולהו בשוה וכד שקלה האי דאית לה מנה מנתה דילה מהאי מנה איסתלקא לה ולית לה במנה תנינא ותליתאה ולא מידי משום דלית לה בהון שעבודא והאי מנה תנינא פלגי ליה דאית לה מאתים ודאית לה תלת מאה בשוה דמשעבד לתרוייהו וכד שקלה הך דאית לה מאתים ממנה תנינא פלגא דידה איסתלקא לה מהאי מנה תליתאה לגמרי דלית לה בגויה שעבודא ושקלא ליה דאית לה תלת מאה לחודה (ג) דלדידה משתעבד הדין הוא סברא דר' נתן וקאמר רבי אין אני רואה דבריו של °ר' נתן באלו דאינון תרי בבי דסיפא היו שם מאתים

[דף קיח ע"ב]

א מיי' והרא"ש מסכימים לדעת רבינו וגם ר"י פסק כן בלשון א' ובלשון אחר כתב דיחלוקו כמו לוה ולוה בסוף מי שמת כ"כ סמ"ג ויש אומרים דרבינו חזר בו כדאיתא בהגהות מיי' פי"ז מהל' אישות ע"ש והראב"ד השיג על רבינו ומיי' בזה ור"ת כתב בין הניח רב או מעט כך הדין שיחלקו כל עזבון המת לו' חלקים ונוטלת של מנה חלק א' ושל מאתים ב' חלקים ושל ג' מאות ג' חלקים שכל אחת ואחת נוטלת כפי מעותיה עד שתפרע כתובתה ולפ"ז אם הניח ג' מאות של מנה נוטלת נ' ושל מאתים ק' ושל ג' מאות מאה וחמשים:

לשון ריא"ז

היתה כתובתה של זו מנה ושל זו מאתים ושל זו ג' מאות בזה יש מחלוקת בין המפרשים שהמורה ושאר מפרשים אומרים שגם אלו חולקות בשוה שהכל משועבד לבעלת המנה עד שתגבה המנה שלה כמו שהוא משועבד לכולן ויד כולן שוה בו וכן נוטלת בעלת המנה כמו בעלת הג' מאות עד שתשלים המנה שלה ור"ת אומר שמדת הדין לוקה בזה אבל כל אחת נוטלת כפי מעותיה וחולקין הכל בשוה לו' חלקים בעלת המנה נוטלת חלק א' ובעלת המאתים ב' חלקים ובעלת ג' מאות ג' חלקים ומז"ס קילם דברי ר"ת כמו שביאר בפסקיו ובתוספותיו:

מכאן עד ד"ה השכר לאמצע ריש דף נב לא שייך לכאן רק הוא פירש רש"י מגמרא

הגהות הב"ח

(א) דדינא כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) עי' באוקימתא דש"ס: (ב) עי' מ"ש בסמוך בגליון: (ג) לפ"ז היה ראוי לחדא למישקל נ"ג ושליש וחדא פ"ג ושליש וחדא קס"ג ושליש וצ"ל דכתבא חדא לחברתה דין ודברים אין לי עמך וכו' כדאיתא בגמ' ודו"ק: (ד) צ"ל כשאר ק"נ: (ה) צ"ל והתמשים:

השגות הראב"ד

ופריש רב המנונא אפילו בשור לחרישה ועומד לטביחה וקי"ל כוותיה כפשטא דמתניתא דמסייע ליה מיהו לפי הסוגיא שלנו אין השכר לאמצע אלא בבעלי חיים שאינו ראוי ליחלק ואבד א' ממנו צריך לכל הגוף אבל בסחור' הראוי ליחלק חולקין לפי מעות שהרי הזכירו שור לחרישה. ועוד מתניתא גופא דמסייעה לשמואל ואליבא דרב המנונא קתני בגוס שאם לקח זה בשלו וזה בשלו ונתערבו זה נוטל וכו' משמע נמי דבבעלי חיים קא מיירי דאי בסחורה אחרת מה לי הטילו מעות לכיס מה לי לקח זה בשלו וזה בשלו ונתערבו והלא ראויה ליחלק ואין החלקים צריכים זה לזה אלא ש"מ בבעלי חיים קאמר שאם לקחו שור אחד בשותפות השכר לאמצע לפי שאין השור נלקח מחצאין וחלקו של זה צריך לזה בין מרובה בין מועט אבל כשלקח זה ב' שוורים וזה שור אחד ונשתתפו לחרוש בהם כיון שאין חלקו של זה צריך לזה כי האחר יכול גם הוא לחרוש טעלין לפי מעות. כך נראה מן הסוגיא הזאת אלא שבירושלמי נראה כי בכל סחורה אומרים כך דגרסינן התם עלה דהא מתניתא א"ר אלעזר הדא דתימא כשהיתה סלע חסרה או יתרה אבל בשכר או להפסד כלן חולקין בשוה וקשיא אהן יהב מאה דינרין ואהן יהיב עשרה ואת אומר הכין חברייא אמרי יכיל הוא מימר על ידי מעי סלקת פרגמטיין עד כדין דהות פרגמטיא זעירה הות פרגמטיא רובהי כלומר חבילה קטנה של בגדים צריכין אלו המעות לאלו שאין מוכרין חבילה אחד לחצאין. אבל אם היו ב' חבילות או ג' הלא זה יכול לקנות במעותיו המרובים חבילה בפני עצמה. אמר ר' בון בר חייא יכיל מימר ליה עד דלא תזבין חד הנא מזבין עשרה זימנין עד כדון מקום קרוב היה מקום רחוק יכיל הוא מימר עד דלא אזיל ואתא חד זמן הנא אזיל ואתא עשרה זימנין הנה לפי הסוגיא זה דין בכל סחורה. ויש שם מחלוקת על זה בענין דר' זעירא פליג על רבי אלעזר ואמר סתמן זה נוטל לפי כיסו וזה נוטל לפי כיסו ואפשר דחולקין על סחורה אחרת אבל בבעלי חיים אינם חולקים דרבי זעירא אית ליה דשמואל בבעלי חיים ואליבא דרב המנונא. ואנו תמיה על הרב רבי יצחק ז"ל למה לא הביא אותו הברייתא דקתני בה לקח זה בשלו וזה בשלו ונתערבו זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו גם בירושלמי לא הביא ואפשר כי מן הגמרא עצמה נראה לו על דרך הירושלמי מדאיצטריך להו לאוקומי למתניתין הותירו זוזי חדתי ולא אוקמוה בסחורה אחרת דלאו בעלי חיים ש"מ בכל סחורה אמר שמואל השכר לאמצע כטעם הירושלמי והא דאמרינן פחתו אסתירי דנכייתא לא הוי הכי הפחת לאמצע דלעולם הפחת לפי מעות ובשוה כדרך הכתובות שפירשנו במשנה על דעת רבי ורבי נתן אלא האי דאוקימנו באסתרי דנכייתא משום דבעי לאוקמי פחתו דומיא דהותירו לפי מעות ממש בלא שום השוה אף פחתו לפי מעות בלא שום השוה. והא דאמרינן השכר לאמצע דוקא שהטילו לכיס בסתם אבל אם פירשו לפי מעות ממש אין כאן דרך השוה ולא שייכא (באהלו) [בזה כלל]:

מהרמ"ע מפאנו — העתקת פירוש הרי"ף מלשון ערבי — תמים דעים

הלכה השניה

מי שהיה נשוי ג' נשים וכו' כבר נשאו ונתנו בהלכה זו חכמים הראשונים ולא מצאו בה פי' מתישב על הכוונה ורבי' האי גאון ז"ל פתח בה פתח וביאר בה שהיא הולכת ע"ד שנים אוחזין בטלית ועיינתי בדבריו ומצאתי שאינה הולכת בשיטה זו לפי ששנים אוחזין בטלית אינו דומה לזה לפי שלשם בשנים אוחזין כל א' מהם מוחזק במה שבידו וכל א' רוצה להוציא מחבירו מה שהוחזק בו: (**הגה"ה** אע"ג דאוקמינן לה למתני' דתפיסי בכרכשתא ואין לשום א' מהן חזקה בגופה של טלית מ"מ כולה שלי משמע שאפי' הוו מוחזקים כל א' טוען שחבירו מחזיק שלא כדין ע"כ): **ולזה** ראוי שכל א' יזכה במה שהוא מוחזק בו וראוי שיחלוקו השאר על פי שבועתם אבל הכא כל אחת מהן יש בידה שטר ממון ידוע ואין שום א' מהן טוענת בחברתה שתהיה טוענת בממון שאינו שלה כי כולן טוענות ושואלות דין אמת. א"כ ראוי להן שתחלוק ג' בשוה בלי שבועה ועוד לדעת רבי שאמר בכולהו תלתא בבי דמתני' חולקות בשוה אי אפשר להתישב שמשנתינו היא הולכת בשיטת שנים אוחזין בטלית לפי שאם היה כן לא היה רבי חולק עליה ויאמר ששלשה בבות חולקים בשוה לפי שא"א לומר שרבי חולק על משנת שנים אוחזין בטלית לפי שאמרו במציעא שנים אדוקים בשטר מלוה אומר שלי הוא ונפל ממני ומצאתיו ולוה אומר שלך הוא ופרעתיו לך יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי רשב"ג אומר יחלוקו ואקשינן ולית ליה לרבי הא דתנן שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו א"כ מאחר שראינו שהקשו לרבי ממשנה זו א"כ היא עקרית ואין לחלוק עליה אחר שהוא תירץ לקיים אותה ואם היה ר' נתן הולך במשנתינו לשיטת שנים אוחזין לא היה רבי חולק עליו לומר אין נראין דברי ר' נתן שהרי משנת שנים אוחזין היא עיקרית א"כ נראה שמשנתינו אינה הולכת לשיטת שנים אוחזין כדברי רבינו האי גאון. ולפי מה שהורוני בה מן השמים על נכון בהלכה זו אבאר בס"ד: **הנה** ידוע הוא שהשטר הוא משעבד הקרקעות והקרקע הוא ערב לבע"ח בשטר כדאמרי רבנן נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה ותנן המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים ע"י עדים גובה מנכסים בני חורין נפקא לן מזה שהמלוה על פה אינו גובה

מן

מי שהיה נשוי ג' נשים וכו'. לפי שנשאו ונתנו בה החכמים הראשונים ולא נפתח להם בה שער ולא מצאו לה דרך ולא ידעו לה ענין אח"כ רבינו האי גאון שם לה יסוד ובנה אותה עליו. ונראה לו כאילו עלתה בידו בנגלה ובחר לעצמו לדבר בה על שיטת שנים אוחזין בטלית. וכשעיינתי בה מצאתי אותה בלתי הולכת על עיקר זה ובלתי נלמדת ממנו. וזה לפי ששנים אוחזין בטלית מחויב להיות הדין בו כך לפי שכל אחד מהם מחזיק במה שבידו וטוען על מה שביד חבירו או על קצתו ונתחייב שיהיה נוטל כל א' מה שבידו בשבועת אבל זו אינה כך אלא כל אחת מהן בידה שטר וממונה ידוע וא"א לאחת מהן שתטעון על חברתה בדבר שאינו שלה. ועוד שטעמו של רבי שבשלשת שעריה הולקים בשוה אינו נגלה לפי שיטה זו ולא נראה לדון כן בהם על דרך שנים אוחזין בטלית שום טעם נכון כלל ועוד שאם הלכה זו היתה בנויה על עיקר שנים אוחזין לא היה רבי חולק בה ודן בכל שעריה חולקים בשוה לפי שרבי אינו חולק בשנים אוחזין בטלית. הלא תראה מה שאמרנו שם בענין שנים אדוקין בשטר מלוה אומר שלו הוא ונפל ממנו ומצאתיו. ולוה אומר שלך הוא ופרעתיו לך יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי רשב"ג אומר יחלוקו ואקשי' ולית ליה לרבי הא דתנן שנים אוחזין וכו' כלומר שעיקר זה אי אפשר לחלוק עליו. ותירצו זה במה שבטלו קס"ד מרבי. ועלה בידינו שרבי אינו חולק על שנים אוחזין. וא"כ מכיון שמצאנו אותו חולק עם ר' נתן בדין זה ידענו שדין זה שבמי שהיה נשוי ג' נשים אינו בנוי על עיקר שנים אוחזין אלא על עיקר אחר וכבר הורוני מן השמים הדרך הנכון בה והסיבה האמיתית שנתחייבה זה ונתיסדה ממנה. וזה שכבר ידעתה שהשטר משעבד את הקרקע ר"ל שהקרקע הוא ערב בחוב שעל בעליו בשטר דוקא כמו שאמרו נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה ואטרה המשנה המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים ע"י עדים גובה מנכסים בני חורין. ועלה בידינו מזה שמלוה על פה אינה נגבית מן הקרקעות עם מלוה בשטר אם אין בקרקע כדי שניהם וכשהיו כתובות אלו זמנם ביום אחד ואין לא' מהם דין קדימה על חברתה הי' השעבוד לשלשתם בבת אחת ואם לא הניח הבעל קרקע כי אם שוה מנה אחד שהוא מה ששוה אותו הקרקע וישאר שאר הממון מבלי ערב והיה כאילו הוא על פה הואיל ואין שם מי שיהיה ערב בו ולפי שהי' זמנם ביום אחד ושעבודם בבת אחת כמו שאמרנו ואין

לא'

שנים שהטילו לכיס וכו' השכר לאמצע. חולקין בשוה. שלקחו שור לחרוש וחורשים בו ואין חלקו של זה מועיל בלא חלקו של זה כלום הלכך חולקין בשוה: אבל שור לחרישה (ושבח) [והשביח] בבשר ושחטוהו: זה נוטל לפי מעותיו כו'. שהרי מתחלק לאבריו והאי דנקט ראשית מקחן לחרישה רבותא אשמועינן דאע"ג דמעיקרא אדעתא דלמיפלג בשוה נחות בשותפות השתא דשבח בבשר ושחטוהו והוא מתחלק לאבריו יטול [כל אחד] לפי מעותיו כך כתב רש"י ז"ל ומלשונו זה נראה דדוקא בששחטוהו הא מכרוהו חי אע"פ שנמלכו בו קודם מכירה לטביחה השכר לאמצע

רש"י

סתמא ודו"ק: השכר לאמצע. כלומר חולקין בשוה: בשור לחרישה. שלקחו במעות שור לחרישה ואין חלקו של מעות זה מועיל בלא חלקו של זה כלום לכך חולקים בשוה: אבל בשור לחרישה. והשביח בבשר ושחטוהו: זה נוטל כו'. שהרי מתחלק לאבריו והאי דנקט ראשית מקחן לחרישה רבותא אשמעינן אע"ג דמעיקרא בדעתם למיפלג בשוה נחית לשותפות השתא דהשביח ושחטוהו והוא מתחלק לאבריו יטול כל אחד לפי מעותיו: זוזי חדתי. שהטילו לכים זוזים ישנים ונשאו ונתנו בכים והוליאום ונתנו להם חדשים אחרים יוצאין בהוצאה ולכך חולקין לפי המעות שכל חד דכמה דיהיב שקיל אבל אם הותירו על החשבון שלהן השכר לאמצע: אסתירא דליניתא. שנפסל המטבע ואינם יוצאין בהוצאה אבל אם פיחת מן החשבון שלהם הוו לאמצע

מאתים היו שם ג' מאות אלא הני נמי חולקות בשוה וכל חדא מינייהו שקלה מאה[א] הואיל וכל חדא וחדא מינייהו לית לה בציר ממאה כסברא דרבי נתן בבבא קמא והוא הדין (ב) בהיות שם מאתים דכל חדא וחדא מינייהו לא מטי לה *שעבודא דילה ואי איכא ארבע מאה פלגין תלת מאה מינייהו בשוה דשקלה כל חדא מינייהו מאה ומאה יתירא פלגי לה דמאתים ותלת מאה בשוה דכבר אסתלקא לה דמנה ולא פש לה מידי וכן נמי אי איכא חמש מאה פלגי כולהו לתלת מאה בשוה ומאתים יתירתא פלגי ליה תרווייהו בשוה ואי אשתכח בתר הכי מידי שקלה ליה הך דאית לה תלת מאה ואי לא לא הדין סברא דרבי דסבר דאזלינן בתר מאי דשוו להדדי דכל היכא דכי פלגינן בינייהו בשוה (ג) לא מטי לחדא מינייהו טפי מדילה פלגינן בינייהו בשוה (ד) והכי עבדינן עד דמטי לחדא מינייהו שיעורא דאית לה וכד מטי לה שיעור מאי דאית לה מסלקינן לה ומאי דפש בתר הכי פלגי ליה הנך עד דמטי נמי לחדא מינייהו מאי דאית לה ומאי דפש שקלא ליה היאך עד דמשתלמא כל מאי דאית לה אבל רבי נתן סבר דאזלינן בתר שיעורא זוטא דבכולהו דפלגי לה כולהו בשוה ומאי דפש ממונא חזינן מאי דשוו הנך תרתי בשעבודיה פלגי ליה ושארא שקלה ליה הך דאית לה טפי מכולהו עד דמטי שיעורא דמשתכח לשיעורא רבא דכולהו דהוא תלת מאה ואי איכא טופיינא על תלת מאה כגון דאשתכח ארבע מאה כיון דליכא בכולהו מאן דאית לה ארבע מאה פלגי להו לתלת מאה כדמעיקרא והך מאה יתירתא הדר ביה דינא לכדמעיקרא דחזינן (מאן) דשוו ביה כולהו להדדי ומשתעבד לכולהו פלגי ליה בשוה לפום מאי דפרישנא בסברא דידיה בפלוגתא קמייתא (ה) והכי נמי עבדינן עד דמשתכחי שית מאה דהוא כללא דממונא דכולהו ושקלא כל חדא מינייהו שיעורא דילה עד גמירא וטעמיה דרבי עדיף וטפי מסתבר הילכך הילכתא כוותיה ומאן דלא סגיא ליה בהאי פירושא לעיין בסוף מסכתא בפירושא דכתיבנא ליה בלשון ערבי*): וכן *ג' שהטילו לכיס א זה מנה וזה מאתים וזה שלש ג' מאות פיחתו או הותירו כך הן חולקין. כלומר [לפי מעות] כדאתמרי בבבא דסיפא דמתני': אמר שמואל שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים והותירו או פיחתו *השכר לאמצע ב אמר *(רבא) מסתברא מילתא דשמואל בשלקחו ג שור לחרישה ועומד לחרישה אבל לקחו שור לחרישה ועומד לטביחה פירוש כגון שנמלכו עליו להעמידו לטביחה לחלוק באיבריו ואח"כ נזדמן להם ומכרוהו חי זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו הואיל ואילו טבחוהו וחלקו באיבריו היה זה נוטל שליש מגופו וזה שני שלישים ורב המנונא אמר אפי' לקחו שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע הואיל וכשהוא חי מכרוהו ועדיין לא חלקו שכיון שלא חלקו עדיין השותפות קיימת ולפיכך השכר לאמצע ואותבינן עליה דשמואל מהא דתנן וכן ג' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים (ו) והותירו או פיחתו כך הן חולקין מאי לאו הותירו הותירו ממש פיחתו פיחתו ממש וחולקין לפי מעות ותיובתא דשמואל (א) אליבא דתרווייהו בין לרבה ובין לרב המנונא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הותירו זוזי חדתי פיחתו אסתירי דציניאתא וקמה לה מתניתין בפירוקא

ולרב המנונא אפילו טבחוהו ממש השכר לאמצע ולשון ועומד לא אתי שפיר ויותר נראים דברי הרי"ף ז"ל דעומד היינו שנמלכו עליו לבד אבל טבחוהו הכל מודים (ז) שהשכר [לפי מעות (א)*]: זוזי חדתי. שהטילו זוזים ישנים ונשאו ונתנו בהם עד שנעשו חדשים ויוצאין בהוצאה הלכך חולקין לפי מעות דכל חד מאי דיהיב שקיל אבל אם הותירו יתר על חשבון השכר לאמצע: אסתירא דליניתא. שנפסל המטבע ואין יוצאין בהוצאה ומי שיש מכה בפרסת רגלו מתחת קושר מהם שם דמעליא ליה חלודה דידה וגורתא דידה כדאמרינן במס' שבת (דף סה.) יוצאים בסלע שעל הציני' ומפרשים מאי צינית בת ארעא

לטביחה ושעמד לטביחה דהוי לאמצע לרב המנונא כדפי' בסמוך והאשר"י לא חלק וכתב שלדברי האלפס (ח) מודה רב המנונא דהוי לפי מעות וכן בשור לטביחה ועומד לטביחה ושאר סחורה הראוי לחלק כגון פירות וכלים השכר לפי מעות לדברי רי"ף והוא הכריע שהכל לאמצע וע"ש:

פירות או סחורה השכר וההפסד לאמצע דוקא שלא קבעו זמן לחלוקתו א"כ קבעו זמן ועלה בו ריוח קודם שהגיע זמן חלוקתו אבל עלה בו ריוח אחר שהגיע זמן חלוקה שקבעו נוטלין לפי המעות ואפי' אם נזדמן ומכרו לאותו עסק ביוקר שנתייקר אחר זמן חלוקה כל א' נוטל כפי מעותיו ע"כ לקח כל א' פירות ונשתתפו ועירבום חולקין לפי המעות ואפי' אם נשתתפו במעות אם לא הרויחו אלא שנשתנה המטבע להם מרע לטוב או מחדש לישן חולקין לפי

פי' הרמ"ה כגון שנשתתפו במעות ועלה בו ריוח או הפסד בלא עסק כגון שהוקר המטבע או הוזל או הטילו לכיס זוזין פסולין והכשירן המלכות או שהטילו יוצאין ונפסלו דאפי' לא נשתתפו אלא היה לכל א' מעותיו בביתו ה לו זה הריוח או זה ההפסד הלכך אי פרטינהו והלפינהו במעות או בסלעים לא פלגי אלא לפי המעות והא רווחא מקמי דפרטינהו סליק בהו אבל אי זבני עיסקא בזוזי חדתא וזבנינהו בזוזי חדתא ל וההפסד לאמצע דהני זוזי אחריני נינהו והאי רווחא ופחתא מחמת שותפותא דידהו קא אתי אבל רש"י פי' שהטילו זוזי *) (חדתי לכיס ונשאו ונתנו בהן עד שנעשו ישנים) אע"פ שע"י עיסקא הרויחו כיון שלא הרויחו אלא סכום ואין להם אלא סכום הראשון חולקין לפי המעות וכן פי' ר"י ומסתברא כדברי הרמ"ה וכתב עוד הרמ"ה ומסתברא היכא שהטילו לכיס ונגנבו או אבדו כיון דלא איתהני גופא דממונא חולקין לפי המעות וכל זה לא איירי אלא סתם אבל התנו הכל כפי התנאי בין בריוח בין בהפסד: לשון ריא"ז וכן הדין בג' ששמו מעות להשתכר בהן זה מנה וזה מאתים וזה ג' מאות והשביחו מעותיהם או פיחתו זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו בד"א ריוח עומד על הקרן כגון ששמו מעות קלין ונשאו ונתנו בהן עד שנעשו יפין או שמו מעות יפין והפסידו בהן עד שנעשו קלין זה נוטל מעותיו כמות שהן וזה נוטל לפי מעותיו כמות שהן יפין או קלין וכן אם קנו במעותיהן ב ותטו ולחלקו להיברין או שקנו פרקמטיא כדי לחלק להם כל א' נוטל חלקו לפי מעותיו (אבל אם שמו מעות להשתכר בהם בפרקמטיא כדי לחלקה להם כל א' נוטל חלקו לפי מעותיו) אבל אם שמו מעות להשתכר בהם בפרקמטיא שור לשוחטו ולמוכרו להשתכר במעותיהם והוסיפו על מעותיהם או פיחתו הרי אלו חולקין היתרון או הפחת בשוה וכן אם קנו שוורין לחרוש בהם ומשתכרין בשכר פעולתם חולקים אותו השכר בשוה אא"כ שהתנו שיטול כל א' לפי מעותיו. לקח זה בסלו וזה בסלו כגון שלקח זה שור א' במנה וזה לקח שור א' במאתים ועשו אותו צמד בקר לחרוש בהם ולהשתכר בהם כל א' נוטל מן השכר כפי מעותיו אע"פ שלא התנו:

*) עיין רש"י שהגירסא מהופכת

שלטי הגבורים

א כתב מיי' שצריך שיביא כל א' מעותיו ויטיל אותה לכיס א' ויגבהו שניהם את הכיס ונראה דה"ה אם כל א' משך מעותיו של חבירו דמהני ואפי' לא עשו לא זה ולא זה אלא נשתתפו והתחילו לישא וליתן בעסק השתוף לקנות או למכור נראה דמהני וכתב הרמב"ם נשתתפו בשאר מטלטלין כיון שקנו מידם שזה יביא חביתו של יין וזה כדו של דבש נשתתפו בהן ונעשו שותפין בהן וכן אם ערבו פירותיהן או ששכרו מקום בשותפות והניח זה חביתו וזה כדו שנשתתפו בהן הרי אלו שותפין: האומנים שנשתתפו לאומנותם אע"פ שקנו מידן אינן שותפין כיצד ב' חייטין או ב' אורגים שהתנו ביניהן שכל מה שירויח זה וזה במלאכתן יהיה ביניהם בשוה אין זה שותפות כלל שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל אם היו לוקחין בגדים מממון עצמן ותופרין אותם ומוכרים ולוקחין השתי והערב במעותיהם ואורגין ותופרין ונשתתפו בממון שלוקחים בו הרי אלו שותפין וכל מה שירויחו בשכר מלאכתן ומשאן ומתנן הרי אלו לאמצע והראב"ד ז"ל השיג עליו וכתב ורבותי הורו שאדם יכול להקנות עצמו בקנין כדין העבדים וכשם שמלינו יקדשו ידי למעשיהן והרמב"ן כתב כדברי מיי' שכתב שנים שהתנו ביניהם כל מה שנרויח יהיה לאמצע לא הוי תנאי ואין שום צד במה שיתקיים התנאי בין התנו על מה שירויחו באומנותם שיהיה לאמצע בין אם התנו על מה שירויחו במשא ומתן יכולין לחזור בהם ומתשובת הרא"ש יראה כדברי הראב"ד:
ב וכתב הרמ"ה ס"ת בגוף הממון שנשתתפו אבל להשתעבד לשלם מביתו ההפסד לא כגון אם נשתתפו זה מנה וזה מאתים ונפסד הכל לא אמרי' שישלם בעל המנה לבעל המאתים נ' מביתו:
ג ור"י פי' שאפי' לקחו

א מיי' פ"ד מהל' שותפין סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעו:

הגהות הב"ח

(א) [illegible] (ב) [illegible] (ג) ולא כצ"ל: (ד) עבדינן כצ"ל: (ה) וה"נ כצ"ל: (ו) [illegible]

הגהות חו"י

(א) כן משמע מפירוש רש"י ולא כתוס':

חידושי אנשי שם

(א) [illegible]

---

*) בכל ספרי האלפס מכל הדפוסים שלפנינו לא נדפס כלל פי' רבינו בלשון ערבי אף לא בסוף המסכת. ולפנינו הדפסנו העתקת פירושו זה בעברית לכל שלשת ההלכות הנזכרות. לעיל דף ל"ו ע"ב ודף כ"ח ע"ב ודף כ"ד ע"א כל אחד ואחד במקומו הראוי לו כפי שנדפס בס' תמים דעים להראב"ד ז"ל. ובשו"ת הרמ"ע מפאנו ז"ל.

העתקת פירוש הרי"ף מלשון ערבי

תמים דעים

לא' מהן שעבוד מאחרת ולא נשגיח במה שיש לקצתן יותר על קצתם לפי שהם בו כמו מלוה על פה לפי *)שומנה שנמצא אינו סובל ערבות יותר משיעורו וע"כ החיוב לחלוק אותן ביניהם בשוה לג' שליש לכל א' וזהו דין השער הראשון שאמרה המשנה מי שהיה נשוי ג' נשים ומת כתובתה של זו מנה ושל זו מאתים ושל זו ג' מאות ואין שם אלא מנה חולקים בשוה. ואם היה שם הנמצא מאתים הנה הקרקע הזה היא ערב במאתים מהממון שהוא שיעור שויו וראוי ג"כ לחלוק עליהם המנה הא' שהן שוות בו בשוה להיות שותפות בו ע"ד שביארנו. והמנה השני יתחלק בין בעלת המאתים ובעל הג' מאות להשתתפותם גם בשעבודו וגם לא נשגיח למנה היתר שיש לבעלת הג' מאות הואיל ולא נכנס בשעבוד והיא ג"כ בו כמו מלוה על פה שאינה נגבית עם מלוה בשטר הואיל ואין בקרקע שיעור שיסבול גם ערבות המנה הזה ויעלה ביד בעלת המנה ל"ג ושליש כמו שהגיעה בשער הא'. ולבעלת המאתים ובעלת הג' מאות פ"ג ושליש ופ"ג ושליש. היו שם ג' מאות ראוי שתקח בעלת הג' מאות המנה הג' לבדה הואיל ואין עמה בו שותפות והקרקע הנה הוא סובל את שעבוד כתובתה והוא ערב לה בלתם והמאתים הנשארים תהיה בהם החלוקה על הדרך שזכרנו בשער הב' זו היא שורת הדין על אמיתתו כפי מה שכוון אליו בעל זה הסתם [מתני'] אמנם כאשר דן בשער הב' בזולת דין זה ונתן לבעלת המנה חמשים הקשינו לו ואמרנו של מנה אמאי נוטלת חמשים תלתין ותלתא הוא דאית לה. ותירץ שמואל קושיא זו והודיע הסיבה שחייבת לחלוקה זו שלא היתה כפי עיקר הדין. ואמר בכותבת בעלת מאתים לבעלת מנה דין ודברים אין לי עמך במנה וכשסלקה תביעתה מעל בעלת מנה הנה אין טוען עמה בו כי אם בעלת הג' מאות וראוי לחלוק אותו שתיהן בשוה חמשין חמשין והואיל ולקחה בעלת המנה מהמאתים חמשים היה נשאר מאה וחמשין. וכבר הקדמנו שבעלת המאתים ובעלת הג' מאות שתיהן שוות בשעבוד המאתים והואיל והיו שתיהן שוות בזה והיא הנשאר אחר שלקחה בעלת המנה חלקה ק"נ א"כ ראוי שיחלקו אותם יחד בשוה והגיע לכל א' ג' ג' של זהוב. אח"כ באנו אל השער הג' ומצאנו שם אופן חילוק שלו בלתי מסכים אל עיקר הדין והקשינו בזה ואמרנו של ק"ק מנה אמאי ע"ה הוא דאית לה פי' שכבר הקדמנו שהמנה הג' הוא לבעלת הג' מאות לבדה לפי שאין שותף לה בשעבודו והיה הנה הנשאר מאתים וכשלקחה בעלת המנה חמשין כמו שהתנה שמואל בכותבת היה הנשאר ק"נ וראוי שיחלקו אותם בעלת המאתים ובעלת הג' מאות ע"ה ע"ה להיותן שותפות בשעבוד הואיל והיתה כך שורת הדין איך אמרה המשנה של מאתים מנה. ותירץ שמואל גם בזו ואמר בכותבת בעלת ג' מאות לבעלת ק"ק ולבעלת מנה דין ודברים אין לי עמכם במנה. וא"כ (נתחייב)[חולקות] בעלת המנה ובעלת המאתים מנה א' לחצאין ובעלת הג' מאות תקח לבדה המנה המיוחד בשעבוד' והמנה הנשאר יחלקו אותם בעלת המאתים ובעלת הג' מאות לחצאין להיות שותפות שתיהן בשעבודו באופן שיגיע לבעלת המנה חמשין ולבעלת המאתים מנה ולבעלת הג' מאות ק"נ שהם ששה של זהב וע"כ אמרה המשנה היו שם ג' מאות של מנה נוטלת חמשין ושל מאתים מנה ושל ג' מאות ששה של זהב. ואח"כ בא ר' יעקב מנהר פקוד והראה בתשובת קושיות אלו דרך יותר קרובה מהדרך שתירץ בה שמואל ואמר רישא בשתי תפיסות

*) אולי צ"ל שהמנה

הרמ"ע מפאנו

מן הקרקע. (הגה"ה. פי' אין זכותו על הקרקע משעת ההלואה להפרע ממנו אלא בשעת הפרעון אם לא קדם א' וזכה בו ודין המטלטלין יתבאר לקמן ע"כ) אבל מלוה בשטר גובה מן הקרקע ואם לא היה הקרקע שוה סך כל הממון הכתוב בשטר יהיה הממון הנשאר כמלוה על פה בלי ערב: א"כ מאחר שהשלש כתובות הן בזמן א' ואין לשום אחת שום קדימה על חברתה רק חל השעבוד לשלשתן בבת אחת אם הבעל לא הניח כי אם קרקע שוה מנה בלבד נמצא שאין להם ערבות מכל סך השש מאות כי אם אותו המנה והשאר כמלוה על פה שאין בו ערב ומאחר שזכותן חל בבת אחת ואין לשום אחת מהם פחות ממנה א"כ ראוי שיחלקו אותו המנה בשוה ואין לנו להשגיח במה שיש לכל אחת יותר מחברתה אחר שהמותר ההוא אין לו קרקע שיחול השעבוד עליו ונשאר כמלוה על פה בלי ערב וזהו פי' הבבא ראשונה שאמרה מי שהיה נשוי ג' נשים ומת כתובתה של זו מנה ושל זו מאתים ושל זו ג' מאות ואין שם אלא מנה חולקות בשוה אבל אם הניח קרקע שוה מאתים נמצא שמהשש מאות יש ערב בעד מאתים וא"כ ראוי שהק' הראשונים יחלקו בשוה כמו שאמרנו בבבא הראשונה לפי שיד כולן שוה בה אבל במנה השני יחלקו בו בעלת מאתים ובעלת ג' מאות לפי שאין לכל אחת משתיהן פחות ממאתים ולא נשגיח על הק' שיש ביותר לבעלת ג' מאות כי אין שם קרקע שיחול עליו שעבוד הק' האחרים ונשארים כמלוה על פה בלי ערב נמצא ביד בעלת מנה ל"ג ושליש ובעלת מאתים ובעלת ג' מאות יש להן שמונים ושלש ושליש ושליש לזו אבל אם הניח קרקע שוה ג' מאות ראוי שתקבל בעלת ג' מאות מאה לבדה לפי שהשתים האחרות אין להן בו שום זכות כי הסך שלהן אינו מגיע לג' מאות. והמאתים הנשארים יחלקו אותה כסדר חלוקת הבבא שני' שביארנו זהו דעת סתם מתני'. וכשראה בעל הגמ' ששינה בבא תנינא החלוקה ואמר שבעלת המנה נוטלת נ' הקשה ואמר ושל מנה אמאי נוטלת נ' שהרי אין לה ליטול אלא תלתין ותלתא ותילתא ותירץ שמואל בכותבת בעלת מאתים לבעלת מנה דין ודברים אין לי עמך במנה ומאחר שבעלת מאתים סלקה עצמה מהמנה נמצא שבעלת מנה ובעלת ג' מאות חולקות אותו המנה לכל אחת בשוה נ' ולזה אמר בעלת מנה נוטלת נ' והק"נ הנשארים יחלוקו אותם בעלת מאתים ובעלת ג' מאות בשוה מאחר ששתיהם שוות (שעבוד) [בשעבוד] המאתים ונמצא ביד כל אחת מהן ג' דינרי זהב שהם ע"ה זוזים. (הגה"ה. וכ"ת בשלמא מנה שני יד בעלת מאתים ובעלת שלש מאות שוה בו אבל מנה ראשון כי כתבה בעלת מאתים לבעלת מנה דין ודברים אין לי עמך במנה מאי קאמרה עמך לא אבל עם בעלת שלש מאות יש לי תינח בחצי שליש שהרי נתנה חציו לבעלת מנה אבל בטפי מהכי לאו כל כמינה לאפסודי לבעלת שלש מאות והכי ה"ל למתני של מנה נוטלת נ' ושל ר' ס"ו ושני שלישיות ושל ש' פ"ג ושליש ואי סלקה עצמה ממנה ראשון לגמרי ובעלת מנה ובעלת ש' פליגי להו בינייהו ליתני של מנה נוטלת נ' ושל מאתים נ' ושל ש' תטול מנה פלגי מנה קמא בהדי בעלת מנה ופלגי מנה בתרא בהדי בעלת ר'. תפתר מלתיה דשמואל שבעלת ג' מאות שנתקרבה ורוצה במה שכתבה בעלת מאתים לבעלת מנה והוא דוחק ומש"ה ר' יעקב מנהר פקוד לא אמר כשמואל ושמואל בב' תפישות לא ניחא ליה לאוקומה דהיו שם שם קתני משמע

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש רב אלפס ור"ת ז"ל פסקו כרב המנונא דפשטיה דברייתא כוותיה ומשני נמי רב נחמן מתני' כוותיה וכן דעת רוב המפרשים שבכל מיני שיתוף סחורות אם נשתתפו בסתם לוקח המועט כמרובה בשכר ובהפסד והטעם כמפורש בירושלמי או משום אומדנא דמוכח כדפרישית :

עין משפט

א מיי' פ"כ מהל' מלוה ולוה ופט"ז מהלכות אישות טור ח"מ סי' קד טור אה"ע סי' לז :

ארעא. דכיון דישנן בעין נוטל כל אחד בחשבון שהטיל אבל אם פחתו מאה או חמשים וזו זה מפסיד מחלה וזה מפסיד מחלה שהשכר וההפסד לאמצע וכו' הרב אלפסי ז"ל דהלכתא כשמואל ואליבא דרב המנונא דאמר דאפילו לקחו שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע ולאו דוקא כשלקחוהו מתחלה לחרישה דהוא הדין בשור לטביחה ועומד לטביחה אלא דלישנא דרבה נקט וראיה לדבר מדאותבינן בגמ' עלה דרבה מדתניא שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר לאמצע מאי לאו בשור לחרישה ועומד לטביחה ותיובתא דרבה לא בשור לחרישה אבל בשור לחרישה ועומד לטביחה מאי זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו אדתני סיפא לקח זה בשלו וזה בשלו ונתערבו זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו ליפלוג וליתני בדידה במד"א בשור לחרישה ועומד לחרישה אבל שור לחרישה ועומד לטביחה זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו ואם איתא דרב המנונא מודה בשור [לטביחה] ועומד לטביחה דחולקין לפי מעות אף לדידיה קשיא אדתני סיפא לקח זה בשלו ליפלוג וליתני בדידה בד"א דחולקין לאמצע בשור לחרישה ועומד לטביחה אבל שור לטביחה ועומד לטביחה זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו אלא ש"מ דלרב המנונא אפילו בשור לטביחה ועומד לטביחה השכר לאמצע וה"נ מוכח מאי דאיצטריך לשנויי דהותירו זוזי חדתי ופחתו איסתירא דליניתא ואם איתא דאפילו רב המנונא מודה דבדבר הראוי להתחלק חולקין לפי מעות מאי דוחקייהו לשנויי הכי ולא אוקמוה כגון

נר מצוה

בפירוקא דרב נחמן והכי הילכתא דמתניתין דקתני חולקין לפי מעות לא שהותירו ממש ופיחתו ממש אלא שהותירו או פיחתו מחמת שינוי טיבעא וממונא כדקאי קאי אבל אם פיחתו ממש או הותירו ממש א הלכה כשמואל ואליבא דרב המנונא דאמר [אפילו] לקחו שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע דסתמא קאמר שמואל השכר לאמצע לא שנא לקחו לחרישה ועומד לחרישה ל"ש לקחו לחרישה ועומד לטביחה ומתניתא מסייע ליה דתניא שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר לאמצע ואף על גב דאוקמה רבה כשלקחו שור לחרישה ועומד לחרישה שינויא שסא הוא ולא סמכינן אשינויא : °מתני' מי ‏א‏שהיה נשוי ארבע נשים ומת הראשונה קודמת לשניה ושניה לשלישית ושלישית לרביעית ראשונה נשבעת לשניה ושניה לשלישית ושלישית לרביעית ורביעית נפרעת שלא בשבועה אמר בן ננס וכי מפני שהיא אחרונה נשכרת אף היא לא תפרע אלא בשבועה היו כולן יוצאות ביום אחד כל הקודמת לחברתה אפי' שעה אחת זכתה וכך היו כותבין בירושלים שעות היו כולן יוצאות בשעה אחת ואין שם אלא מנה חולקות בשוה:
גמ'

רש"י

לאמצע : מתני' הראשונה נשבעת לשניה. אם שניה טוענת הואיל ואת באה ליטול תחלה השבע לי שלא גבית כלום משל בעלי דדילמא לא ישתייר לי כשיעור כתובתי וכן שלישית תאמר כן לשניה וכן רביעית לשלישית אבל הרביעית נפרעת שלא בשבועה וכגון שהיתומים גדולים וקסבר האי תנא דכי אמור רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ה"מ ביתומים קטנים ולא בגדולים : אף היא לא תפרע כו'. בגמ' מפרש במאי פליגי : היו כולן יוצאות. לפניכו ביום אחד כלומר שנכתבו ביום אחד : שעה אחת זכתה. וכגון שהשעות מפורשות בתוכו כגון שבאחת כתוב ביום פלוני בשעה ג' ובאחת בשעה ד' וכן בכולן:

[דף קיט ע"א]

לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו אדתני סיפא לקח זה בשלו וזה בשלו ונתערבו זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו ליפלוג וליתני בדידה במד"א בשור לחרישה ועומד לחרישה אבל שור לחרישה ועומד לטביחה זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו ואם איתא דרב המנונא מודה בשור [לטביחה] ועומד לטביחה דחולקין לפי מעות אף לדידיה קשיא אדתני סיפא לקח זה בשלו ליפלוג וליתני בדידה בד"א דחולקין לאמצע בשור לחרישה ועומד לטביחה אבל שור לטביחה ועומד לטביחה זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו אלא ש"מ דלרב המנונא אפילו בשור לטביחה ועומד לטביחה השכר לאמצע וה"נ מוכח מאי דאיצטריך לשנויי דהותירו זוזי חדתי ופחתו איסתירא דליניתא ואם איתא דאפילו רב המנונא מודה דבדבר הראוי להתחלק חולקין לפי מעות מאי דוחקייהו לשנויי הכי ולא אוקמוה כגון שלקחו פירות או סחורה שהם ראוים ליחלק אלא ודאי משמע דאפילו כה"ג השכר לאמצע וטעמא מפרש בירושלמי דגרסינן עלה דמתני' [הלכה ד] דתנן וכן ג' שהטילו לכיס פחתו או הותירו כך הם חולקין אמר ר' אלעזר הדא דתימא כשהיתה הסלע חסרה או יתירה אבל לשכר ולהפסד כולן חולקין בשוה וקשיא ההן יהיב מאה דינרי וההן יהיב עשרה ואתמר הכין חבריא אמרי יכול הוא לומר ליה ע"י עשרה דינרי סלקת פרקמטיא כלומר ע"י עשרה דינרין שלי לקחנו פרקמטיא רבה שהשכר מצוי בה יותר עד כדון דהות פרקמטיא רבה הות פרקמטיא זעירא מאי אמר ר' בון בר חייא יכול הוא מימר ליה עד דלא תזבין חד זמן אנא מזבין עשרה זימנין עד כדון במקום קרוב היה במקום רחוק א"ר הילא יכול הוא מימר ליה עד דלא תזיל ותאתי חד זמן אנא איזול ואתי י' זמנין ובפרק שור שנגח ד' וה' גרסינן נמי בירושלמי (הלכה א) אמר ר"א *ודבר שדרכו ליחלק דיכול מימר ליה את פרקמטיא דידך סגי ואת מטגני מזבינתא כלומר ואתה מתעכב מלמכור אותה מלשון [רות א] הלהן תעגנה. *ובה פרקמטיא דידי קלילו ואנא הפיך ומהפיך ומטי בך. עד כדון כשהיתה פרק מטיא נתונה כאן היתה פרקמטיא נתונה ברומי דיכיל מימר ליה עד דלא סליק אנא הפיך ומתהפיך בדידי הכא ומטי בך הילכך נקטי' דאפילו בדבר שדרכו ליחלק השכר לאמצע וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ד מהלכות שלוחין ושותפין וכ"ת והא אמרינן בפרק שור שנגח ד' וה' (דף לו.) היה ר"ש אומר שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבלה יפה כלום זה נוטל מנה וזה נוטל מנה חזר ונגח שור שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושנים שלפניו זה נוטל נ' זוז וזה נוטל נ' זוז חזר ונגח שור שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו נ' זוז וב' הראשונים כ"ה דינר של זהב ואוקימנא לה כר"ע דאמר דשותפי נינהו והא התם דחולקין לפי מעות י"ל דהתם היינו טעמא לפי שלא נשתתפו לדעת הילכך ה"ל כלקח זה בשלו וזה בשלו דקי"ל דחולקין לפי מעות : מתני' הראשונה נשבעת לשניה. אם שניה טוענת הואיל ואת באה ליטול תחלה השבע לי שלא גבית כלום משל בעלי דילמא לא משיירי לי נכסי כשיעור כתובתי ואף שלישית תאמר כן לשניה ורביעית לשלישית אבל הרביעית נפרעת שלא בשבועה וכגון שהיו יתומים גדולים וקסבר האי תנא כי אמור רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ביתומים קטנים אמרו ולא בגדולים : אף היא לא תפרע וכו'. ובגמ' מפרש פלוגתייהו במאי : היו כולן יוצאות ביום א'. כלומר יוצאות לפניו ומלמדות שכולם נכתבו ביום א' : כל הקודמת לחבירתה שעה אחת. בכתובתה זכתה (א) כפי השעות המפורשות בתוכן כגון שבאחת כתוב ביום פלוני בשעה שלישית ובשניה בשעה רביעית וכן כולן :
גמ'

צ"ל אפי' דבר
צ"ל אלא

הגהות הב"ח

(א) אם השעות מפורשות כצ"ל :

הרמ"ע מפאנו

משמע בבת אחת) עוד הקשו לבבא תליתאה ואמר של מאתים מנה אמאי ע"ה הוא דאית לה וזה לפי שכבר אמרנו שהמנה הג' הוא לבעלת הש' לבדה לפי שלא יכלה להשתתף עמה אחרת בשעבודה ומן הנשאר שהוא מאתים מקבלת בעלת מנה נ' לפי סברת שמואל בכותבת בעלת מאתים נשאר ק"נ ראוי שיחלקו אותה בעלת מאתים ובעלת ש' ע"ה לזו וע"ה לזו לפי שהמאתים הם משועבדים לשתיהם בשוה א"כ למה אמרה המשנה בעלת המאתים נוטלת מנה ותירץ ג"כ שמואל ואמר בכותבת בעלת ש' לבעלת מאתים ולבעלת מנה דין ודברים אין לי עמכם במנה ומאחר שכן הוא ראוי שיחלקו בעלת המנה ובעלת המאתים אותו המנה בשוה נ' נ' ותקבל בעלת הש' המנה הג' מאחר שהוא משועבד לה לבדה והמנה הנשאר יחלקו בעלת המאתים ובעלת הש' מאחר שהוא משועבד לשתיהם ונמצא ביד בעלת המאתים מאה ובעלת שלש מאות ק"נ וזה מ"ש המשנה היו שם ש' של מנה נוטלת נ' ושל מאתים נוטלת מנה ושל שלש מאות ששה של זהב : אח"כ בא ר' יעקב מנהר פקוד ותירץ לזאת הקושיא תירוץ אחר ממה שתירץ שמואל ואמר רישא בב' תפיסות שנפלו להם ע"ה בפעם אחת וקכ"ה בפעם שנית וביאור זה שהבבא תנינא שאמרה שבעלת מנה נוטלת נ' בעל כרחין לומר שלא תפסו המאתים בפעם אחת שאלו תפסו אותם בפעם אחת אין ראוי לבעלת המנה לקבל כ"א ל"ג ושליש כמ"ש בבבא ראשונה אבל עתה שנמצא בב' תפיסות כאחת ע"ה צריך לחלק אותם לשלשתן בשוה כ"ה כ"ה שכולן שוות בו אח"כ כשתפסו קכ"ה יש מהם ע"ה ששלשתן שוות בהן שכבר בעלת המנה קבלה כ"ה ונשאר לה ע"ה א"כ יחלקו מהקכ"ה ע"ה בשוה כ"ה כ"ה לכל א' נשארו נ' יחלקו אותם בעלת המאתים ובעלת הש' נמצא ביד בעלת מנה נ' ובעלת מאתים ובעלת ש' ע"ה ע"ה וז"ש המשנה היו שם מאתים של מנה נוטלת נ' ושל מאתים ושל ש' ג' ג' של זהב. וה"ה בבבא תליתאה שבאו להם בב' תפיסות בראשונה תפסו ע"ה וחלקו אותם כ"ה לכל א'. אח"כ תפסו פעם שניה רכ"ה נ' מהם הם יתרים על מה שהוא משועבד לבעלת המאתים שכבר קבלה כ"ה מהתפיסה ראשונה לא נשאר כ"א קע"ה ואותם הנ' היתרים תקבל אותם בעלת הש' לבדה שאין לאחרות בהם שום שעבוד נשארו קע"ה יקחו מאלו ע"ה ויחלקו אותם בין שלשתן כ"ה כ"ה לכל א' נשארו ק' יחלקו אותם בעלת מאתים ובעלת ש' בשוה נ' נ' נמצא ביד בעלת מנה נ' ובעלת מאתים מנה ובעלת ש' ק"נ וז"ש המשנה היו שם ש' של מנה נוטלת נ' ושל מאתים נוטלת מנה ושל ש' ו' של זהב : ומה שאמרו על סתם מתני' זו משנת ר' נתן רבי אומר אין אני רואה דברי ר' נתן באלו אלא חולקות בשוה הכוונה לומר שרבי אינו סובר סברת ר' נתן במה ששינה בב' בבות אחרונות לומר שאינן חולקות בשוה אלא סבר רבי דבתלתא בבי חולקות בשוה עד שיהיו הנכסים הנמצאים יותר מג' מאות והטעם לפי שכל עוד שהנכסים הנמצאים כשיחלקו אותם שלשתן בשוה לא יגיע לבעלת המנה יותר ממנה שלה יחלקו בשוה לפי שהממון שהן שוות בו הם ג' מאות שכל אחת יש לה מנה והקרקע המצוי שוה ג' מאות ומאחר שזמנן ביום א' חל שעבודן על אותו הקרקע בשוה ואין לשום אחת מהן בו שעבוד יותר מחברתה אא"כ יהיה הקרקע שוה יותר מג' מאות ועל כן הולקות אותו בשוה אבל אם היה הקרקע המצוי שוה ד' מאות ראוי שהג' מאות יחלקו בשוה והמנה האחר יחלקו אותו בעלת המאתים ובעלת הש' לפי שבעלת המנה כבר קבלה כל מה שראוי לה לקבל ואם היה הקרקע המצוי שוה ה' מאות יחלקו ביניהם ש' בשוה והמאתים יחלקו בעלת המאתים ובעלת הש' בשוה ונמצא שבעלת המאתים קבלה כל ממונה ואם נמצא קרקע שוה יותר מהת"ק תקח אותן בעלת הש' לבדה שכבר קבלו האחרות חלקם משלם. זהו דעת רבי : עתה נהזור לבאר דברי ר' נתן על הב' בבות שלא זכרה המשנה שהן רביעית וחמישית ראשונה שאם נמצא קרקע שוה ת' הש' יחלקו אותם כמ"ש בבבא תליתאה והוא שבעלת מנה תקבל ל"ג ושליש מאותו המנה שהוא משועבד לכולם והמנה הג' תקבל אותו בעלת הש' לעצמה לפי שאינו משועבד כי אם לה לבדה והשאר יחלקו אותו בעלת המאתים ובעלת הש' אבל המנה הד' חוזר לחלוקה האחד שיחלקו בשוה שלשתן לפי שאותו המנה הל עליו שעבוד שלשתן בשוה והרי הוא כאילו לא נמצא כי אם אותו המנה לבדו מאחר שאין לשום אחת מהן שעבוד יותר מש' א"כ המנה הרביעי יד כולן שוה בו נמצא שאחר שחלקו הש' נשאר לבעלת מנה עוד לקבל ס"ו וב' שלישיות ולבעלת מאתים קט"ז וב' שלישיות וכן לבעלת הש' א"כ המנה הד' יקחו ממנו ס"ו וב' שלישיות ששעבודן שוה בהן ויחלקו אותם שוה בשוה ול"ג ושליש הנשארו יחלקו בעלת המאתים ובעלת הש' ואם היה הקרקע הנמצא שוה ת"ק נראה הממון שהן שוות בו לאחר שחלקו ש' שהוא ס"ו ושני שלישים כמ"ש יחלקו אותם ביניהן בשוה אח"כ נהלק הנשאר מהמאתים שהם קל"ג ושליש בין בעלת מאתים וש' בשוה לפי ששתיהן שוות בשעבודן נמצא ביד בעלת מנה נ"ה ושליש ושני תשיעי דינר ולבעל מאתים מאה וע"ב ושני תשיעי דינר ולבעלת ש' רע"ב ושני תשיעי דינר. ואם היה הקרקע המצוי שוה ת"ר כל א' תקבל כל חלקה בשוה זה ביאור זאת ההלכה לכל השש החלוקות ומה שהמשנה לא הביאה כי אם ג' חלוקות ראשונות בלבד לפי שהן העיקריין ועליהן עיקר החלוקה

העתקת פירוש הרי"ף מלשון ערבי

תמים דעים

תפיסות וסיפא בשתי תפיסות. רישא בשתי תפיסות דנפלו להם ע"ה בחד זימנא ומאה וכ"ה בחד זימנא. פי' שמה שאמרה המשנה בשער השני של מנה נוטלת חמשין אינו בנמצאו המאתים בבת אחת שאם היה כן לא היה מגיע לבעלת המנה מהם כי אם ל"ג ושליש בלבד כמו שהגיעה בשער הראשון אלא כשנפלו לה מאתים אלו בב' פעמים בדרך זה שאם מצאו בפעם הראשון ע"ה וחלקו אותם כ"ה לכל אחת להשתתפותה בהם אח"כ מצאו קכ"ה. ע"ה חולקות אותו כ"ה לכל אחת להשתתפותם גם בהם. והחמשים הנשארים חולקות אותם בעלת המאתים ובעלת הג' מאות ויעלה מהכל לבעלת (קכ"ה) המנה חמשים. ולבעלת המאתים ולבעלת הג' מאות ע"ה ע"ה. והוא מה שאמרה המשנה היו שם מאתים של מנה נוטלת נ' ושל מאתים ושל ג' מאות ג' ג' של זהב וכן בשער הג' נפלו לה הג' מאות בשתי פעמים בפעם הראשונה ע"ה וחלקו אותם כ"ה כ"ה ואח"כ נפלו להם בפעם השנית ק"ק כ"ה מהם נ' שהם יתרים על תביעת בעלת המנה ובעלת המאתים לפי שהנשאר לבעלת המנה אחר שקבלה הכ"ה ע"ה ונשאר לבעלת המאתים אחר שקבלה הכ"ה קע"ה א"כ היו נ' יתרים מהק"ק כ"ה ואין לבעלת המנה ובעלת המאתים בהם שום תביעה לפי שאין להם בהם שעבוד וא"כ הם של בעלת הג' מאות לבדה ויחלוקו מע"ה ומאה הנשארים ע"ה בשוה כ"ה כ"ה לכל אחת מהן. והק' הנשארים יחלוקו אותם בעלת המאתים ובעלת הג' מאות בשוה ויהיה המגיע לכל אחת מהן מכלל הג' מאות לבעלת הק' חמשים ולבעלת המאתים ק' ולבעלת הג' מאות ק"נ שהם ו' של זהוב והם דברי המשנה שאמרה היו שם ג' מאות של מנה נוטל' נ' ושל מאתים מנה ושל ג' מאות ק"נ ו' של זהב. ואמנם מה שאמרו על סתם משנתנו זו משנת ר' נתן רבי אומר אין אני רואה דברי ר' נתן באלו אלא חולקות בשוה. פי' שרבי סובר שהחלוקה בשלשת שעריה בשוה לא נעדיף לשום אחת מהן על חברתה בשום דבר אלא אם היה שליש הממון שהיה שם יותר על סך כתובת הפחותה שבהן וענין זה הוא שלפי שהיה סך מה שהושוו בו כשיעור סך הנמצא ראוי ליחלק ביניהן בשוה כמו שדן ר' נתן בשער הא' שהושוו בו וזה שלפי שהיה כלל מה שהושוו בו ג' מאות לכל אחת מהן ק' והיה הקרקע המשועבד להם בלתי שוה כי אם ג' מאות הנה שעבוד הג' מאות שהיה לכולן חלק בקרקע שהוא שוה ג' מאות וע"כ ראוי לחלוק אותו ביניהן בשוה הואיל וזמן שלשתן ביום א' לפי שאין לא' מהן בו שעבוד יותר מחברתה אלא אם היה שוה יותר על הסך שם שהושוו בו אז יהיה יתרון לא' על חברתה בחילוק. ולסיבה זאת חייב אצלו שתהיה החלוקה בשלשת שערי המשנה בשוה וביאר זה שאם היה שם ג' מאות הואיל ושחלקנו אותם ביניהם בשוה לא יגיע לא' מהן יותר מכתובתה (אין) ראוי לחלוק אותם ביניהם בשוה ותקח כל אחת מנה. ואם היה שם ד' מאות ראוי להלוק ג' מאות מהן בשוה והמנה הד' יחלוקו אותו בעלת המאתים ובעלת הג' מאות לבדם לפי שבעלת המנה כבר קבלה כל כתובתה. ואם היו שם ת"ק נחלוק ביניהם הג' מאות בשוה ג"כ וישארו ק"ק נחלוק אותם בין בעלת המאתים ובעלת הג' מאות בשוה ויגיע לבעלת המאתים כך כתובתה משלם. ואם אח"כ ישאר שום דבר תקח אותו בעלת הג' מאות עד שתגבה כל כתובתה. זו היא סברת רבי : וראיתי לחזור על סברת ר' נתן ואשלים הדבור על שער רביעי וחמישי כיון שלא הוזכרה במשנה והוא שאם היו שם ד' מאות אופן חלוקתם הוא שיתחלקו ג' מאות מהן על הדרך שזכרנו בתחלת דברינו. והוא שתקח מהם בעלת הג' מאות לבדה מנה והמאתים הנשארים מהג' מאות תקח מהם בעלת המנה ל"ג ושליש והנשאר מהמאתים יחלוקו אותם בעלת המאתים ובעלת הג' מאות בשוה והמנה הד' תחזור החלוקה בו לשער הראשון שהוא אם לא נמצא שם כי אם מנה והסיבה בזה שלפי שאין א' מהן שתהיה כתובתה ד' מאות ע"כ לא יהיה המנה הד' לשום א' מהן לבדה אלא תחזור החלוקה בו אל הדין הראשון. ושורת הדין בזה הוא שנראה כמה נשאר לכל א' מהן אחר שחלקו הג' מאות הג'. והנה מצאנו שנשאר לבעלת המנה ס"ז פחות שליש ולבעלת המאתים קי"ז פחות שליש וכן לבעלת הג' מאות ונראה גם הסך שהושוו בו שלשתם ונחלוק אותו ביניהם בשוה והוא ס"ז פחות שליש וא"כ ראוי שתקח כל אחת מהם מזה כ"ב ושתי תשיעיות. (בנ"א מצאתי כ"ב ושני תשיעות והכל דבר א' וקיימתי נוסחת ושתי תשיעיות. לפי שהיה יותר קצרה ע"כ). והנשאר מחמנה הרביעי והוא ל"ג ושליש יחלוק אותו בעלת המאתים ובעלת הג' מאות בשוה וכן נעשה אם היו שם ת"ק נראה כמה הוא הסך שהיו שוות בו שלשתן אחרי שחלקו הג' מאות והוא ס"ז פחות שליש כמו שזכרנו ונחלוק אותו בין כולם בשוה ויגיע לכל א' מהן כ"ב ושני תשיעיות. ואח"כ נחלוק הנשאר מהמאתים והוא קל"ג ושליש על בעלת הק"ק ובעלת הג' מאות בשוה לפי ששתיהן היו שוות בשעבודן. ויהיה המגיע מכל הת"ק לבעלת הק' נ"ה ושליש ושני תשיעיות ולבעלת ק"ק קע"ב ושני תשיעיות ולבעלת הג' מאות רע"ב ושני תשיעיות. ואם יהיו שם ת"ר תקח כל אחת מהם כתובתה משלם שכך הוא סך כל כתובותיהן זהו ביאר כל אופני החילוק במה שיהיה שם יותר על ג' מאות לפי שהג' שערים שדברה בהן המשנה הם שרשים ולא יסתעפו שערי החלוק יותר מזה לפי שאם היה הממון הנמצא

גמ' כגון שנמצאת אחת מן השלש שדות שנגבו ג' נשים ראשונות שדה שאינה שלו . שנודע שגזלה וסוף שיבואו בעליה ויטלוה ממנה וכשבאה רביעית לגבות כתובתה בשדה רביעית באה זו ואומרת למחר יבא הנגזל ויטול שדהו מידי ונמצאתי קרחת (א) רצונך שתשבע שלא גבית כתובתיך בחיי הבעל : ובבעל חוב מאוחר שקדם וגבה קא מיפלגי ת"ק סבר מה שגבה לא גבה . הילכך למה תשבע אם יבא הנגזל ויטרוף מזו תחזור היא על הרביעית ותטול ממנה מה שגבית דהויא לה רביעית בעל חוב מאוחר : ובן ננס סבר מה שגבה גבה . ולפיכך תשבע הרביעית קודם שתגבה : חיישינן שמא תכסיף .

גמ' במאי קא מיפלגי אמר שמואל *כגון שנמצאת שדה אחת מהן שאינה שלו ובבעל חוב א מאוחר שקדם וגבה קא מיפלגי (א) ת"ק סבר מה שגבה לא גבה ובן ננס סבר מה שגבה גבה ורב נחמן אמר רבה בר אבוה דכולי עלמא מה שגבה לא גבה [והכא בחיישינן שמא תכסיף קא מיפלגי] וקי"ל הכי דמה שגבה ב לא גבה והא דגרסינן בערכין פרק אין בערכין* בענין אמר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי ולא היה בידו אלא חמש סלעים בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה קא חזינא לרב שרירא גאון ז"ל דכתב הכי איכא למימר ה"מ בהקדש דאין הקדש מוציא מיד הקדש אבל הדיוט מוציא מיד הדיוט ולפיכך מה שגבה לא גבה והני מילי במקרקעי אבל במטלטלי מה שגבה גבה דלית בהון דין קדימה משום דלית להו קלא דאמר רבא* עשה עבדו אפותיקי ומכרו בע"ח גובה ממנו שורו וחמורו אפותיקי ומכרו אין בעל חוב גובה ממנו מ"ט האי אית ליה קלא והאי לית ליה קלא °אמר רב הונא הני תרי אחי או אתרי שותפי דאית להו דינא בהדי חד ואזל חד מינייהו בהדיה לדינא לא מצי אידך למימר ליה את לאו בעל דברים דידי את אלא שליחותו ג עבד איקלע *אמימר לסורא שיילוהו כי האי גוונא מאי א"ל

מתני'

רש"י

גמ' כגון שנמצאת שדה אחת.מן השלש שדות שנגבו השלש נשים ראשונות:(שדה) שאינה שלו. שנודע שגזלו ושוב יבאו בעליה ויטלוהו ממנה וכשבאה רביעית לגבות כתובתה משדה רביעית באה זאת ואומרת מחר יבא נגזל ויטול שדה שלי ונמצאתי קרחת רצוני שתשבע שלא גבית כתובתיך בחיי בעליך : ת"ק סבר מה שגבה לא גבה. הילכך למה תשבע אם יבא נגזל ויטרוף מזו תחזור היא על הרביעית ותטול ממנה מה שגבתה זו הרביעית שהיא בעלת חוב מאוחר : ובן ננס סבר מה שגבה גבה . ואין זו חוזרת עליה לכך יכולה זאת להשביעה : תרי אחי או תרי שותפי ואזיל חד מינייהו בהדיה לבי דינא . בדבר השותפות ויצא השותף חייב : לא מצי . שותף חבירו למימר לבע"ד חבירו לאו בעל דברים דידי את בדין זה שנתחייב חבירי ואדון עמך בחלקי :

ואילו

נר מצוה דלא מליא אמרה רביעית לאחת מן הראשונות מאי איכפת לך אפילו אם נפרעתי כבר מכתובתי הרי אם תמצא שדה שגבית שאינה שלו (ב) תחזורי עלי דמליא אמרה לה חיישינן שמא תכסיפי השדה שבידך מחמת שאת יודעת שלא יעמוד בידך ושמא נתקבלת כתובתיך ולפיכך משביעין אותה תחלה ואח"כ ה"א שלא להגבות אותה [דהא ע"כ מה שגבה לא גבה ות"ק] לא חייש להכי : וקי"ל הכי דמה שגבה לא גבה דהא ר"כ אמר דכ"ע מה שגבה (גבה ומה שלא גבה) לא גבה ושמואל כמי דמוקי פלוגתייהו בהכי הא אמר דרבנן הוא דסברי מה שגבה לא גבה ויחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דמשמע דבהא פליגי דמ"ד מה שגבה לא גבה סבר דשעבודא דאורייתא ומ"ד מה שגבה גבה סבר דשעבודא לאו דאורייתא וכיון דאנן קי"ל *)דשעבודא דאורייתא' נקטינן דמה שגבה לא גבה מיהו אם גבה בעל חוב מאוחר בינונית והניח זיבורית אלא בעל חוב מוקדם מה שגבה גבה וכ"כ הרשב"א ז"ל בפרק הניזקין [דף נ: ד"ה הכא] : אמר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי ולא היה בידו אלא ה' סלעים . ונתן ד' סלעים לגזבר של הקדש בשביל ערך שני ואחד בשביל ערך ראשון אע"פ שהיו כל אלו הה' סלעים משועבדים לערך ראשון כיון דס"ל דבעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה יצא מידי שני הערכין דקי"ל דמי שהעריך עצמו אע"פ שנתחייב בחמש סלעים כיון שאין ידו משגת לחמש נפטר בסלע אחד ואע"פ שהעשיר אח"כ יצא ידי נדרו ושוב לא יפרע כלום הילכך ערך שני שגבה תחלה ארבע סלעים מה שגבה גבה ונפטר ממנו שלא היה לו עוד (ג) שהסלע שנשאר בידו משועבד היה לערך ראשון ונפטר גם כן מערך ראשון בשביל אותו סלע שנתן *)[שזהו כאשר תשיג ידו שהרי אין בידו יותר] ואי הוה סבירא ליה דמה שגבה לא גבה לא יצא ידי חובתו אלא מערך ראשון ואע"פ שפירש שיהיו הארבע בשביל ערך שני שאין כח בידו לגרום הפסד להקדש כיון שהשיגה ידו בשעתה שעה לה' סלעים : שאין הקדש מוציא מיד הקדש . לפי שהכל רשות אחד אבל הדיוט מוציא מיד הדיוט דב' רשויות הן ועוד י"ל דהתם דתרוייהו מלוה על פה נינהו דמלוה הכתובה בתורה (ד) לא כמלוה הכתובה בשטר דמיא וכיון שאינה טורפת מן הלקוחות אין בה דין קדימה וכמו שכתבתי למעלה [ברים פרקין] ועוד י"ל דהתם מטלטלין הן ואין דין קדימה במטלטלין כמ"ש הרי"ף ז"ל בסמוך : שורו וחמורו אפותיקי ומכרו אין בע"ח גובה ממנו משום דלית להו קלא . ומיהו דוקא בדלא אקני להו מטלטלי אגב מקרקעי אבל הקנן באגב גובה מהן דהכי אמרינן בפרק חזקת הבתים (דף מד:) בשמעתא דמכר לו פרה מכר לו טלית אמר (רבא) [רבה] אי אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי גבי מקרקעי וגבי מטלטלי ואמר רב חסדא והוא דכתב ליה דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי ומוכח נמי התם דכל שהיה לו קרקע בשעה ששעבד מטלטלי אגב [מקרקעי] בדאקנה אע"פ שקדם ומכר את הקרקע קודם שקנה את המטלטלין בשעה שקנה אותם נשתעבדו לבעל חובו דמשעה ראשונה חל שעבודו ולפיכך הוצרכו להעמידה שם כגון דקאמרי עדים ידעינן ביה דלא הות ליה ארעא מעולם : [דף לז.] תרי אחי או תרי שותפי לא מצי אידך למימר ליה וכו' . כלומר אין בעל דינם יכול לומר לשותף זה את לאו בעל דברים דידי את ולא אדון עמך אלא על חלקך אלא שליחותו עבד ויש לו לדון עמו אף על חלק חבירו ולפיכך אפילו נתחייב שותף זה יש לחבירו לקבל דינו דהא בהא תליא וכן כתב הרמב"ם ז"ל

בפרק

*) גי' מהר"ס

*) כן פסק הרי"ף בסוף ב"ב דשיעבודא דאורייתא ועי' ש"ך ח"מ סי' ל"ט ס"ק ב' ואו"ת שם (ג"א)

לשון ריא"ז

א קדמה השניה וגבתה מוציאין מידה לפי שבע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה ואין דין קדימה במטלטלי אלא כל הקודם בהם זכה ואפי' המאוחר בשטרו ונראה בעיני שאף בקרקעות אם היה שעבודן שוה כגון שנכתבו שתי הכתובות או שני שטרי החוב ביום א' או שקנה החייב את הקרקע אחר שתי הכתובות אע"פ שקודמות לזה וכן הלוה קנה אחר שני שטרי בעלי חוב שעבודן שוה בו (וקנה) וקדמה אחת מן הנשים או אחד מבע"ח וגבו אותו קרקע בשטרן אין מוציאין מידן כמו שמבואר בתלמוד א"י

ב כתב הטור מי שיש עליו בע"ח הרבה כל מי שקדם זמן קנין של שטרו הוא קודם לגבות אפי' אם הגיע זמן הפרעון של המאוחר קודם כגון שלוה מראובן בשטר בניסן וקבע זמן הפרעון לשנה ולוה משמעון באייר וקבע לו זמן בתשרי שנה אע"פ שזמן פרעון של אחרון קודם לזמן פרעון הראשון ראשון שקדם זמן קנייתו קודם לגבות בין מלוה עצמו בין מלקוחות ואם קדם המאוחר וגבה קרקע מוציאין מידו ואם מכרם קודם שהספיק הראשון להוציאם מידו אין המוקדם חוזר עליו אפי' אם המעות בידו עדיין אלא חוזר על הלקוחות שבעבודן בידו ואם מכרם לעובד כוכבים שאינו יכול להוציא מידו אז חייב לשלם לו אפי' אין המעות בעין מדינא דגרמי : שאלה להרא"ש שאלת בע"ח שגבה חובו מבתי שמעון בכתב שלטון העיר שעשו הכרזה ל' יום ואח"כ בא בע"ח המוקדם להוציא ממנו וטען המאוחר כיון שלא ערערת בשעת הכרזה הפסדת כחך תשובה אם היה הכרוז יוצא כל מי שיש לו זכות ושעבוד על קרקע זה יבא ויערער וכל מי שלא יבא ויערער עתה יבטלו זכיותיו כיון שנהגו כן דינא דמלכותא הוא ובטלו זכיותיו אבל אם בשהם כל מי שיש לו זכות יבא ויערער לא בטלו זכיותיו למי שלא בא בשביל השתיקה שאין כאן מחילה ושמא לא היה נראה לו שיש מקום וזמן בלותה שעה דמטלטלין אין בהם דין קדימה לפיכך אם קדם המאוחר וגבה אין מוציאין מידו : שאלה להרא"ש לוי הוציא שטר על ראובן וקודם שהזמינו לדין שלא הדיין וסגר חנותו ואח"כ הוציא שמעון שטר מוקדם לשל לוי וטוען שאין זה בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שסגר הדיין חנותו של ראובן . תשובה הדין עם שמעון שסגר החנות אין זו גבייה כל זמן שלא שמו הסחורה ונתנום ללוי : שעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי אז דינו כמקרקעי ואם קדם המאוחר וגבה מוציאין מידו ואם קדם המאוחר וגבה מעות אין מוציאין מידו שהרי מטבע אין בו סימן עדים להעיד על אלו המעות שראו אותן עצמן ביד הלוה קודם שלוה וה"ל כמו לוה ולוה באגב וקנה וחזר וקנה שזכה התופס בין אם הוא ראשון או אחרון ואם אפשר הדבר להתברר בעדים זכה הראשון והכל לפי ראות עיני הדיין :

ב כתב הטור לפיכך אם השותף שדן עם זה יצא חייב צריך שותפו לקבל דינו ודוקא בדברים שאף אם הוא בעצמו בא לדון לא היה יכול לשנות בטענת חבירו לפיכך מתחייב גם הוא בטענת חבירו וכ"מ שהיו יורדים מיד לנכסיו ואינו יכול לומר פנו לי זמן עד שארד עמו לדין אבל אם יכול לשנות הטענות כגון שהודה הראשון או שאמר אין לי ראיה וזה כופר או יש לו ראיה לא הפסיד ואפי' בשאינו יכול לשנות הטענות דאמרי' שאינו יכול לומר תנו לי זמן עד שארד עמו לדין דוקא כשהוא בעיר דכיון שהוא בעיר ולא בא ודאי ניחא ליה במה שטען זה בשבילו אבל אינו בעיר לא הפסיד ויכול לומר תנו לי זמן וכתב מיי' לפיכך יכול הנתבע לעכב ולומר לא אדון עמך אלא על חלקך או הבא הרשאה משותפך שהרי יצא שותפך ויתבע גם הוא וכתב הרא"ש מאי איכפת ליה אם ידון על הכל אם יזכה בדין כנגדו הרי נפטר מחלקו ועוד מאי שהאי למימר אם ארד עמך לדין על החצי ואזכה בדין אצטרך לחלוק עם שותפי שיאמר לי מאן פלג לך הלכך כיון שאינו יכול לזכות בחלקו אא"כ ירד עמו לדין על הכל צריך להשיב לו על הכל ומסתברא כדברי מיי' ז"ל דאיכפת ואיכפת שאם יזכה לא יזכה אלא בחצי ואם יתחייב יתחייב בכל א"כ לקתה מדת הדין וכי בשביל שאין הנתבע יכול לזכות בחלקו אא"כ ירד עמו לדין על הכל נכוף למחזיק שירד עמו לדין על הכל בדבר שיכול להפסיד ולא להרויח וי"א היכא שאינו בעיר שצריך המחזיק לדון עמו פעם אחרת [שהיה יכול] להתרים עליו שלא ידע שירד שותפו עמו לדין ובלא זה לירד עמו לדין :

א מיי' פ"ג מהל' שותפין סמג עשין פב טוח"מ סי' עז סע' קכב :

הגהות הב"ח
(א) רצוני כצ"ל: (ב) שאינה שלו הלא תחזרי כו' כצ"ל: (ג) שהרי סלע כצ"ל : (ד) לאו כצ"ל:

ב"ק דף יא:

[דקדושין ע"ב]

בגמ' ר"נ (ג"א)

הגהות חו"י
(א) ול"נ דמיירי דוקא בקרקעות ואפי' יש עוד שבח יתר על ד' הכתובות כל שאינו שוה כשדה שנמצאת וכו' וע"כ דכה"ג מיירי דאם יש שדה אחר כזו מגבינן לה אותו שדה כמשפט :

תמים דעים העתקת פירוש הרי"ף מלשון ערבי הרמ"ע מפאנו

הנמצא עודף על ג' מאות אז יחזור החלוק באותו הסך העודף לדין הראשון כמו שביארנו . ועל כן לא הוצרכה לזכרה . וזה פי' כל הצריך אליו בהלכה זו מלשון המשנה ומה שנשא ונתן הגמ' בה וממחלוקת רבי בזה : ולענין פסק הלכה כרבי כפי העיקר אשר בידינו הלכה כרבי מחבירו . ועוד ממה שאמר הגמ' זו משנת ר' נתן ראיה על דחייתה מהלכה . ועוד שסברת רבי יותר ברורה וקרובה אל האמת מסברת ר' נתן . וראוי שתדע שגם הדין במטלטלין הולך על הסדר הנזכר בקרקעות ולא ישתנה מזה הסדר כלל בין שיהיה זמן שטרות התובעים כאחד או לא היה לפי שאין אנו דנין במטלטלין בדין קדימה ואיחור כמו שאנו דנין בקרקעות וע"כ נקראו נכסים שאין להם אחריות לפי שהם אם נמכרו או נתנו במתנה או נתמשכנו אין הדין נותן להחזיר אותן לבעל השטר המוקדם בזמן . ואפי' שהיו אפותיקי לגביית אותו החוב כמו שאמר רבא עשה שורו אפותיקי ומכרו אין בע"ח גובה ממנו עשה עבדו אפותיקי ומכרו בע"ח גובה ממנו מ"ט האי אית ליה קלא והאי לית ליה קלא . ואין הפרש בזה בין מלוה בשטר ובין מלוה על פה שאם באו כולם יחד ורצו לגבות מהם השעבוד שחל עתה בעת תביעתם ויהיה דינם בזה כדינם בקרקע אם היו להם שטרות וזמנם אחד ותהיה החלוקה בזה כמו שזכרנו בדין שעבוד קרקעות בשוה ולא נשגיח אל מה שעודף ממון קצת התובעים על ממון קצתם אם כל מה שהיה שם לא היה בו שיעור להשלים תביעותיהם לפי שהממון העודף על הנמצא אין לו מקום שיחול לו שעבוד והוא לפי זה נאבד . והואיל והשלמנו הדבור במה שקדם מהלכה זו במה שיש בו די ראוי לדבר בנשאר ממנה והוא מה שאמרה המשנה וכן ג' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים והותירו או פחתו כך הם הולקים . ואומר שפי' כך הם חולקים הוא לפי ממון וזה לפי שנזדמן אופן החילוק בשער הג' כתובות שנשתנה לפי שהיה לפי ממון שכלל (כך) [סך] הכתיבות ת"ר וכל הנמצא ג' מאות וכשלקחה בעלת הק' נ' ובעלת המאתים ק' ובעלת הג' מאות ק"נ הנה היה זה לפי ממון וכשנזדמן אופן החילוק בזה לפי ממון (בא) נופל על זה הענין ג' שהטילו לכיס זה ק' וזה ק"ק [כו'] שהדין כן לפי ממון וא"ת והלא אתה יחדת דין וכן ג' שהטילו לכיס זה ק' וזה ק"ק שהוא לפי ממון ואמרת שחוזר על העולה מאופן החילוק שנזדמן בשער הג' והנה דין זה לא אירע להיות בא כן אלא אחר העיקרים שאירעו להיות בו לדעת שמואל בכותבת . ולדעת ר' יעקב בשתי תפיסות . ואם היה דין וכן ג' שהטילו לכיס קאי עליה מה היתה הסיבה המונעת שיהיה דינו שוה עמו בכל הצדדים ושיהיה הדין כך שמה ששים בשעבודו יחלקו אותו בשוה ומה שיותר לא' מהם על חבירו יקח אותו לבדו . ואם אירעו שם כמו אלו המקרים שאירעו פה נדון גם בו כמו שדננו כאן . י"ל שזה נמנע מהטעם הזה וזה שהואיל ומה שאמרה ההלכה וכן ג' שהטילו לכיס הוא בדרך שנאבד דבר מגוף הממון לפיכך היה נמנע לפי שהכתובות נתחייב שיהיה הדין בהם כך מפני שחלה ערבות הממון בקרקע והיות שאר הממון אין ערבות לו בשום דבר והשואת שעבודן באותו הממון הנמצא אבל דין השותפות אינה כן לפי שאם אחד מהם נדבר לחלקו השליש והאחר שם ב' שלישים ונאבד ממנו דבר מן הנמנע הוא שנאמר שמה שנאבד נאבד מחלק בעל הרוב ויהיו שוים בנשאר אלא ידוע הוא שמה שנאבד נאבד מכל הממון בכללו לסיבת השתתפותם בו ויחזור הדבר בו אל מה ששורת הדין מחוייבת במה שבין השותפים הנה נגלה לך ההפרש שיש בין שני הדינים ושההלכה לא תסמוך דין ג' שהטילו לכיס אל מה שלפניו אם היה שנאבד דבר מגוף הממון או אם נתוסף דבר בגוף הממון ולא סמכתו אליו והשותה אותו לו אלא כשלא נאבד ממנו דבר ולא נתוסף בגופו דבר אבל נשתנה המטבע עליו בלבד ואירע ההפסד שנפסד ממנו או התוספת שנתוסף עליו מצד שנשתנה המטבע עליו ואמנם גוף הממון נשאר כמות שהוא לא נתחדש בו שום חידוש כמו שאבאר זה במקומו משמעתא

זו

החלוקה ואם ימצא יותר מש' יחזור לכמו החלוקה הראשונה כמ"ש : ולענין פלוגתא דרבי ור' נתן קי"ל הלכה כרבי מחבירו . ועוד דבגמ' אמרי' זו משנת ר' נתן נראה שהכוונה לדחות אותה כלום זו ולא ס"ל . ועוד שדעת רבי היא יותר קרובה לדעת האמת . ועוד ראוי לך לדעת שהדין והחילוק שאמרנו למעלה אם יהיו הנכסים המצוים קרקע [הגה"ה לפי שמשנתינו לאחר מיתת הבעל ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לא לכתובה ולא לבע"ח אבל האידנא. ע"כ] ה"ה ג"כ אם יהיו מטלטלים אין ביניהן הפרש אלא שאם היה קרקע יש בו דין קדימה שכל הקודם בכתיבה חל שעבודו על הקרקע מאותה שעה . [הגה"ה . אפי' כתובה קודמת לבע"ח . ע"כ] . וע"כ זכה קודם חבירו אבל אם היו הנכסים מטלטלים בין היו בעלי חובים וזמנם ביום א' בין בזה אחר זה נחשוב אותם כדין הקרקעות כשיהיו בשני בעלי חובים שזמנם ביום א' שאין לשום אחד שום קדימה . [הגה"ה . ואם היו שם כתובה ובע"ח לבע"ח יהבינן לאשה לא יהבינן כדין הקרקעות בזמן ששניהם יוצאים ביום א' דוקא . ע"כ] : וע"כ נקראו המטלטלים נכסים שאין להם אחריות לפי שאם מכרום בעליהם או נתנום אין בע"ח יכול להוציא אותם מיד הלקוחות אע"פ שהחוב קדם למכירתם ואפי' עשה אותם המטלטלים מיוחדים לאותו החוב כדאמרי' אמר רבא עשה שורו אפותיקי ומכרו אין בע"ח גובה ממנו דלית ליה קלא לשעבודיה עשה עבדו אפותיקי בע"ח גובה ממנו דדמי לקרקע ואית ליה קלא לשעבודיה ואין הפרש בין היתה המלוה בשטר או על פה שאם באו שניהם לתבוע בבת אחת נחשוב שבשעת תביעתם חל השעבוד ונחשוב אותם בהן שני שטרות שזמנן ביום אחד שיצאו על הקרקע ששניהם שוים לענין השעבוד ויחלוקו בשוה . [הגה"ה . פי' אלו השני בעלי חובות או שתי כתובות . ואע"ג דבההיא דשני שטרות הלכתא כשמואל דאמר שודא דדייני היינו בשטרי מכר או מתנה משום דאי דמר לאו דמר אבל הכא בשני בעלי חובות איכא דררא דממונא למר ולמר כדבריר לה הרב בפ' הכותב . ע"כ] . ואע"פ ששטרו של א' מהם גדול מחבירו אין לנו להשגיח על מה שיש לא' יותר על חבירו לפי שאותו היתרון אין לו מקום שיחול עליו שעבודו וכבר השלמנו הביאור הנראה לנו בזאת ההלכה : ועתה נרצה להשלים סיפא דמתני' והוא מ"ש המשנה וכן ג' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים וזה ג' מאות והותירו או פחתו כך הן חולקין וביאור זה חולקין לפי ממון ע"ד החלוקה השלישית ממה שאמרה אם היו הנכסים הנמצאים ש' בעלת מנה נוטלת נ' ובעלת מאתים מנה ובעלת הש' ק"נ וזו החלוקה היא לפי ממון ועליה אמרה וכן ג' שהטילו לכיס וכו' שהכוונה לומר וכן לתשוות דין זה למאן דסליק מיניה שהוא סיפא דמתני' שחולקין לפי ממון ואם יאמר האומר שזה הפי' בלתי אפשר להיות שמה שאמרה המשנה וכן יהיה חוזר אסיפא דמתני' דמשמע חולקין לפי ממון שהרי לא נשארה המשנה בפשיטות דהא הקשינו עליה ותירץ שמואל בכותבת ור' יעקב מנהר פקוד תירץ בב' תפיסות שאם היה וכן ג' שהטילו לכיס חוזר על סיפא דמתני' ראוי שיחלוקו כך שהממון שהם שוין בו חולקין בשוה והשאר יקבל אותו מי שיש לו לקבל יותר מחבירו . יש להשיב על זה ולומר שאם היה ההפסד או היתרון בעיקר הממון [הגה"ה . ר"ל שהממון המשותף הוא בעין אלא שהוקר בעצמו או הוזל בעצמו ובאו לחלוק אותו כמות שהוא בעיניה . ע"כ] . אין ראוי שיהא דינם שוה [הגה"ה . פי' שיפסיד בעל המנה כמו בעל המאתים . ע"כ] . לפי מה שאמר בדין הכתובות שתהא החלוקה כך כמ"ש הוא לפי שהממון שהם שוים בו חל שעבודן על אותו (קלע) [קרקע] והשאר אין לו מקום שיחול עליו שעבודן ונמצא כממון שאין עליו ערב וע"כ חולקין בשוה . אבל דין השותפות אינו כן לפי שאם הא' הטיל מנה לכיס והשני הטיל מאתים ונפל בהם הפסד יפסיד בעל המאתים ב' שלישים ובעל המנה שליש לפי שמה שהפסידו הוא לפי הממון ולא לפי השותפות . וע"כ אין ראוי שיהיה דין השותפין

שוה

בפרק ג' מהלכות שלוחין ושותפין: ואילו ראשונה לשלישית לא קתני. דתשבע לפי שנשבעה ומשום הכי נקט תנא ד' נשים ולא תנא ג' משום דאי תנא שלש ה"א דהתם היינו טעמא דאין הראשונה נשבעת לשלישית משום דשלישית נפרעת בלא שבועה ויכולה הראשונה לומר לה את כבר נתקבלת כתובתיך ולמה אשבע לך (א) ולהכי נקט ד' לאשמועינן דאף על גב דשלישית אינה נפרעת אלא בשבועה אפילו הכי הראשונה אינה נשבעת לה דשבועה לא' שבועה לק': ולא אמרן. דמצי אמר אי הואי אנא הוי טעינן טפי אלא דליתיה במתא וממילא אף זה אינו יכול לכוף אותו לדון עמו אלא על חלקו*). אבל איתיה במתא מסתמא ניחא ליה במאי דעבד חבריה וממילא יכול א' מן השותפין לדון על הכל: שני שטרות כו'. מכר שדה אחת לשני בני אדם ביום א': רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני. לפי ראות עיני הדיינים יטילו חובה והזכות: שודא. לשון השלכה כמו ירה בים [שמות טו דמתרגם] שדי בימא. ומפרשינן בגמ' דרב ס"ל כר"מ דאמר לענין גט דעדי חתימה כרתי כלומר שהם עיקר הכריתות וכן לענין שטרות ואלו שניהם נחתמו ביום א' ובמקום שאין כותבין שעות גלו דעתייהו דאין מקפידין על הקודם לחבירו ואפילו זה שחרית וזה

נר מצוה

מתני' היא הראשונה נשבעת לשניה ושניה לשלישית ושלישית לרביעית ואילו ראשונה לשלישית לא קתני מ"ט לאו משום דשליחותה עבדא מי דמי התם שבועה לאחד שבועה למאה הכא א"ל אי הוה אנא הוה טעיננא טפי ולא אמרן אלא דלא איתיה במתא אבל איתיה במתא איבעי ליה למיתי א איתמר שני סנ"ג א שטרות היוצאין ביום אחד רב אמר חולקין ושמואל אמר ב שודא דדייני והלכתא כשמואל והאי שמעתא בשטרי קרקעות היא כגון ב' שטרות של ב' לקוחות על שדה אחת או ב' שטרות של שני מקבלי מתנה אבל שני שטרות של הודאות והלואות היוצאים ביום אחד לא פליג שמואל דתנן* מי שהיה נשוי ג' נשים ומת דף צג. כתובתה של זו מנה ושל זו מאתים ושל זו ג' מאות ואין שם אלא מנה חולקות בשוה וכבר ברירנא להא שמעתא דשני שטרות ג היוצאין ביום אחד שפיר בפרק הכותב

רש"י

ואילו ראשונה לשלישית לא קתני. דתשבע לפי שנשבעת כבר לשניה: ולא אמרן. שיחזור וידון אלא דלא הוי השותף במתא כשבא לדין: שני שטרות כו'. שמכר קרקע אחד לשני בני אדם ביום אחד: שודא דדייני. לפי ראות עיני הדיינים ידונו (א) החובה והזכות:

במנחה אין זה זוכה [יותר מזה] הילכך מאי שודא דדייני איכא למימר הרי אין אדם יכול ליפות כחו של זה משל זה [דף לד:] ושמואל כר"א דאמר דאפילו אין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם שמא ימותו עדי מסירה או ילכו למד"ה אלמא עדי מסירה עיקר הילכך הכא אילו באו עדים ואמרו (ב) של זה נמסר בבקר וזה נמסר בערב זה שנמסר לו ראשון קנה ולפיכך י"ל שמא האח' היה חביב עליו יותר וקדם ומסרו לו ואת הב' הטעה ואע"ג דאפשר נמי דבב"א נמסרו שטרות שניהן וזכות שניהם שוה הא מילתא דלא שכיחא הוא ודינא דשודא שכיחא טפי והארכתי בביאור הלכה זו בפ"ט דגיטין [בסי' תקסב] בסייעתא דשמיא: אבל ב' שטרות כו'. ובהא לא פליג שמואל דתנן מי שהיה נשוי ג' נשים כו'. *הא לאו ראיה הוא כלל דאפשר דמתני' ר"מ הוא דסתם מתני' ר"מ ודאמרינן נמי לעיל [דף צג.] זו משנת ר' נתן א"ר אין אני רואה דבריו של ר' נתן בהלו אלא חולקות בשוה לאו ראיה היא דאפשר דרבי נמי סבר לה כר"מ ועוד דהתם לאו בדין חלוקה ושודא קמיירי אלא דינא דחלוקה בלחוד הוא דאתא לאשמועינן אי בשוה אי לפי מעות היכא דליכא למימר שודא כגון שהיו כולם יוצאות ביום א' ובשעה אחת או שהן מודות שזכתה לכולן ע"י שליח א' שאין כאן שודא ותנא לא אתא אלא לאשמועינן דין חלוקתן היאך הוא והכי מוכח מאי דאמרינן בירושלמי [בפ' זה הלכה ד] שהביא הרי"ף ז"ל למעלה בפ' הכותב [בסי' שמ] מתני' פליגא על שמואל דתנינן ואם אין שם אלא מנה חולקות בשוה ומפרקינן ולא שודא לדייני את אמרת כלומר הא שמואל לא קאמר אלא במקום שיש להכריע ליפות כחו של זה מזה ומתני' במקום שאין להכריע מיירי שלא בא התנא אלא ללמד דין חלוקתם ומ"ש הרי"ף ז"ל דגמרא דבני מערבא סבירא להו דלית הלכתא כשמואל מדקא אמרינן מתני' פליגא עליה וסלקן תרי גמרי לחד טעמא ליתא דהא איהו פרוקי מפרקינן ליה ולאו שודא לדייני את אמרת וכמו שפירשתי עוד הביא הרי"ף ז"ל ראיה למעלה מדאמרינן בפרק חזקת הבתים (דף לה:) זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי אר"נ כל דאלים גבר ואקשינן ומאי שנא משני שטרות היוצאים ביום א' ומשני התם ליכא למיקם עלה דמילתא ומדשנינן הכי ולא משנינן התם איכא דררא דממונא למר ודררא דממונא למר כדשנינן במאי דאקשינן מהמחליף פרה בחמור ש"מ דלאו בשטרי הודאות והלואות היא דבההיא הא איכא דררא דממונא למר ולמר והא נמי לאו ראיה היא דמשום דהאי דינא דשני שטרות דכייל נמי שטרי מתנה וכעובדא דאימיה דרמי בר חמא דבסמוך [דף לד:] ובשטרי מתנה ליכא דררא דממונא נקט טעמא משום דליכא למיקם עלה דמילתא עוד הביא ז"ל ראיה מדקי"ל [ב"ב דף קמז:] בלוה ולוה ואח"כ קנה דיחלוקו והיינו טעמא משום דבחדא שעתא חייל שעבודייהו ובשני שטרות היוצאים ביום אחד נמי בהדדי חייל והא לאו ראיה היא כלל דהתם כיון דעל כרחין בשעה אחת חל שעבודן לכ"ע חולקין אבל בשני שטרות דאיכא למימר דשעבודא דחד מינייהו קדים דהיינו אותו שנמסר לו ראשון בכי הא איכא למימר שודא דלחד מינייהו נשתעבדו הנכסים כולן קודם שנשתעבדו לשני ומ"מ אע"פ שאין ראיותיו מכריעות דינו נראה אמת דבהודאות והלואות לא שייכא הך פלוגתא אלא לעולם חולקין דאפילו לוה מזה תחלה וכתב ומסר לו ואח"כ כתב ומסר לאחר אפ"ה חולקין לפי שאין שעבוד השטר חל אלא משעה שמוכיח

*) וכ"כ במיי' ונחלק עליו הרא"ש ע"ש. מהר"ס

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ומיהו אם הא' סתם טענותיו ואמר אין לי עדים ואין לי ראיה והשני מלא עדים או ראיה לא הפסיד בטענת הראשון וכן אם הודה הראשון והפסיד בהודאתו לא יפסיד השני בהודאת הראשון אם הוא כופר ולא אמרי' דהפסיד במה שלא בא אלא בדבר שאין יכול לשנות בטענותיו ממה שטען הראשון ונפקא מינה שב"ד יורדין לנכסיו ואינו יכול לדחות את עצמו עד שאחד עמו לדין כיון שכתבו עליו פסק דין וכתב רמב"ם ז"ל א' מן האחים שלא חלקו או מן השותפים שבא לתבוע תובע על הכל הואיל ויש לו חלק בזה בממון ואין השותף האחר יכול לומר לחבירו שדן איש הייתי יודע שאתה טובע טענות אחרות הייתי טוען ומחייב בעל דיני שהרי אומר לו למה לא באת גם אתה לפיכך אם לא היה במדינה יש לו לחזור על בעל דין ולדון ולומר לו איני מודה בכל מה שטען שותף שלי:

לשון ריא"ז

ואם היה בעיר היה לו לבא לב"ד ושוב אינו יכול עכשיו לחזור ולטעון שמה שטען חבירו בשליחתו טען ואם לא היה להם עליו אלא טענת שבועה הואיל ונשבע לא' מהם אינו צריך לישבע לחבירו דשבועה לאחד שבועה למאה ואפי' אם לא היה אחד מהם בעיר אינו יכול לערער עליו על השבועה עוד:

ב וכתב ר"ח דלא אמרי' שודא דדייני אלא במקרקעי ודיין מומחה ור"י כתב דאף במטלטלין נמי אמרי' שודא דדייני ואי שטרי הקנאה נינהו שהקנה בקנין לשניהם ואין העדים לפנינו או שהם לפנינו ואין עדי שטר זה חתומים על שטר זה שלא יוכל להתברר למי הקנה תחלה דיינינן בהו שודא דדייני ואם העדים לפנינו והחתומים על זה חתומים על זה דיינינן זכות ורא"ה בו יותר מלחבירו דטפל לומר טקי ממונא בחזקת מריה הלכך דיינינן בהו שודא אבל היכא שהקנה ראובן כל נכסיו לשמעון בו ביום והקנה כל נכסיו לראובן ואין אנו יודעים מי הוא האחרון שזוכה בכל הנכסים לא דיינינן ביה שודא דלא אלא היכא שהספיקא בין מקבלי המתנה שאין לא' מהם יותר זכות בו מלחברו אבל היכא שהספק בין הנותן למקבל וכל א' וא' היה מוחזק בנכסיו תחלה מוקמינן לנכסי דכל חד וחד ברשותיה דהיינו בחזקתו הראשונה וה"מ במקרקעי א"כ במטלטלי ולא קיימי ברשותיה דחד מינייהו [אבל אי קיימא ברשותיה דחד מינייהו] מוקמינן להו בחזקתיה: לשון ריא"ז היו שניהם כתובים ביום א' או בשעה א' במקום שכותבים שעות בין שהיו שטרי כתובה בין שהיו שטרי מכר ומתנה בין שהיו שטרי הודאות והלואות בין שיש בהן קנין בין שאין בהן קנין הרי אלו דנין אותן ע"פ אומד ב"ד שב"ד אומדין דעתו של נותן למי היה חפץ להקנות תחלה וראוי לומר שלזה מסר שטרו תחלה או לזה הקנה תחלה אם הוא שטר שיש בו קנין והוא קודם לזכות והרי הוא כאילו שטרו קודם אע"פ שעדים מעידים שטרו של ראובן נכתב בתחלת היום ושטרו של שמעון נכתב בסוף היום ולא היתה הקדמת שעות בשטר ולא היה קנין בשטר אם אומדין ב"ד דעתו של נותן כי לשמעון מסר שטרו תחלה הוא קודם לזכות שהקודם במסירה הוא כקודם בזמן אם לא היה הדיין מומחה וממונה ע"פ ראש הגלות אינו רשאי לדון ע"פ האומד אלא הרי אלו חולקין בשוה שאין דין קדימה במטלטלין וכן ביאר ר"ת: ג ועל האי דשני שטרות היוצאים ביום א' כתב הרא"ש דבשטר מכר או מתנה על שדה א' מיירי אבל שטרי הודאות והלואות היוצאים ביום א' חולקים והכא לא פליג שמואל:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ב מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' קד רמ:

הגהות הב"ח

(א) להכי כצ"ל: (ב) שלזה נמסר בבוקר ולזה נמסר כצ"ל:

דף צג.

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ע:

נ"ע דהא לעיל בפ"ט סי' ש"מ ביאר הרי"ף ראיה זו דאי איתא דשמואל פליג אמתני' ה"ל להש"ס למיפרך ממתני' אשמואל כדפריך מברייתא ופריך הא מני ר"מ היא כו' ע"ש וצ"ע. (ג"א)

הרמ"ע מפאנו   העתקת פירוש הרי"ף מלשון ערבי   תמים דעים

שוה לדין הכתובות אבל המשנה שאמרה וכן ג' שהטילו וכו' לא אמרה כן כשפחתו מעיקר הממון [הגה"ה פי' שחסרו מן המנין הראשון ע"כ]. או שנשאו ונתנו בממון והרויחו שיהא דינם שוה עם מאי דסליק מיניה אלא במה אמרה שיהא דינם שוה כגון שפסל המלך אותו מטבע ונפל בו הפסד או יתרון מצד שנוי המטבע אבל העיקר מהממון עדיין הוא במקומו עומד (אלא) [ולא] חסר מנינו כלום כמו שאבאר במקומו בסוף זו ההלכה [הגה"ה ומדפסיק ותני כך הן (חוקלים) [חולקין] משמע דבשתפותא כי האי גוונא לא צריכינן לא לכותבת ולא לשתי תפיסות אלא אפשטא דמתני' סמכינן כדתני סיפא זו נוטלת נ' וזו מנה וזו ששה של (זה) זהב ותו לא מידי ע"כ]. הרי ביארנו לך ביטול דברי מי שרוצה להקשות עלינו וכבר ראיתי למי שביאר זאת ההלכה ואמר שמה שאמרה המשנה וכן ג' שהטילו לכיס אינו אלא על הבבא הראשונה שאמרה חולקין בשוה ושמואל שאמר (שעם) [שאם] שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר לאמצע והמשנה שאמרה וכן ג' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים וזה ג' מאות כך הן חולקים דינם שוה. ומה שבא רבה ועשה הפרש בין שור לחרישה ועומד לטביחה ובין שור לחרישה ועומד לטביחה הוא בא להודיע לנו מה חידש שמואל על דברי המשנה שלפי הנראה דברי שמואל משנה שלימה הם ומאי קמ"ל ונ"ל שיש להקשות עליו ולומר היאך תירצת על דברי שמואל אליבא דרבה ותשאר עליו קושיא אליבא דרב המנונא שאמר אין הפרש בין שור לחרישה ועומד לטביחה ובין שור לחרישה ועומד לטביחה ובזה אין שינוי בין דברי שמואל לדברי המשנה ועוד יש להקשות אם היה כדבריו למה לא הקשה הגמ' כדרכו ושמואל מתני' אתא לאשמועינן עוד יש להקשות עליו שדרך הגמ' בדבר כזה שהסיפא אינה מכוונת למאן דסליק מינה אלא למעלה מבאר אותה ואומר שמה שמדבר בו אינו חוזר למאן דסליק מיניה אלא ארישא דמתני' וממה שראינו מכאן שאינו מפרש ולא מדבר בה כלל נראה ודאי דסיפא למאן דסליק מיניה קאמר: **ועתה** נחזור לבאר זאת ההלכה והוא מאי דאמרי' אמר שמואל שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר לאמצע. אמר רבה מסתברא מלתא דשמואל בשלקחו שור לחרישה ועומד לחרישה אבל בשלקחו שור לחרישה ועומד לטביחה זה נותן לפי מעותיו וזה נותן לפי מעותיו: **וביאור** זה ששמואל ביאר לנו ששנים שנשתתפו והוציא א' מהם מנה וא' מאתים ולקחו בהם סחורה להתעסק בה ולהרויח ובשעה שנשתתפו נשתתפו סתם בלי שום תנאי הדין נותן שאם ירויחו בו או יפסידו יהיה לאמצע בשוה ולא יקח שום א' מהם חלק א' יותר על הבירו שאם היתה כוונתם שמי שיש לו יותר ממון יקח בריוח יותר היה להם להתנות בשעת השותפות ומאחר שלא התנו ונשתתפו סתם נראה שכוונתם לחלוק בשוה אע"פ שיש לא' קרן יותר מחבירו אח"כ בא רבה ואמר מסתברא וכו'. ר"ל שדברי שמואל כמו שביארנום היינו בשלקחו שור לחרישה ועומד לחרישה ר"ל שלקחו אותו כדי להרויח בו ויהיה הריוח לאמצע והסכימו בזה עד שאירע בו ריוח או הפסד אז ראוי שיחלוקו בשוה אם ריוח או הפסד לפי שהשותפות עדיין קיימת באופן הראשון שנשתתפו בו אבל אם לקחו שור לחרישה להרויח בו ואח"כ חזרו והסכימו עליו לשחיטה כי לא נראה להם שיהיה בו ריוח וע"כ הסכימו בו לשוחטו ויקבל כל א' חלקו אח"כ קודם ששחטו אותו נראה להם בו איזה ריוח והזרו בהם שלא לשחוט אותו ואירע בו ריוח שמכרו אותו או הפסד שמת או נאבד ראוי שיחלקו הריוח או ההפסד לפי המעות כיון שבשעה שהסכימו להעמידו לשחיטה ולחלוק ולקבל כל א' חלקו כפי מעותיו נעקרה השותפות שהיה ביניהם לענין הריוח וע"כ אע"פ שלא שחטו אותו ראוי שיחלקו לפי המעות כאילו שחטוהו זה דעת רבה על דברי שמואל וראוי לך לדעת שמה שאמר רבה בשור לחרישה לאו דוקא קאמר בשור בלבד אלא ה"ה ג"כ בכל סחורה או בכל דבר שיהיה דומה לזה שאם לקחו אותו על מנת להרויח ואח"כ חזרו והסכימו לחלוק אותו ולקבל כל א' חלקו ה"ה ג"כ שיחלקו לפי המעות: **וחלק** עליו רב המנונא ואמר ששמואל במ"ש ב' שהטילו לכיס וכו' אינו עושה הפרש בין שור לחרישה ועומד לחרישה ובין שור לחרישה ועומד לטביחה כי בזה ובזה הוא סובר שיחלקו בשוה מאחר שלקחו אותו ע"מ להרויח בו ויחלקו הריוח בשוה וכך הסכימו אז ואם אח"כ חזרו והסכימו לשחוט אותו כל א' יקח חלקו לפי מעותיו מפני שכבר נתבטלה השותפות אבל אם קודם ששחטו אותו אירע שנראה להם בו ריוח ומכרו אותו והיה בו ריוח או מת או נאבד באופן שיבא בו הפסד ראוי שיחלקו בשוה כמו שהסכימו בשעת לקיחתו כי בדבור בעלמא שאמרו לשחטו לא תבטל השותפות שהסכימו בראשונה אלא יחלקו בשוה

זו בהגיעו אליו. הנה נגלה לך ביטול קושיא זאת. וכבר ראיתי לקצת מפרשי זאת [הסוגיא] שאמרו שמה שאמרה המשנה וכן ג' שהטילו לכיס שהוא להשוותו אל השער הא' מהמשנה שהוא חולקים בשוה. וששמואל באמרו ב' שהטילו לכיס זה מנה וזה ק"ק השכר לאמצע. והמשנה שאמרה וכן ג' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים כך הם חולקים בשער א' דברו ודין א' דנו ובא רבה וחלק בין שור לחרישה ועומד לחרישה ובין שור לחרישה ועומד לטביחה להראות בו תוספת ענין על מה שאמרה המשנה כדי שלא יהיו דברי שמואל לריק בלא חידוש שאין ראוי שיבא שמואל לשנות דברי המשנה מבלי תוספת חידוש: והנה נאמר לבעל סברא זו הניחא לשמואל אליבא דרבה שניצול מטענה זו ומה תעשה לדעת רב המנונא שאינו מחלק בין שור לחרישה ועומד לחרישה ובין שור לחרישה ועומד לטביחה. האם רב המנונא יסבול שיהיה שמואל בא לחזור ולשנות דברי המשנה מבלי חידוש ואין לו תשובה בזה. ועוד מפני מה הגמ' לא הקשה זה לומר ושמואל מתני' אתא לאשמועינן כמו שדרכו לומר כן בשאר המקומות שהיה הנגלה שלהם כך וגם בזה אין לו תשובה. ועוד הנה מצינו רז"ל בעלי הגמ' כשמוצאין מאמר מצטרף אל דבר א' ולא קאי אמאי דסליק מיניה אינם מעלימים עין ממנו אלא מדברים בו ומבארים אותו דלא קאי למאי דסליק מיניה אלא חוזר הוא אל תחלת הדברים שקדמו ואם דבר זה לא קאי אלא על השער הא' שקדם מה זה היה לגמ' שלא עוררנו על זה ולא פירש אותו. והנה אין לו בית מנוס לקושיא זו. וכבר ראיתי הרבה פירושים להלכה זו בטלים שאם באתי לזכרם ולהשיג עליהם יארכו הדברים בזה ולא יהיה התועלת כשיעור הטורח. וכשאנו מעמידים אותו האמת הנה כבר נדחה מה שאינו אמת מלפניו ואין צורך באריכות הדבר במה שאין בו תועלת ואחזור אל ביאור שמעתא זו שאמרה אמר שמואל שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים והותירו או פחתו השכר לאמצע אמר רבה מסתברא מלתיה דשמואל כשלקחו שור לחרישה ועומד לחרישה אבל לקח שור לחרישה ועומד לטביחה זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו. פי' ששמואל הודיענו בזה ששנים שנשתתפו והוציא הא' מנה והב' הוציא מאתים וקנו בכל סחורה להסתחר בה לתועלת הריוח הואיל וגמרו השותפים ביניהם ולא התנה א' מהם על חבירו שיהיה לו איזה יתרון הנה חיוב שיחלקו הריוח וההפסד לחצאין בשוה ולא יהיה א' מהם יתרון על חבירו בשום דבר לפי שאם היתה כוונת א' מהם שיהיה לו יתרון בשום דבר על חבירו היה מתנה על זה ולא היה אפשר לו להתרשל בזה ואע"פ שהממון מתחלף בכמות ואמר רבא שדין זה שאמר שמואל א"א להיות אלא אם קנו ד"מ שור לחרישה ועומד לחרישה שכיון שקנו אותו לעצם הריוח ותקות ההנאה על צד השותפים ונשארו בעצתם זו עד שמכרוהו או אירע בו מה שאירע הראוי כפי האמת שיהיה הריוח וההפסד ביניהם לחצאין לפי שהשותפות קיימת ביניהם על מצבת הראשון אבל אם קנו אותו לענין הריוח וההסתחררות כדרך השותפים ונתחרטו מזה לפי שלא נראה להם שיהיה בו ריוח או לסיבה אחרת והעמידוהו לשחיטה לחלקו לחלקים לעשות כל א' מהם בחלקו כרצונו אם במכר או בזולת זה צד שותפות או לאכילה ואח"כ נזדמן להם בו ריוח קודם ששחטוהו ומכרוהו אין ראוי לחלוק הריוח אלא לפי הממון. וה"ה אם מת או אירע בו איזה חסרון שיתחלק גם ההפסד כפי מה שפרע כל א' מהם בדמיו הואיל ונגמרה השותפות שהיתה ביניהם בענין הסחורה והעמידוהו לעשות כרצונם בגופו על בלתי דרך השותפות לפי שכיון שנתרצו להעמיד אותו לחלק אותו בגופו א"כ ראוי שתהיה דין חלוקתם בו שיקח כל א' מהם כפי מה שפרע בדמיו כפי מאמר קנה אותו מהמעות בדעת שיחלקו ראוי שיחלקו מה שיקח כל א' מהם בגופו כפי מה שפרע בו בדמים. וזו היא סברת רבה. וראוי שתדע שמה שאמרו שור לחרישה שאין הכוונה בו שדין זה לא יהיה אלא בשור בלבד אלא כל הדין בכל מין סחורה. ואמנם אמרו שור לחרישה שיהיה משל לכל מין מהסחורות שיש למתעסק בה צד השותפות ואח"כ נמלכו לחלקו לעשות כל א' מהם כפי מה שהעמידוהו לחלקים שיעשה כל א' מהם מה שירצה בחלקו כרצונו מבלי דרך השותפות בזה נחלקו רבה ורב המנונא. ודעת רבה בזה כמו שזכרנו וחלק עליו רב המנונא בזה ואמר [illegible] רבה אלא אפי' שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע שכיון שאם היתה עיקר הקנייה על דעת השותפות בדרך הסחורה ותועלת הריוח נתחייב לחלוק הריוח ביניהם לחצאין בשוה אפי' שנתחרטו מצד השותפות בו והעמידוהו לשחיטה או לעשות בגופו כרצונם לא תבטל השותפות מביניהם בסחורה או ישחטו אותו

א מיי' פ"ה מהל' זכייה סמג עשין פב טוח"מ סי' רנ:

שמוכיח מתוכו דהיינו מסוף היום דהא שטר שכתוב בו בניסן סתמא אינו טורף מן המשועבדים אלא מסוף ניסן כדמוכח בסמוך ואפילו באו עדים שבראש החדש לוה שהרי אינו טורף מן המשועבדים אלא בשביל קול השטר ואין לו קול אלא מן הזמן שמוכיח מתוכו וכ"ת לגבות מבני חרי מיהא לימא שודא דהא לבני חרי זה שלוה ממנו תחלה זכה ליתא דכיון שזמנו של ראשון אינו ניכר מתוך השטר הוה ליה כמלוה על פה ובמלוה על פה ליכא דין קדימה וכמו שכתבתי למעלה דמלוה על פה מוקדמת ומלוה על פה מאוחרת כשבאו לגבות כאחת חולקין הילכך בשטרי הודאות והלואות ודאי חולקים אא"כ הם שטרי הקנאה

נר מצוה

רש"י

[דף קב ע"א] אימיה דרמי בר חמא. מתנת בריא הואי ולא נודע למי מסרה תחלה השטר מתנה: אטו בירושלים כו'. וכיון דאין בני המקום מקפידין לכתוב שעות גילו מנהגם שאינם הולכין אחר הקודם שבשעות ושניהן שוין: ואלא מר מאי טעמא עבד הכי. כיון דשוין הן הוה ליה למימר יחלוקו: שודא דדייני. כדפרישית לעיל ונראה לי שזה חביב לה יותר וקדמה ומסרה לו תחלה: אמר ליה אנא נמי תיהוי שודא דדייני. דכיון שכבר פסקתי את הדין אין לך להוציא מידו: דאנא דיינא. ע"פ ריש גלותא וראש ישיבה: לאו בתורת הכי אתית. לא אמרת טעם שלך משום שודא אלא משום דקדם בחתימה וכתיבה וכזו טעית

הגהות הב"ח (א) כ"ב לך:

הכותב* (א) °אימיה *דרמי בר חמא ^א בצפרא כתבתינהו לנכסה לרמי בר חמא ולאורתא כתבתינהו לרב עוקבא בר חמא אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בנכסי אתא רב עוקבא בר חמא לקמיה דרב נחמן אוקמיה בנכסי אתא רב ששת לקמיה דרב נחמן אמר ליה מאי טעמא עבד מר הכי אמר ליה ומר מאי טעמא עבד הכי אמר ליה משום דקדים אמר ליה אטו בירושלים קיימינן דכתבינן שעות ואלא מאי מר טעמא עבד הכי אמר ליה שודא דדייני אנא נמי שודא דדייני עבדי אמר ליה חדא דאנא דיינא ומר לאו דיינא ועוד מעיקרא לאו בתורת הכי אתית ליה ^א האי עובדא דאימיה דרמי בר חמא מתנת בריא היא בשטרא בלחוד בלא קנין כדתנן* נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף בשטר ובחזקה דאי אית ביה קנין הוה קיימא בידיה דמאן דקדים אפילו שעה אחת וכבר פרישנא עיקרי הדא שמעתא פירושא רויחא בלשון ערבי וכתיבנא לה בסוף

קדושין דף כו.

דמשעת קנין שעבד נפשיה ובההיא ודאי לא איירי הכא דהא ליכא למיתי בהו מטעם דעדי חתימה ועדי מסירה דאפילו רב מודה בהו דעבדינן שודא דהא לא שייכא חלוקה אלא בשהקנה לשניהם כאחד דהויא מילתא דלא שכיחא וכמו שכתבתי למעלה אבל רבינו חננאל ז"ל סובר דאפילו בהודאות והלואות אמרה שמואל וקי"ל כוותיה וכן דעת הרב בעל העיטור ז"ל והראשון נראה עיקר: איתיה דרמי בר חמא כו'. לא נודע למי מסרה תחלה שטר המתנה: אטו בירושלים יתבינן. כלומר והא בשטר זה אין כתוב שעה ואינו עשוי כמו שעושין בירושלים דכותבין שעות שאילו היתה השעה כתובה בשטר אע"פ שאין אנו יודעין למי נמסר ראשון תולין שלמוקדם נמסר תחלה שקדימת השעות במקום שנהגו לכתבם הרי היא כקדימת הימים בכל מקום אבל כאן כיון שלא הקפידו בני המקום לכתוב שעות גילו מנהגם שאין הולכין אחר הקודם לבו ביום ושניהם שוין: שודא דדייני. כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ולי נראה שזה היה חביב לה יותר וקדמה ומסרה לו תחלה: אמר ליה אנא נמי תהוי דידי שודא דדייני. וכיון שפסקתי אני הדין שוב אין (א) כח להוציא מידו שהרי יצא מב"ד זכאי בשודא דדייני: חדא דאנא דיינא. כתב רש"י ז"ל ע"פ ריש גלותא וישיבה ולאו למימרא דרב ששת לא היה ראוי לב"ד דהא מומחה היה ומי שהוא מומחה דינו דין אע"ג דלא נקיט רשות מריש גלותא וכדמוכח בפרק *זה בורר (דף כג) אלא ה"ק ליה חדא דאנא מומחה וגדול ממך וכיון דשודא הוא שיקול הדעת הוא שיקול הדעת במקום דאיכא גדול לא כלום הוא: ועוד דמעיקרא לאו בתורת הכי אתית ליה. לא אמרת טעם שלך משום שודא דדייני אלא משום דקדים בחתימה כר"מ וכזו טעית דהא לאו בירושלים יתבינן: האי עובדא כו' דאי אית בה קנין הוה קיימא בידיה דמאן דקדים אפילו שעה אחת. כלומר וכיון דאיכא

סהדי

הגהות חו"י (א) עי' בכרי"ף ב"ב דף רכ"ה ע"א:

א כתב ר"ח ז"ל קבלה בידו דשודא דדייני דוקא במקרקעי ודוקא בדיין מומחה דהא רב ששת גברא רבא הוה ואמר ליה רב נחמן שאינו דיין לעשות שודא דדייני ונראה דגבי מטלטלי נמי שייך שודא דדייני כי ההיא דגיטין וכאן אמרי' מה שירצה שליש יעשה וקרי ליה בשמעתין שודא דדייני וכתב הרא"ש וכ"נ דר"ת אמר בשודא דדייני הבא לפני הדיין אבל ההיא דשליש עליו היה מוטל לעשות שודא דדייני: וכתב הר"ם דלא עביד שודא דדייני אלא גדול הדור ומומחה לרבים אבל רבינו ברוך כתב דהכי קאמר ליה כיון דאנא דיינא שקבלתי מריש גלותא שודא שלך אינה כנגד שודא שלי אבל במקום אחר כל הדיינים יכולים לעשות שודא:

לא נמצא בפ' זה בורר וצ"ל בפ"ק דסנהדרין דף ה. שמפורש שם דגם כי לא נקיט רשות דייני דין (ג"א)

תמים דעים | העתקת פירוש הרי"ף מלשון ערבי | הרמ"ע מפאנו

אותו ויחלקו בימיהם לחצאין אבל כל זמן שהשור קיים ולא נשחט או אותה סחורה קיימת ולא נחלקה אין השותפות שביניהם מתבטלת בדברים בעלמא בלבד וע"כ אם נראה להם בו ריוח ומכרוהו קודם שיחלקו אותו יחלקו הריוח שלו או ההפסד בשוה כפי עיקר השותפות לא כפי הממון: אח"כ באנו להקשות על רבה שאמר בשור לחרישה ועומד לטביחה זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו באמרו מיתיבי ב' שהטילו לכיס זה ק' וזה מאתים השכר לאמצע מאי לאו בשור לחרישה ועומד לטביחה ותשובתו דרבה ופריק לא בשור לחרישה ועומד לחרישה. ואקשי' אבל שור לחרישה ועומד לטביחה מאי זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו א"כ אדתני סיפא לקח זה בשלו וזה בשלו ונתערבו זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו ליפלוג וליתני בדידה בד"א כשלקחו שור לחרישה ועומד לחרישה אבל לקחו שור לחרישה ועומד לטביחה זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו. (ופירוש) [ופריק] ה"נ קאמר בד"א כו': אח"כ באנו להקשות על עיקר דעת שמואל בין אליבא דרבה בין אליבא דרב המנונא ואמרנו תנן וכן ג' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים והותירו או פחתו כך הם חולקים כלומר כפי מעות כמו שכבר ביארנו מאי לאו הותירו הותירו ממש פחתו פחתו ממש ופי' קושיא זו שאנחנו מצאנו משנה זו שדנה בג' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים שחולקים לפי מעות ואם היה פי' הותירו או פחתו כפי הנגלה ממנו שהם נשאו ונתנו והרויחו או נשאו ונתנו והפסידו הנה שותפות נשארת על מתכונתה כמו שור לחרישה ועומד לחרישה והנה דנה במשנה בה שחולקים לפי מעות ועמדה הקושיא זה על עיקר דברי שמואל שאמר השכר לאמצע בין אליבא דרבה בין אליבא דרב המנונא ואע"פ שהברייתא מסייעת לשמואל והיא הברייתא שקדם זכרה במיתיבי עכ"ז הקושיא עליו קיימת שאומרים לו היכי שבקת מתני' ועבדת כברייתא וע"כ אין לו התנצלות במה שבברייתא [איתא כוותיה]ופריק ר"נ משמיה דרבה בר אבוה אעיקרא דשמואל אליבא דתרווייהו זוזי חדתא פחתו אסתירי דצנייתא ופי' דקושיא זו שאנחנו מצאנו משנה זו שדנה ב' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים שחולקים לפי מעות ואם היה פי' הותירו או פחתו*) פרוק זה הוא שהמשנה זו אינה מדברת בהותירו ממש ולא בפחתו ממש כלומר שקנו בק' ומכרו בק"נ או שקנו בק"נ ומכרו בק' לא דברה אלא באם היה גוף הממון קיים ולא אירע בו לא תוספת ולא חסרון אלא שנשתנה עליו המטבע לבד ונולד בו תוספת או חסרון מצד שנוי המטבע לא מחמת הסחורה והשותפות הואיל והדבר כן הנה השותפות לא עשה בזה לא רושם ולא פעולה לפי שאם היו נשארים בלא שותפות והיה ממון כל א' מהם מרובים על מתכונתם היה מגיע לו בו מן הריוח וההפסד כמו שהגיע עתה אחר השותפות וע"כ אם נחלקו ראוי שיקח כל א' מהם ממונו כאשר הוא ויעשה בו מה שירצה ועלה הפירוק בזה על עיקר דבר ושמואל בין אליבא דרבה בין אליבא דרב המנונא. וא"ת מפני מה אמרת שהקושיא היא על עיקר דברי שמואל אליבא דתרווייהו ומה היא הסיבה המונעת שתהיה הקושיא על דברי רב המנונא בלבד הואיל ואין לו חולקין לפי מעות אבל רבה אין עליו קושיא כיון שסובר בשור לחרישה ועומד לטביחה שהוא לפי מעות יכול הוא להעמיד המשנה בזו י"ל שזה נמנע לב' סיבות. האחת שאין ראוי שהמשנה תעזוב הדרך האפשרי הנהוג בין העולם במיני השותפות ר"ל שור לחרישה ועומד לחרישה ולא תכוין לדבר אלא על שור לחרישה ועומד לטביחה בלבד מבלי שיצטרף עמו שור לחרישה ועומד לחרישה שאם זו היתה כוונה היתה מפרשת זה בפירוש כלומר שלא היתה אומרת אלא כך. וכן ג' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים ולקחו שור לחרישה ועומד לטביחה כך הם חולקים והואיל ולא פירשה כן אין שום אדם יכול להוציא הדברים ממשמען בכלל ולהעמיד אותם בזולת ממשמעותן שמשמעות דברי המשנה הם בשור לחרישה ועומד לחרישה אבל שור לחרישה ועומד לטביחה לא יתפרש בה אלא על דרך הדוחק. ומה שאמרנו על הברייתא מאי לאו בשור לחרישה ועומד לטביחה אין כוונתנו בזה אלא מאי לאו אפי' שור לחרישה ועומד לטביחה שהרכבנו השורש על העיקר ועשינו אותו מאמר כולל לשני הענינים. ותירץ ואמר לא בשור לחרישה ועומד לחרישה בלבד שהוא עיקר המשמעות. והסיבה הב' הוא שאפי' היה אפשר לנו לפרש דברי המשנה בשור לחרישה ועומד לטביחה בלבד ולא שור לחרישה ועומד לחרישה היה נמנע ג"כ לומר שהקושיא הוא לרב המנונא לבדו ולא לרבה עמו שאם היה כן היה ראוי לגמ' לומר לשון הקושיא כך תנן וכן ג' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים והותיר או פחתו כך הם חולקים בשלמא לרבה מוקי לה בשור לחרישה ועומד לטביחה אלא לרב המנונא קשיא וכיון שלא אמר כן הגמ' ידענו שהקושיא אינה מיוחד לרב המנונא לבדו ולא לרבה אלא הקושיא לשניהם יחד בעיקר דברי שמואל: ולענין פסק הלכה במה שחלקו בו רבה ורב המנונא בכאן הנכון אצלי שהלכה כרב המנונא מג' סיבות. הא' שרבה לא אמר מאמר מפי השמועה אלא אמר מסתברא ורב המנונא לא אמר מסתברא אלא אמר מאמר מפי השמועה כמו שקיבל בפי' דברי שמואל. והב' שהברייתא מסייעת לרב המנונא ורבה הוצרך לשנותו ולתקן דברי הברייתא עד ולשנותה שתשוב להיות מסכמת עמו בכל כיוצא בזה אנו אומרים ואשנויי דחיקי ניקום ונסמוך. הג' שדברי רב המנונא יותר קרובים אל האמת ונאותים כפי השכל. זהו פי' הלכה זו העמוקה כפי האמת. וכבר עזרנו הש"י לגלות סודותי'ה ולפתוח שעריה ולו יתברך השבח וההודאה תמיד:

אימיה דרמי בר חמא בצפרא כתבתינהו לנכסה לרמי בר חמא לאורתא כתבינהו לעוקבא בר חמא אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בנכסיה אתא מר עוקבא בר חמא לקמיה דרב נחמן אוקמיה בנכסים אתא רב ששת לקמיה דרב נחמן א"ל מאי טעמא עבוד מר הכי א"ל ומאי טעמא עביד מר הכי א"ל משום דקדים. א"ל אטו בירושלים אנן דכתבי שעות ואלא מר מ"ט עביד הכי א"ל שודא דדייני א"ל אנא נמי שודא דדיינא חדא דדיינא אנא ומר לאו דיינא הוא ועוד מעיקרא לאו בתורת הכי נחתת. ע"כ לשון המאמר וכבר ראיתי אותו קשה אצל קצת החכמים, וכבר נשאל עליו גאון ז"ל והשיב תשובה ארוכה אלא שכוונתם הם אלו וזה שהוא שפט בדעתו במה שאמרה המשנה היו כלם יוצאית ביום א' כל הקודמת לחברתת אפי' שעה אחת זכתה שהיא בכל העולם ואין הפרש בזה בין ירושלים לזולתה ושזה המעשה של אימיה דרמי בר חמא שחלק לו בין ירושלים לשאר ארצות אמר שאינו אמת ושהוא לא ידון בו כלל לפי שהוא אצלו חלש אין בו מן הכח מה שיוכל לדחות דברי המשנה שאמרה כל הקודמת את חברתה אפי' שעה אחת וזכתה לחייב היותו אצלו חלוש לפי שדעתו בו שהוא כמעשה שבפ' מי שמת. וכשראה אותן מתחלף ממנו אמר שהוא משובש לסיבת חילופו ונתחייב בזה אצלו היות נדחק מלעשות בו מעשה אלו הן כוונות עניני אותה תשובה בקיצור ועיינתי בה ומצאתיו מאמר נמנע ובלתי ראוי לסמוך עליו כמו שאבאר וזה שהמעשה הזה אינו אותו המעשה שבפ' מי שמת ויתבאר זה מכמה פנים: הא' שאם היה זה המעשה בעצמו שבפ' מי שמת לא היה דן בו רב ששת בדין קדימה לפי שידוע הוא ומפורסם שמתנת ש"מ המאוחר הוא הזוכה בהו ולא

*) אולי צ"ל או פתחו ממש כדאמרת אך פירוק על זה כו'

המוקדם

בשוה הריוח או ההפסד זהו דעת רבה ורב המנונא אליבא דשמואל. אח"כ הקשו על רבה על מ"ש בשור לחרישה ועומד לטביחה שיחלקו לפי המעות ואמרו מיתיבי ב' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר לאמצע מאי לאו בשור לחרישה ועומד לטביחה ותיובתא דרבה ותירץ לא בשור לחרישה ועומד לחרישה והקשו בשור לחרישה ועומד לטביחה מאי זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו אי הכי אדתני סיפא לקח זה בשלו וזה בשלו ונתערבו זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו ליפלוג וליתני בדידה בד"א כשלקחו שור לחרישה ועומד לחרישה אבל לקחו שור לחרישה ועומד לטביחה זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו: ותירץ הכי קאמר בד"א וכו' אח"כ הקשו על שמואל בין אליבא דרבה בין אליבא דרב המנונא ואמרו תנן וכן ג' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים וזה ג' מאות הותירו או פחתו כך הם חולקים ר"ל לפי מעות כמו שביארנו מאי לאו הותירו הותירו ממש פחתו פחתו ממש: וביאור קושיא זאת היא שמשנתינו זאת משמע שג' שהטילו לכיס כו' חולקים לפי מעות ושמואל אמר השכר לאמצע וקס"ד פי' הותירו ופחתו כגון שלקחו איזו סחורה והרויחו בה או הפסידו בה א"כ קשיא לשמואל ואע"פ שברייתא מסייע ליה לשמואל שאמרה ב' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר לאמצע אפ"ה קשה עליו היכי שבק מתני' ועבד כברייתא: ותירץ רב נחמן מעיקרא מימרא דשמואל אליבא דתרווייהו מאי הותירו זוזי חדתי פחתו איסתירי דציניאתא ר"ל שהמשנה אין כוונתה פחתו ממש או הותירו ממש כגון שלקחו סחורה והרויחו בה או הפסידו בה אלא כגון שעיקר הקרן בעצמו והמעות של השותפות עדיין הוא קיים לא הותיר ולא חסר אפי' דינר א' אלא שנפסל אותו המטבע ואירע במעות ריוח או הפסד בשביל שינוי אותו המטבע ועל זה האופן אמרה ראוי שיחלקו לפי המעות לפי שאם עדיין לא נשתתפו ואירע שינוי המטבע והיה כל א' ממונו בידו היה הריוח וההפסד לפי ממון כל א' וא' ה"ה אם רצו לחלוק אותם המעות ראוי שכל אחד יקבל מעותיו כמו שהן אם בריוח או בהפסד ובזה מתורצת הקושיא לשמואל בין אליבא דרבה בין אליבא דרב המנונא וא"ת היאך אפשר שהקושיא שהקשו על שמואל היא בין אליבא דרבה בין אליבא דרב המנונא והרי אין ראוי שתהיה כ"א אליבא דרב המנונא בלבד שהוא סובר אליבא דשמואל שלעולם אין חולקים לפי מעות אבל אליבא דרבה אין עליו קושיא לפי שהוא סובר בשור לחרישה ועומד לטביחה שחולקים לפי מעות ולדעתו בההי מתוקמא מתני' נוכל להשיב על זה ולומר שלא יוכל להיות זה מב' צדדין. הא' לפי שאין ראוי אלא רחוק הוא להעמיד המשנה בדבר שאינו מצוי בלקחו שור לחרישה ועומד לטביחה שהוא מלתא דלא שכיחא אלא ודאי שהיא מדברת בדבר המצוי שהוא בשור לחרישה ועומד לחרישה שאם כוונת המשנה בשור לחרישה ועומד לטביחה בלבד היה לה לפרש ולומר ג' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים וזה ג' מאות ולקחו שור לחרישה ועומד לטביחה כך הן חולקים ובמה שראינו שדיבר הסתם ולא זכרה פרט הדבר הזה נראה שאינה מדברת אלא בשור לחרישה ועומד לחרישה שהוא דבר מצוי ראיה לדבר שכשהקשינו על רבה מהברייתא ב' שהטילו לכיס וכו' רצינו למימר מאי לאו בשור לחרישה ועומד לטביחה כלומר מאי לאו אפי' בשור לחרישה ועומד (לטיבסה) [לטביחה] כי אין להוציא אותה מכל וכל מן הפשט המצוי ולומר שאינה (מוברת) [מדברת] בשור לחרישה אלא שהיא דרך כלל לשתי המציאות ואפ"ה תירץ ואמר לא בשור לחרישה ועומד לחרישה בלבד ולא בשור העומד לטביחה מפני שהוא דבר שאינו מצוי. א"כ ע"כ ראוי ג"כ שנעמיד משנתינו בשור לחרישה ועומד לחרישה שהוא דבר מצוי. הצד השני הוא שאפי' את"ל שנוכל להעמיד המשנה בשור לחרישה ועומד לטביחה בלבד אפ"ה אין להעמיד הקושיא אליבא דרב המנונא בלבד ולא אליבא דרבה אלא אליבא דתרווייהו דאל"כ היה לו לבעל הגמ' לומר תנן וכן ג' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים והותירו או פחתו כך הן חולקין. בשלמא לרבה מוקי לה בשור לחרישה ועומד לטביחה. אלא לרב המנונא קשיא ומאחר שלא אמר כך ראיה שאי אפשר להעמיד הקושיא אליבא דרב המנונא ולא אליבא דרבה אלא אליבא דתרווייהו בביאור דברי שמואל. ופסק ההלכה במה שחלקו רבה ורב המנונא בביאור דברי שמואל ראוי שתהיה הלכה כרב המנונא (משני) [משלשה] צדדים. הא' לפי שרבה לא אמר מפי שמועה אלא אמר מסתברא ורב המנונא לא אמר מסתברא אלא מפי שמועה והוא מה שביארנו בדברי שמואל. ועוד שהברייתא מסייעא ליה לרב המנונא ורבה הוצרך לתרץ על עצמו ולייחב הברייתא שתתישב כמותו ובדבר כזה ראוי לומר אשנויא ניקום ונסמוך. ועוד שמאמר רב המנונא מקובל יותר לפי השכל. זהו ביאור הלכה זאת לפי היושר והאמת:

ההלכה השלישית

אמיה דרמי בר חמא בצפרא וכו' עד מעיקרא לאו בתורת הכי נחתת. כבר ראיתי זאת ההלכה שהיא קשת העיון אצל קצת החכמים ונשאל עליה גאון אחד. והשיב בה תשובה ארוכה חוץ מהכוונה וזאת היא תמצית תשובתו שהוא סובר כדברי המשנה שאמרה היו כולן יוצאות ביום א' כל הקודמת את חברתה אפי' שעה אחת זכתה שדין זה נוהג בכל העולם בשוה בלי שנוי ואין הפרש בין ירושלים ובין שאר ארצות. ואמר שזה המעשה של אמיה דרמי בר חמא שעשה רב נחמן הפרש בין ירושלים לשאר ארצות אינו עיקר ושאין ראוי לדחות דברי המשנה שאמרה כל הקודמת את חברתה אפי' שעה אחת זכתה מפני מעשה זה של ר"נ לפי שזה המעשה משובש הוא וע"כ אין ראוי לסמוך עליו וכוונתו שהוא סובר שזה המעשה של רמי בר חמא שנזכר בכאן הוא המעשה בעצמו שנזכר בבתרא פ' מי שמת ולפי שראה שב' מעשיות אלו יש הפרש ביניהם בדבריהם ע"כ אמר שזה המעשה הוא משובש ואין ראוי לסמוך עליו: זאת היא כוונת הגאון בהאי שמעתא בקצור ועיינתי בה ומצאתיה סברא בלתי נכונה. ואין השכל סובל סברתו בזה כי (דהויה) [דחויה] היא. ולפי שזה המעשה שנזכר בכאן אינו למעשה של ב"ב וזה נכריח אותו מג' צדדין. הא' שאילו היה המעשה הזה הוא המעשה האחר בעצמו לא היה רב ששת דן בו לזכות רמי בר חמא בעבור הקדימה כי דבר ברור הוא שבמתנת ש"מ המאוחר הוא זכאי בירושה יותר מהקודם ודין פשוט בזה לא נעלם מרב ששת. ועוד שאם היה כן היות שניהם ענין א' לא היה משיב רב נחמן לרב ששת אנא שודא דדייני רק היה משיב לו כמו שהשיב בבתרא הכי אמר שמואל כל שאילו עומד חוזר חוזר במתנתו וממה שראינו שלא השיב לו כן אלא השיב לו בשודא דדייני יש ראיה שמתנה זו של כתובות היתה מתנת בריא ומעשה דפ' מי שמת היה מתנת ש"מ גם ראיה לזה שבכאן לא הזכיר באמיה דרמי שמתה ובבתרא הזכיר בפירוש ומתה. ועוד שלשם השיב רב ששת לר"נ אי משום דהדרא בה הא שכיבא והשיבו ר"נ הכי אמר שמואל וכו'. והצד הב' שהמעשה שמביא בכאן הכתיבה לרמי בר חמא היתה בצפרא ולרב עוקבא היתה באורתא. ואלו מעשה של בתרא

הכתיבה

סהדי דרמי בר חמא הוה קדים לדידיה יהבינן דמשעת קנין קנה: הנהו תרי שטרי. פירש"י ז"ל דשני שטרי מכר היו מקרקע אחד ואוקמיה רב יוסף לההוא דה' בניסן בנכסי ואמר ליה ההוא דבניסן סתמא לכתוב לי מר טרפא לטרוף מן המשועבדים מאייר ואילך מחמת אחריות והדר ליה דיכלי לקוחות למימר ליה את בר חד בניסן את ושטרך מוקדם ושלא כדין נטלה ממך: מאי תקנתיה. דהאי. נכתבו הרשאה להדדי. יבקש מאת חברו בר חמשה בניסן וימסור לו שטרו ויכתוב לו הרשאה עליו וילך זה לטרוף לקוחות ואם יאמרו לו בר חד בניסן את יאמר להם אני בא לטרוף בשביל מעות של חמשה בניסן שהרי לשניהו מכרה באחריות ואני בא בהרשאה עליכם מכחו ואם יאמרו לו הוא קודם ואת בר כ"ט בניסן היית אומר להם אני בא מחמת עצמי ולפי פי' זה לשון הנחתי לך מקום לגבות ממנו לאו דוקא והרמב"ם ז"ל כתבה (ג) בפכ"ב מהלכות [מלוה ולוה] בשטרי הלואה וכתב הרשב"א יש מי שאומר במי שמכר לשנים ולאחד פירש בשטר בכ"ה בניסן ולשני כתב בניסן סתמא אין בע"ח יכול לטרוף מאחד מהם וכ"א מהם יכול לדחותו אצל השני לומר הנחתי לך מקום לגבות הימנו. ואינו דא"כ כל אדם יהיו עושים כן ויערימו להפסיד מבע"ח בכענין זה אלא מהאי דכתב בניסן סתמא גבי וטעמא דמילתא משום דשדות שניהם משועבדים לבעל חוב אלא שהתקינו להם חכמים שאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין א"כ עליו לברר שהוא משועבד במקום בני חורין ועליו הראיה הילכך זה שהוא סתם ידו על התחתונה כך נראה לי טעם הענין עכ"ל אבל ראיתי כתוב בתשובה בלוה שמכר קרקעותיו לשלשה בני אדם ולא נתפרש בשטריהם זמן ובא מלוה לטרוף וכל אחד מדחה אותו לומר אני מוקדם והנחתי לך מקום לגבות שעליו להביא ראיה ואם לא הביא אינו טורף כל עיקר ותמהני היאך אפשר דהא מסקינן בסמוך בגמ' (דף צה.) דהיכא דאשתדוף בני חרי טריף ממשעבדי כל היכא דליכא למימר איהו דאפסיד אנפשיה וכתבה הרי"ף ז"ל בפ' הנזקין (סי' תפג) אלמא דכי אמרינן דאין נפרעים מנכסים משועבדים כל מקום שיש נכסים בני חורין היינו דוקא בדאפשר לגבות מבני חורין הא לאו הכי גובה ממשועבדים ואע"פ שבשעה שלקח היה ראוי לגבות מבני חורין והכא נמי כיון שאי אפשר לגבות כלל לאשתדוף דמי ורלה מזה גובה ורלה מזה גובה ומשם ראוי ללמד דין זה: מתני' ומכר את שדהו. המשועבד לכתובתה: הראשונה. שנשאת תחלה: השניה מוציאה. כשימות בעלה: וכן בעל חוב וכן אשה בעלת חוב. מפרש בגמרא: גמ' בשקנו מידה. ואמרינן בהכותב (דף פג.) דהיכא דקנו מידו מגופה של קרקע קט מידו: כתב לראשון. שטר מכר על שדה אחת: ולא חתמה לו. לא הודית באותו מכר וכתב שטר אחר ללוקח שני על שדה אחרת וחתמה לו: אבדה כתובתה. אם אין שם בני חורין שהרי הראשון אומר לה הנחתי לך מקום לגבות הימנו והשני ג"כ אומר לה לא מנית אמרת דלשום נחת רוח חתמת במכירתי דהא חזינן דלראשון לא עשית נחת רוח לבעליך. וכ"ת ולמה ליה לראשון חתימה דילה כיון דאיכא קרקע אחר כשיעור כתובתה. לאו קושיא היא דהא כ"מ להיכא דאשתדיף בתרא דטריף מקמא כדמסקינן הכא בגמרא דאשתדוף בני חרי טריף ממשעבדי. א"נ דאיכא למיחש דלמא אתי בע"ח מוקדם ויטרוף שדה זו והיא תחזור עליו הלכך כיון שיש צורך בחתימה ולא חתמה הדבר מוכיח שאין זו חוששת לנחת רוח של בעלה והרמב"ם ז"ל כתב דין זה בפרק י"ז מהלכות אישות וכתב שם שלא כתבה ולא הסכימה למעשה הראשון ונפסד המכר. ונראה מדבריו דדוקא בשנתבטל המכר הראשון מחמת שלא חתמה הוא שיש לנו הוכחה שאינה חוששת לנחת רוח של בעלה אבל בשנתקיים המכר אפשר לה לומר לא הוצרכתי לעשות לו נחת רוח והוא תימה דבגמ' מייתי להא למיפשט בעיין דאשתדוף בני חרי מהו דליטרוף ממשעבדי ואמרינן נהי דאבדה כתובתה

משני

נר מצוה

בסוף הדא מסכתא. הנהו תרי [א]שטרי דאתו לקמיה דרב יוסף א חד הוה כתוב ביה בחמשה בניסן וחד הוה כתוב ביה בניסן סתמא אוקמי' רב יוסף לההוא גברא דחמשה בניסן בנכסי אמר ליה אידך ואנא אפסיד א"ל את ירד על התחתונה אימור בר עשרין ב ותשעה בניסן את אמר ליה וניכתוב לי מר *טירפא מאייר ואילך (א) מצי אמר לך את בר חד בניסן את והנחתי לך מקום לגבות ממנו מאי תקנתיה ליכתבו הרשאה זה לזה: מתני' ג מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו וכתבה ראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך השניה מוציאה מיד הלוקח והראשונה מיד השניה והלוקח מיד הראשונה ותוזרות חלילה עד שיעשו ג פשרה ביניהם וכן בעל חוב וכן אשה בעלת חוב: גמ' וכי כתבה ליה הכי מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום הכא במאי עסקינן בשקנו מידה וכי קנו מידה מאי הוי תימא נחת רוח עשיתי ד לבעלי מי לא תנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה °מקחו בטל אלמא יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי

רש"י

דלא בירושלים אנן: הנהו תרי שטרי. של מכר שילאו על שדה אחד: טרפא. ליטרוף מלקוחות מאייר ואילך שהרי באחריות מכרה לי: יכלי למימר ליה. לקוחות את בר חד בניסן את ושטרך קודם ושלא כדין נטלה ממך: מאי תקנתיה. דהאי יכתבו הרשאה זה לזה יבקש מאת חבירו בר ה' בניסן שימסור לו שטרו ויכתוב לו הרשאה עליו וילך ויטרוף מלקוחות ואם יאמרו לי בר חד בניסן את אז יאמר בשביל הך דבר ה' בניסן אטרוף ואם יאמרו הוא קודם ובר כ"ט בניסן את יאמר אטרוף בשביל עצמי: מתני' ומכר את שדהו. המשועבד לכתובתה: הראשונה. שנשאת תחלה: השניה מוציאה. כשימות בעלה: וכן בעל חוב. מפרש בגמ': גמ' כשקנו מידה. אז הוי כאילו קנו מגוף הקרקע מידה: מקחו בטל. לגמרי אפילו בחיי הבעל ובב"ב מוקי לה באחת מאותם ג' שדות או שייחדה לה בכתובתה או כתב לה בכתובתה או שהכניסה לו שום מסלה:

לא

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א ונראה בעיני שאין זה יכול לכוף את חבירו שיכתוב לו הרשאה אם לא ירצה אלא אם קנה חבירו עוד שדה א' מן המוכר מניסן ואילך שאז בא עליו עכ"פ ואומר לו אם שטרי שכתוב בניסן סתם הוא אחר שטרך שכתוב בה' בניסן הרי דיני עליך על השדה שקנית מניסן ואילך ואם שטרי קודם שטרך אין לך להוציא זה השדה שקניתי מידו:

ב יש מדקדקין מדלא קאמר דלמא בשלשים בניסן את שמע מינה דיום ל' נמנה להודש אייר דבשטרות אזלינן בתר לשון בני אדם ויש למנות לשטרות מיום ראשון וכן דקדק הר"ם מדקאמר הכא ולכתוב טרפא מאייר ואילך אלמא דכי שלים כ"ט בניסן נאלתר נמנה לאייר ולמועדים דוקא מנינן מיום ב' אבל ראבי"ה כתב אם ב' ימים ר"ח יום ו' ויום ז' וכנסה ביום השני י"א לכתוב ביום השני יום ל' לחדש פלוני שעבר וי"א ביום עבור לחדש פלוני שעבר ואית דכתבי ר"ח סתם והורגלו למנות לשטרות מיום ב' וכן מוכח בפ' היו בודקין דתנן זה אומר בשני לחדש וזה אומר בג' לחדש עדותן קיימת שזה יודע בעבורו של חדש וזה אינו יודע:

ג ושאלת איש ואשה שמכרו בית לאחד וכתבו לו בשטר שאודו המוכרים שלא שיירו לעצמן במכירה זו שום זכות בעולם ואח"כ יצא על המוכר בע"ח מוקדם למכר והב"ח הוציא הקרקע מיד הלוקח בכח שטרו והאשה מוציאה נדוניא שהיא מוקדמת לזה החוב כדי לקיים המקח ללוקח והבע"ח טוען שכבר סלקה זכות נדוניא מעל זה הקרקע והיא טוענת אע"פ שסלקתי זכותי לענין שלא אתבענו אבל כל זכות שהיה לי בקרקע לא מכרתי לו וזה זכותי שהיה תובי מוקדם לשלך. תשובה הדין עמה שלא סלקה מעל הקרקע אלא לגבי הקונה שלא תוכל להוציא בשטר נדוניא אבל גבי אחר לא סלקה זכותה והוי דינא הכי בע"ח המוקדם מוציא מיד הלוקח ו
מיד בע"ח בנדוניתה והלוקח מן האשה ובע"ח מיד הלוקח וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם והלוקח עומד במקום האשה ובמקומו נמצא הפשרה עשויה בנדון זה כי הבע"ח יוציאנה מיד הלוקח והלוקח יוציאנה מיד בע"ח בשטר
שמסרה לו האשה וישאר כך הענין כי לא יוסיף אח"כ לזכות בבית מכה הקנייה: ד רחל אשת יעקב נסתלקה ליעקב בעלה מקרקע ידוע שהיה לו בענין שלא יהיה לה שעבוד כתובתה ולא שעבוד שאר שטרות שהיה לה עליו על
קרקע הידוע ונסתלקה ממנו סילוק גמור ונתנה לו הקרקע הידוע שנסתלקה ממנו במתנה גמורה שלמה וקיימת מעכשיו ולעולם ובטלה מאותה הקרקע שנסתלקה ממנו טענת נחת רוח עשיתי לבעלי ושאר כל הטענות המפסידות זה
וקבלה בעדה ובעד כל הבאים מתמתה לבד יעקב בעלה אחריות הקרקע שנסתלקה לו והקנית רחל בעיקר זה הסלוק שלא יתקלקל לה שום דבר מכל מה שחל שעבוד שטר כתובתה שנתחזק לה על יעקב בעלה ולא שום דבר מכ
שנתחזק עוד שעבוד שום שטר שנתחזק לה עליו על שאר נכסיו חוץ מהקרקע הידוע שנסתלקה לו ממנו אי הוי סלוק או לא. תשובה אין סלוק זה מועיל דקי"ל כשמואל דיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי כל זמן שלא קבלה
אחריות ואפי' אמרה בשעת הסלוק ע"מ שלא אוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אינו מועיל כלום דכל זה אומרת כדי לעשות נחת רוח לבעלה ואין לך דבר שמבטל טענת נחת רוח אא"כ כתבה ללוקח אחריות שאם יטרוף בע"ח של
ממנו שהיא תשלם לו דכולי האי לא עשתה לנחת רוח לבעלה אם לא שגמרה להקנות ובסלוק זה שקבלה עליה אחריות אין בקבלת אחריות זה כח וטעם לומר שיבטל טענת נחת רוח דמה היא מפסדת בקבלת אחריות זה דנימא כולי
לא עבדה בשביל נחת רוח דבשלמא בשקבלה עליה אחריות כשיטרפנה בע"ח של בעלה מהלוקח שהיא תשלם לו דבר גדול הוא שהכניסה עצמה לדבר זה ובשביל נחת רוח לא היתה עושה דבר זה אם לא שגמרה בדעתה להקנות אבל ב
זה מה היא מפסדת ואת האחריות שקבלה עליה היינו שאם מכרה כתובתה לאחר ואם האלמן או תתגרש ויבא הלוקח שלקח כתובתה לגבות מקרקע זה שנסתלקה ממנו שהיא חייבת לסלקו והפרע לבעלה או ליורשיה מה שיגבה
מאותו קרקע באותו אחריות לא היתה מפסדת כלום דכיון שמחלה שעבוד אותו קרקע לבעלה לא יוכל הלוקח שקנה כתובתה לגבות מאותו הקרקע דהוי כמוכר שט"ה לחבירו וחזר ומחלו שהוא מחול שהרי היא מכרה כתובתה ללוקח ו
ליה הני לך איהי וכל שעבודה ומחלה שעבודה שוב לא יוכל הלוקח לגבות מאותו קרקע הלכך יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי:

עין משפט

א מיי' פ"כ מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' מג:

ב מיי' פי"ח מהל' אישות ופי"ט מהלכות מלוה ולוה סמג עשין צד טור אה"ע סי' צו וק טור ח"מ סי' קיח:

דף צה.

הגהות הב"ח

(א) כ"ב אמר ליה:

(ב) בפרק כ':

[דף קב ע"ב]

הרמ"ע מפאנו | העתקת פירוש הרי"ף מלשון ערבי | תמים דעים

הכתיבה לרמי היתה באורתא ולרב עוקבא אחריו בצפרא. והג' שב' מעשיות האלו הם דברי הגמ' סתם וא"א שיביא ענין א' מיוחד על ב' בעלי דינים מיוחדים ודיינים מיוחדים ויהיה בהם הפרש בנוסח המעשה ובזמן וגם הפרש גדול בתשובת הדיינים. אלא ע"כ שנאמר שזה המעשה של כתובות הוא דין ומעשה לעצמו ומעשה דפ' מי שמת מעשה ודין לעצמו דאל"כ היה הגמ' מקשה ורמי מעשה אמעשה א"כ ע"כ לומר שהמעשה הזה שבכתובות אינו אותו מעשה דבתרא: ואחרי שביארנו שזה המעשה שבכתובות אינו הוא המעשה שנזכר בבתרא עתה נחזור נבאר ההפרש שיש בין רב ששת לר"נ כי ידוע הוא שמתנת בריא אילו היתה בקנין אין הנותן יכול לחזור בו כמ"ש (ב"ב קיד.) קנין מאימתי חוזר רבה אמר כל זמן שיושבין רב יוסף אמר כל זמן שעסוקים באותו ענין ואם היה המעשה הזה של רמי בר חמא שבכתובות בקנין היאך ידון בו רב נחמן בשודא דדייני והלא אין דנין בשודא דדייני אלא כשהבעלי דינים שוין שאין לשום א' מהם קדימה יותר מחבירו כמ"ש איתמר שני שטרות היוצאים ביום א' רב אמר חולקים ושמואל אמר שודא דדייני ולמה שראינו שהכתיבה היתה לרמי בצפרא ולמר עוקבא באורתא ודן בי' ר"נ בשודא דדייני מכאן ראיה שלא היה בו קנין שאם היה בו קנין היה ראוי שתהיה קדימה לרמי לפי שזכה קודם משעה ראשונה בקנין כמו שאמרו קנין מאימתי (קונה) [חוזר] וכו': ומאחר שנתבאר שזה המעשה היה בכתיבה בלא קנין א"כ אין ראוי שתהיה הקדימה אלא לפי שיגיע השטר בידו קודם כמ"ש שהקרקע נקנה בכסף ובשטר ובחזקה. ואמרו בשטר כיצד כתב לו על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שו"פ שדי קנויה לך שדי נתונה לך הרי זו מכורה ונתונה ובודאי לא זכה המקבל מתנה אלא משעה שהגיע השטר בידו ולא משעת כתיבה כמו ששנינו במשנה שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם ואפי' אליבא דאביי שאמר עדיו בחותמיו זכין לו ע"כ לא קאמר אלא אחרי שיגיע השטר לידו שזוכה לו משעת חתימה אבל קודם שיגיע השטר לידו לא דמודה אביי שלא זכה כמו ששנינו במשנה (ב"ב יג.) מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים דייתיקי מתנה ושוברים הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם ואקשינן וכי נמלך מאי הוי הא אמרת עדיו בחותמיו זכין ומשנינן ה"מ היכא דמטא שטרא לידו היכא דלא מטא שטרא לידו לא: ומאחר שנתבאר לך זה ע"כ למימר שאין ראוי לרמי בר חמא שיזכה קודם בשביל קדימת הכתיבה אא"כ יביא עדים שהגיע השטר לידו קודם מר עוקבא דאפשר דמר עוקבא הגיע שטרו לידו וזכה קודם שיגיע שטרו של רמי בר חמא לידו אע"פ שרמי קדמה לו הכתיבה וזהו דעת ר"נ: אבל רב ששת סובר שנעמיד הדבר על חזקתו ונאמר שמי שקדמה לו הכתיבה אפי' שעה אחת בודאי הגיע שטרו לידו באותה שעה וזכה במתנתו קודם חבירו לפי שרב ששת סובר שיש קפידא על השעות כמו שיקפידו על הימים וכשם שמי שקדם לחבירו ביום א' זכה כך מי שקדם לחבירו שעה אחת זכה א"כ כשם שמי שנכתב לו השטר יום א' קודם חבירו זכה שבודאי הגיע לידו השטר קודם ג"כ מי שנכתב לו השטר שעה אחת קודם חבירו ודאי הגיע השטר לידו ג"כ קודם וזכה. ולכן רב ששת אקמיה בנכסיה לרמי בר חמא וא"ל ר"נ שזה הדין לכתיבת שעות אינו נוהג כ"א בירושלים שכותבים שעות ולכן הם משתדלים שיגיע השטר לידו באותה שעה שנכתב ולהם יהיה דין השעות שוה ליום וכל מי שקדמה לו הכתיבה אפי' שעה אחת ודאי זכה אבל בשאר ארצות שאינם נוהגים להקפיד ולכתוב שעות לא נוכל לדון שהיום והשעה שוין שאפשר לומר שרמי בר חמא אע"פ שהכתיבה שלו היתה קודמת אולי הגעת השטר לידו היתה מאוחרה מאחר שאין מקפידין בשעות ומר עוקבא הגיע לידו השטר קודם ממנו. או אפשר לומר שאמיה דרמי בשעה אחת צוותה לכתוב לשניהם אע"פ שלרמי בר חמא נכתב קודם. ואפשר ג"כ לומר שקודם שצוותה שיכתבו למר עוקבא בא השטר בידו של רמי בר חמא. א"נ תחת האפשר שהגיעו הב' שטרות לידם ביום אחד רב אמר חולקים ושמואל אמר שודא דדייני. ע"כ דברי הרב ז"ל:

המוקדם ולו משפט לקיחת המתנה ההיא וכל כיוצא בזה לא יעלם מרב ששת. וגם שנאמר שנתעלמה ממנו הלכה לא היה ר"נ משיב אותו כשודא דדייני אבל היה משיב לו כמו שהשיב לו שם בפ' מי שמת הכי אמר שמואל כל שאילו עמד חוזר חוזר במתנתו ומאחר שלא השיב לו כן והשיבו כשודא דדייני ידענו שמתנה זו היתה מתנת בריא ולא מתנת ש"מ והואיל והיתה מתנה זו מתנת בריא הוא מתחייב שמעשה זה אינו אותו מעשה שבפ' מי שמת, שאותו מעשה ברור הוא שהוא בש"מ הואיל ואמר בו ומתה. ובמעשה הזה לא אמר ומתה ועוד ממה שאמר רב ששת אי משום דהדרה בה הא שכיבא. והשיב ר"נ הכי אמר שמואל כל שאילו עמד חוזר חוזר במתנתו: והב' שהמעשה הזה שבא פה בכתובות אותה הכתיבה בא לרמי בצפרא ולמר עוקבא אחריו באורתא לערב של אותו יום עצמו והמעשה שבפ' מי שמת היתה הכתיבה לרמי באורתא ולמר עוקבא אחריו בצפרא ר"ל לבקר: והג' שהשני מעשיות באו בלשון סתמא דגמ' ולא יתכן שיביא הגמ' מעשה מיוחד לאנשים מיוחדים ודיינים מיוחדים ויהיה מתחלף בנושאים ובתשובות הדיינים ובזמני המעשה מבלי שיפול מבעלי הגמ' קושיא על זה. אבל הואיל וספרו אותו המעשה האחר מבלי שמה על אותה הצורה מבלי שבא על זה קושיא והערה היא זו הגדולה שבראיות והברור שבמופתים שזה המעשה שבכאן אינו המעשה שבנזיקין. והואיל ובירנו זה בירור שלם עתה ראוי לבאר סיבת המחלוקת שנפלה בין רב ששת ור"נ בזה בפרט בהיות שמתנת בריא אם היתה בקנין שהקודם בה ואפי' בקדימה מועטת זכה באופן שלא תועיל בה החזרה. וכפי מה שנתנו גבול בזה באמרם קנין מאימת חוזר. רבה אמר כל זמן שיושבין רב יוסף אמר כל זמן שעסוקין באותו ענין. וא"כ איך דן ר"נ בזה בשודא דדייני ושודא דדייני אין דנים בה אלא במה שנעלם בו בירור טענות שני בעלי דינין כמו שאמרו. איתמר שני שטרות היוצאים ביום א' רב אמר חולקים ושמואל אמר שודא דדייני. והנה להיות שנתעלם מעינינו בירור טענותיהם ולא נודע מי הוא הקודם מהם על כן דנו בזה בשודא דדייני ובעלי דינים אלו שהא' מהם בצפרא והב' באורתא איך דנו בהם בשודא דדייני ונשיב בזה ונאמר שזה המעשה אילו היה בקנין ר"ל חליפין לא היה קונה אלא רמי בר חמא כפי שורת הדין ולא היה דן ר"נ שודא דדייני כלל להיות שכבר קנה רמי בר חמא המתנה ההיא משעת הקנין אבל המעשה לא היה אלא בכתיבה מבלי שום קנין(נראה)[וראיה]דאמר כתבתנהו לנכסה ואין הקרקע נקנה בכתיבה כמו שאמרו הקרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה. ואמרו בשטר כיצד כתב לו על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שו"פ שדי קנויה לך שדי נתונה לך במתנה הרי זו מכורה ונתונה. והשטר אין הקרקע נקנה בו אלא מעת שיגיע ליד מקבל מתנה לא מעת שנכתב. הנה תראה מה שאמרה המשנה שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם ואף לדעת אביי שאמר עדיו בחתומיו זכין לו לא קנה אלא אם הגיע השטר לידו קודם שחזר בו הנותן אבל אם חזר בו הנותן קודם שהגיע השטר ליד מקבל המתנה לא קנה כלום מהמתנה ההיא כמו שאמרו אלא הא דתנן מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים דייתיקי מתנה ושוברים הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם. וכי נמלך מאי הוי הא אמרת עדיו בחותמיו זכין לו ה"מ היכא דמטא שטרא לידיה אבל היכא דלא מטא שטרא לידיה לא אמרי' וכיון שלא נקנה תתקיים המתנה לרמי בכתיבת שטרו בצפרא מבלתי שתתקיים למר עוקבא. ואע"פ שלא נכתב שטרו אלא באורתא כיון שאין לרמי עדים שהגיע שטרו לידו משעת כתיבה שאפשר לומר ששטרו של מר עוקבא בא לידו קודם שהגיע השטר של רמי בידו אע"פ שהוא קודם לו בכתיבה וזו היא סברת ר"נ. ואמנם סברת רב ששת היתה שנעמיד דבר על חזקתו ונעמיד הממון ביד מי שבידו שטר מוקדם על חבירו ואפי' בקדימת שעה אחת ונאמר שהגיע לידו השטר באותה שעה עצמה לפי שעלה בדעתו שבני אדם הם מקפידים בשעות ומכוונים שיגיע השטר לידם בשעתו באופן שיחול השעבוד והקנין מאותו יום. ולזה וזכה בדין את רמי בר חמא

משני מראשון מיהא תגבה אלמא דאפילו בשנתקיים המכר הראשון עסקינן: **גרסי'** בגמ' [דף נה:] איבעיא להו אשתדוף בני חרי מהו לטרוף ממשעבדי. ופשטינן דאישתדוף בני חרי גביא ממשעבדי וכתבה הרי"ף בפרק הניזקין [סי' תפג]. וכתב הרשב"א בתשובה דדוקא נשתדפו אבל גזלן אנס אינו טורף ממשועבדים מפני שעשויין הן בעלי זרוע ליפול וסוף שיגבה חובו: וגרסינן תו [דף נה:] אמר אביי נכסי לך. כלומר שאמר *לפלונית נכסי נתונים לך ואחריך לפלוני ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום וכרשב"ג דאמר נכסי לך ואחריך לפלוני וירד הראשון ומכר ואכל אין לשני אלא

רש"י

לא כתבה ליה. דין ודברים: כתב לראשון. שטר מכר על שדה אחת ולא הודית באותו מכר וכתב בשטר אחר ללוקח שני על שדה אחר וחתמה לו: איבדה כתובתה. שלא לגבות הימנו: וכן בע"ח ושני לקוחות. לפרושי מתניתין כגון ראובן נושה מנה משמעון ולו שתי שדות כל אחת שוה נ' זוז ומכרה לשנים וכתב בעל חוב ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך בעל חוב מוציא מיד הראשון ואינו יכול לומר הנחתי לך מקום לגבות דחובו הוא כנגד שתיהן ולוקח ראשון מוציא מיד השני ובע"ח חוזר וגובה מראשון ולוקח שני מבע"ח וחוזרים חלילה עד שיעשו פשרה: וכן אשה בעלת חוב. שהיה לה חוב כתובה על בעלה ומכר שתי שדותיו לשנים ואין בשתיהן אלא כדי כתובה וכתבה לשני דין ודברים אין לי עמך:

הדרן עלך פרק מי שהיה נשוי

אלמנה. ואין חייבין בקבורתה. אם מתה שהרי יורשין גובין כתובתה מיורשי הבעל ועליהן לקוברה שהרי בעלה חייב בקבורתה תחת כתובתה עכשיו שאינה יורשה היא תקבור את עצמה: **גמ'** תיהוי להו איבה. דעל כרחן זנין אותה אבל מעשה ידיה שתיקנו לבעל תחת מזונות הוו ליורשין: כל מלאכות. השנויות פרק אע"פ טוחנת ואופה כו': חוץ ממזיגת הכוס. לפי שהן מלאכות מקרבות לחיבה והרגל דבר כדאמרינן כמי שאין נדה עושה לבעלה: מה שתפסה תפסה. ולא מפקינן מינה ואע"ג דפסיקנא בפרק האשה הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי הכא הואיל ותפסה תפסה: דיסקיא. שק של עור:

נר מצוה

עשיתי לבעלי הכא נמי יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי ופריק רב אשי מתניתין דהכא דקתני הלוקח מוציא מיד הראשונה ולא מצית למימר נחת רוח עשיתי לבעלי בשני לקוחות לחד לא כתבה ליה ולחד כתבה ליה דאמרי' לה אם איתא דנחת רוח עבדת (א) מקמא איבעיא לך למעבד כדתניא כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו אבדה כתובתה ומתני' דקתני לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל דאלמא יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי בחד לוקח דליכא למימר לה הכי וכן הלכתא: *וכן ב"ח וכן אשה בעלת חוב: תנא וכן בעל חוב ושני לקוחות וכן אשה בעלת חוב ושני לקוחות:

הדרן עלך פרק מי שהיה נשוי

אלמנה ניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהן ואין חייבין בקבורתה יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה: **גמ'** (ג) *אמר שמואל מציאת אלמנה לעצמה טעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה כי היכי דלא תהוי לה איבה הני תהוי להו איבה) (ג) א"ר יוסי ברבי חנינא כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה אלמנה עושה ליורשים חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו אמר ר' אלעזר א] אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפסה תפסה וכן כי אתא רב דימי אמר מעשה בכלתו של רבי שבתאי שתפסה דיסקא מלאה מעות ולא היה כח בחכמים להוציאה מידה אמר רבינא לא אמרן אלא למזוני אבל לכתובה מפקינן (ד) מתקיף להמר בר רב אשי מ"ש לכתובה

מה שייר ראשון והקשה הרשב"א ז"ל במקום פסידא דאחרים למה לא עשאוהו כיורש כמו שעשאוהו במקום פסידא דאלמנה כדאיתא בסוף פ' יש נוחלין [דף קלט:] וי"ל דכיון דאשה לאיכסופי קיימא והאי נותן מידע ידע דברוב המקומות עשאוה רבנן לבעל כלוקח והפ"ה לא פירש אחריך ליקני בעל לא ליקני ש"מ דלאחריך שלא במקום בעל קאמר הא במקום בעל לא ליקני: ואמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד בעל ולוקח מיד אחריך ומוקמינן לכולהו בידא דלוקח. כלומר דכי אמר אביי בשמעתא קמייתא דאין לאחריך במקום בעל כלום היינו בשנתן לה כשהיא פנויה ונשאת אבל הכא איירי באומר לנשואה וה"ק אחריך ליקני בעל לא ליקני שאם לא נתכוון לכך מאי קאמר לה ואחריך כיון שהוא יודע שיש לה בעל מש"ה אמרינן דבעל מוציא מיד הלקוחות שאם בא לדין עמהם יכול הוא לזכות בהם שהוא לוקח ראשון ואחריך מיד בעל מן הטעם שכתבתי ולוקח מיד אחריך כרשב"ג דאמר מכירת הראשון מכירה ומוקמינן להו בידא דלוקח כלומר שאין ב"ד נזקקין לבעל בפעם הזאת אם בא להוציאם מיד הלוקח שאין הפעם הזאת דומה לראשונה שמתחלה נכנס להן לוקח זה מכח מכירת האשה ומיד האשה יכול הבעל לטעון אני לקחתי ראשון אבל בזו שהוציא מיד אחריך שלא היה זוכה אלא בדין אין ב"ד נזקקין לבעל אע"ג דתנן במתני' חוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהן הא מפרקינן לה בגמ' דהתם אית להו פסידא לכולהו אבל הכא ללוקח בלחוד הוא דאית ליה פסידא וכתבה הרי"ף ז"ל בפ' יש נוחלין: **תנא** וכן בע"ח ושני לקוחות. ראובן נושה (ה) בשמעון ולו שתי שדות ומכרן לשנים זו בחמשים וזו בחמשים וכתב בעל חוב ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך בע"ח מוציא מיד ראשון וכאן אין לומר הנחתי לך מקום שתגבה ממנו שהרי חובו כנגד שתיהם ולוקח ראשון מוציא מיד שני ובע"ח חוזר ומוציא אף זו מן הראשון ולוקח שני מבע"ח וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה: וכן אשה בעלת חוב. שהיה לה חוב כתובתה על בעלה ומכר שדותיו לשנים ואין בשניהם אלא כנגד כתובתה וכתבה לשני דין ודברים אין לי עמך האשה מוציאה מיד לוקח ראשון והוא מן השני והאשה מן הראשון והשני מן האשה ולוקח ראשון מיד שני וחוזרין חלילה: הדרן עלך מי שהיה נשוי

אלמנה ניזונית. ומעשה ידיה שלהן. דמעשה ידיה תחת מזונות ניניהו מיהו אם אמרה יצאו מעשה ידי במזונותי שומעין לה והכי איתא בירושלמי בפרקין: אין חייבין בקבורתה. אם מתה שהרי יורשיה גובין כתובתה מיורשי הבעל ועליהן לקוברה שהרי בעלה תחת כתובתה חייב בקבורתה ועכשיו שאינה יורשה היא תקבור את עצמה: אבל יורשיה יורשי כתובתה חייבים בקבורתה. ומפרש בגמ' בפ' האשה שנפלו לה נכסים (דף פא.) דהך סיפא בשומרת יבם היא שיש לה שני יורשים יורשיה יורשים ויורשי הבעל כדאיתא התם וקאמר דיורשי הבעל שהם יורשי כתובתה חייבין בקבורתה אע"פ שיש לה יורשים אחרים וכתב הרמב"ם ז"ל בפי"ח מהל' אישות דכי תנן הכא דאין היתומים חייבים בקבורתה דוקא בשנשבעה אבל מתה קודם שנשבעה יורשי הבעל חייבים בקבורתה וטעמו ז"ל דכיון שאין יכולין יורשיה לגבות כתובתה לפי שאין אדם מורים שבועה לבניו יורשי הבעל חייבין בקבורתה וקל וחומר משומרת יבם שהרי זו אין יורשיה יורשין מכתובתה ומנכסי צאן ברזל שלה כלום ובשומרת יבם יורשין מקצת צאן ברזל. והראב"ד ז"ל השיג עליו וכתב דעתא קליםתא קא חזינא הכא וכי מפני שלא נשבעה קרי ליורשי הבעל יורשי כתובתה והלא הם אומרים שכבר נפרעה ונטלה לררי והורישוה אלא ודאי שיורשי נדוניתא ונכסי מלוג שלה קוברין אותה ואע"פ שלא ירשו כלום עכ"ל והדין עמו: **גרסי'** בגמ' [דף נו.] אמר ר' זירא אמר שמואל מציאת אלמנה לעצמה. כלומר אע"פ שניזונית מנכסי יתומים דטעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה כי היכי דלא תהוי לה איבה הני תהוי להו איבה. כלומר שהרי על כרחן זנין אותה אבל מעשה ידיה שתקנו לבעלה תחת מזונותיה הוו ליורשין: כל מלאכות. השנויות בפרק אף על פי (דף נט:) טוחנת ואופה וכו': חוץ ממזיגת הכוס כו'. שהן מלאכות המקרבות אהבה והרגל דבר כדאמרינן נמי בהאי מסכת [דף סא.] שאין נדה עושה אותן לבעלה: **מה** שתפסה תפסה. ולא מפקינן מינה ואע"ג דפסיקנא הלכתא בפרק [מציאת] האשה [דף סט:] ממקרקעי ולא ממטלטלי הואיל ותפסה תפסה: דיסקא. שק של עור: אמר רבינא לא אמרן אלא למזוני כו'. פסק הרי"ף ז"ל כמותו משום דה"ל רב יעקב דרבא כמי הכי ס"ל אע"ג דאתקיף מר בר רב אשי מאי שנא לכתובה וכו' אי הך תפיסה תפיסה דמחיים הוא כמו שסובר ר"ח ז"ל איכא לשנויי באתקפתיה דלמזוני מהני משום דמחיים דבעל ניזונית אפי' ממטלטלי ואע"ג

[illegible] טרחה וידה על התחתונה [illegible] ליקח בשדה שאינה עשויה ליטע ההוצאה אם השבח מרובה ואם הן מועטים אינה נוטלת אלא שכר טרחה עוד כתב סמ"ג רבותינו הגרפתים פוסקין דאלמנה יש לה מזונות וכל תנאי [illegible] יוצא מתחת ידה דהטוען אחר מעשה ב"ד לאו כלום ומיי' כתב אלמנה שאין שטר כתובתה בידה אין פוסקין לה מזונות דשמא מחלה כתובתה או מכרה או משכנה ואפי' לא טען היורש אנו טוענין לו [illegible] שתשבע שלא מכרה או משכנה ואף שיש בידה כתובה כתב שצריכה שבועה שלא תפסה משל בעלה כלום ול"נ להרא"ש אלא ניזונית מתנאי ב"ד אפי' בלא כתובה ואפי' בלא שבועה:

השגות הראב"ד

[א] **כתב** הרב ז"ל בענין אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפסה [תפסה וכו']. ואמר רבא לא אמרו אלא למזוני אבל לכתובה מפקינן. וקשיא לן דרבא אדרבא דהא איהו דאמר לקמן בההיא איתתא דתפסה כסא כתובתה ואמר להן (מזוני) לית דחש לה [להא] דר"ש דלא אמרי' מקצת כסף ככל כסף אלמא תפיסה מטלטלים [illegible] והרב ז"ל הריך לה להאי קושיא [illegible] אמר הכי משתכחה לי דנודאי הויא פלוגתא דרבא ומר בר רב אשי כשתפסה לאחר בדליכא מקרקעי שיעור כתובה ומזונות ואיהי קדמה ותפסה ממטלטלי דרבא סבר אע"ג דחזיא דיתמי אי תפסה מטלטלין מפקינן ומר בר רב אשי סבר כיון דהויא למשקל ממקרקעי אי תפסה מקרקעי אהניא לה ואפי' מרשות יתומים דהא ליכא פסידא ליתמי [illegible] דיתמי דסיכא דאתברר להו דמית אבוהון ניחא להו בתפיסתה ממטלטלי הלכך לאו שבועת כפירת קרקעות היא. ובאמת ברור האי מעשה דכספא דכספא תפיסה דלאחר מיתה הוה מדקאמר ליה דחש לה להא דר"ש ור"ש לא קאמר אלא כשנפרעת מן היתומים אבל כשפרעה בעלה מחיים קצת כתובתה מודה דלא הפסידה מזונות לא מבעלה ולא מיורשיו אחריו. ומי שאינו מודה דבר זה אחשב אותו מן התועים:

העתקת פירוש הרי"ף מלשון ערבי

תמים | דעים

חמא לפי שקדם לאחר בשעות. וא"ל ר"נ דין זה שדנת אין ראוי לדון בו אלא בירושלים שהם רגילים לכתוב שעות והם מקפידים על השעות ומכוונים שיגיע השטר אליהם באותה שעה ואם יצא אצלם שטר מוקדם על חבירו ואפי' בשעה אחת ידעו כי באותה שעה עצמה הגיע השטר ליד בעליו. אמנם בשאר המקומות שלא נהגו בזה אין ראוי לדון בהם דין זה. לפי שכל היום הוא אצלם כמו שעה אחת. וא"כ אפשר לומר שרמי נתרשל מלהגיע השטר לידו באותה שעה עד שהגיע השטר ליד מר עוקבא קודם שהגיע לידו או עד שצותה בכתיבת שטרו של מר עוקבא שבעת שצותה לכתבו למר עוקבא כבר נתחרטה ממה שכתבה לרמי. או אפשר שכבר הגיע השטר ליד רמי קודם שצותה לכתוב את השטר למר עוקבא ולא תעלה בידה החרטה על עיקר מה שאמרו שני שטרות היוצאים ביום א' רב אמר חולקים ושמואל אמר שודא דדייני. ומה שיוסיף לפירוש הזה חוזק הוא שנשאו ונתנו קודם שזכרו זה המעשה בעדי חתימה כרתי ועדי מסירה כרתי כאילו הביאו אחריו זה המעשה להיותו דומה לו בענין. עד כאן:

שלטי הגבורים

א ולענין אם יכולה לגבות מן הראשון איכא פלוגתא נרש"י איזה גובה ממנו וכ"כ מיי' ובעל העיטור ול"י ולר"ש גובה ממנו ולזה הסכים הרא"ש:

ב כתב סמ"ג בשם מיי' אלמנה שבאה לב"ד לתבוע מזונותיה שיין [illegible]

ולהע"ג דמחמת מזוני דלאחר מיתה תפסה להו ולאחר מיתה לית לה מזוני. ממטלטלי אפ"ה כיון דבשעת תפיסה דינא לאתזוני מינייהו מהניא תפיסתה אפי' למזוני דלאחר מיתה אבל כתובה כיון דאפי' בחיי דבעל לא גביא ממטלטלי כדמוכח בפ' האומר דקדושין (דף סה:) בשמעתא דחבילה ובפ' פותחין בנדרים (דף סה:) גבי אפי' אתה מוכר שער ראשך (כלומר) *[כו'] אפי' תפיסה דמחיים לא מהניא ומר בר רב אשי אתקיף דכיון דמ"מ לא תפסה כ"ס נד"ס
אלא למזוני דלאחר מיתה וכתובה ומזוני לאחר מיתה שוו בדינייהו כיון דלמזוני מאי דתפסה תפסה לכתובתה נמי מה שתפסה תפסה ואי הך

תפיסה תפיסה דלאחר מיתה היא וכדעת הרי"ף ז"ל איכא לשנויי באתקפתיה דכיון דאפי' ממקרקעי אי בעי יתמי מפסדי מזוני מינה דאי בעי מזבני לה ואין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים אלמוה רבנן לשעבודה דתהני לה תפיסת מטלטלי אבל לכתובה כיון שיפה כחה בשעבוד הקרקעות אוקמוה אדיניה במטלטלי ודעת הרי"ף ז"ל דתפיסה דשמעתין תפיסה דלאחר מיתה היא והכי דייק לישנא דאלמנה שתפסה וכך תפיסה הוא דלא מהניא לאחר מיתה אבל תפיסה דמחיים אפי' לכתובה מהניא ומוכח לה מההוא עובדא דלקמן דההיא אתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה ומדאמרינן בפרק שבועת העדות (דף לג:) גבי משביע עדי מיתה שהוא חייב שמעת מינה משביע עדי קרקע חייב ודחינן דלמא דתפסה מטלטלי עוד הביאו ראיה לדבריו ממה דאמרינן לעיל בפ' מי שהיה נשוי (דף נג.) רישא בשתי תפיסות וסיפא בשתי תפיסות ורב יעקב משמיה דרבינא הוא דאמר לה ולדידיה היכי מהניא תפיסה לכתובה דהא אמר הכא דלכתובה מפקינן מינה אלא ודאי בשתפסה מחיים ושמע מינה דתפיסה מחיים מהניא אפילו לכתובה ואלו הראיות כולן דוחים אותם דמיירי בשהתפיסן הבעל מטלטלין לאחריות כתובתן אבל אם לא התפיסן אלא דתפסי איהו אפילו מחיים לא מהניא לכתובה ולפי דעתי דההיא דשתי תפיסות דבפרק מי שהיה נשוי תפיסה דלאחר מיתה היא דאי מחיים הרי

לכתובה דמקרקעי ולא ממטלטלי למזוני נמי ממקרקעי ולא ממטלטלי אלא מאי (א) דתפס תפס הכי נמי מאי דתפס תפס אמר ליה רב יעקב בר נפתלי לרבינא הכי אמרינן משמיה דרבא כוותך אלמא תפיסה דכתובה ממטלטלי לא מהניא וקשיא לן הא דגרסינן לקמן* (א) ההיא אתתא דתפסה בכתובתה כסא דכספא אתיא לקמיה דרבא אמר לית דחש לה להא דרבי שמעון דאמר לא אמרי' מקצת כסף ככל כסף וגרסי' תו בפ' שבועת העדות* שמעת מינה משביע עידי קרקע חייב ודחינן דילמא דתפסה מטלטלי דשמעת מינה דתפיסת מטלטלי לכתובה מהניא וחזינן לחד מן רבוותא דקאמר הא דא"ר יעקב בר נפתלי לרבינא משמיה דרבא ליתא דהא הדר ביה רבא בהאי מעשה דההיא אתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה כי היכי דלא תקשי דרבא אדרבא וקסבר דהני שמעתתא כולהו בשתפסה מחיים ואנן לא חזינן להאי פירוקא דאם איתא דקשיא דרבא אדרבא לא הוה שתיק גמרא מיניה אלא הוה ליה לאקשויי דרבא אדרבא ולשנויי הדר ביה רבא ולברורי הי מינייהו הדר ביה ומדלא אקשי ליה הכי שמע מינה דלא קשיא דרבא אדרבא אלא הני תרתי דרבא תרי טעמי נינהו ולא קשיאן אהדדי דהאי דאמר רבא תפיסת מטלטלי לכתובה לא מהניא בתפיסה דלאחר מיתה ואפילו הכי למזוני מהניא והא דאמרינן בההיא איתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה דמהניא בשתפסה מחיים דיקא נמי דבהא אמרי אלמנה שתפסה למימרא דכשהיא אלמנה תפסה ובהא אמרי' איתתא דתפסה כסא דכספא למימרא דכשהיא תחת בעלה תפסה וכן האי דגרסי' בפ' שבועת העדות דכוותה והאידנא תקינו רבנן כתובה אפילו ממטלטלי א וכיון דמזוני תנאי כתובה ותנאי כתובה ככתובה דמי מזונות נמי ממטלטלי בין תפסה בין לא תפסה: °אמר ר' יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא אלמנה ששהתה שתים ושלש שנים ולא תבעה מזונות אבדה מזונותיה השתא שתים אבדה שלש מיבעיא לא קשיא כאן ב בענייה כאן בעשירה אי נמי כאן בצנועה כאן בפרוצה אמר רבא לא אמרן אלא למפרע ג אבל להבא יש לה בעי ר' יוחנן יתומים אמרו נתננו והיא אומרת לא נטלתי על מי להביא ראיה *נכסי בחזקת יתמי קיימי ועל

דף לג: · [ד'קכא ע"ב] · דף צו:

רש"י

דתפסה כסא דכספא. ולא היה בו שיעור כתובה: מקצת כסף. לקמן במתניתין מפרש דרבי שמעון גבי מוכרת מקצת כתובתה או משכנה: כאן בעשירה. דעשירה סיכולת בידה הוא להמתין הלכך אי נמי לא תבעה לאו מחילה היא עד ג' שנים אבל ענייה מדלא תבעתן מחלתן: לנועה היא. בושה לבא לב"ד הלכך לאו מחילה היא: אלא למפרע. אותן ב' שנים שעברו אבדה: נתננו. דמי מזונות לשנה (ב) הבאה: נכסי. הבעל (וכו' הס):בחזקת יתמי. והיא המוציאה מהם ועליה להביא עדים שהודו

דף צח.

נמצאו להם מאתים בפעם אחת וליכא למימר דבתפיסה דשבעין וחמשה קמייתא שבעלת מנה כבר גבתה כ"ה ונשאר (ב) דינה על שבעים וחמשה שהרי קודם שהגיעה זמנה לגבות כבר באה תפיסה שניה ובשלמא (ג) תפיסה דלאחר מיתה (ד) שפיר לפי שחלקו תחילה ע"ה ראשונים וכמו שפרש"י ז"ל עלה דההיא דוק ותשכח וכי תימא אי תפיסה דלאחר מיתה היא היכי מהניא לכתובה כ"ל דכי אמרינן לכתובה מפקינן מינה דוקא במטלטלי דמכל מקום מחסרי גוביינה אבל במעות לא שהרי כבר נפרעה וכי תימא אם כן מאי וכן דאמרינן בדיסקא מלאה מעות היינו טעמא דרבי אלעזר דאמר אלמנה שתפסה מטלטלין כו' תרתי אשמעינן חדא דתפיסת מטלטלין מהניא למזונות ועוד דאפי' תפסה כמה [מעות] לא מפקינן מינה ולא אמרינן דאין לה לתפוס אלא לל' יום כמו שלוקח מפרנס אותה כדאיתא לקמן [דף נז.] והיינו לישנא דמה שתפסה תפסה ולסיוע הא קולא בתרייתא אמרי' שכך היה מעשה בכלתו של רבי שבתאי שתפסה כמה מעות ולא הוציאו מידה אבל לכ"ע תפסה מעות כדי סך כתובתה אין מוציאין מידה שכבר נפרעה ולפיכך אותה של שתי תפיסות אין לה ענין לדינו של הרי"ף ז"ל אבל יש לסייעו עוד מדאמרינן לעיל בפ' הכותב [דף פד.] ור"ע תפיסה לא מהניא כלל אמר רבה וכן אמר ר"נ והוא שתפס מחיים והתם במתני' בכתובה ובבע"ח איירי אלמא דתפיסה דמחיים מהניא אפי' לכתובה דדוחק הוא לומר דכי אמרינן והוא שתפס מחיים לא קאי אלא בבעל חוב ועוד יש לסייעו מדתנן בפרק האשה שנפלו לה נכסים [דף פ:] הניח פירות התלושים מן הקרקע כל הקודם בהם זכה קדם הוא זכה קדמה היא זכתה וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות והתם ודאי בשתפסה מחיים היא דאי בלאחר מיתה הויא לה סתם מתני' כרבי טרפון ודלא כהלכתא דהא קי"ל כר"ע דאמר דתפיסה דלאחר מיתה לא מהניא כדאיתא בפרק הכותב (דף פד:) אלא ודאי משמע דהכא בשמעתין בתפיסה דלאחר מיתה מיירי דמהני למזונות ולא מהני לכתובה אבל תפיסה דמחיים אפילו לכתובה מהניא וכדעת הרי"ף ז"ל וכ"כ הרמב"ם בפרק י"ח מהלכות אישות אבל ר"ח ז"ל ובעל הלכות פירשו שמועתינו בשתפסה מחיים ואפ"ה דוקא למזוני הוא דמהניא אבל לא לכתובה והם צריכים לדחות הראיות שכתבנו וכמו שדחינום ואחרים פוסקים כמר בר רב אשי דבין לכתובה בין למזוני מאי דתפסה תפסה בתפיסה דמחיים ומשמו של רש"י ז"ל אמרו דאלמנה שתפסה מטלטלין דקא אמרינן דוקא בשתפסה לה מרשות הרבים או מסימטא אבל מרשות היורש לא דכי היכי דלר' טרפון דמהניא תפיסה דלאחר מיתה לכתובה [דף פד:] לא מהניא אלא בהכי גווני הכי נמי לדידן בתפיסה דמחיים. ומיהו כל ה"מ דוקא לדינא דגמרא אבל עכשיו כבר תקנו הגאונים ז"ל דכתובה גביא ממטלטלי והוא הדין נמי דאית לה מזוני ממטלטלי ואפילו לא תפסה גביא מהם דתנאי כתובה ככתובה וכמו שכתב הרי"ף וכתב הרמב"ם בפרק הנזכר שאע"פ שתקנו הגאונים כך אינה יכולה לעכב ולומר יהיו המטלטלין מונחין בב"ד עד שאזון מהם וכו' אבל הניח קרקע יכולה היא לעכב עליהם שלא ימכרוה וכתוב בספר העיטור שכך השיבו הגאונים. ובירושלמי [בפרקין סוף הלכה ב] איפליגו באלמנה שתפסה מעות למזונותיה אי אמרינן לה חוי מה בידך או לא דגרסינן התם אלמנה שתפסה אלף זוז במזונות אין מוציאין מידה מהו מימר לה חוי מה בידך תלמידיו דרבי יונה אמרין אמרין לה חוי מה בידך אמר להו רבי יוסי בר בון מכיון שהיא עתידה לישבע בסוף אפילו חוי מה בידך לא אמרינן לה ופסק הרמב"ם בפ' הנזכר כתלמידיו דר' יונה דאמר לה חוי מה בידך: **אלמנה** ששהתה כו' בעשירה. היכולת בידה הלכך א"כ לא תבעה לאו מחילה היא עד ג' שנים אבל ענייה מדלא תבעתן מחלתן: לנועה. בושה לבא לב"ד הלכך בב' שנים לאו מחילה היא וגרסינן בירושלמי* [כאן הלכה ב] [בשלא] היה בידה משכון ר' חייא אמר בשלא לותה אבל לותה גובה למפרע אפילו ג' שנים [וכשיש] בידה משכון אפילו לא לותה גובה. כלומר כשתפסה תוך ג' שנים אבל אחר ג' מדין מחילה נגעו בה ואין תפיסתה כלום וכתב הרמב"ן ז"ל דדוקא אלמנה הוא דבעיא שתים וג' שנים והיינו דנקט אלמנה אבל אשת איש אפי' ששהתה שעה אחת ולא תבעה מזונותיה הפסידתן דבאלמנה דוקא אמרו משום דאפשר דמהזנה מדידה כגון ממלאכתה אבל אשת איש דכל נכסיה לבעלה מדידיה קא מתזנא ואפי' מכרה נכסי מלוג שלה בטובת הנאה ולא תבעה הפסידה לפי שדרכן של נשים לגלגל עם בעליהן לסייעם וה"מ לאפוקי מבעל אבל אם לא נתן לה מזונותיה ועשתה והלכה אפילו הותירה אין לבעלה עליה כלום דכל היכא דאיהו לא יהיב לה מזוני הרי משכון בידה היא תמשכנו ואינה צריכה להתגות עמו בב"ד ולומר לו איני נזונית ואיני עושה אלא כל שאין מעלה לה מזונות זכתה היא במעשה ידיה ואפילו דרך שתיקה וזו היא ששנינו אם אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה ע"כ ודינו ז"ל במכרה מנכסי מלוג צריך לי עיון דכיון דמפליגינן בין עשירה לענייה ובין לנועה לפרוצה אדרבה איכא למימר דדוקא באלמנה הוא דהפסידה לפי שאם לא מחלה המזונות לא היתה בושה לתבוע היורשים אבל באשת איש שעושה נחת רוח לבעלה איכא למימר שלא הפסידה לעולם ומש"ה נקט אלמנה: **בעי** ר' יוחנן יתומים אומרים נתננו וכו'. פרש"י ז"ל דמי מזונות לשנה (זו) הבאה. ולא נהירא דאי הכי פשיטא דלא מהימני דדמי לחוב שהוא תוך זמן [ב"ב דף ה.] שאין הלוה נאמן לומר פרעתי ועוד דאם איתא אין לך אלמנה שלא תפסיד מזונותיה [שכל שעה יאמרו פרעתי ומה הועילו חכמים בתקנתן] אלא ודאי ע"כ (ה) לא ג' מהר"ס
[מיבעיא לן אלא] ממזונות דלמפרע כגון שהיה בתוך ג' והכי נמי משמע מדפשטינא לה מדתני לוי וההיא ודאי במזונות שעברו מיירי מדתני כ"ז שלא נשאת על היתומים להביא ראיה: נכסי. הבעל בחזקת יתומים קיימי והיא המוציאה מהם ועליה להביא עדים שהודו יתומים בפניהם שלא קבלה וכל

שלטי הגבורים

א וכ"כ סמ"ג בשם הרר"י בר יצחק וכן בשם ר"ג ומיי' דאם תפסה מחיים מהניא אף לכתובה והאריך בראיות לבאר דבר הזה ולבאר דדוקא למזוני מהניא תפיסה ולא לכתובה ור"ח פסק כמר בר רב אשי ופי' דדברי רבינא שאומר דוקא למזוני ולא לכתובה מיירי בתפיסה דמחיים וכתב סמ"ג דהמסקנא היא כדברי ר"ת והלכה כמר בר רב אשי דמועלת התפיסה בין למזוני בין לכתובה מחיים והטור כתב דאפילו תפסה מטלטלין אפי' לאחר מיתה לא מפקינן מינה אבל לפי תקנת הגאונים שכתובה נגבית ממטלטלי ה"ה נמי מזונות ואפי' לא תפסה ניזונית ממטלטלין כתב מיי' לפיכך אם הניח נשים רבות אפי' נשאן זו אחר זו כולן ניזונות בשוה שאין דין קדימה במטלטלין והרמב"ן כתב דאפי' אם ניזונו' ממקרקעי אין בהם דין קדימה לפי שאין חיוב המזונות אלא לאחר מותו וכבר הגיע שעת החיוב לכולן בבת אחת וה"ל כלוה וחזר ולוה ואח"כ קנה שכולן שוין בו והכי איתא בירושלמי כתב מיי' אם הניח בעלה מטלטלין ולא תפסה אותן היורשים מוטלין אותן והן מעלין לה מזונות ואינה יכולה לעכב ולומר יהיו המטלטלין מונחים בב"ד שאזון מהם שמא יאבדו ולא יהיה לי מזונות ואפי' התנית עליו בפירוש שתזון מן המטלטלין אינה מעכבת אבל אם הניח קרקע יכולה לעכב עליהם שלא ימכרוה ואם מכרוהו אינה מוציאה מיד הלקוחות שאין האשה והבנות ניזונות אלא מנכסי בני חורין ע"כ ולענין דמי הקרקע שמכרו שבידם לרבינו האי שכתב קדמו הבנים ומכרו בנכסים מועטים שהבנות ניזונות מדמים שבידם הכא נמי ניזונת מהדמים ולדעת הרא"ש אינה ניזונת מהם תפסה הרבה מטלטלין בשביל מזונותיה אין מוציאין מידה וקאמר בירושלמי מהו למימר לה חוי מה שבידך תלמידי ר' יונה אמרי לה חוי מה שבידך א"ל ר' יוסי בר' בון כיון שיש לה לישבע אפי' חוי מה שבידך לא אמרי' לה וכתב ריב"א דוקא שהדבר ידוע שתפסה פחות מכדי כתובתה אבל אם היורשים אומרים שתפסה יותר מכדי כתובתה צריכה לישבע מה שתפסה ואפי' תפסה פחות מכדי כתובתה אם באה אח"כ ואמרה אכלתי הכל צריכה לישבע וכן יראה מדברי מיי' שכתב אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתזון בהם בין שתפסה מחיים ובין שתפסה אחר מיתה אפי' שתפסה ככר זהב אין מוציאין מידה אלא שכותבין לה ב"ד שתפסה ופוסקין לה מזונות ומחשבין עמה והיא ניזונית ממה שבידה עד שלא יהיו לה מזונות או עד שתמות ויקחו היורשים הנשאר ע"כ וכ"כ הר"ם מרוטנבורק אפי' תפסה הרבה יותר מכתובתה אין מוציאין מידה ואין משביעין אותה אבל אם אח"כ שואלת מזונות יותר אפי' אם לא תפסה יותר מכתובתה אלא שתפסה יותר ממה שראוי להגבות בב"ד בפעם אחת דהיינו מזון ל' יום לא יהבינן לה עד שתשבע שמשביעין אותה שלא נשאר בידה ממה שתפסה ולא נתנה ולא בזבזה ממנו כלום והרא"ש כתב מתוך דברי מיי' יראה שפוסק כתלמידי ר' יונה שאומרים לה חוי מה שבידך וכן מסתבר לגזור ע"כ אבל לעולם אין משביעין או תם עד שתתבע יותר: ב וכ"כ הרא"ש והרמ"ה כתב דבענייה לאחר הוי מחילה בשתי שנים: ג ואפי' מצאים שעברו אם יש לה משכון מהיורשים או שלוה ממקום אחר לא הוי שתיקתה שתיקה:

הגהות הב"ח
(א) אלא מאי דתפסה תפסה הכא נמי מאי דתפסה תפסה כצ"ל: (ב) ונשאר שעבודה על ע"ה דינר כצ"ל: (ג) כ"ב אי: (ד) כ"ב קאמר: (ה) לא איירי אלא ממזונות כצ"ל:

הגהות חו"י
(א) בסי' שעב: (ב) התוס' לא פירשו כן:

[בד"ס הגירסא בירושלמי רבי חייא אמר כו' אפי' ג' שנים כשאין בידה משכון. היה בידה משכון אפי' לא לוותה גובה]

א מיי' פי"א מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רז:

וכל זמן שלא תביא עדים לא תגבה: או דילמא נכסי בחזקת אלמנה קיימי. דרבנן העמידו הנכסים בחזקתה למה שהוא משועבד לה מתנאי ב"ד כדי שלא יוכלו יורשין לומר פרעתי. ותמהני מאי קא מיבעי ליה לר' יוחנן והא איהו הוא דאמר בסוף פ"ק דמציעא (דף יז:) דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום כלומר שאינו נאמן לומר פרעתי ומזונות תנאי ב"ד נינהו ואפשר דמשום דמזונות עשוין לפרוע בכל יום קא מיבעיא ליה: נשאת. והיא באה לתבוע מזונות של שנים שעברו: עליה להביא ראיה. דמשנשאת אין הנכסים ברשותה והרב הרמב"ם כתב בפרק ח' מהלכות אישות [על היתומים להביא ראיה או] תשבע שבועת

רש"י

שהודו היתומים בפניהם שלא קבלה וכל זמן שלא תביא עדים לא תגבה או דילמא בחזקת אלמנה קיימי שהרי נשתעבדו לה בתנאי ב"ד: נישאת. והיא באה לתבוע מזונות של שנים שכבר עברו: עליה להביא ראיה. דמשנשאת יצאו הנכסים מרשותה: מהו שתחזור. ותטרוף אותן קרקעות עצמן: ארמלתא דזבין. שדה יתומים למזונות או לכתובה וכותבין ללוקח אחריות: [אחריותא איתמי. אחריות] הלקוחות חוזר ליתומים שהרי עליהן היה החוב: טרפא. והם יחזרו על היתומים: מוכרת והולכת. למזונות עד שלא יותר קרקע ליורשים אלא שיעור כתובה: וסמך לה. ואותו השאר יהיה סמך לה לגבות משם כתובתה: מוכרת לשנים עשר חדש. כדי מזונות של שנה תמכור ביחד והלוקח לא ימסור כל המעות אלא דמי מזונות של ל' יום שאם תנשא תחזיר מה שבידו ליורשים: זבין ולא איצטריכו ליה זוזי. מכר שדהו ואנו יודעין שהיה חפץ לקנות שדה פלונית או פרקמטיא פלונית באותן המעות: ולא אצטריכו ליה זוזי. שהמוכרין חזרו בהן: אדעתא למיסק. ולא גילה שלא אמר בפירוש:

נר מצוה

היסת ותיטול וכתב הרשב"א ז"ל דאפשר שזה מהסכמת הגאונים ז"ל שהסכימו דכל שאינו טוען בגופו של דבר אע"פ שהוא תפוס בידו כגון משכון אינו נאמן עליו אלא בשבועה כעין שבועת הנוטלין וגם זו אינה מוחזקת בגופן של נכסים שיהא לה חלק בגופן אלא מחמת שעבוד ולפיכך אינה נוטלת אלא בשבועה ואין זה נכון שא"כ היה לו לומר שתשבע שבועת המשנה כשאר הנשבעין ונוטלין בנקיטת חפץ ולא סגי לה בשבועת היסת אלא ודאי טעמו ז"ל דכיון דנכסי בחזקת אלמנה קיימי הרי היתומים כבאין להוציא והיא כופרת הכל ולפיכך נשבעת היסת: מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף. אותן הקרקעות עצמן לכתובתה: ארמלתא דזבין. שדה יתומים למזונות או לכתובה וקבלה עליה אחריות: אחריות איתמי. אחריות הלקוחות חוזר על היתומים שהרי עליהם היה החוב: טרפא. והם יחזרו על היתומים: או דילמא מצי אמר לה נהי דאחריות דעלמא לא קבלית עילוך אחריות דנפשיך קיבולי קבילת. ואיפשטא בעיין הכי ומהא שמעינן שהמוכר שדה לחבירו שלא באחריות דחייב באחריות דנפשיה דהא אלמנה כמוכר שלא באחריות דמי דאחריותא איתמי ולא עליה ואפ"ה מסקינן דאחריות דנפשה קבילה *) מיהו דוקא בזכות שיש לו בשעת מכירה אבל בא לו זכות לאחר מכאן ואילך חוזר עליו דהרי זה כאילו הלוהו אחר כך: וכתב הרא"ה ז"ל דדוקא באלמנה הוא דאמרינן דאחריות דנפשה קבולי קבילה לפי שמוכרת לעצמה אבל אפוטרופסי יתומים כיון שאין מוכרין לעצמן אלא לצורך היתומים לא אמרינן דאחריות נפשייהו קבילו אלא חוזרין וטורפין בחובם דאע"ג דבפרק חזקת (דף נ:) מוכח שכל העושה מעשה במה שיש לו זכות עליו לאיבד זכותו דאמר התם והא אית לי סהדי דאתאי אמלכי בך ואמרת לי זיל זבין ומהדר דאמרי' השני

שלטי הגבורים

א וכתב מיי' ס"ה שבועת היסת ונוטלת :

ב כתב מיי' והם נשבעין שבועת היסת ונפטרים. וכתב הרא"ש מדלא משכח דעליה להביא ראיה אלא בנישאת ש"מ דאם פרעו לה כתובתה בב"ד דעל היתומים להביא ראיה על מזונות שעברו : לשון ריא"ז:

ג אלמנה שמכרה מנכסי היתומים וכן ב"ד שמכרו נכסי היתומים לצורך אחד מן הדברים שראוין למכור בשבילם ונטרף אותו קרקע מן הלקוחות אחריות הלקוחו' על היתומים כאילו מכרו לו היתומים עצמן כשהם גדולים ומז"ה כתב שאין אחריות הלקוחות על היתומים אלא כשנטרף הקרקע מהם ע"י בע"ח של יתומים אבל אם נמצא הקרקע גזול ובא הנגזל וטרפה אין צריכין לקוחות לילך על היתומים אלא נוטלין מעותיהם מן האלמנה לפי שהיה מקחן מקח טעות ולדברי המורה אע"פ שנמצא הקרקע גזול אין דרך הלקוחות על האלמנה אלא על היתומים ואם לא ימצאו נכסים ליתומים הפסידו ודברי המורה עיקר והאלמנה שמכרתו לצורך מזונותיה אינה יכולה לחזור ולטרוף אותו הקרקע לצורך שעבוד כתובתה הואיל והיא עצמה מכרתו :

ד ולא נהירא להרא"ש אלא לעולם ניזונית והולכת עד שיאכלו בנכסים כדי כתובתה ונוטלת בכתובתה וכ"כ הרמב"ם :

ה וכתב בעל העיטור ומסתבר דוקא קרקע שאינו ראוי לימכר דבר אבל מטלטלין בזמן הזה אין למכור אלא חפץ (א') [חפץ]: נ"ל מתיבתא. כי אמרי' מוכרת לו' חדשים בלא בב"ד הדיוטות לאלתר דסבירא שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד אבל מכאן ואילך מוכרת בב"ד אפי' לכמה שנים עד שתטול כתובתה וה"מ שתמא אבל היכא דיהיב רשות לזבוני ואיתזוני מוכרת אפי' שלא בב"ד הדיוטות ולא ברירא לן ומסתבר לעולם אינה מוכרת אלא לו' חדשים ע"כ וכל זה אינו אלא כשהיא מוכרת או לא הרשוה למכור אלא כדי מזונות ו' חדשים אבל כשב"ד מוכרין אין קצבה לדבר אלא הכל תלוי לפי ראות עיניהם מה שהוא תועלת היתומים : ו וכתב הרא"ש גבי זבין ולא איצטריכו ליה זוזי דהדרי זביני דוקא בדגלי דעתיה בשעת המכר שלצורך כך וכך הוא מוכר אבל אי שתק בשעת המכר אע"פ שגילה דעתו קודם לכן הוו דברים שבלב ואינם דברים כדגרסי' בקדושין ההוא גברא דזבין נכסי' אדעתא למיסק לארעא דישראל וכו' אמר רבא דברים שבלב אינם דברים ויש דברים שאין מועיל בהם גלוי דעת עד שיתנה בפירוש כגון היכא שאין

ועל האלמנה להביא ראיה או דילמא נכסי בחזקת אלמנה קיימי ועל היתומים להביא ראיה
ת"ש דתני לוי אלמנה כל זמן שלא נשאת על
א היתומים להביא ראיה נשאת עליה להביא
ב ראיה:*בעו מיניה מרב ששת מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף בכתובתה קא מיבעיא להו בדרב יוסף דאמר רב יוסף ארמלתא דזבין אחריותא איתמי ובי דינא דזבין אחריותא
ג איתמי מאי מי אמרינן כיון דאחריותא איתמי טרפא או דילמא מצי אמר לה נהי דאחריותא דעלמא לא קבלית עליך אחריות דנפשיך קבולי קבילת א"ל רב ששת תניתוה [א] מוכרת והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר שמע מינה שיירה אין לא שיירה לא מהא שמעינן דלית לה לזבוני אלא (א) כדי כתובתה אבל יותר מכדי כתובתה לא וקשיא
דף קז: לן הא דגרסינן בפרק שני דייני גזירות* האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי רצתה ניזונת רצתה גובה כתובתה אמרה גרשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה ואוקמה שמואל בששמעו בו שמת ומקשינן ומ"ש עד כדי כתובתה ופרקינן איהי (א) אפסדה אנפשה דאמרה גרשני בעלי ושמעינן מינה דאי לא אמרה גרשני בעלי ניזונת והולכת עד לעולם ואשכחנן פירוקא למקצת רבואתא
[ד"קכב ע"א] דאמרי הא דאמרי' עד כדי כתובתה בנכסים מועטין °והך אחריתי בנכסים מרובין והאי פירוקא דחיקא הוא ולא אשכחן ליה עיקר ועוד כמה הן נכסים מרובין וכמה הן נכסים מועטין בהאי דינא הלכך ליכא למיסמך על האי פירוקא ואנן מסתברא לן פירוקא דהאי קושיא הא דתניא מוכרת והולכת עד כדי כתובתה אבל יתר מכדי כתובתה לא בדלא אפשר לה לאתזוני אלא ממקרקעי הלכך לית לה לזבוני אלא כדי כתובתה והך אחריתי דשמעת מינה ניזונת לעולם מיירי בדאפשר לה ד לאתזוני מפירי דמקרקעי ומאגרא דבתי ומאי דדמי ליה ודייקינן
דף צז. מדקתני בהאי מתניתא מוכרת ובהך לא קתני מוכרת אלא ניזונית: *כיצד מוכרת אמר רב דניאל בר רב קטינא אמר רב הונא מוכרת לשנים עשר חדש ולוקח
גד"ס הג' לו' חדשים וכן לקמן מפרנס אחד לשלשים יום ורב יהודה אמר מוכרת *לו' חדשים ולוקח מפרנס אחד לשלשים יום ה אמר אמימר הלכתא מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחד
לשלשים יום איבעיא להו זבין ולא איצטריכו ליה זוזי ו מהו הדרי זביני או לא הדרי והלכתא זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הדרי זביני והוא דגלי ז אדעתיה דמשום דצריך לזוזי למעבד בהו כך וכך הוא דמזבין אבל אי לא גלי אדעתיה לא מחייב לוקח לאהדורי ליה משום דהוו דברים שבלב ח ודברים שבלב אינן דברים
דף מט: כדגרסינן בקדושין בפ' האיש מקדש* ההוא גברא דזבינינהו לנכסי אדעתא למיסק לארעא

נח לי והראשון קשה ממנו ואמרי' עלה דבין לאדמון בין לרבנן טענתיה טענה דדיבורא מיקרי ואמר ומשמע מהתם דדוקא דיבורא הא אם עשה מעשה אבד את זכותו והכא נמי אפוטרופסין עושין מעשה לא דמי דאין הכי נמי שכל העושה מעשה שהוא מוכיח הפך מה שהוא טוען לאבד את זכותו אבל הכא שאינו טוען בגוף הקרקע כלום אלא שיש לו שעבוד עליו מה איכפת לו אם הקרקע ביד זה או ביד אחר הילכך ודאי אפוטרופסין דמו לב"ד שמכרו דליכא למימר דאחריות דנפשייהו קבולי קבילו: **אמר** להו רב ששת תניתוה מוכרת והולכת. למזונות עד שלא יותר קרקע ליורשין אלא שיעור כתובתה: וסמך לה. ואותו השאר יהא סמך לה לגבות משם כתובתה: וכתב הרי"ף ז"ל מהא שמעינן וכו'. ואין דבריו מחוורים דכי קתני מוכרת והולכת עד כדי כתובתה לאו למימרא שלא תהא רשאה למכור למזונות אלא כדי כתובתה ותו לא אלא עלה טובה קמ"ל שלא תמכור הכל (אלא) לצורך מזונות שאם תעשה כן אפשר דאתי מלוה בשטר ויטרוף הדמים מיד הלקוחות ואינה יכולה לחזור לטורפן מחמת כתובתה דהוו להו מטלטלי ולא משתעבד לכתובתה [ומש"ה] קאמר שתשייר (בכתובתה) [במכירתה] כדי כתובתה כדי שתוכל לגבותו מחמת כתובתה ולא יוכל להפסידה מלוה בשטר וכן פירשו בתוס' והראב"ד ז"ל [וכן פירש"י] דעד כדי כתובתה עד שתשייר כדי כתובתה קאמר ואף במקצת נוסחי הלכות מצאו כתוב כך שחזר בו הרי"ף ז"ל בסוף ימיו והגיה כן. וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק י"ח מהלכות אישות: **מוכרת** לי"ב חדש. כדי מזונות של שנה תמכור יחד והלוקח לא ימסור לאשה המעות אלא דמי המזונות של חדש בחדש שאם תנשא יחזיר מה שבידו ליורשין: זבין ולא איצטריכו ליה זוזי. שחזרו בהם המוכרין אבל נמלך הוא שלא לקנות אותו דבר משמע דבהא לא איבעיא לן דפשיטא דלא הדרי זביני ודוקא בדגלי דעתי' וכו'. כלומר שאע"פ שלא מכר על תנאי זה בשעת המקח מיהא אמר שאינו מוכר אלא על דעת לקנות ודוקא שאמר כך בשעת המקח אבל אם לא אמר כן בשעתו אע"פ שאמר קודם לכן לאו כלום הוא דהוו להו דברים שבלב: כדגרסינן בקדושין כו'. וכבר פירשתי הני עודדי בפרק

*) ע"ל פ"י בסי' שנ"ה בר"ן בד"ה ההוא גברא כו' (ג"א)

אין מוכיח על דעתו אי לאו דאתני וכיון דבעי תנאי בעי תנאי כפול ויש דברים שאפי' גלוי דעת א"ל משום דאיכא אומדנא דמוכח ואפי' לא גילה דעתו בשעת המעשה לא הוו דברים שבלב משום דבלאו גלוי דעת אנן סהדי דלהכי כיון כגון שטר מברחת דלעיל ולקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה דלעיל והכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופוס בפ' יש נוחלין ושכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים בפ' מי שמת וההוא דשמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים וכן המקדש אחותו וכן סבלונות וקדושין וכן נדרי זרוזין בפ"ד דנדרים כל אלו אומדנא דמוכח איכא הלכך אפי' גלוי דעת לא בעו לא בשעת מעשה ולא קודם לכך אבל זבין ולא אצטריכו ליה זוזי וההוא גברא דזבין נכסי' אדעתא למיסק לארעא דישראל אע"ג דגלי דעתיה מעיקרא וידוע לכל שלדעת כן הוא מוכר בעינן גלוי דעת בשעת מעשה דליכא אומדנא דמוכח כולי האי בלא גלוי דעת דהרבה פעמים אדם מוכר קרקעותיו ואין ידוע למה הוא מכרו הא דאמרי' הדרי זביני היינו דוקא היכא דלא אצטריכו ליה זוזי מחמת דבר שנתחדש אח"כ כגון בצורתא דהוה בנהרדעא וכו': ז ופירש"י דוקא במוכר קרקעותיו לפי שאין דרך בני אדם למכור קרקעות שהוא מתפרנס מהם אם לא יהיה דעתו לעקור דירתו מכאן אבל מכר כל מטלטלין אפי' אי אמר בשעת המכר על דעת לילך לא"י ולא הלך המקח קיים אם לא שהתנה לפי שפעמים אדם מוכר מטלטלין אפי' שדעתו לישאר כאן ואם פירש בשעת המכר על דעת לדור במקום פלוני והלך שם וצר לו המקום מלדור שם המקח קיים כיון שעלה ואם יארע לו סכנה בדרך שאינו רשאי לילך שם אלא בחבורה המכר בטל שלא היה בדעתו אלא על תנאי שיוכל לילך שם בלא שום אונס וכיון שאינו יכול לילך בלא חבורה הוי אונס וכן הדין נמי במוכר חפץ לקנות בדמיו דבר ידוע ולא איצטריכי ליה זוזי אם אמר בשעת מכר שלדעת כן הוא מוכר המכר בטל אע"פ שלא התנה ואי לא אמר הוי דברים שבלב והמקח קיים. וכתב ר"ת דוקא במוכר קרקע הוא דהוי האי דינא אבל לא במטלטלי אלא כיון שמשך קנה ושוב אין המוכר יכול לבטלו ודוקא דלא איצטריכו ליה זוזי משום דבר שנתחדש אח"כ כההוא בצורתא דהוה בנהרדעא זבננהו לאפדנייהו למיזבן חטי ולבסוף אתו חטי או שמכר נכסים לקנות דבר ידוע ואח"כ חזר בו המוכר ולא רצה למוכרה לו אבל אם הוא חזר בו בעצמו ולא רצה לקנות אותו הדבר שמכר נכסיו בשבילו כדי לקנותו המקח קיים. כתב הרמב"ם ז"ל מי שהקנה לחבירו והתנה עליו ע"מ שתתן זה המקח או תמכרנו לפלוני או תתנה לאותו פלוני קנה ואם לא קיים התנאי אלא מכרו לאחר או שלא מכרו או נתנו בזמן שקבע לו לא קנה: לשון ריא"ז ח ולא אמרו דברים שבלב אינם דברים אלא במכר שהוא מכר לו לזה במעותיו אין לנו לילך אחר דברים שבלב אבל במתנה אנו הולכים אחר דברים שבלב שאם אנו מכירין דעתו שאינו גומר ומקנה בלבו אין מתנתו מתנה שהרי שכ"מ אע"פ שנתן נכסיו במתנה סתם הואיל ואנו מכירין שאינו נותן אלא על דעת שימות אם עמד מחוליו חוזר ממתנתו כמו שיבאר מז"ה בפסקיו:

הגהות הב"ח

(א) דאפסדה כצ"ל: (ב) נ"ב ירושלמי: (ג) נ"ב וכן פי' רש"י וכל המחברים והשיגו על הרי"ף והר"ן כתב שהרי"ף עצמו חזר בו והגיה בסוף ימיו:

הגהות חו"י

(א) עיין באמרי צ"ל עד כדי כתובה יאמר כדי כתובתה: ד"ת מ"ז

המאור הגדול

[דף צ"ו ע"ב] **רבי** יוסי או' מר מוכרת וכותבת סתם וכך כתה יפה.(ג) בא מלוה בשטר אומרת לכתובה מכרתי בא מלוה על פה אומרת למזונות מכרתי:אמר להו רב ששת תניתוה מוכרת והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר.כתב הרי"ף ז"ל מהא שמעי' דלית לה לזבוני אלא עד כדי כתובתה אבל יותר מכדי כתובתה לא ולא היא [illegible] כלומר

(ג) עד כדי שלא ישתייר מן הנכסים אלא כשיעור כתובתה שתגבה מהן כתובתה בבת אחת וקמ"ל שיירה אין לא שיירה לא שאם מכרה הכל אין לה לחזור ולטרוף לכתובתה מה שמכרה למזונות ולעולם ניזונית והולכת כל מה שתרצה ובריית' דשני דייני גזירות מוכחת כן וכל הפירוקים שכתב עלה הרי"ף ז"ל אינם:

השגות הראב"ד

א] **עוד** כתב הרב ז"ל בעניין מה שאמר מוכרת והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר כו' דקשיא ליה בההיא דשני דייני גזירות אמרה גרשני בעלי מתפרנסת והולכת עד

ספר הזכות

כתוב בהלכות מוכרת והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר ש"מ שייר אין לא שייר לא מהא שמעינן דלית לה לזבוני אלא עד כדי כתובתה אבל יותר מכדי כתובתה לא. וקשיא לן הא דגרסי' בפרק

בפרק האיש מקדש: **מתני'** אלמנה בין מן האירוסין. שאין לה מזונות ומוכרת לכתובתה: בין מן הנשואין. שהיא מוכרת למזונות מוכרת שלא בב"ד: ר"ש אומר מן הנשואין. שהיא מוכרת למזונות מוכרת שלא בב"ד שא"א לה להיות יושבת [ומתענה] עד שיזדקקו לה ב"ד אבל מן האירוסין שאין מכירתה אלא לכתובה לא תמכור אלא בב"ד ואחרים פירשו דר"ש סבר דמן הנשואין דאית לה מזוני מוכרת שלא בב"ד אפילו לכתובתה כדי שתפסיד מזונות: **גמ'** אינה צריכה ב"ד מומחין אבל צריכה ב"ד הדיוטות כגון גברי דמהמני כו'. כלומר שאין פי' הדיוטות בכאן כמו שמתפרש בעלמא שפירוש הדיוטות כל מקום דאיכא חד דגמיר וסביר ותרי דמסברי להו וסברי דא"כ פשיט' דטפי מהכי אינה צריכה דבכל דיני ממונות סגי בהכי אלא הכא קרי מומחין למאי דקרי בעלמא הדיוטות וקרי הדיוטות להדיוטים גמורי' אלא שבקיאין בשומא: **בשלמא** מן הנשואין משום מזונות. כלומר משכחת לה שמוכרת [שלא] בב"ד למזונות כדי שלא תהא יושבת ומתענה: אלא מן האירוסין מ"ט. לא אטרחוה רבנן בבי דינא ככל שאר מוליאי שט"ח כך פרש"י ז"ל ואחרים פירשו בשלמא מן הנשואין מוכרת אפילו לכתובתה שלא בב"ד כדי שתפסיד מזונות ולא נהירא בשלמא לר"ש איכא לפרושי הכי כמו שכתבתי במשנתינו כיון דסבירא ליה שמפסדת מזונות במקצת כתובה אבל לרבנן שאינה מפסדת אלא בכל הכתובה וכדחי' לפלוגתייהו בסמוך מה הועילו בתקנתן הרי היא יכולה להזהר שתשייר קצת לכתובתה ותמכור השאר שלא בב"ד ולא תפסיד מזונות אלא כפרש"י ז"ל עיקר: **עולא** אמר משום חינא. פרש"י ז"ל שיהו בעליהן לחן בעיניהם ולא ימנעו הנשים מלינשא לאנשים ורבינו חננאל ז"ל פירש כדי שתהא נדונית לנשים שבשבילה ימלאו חן בעיני האנשים וישאו אותם וכן פירש הרי"ף ז"ל לקמן בפרקין וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מהלכות מלוה ולוה ועיקר וכ"מ שאם נשאת אינה מוכרת אלא בב"ד שהרי ביטל חן שלה וכן נמי בהא

[דף קכב ע"ב]

נר מצוה

לארעא דישראל ובעידן דזבין לא אמר ולא מידי אמר רבא הוו דברים שבלב ודברים שבלב אינן דברים *ההוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לא"י סליק ולא אתדר ליה אמר רבא כל דסליק אדעתא דלמידר והא לא אתדר ליה איכא דאמרי אדעתא למיסק הוא והא סליק ליה *ההוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לא"י לסוף לא סליק א"ר אשי אי בעי סליק איכא דאמרי אי בעי לא סליק (א) איכא בינייהו כא דאתייליד אונסא באורחא: **מתני'** אאלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד ר' שמעון אומר מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד מן האירוסין לא תמכור אלא בב"ד מפני שאין לה מזונות וכל שאין לה מזונות אינה מוכרת אלא בבית דין: **גמ'** גרסינן בפרק אלו מציאות* אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אינה צריכה בתי דינין מומחין אבל צריכה בתי דינין א הדיוטות כגון גברי דמהימני ובקיאי בשומא: בשלמא מן הנישואין משום מזוני *אלא מן האירוסין מאי טעמא עולא אמר (א) משום חינא *ורב יהודה אמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד מאי בינייהו איכא בינייהו גרושה אמר רבה בר ירמיה ספא אמר שמואל °כל מקום בשאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה וה"מ שעב בחיי בעלה אבל אחר מיתת בעלה לא: **מתני'** גמכרה כתובתה או מקצתה משכנה כתובתה או מקצתה נתנתה לאחר או מקצתה לא תמכור את השאר אלא

רש"י

דברים שבלב אינם דברים. לבטל מה שאמר בפיו ומיירי שנאנס ולא עלה לכך אם פירש בשעת מכירה דאדעתא למיסק זבין לא היתה מכירתו מכירה: דזבנינהו לנכסיה אדעתא למיסק. ופירש כך בפירוש דאדעתא דהכי עבד: ולא מיתדר. לא היה יכול לדור שם אי מחמת יוקר מזונות או לא מצא דירה: והא לא איתדר. והוה כמאן דלא מצי סליק והדרי זביני: אי בעי הוה סליק. ובדידיה קיימא ולא בטלה זביני: אי בעי לא סליק. בתמיה כלומר מי אנסו: איכא בינייהו דאיתייליד ליה אונסא. שמע שליסטים באין לישנא קמא לא הדרי זבינא והכי קאמר דאי בעי למיסרח בתר שיירתא הוה סליק לישנא בתרא כיון דמתמה איתמוה משמע שלא היה לו שום עיכוב אבל אם היה לו צד עיכוב לא הוה זביניה זביני: **מתני'** בין מן האירוסין. שאין לה מזונות ומוכרת לכתובתה בין מן הנשואין שמוכרת למזונות מוכרת שלא בב"ד: ר"ש אומר מן הנשואין. שהיא מוכרת למזונות מוכרת שלא בב"ד: **גמ'** אלא מן האירוסין מ"ט. לא אטרחוה רבנן לבא לב"ד ככל שאר מוציאי שט"ח: משום חינא. שיהא לבעלים חן בעיניהן ויכשאו הנשים לאנשים: גרושה. שייך ביה נמי משום חינא אבל הוא חפץ שתתבזה בב"ד: מגורשת ואינה מגורשת. כגון שזרק לה גט ברשות הרבים ספק קרוב לו ספק קרוב לה: אבל לאחר מיתת בעלה. אין היורשין חייבין במזונותיה: **מתני'** לא תמכור את השאר כו'. ר' שמעון קאמר לה דאמר אינה מוכרת [שלא] בב"ד אלא רק למזונות וזו כיון שגבתה מקצתה אין לה מזונות והכי מוקי לה בגמרא כרבי שמעון:

דאמרי' התם [בערכין דף כג.] דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אלא לבע"ח שיש בו רבית ולכתובת אשה משום חינא דוקא בשלא נשאת אבל נשאת לא שהרי ביטל חן שלה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהל' מלוה ולוה: **איכא** בינייהו גרושה. דלמ"ד אין אדם רוצה וכו' לא קפיד בה אבל למ"ד משום חינא שייך בה ואמרי' בגמ' דסיפא דאידך מתני' דתנן וגרושה לא תמכור אלא בב"ד לרב יהודה אתיא אפילו לרבנן ולעולא ר' שמעון היא ולא רבנן ואמרינן נמי בגמ' דכשם שמוכרת שלא בבית דין כך יורשי כתובתה מוכרים שלא בבית דין ואליבא דרב יהודה כל יורשין שלה בין אנשים בין נשים מוכרין שלא בב"ד דלפי שאין אדם רוצה ג"כ שיתבזו יורשיה בב"ד [אבל] למ"ד משום חינא דוקא כגון שירשתה בתה או אחותה שהן נקבות וצריך לחוש לחן שלהן שיהיה להן דבר שינשא בו. ולא איפסק' הלכא אי כרבנן אי כעולא אי כרב יהודה וכתב הרשב"א ז"ל דמסתברא כעולא דאמר משום חינא ואפילו גרושה נמי דרב יהודה אזיל לטעמיה דאמר משמיה דרב אסי בריש פרק שום היתומים [דף כב:] דאין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהן דלית ליה לרב יהודה טעמא דחינא ואנן קי"ל כר' יוחנן דאמר התם ולכתובת אשה משום חינא וכעובדא דמרימר דהתם דאגבי כתובה לגרושה מנכסי דיתמי ואתקיפו עלה מהא דאמר רב יהודה אמר רב אסי דאין נזקקין אא"כ היתה רבית אוכלת בהם ואמרי' ואפי' רבי יוחנן לא אמר אלא באלמנה דקא מפסדה מזונא אבל גרושה לא והדר להו אנן להאיא דרבי יוחנן משום חינא מתני לה וכמו שהביא כל זה הרי"ף ז"ל בסמוך [סי' שעח] וההיא סוגיא דהתם בטעמא דחינא ריהטא דאמרי' התם אמר לך רב פפא אי בעית אימא בכתובה ומשום חינא ולפ"ז אפי' גרושה מוכרת שלא בב"ד מומחין [אבל הרמב"ם כתב בפי"ז מהלכות אישות אבל הגרושה לא תמכור אלא בב"ד מומחין] ואין דעת הרי"ף ז"ל נראה כן שלא הכריע בכאן כלום וכתב בסמוך מסקנינו כלורתה וגרושה לא תמכור אלא בב"ד אלמא סבירא ליה כרב יהודה דמתני' אתיא אליביה אפי' לרבנן ואיתי מחלקים ואומרים דנהי דאית לן טעמא דחינא לגבי נזקקין לנכסי יתומים הייט דוקא התם לפי שתפסיד הרבה בהמתנה אבל למכור שלא בב"ד לית לן ההוא טעמא לפי שאפשר לה בבית דין ומשום הכי קי"ל כרב יהודה הכא וגרושה לא תמכור אלא בב"ד ולגבי נזקקין לא קי"ל כוותיה ולפיכך פסק הרמב"ם ז"ל דנזקקין משום חינא בפי"ב מהלכות מלוה ולוה וכאן כתב שהגרושה לא תמכור אלא בב"ד מומחין ואין טעם זה מחוור לי דבשלמא אי לא אמרה רב יהודה גופיה התם אלא אמורא אחרינא שפיר אבל כיון דחזינן דרב יהודה אפילו בנזקקין לא חייש לחינא משמע דהכא לטעמיה אזיל דלא חייש לחינא כלל וכיון דהתם לא קי"ל כוותיה מאן פליג לן דלימא דבהא מיהא נקטינן כוותיה ול"ע (א): **כל** מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת. כגון זרק לה גיטה ספק קרוב לה ספק קרוב לו ברה"ר: וה"מ בחיי בעלה. משום דמעוכבת בשבילו מלינשא אבל לאחר מיתה לא (ב) דלמא גרושין הוו דמספיקא לא מפקינן ממונא: **מתני'** לא תמכור השאר כו'. מוקמינן לה בגמ' כר"ש דאמר דאינה מוכרת שלא בב"ד אלא למזונות וס"ל דכיון שגבתה מקצתה אין

הגהות הב"ח
(א) נ"ב מאי בינייהו: (ב) דלמא גירושין הוו ואין לה מזונות כצ"ל:

שלטי הגבורים
א ב"ד הדיוטות כתב ר"ת ג' אנשים בקיאין בשומת קרקע ואם מכרה בלא ב"ד הדיוטות כתב ר"ת שמכרה בטל ומיי' כתב גבי מוכרת למזונות שקיים ושבועת שלא זלזלה והרא"ש כתב בתשובה כר"ת :

ספר הזכות

[illegible]

השגות הראב"ד

[illegible]

א מיי' פי"ז מהל' אישות סמג לאוין קע טור אה"ע סי' קא:

לה מזונות: וחכ"א מוכרת היא לכתובתה אפילו לפרקים ואעפ"כ מוכרת בינתים למזונות שלא בב"ד וכותבת בשטר המכירה למזונות מכרתי. ומפרש' לעיל בגמ' דעלה טובה קמ"ל כי היכי דלא לקרו לה רעבתנותא כלומר כדי שלא יהו ב"א סבורין שהכל מכרה לצורך מזונות: וגרושה לא תמכור לכתובה אלא בב"ד. למ"ד טעמא משום דאין אדם רוצה שתתבזה כו' הא לא איכפת ליה ודברי הכל היא ולמאן דאוקי טעמא משום חינא הא ר"ש היא ומדקתני נתנתה לאחר משמע דדוקא לאחר אבל מחלתן ליורשין יש לה מזונות והכי איתא בירושלמי [פרק ז הלכה ב] דגרסי'

נר מצוה

התם רב יהודה בשם שמואל אלמנה שמחלה כתובתה ליורשים יש לה מזונות כו' עד לא דייך שהפסידתה כתובתה אלא שתבריחנה ממזונותיה אבל הרשב"א ז"ל כתב דלפום גמרין לא משמע הכי דלקמן בפרק הנושא (דף קד:) אמרינן בעובדא דרב חייא אריכא דאמרה ליה הב לי מזוני ואמר לה לא מזוני אית לך ולא כתובה אית לך והתם מתורת מחילת כתובתה אתינן עלה דכיון שלא הזכירה תוך עשרים וחמש שנה מחלה אותה אלמא דמוחלת כתובתה ליורשין אין לה מזונות. ודאמרי' בפרק נערה שנתפתתה (דף נג.) אי לאו דאמרה גברא רבה הוה אמינא מטיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו דלמא ההוא במוחלת כתובתה לבעלה דוקא דסומכת היא עליו שלא ימנע מזונותיה ולא מחלה להו אבל במוחלת ליתומים כיון שאין לה עליהם כתובה הא איסתלק' מביתייהו לגמרי ואין לה עליהם [אפילו] מזונות ולפיכך יש לומר דכי תנא הכא נתנתה לאחר רבותא קמ"ל דאפילו נתנתה לאחר אין לה מזונות וכ"ש כשמחלתה ליורשים וכבר כתבתי בפ' נערה שנתפתתה [סי' רנ"ב ד"ה מוחלת] בזה דעת אחרת וענין אחר בעובדא דחמתיה דרב חייא אריכא: גמ' מכרה כתובתה כולה אין לה מזונות דברי ר"מ. אבל מקצתה יש לה מזונות: לית דחש לה לדר"ש דאמר. (ב) דמקצת כסף הנשאר [בכתובתה איננו] ככל כסף ואין לה מזונות אלא הלכתא כרבנן דסברי מקצת כסף הנשאר הרי הוא ככל כסף ויש לה מזונות: מוכרת שלא בב"ד

אלא בב"ד וחכמים אומרים מוכרת היא אפילו ארבעה או חמשה פעמים ומוכרת למזונות שלא בבית דין וכותבת למזונות מכרתי וגרושה לא תמכור אלא בבית דין **גמ'** מתני' מני ר"ש היא דתניא מכרה כתובתה משכנה כתובתה עשתה כתובתה אפותיקי לאחר אין לה מזונות דברי ר' מאיר ר"ש אומר אע"פ שלא מכרה אלא מקצתה ולא משכנה אלא מקצתה (א) לא תמכור את השאר אלא בב"ד וליתא לדרבי שמעון דאמרינן *ההיא איתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה (א) אתאי לקמיה דרבא אמר (ב) לית דחש להא דר"ש דאמר לא אמרי' מקצת א כסף ככל כסף שלח ליה רבה בריה דרבא לרב יוסף מוכרת שלא בב"ד צריכה שבועה או אינה צריכה ב שבועה ותיבעי לך הכרזה אמר ליה הכרזה לא מיבעי לי דאמר רבי זירא אמר רב נחמן °אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה כלום היכי דמי אי דאכרוז אמאי לא עשתה כלום אלא לאו דלא אכרוז לעצמה הוא דלא עשתה כלום הא לאחר מה שעשתה עשתה לעולם דאכרוז ואמרינן לה מאן שם לך כי ההוא גברא דאפקידו גביה כיסתא דיתמי אזל שמה לנפשיה בארבע מאה זוזי לסוף אייקר וקם בשית מאה אתו לקמיה דרב אסי אמר ליה מאן שם לך והלכתא צריכה ג שבועה ואינה צריכה הכרזה: **מתני'** א אלמנה שהיתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל ואפילו אומרת אני אחזיר הדינר ליורשין מכרה בטל רבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם מכרה קיים עד שתהא שם

סעג

רש"י

וחכמים אומרים מוכרת היא לכתובתה. אפילו לפרקים אעפ"כ מוכרת היא קרקעות למזונות שלא בב"ד: וכותבת. בשטר המכירה למזונות מכרתי משום עלה טובה דלא ליקרו לה רעבתנותא: וגרושה לא תמכור. לכתובה אלא בב"ד למ"ד טעמא משום דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד הא לא איכפת ליה ודברי הכל היא ולמ"ד משום חינא ר' שמעון היא: **גמ'** מני מתני'. ת"ק דאמר מכרה כתובתה כו': אין לה מזונות דברי רבי מאיר. דוקא מכרה כולה אבל מקצתה יש לה מזונות: לא אמרי' מקצת כסף. של מוהר הבתולות אם יש לה עדיין עליו שיהא ככולו ויהיה לה מזונות: דתפסה כסא דכספא. ולא היה בו שיעור כתובה: צריכה שבועה. שלא גבתה יותר: ששמה לעצמה. לקחה שדה היתומים לעצמה בשומת כתובה: לא עשתה ולא כלום. ואם רצו היתומים להגבותה מעות לאחר זמן חוזרין ונוטלין אות': מאן שם לך. ממי קבלת זו המכירה לא מיתומים ולא מב"ד ולכך לא יצא הקרקע מרשות היתומים אבל היכא דשמתה לאחרים נפק ליה מרשות היורשין שהרי נתנו לה חכמים רשות למכור: כיסתא. מספוא ויש מפרשים כיסתא אלמוגים קורא"ל: **מתני'** שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה. דאמרי' לה את אפסדת: מכרה בטל. שאותו דינר אין לה רשות למכור נמצא כל המכר טעות שהרי בבת אחת היה: לעולם מכרה קיים. והיא תחזיר אותו דינר ליורשין דמה הפסידתן: רשב"ג אומר לעולם מכרה קיים. עד שיהא באונאה שאם לא היתה האונאה היא משתייר בשדה בת ט' קבין או האונאה עצמה ט' קבין והוא הדין אם נשאר ליתומים שם מלבד האונאה ט' קבין דכיון דיש שם קרקע ליתומים כשיעור שדה יאמרו לה אין רצוננו למכור הראוי לנו אבל אם אין האונאה ראוי להצטרף לכדי שדה לא הפסידה

דף צח.

[ר' קכג ע"א]

הגהות הב"ח
(א) אלא מקצתה אבדה מזונותיה ולא תמכור כצ"ל: (ב) כ"ב לא אמרינן דמקצת כסף הנשאר ה"ה ככל כסף כצ"ל: (ג) כ"ב כאן: (ד) אותה כצ"ל:

א כתב הרא"ש וראיתי לגדולים שפירשו אע"פ שחייבין לזונה אם ירצו היורשין יפרעו לה המותר של הכתובה ומסלקין אותה אפי' לאנשי גליל דאל"כ כל אשה תגבה כתובתה עד תשלום דינר ותתפרנס כל הימים בשביל הדינר החסר:

ב במוכרת לכתובתה קא מבעיא ליה דאי למזונות קי"ל כתנן דאמר תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה וההיא בסוף היינו בשעת גבוי כתובה. ולא מבעיא ליה בשבועת זררי דפשיטא דמשביעין אותה כדתנן בפ' השולח אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה אלא מבעיא ליה אתר שמכרה הנכסים שלא בב"ד אם משביעין שלא גבתה יותר אי נמי שלא זלזלה בנכסים וכן מוכח מדקאמר ותבעי לך הכרזה דהוי משום שלא תזלזל:

ג כתב הטור כתב רב אלפס שאם מכרה או נתנה מנכסי יתומים קודם שנשבעה מה שמכרה ונתנה קיים ומנכין אותה בכתובתה ומשמע מדבריו אפי' מקרקע והרא"ש מביא דבריו בפסקיו לפסק הלכה אבל כתב בתשובה דוקא במטלטלי אבל במקרקעי בחזקת יורשים קיימי ואין בידה לתתם עד שיגבוה ב"ד ואם מכרה או נתנה אין מכירתה ומתנתה קיימת ואם מחלה לבע"ח של בעלה אין מחילתה כלום שכל זמן שלא תגבה חובות של בעלה אין לה בהם כלום ואין בידה לא ליתן ולא למחול:

צריכה שבועה. י"מ צריכה שבועה שלא מכרה מנכסי יתומים בפחות משויין ולא נהירא דכיון דקי"ל [ב"מ דף לג.] דצריכה ב"ד הדיוטות אין לחוש לכך ודוחק לומר דכיון *שאין (ג) ב"ד גמורין אלא שמאין הוו להו עדים ואין מקבלים עדים אלא בפני בע"ד דהכא ביתומים קטנים עסקינן וליתא דגבי אלמנה ודאי מקבלין דאי לא אלמנה דגביא בעדי מיתה מיתומים קטנים היכי משכחת לה ועוד דאפילו באחר נמי [לא] שייך אין מקבלים עדים אלא בפני בע"ד אלא בתובע שמביא עדים על תביעתו אבל זו שבאה לפטור עצמה ודאי מקבלין. ורש"י ז"ל פי' צריכה שבועה שלא גבתה יותר דאע"ג דקי"ל דצריכה ב"ד הדיוטות היינו לשום בלבד אבל אח"כ היא מוכרת לעצמה ואם מכרה יותר משומתה *פורנא ליתמי והיינו דתנן [דף פח.] מכרה שוה מנה במאתים נתקבלה כתובתה: ואמרי' ותבעי לך הכרזה. כלומר מדקא מיבעיא לך שבועה מכלל דפשיטא לן דלא בעי הכרזה *וליכא למיחש דשמא [תזלזל ולא לשמא] גבתה יותר והדר ליה דהכרזה פשיטא ליה דלא בעיא ומשום הכי מספקא ליה אי צריכה שבועה אי לא ומסקנה דצריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה ויש שואלין מ"ש אלמנה שמוכרת לעצמה בלא הכרזה והלא ב"ד מומחין שמוכרין לצורך אלמנה אין מוכרין אלא בהכרזה וכדתנן בערכין [דף כא:] שום היתומים שלשים יום ומכריזין בבוקר ובערב ע"מ ליתן לאשה בכתובתה ונדחקו בה ולדידי לאו קושיא הוא דמוכרת בב"ד מומחין מפני שתשבע כתובתה קודם הפסידה מזונות ואין ליתומים הפסד בשהות ההכרזה אבל מוכרת לעצמה (מזונות) איגה מפסדת מזונות עד שתפרע מכתובתה ולפיכך הקילו עליה שלא תהא צריכה הכרזה כדי שלא יפסידו יתומים מזונות בינתים ואע"פ שאפשר לה למכור קצת כתובתה כיון דיש תקנה ליתומים במוכרת כל כתובתה לא פלוג ועוד שכשם שהקלו עליה למכור שלא בב"ד כדי שלא תתבזה א"כ משום חינא משום הכי נמי הקלו עליה למכור שלא בהכרזה משום דבהכרזה איכא בזיון וצריך לחוש לחינא אבל כל שהיא מוכרת בב"ד מומחין כיון שלא הקפידה לבזיונה וטוענת חינא צריכין ב"ד להגבותה כדין דהיינו בהכרזה והרמב"ן ז"ל פי' בעיין דצריכה שבועה דהיינו שבועת אלמנה הבאה ליפרע מנכסי יתומים וקא מיבעיא לן מי אמרינן תמכור [לכתובה] ואח"כ תשבע כדי שלא תשהה ותפסיד מהם מזונות בינתים דלאחר מכירה ודאי פשיטא לן דתשבע שבועה זו שמפני שמוכרת שלא בב"ד לא הפסידו יתומים תקנת בא ליפרע מנכסי יתומים שלא יפרע אלא בשבועה ומסקנא דצריכה שבועה [תחלה] לפי ששהות השבועה מועט ואינה צריכה הכרזה לפי ששהות ההכרזה מרובה ויש לחוש בה להפסד מזונות וכן דעת הרמב"ם ז"ל דצריכה שבועה בפרק י"ז מהלכות אישות אבל הרי"ף ז"ל כתב בתשובה שאם מכרה האלמנה [לכתובתה] קודם שתשבע מה שעשתה עשוי והביא ראיה מדתנן [דף נז.] אלמנה בין מן הנשואין בין מן האירוסין מוכרת שלא בב"ד ואמרי' עלה בגמ' בשלמא מן הנשואין משום מזוני אלמא דבשלא נשבעת עסקינן [והא דקאמר הכא צריכה שבועה אחר המכירה קאמר דמשביעין אותה אחר המכירה שבועת צררי וגם שלא זלזלה במכירה ולא מכרה יותר מן הצורך לשון אסר"י בשם רב אלפס] דאי בנשבעה הא לית לה מזוני דכיון שנשבעה תבעה כתובתה בב"ד ואין לה מזונות אלא ודאי בשלא נשבעה עסקינן ולפי ראיה זו אפילו לכתחלה מוכרת שלא בב"ד והא לאו ראיה היא דאפשר דלא תבעה כתובתה ולא אבדה מזונותיה אלא שנשבעה כדי שלא יפסידו יורשים כתובתה אם מתה בלא שבועה דהא קיימא לן* אין אדם מוריש שבועה לבניו ועוד דמה דאמרי' בשלמא מן הנשואין משום מזוני אין פירושו כדי [שתפסיד] מזונות אלא ה"ק בשלמא מן הנשואין איכא מזונות ומשום מזוני מוכרת שלא בב"ד וכמו שכתבנו למעלה ועוד דאפילו לפי פירושו ז"ל אע"פ שתבעה כתובתה ואין לה מזונות מוכרת שלא בב"ד שא"ת אינה מוכרת אלא בב"ד אף היא אינה תובעת כתובתה וניזונית ודמיא למאי דאמרי' בפרק שום היתומים (דף כב.) אי בתובעת כתובתה בב"ד מזוני נמי לית לה ופריק כיון דמעיקרא מזדקקינן לה השתא נמי מזדקקינן לה כלומר שאם אין אנו נזקקין אף היא נמנעת מתחלה לבא ונמצאת מפסדת [היתומים] מזונות: אלמנה ששמה לעצמה. לקחה שדה היתומים לעצמה בשומת כתובתה: לא עשתה כלום. ואם רצו היתומים להגבותה מעות לאחר זמן חוזרין ונוטלין (ד) אותן: מאן שם לך. ממי קבלת מכירה זו לא מב"ד ולא מיתומים לפיכך לא יצא הקרקע מרשות היתומים אבל היכא דשמה לאחרים נפקא מרשות היתומים שהרי נתנו לה חכמים רשות למכור: כיסתא. עצי אלמוגים שקורין קורא"ל ויש מי שאומר דכי אמרי' אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום דוקא בינה לבין עצמה אבל בב"ד הדיוטות יכולה לשום לעצמה וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל בפי"ז מהלכות אישות ולפי זה אפילו בלא ב"ד הדיוטות אם שמה לאחרים בדיעבד מכרה קיים אבל אחרים אומרים דשמה לעצמה היינו בב"ד הדיוטות שכל שאין שם ב"ד מומחים שמה לעצמה מיקרי וכ"ת כיון שיש שם ב"ד אמאי לא עשתה ולא כלום י"ל לפי שאלו אינן אלא שמאין בעלמא שאילו היה שם ב"ד חשוב היתה יכולה לשום לעצמה לפי שהב"ד אביהם של יתומים והם עומדים במקומם והאלמנה כאחר בעלמא ויכולה לקחת מיד ב"ד אבל כיון שאלו אינם אלא שמאין בעלמא הוי לה אלמנה זו כשליח היתומים ואינה יכולה לשום לעצמה שכך הדין בשליח אחר כדמוכח עובדא דכיסתא דיתמי. ומהא שמעינן שאין השליח יכול לקנות לעצמו אפילו באותן דמים שהרשוהו הבעלים למכרו לפי שכיון שהוא שליח הרי הוא כיד הבעלים ולפיכך אינו יכול להקנות לעצמו שאין המכר אלא הוצאת הדבר מרשות לרשות וזה לא יצא מרשותו שהרי במקום בעלים עומד: **מתני'** שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה. דאמרי' לה את אפסדת: מכרה בטל. שאותו דינר אין לה רשות למכור נמצא כל המכר טעות שהרי בבת אחת היא: לעולם מכרה קיים. והיא תחזיר את הדינר ליורשין דמה הפסידתן: עד שיהא באונאה. כדי שאילו לא היתה האונאה היא משתייר בשדה תשעה קבין. או האונאה עצמה

[כס"א הגי' שאין]

פורנא פי' המותר והוא לשון הגמ' לעיל דף נד. ע"ש (ג"ה)

דאי בעי הכרזה הו ליכא למיחש דשמא תזלזל ולא גבתה כו' כצ"ל (ג"ה)

ד"ח מ"ג

גי' ד"ח

שבועות דף מז. והביאו הרי"ף כאן בר"פ י' (ג"ה)

הגהות חו"י
(א) קתבעה מזוני: (ב) להו ליתמי דלו הכו לה מזוני לית כו'

יום ושום ההקדש ששים יום ומכריזין בבקר ובערב. *המקדיש נכסיו והיה עליו כתובת אשה רבי אליעזר אומר כשהוא מגרשה ידירנה הנאה ר' יהושע אומר אינו צריך וכן היה רבן שמעון ב"ג אומר הערב לאשה בכתובתה ורצה בעלה לגרשה ידירנה הנאה שמא יעשה קנוניא על נכסיו של זה ויחזיר את אשתו . מ"ש בבקר ובערב °*אמר רב יהודה בשעת הכנסת פועלים[ס"ס דף כג.] ובשעת הוצאת פועלים בשעת הוצאת פועלים דאי איכא דניחא ליה למזבן אמר זילו סיירו לה ניהלי ובשעת הכנסת פועלים דנידכר דאמר להו ניזיל ונישיילינהו תניא נמי הכי שום היתומין ל' יום ושום ההקדש ס' יום ומכריזין בבוקר ובערב בשעת הוצאת פועלים ובשעת הכנסת פועלים ואומר שדה פלוני בסימניה ובמצרניה כך היא יפה ובכך היא שומה כל הרוצה ליקח יבא ויקח על מנת ליתן לאשה בכתובתה ולבע"ח בחובו למהלי למימר ע"מ ליתן לאשה בכתובתה ולבע"ח בחובו דאיכא דניחא ליה באשה ואיכא דניחא ליה בבע"ח איכא דניחא ליה באשה דשקלה על יד על יד ואיכא דניחא ליה בבע"ח דמיקל בזוזי א"ר חסדא בא להכריז רצופין א ל' בשני וחמישי ס' ואע"ג דכי חשיב מר ליומי דהכרזה לא הוו אלא תמני סרי יומי כיון דמשכא מילתא שמעי אינשי א"ר יהודה אמר רב אסי אין *נזקקין ב לנכסי יתומים (א) אא"כ היתה רבית אוכלת בהן ורבי יוחנן אמר או לשטר שיש בו רבית או לכתובת אשה משום מזוני ורב אסי אמר לך כתובת אשה הא תקינו רבנן מעשה ידיה במזונותיה ואידך זימנין דלא ספקא תנן שום היתומים ל' יום במאי עסקינן אילימא בבע"ח עובד כוכבים מי צאית אלא פשיטא בבע"ח ישראל ואי דקא אכיל רבית מי שבקינן לה אלא דלא אכיל רבית וקתני נזקקין בשלמא לר' יוחנן מוקי לה בכתובת אשה אלא לרב אסי קשיא אמר לך רב אסי ולר' יוחנן מי ניחא שבקינן מזוני דודאי קא מפסדא ונקטינן הכרזה דלא ידעינן אי מרווחינן אי לא הא לא קשיא בתובעת כתובתה בב"ד וכדרב יהודה אמר שמואל דא"ר יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות א"ה אזדקוקי נמי [לא] נזדקקינא לה כיון דאיזדקקין לה מעיקרא מיזדקקינן לה נמי השתא מ"מ לרב אסי קשיא לעולם בבע"ח עובד כוכבי' ודקאמרת לא צאית כגון שקבל עליו (ב) לדון בדיני ישראל אי הכי רבית (ג) נמי לא נישקול שקבל לזו ולא קבל לזו מרימר אגבי כתובה לאשה מנכסי דיתמי א"ל רב אשי למרימר והא א"ר יהודה אמר רב אסי אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ היתה רבית אוכלת בהן ור' יוחנן אמר או לשטר שיש בו רבית או לכתובת אשה משום מזוני ואפילו רבי יוחנן לא קאמר אלא באלמנה דמפסדא מזוני אבל גרושה לא אמר ליה ההיא דר' יוחנן משום חינא מתנינן לה פירוש כשתטול כתובתה יהא לה חן ותנשא אר"נ מריש לא הוה מזדקיקנא לנכסי דיתמי כיון דשמעי להא דרב הונא חברין משמיה דרב יתמי דאכלי דלאו דידהו ניזלי בתר שבקיהו מכאן ואילך מיזדקיקנא ומעיקרא מ"ט לא רב פפא אמר פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ורב הונא בריה דרב יהושע אמר איסור צררי אתפסיה מאי [ע"א] בינייהו א"ב שחייב מודה א"נ שמתיה ומית בשמתיה (ה) והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע [דף קכה] *°רבא אמר משום שובר א"ל רב הונא בריה[ערכין כ"ב] דרב יהושע לרבא ומי חיישת לשובר והתנן[דף פז.] הנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה ואמר רב אחא שר הבירה מעשה ובא לפני ר' יצחק

שיתומים כו' · כשהוא מגרשה ידיר הנאה · דאי לא חיישינן שמא נעשות קנוניא על ההקדש מגרשה ולאחר שתגבה כתובתה יחזירנה : ר' יהושע אומר אינו צריך · אמרי' התם בערכין [דף כג:] דבשאלה בהקדש קא מיפלגי ובפלוגתא דב"ה וב"ש דאמרי ב"ש אומרים הקדש טעות הקדש ובית הלל אומרים הקדש טעות אינו הקדש הילכך ר"א סבר אין שאלה בהקדש וחיים לקנוניא ור' יהושע סבר יש שאלה בהקדש הילכך ליכא למיחש לקנוניא שאם רוצה הוא להפקיע ההקדש יכול הוא לישאל עליו ומשמע דקיימא לן כר' יהושע אלא שהרמב"ם ז"ל פסק כר' אליעזר בפרק שביעי מהלכות ערכין ותמה אני למה ואפשר דסמך לו אדרב הונא דאמר התם שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש ומשמע התם דדוקא בשכיב מרע הא בבריא חיישינן לקנוניא ואין מאמינין אותו מתוך שיכול להפקיעו בשאלה ואי מהא לא איריא דהתם דדיבורא בעלמא קיל ליה טפי משאלה ומש"ה חיישינן אבל מעשה קשה דגרושין לא עביד כיון דאפשר בשאלה ומש"ה לא חיים רבי יהושע : בשעת הוצאת פועלים · הייט בערב כשיוצאין ממלאכתן: ובשעת הכנסת פועלים · הייט בבקר כשנכנסין למלאכתן : בשעת הוצאת פועלים דאיכא דניחא ליה למזבן כו' · שכשישמע ההכרזה יזכור שיאמר לפועלין שנפטרין ממנו שילכו לבקר הקרקע הנמכר ובבקר בשעת הכנסת פועלים כשישמע ההכרזה יזכור לשאול אותם ענין הקרקע היאך הוא ואע"פ דתנא נקט בקר וערב רב יהודה פריש ערב ברישא לפי שסדר הענין כך הוא : דשקלה על יד על יד · שלפי שאינה יודעת להתעסק במעות ואינן צריכין לה אלא להוצאה אינה מקפדת אם לא יפרעוה בבת אחת : דמיקל בזוזי · אע"פ שיולאין ע"י הדחק מקבל אותן לפי שיודע לטרוח ולהוציאם מה שאין כן באשה : בא להכריז רצופין · בכל יום אינו צריך להכריז אלא שלשים יום אבל אם אינו מכריז אלא בשני וחמישי מכריז ששים יום : לא הוי אלא י"ח יום · שכשמתחיל למנות ס' יום מיום ב' והם ח' שבועות וד' ימים נמצא שיש בח' שבועות ע"ז ימי הכרזה ושלמים ביום א' וד' ימים הנשארין מתחילין ביום ב' ומסיימין ביום חמישי : כיון דמשכא מילתא · דהני תמני סרי עד ס' ימים שמעי אינשי : אין נזקקין · למכור נכסי יתומים קטנים בחובת אביהם : אא"כ רבית אוכלת בהם · דמשום פסידא דידהו נזקקין : או לכתובת אשה משום מזוני · לפרוע כתובת אשת אביהן שכ"ז שלא גבתה כתובתה ניזונת מן היתומים ומפסדו מזוני : הא תקינו רבנן להו מעשה ידיה · כדתנן בפירקין דמעשה ידי אלמנה ליורשין ולקמן מפרש אמאי נזקקין לשאר דברים: זימנין דלא ספקא · מלאכתה כנגד מזונותיה ונפסדין היתומי' : אילימא בב"ח עובד כוכבים מי ציית · להמתין ימי ההכרזה(ד): ואי דקא אכיל רבית · ומש"ה נזקקין : מי שבקינן ליה · לב"ח ישראל למשקל רביתא: מוקי לה בכתובת אשה · ומש"ה נזקקין מפני הפסד מזונות : אלא לרב אסי · אמאי נזקקין למכור הא אין רבית אוכלת בהן : ולר' יוחנן מי ניחא · אמאי מכריזין יטע לה כתובתה לאלתר ותסתלק ממזונות והיכי שבקי לה מיכל מזוני דמפסדה ואלו עד שיגמרו ימי ההכרזה : ונקטינן הכרזה דלא ידעינן · אי מרווחא ליתומים אלא ספק הוא אם יוסיפו על השומא כלום או לא: אי הכי · דבתובעת כתובת' בב"ד עסקי': איזדקוקי נמי לא נזדקיק · לא למכור ולא להכריז הואיל וכבר איבדה מזונותיה : כיון דמזדקקין לה מעיקרא מזדקקין לה השתא· כלומר שאם אין אנו נזדקקין הרי היא כמנעת מתחלה לבא ונמצאת מפסדת מזונות: מ"מ לרב אסי קשיא· דאמר אין נזקקין אלא לרבית והכא ליכא רבית מזדקקין : שקבל עליו לזו · להמתין ימי ההכרזה בלא רבית ולא קבל עליו שאם לא ירצו להגבותו שלא יעלה חובו רבית· ומשמע מהא שאם לוו ב"ד או אפוטרופוס לצרכי יתומים מוכרין בלא הכרזה לפי שאם מתחלה רצו למכור לא היו צריכין הכרזה ולפיכך לא העמידו מתניתין דשום היתומים בשלוו לצרכיהם משום דבכה"ג לא בעינן הכרזה : מרימר אגבי כתובה לאשה · כלומר לגרושה ומשום הכי אמר לאשה ולא אמר לארמלתא : אבל גרושה לא · דגרושה אין לה מזונות : משום חינא מתנינן לה · כדי שיהא לה דבר שתוכל להנשא בו והאי טעמא שייך נמי בגרושה וכ' הרמב"ם ז"ל בפ' שנים עשר מהלכות לוה ומלוה שמקצת גאונים פסקו כמאן דאמר משום מזונות ולא חשו לטעמא דחינא ולפיכך אמרו שאם היו הנכסים כנגד הכתובה בלבד הואיל והיא נוטלת הכל ואין זכות ליתומים בדבר אין נזקקין להו ואין זה עיקר דהא עבד מרימר עובדא בגרושה אע"ג דלית לה מזוני : בתר שבקייהו · אחר מורישם שהניח להן ירושתן : פריעת בעל חוב מלוה · דסבירא ליה דשעבודא לאו דאורייתא : איסור צררי אתפסיה · הלוה למלוה קודם מיתתו : איכא בינייהו שחייב מודה · בשעת מיתה שעדיין חייב לו מ"ד משום מלוה לא פרעינן דיתמי לאו בני מעבד מלוה נינהו ולמ"ד משום צררי כיון דמודה ליכא למיחש לצררי : אי נמי דשמתיה. בית דין ללוה עד שיפרע למלוה : ומת בנדויו · למאן דאמר משום צררי בכי הא ליכא למיחש ונזקקין ולמאן דאמר טעמא דמלוה אין נזקקין : והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע · הילכך בשחייב מודה א"נ בדשמתיה ומת בשמתי' נזקקין ומסתבר דהיכא שמת בתוך זמן החוב נמי נזקקין מדאמרי' בריש בבא בתרא [דף ה:] והלכתא כר"ל ואפי' מיתמי ואע"ג דאמר מר הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה חזקה לא עביד איניש דפרע בתוך זמניה · אלא שיש חולקין ואומרים דהתם דוקא ביתומים גדולים אמרו דנפרעים מהם שלא בשבועה אבל ביתומים קטנים כיון דחיישינן לצררי אפילו בגו זמניה איכא למיחש דהא חיישינן באלמנה אי לאו משום חינא או מזוני אע"ג דבתוך זימני' הוא דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים דלא"ה כי היכי דלייתי התם ואע"ג דאמר מר הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה הוה לן לאיתויי ואע"ג דאמר מר אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהן והוי רבותא טפי דאע"ג דאין נזקקין להן כלל תוך זמן נזקקין · ואין זה עיקר אלא אפי' מיתומים קטנים נפרעים שלא בשבועה דתוך זמן ליכא למיחש לצררי דאם איתא מיתומים גדולים אמאי נפרעין שלא בשבועה הוה לן לאשבועי מיהא משום צררי אלא ש"מ דתוך זמן לא חיישינן לצררי כלל וכתובת אשה שאני שדרכן היה להניח כתובתה על השולחן עד שהולרטו לתקן שלא יעשה כן כדאיתא לעיל (דף פ:) בפרק האשה שנפלו לה נכסים והאי דלא אייתינן התם בריש ב"ב (דף ה:) הא דאין נזקקין לנכסי יתומים רבותא קמ"ל דאלו הוה אמר הכי ס"ד אמינא דאע"ג דתוך זמן נזקקין שבועה מיהא בעיא ולהכי אשמעינן דנפרעין מהן שלא בשבועה לא שנא גדולים ולא שנא קטנים וכן כתב הרב רבי יהודה הנשיא אלברצלוני וכן כתב *הרמב"ם ז"ל : רבא אמר משום שובר · כלומר משום הכי לא הוה מזדקק להו רב נחמן מעיקרא שמא שובר היה ביד הלוה שפרע את חובו :

נא

שלטי הגבורים

א וכאשר יורידו המלוה לקרקע שמלא ללקוחות שמין לו הקרקע כפי שיעור חובו ושמין אותה כפי מה ששוה עתה ומכריזין עליה ל' יום כמו שעושים כשיורדין לנכסי יתומים ודין לענין טעות אם טעו כמו שדין לגבי יתומים ומיי' כתב שאם טעו בכל שהוא מכרן בטל לפי שהם כשליח לטורף וללוקח ויש להם רשות לתקן אבל לא לעוות ומסתברא שאין לחלק בין יורש ללוקח ואם לא מלאו שם לוקח נתליטוהו למלוה כמו ששמו אותה כתב ה"ר יונה אם יבא שום אדם בתוך ימי ההכרזה ויעלה הקרקע יותר מאשר שמוה ב"ד והמלוה רוצה ליקח הקרקע צריך לקבלו באותו עלוי שהשומא וההכרזה להועלת הלוה שאם ימצאו מי שירצה ליתן בה יותר הרי טוב ואם לאו יקחנה הוא באותה שומא אבל אם הלוקח בעצמו רוצה לעלות השומא ששמו ב"ד כדי שישאר הקרקע בידו אין שומעין לו כי בודאי לתועלתו הוא מכוין שאומר מה אני חושש שאוסיף ותשאר הקרקע בידי כי אח"כ אחזור ואקח הכל מן המוכר אלך בשביל העלוי שלו לא נתבטל שומת ב"ד שום גרועא דהכי ורב האי כתב אם בע"ח ולוקח באין להוסיף כל א' על חבירו נותנין הקרקע לאותו שמוסיף יותר וזה נראה כחולק על ה"ר יונה וכתב הרא"ש שאינו חולק שדברי רב האי כשאחד מוסיף עד כנגד כל דמי החוב אבל אם רצה הלוקח להוסיף מעט על שומת ב"ד ולא יהיה כל החוב פרוע בהא אזלינן בתר שומת ב"ד כדברי ה"ר יונה ואם יאמר המלוה אקבל הקרקע בכל חובי בלא שומת ב"ד והלוקח אומר לא כי הלא ישומו אותה ב"ד והאי אמן כפי אשר ישומו אותה ב"ד אין שומעין ללוקח :

ב והיכא שמת הלוה והניח יתומים קטנים ויש למלוה ערב וכתב מיי' שנזקקין לנכסי ערב אע"פ שהיתומים קטנים ולא אמרי' סוף סוף ערבא בתר יתמי אזיל ונמצא שנזקקין לנכסי קטנים שהרי אין הערב יכול לגבות מהן עד אשר יגדלו וכיון שאינן פטורים אלא בעודם קטנים ולכשיגדלו יתחייבו נמצא שהוא חובה עליהם והרי זה כמלוה שתבע ללוה והתחייב לו בדין ואין לו במה לפרוע שגובה מן הערב והרמב"ן כתב שאין נפרעין מן הערב אפי' הוא קבלן והרא"ש חלק בין ערב לקבלן וכתב שאין נזקקין לנכסי ערב אפי' שאומר ממי שארצה אפרע דנכסי דאינים אינון ערבאין ביה ואילו אמר על מנת שאפרע מן הנכסים אם ארצה ואפ"ה אינו נפרע מן היתומים קטנים כיון שאינו יכול להובען בעודן קטנים וה"ה נמי אם אמר ממי שארצה אפרע הואיל ויש נכסים ללוה וצריך לתבוע ללוה תחלה לא יפרע מן הערב אבל בקבלן יפרע מן הקבלן והוא יפרע מהיתומים לכשיגדלו :

לשון ריא"ז

אין ב"ד נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדלו אא"כ היה עליהן חוב של עובדי כוכבים שהריבית אוכלת בהם ואם לא היה להם נפרוע כתובת אשה בין שהיא אלמנה בין שהיא גרושה כדי שיהיו לה מעות ויהיה לה חן להנשא לפיכך אם נישאת תחלה ואח"כ באת לגבות כתובת' מנכסי יתומים אין ב"ד נזקקין להם עד שיגדילו שהרי כבר נישאת ואינה צריכה חן וכ"כ מיי' ונראה בעיני

נר מצוה

עין משפט

א מיי' פי"ב מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' קו :

ערכין דף כג.

[ד"ס כד ע"ב]

הגהות הב"ח

(א) ג"ב האי הלכת' איצטריך למאי דאסיקנא דלא כרב נחמן אלא כרב אסי ור' יוחנן דאין נזקקין לנכסי יתומים :

הגהות חו"י

(א) פי' קטנים ודו"ק :

(ב) מכאן א"כ כלא קיבל עליו אע"פ שאינו רודף לא שייך גומר ג' יוסי כשיתבע ימכרו מיכף למכור ולשלם . עי' סמ"ע ר"ס ק"ו ועוד דע"כ ר"ל שקיבל עליו להמתין בלי רבית . ומה דמקשה א"כ רבית נמי פי' עד שיגדל ובכל זה תימה על הסמ"ע ע"ש :

(ג) כהאי גוונא בריב"ש כ"מ דף ק"ס ע"ב :

(ד) ויצא שכר הכרזה בהפסדה :

[בדפוס קוסט' הגי' הרמב"ן ז"ל]

יצחק נפחא באנטוכיא ואמר לא שנו אלא כתובת אשה משום חינא אבל בע"ח לא ורבא א"ר נחמן אפי' בע"ח

אמר רבא הלכתא אין נזקקין לנכסי יתומים ואין מעמידין אפוטרופוס

מודקוניא אמר רבא הלכתא

דאזהרקין מהדרי בשקרי לא מזדקקין: °מתני' אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר יש להן כתובה:

לכה"ג דאית לה מזונות לאחר מיתה לית לה מחיים למה תתעכב גביה כדאתא בפ' יש מותרות כ"ש שניה דלית לה לאחר מיתה דגם מחיים לית לה ולא תימא נמי לית לה מזונות מחיים אבל לאחר מיתה אית לה כמו אלמנה דהא בהדיא קתני בפ' יש מותרות אלמנה יש לה מזונות שניה לית לה מזונות הלכך אין לה לא מחיים ולא אחר מיתה :
א ומיי' כתב שאם לותה ואכלה חייב לשלם וכתב הטור ואני תמיה על דבריו דבהדיא מסיק בגמ' שהוא פטור בלותה ואכלה ·

לו ולפיכך קנסו אותו כתובה ומפורש בפרק יש מותרות (דף פה.) דאלמנה דאמרי' דאית לה כתובה יש לה נמי פירות ומזונות ופירות הייני דין פירות שאם נשבית או יפדנה או ישלם פירות שאכל ואע"ג דאמר רבא בפרק נערה שנתפתתה (דף נב·) דאלמנה לכה"ג אינו חייב לפדותה היינו לומר שאינו חייב להוסיף משלו אם פדיונה יותר על פירות שאכל אבל פירות מהדר אי לא פריק לה · ומסקינן בגמרא דכי תנן בהני דיש להן כתובה דוקא בשהכיר בהם אבל לא הכיר בהם הרי הן כהנך דלעיל ולית להו ומיהו לא דמו לגמרי דאילונית בשלא הכיר בה לא בעיא גט כלל כדמוכח (בר"פ יבמות) [בריש יבמות דף ב:] כדתנן וכולן אם מתו או שמתנו או נתגרשו או שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות ואילו אלמנה לכהן גדול אפילו לא הכיר בה צריכה גט :
גמ' אבל תוספת יש להן · דמתנה בעלמא יהב לה בחיבת ביאה : נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה וכו' · אין הדבר תלוי בלשון לומר שבכל מקום ששנו לשון זה יהא להן תוספת אלא ה"ק נשים שמתחלת נשואיהן לא היו ראויות לכתובה אם מפני איסורן או מפני טעות נשואיהן כאותן השנויות במשנה אין להם כתובה אבל תוספת יש להן : ונשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה · כלומר שמפני מעשיהם הפסידו כתובתן כגון עוברת על דת שבפרק המדיר (דף עב·) וחברותיה דהיינו נמצאו עליה נדרים או מומין אין להן כתובה ולא תוספת הילכך הנך דתנן התם בפרק הזורק (דף פ.) תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה אע"ג דתנן התם לשון אין להן כתובה ה"ה דאין להן תוספת ומשמע דהוא הדין לנדונית שאינן בעין דדוקא בבלאותיה הקיימין אמרינן בסמוך שאפילו זינתה לא הפסידתן אבל נכסי צאן ברזל שאינן קיימין אף העוברת על דת מפסדת אותן וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ד מהלכות אישות ובגמרא גרסינן נשים שאמרו חכמים אין להן כתובה כגון הממאנת וחברותיה וכתב הרי"ף ז"ל כגון הממאנת והשניה והאילונית לומר דאפילו האילונית אע"פ שלא הכיר בה והיה מקח טעות אפילו הכי אית לה תוספת שכיון שהוסיף לה מדעתו ולא חשש לשמא תמצא אילונית רצה ליזוק בנכסיו וליסנא דחברותיה הכי משמע דאפילו אאילונית קאי אבל הראב"ד ז"ל כתב דאשניה דוקא קאי דמשום דאיכא שניות טובא קרי להו חברותיה אי נמי איידי דבעי למיתני באידך· וחברותיה נקט הכא וחברותיה ולאו דוקא דאילונית שלא הכיר בה כיון שהוא מקח טעות אפי' תוספת אין לה אלא אשניה דוקא ולפי זה י"ל דבשניה נמי דוקא בשהכיר בה ואין זה נכון ועוד דבירושלמי מפורש כדברי הרי"ף ז"ל דגרסינן התם* נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה כגון היתומה והשניה והאילונית לא שאנו אלא כתובה מנה מאתים אבל כתובה של אלף דינר נוטלת וכי תימא אמאי והא אמרינן בסיפא דעוברת על דת וחברותיה אין להן תוספת וחברותיה היינו נמצאו עליה נדרים או מומין אלמא כל שמקחו מקח טעות אפילו תוספת אין להן ומאי שנא אילונית כשלא הכיר בה יש לומר לא דמי דהתם כיון שהיתה יודעת במומיה והדבר ידוע שאין אדם נתפייס במומין ולא באשה נדרנית עלה דידה הוה רמי לגלויי ועלה סמך ולא חשש לבדוק אחריה אבל באילונית לא היה הדבר מוטל עליה שהרי לא היתה יודעת בכך וכן הדין באלמנה לכ"ג וממזרת ונתינה לישראל שאע"פ שלא הכיר בהן יש להן תוספת שלא היה הדבר מוטל עליהן לגלות דסברי דאפשר שיערב עליו המקח ואע"פ שיש איסור בדבר משא"כ במומין ובנדרים שאין אדם ניפייס בהן ומיהו כי אמרינן דיש להן תוספת דוקא כשמוציאה הוא אבל אם היא רוצה לצאת אין לה תוספת דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה וכן הדין בשהתה עמו עשר שנים ולא ילדה ורוצה לצאת *ובאה מחמת טענה דאמרה דבעיא חוטרא לידה דאין לה תוספת כיון שהיא רוצה לצאת ממנו אבל כל שהיא רוצה לעמוד תחתיו והוא מוציאה אף על פי שבדין מוציאה יש להן תוספת : **והיוצאה** משום שם רע · שזינתה : בלאותיה כו' בין נכסי מלוג בין נכסי צ"ב · כך כתב הרי"ף אבל רש"י ז"ל כתב דמאי דאמרינן נוטלת מה שבפניה בנכסי מלוג קאמר : **רב** תני קטנה היוצאה בגט אין לה כתובה · דקסבר אין נשואי קטנה אלא כמפותה בעלמא: לא פסלה מן האחין · שמותרת לקרוביו כאנוסה וכמפותה דתנן (יבמות דף צז·) נושא אדם אנוסת אביו כו' : ולא פסלה מן הכהונה · משום גרושה שאין אלו גרושין אלא עקירת נשואין הראשונים שאמרה אי אפשי בקדושי אמי : ממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים · לאחר מיאונה דעקרתינהו לנשואין ואינן בכלל שאר תקנות שגזרו חכמים לכל הנשואות שצריכות להמתין שלשה חדשים אחר יציאתן מבעליהן : יוצאה בגט צריכה להמתין · ואע"ג דליכא לספוקי קטנה במעוברת לא חלקו חכמים [בתקנתן בנשואות] : **לא** שאנו אלא נכסי מלוג · שהכניסה לו ולא שמאום בכתובתה והקרן לאשה והפירות לבעל אבל בלאות דנכסי צאן ברזל השומין בכתובתה ודא נדוניא דהכנעלת ליה והוא מקבל עליו באחריות כשתצא ממנו אית לה : וקנסו רבנן [כו'] לדידיה בדידה שמשלם לה נכסי צאן ברזל · דמדינא לא היה ראוי לשלם שע"מ כן קבלה שלא יפרע אלא א"כ יגרש אותה מדעתו וכיון שקנסוהו לשלם [לה] נכסי צ"ב היה ראוי לקונסו ג"כ שיפרע לה כתובה אלא שמפני שקנסו אותה בדידיה דהיינו כתובה שחייבוהו בה חכמים אמרו שאין לה כתובה : ליסנא אחרינא כו' · פשוט הוא : וגרסי' בגמ' [דף קא·] אמר רב שימי בר אשי

המאור הגדול

רב תני קטנה יוצאה בגט וכו' . ממאי דכתב עליו הרי"ף ז"ל (כ"כ הרא"ש בסי' כ"ח) מיתחזיא מלתא דהלכתא כשמואל דאמר ממאנת אינה צריכה להמתין ג' חדשים ואנן לא איתחוורא לן שפיר מעיקרא למיסמך עלה דהא אפסיקא הלכתא בהדיא בגמ' יבמות בפ' החולץ כולן צריכות להמתין ג' חדשים אחת עקרה ואחת זקנה ואילונית ושאינה ראויה לילד ולא פליגנא לה בממאנת דכרמא ולכאורה נראה לנו מתחלה בשעיינו בה שאין לסמוך בזה על פסק הרי"ף ז"ל כשם שלא נראו דבריו במה שכתב באנוסה ומפותה ובדעיינינן בה שפיר נראו לנו דבריו בזה נכונים וכבר הרחבנו בה כל הצורך בגמ' יבמות בפ' ארבעה אחין :

כתובות פרק ז' הלכה ו' ובירושלמי שלנו גירסא אחרת וע"ש בפני משה (ג"א)

יבמות דף סה: וע"ש תוס' ד"ה כי הא כו' (ג"א)

גמ' ירושלמי* ויתומה אין לה כתובה תפתר ביתומה שמיאנה כשם שקנסו בה שאין לה כתובה כך קנסו בו שאם קידשה בליטרא דדהבא מאבד הכל : *אמר שמואל ל"ש אלא מנה מאתים אבל תוספת יש להן תניא נמי הכי נשים שאמרו חכמים אין להן כתובה כגון הממאנת והשניה והאילונית אין להן מנה ומאתים א] אבל תוספת יש להן ונשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כגון עוברת על דת וחברותיה אין להן תוספת וכ"ש מנה מאתים והיוצאה משום שם רע נוטלת מה שבפניה ויוצאת מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא זינתה לא הפסידה *בלאותיה קיימין פירוש [דף קא·] בלאותיה הן בלאות נכסים הנכנסין והיוצאין עמה בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל °*רב תני קטנה יוצאה בגט אין לה כתובה וכ"ש ממאנת ושמואל תני ממאנת אין לה כתובה יוצאה בגט יש לה כתובה וקי"ל כשמואל ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל (א) ממאנת אין לה כתובה יוצאה בגט יש לה כתובה ממאנת לא פסלה מן האחים ולא פסלה מן הכהונה יוצאה בגט פסלה מן האחין ופסלה מן הכהונה ממאנת אינה צריכה להמתין ג' חדשים *יוצאה בגט צריכה להמתין שלשה חדשים מאי קמ"ל תנינא הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה נתן לה גט הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה צריכה להמתין ג' חדשים אצטריכא ליה דלא תנן : ולא פירות : ירושלמי* שאינה יכולה להוציא ממנו פירות שאכל : ולא מזונות: גרסינן בפ' שני דייני גזירות* כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונותיה אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולותה א ואכלה ועמדה ומיאנה : ולא בלאות : *אמר ליה רב הונא בר חייא לרב כהנא אמרת לן משמיה דשמואל לא שנו אלא נכסי מלוג אבל נכסי צאן ברזל [אית לה] ואוקימנא לה אשניה וקנסו רבנן לדידה בדידיה ולדידיה בדידה לדידה בדידיה שאין לה כתובה ולדידיה בדידה שמשלם לה נכסי צאן ברזל לישנא אחרינא וקנסו רבנן

רש"י

הלכה ז ביציאתה ממנו : **גמ'** אבל תוספת יש להן . דמתנה בעלמא יהיב לה בחיבת ביאה : נשים שאמרו בהן חכמים . אותו לשון אין להן כתובה יש להן תוספת : אבל נשים שאמרו
דף קא. בהן חכמים יוצאות שלא בכתובה . כל תורת גיבוי הפקיעו מהן: עוברת על דת וחברותיה . דבפרק המדיר כגון נמצאו עליה נדרים או מומין והמקללת יולדיו בפניו : משום שם רע . שזינתה : מה שבפניה . מנכסי מלוג קאמר : בלאותיה קיימין . בלאות שהן קיימין לא הפסידה : נכסי צאן ברזל . הנישומין בכתובתה וכותבין ודא נדוניא דהכנעלת ליה והוא מקבל עליו אחריות להחזירן לה כשתצא ממנו : נכסי מלוג . מה שהכניסה לו ולא שמאום בכתובה והקרן לאשה והפירות לבעל : יוצאה בגט . קטנה היוצאה בגט ולא מיאנה :
דף קא: לא פסלה מן האחין . שמותרת לקרוביו כאנוסה ומפותה דתנן נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו : ולא פסלה מן
דף ק: הכהונה . משום גרושה שאין אלו גירושין אלא עקירת נישואין הראשונים דאמרה אי אפשי בקידושי אמי : ממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים . לאחר שמיאנה דעקרתינהו לנישואין ואינה בכלל שאר תקנות שגזרו חכמים לכל נשואות שצריכות להמתין ג' חדשים אחר יציאתן מבעליהן : יוצאה בגט צריכה להמתין . ואע"ג דליכא לספוקי בקטנה שמא מעוברת היא דלא פלוג רבנן בכל בנשואות : לא שנו אלא בלאות . דנכסי מלוג
דף קא. אבל בלאות דנכסי צאן ברזל אית לה : אשניה . שהן נישואי עבירה : קנסוה רבנן . הפכו מהן תורת נישואין וקנסו אותה במה שהיתה ראויה לגבות משלו כגון מנה ומאתים ומזונות ובלאות דנכסי מלוג כדמפרש בעמוד ושקלה להו שהרי הוא מוציאה מדעת שלא

הלכה ז
דף קא:
דף קא.
גי' ד"ה

הגהות הב"ח (א) עי' בר"ן (גיטין דף מ"א ע"ב) [יבמות פי"ג סי' קל]

ספר הזכות

כתוב בהלכות נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה כגון הממאנת והשניה והאילונית אין להם מנה מאתים אבל התוספת יש להן וכ"כ בהלכות באלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט בשלא הכיר בהן אין להם כתובה מנה מאתים אבל תוספת יש להן : השיב הרב ז"ל ומאחר דמקח טעות הוא אמאי יש להן תוספת בשלמא ממאנת כיון דידע דיכולה למאן ואוסיף לה אדעתא דהכי כתב לה ומתנה הוא דבעי למיתן לה שניה נמי כיון דידע דשניה ומפקינן לה מיניה אדעתא למיתב לה מדיליה כתב לה אלא אילונית ואלמנה שלא הכיר בהן כיון דמקח טעות אלו אמאי יש להן תוספת ובהדיא אמרי' בשמעתא גבי אילונית אי דליתנהו איפכא מסתברא נכסי מלוג דברשותה אית לה נכסי צ"ב דברשותיה קיימי לית לה והא נכסי צ"ב ודאי כתוספת נינהו ועדיפי מתוספת דהא מבית איתנהו ואפ"ה משום דהויא היא מקח טעות לית לה . ואפשר כי מה ששנו בתוספתא הממאנת והברותיה אין מאתים אבל תוספת יש להם הוא הביאתו לומר כן דס"ל מאי חברותיה שניה ואילונית ואעפ"כ אין הדעת כן ואין השכל מודה (חסר כאן) אלא כתובה של אלף דינרין מאבדת ונוטלת בליות שיש לפניה והיוצאה משום רע אין לה בליות וזו הברייתא היא ששנויה כאן תניא כוותיה דשמואל ובירושלמי שנאה רבי חגין בר' שמואל שאשיטה מוחלפת בלשונה עם הגמ' שלנו ששנינו נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה יש להן תוספת ושאמרו יוצאות שלא בכתובה אין להן אפי' תוספת אלא שהענין אחד ושתי הגמרות לדין אחד נתכוונו שכל הנשים שאין להם כתובה כגון הממאנת וחברותיה שתחלתן כסופן בין ששנו אותן חכמים בלשון אין להם כתובה בין ששנו בהן יוצאות שלא בכתובה כענין ששנו בברייתא ביבמות נישאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה כולן אין להם מנה מאתים תוספת יש להן ונשים שיוצאות עכשיו בלא כתובה מחמת קלקול שלהן כגון עוברת על דת וחברותיה שאין סופן כתחלתן שמתחלה הן ראויות לכתובה ועכשיו הפסידו על עצמן בין ששנו אותן חכמים בלשון יוצאות שלא בכתובה בין אין להם כתובה כגון ששנו ביבמות ובהזורק תצא מזה ומזה ואין לה כתובה ולא פירות כולן אין להם תוספת וכ"ש מנה מאתים למדנו מן הירושלמי הזה דין האילונית שלא הכיר בה שיש לה תוספת וה"ה אלמנה לכה"ג שלא הכיר בהן כדברי ר"ח ורבינו ז"ל . ועוד למדנו ממנו שטעו מקצת מהברים שאמרו כ"מ ששנו חכמים לשון אין להם כתובה יש להן תוספת לפיכך כתב לשם מלכות שאינה הוגנת כגון פרס וכל השנויות שמה בפ' הזורק אין להן תוספת וזה ודאי שבוש הוא שהרי כל אותן נשים מפני צד זנות שלהן הם מפסידות כתובה ונאסרות על בעליהן הלכך כעוברת על דת וחברותיה הן ונשים היוצאות שלא בכתובה מיקרו ואין להם תוספת ומה ששנה רבי דשמואל היוצאה משום שם רע אין לה בליות היא ששנינו בגמ' שלנו קמיה דרב נחמן ור' מנחם בר' יוסי סתימתאה הוא :

השגות הראב"ד

א] עוד כתב הרב ז"ל בענין אילונית ואלמנה לכה"ג וחברותיה שאם לא הכיר בהן אין להם כתובה מאתים אבל תוספת יש להן : אמר אברהם ומאחר דמקח טעות הוא אמאי יש להן תוספת בשלמא ממאנת כיון דיכולה למאן ואוסיף לה אדעתא דהכי כתב לה ומתנה הוא דבעי למיתן לה שניה נמי כיון דידע דשניה היא ומפקינן לה מיניה אדעתא למיתב לה מדיליה כתב לה אלא אילונית ואלמנה שלא הכיר בהן כיון דמקח טעות אלו אמאי יש להן תוספת ובהדיא אמרי' בשמעתא אילונית אי דליתנהו איפכא מסתברא נכסי מלוג דברשותה קיימי אית לה נכסי צ"ב דברשותיה קיימי לית לה והא נכסי צ"ב ודאי כתוספת נינהו ועדיפי מתוספת דהא מבי נשא אתו ואפ"ה משום דהויא היא מקח טעות לית לה . ואפשר כי מה ששנו בתוספתא הממאנת וחברותיה אין להם מאתים אבל תוספת יש להן הם הביאוהו לומר כן דס"ל מאי חברותיה שניה ואילונית ואעפ"כ אין הדעת מקבלת ואין השכל מודה עליהן . ואפשר לומר כי חברותיה דקאמר לאו בדוקא נקיט ליה דאיידי דתנא עוברת על דת וחברותיה תנא נמי הכא וחברותיה . אי נמי כי על השניות שהן מרובות קאמר וחברותיה :

אשי ס"מ מדרב כהנא דעיילא ליה גלימא קרנא הוי [ולא] מכסי בה ואזיל עד דבלי והא אמר רב נחמן פירא הוי דרב נחמן פליגא · והכי פירושה ס"מ מדרב כהנא דאמר שניה אין לה בלאות דנכסי מלוג וטעמא משום דקנסו רבנן לדידה בדידה הא אשה כשרה גובה אותן ממנו אע"ג דליתנהו אלמא ס"ל דעיילא ליה גלימא בנכסי מלוג שלא שמו עליה בנדונייתה קרנא הוי וקיים לאשה וימכר וילקח בו קרקע והוא אוכל פירות ולא אמרי' לבישתה הן הן פירותיה ונכסי בה וניזיל ודרב נחמן דאמר בפרק האשה [דף עט:] דפירא הוי פליגא ומעתה כיון דקי"ל כרב נחמן וכבר פסקה הרי"ף ז"ל בפרק האשה שנפלו לה נכסים משמע דולא בלאות דתנן במתני' בלאות ג"י דנכסי צאן ברזל קאמר [ואדחיא הא מהר"ס דרב כהנא מקמי דרב נחמן] דאילו בלאות דנכסי מלוג אפי' שאר נשים אין להם ועוד דבכלל ולא פירותיהן הן וכ"ת מ"ש בלאות דנכסי צאן ברזל דלית להן מתוספת דאמרי' לעיל דיש להן איכא למימר דבלאות היינו טעמא לפי שהוא קבלם עליו על דעת שלא יחזירם לעולם אלא א"כ יוציאנה מדעתו אבל תוספת דמתנה הוא בעין יפה יהב לה כיון שלא פירש אפי' תמצא שניה ואילונית כך היה נראה מפשטן של דברים אבל הרי"ף ז"ל פסקה לזו אע"פ הדפקא: שפסקה לדרב נחמן וכן הרמב"ם בפכ"ד מהלכות אישות והא דרב נחמן בפכ"ב וקשה לדבריהם דא"כ הרי דין (שניהם) כ"ס [שניה]* בד"ס שוה לדין שאר הנשים אלא שכבר תירץ הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה בפ' יש מותרות ואמר שאם לא מפני הקנס היתה הסברא שאחרי שאין לה כתובה שאינו ראוי שיגיעו לבעל שום דבר מהדברים הראויים לבעל ואין לו עסק בנכסי מלוג אבל ע"ד הקנס עשינו נכסי מלוג שלה כנכסי שאר הנשים ולפי זה צריך לומר דהא דאמרי' דהא דרב נחמן פליגא לאו דפליגא אעיקר מימריה דרב כהנא משמיה דשמואל אלא לומר דפליגא אמימריה דרב שימי בר אשי דאמר ס"מ מדרב כהנא וכו' דס"ל דרב כהנא לא השוה שניה לשאר הנשים ולפי זה על כרחיך קרנא הוי וכמו שכתבתי למעלה ולסבריה דרב שימי בר אשי דרב נחמן פליגא אדרב כהנא אבל אנן סבירא לן דרב כהנא ודרב נחמן לא פליגי לפי שרב כהנא משוה שניה לשאר נשים אלא דאי לאו משום קנסא היה ראוי שישלם הבעל כל מה שבלה בתשמישו מנכסי מלוג שלה וזה אע"פ שנראה דוחק כ"ל שהוא מוכרח מן הגמ' משום דאמרי' אמימריה דרב כהנא הוי בה רב פפא אהייא אילימא אממאנת אי דאיתנהו אידי ואידי אית לה ואי דלא איתנהו אידי ואידי לית לה ופירש רש"י ז"ל אי דאיתנהו אידי ואידי אית לה שאין לנו לקונסה ואי דליתנהו קיימין אידי ואידי בין נכסי מלוג ובין נכסי דצאן ברזל לית לה שיכול לומר שלי הוצאתי שהרי ברשות בית דין נשאתיה וכשהוציאתה אחזיר מה שקבלתי עלי בכתובה ובנכסי מלוג נמי אע"פ שלא ברשות הוציאם מיהו יכול לומר אין לי להחזירם עד שאגרשנה שמא תמות בחיי ואירשנה עכ"ל והוא ודאי תימה גדול אי ס"ל דקרנא הוי ושלא ברשות הוציאם היאך הוא יכול לומר שלא יחזירם ולפיכך כ"ל דמה דאמרי' דאי דלא איתנהו אידי ואידי לית לה סמכינן אדרב נחמן דאמר פירא הוי ולפיכך כשהוציאם ברשות הוציאם אלמא סבירא ליה לבעל הגמרא דרב כהנא ורב נחמן לא פליגי ועולה יפה על דרך הרי"ף ז"ל והרב רבינו משה בר מיימון ז"ל: **אבל** ממאנת כו' · כבר פירשתיה: ואילונית דלא הכיר בה אי דאיתנהו אידי ואידי אית לה · שהרי הוא מוציאה מדעת: ואי דליתנהו כו' . ונמצא דין אילונית הפך משאר הנשים היוצאות בגט שגובות נכסי צאן ברזל ואינן גובות בלאות מלוג שאינן קיימין כיון דס"ל פירא הוי וטעמא דמילתא שכיון שנשואי אילונית טעות נכסי מלוג שלא הקנתה אותן לבעל כלל משלם לה אבל נכסי צאן ברזל כיון שהקנתה אותן לבעל והוא אינו חייב להחזירם אלא אם יגרשנה בגט לית לה · נמצא ד"א בלאות ששנוי במשנתינו מתפרש לנדדין לדבריו דבממאנת אין לה כלל ובאילונית אין לה בלאות מנכסי צאן ברזל ויש לה בלאות מלוג ושניה אין לה בלאות של מלוג ויש לה בלאות של צאן ברזל זהו לפי מה שכתוב בהלכות אבל קשה בעיני לדחוקי ולא בלאות דמתני' כולי האי והלשון השנוי בגמרא שממנו מוציא הרי"ף ז"ל דין האילונית כך הוא ואלא אאילונית אי דאיתנהו אידי ואידי אית לה ואי דליתנהו איפכא מיבעי ליה נ"מ דברשותה קיימי אית לה נכסי נ"ב דלאו ברשותה קיימי לית לה ומסקינן אלא אשניה כו' ולפי זה הלשון יותר קרוב דלמסקנא דין האילונית כדין ממאנת דבדליתנהו אידי ואידי לית לה ומאי דאמרי' אאילונית ואי דלא איתנהו איפכא מיבעי ליה היינו [כשבא] לומר דמימריה דשמואל איתאמרה אאילונית אם באת לחלוק בהם איפכא מיבעי ליה וכ"כ רש"י ז"ל וכיון דמסקינן דלא איתמרא אלא אשניה נקטינן מילתא כפשטה דאילונית מקח טעות הוא ולא זכה הבעל במלוג כלל ואתי ולא בלאות כפשטיה דממאנת ואילונית אין להן בלאות כלל ושניה אע"פ שיש לה בלאות של צאן ברזל אין לה בלאות מלוג ונמצאו כולם שוין בבלאות מלוג אבל שנפרש ולא בלאות דאילונית ודשניה בהפך גמור אינו מחוור: **אילונית** אשה ואינה אשה · פעמים היא כאשתו פעמים אינה כאשתו: מדקא מפליג באילונית ואם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה כתובה: כי קתני לה לאלמנה · וקאמר יש לה כתובה: אפלוגתא דאילונית קאי · לאחר שחלק ופירש הכיר בה יש לה כתובה שנאה לאלמנה אצלה וקאמר אף אלמנה נמי שהכיר בה ונשאה לשם אלמנה יש לה כתובה אבל אם לא הכיר בה לית לה (א): **ומזונות** דאית להו ה"מ לאחר מיתה כו' דהכי אסיקנא בפרק יש מותרות לבעליהם · והוא הדין שאם הלך הוא למדינת הים ולותה ואכלה שאינו משלם והכי מוכח התם וכ"כ הרי"ף ז"ל שם [בסי' קיד] אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק עשרים וארבעה מהלכות אישות דמשלם ולא נראו דבריו: אבל שניה כו' אבל איתנהו אית לה · שכך הדין בכולן דאי איתנהו בין צאן ברזל בין נכסי מלוג יש להן דאפי' בזינתה אמרינן [דף קא:] דלא הפסידה בלאותיה קיימין וכ' הרי"ף ז"ל בין של מלוג בין נכסי צאן ברזל: אלמנה לכ"ג כו' יש להן כתובה ויש להן פירות · דין פירות שאם נשבית או יפדנה או ישלם פירות שאכל ואע"ג דאמר רבא בפרק נערה שנתפתתה (דף נג:) דאלמנה לכ"ג אינו חייב לפדותה היינו לומר שאינו חייב להוסיף משלו אם פדיונה יותר על פירות שאכל אבל פירות מהדר אי לא פריק לה: שהוא כשר · שאינו נפסל מן הכהונה מחמת ביאתו: והיא נפסלת ·

ונעשית

רש"י

שלא הכיר בה . שלא היה יודע שהיא אילונית כשקדשה: דברשותה קיימי. שלא היה לו לבלותן ולבושן אית לה: אשה ולא אשה . פעמים היא אשתו ופעמים אינה אשתו: בידוע. היינו הכיר בה: כנסה סתם. היינו לא הכיר בה: כי קתני לה לאלמנה . וקאמר יש לה כתובה: אפלוגתא דאילונית קאי . לאחר שחילק באיילונית ופירש הכיר בה יש לה כתובה שנאה לאלמנה אצלה וקאמר אף לאלמנה נמי שהכיר בה ונשאה בשם אלמנה יש לה כתובה: יש להן פירות. פירות נכסי מלוג שאכל הבעל דכיון דשלא כדין אכלו כי לא היו לו נישואין בה לכך משלם אע"ג דבכשירה אמרינן מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הכא קנסינן ליה דמשלם אפילו מה שאכל מפני שהוא מרגילה לידי עבירה:

ה"ג

רבנן לדידה בדידה ולדידיה בדידיה לדידה בדידה נכסי מלוג דאינון דידה דברשותה קיימי קנסוה רבנן ולית לה ולדידיה בדידיה נכסי צאן ברזל דלאו ברשותה קיימי אלא ברשותיה דבעל דאם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו קנסוהו רבנן דאי ליתנהו משלם לה מדיליה אבל ממאנת אי איתנהו לבלאותיה בין דנכסי מלוג בין דנכסי צאן ברזל אידי ואידי שקלה להו ואי ליתנהו אידי ואידי לית לה ואילונית דלא הכיר בה אי דאיתנהו אידי ואידי אית לה ואי דליתנהו נכסי מלוג דברשותה קיימי אית לה נכסי צאן ברזל דלאו ברשותה קיימי לית לה ואילונית שהכיר בה יש לה כתובה כדתנן ואם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה כתובה: אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכו' °*א"ר הונא אילונית אשה ואינה אשה אלמנה לכה"ג אשה גמורה אילונית א אשה שאם הכיר בה יש לה כתובה ואינה אשה שאם לא הכיר בה אין לה כתובה ב אלמנה לכהן גדול אשה גמורה בין הכיר בה בין לא הכיר בה יש לה כתובה ורב יהודה אמר אחת זו ואחת זו אשה ואינה אשה שאם הכיר בה יש לה כתובה ואם לא הכיר בה אין לה כתובה והלכתא כרב יהודה דתניא כותיה כנסה (א)(ונמצאת אילונית)בידוע יש לה כתובה כנסה סתם אין לה כתובה ורב הונא מתניתין אטעייתיה הוא סבר (א) מדפליג תנא באילונית וקאמר אם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה כתובה ולא קא מפליג הכי באלמנה מכלל דאלמנה אפילו בסתמא נמי יש לה כתובה ולא היא כי קתני לה אלמנה אפלוגתא דאילונית קתני לה . הלכך אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין הכיר בהן יש להן כתובה בין מנה מאתים בין תוספת ויש להן פירות ומזונות ובלאות דכיון דאית להו כתובה אית להו נמי תנאי כתובה ומזונות דאית להו ה"מ לאחר מיתה דלא הספיק' להוציא עד שמת אבל בחיי הבעל כיון דבעמוד והוציא קאי לית להו מזונות דאי אמרת אית להו אתיין לעיכובי גבייהו דהכי אסיקנא בפרק יש מותרות לבעליהן* (ב) לא הכיר בהן אין להן כתובה מנה מאתים ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות אבל תוספת יש להן כשמואל ובלאות דאמרינן דלית להו מסתברא לן דכיון דדינא דידהו כדין האילונית ודינא דאילונית דלא הכיר בה אי איתנהו לבלאות אידי ואידי אית לה בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל ואי ליתנהו נכסי מלוג דברשותה קיימי אית לה נכסי צאן ברזל דלאו ברשותה קיימי לית לה הני נמי כיוצא בה אבל שניה לא שנא הכיר בה לא שנא לא הכיר בה אין לה כתובה מנה מאתים אבל תוספת יש לה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות של נכסי מלוג בדליתנהו אבל איתנהו אית לה ונכסי צאן ברזל בין ליתנהו בין איתנהו אית לה כדרב כהנא דאמר קנסוה רבנן לדידה בדידה ולדידיה בדידיה ומנא לן דשניה בין הכיר בה בין לא הכיר בה חד דינא הוא דאית לה חדא מדקא מפליג תנא באילונית ולא מפליג בשניה מכלל דשניה ל"ש הכיר (ב) ול"ש לא הכיר (ג) אין לה כתובה ועוד דגרסי' בפ' יש מותרות לבעליהן* ת"ר אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט יש להן כתובה פירות מזונות ובלאות והיא פסולה וולדה פסול וכופין אותו להוציא שניות מדברי סופרים אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות והיא כשרה וולדה כשר וכופין אותו להוציא אמר רבי שמעון בן אלעזר מפני מה אמרו אלמנה לכהן גדול (ד) יש לה כתובה (ה) שהוא כשר והיא פסולה

וכל

[דף קכו ע"ב] · דף סה. · סס

שלטי הגבורים

א מיי' כתב דאילונית ותייבי לאוין שהכיר בה ותייבי עשה בין הכיר בה בין לא הכיר בה ושניה דינן כשאר נשים נכסי צאן ברזל חייב לשלם אפי' ליתנהו ונכסי מלוג אי איתנהו שקלה ואי ליתנהו אינו חייב לשלם ואילונית ותייבי לאוין שלא הכיר בה נכסי צאן ברזל אי איתנהו שקלא ואי ליתנהו אינו חייב לשלם נכסי מלוג אפי' איתנהו אינו חייב לשלם והרא"ש והטור לא כתבו כן:

ב כתב הראב"ד ז"ל וקשה לי באלמנה לכה"ג ולא הכיר בה מ"ט לא דמיא לשניה דהא איהי הוה ידעה בנפשה ואיהו לא ידע בה וקא מנסבא ליה הלכך ליקנסה כשניה לדידה בדידיה דנכסי מלוג לא תשקול ונכסי צאן ברזל נמי לא תשקול דהא איהו לא קנסינן ליה דהא לא ידע דעבד איסורא. ואיכא למימר כיון דפסול זרעה לא קנסינן לה דסופה ודאי בעי למיפק מיניה דלא מרגלא ליה והאי דקא מנסבא ליה יצרה תקפה:

חדושי אנשי שם

ד"ת (א) וכתב הרמב"ם בר"פ כ"ד מהל' אישות שאם היתה מחייבי עשה אפי' לא הכיר בה יש לה כתובה שהוא ז"ל סובר דדוקא בחייבי לאוין דאמירי אמרי' דאין להם כתובה בלא הכיר אבל חייבי עשה דקילי אפי' לא הכיר יש להן וליכא למימר משום דקילי צריכין חיזוק כיון דמדאורייתא נינהו והכי מוכח בהדיא בפרק יש מותרות:

הגהות הב"ח

(א) מדמפליג כנ"ל: (ב) נ"ב בה: (ג) נ"ב בה: (ד) נ"ב גרושה וחלוצה לכהן הדיוט: (ה) נ"ב מפני:

הגהות חו"י

(א) כנסה בידוע ונמצאת בידוע יש לה וכו' [וכ"ה בדפוס קוסט']: (ב) עי' ברי"ף יבמות סי' קיד:

ונעשית חללה לפיכך הוא מרגילה ומסיתה ליכנס לו וקנסוהו : זו הוא מרגילה · אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הוא מרגילה ומסיתה ליכנס לו דכיון דהיא מפסלא ומפסדה מידי לא מרגלא ליה וזו שניה כיון דאיהי לא *מפסדא ולא זרעה מפסיל ולא מפסידה מידי בביאתו היא מרגילתו דאשה רוצה ליכנס יותר מן האיש · ומפרשינן התם בפרק יש מותרות דהאי דבר אחר זו הוא מרגילה רבי שמעון בן אלעזר קתני לה ומה טעם קאמר מה טעם הוא כשר והיא פסולה קנסו אותו כתובה מפני שהוא מרגילה ומה טעם הוא כשר והיא כשרה קנסו אותה כתובה מפני שהיא מרגילתו : הא דאשה שאין לה וסת כתבתיה בארוכה במסכת שבועות [בר"ס פרק ב] :

הדרן עלך אלמנה ניזונית

הנושא את האשה ופסקה עמו שיהא זן את בתה. שהיתה לה מאיש אחר : חייב לזונה ה' שנים. בגמ' [דף קב:] מוקי לה בשטרי פסיקתא וכדרב גידל ואשמעינן דבאמירה בעלמא קנה וכתב הרשב"א שאע"פ שהתנה סתם ולא פירש מתי מסתברא דחייב לזונה ה' שנים ראשונות דחזקה דעתם על הראשונות וכן מצאתי מפורש בירושלמי [הלכה א] תנא זנה ה' שנים הראשונים בין ביוקר בין בזול היה ביוקר והוזלו אם הוא גורם (ג) נותן ביוקר ואם היא גרמה נותן בזול היו בזול והוקרו בין שהוא גרם בין שהיא גרמה נותן בזול הדא היא הבת לא עולה ולא יורדת עכ"ל : **נשאת** · ואם לאחר שגרשה הראשון : לא יאמר הראשון לכשתבא אצלי · כלומר אם הייתי מקיים את אמה הייתי זנה: אלא מוליך מזונותיה· מזונות שלמים ולא לפי ברכת הבית דדוקא באלמנה הוא דאמרינן הכי לקמן [דף קג.] לפי שכך כתב לה את תהא יתבה בביתי ומתזנא מנכסי אבל הכא לא וה"ה לפוסק לחבירו שיזון אותו שחייב לזונו במקום שהוא ולא לפי ברכת הבית אלא משלם וכן כתב הרשב"א ז"ל : לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחד · שהרי לא נתחייבו אלא לזונה : אלא אחד זנה וא' נותן לה דמי מזונות · ומהא שמעינן שמי שמתחייב לזון את חבירו הרשות בידו לומר תן לי דמי מזונות והכי איתא בירושלמי*) המקבל לזון כלתו היא אומרת מעות והוא אומר פירות הדין עמה : **מתו** · בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין · ולא ממשועבדין דתנן אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים : והיא ניזונת · אותה הבת שהיא כבעלת חוב שיש לה עליהן שטר מזונות ומיהו לאו ב"ח ממש קאמר שאם מתה אין לה מזונות(ד) ולא דמיא לנשאת דנשאת בת מזונות היא וזו אינה כן והכי איתא בירושלמי [שם] חלתה כמי שנשאת מתה כבר מתה :

הפקחין כו' כ"ז שאת עמי · ולא אם אמות או תמות או אני מגרשך וכתב הרשב"א ז"ל דמסתברא שאם גרשה והחזירה כבר נתבטל תנאו ואע"פ שהחזירה אין לה עליו מזונות שאין בלשון הזה אלא כ"ז שאת עמי מכשואין אלו כדתניא בן לוי שמכר שדה לישראל ואמר לו על מנת שמעשר ראשון שלי מעשר ראשון שלו ואם אמר לו כ"ז ששדה זו בידך מכרו לאחר וחזר ולקחה ממנו אין לו עליו כלום · אלמא כ"ז שהוא בידך מקנין ראשון קאמר ה"נ מכשואין הראשונים קאמר ומפורש מצאתי כן בירושלמי דגרסי' התם [כאן הלכה ב'] כ"ז שאת עמי מתה אינה עמו נתגרשה (ה) והחזירה מ"ד לכתובה אבל לא לתנאי ה"נ מ"ד בין לכתובה בין לתנאי הכי נמי · כלומר לרב הונא דאמר בשלהי הכותב [דף נ:] גבי מתני' דקטן שהשיאו אביו וקיימה ע"מ כתובתה ראשונה קיימה לא שנו אלא מנה מאתים אבל תוספת אין. לה הוא הדין לגרשה ואח"כ החזירה דעל מנת כתובתה הראשונה החזירה אבל לא לתוספת ולא לתנאין ולר"י דאמר התם אפי' תוספת יש לה הכא נמי גרשה והחזירה יש לה תוספת ותנאין הראשונים שע"ד כולם החזירה

*) כאן הלכה א' ע"ש נוסחא אחרינא (ג"א)

נר מצוה

וכל מקום שהוא כשר והיא פסולה *קנסו אותו בכתובתה ומפני מה אמרו שניות מדברי סופרים אין להן כתובה מפני שהוא כשר והיא כשרה וכל מקום שהוא כשר והיא כשרה קנסו אותה בכתובתה רבי אומר הללו דברי תורה ואין דברי תורה צריכין חיזוק והללו דברי סופרים ודברי סופרים צריכין חיזוק ד"א זו הוא מרגילה וזו היא מרגילתו ובבר °קיימא לן דהכא דקתני אלמנה לכה"ג יש לה כתובה בשהכיר בה אבל לא הכיר בה אין לה כתובה אבל תוספת יש לה ומדאלמנה (א)הוא דיש לה כתובה בשהכיר בה שניה נמי (א) דפליג בדידה בשהכיר בה וקתני אין לה כתובה ואי הכיר בה אין לה כתובה כ"ש לא הכיר בה ושמעינן מינה דשניה בין הכיר בה בין לא הכיר בה אין לה כתובה : גרסינן בנדה ס"פ ראשון* "אשה שאין לה וסת אסורה לשמש ואין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ויוציא ולא יחזיר עולמית ד"ר מאיר ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר משמשת בשני עדים והן הן עוותיה ותקוניה שאם תשמש פעם ראשונה ושניה ושלישית בעדים וימצא דם על עד שלה או שלו בכל פעם ופעם הרי הן עוותיה שהוחזקה נדה כל ימיה ויוציא בלא כתובה ואין לה לא פירות ולא מזונות ולא בלאות דלאו בת תשמיש היא דלא חזיא לביאה ולא יחזיר עולמית ואע"ג דהדר איתקן דאי אמרת יחזיר זמנין דאזלא ומינסבא ומיתקנה ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא אפילו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרים ואם שמשה בשני עדים אחד לו ואחד לה שלשה א פעמים ולא נמצא דם באחד מהן הרי הן תקוניה והרי היא ככל הנשים אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס :

רש"י

פה:ה"ג מפני שהוא פסול והיא פסולה וכל מקום שהוא פסול והיא פסולה קונסים אותו בכתובתה וה"פ מפני שהוא פסול כדתנן בבכורות הנושא נשים בעבירה פסול עד שידור הנאה והיא פסולה חללה וכל מקום שהוא פסול על ידה או היא פסולה על ידו קנסו אותו כלומר צריך לתת לה כתובה כשאר נשים דהא טעמא דקנסו רבנן לשניה כתובה היינו כדי שלא תתעכב אצלו והכא לא צריך דממילא שבקא לה כיון דהוא נפסל על ידה יש קפידא ביניהן וכן כשהיא נפסלת על ידו : דבר אחר זו הוא מרגילה · אלמנה לכה"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט הוא מרגילה ומסיתה ליכנס לו : וזו · שניה כיון דלאו איהי ולאו זרעה מיפסיל ולא מפסידה היא מרגילתו דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא : שאין לה וסת · קבוע לראות בו דם נידות : אסורה לשמש · שמא תראה · בשני עדים · סדינים שבודקת בה את עצמה אחד לפני תשמיש ואחד לאחר תשמיש : והן הן עוותיה · המעוותין אותה כמו שמפרש בעמוד : דהדר ומיתקנה · שקובעת לה וסת : דאזלא ומנסבא · לאחר : ונמצא גט בטל · ולכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום וסת אפילו הדרה ומיתקנא לא יחזיר או שוב לא יוכל לקלקלה והכי נמי אמרינן גבי מוציא את אשתו משום שם רע או משום נדר : הדרן עלך אלמנה ניזונית **הנושא** את האשה : לזון את בתה . שיש לה בת מאיש אחר : נשאת . האם לאחר שגירשה הראשון : לכשתבא אצלי . כלומר אם הייתי מקיים את אמה הייתי זן את בתה : מתו . הבעלים : מנכסים בני חורין . ולא ממשועבדים דתנן [גיטין דף מח:] אין מוציאין לאכילת פירות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים הלכך בנות שיש לה מאותן בעלים ניזונות מבני חורין : והיא . אותה בת שיש לה מאיש אחר : שהיא כבעלת חוב . שיש לה עליו שטר מזונות מה' שנים : כל זמן שאת עמי . ולא אם ימות או אם היא תמות או

ז"ל מיפסלא [וכ"ה בד"ק]

א מיי' פכ"ה מהל' אישות סמג עשין פב טור אה"ע סי' קיז :

ב מיי' פכ"א שם סמג לאוין פא טור אה"ע סי' פב וקיד :

ג מיי' פי"א מהל' מכירה טוח"מ סי' מ :

[דף קכז ע"א]

הגהות הב"ח

(א) הא כצ"ל (ב) נ"ב את (ג) נ"ב פי' שהוא עכב מליתן לה מזונות ועיי' בשלטי הגבורים אות ב' : (ד) נ"ב כלומר אינו משלם ליורשיה : (ה) נתגרשה אינה עמו החזירה כצ"ל (ו) נ"ב לשון הרא"ש : (ז) היו ביוקר וכו' היו בזול כצ"ל :

הגהות חו"י

(א) נ"ל דמתני פסדה

הדרן עלך פרק אלמנה ניזונית

הנושא* את "האשה ופסקה עמו שיהא זן (ג) בתה חמש שנים חייב לזונה חמש ב שנים נשאת לאחר ופסקה עמו שיהא זן את בתה חמש שנים לא יאמר הראשון לכשתבא לביתי אזונה אלא מוליך מזונותיה למקום אמה וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחד אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות נשאת הבעל חייב במזונותיה והן נותנין לה דמי מזונות מתו ג בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין והיא ניזונת מנכסים משועבדין מפני שהיא כבעלת חוב הפקחין היו כותבין שאהא זן את בתך חמש שנים כל זמן שאת עמי : **גמ'** איתמר "האומר לחבירו

א והרא"ש כתב שלעולם לא ששמש בלא בדיקה וכתב עוד בד"א שהיתה כך מתחלת נישואיה ומביאה ראשונה ראתה דם אבל אם אירע לה אולי זה אחר שנשאה או נסתחפה שדהו לפיכך אם בא עליה פעם אחת ולא מצא דם ואח"כ חזרה להיות רואה בכל עת תשמיש יוציא ויתן כתובה ולא יחזיר עולמית וכן כל אשה שנולדו בה מומין אחר שניסאת אם רצה לקיים יקיים ואם רצה להוציא יוציא ויתן כתובה כתב הרא"ש האומר על אשתו שאינה ראויה לאיש והיא אומרת שהיא ככל הנשים דבר זה יבדק ע"י נשים הגונות וכשרות ואם הן אומרות שאינה ראויה לאיש אין לה עליו כתובה ולא תנאי כתובה ואם הם אומרות שהיא ראויה לאיש הרי היא ככל הנשים וכל זמן שלא נבדקה אינו חייב במזונותיה :

ב (ו) ירושלמי תנא ה' שנים הראשונו' בין ביוקר בין בזול (ז) היה ביוקר והוזלו אם הוא גרם נותן ביוקר ואם היא גרמה נותן בזול היה בזול והוקרו בין שהיא גרמה בין שהוא גרם נותן בזול פי' אם היו המזונות ביוקר בה' שנים הראשונות ולא נתן לה ואח"כ הוזלו אם הוא גרם שעכב מליתן לה צריך ליתן לה כשעת היוקר. אבל אם הראשונות היו בזול אינו חייב לשלם ביוקר אלא דמי אותן שנים כעין שבזול. תוספתא כתב לזון בת אשתו או בן אשתו הרי הן כבע"ח והן קודמין לכל אדם לא יאמר להם לאו ועשו מלאכה ואני זן אתכם אלא הן יושבין ומעלה להן מזונות כתב לזון בת אשתו ושכרה האשה לבעלה שכתבה לו שובר [ופטרה] אותו ממזונות בתה לא הועיל כלום שזכין לקטן ואין חבין לו : וכתב הרמ"ה שאינו חייב לזונה אלא בפחות שבמזונות דכי אמרי' הכל לפי כבודו ה"מ באשתו דבתנאי ב"ד קא אכלה אבל בת אשתו דאיהו חייב נפשיה יד בעל השטר על התחתונה וכתב הרא"ש ולא נהירא לי דמי שנותן מעות לבעה"ב כדי לפרנסו או עושה לו טובת הנאה כדי לפרנסו כי הך דמתני' מסתמא דעתו שיתפרנס כאחד מבני ביתו ולא שישנאו לרע מכל בני הבית שיהיו הם אוכלים בשר ושותין יין ויהיה הוא אוכל זרעונים ושותה מים ולא נתנו חכמים קצבה למזונות אלא במשרה ע"י שליש אבל כשהיא אצלו מתגלגלת עמו במה שהוא סועד הן רב הן מעט ומצינו במזון פועלים שהחמיר ר' מתיא ואמר אפי' אתה עושה להם כסעודת שלמה אי אתה יוצא ידי חובתך ורשב"ג אמר הכל כמנהג המדינה ומנהג שאדם משוה חלק אוכלי שלחנו וגם מצינו שהחמירה תורה על האדם במזון הגלוים אליו שיטיב להם עמו במאכל ובמשתה הלכך המתחייב בפרנסת אדם מחויב לפרנסו כא' מבני ביתו : ג כתב הרא"ש אם מתה האם או גרשה בעלה השני שניהם חייבים לזונה ואם כל א' מהם אומר אני זנה עמי ואיני רוצה ליתן דמים כתב הרמ"ה שהדבר תלוי בה אל מי היא רוצה להיות וכן מסתבר :

מלחמת ה'

ועוד כתב הרי"ף ז"ל בהאי פירקא גרסי' בנדה ת"ר כל אשה שאין לה וסת אסורה לשמש וכו' ותימה הוא לנו מה שפי' ומה שפסק עוד ואנו אין לנו אלא הן הן עוותיה ותקוניה היינו עוות היינו קלקול וכו' ועוד דהתם בדוכתא אוקימנא בעסוקה בטהרות : **אמר** הכותב מה שפי' רבינו הגדול ז"ל יותר נראה דעוות לאו היינו קלקול ועוד דהל"ל עוותיהם ותקוניהם שהרי אף בעלה הוא מקלקל עמה ומדלא א"ר חנינא משמשת כדרכה א"כ הרי היא כשאר הנשים וקאמר הן הן עוותיה ותקוניה משמע שחלוקה אשה זו משאר הנשים ומה שפסק רבי' הגדול ז"ל והשיב בעכ"מ דבעסוקה בטהרות אוקימנא אי אפרש שיהיו דברי רבינו הגדול ז"ל קיימים בודאי קי"ל כשמואל דאמר כל לבעלה לא בעיא בדיקה שאינה אסורה לשמש עד שתבדוק אבל בא ר' חנינא בן אנטיגנוס ללמדנו שאשה שאין לה וסת קבוע אע"פ שמותרת לשמש קודם שתבדוק עצמה שאין מחזיקים אשה בטומאה לבעלה אעפ"כ חוששים לה בתחלת הנשואים שמא מחמת דוחק השמש ראתה שהרי אין לה וסת והיא רואה פעמים בא' בשבת פעמים בשלישי וברביעי ואפשר שהיא נתבעת בקרקע או בדבר אחר ומפני כך היא משנה את וסתה או מחמת דמים דנפישי בה אין וסת קבוע לפיכך יש לחוש שמא אף מחמת תשמיש ראתה שהרי היא רגילה לשנות וסת משא"כ באשה שיש לה וסת שלמודה לראות בזמן אחד ואינה משנה וסתה מפני תשמיש ודבר אחר אין חוששין לה שמא תשנה וסתה מחמת תשמיש ולפיכך אמר ר' חנינא שצריכה לבדוק ג' פעמים ואם תראה מחמת תשמיש הוחזקה להיות רואה מחמת תשמיש וקי"ל בתלתא זימני הויא חזקה ותצא בלא כתובה וכל הדרכים האלו בה ואם לא תראה בא' מג' פעמים הרי היא כשאר הנשים ולא פירש מה הוא דינה והדבר ידוע שאם עסוקה בטהרות תשמש בעדים ואם אינה עסוקה בטהרות אינה צריכה בדיקה כלל והאי דלא קאמר משמשת ג"פ משום דלר"מ קאמר ליה שאינה אסורה לשמש לעולם אלא יכולה לשמש בעדים עד שתהא מעוותת או מתוקנת וזהו פי' דברי ר' חנינא ופי' לפירוש רבינו הגדול ז"ל ולפסק שלו ודבר פשוט הוא ומפורש בהלכותיו שלא אמר שתהא אסורה לשמש עד שתבדוק כלל אלא שצריכה ב' עדים לאחר תשמיש עד שתהא מתוקנת והיא ככל הנשים וכל הנשים לבעליהן אין צריכות בדיקה כשמואל ומה שאמרו בגמ' אר"י אמר שמואל הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס והקשינן במאי אי בעסוקה בטהרות הא אמרה שמואל חדא זימנא הכי פירושה ר"מ סבר כיון שאין לה וסת אסורה לשמש אפי' בעדים ואתא ר"ח למימר שאינה אסורה לשמש אלא משמשת בב' עדים דהיינו א' לו וא' לה שלו בודק בו לאחר תשמיש שלה בודקת בו לפני תשמיש ולאחר תשמיש כשאר נשים הבודקות ומדאתא שמואל למיפסק כר"ח אקשינן למאי הלכתא אי בעסוקה בטהרות צריכה ודאי ב' עדים שלו ושלה שלפני התשמיש ולאחר התשמיש ותיקוניה ועוותיה לגבי בעלה בשלאחר הא אמרה שמואל חדא זימנא דאמר שמואל אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק אלמא בבדיקה מיהא מותרת לשמש ולא חיישינן דלמא מקלקלה ליה דלא כר"מ ואי בשאינה עסוקה בטהרות פשיטא דלא תלא דהא אמר שמואל כל לבעלה לא בעי בדיקה וכיון שכן ליתא לדר"מ ומדליתא לר"מ ודאי הלכה כר"ח בן אנטיגנוס דמותרת לבעלה ומשמשת בעדים משום עוות ותיקון בלבד ובעד שלאחר תשמיש סגי לה אלא שאין אשה בודקת לאחר תשמיש שלא תבדוק נמי לפני תשמיש שמא תמצא דם בעדים ותעוות עצמה שלא מן הדין לפיכך בודקת היא לפני תשמיש נמי ולא שתהא אסורה לשמש עד שבדקה ואמאי איצטריך למיפסק הלכתא כר' חנינא בן אנטיגנוס ומפרקי' מאן דמתני הא לא מתני הא ולא פליגי זהו מה שנראה לי להתקן דברי רבינו הגדול ז"ל והאל יצילנו מכל מכשול ועון :

המאור הגדול

כתב הרי"ף ז"ל בהאי פירקא (וכ"כ הרא"ש בסי' כ"ט) גרסי' בנדה ת"ר כל אשה שאין לה וסת אסורה לשמש וכו'. ותמיה הוא לנו מה שפי' ומה שפסק הן עוותיה הן תקוניה בג' ג' פעמים ושמתגרשת מעוותיה ומהיכא נפקא ליה האי פירושא וכל האי מלתא לא משתמים תלמודא מלפרושי כי היכא דפריש דהרואה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה שניה ושלישית וכו' ואנו אין לנו אלא הן הן עוותיה ותקוניה היינו עוות היינו קלקול כלומר שמקלקלין אותה ואת בעלה בטומאה ובקרבן כשנמצא דם בהן והן הן תקוניה שמתקנין אותה ואת בעלה מן הטומאה ומן הקרבן בשלא נמצא דם בהן וקמ"ל דבהכי מיתקנא לבעלה ואינה אסורה לשמש ולא דיבר ר' חנינא בגירושין מעולם ועוד דהתם בדוכתא אוקימנא בעסוקה בטהרות מיגו דבעיא בדיקה לטהרות בעי נמי בדיקה לבעלה והאידנא לית לן עסוקה בטהרות ואם עלה בדעתו לפרש מאי דגרסי' התם מאן דמתני הא לא מתני הא בענין אחר שאין אנו רגילין לפרש וקא ס"ד דפליגי לישני דרבה בר ירמיה ודר"י אהדדי אפ"ה הא קא חזינן לרבא דהוא בתרא דסבר לה כלישנא קמא ואמר ש"מ קסבר שמואל כל לבעלה לא בעיא בדיקה ואין לנו ראיה לדחות הא דרבא ובכ"מ קי"ל כבתראי :

גי' ד"ת

א מיי' פכ"ג מהל' אישות סמג עשין מח טור אה"ע סי' נא :
ב מיי' פכ"א שם ופ"ח מהל' נחלות סמג עשין נז טור אה"ע סי' קיד טור ח"מ סי' רפה :
[דף קכז ע"ב]
דף קב.
שם
הלכה א
פ"ה הלכה א
שם ובפי"ב הל' ב

החזירה [וקי"ל כרב הונא] דהא איתותב ר"י ע"כ לשונו : **גמ'** היכי דמי אי דאמר להו · לשומעין : אתם עדי · שאני מודה לו : מ"ט דריש לקיש דפטר · הא אנן תנן בסנהדרין (דף כט·) עד שיאמרו בפנינו הודה לו אלמא הודה בפני עדים חייב : ואי דלא אמר להו לשומעין אתם עדי מ"ט דרבי יוחנן · הא קי"ל התם בסנהדרין דצריך שיאמר אתם עדי כך כתב רש"י ז"ל ומשמע ודאי כדבריו דמשמע דמעיקרא במודה לחבירו שקלינן וטרינן דליכא לפרושה במי שבא להתחייב עכשיו לחבירו ולומר שאם אמר אתם עדי חייב דבדברים בעלמא אי אפשר שיתחייב אלא או בקבלת כסף או בקנין או בשטר דהא

רש"י

או אם יגרש אותה: **גמ'** אי דאמר. לשומעין אתם עדיי שאני מודה לו : לעולם דלא אמר להו אתם עדי. והכא במאי עסקינן שמסר לו השטר בפניהם : הכי גרסינן וכתוב בו חייב אני לך מנה ואע"פ שכתב ידו הוא ולא דמי להא דתנן הוציא עליו כתב ידו שחייב לו גובה מנכסים בני חורין דהתם איירי כשחתם בו כמו כן והכא איירי כשכתב ולא חתם : אלימא מילתא דשטרא. הואיל ובפני עדים מסר לו : אחר חיתום שטרות. תחת חתימות העדים כתב פלוני ערב והוא מודה בדבר : גובה המלוה מן הערב. מנכסים בני חורין ולא מנכסים משועבדים דכיון דלאחר חיתום שטרות הוא הוה מלוה על פה : הנקנין באמירה. בלא קנין : דקא מטי הנאה לידיה. דכסף קידושין שלו : אבי הבן. אב של חתן : ליכתב. נתנו חכמים כתיבה לדבר אם באו (ג) להחתים עדים בדברים הללו שהן בלא קנין : או לא ניתן ליכתב. דלא ליטרוף ממשעבדי כיון דליכא קנין לא משתעבדי

נר מצוה

לחבירו א חייב אני לך מנה רבי יוחנן אמר חייב וריש לקיש אמר פטור היכי דמי אי דא"ל אתם עידי מ"ט דר"ל דפטר ואי דלא אמר להו אתם עידי מ"ט דרבי יוחנן דמחייב לעולם דלא א"ל אתם עידי °והכא במאי עסקינן דא"ל חייב אני לך מנה בשטר ר' יוחנן אמר חייב אלימא מילתא דשטרא כמאן דאמר להו אתם עידי וריש לקיש אמר פטור לא אלימא מילתא דשטרא והלכתא כר' יוחנן ומדמקשינן עליה דר"ל *ממתני' הנושא את האשה ופסקה עמו שיהא זן את בתה ה' שנים דלית לה גביה מעיקרא ולא מידי אלא איהו חייב נפשיה במילתא דלא הוה מיחייב ביה ותוב אקשינן עליה מהא *כתב לכהן שהוא חייב לו ה' סלעים חייב ליתן לו ה' סלעים ובנו אינו פדוי דליתליה לכהן מעיקרא גביה ולא מידי ואוקימנא לר' יוחנן כר' (א) שמעון דאמר ערב היוצא לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין דלית ליה גביה ולא מידי אלא איהו חייב ליה לנפשיה שמעינן מהני כולהי דפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש במאן דקביל על נפשיה מילתא דלא הוה מיחייב בה וכיון דהילכתא כרבי יוחנן דאמר חייב אני לך מנה בשטר חייב ואפילו לא אמר אתם עידי כל שכן אי אמר אתם עידי דבהא אפי' ריש לקיש מודה וכל שכן אי קנו מיניה והא דאמרי' בגמ' דבני מערבא אהא מתני'* במה הוא מתחייב לזון בת אשתו לא כן אמר רבי יוחנן ור"ל הכותב שטר חוב לחברו בחזקת שחייב לו ונמצא שאינו חייב אינו חייב ליתן לו כלום דאלמא רבי יוחנן ור"ל לא אפליגו בהא מילתא כל עיקר אלא תרווייהו סבירא להו דאינו חייב לא חיישינן לה אלא אגמרא דילן סמכינן דסבר בהא מילתא דפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל היא וקי"ל דהלכה כר' יוחנן : א"ר גידל אמר רב *כמה אתה נותן לבנך כך וכך *ואתה לבתך כך וכך עמדו וקדשו ב קנו הן הן דברים הנקנים באמירה *אמר *רבה מסתברא מילתיה דרב בבתו נערה דקא מטי הנאה לידיה בכסף קדושיה אבל בתו בוגרת דכסף קדושיה לעצמה לא והאלהים אמר רב אפילו בוגרת דאי לא תימא הכי אבי הבן מאי הנאה אית ליה אלא בההיא הנאה דקא מחתני אהדדי גמרי ומקני אהדדי וכן הלכתא . *ירושלמי אבל לא האח ע"י אחותו ולא אשה ע"י בתה ואפילו היא קטנה וגרסי' נמי התם* ובלבד ג מן הנישואים הראשונים . אמר ליה רבינא לרב אשי דברים הללו ניתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב אמר ליה לא ניתנו ליכתב ואי קשיא לך הא דתנן מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין והיא ניזונית מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב דשמעת מינה דניתנו ליכתב (ב)התם ד בשקנו מידו דסתם קנין לכתיבה עומד:לא ה אמר הראשון כשתבא אצלי

אזונה

בערב נמי בעינן קנין או מתן מעות ובההיא הנאה דקא מהימן ליה ובפרק הזהב (דף מח:) נמי גבי שומר קרקעות אמרינן הכא במאי עסקינן בשקנו מידו ובפרק השוכר (דף עג.) נמי גבי מתנה שומר חנם להיות כשואל אקשינן במאי בדברים ואצטריך לפרוקא בההיא הנאה דקא מהימן ליה ובעינן משיכה אלמא אין אדם משעבד עצמו בדבר שאינו חייב בדברים אע"פ שאמר לעדים אתם עדי אלא ודאי משמע מעיקרא במודה שקלינן וטרינן : **והכא** במאי עסקינן דא"ל חייב אני לך מנה בשטר . כלומר לאו במודה עסקינן שיהא צריך לומר אתם עדי אלא במי שבא עכשיו להתחייב לחבירו וכתב לו בשטר חייב אני לך מנה ומסרו לו בפני עדים וגלי בהדיא דלאו הודאה הוא דאי [לאו] הכי לכ"ע מהני וכדתנן [דף כא.] הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין אלא בבא להתחייב עכשיו עסקינן ובהא פליגי ר"י וריש לקיש דר"י סבר דכי היכי דמקני בשטר וכדתניא [קדושין דף כו·] נכסים שיש להם אחריות נקנין בשטר כו' ה"נ משתעבד אדם בשטר דאלימא מילתא דשטרא וכמ"ד להו אתם עדי דמי כלומר כאילו הודה שהוא חייב לו ואמר לעדים אתם עדי ובודאי טפי הוה שייך לומר דכמו שקנו מידו דמי דמה ענין הודאה לחוב אלא משום דמעיקרא מדכרינן הודאה באתם עדי נקטה הכא ולאו משום דהשתא במודה עסקינן אלא במחייב בתחלה וריש לקיש סבר דכל כה"ג (א) לאו כלום הוא שאין אדם יכול להשתעבד בשטר ולריש לקיש אפי' בשטר שחתמו בו עדים לא מהני וראיה לדבר מדפרכי' עלה דריש לקיש ממתני' דהנושא ומתניתין דבכורות ולא פרקינהו כשנשתעבד בכך בשטר בעדים וכ"ת דא"כ פשיטא הוה מצי לפרוקי דקמ"ל שאדם יכול להשתעבד בשטר דלא אשמעינן הכי בשום דוכתא ועוד דאי בשחתמו בו עדים מהני ה"נ יהוא מהני בעדי מסירה אלא ודאי לר"ש לקיש לא שנא ופטור : ומדמקשינן עלה דר"ש בן לקיש כו' הרי"ף ז"ל רצה להכריח דבמסקנא לאו במודה עסקינן אלא במחייב עצמו לכתחלה ומ"ש בסמוך כ"ש אם אמר אתם עדי וכו' לאו במחייב עצמו קאמר אלא כ"ש אם אמר אתם עדי במודה כך פירש לשון זה הרמב"ן ז"ל ואין הלשון מראה כן ועוד שהרמב"ם ז"ל כתב בפרק י"א מהלכות מכירה המחייב עצמו בממון לאחר כו' הרי זה חייב כיצד האומר לעדים הוו לי עדים שאני חייב לפלוני מנה או שכתב לו בשטר הריני חייב לך מנה אע"פ שאין שם עדים או שאמר לו בפני עדים הריני חייב לך מנה בשטר אע"פ שלא אמר להם אתם עדי הואיל ואמר בשטר הרי זה כמו שאמר הוו עלי עדים וחייב לשלם אע"פ ששניהן מודים והעדים יודעים שלא היה אצלו (ממונו) כלום וכו' ולפי זה נראה שהוא סובר דכי אמרי' מעיקרא אי דאמר להו אתם עדי מ"ט דר"ל דפטר בבא להתחייב עסקינן דפשיטא להו דכל שאמר אתם עדי מחייב וכי מפרקינן כגון דאמר חייב אני לך מנה בשטר דר' יוחנן סבר דכמ"ד להו אתם עדי דמי ה"ק דכל שאומר (להם) בפני עדים הריני חייב לפלוני מנה בשטר כמי שבא להתחייב ואמר אתם עדי דמי כיון שהזכיר שטר ואף דברי ההלכות מטין כן ולפי זה י"ל דכי איצטרכינן לאוקמוה בבבא מציעא [דף נח.] בשקנו מידו לאו דוקא דה"ה דבאומר אתם עדי מהני דהא על כרחין הוה מצי לאוקמוה בשחייב עצמו בשטר כיון דקיימא לן כר' יוחנן אלא דנקט קנו מידו לפי שהיא ההקנאה היותר רגילה ובערב היינו טעמא דלא מהניא ביה אתם עדי לפי שהוא דומה לאסמכתא זה נ"ל : **אמר** רב גידל כו' דקא מטי הנאה לידיה · כסף קידושיה לאביה : אבי הבן · אביו של חתן ירושלמי אבל לא האח ע"י אחותו וגרסינן נו התם [בפרק זה הלכה ב'] הפקחין היו כותבים ותני עלה בלבד מן הנשואין הראשונים דאמר ר' חנינא המשיא את בנו בבית זכה בבית (זו) ובלבד מן הנשואין הראשונים וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפכ"ג מהלכות אישות דדברים הנקנין באמירה דוקא מן הנשואין הראשונים : **דברים** הללו נתנו ליכתב · אם נכתבו יש תורת שטר עליהן להגבות ממשעבדי או לא : אמר ליה לא נתנו ליכתב · שאפי' נכתבו אין כתיבתן עושה שטר לגבות מן המשועבדים שלא עלה על דעתם להשתעבד משום הנאת איחתוני אלא אבל בני חורין ולא אבל המשועבדים כך נראה פירושו ממה שכתב הרי"ף בפרק קמא דקדושין ושם הארכתי : התם בשקנו מידו · דאלים כח קנין · אבל בנותיו אפלו קנו מידו אינן ניזונות מן המשועבדין ויהבי טעמא בגמרא דכיון דבתנאי בית דין אכלן אימר צררי אתפסינהו ולאו דוקא אימר דאי הכי תשקול בשבועה כדין (ג) בא ליפרע מנכסי יתומים דחיישינן לצררי ואפ"ה שקיל בשבועה אלא הכא לגבי משעבדי כודאי חשבינן ליה כיון דמקרבא דעתיה לגבי ברתיה ובתנאי ב"ד קא אכלה ואפילו הכי מבני אדי גבי והקשה הרשב"א ז"ל היכי אמרינן סתמא דאין הבנות ניזונות מן המשועבדין ומשמע אפילו קטנות והא בקטנה ליכא דמיחש לצררי ובפרק שני דייני גזירות [דף קי:] אמרינן איכא בינייהו קטנה וספקה כלומר דלמ"ד משום צררי ליכא וגבי ממאנת אמרינן נמי התם [ע"ב] למאי ניחוש לה אי משום צררי לקטנה לא מתפיס וי"ל דהיינו באשתו אבל בתו כיון דמקרבא דעתיה לגבי ברתיה ועוד דבתנאי

ב"ד

א ופירש"י שמסר לו שטר בפני עדים שכתוב בו פלוני חייב לפלוני מנה או אני חייב לך מנה בשטר ואינו כתב ידו הוי הודאה וחייב לו אע"פ שלא אמר אתם עדי אע"פ שאילו אמר לו זה על פה היה צריך לומר אתם עדי אלימא מלתא דשטרא כשכתב לו בשטר ומסרו לו בפני עדים שא"צ לומר אתם עדי אבל המודה לחבירו בחזקת שהוא חייב לו ואח"כ נודע שטעה ונתברר הדבר בעדים או שהודה לו מלוה שאינו חייב לו הרי זו הודאה בטעות ואינו כלום אפי' מסר לו השטר בעדים ועדים חתומים בו ור"ת פי' דלא מיירי בהודאה שמודה בדבר שחייב בו אלא מתחייב לו עתה מנה וכותב בכתב ידו אני פלוני חייב לך מנה ומוסר לך השטר ובמסירת זה השטר מתחייב לו עתה במנה אם מוסרו לו בפני עדים גובה ממשעבדי ואם מוסרו לו בינו לבין עצמו גובה מבני חורין . והרמ"ה פי' שאמר לו זה הלשון מנה אני חייב לך בשטר וכ"כ מיי' כתב לו בשטר הריני חייב לך מנה אע"פ שאין שם עדים או שאמר לו בפני עדים הרי אני חייב לך מנה בשטר אע"פ שלא אמר אתם עדי כיון שאמר בשטר חייב אע"פ ששניהם מודים שלא היתה לו אצלו כלום שכבר שעבד עצמו כמו שמשתעבד [הערב] וכתב עוד לזה שכתב שטר אע"פ שאין בו עדים ונתנו למלוה בפני עדים הרי זה מלוה בשטר והוא שאינו יכול להזדייף ויקראו העדים שנמסר לפניהם ויש מהגאונים שהורו שצ"ל לעדים שמסרו בפניהם חתמו והעידו שנמסר בפניכם :

לשון ריא"ז

הבא להתחייב לחבירו בדבר שאינו מחויב בו במקום שאין חובת ממון כגון שאמר הריני מחויב ליתן לך מנה אע"פ שאמר לעדים אתם עדי ואע"פ שכתב לו שטר חתום ומסרו לו ה"ז אינו מתחייב לו אא"כ קנו מידו כמבואר בק"ה :

ב כתב סמ"ג דקדק רבינו שמואל דהא דנקניה באמירה דוקא שעמדו וקדשו בתוך הדברים ועשו קדושין כדמשמע לשון עמדו ואומר ר"י שאין זו ראיה שדרך התלמוד בלשון זה והטור נמי כתב כרשב"ם וכתב מיי' צריך שיהיו הדברים שפסקו מצוין ברשותו שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם :

ג וא"ת הא דאמרי' לקמן בפ' בתרא הפוסק מעות לחתנו ופשט לו הרגל תשב עד שתלבין ראשה וכיון דהן הן דברים הנקנים באמירה יוציא ממנו בב"ד מה שפסק לו וי"ל דמיירי בנישואים שניים ורשב"ם תירץ דהכא מיירי שקדשו מיד בשעת הפסיקתא דקאמר עמדו וקדשו כן הן זכו' והרמ"ה תירץ דמיירי באין לו מעות לפרוע הפסיקתא . פסק רבינו מאיר דוקא מה שפסק האב בדבר התלוי בו בזה יש ממש כגון כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכו' אבל פסק על בנו דבר התלוי בבנו כגון ללכת אחריה למקום פלוני או כל כי האי גוונא אין פסק שלו לא מעלה ולא מוריד : ד כתב סמ"ג בשם רבינו מאיר דרב אשי סובר דדברים הללו של פסיקה נקנית באמירה לבד בלא קנין וכתיבה כלל ורבינא סובר שלכל הפחות צריכין ליכתב וצריך לדקדק הלכה כדברי מי שהרי דין גדול הלוי בזה על נדוניית חתנים עכשיו שאין רגילות לכתוב ובסדר תנאים ואמוראים כתב רב יוסף טוב עלם דרבינא ורב אשי הלכה כרבינא וריב"א פסק כרב אשי שהיה גדול ממנו פירש"י שאפי' אם שניהם רוצים לכותבם ולהחתים עדים בדבר אין שומעין להם כדי שלא יוכל לטרוף ממשעבדי וכן נראה דעת מיי' שכתב דברים אלו לא ניתנו ליכתב לפיכך אינו כשטר (מזוייף) בכך ור"י פי' ודאי אם שניהם רוצים לכותבם הרשות בידם אבל מדעת א' לבדו אין לנו לכותבם ולעשות שטר עד שירצו שניהם : לשון ריא"ז שנים שבאו להתחתן יחד ואמרו זה לזה כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן לבתך כך וכך ומתוך אותן הדברים עמדו וקדשו נתחייבו באותן הדברים בדבור בלבד לפי שע"י חיבת החיתון גומרים ומקנים זה לזה כאילו הקנו ע"י דבר שראוי להקנות ואין כותבין שטר על כך אלא על דעת שניהם שיכול לומר כל א' וא' איני רוצה לשעבד קרקעותי בשטר אלא הרי היא עלי כמלוה על פה :

הגהות הב"ח
(א) לאו כנ"ל : (ב) הכא כנ"ל :
[בגמ' הגי' וכמה אתה נותן לבתך כו' וכ"ה בס"א]

הגהות חו"י
(א) ישמעאל : (ב) הוי מצי לאוקמא כשנהרגו לכתוב ואי בדקנו נ"ע מאי מקשי לעיל על ר"ל ממשנתינו: (ג) פי' בלי ידיעת הפוסק עי' תוס' ורא"ש ונ"ע רב ועיין בר"ן פ"ק דקדושין סימן תקפ"ו :

השגות הראב"ד

כתב הרב ז"ל במס' קדושין פ"א בענין שטר קדושין שכתבו לשמה ושלא מדעתה דרבא ורבינא אמרי מקודשת . רב פפא ורב שרביא אמרי דאינה מקודשת וקי"ל כרב פפא ורב שרביא משום דאותבינן עליה דרבא ורבינא מהא דתנן אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם ואע"פ דפריקו לה בשטרי פסיקתא הא רב אשי שהוא בתרא אוקמה בכתובות בפ' הנושא בשטרי אירוסין ממש כרב פפא וכרב שרביא . אלו דברי הרב ז"ל : ואני בעניות דעתי איני רואה את דבריו שהרי רב אשי כך השיב לרבינא דברים הללו לא ניתנו להכתב ומאי לא ניתנו להכתב שאין העדים כותבין אותם בשטר אלא מדעת שניהם לפי שכל זמן שלא נכתבו אין נגבין אלא מבני חרי

ספר הזכות

כתוב בהלכות מס' קדושין דהלכתא כר"פ ורב שרביא דאמרי שטר אירוסין שכתבו לשמה ולא לדעתה אינה מקודשת דתנן אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהן ואוקמה רב אשי בפ' הנושא בשטרי אירוסין ממש : השיב הרב ז"ל ואני בעניותי איני רואה את דבריו שהרי רב אשי כך השיב לרבינא דברים הללו לא ניתנו ליכתב שאין העדים כותבין אותן בשטר אלא מדעת שניהם לפי שכל זמן שלא נכתבו אין נגבין אלא מבני חורין ומשנכתבו גובין מן משועבדין ומש"ה לא ניתנו ליכתב אלא מדעת שניהם ואותבינן עלה מהא דתנן הפקחין היו כותבין ע"מ שאזון את בתך ה' שנים כלומר אי סלקא דעתך לא ניתנו ליכתב אלא מדעת שניהם דעד שלא נכתבו כמלוה על פה הם א"כ ספקחין

ב"ד קא אכלה אע"ג דקטנה היא חיישינן לגררי : זאת אומרת בת אצל האם · מדקתני למקום שהיא אמה ולא קתני לבית אחיה למדנו שכן טוב שתתגדל הבת אצל אמה ובת הכזונית מן האחין זנין אותה בבית אמה ואין כופין אותה לדור אצלם : לא שנא קטנה ולא שנא גדולה · בגמרא דייקינן לה מדקתני למקום שהיא אמה ולא קתני למקום שהיא : ההוא גברא דאגר ריחיא לחבריה לטחינה · לא התנה שוכר לתת מעות למשכיר אלא שיטחין לו למזונות ביתו בשכרו : לסוף איעתר · משכיר : וזבין ריחיא וחמרא · לטחון לו מזונות ביתו : אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות · ולא אמרי' שניהם יתנו לה מזונות ואע"פ שלא פסק עמה דמים מתחלה אלא מזונות חייבוהו לתת דמים כשיש לה מזונות ממקום אחר הכא נמי אע"פ שלא פסק עמו אלא טחינה עכשיו שאינו צריך יתן דמים : טחון וזבין · באותן שלקחת: טחון ואותיב· למזונותיך באותן שאצלי : ולא אמרן · דלא יהיב דמי : אלא דלית ליה טחינה לאגירא · שאין שוכר מוצא לטחון בשכר כל שעה לפיכך אומר לו אני יושב בטל אטחין לך ולא אתן דמים אבל כל זמן שמוצא לטחון טוחן בשכר ונותן לזה דמים : מדת סדום · זה נהנה וזה אינו חסר לא היו עושים טובה : מתני' אלמנה שאמרה אי אפשי לזוז מבית בעלי· לצאת מבית בעלי : גרסינן בתוספתא האומר תנו בית ארמלות אין נותנין אלא אם כן קבלה עליה שתשב בתוכו יכולים יורשין לעכב על ידה שמא תשכירנו : גמ' משתמשת במדור כו' תני רב יוסף בביתי ולא בעקתי · כתבתיה בפ' נערה שנתפתתה [סימן רנד] : יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין · שהבנות זוכות בהן כדתנן [דף קח:] הבנות ניזונות והבנים ישאלו על הפתחים וקדמו קודם שיבואו לב"ד ומכרום : התם לא תפסי מחיים · לא התחיל זכותה מחיים עד לאחר מיתה ולפיכך יכולין יורשין להפקיעו אבל הכא במדור הרי התחיל זכותה מחיים : שיפולא מאי · יכולה היא לשפלו כדי שיתקיים או דילמא אמרי לה לאו כל כמינך : ברכת הבית ברובה · בני אדם שעוזרין זה את זה ומשתכרין ומזלא דרבים עדיף : וליתבו לה · לפי מה שנתמעט ברכת הבית ביציאתה :

גרסינן בגמ' [דף קג:] באשכבתיה דרבי אותו היום שמת רבי בטלה *)כהונה · כלומר שנטמאו בו כהנים והיינו טעמא דכשם שכהן מטמא למת מצוה מפני שאין לו מי שיתעסק בקבורתו כך מטמא לנשיא שמפני שכבודו מרובה אין בכל המתעסקין בו די לפי כבודו והכי איתא בירושלמי דנזיר [פרק ז' הלכה א'] מהו שיטמא כהן לכבוד נשיא כד דמך רבי יהודה נשיאה אכריז ר' ינאי אין כהונה היום מהו שיטמא כהן לכבוד רבו רבי ינאי זעירא דמך חמוי הוא הוה חמוי הוא הוה רביה אתא שאיל לרבי יוסה ואסר ליה שמע רב אחא ואמר יטמאון לו תלמידיו (רבי יוסה) נטמאו לו תלמידיו ואכלו בשר ושתו יין אמר להן רבי מוכא חדא מן תרתי לא פלטא מנהון אם (א) אבלים אתם למה אכלתם בשר ושתיתם יין אם אין אבלים אתם למה נטמאתם : מתני' כ"ז שהיא בבית אביה · והיורשים זנין אותה שם גובה כתובתה כשתרצה : שתעשה טובה · מנכסי יתומים טענת לחם ומלח לשכיניה:

*) בגמ' איתא בטלה קדושה והר"ר חיים כהן פי' בתוס' ד"ה אותו היום כו' דהיינו קדושת כהונה (ג"ה)

נר מצוה

אזונה אמר רב חסדא °זאת אומרת בת אצל האם א *לא שנא גדולה ולא שנא קטנה תניא מי שמת והניח בן קטן יורשי האב אומרים יהא גדל אצלנו והיא אומרת [יהא] גדל אצלי אין מניחין [אותו] אצל מי שראוי ליורשו מעשה היה ושחטוהו *ער"ה : וכן לא יאמרו שניהן הרי אנו זנין אותה כאחת : °ההוא גברא דאגר ריחיא לחבריה לטחינה לסוף איעתר זבין ריחיא וחמרא אמר ליה לאגירא עד האידנא הוה טחיננא גבך באגר ריחיא דידי השתא דלא צריכנא הב לי אגר ריחיא אמר ליה לא אלא מיטחן ב טחינא לך באגרא דילך כדמעיקרא סבר רבינא למימר היינו מתניתין לא יאמרו שניהן הרי אנו זנין אותה כאחת אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות הכא נמי כיון דלא צריך לטחינה שקיל מיניה דמי א"ל רב עוירא מי דמי התם חדא כריס' אית לה תרתי כריסיאתה לית לה הכא אמר ליה טחון זבון טחון אותיב ולא אמרן אלא דלית ליה לאגירא טחינה אבל אית ליה (לאגירא) טחינה כופין אותו על מדת סדום ויהיב דמי : מתני' אלמנה בשאמרה אי אפשי לזוז מבית בעלי אין היורשים יכולים לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך שם אלא זנין אותה ונותנין לה מדור לפי כבודה אמרה אי אפשי לזוז מבית אבא יכולין יורשין לומר לה אם את אצלנו יש ליך מזונות ואם אין את אצלנו אין ליך מזונות ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה ג והן ילדים נותנין לה מזונות והיא בבית אביה : גמ' תנו רבנן משתמשת במדור שנשתמשת בו בחיי בעלה בכרים וכסתות שנשתמשת בחיי בעלה בכלי כסף וכלי זהב שנשתמשת בחיי בעלה בעבדים ושפחות שנשתמשת בחיי בעלה שכך כותב לה כל יומי מיגר אלמנותיך בביתי תני רב יוסף בביתי ולא בעקתי אר"נ יתומים שמכרו במדור אלמנה לא עשו כלום ומ"ש מדרב אסי א"ר יוחנן דא"ר אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו התם לא תפיסה מחיים הכא תפיסה מחיים אמר אביי נקיטינן מדור אלמנה שנפל אין היורשין חייבין לבנותו ותנ"ה מדור אלמנה שנפל אין היורשין חייבין לבנותו ולא עוד אלא אפי' אומרת הניחו לי ואבננו משלי אין שומעין לה בעי אביי שיפוצא מאי תיקו הילכך לא תשפץ: אמרה אי אפשי לזוז מבית אבא: וליתבו לה כי יתבה התם מסייע ליה לרב הונא (א) דאמר רב הונא ברכת הבית ד ברובה וליתבו לה לפי ברכת הבית אה"נ : מתני' *כל זמן שהיא. גבבית אביה גובה כתובתה לעולם וכל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה עד כ"ה שנים שיש בכ"ה שנים °שתעשה טובה כנגד כתובתה דברי ר"מ וחכמים

[ד'קכח ע"ב]

רש"י

משתעבדי נכסי : בת אצל האם. דקתני למקום אמה ולא קתני לבית אחיה למדנו שכן טוב שתתגדל הבת אצל אמה(ב)ובת שניזונית מן האחין זנין אותה בבית אמה ואין כופין אותה לדור אצלה לא שנא גדולה ולא שנא קטנה דמילתא דפסיקתא קתני למקום אמה משמע דסתם בת אצל אמה : אצל מי שראוי ליורשו. דחיישינן שמא יהרגוהו : דאגר ריחיא לחבריה [לטחינה] . לא התנה השוכר לתת מעות למשכיר אלא שיטחן לו למזונות ביתו בשכרו : לסוף איעתר . משכיר : זבין ריחיא וחמרא. לטחון בו מזונות ביתו : אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות . ולא אמרינן שניהם יתנו לה מזונות ואע"פ שלא פסק עמה תחלה דמים אלא מזונות חייבוהו לתת דמים כשיש לה מזונות במקום אחר הכא נמי אע"פ שלא פסק עמו אלא טחינה עתה שאינו צריך יתן דמים : טחון ואותיב . למזונותיך באותן שאצלי : ולא אמרן . דלא יהיב ליה דמי אלא דלית ליה טחינה לריחיא אלא שאין השוכר מוצא לטחון בשכר כל שעה לפיכך אומר איני רוצה לישב בטל אטחין לך ולא אתן דמים אבל כל זמן שמוצא לטחון טוחן בשכר ונותן לו דמים : בכגון זה . כופין על מדת סדום דזה נהנה וזה אינו חסר : מתני' אי אפשי לזוז מבית בעלי. לצאת מבית בעלי : גמ' ולא בביקתי . בית צר כעין צריף כלומר שאם היה מדור שלו צר לא קיבל עליו להוציא את בניו ולהושיבה : בנכסים מועטים. שהבנות ניזונות מהם כדתנן הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים : וקדמו . קודם שבאו לב"ד ומכרום : הכא . במדור חשוב כאילו הוי תפיסה מחיים : שיפולא . לחזק בידקיה : מאי . מי אמרינן לא מפקי לה כל זמן שיוכל להתקיים או דילמא אמרינן לה לאו כל כמינך : ברכת הבית ברובה . ברוב בני אדם שעוזרין זה את זה ומשתכרים ומזלא דרבים עדיף : וניתבו לה . ויכנו לה לפי מה שנתמעט ברכת הבית ביציאתה : מתני' כ"ז שהיא בבית אביה . והיורשים זנוה שם גובה כתובתה כשתרצה : שתעשה טובה . בנכסי היתומים שנותנת מים ומלח

א כתבו מיי' וסמ"ג וטור דהבת אצל האם לעולם אפי' אחר ו' שנים כילד היה האב ראוי לצדקה מוציאין אותה ממנו בעל כרחו וזנים אותה אצל אמה ואפי' נישאת האם לאחר ובתה אצלה אביה זן אותה משום צדקה עד שימות האב ותיזון מנכסיו בתנאי כתובה והיא אצל אמה ואם לא רצתה אמה שיהיו בניה אצלה אחר שנגמלתן אחד זכרים ואחד נקבות הרשות בידה ונותנין אותן לאביהן או משלכת אותן לקהל אם אין להם אב וחם מטפלין בהם : י"א הא דאמרי' בת אצל האם היינו באלמנה דלא שבקינן לבת בהדי קרובי אביה אלא אצל אמה אבל בגרושה שבקינן לה אצל אביה והרמ"ה כתב שראה בתשובת הגאונים דה"ה בגרושה והבית ראיה ממתני' דהנושא את האשה סתמא קתני ומשמע בין גרושה בין אלמנה ועלה קתני למקום שהיא אמה לאשמועינן דבת אצל האם אפי' בבת גרושה נמי :

ב ואם גם ראובן אינו מוצא לטחון לדעת ר"י יכול לחזור בו מהשכירות אם אין שמעון רוצה ליתן לו דמים והרא"ש כתב אע"פ שראובן אינו מוצא למי יטחון אינו יכול לחזור מהשכירות וגם אין שמעון נותן לו דמים אלא טוחן לו כמו שהתנה:

ג וכתב הרמ"ה שאין טענה זו אלא כשאין בניה כגון באשת אב או שלא הניח בנים אלא אחיו יורשין אותו אבל אם היא אמם אינה יכולה לטעון כך דגבי אמם ליכא למיחש להכי :

ד כתב ר"ח כגון הא דאמרן נר לא' נר לק' כל כי האי גוונא אין נותנין אבל כגון פת וכיוצא בו נותנין ואפי' בבית אביה וכ"ש נעלים ומלבושים וכיוצא בהם ע"כ ורבינו ברוך כתב שאינו מקבל עליו כך אלא כשהיא בביתו ולא בבית אחר שכך כתב את האא יתבא בביתי וכו' :

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) אבלים לאו דוקא אלא אוננים וקודם שנקבר המת עי' ר"ש פרק מי שמתו בברכות :

א מיי' פרק ז מהל' שכירות טור ח"מ סי' שיח :
ב מיי' פי"ח מהל' אישות סמג לאוין פא טור אה"ע סי' נד :
ג מיי' פט"ז שם כמו עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קא

[נ"ל ערב הראשון והמדפיסים שלפניו שגו בביאור ער"ה לבארו כדבר שאין לו שייכות כלל לענין]

מהר"ם מ"ו

הגהות הב"ח
(א) ברי"ף ב"ב פ"ט סי' תתנ"ג: (ב) ובבא זו לאו אגישאת לאחר קאי :

ספר הזכות

הפקחין למה כותבין והלא אינן אלא טפסין שעושין ממלוה על פה מלוה בשטר על עצמם אלא ש"מ שעד שלא נכתבו נמי כמלוה בשטר הם וכיון שמשעת *)המלוה הם צריכין לימלך בבעלי דינין והיינו תיובתיה דרב אשי ופריק ליה מאי כותבין אומרין הדר אייתי סייעתא מהא דתנן אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם והיובתא היא למאן דפליג עליה דרב אשי והוא רבינא בעל השאלה שהיה מקשה עליו בתחלה והיה רוצה לדחות דברי רב אשי ולומר שניתנו ליכתב שלא מדעת שניהם ופריק רבינא בשטרי אירוסין ממש ואע"ג דרבינא גופיה הוא דאמר לשמה ושלא מדעתה מקודשת והכא היכי מוקי להא מתני' בשטרי אירוסין וקשיא דידיה אדידיה ל"ק מידי דדחייתא בעלמא היא לומר דלא תסייעיה לרב אשי מהכא ולא משום דרבינא לא ס"ל הא דרב אשי דהוא ודאי על כרחיה בשטרי פסיקתא איבעי ליה לאוקמה דרב אשי כי היכי דלא תקשי עלויה לאידך מלתא והורתא דהלמודא הכי הוא בכמה דוכתי וכיון דרב אשי ורבינא ורבא כולהו מוקמי לה בשטרי פסיקתא ולא בשטרי אירוסין ש"מ הלכתא כרבא ורבינא בשטרי אירוסין . ע"כ דברי הרב . ואלו דברי תלמיד : אמר המחבר ואנו מה עסקנו במחלוקתן של ראשונים הלואי נעמוד בפשוטות אבל לפרש דעת רבינו הגדול באתי ובודאי שאפי' בפי' הרב אין הדבר נפשט מכאן לפסוק כרבא ורבינא דגמ' הוא דאייתי סייעתא לרב אשי אי בשטרי פסיקתא היא וגמ' הוא דדחי לה בשטרי אירוסין הוא ולא שנו בפסיקתא כלום וכי נמי אמרת דבפסיקתא תנן בשטרי אירוסין לא ידעינן כמאן וליכא למימר הואיל ורב אשי ורבינא ורבא כולהו מוקי לה בשטרי פסיקתא היא לא איתברר מינה כלום באירוסין כדפרישית . אלא שמחלוקת הראשונים היא בעל ה"ג פסק כרבא ורבינא וכך השיב רב נטרונאי גאון ז"ל משום דר"פ לגבי רבא תלמיד . ומן מתיבתא סדרו כר"פ ורב

[illegible]

השגות הראב"ד

חרי ומשנכתבו גובין מן המשועבדין ומש"ה לא [ניתנו] ליכתב אלא מדעת שניהם ואותבינן עלה מהא דתניא הפקחין הע כותבין ע"מ שאזון את בתך ה' שנים . כלומר אי ס"ד דלא ניתנו [ליכתב] אלא מדעת שניהם דעד שלא נכתבו כמלוה על פה הם א"כ הפקחין למה כותבין והלא אינן אלא טפסים שעושין ממלוה על פה מלוה בשטר על עצמן אלא ש"מ דעד שלא נכתבו נמי כמלוה בשטר הם וכיון דמשעת הפסקה הם כמלוה בשטר למה לא יכתבו מיד ומה הם צריכים לבעלי דינים והיינו תיובתא דרב אשי ופריק לה מאי כותבין אומרין . הדר אייתי סייעתא מהא דתנן אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם ותיובתא למאן דפליג עליה דרב אשי והוא רבינא (אבל) [בעל] השאלה שהיה מקשה עליו בתחלה והיה רוצה לדחות דברי רב אשי ולומר שניתנו שלא מדעת שניהם ופריק רב אשי דשטרי אירוסין ממש ואע"ג דרבינא גופיה הוא דאמר לשמה ושלא מדעת מקודשת והכא היכי מוקים לה להא מתני' בשטרי אירוסין וקשיא מדידיה לדידיה . לא קשיא מידי דדחיא בעלמא היא לומר דלא תסייעיה לרב אשי מהכא ולא משום דרבינא לא ס"ל הא דרב אשי בהא ודאי על כרחיה בשטרי פסיקתא איבעי ליה לאוקמיה כרב אשי כי היכי דלא תקשי עלויה לאידך מלתא והורתא דגמ' הכי הוא בכמה דוכתי וכיון דרב אשי ורבינא ורבא כולהו מוקמי לה בשטרי פסיקתא ולא בשטרי אירוסין ש"מ הלכתא כרבא ורבינא בשטרי אירוסין :

[illegible]

וחכמים אומרים · לא הוזכרו עשרים וחמש שנים לענין הטובה שתעשה ולא הפסדוה רבנן לכתובתה וכשהוזכרו כ"ה שנים לענין המחילה הוזכרו דהואיל ושתקה ולא תבעה כל השנים הללו מחלתה הילכך כל זמן שהיא בבית בעלה אין שתיקתה מחילה אלא מפני שמכבדין אותה היא בושה למחות על כתובתה בתוך כ"ה שנה : **יורשיה** מזכירין כתובתה · כלומר בהזכרה בלחוד סגי שיאמרו ליורשים שאין שתיקתה מחמת מחילה ואינן צריכין לתבוע בדין והיינו דגרסי' בירושלמי [סוף פרק זה ע"ס] אמר רבי יוסי בר בון לא סוף דבר עד שתתבע אלא אפי' הזכירה דתנינן תמן יורשיה מזכירין כתובתה :

נר מצוה

ר"מ שאמר משום ר"ג וחכמים אומרים כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם וכל זמן שהיא בבית אביה גובה עד כ"ה שנים מתה יורשיה מזכירין כתובתה עד כ"ה שנים : **גמ'** אמר ליה אביי *לרבא אתיא קודם שקיעת החמה גביא אחר שקיעת החמה אחילתה א"ל אין כל מדת חכמים כן היא בארבעים סאה הוא טובל בארבעים סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול בהן. הא דקתני יורשיה מזכירין כתובתה עד כ"ה שנה אוקימנא בפרק כל הנשבעין* שנשבעה ומתה : *שלח ליה רב [דף קד.] נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר יעקב ילמדנו רבינו בששטר כתובה יוצא מתחת ידה או בשאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה והלכה כדברי מי שלח ליה בשאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה והלכה כדברי חכמים א [אבל] שטר כתובה יוצא מתחת ידה גובה כתובתה ב לעולם [והלכה כדברי חכמים] כי אתא רב דימי אמר ר"ש בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא לא שנו אלא מנה מאתים אבל תוספת אין לה ורבי אבהו א"ר *ינאי אפילו תוספת יש לה דא"ר אייבו א"ר ינאי תנאי כתובה ככתובה דמו וכן הלכתא. חמותיה דרב חייא אריכא מדפתי איתת אחוה הואי זנה עשרים וחמש שנין בבי נשא לסוף אמרה ליה הב לי מזוני אמר לה לית לך מזוני הב לי כתובה אמר לה לא ג מזוני אית לך ולא כתובה אית לך תבעתיה לדינא קמיה דרבה בר רב שילא א"ל אימא לי (א) גופא דעובדא היכי הוה אמר זניתה עשרין וחמש שנין בבי נשא וחיי דמר דבכתפאי אמטיה לה א"ל טעמא מאי אמור רבנן כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם דאמרינן מחמת כיסופא הוא דלא תבעה הא נמי מחמת כיסופא הוא דלא תבעה זיל הב לה לא אשגח ביה אזל כתב לה אדרכתא אנכסיה אתא לקמיה דרבא א"ל (ב) קא חזי מר היכי דנן א"ל שפיר דנך א"ל (ג) איזיל *ולהדר אפירי מן ההוא יומא עד השתא אמר לה אחוי אדרכתיך חזא דלא הוה כתיב בה ואשתמודענא דנכסין אלין דמיתנא אינון אמר לה הא אדרכתא לאו שפיר כתיבא אמרה לי' תיזיל אדרכתא אישקיל מיומא דשלימו ימי אכרזתא עד השתא אמר לה הני מילי היכא דליכא טעותא באדרכתא אבל הכא דאיכא טעותא באדרכתא ל"ל בה אמרה°והא מר הוא דאמר אחריות טעות סופר הוא אמר לה בהא אפי' רבה בר רב שילא טעי הוא סבר הני והני דידיה נינהו ולא היא זימנין דמיגבו לה ואזלא ומשבחא להו (ד) ואמר לה שקילי דידך והב לי דידי ואתי לאפוקי לעז על בי דינא :

הדרן עלך פרק הנושא את האשה

שני דייני גזירות *היו בירושלים אדמון וחנן בן (ה) אבשלום חנן אומר שני דברים

רש"י

ומלה לשכיניה : וחכמים אומרים . לא הוזכרו עשרים וחמש שנים לענין הטובה שתעשה ולא הפסדוה רבנן כתובתה וכשהוזכרו כ"ה שנים לענין המחילה הוזכרו דהואיל ולא תבעה כל השנים הללו מחלתה הילכך כל זמן שהיא בבית בעלה אין שתיקתה מחילה אלא מפני שהן מכבדין אותה היא בושה לתבוע כתובתה אבל בבית אביה מדשתקה כ"ה שנה מחילה היא : יורשיה מזכירין. כלומר צריכים למחות על כתובתה בתוך כ"ה שנה : **גמ'** כל מדת חכמים. הם בגלמוס שהם מעמידין אותה יחד שלא תמוט : לא שנו . דבכ"ה שנה מחלה אלא מנה ומאתים שהם שם כתובה אבל תוספת יש לה דמתנה היא ולא כתובה : תנאי כתובה. תוספת : איתת אחא הוה . ומת בלא בנים וירשו רב (אחא) [חייא] אחיו : לא מזוני ולא כתובה . דאלמנה בבית אביה אינה גובה אלא עד כ"ה שנה כמו רבנן : בכתפאי אמטאי לה. את מזונותיה מיום ליום: מחמת כיסופא. מחמת הכבוד הזה אשר עשית לה: אדרכתא . פסק דין לגבות נכסים מכל אשר תמצא: אמרה ליה. לרבא ליהדר לי פירא דשיעור כתובתא: מיומא דכתיבא לי [אדרכתא] עלייהו . שמאותו היום הם ברשותי דהכי אמרינן פרק המפקיד גבי שומת ב"ד מאימתי אכיל פירי אמר רבה מכי מטי אדרכתא לידיה אביי אמר משהתמה רבא אמר מכי שלמו יומי אכרזתא: אשתמודענא . הכרנו שהנכסים הללו שכתבנו אדרכתא עליהן של המת היו שמשעבדה של כתובתה של זו היא עליהם : לאו שפיר כתיבא . כי נכתבה על נכסיו של זה ושדות של זה אינם משועבדים לכתובתיך אלא אותו שירש מבעליך : תיזול אדרכתא דלא שפיר כתיבא ואשקול פירי . מיום שנמלאת שדה משדות המת והראיתי את האדרכתא שבידי לב"ד שמאוהו והכריזו עלה ל' יום כמשפט דכולי עלמא מודו דכי שלימו יומי אכרזתא אכיל לוקח פירי : אבל הכא כיון דאיכא טעותא . באדרכתא לא זכית עד דמטי השתא ארעא לידך כי מכח האדרכתא שמאוה ב"ד והכריזו : אחריות טעות סופר הוא . שטר שאין כתוב בו אחריות אעפ"כ גובה מנכסים משועבדים שלא הלוה מעותיו אלא באחריות והסופר טעה שלא כתבו ה"נ הב"ד צוה לסופר לכתוב האדרכתא הוגנת והוא טעה ולא כתב אישתמודענא : בהא אפי' רבה בר רב שילא . שצוה לכתוב האדרכתא טעה וסבר שתגבה מנכסים שלו : אזלא ומשבחה . אותו שדה ששמו לה ב"ד ודבעלה מיכספה שלא ישביח אותה היורש שהוא בטוח שיחזור ויקח את שלו מידה ויאמר לה טלי משליכי המשועבדים ליך : ואתי לאפוקי לעז על ב"ד . שלא עיינו בתקנה של זו :

הדרן עלך פרק הנושא את האשה

שני דייני גזירות . חנן אומר ב' דברים . שלא

רבינו נסים

גמ' אוקימנא בפרק כל הנשבעין שבתורה נשבעה ומתה שאם לא נשבעה אין יורשין יכולין לתבוע כתובתה לפי שכבר נתחייבה היא לישבע שבועת האלמנה שלא נפרעה ואי אפשר להורישה ליורשיה שהן אין יכולין לישבע : אבל שטר כתובה יוצא בב"ד מתחת ידה גובה לעולם. שאילו מחלתה היתה מוסרת להם שטר הכתובה ובגמ' אמרי' דדוקא בכתובה הוא דאמר שנמחל' לאחר כ"ה שנה אבל ב"ח גובה לעולם ואמרי' נמי דגרושה הרי היא כבעלת חוב כלומר דגובה לעולם דמסתמא לא מחלה : ואמרי' נמי דאלמנה שתבעה כתובתה הרי היא כתחלתה ומונה כ"ה שנים משעת תביעתה : **לא** שאנו אלא מנה מאתים אבל תוספת אין לה · זו היא גרסת ההלכות · וה"פ לא שאנו דגובה לעולם בששטר כתובה יוצא מתחת ידה אלא מנה מאתים דמשעבדי לה בתקנתא דרבנן אבל תוספת מכ"ה שנים ואילך לית לה כיון שלא תבעתו בתוך כ"ה ורבי יוחנן אמר אפי' תוספת יש לה דתנאי כתובה ככתובה דמי וכיון דאית לה מנה ומאתים אית לה נמי תוספת ואין גירסא זו מחוורת דהיכי ר"ל ריב"ל שיהא דין התוספת גרוע מן העיקר דאדרב' תוספת דמי לחוב שדינו לגבות לעולם ומלינו שייפו כחו מן העיקר דהא אמרי' לעיל בפרק אלמנה ניזונת [דף קא·] אין להן מנה מאתים אבל תוספת יש להן לפיכך נראה העיקר כגירסת רש"י ז"ל שגורס לא שאנו אלא מנה מאתים אבל תוספת יש לה ורבי אבהו אמר רבי יוחנן אפי' תוספת אין לה והכי איתא בהדיא בירושלמי דגרסי' התם [בסוף פרק זה] ר' סימאי בשם ריב"ל וכו' לא שאנו אלא כתובת מנה מאתים אבל כתובה של אלף דינר גובה לעולם אתא ר' אבהו בשם רבי יוחנן אפילו כתובה של אלף דינר אינה גובה אלא עד כ"ה שנה ואתיין אלין פלוגתא כאנון פלוגתא דתנינן תמן הנזקין שמין להן בעידית וב"ח בבינונית וכתובת אשה בזבורית ואמר ר' ירמיה לא שאנו אלא כתובת מנה מאתים אבל כתובה של אלף דינרין גובה בבינונית ורבי יוסא אמר אפי' כתובה של אלף דינר [אינה גובה אלא מן הזבורית] ואתיא דרבי יוסא כרבי יוחנן ודרבי ירמיה כריב"ל וזה מבואר כדברי רש"י ז"ל וקי"ל כדרבי יוחנן דהא לעיל בר"פ אע"פ [דף נה·] מנינן קך בהדי הנך אחריני דאמרי בהו דתנאי כתובה ככתובה דמי ומיהו אפשר דדוקא

תוספת אבל נדוניא דינה כחוב : **חמותיה** דר' חייא אריכא מדפתי איתת אחוה הואי · ומת בלא בנים וירשו רבי חייא אחיו : לא מזוני אית לך ולא כתובה אית לך · דאלמנה בבית אביה אינה גובה אלא כ"ה שנים כרבנן [ומהא] משמע דאלמנה שמחלה כתובתה ליורשין אבדה מזונותיה ובירושלמי לא משמע הכי דגרסי' בפרק אלמנה ניזונית [הלכה ג] רב יהודה בשם שמואל אמר המוחלת כתובתה ליתומים ניזונית משלהם כו' עד דלא דייך שמחלה ליתומים על כתובתה אלא שאת רוצה להבריחה ממזונותיה ולעיל בפ' נערה שנתפתתה ובפרק אלמנה ניזונית [סימן שעא] כתבתי בזה : **וחיי** דמר דבכתפאי אמטייה לה · מזונותיה מיום ליום : הא נמי מחמת כסופא · מחמת הכבוד הזה שעשית לה : אדרכתא · פסק דין לגבות נכסיו בכל אשר תמצא : אמר ליה איזיל איהדר פירי מההוא יומא עד השתא כך כתב בהלכות ונראה דרב חייא אריכא גופיה אמר ליה כיון דאמרת שפיר דנן אחזיר הפירות שאכלתי מיום שנכתבה האדרכתא שמאותו היום ואילך היו ברשות האשה דהכי אמר רבה בפרק המפקיד (דף לה:) גבי שומת ב"ד לוקח מאימתי אכיל פירי אמר רבה מכי מטי אדרכתא לידיה אביי אמר משמתחמה רבא אמר מכי שלמו יומי אכרזתא : ואשתמודענא · הכרנו שהנכסים הללו שכתבנו אדרכתא זו עליהן של מת היו שמשעבד כתובה של זו עליהן : א"ל · רבא לר' חייא אריכא לא מיחייבת למהדר דהא אדרכתא לאו שפיר כתיבא שנכתבה על כל נכסיך ושדות שלך אינן משועבדות לכתובתה אלא אותן שירשת מאחיך : והא מר הוא דאמר בפרק שנים אוחזין (דף טו:) אחריות טעות סופר הוא שטר שאין בו אחריות גובה מנכסים משועבדים שלא הלוה אלא באחריות שעבוד נכסיו והסופר טעה ה"נ ב"ד צוה לסופר לכתוב אדרכתא הוגנת והוא טעה דלא כתב אשתמודענא והכל יודעין שלא נכתבה אלא על נכסי המת : בהא אפי' רבה בר שילא · שצוה לכתוב האדרכתא נמי טעה וסבור שתגבה מנכסים שלך : דאזלה ומשבחה להו · לשדה ששמו לה ב"ד ודבעלה מיכספי שלא ישביחם היורש שהוא בטוח שיחזור ויקח את שלו מידה ויאמר לה טלי את שלך המשועבדים ליך ואתי לאפוקי לעז על ב"ד שלא עיינו בתקנה של זו : וכתב הרא"ה דדוקא בכי האי אדרכתא צריך למכתב ואשתמודענא מהאי טעמא אבל באדרכתא דעלמא לא צריך שהכל יודעים שלא כתבו אדרכתא על שדה זו אא"כ ידעו שהיתה בחזקתו ואפילו כתבו אשתמודענא אינן מעידין אלא שהוא בחזקתו ואם בא אחר בעדים להוציאו מידו נותנים לו שכיון שאין הב"ד צריכין עדות ברורה שיהא שלו אלא שיהא בחזקתו כי כתבי אשתמודענא אין זו ראיה שהוא שלו הילכך באדרכתא אחרת בין שכתבו אשתמודענא או לא כתבו לא מעלה ולא מוריד : הדרן עלך פרק הנושא את האשה

שני דייני גזירות · מפרשין בגמרא שהיו גוזרין גזירות על הגזלות : חנן אמר ב' דברים · שלא היו חכמים מודים לו :

תשבע

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג שרבינו שמשון בשם ר"י כתב דהא דאמרי' הכא דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום זהו בין במנה בין במאתים בין במזונות האשה והבנות בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין בין נקיטא כתובה בין לא נקיטא כתובה אי טעין ואמר פרעתי לא מהימן וכן השיב ר"י בתשובה וגם הא דאמרי' דכותבין שובר כך הלכה ואע"פ שיש להקשות מאביי שם בפ' גט פשוט לדבריו שבפ"ק דסוטה מ"מ כך הלכה כסתם תלמוד דגט פשוט דכותבין שובר ובספר חפץ כתוב שכך היה נוהג מר חפץ גאון שמביאין ב' או ג' כתובות מקרובותיה ונותנין כפחות שבהם :

ב אם נותנין לה מזונות בין בבית אביה בין בבית בעלה ואפי' לאחר שתינשא ונשבעת אע"פ שהיא נשואה ובעל התרומות כתב שאם נישאת שוב אינה נאמנת ואין נותנין לה אא"כ תביא עדים שלא קבלתה והרא"ש כתב כסברא ראשונה :

ג ונראה מדברי הרמב"ם שאין הוכחה משתיקה מחילה אלא לעיקר אבל לתוספת לא והרא"ש כתב שגם התוספת מוחלת אבל הנדוניא אינה מוחלת ואם יש לה עדים ממנה גובה אותה לעולם ודוקא באלמנה הויא שתיקותה מחילה כשאין כתובה בידה אבל גרושה גובה לעולם כבאר בע"ח :

לשון ריא"ז

אחר כ"ה שנה אינה גובה כתובתה הואיל ולא היתה ניזונית ושתקה כל זה הזמן כבר מחלה כתובתה והתוספת אבל הנדוניא הרי היא כמו חוב ואינה נמחלת בשתיקה כמו שביאר מז"ה לפיכך צריכה להזכיר כתובתה בתוך כ"ה שנה [ועי' תוס'] :

לפי גי' הר"ן אמר ליה איזיל אהדר פירי וכו' אמר ליה הא וכו' אמר ליה תיזיל כו' אמר ליה ה"מ כו' (ג"א)

[דף קכט ע"א]

עין משפט

א מיי' פי"ב ופי"ח מהל' אישות סמג לאוין פא טור אה"ע סי' ע :

בגמ' איתא לרב יוסף

דף מח.

גי' ד"ת

בגמ' ר' יוחנן (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) כ"ב איזי : (ב) תיבת קא נמחק : (ג) איזיל ואהדר אפירי דמן ההוא יומא כצ"ל וכ"ז מוקף וכ"ב ס"א ליזיל להדר לי פירא דמן ההוא יומא כו' : (ד) כ"ב ודבעלה מכספי : (ה) אבי שלום כצ"ל [וע' תוס'] :

תשבע בסוף · פירש"י ז"ל כשישמעו בו שמת ותבא לגבות כתובתה תשבע שלא עכבה בידה כלום משל בעלה ולא תשבע בתחלה בשעת גיבוי מזונות והרמב"ם ז"ל כתב בפירוש המשנה תשבע בתחלה (ב) והוא שישביעוה ב"ד שבועת התורה ואח"כ פוסקין לה מזונות ולבסוף הוא כשיהיה בעלה עמה ויכפור בה ויאמר לה אני הנחתי לך מזונות או שלא היתה צריכה להם וכיוצא בזה ע"כ : **גמ'** [בגמ' כאן דף קה:] קרנא הוה שקיל איסתירא כו' · כתובה בהלכות במסכת סנהדרין בפ"ק ושם אכתבנה בסייעתא דשמיא : פוסקין מזונות · בית דין יורדין לנכסי מי שהלך למדינת הים ופוסקין מזונות לאשתו : ושמואל אמר אין פוסקין · דחייש לגררי אי נמי שמא אמר לה לאי מעשה ידיך למזונותיך ואמרינן בגמרא דכששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי דפוסקין כי פליגי בשלא שמעו בו והיינו טעמא משום דבלא שמעו בו שמת ס"ל לשמואל דמוכחא מילתא שהתפיסה לגררי ואם נתעכב יותר מדעתו שלא לה או אמר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך כשהלך שאין דעתו של אדם שתמות אשתו ברעב אבל כששמעו בו שמת אין כאן הוכחה שאפשר שדעתו היה לשוב אליה ולפרנסה ועוד דכי מת נכסי בחזקת אלמנה קאי ואין מוציאין אותה מחזקתה מספק אבל בחייו נכסים בחזקתו עומדים ואפילו הכי אמר רב פוסקין דכיון דאילו איתיה קמן ואמר התפסתיה לגררי למזונותיה העתידין אינו נאמן אף כשאינו כאן אין חוששין לגררי ופוסקין לה ושמואל סבר אין פוסקין דדילמא אילו איתיה קמן הוה טוען הכי והיא לא תעיז פניה להכחישו (היה) ופליגי אמוראי בגמרא בטעמא דשמואל רב זביד אמר חיישינן לגררי אתפסה ורב פפא אמר חיישינן שמא אמר לה לאי מעשה ידיך

נר מצוה

ואדמון אומר שבעה מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות חנן אומר *תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו תשבע בתחלה ובסוף אמר רבי דוסא בן הרכינס כדבריהם אמר רבן יוחנן בן זכאי יפה אמר חנן לא תשבע אלא בסוף : **גמ'** *מי שהלך למדינת הים וכו' : אתמר רב אמר *פוסקין מזונות לאשת איש ושמואל אמר אין פוסקין מזונות לאשת איש אמר שמואל ומודה לי אבא בג' חדשים הראשונים שאין פוסקין מה טעם לפי שאין אדם מניח את ביתו ריקן והלכתא פוסקין מזונות א לאשת איש תניא מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בני כהנים גדולים אומרים תשבע חנן אומר לא תשבע ואם בא בעל ואמר פסקתי לה מזונות ב נאמן פירוש ובשבועה תניא אידך מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות אם אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי ואם קדמו ב"ד ופסקו מה שפסקו פסקו °תניא האשה שהלכה היא ובעלה *למדינת הים ובאתה ואמרה מת בעלי רצתה ניזונת רצתה גובה כתובתה א] אמרה גרשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה דייקינן מינה עד כדי כתובתה אין יתר מכדי כתובתה לא ושמעת מינה דליתא ג להא דגרסי' בגמרא דבני מערבא* אדם שגירש אשתו ולא נתן לה כתובתה חייב במזונותיה עד שיפרענה עד פרוטה אחרונה דאי איתא להאי

רש"י

שלא היו חכמים מודים לו : תשבע בסוף · כשישמעו בו שמת ותבא לגבות כתובתה אז תשבע שלא עיכבה בידה כלום משל בעלה (א) : ולא תשבע בתחלה . בשעת גיבוי מזונות : **גמ'** פוסקין מזונות . ב"ד יורדין לנכסי מי שהלך למד"ה ופוסקין מזונות לאשתו : נאמן . ובשבועה ומחזרת מה שנתנו לה בית דין : רצתה ניזונית . שהאשה היא נאמנת לומר מת בעלי ותנשא כשם שנאמנת לינשא כך נאמנת ליטול כתובתה כדאמרינן ביבמות מספר כתובה נלמד דכתיב בה לכשתנשאי לאחר תיטלי מה שכתוב ליכי : מתפרנסת והולכת כו'. כתובתה לא תגבה דשמא לא גירשה ובגירושין לא האמינוה אבל מזוני יהבינן לה ובפרעון כתובה ממה נפשך אם גרשה הרי נטלה בכתובתה ואם לאו הרי חייב

במזונותיך · ופרש"י ז"ל וקבלה עליה · ואמרינן מאי בינייהו איכא בינייהו גדולה ולא ספקה א"נ קטנה וספקה · כלומר איכא בינייהו גדולה הראויה להתפיסה במעות ולא ספקה למזונות במעשה ידיה שהם שני בלורות או אינה בעלת מלאכה לגררי איכא למיחש לאי מעשה ידיך במזונותיך ליכא למיחש דהואיל ואינה בעלת מלאכה ולא ספקה למזונותיה לא קבלה עליה : אי נמי קטנה ובעלת מלאכה · והשניס כתקנן וספקה · לרב זביד פוסקים דלא עביד איניש דמתפיס לגררי לקטנה לרב פפא אין פוסקין דאיכא למימר לאי מעשה ידיך אמר לה ומדאמרינן א"נ קטנה וספקה משמע דלרב אפילו בדספקה פוסקין וכן נמי אפי' לשמואל למאן דמפרש טעמא משום לגררי לקטנה וספקה פוסקין ומינה דכשב"ד פוסקין מזונות לאשת איש אין מחשבין עמה על מעשה ידיה כלל וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מהלכות אישות וכשיבא בעלה אם מלאה שעשתה הרי זה שלו ואם לאו הפסיד ולזה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ואפשר דהיינו נמי ברייתא שהביא הרי"ף ז"ל בסמוך מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות ואמר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי ואם קדמו ב"ד ופסקו מה שפסקו פסקו כך הגירסא במקצת ספרים ובירושלמי ובתוספתא אע"פ שאינה כן בהלכות הרי"ף ז"ל . והכי פירושא מי שהלך כו' ולוה היא ואכלה וכשבא אמר הוא לב"ד הרי היתה יכולה לעשות ולאכול רשאי · כלומר דהדין עמו · אבל אם קדמו ב"ד ופסקו מה שפסקו פסקו ואינו יכול לטעון כלום ומהא משמע שמי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות אין ב"ד אומרים לה שתעשה ותאכל אלא פוסקין לה מזונות ולכשיבא בעלה אם לא עשתה כלום הפסיד אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר נראה שאפילו לותה ואכלה אין הבעל מחשב עמה על מעשה ידיה אלא אם עשתה יטול ואם לא עשתה הפסיד ולפי זה הך ברייתא לאו בלותה עסקינן אלא שאשתו תובעת מזונות שהוציאה מנכסיה שמכרה ואמר איני משלם לך כלום אלא מה שעשית יהא במזונותיך רשאי שכיון שנתפרנסה בלא הלואה אין לה עליו כלום ולפי גי' ההלכות שגורסים אם אמר לה לאי מעשה ידיך למזונותיך ה"ק שאם הוא אומר שכבר אמר לה הוא בלכתו לאי מעשה ידיך והיא שתקה הדין עמו אפילו בשלותה לפי שהוא נאמן בכך משום דתביעתה במזונות שעברו הרי היא כמנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי שהוא נאמן והיינו נמי אידך ברייתא דקתני ואם בא בעל ואמר פסקתי לה מזונות נאמן כלומר בשלותה והיא עכשיו תובעת והוא נאמן בשבועה כמו שכתוב בהלכות כלומר בשבועת היסת ואם קדמו ב"ד ופסקו ונתנו לה או היא מכרה לעצמה מה שפסקו פסקו ואינו נאמן לומר כבר הנחתי לך מזונות או אמרתי לה לאי מעשה ידיך במזונותיך וקבלה עליה ומ"מ כתב הרמב"ם בפרק הנזכר שנשבעת בנקיטת חפץ שלא הניח לה והוא סומך בזה על מה ששנינו תשבע בסוף וכפי פירושו ז"ל שכתבתי במשנתינו ויש חולקין על מה שכתבנו ואומרים דכל שלותה אינו נאמן לומר פסקתי לה מזונות ולא אמרתי לה לאי מעשה ידיך במזונותיך דלותה הרי היא כפסקו לה ב"ד ששוב אין הבעל נאמן וכ"ש לדעת הרמב"ם שהוא משוה לותה לפסקו ב"ד לענין שאינו יכול לחשב עמה על מעשה ידיה והא דתניא ואם בא בעל ואמר פסקתי לה מזונות נאמן היינו לומר שאם בא קודם שפסקו לה בית דין ואמר לה (לאי מעשה ידיך למזונותיך שכך פסקתי עמך רשאי) כלומר נאמן במזונות דלמפרע משעת תביעתה ועד עכשיו דכשפוסקין לה ב"ד מזונות מיום תביעתה פוסקין לה אע"פ שהחמיצו הדין אי זה זמן אבל אם בא אחר שפסקו לה ב"ד אע"פ שלא גבתה אינו נאמן דכיון שפסקו לה ב"ד הרי היא כמי שגבתה וגובה מזונותיה משעת תביעתה והיינו נמי דאמרינן באידך ברייתא שאם בא ואמר לה לאי מעשה ידיך למזונותיך כלומר שאם בא קודם שפסקו לה ב"ד ואמר לה לאי מעשה ידיך למזונותיך שכך פסקתי עמך רשאי כלומר נאמן בכך כיון דמזונות דלמפרע ניהו ועדיין לא פסקו לה ב"ד אבל אם קדמו ב"ד ופסקו אפי' במזונות דלמפרע [וכ"ש במזונות דלהבא] אינו נאמן להפטר מחמת שום טענה וזה שלא כדברי רש"י ז"ל שכתב ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות נאמן ובשבועה ומחזרת מה שנתנו לה ב"ד ע"כ ואינו מחוור : **והוי** יודע שלפי מה שכתבנו שכשבית דין פוסקים מזונות לאשת איש אין מחשבין על מעשה ידיה כן הדין באלמנה דהא ברייתא דאם קדמו ב"ד ופסקו מה שפסקו פסקו מוקי לה שמואל בגמרא בששמעו בו שמת ואם פירושו כמו שכתבנו שאין ב"ד מחשבין על מעשה ידיה מדשמואל נשמע לרב נמי באלמנה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ' י"ח מהלכות אישות שאין ב"ד מחשבין מעשה ידי האלמנה (כדרך) כשפוסקין לה מזונות ואם לא עשתה הפסידו היורשים אלא שכתב ואני אומר שאם יהיו היורשין קטנים ב"ד מחשבין עמה ופוסקין לה מעשה ידיה [כדרך] שפוסקין לה מזונות ואף לרי"ף נמצאת תשובה כלשון הזה לאחלקו רב ושמואל אלא בשלא שמעו בו שמת הבעל אבל שמעו בו שמת הבעל פוסקין מזונות לד"ה ואין חוששין שמא יאמר היורש לאי ממעשה ידיך תדע שפסק ההלכה שפוסקין מזונות לאשה ואין חוששין לאי מעשה ידיך למזונותיך ואם בא היורש ומצא אכלה כלום ממעשה ידיה נוטלן אבל אין לחשב עמה על מה שעבר וכן דין הבעל כשיבא אם מצא אצלה ממעשה ידיה נוטלן שדין הבעל ודין היורש אחד שכשם שאמרו אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהם ע"כ ואע"פ שדעת אבות העולם כך דברי תימה הם שכיון שהיא חייבת במעשה ידיה לבעל או ליורשין למה לא יחשבו ב"ד עליו כשיחשבו לה מזונות והראיה שהביאו מדאמרינן א"נ קטנה וספקה אינה מכרעת כלל דדילמא כשאמר לה ספקה ועכשיו לא ספקה אי נמי דספקה עם המותר שאינה חייבת בו וכשב"ד יפסקו לה מזונות מחשבין עיקר מעשה ידיה ופוסקין את השאר וכך נ"ל מדברי רש"י ז"ל שכתב שמא אמר לה לאי מעשה ידיך למזונותיך וקבלה עליה ואילו היה העיקר מספיק לה (למה לי קבלה ועוד אם העיקר מספיק לה) אף עכשיו מ"ט דרב זביד דלא חייש לשמא אמר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך והרי יותר ראוי לחוש לדבר זה מלגררי אלא ודאי בחד מהני תרי גווני דכתיבנא מיירי וכן נמי הא דתניא קדמו ב"ד ופסקו מה שפסקו פסקו לא מכרעת מידי שאין משמעו אלא לומר שאח"כ אינו יכול לומר לה כבר אמרתי לך לאי מעשה ידיך במזונותיך אי נמי שאינו יכול לומר לה יצאו מעשה ידיה במזונותיה בין מרובה בין מועט אבל אין מכאן ראיה לומר שלא יחשבו ב"ד על עיקר מעשה ידיה הקבוע בשעה שיפסקו לה מזונות בין לאשת איש בין לאלמנה אלא אע"פ שהדברים מראים כן אין לנו כח לחלוק על אבות העולם ז"ל : **תניא** האשה שהלכה כו' רצתה ניזונת כו' · שהאשה נאמנת לומר מת בעלי ותנשא וכשם שנאמנת לינשא כך נאמנת ליטול כתובתה כדאמרינן ביבמות [דף קיז:] מספר כתובה נלמוד לכשתנשאי לאחר תטלי מ"ש ליכי : מתפרנסת והולכת כו' · כתובה לא גביא שמא לא גרשה ובגירושין לא האמינוה אבל מזונות יהבינן לה בפרעון כתובתה מה נפשך אם גרשה הרי נוטלתן בכתובה ואם לאו הרי הוא במזונותיה : ושמעת מינה דליתא להא דגרסי' בגמ' דבני מערבא כו' ואע"ג דאוקמא

שלטי הגבורים

א ויש מן הגאונים שכתבו שאין פוסקין מזונות עד שתביא כתובתה דשמא מחלה כתובה ואין לה מזונות ומיי' כתב שפוסקין לה אפי' אין כתובתה בידה וכן כתב הרא"ש כתב מיי' שב"ד פוסקין לה מזונות ואין חושבין על מעשה ידיה עד שיבא בעלה ואם מצא שעשתה הרי הוא שלו וכן אם לא עמדה בדין אלא מכרה לעצמה למזונות מכרה קיים ואינה צריכה לה שבועה ולא סכרזה עד שיבא בעלה ויטעון או עד שתבא לגבות כתובתה אחרי מותו ואז מגלגלין שלא מכרה אלא למזונותיה שהיא צריכה לה והרא"ש כתב שאין ב"ד פוסקין לה עד שידקדקו אם לא יספיקו לה מעשה ידיה שהיא רגילה לעשות שכשנפרעים מנכסיו של אדם שלא בפניו ראוי הוא שיספכו בזכותו :

לשון ריא"ז

מי שהלך למדינת הים כל ג' חדשים הראשונים אין פוסקין לה מזונות שאין אדם מניח ביתו ריקן מכאן ואילך פוסקים לה מזונות לפי כבודה ומחשבין לה מעשה ידיה כמבואר בקונט' הראיות :

ב וכתב סמ"ג בשם ר"י דהאי נאמן פירושו נאמן להצריכה שבועה שאם לא תהא נאמנת בשבועה לא תמצא מי שילוה לה מפני שיראים להפסיד וכן אם באת לגבות כתובתה לאחר מותו אז מגלגלין עליה שבועה שלא מכרה אלא למזונות שהוכרחו לה פי' ר"י שנאמן להשביעה אם ב"ד פסקו ומכרו ונתנו לה ואפי' לותה ואכלה צריך לשלם מה שלותה על פי שבועתה ורש"י פי' שנאמן בשבועה אפי' להוציא מידה מה שפסקו ונתנו לה כ"ש שלא יפרע מה שלותה ומיי' חולק בדבר וכתב אם פסקו לה ב"ד ומכרו ונתנו לה או שמכרה היא בעצמה נאמן להשביעה ונשבעת בנקיטת חפץ שלא הניח ואם לותה נאמן הוא בשבועת היסת ונפטר ונשאר החוב עליה לא לותה ולא מכרה אלא דחקה עצמה ביום ובלילה ועשתה ואכלה אין לה כלום והרא"ש הסכים לדעת רש"י דכיון שהוא מוחזק וטוען ברי אין מוציאין מידו וכן יראה מדעת רבינו שכתב בתשובה ששאלוהו באשה שהלך בעלה למדינת הים ובעלה שגר לה מזונות ובחזרתו מצא עליה חשבון מהוצאה שהוציאו עליה אביה ואחיה והשיב שבעלה יחשוב מה שסיגר לה ומה שהגיע לה ואם יש בו כדי ספוקו כשיעור שפסקו לה חכמים על הדרך שאמרו עולה עמו ואינה יורדת עמו עם מה שמתחייב במעשה ידיה פטור במה שלותה ואם יפחות יפרע מה שנפחת ואם האשה אינה מודה בחשבון שסיגר לה בעלה ישבע שבועת היסת ונפטר ע"כ :

לשון ריא"ז

ואם בא בעלה ואמר הנחתי לה מזונות נאמן ע"י שבועה ומחזרת לו מה שנתנו לה ב"ד כמו שביאר מז"ה :

ג כתב הרא"ש ובפ"ק דב"מ על מציאת האשה שגרשה כתבתי דלא קשה מהכא מידי לגמ' דבני מערבא :

א מיי' פי"ח מהל' אישות טוש"ע אה"ע סי' עג :

דף קה.

דף קו:

דף קו.

דף קו:

בפ"ק דב"מ הלכה ה' ועי' ברי"ף פ"ס דב"מ סי' רנא (ג"א)

ד"ה מ"ש

מהר"ס מ"ז

הגהות הב"ח

(א) בעלה ולא הד"א : (ב) הוא כצ"ל :

ספר הזכות

כתוב בהלכות אמרה גירשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה דייקינן עד כדי כתובתה אין יתר מכדי כתובתה לא ושמעת מינה דליתא הא דגרסי' בגמ' דבני מערבא אדם שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובה חייב במזונותיה עד שיפרענה עד פרוטה אחרונה : השיב הרב ז"ל זו אינה ראיה לאותה שמועה דהכא בב"ד עסקינן

השגות הראב"ד

א] **כתב** הרב ז"ל בענין מה שאמרו בתוספתא אמרה גרשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה דייקינן מינה עד כדי כתובתה אין יותר מכדי כתובתה לא וש"מ דליתא להא דגרסי' בגמ' דבני מערבא אדם שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובה חייב במזונותיה עד שיפרענה עד פרוטה אחרונה דאי איתא להאי מימרא הוה ליה למתני

עין משפט

א מיי' פי"ג ופכ"ד מהל' אישות סמג לאוין פא טור אה"ע סי' ע :

ב מיי' פרק ו מהל' נדרים סמג לאוין רמב טוי"ד סי' רנא:

עי' קרבן נתנאל כאן אות ו' (ג"א)

שמואל להא מתניתא בששמעו בו שמת כו' זה שכתב הרי"ף ז"ל כן אין כוונתו לומר דאי מהוקמה בששמעו בו שמת לא שמעינן מינה נמי דליתא להא דבני מערבא דודאי ה"נ שמעינן מינה אלא כוונתו ז"ל לומר דלדידן דקי"ל כרב דאמר פוסקין מזונות לאשת איש כדאיפסיק הלכתא בגמרא [דף קז:] בהדיא לא צריכין לאוקמה להא בששמעו בו שמת אלא אפי' לא שמעו בו שמת נמי מתפרנסת עד כדי כתובתה ממה כפסק אבל לשמואל דס"ל דאין פוסקין מזונות לאשת איש אינה ניזונית אלא בששמעו בו שמת או אפשר שהייט יכולין לומר דכי אמרינן בירושלמי דחייב במזונותיה דוקא בחייו אבל לאחר מיתה לא : וקי"ל כחנן דאמר תשבע לבסוף ולא תשבע בתחלה הילכך כשב"ד פוסקין מזונות לאשת איש אינה צריכה שבועה ומשמע שאף באלמנה הדין כן שתשבע לבסוף ולא תשבע בתחלה ואחרים אמרו דדוקא באשת איש אבל אלמנה תשבע בתחלה ובסוף והרמב"ן נר מצוה הכריע דדין אלמנה כאשת איש מדאמרי' בפרק השולח [דף לה:] ההיא דאתאי לקמיה דרבה בר רב הונא אמר לה מאי אעביד לך דרב לא מגבי כתובה לארמלתא ואבא מארי לא מגבי כתובה לארמלתא אמרה ליה הב לי מזוני א"ל מזוני נמי לית ליך דאמר ר"י אמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות אמרה אפכוה לכורסייא כבי תרי עבדת לי · כלומר כחומריה דרב וכחומריה דשמואל · ואם כדברי האומר דאלמנה תשבע בתחילה ולבסוף היכי אמר לה מזוני נמי לית ליך מדר"י אמר שמואל דמשמע דרב לא מודה בהא ואיהי נמי מאי אמרה ליה כבי תרי עבדת לי דהא כולה כרב עבדא דכיון דלא משביעינן לה מזוני נמי לית לה

רש"י

חייב במזונות שלה : **מתני'** איבד מעותיו . כיון שלא אמר לו הלויני ואני אפרע אבל אם הלוה את האשה מעות למזונות על מנת שתשלם לו תובעה והיא תובעת הבעל וישלם כדאמרינן בסמוך בממאנת : **גמ'** הני מילי פרנס. כלומר שעמד אחד מעצמו ופירנס את אשתו כדפרישית במתני' : אבל לותה. אז המלוה הוא תובעה והיא תובעת את הבעל ומוציאין

להאי מימרא הוה ליה למתני ניזונת והולכת עד שתפרע כל כתובה ומדקתני עד כדי כתובתה שמעינן דכי מטו מזונותיה עד כדי כתובתה פקעה כתובתה במזונותיה ולא שקלה בתר הכי כלום *ואע"ג דאוקמא שמואל להא מתניתא כששמעו בו שמת ההוא שינויא בעלמא הוא דהא לית הלכתא כוותיה : **מתני'** אמי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו חנן אומר איבד מעותיו נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול אמר רבי דוסא בן הרכינס כדבריהם א"ר יוחנן בן זכאי יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי : **גמ'** תניא ביצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה (א)שבעלה חייב במזונותיה אלא כשהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה טעמא דמיאנה הא לא מיאנה יהבינן לה ושמעינן מהא דאפילו חנן דאמר הניח מעותיו על קרן הצבי הני מילי פרנס אבל לותה ואכלה מוציאין ממנו ותו גרסינן בפרק יש מותרות לבעליהן* בעא מיניה ר"א מרבי יוחנן אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט יש להן מזונות או לא ואמרינן היכי דמי אילימא ביושבת תחתיו בעמוד והוצא קאי מזוני אית לה לא צריכא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה מאי מזוני תנאי כתובה נינהו ומדאית לה כתובה אית לה מזוני וכו' שמעינן מהא דכל אשה שהלך בעלה למדינת הים א ולותה ואכלה שהבעל חייב לפרוע ב וכן הלכתא : תנן התם בהמודר הנאה מחבירו שוקל

דהא בעיא אשתבועי וכי היכי דלא מגבי רב כתובה לארמלתא ה"נ לית לן לאגבויי מזוני אלא ש"מ דלמזוני לא בעיא שבועה מתחלה בין באלמנה בין באשת איש · ולי מהא לא איריא דאפשר דאין ה"נ דהוי מצי אמר דמזוני נמי לית לה מדרב אלא דאי הוה אמר הכי הוה משמע דדוקא משום שבועה הא לאו הכי [אית] לה מזוני והוה משמע דבקופלא אית לה וליתא דכיון שתבעה כתובתה הפסידה מזונות לגמרי ואיהי נמי לפום מאי דאמר לה אהדרה ליה כבי תרי עבדית לי ומיהא משמעתין משמע הכי דלא שנא אלמנה ול"ש אשת איש דהא אקשינן בגמ' אדשמואל דאמר אין פוסקין מזונות לאשת איש ממתני' דתנן תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה ותרגמה שמואל בששמעו בו שמת ואע"ג דלית הלכתא כשמואל אפ"ה שמעינן מינה דאלמנה אינה נשבעת בתחלה וק"ו הדברים דהא אפי' לשמואל דאמר דאין פוסקין מזונות לאשת איש מודה שפוסקין לאלמנה בלא שבועה לחנן כ"ש לרב דאמר פוסקין אפילו לאשת איש שפוסקין לאלמנה בלא שבועה כחנן וקיימא לן כוותיה : **מתני'** מי שהלך למדינת הים כו' חנן אומר אבד את מעותיו · שלא אמרתי לך הלויני ואני אפרע אבל אם הלוה את האשה מעות על מנת שתשלם לו תובעה והיא תובעת לבעל וישלם כדאמרי' [דף קז:] בממאנת בלותה ואכלה ועמדה ומיאנה וטעמא דמיאנה הא לא מיאנה משלם כך כתב רש"י ז"ל · אבל הרא"ה ז"ל כתב דעיקר חיובו של מלוה על הבעל הוא שכך תקנו חכמים שתהא האשה כשליח הבעל ללוות עליו דומיא דאלמנה שיפה כחה שתהא מוכרת שלא בבית דין ותהא אחריות על היתומים אף באשת איש תקנו שיכולה ללוות על נכסי הבעל ומיהו היכא דלית ליה לבעל היא חייבת שאף היא נשתעבדה לו אלו דבריו וכיון שהוא ז"ל מודה בכך (ב) ולא דמי לגמרי לאלמנה דזבינה דאחריותא איתמי ולא עליה כלל אף כשיש לו לבעל אין לנו שיהא עיקר שעבודו של מלוה על הבעל אלא על האשה הוא והיא תובעת לבעל כדברי רש"י ז"ל אי נמי כשאין נכסים לאשה יכול המלוה לתבוע לבעל מדר' נתן : קי"ל כחנן דאמר אבד את מעותיו כדאמרי' בסמוך [דף קט·] ב' דברים שאמר חנן הלכה כמותו וכיוצא בו · וכ' הרשב"א ז"ל בפ' אין בין המודר [דף לג:] דכי אמר חנן אבד את מעותיו דוקא במפרש שמחמת מזונות שחייב לה בעלה הוא נותן לה דבכה"ג הוה ליה כפורע חובו של חבירו שהוא פטור לחנן כדאיתא בגמ' [שם] משום דמבריח ארי בעלמא הוא אבל פרנס סתם חוזר וגובה לפי שכל המפרנס סתם אינו מפרנס בתורת מתנה אלא בתורת הלואה והויא לה כלותה ואכלה והביא ראיה דמפרנס סתם לא אמרי' במתנה קא יהיב ליה אלא לשם הלואה מיורד [ב"מ דף קא·] לשדה חברו ונטעה שלא ברשות דחייב בעל השדה לשלם ולא כל הימנו שיאמר במתנה נתת לי ועוד רא"ה מדגרסי' בירושלמי בפרק איזהו נשך (סוף הלכה א') חד בר נש הושיל לחבריה דינרין אשריתיה גו ביתיה א"ל הב לי דינרי א"ל הב לי אגר ביתי אתא עובדא קמי' ר' אבא בר זבינא *) (א"ל וקים ליה) [ומריקו לי'] מאי דהוה חמי למשרייא והכא ודאי בשהעמידו סתם בתוך ביתו מיירי ולא בשהעמידו בפירוש בשכר דא"כ לא הוה א"ל אידך הב לי כל דינראי דהוה ליה [פרוע] מה שהתנה עמו לתת לו בשכירותו וכן נמי ליכא למימר דמשום רבית קאמר דא"כ ה"ל למימר נכה לי אגר ביתי אלמא המשרה חבירו בתוך ביתו סתם לאו למתנה איכוון אלא לשכירות וכיון שכן המפרנס אשת חבירו סתם חוזר וגובה ממנו אלו דבריו ז"ל ולא נראו לי דנהי דהמהנה את חבירו כתם לאו לשם מתנה קא מכוין אפ"ה המפרנס אשת חבירו סתם לחנן הניח מעותיו על קרן הצבי משום דנהי דלא בתורת מתנה קא עביד מיהו סתמא אדעתא דבעל נחת ולא אדעתא דידה שכבר הוא יודע שאין לאשה זו נכסים שיהא נפרע מהם אלא מבעלה ולא מסיק אדעתיה נמי שתתחייב היא בהן כדי שתוכל לגבות מבעלה ולהגבותו דלאו כולהו איכפי דינא גמירי אלא סתמא אדעתא דבעל נחית ומשום הכי כהי *דבתורת מתנה [לא] קא עביד כדמוכח הנך ראיות דאייתי הרשב"א ז"ל אפ"ה לחנן הניח מעותיו על קרן הצבי דמסתמא אדעתא דבעל קא עביד וסתמא דלישנא דמתני' הכי משמע : **גמ'** תניא כילד אמרו ממאנת אין לה מזונות. פשוטה

[בר"ן נדרים הגי' נהי דלאו בתורת מתנה קעביד]

*) [ברא"ש בב"מ פ"ה הגי' אמר ינכה ליה מאי דהוי חזי למשרייא]

השגות הראב"ד

למתני ניזונית והולכת עד שתפרע כתובתה כולה וגו' : אמר אברהם זו אינה ראיה לדחות אותה שמועה דהא בב"ד עסקינן ולא בבעל ולא ביורשיו דהא לא שמעו בו שמת וב"ד היכי משהו לה לכתובתה כדי ליתן לה מזונות אלא ודאי כי אתיא לבי דינא ואמרה להו גרשני בעלי הבו לי כתובתי או הבו לי מזוני עד דפרעיתו לי כתובתי כשמעתא דבני מערבא אמרי לה בי דינא אנן כתובה לא יהבינן לך דלמא לאו גרושה את אלא מזוני יהבינן ליך עד כדי כתובתיך ומ"מ וכי מטית לשעבוד כתובתיך תו לא יהבי לך ואי לאו גרושה את שקלת להו משום מזוני ואי את גרושה תהוי לכתובתיך . והכי הוא דמיבעי להו לבי דינא למעבד לה בלא ספק ולא לשהויי לה כתובתה ולזונה לעולם . ולא לבי דינא בלחוד איבעי למעבד לה הכי אלא ליורשים נמי היכא דלא שמעו בו שמת הכי בעו למעבד בהדה שלא להפסיד נכסי מורישם שהוא קיים . ואילו אפסיקא הלכתא בהדיא כשמואל דאמר אין פוסקין מזונות לא"א ומוקי לה להא מתני' כששמעו בו שמת הויא ליה האי דוקיא דדייק הרב ז"ל מהא מתני' דוקיא [דהוי] ליה למתני עד שתפרע כל כתובתה מפני שבידן לפורעה מיד וכיון שאין פורעים אותה מיד מפרנסין אותה ממ"נ עד שיפרעוה כל כתובתה כדעת בני מערבא.אלא השתא דליתא לדשמואל האי אוקימתא נמי[ליתא] ובלא שמעו בו שמת היא מתניא הלכך יורשין נמי כבי דינא דמו ואין להם רשות [לא] לפרוע כתובתה מיד ולא לזונה יותר מכדי כתובתה אלא זנין אותה עד כדי כתובתה ממ"נ או משום מזוני או משום כתובה וכי מטיא שיעור כתובתה אמרי לה התקבלת כתובתיך . וכן הוא העיקר בלא ספק ושמעתא דבני מערבא אין לדחותה מזאת הראיה כלל . ובפ' שנים אוחזין בטלית מייתי להא מתני' דקתני מציאת אשתו שגירשה אע"פ שלא נתן לה כתובה מציאתה לעצמה הדא אמרת אדם שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובה חייב לזונה עד שיפרענה משלם כלומר מדקתני אע"פ שלא נתן לה כתובה אלמא כל זמן שלא נתן לה כתובתה שייכא ביה ואית ליה זכיה עילויה ומאי ניהו מעשה ידיה תחת מזונותיה ואפ"ה מציאתה שלה דאי לא שייכא בהדיה כלל מאי אע"פ שלא נתן כתובתה . ואיי ראשי דבר טוב ומשמעות יפה ואיך נדחה שמועה ברורה על לא דבר אלא שנדחת שמועתם ממקום אחר כדכתיבנא בסופה ועוד (כי) מה שכתב הרב ז"ל בענין זה בסוף דבריו ואמר אע"ג דאוקמא שמואל להא מתניתא כששמעו בו שמת ההוא שינויא בעלמא ולא סמכינן עליה . גם זה שבוש הוא דאיפכא מיבעי ליה שאילו היתה הברייתא כששמעו בו שמת אז היתה ראייתו ראיה מהא מתני' לדחות את השמועה של בני מערבא כאשר פירשנו למעלה . ועכשיו שאינה כששמעו בו שמת אין מכאן ראיה של כלום . אלא אי איכא למדחי לשמעתא דבני מערבא מהא מדחינן מדאמרי' בגמ' דילן עלה דהיאך מתני' מציאת אשתו שגירשה אע"פ שלא נתן לה כתובה וכו' גירשה פשיטא לא צריכא במגורשת ואינה מגורשת דאמר רבה בר ירמיה אמר שמואל כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה וכו' מדאיצטריכא ליה למימר במגורשת ואינה מגורשת שבעלה חייב במזונותיה מכלל דגרושה ממש שלא נתן לה כתובה אינו חייב במזונותיה והא מלתא פשיטא הות גבייהו שאם היתה גרושה לגמרי אע"פ שלא נתן לה כתובה אין לה עליו כלום . וגם הוא אין לו עליה לא במעשה ידיה ולא במציאתה . ותו לא מידי :

ספר הזכות

עסקינן ולא בבעל ולא ביורשיו דהכא לא שמעו בו שמת וב"ד היכי משהי לה לכתובתה כדי ליתן לה מזונות אלא ודאי אתיא לבי דינא ואמרה להו גרשני בעלי הבו לי כתובתי או הבו לי מזוני עד דפרעיתו לי כתובתי כשמעתא דבני מערבא אמרי לה בי דינא אנן כתובה לא יהבינן ליך דלמא לאו גרושה את שקלת להו משום מזוני ואי גרושה את ליהוו לכתובתיך והכי הוא דמבעי להו לבי דינא למעבד לה בלא ספק ולאו אשהויי לכתובתה ולזונה לעולם ולא לבי דינא בלחוד איבעי להו למעבד הכי אלא ליורשים נמי היכא דלא שמעו בו שמת הכי בעו למעבד בהדה שלא להפסיד נכסי מורישם שהוא קיים ואילו אפסיקא הלכתא כשמואל דאמר אין פוסקין מזונות לא"א ומוקי לה למתני' בששמעו בו שמת הויא לה האי דוקיא דדאיק הרב מהא מתני' דוקיא דהוה ליה למתני עד שתפרע כל כתובתה מפני שבידם לפרעה מיד וכיון שאין פורעי' אותה מפרנסין אותה ממ"נ עד שיפרעוה כל כתובתה כדעת בני מערבא אלא השתא דליתא לדשמואל האי אוקמתא נמי ליתא ובשלא שמעו בו שמת היא מתניא הלכך יורשים נמי כבי דינא דמו ואין להם רשות לא לפרוע לה כתובתה מיד ולא לזונה יותר מכדי כתובתה אלא זנין אותה עד כדי כתובתה ממ"נ אי משום מזוני אי משום כתובתה וכי מטיא שיעור כתובתה אמרי לה התקבלת כתובתיך וכן הוא העיקר בלא ספק ושמעתא דבני מערבא אין לדחותה מזאת הראיה כלל . ובפ' שנים אוחזין בטלית אסמכי' לה אמתני' דתני מציאת אשתו שגירשה אע"פ שלא נתן לה כתובתה חייב במזונותיה עד שיפרענה משלם כלומר מדקתני אע"פ שלא נתן לה כתובתה אלמא כל זמן שלא נתן לה כתובתה שייכא ביה ואית ליה זכיה עילויה ומאי ניהו מעשה ידיה תחת מזונותיה ואפ"ה מציאתה שלה דאי לא שייכא בהדיה כלל מאי אע"פ שלא נתן לה כתובתה ואיי ראשי דבר טוב ומשמעות יפה היא אלא שנדחה שמועתם ממקום אחר כדכתבי' בסיפא . ואין נדחה שמועה ברורה על לא דבר ועוד מ"ש הרב בענין הזה בסוף דבריו ואמר אע"ג דאוקמא שמואל להא מתניתא כששמעו בו שמת ההיא שינויא בעלמא ולא סמכינן עליה גם זה שיבוש הוא דאיפכא מיבעיא ליה שאילו היתה הברייתא כששמעו בו שמת אז היתה ראייתו ראיה מהא מתני' לדחות את השמועה של בני מערבא כאשר פירשנו למעלה ועכשיו שאינה כששמעו בו שמת אין מכאן ראיה אלא אי איכא למדחיה לשמועתינו דבני מערבא מהא מדחיה מדאמרי' בגמ' דילן עלה דהך מתני' מציאת אשתו שגירשה אע"פ שלא נתן לה כתובה וכו' גרשה פשיטא לא צריכא במגורשת ואינה מגורשת דאמר רבה בר ירמיה כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה וכו' מדאיצטריכא ליה למימר במגורשת ואינה מגורשת שבעלה חייב במזונותיה מכלל דגרושה ממש שלא נתן לה כתובתה אינו חייב במזונותיה והא מלתא פשיטא הות גבייהו שאם היתה גרושה לגמרי אע"פ שלא נתן לה כתובה אין לה עליו כלום וגם הוא אין לו עליה לא במעשה ידיה ולא במציאתה ותו לא מידי : ע"כ דברי הרב . ואלו דברי תלמיד : אמר המחבר ולדעת בני מערבא האשה הזו שגירשה בעלה במדינת הים ולא פרע לה כתובתה אפי' אמרו לה ב"ד לשום כתובה אנו נותנים לך דמי מזונות הללו על יד על יד הרי יכולה היא לומר ולחזור ולתבוע מזונות עד פרוטה אחרונה של מזונות הללו שהוא פרעון כתובה ותזון ממ"נ אם אשתו אני תנו לי מזונות ואם מגורשת אני עד שתכלה לה פרוטה אחרונה של פרעון תנו לי מזונות אלא עשאו הרב לדינן של בני מערבא כאילו הוא קנס כמסרב לפרוע כתובה שיתן מזונות וב"ד כיון שאין מסרבין ליתן אלא מפני שאינה מבררת גירו שיש אין חייבין לזון ולמה לא יקום על הבעל שלא פרעה במדינת הים ולא תיזון עליו ממ"כ בעד שיפרענה פרוטה אחרונה אמרו ולא עד שירצה ליתן ועוד שאין דינם משום קנס אלא סבורין הם לומר דמשום שעבוד ממון כתובה היא ניזונית דמזוני וכתובה אגידי בהדדי וכך הם . (חסר כאן) : הדרן עלך ספר הזכות על מסכת כתובות בס"ד

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג בהרכה ראיות יש להוכיח דאם לותה ואכלה חייב הבעל כשיבא לשלם אפי' לא לותה בב"ד וכן יש להוכיח מפי' רש"י ואמנם רבותינו הצרפתים בשם ר"ת כתבו שתצטרך שתלוה האשה בב"ד ופי' ר"י דוקא שלותה אחר שפסקו לה ב"ד אבל אם לותה קודם שפסקו לה ב"ד אם ירצה לא ישלם כי יאמר היה לה להתפרנס ממעשה ידיה והרא"ש כתב אם לותה בעדים אף בלא ב"ד דחייב לפרוע ומוציאין מן הבעל ואם יאמר כשיבא נאי מעשה ידיך שעשית או שהיה לך לעשות במזונותיך רשאי ואינו משלם מה שלותה אע"פ שאינה מספקת כל צרכיה במעשה ידיה כיון שמספקת לדברים גדולים היתה דוחקת ומצמצמת עצמה כדי שלא תתחייב לבא לב"ד על עסק מזונותיה אבל ב"ד אין פותחין לו בטענה זו אלא אומרים לו לא ופרע מה שלותה ואם מעצמו יטעון רשאי אם ידוע שהיא מספקת לדברים גדולים אבל אם אינה בת מלאכה לאו כל כמיניה לטעון כך ואם קדמו ב"ד ופסקו לה כיון שבאתה לפני ב"ד גלתה דעתה שאינה רוצה להתפרנס בדוחק ואין לו עוד טענה על מעשה ידיה כי מסתמא כשב"ד פסקו לה מזונות דקדקו מה שצריכה יתר על מעשה ידיה שרגילה לעשות ע"כ :

ב והתוס' כתבו דוקא אם לותה אחר שפסקו לה ב"ד מזונות משום דקשיא להו ההיא דלעיל ואם אמר נאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי כלומר לא אפרע כי היה לך להתפרנס ממעשה ידיך ומתני' דחנן דאמר איבד מעותיו משום דפרנס מעצמו

הגהות הב"ח

(א) שהרי בעלה כצ"ל : (ב) דלא כצ"ל :

רש"י

ומוציאין ממנו : שוקל לו שקלו . שוקל בשבילו שקל שהוא חייב בכל שנה לקרבנות לבור : ופורע לו חובו . אם חייב ממון לחבירו מותר לזה שיפרענו בשבילו: מחזיר לו אבידתו. אם ראה חמורו תועה מותר להשיבו : ובמקום שנוטלין שכר . על טורח השבת אבידה : תפול שכר הנאה להקדש . שהרי שניהם מודרין הנאה זה מזה : מצוה קעביד. ואינו מהנה לזה שאם לא שקל עליו לא היה מפסיד כלום שיש לו חלק אעפ"כ בקרבנות : דתנן תורמין . את הלשכה בשלש קופות : על האבוד . על מי ששקל שקלו ושלחו ואבד : ועל הגבוי . שעדיין לא הגיע כאן : ועל העתיד לגבות . אפילו לא נגבה לאחרי כן יש לו חלק בתרומה ובקרבנות אלא רק שחיסר מלוה : משתרשי ליה . מהנהו ומרויחו : חנן הוא . דאמר איבד מעותיו זה שפירנס אשת חבירו ונתכוין לשם הלואה שישלם לו בעלה איבד מעותיו ואין יכול לומר פרעתי את חובך שלם לי והוא הדין נמי לכל חוב שעליו ועמד חבירו ופרעו וזה לא אמר לו הלוני אינו חייב לו כלום כיון דאילו פרעיה לשם הלואה לאו הלואה היא כי נמי פרעיה לשם מחילה לאו מידי יהיב ליה : מתני' נכסים מועטין . מפרש בבבא בתרא שאין בהן פרנסת שנים עשר חדש לזכרים ולנקבות : הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים . מתקנת חכמים הוא : הפסדתי. בתמיה : והודה לו בקנקנים . רקים בלא שמן: גמ' קנקנים לא טעין ליה . וכי הודה ליה בקנקנים לא הוי הודאה : קנקנים ושמן קא טעין ליה . וכי הודה בקנקנים הוי ליה הודאה במקצת הטענה וחייב : עשרה כדי שמן . ולא אמר מלאים יש בלשון הזה לשון קנקנים כו' : כיוצא בו דתנן רבן יוחנן בן זכאי כיוצא בו לאדמון רבן גמליאל . (בעמוד פי' בע"א) :

מתני'

*שוקל לו שקלו ופורע לו חובו ומחזיר לו אבידתו ובמקום שנותנין עליה שכר תפול הנאה להקדש בשלמא שוקל לו שקלו מצוה קעביד דתנן תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות ומחזיר לו אבידתו נמי מצוה קעביד אלא פורע לו חובו הא קא משתרשי ליה אמר ליה רב הושעיא הא מני חנן היא דאמר *הניח מעותיו על קרן הצבי : ירושלמי* *רבה בר ממל הפורע שטר חוב לחברו שלא מדעתו פלוגתא דחנן ובני כהנים גדולים א"ר יוסי טעמא דבני כהנים גדולים התם לא עלתה בדעתו שתמות אשתו ברעב ברם הכי מצי אמר ליה מפייס הוינא ליה ומחיל לי ואע"ג דהוה גביה משכון רבי יהושע בן לוי אמר אין לך נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא ב בארנון או בגולגולת רב אמר כל הנתפס על חבירו חייב ליתן לו חיליה דרב מהדא הגוזל שדה (א) ומכרה לחבירו ונטלוה מסיקין כופין אותו להחזיר את מעותיו ולא שמע דרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן קנס קנסו בגזלן :

מתני' *אדמון אומר שבעה מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנות יזונו והבנים יורשין ובזמן שהנכסים מועטים הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון ולית הלכתא ג כאדמון: מתני' הטוען את חבירו כדי יין וכדי שמן והודה לו בקנקנים אדמון אומר הואיל והודה ממין הטענה ישבע וחכמים אומרים אין ההודאה ממין הטענה אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון : גמ' היכא דאמר ליה מלא עשרה כדי שמן יש לי בידך שמן טעין ליה קנקנים לא טעין ליה עשרה כדים מלאים שמן יש לי אצלך שמן וקנקנים קא טעין ליה כי פליגי היכא דא"ל עשרה כדי שמן יש לי אצלך אדמון סבר יש בלשון הזה לשון קנקנים והוה ליה מודה מקצת הטענה וישבע ורבנן סברי אין בלשון הזה לשון קנקנים ואין כאן הודאה ממין הטענה אלא מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו דהוה ליה כמי שטענו ד חטים והודה לו בשעורים דפטור וקי"ל כאדמון דאמר יש בלשון הזה לשון קנקנים והוה ליה מודה מקצת הטענה דאמרינן *אמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה ב' דברים שאמר חנן הלכה כמותו ה וכיוצא בו שבעה דברים שאמר אדמון יש מהן שהלכה כמותו וכיוצא בו ויש מהן שאין הלכה כמותו ולא כיוצא בו כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו ואינך לא ודאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון תלתא אינון מי שמת והניח בנים ובנות והטוען את חבירו כדי שמן והפוסק מעות לחתנו מי שמת והניח בנים ובנות נפקא ליה מהלכתא וקיימא לן כרבנן דאמרי בנכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים פשו להו תרתי דהלכתא בה כאדמון כיוצא בו דחנן הא דאמרינן לעיל* אמר רב הושעיא הא מני חנן היא דאמר הניח מעותיו על קרן הצבי כיוצא בו דאדמון הא דאמרינן בשבועות *טענו שור ושה וחמור והודה לו באחד מהן חייב ואמר רבי חייא בר אבא תלמוד ערוך הוא בפי ר' יוחנן הא מני אדמון היא וכבר בירנא בשבועות שהלכה היא טענו שור שה וחמור והודה לו באחד מהן חייב :

מתני'

המאור הגדול

הלכה כמותו וכיוצא בו. פי' התנא שהכריע בדבריו כגון ריב"ז בדברי חנן וכגון ר"ג בדברי אדמון נקרא כיוצא בו ומה שאמר בדברי אדמון יש מהן שאין הלכה כמותו ולא כיוצא בו פירושו כל שלא תמצא בדבריו כיוצא בו אין הלכה כמותו והם המקומות שלא הכריע ר"ג כמותו ואיכא נוסחי דוקאני דגרסי שאין הלכה אלא כיוצא בו כר"ג שלא ראה את דבריו ויש לרי"ף ז"ל בו פי' אחר (כמו שפי' הרא"ש בסי' ט') ואינו מחוור :

א מיי' פכ"ג מהל' אישות סמג עשין מח טור אה"ע סי' כב :
ב מיי' פט"ז מהל' טוען ונטען טוח"מ סי' קמו :

דף קט. בגמ' תשב עד כו' (ג"א)

דף קט: · הלכה ו · מהר"ם ל"ג · [ד"קלא ע"א]

הדיינין טעמו שור ושה וחמור והודה לו באחד מהן דקי"ל חייב : מתני' ופשט את הרגל · לשון בזיון הוא ואמר נואש שאינו חש לדבריו טול טיט שעל רגלי ל"א תלה אותי על עץ ואין לי מה ליתן והראב"ד ז"ל כ' שמת או שהלך למדינת הים ואין שם נכסים כלל שאם היו שם נכסים כיון דדברים הנקנין באמירה הם גובין לו מנכסיו ואפשר דלאו בפוסק עמו בשעת קידושין מיירי דבכי הא לכ"ע יכולה לומר לו או כנוס או פטור כיון דבידו הוא לכוף אותו לפרעו אלא הכא בפוסק עמו בשעת שדוכין עסקינן וא"ת קדשה ובכה"ג לא קנה ואפ"ה אומדנא דמוכח הוא שע"ד תנאין הראשונים קדשה ומש"ה לרבנן דתהא יושבת עד שתלבין ראשה אמרי' בירושלמי [הלכה ה] דלא אמרו רבנן הכי אלא בשפסק לו אביה במעמדה ומינה *(כאדמון ופירש) בכה"ג פליג ואמר דמצית אמרה אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות כו' : גמ' על מה [נחלקו על] שפסקה היא על עצמה · אפשר דאפי' שלא בפני אביה א"כ דוקא בפוסקת בפני אביה אבל שלא בפני אביה דכ"ע תשב עד שתלבין ראשה : וגרסי' בגמרא כ"מ שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכתא כמותו א"ל רבא לר"נ אפי' בברייתא מי קאמר במשנתינו בכ"מ קאמר · ופירש"י ז"ל דאפי' בברייתא היינו במאי דפליג אדמון בברייתא אפי' כשפסקה על עצמה · ולא נהירא דלשון אפי' בברייתא משמע דהלכה במאי דאמר במשנתינו ולאפי' במאי דאמר בברייתא וכיון דמתני' וברייתא פליגי וכדאמרי' בהדיא מתני' דלא כי האי תנא דתניא דתנא דמתני' סבר דלא קאמר אדמון דיכולה היא לומר לו או כנוס או פטור אלא דוקא כשפסק אביה אבל כשפסקה על עצמה אפילו אדמון מודה שתשב עד שתלבין ראשה ותנא דברייתא סבר דאפי' בשפסקה על עצמה ס"ל לאדמון דיכולה לומר לו או כנוס או פטור וכיון שכן אדפסקינן כהך ברייתא הא פסקינן דלא כמתני' ומאי בכ"מ . לפיכך נראה דמאי דאמרינן אפי' בברייתא ה"ק דאפי' אי אשכחן בברייתא דקאי רבן גמליאל כאדמון הלכה כמותו אבל בהא דפליגי הכא מתני' וברייתא קיימא לן כאדמון ואליבא דתנא דידן וכדברי הרי"ף ז"ל וכן דעת הרמב"ם בפכ"ג מהלכות אישות : גרסינן בגמ' בד"א בגדולה אבל בקטנה כופין לבעל ליתן גט . הלכך קטנה שפסקה על עצמה ומשהגדילה אמרה או כנוס או פטור כופין אותו ליתן גט או יכנוס בלא נדוניא : והשתא דתקינו רבנן למורדת וכו' . חלק עליו הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר ואמר שלא תקנו אלא באשה שאינה רוצה בבעל אבל זו הרי רוצה בו שאומרת לו או כנוס או פטור ומ"מ כבר כתבתי למעלה שדעת האחרונים ז"ל שלא לנהוג עכשיו בתקנת מורדת [אלא כדין התלמוד הלכך לא כייפינן ליה אגיטא] (לעיל בפרק אף על פי) [סי' רפג] : מתני' העורר על השדה כו' . ראובן מערער על שדה שביד שמעון ואומר לוי שמכר לך שדה זו גזלה ממני : והוא חתום . על שטר המכירה שכתב לו לוי לשמעון כשמכרה לו : אדמון אומר יכול הוא שיאמר . מה שלא ערערתי בשעה שלקחת מלוי וחתמתי בתוך השטר עד לפי שלוי אדם חזק וקשה להוציאה מידו ונוח לי שתהא בידך שאוציאנה ממך בדין : איבד את זכותו . שהואיל וחתם הודה שאין לו עסק בה : עשאה סימן לאחר . בסמוך מפרשנה : גמ' אבל דיין . שהוצאת שטר המכירה בב"ד לקיימו כמשפט קיום שטרות שהעדים באים ומעידין על כתביהן והדיינין כותבין שטרא דנן נפק קדמנא ואסהידו עדים אחתימות ידייהו ואשרנוהו וקיימנוהו : לא איבד את זכותו . שלא ידע מה כתוב בו שיערער עליו : דתני רבי חייא אין העדים חותמין על השטר אא"כ קראוהו . שהרי על דברי השטר הן באין להעיד : אבל הדיינים חותמין בקיומו אע"פ שלא קראוהו . שהרי אין מעידין אלא שטער זה בא לפנינו והעדים הכירו שהיא חתימתן וכתב הרא"ה ז"ל דדוקא מה שיש בגוף השטר הוא שאין צריכין לקרות אבל מ"מ צריכים הם לראות מי הם המלוה והלוה כדי שלא יהו קרובים לדיינים ולא לעדים המעידין בפניהם : עשאה סימן לאחר . פרש"י עשאה המוחזק בה סימן לאחר לא לראובן זה העורר עליו אלא לאיש אחר היה מוכר שדה בצד זה ומצר לו ארבעה מצרי השדה וכתב לו במצרים מצר פלוני שדה שלי וזה חתם על השטר ולא ערער אבד זכותו אפילו לאדמון דאין לומר כאן השני נוח לי ע"כ ואע"פ שדינו אמת אין פירוש משנתינו כך מדגרסי' בירושלמי הנכתב בהלכות בסמוך לא סוף דבר עשאה [המערער] סימן לאחר אלא אפילו אחר לאחר והוא חתום עליה בעד אבד זכותו ומוכח דמתני' הכי פירושה עשאה המערער סימן לאחר שמכר קרקע סמוך לשדה זו שהוא מערער עליה לאדם אחר וכתב במצרים מצר פלוני שדה של שמעון אבד את זכותו שהרי הודה שהוא שלו והיינו דגרסינן עלה בירושלמי לא סוף דבר עשאה [המערער] סימן לאחר כו' אבל לפרש"י ז"ל מה לי עשאה המחזיק סימן לאחר מה לי אחר לאחר אלא ודאי כדכתיבנא : ל"ש אלא לאחר אבל לעצמו לא אבד את זכותו דאמר אי לאו דעבדי ליה הכי לא הוה מזבין לה ניהלי . זו היא גירסתו של רש"י וכך כתובה בספרים ולפי פירושו הכי קאמר לא שנו דאבד את זכותו אלא כשעשאה המחזיק סימן לאחר אבל עשאה המחזיק סימן לעצמו של ראובן זה העורר עליה שהיה שמעון מוכר שדה שבצלה לראובן זה העורר עליה וכשמצר לו סימני המצרים כתב על שדה זו מצר פלוני שדה שלי אע"פ שלא מיחה ראובן לא אבד זכותו שיכול הוא לומר אי לאו דעבדי הכי [ששתקתי] כשלקחתי ממנו שדה זו באלו המצרים לא היה מוכר לי את השדה וכדי שימכרהו לי שתקתי ולא מסרתי מודעא כדי שלא יבא לאחויו ושוב לא יתרצה למוכרו . אבל הרי"ף ז"ל גורס אי לאו דעביד הכי לא מזבין

רש"י

מתני' ופשט לו את הרגל . דרך בזיון ואמר נואש שאינו חש על דבריו ואומר לו טול טיט שעל רגלי : גמ' והשתא דתקינו רבנן למורדת למיתב לה גיטא . כדאמרינן לעיל שלא תנאן בנות ישראל לתרבות רעה : מתני' העורר על השדה . ראובן המערער על השדה שביד שמעון ואומר שלוי שמכרה לו גזלה ממנו : והוא חתום . על שטר המכירה שכתב לו לוי לשמעון כשמכרה לו : אדמון אומר יכול הוא שיאמר לו . מה שלא עוררתי כשלקחת מלוי וחתמתי עצמי לעד על השטר לפי שלוי אדם חזק הוא וקשה להוציא מידו ונוח לי שתבא לידך שאוציאנה ממך בדין : איבד את זכותו . דהואיל וחתם הודה שאין לו עסק בה : עשאה . המוחזק סימן לאחר שלא לזה ראובן העורר עליה אלא לאיש אחר היה מוכר שדה בצד זו ומצר לו ארבעה מצרים וכתב מצר פלוני שדה שלי וזו השדה עשאה סימן מצר ללוקח ובשמו של מוכר וזה חתם אותו על שטר ולא עירער איבד את זכותו אפילו לאדמון כי אין נומר כאן השני נוח לי : גמ' אבל דיין . שהוצאת שטר המכירה בב"ד לקיימו כמשפט קיום שטרות שכותבין עליהן הנפק והדיינין חותמין : לא איבד זכותו . שלא היה יודע מה שהיה כתוב בו שיערער כדמסיק מדתני רבי חייא : אלא א"כ קראוהו . כי על דברי השטר הם באים להעיד : אבל הדיינים חותמים . על קיומו אע"פ שלא קראוהו כי אינם מעידים אלא שמכירים החתימות : אבל לעצמו . אם עשאו המוחזק בה סימן לעצמו של ראובן העורר עליה וכשמצר לו סימני מצרים כתב על שדה זו מצר פלוני שלי ולא מיחה ראובן : דאמר אי לאו דעבדי הכי . אי לא שתקתי : לא סוף דבר . כלומר לאו דוקא שהוא בעצמו עשאה סימן

מתני' *הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל *תהא יושבת עד שתלבין ראשה אדמון אומר יכולה היא שתאמר אילו אני פסקתי לעצמי הייתי יושבת עד שתלבין ראשי אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון : גמ' א] מתניתין דלא כי האי תנא דתניא א"ר יוסי בר' יהודה לא נחלקו אדמון וחכמים על הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל שלא תהא יושבת עד שתלבין ראשה ועל מה נחלקו על שפסקה היא לעצמה שחכמים אומרים תהא יושבת עד שתלבין ראשה אדמון אומר יכולה היא שתאמר כסבורה הייתי א שאבא נותן עלי עכשיו שאין אבא נותן עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון וקי"ל כתנא דידן והשתא דתקינו רבנן למורדת למיתב לה (לאלתר) [גיטא] ל"ש פסק עליה אביה ול"ש פסקה איהי כד אמרה ליה או כנוס או פטור כייפינן ליה ויהיב לה גיטא בעל כרחיה : °מתני' ב העורר על השדה והוא חתום עליה עד אדמון אומר יכול לומר השני נוח לי והראשון קשה ממני וחכמים אומרים איבד את זכותו עשאה סימן לאחר איבד זכותו : גמ' אמר רבי אמי לא שנו אלא עד אבל דיין לא איבד זכותו דתני ר' חייא אין העדים חותמין על השטר אא"כ קראוהו *והדיינין חותמין אע"פ שלא קראוהו : עשאה סימן לאחר איבד זכותו אמר אביי לא שנו אלא לאחר אבל לעצמו לא איבד זכותו דאי לאו דעבד הכי לא הוה מזבין ליה ירושלמי* לא סוף דבר שעשאה (א) העורר סימן לאחר אלא אפילו עשאה אחר לאחר והעורר חתום עליה בעד איבד זכותו : ההוא דעשאה סימן לאחר שכיב ושביק ב אפוטרופא אתא לקמיה דאביי אמר ליה עשאה סימן לאחר איבד זכותו אמר ליה ודילמא אי הוה אבוהון קיים הוה טעין ואמר

שלטי הגבורים

א ובירושלמי מעמידה בפסק במעמדה אבל לא פסק במעמדה אפי' רבנן מודו וכתב מיי' בד"א בגדולה אבל בקטנה שפסקה על עצמה כופין אותו ליתן גט או יכנוס בלא נדוניא ע"כ וי"א דאפי' פסקה היא אם בפני אביה פסקה אומרת לו כנוס או פטור וכך היא מסקנת הרא"ש :

לשון ריא"ז

ואם יש בידה ליתן ואינה נותנת הרשות בידו לעגנה כל זמן שירצה ואינו לא כונסה ולא פוטרה כמבואר בק"ה ולפי מה שתקנו הגאונים שהמורדת בבעלה כופין הבעל לגרש אף זו יכולה למרוד בו וכופין אותו לגרש כמו שביאר מז"ה :

לשון ריא"ז

ב אפי' מת המערער ולא טען יכולין היורשין לטעון טענת אביהן מספק ולומר אילו היה אבינו קיים שמא טען כך והרי הוא כמי שטוען אביהם וכן האפוטרופוס של יתומים יכול לטעון בשבילם ומז"ה אומר שאם לא טענו היתומים או אפוטרופוס שלהם אין ב"ד טוענין בשבילן טענה ואני אומר שאם אין יודעין לטעון היתומים והאפוטרופוס ב"ד טוענין בשבילם : ומדברי הרא"ש ז"ל משמע שצריך שימתין הדיין עד שיטעון האפוטרופא ולכך אמר אביי אבד זכותו כדי שישוב האפוטרופוס ואם לא היה האפוטרופוס יודע להשיב היה אביי טוען בשביל היתומים כדברי ר' יוחנן . ולא דלא קאמר אילו הוה אבוהון קיים הוה טעין מזויף משום דטענת מזויף לאו טענה מעלייתא היא כיון שהלוקח והמוכר מכחישין אותו ולא שכיחא זייפא אביהם טוען מזויף ומלתא דלא שכיחא לא טענינן ליתמי אבל חזרתיו ולקחתיו ממנו טענינן להו :

נר מצוה

הגהות הב"ח
(א) תי' שעורר נמחק :

המאור הגדול

וכן מה שכתב במשנה הפוסק מעות לחתנו וכו' מתני' דלא כי האי תנא דתניא אר"י בר"י לא נחלקו וכו' וקי"ל כתנא דידן הא ליתא דהא אמרי' בגמ' כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו ואפי' בברייתא :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור וכן מה שפסק במשנה הפוסק מעות לחתנו וכו' הלכה כמותו ואפי' בברייתא : אמר הכותב כשאמרו אפי' בברייתא לא אמרו (אלא) שלא תהא הלכה כמשנתינו ואם הלכה כאותה ברייתא אין הלכה כמשנתינו דמשנתינו קתני בהדיא אילו אני פסקתי לעצמי אשב עד שתלבין ראשי אלמא אינה יכולה לומר כסבורה שאבא נותן עלי ואמר ר"ג עלה רואה אני את דברי אדמון וכיון דקי"ל הלכה כמותו במשנתינו מה לא תהיה לה ההיא ברייתא אלא ודאי לא על ברייתא החולקת על משנתינו אמרו אלא שאם תמצא ברייתא שנחלקו בה אדמון וחכמים בדבר א' שלא לחלוק על משנתינו ואמר בה ר"ג רואה אני את דברי אדמון מי נימא הלכה כמותו ואמר ליה מי קאמר במשנתינו כל מקום שאמר קאמר ואפי' ברייתא במשמע תדע דאילו מההיא ברייתא דלעיל דפליגא אמתני' היכא פסיקא ליה מי קאמר במשנתינו כל מקום שאמר קאמר והא רבנן דפליגי אדר"י בר"י אמרי לא אמרינן אדמון מעולם ולא הודה בה ר"ג וכיון שכן ליתא בכלל זה אלא ש"מ לאו מהך ברייתא אמרה אלא מברייתא אחרת כגון ההיא דטענו שור ושה וחמור דאמרי' תלמוד ערוך בפיו של ר"י הא מני אדמון היא והם ידעו שיש כיוצא בה בברייתא שהודה ר"ג דבריו של אדמון ואף ר"ח ז"ל פסק כאדמון במתני' וכן בהלכות גדולות :

השגות הראב"ד

א] עוד כתב הרב ז"ל בענין הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל וכו' דאמרי' מתני' דלא כי האי תנא דתניא א"ר יוסי בר יהודה לא נחלקו על הפוסק מעות לחתנו וכו' אמר הרב ז"ל וקי"ל כתנא דידן . משמע שאם פסקה היא על עצמה תהא יושבת עד שתלבין ראשה שכך הם דברי תנא דידן . ובגמ' אמרי' כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו ואמר ליה רבא לר"נ אפי' בברייתא א"ל אין מי קאמר במשנתינו וכו' אלא אפי' למאי דתניא בברייתא אמרי' ליה או כנוס או פטור כדברי אדמון . ועוד כיון דאיכא תקנת גאוני ז"ל בהא מלתא למאי איצטריך למיקבע כתנא דידן והא בכולהו אמרי' ליה או כנוס או פטור . ועוד אני אומר דכיוצא בו דאדמון בענין הפוסק מעות לחתנו היא היא מאי דאמרי' בברייתא שפסקה היא על עצמה . וכיוצא בו דנכסים מועטים היא אלמנה בין אצל הבנים בין אצל הבנות שכולן ניזונות וכבר דחה אותה הרב ז"ל . וכיוצא בו דכדי שמן טענו שור ושה וחמור דלא תימא כדי שמן שאני דדמו לרימון בקליפתו . וכיוצא בו דתקן באתרוייהו קמייתא פורע חובו של חבירו שלא מדעתו . בתרייתא ניזונית מן היתומים שלא נחלקו אלא כשהלך בעלה למדינת הים שמת אי הוא ומשעבד לה ולא ניחא לה דתגבי לשבועה אבל ניזונת מן היתומים לא ידעינן ולהכי לא אמרי' שהלכה כיוצא בו ואפי' ניזונת מן היתומים לא תשבע למזונות . ודוקא בניזונות מפירי דמקרקעי או מטלטלי דבתי אבל במוכרת קרקעות ודאי בעיא שבועה דהכי אמרי' בפ' אלמנה ניזונת מוכרת למזונות שלא בב"ד צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה . כך נראה לי : סליק ספר השגות הראב"ד ממסכת כתובות בס"ד

מזבין ליה ניהליה . ולפי הפירוש האחר שכתבתי הכי פירושא . לא שנו אלא בשעשאה העורר סימן לאחר אבל עשאה סימן למחזיק בקרקע שהוא מוכר לו לא אבד זכותו דאי לאו דעבד הכי לא הוה מזבין לה ניהליה כלומר מפני שהלוקח לא ירצה ללוקחה מתוך שהוא חושב שהוא בעל המצר לוקח אותה ומרבה בדמים : ההוא דעשאה סימן לאחר כו' הוה טוען ואמר תלם אחד עשיתי לו . כלומר בתלם אחד על פני כל השדה בלבד הודיתי . ומיהו דוקא כשאמר מצר פלוני קרקע פלוני הוא שיש לו תלם קטן בלבד דהיינו מענית המחרישה על פני כל השדה אבל אם אמר מצר פלוני שדה פלוני נר מצוה יש לו תלם בת תשעה קבין לפי שפחות מכאן אינו נקרא שדה : זיל הב ליה מיהא תלם אחד. לאחר שהביא אפוטרופוס של יתומים ראיה שהיתה של אביהן וגזלה ממנו ולא היה למחזיק זכות בה אלא לפי שעשאה אביהם סימן בשמו של מחזיק א"ל אביי לאפוטרופוס זיל הב למחזיק מיהת תלם אחד : הוה על אותו תלם ריכבא דדיקלי . שורת דקלים מורכבין זה על זה : חזרתי ולקחתיו ממנו . לאחר שעשיתיו סימן בשמו : נאמן . דהפה שאסר הוא הפה שהתיר שמאחר שיש עדים שהיתה שלו ונגזלה הימנו אין לזה זכות באותו תלם אלא על פיו של זה שעשאה סימן והרי חזר ואמר לקחתיו כך פרש"י ז"ל ואינו מחוור דלא אמרינן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא תוכ"ד אבל אחר כדי דיבור לא *)ולפיכך נראה מתוך מה שכתוב בהלכות והוא דהויא ארעא בידיה כו' דהכא בשהוציאה המערער מידו בחייו עסקינן ואחר שמת בא זה להוציאה מיד היתומים בהודאתו של אביהם שעשאה לו סימן ומש"ה אמר אביי דשפיר קאמר דיכול לומר חזרתיו ולקחתיו ממנו משום דמיירי שהחזיקו בו היתומים לתשלום ג' שנים ודר בו אבוהון חד יומא כדינא דחזקה ולפיכך כתב הרי"ף ז"ל דהיכא דליתיה בידיה אינו נאמן ומיהו דוקא לענין טענה זו הוא דבעינן שיהו מוחזקין בקרקע אבל בטענת תלם אחד טוענין ליתומים אע"פ שאינה מוחזקת בידם וכ"כ הראב"ד ז"ל אלא שר"ח ז"ל כתב דאפילו בטענת תלם אחד אינו נאמן אלא במוחזקת ביד האב ושמא נאמר לפי דבריו דכיון שהיה עורר עליה מתחלה וזה מחזיק בכולה ועכשיו הוא עושה אותה סימן סתם הרי זה כמודה לדעת המחזיק וכמודה על ערעורו שאינו ערעור שאם לא כן היה לו לפרש : האי מאן דמוקי אפוטרופוס כו'. הקשה הרשב"א ז"ל אמאי לא טעין אביי כך בשביל דהא טענינן ליתמי מה דהוי מצי טעין אבוהון וי"ל דבמקום אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים אין ב"ד טוענין בשבילם עד שיראו אם יטעון האפוטרופוס ברי בשם המיתנא ומש"ה א"ל זיל הב ליה מיהא תלם אחד לראות אם אמר טענה זו בשמא או בשמע כן מפי האב ומיהו אם היה טוען בשמא אפי' לא טעין האפוטרופוס טענת (ברי) חזר ולקחה היה אביי טוען אותה בשביל היתומים וכן הדין בלוקח דקי"ל [בב"ב דף כג.] טוענין ללוקח שאין טוענין לו עד שיראו ב"ד אם יטעון בברי מה שיטעון או לאו : מתני' המוציא שטר חוב על חבירו והלה הוציא שמכר לו את השדה. הלוה הוציא שטר מכירה מאוחרת לשטר ההלואה ואמר שטרך מזויף או תרוע שאילו הייתי חייב לך לא היית מוכר לי את השדה שהיה לך לגבות את חובך : זה היה פקח שמכר לו את השדה. לפי שהיה מבריח [המטלטלין] ולא היה לו מהיכן ימשכנו על חובו ועכשיו יטול את הקרקע ואפי' יש לו קרקע אחר עדיין אפשר לו לומר שאינו יכול לטרוח בשני קרקעות והכי איתא בירושלמי הגע עצמך *שאין לו קרקע יפה יכול לומר דידי אנא בעי ולא עוד אלא יכול למימר לית לי בחילי טעון טרחתהון דתרי : גמ' באתרא . שהלוקח שדה יהיב זוזי והדר כתיב מוכר שטר מכירה כ"ע לא פליגי. שהיה לו למוכר לעכב בחובו המעות שקבל ולא יכתוב לו את השטר וכיון שכתבו הוכיח שאין עליו חוב . ומיהו דוקא בשהגיע זמן החוב קודם זמן המכירה הא לאו הכי אין כאן הוכחה כלל שכיון שעדיין לא הגיע זמנו לא היה אפשר לו ליפרע : איבעי ליה לממסר מודעא . שאינו מוכר אלא כדי שיוכל למשכנו : חברך חברא אית ליה . ויודיעוהו ולא יקח עוד השדה : מתני' שנים שהוציאו שט"ח זה על זה. ראובן על שמעון ושמעון על ראובן ושטר שהוציא ראובן מוקדם ושל שמעון מאוחר : אדמון אומר יכול לומר לו . שמעון לראובן : אילו הייתי חייב לך . כדברי שטרך כיצד אתה לוה ממני אחרי כן היה לך לתבוע חובך ממני : וחכ"א זה גובה שטר חוב כו'. שאף הראשון גובה. ופרכינן בגמ' אי דמטא זימניה. כלומר של החוב הראשון . מאי טעמייהו דרבנן דאמרי שהראשון גובה חובו . ולא משמע לן דפליגי באתרא דכתבין שטרא והדר יהיב זוזי [ללוה] ורבנן סברי דזה היה פקח כדי שיוכל למשכנו דבכה"ג הא תני ליה פלוגתא במתני' דבסמוך אלא ודאי אפילו באתרא דיהבי זוזי והדר כתבי שטרא קאמרי רבנן דזה גובה [וזה גובה] ומש"ה קשיא ליה אי דמטא זימניה מאי טעמייהו דרבנן ואי דלא מטא זמניה מ"ט דאדמון . דהא לא מצי אמר אילו חייב הייתי לך כיצד אתה לוה ממני דמשום דלא הגיע זמנו הוצרך ללוות ממנו ומוקמינן לה כגון שלוה ממנו ביומא דמשלם זמניה ופליגי אי עביד איניש דיזיף ליומיה [או לא] וקי"ל כרבנן [ועביד איניש דיזיף ליומיה וה"ל כלא מטא זימניה ושטרות שניהם כשרים] : גמ' זה גובה וזה גובה. אפילו החוב שוה אין אומרים יעכב זה מלוה של חבירו בשביל מלוה שהלוהו אלא ב"ד יורדין לנכסי כל אחד ומגבין לשכנגדו : הפוכי מטרתא נ"ל. הגוסא שני מרלופין של עור ומשאן שוה מה

*) משום דמיגו למפרע לא אמרי' כמו שהאריכו בתוס' דף פה.. בד"ה אית לך (ג"א)

ואמר תלם אחד עשיתי לך אמר ליה שפיר קאמרת דאמר רבי יוחנן אם טען ואמר תלם
א אחד עשיתי לו נאמן זיל הב ליה מיהא תלם אחד אמר ליה ניתב (א) ליה ריכבא דדיקלא דקאים עילויה (ב) תלם אמר ליה זיל הב ליה (ג) מיהא תלם אחד דאיכא עליה ריכבא דדיקלא אמר ליה אי הוה אבוהון דיתמי קיים הוה טעין ואמר חזרתיו ולקחתיו ממנו א"ל שפיר קאמרת דאמר רבי יוחנן אם טען ואמר חזרתי ולקחתי ממנו נאמן פירוש °והוא דהוה ארעא בידיה אבל ליתא בידיה אינו נאמן דיקא נמי דקאמר ליה זיל הב ליה שמע מינה אמר אביי מאן דמוקים אפוטרופא נוקים כי האי דידע לאפוכי בזכותא דיתמי : מתני' ᵃמי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו אדמון אומר ילך לו בקצרה וחכמים אומרים יקח לו ᵇ דרך במאה מנה או יפרח באויר : גמ' שפיר קאמר אדמון אמר רב יהודה אמר רב כגון שהקיפוה ד' בני אדם מד' רוחותיה אי הכי מאי טעמא דרבנן אלא אמר רבא ארבעה דאתו מכח ארבעה וארבעה דאתו מכח חד כ"ע לא פליגי דמצו מדחו ליה כי פליגי בחד דאתי מכח ד' אדמון סבר מכל מקום אורחאי גבך הוא ורבנן סברי אי צאיתת צאיתת ואי לא מהדרינן שטרי למרייהו דלא מצית לאשתעויי דינא ᶜ בהדייהו ההוא דאמר להו דיקלא ᵈלברת אתו אחי פלגי ולא יהבי לה דיקלא לברת סבר רב יוסף למימר היינו מתני' אמר ליה אביי מי דמי התם כל חד וחד מצי מדחו ליה הכא דיקלא גבייהו הוא מאי תקנתייהו ליתבו לה דיקלא וליהדר וליפלגי מרישא : מתני' *המוציא ᵉשטר חוב על חבירו והלה הוציא שמכר לו את השדה אדמון אומר אילו הייתי חייב לך היה לך ליפרע את שלך כשמכרת לי את השדה וחכמים אומרים זה היה פקח שמכר לו את הקרקע ᵈ שיכול למשכנו עליו : גמ' באתרא דיהבי זוזי והדר כתבי שטרא כולי עלמא לא פליגי דמצי א"ל היה לך ליפרע את שלך כי פליגי באתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זוזי אדמון סבר אבעי לך לממסר מודעא אשטרא ורבנן סברי חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה : מתני' שנים שהוציאו שט"ח זה על זה אדמון אומר אלו הייתי חייב לך כיצד אתה ᵉ לוה ממני וחכמים אומרים זה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו : גמ' איתמר שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה רב נחמן אמר זה גובה וזה גובה ורב ששת אמר °הפוכי מטראתא למה לי אלא זה עומד בתוך שלו וזה עומד בתוך שלו

רש"י

סימן : תלם אחד . מענית מחרישה על פני כל השדה הודיתי לו בין שדה שאני עורר ובין אותה שמכר ועל אותו תלם כתב מצר פלוני שלי וחתמתי על השטר ולא מחיתי : הב ליה מיהא תלם אחד . לאחר שהביא האפוטרופא עדים וראיה שהיה של אבי היתומים ונגזלה הימנו ולא היה למחזיק זכות בה אלא לפי שעשאו אביהן סימן בשמו של מחזיק לכך אמר לאפוטרופא זיל הב ליה למחזיק מיהת תלם אחד : הוה . על אותו תלם : ריכבא דדיקלא. שורת דקלים מורכבים זה על זה . וא"ל שיתן לו גם אותו ריכבא דדיקלא: חזרתי ולקחתי ממנו . לאחר שעשיתי סימן בשמו : נאמן . דהפה שאסר הוא הפה שהתיר דמאחר שיש עדים שהיתה שלו ונטלה הימנו ואין לזה זכות באותו תלם אלא על פיו של זה שעשאה סימן לאחר והרי חזר ואמר לקחתיו : והוא דהוה ארעא בידיה . כלומר שהאפוטרופא מוחזק בו מכח היתומים : מתני' ואבדה דרך שדהו . שהיה לזה כגון שהחזיקו בו בעלי השדות שסביבותיו : ילך לו בקצרה . ע"כ ילך לו דרך שדהו אבל דרך קצרה יברור לו שלא ירבה ניזול : גמ' שפיר קאמר אדמון . דסלקא דעתך דכל ד' השדות שסביבותיו של אחד הן דממ"נ דרכיה גביה הוא: ארבעה בני אדם. דכל אחד דוחהו ואומר לא גבאי הוא : דאתו מכח חד . כלומר שלקחום מאיש אחד : אי שתקת שתקת. ואוזיל גבך כשתקנה ממני הדרך : ההוא דאמר . בשעת מותו : היינו מתני' . דאזלא לגבי כל חד וחד ותובעתו והוא דוחה אותה : כל חד וחד מצי מדחי ליה . של מזרח אומר לצפון היה דרך שלך ואין לך אצלי כלום וכן כל אחד : הכא דיקלא גבייהו הוא . שהרי כל הנכסים היו ביחד בשעת צוואה ועל כולם הטיל את הדקל ולא פירש איזהו : מתני' והלה הוציא שטר . כלומר הלה הוציא עליו שטר מכירה מאוחרת לשטר הלואה ואומר שטרך מזוייף או פרוע שאם הייתי חייב לך לא היית מוכר לי את השדה שהיה לך לגבות חובך : זה היה פקח שמכר לו את השדה . לפי שהיה זה יכול להבריח את המטלטלין ולא היה יודע מהיכן לגבות ועכשיו יטול הקרקע בחובו : גמ' באתרא שהלוקח שדה יהיב זוזי והדר כתב המוכר שטרא כ"ע ל"פ . שהיה לו למוכר לעכב את חובו במעות שקבל ולא יכתוב השטר וכיון שכתבו הוכיח שאין עליו חוב : למימסר מודעא . איני מוכר לו אלא שאוכל למשכנו : חברך חברא אית ליה . ויודיע לו ולא יקנה את השדה: מתני' שנים שהוציאו שט"ח זה על זה . ראובן על שמעון ושמעון על ראובן ושטר שהוציא ראובן מוקדם ושל שמעון מאוחר : אדמון אומר . יכול שמעון לומר לראובן אילו הייתי חייב כדברי שטרך כיצד אתה לוה אחר כך ממני היה לך לתבוע חובך ממני : גמ' זה גובה וכו' . אפי' אם החוב שוה אין אומרים זה יעכב מלוה של חבירו בשביל מלוה שהלוהו אלא ב"ד יורדין לנכסיו של כל אחד ומגבין לשכנגדו את חובו : הפוכי מטראתא נ"ל . הגוסא שני מרלופין של עור ומשאן שוה מה יתרון לו להפוך את של שמאל

א וכתב ה"ר יונה והוא שיש בתלם ט' קבין שהוא שיעור שדה שהרי כתב לו מיצר פלוני שדה פלוני ואין שדה פחות מט' קבין ואם טען על התלם שהודיתי לו חזרתי ולקחתיו ממנו אם אין כתב ידו יוצא ממקום אחר נאמן במיגו שאין זה כתב ידו ואנ"ל אם החזיק ג' שנים אחר ההודאה שהוא נאמן והרמ"ה כתב אפי' אם כתב ידו יוצא ממקום אחר נאמן במיגו שיכול לומר על תנאי מכרתיה לו ולא נתקיים התנאי שמה שיזכה בו מכח הודאתו של זה שאתם בה אין הודאה גמורה שלא יכול לומר על תנאי היה וכתב עוד הא דנאמן לומר חזרתי ולקחתי ממנו התלם אע"פ שכבר הודה לו עליו היינו דוקא מקמי דנפק מבי דינא אבל אי נפק מבי דינא לא מהימן אימור טענתיה אגמריה :
ב כתב מיי' ואם החזיק בדרך ואמר זה דרכי אין מסלקים אותו אלא בראיה ברורה :

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאילו אבדה דרכו של זה אחר שקנה היחיד מן הרבים יכול לטעון עליו זה דרכי אצלך הוא ונותן לו הפחות שבדרכים כמבואר בק"ה :
ג וכתב הרא"ש ואם ירצה אחר לקיים הצוקה וליתן לו משלו וחבירו יתן לו מעות הרשות בידו :
ד וי"א בטענה זו איכה אלא כשאין לו שדות אחרות וה"ר יונה כתב אפי' יש לו שדות אחרות יאמר המלוה הייתי ירא שביו עליך חובות אחרים מוקדמין דלכך מכרתי לך השדה שאם יהיו עליך חובות מוקדמין הני אקח אקי מזה השדה שמכרתי לך דלוה ולוה ואח"כ קנה משעבד לשניהם וכך היא וסקנת הרא"ש :
ה נתב הרמ"ה לא שנא אתרא דיהבי זוזי והדר כתבי שטרא ל"ש באתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זוזי יכול לומר לו היהלך ליפרע מחובך ולא דמי למוציא שט"ח על חבירו ומכר לו השדה דבאתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זוזי שאינו יכול לומר אילו הייתי חייב לך היה לך ליפרע מחובך שיכול לומר חששתי שמא תוציא המעות ולכך מכרתי לך השדה שאוכל למשכנך אבל הכא אפי' באתרא דכתב שטר והדר יהבי זוזי כול לומר לו היה לך ליפרע וי"א דהכא נמי אם כתבין השטר תחלה אין הלוה יכול לטעון היה לך ליפרע מחובך שיאמר המלוה הוצרכתי למעות ולא יכולתי ליפרע ממך והכי מסתברא לפיכך אם הוא במקום שהמלוה נותן ללוה אר המעות ואח"כ כותב השטר יכול שמעון לומר לראובן אילו הייתי חייב לך למה לוית ממני דהיה לך להפוס המעות בחובך ואפי' אם יש לראובן זיבורית ולשמעון עידית אין יכול לומר לויתי ממך כדי שאגבה מעידית ממך ואגבה אותך זיבורית שלי שאפי' אם לא לוה ממנו יכול לגבות הזבורית שלו ואם לוה ממנו כדי להגבותו הזיבורית ולו אין דרך בני אדם ללות כדי למכור נכסיהם ואם אמר כוונתי למוכרה ושיפרע ממנה המעות כך היה יכול ללוות מאחר כדי להגבותו את הזיבורית שלו ואם במקום שנוהגי לכתוב השטר ואח"כ נותנין המעת

מלחמת ה'

יעוד איתמר שנים שהוציאו שט"ח זה על זה ר"נ אמר זה גובה וזה גובה וכו' עד ושנוייה איכא דרב שבת זריז איבא דר"נ וכו' לפי שיכול לומר לו לכך לויתי ממך שאגבה ממך בינונית ואגבה אותך זיבורית והרי זה ז"ל וכבר

המאור הגדול

איתמר שנים שהוציאו שט"ח זה על זה ר"נ אומר זה גובה וזה גובה ורב ששת אמר הפוכי מטראתא לי וכו' פי' ותרווייהו לא ס"ל דאדמון דמפסיד ליה לקמא אלא כרבנן דמודו לתרווייהו כי פליגי ליה

עין משפט

א מיי' פט"ז מהל' טוען ונטען טור ח"מ סי' קמז :
ב מיי' פרק י מהל' נחלות סמג עשין נו טור ח"מ סי' רפח :
ג מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה טור ח"מ סי' פה :

[ד'קלא ע"ב]

הגהות הב"ח
(א) לי כצ"ל:
(ב) דתלם כצ"ל:
(ג) תיבת מיהא נמחק :

מה יתרון לו להפוך של ימין לשל שמאל ושל שמאל לשל ימין . ובין ר"נ ובין רב ששת לית להו דאדמון שפוסל את השטר הא' א"נ במודה שני לא' ששטרו אמת עסקינן אלא דפליגי בגובייני אי אמרינן זה גובה וזה גובה או זה עומד בשלו וזה עומד בשלו : דכ"ע עידית ועידית כו'. שקרקעות שניהם שוים בעידית או בבינונית או בזיבורית בכה"ג ודאי אפי' ר"נ מודה דכ"א עומד בשלו דהפוכי מטרתא היא : [כ"פ דאית ליה להאי עידית ובינונית ואית ליה להאי זיבורית]. מר דהיינו ר"נ סבר בשלו הן שמין. כשאמרו ב"ח בבינונית בקרקעות הלוה שמין שאם יש לו שדה שהיא בינונית לכל אדם ואלו

נ"י מצוה היא עידית שאר שדותיו גרועות היימנה [אין בע"ח גובה הימט] הלכך לאו הפוכי מטרתא הוא דממ"כ איכא רווחא לבעל זיבורית דאי אתי חבריה וקדים ברישא וגבי זבורית שלו איכא גביה עידית ובינונית וזיבורית ומגבי להאיך בינונית ואי איהו קדים וגבי בינונית הוי גביה עידית ומגבי לחבירו זיבורית : ומר דהיינו רב ששת סבר דבשל כל אדם הן שמין. וכיון דבהדדי אתו למיגבי יהבי ב"ד בינונית לבעל זיבורית ברישא והדר גבו לה מיניה הלכך אפוכי מטרתא היא . ובגמרא פרכינן עלה דרב ששת ממתני' דאמרי רבנן זה גובה שטר חובו וכו'. והכי נמי דאית להו לרבנן שני השטרות כשרים ליתני זה עומד בשלו וזה עומד בשלו אלא ש"מ דבשלו הן שמין ולאו אפוכי

שלו דכ"ע עידית ועידית בינונית ובינונית זיבורית וזבורית הפוכי מטראתא הוא כי פליגי דאית ליה לחד עידית ובינונית ואית ליה לחד זיבורית רב נחמן סבר בשלו הן שמין ורב ששת סבר בשל כל אדם הן שמין וקי"ל הלכתא א כרב נחמן בדיני : **מתני'** שלש *ארצות לנישואין ב יהודה ועבר הירדן והגליל אין מוציאין מעיר לעיר ולא מכרך לכרך אבל באותה הארץ מוציאין מכרך לכרך ומעיר לעיר אבל לא *מכרך לעיר ולא מעיר לכרך ומוציאין מנוה הרע לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרע רבן שמעון בן גמליאל אומר אף לא מנוה הרע לנוה היפה מפני שהנוה היפה ג בודק : **גמ'** בשלמא מכרך לעיר לא דבכרך שכיחי כל מילי ובעיר לא

רש"י

שמאל לימין ושל ימין לשמאל : בשלו הן שמין . ולא הפוכי מטראתא היא דממ"כ איכא רווחא לבעל הזיבורית דאם חבריה קדים ברישא וגבי א"כ יהיה לו עידית בינונית וזיבורית וצריך ליתן לזה בינונית ואם איהו קדים וגבי מן בינונית דחבריה אותו בינונית יהיה עידית שלו ומגבי לחבריה זיבורית : ומר סבר בשל עולם הם שמין . וכיון דבהדי הדדי קאתי למיגבה יהבי ב"ד בינונית לבעל הזיבורית ברישא והדר גבי ליה מיניה הלכך הפוכי מטראתא היא : **מתני'** ג' ארצות בארץ ישראל. חלוקות זו מזו לענין נשואי אשה שאם נשא אשה באחד מהן אינו יכול לכופה לצאת אחריו מארץ לארץ : אין מוציאין. מזו לזו לא מעיר לעיר ולא מכרך לכרך כרך גדול מעיר והוא מקום שווקים ורוכלין מסבבין ובאין שם לסחורה וכל דבר מצוי בו : אבל לא מכרך לעיר כו'. מפרש בגמ' : שהנוה יפה בודק את הגוף. לפי שבא מנוה רע ומתוך

מטרתא הוא . ומפרקינן לה כגון שלוה ראשון לחמש ושני לעשר ומשום הכי קתני זה גובה וזה גובה דהא איכא רווחא דהמתנה. ופרכינן ולוקמה ביתמי וכגון דאית להו ליתמי זיבורית ואית ליה לדידיה בינונית דאזלי יתמי וגבו בינונית ומגבו ליה זיבורית דאי נמי בשל כל אדם הן שמין דכ"ע אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית ומפרקינן ה"מ היכא דלא תפיס אבל היכא דתפיס תפיס . כלומר אע"פ דמדינא בע"ח בזיבורית והעמידו היתומים על דין תורה היכא דתפיס משום תקנה דכדי שלא ינעול דלת לבעל חובם אוקמוהו אבינונית שהם ראוים לגבות ממנו וא"ת ולוקמה ביתומים קטנים שהן גובין עכשיו ואין נזקקים להגבות מה שהן חייבים עד שיגדילו יש לומר דמהא שמעינן דכי היכי דלענין עידית וזיבורית אמרי' דהיכא דתפיס תפיס ה"נ לענין אין נזקקין ביתומים קטנים דכיון דטעמא דאין נזקקים ליתיה אלא משום חשש נררי לא אלימא האי חששא דנפיק מהאי וניתיב להו והקשה הרשב"א ז"ל אמאי אמר ר"נ זה גובה וזה גובה לימא בעל בינונית לבעל זיבורית אני פורע אותך בחוב שאתה חייב לי ותירץ דמהא שמעינן דשטרי לאו בר גוביינא הוא דמילי ניכהו ואע"ג דמילי דמזבני בפריטי ניכהו מ"מ לאו בני גוביינא דבי דינא ניכהו ומשום הכי לא מצי אידך למימר ליה שקיל [שטרך] כנגד חובך דלאו בר גוביינא הוא וב"ד ג"כ אין יכולין להגבות מלוה שיש לו ללוה אצל אחרים בחוב שיש לו עליו מתורת גוביינא אלא דלכי מטי זימניה מוציאין מזה ונותנין לזה מדר' נתן ומש"ה תנן בפרק החובל (דף פט.) דאשה שחבלה באחרים פטורה ופרכינן התם דתזבין לכתובתה בטובת הנאה ותיתיב ליה ומפרקינן דכל לגבי בעל ודאי מחלה ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן ואם איתא דשטרות בני גוביינא דבי דינא ניהו יגבה ב"ד שעבוד כתובתה לנחבל ויזכה בו מדאורייתא ושוב אין לחוש למחילה וכדברי הרי"ף במוכר שט"ח וחזר ומחלו וכמו שכתבתי בפרק הכותב אלא ודאי אין ב"ד יכולין לעשות גוביינא בשטרות : וקי"ל הלכתא כר"נ בדיני . יש שדחוה לדר"נ מדתניא בפ' ארבעה אבות נזיקין (דף ז:) היו לו בינונית וזיבורית ניזקין ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ותניא אחריתא [דף ח.] ניזקין בבינונית בע"ח וכתובת אשה בזיבורית קשיין אהדדי ואסקה רבינא דכ"ע בשל עולם הן שמין והכא בדעולא קמיפלגי דאמר עולא דבר תורה בע"ח בזיבורית כו' ומה טעם אמרו בע"ח בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לווין מר אית ליה דעולא ומר לית ליה דעולא ופירוש דהא דתניא ניזקין ובע"ח בבינונית אית ליה תקנתא דעולא אפי' באין לו אלא בינונית וזיבורית ומ"ד ניזקין בבינונית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית לית ליה תקנתא דעולא בהא אלא דוקא היכא דאית ליה עידית ובינונית וזיבורית ומ"מ מסקנת השמועה שם דבשל עולם הן שמין דלא כר"נ אבל הראב"ד ז"ל הקשה דמר אית ליה דעולא כו' לא משמע דאתקנתא קאי ועוד דכיון דקי"ל כר"נ בדיני יש לו לקיים שיהו דברי רבינא כמותו לפיכך כתב דה"ג דכ"ע בשלו הן שמין ובדעולא קא מיפלגי דמאן דאית ליה בע"ח בזיבורית אית ליה דעולא הלכך כיון דנעשית אצלו בינונית כעידית מוקמינן ליה אדאורייתא אי נמי אתקנתא דהא זיבורית נעשה בינונית אצלו ומ"ד בע"ח בבינונית לית ליה דעולא אלא אית ליה דר' שמעון דאמר בריש פרק הניזקין [דף מט:] מפני מה אמרה תורה בע"ח בבינונית כלומר ולא בעידית מפני שגמלו חסד כדי שלא יראה אדם שדה נאה ודירה נאה לחבירו ויאמר אקפוץ ואלווהו כדי שאגבנה בחובי הלכך אע"פ שזה נעשית לו הבינונית כעידית כיון שאין כאן חששא אקפוץ ואלווהו שהרי עידית כזו מצויה הרבה לקנות מוקמינן לה אדיניה וגובה ממנה וקי"ל כעולא דרבא דהוא בתרא ס"ל כוותיה בפרק הניזקין (דף נ.) הלכך בע"ח בזיבורית אלו דבריו ז"ל ומן התימה על הרי"ף ז"ל שכתב שם דמ"ד ב"ח בבינונית אית ליה דעולא ומשמע דקי"ל הכי וא"כ בדרב ששת שייכא וכן הרמב"ם ז"ל פסק בפי"ט מהלכות מלוה ולוה דבע"ח בבינונית ובפכ"ה פסק כר"נ דזה גובה וזה גובה וצ"ע : **ונקטינן** מהך שמעתא דשנים שהוציאו שט"ח זה על זה דבאתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זוזי אפילו הגיע זמן פרעון הראשון בשעת כתיבת חוב השני שטרות שניהם קיימין שזה היה פקח שלוה ממנו כדי שיוכל למשכנו אבל באתרא דיהבינן זוזי והדר כתבי שטרא ומטא זימניה דקמא הראשון בטל דמצי אמר אילו חייב הייתי לך היה לך ליפרע את שלך והיינו דמתמהי בגמרא אי דמטא זימניה מאי טעמייהו דרבנן וכמו שכתבתי למעלה ואע"ג דאית ליה לחד עידית ובינונית ואית ליה לחד זיבורית לא מצי א"ל לכך לויתי ממך כדי שאגבה ממך בינונית ואגבה אותך זבורית וכמ"ש הרב בעל המאור דאי משום לגבות ממנו בינונית נתכוון הרי אף על פי שלא לוה ממנו היה גובה וליכא למימר נמי שלוה ממנו כדי להגבותו זיבורית שלו שאין דרך שילוה אדם כדי למכור זיבורית שלו ועוד שלא היה צריך ללוות ממנו אלא מאחר הלכך ביטל שני את הראשון ואם לא הגיע זמן פרעון החוב הראשון זה גובה וזה גובה ואפילו לוה ממנו ביומא דמשלם זימניה דס"ל לרבנן דעביד איניש דיזיף ליומיה ודוקא דאית ליה לחד עידית ובינונית ולאידך זיבורית אבל עידית ועידית בינונית ובינונית זיבורית וזיבורית בכה"ג הפוכי מטרתא למה לי הלכך זה עומד בשלו וזה עומד בשלו ואפילו מת אחד מהם והניח יתומים לא אמרינן דיתמי מגבא גבי אגבויי לא מגבו עד שיגדילו אלא כיון דתפיס לא מפקינן מיניה והיכא דאית להו לתרוייהו קרקעות שוין דאמרינן זה עומד בשלו וזה עומד בשלו אם עמד אחד מהם ומכר חובו לוקח גובה החוב שלקח ואידך גובה שטר חוב שלו מבע"ח שלו דהשתא ליכא למימר הפוכי מטרתא למה לי ואם אין לו נכסים לבע"ח שלו והגביהו זה קרקע ללוקח ומלוה שלו קודמת הדר גבי לה מיניה כדאמרי' ביתמי שאם גבו קרקע בחוב אביהם שבעל חוב חוזר וגובה אותה מהן ואי אגבי ליה מטלטלי מטלטלי לבע"ח לא משתעבדי אא"כ שעבד לו בשטר מטלטלי אגב מקרקעי דבכה"ג דינן של מטלטלין כקרקעות כדמוכח בפרק חזקת הבתים [דף מד:] בשמעתא דמכר לו פרה מכר לו טלית : **מתני'** שלש ארצות לנישואין . ג' ארצות הן בארץ ישראל חלוקות זו מזו לענין נישואין שאם נשא אשה באחת מהם אינו יכול לכופה לצאת אחריו מארץ אל ארץ : אין מוציאין. מזו לזו לא מעיר אל עיר ולא מכרך אל כרך. כרך גדול מעיר והוא מקום שווקים ומכל סביביו באים שם לסחורה וכל דבר מצוי בו : אבל לא מעיר לכרך. בגמרא מפרש טעמא : שנוה היפה בודק. את הגוף לפי שבא מנוה רע ומתוך כך חלאים באים עליו כדאמרינן בגמ' כדשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחלת חולי מעים אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפי"ג מהלכות אישות ולא מרע ליפה מפני שהיא צריכה להטפל ולבדוק עצמה בנוה היפה כדי שלא תהא [בעיניו] קלה וכעורה ולפי זה מאי דמייתי בגמ' כדשמואל אינו [אלא] לדמיון בלבד שפעמים יבא נזק

מתוך

עין משפט

א מיי' פי"ג מהל' אישות סמג לאוין פא טור אה"ע סי' עה :

דף קי:

שלטי הגבורים

המעות אז אינו יכול לומר היה לך ליפרע מתובך כדפרישית אלא כל אחד ואחד גובה חובו :

א כתב הטור ואם מת א' מהם והניח יתומים קטנים ולא הניח קרקע מדינא דגמ' היתומים גובין מטלטלין והוא יפסיד ואם הוא פיקח יגבה אותם קרקע וחוזר וגובה אותו מהם ועכשיו שתקנו הגאונים שגובין ממטלטלי דיתמי כל א' עומד בשלו אפי' לא הניח להם אביהם כלום שאם יגבו מזה אפי' מעות חוזר וגובה אותה מהם וכתב הרמב"ן אפי' היתומים קטנים אין אומרים שהם יגבו מיד ולא יגבה מהם עד שיגדלו כיון שתפס מתוי אביהם. שנים שיש לכל אחד מהם שטר במנה על חבירו והם שוין בנכסיהן דדינא הוא שיעמוד כל א' בשלו ומכר אחד מהם חובו לאחר והלוקח בא לתובעו וטוען הלוה כיון שכל א' וא' עומד בשלו הוי השטר כמו פרוע וכיון שהוא לא היה יכול להוציא ממנו כך אתה שבאת מכחו לא תוציא ממני כלום כתב הרמב"ן שאין שומעין לו שאין השטרות בחזקת פרועין אלא שאין ב"ד מזקקין להן משום אפוכי מטרתא תדע שאם אח"כ קנה זה עידית ובינונית ואין לשני אלא זיבורית כל א' גובה חובו אע"פ שבשעת הלואה היו שניהם שוין בנכסיהן אלא כך הוא הדין הלוקח גובה מן הלוה וחוזר הלוה וגובה מן המוכר מבני חורין ואם אין לגובה נכסים אם גבה הלוקח קרקע מזה חוזר וגובה ממנו שהרי הוא משועבד לו לחובו ואם גבה ממנו מטלטלין רואין אם שעבד לו מטלטלין אגב מקרקעי שקנה ושיקנה חוזר וגובה אותו ממנו ואם לאו אינו טורף ממנו כלום :

ב כתב הטור ונראה דה"ה בכל ארץ וארץ כיוצא בזה לפי מה שהיא חלוקה בגבולותיה וכתב הר"ם מרוטנבורק אם הוא מיהודה וקדשה בגליל אם לא נשאה בגליל אלא בעבר הירדן צריכה לילך אחריו ליהודה שהיא מקומו בשעה שקדשה ובנושא אשה ביהודה והוא מיהודה שאינו יכול להוציאה משם לגליל גם בזה כ' הר"ם מרוטנבורק שאינו יכול להוציאה מאותו הארץ אפי' להביאה לארצה כגון אם הוא מיהודה ונשאה שם אינו יכול להוציאה משם ולהביאה לגליל אפי' שהיא מגליל :

לשון ריא"ז

וכן כל שאר הארצות שהן כעין יהודה דינן אותו כמותן ואם היה בן גליל שנשא אשה ביהודה מוליכה למקומו כמו שמבואר בתוספתא ואם התנו ביניהם הכל לפי התנאי אף במקום שרשאי להוציאה מוליא מנוה הרע לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרע כמב"ה :

ג פי' סמ"ג שנוה היפה בודק מפני שהיא צריכה להטפל ולבדוק עצמה בנוה היפה כדי שלא תהא קלה בעיניו וכעורה ורש"י פי' בודק את הגוף ששינוי ווסת תחלת חולי מעים וכן פי' בערוך :

המאור הגדול

ליה לחד בינונית וכו' פי' ומחלוקת' אי אמרי' בשלו הן שמין או בשל עולם כדפרשינן לקמן עביד איניש דיזיף ליומיה ולמחר גבי האי דמטא זימניה ולכי מטי עשר שנין גבי נמי אידך ועשר שנין לאו דוקא דה"ה נמי בכה"ג בזה לחמש וזה לחמש ושנויין אליבא דרב ששת אבל אליבא דר"נ אע"פ שהגיע זמן פרעון הראשון קודם הלואת האחרון לא הפסיד המלוה הראשון לפי שיכול לומר לו לכך לויתי ממך שאגבה ממך בינונית ואגבה אותך זיבורית והרי הוא זריז ונשכר :

הדרן עלך פרק שני דייני גזירות וסליקא לה מסכת כתובות

מלחמת ה'

ונשכר : **אמר** הכותב זאת הטענה כמה היא חלושה שהרי אע"פ שלא לוה ממנו היה גובה בינונית שלו ואם לוה כדי להגבותו זיבורית אין דרכן של בני אדם ללוות כדי למכור נכסיהן לא זיבורית ולא בינונית דאדה"ם מכר לו את השדה באתרא דיהבי זוזי והדר כתבין שטרא היאך יכול לומר לו היה לך לפרוע את שלך לימא ליה רצוני למכור לך אותו שדה זיבורית שהיה לי כשאפרע ממך במעות או בבינונית בשיש לו כונן ולא למשכנו עליו נתכוון ועוד שאף מאיש אחר היה לו ללוות להגבותו זיבורית שלו כיון שאין לו עידית ועוד דלרב ששת נמי יכול לומר כשלויתי ממך לכך היתה כוונתי שאגבה בינונית ולמכור אותו בדמים מרובין קודם זמן פרעון הלואתך ואח"כ אגבה אותך זיבורית שלי ולמה יפסיד ועוד דא"ה לרב ששת נמי משכחת לה כגון דאית ליה לשני עידית ואית ליה לראשון זיבורית דאמר ליה לכך לויתי ממך כדי שאגבה ממך עידית מעתה שהרי הגיע זמני ואגבה אותך זיבורית שלי לכשיגיע זמנך והרי זה זריז ונשכר וגובה עכשיו עידית ומגבהו לאחר זמן זיבורית וליתא לטעמיה דאדמון משום דכיון דמהשתא יכול לגבות אותו עידית מעולם לא לוה כדי להגבותו זיבורית שאין אדם עשוי ללוות כדי למכור את שלו ומסתייה לאדמון בהאי טעמא ולמה ליה לר"נ לתרוצה בשלוה זה לעשר וזה לחמש וליכא רווחא אלא משום אקדומי פרעונא אלא ש"מ שאין טענה זו כלום ושנויין אליבא דרב ששת הוא ודאי דלר"נ סיפא דמתני' כרישא דאוקימנא באתרא דכתבין שטר והדר יהבין זוזי וכין הגיע זמן בין לא הגיע זמן יכול הראשון לומר לכך לויתי ממנו שאוכל למשכנו באותה הלואה שלויתי ממנו ומ"מ זה גובה וזה גובה הוא הואיל ואם הלואה קבל דומיא דמכר לו את השדה שמכירתו קיימת אע"פ שאותה מכירה היתה כדי למשכנו עליה הואיל ולא מסר מודעא וא"ת א"כ לרב ששת נמי לוקמה סכי בדמטא זמניה ובאתרא דכתבין שטרא והדר יהבין זוזי וזה לחמש וזה לעשר א"כ מאי קמ"ל היינו רישא אבל לר"נ קמ"ל בשלו הן שמין ולפיכך השמיט רבינו הגדול ז"ל הך אוקימתא דרב ששת וכתבה למתני' סתמא דמתוקמה כי רישא באתרא דכתבין שטרא והדר יהבין זוזי ואי באתרא דיהבין זוזי והדר כתבי' שטרא ומטא זימניה כ"ע ל"פ דיכול לומר לו היה לך לפרוע את שלך וכיון שכתבה להיא מלתא דרישא הו לא איצטריך למכתבה בסיפא אבל לוה מיניה ביומא דמשלם זמניה לצריך תלמוד לפי שלא כתבו רבינו הגדול ז"ל משום דאליבא דרב ששת איתמר : הדרן עלך פרק שני דייני גזירות וסליקא לה מסכת כתובות

מתוך שינוי לטובה: **גמ'** ישיבת כרכים קשה. שהכל מתיישבין שם ודוחקין ומקרבין הבתים זו לזו ואין שם אויר אבל בעיר יש בהם גנות ופרדסים סמוכין לבתים ואוירן יפה: שנאמר ויברכו (את) העם לכל האנשים המתנדבים משמע שהיתה ישיבתה קשה להם מדקאמר המתנדבים ולפיכך ברכום: **אבל** בן יהודה כו' שעל מנת כן נשאה. ומסיים בה בתוספתא אי אמר אני פלוני מיהודה נשאתי אשה מגליל כופין אותה לצאת. כלומר אע"פ שעומד עכשיו בגליל: ובגליל אין כופין אותה לצאת. כלומר אע"פ שהוא מיהודה ויכול להוציאה מכרך שבגליל לעיר שביהודה אם

נר מצוה | תורה אור

לא שכיחי אבל מעיר לכרך מאי טעמא לא מפני שישיבת כרכין קשה דא"ר יוסי בר' חנינא מנין שישיבת כרכין קשה שנאמר °ויברכו (את) העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים: (נחמיה יא)

°תוספתא ג' ארצות לנישואין יהודה ועבר הירדן והגליל בד"א בזמן שהיה בן יהודה ואירס אשה ביהודה או בן גליל שאירס אשה בגליל אבל בן יהודה שאירס אשה בגליל כופין אותה לצאת שע"מ כן נשאה מוציאין מעיר שרובה עובדי כוכבי' לעיר שרובה ישראל ולא מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עובדי כוכבים: **מתני'** הכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין אחד אנשים ואחד נשים (נסחא אחרת ואחד עבדים) נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות א"י נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בא"י נותן לה ממעות א"י רשבג"א ממעות קפוטקיא נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא: **גמ'** הכל מעלין לא"י לאיתויי מאי לאיתויי עבדים ולמאן דתני עבדים לאתויי מאי לאתויי מנוה היפה לנוה הרע ואין הכל מוציאין לאיתויי מאי לאיתויי עבד שברח מחו"ל לארץ הכל מעלין לירושלים לאיתויי מאי לאיתויי מנוה היפה לנוה הרע ואין הכל מוציאין לאיתויי אפילו מנוה הרע לנוה היפה ת"ר הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו תצא שלא בכתובה ^א היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות כופין אותו לעלות ואם לאו יוציא ויתן כתובה היא אומרת לצאת והוא אומר שלא לצאת כופין אותה שלא לצאת ואם לאו תצא שלא בכתובה הוא אומר לצאת והיא אומרת שלא לצאת כופין אותו שלא לצאת ואם לאו יוציא ויתן כתובה: נשא ^אאשה בא"י הא גופה קשיא אמרת נשא אשה בא"י וגרשה בקפוטקיא נותן ממעות א"י אלמא בתר שעבודא אזלינן והדר תני נשא אשה ^ב בקפוטקיא וגרשה בא"י נותן לה ממעות א"י אלמא בתר גוביינא אזלינן א"ר אבא מקולי כתובה שאנו כאן רשבג"א נותן לה ממעות קפוטקיא קסבר ^ג כתובה דאורייתא ת"ר ^ג המוציא שט"ח על חברו כתוב בבבל מגבהו ממעות בבל כתוב בא"י מגבהו ממעות א"י °כתוב ^ד סתם הוציאו בבבל מגביהו ממעות בבל הוציאו בא"י מגביהו ממעות א"י כתוב בו כסף סתם מה שירצה לוה מגביהו משא"כ בכתובה אהייא א"ר משרשיא ארישא ^ד ולאפוקי מדרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא קמ"ל דרבנן וכן הלכתא:

הדרן עלך שני דייני גזירות וסליקא לה מסכת כתובות

רש"י

ומתוך כך חלאים באים עליו · **גמ'** ישיבת כרכים קשה. לפי שהכל מתישבים שם ודוחקין ומקריבין הבתים זה לזה ואין שם אויר אבל בעיר יש גנות ופרדסים סמוכים לבתים ואוירו יפה יפה: **מתני'** הכל מעלין. את כל ב"ב אדם כופה לעלות ולישב עמו בירושלים: אחד האנשים ואחד הנשים. שאף האשה כופה את בעלה לעלות לא"י: ואחד עבדים. ואם היה לו עבד עברי ילך העבד אחריו בע"כ: מעות א"י. אינן גדולות ושקולות כל כך כמו מעות קפוטקיא: **גמ'** לאתויי עבדים. כדפירשתי במתני': לאתויי מנוה היפה. דאפי' מנוה היפה לנוה הרע מעלין מחו"ל לא"י או מאחר גבולי א"י לירושלים: מקולי כתובה שנו כאן. כלומר זה אחת מקולי כתובה: קסבר כתובה דאורייתא. הלכך בתר שיעבודא אזלינן כדין כל שטרי חוב: כתוב כסף סתם. מאה כסף ולא פירש אם סלעים אם דינרין או פונדיונים: מה שירצה הלוה מגביהו. אפילו איסרים:

הדרן עלך שני דייני גזירות וסליקא לה מסכת כתובות

היה מושבו ביהודה בעיר לא כל הימנו שיאמר לה כיון שאני יכול להוליכך מכרך של גליל לעיר שביהודה כ"ש שאני יכול לכופך להוליכך מכרך שבגליל לעיר שבגליל דליתא אלא למה שנתרצית בלבד נתרצית. ובכל מקום שהוא יכול להוליכה אם אינה רוצה לצאת תצא שלא בכתובה ומשמע דאפי' תוספת אין לה דלא כתב לה אלא אדעתא למיקם קמיה בכל מקום שהדין נותן שתלך אחריו: **מתני'** הכל מעלין. את כל ב"ב אדם כופה לעלות ולישב עמו בירושלים: אחד האנשים וא' הנשים. אף האשה כופה את בעלה לעלות ולדור שם ואם לאו יוציא ויתן כתובה כדקתני בברייתא בגמ' בהדיא: נשא אשה בא"י כו'. מעות קפוטקיא גדולות ושקולות יותר משל ארץ ישראל: **גמ'** לאיתויי עבדים. אם היה לו עבד עברי ילך העבד אחריו על כרחך כך פרש"י ז"ל וכתב עליו הראב"ד אע"פ שהדין אמת אין לשון עבדים סתם בתלמוד עבד עברי אלא עבד כנעני והכי פירושא לאיתויי עבדים כנענים שכופה את רבו להעלותו עמו לפי שהוא חייב במצות כנשים והם מצווים ג"כ ביישוב הארץ ולא נהירא דהא אין הכל מוציאין אמרינן דאתי לאיתויי עבד כנעני שברח מחו"ל לארץ שאין מוציאין אותו כדדרשי' בפ' השולח (דף מה.) מלא תסגיר עבד אל אדוניו ואם איתא דהכל מעלין מרבה עבד כנעני אין הכל מוציאין ל"ל השתא הוא כופה את רבו להעלותו צ"ל שאין מוציאין אותו אלא ודאי רישא בעבד עברי וסיפא בעבד כנעני כדפרש"י ז"ל: הוא אומר לעלות. מחו"ל לארץ וכן מאחר גבולין לירושלים: לצאת מירושלים לגבולים או מארץ לחו"ל: ואם לאו תצא בלא כתובה. וה"ה לתוספת וי"א דאפי' נדוניא לית לה ומיהו מה שהוא קיים ממנה משמע דאית לה דלא גרעא מזינתה דאמרי' [דף קא:] דלא הפסידה בלאותיה קיימים: **מקולי** כתובה שאנו כאן. כאן הקלו בכתובה וזו אחת מקולי כתובה: קסבר כתובה דאוריי' הלכך בתר שיעבודא אזלינן כדין כל שטרי חוב ואי תימא לרשב"ג דאמר כתובה דאוריי' היכי מודה ברישא דנשא אשה בא"י נותן לה מעות א"י והא איהו מהיכא גמר מדכתיב כמוהר הבתולות דמכאן סמכו חכמים כתובת אשה מן התורה כדקתני בפ"ק דמכילתין [דף י.] וכסף דאונס ומפתה מאתים של צורי היא ואי הכי רישא נמי הוה ליה לאפלוגי דאינו נותן לה ממעות א"י אלא מאתים של צורי וכי תימא היינו טעמא משום דהוי כאילו התנה עמה בפירוש שלא יתן לה אלא ממעות א"י אכתי לא סגיא דהא אית ליה לרשב"ג דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל כדאי' לעיל בפ' הכותב [דף פג.] וי"ל דמאי דרשב"ג יליף מכמוהר הבתולות היינו לומר שיש מוהר לאשה מן התורה ואיזה מוהר שיסכימו בו בין שניהם משתעבד לה מה"ת ולפיכך אל שעבודו במקום הנשואין אבל לא שיהא סך המוהר כסף של אונס ומפתה אלא כסף שיסכימו בו וחכמים השוו מדותיהם למאתים והכי תניא בתוספתא [פרק בתרא] רשב"ג אומר כתובת אשה ובע"ח במקום הנישואין אלמא דלא מאתים דצורי קאמר מדקתני סתמא במקום הנישואין: **ולענין** הלכה קי"ל כרבנן דכתובת אשה מדבריהם וכמ"ש הרי"ף בסמוך דסוגיין דכולי תלמודא הכי דאמרינן הכי בדוכתא טובא מקולי כתובה שאנו כאן ואמרי' נמי [ביבמות דף פט.] מ"ט תקנו רבנן כתובה ועוד דיחיד ורבים הלכה כרבים ואע"ג דא"ר יוחנן [ב"ק דף סט. וב"ב דף קעד. וש"נ] כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו לא סמכינן אההוא כללא דאמוראי נינהו אליבא דר"י כדאיתא בדוכתי טובא וכ"כ הרי"ף ז"ל בפ' גט פשוט [סי' תתקנו] דהדין כללא לאו דוקא הוא דלא אמרי' הלכה כרשב"ג אלא עד דאיכא טעמא הלכך הני דכתבי כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא טעותא הוא דמדאורייתא לא חזו לה מידי אלא מדרבנן הלכך אינה גובה כלום מכח הכתובה אלא מתקנת חכמים גובה ר' של מדינה במקום שאין כותבין והיכא שכתב לה ר' של מטבע סתם גובה כמטבע היוצא ממקום הכתובה ובלבד שלא יפחות מקיצתן של חכמים דהיינו ר' של מדינה ועכשיו שנהגו לכתוב בכתובות דינרין גדולים של כסף צרוף שמונה זוזים לכל דינר ודינר וכתב הרמב"ן ז"ל שהדינרין הגדולים הם דינרי צורי שיש בכל דינר ודינר שמונה דינרי מדינה כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף יא:) דקרו אינשי לפלגא דזוזי דצורי הוא סלע מדינה ונמצא מטבע מדינה שמינית שבצורי שהרי יש בכל סלע צורי ד' זוזים ומצא הרב ז"ל ששמונה גרעינין של חרוב עושין אורייג"ן לפי משקל הארץ הזאת ואמרו הגאונים ז"ל שהפרוטה משקל חצי שעורה ובגרעיני של חרוב הנקרא גרה יש בו משקל ארבעה שעורות ונמצא דלפום מה דקי"ל דקל"ב פרוטות בדינר כלומר בדינר של צורי שיש בדינרי צורי ג' אורייג"ן ונמצא במאתים של מדינה שהם כ"ה דינרי צורי ע"ה אורייג"ן שהם ד' אוקיות וחצי אוקיא וג' אורייג"ן של כסף צרוף לפי משקל הארץ הזאת: כתוב בו סתם. כלומר שכתוב סלעים דינרין או פונדיון ולא כתב באיזה מקום: הוציאו בבבל מגביהו ממעות בבל. משמע לי דהיינו טעמא דכיון שלא פירש מקום מסתמא נשתעבד הלוה לפרוע במטבע של מקום גוביינא אם לפחות אם להוסיף אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק י"ז מהלכות מלוה ולוה שאם טען הלוה שהמעות שאני חייב לך מכסף שהוא פחות מזה המטבע ישבע המלוה ויטול ולפי זה משמע דהיינו טעמא דמסתמא אמרי' דבמקום גוביינא היה דר מתחלה ולפיכך כל שאינו יכול להתברר אם טוען הלוה שאותו כסף היה פחות ישבע המלוה ולפי זה אם הביא ראיה המלוה או הלוה שהיו דרים בשעת הלואה במקום אחר נוטל כמקום הלואה ואין כל זה במשמע וכתב ז"ל שם מכאן אתה למד ששטר שאין בו שם מקום שנכתב בו כשר לכל דבר והוא הדין לשטר שאין בו זמן כלל שהוא כשר אע"פ *שעדות זה אי אתה יכול להזימה: **כתוב** כסף סתם. מאה כסף ולא פירש אם סלעים אם דינרין או איסרין: מה שירצה לוה מגביהו. כל מטבע שהוא של כסף ואפילו איסרין: אמר רב משרשיא ארישא. דבכתובה אינו חייב לפרוע אלא במטבע שהיא יותר קל אם של מקום הכתובה או של מקום הגוביינא כדתנן במתניתין:

הדרן עלך שני דייני גזירות וסליקא לה מסכת כתובות

א ירושלמי הוא רוצה לעלות והיא אינה רוצה כופין אותה לעלות היא רוצה לעלות והוא אינו רוצה אין כופין אותו לעלות וכתב ה"ר אליהו דירושלמי איירי בזמן הזה ומתניתא דקתני דכופין אותה לעלות איירי בזמן הבית ואין תירוץ זה מספיק דאי איירי בזמן הזה למה כופין אותה אלא נראה שאין חילוק בין בזמן הזה לזמן הבית כסתמא דמתניתא. כתב ר"ת מי שהוא מיהודה והביא אשה מגליל ליהודה ונשאה שם אין כופין אותו לצאת ממקומו אחריה אבל אם הלך הוא לגליל ונשאה שם או כופין אותו לעמוד שם עמה ואם האיש והאשה ממקום אחד ביהודה אע"פ שנשאה בגליל כופין אותו לצאת מגליל אפי' מעיר לכרך ומכרך לעיר ואם האיש מעיר והאשה מכרך או איפכא ושניהם מיהודה ונשאה בעירו אין האשה יכולה לכופו להניח מקומו כיון שאין המקומות שוים והוא נשאה בעירו וכ"ש שאין האיש יכול לכופה להניח מקומה כיון שאין שני המקומות שוין ונשאה בעירה אבל אם מקומותיהם שוים שתיהם כרכים או עיירות כופין לאיש לעזוב את מקומו אע"פ שנשאה במקומו: שאלה להרא"ש ראובן שטוען כי קודם הנישואין התנה עם אשתו שישאנה במקומה על תנאי שאחר הנשואין תבא אליו לדור במקומו והיא מודה בזה התנאי אלא שאומרת אח"כ כשנישאת כתב בכתובה שלא יוציאנה ממדינה זו למדינה זו ובטל התנאי הראשון ואינה רוצה לצאת ממקומה תשובה לא נמחל תנאי הראשון בזה כי הכתובה נכתבה כמו שרגילין לכתוב בכל הכתובות ולא כוון לעקור תנאי שהתנה בפירוש ועוד שהוצרכה לתנאי הכתובה שכתב שלא יוציאנה ממקומה דהיינו מדינה שקבלה לדור בה ואדעתא דהכי נסיב לו שתדור שמה ולא יוכל להוציאה משם נמצא תנאי הכתובה אינו עוקר תנאי הראשון כלל ואם אינה רוצה לדור עמו במקומו אינו חייב במזונותיה:

ב סמ"ג כתב נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בא"י נותן לה ממעות קפוטקיא כרבינו כתב הטור. ואם מעות מקום הגירושין טובים משל מקום הנשואין יתן לה ממעות מקום הנשואין · אע"פ שבשאר חוב נותן לעולם ממעות של המקום שנשתעבד בו בכתובה הקילו ור"ת כתב שגם כתובה גבית לעולם לפי המקום שנשתעבד בו אבל רבינו ומיי' וכל הגאונים כתבו כסברא ראשונה כתב מיי' בד"א כשהיה כתוב בכתובה מעות סתם אבל אם פירשה בה מטבע ידוע בין בעיקר בין בתוספת הרי הוא כדין המלוה לחבירו מטבע ידוע שיפרע לו מה שהלוהו:

ג וסמ"ג כתב דכתובת בתולה היא דאורייתא ושאריך בראיות לבאר זה וכ"כ התוס' ומיי' כתב כרבינו וכן כל הגאונים: והרא"ש כתב ודאי כתובה דרבנן אלא שתקנו חכמים ב' סלעים של צורי כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ואסמכוה אקרא כמוהר הבתולות ומש"ה יש מקומות שנוהגים לכתוב כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא שלא יטעה אדם לומר כיון שהיא דרבנן לא תגבה אלא ב' סלעין דרבנן והכותב כסף זוזי מאתן דחזו ליכי לא הפסיד:

א מיי' פט"ו מהל' אישות סמג עשין מח טוש"ע סי' ק: ב מיי' פט"ו מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' עד: ג מיי' פרק יו מהל' אישות סמג עשין מח טוש"ע סי' סו:

[ד' קלב ע"ב]

[ד' קלג ע"א]

עי' בר"ן סוף פ"ב סי' רי"א ד"ה דכיון כו' ועי' ש"ך חו"מ סי' ל"ג ס"ק ט"ו (ג"א)